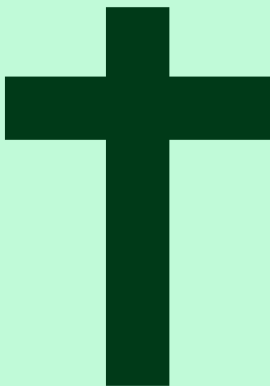

Nauəuə Asim Rəha
Uhg̃in Nəmtət̃iən Vi

The New Testament in the Whitesands language of Tanna
Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhg̃in Nəmtət̃iən Vi
The New Testament in the Whitesands language of
Tanna Island, Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands
Tanna, Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

MATIU	1
MAK	96
LUK	152
JON	247
UƏK MĪN	326
ROM	411
1 KORƏN	453
2 KORƏN	491
KƏLESİƏ	515
EFƏSİS	532
FĪLĪPAI	545
KOLOSI	555
1 TƏSALONAIKƏ	566
2 TƏSALONAIKƏ	574
1 TIMOTI	579
2 TIMOTI	592
TAITƏS	600
FĪLIMON	607
HĪPRUS	610
JEMİS	648
1 Pitə	659
2 PITƏ	672
1 JON	679
2 JON	691
3 JON	693
JUT	695
NƏHAN-ƏHANIƏN	699

Matiu Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Matiu Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Matiu

? Pəh təmətei nauəuə u? Matiu təmətei nauəuə u. In İətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Nərgin kəti min u Lifai. Matiu in İətəm Isrel İətəm tatos məni rəha takis rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu Iesu təmauin lan məmə in otuva rəhan kəti İətəmimi.

? Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən o nətəm Isrel, mətəu təmətei e nəghatian Kris İətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi min rəfin İkin əha. (Afin-to “Nəghatian Kris” e tiksınəri.)

? Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə u tətılpin Oltestimin mine Niutestimin mətəu-inu in tətəghati tətət e nəghatian rəha İəni min rəha Uhgın aupən İətəm kəmətei e Oltestimin. Kəməutəhtahnin İətəmi kəti İətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutauin e İətəmi u məmə Kristo, uə Məsaiə. E nian rəha Iesu, nətəm Isrel kəmautatig ahgəl kəpmən rəha Rom.

? Təmətei nauəuə u o nak? Matiu təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm vivi məmə Iesu in Kristo (Məsaiə), İətəmi İətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəpanahli=pa məmə otuva mosmiəgəh Isrel. Matiu təməghati e nəghatian tətət rəha Uhgın e Oltestimin İətəm İəni min kəmotəghati lan e Iesu, kəni mətəgətun məmə nəghatian min u kohiet=pa e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni Matiu tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun məmə Iesu in Kig İətəm in İlis e kig min rəfin.

Tipi Iesu Kristo tərah min

(Luk 3:23-38)

¹ İlah min u nərgi tipi Iesu Kristo tərah min nəuvein. Kig Tefit in tipin tərah asoli kəti. Kəni tipin tərah asoli min kəti u tətəupən in Epraham.

² Epraham in tatə rəha Aisək,

kəni Aisək in tatə rəha Jekəp,

kəni Jekəp in tatə rəha Juta mine pian min,

³ kəni Juta in tatə rəha Peres mine Serə, rəhalau məmə u Temar,

kəni Peres in tatə rəha Hesron,

kəni Hesron in tatə rəha Ram,

⁴ kəni Ram in tatə rəha Aminatap,

kəni Aminatap in tatə rəha Nason,

kəni Nason in tatə rəha Salmon,
⁵ kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan mamə Rehap,
 kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u mamə Rut,
 kəni Opet in tatə rəha Jese,
⁶ kəni Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Kəni Kig Tefit in tatə rəha Solomən u rəhan mamə in pətan rəha
 Uraiə aupən,

⁷ kəni Solomən in tatə rəha Rehopom,

kəni Rehopom in tatə rəha Apia

kəni Apia in tatə rəha Asa,

⁸ kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,

kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,

kəni Jehorəm in kəha tərəh rəha Usaia,

⁹ kəni Usaia in tatə rəha Jotəm,

kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,

kəni Ahas in tatə rəha Hesikaiə,

¹⁰ kəni Hesikaiə in tatə Mənase,

kəni Mənase in tatə rəha Amon,

kəni Amon in tatə rəha Josaiə,

¹¹ kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaia mine pian min, kəni
 uərisig lan, tikimir min rəha nəuaniləuis min rəha Isrel
 kəmotəmki ilah məhuvən Papilon məmə ilah okəhuva
 slef min rəhalah.

¹² Kəni inu nərgi kəha min iətəm təmətuəuin e nian nəuaniləuis
 min rəha Isrel kəməhuvən Papilon.

Jekonaia in tatə rəha Sealtiel,

kəni Sealtiel in kəha rəha Serupapel,

¹³ kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,

kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,

kəni Eliakim in tatə rəha Asor,

¹⁴ kəni Asor in tatə rəha Satok,

kəni Satok in tatə rəha Akim,

kəni Akim in tatə rəha Eliut,

¹⁵ kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,

kəni Eleasar in tatə rəha Matən,

kəni Matən in tatə rəha Jekəp,

¹⁶ kəni Jekəp in tatə rəha Josip u iərman rəha Meri.

Kəni Meri təmələs Iesu, kəni kətauin lan məmə Kristo
 iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

¹⁷ Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefit, kəha
 tərəh min əmə u nəuvein kəmətei rəkis nərgilah, ilah fotin.
 Kəni təmətuəuin min e Kig Tefit mətəuarus=pən nəuaniləuis
 min rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha tərəh min ilah
 rəfin fotin. Kəni təmətuəuin min e nəuaniləuis min rəha

Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəha tərəh mın ilah rəfin fotin.

*Nairiən rəha Iesu Kristo
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Inu nanusian təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.

Mamə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsiəuva əhanəhiən muatig pəti kətiəh, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgın tinol məmə Meri, iəpəou tinatig rəkis lan. ¹⁹ Kəni rəhan iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmian kəm nətəmimi.

²⁰ Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti rəha İərmənig tuva ohni e nəməhlairiən mənə=pən kəm in məmə, “Josip, mipi Tefit tərəh. Onəsəginian məmə onəkət Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku əha tətətig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgın. ²¹ Kəni in otələs nətın kəti iərman, kəni onəkəuin e nərgin məmə Iesu* mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan mın nətəmimi e nolian tərəh mın rəhalah.” ²² Natimnati mın rəfin əha kəməhuvə motol əmə nıpəhriənian e nəghatiən rəha İərmənig iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikin məmə, ²³ “Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuig, kəni məpanələs nətın kəti iərman, kəni okəuin e nərgin məmə İmaniuel,” inu nıpətin tənı məmə, “Uhgın tətətig kitah mın.”

²⁴ Kəni nian Josip təmair, kəni təmıtəu=pən əmə nəghatiən rəha agelo rəha İərmənig. Kəni təmuvən mit Meri muva e rəhan lahuənu məmə rəhan pətan, ²⁵ mətəu in təməsuvən əhanəhiən meh matuvən mətəuarus=pən Meri tələs nətın iərman. Kəni Josip təmauin e nərgin məmə Iesu.

2

Nətəmi asoli kəmotəsal e Iesu

¹ Iesu təmair əpəha nıtəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in təmətərmənig lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli mın nəuvein kəmotəspari isəu məhuvə Jerusiləm. Koteinatig vivi e nəniən nıpətı məhau mın. Kəni məhuvə motətapuəh məmə, ² “? Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha nətəm Isrel? İəmotəh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni iəkəhuvə məmə iəkotəfən nisian kəm in.”

1:18 Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u Iesu, nıpətin tətəni məmə, “İərmənig tatosmiəgəh” **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23** Aes 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17

³ Nian Kig Herot Asoli tāmētəu nəghatiən əha, ilah nətəm Jerusiləm nikilah rəfin tāmərah.* ⁴ Kəni tuhapumın pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəpuəh o lah məmə, “?Kristo iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?” ⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “In otair əpəha taun Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgın aupən, təmətəi tol lanu lan məmə, ⁶ ‘Ik Petlehem əpəha e nitəni Juta,† ko kəsəniən məmə ik nati əpnəpın e nətəmi asoli mın əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi asoli kəti otsipən lam, kəni in otateh vivi rəhak mın nətəm Isrel təhmen=pən e iətəmi tətəsəl vivi o rəhan mın sipsip mın.’”

⁷ Kəni Kig Herot Asoli təmauın e nətəmi mın u koteinatig vivi e nəniən nıpəti məhau mın kəhuva tuhapumın oneuən ilah, mətəpuəh o lah məmə məhau əha təməri əhruahru e nian nak, kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in. ⁸ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən Petlehem motəsəl vivi e suakəku. Nian onəkoteruh, kəni nəkotos nəghatiən lan məhuva məmə iəu mın iəkuvən məfən mın nisiaiən kəm in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kəmotətətəu nəghatiən əha, kəmohtiet məhuvən, kəni moteh məhau əpələ iətəm kəmoteh əpəha pari, kəni nikilah təmagiən təmagiən ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah muvən məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətəpili ikin. ¹¹ Kəni kəməhuvən əha imə, moteh suakəku ilau rəhan məmə Meri. Kəni kəmotəsiəulın mautəfən nisiaiən kəm suakəku əha. Kəni kəmotiəlgi nautə e rəhalah kətim mın iətəm nəhmtilah tiəkis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-oraip, mine nati kəti mın iətəm nəmiəvin təuvir nian kuan e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin təuvir, nərgin u mir.

¹² Kəni Uhgın təmənիəhu ilah e nəməhlairiən məmə okəsəhtəlig-pəniən o Kig Herot Asoli. Kəni inəha ilah kəmotəuvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pisin mautəhuvən imalah ikin.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mihlagim mihluvən Ijip

¹³ Nian nətəm koteinatig vivi mın u kəmohtiet rəkis mınautəhuvən, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva miet

* **2:3** Herot nikin təmauit məgin mətəu tāmētəu məmə kig kəti mın tinair. Kəhrun nəniən məmə “niki Jerusiləm rəfin təmauit,” nıpətin u məmə nətəmi asoli mın rəha Herot kəmotəgin. Uə mata nətəmi mın rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti mın təri, kəni okəkeikei kol nəluəginian kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in təmətərməniğ e Isrel e nian əha. † **2:6** Aupən ikin, nətəmi rəha Isrel kəmotatig e profens tēpət, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhuva slef mın rəha Asiria mınəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuva slef mın rəha Papilon məhuvən mautatig ikin. Nian nətəm Isrel kəmohtəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiəh əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə. **2:6** Maeka 5:2; Jon 7:42 **2:11** Sam 72:10-15; Aes 60:6

pætīgəm o Josip e nāməhlairiən mətəni=pən kəm in məmə, “Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəklagim mihluvən əpəha Ijip. Kəni onəklatig əha ikin mīlətəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə min kəm ik məmə onəklitəlig=pa min, mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsəl e suakəku u məmə otohamu.”

¹⁴ Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmə mihlagim mihluvən əpəha Ijip. ¹⁵ Kəni kəməhlatig e nitəni əha mīlətəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmə otol nīpəhriənən e nəghatiən iətəm İərmənig təməni rəkis aupən e nəghatiən rəha iəni kəti tətəni lanu lan məmə, “İəmauin e nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Soldia min rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou min nəman

¹⁶ Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmə nətəm koteinatig vivi e məhau min kəməsotoliən nəuiən motauvlək e suaru pisin motagim, kəni nikin təməhmə pik agin. Kəni in təməhli=pən rəhan min soldia min məmə okəhuvən Petlehem mine ikin min rəfin titəlau lan, məmə okotəsəl e nəpəou min nəman rəhalah nu təsapirəkisiən nu keiu, kəni okotohamu rəfin ilah. In təmītəpən nu keiu lanəha mətəu-inu nikin təməhti məmə nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatig kəmotəh məhau lan.

¹⁷ Natimnati min u təmol nəghatiən ¹⁷ u tuva mol nīpəhriənən lan iətəm iəni Jerimaiə təməni rəkis aupən ikin məmə, ¹⁸ “Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətəsək mətəsək mətəu-inu tətətəu tərəh agin. Pətan əha in Reijel, in tətəsək o nenətin min. Kəni məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otuva məghati məfəri min rəhan nətəligiən mətəu-inu nenətin min kinohmis rəfin.” †

Josip mine Meri mine suakəku kəmhliet Ijip mihlitəligpən Nasərit

¹⁹ Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimis, mətəu Josip mine Meri mine suakəku kəhlatig əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva o Josip e nāməhlairiən kəti mətəni=pən kəm in məmə, ²⁰ “Josip. Əhtul mələs suakəku mine rəhan məmə kəni mihlitəlig=pən e nitəni Isrel, mətəu-inu nətəmi min u kəmotolkeikei məmə okotohamu suakəku, ilah kinohmis rəkis.” ²¹ Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mine rəhan məmə, kəni mihlitəlig=pən min e nitəni əha Isrel.

²² Mətəu nian Josip təmətəu məmə Akeleas təmos nimei rəhan tatə Kig Herot Asoli mətərmənig e Jutiə, kəni in təməgin e nitəlig-pəniən Jutiə. Kəni Uhgın təməghati kəm Josip e nāməhlairiən kəti min məmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet

2:15 Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15 † **2:18** E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o məmə min rəfin rəha Isrel.

muven ikin pinsin e nitani asoli Kalali. ²³ Kani kamhluvən məhlatig e nitani əha Kalali e taun u Nasərit. Nati u tinuva məmə otol nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın aupən otuva mol nipəhriən. İlah kəmotəni=pən məmə, “Okotəni məmə in iətəm Nasərit.”

3

Jon Bəptais təmanus pətigəm nəghatiən rəha Uhgın
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

¹ Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kani Jon Bəptais təmiet pətigəm, kani mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin, ² mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tərəh min, kani məhuvən o Uhgın, mətəu-inu, nian iətəm Uhgın otarməniğ e nətəmimi rəfin tinuva iuəkir.” ³ Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgın aupən, təmətəghati lan məmə, “Suah kəti tətəuin əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘İtəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərməniğ, kani motol rəhan suaru təhruahru.’ ”*

⁴ Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimei nati miəgəh kəti kətəni məmə kaməl, kani rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kani niğın nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak.† ⁵ Kani nətəmimi tətət kəmotəpən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min iuəkir o nəhu əha Jotən, kəməhuva məmə okoteruh Jon. ⁶ Kani kəmotəni pətigəm rəhalah nolian tərəh min, kani in təmol bəptais e lah e nəhu əha Jotən.

⁷ Mətəu nian Jon təmafə məmə Farəsi min mine Satusi min tətət kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kani təməni=pən kəm lah məmə, “!İtəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah nolian tekəu-ekəu. Nikiətəmah təsəhtiən məmə, nəmə nau-tol əmə bəptais u, kani onəkotəniğ rəkis e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm otuva. !Kəpə! ⁸ Otol natimnati iətəm kautəgətun məmə nəmotəlali e nətəliğin rəhatəmah, motəpəh pəhriən nolian tərəh min, kani məhuvən o Uhgın.

⁹ “Kani sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha

2:23 Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 **3:2** Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Nipətin rəha nəghatiən u məmə, “Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kani təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəliğin rəhatəmah kani motol əpenə-penə nikiətəmah məmə nian İərməniğ otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisiğin lan.” **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm İsrel, nikilah təmatəhti məmə Elaijə otitəliğ=pa min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisiğ, İesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətəmimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8 **3:7** Mat 12:34; 23:33

Epraham. ! Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. İətəni kəm təmah məmə nati əpnapin kəpiel min əmə, mətəu Uhgın təhrun nəuhliniən ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham.‡ 10 Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgın tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli nigı iətəm təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən nigı əpəha e nəukətin məraki=pən lan e nigəm.

11 “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəligiən e noliən tərəh min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agin, iəsəhmen-pəniən məmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın mine nigəm. 12 In tətəhtul maru o nakiliən noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətəsum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərəh. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətəraki=pən e nilosi wit tərəh e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”§

Jon təmol bəptais e İesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Kəni İesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan. 14 Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəköl bəptais lak. ?Təhro nətuva məmə iəköl bəptais lam?” 15 Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E noliən əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgın tolkeikei.” Kəni Jon təmegəhan lan.

16 Kəni Jon təmol bəptais e İesu, kəni rəueiu agin İesu təməri e nəhu, kəni əmeiko negəu e neai təməuag, kəni təmeruh Narmın Rəha Uhgın təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan. 17 Kəni nəuia Uhgın təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik keikei iətəm iəkölkeikei pik, kəni nikik tagiən pik ohni.”

4

Setən təməfən-əfən kəm İesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Kəni Narmın Rəha Uhgın təməghati=pən e niki İesu məmə in otuvən əpəha ikın təpiə-məpiə ikın məmə Setən otəfən-əfən

‡ 3:9 Nətəm İsrəl, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha İsrəl, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgın məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəligiən kəni motol nəuiən. 3:9 Jon 8:33,39; Rom

4:12 3:10 Mat 7:19; Luk 13:6-9 3:11 Jon 1:26-27,33; Uək 1:5 § 3:12 Nipəti nəghatiən u məmə Uhgın otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e İesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəiən, otəraki=pən e nigəm asoli, inəha “hell.” 3:16 Jon 1:32 3:17 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35

kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin. ² Kəni Iesu təməpəh nauəniən o nian fote, e nərauiə mine lapin, kəni uərisig lan nəumis təmus pik. ³ Kəni Setən təmuva minatəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm in məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgın, əni=pən kəm kəpiel min pəh kotəuhlin ilah məhuva motol pıret lan.”

⁴ Mətəu Iesu təmuhalpin nəghatıən rəha Setən məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə, mətəu okotatig e nəghatıən min rəfin iətəm tatsipən o Uhgın.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgın, ⁶ kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgın, iuvig pətigəm, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Uhgın otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsəl vivi lam, kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmilah məmə nəsoriniən nəhlkəm nəuəvetin e kəpiel.’ ”

⁷ Kəni Iesu təmuhalpin nəghatıən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, ‘Ko nəsfən-əfəniən kəm rəhatəmāh İərməniğ Uhgın matol məmə in tətətig itəmāh min, uə kəpə.’ ”

⁸ Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli, kəni məgətun in e nitənimtəni min rəfin, mine nepətiən rəhalah, mine natimnati təuvır agin min rəfin iətəm kəutətig lan, ⁹ kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Natimnati min rəfin min əha, iəkəfinə kəm ik məmə onətərməniğ e lah, nəmə nəkasiəulın=pa kəni məfaki=pa kəm iəu.”

¹⁰ Kəni Iesu təmuhalpin rəhan nəghatıən məmə, “!Aməəkis muvən isəu, Setən! Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmāh İərməniğ Uhgın, kəni in əmə, onəuətol əmə rəhan nətəligiən.’ ”

¹¹ Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min kəməhuva motasıru lan.

Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatıən rəha Uhgın e nitəni Kaləli

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Kəni e nian əha, kəmaskəlim Jon Bəptais kləfən e kaləpus. Kəni nian Iesu təmətəu nəghatıən lan, kəni in təmiet muvən e taun Nasərit e nitəni Kaləli. ¹³ Kəni ko uərisig, təməpəh natigəhən Nasərit, kəni miet muvən əpəha ləuahtəni e taun kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkır o nəhu Lek Kaləli, kəni mətatig ikin əha e nitəni asoli rəha nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Nəptali əupən. ¹⁴ Təmuvən ikin əha məmə nəghatıən rəha iəni Aiseə otuva mol nıpəhriənıən lan iətəm təməni əupən məmə, ¹⁵ “Nıftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine nıftəni rəha

nəuaniləuis rəha Naptali tətəmähli e suaru tatuvən e nəhu Lek Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli, ima Nanihluə min. ¹⁶ Nətəmi ikin kəmotatig e napinəpuian, mətəu kəmoteruh nəhagəhagian asoli kəti. Kəni tinatian, kəni nəhagəhagian asoli təmasiəgəpin ilah nətəm kəmotatig e napinəpuian rəha nimisiən u tətəhtərain ilah nian rəfin.”

¹⁷ Kəni mətəuəin e nian əha, Iesu tətətəni pətigəm nəghatien rəha Uhgın mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolien tərah min, kəni mohtəlig=pən o Uhgın, mətəu-inu Narmənigian Rəha Uhgın tinatuva iuəkir.”

*Iesu təmauin e nətəmimi kuvət məmə okotohtəupən in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Iesu tətətəliuək e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nərgin kəti min u Pitə. Ilau kətuatu e net e nəhu Lek Kaləli mətəu-inu ilau iətəmimi mil rəha niuviən nəmu min. ¹⁹ Kəni tətəni=pən kəm lau məmə, “Iəuva, muıtəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi.” ²⁰ Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəpəh rəhalau net, kəni muıtəu=pən.

²¹ Kəni Iesu tətəliuək muvən nəuan nəvetin min, kəni meruh suah mil keiu min ilau pian, nərgilau u Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil. Kətuəharəg e nipəgnəua bot ilahal rəhalau tətə mətəuhli vivi rəhalau min net. Kəni Iesu təmauin e lau məmə okiəuva miəuərisig lan. ²² Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəhtul muəpəh bot mine tatə rəhalau, kəni miatəu=pən Iesu.

*Iesu tətəgətun nətəmimi kəni matol vivi nətəmimi
e nimisiən
(Luk 6:17-19)*

²³ Kəni Iesu tətəliuək ikin min rəfin e nitəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi əpəha e nimə min rəha nuhapuminian, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni matol vivi nətəmimi nətəm kəutohmis e nimisiən rəfin, mine nətəmimi nətəm nipətillah tərah o nimisiən rəfin. ²⁴ Kəni nanusiən e Iesu tətətəlau rəfin e profens ikin Siriə, kəni nətəmimi kəmotos nətəmimi rəfin nətəm kəutohmis məhuva o Iesu, rəhalah nimisiən tol min lanu: nəuvein kəutohmis, nəuvein nipətillah tətəhmə, nəuvein narmin tərah tətətig e lah, nəuvein kəutos nimisiən rəha mənig məutəuit, kəni nəuvein nipətillah nəvetin tətəmis. Mətəu Iesu tətəmol vivi ilah. ²⁵ Kəni nimənin nətəmimi kəmohtiet e ikin min rəfin. Mohiet e nitəni Kaləli, mine ikin Tekapolis, mine Jerusiləm əpəha Jutiə, mine ikin pisin min

nəuvein əpəha Jutiə, mine ikin min nəven=pən e nəhu Jotən kəni ilah rəfin kəməhuarisig e Iesu.

5

Əpəha ilis e nitəuət, Iesu təməgətun rəhan nətəmimi nətəm kautəhuarisig lan

¹ Nian Iesu təmeruh nimənin nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən in, kəni in təmuvən əpəha ilis e nitəuət, kəni mətəharəg, kəni rəhan nətəmimi nətəm kautəhuarisig lan, ilah kəməhuva.

² Kəni minətuəuin mətəgətun ilah.

Nətəmimi nətəm kəutatig e nəuviriən pəhriən

Iesu təməni məmə,

³ “Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nautosiahu itəmah, məutəni e nikitəmah məmə nəutəhtul=pən əmə e Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətarmənig e təmah.

⁴ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəutasək kəni nikitəmah tətəhmə.* In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otosi-ahu nikitəmah.

⁵ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəsotəfəri aruiən itəmah. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgın otəfinə nəhue niftəni kəm təmah u rəhan min.

⁶ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotolkeikei pik e nikitəmah rəfin ağin məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otol itəmah nəkotəhruahru.

⁷ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotasəkəhruin nətəmimi. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otasəkəhruin itəmah.

⁸ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nikitəmah təhruahru məuvir. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh Uhgın.

⁹ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian itəmah nətəmimi rəha nələhuiən nəməlinuiən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, okəuin e təmah məmə nenəti Uhgın.

¹⁰ Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəmimi kəutol tərəh kəm təmah ohni. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətarmənig e təmah.

4:25 Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu təsəniən əhruahru u ikinu məmə iətəmi kəti təməhro nikin təhmə. Nəmə təhro nikin tətəhmə o nolian tərəh rəhan, uə kəmə təhro nikin tətəhmə mətəu-inu iətəmi kəti təmimis, uə nəmə təhro in nati kəti min. **5:4** Aes 61:2-3; Nəh 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Aes 55:1-2 **5:10** 1Pitə 3:14

11 “Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kautol natimnati min tərah kəm təmah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak, inəha kəutəni rah itəmah, kəni məutərəkīn itəmah, kəni məuteiuə e təmah məutəni nəghatiən tərah min məutərəkīn itəmah lan. 12 Nipəhriəniən, nətəmimi kəmautol nolīən əhmen min əmə kəm iəni min aupən ikin iətəm ilah kautol kəm təmah. Kəni otagiən pik, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah tətətig əpah e negəu e neai.

Sol mine nəhagəhagiən
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Itəmah nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.† Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tinikə, otəhro muva mətəhiən min? !Təsəuvir minian o nati kəti min! Okəraki lan, kəni nətəmimi okotaliuək lan.‡

14 “Itəmah nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e nitəuat, ko təsəhluaiğiən. 15 Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpəpim lan e bəkit. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikin lait tətəharəg ikin məmə lait otasiəgəpīn rəfin nipəgnəua nimə o nətəmimi rəfin. 16 Kəni e nolīən əhmen min əmə, otol rəhatəmah lait e nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək təuvir min iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgi tatə Uhgīn iətəm tətətig e negəu e neai.”

Lou rəha Mosis

17 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Məta nikitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərəkīn Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis mine iəni min aupən. !Kəpə! İəməsuvaian məmə iəkərəkīn ilah, mətəu iəmuva məmə iəköl nipəti nəghatiən pəhriən min əha okəhuva motol nipəhriəniən. 18 Pəhriən, iətəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətuatig, kəni Lou, in min otətətig. Kəni ko nati kəti otəsikəiən lan, nati əpnəpīn in letə əkəku agīn, kəni Lou otəhtul matol uək mətəuarus=pa nəghatiən min rəfin rəha Lou kəhuva motol nipəhriəniən lan. 19 Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou mətəgətun nətəmimi min məmə ilah min okotəpəh, nati əpnəpīn in Lou kəti ləhtəni agīn, kəni okotəuīn e iətəmi əha məmə in ləhtəni agīn e Narməniğiən Rəha Uhgīn. Mətəu iətəmi kəti iətəm tatol Lou min əha, mətəgətun

5:11 1Pitə 4:14 5:12 2Kron 36:16; Uək 7:52 † 5:13 Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahian. Təuvir məmə nolīən rəhatah otətəsiru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərah okəmə nolīən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e nolīən tərah. ‡ 5:13 Kitah kotəhmen e nipəti nien nian kakiəh kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvir. Mətəu nəmə nolīən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e nolīən tərah, kəni kitah kotəhmen əmə nipat e nien ko kəsoliən nati kəti min lan. Təuvir əmə məmə karaki lan. 5:14 Jon 8:12; 9:5 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16 Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12 5:17 Rom 3:31 5:18 Luk 16:17; 21:33

nätämimi lan, këni okotauin e iätämi äha mämä in ilis agin e Narmänigiän Rəha Uhgın. ²⁰ İatäni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah nolian otəkeikei məhruahru vivi agin e nəhmti Uhgın, tapirəkis nolian min rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou nätəm nikilah əmə təhti mämä kotəhruahru vivi. Nəmə rəham nolian təsəhruahru vivian lanəha lan, këni ko nəsuvenian matig ahgəl Narmänigiän Rəha Uhgın.”

*Nənian rəha İesu
o nolian niəməha
(Luk 12:57-59)*

²¹ Kəni İesu təməni min mämə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian iätəm nəgətun min kəmotəni kəm kəha min rəhatəmah aupən. İlah kəmotəni mämə, ‘Sotohamuiän itəmi,’ këni ‘İtəməmi iätəm təmoəhamu iätəmi, otəkeikei məhtul e nəhmti kot mos nalpinian.’ ²² Mətəu iəu iätəni kəm təmah mämə, § nəmə iätəmi kəti niəməha tatol əmə o nati kəti pian təmol, këni təhruahru mämə iätəmi äha iätəm niəməha təmol, otəhtul e nəhmti kot. Kəni nəmə iätəmi kəti tətəni rah pian, këni təhruahru mämə in otəhtul e nəhmti kaunsil asoli. Kəni nəmə iätəmi kəti təuiakən e iätəmi kəti, * këni təhruahru mämə iätəmi təməni nəghatian äha otuvən e nigəm asoli.

²³ “Kəni o nati äha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgın mämə onəkəfən nati kəm Uhgın, mətəu ikın äha, nikim tinəhti piam iätəm tatol niəməha kəm ik o nati kəti nəmol lan təsəhmenian, ²⁴ əpəh pipim rəham nati äha, këni muvən meruh piam muələhu əhruahru nətəligian rəhatəlau, muəpəh nolian tikim; miəuva matuol kətiəh, këni uərisig nəpanitəlig muvən məfən nati kəti rəham kəm Uhgın e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

²⁵ “Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmenian e iätəməmi kəti, këni iätəmi u tolkeikei mämə otələs ik nəkian e kot, təuvir mämə nəkuvən uəhai əmə, nian nəşian əhanəhian e kot, këni muələhu əhruahru pipim nipəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə nəkəpəh, iätəməmi u otləfən ik e nəhlmi iätəm tətakil nəghatian, këni iätəm tətakil nəghatian otləfən ik e nəhlmi polis, këni polis otləfən ik e kaləpus. ²⁶ Nipəhriänian iätəni kəm təmah mämə, nəmə tol lanəha, ko nəşietian e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin agin o nalpinian rəham.”

İtəməmi iätəm tətəkləh e pətan

²⁷ Kəni İesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah mämə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian u mämə, ‘İtəmah nätəm nəmotol

5:19 Jem 2:10 5:21 Eks 20:13; Dut 5:17 § 5:22 İesu təməşənian mämə Lou tərəh. Mətəu in tətəni pətigəm lou iätəm təuvir pik, këni matek niki nätəməmi.

* 5:22 Nəghatian u “təuiakən e iätəmi kəti,” tətəghati e nəghatian min təhmen e “İk iərmis,” uə “İk ialməli,” uə “Rəhm-kapə tikə,” uə “İk nəti iərmis.” 5:22 1Jon 3:15

5:23 Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22

rækis marit, nəsotaklähian e nipətan pisin min.’²⁸ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm tinol rækis marit tateruh pətan pisin kəti matolkeikei məmə otakläh lan, kəni in tinol rækis təfagə tərəh e nikin, təhmen əmə məmə in tinakläh pəhriən lan.²⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkələs rækis məraki lan. Təməuvir məmə nipətim nəuветin tikə, tapirækis agin nəmə nipətim rəfin okəraki=pən e nigəm asoli u naunun tikə.³⁰ Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rækis məraki lan. Təməuvir məmə nipətim nəuветin tikə, tapirækis agin məmə nipətim rəfin okəraki=pən lan e nigəm asoli u naunun tikə.”†

*Iətəmini iətəm tətəpəh
rəhan pətan*

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Kəni Iesu təməni min məmə, “Itəmah nəmotətəu rækis nəghatian u məmə, ‘Iətəmini iətəm otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgətun məmə in tinəpəh.’³² Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə iərman kəti iətəm təmol marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsapilian ilau suah pisin kəti, kəni rəhan iərman tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan əha tatol təfagə, mətəu nəmkarəpənian rəha iərman rəhan aupən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in min tatol təfagə.”

Nonauvil min

³³ Kəni Iesu təməni min məmə, “Nəmotətəu rækis nəghatian kəti min iətəm nəgətun min kəmotəni kəm rəhatah kəha min aupən məmə, ‘Nəsotatgəhlian nonauvil min rəhatəmah iətəm nəmos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmos nonauvil lan kəm Uhgın məmə nəkotol.’³⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, sotos əməian nonauvil e nati kəti məmə otol rəhatəmah nəghatian təskasik. Sotosian nonauvil e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgın tətərmənig lan, kəni nolian əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın.³⁵ Kəni sotosian nonauvil e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha Uhgın tətərmənig lan, kəni nolian əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. Kəni sotosian nonauvil e Jerusiləm mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgın, u in Kig asoli ikin, kəni nolian əha təhmen

5:27 Eks 20:14; Dut 5:18 **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47 † **5:30** Inu nəghatian əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah nolian tərəh min. Təhmen əmə məmə kəutətahtuv rækis nolian tərəh min. Mətəu Iesu təsolkeikeian məmə okotərəkın nipətita, mətəu tolkeikei məmə kəutaliuək e nolian əhruahru, kəni molkeikei məmə nikitah kəutəhruahru.
5:30 Mat 18:8; Mak 9:43 **5:31** Dut 24:1-4; Mak 10:4 **5:33** 1Kor 7:10-11
5:33 Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 **5:34** Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12

māmā nautos nonauvīl e Uhgīn. ³⁶ Kēni sotosiān nonauvīl e rāhn-kapā tāmāh, mētāu-inu rēhatāmāh nāsānēniān tikā lan. Nēkotāruru nāuhliniān nēuanutāmāh kētiāh ēmā tuva mēruēn uā mapīn. Uhgīn ēmā tātarmānīg e natimnati e nēmiāgēhiān rēhatāmāh. Kēni nolīān ēhā tēhmen māmā nautos nonauvīl e Uhgīn. ³⁷ Mētāu nīān rēfīn onēkotēni ēmā nīpēhriēniān, nati kēti mīn tikā. Kēni nāmā rēhatāmāh nētēligiān e nati kēti in ‘āuāh,’ kēni nēkotēni ēmā māmā, ‘āuāh.’ Kēni nāmā rēhatāmāh nētēligiān e nati kēti in ‘kēpā,’ kēni nēkotēni ēmā māmā, ‘kēpā.’ Nēghatiān mīn iētām kotapirākis ‘āuāh’ uā ‘kēpā,’ kautsiṗēn e Setān.”

Nalṗiniān

(Luk 6:29-30)

³⁸ Kēni Iesu tēmātēkeikei mētēni māmā, “Nēmōtētāu rākis nēghatiān kēti māmā, ‘Nēmā iētēmi kēti tērēkin nēhmtām kēti, kēni nētēmimi okōtērēkin mīn nēhmtīn kēti. Kēni nēmā iētēmi kēti tērēkin nēhluvm kēti, kēni nētēmimi okōtērēkin mīn nēhluvn kēti.’ ³⁹ Mētāu iāu, iāu iētēni kēm tāmāh māmā, nēsalṗiniān nērahīān iētām iētēmimi kēti tēmōl kēm ik. Nēmā iētēmi kēti tahi ik mem nīkapīm maru, kēni nēkēkeikei malelin=ṗēn mīn nīkapīm māuīl ṗēh tem mīn. ⁴⁰ Kēni nēmā iētēmi kēti tēlēs ik nēkīān e kot, kēni mētēkeikei ohnik māmā nēkēfēn rēham sōt ākēku kēm in māmā otol vivi rēhatālau nērahīān, kēni nēkēkeikei mēfēn mīn rēham sōt asoli. ⁴¹ Kēni nēmā soldīā kēti rēhā nētām Rom tētēkeikei ohnik māmā nēkēlēs rēhān kētim muvēn kilomitā kētiāh, mētāu ik nēkēkeikei mēlēs mīn muvēn kilomitā kēti mīn tol keiu. ⁴² Nēmā iētēmi kēti tētēsiā ohnik, kēni ik nēkēkeikei mēfēn kēm in. Kēni nēmā iētēmi kēti tolkeikei māmā in oṗos rēham nati kēti muvēn konu mos mītēlig mīn muva, kēni nēsēniān māmā nēkēpēh. Nēkēkeikei mēfēn.”

Noliān rēhā nolkeikeiān tikimīr mīn

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ Kēni Iesu tēmēni mīn māmā, “Nēmōtētāu rākis māmā, ‘Onēkōtolkeikei nētēmi mīn u iuākīr o tāmāh, kēni mētēmāki e tikimīr mīn rēhatāmāh.’ ⁴⁴ Mētāu iāu, iāu iētēni kēm tāmāh māmā onēkōtolkeikei rēhatāmāh tikimīr mīn, kēni mōtēfaki o nētēmimi mīn u nētām kautol nērahīān kēm tāmāh, ⁴⁵ kēni nolīān ēhā otēgētun māmā itāmāh nenēti Uhgīn rēhatāmāh iētām tētātig ilis e negāu e neai. Kēni otol lanēhā mētāu-inu rēhatāmāh Uhgīn tatol mītīgar tētēsiāgēṗīn nētēmimi nētām kōtāvīr mīne nētēmimi nētām kōtērāh, kēni in mētāhli=ṗa nuhūān kēm nētēmimi mīn u nētām rēhalāh nēmiāgēhiān tēhruāhru, mīne nētēmimi mīn u nētām rēhalāh nēmiāgēhiān tēsēhruāhruān.

46 “?Nəmə nəkotalkeikei əmə nətəmimi mɪn u nətəm kotalkeikei itəmah, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgɪn otətəu itəmah o noliən kəti iətəm təuvir? !Kəpə! !Nətəmimi mɪn u nətəm kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərəh, ilah mɪn kotalkeikei ilah mɪn!

47 “?Kəni nəmə nəkotos əmə itəmah mɪn nəuvein məutəghati kəm lah mɪn, mətəu təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nautol nati kəti iətəm təuvir tapirəkis nətəmimi əpnəpɪn? Kəpə. Nətəmimi mɪn nətəm kəsotəhrunian Uhgɪn, ilah mɪn kautol lanəha. 48 Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgɪn nəkotəkeikei motol noliən iətəm in təuvir məhruahru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmah Tatə Uhgɪn in tatol.”

6

Noliən mɪn iətəm təuvir kəm Uhgɪn

1 Kəni Iesu təməni mɪn məmə, “Sotoliən məmə nəkotal noliən təuvir mɪn məmə nətəmimi okoteruh itəmah ohni. Nəmə nəkotal məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgɪn əpəha e negəu e neai otəsətəouiən itəmah ohni.

Noliən iətəm təuvir o nəfəniən kəm nanrah mɪn

2 “Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mɪn məmə nəkotasiru e lah, nəsotahlən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiua mɪn. Nian ilah kotasiru e nanrah mɪn, rəhalah noluək mɪn kəutəni pətigəm e nimə rəha nuhapuminiən mine ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisiai ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə, ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisiaiən rəha nətəmimi.

3 Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mɪn məmə nəkotasiru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəsoteruhian, nati əpnəpɪn rəhatəmah mɪn nətəmimi. 4 Otol lanəha məmə nətəmimi okotəruru rəhatəmah noliən təuvir mɪn, kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən təuvir mɪn nati əpnəpɪn nətəmimi kəsoteruhian, in otətəu itəmah o noliən mɪn əha.”

Noliən rəha nəfakiən (Luk 11:2-4)

5 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian nəkotəghati kəm Uhgɪn e nəfakiən, kəni sotoliən e noliən rəha nəfaki eiua mɪn. Nətəmimi mɪn əha, ilah kotalkeikei məmə okotəhtul əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, mine ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi okotafu motətəu ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisiaiən rəha nətəmimi. 6 Mətəu

nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, nəkəhuvən əpəha e nīpəgnəua nīmə rəhatəmāh, kəni motahtīpəsīg, kəni motəfaki kəm Uhgīn iətəm tətātīg ikīn əha iətəm nətəmimi kəsoteruhīən itəmāh. Kəni rəhatəmāh Tatə iətəm tateh rəhatəmāh noliən oneuən mīn, in otətəou itəmāh o rəhatəmāh noliən təuvīr mīn.

⁷ “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, sotori-aruniən nəghatiən mīn tepət pik u nīpətīn tikə, təhmen e nətəm kotəruru Uhgīn. Nikilah təhti məmə rəhalah uhgīn mīn okotətəu ilah o nəghatiən mīn tepət iətəm kəutəfaki məutəni.

⁸ Sotoliən məmə ilah mīne, mətəu-inu uərisīg nəkotətəpuəh ohni, mətəu rəhatəmāh Tatə Uhgīn tīnəhrun rəkis nati nak iətəm nəkotolkeikei.

⁹ “Kəni tol mīn lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, kəni nəkotəfaki lanu lan:

‘Tatə rəhatimāh iətəm nətatīg e negəu e neai, pəh nətəmimi kotisiai ik.

¹⁰ Pəh narmənīgīən rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik nəkolkeikei in otuva mol nīpəhriənīən lan u ikīnu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai.

¹¹ Əfa-to nauəniən kəm tīmāh təhmen o nian rəueiu.

¹² Kəni alu məsalpīniən, noliən tərəh mīn rəhatimāh, təhmen=pən əmə məmə itimāh iəsotalpīniən motalu lan kəni məsotaskəlīm əskasikiən e nikitīmāh noliən tərəh mīn rəha nətəmimi nətəm kautol nərahīən kəm tīmāh.

¹³ Kəni segəhaniən e tīmāh iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta oiəkotəkeikei motol noliən tərəh. Mətəu os rəkis itəmāh e nəhlmi Setən.’

¹⁴ “Nəmə itəmāh nəkotalu e noliən tərəh mīn rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah məsotaskəlīm iəkisiən e nikitəmāh məsotalpīniən, kəni rəhatəmāh Tatə Uhgīn e negəu e neai, in otalu məsalpīniən rəhatəmāh noliən tərəh mīn. ¹⁵ Mətəu nəmə itəmāh nəsotaluiən, motaskəlīm iəkis e nikitəmāh noliən tərəh mīn rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpīn, kəni ko rəhatəmāh Tatə Uhgīn otəsəluīən kəni malpīn noliən tərəh mīn rəhatəmāh.”

Noliən rəha nətuakəmiən

¹⁶ Kəni İesu təmətəni mīn məmə, “Nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən motəfaki kəm Uhgīn, sotoliən nəhmtitəmāh təpəou təhmen=pən e nəfaki eiua mīn. İlah kautol nəhmtīlah tol pīsīn, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumis tīnus ilah, kəni nətəmimi okotisiai ilah. Nīpəhriənīən iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouīən rəhalah, inəha nisīaiən rəha nətəmimi. ¹⁷ Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh

nauəniən məutəfaki kəm Uhgın, onəkoteikuas e nəhmtitəmah, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir. ¹⁸ Nautol lanəha məmə nətəmimi okəsoteruhien məmə nəutətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgın. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən oneuən min, in otətəou itəmah o rəhatəmah noliən təuvir min.”

*Nati təuvir əpəha
e negəu e neai
(Luk 11:34-36)*

¹⁹ Kəni Iesu təmətəni min məmə, “Təsəuvirien məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min e nəhue niftəni u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niftəni u, uvni min kotəhrun noarehreiən, kəni namrəien təhrun nərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min kotəhrun nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah natimnati. ²⁰ Mətəu təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai. İkin əha uvni min kəsotoarehreiən, kəni namrəien ko təsərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min ko kəsotakləhiən lan. ²¹ Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikın pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikın, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkeikei mətəhti natimnati min əha ikın əha.

²² “Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfinə nəhagəhagiən kəm nıpətim. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nıpətim təriauəh e nəhagəhagiən. ²³ Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nıpətim in təriauəh e napinəpuiən. ! Kəni nəmə nəhagəhagiən e nıpətim in napinəpuiən əmə, təhmen əmə məmə ik nətatig e napinəpuiən asoli agin!*

²⁴ “İətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi asoli keiu. Nəmə in tətəlkut məmə otol lanəha, kəni otolkeikei kəti mol nəuiən, kəni məməki e kəti məsoliən nəuiən. Ko nəsoliən slef rəha Uhgın mine məni e nian kətiəh əmə.”

*Təsəuvirien məmə
nəkotətəlig pik
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm təmah məmə, təsəuvirien məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmnim nak. Kəni təsəuvirien məmə nəkotətəlig pik e nıpətitəmah məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ? Kəni nati nak in nati asoli o nıpətitəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə. ²⁶ Oteruh-to mənig min iətəm kəutiuvig məutan. İlah

6:19 Jem 5:1-3 **6:20** Mat 19:21; Luk 18:22 * **6:23** Nıpətin kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik iətəmi kəti iətəm nəkim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nıpətin kəti min rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəvərəs kəti. **6:25** Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7

kəsotasumiän, kəni məsotəuləkian, kəni ilah kəsotələhu vivian nauəniän e nipəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e neai, in tətəfən nauəniän kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik itəmah tapirəkis məniğ min? ! Əuəh! ²⁷ ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikiän təhrun nolian rəhatəmah nəmiəğəhian təfəməh? !Kəpə! Nolian rəha nətəlig pikiän təsəfinəian auə kətiəh min e rəhatəmah nəmiəğəhian.

²⁸ “?Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigı min iətəm kauteviə əpnapin əmə. Ilah kəsotol pikiän uək o nəhlian rəhalah napən. ²⁹ Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigı əpnapin min kotəuvir tapirəkis ağin rəhan napən. ³⁰ Uhgın təmol nimanuvehli əpnapin əmə təuvir pik e nəugi nigı min əha. Mətəu nimanuvehli əha in rəha nian kətiəh əmə, kəni olauig kuan e nigəm. ?Kəni nəmə Uhgın tatol vivi nimanuvehli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfinə napən iətəm nəkotəkeikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətəian in təkəku ağin!

³¹ “Tol lanəha, təsəuvirian məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, ‘?İəkotun nak?’ uə ‘?İəkotəmnim nak?’ uə ‘?İəkotos iə napən məhuvən lan?’ ³² Sotətəlig pikiän. Nətəmimi nətəm kotəruru Uhgın, ilah kautətəlig pik e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgın min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati min əha. ³³ Mətəu pəh onəkotol Narməniğian Rəha Uhgın, mine nəmiəğəhian əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei, ilau okuəhtul aupən e nəmiəğəhian rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın otəfinə min natimnati min əha kəm təmah o natigian. ³⁴ Tol lanəha, təsəuvirian məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkeikei motos olauig, mətəu-inu natimnati min rəha olauig, ilah rəha olauig. Nərahian rəha nian kətiəh, in tinəhmen rəkis rəha nian kətiəh.

7

Sotakilian nolian rəha iətəmi kəti min (Luk 6:37-38,41-42)

¹ Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgın otələhu nəğhatian rəha nalpiniän rəhatəmah. ² Tol lanəha mətəu-inu, nəğhatian əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərəh, kəni Uhgın otitəu=pən əmə o nəniän rəhatəmah nolian tərəh min.

Nəmə nəkotakil iətəmimi e noliən iətəm təhruahru, kəni Uhg̃in otakil itəmāh e noliən iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmimi e noliən əskasik, kəni Uhg̃in otakil itəmāh e noliən əhmen m̃in əmə. ³?Təhro nəutəni ñip̃isp̃isi ñigi iətəm tətətig e nəhmti piatəmāh m̃in, mətəu itəmāh nəsoteruhian ñigi asoli iətəm tətətig e nəhmtitəmāh? ⁴?Kəni təhro nəutəni məmā, ‘Ei piak, pəh iəkos rəkis ñip̃isp̃isi ñigi e nəhmtəm,’ mətəu nəsoteruhian ñigi asoli e nəhmtitəmāh? ⁵! Itəmāh nəfaki eiuə m̃in! Otaupən, motos rəkis ñigi asoli e nəhmtitəmāh, kəni nəkotəhrun neruh vivian noh rəkisian ñip̃isp̃isi ñigi iətəm tətətig e nəhmti piatəmāh m̃in.

⁶ “Sotəfəniən natimnati rəha Uhg̃in kəm kuri m̃in, kəni sotəraki-pəniən natimnati təuvir m̃in kəm pikəh m̃in. * Okəmā nəkotol lanəha, kəni pikəh m̃in okotaliuək lan kəni motəlali motus itəmāh.”

*Noliən əhruahru
o nətapuəhiən e nati kəti
o Uhg̃in
(Luk 11:9-13; 6:31)*

⁷ Kəni Iesu tətətəkēkei mətəni məmā, “Iəkəni kəm təmāh məmā, otətapuəh=pən kəm Uhg̃in o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmāh. Kəni otəsəl lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmāh. ⁸ Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi m̃in u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi m̃in u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

⁹ “?Itəmāh pəh, nian nət̃in tətəpuəh o p̃iret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə! ¹⁰?Uə, nian in tətəpuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə! ¹¹ Nati ənpap̃in itəmāh nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvir m̃in kəm nenətitəmāh m̃in. !Mətəu Tatə Uhg̃in e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis aɡin noliən rəhatəmāh, kəni ñip̃əhriənian, in otəfən natimnati təuvir m̃in kəm nətəmimi m̃in u ilah kəutətapuəh ohni!

¹² “Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən m̃in rəfin iətəm nəkotolkeikei məmā nətəmimi okotol kəm təmāh. Inu ñip̃əti Lou iətəm Uhg̃in tətəfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatian iətəm tətəfən kəm iəni m̃in aupən.”

*Suaru keiu
(Luk 13:24)*

7:2 Mak 4:24 * **7:6** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmā, “sotəraki-pəniən rəhatəmāh p̃erəl kəm pikəh m̃in.” P̃erəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e ñiki kəuvin kəti. Kəmā təhro, “kuri” mine “pikəh” kətuəpsen=pən nətəm kotərəh. **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 **7:11** Jem 1:17 **7:12** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

13 Iesu tāmāni mīn māmā, “Itāmāh onəkotəkēikei mähuvān=pān e ket iātām tākaku, mətəu-inu ket iātām iahgin mine suaru iātām timatig əmə tatuvān o nārəkiniān, kəni nətāmimi tepət kautəhuvān=pān e ket əha. 14 Mətəu ket iātām tākaku, mine suaru iātām tiākis tatuvān o nəmiəgəhiān, kəni nətāmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pān.”

Nigi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)

15 Kəni Iesu tāmāni māmā, “Autətəu vivi itāmāh o iāni eiua mīn. Ilah kəutəhuva mətəgħati matig e noliān əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nīkilah, ilah kotəhmen e kuri arpīn. 16 Kəni e nəmiəgəhiān rəhalah, nəkoteruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətatig e nīkilah. Nətāmimi ko kəsəhuvəniān motəhli nəua krep e niləuis arfu, uə nəua fik e təlilua. 17 Tol mīn lanu, nigi iātām təuvir tətəuə e nəuan iātām təuvir, mətəu nigi iātām tərāh tətəuə e nəuan iātām tərāh. 18 Kəni nigi iātām təuvir ko təsəuəiān e nəuan iātām tərāh, kəni nigi iātām tərāh, ko təsəuəiān e nəuan iātām təuvir. 19 Nigi mīn rəfin iātām kəsotəuəiān e nəualah iātām təuvir, okətēi rəkis ilah, kəraki=pān e lah e nigəm. 20 Tol lanəha, e nəmiəgəhiān rəha iāni eiua mīn əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətatig e nīkilah.

21 “Səniəmā nətāmimi rəfin nətəm kəutəuīn lak mətəni māmā, ‘Iərməniġ, Iərməniġ,’ nətəm ilah kotəhrun nuvəniān motatig ahġəl Narməniġiān Rəha Uhgīn, mətəu ilah mīn əmə u, nətəm kautol nəuia rəhak Tatə iātām tətatig e negəu e neai. 22 E nian Uhgīn otakil nətāmimi rəfin, nətāmimi tepət okotəni=pān kəm in māmā, ‘!Iərməniġ, Iərməniġ! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə māmā, itimah iəmautəni pətigəm nəghatiān rəham iātām nəməfa kəm timah, kəni motəhgi pətigəm narmin tərāh mīn e nərgəm, kəni mautil natimnati apispis mīn e nərgəm?’ 23 Kəni oiəkəni=pān əhruahru kəm lah māmā, ‘Aupən iəkəruu, kəni rəueiu mīn iəkəruu itāmāh. Itāmāh səniəmā rəhak mīn nətāmimi. !Əhuvān isəu ohniəu, itāmāh nətəm nautol noliān tərāh!’ ”

Iətāmimi keiu kəmuol nimə
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

24 Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatiān māmā, “Nəmā itāmāh u nətəm nəmotətəu nəghatiān mīn u rəhak mautil, kəni onəkotəhmen e iətāmimi iātām teinatig, təmuvləkin rəhan nimə təkəsik, mel pos mīn kəuteiuaiu mähuvān isəu

7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1

7:16 Kəl 5:19-22; Jem 3:12

7:19 Mat

3:10; Luk 3:9; Jon 15:6

7:20 Mat 12:33

7:21 Luk 6:46; Jem 1:25

7:23 Luk

13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19

məgərain tiəkis.† 25 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nimətagi asoli talifu moh nimə. Mətəu nimə təsəmeiən mətəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təskasik. 26 Nəmə itəmah u nətəm nəmotətəu nəghatiən mīn u rəhak kəni məsotoliən, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig vivian e nolian natimnati, kəni in ialməli, təməseliən rəhan pos mīn kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəskasikiən.‡ 27 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nimətagi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei, kəni mərəh agin.”

Nəghatiən rəha Iesu, nəsanəniən tətətig lan

28 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, 29 mətəu-inu nian tətəgətun, səniəmə təhmen e rəhalah nəgətun mīn rəha Lou, mətəu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən əha ikin.

8

Iesu təmol vivi iətəmi kəti təmos nimisiən u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Nian Iesu təmeiuaiu=pa e nitəuət, nətəmimi tēpət kəmohtəu=pən. 2 Kəni suah kəti nimisiən u leprosi * təmol təmuva ohni, masiəulīn=pən o Iesu, kəni məni məmə, “Iərməniḡ, nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol vivian iəu kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”

3 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmīn mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!” Kəni rəueiu agin mīn, nimisiən u leprosi təmikə lan. 4 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Səni pətigəmiən natimnati mīn u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meruh pris kəti pəh in teruh məmə nīpətim tinəuvir lankonu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o iətəmi kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nīpəhriənian nīnəuvir, kəni rəham namikmikiən tinikə.”

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldia mīn
(Luk 7:1-10)

5 Kəni Iesu təmuvən miet pətigəm əpəha e taun Kapeniəm, kəni iətəmi asoli kəti rəha soldia mīn rəha nətəm Rom təmuva

† 7:24 Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautol rəhalah nimə mīn e kəpiel, mīne nəukəti nimə okəkeikei kol təskasik e kəpiel. Nəmə kəsotoliən lanəha, nimə təsəskasikiən kəni təhrun nəmeiən. ‡ 7:26 Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nīpəkil əmə.” 7:29 Mak 1:22;

Luk 4:32 * 8:2 E Nauəuə Rəha Uḡin, nəghatiən u “leprosi” tətəghati e nimisiən pišin pišin mīn rəha nilositəmi. Nimisiən mīn u tətərekīn nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uḡin. Afīn Lev 13-14. 8:4 Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

meruh Iesu, kəni mətasək=pən ohni mətəni məmə, ⁶“Iərməniḡ, rəhak ioluək tatimis, kəni mətapīli əpəha e nimə rəhak, nīpətin rəfin təmimis, kəni tətətəu tərah pik.” ⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Oiakuvnə mol in təuvir min.”

⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təməni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, iəu iətəmi kəti iətəm iəsəhruahruian, kəni iəsəhmenian məmə ik onəkuva e rəhak nīpəḡnəua nimə. Əni əmə nəghatian kəti, kəni iəkəhrun məmə in otətəu təuvir min. ⁹ Iəkəhrun məmə ik natos narməniḡian məmə nimisian otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarməniḡ lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldiə min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarməniḡ e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”

¹⁰ Nian Iesu təmətəu nəghatian əha, kəni narmin təmiuvig pik ohni, mətəu-inu nati əpnəpin səniəmə in iətəm Isrel, mətəu rəhan nəhatətəian təskasik e Uhgīn. Kəni təməni=pən kəm nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan məmə, “Nīpəhriəniəni iətəni kəm təmah məmə, iətəmi u səniəmə iətəm Isrel, mətəu in rəhan nəhatətəian e Uhgīn in təskasik. Kəni nati əpnəpin nəuaniləuis min rəha Isrel, mətəu iəsehian ilah kəti iətəm rəhan nəhatətəian təskasik təhmen=pən lan. ¹¹ Iatəni kəm təmah məmə nətəmimi tepət okotsipən e nīkalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məhuva motəuən kətiəh e tepil ilah Epraham, mine Aisək, mine Jekəp əpəha e narməniḡian əpəha e negəu e neai. ¹² Mətəu itəmah nəuaniləuis rəha Isrel tepət nətəm Uhgīn təmaupən mitəpin itəmah məmə in otarməniḡ e təmah, in otəraki=pən e təmah ihluə e napinəpuian, kəni ikin əha, nətəmimi okotasək kəni motətəu tərah, kəni mautigət-ərain nəhluvlah min.”

¹³ Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min məmə, “Atuvən. Rəham ioluək otəuvir tol əmə məmə inu mine nəməhatətə məmə Uhgīn otol lanko.” Kəni e nian əhruahru əha, nīpəti ioluək rəha iətəmi asoli rəha soldiə min təmuva məuvir min.

*Iesu təmol nimisian tepət kotəuvir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Kəni təmuvən e nimə rəha Pitə, kəni muvən imə meruh uhu Pitə tətətəpu ətəpu mətapīli. ¹⁵ Kəni təmuahru e nəhlmin mek nəhlmi pətauəhli u, kəni nətəpu ətəpuian tikə rəkis lan magim, kəni təhtul. Kəni minatol nauəniəni niḡ Iesu.

¹⁶ Tinəpinəpu mitigar tinatiuvig, nətəmimi kəmosos nətəmimi tepət nətəm narmin tərah tətətig e lah məhuva o Iesu, kəni Iesu təməhḡi pətigəm narmin tərah min e nəghatian

əmə rəhan, kəni mol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis.
 17 Natimnati min əha təmol lanəha məmə otol nəghatiən rəha
 iəni Aiseə tuva mol nīpəhriəniən lan, iətəm təməni aupən ikin
 məmə,

“In təmos rəkis nīmisiən min rəhatah,
 kəni mol nīpətītah min u kəutahmə, kotəuvir.”

*Iətəmimi keiu kəmuəkeikei məmə okiauərisig e Iesu
 (Luk 9:57-62)*

18 Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh nīmənin nətəmimi
 kautəhuərisig məhuva mohtəlau lan, kəni təməni=pən kəm
 rəhan min nətəmimi məmə okəhuvən e nīkali lek e nītəni=pən.
 19 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmuva məni=pən kəm in məmə,
 “Iəgətun. Onəkuvən=pən iə ikin, iəkītəu=pən ik.”

20 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kuri rarpin min,
 rəhalah nīpəg tatig məmə okotapīli ikin. Kəni mənig min,
 nimaalah tatig məmə okotapīli ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, †
 nīmə rəhak tīkə o napīliən.”

21 Kəni iətəmimi kəti min rəha Iesu təmuva məni=pən kəm
 in məmə, “Iərmənig. Oiəkītəu=pən ik mətəu, pəh iəkuvən pīpim
 mītənim rəhak tata.”

22 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Itəu=pa iəu.
 Nətəmimi nətəm kəsotoliən nəuia Uhgīn, təhmen əmə məmə
 ilah kīnohmis rəkis e nīkilah. Pəh ilah okəhuvən mohtənim
 rəhalah nətəmimi nətəm kəmohmis.”

*Iesu təmənīəhu nīmətāgi asoli
 e nəhu Lek Kaləli
 (Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

23 Kəni Iesu təmuvən e bot, kəni rəhan min nətəmimi
 kəhuvən ilah min. 24 Kəni təsuvəhiən, nīmətāgi asoli kəti təhtul
 kəni minol peau-peau asoli min e lek, kəni nəhu tətəri=pən
 e bot, iuəkīr əmə bot tətəmmim, mətəu Iesu tətəpīli. 25 Kəni
 kəməhuvən motəhgi-pəri Iesu motəni=pən məmə, “!Iərmənig!
 !Osmiəgəh itah! !Otəsuvəhiən kotəmmim!”

26 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəgin
 pīk? Rəhatəmah nəhatətəiən təkəku aɡin.” Kəni təməhtul
 məniəhu nīmətāgi mine peau-peau asoli min. Kəni nīmətāgi
 təmeiuaiu, kəni mol nəməlinuiən asoli. 27 Kəni nətəmimi rəha
 Iesu narmīlah təmiuvig pīk mautəni məmə, “!Ei! ?Iətəmimi
 nak u? Nati əpnəpīn nīmətāgi mine nəhu, mətəu ilau kəmuol
 nəuiən.”

8:17 Aes 53:4 † 8:20 Nian Iesu təməni nərgin u “Nəti Iətəmimi,” tətəghati aru
 lan. Nərgin u təmīet e Nauəuə rəha Daniel mine nauəuə pisin pisin min e Oltestimin.
 Kəni nīpətīn təni məmə iətəmi kəti iətəm təmsipən e Uhgīn kəni matos nepətiən rəha
 Uhgīn. 8:20 2Kor 8:9 8:24 Sam 4:8 8:26 Mat 14:31; Sam 89:9

*Iesu tāmāhgi pätigām narmin
tarah e iätämimi keiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Kəni nian Iesu tāmuvā miet=pa e nītəni=pən e lek, ikin Katara, kəni iätämimi keiu narmin tarah min kəutatig e lau kəmiaiet pätigām=pa māmə okueruh Iesu. Ilau kəmiasipən e nīpəg kəpiel min, ikin katitənim nətämimi ikin. Ilau kuəsanən matuoh nətämimi, kəni nətämimi kəutəgin e nuvən-pəniən ikin. ²⁹ Kəni əmeiko narmin tarah min u kəutatig e lau kəmotagət əfəməh motəni māmə, “!Ik Nəti Uhgīn! ?Nəmuva māmə nəkəhro itimah? ?Nəmuva māmə nəkol uəhai əmə nalpinian kəm timah iätəm təsol əhanəhiən nian əhruahru rəhan?”

³⁰ Iuəkir əmə o lah, pikəh min tepət əha ikin kəutauən, ³¹ kəni narmin tarah min kotasək=pən o Iesu motəni māmə, “Nəmə nəkəhgi pätigām itimah, əhli=pən itimah iəkəhuvən e pikəh min əha.”

³² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah māmə, “Əhuvən.” Kəni narmin tarah min kəməhiet e lau, motaiu məhuvən e pikəh min. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nīpatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motənim. ³³ Kəni nətämimi nətəm kəutaugin pikəh min, kəmotagim məhuvən e taun motəni pätigām natimnati rəfin, mine natimnati iätəm Iesu təmol e suah mil u narmin tarah min kəutatig e lau. ³⁴ Kəni əmeiko nətämimi rəfin rəha taun kəməhuva māmə okotafu Iesu. Kəni nian kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei əskasik kəm in māmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

*Iesu təmol vivi
iätəm nīpətin təmimis
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Kəni Iesu tāmuvən e bot muvən e nītəni=pən e lek, kəni miet pätigām iman ikin, e taun Kapeniəm. ² Kəni nətämimi nəuvein kəmotələs iätämimi kəti məhuva ohni. Nīpətin nəvetin təmimis, kəni tətəpili e rəhan nīmahan. Kəni nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təməni=pən kəm iätämimi əha māmə, “Nətik, səginian. Rəham nolian tarah min iəmos rəkis rəkis.”

³ Kəni nian kəmotətəu nəghatien əha, nəgətu min nəuvein rəha Lou kotəni=pən kəm lah min māmə, “Nəghatien əha tarah. Suah kəha tətəghati təhmen māmə in Uhgīn.”

⁴ Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah kəni təməni=pən kəm lah māmə, “?Təhro itəmah nəutos nətəligiən iätəm tarah min lanu lan? ⁵ ?In pəhruvən timətig māmə oiəkəni, māmə, ‘Iəmafəl

rækis rəham noliən tərəh mīn, ' uə 'Əhtul maliuək'? ⁶ Kəni rəueiu iəköl nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti İətəmimi tatos nepətian ikinu e nəhue niftəni məmə otafəl rækis təfagə tərəh mīn." Kəni in təməni=pən kəm suah kəha tatimis məmə, "Əhtul mos rəham nīmahan maliuək matuvən lahuənu." ⁷ Kəni suah u tatimis təməhtul maliuək matuvən lahuənu. ⁸ Kəni nian nīməni nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni kəmotəgin, kəni motəni-vivi nərgi Uhgīn iətəm təməfən nepətian kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

Iesu təmauin e Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kəni Iesu təmaliuək muvən nəuvetin mīn, mafu suah kəti, nərgin u Matiu. In iətəmimi iətəm tatos məni rəha takis, kəni tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Uərisig lak, muva iətəmimi rəhak." Kəni in təməhtul muərisig e Iesu.

¹⁰ Kəni Iesu təmuvən mətauən e nīmə rəha Matiu, kəni nətəmimi tepət rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva, kəni nətəmimi tepət nətəm kautol təfagə tərəh* kəməhuva, kəni ilah kəməhuva motəharəg motauən ilah Iesu mine rəhan mīn nətəmimi. ¹¹ Kəni nian Fərəsi mīn kəmotafu nati əha, kəni kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, "?Təhro rəhatəmah iəgətun tətauən pəti ilah nətəm kautos məni rəha takis mine nətəm kautol təfagə?"

¹² Mətəu Iesu təmətəu rəhalah nəghatian kəni təməni=pən kəm lah məmə, "İətəmimi iətəm təsimisiən təsuvəniən o toktə. Mətəu iətəmi u iətəm tatimis, in otəkeikei muvən o toktə. ¹³ Əhuvən moteruh-to kəni motətəlig əhruahru lan məmə nīpəti nəghatian u iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, 'Nati kəti tatol nīkik tətəgin, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais mīn iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nīkik tətəgin.'†

Iətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaian məmə iəkauin e nətəmimi mīn u kotəni məmə kinotəhruahru rækis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi mīn u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərəh mīn."

Noliən rəha nəpəhian nauəniən o Uhgīn
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

9:6 Jon 17:2 * **9:10** Fərəsi mīn, ilah kəmautohtəu=pən vivi aɡin Lou rəfin iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis məmə Mosis otəfən kəm nətəm İsrəl. Kəni ilah kautohtəu=pən vivi mīn nəghatian mīn iətəm kəmotəpən e Lou rəha Mosis, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru mīn rəha Uhgīn. Kəni Fərəsi mīn, kəutəni əmə nətəmimi rəfin nətəm kəsotohtəu-pəniən lou əlkələh mīn əha, ilah nol təfagə. **9:11** Luk 15:2 **9:13** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 † **9:13** Nian Uhgīn təməni lanəha, nīpətin u məmə in otəpəh sakrifais mīn mətəu-inu nərahian tətətig e nīkilah. Uhgīn təməni məmə ilah kotəkeikei motəsəkəhruin nətəmimi.

¹⁴ Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimah iəutətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgın, kəni Farəsi mın, ilah mın kautol lanəha. ? Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotoliən lanəha?”

¹⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətən e nauəniən rəhan ilah in mın nəuvein, nikitəmah təhti məmə in mın nəuvein okotasək? !Kəpə! Mətəu nian əha ikin iətəm tətəva məmə nətəmimi okotələs rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in mın nəuvein kotəhrun nəpəhiən nauəniən.

¹⁶ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuveitə napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən əmnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuveitə napən vi təhrun nauvinian məhapuiən napən əmnəmit, kəni ikin təməhapu ikin aupən təhrun nuvaiən mol iaħgin pik aġin.

¹⁷ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəmöl vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təkəsik iətəm kəmöl e nılosi nəni. Nəmə tol lanu lan, kəni nahgi wain otahlıfu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otəuvəregın, kəni pətəl otərah.‡ Mətəu wain kəmöl vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəmöl timətmətig, kəni wain mine pətəl kətuəməhli vivi.”§

*Pətauəhli kəti iətəm tatimıs mine pətəkəku kəti
iətəm təmimıs*

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nian Iesu tətəni=pən natimnati mın əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku təmimıs rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh mın.” ¹⁹ Kəni Iesu təməhtul mine rəhan mın nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

²⁰ Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nimisiən rəhalah nıpətan nian rəfin əmə, mınos nu tueləf.* Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nıfifi napən rəhan, ²¹ təmöl lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkək əmə nıfifi napən rəhan, kəni rəhak nimisiən otol naunun.”

²² Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni məni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, səġiniən. E rəham nəhatətəiən lak, nınuva mınəuvır.” Kəni e nian əha, rəhan nimisiən təmikə.

²³ Kəni nian Iesu təmuva miet pətigəm=pa e nimə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuven imə meruh nətəmimi kautəhli nau məutani nəpuən lan rəha nimisiən, kəni nətəmimi

9:14 Luk 18:12 ‡ **9:17** Afin futnot e Luk 5:37. § **9:17** Iesu təməni lanəha məmə in otəgətun ilah e nəgətunian vi kəti tol pisin e nəgətunian rəha Farəsi mın mine nəgətun mın rəha Lou. * **9:20** Lou təməni məmə nimisiən u təmöl pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in mın otamikmik. **9:21** Mat 14:36

kəməutasək pik. ²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsīmisiən, mətəu in tətəpili əmə.” Kəni ilah kəmotələh əuvsan lan. ²⁵ Mətəu nian nətəmimi kəmohtiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlīm nəhlmi pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul. ²⁶ Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu mītəlau rəfin e nitəni əha.

*Iesu təmol vivi
iəmnəu tərah mil keiu*

²⁷ Kəni nian Iesu təmiet ikin əha, mətəu iəmnəu mil tərah keiu kəmuītəu=pən in, kəni mətəuagət əfəməh məmə, “!Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!”

²⁸ Nian Iesu tīnuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərah mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “? Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol viviən nəhmtitimlau, uə kəpə?”

Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, İərməniğ.”

²⁹ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin e nəhmtilau məni=pən məmə, “Uhgın otol vivi nəhmtitəlau mətəu-inu nəmuəhatətə lan.” ³⁰ Kəni nəhmtilau təuvir kəni kinatueruh nati. Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm lau məmə, “Onəsüəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi.” ³¹ Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nanusiən rəha Iesu tuvən mītəlau ikin min rəfin e nitəni u.

*Iesu təməhgi pətigəm
narmın tərah
e iətəm təruru nəghatiən*

³² Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuva o Iesu. Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmın tərah tətətiğ lan. ³³ Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmın tərah e suah kəha, kəni tīnətəghati. Kəni nīmənin nətəmimi narmilah təmiuviğ pik ohni, kəni motəni məmə, “Suah kəti təsehian nati kəti tol lanu u ikinu İsrəl nian kəti mine.”

³⁴ Mətəu Fərəsi min kəmotəni məmə, “Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmın tərah min məmə otəhgi pətigəm narmın tərah min lan.”

*Iesu nikin təmahmə
pik o nətəmimi*

³⁵ Kəni Iesu təmaliuək matuvən e taun mine lahuənu min rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nīpəgnəua nīmə min rəha nuha-puminiən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Nərməniğiən Rəha Uhgın, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis, mine nətəmimi rəfin nətəm nīpətillah tərah kautəuvir. ³⁶ Nian təmeruh nīmənin nətəmimi tīnepət pik, kəni nikin təməpət

pik o lah mətəu-inu kinotos pik nahməiən, kəni motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kinotəhmen e sipsip min rəhalah iətəmimi tikə o neruh viviən ilah. ³⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “! Oteruh-to! Nauəniən tēpət əpəha e nasumiən tīniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. ³⁸ Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tēpət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan.”

10

Nətəmi tueləfrəha Iesu

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kəni Iesu təmauin e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiəh, kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmīn tərah min e nətəmimi, kəni motəhrun nol viviən nīmisiən min rəfin, mine nətəmimi min u nīpətīlah təmərəh.

² Kəni inu nərgi nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil; ³ mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis; mine Jemis nəti Alfəs; mine Tateas; * ⁴ mine Saimon u kətauin lan məmə Selot; † mine Jutəs Iskariot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmī rəhan min tikimīr. ‡

Iesu təmahli pətigəm

rəhan nətəmimi tueləf

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, “Itəmah onəsəhuvəniən o nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvəniən e taun kəti rəha nətəm Səmeriə, ⁶ mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəlui. ⁷ Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə, ‘Nian iətəm Uhgīn otarməniḡ e nətəmimi rəfin lan, tīnuva iuəkīr.’

⁸ “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kautohmīs kotəuvīr min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kəmohmīs kotəmiəḡh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi

9:36 Nam 27:17; 1King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2

10:1 Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nərgi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Eruh e tiksinəri. ‡ **10:4** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11

tatol ilah, nəkotəkeikei motol nipətilah tuva məuvir min. Kəni nətəmimi nətəm narmin tərəh tətətig e lah, itəmah nəkotəkeikei motəhgi pətigəm narmin tərəh min kəhuvən isəu o lah. Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəhmtin. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəouiən itəmah lan. ⁹ Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis. ¹⁰ Kəni məsotəmkian rəhatəmah kətim min. Kəni napən iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko, məsotosiən inəuau kəti min. Kəni məsotosiən put, mine kasikin rəhatəmah min. Iətəni lanu lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluek min natimnati iətəm təhruahru o natigian rəhalah.

¹¹ “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei moteh iətəmimi kəti iətəm nikin tagian məmə nəkəhuvən motatig itəmah min, kəni nəutatig ikin əha mətəuarus=pən nian nəkohiet min. ¹² Nian nəkəhuvən motatig e nimə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuiən tətətig o təmah.’ ¹³ Kəni nəmə nətəmimi e nipəgnəua nimə u, nikilah tagian məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuiən tətətig o lah. Mətəu nəmə nikilah təsagianian o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuiən mautəhuvən.

¹⁴ “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə, uə kəsotətəligian e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməulul e nəhlikitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtəhtəmah o lah motəpəh ağin ilah. ¹⁵ Nipəhriənian iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgın otakil nətəmimi, nalpiniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pik mapirəkis nalpiniən rəha nətəm kotərah aupən e taun mil əha, Sotəm mine Kəmorə.” §

Nətəmimi okotol tərəh kəm nətəmimi rəha Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to. İətəhli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig təhmen e mənig mak. ¹⁷ Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. İlah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən.

¹⁸ “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuvən motəhtul e nəhmti nətəmi asoli min rəha kəpmən min, mine kig

10:9 Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Uək 13:51 § **10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfagə tərəh tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgın təmol nalpiniən kəm lau mahli=pən nigəm məmə otus ilau. **10:15** Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19

min mämə onəkotəni pətigəm nəghatiən təuvir rəhak e nəhmtilah, kəni mine e nəhmti Nanihluə min. ¹⁹ Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti pikien mämə onəkəhuvən motəni mämə nak, uə nəkotəhro lanu lan motəghati. Nəsotəginian mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın, in otəfinə nəghatiən iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha. ²⁰ Nəsotəginian mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Uhgın, otəfinə nəghatiən kəm təmah mämə nəkotəni pətigəm.

²¹ “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min mämə okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol nolien əhmen min əmə kəm rəhalah tatə min mine mämə min mämə okotohamu ilah. ²² Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min u okotol naunun, kəni Uhgın otosmiəgəh. ²³ Nian okotol tərəh kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motagim məhuvən e taun pisin kəti min. Iətəni pəhriən kəm təmah mämə ko nəsehuvən rəfinian e taun min rəha Isrel mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi in otuva min.

²⁴ “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisian rəhalah iəgətun. Kəni noluək min, ko kəsotapirəkisian rəhalah iətəmi asoli. ²⁵ Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motagian mämə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək min kotəkeikei motagian mämə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. İəu, iəu iətəmi asoli rəha nimə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu mämə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluək min rəha nimə rəhak. İnəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkis.”

*Iətəmimi rəha İesu
təsəginian e nətəmimi
(Luk 12:2-7)*

²⁶ Kəni İesu təməni mämə, “Tol lanəha, sotəginian e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kautəht-ərain, Uhgın otəfətigəm ikin təhagəhag ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluaiğ lan, Uhgın otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu. ²⁷ Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm min təhagəhag kəm nətəmimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm e nəhmti nətəmimi.

²⁸ “Sotəginian e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətitəmah, mətəu ko kotəruru nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgın iətəm təhrun nərəkinian nipətitəmah

mine narmitamah e nigam asoli. ²⁹ Oteruh-to. Nimanig alkalah min, natamimi kautos nahmtilah e mani akaku ama. Matau nama rihatamah Tata Uhgim tasegahanian e lah, ko kati tasimisian. ³⁰ Kani Uhgim tahrin vivi agin itamah mine. Kani nati apnapin nauanutamah ko e rahn-kapə tamah in saniamə nati agin kati, matau Uhgim in tafin rafin ilah. ³¹ !Tol lanaha, sotaginian! Uhgim tolkeikei pik itamah tapirakis manig alkalah min aha.

³² "Tol lanaha, nama iatamimi otani patigam nargak e nahmti natamimi, kani iau min, iakani patigam nargin e nahmti rəhak Tata e negau e neai. ³³ Matau nama iatamimi otani patigam e nahmti natamimi mamə in saniamə rəhak, kani iakani patigam e nahmti rəhak Tata e negau e neai mamə in saniamə rəhak.

³⁴ "Nikitamah tasehtian mamə iamuva mamə iakaləhu nəməlinuian e nahue niftani. Iəməsuvaian mamə iakaləhu nəməlinuian, matau iamuva mamə iakol natamimi kotargəhu.

³⁵ Iətani lanaha matau-inu iamuva mamə iakol iərman mine rəhan tatə okətuərah o lau min, kani pətan mine uhun okətuərah o lau min, ³⁶ kani iatamimi otol tikimir ilah aru rəhan min.*

³⁷ "Kani iatamimi iatəm tolkeikei pik rəhan tatə mine mamə tapirakis iau, in təsəhmenian mamə otuva rəhak iatamimi. Kani iatamimi iatəm tolkeikei pik nətin iərman uə pətan tapirakis iau, in təsəhmenian mamə otuva rəhak iatamimi.

³⁸ Kani iatamimi iatəm təsələsian rəhan nigə kəməluau muərisig lak,† in təsəhmenian mamə otuva rəhak iatamimi. ³⁹ Kani iatamimi iatəm tatol pik uək əmə mamə rəhan nəmiəgəhian e nahue niftani u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhian pəhrian. Matau iatamimi iatəm otimis o nargək, in otos nəmiəgəhian itulin.

⁴⁰ "Kani iatamimi iatəm tatos itamah e nikin agian kani təhmen əmə mamə tatos iau e nikin agian. Kani iatamimi iatəm tatos iau e nikin agian, kani təhmen əmə mamə tatos iətəmi u iatəm təmahli=pa iau. ⁴¹ Kani iatamimi iatəm tahrin mamə suah kati in iəni kati rəha Uhgim, kani tatos e nikin agian, in otos nətəouian lan, təhmen əmə e iatəm iəni min kautos.

10:28 Rom 8:31; Jem 4:12 **10:31** Mat 6:26 **10:33** Luk 12:8-9 **10:36**

Maeka 7:6; Luk 12:51-53 * **10:36** Famli nəuvein okotəhapu ilah min matəu-inu nəuvein e famli min okəhuərisig e Iesu, kani nəuvein e famli əmə aha okotəməki e Iesu. **10:37** Luk 14:26-27 † **10:38** Nipəti nəghatian rəha Iesu saniamə rəhan natamimi okotəkeikei mohmis e nigə kəməluau təhmen əmə lan. Nipəti nəghatian u mamə kitah rafin kətiah kətiah kotəkeikei motegəhan lan mamə Uhgim otol nauian e nəmiəgəhian rəhatah nati apnapin mamə rəhan nətəligian mamə kəutatig e nian iəkis min. Nəmə təhro natamimi okotol nərəhian kəm tah, nəmə təhro kitah okohmis o nargin, uə nəmə təhro nərəhian min aha otəsuvaian e nəmiəgəhian rəhatah. Kitah kotəruru, matəu kotəhtul maru əmə o natigian e nəmiəgəhian iatəm Uhgim tolkeikei. **10:39** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25

10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəouiən lan, təhmen e iətəmi əhruahru. ⁴² Kəni nəmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun məmə in rəhak iətəmimi, nīpəhriən iən Uhgīn otətəou in o rəhan nol iən təuvir u, nati əpnəpīn rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuветin əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agīn.”

11

Iesu mine Jon Bəptais (Luk 7:18-35)

¹ Nian Iesu tinol naunun nəgətuniən rəhan nətəmimi tueləf, təmiet ikin əha muvən e taun mīn e nītəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi kəni mətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn kəm lah.

² E nian əha, Jon Bəptais tətətig e kaləpus, kəni in təmətəu nanusiən e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahli=pən rəhan nəuvein nətəmimi kəhuvən motətəpuəh ohni məmə, ³ “? Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni əupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mīn məmə otəpanuva mīn?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iətəm nəməhuva motətəu kəni moteruh: ⁵ nətəmi nəhmtiləh təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlkiləh tərəh kinotətəu təuvir kəni mīnəutaliuək. Kəni nətəmimi mīn u kəmotos nimisiən leprosi, nilosiləh tinəuvir. Kəni nətəmimi mīn u nīpəgtəlgiləh təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi mīn u kəmohtmīs, kinotəmiəgəh mīn. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətīgəm nanusiən təuvir kəm nanrah mīn. ⁶ Iətəmimi otətig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlman iən e nəhatətəiən lak o natimnati mīn iətəm iəu iatol uə iəsoliən.”

Iesu təməghati e Jon Bəptais

⁷ Nian nətəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi mīn u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, “? Əupən, nəməutəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkotəh nak? ? Nəməhuvən məmə nəkotəfu iətəmi əpnəpīn əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm nīmətəgi tətəlif u alif u əpnəpīn əmə? Kəpə. ⁸ ?Kəni təhro itəmah nəmoht, məmə nəkotəfu iətəmi kəti iətəm tatuvən e nəpən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kəutəhuvən e nəpən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutətig e nīmə rəha kig. ⁹ ? Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkotəruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ¹⁰ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgīn təmətəghati lan. Uhgīn təməni məmə,
‘Otəfu-to. Iətəhli=pinə iəhləpis iətəm otos rəhak nəghatiən.

In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.'

¹¹ Nipəhrənən iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisən suah kəha Jon Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni aɡin e Narmənigian Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon.* ¹² E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatən rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, Narmənigian Rəha Uhgın in təskasik məmə otol uək matuvən. Kəni nətəmimi nətəm kotəskasik kotalkut pik məmə okəhuvən motatig ahgəl.† ¹³ Iətəni lanəha mətəu-inu, aupən aɡin mətəuarus=pa nian rəha Jon, nəghatən min rəha Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəghatən min rəha iəni min rəha Uhgın, kautəni pətigəm Narmənigian Rəha Uhgın. ¹⁴ Kəni nəmə nikitəmah tagian məmə nəkotos nətəligian u, iəkəni məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaiə. ¹⁵ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatən min u.

¹⁶ “?Nətəmimi min u nətəm kəutatig rəueiu, ilah kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhkul məutəuin e lah min nəuvein məmə, ¹⁷ ‘Itəmah iəmotəhli nau kəm təmah məmə onəkəutol danis rəha nəgənən lan, mətəu itəmah nəsollian danis. Kəni itəmah iəmətasək eiua rəha nımisiən, mətəu nəsoləsəkian kitah min itəmah.’

¹⁸ “Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəsolkeikeian Jon, kəni məsolkeikeian iəu. Iətəni lanəha lan mətəu-inu Jon təmuva, kəni mətətuakəm mətəpəh nauənən mətəfaki kəm Uhgın, kəni məsəmnimian wain. Kəni nəmotəpəh in motəni məmə, ‘Suah kəha narmin tərəh kəti tətətig lan.’

¹⁹ “Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mətəuən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmotəpəh min iəu motəni məmə, ‘Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha nəpisiən, kəni mətan pəti ilah nətəmimi rəha nosian məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərəh.’ Mətəu nətəmimi min u kəutətəlig e nolian rəhak mine rəha

11:10 Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:11** Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in uək iətəm tatos nisaiən. In tatol əpenə-penə suaru rəha Kristo iətəm Uhgın otəhli=pa, kəni in tətəni pətigəm məmə Kristo tinatua. Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə suah kəti tətəni iətəmi rəha Uhgın nian in tətəhatətə e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kəti min o nəuhlinian fes u tol lanko lan məmə: E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatən rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, mətəu nətəmimi kəutəluəgin ilah nətəmimi nətəm kəutatig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgın. Kəni nətəmimi rəha nəluəginian kəutalkut məmə okotiuvu rəkis nətəmimi rəha Uhgın məmə kəhuva nətəmimi rəhalah. **11:13** Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8

Jon, kotährun nehian mämä nati iätäm iämuol tähmen vivi pähriän.”

Nahmäian asoli otuva
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kəni Iesu tāmāghati əskasik e natigian rəha nətəmimi e taun min əha iätäm in təmol nati apispis tepət ikin e nəhmtilah. Tāmāghati lanəha mətəu-inu ilah kəməsotəuhlinian nətəligian rəhalah o rəhalah nolian tərəh min. ²¹ Təməni mämə, “Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhlinian nətəligian rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligian e nolian tərəh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun mämə kautətəu tərəh aɡin o nolian tərəh min rəhalah.

²² “Mətəu iätəni kəm təmah mämə e nian əha iätäm Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpinian rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən. ²³ ? Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti mämə Uhgın otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiian əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni aɡin, ima naulisian, mətəu-inu iəmol nati apispis tepət e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati min u əpəha Sotəm, iätəm taun əha təfagə tərəh min tepət ikin, kəni nətəm ikin kəmotəuhlin rəhalah nətəligian, kəni nəmə Uhgın təməsərəkiniən Sotəm, kəni təmətətig əmə mətəuarus=pa u rəueiu. ²⁴ Mətəu iätəni kəm təmah mämə e nian əha iätäm Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpinian rəha nətəm Sotəm aupən ikin.”

Itəmah nətəm ninotəpəou
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kəni e nian əha, Iesu təmətəfaki mətəni mämə, “Tatə Uhgın, ik İərməniɡ rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. İätəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nipətə natimnati min u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motährun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh min mämə okotährun vivi. ²⁶ Əuəh, Tatə, inu nati kəti iätəm ik nəkolkeikei.”

²⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah mämə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iätəmi kəti tikə iätəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, mämə iəu

11:19 Mat 9:14 **11:22** Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4

11:23 Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1Kor

pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgīn, mətəu iəu pīsīn əmə u Nəti Uhgīn, iəkəhrun, mīne nətəmimi nətəm iəu iəmitəpīn məmə iəkəl pətīgəm Tatə Uhgīn kəm lah.

²⁸ “Əhuva ohniəu, itəmah nətəm nahgītəmah nīkə kəni ninotəpəu e natipəiən e katipə figəm mīn, kəni iəkəfinə nəmeigīn.‡ ²⁹ Itəmah otos uək iətəm iəkəfinə kəm təmah, kəni pəh iəkaupən məgətun itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətīg, kəni rəhak nətəligīn in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigīn e nīkītəmah. ³⁰ Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in tīmətīg, kəni rəhak katipə in təhvevig.”§

12

Iərməniḡ rəha Sapət

(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməutaliuək məutohapumīn e nasumiən rəha wit,* kəni rəhan mīn nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəmautəhli nəua wit kəni mautun. ² Mətəu nian Farəsi mīn kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “!Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kautol nati kəti iətəm kəutatgəhli Lou rəha Sapət.”†

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin uə kəpə, nati nak iətəm Kig Tefit təmol aupən, nian in mīne rəhan mīn nətəmimi nəumis təmus ilah? ⁴ In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgīn, kəni mos pīret mun iətəm pris mīn kīnotəfən rəkis kəm Uhgīn. Kəni nolīn əha tətətgəhli Lou, mətəu-inu pīret əha, Lou tətəni məmə pris mīn əmə kotəhrun nunīn. ⁵ ? Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət, pris

11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ‡ **11:28** Nəghatiən u “natipəiən e katipə figəm mīn” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iətəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou mīn u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o nolīn. **11:28** Jer 31:25

11:30 1Jon 5:3 § **11:30** Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatiən əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nigī iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otiuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətəhlu e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmə nītəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nigī kəməluau mos nalpīniən o tafəgə tərəh mīn rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In təni məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotaliuək e suaru əhruahru rəha Uhgīn. * **12:1** Wit in nati kəti təhmen e rais. Afin-to e tiksinəri. **12:1** Dut 23:25 † **12:2** Lou rəha nətəm Isrel tategəhan məmə iətəmimi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətəliuək mətohapumīn e lah (Dut 23:25). Farəsi mīn nīkilah tamarah mətəu inko nətəmimi mīn rəha Iesu kəmautol uək rəha nəuləkīn, u in kəti rəha tate-nain nolīn mīn kəmənīəhu aḡin məmə okəsoliən e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15) **12:4** 1Saml 21:1-6 **12:4** Lev 24:5-9

min əpəha e Nimə Rəha Uhgın, ilah kautol uək rəhalah iətəm tətətgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgın tateruh məmə nati əha in təhruahru əmə. ⁶ Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu in ilis tapirəkis Nimə Rəha Uhgın. ⁷ E Nauəuə Rəha Uhgın, in tətəni məmə,

‘Nati kəti tatol nīkik tətəgiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nīkik tətəgiən.’

Nəmə nəkotəhrun nīpəti nəghatiən u, kəni nətəmimi min u nətəm kotəhruahru, ko nəsotakilian ilah mətəni məmə ilah kautol nolian tərəh. ⁸ Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti İətəmimi, iəu iətərməniğ e nian rəha Sapət.”

⁹ Kəni İesu təmiet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəhalah. ¹⁰ Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmimis, təsuahruian lan. Kəni kəmotətapuəh o İesu məmə, “?Təhro? ?In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun nol vivian iətəmimi iətəm tatimis?” İlah kəmotətapuəh ohni mətəu-inu kəutəsəl e nətəligiən tərəh kəti rəha İesu uə nolian kəti rəhan təhmen e nol vivian iətəmi e Sapət, iətəm ilah okotləfən in e kot ohni.

¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Okəmə itəmah kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip u tiuvig=pən e nimil e Sapət, nikitəmah təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? ! Əuəh! Otəkeikei muvən miuvi-pəri. ¹² !Mətəu iətəmimi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu, in təhruahru əmə e Lou məmə natol nati təuvir min əmə kəm nətəmimi e Sapət.”

¹³ Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin tuva minəuvir agin min, məhmen e nəhlmin u kəti min. ¹⁴ Mətəu Fərəsi min kəməhiet məhuvən ihluə minəutətəi nəuə ohni məmə okotohamu İesu.

Ioluək iətəm Uhgın təmitəpin

¹⁵ Kəni İesu təməhrun nətəligiən rəhalah, kəni təmiet ikin əha. Kəni nətəmimi tepət kəməhuərisig lan. Kəni in təmol vivi nīmisiən rəfin rəhalah kəutəhuva məutəuvir min. ¹⁶ Kəni təməniəhu ilah məmə okəsotəni pətigəmiən in kəm nətəmimi min. ¹⁷ Natimnati min əha kəməhiet məmə nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın otuva mol nīpəhriənian lan. Uhgın təməfən kəm iəni Aiseə u aupən o nəni pətigəmiən məmə,

¹⁸ “Inu ioluək rəhak iətəm iəu initəpin rəkis,

iəkolkeikei pīk in, kəni nīkik tagiən pīk ohni.

Kəni iəu iəkol məmə Narmın Rəhak otuva məriəuəh lan.

Kəni in otəni pətīgəm nolian əhruahru rəhak mine nosmiəgəhian rəhak e nəhmti nətəmimi e nītəni pisin pisin min.

¹⁹ Ko in təsorgəhuiən kəni məsəgət əfəməhian, məsəghati pikiən ikin nətəmimi kəutuhapumın ilah min ikin.

²⁰ In iətəmi mətīg,

kəni in otol təuvir kəm nətəmimi nətəm kəutəpəou kəni rəhalah nəsanəniən tikə.‡

In otol lanəha mətəuarus=pa nolian iətəm in təhruahru otol win e nolian iətəm tərəh.

²¹ Kəni nətəmimi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, ilah okotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən tətətig lan, məmə in otosmiəgəh ilah.”

Iesu mine Pielsepul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kəni nətəmimi kəmotos iətəmi kəti məhuva kəm Iesu iətəm nəhmtin təpis kəni təsəghatiən mətəu-inu narmin tərəh kəti tətətig lan. Kəni Iesu təmol vivi min, kəni iətəmi kəha tinateruh nati kəni minətəghati. ²³ Kəni nətəmimi rəfin narmilah təmiuvig motəni məmə, “?Nəmə təhro suah u in Mipi Kig Tefit iətəm Uhgın təməni məmə otahl=pa?”

²⁴ Kəni nian Farəsi min kəmotətəu nati əha mine nəghatiən lan, kəni kəmotəni məmə, “Suah kəha tətəghi pətīgəm narmin tərəh min e nəsanəniən əmə rəha Pielsepul u iətəmi asoli rəha narmin tərəh min.”

²⁵ Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin taun u uə lahuənu u.

²⁶ “Kəni nəmə Setən tətəghi pətīgəm narmin tərəh min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimir kəm in. ? Kəni otəhro lanu, rəhan narməniğiən otəhtul? ²⁷ ? Kəni nəmə iəu iətəghi pətīgəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni təhro e rəhatəmah min nətəmimi? İlah kəutəghi pətīgəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha pəh? ? Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərəh məmə nautəni məmə iəu iatol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmah nətəmimi okotakil nəghatiən min rəhatəmah, motəni məmə in neiuəniən. ²⁸ Mətəu nəmə iətəghi pətīgəm narmin tərəh min e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni Narməniğiən Rəha Uhgın tinuavnə rəkis o təmah.

12:18 Mat 3:17 ‡ **12:20** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 20 tətəni məmə, “Ko təsatgəhliən niuig kəti iətəm təməgəu, kəni ko təsəmkəpis aginiən wik rəha lait iətəm tətənah əmə.” **12:21** Aes 42:1-4 **12:24** Mat 9:34; 10:25 **12:28** Uək 10:38;

1Jon 3:8

29 “Kəni iəkəni e suaru kəti mīn tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tikə məmə təhrun nuvənien e nimə rəha iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət təhmen e Setən məmə otəmki rəhan natimnati. Mətəu iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət agin otaupən məlis-ərain iətəmimi u iətəm nahgin tepət, uərisig təpanuvən imə məmki rəkis rəhan natimnati.

30 “Iətəmi u in təsuərisigian lak, in rəhak tikimīr. Kəni iətəmi u in təsoriarunian sipsip mīn, in tatol ilah kəutagim atiti. 31 Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgīn otafəl rəkis noliən tərəh pisin pisin mīn rəfin, § mine nəghatian tərəh pisin pisin mīn rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu otol nalpiniən, kəni məsaluiən e nəghatian tərəh mīn iətəm nətəmimi kəutəni e Narmīn Rəhan. 32 Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti Iətəmimi, kəni Uhgīn otalu kəni məsalpiniən. Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah Narmīn Rəha Uhgīn, Uhgīn ko təsaluiən lan e nian kəti, e nəhue niftəni u, mine e nian iətəm tətəva.*

33 “Nəmə nigī in təuvir, kəni nəuan in otəuvir; nəmə nigī in tərəh, kəni nəuan in otərəh. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəruh əmə e nəua nigī məmə nigī in təuvir uə nigī in tərəh.† 34 †Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol noliən ekəu-ekəu, kəni itəmah nətəm nəkotərəh. Ko nəsotəniən nati təuvir kəti, mətəu-inu nian iətəmimi tətəghati, tətəni əmə nati nak iətəm təriəuəh e nikin. 35 Iətəmimi iətəm nətəligian təuvir təriəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm in təuvir. Kəni iətəmimi iətəm nətəligian tərəh təriəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm tərəh. 36 Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgīn otakil nətəmimi lan, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm kəm in məmə təhro ilah kəmutəni nəghatian tərəh əpnəpin mīn rəfin agin rəhalah. 37 Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatian pisin mīn rəhatəmah, məmə itəmah nətəm nəkotəruəhru uə nətəm nəkotərəh.”

Nəmtətiən rəha Jonə

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

38 Kəni nəgətun mīn nəuvein rəha Lou mine Farəsi mīn kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. Iəkotolkeikei məmə iəkotəruh nəmtətiən kəti iətəm tapispis ik onəkol.”

12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 § 12:31 Uhgīn tətəfəl rəkis noliən tərəh mīn nian nətəmimi kotəuhlin rəhalah nətəligian kəni məutətapuəh ohni məmə in otalu məsalpiniən rəhalah noliən tərəh mīn. 12:31 Hip 6:4-6 * 12:32 Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəghatian u tətəghati e nətəmi mīn u nətəm kəmutəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanəniən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotəuin lan məmə Narmīn Rəha Uhgīn in Setən. Nətəmimi nəuvein mīn kotəni məmə nəghatian u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhian e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmīn Rəha Uhgīn. † 12:33 Nipəti nəghatian rəha Iesu məmə in iətəmi təuvir mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvir mīn. 12:33 Mat 7:16-20

12:34 Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30

³⁹ Mætəu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nətəmimi rəueiu mine, nəkotərah, nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəian e Uhgīn, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətītəu=pən suah pišin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətian kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfinə əmə nəmtətian kətiah əmə, kəni inəha nəmtətian rəha iəni əha Jonə. ⁴⁰ Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kisil lapin mine lənian e nərfi nəmu asoli təfla, kəni Nəti Iətəmimi, in otəməhli o nian kisil lapin mine lənian əpəha e niki niftəni.

⁴¹ “E nian əha iətəm Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni pətīgəm məmə itəmah nəuaniləuis rəha Isrel nəkotərah. Okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatian rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəligian e rəhalah nolian tərəh min. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tinuva, mətəu itəmah nəsotəuhlinian rəhatəmah nətəligian e rəhatəmah nolian tərəh min. ⁴² Kəni e nian əha Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni kwīn rəha nitəni pesi ikīn, otəhtul mənī pətīgəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmīet e nīkali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatian rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligian.

⁴³ “Nian narmin tərəh tiet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətən əpəha ikīn nigī mine nian mītə tikə ikīn, kəni nəhu tikə ikīn, mətəsəl ikīn otatig məmeig ikīn, mətəu təsehian. ⁴⁴ Kəni tənī aru əmə kəm in məmə, ‘Iəkətəlig=pən e rəhak nimə‡ iətəm iəmsipən ikīn.’ Kəni nian tuva meruh nimə, iətəmimi tikə ikīn, kəni kəmafəl, kəni kəməlin vivi natimnati. ⁴⁵ Kəni tuvən mīt narmin tərəh səpin min u kotərah pik motapirəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigian rəha iətəmi əha rəueiu tərəh pik tapirəkis rəhan natigian iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərah nətəm nəutatig rəueiu.”

*Mamə rəha Iesu
mine pian min*

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan mamə mine pian min kautəhtul əpəha ihluə məutətapuəh lan məmə okotəghati kəm in. ⁴⁷ Kəni iətəmimi kəti təməni=pən

12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jona 1:17 **12:41** Jona 3:5 **12:42** 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ **12:44** Nəghatian u “nimə” tətəghati e iətəmi u iətəm narmin tərəh təmīet rəkis lan. **12:45** Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20

kəm Iesu məmə, “Rəham mamə mine piām mīn əpəha ihluə kəutəhtul. İlah kotolkeikei məmə okotəghati kəm ik.”[§]

⁴⁸ Kəni Iesu təmāni=pən kəm iətəmi təmāni pətīgəm məmə, “? Pəh u rəhak mamə, kəni pəh u piak mīn?” ⁴⁹ Kəni muahru=pən e nəhlmin məgətun=pən rəhan nətəmimi, kəni mənī məmə, “! İnu rəhak mamə mine piak mīn! ⁵⁰ İatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mine nəuvinik, mine rəhak mamə.”

13

Nəghatiən əuhlin e niftəni
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nimə muvən mətəharəg əpəha iuəkīr e nīkali nəhu Lek Kaləli. ² Mətəu-inu nətəmimi tēpət kəməhuva motəhtul tītəlau lan, kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkīr əmə o nīpəkīl, kəni mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmutəhtul ipari. ³ Kəni in təmāni=pən natimnati mīn tēpət kəm lah e nəghatiən əuhlin mīn.

Təmāni məmə, “İtəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg nīkiti wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən.* ⁴ Kəni nian təmətearəgrəg nīkiti wit rəhan, nəuvein kəmotəmei=pən e suaru, kəni mənīg mīn kəməhuva motun rəfin ilah. ⁵ Kəni nīkiti wit nəuvein kəmohtmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə. Kəmotevia uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvetin əmə. ⁶ Nian mītigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pīkiən. ⁷ Kəni nīkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e nīki nīləuis u tol nihlin, kəni nian nīkiti wit mīn kotevia mətəu nīləuis tətatu-atu ilah kəni kohmīs. ⁸ Kəni nīkiti wit nəuvein mīn kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kəni kəmotəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit. ⁹ İtamah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mīn u.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, “? Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin mīn?”

¹¹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “İtəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgīn təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən mīn rəha Narmənīgīən Rəha Uhgīn. Mətəu ilah, Uhgīn təməsərəhiən e suaru lanu o lah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikīn nəhruniən, Uhgīn otəfən mīn nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən in otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən

§ 12:47 E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəməti e nəghatiən Kris aupən, fes 47 tikə. 12:50 Rom 8:29 13:2 Luk 5:1-3 * 13:3 Afin-to “wit” e tiksınəri.

tikə, Uhgın otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos. ¹³ İətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhruniən, kəni ilah kautətəu pau mətəu kəsotəhrun vivian. ¹⁴ Nəmiəgəhiən rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə tətəva matol niphəriənian lan. In təməni məmə,

‘Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
mətəu ko kəsotəhruniən.

Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
mətəu ko kəsotəhruniən nian kəti.

¹⁵ In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.

Kəmotasisig e matəlgilah mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhian e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nikilah təruru nəhruniən.

Kəni məsəhuvaian ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’

¹⁶ Mətəu itəmah u, Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, kəni nian nəkotəruh, motəhrun, kəni nian nəkotətəu motəhrun. ¹⁷ Niphəriənian iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət mine nətəm kotəhruahru min tepət kəmotolkeikei pik məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhian. Kəni motolkeikei pik məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

¹⁸ Kəni İesu təmətəkeikei təməni məmə, “İtəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun niphəti nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təmeəgrəg nikiti wit. ¹⁹ Nikiti wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Narməniəgəhiən Rəha Uhgın, mətəu in təsəhruniən. Kəni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə nəghatiən əha iətəm təmuvən e nikin.

²⁰ “Kəni nikiti wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiəl iuəkir əmə, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətətəu nəghatiən rəha Uhgın, kəni mos e nikin agiən, ²¹ mətəu nokin təseiuaui pikian, kəni tətəhtul o nian əkuəkir əmə. Nian nəəsəuiən, uə nərahian tuva e nəmiəgəhiən rəhan o nəghatiən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəian.

²² “Kəni nikiti wit iətəm təməmei=pən e niki niləuis tol nihlin, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu rəhan nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəligiən min əha kotatu-atu nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən əha təsəuəian e nəuan.

²³ “Mətəu nikiti wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvir, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgın kəni

məhrun nıpətın. Kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in otəuə e nəuan, nian nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikiste, kəni nian nəuvein nəuan uan-hanrit.”

*Nəghatiən əuhlin
e manuvehli iətəm tərəh*

²⁴ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mın kəm lah mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın. İətəmimi kəti təmeəgrəg e nıkiti wit təuvir e rəhan nasumiən. ²⁵ Mətəu nian in mine rəhan mın nətəmimi kəmutapili, rəhan kəti tikimır təmuvən məraki e nıkiti nımanuvehli tərəh mın e rəhan nasumiən, kəni magım. ²⁶ Kəni nıkiti wit təuvir mine nıkiti manuvehli tərəh koteviə kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nian əha, noluək mın kotəhrun neruhiən məmə manuvehli tərəh, ilah mın əha ikin.

²⁷ “Kəni noluək mın rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, ‘İətəmi asoli. ? Nıkiti wit mın iətəm nəmeəgrəg e rəham nasumiən, ilah nıkiti wit təuvir mın əmə, uə kəpə? ?Mətəu təhro nıkiti manuvehli tərəh mın kinotəri?’ ²⁸ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Tikimır kəti təmol nati əha.’

“Kəni rəhan mın noluək mın kotəni=pən kəm in məmə, ‘? Mətəu təhro? ?Nəkölkeikei məmə itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mın əha?’

²⁹ “Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, ‘Kəpə. Otəpəh. Nəmə itəmah nəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mın, kəni məta nəkoteuvi rəkis mın wit təuvir mın. ³⁰ Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit timəhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərəh motəlis o nəraki-pəniən e niğəm. Uərisiğ okotəulək e wit təuvir mın motəmki məhuvən e nımə rəhak iətəm kətəlin nauəniən ikin.’ ”

*Nəghatiən əuhlin
e nıkiti mastət*

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin mın kəti kəm lah məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgın in otəkeikei mepət təhmin, təhmen e nıkiti mastət† iətəm iətəmimi təmos muvən mərfəi e rəhan nasumiən. ³² Nıkiti mastət əha in natiəkəku ağın, mətəu nian

† **13:31** Mastət in niği iətəm katol=pən nıkitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nıkitin in natiəkəku ağın, mətəu tateviə matol niği asoli lan.

in otevia, in otuva iahgin tǎhmen e nigi kǎti, kǎni mǎnig min iǎtǎm kautiuvig ilis okǎhuva motol nimaalah e nǎhlmǎn min.”[‡]

*Nǎghatiǎn ǎuhlin e is
(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)*

³³ Kǎni Iesu tǎmǎni nǎghatiǎn ǎuhlin kǎti min mǎmǎ, “Narmǎnigiǎn Rǎha Uhgǎn in otǎkeikei mepǎt tǎhmin, tǎhmen=pǎn e is nǎuan nǎuветin iǎtǎm pǎtan kǎti tǎtalkin e flauǎ tepǎt iǎtǎm kǎmol=pǎn e pesin asoli, kǎni tǎhgi flauǎ rǎfin tǎtasisi matol iahgin.”

³⁴ Natimnati min rǎfin ǎha, Iesu tǎmǎghati ǎuhlin lan kǎm nǎtǎmimi. In tǎmatǎgǎtun ǎmǎ nǎtǎmimi e nǎghatiǎn ǎuhlin. ³⁵ Noliǎn ǎha tǎmol nǎghatiǎn rǎha iǎni ǎupǎn tǎtuva matol nipǎhriǎniǎn lan. Tǎmǎni mǎmǎ, “Iǎkǎni pǎtigǎm rǎhak nǎghatiǎn e nǎghatiǎn ǎuhlin min. Iǎkǎni pǎtigǎm natimnati iǎtǎm iǎmǎhluaiǎg e lah e nian iǎmǎtuǎuin matol niftǎni mǎtǎuarus=pa u rǎueiu.”

*Iesu tǎmǎni nipǎti
nǎghatiǎn ǎuhlin e manuvehli*

³⁶ Kǎni Iesu tǎmǎiet rǎkis e nǎtǎmimi, kǎni muvǎn min e nipǎgnǎua nimǎ kǎti. Kǎni rǎhan min nǎtǎmimi kǎmǎhuva ohni motǎtapuǎh mǎmǎ, “ǎni-to kǎm timah nipǎti nǎghatiǎn ǎuhlin e manuvehli iǎtǎm tǎmǎri e nasumiǎn.”

³⁷ Kǎni Iesu tǎmǎni=pǎn mǎmǎ, “Iǎtǎmimi iǎtǎm tǎmearǎgrǎg nikiǎti wit tǎuvir min e nasumiǎn, tǎtǎgǎtun=pǎn iǎu, Nǎti Iǎtǎmimi. ³⁸ Kǎni nasumiǎn, tǎtǎgǎtun=pǎn nǎhue niftǎni. Kǎni nikiǎti wit tǎuvir min, ilah u kǎutǎgǎtun=pǎn nǎtǎmimi rǎha Uhgǎn nǎtǎm tǎtarmǎnig e lah. Kǎni manuvehli tǎrah min, ilah kǎutǎgǎtun=pǎn nǎtǎmimi rǎha Setǎn. ³⁹ Kǎni tikimir iǎtǎm tǎmuvǎn mearǎgrǎg manuvehli tǎrah, tǎtǎgǎtun=pǎn Setǎn. Kǎni nian okǎulǎk e nasumiǎn, tǎtǎgǎtun=pǎn naunun nian, kǎni nǎtǎmimi nǎtǎm kǎutǎulǎk e nasumiǎn, kǎutǎgǎtun=pǎn nagelo min. ⁴⁰ Okotǎmki manuvehli tǎrah motuvan ǎhtuv e nigǎm, noliǎn ǎha tǎhmen e naunun nian.

⁴¹ “Iǎu Nǎti Iǎtǎmimi, iǎkahli=pǎn nagelo min rǎhak okǎhuvǎn ikin iǎtarmǎnig ikin, motos rǎkis natimnati rǎfin mine nǎtǎmimi rǎfin nǎtǎm kautiuvi=pǎn nǎtǎmimi o noliǎn

[‡] **13:32** Nǎghatiǎn ǎuhlin e mastǎt mine piret u is tikǎ lan tǎtǎgǎtun=pǎn Narmǎnigiǎn Rǎha Uhgǎn tǎtǎtuǎuin mǎtig ǎmǎ, kǎsǎni pikǎiǎn nepǎtiǎn rǎhan mǎmǎ nǎtǎm Isrel min kotalkeikei mine. Nǎghatiǎn ǎuhlin min u kǎutǎgǎtun itah e: (1) mǎmǎ tǎhro lanu Narmǎnigiǎn Rǎha Uhgǎn tǎtarmǎnig vivi agin e nǎmiǎgǎhiǎn rǎha nǎtǎmimi kǎtiǎh kǎtiǎh u ilah rǎhan min, (2) mǎmǎ tǎhro lanu Narmǎnigiǎn Rǎha Uhgǎn e nǎhue niftǎni, mǎtǎfa nǎtǎmimi tepǎt kǎutǎhuva e nǎhatǎtǎiǎn lan. Suaru rǎha Narmǎnigiǎn Rǎha Uhgǎn tǎtarmǎnig e nǎtǎmimi e nǎmiǎgǎhiǎn mine nimisiǎn rǎha Iesu, keruh mǎmǎ tǎkǎku, mǎpǎou mǎsǎhmenǎn o nati kǎti (mǎmǎ in ǎha nǎtǎm Isrel nikilah tǎtǎhti mine), mǎtǎu nian kǎti nǎtǎmimi rǎfin okoteruh nepǎtiǎn mine nǎhagǎhagiǎn asoli rǎhan. **13:35** Sam 78:2

təfagə tərəh mɪn mɪne nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən tərəh mɪn. ⁴² Ilah okotəraki=pən e lah e nigəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək kəni mautigət-ərain nəhluvlah mɪn ikin. ⁴³ Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e mitigar e narmənigiən rəha rəhalah Tatə Uhgɪn. Itəmah rəfin matəlgiətəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mɪn u.”

Nəghatiən əuhlin

e bokis məni iətəm tətəhluaig

⁴⁴ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgɪn. Bokis məni kəti tətəhluaig e niftəni kəti. Kəni iətəmimi kəti təmətan mafu bokis məni əha, kəni tatig mitənim mɪn. Nɪkin təmagiən pik, kəni təmuvən mol səlim e natimnati rəfin rəhan, kəni mos nəhmti niftəni əha.”

Nəghatiən əuhlin e kəpiel perəl

⁴⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgɪn. Iətəmimi kəti tətəsəl e natimnati, kəni matol səlim mɪn lan. Kəni in tətəsəl e kəpiel təuvir mɪn nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl. ⁴⁶ Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik agɪn, kəni in təmuvən mol səlim e rəhan natimnati mɪn rəfin, kəni muvən mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”§

Nəghatiən əuhlin e net rəha niuviən nəmu

⁴⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgɪn. Nətəmimi kəutəraki=pən e net əpəha itəhi mautos nəmu pisin pisin mɪn lan. ⁴⁸ Nian net tinəriauəh e nəmu, kəni kotiuvi-pari net, kəni motəuəri nəmu mɪn motaipei=pən nəmu təuvir mɪn e kətim asoli mɪn rəhalah, mətəu okotəraki e nəmu mɪn iətəm kotərəh. ⁴⁹ Kəni e naunun nian, nagelo mɪn okəhuva motos rəkis nətəmimi nətəm kotərəh e nətəmimi nətəm kotəhruahru, ⁵⁰ kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərəh e nigəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.

⁵¹ “?Itəmah nəkotəhrun natimnati mɪn u, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.” ⁵² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəgətun mɪn rəfin rəha Lou iətəm kəməgətun vivi ilah e Narmənigiən Rəha Uhgɪn, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə tepət. Kəni nian kəti

13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Mat 8:12 **13:43** Dan 12:3 § **13:46** Nipəti nəghatiən əuhlin mil u məmə, Narmənigiən Rəha Uhgɪn in təuvir pik agɪn. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati mɪn rəhatah məmə kotəhrun nosiən.

13:50 Mat 13:42; Luk 13:28

in tatos rækis nati vi e rəhan nautə, kəni nian kəti min tatos rækis nati əuas.”*

Iəni iətəm kəsisiaian
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Nian Iesu tinol naunun nəghatian e nəghatian əuhlin min əha, kəni təmiet ikin əha, ⁵⁴ muvən iman ikin. Kəni tətətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig, kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigian əha mine nəsanəniən əha o noliən nati apispis min? ⁵⁵ Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?In nati iətəmimi iətəm tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan məmə, in Meri, kəni pian min ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutəs, uə kəpə? ⁵⁶ ?Kəni rəhan kakə min kitah min ilah, uə kəpə? ?Təmos iə nəhruniən o noliən natimnati min əha?” ⁵⁷ Kəni nīkilah təsagianian ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan min nətəmimi əpəha lahuənu mine rəhan min nətəmimi e nīpəgnəua nimə rəhan, ilah əmə kəsotisiaian.”

⁵⁸ Kəni təməsoliən nati apispis tepət ikin əha, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəian lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghati o Iesu

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ E nian əha, Kig Herot Antipas* u tətarməniğ e nītəni Kaləli, tətətəu nanusiən rəha Iesu. ² Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi asoli məmə, “Suah u in Jon Bəptais iətəm təməmiəgəh min e nīmisiən. Tol lanəha tatos nəsanəniən əha o noliən nati apispis min.”

Nīmisiən rəha Jon Bəptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmo hamu rækis Jon Bəptais. Inu nanusiən e nīmisiən rəha Jon Bəptais, tol lanu lan.

Aupən ikin, Kig Herot Antipas təməkləh e Herotias u pətauəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Təsəhruahruian məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətətgəhli Lou.” Kəni Herot Antipas təmaskəlim Jon o Herotias, məlis-ərain, mīləfən e kaləpus. ⁵ Herot Antipas tolkeikei məmə in otohamu Jon, mətəu təməsoliən mətəu-inu

* **13:52** Kəmə təhro nəghatian u “nati əuas” tətəghati e nəghatian rəha Uhgīn iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn əpəha Oltestimin, kəni nəghatian u “nati vi e rəhan nautə” tətəghati e nəgətuniən vi rəha Iesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42

13:57 Jon 4:44 * **14:1** Afin-to “Herot” e tiksīnəri meruh famli rəha Herot. **14:3-4** Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

tətəg'in e nətəmimi. Ilah kautisiai Jon mətəni məmə in iəni kəti.

⁶ Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmol lafet kəti rəha nian təmair lan, kəni pətan mītə, nətī Herotias, təmol danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan noliən danis təmol Herot Antipas nikin təmuven pik lan, ⁷ kəni tol lanəha, in təmāni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mītə əha tolkeikei. ⁸ Kəni Herotias təməghati kəm nətīn, kəni nətīn təmāni=pən nəghatiən rəha Herotias kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.” ⁹ Kəni kig, nikin təpəou. Mətəu təmāni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol nəuia nətī Herotias, mətəu-inu o rəhan nonauvil mine nəniəskasikiən iətəm təmol e nəhmti nətəmimi. ¹⁰ Kəni təmāhli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuhtuv rəkis rəhn-kapə Jon ikin əha, ¹¹ motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nətī Herotias, kəni in təməfən kəm rəhan māmə.† ¹² Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nipətīn məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm Iesu.

Iesu təmaug'in

nətəmimi faif-tausin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian Iesu təmətəu nanusiən əha, kəni təmuven e bot kəti muven əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nian nimənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuven ikin, kəni ilah kəmohtiet e rəhalah lahuənu min motaliuək ipari məhuərisig e Iesu. ¹⁴ Nian Iesu təmuvari, mafu məmə nimənin nətəmimi tēpət, kəni nikin təməpət o lah, molkeikei ilah, kəni mol vivi nimisiən min rəhalah.

¹⁵ Kəni ləhnaiuv iuək'ir o napinəpuian, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mautəni məmə, “İkinu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiən tapinəpu. Ahli=pən nimənin nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti niglah nəuvein nauəniən.”

¹⁶ Kəni Iesu təmāni=pən məmə, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikinu, kəni itəmāh əmə otəug'in ilah.”

¹⁷ Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, “Itimāh iautos əmə piret faif mine nəmu keiu.”

¹⁸ Kəni təni məmə, “Otos məhuva kəm iəu.” ¹⁹ Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni e nimanuvehli. Kəni təmos piret faif mine nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu piret. Kəni məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nimənin nətəmimi. ²⁰ Kəni

14:5 Mat 21:26 † **14:11** Herotias təmolkeikei məmə kəməfən rəhn-kapə Jon e pilet məmə təgəton məmə Jon in təmis pəhriən. In tətəgəton min məmə Herotias in iərmis e pətan. **14:19** Mat 15:35-39; Mak 8:6-10

ilah rəfin kəmotauən, nərfilah tasisi. Kəni nīpispisi nauəniən iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi. ²¹ Kəni nətəmimi nətəm kəmotauən, nəman əmə təhmen e faif-tausin, mətəu kəsafiniən nīpətan mīne kəlkələh mīn.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Kəni Iesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu in otahli=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah mīn ikīn. ²³ Nian tinahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nītəuət kəti in pisin əmə, məmə otəfaki. Nian tinəpinəpu, Iesu pisin əmə əha ikīn, ²⁴ mətəu bot tinuvən rəkis e nəlugi lek, kəni mīnətələs pikin nīmətəgi, kəni peau-peau mīn kinəutoh bot.

²⁵ Kəni lapin iuəkīr o nianian, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu mətuvə o lah. ²⁶ Mətəu nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu in tətaliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik mautəni məmə, “! Ei, narmi iətəmimi kəti!” Kəni kəmotasək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.

²⁷ Mətəu uəhai əmə, Iesu təməghati kəm lah məmə, “! Ei, nīkitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginian!”

²⁸ Kəni Pitə təni məmə, “!Tərmənig, nəmə ik pəhriən, kəni auin lak iəkaliuək e nəhue nəhu muvənə.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “!Va.”

Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu. ³⁰ Mətəu nian nīkin təməhti nīmətəgi asoli, kəni nīkin təməgin pik, kəni mīnətəmmim mətəsək=pən o Iesu mətəni məmə, “!Tərmənig, asiru lak!”

³¹ Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlim Pitə, kəni mənī=pən kəm in məmə, “!Ik rəham nəhatətəiən təkəku agin. ? Təhro rəham nəhatətəiən təkəku ohniəu?”

³² Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nīmətəgi təmeiuaiu. ³³ Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nīsiaiən asoli kəm in mautəni məmə, “!Pəhriən, ik Nəti Ughin.”

³⁴ Nian kinəhuvən e nəve nītəni=pən, kəməhuvəri=pən e nītəni Kenesəret. ³⁵ Kəni nian nətəmimi əha ikīn əha kinotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatiən tuvən mītəlau o nətəmimi e lahuənu mīn rəfin əha ikīn. Kəni kəmotos rəhalah mīn nətəmimi nətəm kəutohmīs məhuvə o Iesu, ³⁶ kəni kəmotəkeikei o Iesu məmə ilah nətəm kəutohmīs okotek əmə nīfifi napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek nīfifi napən rəhan, rəhalah nīmisiən təmīkə, kəni kəmotəuvir.

15

*Nati iatəm tatol iatəmimi tətamikmik
(Mak 7:1-23)*

¹ Kəni Farəsi min nəuvein mine nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotəpəuəh ohni məmə, ² “Təhro rəham min nətəmimi kəutatgəhli kastim rəhatah iatəm rəhatah kəha min aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah kətauən mətəu kəsotaupənian moteikuas e nəhlmilah.”

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu təhro itəmah min nəutatgəhli Lou rəha Uhgın o naskəlīm əskasikiən kastim pişin pişin min rəhatəmāh? ⁴ İətəni lanəha mətəu-inu, Uhgın təməni məmə, ‘Nəkotisiai rəhatəmāh tatə mine məmə,’ kəni təməni min məmə, ‘İətəmimi iatəm otəghati rah e rəhan tatə uə məmə, okəkeikei kohamu.’ ⁵ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, nəmə iatəmi kəti rəhan kəti məni əha ikın iatəm in təhrun nasiruiən e rəhan tatə mine məmə, in təhrun nəniən kəm lau məmə, ‘Kəsi, iəmələhu pişin məni u məmə rəha Uhgın,’ ⁶ kəni təsəfəniən məni u kəm rəhan tatə, kəni nolien əha tətəgətun məmə ko in təsisiəni in. E nolien əha, itəmah nautol nəghatiən rəha Uhgın tatol nati əpnəpin lan, mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotaskəlīm kastim min əmə rəhatəmāh. ⁷ İtəmah nəfaki eiue min. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə nəkotəuvir, mətəu nəkəutamikmik e nikitəmah. İəni Aiseə təməghati əhruahru e təmah nian təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın iatəm tətəni məmə,

⁸ ‘Nətəmimi min u kautisiai iəu e nohlilah əmə, mətəu nikilah isəu ohniəu,

⁹ Rəhalah nolien rəha nəfakiən kəm iəu in nati əpnəpin əmə, kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatiən min rəhak, mətəu in nəghatiən min rəha nətəmimi əmə.’ ”

¹⁰ Kəni Iesu təmauin e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u. ¹¹ Nati nak iatəm nətəfən e nohlīm matun, təsolien ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın, mətəu nati nak iatəm tatiet e nohlīm, in tatol ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın.”

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni məutəpəuəh məmə, “? Nəkəhrun məmə Farəsi min, nikilah tərah nian kəmotətəu nəghatiən əha?” ¹³ Kəni təməni=pən məmə, “Nigi min rəfin iatəm rəhak Tatə əpəha e negəu e neai təməsərfeien, okeuvi-pəri ilah nokin. ¹⁴ Əpəh ilah. İlah kautit nətəmimi, mətəu nəhmtilah təpis. Nəmə iatəmimi, iatəm nəhmtin təpis tit iatəmimi kəti iatəm nəhmtin təpis, kəni ilau pəti okiauvig=pən e nīmīl.”

¹⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə “Əni-to nipəti nəghatiən əuhlin u kəm timah.”

16 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmāh rəhak mīn nətəmimi, mətəu itəmāh mīn nəsotəhrun əhanəhiən? 17? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohli iətəmimi meiuaiu e nərfin, kəni miet mīn e nīpəti iətəmimi? 18 Mətəu natimnati mīn iətəm kautohiet e nohli iətəmimi, ilah kautsipən e niki iətəmimi. Kəni natimnati mīn tərah əpəha e niki iətəmimi kautol iətəmimi u tətəmikmik e nəhmti Uhgīn. 19 Tol lanəha mətəu-inu, natimnati iətəm kautsipən e niki iətəmimi kotol lanu lan: nətəligiən tərah mīn; nohamuiən iətəmimi; nakləhiən e pətan; nīpətan mīne nəman mīne, kautit oneuən ilah mīn; nakləhiən; nəghati eiueiən e nətəmimi; nəni rahien nərgi iətəmimi. 20 Inu natimnati iətəm tol iətəmimi tətəmikmik e nəhmti Uhgīn. Mətəu nəmə iətəmi kəti təseikuasiən e nəhlmīn kəni mauən, inu təsoliən in tamikmik e nəhmti Uhgīn.”

*Nəhatətəiən
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)*

21 Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iətəm taun keiu əha, Taea mīne Saedon kətuəməhli ikin. 22 Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva ohni mətəsək əfəməh məmə, “Iərməniḡ, Mipi Tefit, asiru lak. Narmīn tərah kəti təkasiḡ tətətiḡ e nətik pətan mətərəkīn in.”

23 Mətəu Iesu təsəni=pən aginiən nəghatiən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva mautəkeikei ohni, motəni məmə, “Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətəsək əfəməh matuərisiḡ e tah.”

24 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmāhli=pa əmə iəu o sipsip mīn rəha nəuaniləuis rəha Isrel nətəm kəmotəluēi.” 25 Mətəu pətan əha təmuva mīsin nəulin aupən e Iesu mətəni məmə, “Iərməniḡ, asiru lak.” 26 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Təsəhruahruēn məmə iəkos nauəniən niḡ kəlkələh mīn, kəni məraki=pən kəm kuri mīn.”* 27 Kəni pətan u təməni=pən məmə, “Əuəh, Iərməniḡ. Mətəu kuri mīn kautun nīpispisi nauəniən iətəm tətəmei e tepil rəha narməniḡ mīn rəhalah.” 28 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ei, pətan. !Rəham nəhatətəiən in iahgin! Nati nak iətəm nəkolkeikei, otuva mol nīpəhriəniən.” Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir mīn.

Iesu təmol vivi nimisiən tepət

29 Kəni Iesu təmiet ikin əha maliuək e nīkali nəhu Lek Kaləli. Kəni məri muvən əpəha ilis e nitəuət kəti kəni

15:24 Mat 10:6 * 15:26 Nəghatiən u “kəlkələh” tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatiən u “kuri” tətəghati e Nanihluə mīn. Nəghatiən u səniəmə nəghatiən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatiən rəha nətəm Isrel mīne rəhan mīn nətəmimi kautəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəḡətun ilah e nati kəti məmə nəhatətəiən rəha pətan u tətəḡətun məmə səniəmə in nati əpnəpin əmə e nəhmti Uhgīn.

mətəharəg. ³⁰ Nīmənin nətəmimi kəməhuva ohni, mautos nətəmi min u nətəm nəhlkilah təməpaiu-əpaiu, mine nətəmi min u nəhmtilah təpis, mine nətəmi min u nīpətīlah nəuветin təmimis, mine nətəmi min u kotəruru nəghatiən, mine nīmisiən pišin pišin min. Kəni motəlīn=pən ilah iuəkir o Iesu, kəni tol vivi ilah. ³¹ Kəni nīmənin nətəmimi narmīlah təmiuvig nian kəmotafu nətəmimi kotəruru nəghatiən kəmotəghati, mine nətəm nīpətīlah nəuветin təmimis kotəuvir, mine nətəm nəhlkilah təməpaiu-əpaiu kotaliuək, mine nətəm nəhmtilah təpis koteruh nati. Kəni mautəni-vivi Uhgīn rəha Isrel.

*Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mak 8:1-10)*

³² Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva ohni, təməni=pən kəm lah məmə, “Nīkik nahmə pik o nətəmimi min u. Kitah min ilah o nian kisił əha rəueiu, kəni nati tikə məmə okotun. Iəsolkeikeiən məmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən, nəumis tus ilah, mətə nəuvein kohmīseah e suaru.”

³³ Kəni rəhan nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “?Okotos iə pīret u ikinu, ikin təpiə-məpiə ikin iətəm təhmen məmə okotaugin nīmənin nətəmimi lan?”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pīret ko kuvəh u nautos?”

Kəni kotəni=pən məmə, “Iautos pīret səpin mine nəmu əkəku nəuan nəuvein əmə.”

³⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəharəg e niftəni. ³⁶ Kəni təmos pīret ilah səpin, mine nəmu əlkələh, kəni məfaki məni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni məhapu ilah, məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nətəmimi. ³⁷ Kəni ilah rəfin kəmotun nərfilah tasisi. Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotaipei=pən nīpispisi nauəniən iətəm kəmotun motəpəh e kətim asoli ilah səpin, kəmotəri vivi. ³⁸ Nətəmimi nətəm kəmotun, nəman ilah fo-tausin, mətəu kəsafiniən nīpətan mine kəlkələh min. ³⁹ Kəni Iesu tahli=pən nīmənin nətəmimi kautəhuvən, kəni in təmuven e bot muven ikin Makatən.

16

*Farəsi min mine Satusi min kəutətapuəh o nəmtətiən kəti.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Kəni Farəsi min mine Satusi min kəməhuva o Iesu, kəni kəmotəghati əuhlin kəm in məmə otol kəm lah nəmtətiən kəti rəha negəu e neai, inu nati apispis asoli iətəm otəgətun məmə Uhgīn təmahli=pa in. ² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nian tinəhnaiuv, nəkotəni məmə, ‘olauig tərəuiə, mətəu-inu

nəpuə tətəruvarəuv.’³ Kəni ləplapin nəkotəni məmə, ‘Nuhuən otəfuv, mətəu-inu nəpuə tinəruvarəuv mitəlau.’* Nəkotəhrun nəniən məmə nīpəti nəmtətian min e nimali nəpuə iətəm tatiet, mətəu nəkotəruru nəniən nīpəti nəmtətian iətəm nəuteruh əha rəueiu, inəha nati agin min iətəm kəutəhuva e nəmiəgəhiən rəhatəmāh rəueiu.

⁴ “Itəmah nətəmimi rəueiu mine, nəkotərah, itəmah nətəm Isrel nəmotəpəh rəhatəmāh nəhatətəian e Uhgīn, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətitəu=pən suah pisin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətian kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfinə əmə nəmtətian kətiah əmə, kəni inəha nəmtətian rəha iəni Jonə.”† Kəni in təməpəh ilah matuvən.

*Is rəha Farəsi min
mine Satusi min
(Mak 8:14-21)*

⁵ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmautəhuvən e nəve nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotalu məmə okotos pīret nəuvein. Kəni nian kinəhuvən e nəve nəhu=pən,
⁶ kəni təmāni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”

⁷ Kəni nəruruian tinos ilah, kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotalu e nəmkian pīret nəuvein.”

⁸ Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligian, kəni təmāni=pən kəm lah məmə. “Ei, rəhatəmāh nəhatətəian təkəku agin. ? Təhro nəutəni=pən kəm təmāh min məmə pīret tikə o təmāh? Mətəu təhro nəutətəlig pik məmə pīret tikə? ⁹ ?Nəsotəhrun əhanəhiən, uə kəpə? ?Ninotalu e pīret faif u iətəm iəmaugin nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig, nauəniən tepət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən nīpispisi nauəniən e kətim asoli tepət? ¹⁰ ?Kəni ninotalu e pīret səpin u iətəm iəmaugin nətəmimi fo-tausin? Kəni kəpəh nīpispisi nauəniən tepət əha ikin, kəni nəmotəipei=pən e kətim asoli tepət. ¹¹ ?Təhro itəmah nəsotəhrunian məmə iəu iəsəghatian e pīret? Autətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.” ¹² Təmāni lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmə in təsəghatian e is rəha nolian pīret məmə okautətəu ilah ohni, mətəu okotətəu ilah o

* **16:3** Inu e Nitəni kotəni məmə, “Nəmə nəpuə apin tinəri, kəni otəsuvəhiən təfuv.”

† **16:4** Nian təfla təmərgei Jonə, in təhmen məmə təmimis, kəni nərfi təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmatig e nərfi təfla o nian kisil. Nian təfla təmeuə e Jonə, təhmen məmə təmamiəgəh min e rəhan nīmisiən. Iesu təni məmə in otimis, kəni nətəmimi okohtənim e suvat kəti. In otatig e suvat o nian kisil, kəni otəmiəgəh min. Tol lanəha, nəmtətian rəha Jonə məmə Iesu otimis matig e suvat o nian kisil məmamiəgəh min e nīmisiən. Afin-to Mat 12:40 mine Jona 1:17. **16:6** Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38

nəghatiən min iətəm Farəsi min mine Satusi min kautəgətun nətəmimi lan.

Pitə təməni məmə

Iesu in Kristo

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “?Nətəmimi kautəni iəu məmə iəu pəh, Nəti İətəmimi?”

¹⁴ Kəni kotəni=pən məmə, “Nəuvein kautəni məmə ik Jon Bəptais, nəuvein kautəni məmə ik iəni Elaijə, kəni nəuvein kautəni məmə ik iəni Jerimaiə, uə iəni kəti aupən ikin.”

¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro e təmäh? ?Nəkotəni məmə pəh u iəu?”

¹⁶ Kəni Saimon Pitə təməni=pən məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgın iətəm tətətig mətəmiəgəh.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə iətəmimi əmə təmol pətigəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iətəm təmol əpu nati u kəm ik. ¹⁸ Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nıpətın təni məmə kəpiel. Kəni iəkuvləkin rəhak niməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən rəha nımisiən otəsapirəkisiən. ¹⁹ İəkəfinə kəm ik nepətiən iətəm tatsipən o Uhgın əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgın tinegəhan rəkis e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkətipəsığ e nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.” ²⁰ Kəni məni=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmə okəsotəni-pəniən kəm iətəmi kəti məmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

Iesu təməni pətigəm

rəhan nımisiən

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əha, Iesu təmətəuəuin mətəni pətigəm kəm rəhan nətəmimi məmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli min rəfin rəha nətəm İsrəl okotol in tətəu nahməiən e nərahien tepət, kəni okotohamu in. Kəni uərisig e nian kisil lan, in otəmiəgəh min e nımisiən.

²² Kəni Pitə tos pisin Iesu, kəni mətəuəuin mətəniəhu mətəni məmə, “İərməniğ, Uhgın otəkeikei mahtipəsığ e nati əha. !Nati əha ko təsuvaieən mol nıpəhrəniən lan!”

²³ Kəni Iesu təlali məni=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsığ lak. Rəham nətəligiən səniəmə nətəligiən rəha Uhgın, mətəu in nətəligiən rəha nətəmimi əmə.”

²⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan nətəmimi məmā, “Iətəmimi iətəm tolkeikei məmā otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan niği kəmləuau mitəu=pa iəu. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmā rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niiftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulin. ²⁶ ?Nəmā iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niiftəni, mətəu təsosiən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niiftəni kəm Uhgīn məmā Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in. ²⁷ Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti Iətəmimi iəpanuva itimah nagelo min e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəuuiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhruahru iətəm kəmotol. ²⁸ Iətəni=pinə nīpəhriənən məmā nətəmimi nəuvein kautəhtul u ikinu nətəm kəsəhmisiən motəmiəgəh əmə moteruh Nəti Iətəmimi u in kig, nian tətəuva e narmənigiən rəhan.”

17

Nipəti Iesu təmuva mol pišin (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nian sikis tinuva minuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mine Jemis, mine Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e niitəuət əfəməh, ilah pišin əmə. ² Kəni ikin əha, nīpəti Iesu təməuhlin muva mol pišin. Rəhn-kapə təmasiə məhagəhag təhmen e mitigar, kəni rəhan napən tinuva məruən məhagəhag. ³ Rəueiu agin, Mosis mine Elaijə kəmiaietigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁴ Kəni Pitə təmāni=pən kəm Iesu məmā, “!Iərmənig! Təuvir məmā itimahal u iəmluva u ikinu. Nəmā nəkolkeikei, iəkol nīmauvlavl kəti u ikinu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”

⁵ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmiet e nəpuə mətəni məmā, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nīkik tagiən pik ohni. !Nəklətəlig lan!”

⁶ Nian suah milahal əha kəmhlətəu nəghatiən əha, mīhləmei=pən mīhliənəm=pən rəhn-kapə lahal e niiftəni məhləgin pik. ⁷ Mətəu Iesu təmuva mek ilahal mətəni məmā, “Ləhtul. Sləginien.” ⁸ Nian kəmhləsəl-pəri, məsleruh minien iətəmi kəti, mətəu Iesu pišin əmə.

16:24 Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 **16:25** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Mat 4:8-9 **16:27** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12 **17:2** 2Pitə 1:16-18 **17:5** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

⁹ Nian kəmoteiuaiu=pa e nitəuət, Iesu təni kəm lahal məmə, “Nəsləniən kəm iətəmimi kəti nati nak iətəm nəmhluruh mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi otəmiəgəh min e nimisiən.”

¹⁰ Kəni kihləni=pən məmə, “?Mətəu təhro nəgətun min rəha Lou kəutəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min?”*

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nipəhriənən məmə Elaijə otəkeikei maupən muva məmə otol vivi min natimnati rəfin.

¹² Mətəu iəkəni=pinə kəm təmahal məmə, Elaijə tinuva rəkis, mətəu nətəmimi kəsotəhrunien in, kəni motol tərəh lan. E nolien əhmen min əmə, Nəti Iətəmimi otətəu nahməiən e nəhlmilah.” ¹³ Kəni rəhan nətəmimi kinotəhrun məmə tətəghati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəghati e iəni Elaijə.

Iesu təməhgi pətigəm

narmin tərəh e suakəku kəti

(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Nian kinohiet=pa o nimənin nətəmimi, suah kəti tuva misin nəulin aupən e Iesu, ¹⁵ kəni məni məmə, “Iərməniəg, asiru e nətik. Tətəuit, kəni mətətəu pik nahməiən lan. Nian tepət tətəmei=pən e nigəm, mətəmei=pən e nəhu. ¹⁶ Iəmələs muvən o rəham min nətəmimi, mətəu kotəruru nol viviən.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Ei! Itəmah nətəmi rəueiu nəsotəhatətəiən, kəni ninəhuvən isəu o suaru rəha Uhgın. !? Kərmə oiəkətiəg kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak!? !? Kəni kərmə onəhgın iəpanəmeig e təmah!? !Otīt suakəku ko məhuva kəm iəu!” ¹⁸ Kəni Iesu təməghati əskasik kəm narmin tərəh, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu aɡin suakəku təməuvir.

¹⁹ Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva motəhtul pişin ilah Iesu, kəni motətapuah ohni məmə, “?Təhro itimah iəkotəruru nəhgi pətigəmiən narmin tərəh?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəiən təkəku əmə, təsəhmenien. Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, nati əpnapin təhmen e nikiti mastət u təkəku aɡin, kəni nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət u məmə, ‘Iet u e nimeim, muvən ikin əha,’ kəni nitəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah nəkotəruru nolien.”†

* **17:10** Nian Uhgın təməghati kəm lahal əpəha e nitəuət, ilahal kiləhrun məmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kiləhrun məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min, mətəu kəmsleruhiən məmə Elaijə təmuva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəligiən tinol nəruruian, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tinuva rəkis, mətəu Elaijə təməsuvaian. **17:10** Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17 **17:19** Mat 10:1 † **17:20** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestim in iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pişin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “21 Mətəu suah kəti iətəm tolkeikei məmə otəhgi pətigəm narmin tərəh min lanəha, in otəkeikei mətəfaki kəni mətətuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2

²² Nian kəməhuva kətiah əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu Nəti İətəmimi, suah kəti oteğəhan=pən lak e nəhlmi tikimır min. ²³ Nətəmimi okotohamu iəu, kəni uərisig e nian kisil, Uğin otosmiəğəh min iəu e nımisiən.” Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəu tərəh pik ağin o nəğhatiən əha.

Takis rəha Nimə Rəha Uğin

²⁴ Nian Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuva Kapeniəm, nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis rəha Nimə Rəha Uğin, kəməhuva o Pitə motəni məmə, “?Təhro? ?Rəham iəğətun tatətəu takis u, uə kəpə?”

²⁵ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Əuəh, tatətəu.”

Nian Pitə təmuven e nıpəgnəua nimə, kəni Iesu təmaupən məğhati mətəni kəm in məmə “?Saimon, nıkim təhti məmə nak? ?Kig min rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah min nətəmimi, uə nətəmimi pisin min?”

²⁶ Pitə təməni=pən məmə, “Kautos o nətəmimi pisin min.”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəouiən.‡ ²⁷ Mətəu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotol ilah kotətəu tərəh o tah. Kəni tol lanəha, təuvır məmə ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, məraki rəham nıpien o niuviən nəmu. Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nıpəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəouiən takis. Mos muven məfən kəm lah o nətəouiən rəhalau takis.”

18

İətəmi asoli

e Narmənigiən Rəha Uğin

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmə, “?Pəh u in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uğin?”

² Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah, ³ kəni məni məmə, “Pəhriən iətəni kəm təmah məmə nəmə nəsotəuhliniən itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh min, ko nəsəhuvəniən motatig əhğəl Narmənigiən Rəha Uğin. ⁴ Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uğin.

⁵ “Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nıkin tagiən o nosiən iətəmimi u muven e

17:22 Mat 16:21 **17:24** Eks 30:13; 38:26 ‡ **17:26** Inu tol lanu məmə nətəm Rom ilah kəutarməniğ e nitəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəu takis tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəouiən takis. Mətəu e fes u, in tətəğhati e takis pisin kəti o Nimə Rəha Uğin u nətəm Isrel ilah kəutətəu. Mətəu Iesu tətəni məmə, in Nəti Uğin pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uğin in rəhan min. Ko ilah kəsotətapuəhiən o Iesu məmə in otətəu takis u. **18:1** Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

nipəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmə tatos iəu min e nikin agiən.

⁶ “Rəhak iətəmiimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmiimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmə tatol təfagə tərəh, kəni iətəmiimi əha, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən lan əpəha ləuantəhi lokammim təmnim.

⁷ “Kəsi, nahməiən asoli otuva o nətəmiimi rəha nəhue niftəni, nətəm kautəfən-əfən kəm nətəmiimi məmə okotol təfagə tərəh. Nəfən-əfəniən min əha okotəkeikei məhuva. Mətəu kəsi, nahməiən asoli otuva o iətəmiimi u iətəm in suaru rəha nərahian əha. ⁸ Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfagə, kəni nəkətei rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis agin məmə ik nətəskəlim nəhlməm pəti mil mine nəhlkəm pəti mil əha ikin, kəni kəraki=pən lam e nigəm iətəm tatuəu naunun tikə. ⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni isul rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agin inu məmə ik nətəskəlim nəhmtəm pəti mil, kəni kəraki=pən lam e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluiei
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Nəkotəkeikei motəhrun vivi məmə nəsotəhauiən nətəmiimi rəhak min nətəm kotəhmen e kəlkələh min, mətəu-inu iətəni kəm təmah məmə nagelo min nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətətig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətigəm ilah kəm in.†

¹² “?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmiimi kəti rəhan sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh təluiei mətan, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e inu iətəm təməluiei. ¹³ Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nikin otagiən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis min ilah u nainti-nain u kəməsotəluieiən. ¹⁴ E nolian əhmen min əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeiən məmə nətən kəti otuvən məluiei.”

18:5 Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8** Mat 5:29-30 * **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə İesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah nolian tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolian tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkən nipətətah. **18:9** Mak 9:43-48 † **18:10** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “11 Kəni iəu, Nəti İətəmiimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluiei.” **18:10** Hip 1:14

*Piam iatəm tatol narahian kəm ik
(Luk 17:3)*

¹⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Nəmə piam kəti tol noliən tərəh kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iatəm təmöl təsəhruahruian. Nəmə tətətəlig lam, rəham nəghatien otol in titəlig=pa min muəuvir o təlau min. ¹⁶ Mətəu nəmə təsətəligian lam, os iatəmimi kətiəh uə keiu mihlūvən min mihleruh məmə nəghatien min rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin niphəriənian əmə. ¹⁷ Mətəu nəmə təsətəlig minian e təmah, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iatəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligian e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə lanihluə uə iatəmimi rəha nosian məni rəha takis.

¹⁸ “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgın tinegəhan rəkis məmə nəuiatəmah iatəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkautəhtipəsəg e nati kəti uə nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mine.

¹⁹ “Kəni iətəni pəhriən min kəm təmah məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatien kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakian kəm Uhgın, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e neai otol nati nak iatəm nəkotətapuəh ohni. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iatəmimi keiu uə kisil kihluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikin e nəlugın.”

Nəghatien əuhlin

e iatəmimi iatəm təsaluiən e kauin rəha iatəmi kəti.

²¹ Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətəpuəh ohni məmə, “Iərmənig. ?Nəmə piak kəti tatol tərəh kəm iəu, kəni oiəkalu məsalpiniən e noliən tərəh rəhan mau kuvəh? ?Mau səpin?”

²² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkəni=pinə kəm ik məmə, səniəmə mau səpin əmə, mətəu mau səpinte-səpin.”‡

²³ “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narmənigian Rəha Uhgın təhmen e nəghatien əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin min iatəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in məmə ilah okotətəou. ²⁴ Nian tinətəuəuin uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iatəm təmöl rəhan kauin iahgin agin, təhmen e fifti-tausin-milian vatu (50,000,000,000 vatu). ²⁵ Mətəu suah kəha tinəruru nətəouiən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan, mine rəhan pətan, mine rəhan min kəlkələh min, mine rəhan natimnati min rəfin məmə otətəou rəhan kauin. §

²⁶ “Kəni rəhan ioluək təmeiuaui misin nəulin aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, ‘Pale. ?

18:15 Luk 17:3; Kəl 6:1 **18:16** Dut 19:15; Jon 8:17 **18:18** Mat 16:19; Jon 20:23

18:19 Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ **18:22** Nipəti “mau səpinte-səpin” məmə kitah kotəkeikei motalu e narahian rəha iatəmi kəti nian rəfin, naunun tikə. **18:22**

Luk 17:4 § **18:25** Inu noliən əskasik rəhalah e nian min əha.

Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuветin kəm iəu məmə iəkətəou rəfin rəhak kauin?" ²⁷ Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhrui in, kəni məpəh rəfin rəhan kauin məmə otəsətəouiən nian kəti mine, kəni megəhan lan məmə tuvən.

²⁸ "Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e uan-hanrit tausin vatu (100,000 vatu). İlau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təmaskəlīm iətəmi u kəti kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, 'İtəou=pə rəham kauin iətəm nəmol kəm iəu!'

²⁹ "Kəni ioluək əha iətəm təmol kauin kəm in, teiuiəu misin nəulīn mətəkeikei ohni mətəni məmə, 'Pale. ? Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuветin kəm iəu məmə iəkətəou rəhak kauin?'

³⁰ "Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətəuarus otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol. ³¹ Mətəu noluek min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nikilah təmahmə pik ohni, kəni məhuvən motəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

³² "Kəni iətəmi asoli təmaui in e ioluək əha tuva təni=pən kəm in məmə, 'İk ioluək tərəh aɡin. İəməpəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu. ³³ ?Təhro nəsasəkəhrui in iətəmi u natuol pəti uək itəlau min, təhmen=pən əmə e iətəm iəmol kəm ik?' ³⁴ ? Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə iətəm tətəhtul o kaləpus otaskəlīm in mətəuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol."

³⁵ Kəni nian İesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, "Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutəlpin məsotalu pəhriənən e nərahian iətəm piatəmah min kautol kəm təmah."

19

*İərman mine pətan
kətuəpəh ilau min*

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Nian İesu təmol naunun e nəniən natimnati min u, kəni miet Kaləli muvən e nitəni Jutiə e nitəni=pən e nikali nəhu Jotən.

² Kəni nimənin nətəmi kəmətəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e ni misian min.

³ Kəni Fərəsi min nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən İesu e nəghatiən kəti iətəm təsəhruəhrui in. Kəməhuva o İesu motəni məmə, "?Lou tətəni məmə iərman

təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnəpən əmə kəti uə kəpə?”

⁴ Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, “? Nəmotafin uə kəpə məmə, e nətuəuinian nian muva mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın u iətəm təmol nətəmimi rəfin, təmol iərman mine pətan?”

⁵ Kəni Uhgın u inu, u təməni məmə, ‘O nati əha in əha, iərman otəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətəuatig ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva nıpətılau kətiəh.’ ⁶ Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgın tinilpin ilau kiniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi əpnəpən əmə kəti ko tətəhtuviən rəhalau natigian.”

⁷ Kəni Farəsi min kotəni=pən məmə, “? Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmimi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni mahli=pən tətuvən?”

⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mosis təmegəhan e təmah nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nıpətan min motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kapə təmah təkəsik pik. Mətəu aupən, e nətuəuinian nian muva mətəuarus=pa u rəueiu təməsolian lanu. ⁹ Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsəpilian ilau suah pisin kəti, kəni suah u in mit pətan pisin, təhmen əmə məmə in tatol təfagə mətəkləh e pətan əha.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kotəni məmə, “Nəmə natigian rəha iərman mine pətan təkəsik pik lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsəuolian marit.”

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Səniəmə nətəmimi rəfin okotəhrun nosian nəghatian u, mətəu nətəmimi əmə min konu nətəm kəməfən nəghatian u kəm lah, məmə rəhalah əmə. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi nəuvein okəsotolian marit o nati pisin pisin min. Kəti ko təsolian marit mətəu-inu nıpətin nəuvetin tərah nian təmair. Kəti ko təsolian marit mətəu-inu nətəmimi kəmotərəkin nıpətin nəuvetin. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsolian marit məmə otol uək rəha Narməniagian Rəha Uhgın. Iətəmimi iətəm təhrun nosian nəghatian u, in təkəikei mos.”

Iesu təməfaki o kəlkələh min

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmimi kəmos kəlkələh min məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmimi rəha Iesu kəmotəniəhu ilah. ¹⁴ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəlkələh min kəhuva ohniəu, sotəniəhuiən ilah, mətəu-inu Narməniagian Rəha Uhgın in rəha nətəmimi min u kotol lanu.” ¹⁵ Kəni təmələhu=pən nəhlmin e lah məfaki o lah, kəni miet ikın əha.

*Iätəm aluə iätəm
rəhan nautə tepət*

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kəni suah kəti təmuva o Iesu mənī=pən məmə, “Iəgətun. ?Iəu oiəkəkeikei mol uək nak iätəm in təuvir məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?”

¹⁷ Kəni Iesu təmənī=pən məmə, “?Təhro nətətapuəh ohniəu o nati nak iätəm təuvir? Iätəmi kətiəh əmə iätəm in təuvir. Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulin, itəu=pən nəghatiən min rəha Lou.”

¹⁸ Kəni suah u təmənī=pən məmə, “?Lou min pəhruvən?”

Kəni Iesu təmənī=pən məmə, “Sohamuiən iätəmimi, kəni məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuiəiən e kot, ¹⁹ kəni misiai rəham tatə mine məmə, kəni molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.”

²⁰ Kəni iätəm aluə u təmənī=pən məmə, “Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak min əha ikin iätəm iəsoliən?”

²¹ Kəni Iesu təmənī=pən məmə, “Nəmə nəkolkeikei məmə rəham nolien otəhruahru agin, uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən mənī lan kəm nanrah min. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iätəmimi.”

²² Nian iätəm aluə tətətəu nəghatiən əha, kəni təmagim matuvən. Nikin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.

²³ Kəni Iesu təmənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Iätəni pəhriən məmə, tiəkis o iätəmimi iätəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgīn. ²⁴ Kəni iätəni min kəm təmah məmə, tiəkis məmə kaməl* otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iätəmimi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgīn.”

²⁵ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig pik, mətəu nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeikei pik agin ilah, mətəu in tətəsiru e lah. Kəni motənī=pən məmə, “?Kəni pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin?”

²⁶ Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meruh ilah kəni mənī məmə, “Nati u, ko iätəmimi təsoliən. Mətəu Uhgīn, in təhrun nolien natimnati rəfin.”

²⁷ Kəni Pitə təmənī=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pinə ik. ?Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmah?”

²⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Iätəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian iätəm natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuvī, kəni Nəti Iätəmimi otəharəg e rəhan jeə

19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 **19:19** Eks 20:12;

Lev 19:18 * **19:24** Kaməl in nati miəgəh kəti iätəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksinəri. **19:26** Job 42:2

rəha kig iətəm in təhagəhag məuvir agin, kəni itəmah ko nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəg mīn e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarmənig e nəuaniləuis mīn ilah tueləf rəha Isrel. ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə mīn, uə pialah mīn, uə nəuvinilah mīn, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətilah mīn, uə rəhalah nīpətan mīn o nərgək, Uhgīn otəfən natimnati mīn əha tepət pik agin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah. ³⁰ Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisig e nəmiəgəhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisig e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iətəm otuva.”

20

Nəghatiən əuhlin

e noluək mīn

əpəha e nasumiən

¹ “Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgīn təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmiet ləplapin agin məmə otəsəl e nətəmimi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən. ² Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

³ “Iuəkir o nain klok ləplapin, təmiet muvən e makit meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti. ⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah mīn, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmah e məni iətəm təhruahru.’ ⁵ Kəni kəməhuvən.

“Kəni iuəkir o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol mīn e tri klok ləhnaiuv. ⁶ Kəni iuəkir e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmimi nəuvein mīn kautəhtul əpnapin əmə. Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘? Təhro nəutəhtul u ikīnu nian apiəpiə kəti, məsotoliən nati kəti?’ ⁷ Kəni kotəni=pən məmə, ‘Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsaliən e timah məmə iəkotol uək rəhan.’ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah mīn əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.’ Kəni ilah kəməhuvən.

⁸ “Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən təməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm tətəsəl o noluək mīn məmə, ‘Avin e noluək mīn kəhuva, nəkəfən rəhalah məni. Nəkətuəuin mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuərus nətəmimi kəmotəupən motol uək.’

19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 **19:30** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2**
 “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in
 təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu.
20:8 Lev 19:13; Dut 24:15

⁹ “Kəni noluək min nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni təmətəou ilah uan tənariəs kətiəh kətiəh. ¹⁰ Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmotapən motol uək, nīkilah təhti məmə okotos məni tapirəkis nətəmi min u kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmos min əmə uan tənariəs. ¹¹ Nian kəmos məni, kəni nīkilah tīnərah minəutəni nīkali iətəmi asoli rəha nasumiən, kəni motəni=pən kəm in məmə, ¹² ‘Nətəmimi min u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək əmə e auə kətiəh əmə, mətəu ik nəmətəou itimah təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik e nian apiəpiə.’

¹³ “Mətəu iətəmi asoli təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iəu kəti. Iəsakləhiən kəm ik. ?Nəməni məmə nəkol uək o uan tənariəs, uə kəpə? ¹⁴ Os rəham məni matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou iətəmimi u iətəm təmōl uək uərisig təhmen əmə lam. ¹⁵ Rəhak u məni. ?Iəkəhrun noliən lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəməki lak mətəu-inu iatol təuvir?’ ”

¹⁶ Kəni nian Iesu təmōl naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, iətəmi tatuərisig otaupən, kəni iətəmi tətəupən otuərisig.”

Iesu təməni pətigəm

rəhan nimisiən

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kəni nian Iesu təmatuvən Jerusiləm, təmos rəhan nətəmimi tueləf motəhtul pišin, kəni təməni=pən kəm lah məmə, ¹⁸ “Kautəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotiuvi pətigəm iəu məmə iəkimis, ¹⁹ kəni motəfən iəu kəm Nanihlua min məmə okotəuvsan lak, kəni motalis motoh, kəni motətu-pəri iəu e niği kəməluau məmə iəkimis. Kəni uərisig e nian kisil, kəni Uhgīn otosmiəgəh min iəu e nimisiən.”

Nətapuəhiən rəha məmə kəti o Iesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətilau mil muva misin=pən nəulin o Iesu, mətətapuəh e nati kəti ohni. (Ilau iətəmimi mil rəha Iesu.) ²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Nəkolkeikei nak?”

Kəni pətan təməni=pən məmə, “Pəh nəkegəhan lan məmə nətik mil u, ilau pəti kəti otəharəg e nīkalim maru, kəni kəti təharəg e nīkalim məuil, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən, nian onəkarməniğ lan.”

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Nəkuəruru nati iətəm nətuətapuəh ohniəu. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti

məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nahməiən u oiəkos məmə oiəkətəu tərəh?"† Kəni kuəni=pən kəm Iesu məmə, "Əuəh, iəkuəhrun."

23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Pəhriən, onəkuəmnim=pən e rəhak kap rəha nətəuiən nahməiən. Mətəu o nəharəgiən e nikalik maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə iəkəni. İkin mil əha, ilau rəha nətəmimi min u iətəm Uhgın təmol əpenə-pənə o lah."

24 Nian nətəmimi ten min rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, kəni niəməha təmol pik ilah o suah mil ilau pian mətəu ilah min kotolkeikei məmə kəhuva motepət. 25 Mətəu Iesu təmauın e lah kəhuva kətiəh, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəkotəhrun rəkis noliən rəha nətəmi asoli rəha Nanihlua min. İlah kautol təskasik pik kəm rəhalah min nətəmimi. Kəni rəhalah kəpmən min kautol ilah kəutəməhli ləhtəni e narməniğiən rəhalah. 26 Mətəu itəmah, ko nəsotoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva in iətəmi asoli kəti rəhatəmah, in otəkeikei muva məhmen e ioluək kəti rəhatəmah, 27 kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otəhtul əupən e təmah, in otəkeikei muva slef rəhatəmah. 28 Noliən əha təhmen əmə lak, Nəti İətəmimi. İəməsuvaiən məmə nətəmimi okotol uək rəhak, mətəu iəmuva məmə iəkol uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəğəhiən məmə iəkitis ilah e rəhalah noliən tərəh min."

İəmnəu mil kəmuəruh nati
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohtəu=pən. 30 Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nicali suaru, kəni nian kəmuətəu məmə Iesu tətəliuək e suaru mətəuva, kəni kəmuəgət əfəməh muəni məmə, "İərməniğ, Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!"

31 Kəni mətəu, nimənin nətəmimi kautəniəhu ilau, motəni=pən məmə kəsuağət pikiən, mətəu ilau kuəgət pik ağın min məmə, "İərməniğ, Mipi Tefit, asəkəhruin masiru itimlau!"

32 Kəni Iesu təhtul mauın e lau, məni=pən məmə, "? Nəkuolkeikei məmə iəkol nak kəm təlau?"

33 Kəni kuəni=pən məmə, "İərməniğ, iəkuolkeikei məmə iəkueruh nati."

34 Kəni Iesu təmasəkəhruin ilau, kəni mek nəhmtilau. Kəni rəueiu ağın, kınatueruh nati, kəni matuitəu=pən Iesu.

† 20:22 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "?İtəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen məmə kitahal okihləmnim pəti e kap rəha nətəuiən nahməiən iətəm iəu iəkəkeikei məmnim lan?" 20:22 Mat 26:39; Jon 18:11 20:25 Luk 22:25-26 20:26 Mat 23:11; Mak 9:35 20:28 Luk 22:27; Fil 2:7

21

*Iesu tāmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmə
in Kig*

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Nian kinəhuva iuəkir o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təməhlirəkis rəhan mil iətəmimi keiu, ² kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ian əpəha e lahuənu aupən e tah, kəni ikin əha nəkuəruh uəhai əmə togki kəti kəməhrain ilau nətin. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu. ³ Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in məmə İərmənig tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau.”

⁴ Nati u təmuva məmə otol nəghatiən nak iətəm iəni təməni otuva mol nıpəhrıənıən. İəni təməni məmə,

⁵ “Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmə, ‘Oteruh-to, rəhatəmäh kig tətüva o təmäh, rəhan nətəligiən in ləhtəni, kəni mətasuə e togki, mine togki u in nətin əmə.’ ”

⁶ Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okuol. ⁷ Kəmuasig togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu təməharəg-pəri lan. ⁸ Nımənin nətəmimi tepət kautepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuvein kotətəi nımali nigı min, kəni motepin ilah e suaru e nisıaiən. ⁹ Kəni nımənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine nımənin nətəmimi nətəm kəutəhuərisig e Iesu, kəutagət əfəmäh məutəni məmə, “!Hosanə† o Mipi Tefit!
!İərmənig Uhgın tətətig ilau iətəmimi u iətəm tətüva e nərgin!
!Hosanə o Uhgın əpəha ilis e nəgəu e neai!”

¹⁰ Nian Iesu təmıet=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nıkilah təmauit, kəni məutəni nəghatiən tepət məutətapuəh məmə, “?Pəh u?”

¹¹ Kəni nımənin nətəmimi kotəni məmə, “Inu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nıtəni Kaləli.”

*Iesu əpəha
e Nımə Rəha Uhgın*

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kəni Iesu tāmuvən əpəha imə e Nımə Rəha Uhgın, kəni məhgi pətigəm nətəmimi nətəm kəutol səlim mine məutos

* **21:5** Nəghatiən əhruahru rəha Kris təni məmə, “Nətin Pətan Saion” kəni nıpəti nəghatiən u məmə “nətəmimi rəha Jerusiləm.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9 † **21:9** Nıpəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “əni-vivi.” Nətəmimi kəməutəni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə, iətəmimi u Uhgın təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. **21:9** Sam 118:26

nəhmtin natimnati əha ikin məmə okotol sakrifais lan. Kəni mahuvihin tepil min iətəm kətəuhlin məni ikin, kəni mahuvihin jeə min rəha nətəmimi min u kautol səlim e iəuein min.‡ ¹³ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Rəhak nimə, okauin lan məmə nimə rəha nəfakian kəm Uhgın,’ mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh min.’”

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm nəhmtilah tərəh mine nətəmimi nəhlkilah təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni tol vivi ilah. ¹⁵ Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmoteruh nati təuvir min iətəm in təmol, kəni moteruh min kəlkələh min kəutagət əfəməh əpəha e Nimə Rəha Uhgın, mautəni məmə, “!Hosanə o Mipi Tefit!”

Mətəu nətəmi asoli əha, niəməha təmol ilah. ¹⁶ Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Nətətəu nati nak kəlkələh min kəutəni, uə kəpə?”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh. Nəmotafin, uə kəpə, nəghatian iətəmi kəti təməni kəm Uhgın iətəm tətəni lanu lan məmə,

‘E nohli kəlkələh agin min mine nəpəou min agin, nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik.’”

¹⁷ Kəni təməpəh ilah miet Jerusiləm muvən e taun Petəni, mapili ikin.

Nigi kəti fik təmaukei-aukei
(Mak 11:12-14,20-26)

¹⁸ Ləplapın agin, Iesu təmitəlig=pən min Jerusiləm, kəni nəumis tinus. ¹⁹ Kəni təmafu nigi u fik e nıkalı suaru, kəni təmuvən ohni mətəu təsehian nəuan kəti, mafu əmə nimalin. Kəni tənı=pən kəm nigi u məmə, “!Ko nəsəuə minian!” Kəni rəueiu agin, nigi təmaukei-aukei.

²⁰ Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmilah təmiuvig, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nigi əha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?”§

²¹ Mətəu Iesu təməni=pən məmə, “İətəni=pinə nipəhrionian məmə nəmə nautos nəhatətəian, kəni rəhatəmah nətəligian təsolian keiu, nəkotəhrun nolian nati nak iətəm iəmol e nigi u fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət əha məmə ‘Uvən miuvig mamnim əpəha ləuantəhi,’

‡ **21:12** Afin-to e tiksənəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. **21:13** Aes 56:7 **21:13**

Jer 7:11 **21:16** Sam 8:2 § **21:20** E Oltestimin, nigi u fik tatol nəmtətian e nətəm Isrel. Iesu in təmol nigi u fik taukei-aukei məmə otəgətun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpinian kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi min u kəsotolian nəuan uə məsotəfakian kəm in (Aiseə 5:1-7 mine Jeremaea 8:4-13 rəhalau nəghatian təhmen əhmen; eruh min Matiu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməgətun min lanu məmə otəgətun rəhan min nətəmimi o rəhalah nəhatətəian, u inu, rəhalah nəhtulian e Uhgın.

kəni otol nəuiatəmāh. ²² Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutətapuəh lan e nəfakiən.”

Nətapuəhiən o nepətiən

rəha Iesu

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgīn, kəni nian təmətəgətun, pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni motəni=pən məmə, “?Natol natimnati mīn u e nepətiən rəha pəh? ?Kəni pəh təməfiənə nepətiən ko?”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkətapuəh=pīnə mīn e nəghatiən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatiən kəti, kəni iəkəni=pīnə kəm təmah məmə nepətiən nak iətəm iatol natimnati mīn u lan. ²⁵ ?Nepətiən rəha Jon təmsipən iə o noliən bəptais? ?Təmsipən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm lah mīn məmə, “Nəmə kotəni məmə, ‘Nepətiən rəha Jon təmsipən e negəu e neai,’ kəni otəni məmə, ‘?Mətəu təhro nəsotəniən nīpəhriəniən lan?’ ²⁶ Mətəu nəmə kotəni məmə, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitah kəutəgin e nīmənin nətəmimi ikinu rəueiū mətəu-inu nīkilah təhti məmə Jon in iəni kəti rəha Uhgīn.”

²⁷ Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Itimah iəkotəruru.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu mīn, ko iəsəniən kəm təmah məmə e nepətiən nak iatol natimnati mīn u lan.”

Nəghatiən əuhlin

e suah mil keiu.

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ?Nikitəmah tətəhti məmə nak? Suah kəti, nətin iərman keiu. Kəni təmuvən məni=pən kəm iətəm iahgin lan məmə, ‘Nətik, uvən mol uək rəueiū əpəha e nasumiən.’ ²⁹ Mətəu nətin təməni=pən məmə, ‘Iəkəpəh.’ Kəni matig məuhlin mīn rəhan nətəligiən, kəni muvən e nasumiən.

³⁰ “Kəni tatə təmuvən o nətin iətəm təkəku, məni=pən mīn kəm in nati kətiəh əmə. Kəni nətin təməni=pən məmə, ‘Əuəh, tatə, iəkuvən,’ mətəu təməpəh=pən e nasumiən.

³¹ “?Otəni-to məmə suakəku mil u in pəhrvən, təmol nəuia rəhan tatə?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Suakəku iətəm iahgin lan.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pīnə nīpəhriəniən məmə, nətəmi kautos məni rəha takis, mīne nīpətan rəha suaru kəutəhuvən e Narməniğiən Rəha Uhgīn aupən e təmah, ³² mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmə otəgətun suaru rəha noliən əhruahru, kəni mətəu

itamah nəsotəniən niḡəhriəniən lan. Nəti suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itamah. Mətəu nətəm kautos məni rəha takis, mine niḡətan rəha suaru kəmotəni niḡəhriəniən lan. Nəti suah iətəm tepət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pau nati əha, mətəu nəməsotəuhliniən itamah e rəhatəmah noliən tərəh min, kəni məsotəniən niḡəhriəniən lan.”*

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi tərəh nətəm kəutasum e nasumiən
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən əuhlin kəti min. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən, təmol nasumiən kəti e niḡəuis kəti kətəni məmə krep, u katol wain lan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel muvən mitəlau lan. Kəni mol ikin kəti o noliən nimei nevig-evigiən e nəua krep məmə nəhu krep otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsəl vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi.†

“Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkiən ikin pišin pišin kəti.

³⁴ “Nian krep tinimarəg, kəni tahlī=pən rəhan ioluək min məmə okəhuvən e nasumiən rəha krep, motətapuəh o nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən məmə okotəfən rəhan krep nəuətin kəm lah.

³⁵ “Mətəu nətəm kautol uək e nasumiən kəmotaskəlim rəhan ioluək min, kəni motoh kəti, motohamu kəti, motəhti e kəpiel iətəm tatol kisil lan. ³⁶ Kəni tahlī=pən min ioluək min nəuvein kəhuvən o lah, ilah tepət tapirəkis in min aupən. Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən kotol tərəh e lah e noliən əhmen min əmə məmə kəmotol e in min aupən. ³⁷ Naunun agin, tahlī=pən nətən iərman tuvən o lah, kəni məni məmə, ‘Ilah okotəkeikei motisiai nətik.’

³⁸ “Mətəu nian nətəmimi min kautol uək e nasumiən kəmotafu nətən, kəni kotəni=pən kəm lah min məmə, ‘Inu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə otimis. Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motos nasumiən məmə rəhatəmah motarmənig lan.’ ³⁹ Kəni kəmotaskəlim motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motohamu.”

* **21:32** Nətəmimi rəha nosiən takis mine niḡətan rəha suaru, ilah kautol tafagə tərəh, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tepət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Ughin, mətəu uərisig ko kotol nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel mine nətəm u kəsotəhatətəiən e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlilah məmə kotolkeikei Ughin kəni motol nəuiən, mətəu nikilah isu o Ughin.

21:32 Luk 3:12; 7:29-30 † **21:33** Natimnati iətəm Iesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2 **21:38** Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12

40 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, kəni məni məmə, “?Tol lanu lan, nian iətəmi asoli rəha nasumiən otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e nasumiən kəm lah?”

41 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkən agin nətəm kotərah min əha, mohamu ilah. Kəni uərisig, təpanegəhan e rəhan nasumiən əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pişin nəuvein, kəni e nian əhruahru iətəm krep tatimarəg, ilah okotəfən nəuветin rəhan.”

42 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə, ‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəsotolkeikeiən motəpəh,

in tinuva pos iətəm tol nəhgın o nolian nimə.‡

Iərməniğ təmol nati u,

kəni in nati təuvir agin e nəhmtitah.’

43 Tol lan əha, iətəni kəm təmah məmə Narməniğiən Rəha Uhgın okos rəkis o təmah, kəni kəfən kəm nətəmimi min u nətəm okotol nəuialah. 44 Nəmə iətəmi kəti otaiu mələs pikin pos u, nikiilkilin titəgıt əgıt. Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otəuvtəuvtə mərəh agin.”§

45 Nian pris asoli min mine Fərəsi min kəmotətəu nəghatiən əuhlin iətəm Iesu təməni, kəni kəmotəhrun məmə tətəghati e lah. 46 Kəni kinəutəsəl e suaru kəti məmə okotaskəlim Iesu motləfən e kaləpus, mətəu kautəgin e nimənin nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

22

Nəghatiən əuhlin

e nauəniən asoli rəha marit

1 Kəni Iesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti min məmə,

2 “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın. Kig kəti iətəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marit rəha nətən. 3 Kəni mahli=pən rəhan noluək min məmə okəhuvən o nətəmimi min u nətəm təmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə okəhuva o nauəniən rəha marit. Mətəu kotəni məmə ko kəsəhuvaian.

4 “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein min, məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuvən motəni=pən kəm nətəmimi min u nətəm iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə, inol əpenə-penə rəkis

‡ 21:42 “pos” – Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiel.” E nian əha, nətəmimi kəmotol nimə e kəpiel. Kəni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni agin u tətəskəlim nimə mətuvləkin nimə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tepət kautol nimə e pos mine napət. Kəni pos iətəm in nati keikei in pos u iətəm tol nəhgın maskəlim nəhgi nimə. Iesu tətəghati aru lan məmə in pos iətəm tol nəhgın. 21:42

§ 21:44 E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin təuvir agin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 44 u tika.

e rəhak nauəniən. Rəhak kau min mine nətī kau min u kotasisi vivi, iəməh rəkis ilah, kəni natimnati rəfin tinəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’

⁵ “Mətəu kəsotətəligiən e noluək min, kəni motaiu atiti, kəti tatuvən e rəhan nasumiən, kəti tatuvən e rəhan bisnis. ⁶ Kəni nəuvein kotaskəlim noluək min rəhan, motol tərəh e lah, kəni motohamu ilah. ⁷ Kəni kig, niəməha təmol pik. Kəni tahli=pən rəhan soldia min kəhuvən, kəni motohamu nətəmimi min u nətəm kəmotohamu rəhan noluək min, kəni motasiəpən e rəhalah taun asoli.

⁸ “Kəni mənī=pən kəm rəhan noluək min məmə, ‘Kinol əpenə-penə rəkis e nauəniən rəha marit, mətəu nətəmimi min u iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah, noliən rəhalah təsəhmeniən məmə okəhuva. ⁹ Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli min kəni motəni=pən kəm nətəmimi əpnəpən rəfin nətəm nəkoteruh məmə okəhuva e nauəniən rəha marit.’ ¹⁰ Kəni noluək min kəməhuvən əpəha e suaru asoli min, kəmotuhapumin nətəmimi rəfin u kəmoteruh ilah, nətəmimi nətəm kotəvür mine nətəmimi min u nətəm kotərah, kəni ikin kətauən ikin təməriəuəh e nətəmimi.

¹¹ “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh min iətəmimi kəti əha ikin iətəm təsuvəniən e napən rəha marit. ¹² Kəni kig təmənī=pən məmə, ‘?Iəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva imə mətəu nəməsuvəniən e napən rəha marit?’ Kəni suah u tinəruru nuhalpiniən nəghatiən rəhan.*

¹³ “Kəni kig təmənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘Otəlis-ərain nəhlmīn mine nəhlikin, kəni motəraki pətigəm əpəha e napinəpuian ikin kətəsək ikin, kəni katigət-ərain nəhlvtəmi ikin.’”

¹⁴ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tepət, kətahli=pən nəghatiən o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpən ilah.”

Takis rəha Kig Sisə

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kəni Farəsi min kəməhiet məhuvən motol nəghatiən ekəu-ekəu min məmə otiuvi=pən Iesu o nəniən nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruian. ¹⁶ Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o Iesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən məmə, “Iəgətun. Iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgīn. Nəsoliən məmə nətəligiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkis

22:6 Mat 21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha noliən stadi e Baebol ilah nikilah təhti məmə kig təməfən napən rəha marit kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnəpən əmə nətəmimi nətəm kəmafū ilah e suaru min. Mətəu iətəmimi u nikin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu noliən u tətəgətun məmə in təsisiəiən kig mine nətīn.

22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6

rəham nətəligiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmə in iətəmi asoli uə iətəmi əpnapin əmə. ¹⁷ Kəni əni-to kəm timah rəham nətəligiən e nati u. ?Təhruahru məmə okətəou=pən takis kəm Kig Sisə, uə kəpə?”

¹⁸ Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən tərəh min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah kəuit kəsua min! ?Təhro nəutalkut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu? ¹⁹ Otəgətun-to məni iətəm katətəou takis lan.” Kəni kotos məni † məhuva kəm in, ²⁰ kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmə pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?”

²¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmin tətəgətun məmə inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgın, otəfən kəm Uhgın.”

²² Nian kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig. Kəni kəmotəpəh Iesu motəgim.‡

Nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən.

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian əha inəha, Satusi min kəməhuva o Iesu. İlah kəutəni məmə nətəmimi okəsotəmiəgəh minian e nimisiən. Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, ²⁴ “İgətun. Mosis təməni kəm tah məmə, nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.

²⁵ “Kəni ikin əha imatimah ikin, nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. Kəni pian iətəm tatol keiu lan tit pətalimis. ²⁶ Kəni in min təmimis məsələsiən nətin kəti, kəni iətəm tatol kisil lan mine ilah rəfin məhuvən mətəuarus=pən iətəm tatol səpin, kəmotol nati kətiəh əmə. ²⁷ Kəni əmeiko, pətalimis timis. ²⁸ ?Tol lanəha, əni-to kəm timah məmə, e nian iətəm Uhgın otosmiəgəh nətəmimi lan e nimisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpin kəmotol marit e pətan əha?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatiən mətəu-inu nəsotəhrunian

† **22:19** Məni iətəm kəmos məhuva in koin kəti, nərgin u “tənarəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. **22:21** Rom 13:7 ‡ **22:22** Nəmə Iesu tuhalpin kəni məni məmə okəsotətəouiən takis, in otol nati kəti nətəm Rom nikilah otəsəgiənian ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpin məni məmə okotəkeikei motətəou takis, kəni in otol nati kəti nətəm İrel nikilah otəsəgiənian ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpinian in tol pisin, rəhan nəghatiən təməu nikilah e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mine ilah kəmotəuit pəhriən e nəghatiən əha.

22:23 Uək 23:8

22:24 Dut 25:5

Nauəuə Rəha Uhgín mine nəsanəniən rəhan. ³⁰ Nian Uhgín otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən, kəni nətəmimi okəsotoliən marit, okotəhmen e nagelo min əpəha e negəu e neai. ³¹ ? Nəmotafin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgín iətəm tətəghati e nian Uhgín otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən? Tətəni məmə, ³² 'Iəu Uhgín rəha Epraham, iəu Uhgín rəha Aisək, kəni iəu Uhgín rəha Jekəp.' In səniəmə Uhgín rəha nətəm kəmoħmis, mətəu in Uhgín rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh, təhmen=pən min e suah milahal, u nati əpnəpin nīpətīlahal təmimis nuvəh rəkis, mətəu narmīlahal tətətiğ əhanəh u rəueiu."

³³ Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, narmīlah təmiuvig o nəgətuniən rəhan.

Lou iətəm in ilis pik

(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farəsi min kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e nohli Satusi min e rəhan nəghatiən, kəni Farəsi min kəməhuva kətiəh. ³⁵ Kəni kəti iətəm təhrun pik Lou, təməni=pən nəghatiən kəti kəm Iesu məmə Iesu otəni nəghatiən kəti təsəhruəhruən, məmə ³⁶ "Iəgətun. ?Lou pəhruvən rəha Uhgín u in ilis pik?"

³⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəkəkeikei molkeikei Iərməniğ Uhgín rəham e nikim rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham. ³⁸ Inu in Lou iətəm tətəupən kəni in ilis pik. ³⁹ Kəni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkīr təhmen əmə, məmə, 'Nəkəkeikei molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.' ⁴⁰ Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mine nauəuə rəha iəni min rəfin əupən."

Kristo in nəti pəh

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kəni e nian Farəsi min kəutuhapumīn ilah min, Iesu təməni=pən məmə, ⁴² "? Nīkitəmah təhti məmə nak, e Kristo iətəm Uhgín təməni məmə otahli=pa? ?In tatsipən e nəuaniləuis rəha pəh?"

Kəni ilah kotəni=pən məmə, "In mipi Kig Tefit."

⁴³ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Mətəu təhro e Tefit, iətəm tətəghati e Narmīn Rəha Uhgín, tətəuin e Kristo məmə 'Iərməniğ.' Mətəu-inu tətəni məmə,

⁴⁴ 'Iərməniğ Uhgín təməni=pən kəm rəhak Iərməniğ məmə, "Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisaiəni, mətəuərus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhəkəm, məmə nətərməniğ e lah." '

45 ?Kəni nəmə Tefit tətəuin e Kristo məmə 'rəhak İərməniğ,' kəni otəhro məmə Kristo in mipi Tefit tərəh?"

46 Kəni iətəmini kəti təruru nuhalpiniən nəghatiən rəha İesu. Kəni e nian əha matuvən, kəmotəgin e nətapuəhiən e nəghatiən kəti min.

23

*İesu təmagət əskasik
e nəgətun min rəha Lou
mine Farəsi min*

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

1 Kəni İesu təməni=pən kəm nimənin nətəmini, mine rəhan min nətəmini məmə, ² "Nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kautos nepətiən məmə okotəni pətiğəm Lou rəha Mosis kəm təmah. ³ Tol lanəha, nəkotəkeiki motohtəu=pən kəni motol natimnati min rəfin iətəm kəutəni kəm təmah. Mətəu nəstoliən kəmə ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotoliən nati iətəm kəutəni pətiğəm. ⁴ Kəutəkeiki o nətəmini məmə okotohtəu=pən lou əskasik min iətəm kotəhmen e katipə fiğəm, mətəu ko ilah kəsotəfəniən nəuanəhlmişlə məmə okotasiru e lah.

⁵ "Natimnati rəfin iətəm ilah kəutol, kəutol əmə məmə nətəmini okoteruh. Nəkotəhrun pauis kəti kətəni məmə failaktri iətəm nətəmini kəmotəpei=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uğin ikin, konu motəlis rəhn-kapə lah mine nəhlmişlə lan.* Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah pauis in iahgin tapirəkis. Kəni nəkotəhrun niləuis əlkələh min iətəm kəutəhkul=pən e nipəgnəmti kot min, iətəm tətəgətun məmə iətəmini in tətəhtul əskasik o nitəu-pəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah niləuis təfəməh pik. ⁶ Kəni e lafet min, ilah kotolkeiki ima nisaiən, kəni e nimə rəha nuhapuminiən, ilah kotolkeiki məmə okotəharəg e jeə aypən. ⁷ Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kotolkeiki məmə nətəmini kotəni təuvir kəm

* **23:5** "pauis" – inu bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəməti rəkis=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uğin e letə əkəku ağin motəpei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmini kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeiki məmə otol nəghatiən iətəm tətətiğ e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nəman min u nətəm İsrəl min rəfin nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pauis min əha nian tēpət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakiən. Kətəlis e nipəniğin mine nəhlmin məuil e niləuis kəmol e nilosi kau. E nəghatiən İnglis, kətəni pauis min əha məmə, "Phylacteries." **23:5** Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1

lah, kəni mətauin e lah məmə ‘Rapai’ u nipətin təni məmə ‘İəgəton kətisiiai.’[†]

⁸ “Mətau sotolian məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə ‘Rapai,’ mətau-inu rəhatəmah İəgəton kətisiiai kətiəh əmə, kəni itəmah piatəmah min. ⁹ Kəni sotauinian e iətəmi kəti u e nəhue niftəni məmə, ‘Tatə, iətəm kətisiiai,’ mətau-inu Tatə rəhatəmah kətiəh əmə əpəha ilis e negəu e neai. ¹⁰ Kəni sotolian məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə, ‘İəgəton,’ mətau-inu rəhatəmah İəgəton kətiəh əmə, Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. ¹¹ İətəmimi u in tepət e təmah, in təkəiki muva ioluək rəhatəmah. ¹² Tol lanəha mətau-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgın otosiahu, kəni iətəmimi iətəm otosiahu aru in, Uhgın otəfəri.

¹³ “!Kəsi, itəmah min u nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !İtəmah nəfaki eiue min! Nəutasisig e suaru o nətəmimi o nuvənian matig ahgəl Narməniğin Rəha Uhgın. Mətau itəmah nə səhuvənian, kəni nə sotegəhanian məmə nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnəpən ilah kətolkeiki məmə okəhuvən.[‡]

¹⁵ “!Kəsi, itəmah min u nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !İtəmah nəfaki eiue min! Nikitəmah tagian əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə e naliuəkian əmə o nuvənian e niftəni pisin pisin min məmə nəkotiuvi=pa iətəmimi kətiəh əmə e nəfakian rəhatəmah. Mətau nian iətəmimi kəti tatos nolian min əha rəhatəmah, kəni tətuvə iətəmi tərah tapirəkis itəmah, kəni nəmotol məmə in otəkəiki mos nalpinian e niğəm asoli tapirəkis itəmah.

¹⁶ “! Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətau nəhmtitəmah təpis! İtəmah nəutəni məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgın məmə otol rəhan nəghatian tətəhtul əskasik, nəmə təsolian, mətau in nati əpnəpən əmə. Mətau nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e aien u kol tətoraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgın, kəni in otəkəiki mol nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.’ ¹⁷ !İtəmah nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmah təpis! ?Naku u in ilis, aien u kol tətoraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgın iətəm tatol aien u

[†] **23:7** Nəmə İəgəton rəha Lou təmalieuək mətuvən iuəkir ohnik, nəkəhtul e nisian, kəni nəkəni təuvir kəm in, mauin lan məmə, “İətəmi asoli,” uə “Rapai.” Kəni nətəm İsrəl kəutauin e rəhalah nəgəton asoli min nətəm ilah ilis pik məmə, “Rapai,” u nipətin təni məmə “İətəmimi in ilis” uə “İətəmimi tətəmki nətəmimi” uə “İəgəton kətisiiai.” **23:11** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 [‡] **23:13** E kəpi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatian u mətəni məmə, “14 Kəsi, nəhməian asoli otuva o təmah nəgəton min rəha Lou, mine Farəsi min. !İtəmah nəfaki eiue min! Nəutəkləh e natimnati rəha pətəlimis min, mətau nian kətiəh əmə, nautol nəfakian əfəməh min məmə nətəmimi okotisiiai itəmah. E nolian əha, rəhatəmah nalpinian otəskasik təhmin min.” **23:16** Mat 15:14

tätasim? ¹⁸ Kəni nəkotəni min məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e oltə, in nati əpnapin əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkeikei mol nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.’ ¹⁹ !Itəmah nətəm nəkotəlməli, nəhmtitəmah təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətəsim? ²⁰ Tol lanəha, iətəm tatos nonauvil e oltə, pəhriən, tatos nonauvil e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan. ²¹ Kəni iətəm tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgın, pəhriən tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgın mine Suah u tətətig ikin. ²² Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai, pəhriən tatos nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgın, kəni tatos nonauvil e Suah u tətəharəg-pəri lan.

²³ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiue min! Nautəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigı əlkələh min agin nəmiəvilah tətəpien u kətəfən e nauəniən, kətəni məmə minit, mine til, mine kumin. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmini tatol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmini, kəni mətasəkəhruin nətəmini, kəni tatol nian rəfin nati iətəm təkeikei matol. Təuvir nautol lou əlkələh min, mətəu nəkotəkeikei mautol lou asoli min, mətəu kəpə, nəsotolien. ²⁴ !Itəmah nautit nətəmini mətəu nəhmtitəmah təpis! !Itəmah nətəmini nətəsəl e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotərgeiən, mətəu nautərgei nati miəgəh asoli u kau!

²⁵ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiue min! Nautol nolien min nəuvein məmə nətəmini nikilah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah nolien min kotəuvir. Mətəu əpəha imə e nikitəmah, itəmah nəumis min, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərəh min iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mine pilet min. Nəutafəl vivi ihluə e kap mine pilet, mətəu əpəha imə tamikmik məriaueh e nəpieniən rəha nəmnəmitiən. ²⁶ !Itəmah Farəsi min, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mine pilet, kəni ihluə min e kap mine pilet, in təuvir təsamikmikiən, u niətətin tol lanu lan. Otaupən motol nikitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah nolien min otəhruahru min.

²⁷ “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiue min! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmoħmis iətəm kəmuħ e pen ruən. Ihluə nətəmini koteruh məmə təuvir, mətəu əpəha imə təriaueh e nikilkili nətəm kəmoħmis, mine natimnati

rəfin iətəm tamikmik. § 28 E noliən əhmen min əmə, ihluə, e noliən rəhatəmah, nətəmimi, nikilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nikitəmah, nəkotəriauəh e nəghatiən nəkotəni məsotoliən, mine noliən tərəh agin min.

29 “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiua min! Nəutuvləkin nimə e kəpiel rəha suvət rəha iəni aupən mine nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan. 30 Kəni nəkotəni=pən məmə, ‘Nəmə itimah iəmotatig e nian min rəha tipitah min, ko itimah iəməsotasiruiən e lah motohamu iəni min.’ 31 E nəghatiən əha, nautəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləuis əhruahru rəha tipitəmah min aupən nətəm kəmotohamu iəni min əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah. 32 Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkeikei motol naunun e uək iətəm tipitəmah min kəmotətuəuin.

33 “!Itəmah sineik min, mine nəti sineik min! ?Nikitəmah təhti məmə ko nəkotəgin e nalpinian e nigəm asoli? !Kəpə! 34 Tol lanəha, iəkahli=pinə iəni min, mine nətəm koteinatig, mine nəgətun min. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah motətu-pəri ilah e nigə kəməluau, nəuvein onəkotalis motoh ilah əpəha e nimə rəha nuhapuminian rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti. 35 Kəni tol lanəha, itəmah onəkotos nalpinian rəha nətəmimi nətəm kəmotohamu nətəmimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətəuəuin e Epil iətəm təhruahru, muvən mətəuarus=pən Səkarəea, nəti Perekəea, iətəm tipitəmah min kəmotohamu e Nimə Rəha Uhgın nəlugin e oltə mine nimə.* 36 İətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpinian rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.

37 “!Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgın, kəni nətəmimi nətəm Uhgın təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha Uhgın nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkos vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin min e nikəuvkəuvin, mətəu nikitəmah təsəgianiən, kəni məutəpəh iəu. 38 Otəfu-to. Uhgın tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahian otələs, kəni nati tikə

§ 23:27 Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmimi kəti tatek nipəti iətəmi kəti tinimis, kəni tamikmik e nəhmti Uhgın o nian səpin. Kəni təkeikei mətəu=pən noliən rəha neikuasian məmə rəhan namikmikian otikə. Nəmə təsoliən noliən əha, kəni nətəm Isrel kotəkeikei motəpəh in. In səniəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afın e nauəuə u Namba japtə 19. 23:27 Uək 23:3 23:28 Luk 16:15 23:31 Uək 7:52 23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 23:35 Jen 4:8; Hip 11:4 23:35 Sek 1:1

* 23:35 E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruahru iətəm kəmaupən agin kohamu, kəni Səkarəea in naunun. 23:35 2Kron 24:21

ikin. ³⁹ Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nīpəhriənīən mətəu-inu onəsoteruh minīən iəu mətəuarus nəkotəni məmə, 'İərməniğ Uhgīn tətətiğ ilau suah u iətəm tətuvə e nərgīn.' ”†

24

*Nəmtətīən mīn
rəha naunun nīan
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)*

¹ İesu təmīet e Nīmə Rəha Uhgīn maliuək matuvən, kəni rəhan mīn nətəmimi kəhuva motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nīmə mīn u kəmol e kəpiel mīn əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn.

² Kəni İesu təməni=pən məmə, “Əuah, oteruh-to nīmə mīn əha. Nīpəhriənīən iətəni kəm təmah məmə nīmə mīn əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mīn e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nīmēin.”

³ Kəni uərisiğ lan, İesu təmaliuək ilah rəhan mīn nətəmimi məhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nīgi U Olif kəni mətəharəg. Kəni rəhan mīn nətəmimi kotəgim rəkis e nətəmimi məhuva pīsīn əmə ohni motəni=pən məmə, “?Əni-to məmə natimnati mīn u okəhuva e nīan nak, kəni nəmtətīən nak otol əpu məmə rəham nuvaiən mīne naunun nīan tīnuva iuəkīr?”

⁴ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuiən e təmah, ⁵ mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək motəni məmə, ‘İəu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa,’ kəni okoteiuə e nətəmimi tepət. ⁶ Onəkotətəu nanusiən mīn rəha nəluəginiən mīn, kəni onəkotətəu nəghatiən əpnəpīn mīn məmə nətəmimi kəutəluəgīn. Mətəu onəuteh vivi itəmah məmə nəsotəginiən. Natimnati mīn əha okotəkeikei məhuva motol nīpəhriənīən lan, mətəu naunun nīan otəpanuva. ⁷ Nəgəu mīn okotoh nəgəu mīn, kəni nītəni mīn okotoh nītəni mīn. Nəumis otan, kəni nəmiğ otəlauəl e ikin mīn tepət. ⁸ Natimnati mīn əha, ilah nətuəuiniən əmə rəha nərahīən, təhmen e pətan iətəm tīnətuəuin mətətəu nəhməiən o nəməkiən.

⁹ “E nīan mīn əha, nətəmimi okotəgəhan=pən e təmah məmə okol nərahīən kəm təmah, kəni kohamu itəmah, kəni

23:38 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39**

1. Nīpīlga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmīetiğəm e Oltestimīn in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kəsotəuhliniən ilah məmə kəhuva o Uhgīn mīne ko kəsotəhatətəiən e İesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnəpīn nəmə ilah kəmotol nolīən mīn tol lanəha, kəni e nīan Uhgīn o takil nətəmimi, ilah mīn okotəkeikei motəni məmə, nīpəhriənīən, İesu in İərməniğ, kəni okotəfəri nərgīn, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi mīn nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə İesu in tətəghati e nīan kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nīan əha, nətəm İsrəl ilah okəhuva nəkəlasī mīn e lah kəni okotəhatətə e İesu məmə in İosmiəgəh rəhalah. **24:2** Luk 19:44 **24:5** Mat 24:23-24; 1Jən 2:18

nətəmimi rəha nītəni mīn rəfin okotəməki e təmah mətəu-
inu o nərgək. ¹⁰ Kəni e nian mīn əha, nətəmimi tepət
okotəpəh rəhalah nəhatətəiən, kəni okotegəhan=pən e lah
mīn e nəhlmī tikimīr mīn rəhalah, kəni motəməki e lah mīn,
¹¹ kəni iəni eiua mīn tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi tepət.
¹² Mətəu-inu nərahien tīnepət, iuəkīr nətəmimi rəfin rəhalah
nolkeikeiən o Uhgīn otikə, ¹³ mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul
əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgīn otosmiəgəh in. ¹⁴ Kəni
nənušien təuvīr əha rəha Narməniəgīən Rəha Uhgīn, okəni
pətīgəm ikin mīn rəfin e nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin
rəha nītəni mīn rəfin o nətəligiən, kəni naunun nian otuva.

¹⁵ “Iəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati
iətəm Uhgīn təsolkeikeiən, kəni matol Nimə Rəha Uhgīn
təsasimīən’ (*nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəlig e nīpətīn*).
Tol lanəha, nian nati tərāh əha tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn,
¹⁶ kəni itəmah nətəm nəutatig Jutiə, nəkotaiu motagim
məhuvən motəhluaig e nītəuət mīn. ¹⁷ Nəmə iətəmimi
tətəmeig ihluə e rəhan nimə, ko təsuvəniən imə mos mīn
rəhan natimnati. ¹⁸ Nəmə iətəmimi əpəha e nasumiən rəhan,
ko təsitəlig-pəniən lahuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kəsi! Nəhməiən
asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilāh mīne nīpətan kəutəfən
nah kəm nəpəou mīn. E nian əha okotos pīk nəhməiən.
²⁰ Təuvīr nəkotəfaki məmə onəsotagimīən e nərahien əha e
nian rəha nətəpuian, uə e nian rəha Sapət, ²¹ mətəu-inu e
nian əha, nərahien asoli otuva iətəm iətəmimi təsafuiən tol
lanəha aupən mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko nərahien asoli
kəti mīn tol lanəha otəsuvə mīniən nian kəti təhmen e inəha.
²² Kəni nəmə Uhgīn təsətēi əkuəkiriən nian rəha nərahien əha,
ko iətəmimi kəti təsəmiəgəhiən. Mətəu Uhgīn təmətēi əkuəkīr
rəkis nian əha o rəhan mīn nətəmimi nətəm tīnītəpīn rəkis
ilah.

²³ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pīnə kəm təmah
məmə, ‘! Otafu-to, inu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə
otəpanahli=pa!’ uə ‘! In əpəha!’ sotəniən nīpəhriənien lan,
²⁴ mətəu-inu nətəmimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah
Kristo, mīne iəni eiua mīn okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətīən
asoli mīn, mīne nati apīspīs mīn məmə okoteiuə e nətəmimi
nətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun nolien.
²⁵ Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nəghatīən mīn u iətəm
iəməni rəkis kəm təmah, uərisig natimnati mīn u okəhuva
motol nīpəhriənien lan.

²⁶ “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmah məmə, ‘In
əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’ səhuvəniən. Uə iətəmi kəti təni

məmə, 'In əpə imə,' nəsoṭəniən nīpəhriənīən lan, ²⁷ məṭəu-
inu nian Nəṭi İəṭəmimi otitəlig=pə mīn, otuva uəhai əmə,
kəni nəṭəmimi rəfin okoteruh in, təhmen e noraipiən iəṭəm
təmoraiṭ masiə misipesi muva məsəu-pahav rəfin əpə ilis e
nimagəuagəu. ²⁸ Nian tiapīn mīn tepət kinotəri, kəni nəkotafu
məniḡ mīn ləuantəhi kəhuva. * E nolīən əhmen mīn əmə, nian
nəkoteruh nəmtətīən mīn əha, nəkotəhruṇ məmə otəsuvəhiən
iəkuva mīn.

²⁹ "Nian əhruahru nərahīən əha otol naunun, kəni
'mitigar otəpis aḡin,
kəni məuiḡ otəsasiə mīniən,
kəni məhau mīn okotəmei e neai,
kəni Uhgīn otələuəl e nəsanəniən e nati iəkis mīn əpəha e
neai.'†‡

³⁰ "E nian əha, nəmtətīən rəha Nəṭi İəṭəmimi okeruh pətīḡəm
əmə e neai, nəṭəmimi e negəu mīn rəfin e nəhue niftəni oko-
tasək e nəḡiniən. Kəni okoteruh iəu, Nəṭi İəṭəmimi iəkuva
e nəpuə e neai e nəsanəniən mīne nepətīən əhagəhag asoli
rəha Uhgīn iəṭəm otasiə mītəlau lak. ³¹ Kəni iəkahli=pən rəhak
nagelo mīn kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni
ilah okəhuvən ikin mīn rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis
rəhak mīn nəṭəmimi nəṭəm Uhgīn təmitəpīn rəkis ilah, kəni
motuhapumīn ilah kətiəh.

³² "Nikitəmah otəkeikei məṭəhti niḡi u fik. § Nian əhruahru
iəṭəm nəhlmin mīn kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin mīn
kinəutəpīlil, itəmah nəkotəhruṇ məmə nian əha inəha iəṭəm
nəkotasum lan rəhatəmah. ³³ Kəni e nolīən əhmen mīn
əmə, nian nəkoteruh nəmtətīən mīn əha, onəkotəhruṇ məmə
otəsuvəh aḡiniən iəkuva mīn. ³⁴ İatəni pəhriən kəm təmah
məmə nəṭəmimi nəṭəm kəutatīḡ u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən
məṭəuarus natimnati mīn əha okəhuva motol nīpəhriənīən
lan. * ³⁵ Neai mīne niftəni okiakə, məṭəu nəḡhatīən mīn rəhak

24:26 Luk 17:23-24 **24:27** Mat 24:37-39 * **24:28** Nəḡhatīən əhruahru
rəha Kris tətəni məmə, "Nian nati miəḡəh kəti təmimis, nəkotafu kueriə mīn kəhuva
məmə okoton." **24:28** Luk 17:37 **24:29** Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel
2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məṭə "nəsanəniən mīn əpəha e neai"
təṭəḡəṭun=pən narmin mīn, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mīne
məuiḡ əpəha e neai. ‡ **24:29** Aupən aupən aḡin, nian Uhgīn təmol natimnati mīn
rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələhu=pən mitigar mīne məuiḡ mīne məhau
e neai (Jen 1:14-19). Məṭəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis mīn ilah. Nəḡhatīən
əhmen mīn u tətətiḡ mīn e ikin mīn tepət e Oltestimin, nian Uhgīn təṭəḡhati e nian in
otakil nəṭəmimi lan. Afīn-to fes mīn u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel
2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh
1:7 **24:31** 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Niḡi u fik təhmen e niməh. * **24:34**
Suaru kəti mīn rəha nəuħliniən fes 34 tətəni məmə, "İatəni pəhriən kəm təmah
məmə nəuaniləuis u rəha İsrəl otəsikəiən məṭəuarus natimnati mīn əha okəhuva
motol nīpəhriənīən lan." **24:34** Mat 16:28

ko kəsohkəiən.” †

Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha Iesu Kristo

³⁶ Kəni Iesu tətətəkeikei mətəni məmə, “Iətəmimi kəti təsəhrunian nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə in təhrun nian əhruahru əha. ³⁷ E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhrunian məmə Uhgīn otol nati kəti lan, məsotol əpenə-penəiən. ³⁸ E nian əha, iətəm naruəh təsaiu əhanəhiən, nətəmimi kəutauən, məutəmnim, mautil marit, inəha natimnati min rəfin kəmautil e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa təmuvən imə e nipəgnəua negəu asoli rəhan, ³⁹ kəni ilah məsotəhrunian nati nak otuva mətəuarus=pa naruəh təmai u məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e nian Nəti Iətəmimi otuva lan. ⁴⁰ Iətəmimi keiu e nasumian, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh. ⁴¹ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.

⁴² “Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruru nian nak rəhatəmah Iərmənig otuva lan. ⁴³ Mətəu nəkotəkeikei motəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nimə təhrun nian əhruahru lapin iətəm iakləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair matəh vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsəhapuiən muvən imə. ⁴⁴ Kəni itəmah min onəkotəkeikei mautəhtul maru, mətəu-inu Nəti Iətəmimi otuva e auə əmə iətəm nikitəmah təsəhtiən.

⁴⁵ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nolian rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətəskəlīm vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən. Iətəmi asoli təmələhu məmə ioluək əha otərmənig e rəhan min rəfin noluk min məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru. ⁴⁶ Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətərmənig e noluk min rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəuiən kəti kəm iətəmi əha. ⁴⁷ Nipəhriənian iəkəni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərmənig e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁸ Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərəh, kəni nikin otəhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli təsuvaian nuvəh,’ ⁴⁹ kəni mətəuvin matoh noluk min nəuvein, kəni muvən mətəuən mətəmnim ilah nətəm kəutapis. ⁵⁰ Kəni iətəmi asoli rəha noluk min əha otuva e nian mine auə iətəm ioluək nikin təsəhtiən məmə rəhan iətəmi asoli otuva lan. ⁵¹ Iətəmi asoli əha otol nalpinian

24:35 Mat 5:18 † **24:35** Nəghatien u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian Iesu təmimis kəni mair min lan. Nati u təmuva nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldia min rəha Rom kəməhuva motoh motəəkīn kəntri rəha Isrel. Mətəu nəghatien rəha Iesu tətəghati əhanəh min e nuvaian min e Nian Uərisig məmə otəpanuva. **24:36** Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 **24:37** Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 **24:42** Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15 **24:47** Mat 25:21,23

asoli kəm ioluək əha kəni məraki=pən lan ima nəfaki eiuə min. Ikin əha, nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.”

25

Nəghatiən əuhlin

e nıpətan əlkələh ten

¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın e nian iətəm rəhatəmäh İərmənig otuva min lan. Nıpətan mitə* ilah ten kəmohiet lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni məutəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan muvən e rəhan nimə, əpəha ikin katol lafet ikin. İlah ten kəmos rəhalah lait. ² Faif kotalməli, kəni faif koteinatig. ³ Nıpətan min u ilah faif nətəm kotalməli kəmos rəhalah lait min, mətəu kəsotosiən kərəsin nəuветin min o niuvi-pəniən e lait. ⁴ Mətəu nıpətan min u ilah faif nətəm koteinatig kəmos rəhalah lait min, kəni motos min kərəsin nəuветin min o niuvi-pəniən e rəhalah lait. ⁵ Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napiliən tinos ilah, kəni minəutapili.

⁶ “Kəni lapin agin, iətəmi təmagət əfəməh məmə, ‘!İətəmimi iətəm tatol marit tinatuva əha rəueiu! !Əhuvə moteruh!’

⁷ “Kəni nıpətan mitə min u ilah ten kəmotair motuerin asoli rəhalah min lait. ⁸ Kəni nıpətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nıpətan nətəm koteinatig məmə, ‘!Əui! Otəfa rəhatimah nəuветin kərəsin mətəu-inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait kinotamir, okotəpis rəueiu.’

⁹ “Mətəu nıpətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah məmə, ‘!Kəpə! Kərəsin min u kəsotəhmenien e tah rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmäh kəti kərəsin əpəha e stəuə.’

¹⁰ “Mətəu nian nıpətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm otol marit təmuva. Kəni nıpətan mitə nətəm kəutəhtul maru, kəməhuvən ilah min e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kəsisig e doə.

¹¹ “Uərisig, nıpətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motəuin motəni məmə, ‘!İətəmi asoli, iətəmi asoli! !Egəhan e timah iəkəhuvnə imə!’

¹² “Mətəu iətəmi otol marit təməni=pən kəm lah məmə, ‘İətəni=pinə pəhriən məmə, iəu iəkəruru itəmah.’ ”

¹³ Kəni nian İesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mine auə rəha rəhatəmäh İərmənig otuva lan.”

* **25:1** Nıpətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine. **25:1**
Luk 12:35; Nəh 19:7 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Mat 7:23 **25:13** Mat 24:42

*Nəghatian əuhlin
e noluək mın kisil*

¹⁴ Kəni İesu təməni nəghatian əuhlin kəti mın məmə, “İəkəni mın nəghatian əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın e nian iətəm rəhatəmäh İərmənig otuva mın lan. İətəmi asoli kəti təmöl əpenə-penə məmə otaliuək muvən isəu e nıtəni pisin kəti. Kəni mauin e rəhan noluək mın kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmiləh rəhan məni məmə okotol nati kəti lan.

¹⁵ Təməfən titəu=pən rəhalah nəhruniən məmə okotol uək lan. İətəmi kətiəh təfən faif-miliən vatu. Kəni kəti mın təməfən tu-miliən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-miliən vatu.† Kəni iətəmi asoli təmiet muvən e rəhan naliuəkian.

¹⁶ “Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai əmə mol bİsnİs tepət lan, kəni mos mın faif-miliən vatu.

¹⁷ Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən mol bİsnİs tepət mın lan, kəni mos mın tu-miliən vatu. ¹⁸ Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil nİmil məhluəig=pən e məni rəha rəhan iətəmi asoli ikin.

¹⁹ “Kəni nu tepət tinuva minuvən, kəni iətəmi asoli rəha noluək mın u təmitəlig=pa, kəni mauin e rəhan noluək mın məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni mın iətəm təməfən kəm lah. ²⁰ İoluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos mın faif-miliən vatu muva məhtul e nəhmti iətəmi asoli kəni məni məmə, ‘İətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni iəmol bİsnİs lan, kəni mos mın inəuau faif-miliən u.’

²¹ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati mın əha nəuan nəuvetin, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. !Va imə matig əhgəl nəgiənian rəha iətəmi asoli rəham!’

²² “İoluək iətəm təməfən tu-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘İətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa-tu miliən vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bİsnİs lan, kəni mos mın inəuau tu-miliən u.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu lan e natimnati mın əha nəuan nəuvein, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. !Va imə matig əhgəl nəgiənian rəha iətəmi asoli rəham!’

²⁴ “İoluək iətəm kəməfən uan-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘İətəmi asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik kəm nətəmiimi. Kəni ik natos nəuənian e nəsumian iətəm nəməsasumiən lan, kəni mətəhli nəua nigİ e nigİ iətəm nəməsərfeian. ²⁵ Kəni iəməgin lam, məmə nəmə iəmərəkin

† 25:15 E Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən “talən” pisin pisin mın kəm lah, faif talən, mine tu talən, mine uan talən. 25:15 Rom 12:6 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

rəham məni, kəni onəköl nalpiniən asoli kəm iəu, kəni iəmos rəham məni muvən məhluaig e niŋtəni. Ah, inu rəham məni.’

²⁶ “Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, ‘!Ik ioluək tərəh, ik iəlpah! Ik ninəhrun rəkis məmə iatos nauəniən e nasumiən iətəm iəsasumiən lan, kəni mətəhli nəua niği e niği iətəm iəsərfeiən. ²⁷ ?Təhro nəsuveniən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank? Nəmə nəmol lanəha, nian iəmitəlig=pa, iəkuvən mos rəhak məni, kəni iəkos məni nəuветin min iətəm bank otəfa.’ ²⁸ Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluək pişin məmə, ‘Os rəkis məni ohni məfən kəm ioluək u iətəm təmos faif-miliən, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi u iətəm tiнос rəkis nati kəti mol uək lan tuva mepət, kəni okəfən min nəuvein min, rəhan natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsoliən uək e rəhan natimnati tuva mepət, okos rəkis rəfin natimnati ohni. ³⁰ Kəni ioluək u iəlpah iətəm tərəru noliən nati təuvir kəti, əraki=pən lan ihluə e napinəpuian, ikin əha kətasək ikin katigət-ərain nəhlvtəmi ikin.’ ”

Sipsip min mine nəni min

³¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəti Iətəmimi otuva e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, ilah nagelo min rəfin. In Kig, kəni in otəharəg e rəhan jeə rəha Kig mətarməniğ e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag rəhan. ³² Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis min rəfin e nəhue niŋtəni, okotuhapumın ilah min e nəhmtin, kəni in otəuəri nətəmimi təhmen e iətəmimi iətəm tateh sipsip min tatəuəri sipsip min mine nəni min. ³³ In otəuəri sipsip min kəhuva e nəhlmin maru, kəni nəni min okəhuvən e nəhlmin məuil.‡

³⁴ “Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi min əha e nəhlmin maru məmə, ‘Əhuva-tə, itəmah u nətəm rəhak Tatə Uhgın təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos nati nak u iətəm Uhgın təmələhu pişin rəhatəmah. Əhuva motatig əhgəl narməniğiən rəhan iətəm təmol əpenə-penə lan uərisiğ təmanol niŋtəni. ³⁵ Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmatus iəu, nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni iəmətəuəuə, nəkotəfa nəhu iəkəmnim; kəni iəu iəpişpis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah lahuənu; ³⁶ kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni matimis, nəkotəh vivi iəu; kəni iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva motəsal=pa lak.’

³⁷ “Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in məmə, ‘?Iərməniğ, nian nak iəmoteruh ik nəumis təmus ik,

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12; Luk 13:28 **25:31** Mat 16:27; 19:28 **25:32** Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ‡ **25:33** Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapin, nətəmimi rəha nəsalian e sipsip min, okotəkeikei motəuəri sipsip min mine nəni min mətəu inko nəni min kotəkeikei motapili pişin u nətəpuian təsepət pikian ikin. Təuvir min məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotelkeikei sipsip min tapirəkis nəni min. **25:35** Aes 58:7

kəni iəkotaugin ik; uə nəməuauə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə nəkəmnim? ³⁸ ?Nian nak iəmoteruh ik iapispis, kəni iəkotit ik məhuvən lahuənu; uə rəham napən tikə, kəni iəkotəfinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətatig e kaləpus, kəni iəkəhuvnə motəsəl=pinə lam?

⁴⁰ “Kəni Kig otəni=pinə məmə, ‘Iətəni=pinə niphəriənən məmə nati nak iətəm nəmotol kəm piak min u kəti, nati əpnarəp in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.’

⁴¹ “Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi min u e nəhlmin məuil məmə, ‘Əhuvən isəu ohniəu. Uhgın tinələhu rəkis rəhatəmah nalpiniən. Əhuvən e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u Uhgın təmol rəha Setən min nagelo min rəhan. ⁴² Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuauə, nəsotəfaiən nəhu məmə iəkəmnim; ⁴³ kəni iəu iapispis, nəsotəfaiən lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətatig e kaləpus, nəsotəfaiən motəsəl=pa lak.’

⁴⁴ “Kəni ilah min okotəni=pən məmə, ‘!Iərməniğ! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuauə, uə ik iapispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e kaləpus kəni iəsəhuvnəniən motəsəl=pinə lam?

⁴⁵ “Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni=pinə pəhriən kəm təmah məmə, nəmə nəməsotasiruiən e piak min u kəti, nati əpnarəp in ianrah, mətəu nəməsoliən kəm iəu.’

⁴⁶ “Kəni ilah okəhuvən motos nalpiniən iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəğəhiən itulin.”

26

Nəlpəkəuiən

o nohamuiən Iesu

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian Iesu təmol naunun e nəğhatian min əha kəm rəhan nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, ² “Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə əha ikin. Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, okeğəhan=pən lak məmə okətu-pəri iəu e nigə kəməluau.”

³ Kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel kəmotuhapum in ilah min e nimə rəha pris asoli agin u nərgin u Kaiəfəs. ⁴ Kəni motəlpəkəu məmə okotaskəlim Iesu e nolian ekəu-ekəu, məmə okotohamu in. ⁵ Mətəu kəmotəni məmə, “Səniəmə e nian rəha lafet rəha Pasova, okotol mətə nətəmimi kotoh ilah min motoh min itah.”

*Pətan kəti təməueiu Iesu
e nati pien-pien min
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ Nian Iesu əpəha Petəni e nimə rəha iətəmi əha, nərgin u Saimon u aupən leprosi təmol, ⁷ kəni pətan kəti təmuva ohni mos səntə kəti u nəhmtin tiəkis, kəmiuvi=pən e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Nian Iesu tətəharəg e tepil mətauən, kəni pətan u təməueiu rəhn-kapə e səntə əha.

⁸ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu nati əha, niəməha təmol ilah, kotəni məmə, “?Təhro katərəkkin nati u? ⁹ Səntə u, kəhrun nolian səlim lan, kəni kos məni asoli lan, kəfən kəm nanrah min.”

¹⁰ Mətəu Iesu tinəhrun nəghatian iətəm kəutəni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəni rah pətan u? In təmol nati təuvir aɡin kəm iəu. ¹¹ Nanrah min nian rəfin kəutatig itəmah min ilah. Mətəu iəu, iəsatiɡian kitah min itəmah nian rəfin. ¹² Nian təməueiu nipətik, təmol məmə otol əpenə-penə o nitənimian iəu. ¹³ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm okəni pətiɡəm nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei kəni pətiɡəm min nati nak iətəm pətan u təmol, kəni nikilah otətəhti min in.”

*Pris asoli min kəmotətəou Jutəs
məmə oteɡəhanpən e Iesu
e nəhlmi rəhan tikimir min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Kəni iətəmimi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskar-iot, təmuvən meruh pris asoli min, ¹⁵ kəni məni=pən məmə, “? Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə iəkeɡəhan=pinə e Iesu kəm təmah?” Kəni kəmotafin məni ilah rəfin tate iətəm kəmol e silfə. ¹⁶ Kəni tətəuvin e nian əha, Jutəs təmətəsəl e suaru məmə oteɡəhan=pən Iesu e nəhlmi rəhan min tikimir min.

*Naunun nauəniən
(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)*

¹⁷ E nian əha e nətuəuiniən nian iətəm lafet rəha Piret u Is Tikə Lan, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “? Nəkolkeikei məmə itimah iəkotol əpenə-penə iə rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkauən ikin?”*

¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əhuvən əpəha e taun. Iətəmi kəti əha ikin initəpin rəkis, kəni onəkoteruh in. Kəni nəkotəni=pən kəm in məmə, ‘Iəɡətun tətəni məmə: Nian iətəm Uhgın təmitəpin rəkis məmə rəhak, tinuva iuəkir. Kəni iəköl lafet rəha Pasova kitah min itimah rəhak min nətəmimi e rəham nimə.’” ¹⁹ Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati

nak iätəm Iesu təməni məmə okotol o nol əpenə-pənəiən o nauəniən rəha lafet rəha Pasova.

²⁰ Nian tinapinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tueləf əpəha e tepil. ²¹ Kəni nian kəməutauən, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmäh məmə itəmäh kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak.”

²² Kəni nikilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Eh, İərməniğ, pəh u? ?İəu?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iätəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak, in rəhak kəti iätəm tatos niğin pıret məfən məuveri e pilet pəti əmə itımlau min.† ²⁴ Kəni İəu Nəti İətəmimi oiəkəkeikei mımıs məmə inu Nauəuə Rəha Uğin təməni lak mine. !Mətəu kəsi, nərahıən asoli o iətəmi u iätəm otegəhan=pən e Nəti İətəmimi e nəhlmi rəhan tikimir min! Təuvır pik ağın nəmə təməsair əməiən.”

²⁵ Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min təməni=pən məmə, “İəğətun. ?Pəh kəha? ?İəu?”

Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru nəməni.”

²⁶ Nian kəməutauən, Iesu təmos pıret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otos motun, inu nıpətik.”

²⁷ Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otəmnım, itəmäh rəfin. ²⁸ Inu nırak iätəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasıruıən in tətəhtul mətəmiəğəh. Nırak u otaiu o nımənin nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah nolıən təräh min.

²⁹ İətəni pəhriən kəm təmäh məmə İəsəmnım minıən wain u mətəuarus=pən nian iätəm İəkəmnım wain vi kitah min itəmäh əpəha e negəu rəha Tatə rəhak.”

³⁰ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisiğ kohiet məhuvən əpəha e Nıtəuət Rəha Nıgi U Olif.

Iesu təməni pətıgəm məmə Pitə otəpəh in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapın əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmäh nəhatətəiən lak o nati iätəm okol lak. Nauəuə Rəha Uğin iätəm təkəikei mol nıpəhriənıən, təməni məmə,

‘İəu İəkəhamu iätəmimi iätəm tətəsəl o sipsip min, kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh.’

³² Mətəu nian İəkəmiəğəh min e nımısiən, İəkəupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmäh nəmanəhuərisiğ.”

† **26:23** E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotauən pəti, in nəmtətıən məmə rəhalah niəli in təuvır. **26:23** Sam 41:9 **26:28** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16

³³ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Məta, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəiən lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak nəhatətəiən lam nian kəti mine.”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “Iətəni=pinə pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u, mənig otəsəkakə əhanəhiən, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnəpən iəkəkeikei mimis kilau min ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik!” Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kəmotəni min təhmen e Pitə.

Iesu təməfaki

əpəha Ketsəməni

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm Uhgın.” ³⁷ Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti mil ilah min, nikin tinəhmə pək, kəni tinətəu tərəh. ³⁸ Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Iəkətəu nīkik tinəhmə pək, iuəkir iəkimis lan. Itəmahal ələharəg u ikin u, məhlair kitəh min iəu.”

³⁹ Kəni muvən nəuan nəuvetin əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kapə e niftəni mətəfaki, mətəni məmə, “Rəhak Tata, nəmə suaru kəti min əha ikin o rəham nəlpəkəuiən, pəh nəkoh rəkis ohniəu nərahien iətəm tətəva.” Matəkeikei məmə, “Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam.”

⁴⁰ Kəni təmitəlig=pa meruh ilahal kəhlapili. Kəni təməni=pən kəm Pitə məmə, “!Təhro nəslairiən kitəh min iəu o əuə kətəh əmə mine!? ⁴¹ İhlair kəni mihləfaki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmahal. Nīkitəmahal tolkeikei, mətəu nīpətītəmahal təpəou.”‡

⁴² Kəni mītəlig=pən min mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, “Rəhak Tata, nəmə iəkəkeikei mos nərahien iətəm tətəva, kəni pəh nəkol nəuiam.”

⁴³ Kəni nian təmitəlig=pa, təmeruh ilahal kinlapili mətəu nəpəliən təmos ilahal. ⁴⁴ Kəni təpəh ilahal mītəlig=pən min mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəghatien kətəh əmə.

⁴⁵ Kəni mītəlig=pa mənəni=pən kəm lahal məmə, “?Nəhlapili əhanəh məhləmeig? Lahfu-to, nian tinuva iuəkir əha rəueiu, kəni iəu Nəti İətəmimi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərəh. ⁴⁶ !İhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min, əpəha tətəva.”

Tikimər min

kəmotəskəlim Iesu

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

26:34 Mat 26:69-75 **26:38** Jon 12:27 ‡ **26:41** Iesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmanien e rəhalahal nəhatətəiən lan. Afın min fes 31-35.
26:46 Jon 14:31

47 Nian Iesu tāmätəghati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, tāmietigəm=pa ilah nīmənin nətəmimi nətəm kautəmki nau asoli rəha nəluaginian mine neim. Pris asoli mīn mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis mīn rəha Isrel kəmotahli=pa ilah. 48 Jutəs tāməni=pən rəkis nəghatian kəm lah məmə, “Pəh u iətəm iəkol nəmtətian kəti rəha nolkeikeian lan, kəni nəkotaskəlim.” § 49 Kəni rəueiu agin, Jutəs təmalieuək muvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “!Təuvir, İəgətun!” Kəni təmol nəmtətian rəha nolkeikeian kəm in.

50 Kəni Iesu tāməni=pən kəm in məmə, “İəu kəti, ol nati nak iətəm nəmuva ohni.”

Kəni nətəmimi kəməhuva motaskəlim Iesu məmə okotləfən e kaləpus. 51 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu təmeapən meuvi rəkis nau rəha nəluaginian, kəni mauəh lan mohatuv rəkis matəlgi ioluək rəha pris asoli agin.

52 Kəni Iesu tāməni=pən kəm in məmə, “Əfən rəham nau e nimein, mətəu nətəmi mīn kəutauəh e nau, okohmis e nau. 53 ?Nəkəhrun uə kəpə məmə iəkəhrun nauinian e rəhak Tatə, kəni rəueiu agin mīn otahli=pa nagelo mīn tausin tepət tepət* məmə okotasiru lak? 54 Mətəu nəmə iəkol lanəha, ko Nauəuə Rəha Uhgīn otəsuvaian mol nīpəhrīanīan lan, iətəm tətəni məmə otuva tol lanu lan.”

55 E nian əha, Iesu tāməni=pən kəm nīmənin nətəmimi məmə, “?Təhro nəməhuva motəmki nau asoli mīn mine neim mīn? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginian o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! Nian rəfin iətəharəg əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn mətəgətun nətəmimi, kəni nəsəhuvaian motaskəlim iəu. 56 Mətəu natimnati rəfin mīn u tinuva mīnol nīpəhrīanīan lan məmə Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm iəni mīn aupən kəmotətəi otuva mol nīpəhrīanīan lan.” Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotəpəh in motagin.

Iesu tāməhtul e nəhmti kaunsil

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

57 Nətəmimi mīn u kəmotaskəlim Iesu, kəmotələs məhuvən o Kaiəfəs u in pris asoli agin. İkin əha, iəgətun mīn rəha Lou mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel, kəutəhuva motohapumīn ikīn. 58 Mətəu Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e Iesu, muvən əpəha lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia mīn məmə oteruh-to məmə okol nak e Iesu.

59 Pris asoli mīn mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəutəsəl e nəghatian eiua mīn e Iesu məmə okohamu o nəghatian mīn

§ 26:48 E nəghatian Kris əhruahru, Jutəs tāməni məmə “İətəmi u iətəm iəkəpah nīkapin, kəni nəkotaskəlim.” E nolian rəha nətəm Isrel aupən, nəpahian in nəmtətian rəha nolkeikeian. 26:51 Jon 18:26 26:52 Jen 9:6; Nəh 13:10

* 26:53 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəmpəni rəha nagelo tueləf,” iətəm təhmen e nagelo səpinte-tu-tausin. 26:55 Luk 19:47; 21:37

əha. ⁶⁰ Mətəu kəsoteruhian noliən tərəh kəti rəhan e nəghatian eiua min rəha nətəmimi, nati əpnapin nəghatian eiua min tərət kəmohiet.

Kəni əmeiko, iətəmimi keiu kiəuva aupən, ⁶¹ kəni muəni pətigəm məmə, “Suah u təmətəni məmə təhrun nərəkinian Nimə Rəha Uhgın, kəni muvləkin min e nian kisil əmə.”

⁶² Kəni pris asoli agin təhtul məni=pən kəm Iesu məmə, “? Təhro nə səghatian? ? Təhro e nəghatian min əha iətəm kətəni pətigəm tətələs pikin ik?” ⁶³ Mətəu Iesu tərnapin əmə mə səghatian.

Kəni pris asoli agin təməni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeiki mos nonauvil kəti e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni məni pətigəm nıphəriənian kəm timah məmə ik Nəti Uhgın mine Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, uə kəpə.”

⁶⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mine. Mətəu iəkəni=pinə kəm təmah rəfin məmə, e nian iətəm otuva, onəkoteruh iəu Nəti Iətəmimi iəkəharəg e nıkalin maru e Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni məteiuaiu=pa e neai e nəpuə.”

⁶⁵ Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatian rəha Iesu,† kəni məni məmə, “! Tətəghati rah e Uhgın!‡ ? Təhro məmə suah kəti min təkəkei məghati min lan? Otətəlig-to, nəmotətəu nəghatian tərəh kəha. ⁶⁶ ? Nıkitəmah təhti məmə nak?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otəkəkeiki mimis.”

⁶⁷ Kəni kəmotəgəh əpnapin əmə nəhmtin, kəni motəhti e nəhlmilah. Nəuvein kotem e nəhlmilah, ⁶⁸ kəni motəni=pən məmə, “Ei, Kristo. ?Əni pətigəm e nəsanəniən rəha Uhgın məmə pəh təmoh ik?”

Pitə təməni məmə təruru Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ E nian əha, Pitə tətəharəg ihluə e iat rəha nimə, kəni pətan mıtə kəti u in ioluək tuva ohni məni=pən kəm in məmə, “Ik min u, nəmatuərisig e Iesu, iətəm Kaləli.”

⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiuə e lah rəfin məmə, “Iəkəruru nati ko iətəm nətəni.”

⁷¹ Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikin əha pətan mıtə kəti min təmeruh in, kəni təməni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, “suah u kəti u təmatuərisig e Iesu Iətəm Nasərit.”

26:61 Jon 2:19-21 **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 † **26:65** Nətəmimi rəha kaunsil, kəsotəniən nıphəriənian məmə Iesu in Məsaiə, nəti Uhgın. Iətəmi asoli rəha pris min təməhapu rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatian rəha Iesu. Lou rəha Mosis e Lev 10:6 mine 21:10 tətəni məmə iətəmi asoli rəha pris min otəsəhapuiən napən rəhan. ‡ **26:65** Iətəmi asoli rəha pris min təməni məmə Iesu təməni rah Uhgın mətəu-inu Iesu tətəni məmə in təhmen əmə e Uhgın. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7
26:67 Aes 50:6; 53:5

⁷² Mätəu Pitə təmeiuə əskasik min mos nonauvil məmə, “! İəkəruru suah kəha!”

⁷³ Təsuvəhiən, nətəmimi min u kautəhtul ikin əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, “Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu noliən rəha nəghatiən rəham təhmen əmə e lah.”[§]

⁷⁴ Kəni təni məmə nəmə tətəiuə pəh nərahien rəha Uhgın otuva ohni. Kəni təmos nonauvil məmə, “! İəkəruru suah kəha!”

Kəni rəueiu agin, mənig təkakə. ⁷⁵ Kəni Pitə nikin təhti nəghatiən iətəm İesu təməni kəm in məmə, “Uərisig mənig təkakə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nikin titəgit kəni təmasək pik.

27

Jutəs təmarin aru in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ləplapın agin, pris asoli min rəfin mine nətəmi asoli min rəha nətəmimi kəmotuhapumın min motətei nəuə məmə okotəhtəu=pən suaru nak o nohamuiən İesu. ² Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Rom.

³ Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e İesu e nəhlmi rəhan min tikimir, təmafu məmə kəmotiuvı pətigəm İesu məmə otimis, nikin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təmki məni əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli min mine nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl. ⁴ Kəni məni=pən məmə, “İnol təfagə tərəh mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimir min iətəmi kəti iətəm təsoliən nati kəti tərəh.”

Kəni kotəni=pən məmə, “İnu nati əpnəpın əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!”

⁵ Tol lanəha, Jutəs təməmki məni morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni in miet magim muvən marin aru in.

⁶ Kəni pris asoli min kəməhuvən motəuəri-əuəri məni, kəni motəni məmə, “Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən məni u ilah məni rəha Nimə Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmotos nəhmti nira iətəmimi lan.” ⁷ Kəni kautəni məmə okotos məni kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u aupən kətəni məmə, “niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni,” kəni kautəni məmə okatitənim napispis min ikin.

⁸ Tol lanəha, muva mətəuərus=pa u rəueiu, nətəmimi kətauin e niftəni əha məmə, “Niftəni E Nirə.” ⁹ Kəni nəghatiən nak iətəm iəni Jerımaiaə təməni aupən, təmuva mol nıpəhriənien lan. Təməni məmə, “Kəmotos məni tate əha iətəm kəmol

[§] 26:73 Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatiən rəhan tol pisin nəuan nəuvetin e nətəm Jerusiləm. 26:75 Mat 26:34 27:5 Mat 26:14-15; Uək 1:18-19

e silfā, inu nāhmtin iätəm nätəm Isrel kəmotəni o iätəmi u,
¹⁰ kəni kautos mənī əha məmə okotos nāhmtin 'niftəni o noliən
 sospən,' təhmen əmə məmə Iərmənig təməni kəm iəu."

Iesu tāməhtul e nāhmti Pailət
 (Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kəni Iesu tāmuvən məhtul e nāhmti Pailət, kəni Pailət
 tāmətapuəh ohni məmə, "Ik kig rəha nätəm Isrel?"

Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Əuəh, tol əmə məmə inu
 nəməni mine."

¹² Nian pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha
 Isrel kautəni pətigəm nəghatiən min e Iesu, mətəu Iesu
 təsuhalpiniən rəhalah nəghatiən. ¹³ Kəni Pailət təməni=pən
 kəm in məmə, "?Natətəu nəghatiən min iätəm kautəni tatələs
 pikin ik, uə kəpə?" ¹⁴ Mətəu Iesu təpnəpin əmə məsəghatiən,
 kəni məsuhalpin minian nəghatiən kəti ilah kautəni, kəni
 Pailət, narmin təmiuvig pik.

¹⁵ Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in noliən rəha kəpmən
 məmə otahli pətigəm iätəmimi kəti e kaləpus iätəm nīmənin
 nətəmimi kəmotəni. ¹⁶ E nian əha, iätəmi kəti tətəməhli e
 kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun
 məmə in təmöl tərəh pik agin. ¹⁷ Kəni nian nīmənin nətəmimi
 kinəhuva, kəni Pailət tāmətapuəh o lah məmə, "?Nəkotolkeikei
 məmə iəkahli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə
 Iesu, kətauin lan məmə Kristo?" ¹⁸ Təməni lanəha mətəu-inu
 in təhrun məmə kəmotegəhan=pən e Iesu e nəhlmin mətəu-inu
 kautetet Iesu.

¹⁹ Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakiliən nəghatiən, rəhan
 pətan tahli=pən nəghatiən kəm in məmə, "Suah konu təsoliən
 nati tərəh kəti. Soliən nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan,
 kəni rəueiu iätətəu tərəh agin ohni."

²⁰ Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Is-
 rel kəmotəghati kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəuhlin
 nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə
 otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.

²¹ Kəni Pailət tāmətapuəh o lah məmə, "?Suah mil u, in
 pəhruvən lan iəkahli pətigəm?"

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, "Parəpəs."

²² Kəni Pailət təməni=pən məmə, "?Kəni oiəkəhro Iesu u
 kətəni məmə Kristo?"

Kəni nīmənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, "Okətu-
 pəri e nigī kəməluau otimis!" ²³ Kəni Pailət təməni=pən kəm
 lah məmə, "?O nak? ?Təmöl nati tərəh nak?"

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotagət əfəməh, motəni məmə,
 "Okətu-pəri in e nigī kəməluau otimis!"

²⁴ Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuiən nəghatiən rəhalah, kəni ilah kınəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nimənin nətəmimi, kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəməhli=pə lak. !Nimisiən rəhan tətəməhli=pinə e nəhlmitəmah!”

²⁵ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “! Pəh niran tətəməhli=pə o timah minə kəlkələh min rəhatimah min!”

²⁶ Kəni Pailət tətəhli pətīgəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu tətəni məmə okalis Iesu, kəni tətəmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e nigī kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəməutəuvsan e Iesu

²⁷ Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotəuvin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan. ²⁸ Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti. ²⁹ Kəni motol niləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan, motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motələh əuvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanigi kəti e nəhlmin maru məmə in nigī rəha kig, kəni motisin nəulilah əupən lan, motələh əuvsan, motəni=pən kəm in məmə, “! Iəkotisiai ik, kig rəha nətəm Isrel!” ³⁰ Kəni motagəh lan, kəni motələs nəuanigi motoh rəhn-kapə lan motəu tepət. ³¹ Nian kintol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e nigī kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu

e nigī kəməluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Nian kəməutəhuvən, motəfu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs nigī kəməluau.* ³³ Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətin tətəni məmə Louipil-uipil. ³⁴ Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəməalkin ilau nati tarfu. Mətəu nian Iesu tətəmənīm askəuvin, kəni məpəh nəmnimiən.† ³⁵ Nian kəmətu-pəri e nigī kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən. ³⁶ Kəni məutəharəg māuteruh Iesu ikin əha məmə otimis agin. ³⁷ Ilis e rəhn-kapə, kəmətei=pən nipəgnəmti nəniən tətəni məmə,

27:24 Dut 21:6-9 **27:25** Uək 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Aes 50:6
 * **27:32** Iesu tinəpəou rəkis mətəu kəmotəlis pik kəni motoh pik. † **27:34** Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol təsətəu pikian nahməian, məmə otol iətəmimi təsətəlig vivian. Mətəu Iesu in təsolkeikeian məmə otəsətəuian nahməian, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligian otətəuivir əmə. Tol lanəha in tətəsəmnimiən mərsin u. **27:34** Sam 69:21 **27:35** Sam 22:18

INU IESU,
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.

38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoh nətəmimi mətuakləh e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e nigı kəməluau, kəti e nıkalın maru, kəti e nıkalın məuil. 39 Kəni nətəmimi min u kəməutaliuək məutəhuva məutəhuvən, məutəni=pən nəghatiən tərəh kəm Iesu, məuturin-urin rəhn-kapə lah, 40 məutəni məmə, “Nəmətəni məmə onəkərəkın Nimə Rəha Uhgın kəni ik pisin əmə muvləkin o nian ksil. !Osmiəgəh aru ik! !Kəni eiuiu e nigı kəməluau nəmə ik Nəti Uhgın pəhriən!”

41 E nolıən əhmen min əmə, pris asoli min, mine iəgətun asoli min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kotol əuvsan, 42 mətəni məmə, “Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh aruiən in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuaiu aru e nigı kəməluau, kəni okotəni nıpəhriənıən lan. 43 Tətəhatətə e Uhgın. Təməni məmə in Nəti Uhgın, kəni pəh Uhgın tos rəkis in əha rəueiu nəmə in tolkeikei.” 44 E nolıən əhmen min əmə, iakləh mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal min e nigı kəməluau, kətuəni=pən nəghatiən tərəh tepət kəm in.

Iesu tinimis

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napınəpuıən təmeiuaiu mırəuei rəfin natimnati. 46 Kəni iuəkır e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, “!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?” Nıpətı rəhan nəghatiən təni məmə, “!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?”‡

47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəməutəhtul əha ikın kəmotətəu təmasək əfəməh lanəha, kəni kotəni məmə, “In tətəuin e Elaijə.”

48 Kəni rəueiu ağın min, kəti təmaiu muvən mələs nati kəti təhmen e kotin, § kəni məueiu wain u tarfu, məu e nigı, kəni məfən məmə Iesu otəmnim. 49 Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, “Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə.”

50 Kəni Iesu təmasək əfəməh min, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nehagiən tiet.

51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgın təməhapu mol nəuветin keiu, təmətuəuin əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təməlauəl, kəni kəpiel min kəmotəhapu. 52 Kəni suvət min u kəmol e nıpəg kəpiel kəmotəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru tepət nətəm

27:38 Aes 53:12 27:39 Sam 22:7; 109:25 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19 27:43 Sam 22:8 27:46 Sam 22:1 ‡ 27:46 “Eli, Eli” in nəghatiən Hipru, kəni “Lema sapaktəni” in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkır əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mine rəhan min nətəmimi kəutəghati pik e nəghatiən mil u mine nəghatiən Kris. § 27:48 Nati u təhmen nıpispisi matris. 27:48 Sam 69:21 27:51 Eks 26:31-33; Hip 10:19-20

kəmoħmīs rəkīs, kəmotəmiəgəħ mīn. ⁵³ Kəmoħiet e suvət mīn, kəni uərisig Iesu təmanəmiəgəħ mīn e nīmisiən, kəni ilah kəməhuvən əpəħa Jerusiləm moħiet=pən o nətəmimi tepət.

⁵⁴ Kəni iətəmi asoli rəħa soldia mīn rəħa nətəm Rom ilah rəħan soldia mīn nətəm kəmoteruh Iesu, kəmotafu nəmig mine natimnati mīn əħa. Kəni kəmotəgin pīk, kəni motəni əfəməħ məmə, “!Nipəħriənīən, inu Nəti Uħgin pəħriən!”

⁵⁵ Nipətan tepət kəmutəhtul isəu məutarfu. Ilah kəmotšipən ikin Kaləli mautohtəu=pən Iesu məutasiru lan e nati pisin pisin mīn.* ⁵⁶ Ilah mīn nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u mamə rəħa Jemis mine Josīs, kəni mamə rəħa nəti Səpəti mil.

Kəmitənim Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Iətəm Aramatia u rəħan nautə tepət, nərgin u Josip, in iətəmimi kəti rəħa Iesu. Nian tinətuva iuəkīr o napinəpuīən, ⁵⁸ təmuvən meruh Pailət, kəni mətapuəħ o nipəti Iesu, kəni Pailət təmegəħan e nipəti Iesu kəm in. ⁵⁹ Kəni Josip təmos nipəti Iesu muvən məuveg e napən ruən vi kəti, nərgin u linən, ⁶⁰ kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nipəg kəpiel. Suvət u rəħa Josip. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsīg e nipəg kəpiel lan, kəni matuvən.† ⁶¹ Meri Maktələ, mine Meri kəti mīn kətuəħarəg əħa iuəkīr o suvət.

Soldia mīn nətəm kəmotəħ nipəg kəpiel

⁶² Nian əħa, in nian katol əpenə-penə o Səpət lan, kəni kəməni lauīg lan e Səpət, pris asoli mīn mine Fərəsi mīn kəməhuvən moteruh Pailət. ⁶³ Motəni=pən məmə, “Iətəmi asoli. Nikitimah tinəhti məmə, nian suah kəħa, iətəmi rəħa neiuəiən, təmətəmiəgəħ əħanəħ, mətəni məmə, ‘Nian kisil otuva muvən, kəni Uħgin otosmiəgəħ mīn iəu e nīmisiən.’” ⁶⁴ Tol lanəħa, əħli=pən rəħam nəuvein soldia okəhuvən məuteħ nipəg kəpiel suvət motətəuərus=pən nian kisil tuva muvən. Məta rəħan mīn okəhuva motəkləħ e nipətin, kəni motəni=pən kəm nətəmimi məmə təməmiəgəħ mīn e nīmisiən. Kəni neiuəiən u, in otərəħ tapirəkīs iətəm əupən.”

⁶⁵ Kəni Pailət təməni=pən məmə “Otos soldia mīn, kəni məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə okotol e neh vivīən suvət e nipəg kəpiel.” ⁶⁶ Kəni soldia mīn kəməhuvən məuteħ vivi nipəg kəpiel, motələhu=pən

* **27:55** Nipətan mīn əħa kəmotasiru e Iesu e nati pisin təħmen e nauəniən, mine nəhu, mine ikin rəħa napilīən. **27:55** Luk 8:2-3 **27:58** Dut 21:22-23 † **27:60** Kəpiel u kətahtipəsīg=pən lan e nipəg suvət lan, kəmətei təħarəg əħarəg təħmen e whil rəħa loto asoli kəti, təħmen e uan mitə mine e nəħarəg əħarəgīən rəħan. **27:60** Aes 53:9 **27:63** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

nəmtətian kəti e kəpiel.‡ Kəni kəmotələhu soldia min məmə okauteh ikin əha.

28

Iesu təməmiəgəh min

e nimisiən

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E Sante* ləplapin agin, təmətian məsian vivian, Meri Maktələ mine Meri kəti min kəmian məmə okuəsal=pən e suvət e nipəg kəpiel.

² Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl mətəu-inu agelo kəti rəha İərməniğ təmsipəri e negəu e neai muvən e nipəg kəpiel, kəni misuə rəkis e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan. ³ In tətasiə təhmen e noraipian, kəni rəhan napən min kotəruən təhmen e nəuauı nitəhi. ⁴ Soldia min kəmotəgin pik, kəni motərəmrumin, narmilah təmikə təhmen e nətəm kəmoħmis.

⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm pəta mil məmə, “Suəginian, mətəu-inu iəkəhrun məmə nətuəsal e Iesu iətəm kəmətu-pəri e nigı kəməluau. ⁶ Tikə u ikin inu. In təməmiəgəh min e nimisiən təhmen əmə e inu təməni mine aupən. İəuva mueruh ikin təmətəməhli ikin. ⁷ Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘In təməmiəgəh min e nimisiən, kəni in tətaupən e təmah matuvən əpəha Kaləli. Kəni ikin əha, onəkoteruh in ikin.’ İntələh, rəhak u nəghatian inəni kəm təlau.”

⁸ Kəni pəta mil kəmuagim uəhai əmə e suvət e nipəg kəpiel, mətəuəgin, mətəu nikilau tagian, mətian məmə okuəni=pən kəm nətəmimi min rəha Iesu. ⁹ Kəni əmeiko, Iesu tiet pətigəm o lau, məni=pən kəm lau məmə, “Təuvir.” Kəni kəmiəuva o Iesu, muaskəlim nəhlikin, kəni muəfaki kəm in. ¹⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suəginian. İan muəni=pən kəm piak min məmə okəhuvən Kaləli. İkin əha okoteruh iəu ikin.”

Nəghatian rəha soldia min

¹¹ Nian pəta mil kəmuəliuək mətian, kəni soldia min əha nəuvein kəməhuvən e taun, kəni motəni=pən kəm pris asoli min nətimnati rəfin iətəm kəmoteruh. ¹² Nian pris asoli min kəməhuvən moteruh nətəmimi asoli rəha nətəm İsrəl, kəni motol nəuə kəti motəlis nəghatian lan. Kəni motəfən məni asoli kəm soldia min, ¹³ motəni=pən kəm lah məmə,

‡ **27:66** Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhruahruian məmə kəmol nəmtətian əha e nolian nak. Kəmə təhro kəməlis niləuis kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plastə. Mətəu nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iətəmi kəti otəsekian nati əha məsələs rəkisiən. Kəni nəmə kauteruh nəmtətian kəti məmə təməhapu=pən, uə təmiet rəkis, kəni soldia min okotəhrun məmə iətəmi kəti təmahuvihin rəkis kəpiel. *

* **28:1** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian Sapət tinol naunun, e nian iətəm tətaupən e wik” **28:6** Mat 12:40; 16:21 **28:10** Mat 26:32

“Nəkotəni=pən kəm nətəmimi məmə, ‘Rəhan min nətəmimi kəməhuva lapin nian itimah iəmotapili, motakləh e nıpətin motələs motəgim.’ ¹⁴ Nəmə kəpmən otətəu nanusiən u, kəni itimah iəkəhuvən motəni nəghatiən kəti kəm in. Kəni itimah onəsotosiən nərahiən kəti lan.” ¹⁵ Tol lanəha, soldia min kəmos mənı, kəni motol təhmen=pən əmə məmə kəməni mine kəm lah. Kəni nəghatiən eiuə u təmuvən mitələu e nətəm Isrel muva mətəuarus=pa rəueiu.

Iesu təmıet pətıgəm

o rəhan min nətəmimi

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kəni nətəmi lepın rəha Iesu kəməhuvən Kaləli, məhuvən e nıtəuat iətəm Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən ikin. ¹⁷ Nian kəmoteruh in, kəni kəmotəfaki kəm in, mətəu nəuvein rəhalah nətəligiən tatol keiu. ¹⁸ Kəni Iesu tuva o lah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nepətiən rəfin rəha negəu e neai mine nəhue nıftəni o narməniğiən, Uhgın təməfa kəm iəu. ¹⁹ Tol lanu, onəkəhuvən motıuvi nətəmimi e nəuanıləuis min rəfin e nıtəni min rəfin məmə okəhuva rəhak nətəmimi, kəni motol bəptais e lah e nərgi Tatə Uhgın, mine Nətin, mine Narmin, ²⁰ kəni motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən rəfin nəghatiən min iətəm iəməni kəm təmah. Kəni nıpəhriəniən, iətətig kitah min itəmah nian min rəfin mətəuarus naunun nian.”

Mak

Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo

İətəm Mak Təmətei

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Mak

? Pəh təmətei nauəuə u? Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikin min tepət. Nauəuə rəha Uək Min tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkien iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətəti Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tatuvən o nəfaki min əpəha Rom u ilah Nanihluə min. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətiğəm ni pətəti nolian min rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatiən nəuvein e nəghatiən Aramaik iətəm nətəm Isrel kinotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatiən min u tuva e nəghatiən Kris iətəm Nanihluə min əpəha Rom kəutəghati lan.

? Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarmənig e nitəni asoli iətəm titəlau e Nitəhi Metitereniən. Rəhalah nəghatiən kətiah əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir, kəni rəhalah nolian o nahli-pəniən nəghatiən min in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətiğəmiən Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo. E nian əha, Nanusian Təuvir təmaiu uəhai əmə e nitəni pişin pişin min e suaru min rəha Rom.

? Təmətei nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətiğəm əhruahru nanusian rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərahian kəm lah. Mak təmətei nətəligiən tepət o nian iəkis min iətəm otəpanuva e nəmiəğəhiən rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətiğəm nolian rəha Iesu məmə in min təmətəti e nian iəkis min.

*Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Inu nətuəuinian rəha Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo, Nəti Uhgın. ² İəni rəha Uhgın, nərgin u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgın təməni məmə,
“Otafu-to. İətəhli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.”

³“Iətəmimi u tətəuɪn əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərməniġ, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’”

⁴ Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikin təpiə-məpiə ikin matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgɪn kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtahlah o noliən tərəh mɪn rəhalah, kəni məhuvən o Uhgɪn, məmə in otafəl noliən tərəh mɪn rəhalah. Kəni nəmtətəiən kəti o nati u, okol bəptais e lah. ⁵ Nətəmimi tepət pik e nɪtəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatiən, kəni motəni pətigəm rəhalah noliən tərəh mɪn, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.

⁶ Jon təməsuvəniən e napən təuvir. Rəhan napən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nikinati. ⁷ Kəni təməni pətigəm kəm nətəmimi məmə, “Iətəmi kəti u tatuərisig lak, rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni aġin, iəsəhmen minian məmə iəkeiuaiu mitis rəkis niləuis e rəhan put. ⁸ Iatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu in otəpanol bəptais e təmah e Narmɪn Rəha Uhgɪn.”

*Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ E nian əha, Iesu təmiet əpəha Nasərit, lahuənu kəti əpəha Kaləli muva. Kəni Jon təmol bəptais lan əpəha e nəhu Jotən. ¹⁰ Nian Iesu təməri əpəha e nəhu, kəni məsal-pəri mafu negəu e neai təməuag, kəni Narmɪn Rəha Uhgɪn təmeiuaiu=pa ohni təhmen=pən e mak. ¹¹ Kəni nəuia Uhgɪn təmsipəri əpəha e negəu e neai mətəni lanu lan məmə, “Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nɪkik tagiən pik aġin ohnik.”

*Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Kəni rəueiu aġin mɪn, Narmɪn Rəha Uhgɪn təmiti=pən Iesu əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, ¹³ ima nati rarpɪn mɪn. Təmatig ikin mos nian fote. E nian mɪn əha Setən tətəfən-əfən kəm in. Kəni nagelo mɪn kəmotasiru lan.

*Iesu tinətuəuɪn mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)*

¹⁴ Nian kɪnləfən rəkis Jon e kaləpus, Iesu təmuvən əpəha Kaləli mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Uhgɪn kəm nətəmimi. ¹⁵ Təməni məmə, “! Nian tinuva əhruahru əha rəueiu! ! Rəhan nian tinuva! ! Nian rəha Narməniġiən Rəha Uhgɪn tinuva iuəkɪr! ! Otəuhlin nətəligiən rəhatəmah,

motəpəh pəhriən noliən tərəh mīn, kəni məhuvən o Uhgīn, kəni motəhatətə e Nanusiən Təuvir!”

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət rəha niuviən nəmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian Iesu təmətaliuək e nīkali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keiu, rəha niuviən nəmu mīn, nərgīlau u Saimon mine pian Antīru. Kətuatu e net. ¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Iəuva, muitəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak mīn nətəmimi.” ¹⁸ Kəni əmeiko kuəpəh rəhalau net, kəni muitəu=pən.

¹⁹ Kəni Iesu təmaliuək muvən təhmīn mīn nəuветin, kəni meruh nəti Səpəti mil Jemis mine pian Jon kətuəharəg e rəhalau bot mətuəhli vivi rəhalau net. ²⁰ Kəni e nian əmə kəha inəha, Iesu təmauin e lau lan, kəni kuəhtul muəpəh rəhalau tatə Səpəti mine rəhan noluək mīn kəutəharəg e nīpəg nəua bot, kəni muitəu=pən Iesu.

Iesu təməhgi pətīgəm
narmīn tərəh mīn e iətəmi kəti
əpəha Kapeniəm.
(Luk 4:31-37)

²¹ Kəni Iesu mine rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən əpəha lahuənu Kapeniəm. Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuven əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi. ²² Kəni nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmīlah təmiuviḡ pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nəpətiən əha ikin, kəni mapirəkis rəha nəgətun mīn rəha Lou.

²³ Kəni e nian əha, iətəmi kəti narmīn tərəh tətətig lan təmuva imə mətəgət əfəməh məmə, ²⁴ “!Ik Iesu iətəm Nasərit! ? Nəmuva məmə onəkəhro e timah? !Nəmə təhro nəmuva məmə onəkərəkīn itimah! Iəu inəhrun rəkis ik, ik Iətəmi Asim rəha Uhgīn!”

²⁵ Kəni mətəu Iesu təməni=pən əskasik kəm narmīn tərəh kəha məmə, “!Ah! Səghatiən, miet e suah u.” ²⁶ Kəni narmīn tərəh təmol nīpəti suah kəha tərəmrumīn, magət əfəməh miet lan.

²⁷ Kəni nətəmimi kəmotəuit mətəni=pən kəm lah mīn məmə, “!Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u tatos nəsanəniən o nəghatiən kəm narmīn tərəh mīn, kəni kəutətəlig lan mautil nəuiian!” ²⁸ Kəni kəmanus ueiuəhai əmə Iesu, tuvən mapəköl əpəha e nītəni Kaləli.

*Iesu t̄amol vivi
n̄at̄amimi tep̄at*

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian Iesu mine Jemis, Jon, Saimon, mine Antiru k̄amohiet e nim̄a r̄aha nuhapuminīan, k̄ani motaiu āhruahru m̄ahuv̄an āp̄aha lahūanu ima Saimon mine Antiru ikin. ³⁰ Nian k̄am̄ahuv̄an, m̄at̄au uhu Saimon t̄at̄at̄apu-āt̄apu, k̄ani m̄atap̄ili p̄ari e r̄ahan pet, k̄ani k̄amot̄ani=p̄an k̄am Iesu m̄am̄a p̄atan āha tat̄imis. ³¹ K̄ani Iesu t̄amuv̄an meap̄an o n̄ahlmin k̄ani masiru lan t̄ehtul. K̄ani n̄at̄apu-āt̄apuian tagim lan. K̄ani tuv̄an matol niglah nauanīan.

³² Tinapin̄apu mitigar tinatiuvig, nian r̄aha Sap̄at tinol nau-nun, k̄ani n̄at̄amimi min u kautohmis, mine n̄at̄amimi narmin t̄arah t̄at̄at̄ig e lah, pialah min k̄amotos ilah m̄ahuva o Iesu. ³³ N̄at̄amimi r̄afin e lahūanu āha k̄am̄ahuva motuhapum̄in ām̄a ilah min āp̄aha e namtīhlūa e nim̄a āha r̄aha Saimon mine Antiru. ³⁴ K̄ani Iesu t̄amol vivi n̄at̄amimi tep̄at u kautos nimisīan pīsin pīsin min kot̄auvir, k̄ani m̄ahgi p̄at̄igam narmin t̄arah tep̄at e n̄at̄amimi, m̄at̄au t̄am̄anīahu narmin t̄arah min m̄am̄a ok̄asot̄aghat̄ian, m̄at̄au-inu kinot̄ahr̄un r̄akis m̄am̄a p̄ah u Iesu.

*Iesu t̄am̄atanus p̄at̄igam r̄ahan n̄aghat̄ian āp̄aha Kal̄ali
(Luk 4:42-44)*

³⁵ K̄ani l̄apl̄ap̄in agin, f̄atukai t̄as̄ari āhan̄ahīan, Iesu t̄amiet muv̄an āp̄aha ikin n̄at̄amimi kohk̄a ikin m̄at̄afaki. ³⁶ K̄ani Saimon mine in min n̄auvein k̄am̄ahuv̄an m̄aut̄asal lan. ³⁷ Nian k̄amoteruh, k̄ani k̄amot̄ani=p̄an k̄am in m̄am̄a, “N̄at̄amimi r̄afin k̄aut̄asal lam.”

³⁸ M̄at̄au Iesu t̄am̄ani=p̄an k̄am lah m̄am̄a, “K̄ep̄a. P̄ah k̄ahuv̄an āp̄aha e lahūanu pīsin min n̄auvein, īakanus p̄at̄igam r̄ahak n̄aghat̄ian k̄am n̄at̄amimi map̄akol m̄at̄au-inu, nati u inu īam̄uva ohni m̄am̄a īakol.”

³⁹ K̄ani muv̄an map̄akol r̄afin e nit̄ani āp̄aha Kal̄ali, m̄atanus p̄at̄igam r̄ahan n̄aghat̄ian āp̄aha e nim̄a r̄aha nuhapuminīan min, k̄ani m̄ahgi p̄at̄igam narmin t̄arah min e n̄at̄amimi.

*Iesu t̄amol vivi suah k̄ati leprosi t̄amol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Suah k̄ati leprosi t̄amol, t̄amuva misin=p̄an n̄aulin o Iesu m̄atas̄ak=p̄an e n̄auvir̄ian ohni m̄am̄a, “N̄am̄a n̄akolkeikei, k̄ani n̄ak̄ahr̄un nol vivīan īau k̄ani maf̄al r̄akis namikm̄ikīan lak.”

⁴¹ K̄ani Iesu n̄ikin t̄amahm̄a pik̄ ohni, k̄ani t̄amuahru e n̄ahlmin m̄al̄ahu=p̄an lan, m̄ani m̄am̄a, “Θ̄uah. Īakolkeikei. ! Θ̄uvir-t̄al!” ⁴² K̄ani r̄aueiu agin min, nimisīan leprosi t̄amagim mik̄a lan, k̄ani nip̄atin t̄auvir, namikm̄ikīan tik̄a. ⁴³⁻⁴⁴ K̄ani Iesu

təməni=pən əskasik kəm suah kəha məmə, “Nəsəni pətigəmiən natimnati mīn u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nīpətīm tīnol lanu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tīnikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nīpəhriənīən nīnəuvir, kəni rəham namīkmīkiən tīnikə.” Kəni mahli=pən tatuvən.

⁴⁵ Mətəu suah u təmuven kəni məni pətigəm nati u kəm nətəmimi mīn rəfin mol məmə Iesu təsuvəniən e lahuənu mīn məghati mətəu-inu nīmənīn nətəmimi tepət pik kautəhtul pəsīg lan. Kəni o nati əha inəha, təmətan ikin nətəmimi kohkə ikin. Kəni nətəmimi kotsipən ikin mīn rəfin mətəhuva ohni.

2

Iesu təmol vivi suah kəti nīpətīn nəuvetīn təmīmīs (Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nian nəuvein kinəhuva rəkis mīnəhuvən, Iesu təmītəlig=pən mīn əpəha Kapeniəm, kəni nəghatiən təmaiū muvən kəm nətəmimi mīn məmə Iesu əpəha e rəhan nīmə. ² Kəni nətəmimi tepət kəməhuva motəriəuəh vivi əpəha imə, mīne ihluə mīne, kəni nəua nīmahan kəti tīkə o iətəmimi kəti mīn. Kəni Iesu tətəni pətigəm rəhan nəghatiən kəm lah.

³ Kəni nətəmimi kuvət kəmotəlis pialah kəti məhuva o Iesu iətəm nīpətīn nəuvetīn təmīmīs mətəpīli-pəri əmə e rəhan nīmahan. ⁴ Nian kəməhuva, mətəu nətəmimi nəri əpəha imə, kəni ko kəsəhuvəniən imə moteruh Iesu. Kəni kotələs məhuvən əpəha ilis e nəhue nīmə motos rəkis nəhgi nīmə nəuvetīn əhruahru əmə əha Iesu tətəhtul ikin imə,* kəni motəhlman-əhlman e iətəmi u teiuaui e nīmahan rəhan muvən iuəkīr əmə o Iesu. ⁵ Nian Iesu təmeruh nəhatətəiən rəhalah, kəni tənī=pən kəm iətəm tatīmīs əha məmə, “Nətīk, iəu inos rəkis rəkis noliən tərəh rəham.”

⁶ Mətəu nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kəutəharəg əpəha imə, kəni nīkilah təməhti məmə, ⁷ “?Təhro suah u tətəni rah Uhgīn? Nəghatiən əha tərəh. Uhgīn əmə təhrun nos rəkisiən noliən tərəh rəha iətəmimi. !Pəh mīn təhrun nos rəkisiən!”

⁸ Kəni rəueiū agīn mīn, Iesu təhrun rəhalah nətəligiən, kəni məni məmə, “?Təhro nīkitəmah tətəhti pik natimnati mīn lanu lan? ⁹ ? In pəhruvən tīmətīg, iətəm inu məmə iəkəni=pən kəm suah u məmə, ‘Inos rəkis rəkis rəham noliən tərəh,’ uə inu tīmətīg məmə, ‘Əhtul, mələs rəham nīmahan matuvən?’ ¹⁰ Mətəu iəkol nati kəti məmə onəkotəhrun məmə iəu Nətī Iətəmimi, iatos nepətiən u ikinu e nəhue niftəni o nos rəkisiən noliən tərəh rəha nətəmimi.” Kəni məni=pən kəm suah kəha məmə, ¹¹ “Iətəni=pīnə kəm ik məmə, əhtul, mələs

1:43-44 Lev 14:1-32 * **2:4** E nian əha, kəmol nəhgi nīmə e tael. Kəni nətəmimi mīn u kəmos rəkis tael mīn nəuvein məmə kotal nīpəg təhmen e iətəmi u iətəm tatīmīs.

rəham nımahan matuvən imam ikin.”¹² Kəni əmeiko suah u təməhtul, mələs rəhan nımahan, maliuək matuvən, kəni ilah rəfin kəmoteruh, motauit, narmilah təmiuvig ohni, kəni motəni-vivi Uhgın motəni məmə, “İəsoteh əhanəhiən nati kəti tol lanu lan nian kəti mine.”

Iesu təmauin e Lifai məmə otuva muərisig lan.
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu təmuvən mın mətaliuək əpəha e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni nımənin nətəmimi kəməhuva ohni, kəni tətəgətun ilah. ¹⁴ Kəni təmaliuək matuvən kəni meruh Lifai nəti Alfias, in iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, tətəharəg imə matol uək. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “İtəu=pa iəu, muva rəhak iətəmimi.” Kəni əmeiko təhtul muərisig lan.

¹⁵ Kəni nian kəti, Iesu təmuvən mətauən əpəha ima Lifai ikin ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmi kətəni məmə nol təfagə tərəh nəuvein.† Mətauən pəti ilah Iesu mine rəhan mın nətəmimi mətəu-inu nətəmimi tepət kotol təfagə tərəh lanəha mətəhuərisig e Iesu. ¹⁶ İəgətun mın nəuvein rəha Lou, ilah Farəsi mın. Kəni nəuvein kəmotəh məmə Iesu tətauən pəti əmə ilah nol təfagə mın əha, mine nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, kəni kotətapuəh o nətəmimi rəhan mın məmə, “?Təhro Iesu tətauən pəti əmə ilah nətəm kətol lanəha?”

¹⁷ Kəni Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi mın u kəsəhmis-ohmisiən kəsəhuvəniən o toktə, mətəu nətəmimi mın u kəutohmis-ohmis, toktə təkeikei müvən meruh ilah. İəu iəməsuvaiah məmə iəkəuin e nətəmimi mın u kotəni məmə kinotəhruəhru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuin e nətəmimi mın u kotəhrun əmə məmə ilah kətol noləh tərəh mın.”‡

Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kəni e nian əha, nətəmimi mın rəha Jon Bəptais mine Farəsi mın kəmotəpəh nauəniən mətətuəkəm o nəfakiən kəm Uhgın. Kəni nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais minə Farəsi

† **2:15** Farəsi mın, kəutəni e nətəmimi tepət məmə ilah nol təfagə tərəh. Nəmə təhro ilah kəsotəfaki vıviən, uə nəmə təhro ilah nanihluə mın, uə nəmə təhro nətəmimi kəsotolkeikeiən ilah, uə nəmə təhro ilah nıpətan rəha suaru uə nətəmi rəha nosiən takis, uə nəmə təhro ilah kəsotohtəu=pən vıviən nıpılga lou əlkələh mın e Lou asoli rəha Mosis. **2:16** Mat 11:19 ‡ **2:17** Farəsi mın mine nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, nikilah təhti məmə ilah kotəhruəhru e nəhmti Uhgın mətəu-inu kəutohtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgın təhrun nikilah məhrun məmə ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasiruiən e lah mətəu-inu ilah kəsotəghaniən məmə ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmə ilah nol təfagə motolkeikei məmə kotəpəh noləh tərəh mın rəhalah motolkeikei məmə Uhgın otəfəl rəkis təfagə tərəh mın rəhalah. Iesu təni məmə in təmuva məmə otasiru e lah.

min kəutətuakəm o nəfakiən. ? Mətəu təhro rəham min kəsotoliən lanəha?”

¹⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian katol lafet lan rəha iətəm tatol marit, kəni iərman u otol marit tətətig əhanəh ilah in min nəuvein mautil lafet, nikitəmāh təhti məmə otətuakəm məpəh nauəniən? ! Kəpə! Nian tətətig əhanəhiən ilah min, kəni nikilah tətəgiən, məutauən əmə.
²⁰ Mətəu nian əpəha ikin məmə okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in min nəuvein nikilah otahmə ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniən lan.”

²¹ Kəni təmatig məni məmə, “Suah kəti min ko təsəhli-pəniən nəuvei napən vi kəti e napən əmnəmit iətəm təməhapu. Nəmə otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliən napən əmnəmit u.

²² “Iətəmi kəti min ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nilosi nati əuas kəti, mətəu-inu nəmə otiuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas iətəm təkaskik, kəni wain otəhlifu kəni nilosi nəni əuas u otasis kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mətəu wain vi okiuvi=pən əmə e nilosi nəni vi iətəm timətmətig.” §

*Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapum in e niki nasumiən rəha wit, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit məmə okotun.

²⁴ Kəni Farəsi min u kəutaskəlim əskasik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “! Ei, afu-to! E Sapət, kəsəuləkien e nasumiən mine kəsoliən natimnati min lanəha kotərəkin Lou. ?Təhro rəham min nətəmimi kautol lanəha?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuhəlpin rəhalah nəghatiən məmə, “Nəmə təhro itəmah nəsofəfin əhanəhiən nati u Təfit təmol əupən nian Apiətə in pris asoli əgin rəha Uhg in. Itəmah ninotəfin rəkis məmə Təfit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhg in, kəni mələs pīret asim u pris min əmə kautun, kəni in mələs muva mun ilah in min nəuvein.”

²⁷ Kəni təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “! Kəməsoliən Sapət məmə in nati figəm kəm nətəmimi, mətəu kəmol Sapət məmə otasiru e lah kotəmeig! * ²⁸ Tol lanəha, iəu Nəti Iətəmimi iətərməniğ rəfin e natimnati min, kəni mətərməniğ min e Sapət.”

§ 2:22 Afin futnot e Luk 5:37 2:24 Dut 23:25 2:25-26 1Saml 21:1-6 2:25-26
Lev 24:5-9 2:27 Dut 5:14 * 2:27 Farəsi min kəmotol lou əlkələh min tepət
tepət rəha Sapət, kəni tiəkis məmə nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol məmə Sapət
in nati figəm. Mətəu nətəliğin rəha Uhg in məmə Sapət in nian kəti iətəm nətəmimi
okotəmeig magiən lan.

3

*Iesu tæmol vivi
næhlmi suah kæti tæmapaiu*

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ E Sapæt kæti min, Iesu tæmitælig=pæn min æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn kæni meruh suah kæti næhlmin tæmimis, tæsuahruian lan. ² Nian Iesu tæmuvæn imæ, kæni nætæmimi næuvein kæmauteruh vivi mæmæ otol vivi iætæmi u e Sapæt, uæ kæræ. Næmæ in tatol, kæni okotæni mæmæ in tætærækin Lou ræha Sapæt. ³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm suah u mæmæ, “Æhtul muva u aupæn,” kæni tæhtul muvæn æpæha aupæn.

⁴ Kæni Iesu tæmahi ilah mæmæ, “Iækolkeikei mæmæ iækætapuæh nati kæti o tæmah. ?Tæhro? ?E nian ræha Sapæt, noliæn nak in tæhruahru e Lou mæmæ okol, kæhrun noliæn nati tæuvir uæ kæhrun noliæn nati tærah? ?Okosmiægæh iætæmi, uæ okuhamu itæmi?” Mætæu kotærnapin æmæ.

⁵ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh ilah, kæni niæmæha tol, kæni niækin tahmæ o lah mætæu-inu ræhn-kapæ lah tiækis pik. Kæni mæni=pæn kæm suah u mæmæ, “Uahru-to e næhlmæm.” Kæni suah u tæmuahru e næhlmin, æmeiko næhlmin tæuvir. ⁶ Kæni Faræsi min æha kæmohiet motaiu æhruahru æmæ mæhuvæn moteruh ræhalah tikimir min e pati ræha Herot, motol mæhuva æmæ kætiah motæsal e suaru mæmæ okotælæs Iesu motohamu.

Nimænin nætæmimi kæmautæhuærisig e Iesu

⁷ Iesu mine ræhan min nætæmimi kæmohiet moteiuaiu mæhuvæn æpæha e næhu Lek Kalæli. Nimænin nætæmimi kæmautæhuærisig e lah. Nætæmimi min u næuvein kæmotsipæn e lahuænu ræhalah e nitæni Kalæli, ⁸ næuvein kotsipæn æpæha e lahuænu ælkælæh min e nitæni æpæha Jutia; næuvein kotsipæn Jerusilæm. Næuvein min kæmotsipæn e næuvetin min æpæha nitæni Itumia mine næve næhu Jotæn e nitæni=pæn matuvæn. Næuvein min kæmotsipæn pahav æpæha iækin min e taun mil u Tæea mine Saedon. Nætæmimi min u kinotætæu rækis natimnati min u Iesu tatol ilah, kæni kæmæhuva mæmæ okoteruh.

⁹ Kæni nimænin nætæmimi kæmæhuva pik, kæni Iesu tæmæni=pæn kæm ræhan min nætæmimi mæmæ okotol æpenæ-penæ e bot kæti mæmæ otuvæn mæharæg lan, mæmæ nimænin nætæmimi okæsothægi-æhgi pikiæn in. ¹⁰ Mætæu-inu tinol vivi rækis nætæmimi tepæt, kæni nætæmimi min u kautohmis æhanæh kæutæhgi-æhgi ilah min mæmæ okæhuva iuækir motek Iesu. ¹¹ Kæni nian nætæmimi nætæm narmin tærah min kæutatig e lah kæmotafu Iesu, kæmotaiu aupæn lan motæmei=pæn ohni motagæt æfæmæh mæmæ, “Ik Næti Uhgîn!” ¹² Mætæu

Iesu tāmāniāhu askasik narmin tērah min u māmā kəsotāni pətigāmian in kəm nətāmimi.

Iesu təmauin e rəhan nətāmimi ilah tueləf māmā okəhuərisig lan.

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kəni Iesu mine kəməhuvən əpəha e nəhue nitəuət, kəni tətəuin e nətāmimi nəuvein əmə okəhuva ohni. ¹⁴ Nian kəməhuvən, kəni təmitəpin rəkis ilah tueləf kəni məfəri ilah māmā aposil min. In tāmāni min māmā nətāmimi min əha, ilah əha okotaliuək ilah min, kəni in otahli rəkis ilah kəhuvən motəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətāmimi əpəha ikin min, ¹⁵ kəni okotos nepətiən mine nəsanəniən o nəhgi pətigāmian narmin tērah min e nətāmimi.

¹⁶ Nətəmi min u ilah u təmitəpin ilah, ilah u, Saimon u Iesu təmauin=pən min nərgin kəti min māmā Pitə, ¹⁷ mine Jemis mine pian Jon nəti Səpəti mil u Iesu təməfən min nərgilau notəhan māmā, “Poanejes,” nipəti nəghatiən əha təni māmā nəti kaluəluə mil, mətəu-inu niəməha tatol uəhai ilau. ¹⁸⁻¹⁹ Kəni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Toməs, Jemis u nəti Alfias, Taitəs, Saimon u kətauin lan māmā, Selot,* mine Jutəs Iskariot u otegəhan=pən e Iesu e nəhlmī tikimīr min. Nətəmi min əha ilah kəha tueləf, Iesu təməfəri ilah.†

Iesu mine Pielsepul

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Uərisig, təmitəlig=pən min lahuənu, kəni nimənin nətāmimi kəməhuva min ohni, kəni Iesu mine rəhan min nətāmimi kinotəruu nəmeigian mine nauəniən mine. ²¹ Nian rəhan māmā mine kəmotətəu nəghatiən u kətəni e Iesu, kəni məhuva māmā okotit rəkis o nətāmimi, mətəu-inu nətāmimi nəuvein kəutəni māmā Iesu in nətəlməli.

²² Nəgətun min nəuvein rəha Lou kəmotəsipən əpəha Jerusiləm məhuva kəni motəni māmā Pielsepul (nərgin kəti min rəha Setən), u in iətəmi asoli rəha narmin tērah min, in tətətig e Iesu, kəni motəni māmā in tətəfən nəsanəniən kəm Iesu māmā otəhgi pətigəm narmin tērah min e nətāmimi.

²³ Kəni Iesu təmauin e lah kəhuva iuəkir ohni kəni məni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah, māmā, “? Nikitəmah tətəhti māmā ko Setən təhgi pətigəm aru Setən? ! Kəpə! ²⁴ Nəmə nətāmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkīn rəhalah kəntri, kəni narməniigian rəhan otəmei mikə.

3:12 Mak 1:34 **3:16** Jon 1:42 **3:17** Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul askasik o kəntri rəhan. Afin-to e tiksinəri. † **3:18-19** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau māmā Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan māmā Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau māmā Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau māmā Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin māmā Tateas e nauəu rəha Matiu. **3:22** Mat 9:34; 10:25

²⁵ Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah mīn, kəni okotərəkīn aɡīn lahuənu u.

²⁶ Kəni nəmə Setən tətəhɡi pətīɡəm narmin tərah mīn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimir kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənīɡiən otəhtul? Uək rəhan otəmei mikə.

²⁷ “Kəni ko iakləh kəti təsuvən əpnəpīnīən e nimə rəha iətəmi kətəɡīn lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e niləuis, mələhu, kəni ko məpanuvən makləh e rəhan natimnati.

²⁸ “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfagə tərah rəfin rəha nətəmimi, mīne nəghatiən tərah mīn iətəm ilah kautəni, Uhgīn təhrun nos rəkisiən. ²⁹ Mətəu iətəmi tətəni rah Narmin Rəha Uhgīn, ko Uhgīn təsos rəkisiən rəhan təfagə tərah. Təfagə tərah əha otətətiɡ kətiəh lan mətətiɡ, ko təsikəiən.”[‡] ³⁰ Iesu təməni lanəha mətəu-inu kəmotəupən motəni məmə narmin tərah kəti tətətiɡ lan.

*Məmə rəha Iesu
mīne piən mīn*

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kəni e nian əha, məmə rəha Iesu mīne piən mīn kəməhuva, kəni məutəhtul əmə əpəha ihluə kəni motəhli=pən nəghatiən o Iesu məmə tuva-to meh ilah. ³² Kəni nimənin nətəmimi kəmotəharəɡ kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “Ei, məmə rəham mīne piən mīn əpəha ihluə, kətolkeikei məmə okoteh-to ik.”

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh u rəhak məmə mīne piək mīn?” ³⁴ Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə, “Oteruh-to. Itəmah u piək mīn mīne rəhak məmə əhruahru mīn. ³⁵ Nətəmimi mīn u kautol nəuia Uhgīn, ilah u piək mīn, mīne rəhak kakə mīn, mīne rəhak məmə.”

4

*Iətəm tətərfei
nikiti natimnati*

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Kəni Iesu təmitəliɡ=pən mīn əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəɡətun nətəmimi, mətəu nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek, ipari əmə o nīpəkīl, kəni Iesu tətəharəɡ=pən lan. Kəni

[‡] **3:29** “Təfagə tərah əha otətətiɡ iəkis lan, ko təsikəiən.” Təfagə tərah u təsəghatiən o noliən rəha nətəmimi nəuvein o nəniən nərgi Iesu nian niəməha tatol ilah. Uhgīn təhrun nəfəl rəkisiən təfagə tərah u nəmə ilah kəutəni noliən tərah rəhalah məutətapuəh o Uhgīn məmə in otəfəl rəkis. Təfagə tərah u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtahn e Iesu Kristo məsolkeikeiən məmə nimisiən rəhan e niɡi kəməluau otəfəl rəkis təfagə tərah mīn rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəiən e Iesu Kristo. **3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14

nīmānin nātāmimi kāmōtāharəg əpəha ipari e nīkali lek. ² Kəni Iesu tāməghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tepət.

³ Tāməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Suah kəti tāmuvən məmə otearəgrəg rəhan nīkiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ⁴ Nian tāmətearəgrəg rəhan nīkiti natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikin kətaliuək ikin, kəni mənig mīn kəhuva motun rəkis.

⁵ “Kəni nīkiti wit nəuvein kəmohtməgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvin əmə. ⁶ Nian mītigar təri, kəni məghi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pīkiən.

⁷ “Kəni nīkiti wit nəuvein kāmōtəmei=pən e nīki nīləuis u tol nihlin, kəni nian nīkiti wit mīn koteviə mətəu nīləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis məsotəuəiən.

⁸ “Kəni nəuvein mīn kāmōtəmei=pən e niftəni təuvir, kəni moteviə vivi motol iahgin, kəni mətəuə e nəualah, nəuvein nəualah Tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit.”

⁹ Kəni Iesu təmatig mənī=pən mīn kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni mətəhrun nəghatiən mīn u.”

*Nətāmimi mīn rəha Iesu kotəni məmə otəni
nīpəti nəghatiən əuhlin u
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Nian Iesu pisin əmə mīne rəhan nətāmimi tueləf mīne nətāmimi nətəm kautəhuərisig lan, kāmōtətapuəh ohni o nəghatiən əuhlin mīn. ¹¹ Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u, Uhgīn tətəni=pinə nəghatiən oneuən rəhan kəm təmah məmə in tətəva məmə otarmənig e rəhan mīn nətāmimi. Mətəu nətəmi mīn u nanihluə mīn, kəutətəu əmə nəghatiən rəha Uhgīn e nəghatiən əuhlin. ¹² Noliən u tol lanu lan məmə, ‘Kəutafu pau mətəu kəsotəhiən, mautətəu pau, mətəu kəsotəhrunian, rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei agīniən məmə okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən motəpəh noliən təfagə tərah mīn rəhalah, məmə Uhgīn otos rəkis rəhalah təfagə tərah.’ ”

*Iesu tāməni pətigəm nīpəti nəghatiən əuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Kəni Iesu tāməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə təhro itəmah nəkotərruru əhanəh nəghatiən u? ? Onəkotəhra mətəhrun mīn nīpəti nəghatiən pisin pisin mīn rəfin? Otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun.

14 “Nipəti nəghatiən əuhlin u məmə, nikitə natimnati əha tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgın iətəm kətəni pətigəm kəm nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən niki nətəmimi.

15 “Nikitə natimnati u təməmei=pən e suaru tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgın. Nian kautətəu, mətəu Setən tuva mos rəkis uəhai əmə o lah.

16-17 “Nikitə natimnati u tətəmei=pən e niki kəpiel nokilah təseiuaiu pikian tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgın, mautos uəhai əmə e nagiəniən, mətəu təsatigian tuvəh e nikiilah. Nian kotatig rah, uə nətəmimi kautol tərəh e lah o nəghatiən rəha Uhgın, kəni kautəmei uəhai əmə e rəhalah nəmiəgəhiən.

18 “Kəni nikitə natimnati u təməmei=pən e niki niləuis tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu nian kautətəu, 19 rəhalah nətəligian tatuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni nautə mine natimnati təuvir min rəha nəhue niftəni kotiuvi rəkis rəhalah nətəligian, motatu-atu e nikiilah, mol kotəpəou e nolian nəghatiən rəha Uhgın, kəni məsotəuəian e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah.

20 “Kəni nikitə natimnati u təməmei=pən e niftəni təuvir tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgın, kəni mautos e nikiilah pəhriən, kəni motəuə e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah, nəuvein tate, nəuvein sikiste, kəni nəuvein uan-hanrit.”

Otaləhu-pəri lait e tepil

(Luk 8:16-18)

21 Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpərim lan e bəkit, uə tətəfən e nipəg pet? !Kəpəl Kəsoliən lan əha. Nian nəkotsiəpən e lait, kəni motələhu-pəri e tepil məmə nətəmimi okoteh nati lan. 22 Nati kətəhtərain okəkeikei kauvis, kəni nati tətəhluaig otəkeikei miet=pa ikin təhagəhag ikin. 23 İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

24 Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to. İətəmimi iətəm tətəlkut məmə otəhrun rəhak nəghatiən, Uhgın otegəhan məmə otəhrun. Kəni otegəhan məmə in otəhrun pik.* 25 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, kəni in tatitəu=pən molkeikei min məmə otəhrun

4:19 Mat 19:23-24 **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2

4:24 Mat 7:2 * **4:24** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u: Nəkotəhrun nosiən nipəti nəghatiən rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotəlkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətim əkəku əmə molkeikei məmə Uhgın otəri e nəhruniən, in otəfinə nəhruniən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətim asoli agin kəti molkeikei məmə Uhgın otəri lan e nəhruniən tepət, in otəfinə nəhruniən tepət lanəha, kəni otəfinə nəhruniən tapirəkis kəm ik.

pik, kəni Uhgín otəfən mǝn nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə məsolkeikeiən məmə otəhrun, Uhgín otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos.”

Nəghatiən əuhlin

e nisuviən nikiti natimnati

²⁶ Kəni Iesu təməni mǝn məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgín. Iətəmi kəti təmisuv nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ²⁷⁻²⁸ Lapin mǝn tuvən mətapili, kəni e nərauiə mǝn tuvən maliuək mətan, kəni məsol mǝniən nati kəti lan mǝne, mətəu-inu niftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan. Mətəu nikiti nati u tineviə mǝnuva mǝnol iahgin, mətəu suah u təruru məmə təməhro lanu lan meviə. Kəni təməgeiət mol iahgin, kəni mol=pən nimalin, kəni məuə mətuvən matuvən, kəni mǝniməhtə. ²⁹ Kəni nian tiniməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha tuvən mələs rəhan nisə muvən matətəi rəkis mətəulək lan, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva.”

Nəghatiən əuhlin

e nikiti mastət

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kəni Iesu təməni mǝn məmə, “Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narməniğiən Rəha Uhgín. ³¹ Nikiti mastət tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgín. Mastət u in niği kəti nikitin təkəku ağin uəha. In təkəku e nikiti niği mǝn rəfin. ³² Mətəu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkis niği mǝn iətəm katərfei e nasumiən, mol nəhlmǝn iahgin mǝn, kəni mənig ilis mǝn kəhuva motol=pən nimaalah e nikəmkəmin.”

Iesu təmatəgətun nətəmimi

e nəghatiən əuhlin

(Mat 13:34-35)

³³ Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhruniən. ³⁴ In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət. Mətəu nian kotan pisin əmə ilah rəhan mǝn nətəmimi, kəni tətəni pətigəm niyəti nəghatiən əuhlin kəm lah.

Iesu təmənihu nimatəgi asoli mǝne nəhu mǝne

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Tinəhnaiv, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mǝn nətəmimi məmə, “Pəh-to kəhuvən-to e nikali lek e nitəni=pən.” ³⁶ Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan mǝn nətəmimi kəməhuvən e bot mətəu Iesu tinuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein mǝn

kautəhuərisig e lah. ³⁷ Kəmautəhuvən əmeiko nimətagi asoli kəti nahgin təhmen e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli min kinəutorasilig=pən e nipəgnəua bot, kəni nəhu tinətəri=pən e bot, kəni bot tinatol o namnimian. ³⁸ Mətəu Iesu əpəha uərisig təmapili alu mətəsauə. Kəni rəhan min nətəmimi kəmotaiu məhuva motəhgi-pəri, motəni məmə, “!Ei, Iəgətun! !Təhro nikim təsəhtian itimah mine, iuəkir əmə iəkohmis!”

³⁹ Kəni Iesu təmair məhtul mətəniəhu nimətagi mine nəhu məmə, “!Nəhmen! !Uəmeig-tə!” Kəni nimətagi təmohrahli nəhlmin, kəni peau-peau asoli min əha kəmohekə, kəni təməməlinu asoli.

⁴⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “? Təhro nəutəgin pik lanəha? Nəmə təhro rəhatəmah nəhatətəian tikə əhanəh lak.”

⁴¹ Mətəu rəhan min nətəmimi kinotəgin pik, kəni motəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei nəman! ?Iətəmimi nak u? Nati əpnəpin nimətagi mine nəhu, mətəu ilau katuol nəuian.”

5

*Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərəh e suah kəti
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən məhuvari əpəha e nitəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa. ² Nian Iesu təmeiuaiu e bot, kəni meruh suah kəti təmsipən əpəha e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Suah u narmin tərəh tətətig lan. ³ Suah u tətətig əmə əpəha e suvət. Ko kəsaskəlīmian, kəni kəruru min nəlisian e niləuis uə sen. ⁴ Nian tepət kotəlis nəhlmin mine nəhlkin mine e sen. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen, kəni matohratuv-ohratuv sen e nəhlmin mine nəhlkin mine, kəni məsanən pik məsəhmenian e iətəmi kəti məmə otaskəlim. ⁵ Kəni lapin mine nərauia min mine nian rəfin, in tətən əpəha e suvət, mine əpəha e nitəuət min, in pisin əmə, mətəgət əfəməh, kəni matətəi aru in e kəpiel asilə min.

⁶ Nian suah u təmafu Iesu əpəha isəu tətəva əhanəh, kəni təmaiū muvən meiuaiu misin=pən nəulin ohni. ⁷⁻⁸ Iesu tənī məmə, “!Ik narmin tərəh, iet e suah u!” Mətəu narmin tərəh kəha təmagət əfəməh məmə, “!Iesu, ik Nəti Uhgīn Ilis! ?Nəmuva məmə onəkəhro lak? !Upəh əmə iəu! !Iatisiai ik e nərgi Uhgīn məmə onəsolian nalpiniən kəm iəu!”

⁹ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “? Ik nərgəm pəh?” Mətəu tənī məmə, “Nərgək u, Nimənin Tepət, mətəu-inu itimah

tepət.” ¹⁰ Kəni kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu motisimaru motisimaru məmə otəsahli pətigəmian ilah əha ikin əha.

¹¹ Ikin əha, pikəh min tepət pik kəutahlu əpəha e nıkali nıtəuət u. ¹² Kəni narmin tərəh min əha kəməutasək=pən o Iesu məmə, “Kəsi, ahli=pən-to itimah iəkəhuvən o pikəh min əpəha, megəhan e timah iəkəhuvən motatig əpəha e lah.” ¹³ Kəni Iesu təmegəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmin tərəh min əpəha kəmohtiet e suah kəha məhuvən əpəha e pikəh min. Pikəh min əha kotəhmen e tu-tausin. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nıpatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnım.

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min u, kəmotaiu məhuvən motəni pətigəm nati u kəm nətəmimi min əpəha e taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəköl əpəha lahuənu min. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotafu-to nati u məmə kəməhro lanu. ¹⁵ Nian kəməhuva o Iesu, kəni motafu suah u narmin tərəh min kəmutatig lan aupən, tınəpəh nalməliən kəni minuvən e napən mətəharəg, kəni narmilah təmiuvig ohni kəni motəgin. ¹⁶ Kəni nətəmimi min u kəmotəh nati əhruahru e nəhmtilah, kəmotanus kəm ilah min nəuvein nati u kəmotəh Iesu təmol e suah u mine pikəh min. ¹⁷ Mətəu nətəmimi min u e nıtəni u kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu məmə otatuvən məsatigian əha imalah ikin.

¹⁸ Kəni nian Iesu tınıtəlig=pən min məmə otuvən e bot, mətəu suah u narmin tərəh min kəməutatig lan, təmolkeikei pik məmə otuvən ilah Iesu mine, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə, “Egəhan lak, pəh iəkuvnə kitah min itəmah.”

¹⁹ Mətəu Iesu təməsegəhanian, mətəu təməni=pən kəm in məmə, “İtəlig=pən imam ikin, kəni manus kəm nətəmi imam ikin nati nak iətəm Uhgın ilis agin təmol kəm ik, kəni məmə in təmasəkəhruin ik.”

²⁰ Kəni təmuvən əpəha ikin Tekapolis mətəni pətigəm natim-nati iətəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu, kəni kəmotauit pik ohni.

*Pətauhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Kəni Iesu mine kəməhuvən min e bot mohtəlig=pən e nəve nıtəni=pa e lek, mətəu nımənin nətəmimi kəməhuva ohni mohtəlau lan e nıkalkali lek. ²² Kəni iətəmi kəti, nərgin u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha nımə rəha nuha-puminian, təmeruh Iesu kəni tuva misin=pən nəulin ohni. ²³ Kəni mətəpuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən məmə, “Nətik pətəkəku tatimis pik otəsuvəhiən timis. ! Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsanən” ²⁴ Kəni

Iesu tāmītau=pæn suah u mian, kəni nīmənin nətəmimi tepət kəmoħuərisig mohtəlau lan məutəhgi ilah mīn.

²⁵ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nīmisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə, mīnos nu tueləf. ²⁶ Kəni təmuvən o toktə tepət, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pik nahməiən. Mətəu rəhan nīmisiən təməseiuaiuian, nīmisiən təməri nəuветin mīn. ²⁷⁻²⁸ In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nīkin təməhti məmə, “Nəmə iəkek əmə rəhan nīfifi napən, kəni rəhak nīmisiən otol naunun.” Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nīfifi napən.

²⁹ Nian təkək nīfifi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agin mīn rəhan nīmisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nīpətin məmə in tinəuvir.

³⁰ Kəni rəueiu agin mīn əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən nəuветin təmiet lan, kəni təmeirair mətapuəh məmə, “? Pəh təkək rəhak napən?”

³¹ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kotəni məmə, “Ei, afu-to. Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ? Təhro nətəni lanko məmə ‘pəh təkək iəu?’”

³² Mətəu Iesu təmətəsəl məmə oteh-to məmə pəh təkək. ³³ Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmə nian in təkək napən rəha Iesu, rəhan nīmisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmə Iesu tətəsəl lan. Tol lanəha, tinatəgin mətərəmrumin muva meiuaiu misin=pæn nəulin o Iesu mətəni=pæn natimnati rəfin kəm in. ³⁴ Kəni Iesu təməni=pæn kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, nīnuva mīnəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgīn tətətig ohnik. Rəham nīmisiən tinikə!”

³⁵ Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nətəmimi nəuvein kəmotsipən əpəha ima Jaerəs ikin məhuva motəni=pæn kəm Jaerəs məmə, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun təsuvaian, məsoliən namuliən kəm in.”

³⁶ Mətəu Iesu təməsətəligiən e rəhalah nəghatiən, kəni məni=pæn kəm Jaerəs məmə, “Səginian, məsoliən nīkim tərəh. Əhatətə əmə lak.”

³⁷ Kəni Iesu təməniəhu nətəmimi məmə okəsoħuərisigiən e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhuvən.

³⁸ Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nətəmimi tepət kəməhuva məutasək əuiləuil. ³⁹ Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pæn kəm lah məmə, “? Nəutagət pik lanu o nak? ? Kəni məutasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətəpili əmə.” ⁴⁰ Kəni nətəmimi kəmotələh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətəhli pətigəm ilah məmə okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iətəmimi milahal mine məmə mine tatə rəha pətəkəku u məhuvən əha tətəpili ikin. ⁴¹ Kəni Iesu təmos

nəhlmin, məni e rəhalah nəghatiən məmə, “*Talitə kum.*” Nipəti nəghatiən u təni məmə, “!Pətəkəku, iətəni=pinə kəm ik məmə onəkəhtul!” ⁴² Kəni rəueiu min əmə, pətəkəku əha təməhtul minətaliuək. (Pətəkəku u tinos nu tueləf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol, kəni narmilah təmiuvig pik ohni. ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm nətəmi min u məmə, “Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti.” Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

6

Nətəm Nasərit

kəməsotisiaiən Iesu

(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Iesu təmiet ikin əha kəni rəhan min nətəmimi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin. ² Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuven əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotauit pik ohni motəni məmə, “? Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə natimnati min əpəha? ? Kəruru məmə təmos iə neinatigiən tol lanəha? ? Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis min əpəha? ³ Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nəti Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mine Saimon. Kəni kitah rəhan min kakə min kəutan.” Kəni nikilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “Iəni rəha Uhgın kətisiai pik in ikin min rəfin. Mətəu rəhan min əmə, mine nətəmi iman ikin kəsotisiaiən.”

⁵ Kəni ikin əha, ko təsolian nati apispis kəti ikin, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmin e nətəm kəutohmis nəuvein, kəni kotəmiəgəh min. ⁶ Kəni Iesu narmin təmiuvig pik o nətəm iman ikin mətəu-inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni nipəhriəniən lan. Kəni təmaliuək muven lahuənu min rəfin, mətəgətun nətəmimi.

Iesu təmahlipən

rəhan nətəmimi tueləf

məmə okəhuvən e nitəni min

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

⁷ Kəni matig mauin min e rəhan tueləf nətəmimi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmin tərəh min e nətəmimi.

⁸ Kəni məni=pən nəghatiən u kəm lah məmə, “Onəsotosiən nati kəti e rəhatəmah naliuəkiən, mətəu onəkotos əmə kasikin rəhatəmah. Onəsotosiən məni kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotosiən piret, uə kətim, uə nati kəti. ⁹ Onəkəhuvən e

put, mätəu onəsotosiən sot keiu. ¹⁰ Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikin, kəni otapili əmə e rəhan nimə motatig motətəuarus mohiet lahuənu əha. ¹¹ Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mätəu nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə, uə okəsotətəligiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməulul e nəhkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah o lah motəpəh ağin ilah.”

¹² Kəni kəmhiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah, motəpəh pəhriən noliən tərāh mīn, kəni məhuvən o Uhgīn. ¹³ Kəni motəhgi pətīgəm narmīn tərāh mīn tepət e nətəmimi, kəni motol=pən oiel e nətəmimi mīn u kautōhmīs, kəni motol vivi ilah.

Kig Herot Antipas

təməni məmə Jon Bəptais

tinəmiəgəh mīn

(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)

¹⁴ Kəni Kig Herot Antipas tətətəu nəghatiən rəha Iesu tinuvən mīnapəkol e nitəni mīn rəfin. Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa mīn mol tatos nəsanəniən o noliən nati apispis mīn.

¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mīn kotəni məmə in Elaijə, nəuvein mīn kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgīn mətəu təhmen e iəni mīn rəha Uhgīn aupən.

¹⁶ Mətəu Kig Herot Antipas tətətəu, kəni məni məmə, “!Jon Bəptais əpəha! Iəməuahtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tinəmiəgəh mīn.”

Noliən iətəm Kig Herot Antipas

təmoħamu Jon Bəptais lan.

(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas tətəni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmeniən. Pian Filip tətətit pətan kəti nərgin u Herotiəs muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol mīn marit. Kəni Jon tətətəni=pən kəm in məmə, “Nətətgəhli Lou. Təsəhmeniən məmə onəkit pətan rəha piām.” Kəni Herotiəs tətətəu nəghatiən u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okohamu, mətəu kəpə, Kig Herot təsegəhaniən.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nīkin tagiən, kəni mahli=pən rəhan mīn nətəmimi kəhuvən motaskəlīm Jon motəlīs-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus. ²⁰ Mətəu Kig Herot Antipas tətisiəi Jon məhrun məmə in

iätəmi asim, kəni in iätəmi əhruahru kəti mol tateh vivi kəni məsohamuiən. Nian tepət tətəu nəghatiən rəha Jon, kəni tinəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlig lan.

²¹ Matuvən matuvən Herotias tinos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauin ərəfin e nətəmi asoli rəhan mīn, mine nətəmi asoli rəha rəhan soldia mīn, mine nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva moteh motauən.

²² Kəni e nian əha, pətan mītə u nətī Herotias təmuva imə matol danis e nəhmtilah. Kəmoteruh təmol danis kəni nīkilah təmagiən pik ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mītə əha məmə, “Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik.” ²³ In təməni əskasik kəni məs nonauvil ohni məmə, “Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasia lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnəpīn nəmə iahgin təhmen e nīpīlga rəhak natimnati, mətəu iəkəkeikei məfinə.”

²⁴ Kəni pətan mītə əha təmuvən əpəha ihluə mətəpuəh o rəhan məmə məmə, “? Məmə, oiəkeasia o nak e kig?” Mətəu rəhan məmə təni məmə, “Uvən measia o rəhn-kapə Jon Bəptais.”

²⁵ Kəni pətan mītə əha təmaiu ueiuəhai əmə muvən əpəha imə o kig kəni məni məmə, “İəkolkeikei rəhn-kapə Jon Bəptais u rəueiu əmə, kələhu=pən e pilet kəti.”*

²⁶ Kəni nati u təmol kig nīkin təpəou pik, mətəu ko təsəpəhiən, mətəu-inu təmos rəkis nonauvil e nəhmti nətəmimi u kəməhuva o lafet. ²⁷ Kəni mahli=pən rəhan kəti soldia məmə otaiu əmə muvən mələs rəhn-kapə Jon Bəptais muva. Kəni soldia əha təmuvən əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kapə Jon Bəptais, ²⁸ kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mītə kəha, kəni tələs muvən kəm rəhan məmə. ²⁹ Nian nətəmimi mīn rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi kəmotənu nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs nīpətīn məhuvən mohtənim e nīpəg kəpiel kəti.

*Nətəmi tueləfrəha İesu kəmohtəligpa mīn ohni
(Luk 9:10)*

³⁰ Kəni aposil mīn rəha İesu kəmohtəlig=pa mīn ohni, kəni motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mine nəghatiən mīn iətəm kəmotəgətun nətəmimi lan. ³¹ Mətəu nətəmimi tepət kəutəhuva məutəhuvən, kəni İesu mine rəhan mīn nətəmimi kīnotəruru nauəniən mine nəmeigian mine. Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikin kəti nətəmimi kohkə ikin, kəni nəkotəmeig nəuvetīn.”

* **6:25** ?Pətan u təmətapuəh o rəhn-kapə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruahru məmə tinimis, mine o nol əvsəniən in. **6:30** Luk 10:17

³² Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti minautəhuvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin.

*Iesu təmaugin
nəman faif tausin*

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³³ Mətəu nətəmimi tepət kəmotafu ilah nian kəmohtiet, kəni motəhrun ilah. Kəni kəmohtiet e lahuənu min motaiu motaupən e lah, məhuvən əpəha kautəhuvən ikin. ³⁴ Nian Iesu təmuvari e bot mafu nimənin nətəmimi tepət kəməhuva rəkis, kəni nikin təmepət pik o lah, mətəu-inu kotəhmen əmə e sipsip min nətəm iətəmimi tikə o neruh vivian ilah. Kəni təməhtul mətəgətun ilah e natimnati tepət.

³⁵ Kəni mətəuarus tinəhnaiuv, kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “Nəpinəpu, kəni ikinu ikin nətəmimi kohkə ikin. ³⁶ Təuvir məmə onəkahli=pən-tə nətəmimi kautəhuvən e lahuənu min, mine əpəha ikin min, məmə okotos nəhmti niglah nauəniən.”

³⁷ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Nəkotaugin nətəmimi min əha.” Mətəu kotəni məmə, “!Nak! ?Nəkəmə oikəhuvən motəraki e məni asoli agin u tu-hanrit tənariəs o nosiən piret lan u o nauğiniən nimənin nətəmimi u?”†

³⁸ Mətəu Iesu təni məmə, “?Nautos piret kuvəh? Əhuvən-to moteh-to.” Kəməhuvən moteh məmə, “Piret faif, kəni nəmu keiu.”

³⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotol nətəmimi kotəharəg e nimanuvehli fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit, ⁴⁰ kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit. ⁴¹ Kəni Iesu təmos piret faif mine nəmu mil u keiu, kəni məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu piret u məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi. Kəni matig mos min nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm nətəmimi. ⁴² Kəni nətəmimi rəfin kəmotauən nərfilah tasisi, ⁴³ kəni motəpəh nipispisi piret u mine nəmu mil u, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli tueləf kotəri vivi. ⁴⁴ Kəni nətəmimi min u kəmotauən, nəman e lah kotəhmen e faif tausin.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kəni rəueiu agin min, Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotələs bot kəti motaupən məhuvən e nəve nitəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətəu in

6:34 Nam 27:17; Mat 9:36 † **6:37** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). **6:44** Mak 8:1-9

otatig mahli=pæn pipim nætəmimi kautəhuvən imalah min ikin. ⁴⁶ Nian tinauiahruin rækis nætəmimi, mahli=pæn ilah kautəhuvən, kəni muvən əpəha e nitəuət məmə otəfaki.

⁴⁷ Kəni tinapinəpu, bot tinuvən əpəha e nəlugin əhruahru əpəha e lek, mətəu Iesu tatan pisin əmə əpəha ipari. ⁴⁸ Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətəu kinotəpəou mətəu-inu nimətagi tatoh ilah. Kəni lapin iuəkir o nianian, kəni taliuək e nəhue nəhu mətuvə. Təmaliuək muva, məmə otapirəkis ilah.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kəni nian nætəmimi min rəha Iesu kəmotafu tətaliuək e nəhue nəhu mətuvə, kəni nikilah təhti məmə narmi iətəmi kəti. Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh. Mətəu rəueiu agin əmə, Iesu təməni=pæn kəm lah məmə, “! Ei, nikitəmah təhtul məha-məha. Iəu əmə u. Sotəginian!”

⁵¹ Kəni məri e bot ilah min ilah, kəni nimətagi təmeiuaiu, kəni kəmotauit pik ohni, ⁵² mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis. Kəmotafu pau Iesu təmaugin nætəmimi tepət e piret nəuan nəuветin əmə, mətəu ilah kotəruru əhanəh məmə in pəh.

*Iesu təmol vivi nətəm kautohmis əpəha Kenesəret
(Mat 14:34-36)*

⁵³ Kəməhuvən e nəve nitəni=pæn məhuvəri əpəha ikin kəti nərgin u Kenesəret, kəni motiuvi-ərain bot ikin. ⁵⁴ Nian kəməhuvəri ikin əha, nætəmimi min ikin kəmotəhrun uəhai əmə məmə in Iesu. ⁵⁵ Kəni kəmotaiu məhuvən əpəha lahuənu min mautəni=pæn kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu məmə Iesu əha ikin əha, kotəmki nətəm kautohmis e rəhalah min pet məhuva ohni. ⁵⁶ Kəni ikin min rəfin Iesu tatuvən=pæn ikin e lahuənu əlkələh min, mine lahuənu asoli min, mine ikin min rəfin titəlau, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlin əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pæn kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotek əmə nififi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nimisiən.

7

*Nətəmi asoli min kəmotəməki e Iesu o kastim rəhalah
(Mat 15:1-9)*

¹ Kəni Farəsi nəuvein mine nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotəpən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu. ² Kəni kəmotafu məmə nətəmimi min rəha Iesu nəhlmilah tamikmik kəni məsoteikuasiən e nolian rəha Farəsi min, kəni motauən.

³ Farəsi min, mine nətəm Isrel tepət, kəmautohtəu=pæn əhruahru kastim rəha tipilah nuvəh min. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmilah e nolian kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən. ⁴ Kəni nian kotsipən e makit məhuva,

məsotauən pipimiən, motaupən moteikuas e nəhlmilah, uərisig kəmanotauən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tepət min lanəha iətəm kəmos o tipilah nuvəh min. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aiən.

⁵ Kəni inu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, “!? Təhro rəham min nətəmimi kəsotohtəu-pəniən kastim rəha tipitah nuvəh min!? !?Təhro kəsoteikuasiən e nəhlmilah ko məpanotauən, kəni mautol lanəha!?”

⁶ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha UhgİN mətəni e təmāh məmə itəmāh nəfaki eiua min. In təməni məmə,

‘UhgİN təni məmə nətəmimi min u kautisiai iəu e nəghatiən əmə rəhalah, mətəu nikilah tətən=pən əpəha isəu.

⁷ Məutəfaki kəm iəu o nati əpnəpİN əmə, mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmōl

məutəni məmə lou rəha UhgİN, mətəu kəpə.’ ”

⁸ Kəni Iesu təməni min kəm lah məmə, “Itəmāh nəutəpəh Lou rəha UhgİN mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi.”

⁹ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmāh məmə nəkotəpəh Lou rəha UhgİN kəni mautohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmāh. ¹⁰ Mosīs təməni məmə, ‘Onəkisiai rəham tatə mine məmə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine məmə, okəkeikei kohamu.’ ¹¹ Mətəu itəmāh nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə kəni məni=pən kəm lau məmə, ‘Rəhak u nati u iəkəmə iəkasiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha UhgİN. Kəni nati kətəfən kəm UhgİN ko kəsoliən nati kəti lan.’

¹² “Kəni kastim rəhatəmāh tətəgəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə e noliən əha. Kəni inu təsisiaien ilau. ¹³ Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmāh kastim məmə in nati agİN, kəni motol nəghatiən rəha UhgİN tatol əmə nati əpnəpİN lan. Kəni natimnati min tepət min lanəha itəmāh nautol.”

*Nati tol nətəmimi kotərah
e nəhmti UhgİN
(Mat 15:10-20)*

¹⁴ Kəni Iesu təmauİN e nīmənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkir ohni kəni təni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun noliən rəha nauəniən mine neikuasiən.

¹⁵ Nati iätəmimi tatun täsoliän iätəmimi tamikmik e nähmti Uhgïn, mätəu nati tatsipən e niki iätəmimi tatol iätəmimi tətamikmik e nähmti Uhgïn.”*

¹⁷ Nian Iesu tämiet räkis e nimənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotətapuəh o nipəti nəghatiən min u kəm in. ¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə təhro itəmah min rəhn-kapə təmah tikə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iätəm iätəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə täsoliän iätəmimi tətərah e nähmti Uhgïn. ¹⁹ Mätəu-inu tun kəni təsuvəniən e nikin, mätəu tatuvən e nisigan, kəni matiet min.” (E nəghatiən əha Iesu təməni pətigəm məmə nauəniən rəfin katun təuvir e nähmti Uhgïn.)

²⁰ Kəni təni məmə, “Mätəu nati iätəm tatiet e niki iätəmimi, in tol iätəmimi tətamikmik e nähmti Uhgïn. ²¹ Mätəu-inu niki iätəmimi tətəhti natimnati tərah tepət, kəni nətəmimi kautol nolien tərah min u: nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəutakləh; kautohamu iätəmi; ²² kəutakləh e pətan rəha iätəmi pisin; kəutaumis pik o natimnati; kautol təfagə tərah min; kəuteiuə; kautit əpnəpin əmə nipətan mine nəman; kautetet; kəutəni nikali iätəmi; kəutəfəri ilah; kəutalməli. ²³ Nolien tərah min əha, ilah kəha kautsipən e niki nətəmimi kəni mautil ilah kotamikmik e nähmti Uhgïn.”

*Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e nəti pətan kəti
(Mat 15:21-28)*

²⁴⁻²⁶ Kəni Iesu tämiet u ikinu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə min e nitəni rəha Siriə, mətətig e nimə kəti iuəkir o taun u Taea, mətəhluəig məsəlkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətətig əha ikin əha, mätəu ko təsəhluəigian.

Mätəu pətan kəti əha ikin, narmin tərah tətətig e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikin əha, kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə min kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natimnati təuvir min iätəm Iesu tatol ilah, kəni tasək muva misin=pən nəulin ohni məmə otəhgi pətigəm narmin tərah e rəhan pətəkəku. ²⁷ Mätəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Pəh kotaupən motəugin kəlkələh min. Təsəuviriən məmə okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh min kəm ‘kuri min.’”†

* **7:15** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iätəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iätəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “16 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.” **7:15** Uək 10:14-15 † **7:27** “Kəlkələh min” tətəgəgun nətəm Isrel, kəni “kuri min” tətəgəgun Nanihluə min. Nian koteruh nəghatiən u “kuri” mak u tətətig lan, tətəgəgun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə min məmə “kuri min.”

28 Mətəu pətan u təni məmə, “Nipəhriənian iətəmi asoli, mətəu nati əpnapin kuri min, mətəu kegəhan məmə ilah kautun nipispisi nauənian nig kəlkələh min iətəm tatiməragrəg=pən e nipəg tepil.”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Mətəu-inu nəmuhalpın vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikin mafu narmin tərəh tiniet rəkis e rəham pətəkəku.” 30 Pətan u təmaiu muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətəpili-pəri vivi əmə e rəhan pet, kəni narmin tərəh tiniet rəkis lan.

*Iesu təmol vivi
iətəmimi kəti matəlgin talu məruru nəghatiən*

31 Kəni Iesu təmiet ikin əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolis ikin matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. 32 Kəni nətəməmi kəmotit iətəməmi kəti nimatəlgin talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmin lan pəh tətəu təuvir min e nımisiən. 33 Kəni Iesu təmit suah u mian əpəha isəu nəuvetin o nətəməmi, kəni məfən nəuanəhlmin e nimatəlgin kəni magəh nəhlmin † mələhu=pən e namin. 34 Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhəgəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, “!Efata!” Nipətin təni məmə, “!Əuvir-tə!” 35 Kəni əmeiko iətəmi u tinatətəu nati, kəni namin tinəuvir minatəghati vivi.

36 Kəni Iesu təməniəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəməmi. Mətəu nian Iesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah kəmotəkeikei motəni pətigəm pik min kəm nətəməmi. 37 Kəmotauit pik ohni motəni məmə, “Natimnati rəfin iətəm tatol, mətəu in təuvir pik agin. Nətəməmi min u nimatəlgilah talu kinautətəu nati, mine nətəməmi min u kotəruru nəghatiən kinautəghati.”

8

*Iesu təmaugin
nətəməmi fo-tausin*

(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

1 E nian kəti min, nətəməmi tepət kəməhuva min ohni, kəni mətəu niglah nauənian tinikə. Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəməmi kəhuva kəni təni=pən kəm lah məmə, 2 “Nikik tinahmə pik o nətəməmi min əpəha mətəu-inu, kəməhuərisig lak minotos rəkis nian kisil, kəni rəueiu əha, niglah nauənian tinikə. 3 Nəmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtilah otapın e suaru, mətəu-inu kəməsotauənian nuvəh, kəni nəuvein kəmotsipən əpəha isəu.”

† 7:33 E nian min əha, nətəməmi nikilah təhti məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsin kəni tətəsiro e nımisiən. 7:36 Mak 1:43-45 7:37 Aes 35:5

⁴ Kəni rəhan mɪn nətəmimi kəmotətəpuəh ohni məmə, “? Okos iə pɪret təhmen o nauɡɪniən ilah? In u ikinu nati tikə ikin, nətəmimi kəsotatɪɡiən ikin.”

⁵ Kəni Iesu təmətəpuəh o lah məmə, “?Nautos pɪret kuvəh?” Mətəu kotəni məmə “Səpɪn.”

⁶ Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəɡ, kəni tos pɪret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgɪn ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan mɪn nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha. ⁷ Kəni kəmotos mɪn nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm Iesu, kəni Iesu təfaki kəm Uhgɪn ohni kəni məfən mɪn kəm lah məmə okotəuəri kəm nətəmimi. ⁸⁻⁹ Kəni nətəmimi mɪn u Iesu təmauɡɪn ilah kotəhmen e fo-tausɪn, kəmotun nauəniən nərfɪlah tasisi, kəni motəpəh nɪpɪspisi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətɪm asoli səpɪn kotəri. ¹⁰ Kəni Iesu tahli=pən nətəmimi kautəhuvən imalah mɪn ikin. Kəni ilah rəhan mɪn nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nɪtəni Talmanutə.

Farəsi mɪn kəmotəni məmə okotəh nəmtətɪən kəti
(Mat 16:1-4)

¹¹ Kəni Farəsi mɪn nəuvein kəməhuva o Iesu mautorgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətɪən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsɪpən pəhriən o Uhgɪn, uə kəpə. ¹² Kəni Iesu nɪkin təməpəou, kəni təməəhagəhli o lah kəni məni məmə, “? Kərmə təhro nətəmimi mɪn u rəueiu mɪne kotəni məmə okotafu-to nəmtətɪən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsoliən nəmtətɪən kəti kəm təmah.”

¹³ Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nɪkali nəhu nəven=pən.

Is rəha Farəsi mɪn mɪne
is rəha Kig Herot Antipas
(Mat 16:5-12)

¹⁴ Rəhan mɪn nətəmimi kəmotalu e nəmkɪən pɪret təhmen mətəu kəmotos əmə kətɪəh əmə məhuvən e bot. ¹⁵ Kəni Iesu təməuvahəɡ kəm lah məmə, “Onauteh vivi itəmah o is rəha Farəsi mɪn mɪne is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kəni kəmotəni=pən kəm lah mɪn məmə, “Tətəni lanəha mətəu-inu kəməsotəmkɪən pɪret.”

¹⁷ Kəni mətəu Iesu tɪnəhrun rəhalah nətəliɡiən kəni məni məmə, “?Təhro nəutəni nəghatɪən əha məmə nəməsotəmkɪən pɪret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhiən kəni məsotəhrun əhanəhiən? !Rəhn-kəpə təmah tiəkis! ¹⁸ Nəhmtitəmah u ikin. ? Təhro nəsotəhiən nati? Kəni nɪpəgtəliɡitəmah u ikin. ?Təhro nəsotətəuiən nati? Iəkəhrun məmə nəmə təhro nɪnotalu e natɪmnati iətəm kɪnəhuva rəkis. ¹⁹ ?Nian iəmos pɪret mɪn əha faif məfən kəm nətəmimi əha faif-tausɪn kotun, kəni uərisiɡ

nəmotaipei nipişpisiŋ e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Tueləf.”

²⁰ Kəni təmətapuəh mīn o lah məmə, “?Kəni nian iəmos pīret əha səpiŋ məmə iəkəfən kəm nətəmimi mīn əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveipei=pən nipişpisiŋ e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “səpiŋ.”

²¹ Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?”

Iesu təmol vivi

iətəmi kəti nəhmtiŋ tərəh

²² Kəni kəməhuvəri əpəha ikin kəti kətəni məmə Petsaitə, kəni nətəmimi ikin kəmotit suah kəti nəhmtiŋ tərəh məhuva kəni məutəkeikei o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmiŋ lan.

²³ Kəni Iesu təmos nəhlmi suah u mian isəu nəuветin o lahuənu kəni magəh nəhmti suah u* kəni mələhu=pən nəhlmi mil lan, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Ninəhrun neruhiən nati uə kəpə?”

²⁴ Mətəu suah u təməsal pəri kəni məni məmə, “İətafu nətəmimi mətəu kotəhmen əmə e niği mīn mətəu in əmə u kəutaliuək.”

²⁵ Kəni Iesu təmatig mələhu=pən mīn nəhlmiŋ mil e nəhmti suah u, kəni nəhmtiŋ tinəhrun neruh viviən natimnati mīnəpəh nəuau-əuauiən. ²⁶ Kəni Iesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikin mətəu təməniəhu məmə otəsuvən-pəniən əha lahuənu əha ikin.

Pitə təməni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə əpələ

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kəni Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməhiet mətəsəu pahav məhuvən e lahuənu mīn u iuəkir o nati əpəha Sisəriə Filipai. Nian kəməutəhuvən e suaru kəni tətəpuəh o lah məmə, “?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?”

²⁸ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kotəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kotəni məmə ik Jon Bəptais. Nəuvein kotəni məmə ik Elaijə. Nəuvein mīn kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn aupən.”

²⁹ Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “!IK u Məsaiə† əpələ!”

³⁰ Kəni Iesu təməniəhu əskasik ilah məmə, okəsotəni pətigəmiən in kəm iətəmi kəti.

Iesu təməghati

e rəhan nimisiən

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

8:19 Mak 6:41-44 * **8:23** Afin-to e futnot e Mak 7:33. **8:28** Mak 6:15 † **8:29** Afin-to e tiksınəri o nəghatiən u “Məsaiə.” **8:29** Jon 6:68-69 **8:30** Mak 9:9

³¹ Kəni təmatəgətun ilah kəni mətəni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət. Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, mine pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou okotəməki lak, kəni motohamu iəu, mətəu oiəkös nian kisil ko, kəni məpanəmiəgəh min.” ³² Təməni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit Iesu mian əpəha e nikalı suaru kəni mətəniəhu əskasik məmə otəsəghatiən lanəha. ³³ Kəni mətəu Iesu təməsəl=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni mənı=pən kəm Pitə məmə, “! Ik iərmis Setən asoli, ağım muvən isəu ohniəu! Rəham nətəligiən səniəmə rəha Uhgın, mətəu rəha iətəmimi əmə.”

Naulisən e nəni pətigəmiən Iesu kəm nətəmimi
(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kəni Iesu təmauin rəfin e nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi, məmə okəhuva ohni, kəni mənı məmə, “Nəmə iətəmi kəti təni məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan nigı kəməluau muərisig lak.” ³⁵ Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmi otımis ohniəu mine Nanusien Təuvır rəhak, in otos nəmiəgəhiən itulin. ³⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu uərisig lan otımis kəni təsosien nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvır kəti, uə kəpə? Kəpə. ³⁷ Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgın məmə Uhgın otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in.

³⁸ “Nəmə nətəmimi kəutaulis e nəni pətigəmiən iəu mine rəhak nəghatiən kəm nətəmi kəsotəfakiən mautil təfagə tərəh, kəni o nian iəu Nəti Iətəmimi oiəküva lan, iəu min oiəkəulis e nəni pətigəmiən məmə ilah u rəhak min nətəmimi. O nian əha iəküva itimah nagelo asim min e noraipiən əhagəhag asoli rəha rəhak tatə.”

9

¹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu rəueiu, ko kəsəhmisiən motətəuarus koteruh Narmənigiən Rəha Uhgın otuva e nəsanəniən asoli.”

Nipəti Iesu təmuva mol pisin
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Kəni nian sikis kinəhuva minəhuvən rəkis, kəni Iesu tit Pitə, Jemis, mine Jon, kəni ilahal pisin əmə kiluərisig lan məhuvən əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni ilah pisin əmə əha ikın. Kəni

‡ **8:34** Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e nigı kəməluau, in otəkeikei mələs rəhan nigı kəməluau muvən ikın okətu-pəri ikın. **8:34** Mat 10:38-39; Luk 14:27

8:38 Mat 10:33 **9:1** Mak 13:30

kəmlafu nīpəti Iesu təməuhlin muva mol pisin. ³ Rəhan napən təmuvə mərūən mətoraip-oraip, ko iətəmi kəti təseikuasiən e napən kəti tərūən lanəha. ⁴ Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mine Mosis kəmiaiet pətigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, təvīr məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihlol nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” ⁶ Pitə tinətəghati əpnarīn əmə mətəu-inu kīnləgin pik məhlərəmrumin.

⁷ Kəni nəpuə təmuvə məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmšipən əpəha e nəpuə məmə, “Inu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlig lan.” ⁸ Kəni rəueiu agin min, kəmleirair, mətəu kəsleruhīn min suah mil, mətəu kəmleiruh əmə Iesu tətəhtul ilahal min.

⁹ Nian kəməuteiuaiu e nītəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni Iesu təmənīəhu əskasik ilahal məmə, “Natimnati min u nəmleh əpəha ilis e nītəuət, onəslənīən kəm iətəmi kəti milətəuarus=pən iəu Nəti Iətəmimi oikəmiəgəh min e nīmisiən.”

¹⁰ Kəni ilahal kəmlisiai nəghatiən rəha Iesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal min məmə, “Nəghatiən əha təməni məmə otəmīəgəh min e nīmisiən, kəruru məmə nīpətin təni məmə nak.”

¹¹ Kəni kəmlətəpuəh o Iesu məmə, “?Təhro iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”

¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nīpəhriənīən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ?Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə iəu Nəti Iətəmimi oīəpanətəu nahməiən o natimnati tepət, kəni nətəmimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahləh ohniəu motəpəh iəu?*

¹³ Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərəh lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə okəpanol lanəha.”

*Iesu təməghi pətigəm
narmīn tərəh e suakəku kəti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Nian kəmohtəlig=pa min, moteruh nətəmimi nəuvein min rəha Iesu, mətəu nīmənīn nətəmimi kəmohtəlau e lah, kəni iəgətun nəuvein rəha Lou mine nətəmimi min rəha Iesu kautorgəhu. ¹⁵ Nian nətəmimi kəmoteruh Iesu, narmīlah təmīuviḡ pik ohni, kəni motaiu məhuva məmə okotəghati kəm

9:7 Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18 **9:11** Mal 3:1 * **9:12** Nətəm Isrel rəhalah nətəligiən məmə nəmə Məsaīə tuva, in otepət e nətəm Rom mine marmənig e nətəmimi. Mətəu ilah kasotətəligiən lanu e Məsaīə məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpīniən o təfagə tərəh, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin, kəni kotol win e nīmisiən. **9:12** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 **9:13** Mat 11:14

in. ¹⁶ Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nakəha nautorgəhu ohni itəmāh nətəmimi min əpəha?”

¹⁷ Mətəu nətəmimi min u kəti təni məmə, “Iəgətun, iəu iəmit nətik muva ohnik məmə onəkol vivi, mətəu-inu narmin tərəh kəti tətətig lan kəni mol tərəru nəghatiən. ¹⁸ Kəni nian narmin tərəh əpə taskəlīm in, kəni moh mələs iahu morin e nīməulul, kəni nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuau i nətəhi, kəni matigət-ərain nəhluvn, nīpətīn tatikimkim. Kəni iəmətapuəh o rəham nətəmimi məmə okotəghi pətīgəm narmin tərəh u lan, mətəu kotərəru nəghi pətīgəmiən.”

¹⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmāh u nətəmimi rəueiu mine nəsothətətəiən lak. Kərmə oiəkətig kitah min itəmāh mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgīn iəpanəmeig e təmāh. !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!”

²⁰ Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmin tərəh əpəha təmāfu Iesu kəni tol suakəku u tauit nīpətīn tərəmrumīn pik, kəni məmei morin əpə ləhtəni e nīməulul məsəuəsəu mətān, kəni nəunəhuan tiet təhmen e sop. ²¹ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tatə məmə, “Təmol lanəha minos nu kuvəh?”

Mətəu rəhan tatə təni məmə, “Təmətəuīn e nian təmətəkəku mətəuarus=pə əha rəueiu. ²² Kəni nian tepət narmin tərəh kəha tatoh mətłəfən əpəha e nīgəm mine nəhu məmə othamu. Nəmə nəkəhrun noliən, pəh nəkasəkəhrūin itīmīlāu masīru e tīmīlāu.”

²³ Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u məmə, ‘Nəmə nəkəhrun noliən?’ Uhgīn təhrun noliən natīmīnati rəfīn kəm iətəmimi iətəm tətəhatətə lan.”

²⁴ Kəni rəueiu agīn, tatə rəha suakəku u təmagət əfəməh məmə, “Iəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak nəhatətəiən təkəku əmə. !Asīru lak məmə rəhak nəhatətəiən otəri mepət!”

²⁵ Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmimi nəuvein min kīnəutaiu mīnəutuva iuəkīr ohni məmə okotafu-to, kəni təni=pən əskasik uəhai əmə kəm narmin tərəh əpəha məmə, “Ik narmin tərəh iətəm natol nīmətəlgitəmi tətalu, kəni mol iətəmi tərəru nəghatiən. !Iəkəni=pīnə əhrūahru u rəueiu məmə onəkiet e suakəku u, kəni məsuva mīniən muvən lan!”

²⁶ Kəni narmin tərəh əha təmagət əfəməh mol suakəku əpəha tauit mərəmrumīn min u iuəkīr agīn timīs, kəni miet lan. Ko nakafu məmə tīnīmīs rəkīs, kəni nətəmimi tepət kotəni məmə tīnīmīs. ²⁷ Mətəu Iesu təmeapən maskəlīm nəhlīmīn miuvi-pəri, kəni təhtul.

²⁸ Iesu təmuvən imə, kəni ilah pīsīn əmə rəhan min nətəmimi kəutəharəg, kəni kotətapuəh ohni məmə, “?Kərmə təhro iəkotərəru nəghi pətīgəmiən narmin tərəh əpəha?”

29 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəfakiən əmə təhrun nəhgi pətigəmian narmin tərəh min əha lanəha.”

Iesu təməni pətigəm min rəhan nimisiən
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhiet u ikinu kəni məhuvən=pən əpəha e nitəni Kaləli ikin, mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikin əha. 31 Təmol lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan min nətəmimi. Təməni məmə, “İəu Nəti İətəmimi, okegəhan=pən lak kəm nətəmimi kotohamu iəu iəkimis. Mətəu oiəkos nian kisil, kəni məpanəmiəgəh min.”

32 Kəni mətəu rəhan min nətəmimi kəsotəhrun vivian rəhan nəghatiən, kəni nikilah tinətəgin o nətapuəhiən e niyəti nəghatiən rəhan.

?Pəh in tepət e lah?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kəməhiet=pa əpəha Kapeniəm, kəni minautəhuvən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəməutəni e suaru?”

34 Mətəu kinotaulis o nuhalpiniən motəpnəpin əmə mətəu-inu, e suaru kəməutəni məmə pəh in tepət e lah. 35 Kəni Iesu təməhtiahu məharəg, kəni mauin e rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuva-to ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “İətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”

36 Kəni mələs suakəku kəti muva mem aupən e lah, kəni maskəlim məmə, 37 “Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”

Suah kəti təmol nati apispis
e nərgi Iesu
(Luk 9:49-50)

38 Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “İəgətun iəmotafu suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”

39 Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuiən, mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apispis min e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tərəh lak. 40 İətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tikimir, in tolkeikei itah. 41 İətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəm tətəsiru e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uhgın otətəou in o rəhan nolian təuvir u, nati əpnəpin

rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmnim.”

*Nati tol iətəmi tətəmei
e rəhan nəmiəgəhiən*

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh min u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuət lan əpəha ləuantəhi lokamnim məmə otamnim.

⁴³⁻⁴⁴ “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan.† Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkəos nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli u naunun tikə.”‡

⁴⁵⁻⁴⁶ Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə mətəu onəkəos nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlkəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. §

⁴⁷ Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkuvən ikin Uhgın tətarmənig ikin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. ⁴⁸ Kəni ikin əha, uhrəl min okotətu e niyəti nətəmiimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpin ko kəsohapisiən nian kəti.

⁴⁹ “Uhgın tətəarəgrəg=pən nigəm e nətəmiimi təhmen əmə e sol kətəarəgrəg=pən e nauəniən.

⁵⁰ “? Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən min nak pəh tətəhiən? Onəkotəkeikei motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatig e nəməlinuiən nian rəfin.”

10

*?Təuvir məmə niyətan mine nəman okotəpəh ilah min,
uə kəpə?*

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

9:41 Mat 10:42 † **9:43-44** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətuən məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolian tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolian tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotəəkən niyətitah. ‡ **9:43-44** E kopi əuas min nəuvein rəhan Niutestimim iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris əupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:43-44** Mat 5:30 § **9:45-46** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimim iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris əupən, katilpin nəghatiən kəti min e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:47** Mat 5:29 **9:48** Aes 66:24 **9:50** Mat 5:13; Luk 14:34

¹ Kəni Iesu təmiet ikın əha kəni muvən miet=pən əpəha e nıtəni əpəha Jutıə e nəven nıtəni=pən e nəhu Jotən. Kəni nımənin nətəmimi kəmotuhapumın=pən mın ilah mın ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mine nian mın.

² Kəni Farəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Rəhatah Lou tətəgəhan məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”

³ Mətəu Iesu tətətapuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosis təmələhu aupən kəm təmah?”

⁴ Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosis təmegəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkeikei mətei nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tınəpəh mınol difos lan, kəni ko mənəhli pətigəm.”

⁵ Mətəu Iesu təni məmə, “Mosis təmətei lou ko mətəu-inu rəhn-kapə təmah tiəkis pik. ⁶ Mətəu e nətuəuinian, Uhgın təmol natimnati, kəni mol iərman mine pətan. ⁷ O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətuatig ilau rəhan pətan. ⁸ Kəni ilau okiəuva nıpətılau kətiəh. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. ⁹ Uhgın tınılpın ilau kınıəuva mınıuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigian.”

¹⁰ Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə, kəni rəhan mın nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u. ¹¹ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit mın in pisin kəti, in tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru pətan. ¹² Kəni təhmen mın əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matitəu=pən in pisin kəti, in mın tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru iərman.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mın

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh mın məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah məfən nəuvirian rəha Uhgın kəm lah. Mətəu rəhan mın nətəmimi kəmautəniəhu ilah.

¹⁴ Mətəu nian Iesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətahi ilah məmə, “Pəh kəlkələh mın okəhuva ohniəu. Sotəniəhuiən kəlkələh mın u, mətəu-inu nətəmimi mın u nıkilah təhmen əmə e niki kəlkələh mın, ilah u Uhgın tətərmənig e lah. ¹⁵ İatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsəlkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mın u kəti mupəh Uhgın tərmenig lan, ko in təsətig əhğəliən Narmənigian Rəha Uhgın.”

¹⁶ Kəni mos kəlkələh mın e nəhlmin, kəni mələhu=pən nəhlmin e lah məmə, “Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuvirian kəm təmah.”

*Suah kəti rəhan nautə tepət**(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)*

17 Nian Iesu tinətaliuək matuvən, kəni suah kəti təmaiu muva misin=pən nəulin ohni məmə, “Iəgətun təuvir, oiəkəkeiki mol nak u məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?”

18 Mətəu Iesu təni məmə, “?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi təuvir? Uhgīn pişin əmə u in təuvir, iətəmi kəti min tikə məmə in təuvir. 19 Ik ninəhrun rəkis lou min rəha Mosis məmə onəsohamuiən iətəmi, məsakləhiən, məseiuiəiən, məsakləhiən e pətan, onəkəkeiki misiai rəham tatə mine mamə.”

20 Mətəu suah u təni məmə, “Iəgətun, lou min u, iatol rəfin ilah nian iəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu mine.”

21 Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meh suah u molkeikei pik, kəni məni məmə, “Nati kəti min əmə əha ikin onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni məfən məni lan kəm nanrah min, kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

22 Kəni nian suah u təmətəu nəghatiən u, kəni nəhmtin təmərəu, kəni nikin təmərəu pik ohni, matuvən mətəu-inu rəhan nautə tepət.

*Tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgīn*

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

23 Kəni Iesu təməsəl=pən meruh nətəmi min əha ikin, kəni məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “!Nəman! Tiəkis pəhriən o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatig ahgəl e Narməniğian Rəha Uhgīn.”

24 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik o nəghatiən rəhan, mətəu Iesu təməni min məmə, “Nənətik min, tiəkis pəhriən məmə iətəmi kəti otuvən matig ahgəl e Narməniğian Rəha Uhgīn. 25 Tiəkis o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e nişpəg nitil, mətəu tiəkis pik agin o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl e Narməniğian Rəha Uhgīn.”

26 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik ohni motəni məmə, “?Ei, mətəu pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin?”†

27 Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “Nak u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgīn, in təhrun noliən natimnati rəfin.”

28 Mətəu Pitə təni məmə, “Itimah iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati məmə oiəkohuərisig lam.”

10:19 Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 * 10:25 Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iağin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksinəri. † 10:26 Narmiləh təmiuvig pik, mətəu-inu nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeikei pik agin ilah, mətəu-inu in tətəsiu e lah e nautə rəhalah.

29 Mätəu Iesu təni məmə, “Iətəni pəhriən, iətəmimi iətəm otəpəh rəhan nimə, uə pian min, uə kakə min, uə mamə, uə tatə, uə kəlkələh min, uə rəhan niftəni ohniəu mine Nanusiən Təuvir, 30 e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimə min, mine pian min, mine kakə min, mine mamə min, mine kəlkələh min, mine niftəni min – kəni in otos min nərahian min iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e nəmiəgəhiən vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəgəhiən itulin. 31 Mätəu nətəmimi tepət u kautaupən u rəueiu, okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu okəpanotaupən.”

Iesu təməni min məmə otəpanimis

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Kəni Iesu mine kəmotaliuək e suaru məutəri=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu təmətaupən e rəhan min nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi kəmutəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan min nətəmi tuələf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm okəpanol lan, 33 məni məmə, “Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kinautəri minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okegəhan=pən lak iəu Nəti Iətəmimi e nəhlmi pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimis, kəni okotəhlman=pən lak e nəhlmi Nanihluə min. 34 Kəni okotəuvsan lak, kəni motagəh iəu, motalis iəu, kəni motohamu iəu. Mätəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəgəh min.”

Jemis mine Jon kəmutəpuəh məmə Iesu otol nati kəti

kəm lau

(Mat 20:20-23)

35 Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni muəni=pən ohni məmə, “Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə onəköl kəm timlau.”

36 Kəni Iesu təni məmə, “?Nəkuolkeikei nak məmə iəköl kəm təlau?”

37 Mätəu kuəmə, “O nian nəkuva məmə onəkərmənig e nəhagəhagian rəha nəsanəniən rəham, kəni iəkuolkeikei məmə onəkegəhan e timlau kəti təharəg e nəhlməm maru kəni kəti təharəg e nəhlməm məuil, ikin mil ko ima nəsanəniən mine nisaiəni ikin.”

38 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Itəlau nəkuəruru nati nətuəni. ? Təhro? ? Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen o nəmnimian e kap rəha nəhməian iəu oiəkəmnim lan? ? Kəni muəhmen min məmə okol bəptais e təlau e nəhməian məmə inu okol lak?”

39 Kəni kuəmə, “! Əuəh, iəkuəhmen lan!” Mätəu Iesu təni məmə, “Pəhriən, onəkuəkeikei nəmnimian e kap iəu iəkəmnim

lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak lan. ⁴⁰ Mətəu o nəharəgiən e nəhlmək maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə iəkəni. İkin mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm Uhgın təmol əpenə-penə o lah.”

*Iətəmi iətəm otepət
e nətəmimi
(Mat 20:24-28)*

⁴¹ Uərisig lan, rəhan nətəmi ten kəmotətəu nəghatiən u, kəni niəməha təmol ilah o Jemis mine Jon. ⁴² Kəni İesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva, kəni təni=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəkotəhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okotepət e Nanihluə min, kautəfəri aru ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutiən asoli kəm rəhalah min nətəmimi.

⁴³ “Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmə in ioluək əmə kəti rəhatəmah. ⁴⁴ Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otit itəmah, kəni in otəkeikei muva məmə in iol əhrui kəti rəhatəmah. ⁴⁵ Kəni iəu min, Nəti İətəmimi, iəməsuvaian məmə nətəmimi okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmə iəkol uək kəm nətəmimi kəni məfən rəhak nəmiəgəhiən məmə iəkitis ilah e rəhalah noliən tərəh min.”

*İesu təmol vivi nəhmti Patimiəs
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Kəni İesu mine rəhan min nətəmimi, kəməhuva əpəha Jeriko. Kəni nian kinohiet mautəhuvən, kəni nətəmimi tepət kəməhuərisig e lah. Kəni suah kəti nəhmtin tərəh, tətəharəg e nıkali suaru, nərgin u Patimiəs nəti Timiəs. Nian rəfin tətəsiə e məni o nətəmimi. ⁴⁷ Nian təmətəu məmə İesu iətəm Nasərit tətəliuək e suaru mətuva, kəni təmagət əfəməh məmə, “!Əui, İesu Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁸ Kəni nətəmimi nəuvein kotearəg lan motəni məmə, “!Ei, sagətiən!” motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pik min məmə, “!Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁹ Kəni İesu təhtul kəni məni məmə, “Otauin-pən-to e suah u məmə tuva.” Kəni motəni=pən kəm in məmə, “Ei, agiən, məhtul, mətəu-inu İesu tətəuin lam.”

⁵⁰ Kəni suah u təməraki e rəhan kot, miuvig-pəri məhtul muvən o İesu. ⁵¹ Kəni İesu tətəpuəh ohni məmə, “?Nəkolkeikei nak?” Mətəu təni məmə, “İəgətun, iəkolkeikei məmə nəkol vivi nəhmtək pəh iəkeh nati.”

⁵² Kəni İesu təni məmə, “Atuvən. Rəham nəhatətəiən tinol vivi ik.” Kəni rəueiu agin min nəhmtin təməuvir, tinateh nati. Kəni minatitəu=pən İesu məutan.

11

*Iesu tãmasuã e togki**mãtuvãn Jerusilãm**(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Kãmãhuvãn iuækir o Jerusilãm, iuækir o lahuẽnu mil u Pet-fas mine Petãni, mautãhuvãn ãpãha e Nitãuãt Rãha Nigi U Olif, kãni Iesu tãmahli=pãn rãhan keiu iãtãmimi mil kuaupãn.

² Tãmãni=pãn nãghatiãn u kãm lau mãmã, “Onãkian ãpãha e lahuẽnu ãha kãutãsal=pãn ikin. O nian nãkian ãha ikin, kãni ko mueruh min nãti togki kãti kãsasũã ãhanãhiãn lan kãmohrain. Kãni nãkiãtis muãsig miãuva. ³ Kãni nãmã iãtãmi kãti tãtãni mãmã, “?Onãkuãhro e nãti togki?” kãni nãkuãmã, ‘Iãrmãniãg tolkeikei, kãni otãpanahli=pa min tuva uãhai ãmã.’ ”

⁴ Ilau kãmian kãni mueruh nãti togki u kãmohrain e nikali suaru ãpah iuækir o namtiãhuã e nimã, kãni kiãtis. ⁵ Mãtãu nãtãmimi nãuvein kãmãutãhtul ãha ikin kãni motãtapuãh o lau mãmã, “!Ei! !Nãtiãtis nãti togki u o nak?”

⁶ Kãni kãmũãni=pãn nãghatiãn rãha Iesu kãm lah, kãni kãmotegãhan=pãn e nãti togki kãm lau. ⁷ Kãni kãmũãsig togki mian o Iesu, kãni muãpeg rãhalau kot muãhtãrain nãhue togki u lan, kãni Iesu tãmasuã lan.* ⁸ Kãni nãtãmimi tepãt kãmotepin rãhalah kot ãpah e suaru, kãni nãuvein kãmotãiu mãhuvãn ãpãha e nikinãti motãtei nimãnãti motãmki mãhuva motepin ãpah e suaru.† ⁹ Nãtãm kãutaupãn mine nãtãm kãutãhuãrisig kãmotãgãt ãfãmãh mãmã,

“!Hosãnã,‡ ãni-vivi Uhgãn!

!Iãrmãniãg Uhgãn tãtãtig ilau iãtãmimi u iãtãm tãtuva e nãrgãn!

¹⁰ !Pãh Uhgãn otãfãn rãhan nãuviriãn kãm suah u tãtuva mãmã iãrmãniãg tãhmen e Tefit u tipitimah aupãn!

!Hosãnã o Uhgãn ãpãha ilis e negãu e neai!”

¹¹ Kãni Iesu tãmuvãn ãpãha Jerusilãm e Nimã Rãha Uhgãn meruh rãfin natimnãti mitãlau. Mãtãu mitigar tãnalelin rãkis, kãni tiet ilah rãhan min tuelãf nãtãmimi mautãhuvãn min Petãni.

*Nigi kãti fik iãtãm nãuan tikã**(Mat 21:18-19)*

¹² Kãni kãmãni pa lauig lan, kohiet min Petãni minãutãhuvãn Jerusilãm, kãni nãumis tinus Iesu. ¹³ Kãni

* **11:7** Togki in nãti miãgãh kãti tãhmen e ãhos ãkãku. Iãtãmi rãha nãluãginian otãsuã e ãhos kãti, mãtãu iãtãmi rãhan nãtãligiãn lãhtãni otãsuã e togki. Nian Iesu tãmasuã e togki, tãtãgãtun mãmã in tãtuva e nãmãlinuian tãhmen e Kig iãtãm rãhan nãtãligiãn lãhtãni. Sek 9:9 tãtãni mãmã nian Mãsãiã otuva Jerusilãm, in otãsuã e nãti togki kãti. † **11:8** Kãmotol lanãha tãtãgãtun=pãn mãmã kãutãfãn nisiãiãn.

‡ **11:9** Aupãn nipãti nãghatiãn u “Hosãnã” tãni mãmã, “osmiãgãh.” Kãni mãtãu uãrisig lanko, nipãtin tinuva min, “ãni-vivi.” **11:9** Sam 118:25-26

təsal=pən e niği kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuветin nimalin tepət. Tuvən məmə otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tikə, nimalin əmə, mətəu-inu səniəmə nian rəha niği fik tətəuə lan. ¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm niği fik əha məmə, “Pəh nətəmimi kəsotun minian nəuam e nu min rəfin.” Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən əha təməni. §

Iesu təmahli pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın məhgi pətigəm nətəmimi kəutol makit, kəni mahuvihin tepil rəha nətəm kəutol senis e məni, mine stul rəha nətəmi kəutol səlim e mak min.* ¹⁶ Kəni məhtul pəsige e nətəmimi məmə okəsotəmkian rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nimə ikin Rəha Uhgın. ¹⁷ Kəni təməgətun ilah məmə, “Kəmətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın məmə Uhgın təni məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakian məmə nətəmimi e nitəni min rəfin okotəfaki=pa ikin kəm iəu.’ Mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh min.’ ”

¹⁸ Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatiən. Kəni kinotəgin e Iesu mətəu-inu nian nimənin nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətunian, narmilah tiuvig pik ohni. Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kinotətuəuin məutəsal e suaru kəti məmə okotohamu in. ¹⁹ Kəni nian tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kohiet Jerusiləm minautəhuvən.

Niği fik təmimis mətəgətun nəhatətəian rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)

²⁰ Kəni kəməni lauig lan, kəməhuvə min e suaru motafu niği fik əha tinaukei rəkis muvən mətəuarus əpəha e nəukətin. ²¹ Kəni Pitə nikin tinəhti nəghatiən rəha Iesu e niği əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “!İgətun, afu-to niği fik əpələ nəməni rah, kəni tinaukei rəkis!”

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e Uhgın. ²³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgın, kəni otəni=pən kəm nitəuət əpəha məmə, ‘Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni nəmə təsəniən e nikin keiu, məhatətə əmə e Uhgın, kəni nati u otol nipəhriənian. ²⁴ Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.

11:13 Luk 13:6 § **11:14** E Oltestimin mine Niutestimin, niği fik tətəgətun nətəm Isrel. * **11:15** Afin-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. **11:15** Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5 **11:17** Aes 56:7 **11:17** Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:23** Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7

25 “! E nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah nəuvetīn əha ikin tərəh mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmenian e təmah, kəni otalu e rəhan noliən tərəh məsotalpīnīən nitai təfagə tərəh rəhan. Otol lanəha pəh Uhgīn əpəha e negəu e neai in otalu kəni mafəl rəhatəmah təfagə tərəh mīn.”†

?Pəh təmegəhan e Iesu məmə otol natimnati mīn əha?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Kəni Iesu mīne rəhan tueləf nətəmimi kəmohtəlig=pa mīn əpəh Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni pris asoli nəuvein, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuva ohni. 28 Kəni kəutətapuəh məmə, “?Əni-to kəm timah məmə pəh təmegəhan lam natol natimnati mīn əha? ?Kəni pəh təmegəhan e nepətīən əha, Uhgīn uə iətəmimi əmə?”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oiakətapuəh-pīnə-to nəghatīən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhalpīn ko, kəni iəkəni=pīnə məmə pəh təmegəhan e nepətīən u məmə iəköl natimnati mīn əha. 30 ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmimi? ?Uhgīn, uə iətəmimi əmə kəti?”

31 Kəni əmeiko kinotəni-əni kəm lah mīn məmə, “?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgīn əha rəueiu, kəni otəni mīn məmə, kəni təhro kəməsotəhatətəiən e Jon. 32 Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kinotəni rəkis nīpəhriənīən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgīn. 33 Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Itimah iəkotəruru.” Mətəu Iesu təni məmə, “Kəni iəu mīn, ko iəsəni pətīgəmiən kəm təmah məmə pəh təmegəhan e nepətīən məmə iəköl natimnati mīn əha.”

12

Nəghatīən əuhlin e nətəmimi kəutasum o nəua krep

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəti kəm lah məmə, “Suah kəti təmasum e nəua krep, u nīləuis katol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiəl tuvən mītəlau lan, kəni mol ikin kəti o noliən nīmei naliuək-aliuəkīən e nəua krep məmə nəhuin otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgh mīn mīne nətəmimi. Kəni təmegəhan=pən e

† **11:25** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatīən Kris əupən, nəghatīən pisin kəti mīn əha ikin iətəm tatilpīn nəghatīən u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlīm iəkis e nikitəmah noliən tərəh mīn rəha nətəmimi iətəm kəutol e təmah, motalpīn, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgīn əpəha e negəu e neai otəsəluīən kəni malpīn noliən tərəh mīn rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15

nasumiän käm nätämimi mämä okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuветin rəhan, nəuветin rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkian iki pişin kəti.*†

² “Matuvən, matuvən, kəni nian niləuis u krep təmol nəuan kəni minimarəg, iətəmi asoli təmahli=pən rəhan kəti ioluək mämä in otuvən meh nätəm kautol uək e rəhan nasumiän mämä okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. ³ Mətəu nätämimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig məsotəfanian nəua krep nəuvein mine kəm in.

⁴ “Kəni iətəmi asoli u tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotoh rəhn-kapə motol aulis in. ⁵ Kəni tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu timis. İlah tepət kəməhuvən, kəni nätämimi min u kotohaein nəuvein, kəni motohamu nəuvein.

⁶ “Kəni kətiəh əmə əha ikin ilau min kətuatig, inu nətin keikei. Naunun, təmahli=pən nətin, kəni nikin təhti mämä, ‘İlah okotəkeikei motişiai nətik.’ ⁷ Mətəu təmuvən kəni nätämimi min u kotəni mämä, ‘İnu nəti iətəmi asoli iətəm otarməniğ e nasumiän nian rəhan tatə otimis. !Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motarməniğ e nasumiän rəhan!’ ⁸ Kəni kəmotaskəlīm motohamu, kəni motələs nipətin məhuvən motəraki=pən lan əpəha ihluə e nasumiän.”

⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah mämä, “?İətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən min nasumiän u kəm nətəpişin min nəuvein.”

¹⁰⁻¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah mämä, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni mämä, ‘Kəpiel u iətəm nätämimi rəha nuvləkinian nimə kəsotolkeikeian motəpəh, in tinuva kəpiel keikei o noliən nimə. İərməniğ təmol nati u, kəni in nati təuvir ağın e nəhmtitah.’ ”

¹² Kəni nätämimi asoli kətolkeikei mämä okotaskəlīm İesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu tətəghati rah e lah e nəghatian əuhlin u. Mətəu kinotəgin e nimənin nätämimi kəni motəpəh, motəgim.‡

*?Təhruahru o nətəuian takis kəm Sisə, uə kəpə?
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

* **12:1** E Oltestimin, nasumiän rəha krep in tatol nəmtətian rəha İsel. † **12:1** Afin-to e tiksinəri “nasumiän rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2 **12:8** Hip 13:12 **12:10-11** Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatian əuhlin u, iətəmi rəha nasumiän tətəgətu=pən Uhgın. Kəni nätämimi nätəm kəutasum tətəgətu=pən nətəmi asoli rəha İsel. Kəni noluək min kəutəgətu=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nətin tətəgətu=pən İesu mämä otəmanimis. Kəni nalpinian tətəgətu=pən nalpinian iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha İsel.

13 Farəsi min nəuvein mine nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah min nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah məmə okəhuva moteiuə e Iesu pəh təmei aru e rəhan nəghatiən. 14 Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mine nətəmimi əpnəpən min rəfin əmə. Mətəni niphəriənən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. ?Əni-to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takis kəm Kig Sisə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oiəkotəkeikei motətəou=pən, uə kəpə?”

15 Mətəu Iesu tinəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlilah mətəu nikhilah tol pisin, kəni məni məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkotol məmə iəkəmei e rəhak nəghatiən? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkeh.”

16 Kəni kəmotos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?” Mətəu kotəni məmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”

17 Kəni Iesu təni məmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgın okəfən kəm Uhgın.”[§] Kəni narmilah təmiuwig mətəu-inu təmuhəlpən vivi rəhalah nəghatiən.

*?Təhro iətəmimi timis
kəni məmiəgəh min?*

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligiən, nətəmimi kəmohmis məsotəmiəgəh mininən. Kəməutalkut o noliən məmə rəhalah nətəligiən in təhruahru, kəni tol lanəha, kəmotəni kəm Iesu məmə, 19 “Iəgətun, Mosis təmətei rəkis lou kəti u təni məmə, ‘Nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.’

20 “Kəni nəman ilah səpən, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tətəpət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. 21 Kəni iətəm təmuərisig tit pətəlimis u, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni timis min. Kəni pialau iətəm tatuərisig e lau tol əmə nati kətiəh. 22 Mətuvən, matuvən kəni nətəmi min u səpən ilah pialah min kəmotit pətan u kəni ilah rəfin mohmis, kəni məsotələsiən nətilah kəti mine. Kəni pətan əpəha təmimis min. 23 ?Kəni o nian nətəmimi

12:13 Luk 11:53-54 **§ 12:17** Nətəligiən rəha nətəmimi məmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligiən rəhatah məmə nəmiəgəhiən rəhatah mine natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgın. **12:17** Rom 13:7 **12:18** Uək 23:8 **12:19** Dut 25:5

okotəmiəgəh mīn e rəhalah nīmisiən, kəni pətan əha rəha pəh, u ilah rəfin səpīn kəmotit?"

²⁴ Mətəu Iesu təni məmə, "Itəmah nəmotəmkarəpən. ? Nəkotəhrun məmə onak? Mətəu-inu itəmah nəkotəruru Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni mautəruru mīn nəsənəniən rəha Uhgīn. ²⁵ Nian nətəmimi nətəm kəmoħmīs okotəmiəgəh mīn, ilah okotəhmen e nagelo mīn əpəha e neai, kəni məsotit mīniən pətan, mīne məsotohtəu=pən mīniən iərman. ²⁶ Kəni oiəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh mīn e rəhan nīmisiən. Kəni nəmə təhro itəmah nəsotafin əhanəhiən nəghatiən əha kəmətēi=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni nanusiən rəha Mosis nian niği kəti niğəm təmatūs. Kəni e nian əha, Epraham, mīne Aisək, mīne Jekəp kīnoħmīs rəkīs nuvəh. Kəni Uhgīn təməni=pən kəm Mosis məmə, 'Rəueiu əha, iəu Uhgīn rəha Epraham, mīne Uhgīn rəha Aisək, mīne Uhgīn rəha Jekəp.' ²⁷ Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnəpīn kəmlīmīs e nīpətīlahal. Kəni tol pəhriən lanu mətəu-inu Uhgīn, in Uhgīn rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm kəmoħmīs agīn. Itəmah nəmotəmkarəpən pəhriən."

?Lou nak in tepət e lou mīn?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah kəutəghati, kəni Iesu tətuhəlpīn vivi nəghatiən rəha Satusi mīn. Kəni tuva o Iesu mətətəpuəh ohni məmə, "?Lou əhro pəhruvən u in ilis agīn kəni in məuvīr məmə okotohtəu=pən?"

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Lou u in ilis agīn u okotohtəu=pən təni məmə, '!Otətəlig vivi-to itəmah nətəm Isrel! Uhgīn u in rəhatah Iərməniğ, in əmə in Uhgīn. ³⁰ Onəkolkeikei Uhgīn u rəham Iərməniğ e nīkim rəfin, mīne nəmiəgəhiən rəfin rəham, mīne nətəliğīən rəfin rəham, mīne nəsənəniən rəfin rəham.' ³¹ Kəni lou iətəm tatuərisiğ lan təni məmə, 'Onəkolkeikei ik mīn nəuvein təhmen=pən əmə məmə natolkeikei aru ik.' Lou kəti tikə mīn tapirəkīs lou mil əha."

³² Kəni iəgətun əha rəha Lou təni məmə, "Iəgətun, rəham nəghatiən təhruahru. Nəməni pəhriən məmə Iərməniğ əmə in Uhgīn. Uhgīn kəti mīn tikə. ³³ Kəni okotolkeikei Uhgīn e nīkitah rəfin, mīne nətəliğīən rəfin rəhatah, mīne nəsənəniən rəfin rəhatah, kəni motolkeikei kitah mīn nəuvein məmə kotolkeikei aru kitah mīn. Təuvīr pik məmə okotohtəu=pən lou mil əha tapirəkīs nuvan əhtuviən nati miəgəh mīne sakrifais mīn rəfin iətəm Lou tətəni."

³⁴ Kəni Iesu təmeh məmə rəhan nəghatiən teinatig pik, kəni təni=pən ohni məmə, "Ik ninuva iuəkīr o Nərməniğīən Rəha

Uhgin.” Kəni uərisig lan, ilah rəfin kinotəgin e nətapuəh minian nəghatien ohni.

*Məsaiə səniəmə mipi Tefit əmə,
mətəu rəhan min iətəmi asoli
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Nian Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni mətətapuəh o nəghatien kəti o lah məmə, “?Təhro iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Məsaiə u in mipi Kig Tefit?

³⁶ Narmın Rəha Uhgin təməfən neinatigian kəm Tefit məmə otəni məmə,

‘Iərməniğ Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərməniğ məmə, Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisaiəni, mətəuərus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətərməniğ e lah.’

³⁷ Tefit aru təməni məmə Məsaiə in rəhan Iərməniğ. ?Kəni nəmə mipi Tefit aru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərməniğ?”

Kəni nətəmimi min u kəməutətəliğ e Iesu kəmotəgiən pik e rəhan nəghatien.

*Nətəmimi okotətəu vivi ilah o nəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Nian Iesu təmətəgətun ilah, kəni məni məmə, “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən nolien min rəha nəgətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətəgiən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisaiəni əpəha e makit. ³⁹ Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei məmə okotəharəg əpən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg əpən ikin nisaiəni ikin. ⁴⁰ Kəni motəkləh e nimə min rəha pətəlimis min, kəni moteiuə əmə məutəfəki əfəməh məmə okotol pəh nətəmimi kotisiai ilah, mətəu okəmanol nalpiniən kəm lah tapirəkis.”

*Məni rəha pətəlimis
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Kəni Iesu təmətəharəg əpəha e Nimə Rəha Uhgin iuəkir o bokis kətəfən məni ikin, materuh nətəmimi tepət kəutəraki=pən e məni rəhalah. Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət kəutəraki=pən e məni asoli min. ⁴² Kəni pətəlimis kəti ianrah təməfən məni əkəku keiu əmə.* ⁴³ Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni məni məmə, “Iətəni=pinə kəm təmah məmə pətəlimis əha ianrah pəhriən, mətəu təməraki=pən e məni asoli tapirəkis rəha nətəmimi min rəfin. ⁴⁴ Ilah kəmotəraki=pən e rəhalah məni, mətəu tepət min

əpəha lahuənu. Mətəu pətəlimis u iətəm in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin mənī rəhan o nosiən nəhmti niğin nauəniən, kəni tikə mīn əha ikin.”

13

Iesu təni məmə

Nimə Rəha Uhgīn otəmei

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgīn, kəni rəhan kəti nətəmi tueləf təməni=pən ohni məmə, “!Iəgətun, afu-to kəpiel asoli mīn mīne nimə mīn kotəuvir!”*

² Kəni mətəu Iesu təni məmə, “Itəmah nauteh natimnati mīn əha, mətəu nian otətəuva iətəm nimə mīn əha, nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mīn e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein.”

Nahməiən asoli otəuva

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Uərisig lan, Iesu təmuvən mətəharəg əpəha e Nītəuət Rəha Niği U Olif ikin kəhrun neruhian Nimə Rəha Uhgīn e nītəni=pən. Kəni Jemis, Jon, Pitə mīne Antiru kəməhuva ohni ilah pīsīn əmə. ⁴ Kəni kəmotətəpuəh ohni məmə, “?Əni-to məmə natimnati mīn əha okəhuva nəhgīn? ?Kəni nəmtətīən əhro u otol pəh iəkotəhrun məmə tinol nian əhruahru əha rəueiu rəha natimnati mīn əha?”

⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi, məsotegəhanian məmə koteiuə e təmah.

⁶ Kəni mətəu nətəmimi tepət okəpanəhuva e nərgək, kəti otəni məmə in Məsaiə, kəti otəni məmə in, kəni moteiuə e nətəmimi tepət.

⁷ “Kəni nəmə nəkotətəu məmə nətəmimi nəuvein kəutəməu əpəha iuəkīr o təmah, kəni motətəu mīn nəuvein mīn əpəha isəu kəutoh ilah mīn, mətəu nəgənməpītəmah otəsəginian. Natimnati mīn əha okotaupən məhuva pəhriən, mətəu səniəmə naunun nian əha tīnətəuva. ⁸ Nītəni asoli mīn okotəluagin, kəni kəntri mīn okotoh mīn ilah mīn, kəni nəmig asoli otələuəl ikin mīn rəfin, kəni nəumis asoli otus nətəmimi; mətəu natimnati mīn əha nətuəuiniən əmə rəha nahməiən iətəm otəmanuva, kotəhmen əmə e pətan iətəm təmol nərfīn, kəni mīnətuəuin mətətəu nahməiən məmə otəsuvəhian temək.

⁹ “Onəutətəu vi itəmah. Okələs itəmah kan nəkotəhtul e nəhmti kaunsil, kəni okoh itəmah əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən mīn, kəni onəkotəhtul aupən e kīg mīn mətəu-inu rəhak mīn u nətəmimi itəmah. Kəni onəkotəni pətīgəm iəu

* **13:1** Inəha Nimə Rəha Uhgīn ikin, kəmol nimə mīn e kəpiel asoli mīn. Nəuvein rəhalah nəfigəmian təhmen e fote-faif-tausin kilo. **13:2** Luk 19:44

kəm lah. ¹⁰ Mətəu okaupən kəni pətīgəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi ikīn mīn rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.

¹¹ “Nəmə kəhuya motaləs itəmah kətan məmə onəkotəhtul e kaunsil, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkotəni nak. E nian əhruahru əha, onəkotəni pətīgəm əmə nəghatiən u Uhgīn otəfinə kəm təmah, mətəu-inu nəghatiən u onəkotəni, səniəmə rəhatəmah nəghatiən, mətəu rəha Narmin Rəha Uhgīn otəfinə.

¹² “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru mīn kəm rəhalah tikimīr mīn məmə okotohamu ilah, kəni tatə mīn okotol mīn lanəha kəm nenətilah əhruahru mīn, kəni kəlkələh mīn okotəhtul motol nolīən əhmen mīn əmə kəm rəhalah tatə mine māmə mīn məmə okotohamu ilah. ¹³ Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati mīn əha okotol naunun, kəni Uhgīn otosmiəgəh.”

Nahməiən asoli əpəha Jerusiləm
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Nian əha, onəkoteruh ‘nati iətəm Uhgīn tətəməki lan əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni nati u tatol Nimə Rəha Uhgīn təsasimīən.’ (Iətəmi tətəfin nəghatiən u, in otəkeikei məsal lan məhrun nīpətīn.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei motaiu motagim=pən e nītəuət mīn. ¹⁵ Iətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən mīniən e nīpəgnəua nimə məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim. ¹⁶ Nəmə iətəmi tətəsum, kəni ko təsuvəniən lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.

¹⁷ “!Kəsi! Nahməiən asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nīpətan kəutəfən nah kəm nəpəou mīn. E nian əha okotos pik nahməiən. ¹⁸ Otəfaki əsanən kəm Uhgīn məmə natimnati mīn əha okəsəhuvaiən e nian rəha nətəpuiən, inəha nian rəha nīmətəgi asoli mine nuhuən mine, ¹⁹ mətəu-inu e nian əha, nahməiən asoli kəseruh əhanəhiən kəti mine tol lanəha e nian Uhgīn təmətəuvin mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəseruh mīniən nahməiən asoli kəti tol mīn lanəha. ²⁰ Mətəu Uhgīn təmətəi əkuəkīr nian əha. Nəmə təməsətəi əkuəkīriən, kəni ko iətəmi kəti təsəmiəgəhiən. In təmətəi əkuəkīr rəkis nian əha o rəhan mīn nətəmimi nətəm tinitəpīn rəkis ilah məmə rəhan mīn.

²¹ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, ‘!Afu-to Məsaiə əpəha!’ uə ‘!Afu-to in əpə!’ mətəu onəsotəhatətəiən lan. ²² Onəsotəhatətəiən lan mətəu-inu, Məsaiə eiuə nəuvein, mine iəni eiuə mīn, ilah okəhuya motol nəmtətīən mīn mine nati apispis mīn. Nəmə ilah kotəhrun nolīən, okotalkut məmə okotiuvī rəkis nətəmimi mīn u nətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis

ilah. ²³ !O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis məni pətigəm rəfin natimnati min əha kəm təmah.”

Nian rəha

Nəti İətəmimi otuva

(*Mat 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴ “Kəni e nian nahməiən asoli əha otikə,
‘kəni mitigar otəpis,
kəni məuig otəsasiəiən,

²⁵ kəni məhau min e neai okotəmei
kəni natimnati asoli min ikin e neai okotəlauəl.’

²⁶ Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti İətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanəniən mine nepətian əhagəhag asoli rəhak iətəm otasiəgəpin rəfin iəu.† ²⁷ Kəni e nian əha, iəkahli=pən nagelo min rəhak kəhuvən motəmki nətəmi min u Uhgın təmitəpin ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətiəh. Nagelo min okəhuvən e nətəni min rəfin ağin e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

Kəruru nian iətəm

Nəti İətəmimi otuva lan

(*Mat 24:32-36; Luk 21:29-33*)

²⁸ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigı u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutəpılıl, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ²⁹ Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh məmə natimnati min u kinəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhiən ağin iəkuva min.

³⁰ “İətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nıpəhriənən lan.‡ ³¹ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsəhkəiən. ³² İətəmi kəti təsəhrunian nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min Nəti İətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgın əmə in təhrun nian əhruahru əha.

İtəmah onəkotətəu vivi itəmah

(*Mat 24:42-44*)

³³ “Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva lan məmə otuva nəhgin. ³⁴ Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha iki pisin kəti, kəni məlin rəhan min noluek məmə okəutatig

13:22 Nəh 13:13 **13:25** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † **13:26** Afin-tu Dan 7:13
13:26 Nəh 1:7 **13:27** Mat 13:41 ‡ **13:30** Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian İesu təmimis rəkis nian nətəm İsrəl kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldia min tepət tepət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha İesu e fes 14-16 kəni ilah kotəgim.) Mətəu nəghatian rəha İesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva.

o rəhan mɪn natimnati, kəni məfən rəhalah mɪn uək kətiəh kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtiəhlua məmə otətair.

³⁵ “Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsəl mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian iətəmi asoli rəha nimə u otuva lan. Kəruru məmə otuva ləhnaiuv, uə o lapin, uə o fətukai tɪnətəri, uə mitigar tɪnətəri. ³⁶ Kəruru, kəmə təhro otuva ueiuehai əmə. !Təsəuviriən məmə nəkotapili nian in otuva! ³⁷ !Mətəu nəghatiən mɪn u iətəm iətəni=pinə kəm təmah, iətəni mɪn kəm nətəmimi mɪn rəfin məmə okəutair məutəsəl!”

14

*Nətəmi asoli kəməutəsəl
e suaru o Iesu məmə okotoh
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris asoli mɪn, mine nəgətun mɪn rəha Lou kəməutəsəl e suaru o Iesu məmə okotələs oneuən motohamu. ² Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet mətəu-inu mətə nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərəh kəm Iesu.

*Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətauən, kəni pətan kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmol e nokɪ nard, nigɪ kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha. ⁴ Kəni nətəmimi nəuvein kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni mautəni=pən kəm lah mɪn məmə, “?Təhro tətərəkɪn səntə? ⁵ !Nəmə tol səlɪm lan təhrun nosiən məni asoli təhmen e tri-hanrit tənariəs,* məhrun nəfəniən kəm nanrah mɪn!” Kəni məutahi pətan u.

⁶ Mətəu Iesu təni məmə, “!Otəpəh-tə! ?Nəutahi onak? In təmol nati təuvir kəm iəu. ⁷ Nian mɪn rəfin itəmah nanrah mɪn nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei, nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsatiğiən nian rəfin kitah mɪn itəmah. ⁸ Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol əpenə-penə o nian okitənim iəu. ⁹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin mɪn rəfin okətanus pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni okətanus mɪn nati u pətan u təmol məmə okəsəluviən lan.”

*Jutəs təməni məmə otegəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

13:35 Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38 * **14:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). **14:7** Dut 15:11 **14:8** Jon 19:40

¹⁰ Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, təmuvən meruh pris asoli mīn məmə otegəhan=pən e Iesu kəm lah. ¹¹ Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəni kəmotagiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən məni kəm in. Kəni Jutəs tətətəhtahnin əmə nian təuvir məmə otuva kəni tegəhan e Iesu lan kəm lah.

Nol əpenə-penəian

o lafet rəha Pasova

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni kīnatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah katoh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmi mīn rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə, “?Nəkəkei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə ikin məmə onəkəkol lafet ikin rəha Pasova?”

¹³ Kəni Iesu təmahlī=pən rəhan keiu iətəmi mīl məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəti tətətu=pən nəhu lan, kəni nəkuītəu=pən. ¹⁴ Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətəpuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, “?Iəgətun təni məmə nəuan u in pəhruvən məmə itimah in, mīne rəhan mīn nətəmi iəkətauən ikin e lafet rəha Pasova?” ¹⁵ Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis aɡin kīnəlīn vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol niɡtah ikin nauəniən.”

¹⁶ Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu tətəni mīne. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu tətəni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan

(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Tinəhniəuv, Iesu mīne rəhan mīn nətəmi tueləf kəməhuva, ¹⁸ mətauən e tepil. Iesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm tətəh məmə itəh kəti u ikinu rəueiu kətauən pəti kitah mīn, otegəhan=pən lak kəm rəhak mīn tikimīr.”

¹⁹ Kəni rəhan mīn nətəmi nīkilah tətəpəou aɡin, kəni mətətuəpuəh kətīəh kətīəh ohni məmə, “?Ei, Iərməniɡ, pəh u? !?Iəu!?”

²⁰ Kəni Iesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Itəh əmə kəti u nətəmi tueləf u in tətəuveri pəti piret e dis kətīəh matun. ²¹ Kəni iəu Nətī iətəmi oīəkəkei mīmīs məmə inu Nauəuə Rəha Uħin tətəni lak mīne, mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuīt kəsua iətəm otegəhan=pən lak Nətī iətəmi. !Tətəuvir əmə məmə in tətəsair=paiən!”

Iesu mīne kəmotəuən

e lafet rəha Pasova

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²² E nian kəməutauən, Iesu təmos p̄iret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhḡin, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, “Otos, inu n̄ipət̄ik.”†

²³ Mat̄ig mos m̄in kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhḡin, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmn̄im=pən lan.

²⁴ Kəni təm̄ani=pən kəm lah məmə, “Inu n̄irak iətəm tatol məmə n̄aniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. N̄irak u otaiu o nətəmimi tēpət məmə otafəl rəkis rəhalah təfagə tərāh m̄in. ²⁵ Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə oiəsəmn̄im m̄iniən wain u mətəuarus=pən oiəmanəmn̄im m̄in ikin Uhḡin otarm̄ənig ikin.”

²⁶ Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e N̄itəuət Rəha N̄igi U Olif.

*Iesu təm̄ani pət̄igəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

²⁷ Kəni Iesu təm̄ani=pən kəm lah məmə, “Itəmāh rəfin u onəpanotagim motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhḡin tinəni rəkis aupən məmə Uhḡin otəmanoh iətəmi rəha nəsaliən e sipsip m̄in, kəni sipsip m̄in okotaiu kət̄iəh kət̄iəh. ²⁸ Mətəu nian iəkəmiəgəh m̄in e n̄imis̄iən, iəkəupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmāh nəmanəhuərisig.”

²⁹ Mətəu Pitə təni məmə, “Nati əpn̄ap̄in ilah rəfin okotagim rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsagim rəkis̄iən lam.”

³⁰ Kəni Iesu təm̄ani=pən kəm in məmə, “Iətəni pəhriən kəm ik məmə o lap̄in əmə u, nian mən̄ig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³¹ Mətəu Pitə təm̄ani əskasik məmə, “Nati əpn̄ap̄in iəkəkeikei m̄imis kilau m̄in ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik.” Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni m̄in təhmen e Pitə.

*Iesu təmuvən mətəfaki
əpəha Ketsəm̄ani*

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kəni lap̄in kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgin u Ketsəm̄ani, kəni Iesu təm̄ani=pən kəm lah məmə, “Otəharəg u ikin u, pəh iəkuvən məfaki.”

³³ Kəni mit Pitə, Jemis mine Jon məhuvən, kəni n̄ikin tinətəhmə p̄ik, kəni tinətəu tərāh agin. ³⁴ Kəni təni məmə, “N̄ikik tətəhmə p̄ik, kəni iuək̄ir iək̄imis lan. Ələharəg u ikinu kəni məhlair əmə.”

† **14:22** P̄iret mine wain uə jus in nəmtət̄iən e n̄ipət̄i Iesu mine nira Iesu, kəni mətəsiru e tah məmə kautətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e niḡi kəməluau. Mətəu n̄iməfaki m̄in nəuvein kotəni məmə p̄iret u mine wain kət̄iəuva n̄ipət̄i Iesu mine nira Iesu agin. **14:24** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20

14:27 Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31** Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27

³⁵ Kəni muvən mīn nəuветin meiuaiu məmei e niftəni mətəfaki məmə, “Nəmə suaru kəti mīn əha ikin, pəh nian əfigəm u otəsuvaiən ohniəu.” ³⁶ Kəni mətəfaki məmə, “Apə,” (u nipətin u təni məmə rəhak tatə), “ik nəkəhrun nolian natimnati mīn rəfin. Əui, os rəkis nahməiən mīn u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsolian rəhak nətəligiən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkeikei.”

³⁷ Kəni mītəlig=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapili. Kəni təni=pən kəm Pitə məmə, “? Saimon, nətəpili, uə? ? Təhro nəsairiən-to auə kətiəh əmə?” ³⁸ Kəni məni=pən kəm lahal məmə, “Onəklair məhləfaki maleh vivi məmə onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nikitəmahal tolkeikei, mətəu nipətitamahal təpəu.”

³⁹ Kəni təməpəh mīn ilahal, mītəlig=pən mīn mətəfaki mətəni əmə nati kətiəh. ⁴⁰ Kəni mītəlig=pa mīn, mətəu kinlapili mīn, mīnləruru nairiən, kəni mīnləruru məmə okihləni=pən nak kəm in.

⁴¹ Təmuvən mīn kəni mītəlig=pa mau kisil, mətəu kəhlapili, kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “? Nəhlapili əhanəh məhləmeig? !Nəhmen! Nian tinuva məmə iəu Nəti Iətəmimi okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərəh. ⁴² !Hləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn, əpəha tətəva.”

*Tikimīr mīn rəha Iesu kəmotaskəlim in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴³ Iesu təmətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tuələf rəhan mīn[‡] tətaupən e nīmənin nətəmimi. Nəuvein kotəmki nau rəha nəluəginian, mīne neim məhuva. Nətəmi mīn u, pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁴ Iətəmi u tətəgəhan e Iesu kəm lah təməni rəkis kəm lah məmə, “Iətəmi əha iəkol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən lan, nəkotəhrun əmə məmə iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlim motos məhuvən motaskəlim vivi!”

⁴⁵ Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkir o Iesu, kəni məni məmə, “Təgətun,” kəni mol nəmtətiən rəha nolkeikeiən lan. ⁴⁶ Kəni nətəmimi mīn əha kəməhuva motaskəlim tiəkis. ⁴⁷ Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmatəhtul iuəkir o lah təmeuvi nau rəha nəluəginian e nimein maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rəkis matəlgi ioluək kəti lan rəha pris asoli əgin.

⁴⁸ Kəni Iesu təni məmə, “? Təhro nəutəmki nau asoli rəha nəluəginian mīne neim məutəhuva məmə onəkotələs iəu? ? Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluəginian

14:36 Mak 10:38; Jon 6:38 † **14:43** Inu Mak təmsimaru mīn, məni məmə Jutəs in mīn iətəmimi tuələf kəti rəha Iesu. In tolkeikei məmə təgətun əhruahru məmə nolian rəha Jutəs in tərəh pəhriən əgin. In tatol kəuit kəsua.

o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ⁴⁹ Nian min rəfin kitah min itəmah əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn iətəgətun nətəmimi ikin. ? Kəni nəkotəhro məsotaskəlīmīən iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgīn təmāni otəkeikei muva mol nīpəhriənīən lan.”

⁵⁰ Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motagim. ⁵¹ Kəni iətəm aluə kəti iətəm təmalkahu əmə e napən kəti matuərisig e Iesu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan, ⁵² kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmə magim. §

*Iesu təməhtul
e nəhmti kaunsil min*

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Kəni tətəpinəpu əhanəh, kəmos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli aɡin u kətuəpəpūmīn rəfin pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kəni Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli aɡin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia min rəha pris asoli aɡin mətətogəm e nigəm.

⁵⁵ Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmətəsəl e nəniən min nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehian kəti mine. ⁵⁶ Kəni nətəmimi tepət kəmotəiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatīən tətaiu pišin pišin.

⁵⁷ Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə, ⁵⁸ “Iəmətəu təmāni məmə otərəkin Nīmə Rəha Uhgīn u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmilah. Mətəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsoliən e nəhlmitəmi.” ⁵⁹ Kəmotəni lanəha mətəu ilah min, rəhalah nəghatīən tətaiu pišin pišin.

⁶⁰ Kəni pris asoli aɡin təməhtul aupən e lah kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nəsəghatīən? ?Təhro e nəghatīən min əha iətəm kautəni pətigəm tətələs pikin ik?”

⁶¹ Mətəu Iesu təpnəpin əmə məsəghatīən. Kəni pris asoli aɡin əpəha təmāni=pən min məmə, “?Təhro? ?Ik Məsaiə u Nəti Iətəmi kətəni-vivi?”

⁶² Kəni Iesu təni məmə, “!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti Iətəmi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgīn u iətəm rəhan nəsanənīən iahgin, kəni manoteh min iəu e nəpuə e neai iətuva.”

⁶³ Kəni pris asoli aɡin tearis rəhan napən min mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nikin təmərəh o nəghatīən rəha Iesu, kəni məni məmə, “Okəsotəsəl minīən iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan. ⁶⁴ !Ninotətəu rəkis

14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 14:50 Sam 31:11 § 14:52 Nətəmimi tepət kotəni məmə iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətəi nauəuə u. 14:58 Jon 2:19-21

tətəghati rah e Uhgïn! ?Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?"
Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mīmīs.

⁶⁵ Kəni kəmotol əvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotagəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, "!Ei, ik iəni rəha Uhgïn! !Əni-to məmə pəh u təməh ik!" Kəni soldia min rəha pris asoli agin kəmotem.

Pitə təməni məmə

in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva. ⁶⁷ Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni məni məmə, "Ik min itəlau Iesu iətəm Nasərit nəmətuan."

⁶⁸ Mətəu Pitə təmeiua, kəni məni məmə, "Iəkəruru nati ko nətəni," kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkakə.

⁶⁹ Kəni pətan əha təmeruh min in ikin əha, kəni məni=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikin məmə, "Suah u in min in ilah kəti." ⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiua min.

Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikin əha kəmotəni=pən min kəm in məmə, "Nipəhriən, ik min ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli."

⁷¹ Mətəu Pitə təməni məmə, "Nəmə iətəiua, pəh Uhgïn otol nalpinian əskasik kəm iəu," kəni mos min nonauvil məmə, "Iəkəruru suah kəha nəutəni!"

⁷² Kəni rəueiu agin min mənig təkakə min, kəni nikin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, "Mənig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu." Kəni Pitə tinətəu tərah əmeiko mətəsək.

15

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kəni ləplapin agin pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi min rəfin rəha kaunsil kəmotuhapumın ilah min, kəni mautələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmı Pailət, u kəpmən asoli rəhalah.

² Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "?Ik kig rəha nətəm Isrel?" Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Ik nətəni məmə tol lanko."

³ Kəni pris asoli min kəmotəni pətigəm nolian tepət lan.

⁴ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "?Təhro nəsuhalpinian? ?Nəmətəu kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin tepət lam?"

⁵ Mətəu Iesu təsəghati minian, məpnəpin əmə, kəni Pailət narmın təmiuvig ohni.

*Pailət təmāni māmə**Iesu otəkeikei mīmīs**(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

⁶ E nu min rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, nolian rəha kəpmən u Pailət māmə in otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni. ⁷ Kəni suah kəti, nərgin u Parəpəs, tətətig e kaləpus ilah in min nəuvein, mətəu-inu kəmotohamu iətəmimi e nian kəməutəluagin ilah kəpmən. ⁸ Kəni nīmənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in māmə otol əmə nati kətiəh təhmen=pən e iətəm tatol nian min, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.

⁹ Kəni Pailət təmətapuəh o lah māmə, “?Nəkotolkeikei māmə iəkahli pətigəm kig rəha nətəm Isrel?” ¹⁰ Təmāni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis māmə pris asoli min kəmotəfən Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetet.

¹¹ Mətəu pris asoli min kəmotəkeikei kəm nīmənin nətəmimi māmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət māmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu. ¹² Kəni Pailət təmətapuəh o lah māmə, “?Mətəu iəkəhro e suah u itəmah nəmotəni māmə in kig rəha nətəm Isrel?”

¹³ Kəni kəmotagət əfəməh māmə, “! Okətu-pəri e nigī kəməluau!”

¹⁴ Kəni Pailət təmətapuəh min o lah māmə, “?O nak? ?Nolian tərəh nak u suah u təmol?” Mətəu kəmotagət əfəməh min māmə, “!Okətu-pəri e nigī kəməluau!”

¹⁵ Kəni Pailət təmolkeikei māmə otol nikilah, kəni mahli pətigəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan soldia min māmə okotalis kəni motətu-pəri e nigī kəməluau.

*Soldia min kəmautol**mīrə Iesu**(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

¹⁶ Kəni soldia min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni māmə Praetoriəm. Kəni kəmotəuin rəfin e soldia min kəhuva mohtəlau lan. ¹⁷ Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uerin niləuis iətəm tol nihlin nihlin motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motəfəfau=pən lan kəm in. ¹⁸ Kəni motol mīrə kəni məutəuvsan lan məutəni māmə, “Itəmah iəkotəfinə nisiaiən kəm ik, kig rəha nətəm Isrel.” ¹⁹ Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanigī, motagəh lan, motasiəulin e nəulilah məutəfən nisiaiən eiua kəm in. ²⁰ Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan napən, kəni motit məhuvən māmə okotətu-pəri e nigī kəməluau.

*Kəməhtipən Iesu
e nigī kəməluau*

(*Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹ Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgin u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mine Rufəs.)* Tətuven Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otələs nigī kəluau. ²² Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nīpətīn təni məmə Louipil-uipil. ²³ Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mir məmə otəmnim pəh təsətəuiən nahməiən e nīpətīn, mətəu təpəh nəmnimian.

²⁴ Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e nigī kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən moturin tais ohni məmə pəh otos.

²⁵ Kəmotətu-pəri Iesu e nigī kəməluau e nain klok ləplapin, ²⁶ kəni motətəi rəkis nīpəgnəmtin u kəmotəh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatīən u e rəhan nigī kəməluau. ²⁷ Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau e nigī kəməluau, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuil.†

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in mətəuvsan lan mətəni məmə, “Ei, ik nəməni məmə onəkərəkīn Nīmə Rəha Uhgīn kəni nian tatol kisil lan, nəmanuyləkīn mīn in pīsīn. ³⁰ !Eiuaiu-to e nigī kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!”

³¹ Pris asoli mīn mine nəgətun mīn rəha Lou kəmotol əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni məmə, “!Təmasiru e nətəmimi tepət, mətəu ko təsasiru aruiən lan! ³² Təuvir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e nigī kəməluau pəh kitah koteruh motəhatətə lan.” Kəni iətəmimi mil u kətuəhkul ilahal Iesu kinatəni mīn nəghatīən tərəh lan.

Iesu tīnimis

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³ Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuian təmeiuaiu mirəuei nati. ³⁴ Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatīən məni məmə, “!Eli, Eli! ? *Lema sapaktəni?*”‡ Nīpətī rəhan nəghatīən təni məmə, “!Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?”

* **15:21** Kateruh lanu lan məmə nətəmimi mīn u Mak təmətəi nauəuə u tətuven kəm lah, ilah kīnotəhrun rəkis Aleksantə mine Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol təməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18 † **15:27** E kōpi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətəi e nəghatīən Kris əupən, nəghatīən pīsīn kəti mīn əha ikīn iətəm tatīlpin nəghatīən u mətəni məmə, “28 Kəni nəghatīən iətəm Aiseə təmətəi e Nauəuə Rəha Uhgīn tīnuva pəhriən. Tətəni məmə, ‘Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtīən lou.’ ” (Aes 53:12) **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 ‡ **15:34** Afin-to e futnot e Mat 27:46 **15:34** Sam 22:1

³⁵ Nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəməsotətəu vivian nəghatiən u, kəmotəni məmə, “Otətəu-to. Tətəuin e Elaijə.” ³⁶ Kəni ilah kəti təmaiu muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti timətmətig təhmen e kotin, məu-pəri e nəuanigi tuvən o Iesu məmə otəmnim. Kəni məni məmə, “Pəh-to kotəh-to məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə.”

³⁷ Mətəu Iesu təmagət əfəmäh min, kəni rəhan nehagiən tiet.

³⁸ Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, napən iətəm tətəhkul pəsığ e İkin Tasim Agın İkin, təməhapu nəuветin keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni. ³⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min iətəm təmatəhtul e nıkali Iesu, təmeh məmə təmimis lanəha, kəni in təməni məmə, “!Nipəhriənian, suah u in Nəti Uhgın pəhriən!”

⁴⁰ Nipətan nəuvein kəməutəhtul isəu məutəsəl=pa mauteruh. İlah nəuvein u Meri Maktələ, mine iahuni mamə rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Səlome. ⁴¹ İlahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmətatig Kaləli, məhlaşiru lan. İlah nipətan tepət kəmotəri məhuvən əpəha Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təməhluəig e Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Kəni nian əha Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpenəpenəian natimnati rəha Sapət, kəni oləuig nian rəha Sapət, kəsoliən uək lan. Tinəpinəpu, ⁴³ Josip in iətəm Aramatia tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətisiai in. In nıkin təməhti pik Narmənigiən Rəha Uhgın. Kəni təməsəğiniən, muvən o Pailət mətapuəh o nipəti Iesu. ⁴⁴ Nian Pailət təmətəu məmə Iesu tinimis rəkis, kəni təmauit mauin e iətəmi asoli rəha soldia min mətapuəh ohni məmə, “?Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimis rəkis uəhai əmə?”§

⁴⁵ Mətəu iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, “Nipəhriənian, tinimis rəkis.” Pailət təmətəu nəghatiən u kəni megəhan=pən e nipəti Iesu kəm Josip. ⁴⁶ Kəni Josip təmuvən mos nəhmti napən ruən kəti, nərgin u linən, muva mələs iahu Iesu e nigı kəməluəu məuveg lan, mələs muvən mələhu=pən e nipəg kəpiel u kəmel rəkis məmə okol suvət ikin. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsığ=pən e nipəg kəpiel u lan. ⁴⁷ Kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Josis, ilau kəmueruh ikin əha kəmələhu=pən Iesu ikin.

15:36 Sam 69:21 **15:40** Luk 8:2-3 § **15:44** Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e nigı kəməluəu, kəutəhrun nəmiəğəhian o nian kətiah uə keiu uə kisil mine, kəutol məmə nətəmimi okotos pik nəhməian, uərisig ko kəmanohmis.

16

*Iesu tinamiägäh
e rəhan nimisiän**(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)*

¹ Nian rəha Sapət tinuva minuvən rəkis, kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Jemis, mine Səlome kəmlös nəhmti nati pien-pien min u nəmiəvilah təuvir məmə okilol=pən e nipəti Iesu. ² Ləplapin agin mitigar tinətəri e Sante, pəta milahal u kəmhluvən e suvət. ³ Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəm lahal min məmə, “?Kərmə pah otasiru e tahal misuə rəkis kəpiel asoli əpəha e nipəg kəpiel?” ⁴ Mətəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

Mətəu nian kəmhluvən iuəkir, miləsəl=pən milafu kinisua rəkis e kəpiel. ⁵ Kəmhluvən imə e nipəg kəpiel milafu iətəm aluə kəti tətəharəg əha e nipəg kəpiel e nikalın maru ikin rəhalahal, təmuvən e kot əfəməh ruən kəti, kəni ilahal kəmhlauit pik ohni. ⁶ Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Sləgin pikiän. Nələsal e Iesu iətəm Nasərit, iətəm kəmətu-pəri e nigı kəməluau, mətəu in tikə u ikinu rəueiu. In tinamiägäh rəkis e rəhan nimisiän. Leruh-to nimein u kəmələhu=pən ikin. ⁷ Kəni rəueiu onəkluvən mihləni=pən kəm rəhan min nətəmimi mine Pitə, məmə in otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisig lan məhuvən motəh əha ikin məmə inu təməni rəkis mine kəm təmah.”

⁸ Kəmlaiu mihliet e suvət məhlagim, mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin. Kəni mihluvən məsləniän nati kəti mine kəm nətəmimi mətəu-inu kinləgin pik.*

*Iesu təmietpa o Meri Maktələ
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Nian Iesu təməmiägäh min e Sante ləplapin agin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ. Aupən təməhgi pətigəm narmin tərəh səpin lan. ¹⁰ Kəni Meri təmuvən məni=pən kəm rəhan min nətəmimi nətəm kəməutan ilah min ilah aupən, mətəu nikilah tətəhmə pik kəni məutasək. ¹¹ Mətəu nian kəmotətəu məmə Iesu tinamiägäh rəkis e rəhan nimisiän, kəni

16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** E kopi əuas min tepət rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, fes 9-20 kohkə, kəni nəghatiən rəha Mak təmol naunun u ikinu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Baebol, nikilah təhti məmə nətəpisin kotilpin fes 9-20. E kopi əuas min nəuvein min rəha Niutestimin, nəghatiən u tatos nimei fes 9-20: Nipətan min u kəməhuva, motəfa nəniän min u kəm Pitə mine in min nəuvein u ilah min ilah, e natimnati min u iətəmi u təməni kəm lah. Konu uərisig e natimnati min u, Iesu əmə təməfən nəghatiən kəm lah u tasim, tətəmiägäh, məruru məsikəiän nian kəti. Nəghatiən u tətəni məmə Uhgın təhrun nosmiəghian nətəmimi, in təhrun naskəlimiän iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təmahli pətigəm nətəmimi min rəhan məmə okotos rəhan nəghatiən məhuvən e nitəni min rəfin rəha nəhue niftəni.

miet=pa o pətan əha, mətəu ilah kəməsotəniən nīpəhriənīən lan.

Iesu təmietpa o rəhan iətəmimi mil keiu
(Luk 24:13-35)

¹² Uərisig, Iesu təmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmiəsipən Jerusiləm mətian e suaru, mətəu e nian əha nīpətīn təmol pīsīn.

¹³ Kəni ilau kəmiətəlig mīn mian muəni=pən kəm ilau mīn nəuvein, mətəu ilah kəməsotəni mīniən nīpəhriənīən e lau.

Iesu təmietpa o rəhan nətəmimi lepīn
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)

¹⁴ Kəni uərisig, Iesu təmiet=pa mīn o rəhan nətəmimi lepīn nian kəməutauən. Kəni mətahi ilah məmə, “Itəmah nəsotəhatətəiən lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik.” Təmah ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e nətəm kəmotəh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən.

¹⁵ Kəni məni=pən kəm lah məmə “Əhuvən motəni pətīgəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi mīn e nəuaniləuis mīn rəfin e nītəni mīn rəfin. ¹⁶ İətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgīn otosmiəgəh. Mətəu iətəmi təsəhatətəiən lan, Uhgīn otol nalpīniən asoli kəm in. ¹⁷ Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgīn otol ilah kotol nati apispīs mīn. Okotəhgi pətīgəm narmīn tərəh tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatiən iki pīsīn mīn. ¹⁸ İlah kotəhrun naskəlīmiən sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimiən nati kətakonə lan, mətəu ko təsərəkiniən ilah. İlah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmlah e nətəm kəutohmis kotəmiəgəh.”

Iesu tinəri matuvən e neai
(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)

¹⁹ Kəni nian İərməniğ Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan mīn nətəmimi, kəni Uhgīn tos mīnatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nīkali Uhgīn maru, ikīn ima nəsanəniən mīne nīsiəiən.

²⁰ Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmoht məhuvən motanus pətīgəm rəhan nəghatiən əpəha ikīn mīn rəfin. Kəni İərməniğ tətasiru e lah matol nəmtətīən tepət. Kəni nəmtətīən mīn əha kəutol nəfigəmiən məmə rəhalah nəghatiən in nīpəhriənīən.

LUK

Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Luk Təmätei

Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmätei nauəuə u? Luk təmätei nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha İesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pik ilau Pol. In səniən mə in iətəm İsrəl, in İanihlua əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha İesu. In təmätei nauəuə mil u: Nanusian Təuvir İətəm Luk Təmätei, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

? Təmätei tatuvən kəm pəh? Luk təmätei nauəuə u tatuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, “İətəmi iətəm tolkeikei Ughin.” Luk təmätei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihlua* min tepət okotafin.

? Natigian təhro lanu nian təmätei? Nətəmi tepət, nikilah təhti məmə Luk təmätatig Rom uə Sisəriə nian təmätei nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o İesu təmitəlau-təlau.

?Təmätei nauəuə u o nak? Luk təmolkeikei məmə otəti nəniən kəti təm təhruahru kəni məhagəhag e nəmiəgəhiən rəha İesu. Kəni in təməghati ilah nətəmi min kəmotaliuək ilah İesu mauteruh rəhan min noliən mine nəniən min. Nian in təmos nəghatian rəha İesu o lah kəni Luk təmätei nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə İesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsoliən nati kəti tərah. Kəni in Ughin, mine in İosmiəgəh.

¹⁻² Teofiləs, ik iətəmi asoli katisiəi ik, kəni iəkətei nauəuə u tatuvən kəm ik.

Aupən, Ughin təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tinol ilah kinəhuva minautol nipətin. Nətəmi tepət kəmətətig e nian əha, mauteruh natimnati min əha e nəhmtilah əhruahru, kəni mətəni. Kəni nətəmi nəuvein kəmətətəu rəhalah nəghatian, kəni mətətkut pik məmə okotətei rəkis əhruahru natimnati min əha. ³ Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatian min əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətuəuin əhro, kəni iəu rəhak nətəligian məmə təuvir iəu min iəkətei rəkis əhruahru natimnati ərəfin min əha məmə onəkəfin. İətəti əhruahru natimnati min u nəukəti nəniən mine natimnati iətəm kətuəhuərisig. ⁴ İəkolkeikei məmə iəkəni natimnati min əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkis kəm ik, in nipəhriənən.

* : Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksini. **1:1-2** Uək 1:1

Agelo tāmāghati e nairiān rāha Jon Bāptais

⁵ E nian rāha suah kēti, nārgin u Herot Asoli, kig rāha Jutiā, e nian āha pris kēti nārgin u Sēkarāea. In kēti mīn e pris mīn u kētāni nārgi lah mēmā, Pris mīn rāha Apia. Aupān rākis, suah u Apia tatsipān e pris u Eron. Rāhan pētāuāhli nārgin u Ilesāpet, kēni in mīn tatsipān e pris u Eron. ⁶ Kēni ilau kuāhruahru e nāhmti Uhgīn, nian rāfin kētūitū=pān vivi noliān rāha Lou rāhan mīne nāghatiān mīn rāhan, kēni māsuarākiniān kēti. ⁷ Nati āpnāpīn kuāhruahru, mētāu ilau nētīlau tikā. Ilesāpet, in tāsēmākīān mētāuarus mīnāpētāuāhli kēni ilau pēti kīnuāuāhli.

⁸ Kēni nian tīnuva āhruahru, mēmā pris mīn rāha Apia okāhuvān e Nīmā Rāha Uhgīn motol rāhalah natimnati mīn. Kēni Sēkarāea, in mīn tāmuvān mē tol pīsāpīs rāha Uhgīn.

⁹ E noliān rāha pris mīn, ilah kāmōtatu e kēpiel ākēku mīn mē otāgātun pāh mē otol nati e Nīmā Rāha Uhgīn mēmā otuvan nati pien-pien tuvān kām Uhgīn. E nian ilah kāmōtol lanāha in tāmāgātun Sēkarāea. ¹⁰ Kēni e nian in tāmuvān imā mētuvan nati pien-pien, nētāmimi tepēt kāmāutāhtul ihluā mātūfaki.

¹¹ Kēni agelo kēti rāha Uhgīn tāmīetiāgām=pān ohni mētāhtul āha e nāven maru ikīn, āha kātuvan nati pien-pien ikīn. ¹² Kēni nian Sēkarāea tāmēruh, kēni narmīn tāmīuvig mētārāmrumīn mīnāruru āfāmāh nati, kēni nāginīān tāmāriāuāh e nīkin.

¹³ Mētāu agelo tāmāni=pān kām in mēmā, “Sēkarāea, sāginīān, mētāu rāueiu Uhgīn tīnētāu rāham nāfakiān. Kēni rāham pētāuāhli Ilesāpet otos nētīn kēti iārman. Kēni onākēkeikei mauīn e nārgin mēmā Jon. ¹⁴ Kēni onākētāu tāvīr magiān mīn, kēni nētāmimi tepēt okōtagiān o nairiān rāhan, ¹⁵ mētāu-inu in otuva iātāmi asoli e nāhmti Iārmānig. Kēni in otāsāmnīm aginiān wain mīne nāmnimīān āskasik mīn. Kēni Narmīn Rāha Uhgīn otāriāuāh lan, nian otātātig āhanāh e nārfi rāhan māmā, matuvān āmā lanāha nian rāfin. ¹⁶ Kēni in otiuvi=pa nētām Isrel tepēt okōhtālig=pa o Iārmānig, Uhgīn rāhalah.

¹⁷ “Uārisig Iārmānig otuva, mētāu in otaupān muva mētān e narmīn mīne e nāsānāniān tāhmen e Elaijā mēmā in otāuhlin nētāligiān rāha tatā mīn kohtālig=pān mīn o rāhalah kākālāh mīn, kēni in otāuhlin mīn nētām kētāhtī nāuia Uhgīn okotos mīn neinatigīān rāha nētāmi kotāhruahru. E noliān āha, in otol āpenā-penā o nāmīāgāhiān rāha nētāmimi o nuvaiān rāha Iārmānig.”

¹⁸ Kēni Sēkarāea tāmāni=pān kām agelo mēmā, “?Oīākāhro lanu mēhrun mēmā nati u otuva mol nīpāhriāniān lan? Mētāu-inu iāu ināuāhli rākis, kēni rāhak pētān mīn tīnāpētāuāhli.”

19 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “İəu, nərgək u Kapriel, kəni iəu iətəhtul e nəhmti Uhgın e nian ərəfin. Kəni in təmahli=pa iəu məmə iəkuva məghati kəm ik, kəni məni=pinə nanusiən təuvir u. 20 !Ətəlig-to lak! Naməm otekəu kəni onəsəghatiən mətəuarus=pa nəkeruh nıpəti nəghatiən u, mətəu-inu nəməsəniən nıpəhriəniən e rəhak nəghatiən. Nati u in otuva mol nıpəhriəniən lan e nian əhruahru rəhan.”

21 Kəni e nian əha, nətəmimi kəməutəhtahnin Səkarəea, nıkilah təhti məmə təhro tınan tınuvəh əha e Nimə Rəha Uhgın.

22 Mətəu nian in təmuva ihluə, mətəu tınəruru nəghatiən, kəni ilah kəmotəhrun məmə in təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən əpəha imə. In təməghati əmə e nəhlmin kəm lah, məsəghatiən mətəu namın təmekəu.

23 Nian rəhan uək rəha pris e Nimə Rəha Uhgın təmol nau-nun, kəni in təmitəlig=pən lahuənu. 24 Kəni təsuvəhiən, rəhan pətauəhli təməpəh məuig e iəpəou. Kəni e məuig faif, pətauəhli u in təməthluəig əmə lahuənu, 25 kəni in təməni məmə, “Inu uək rəha İərməniğ. Aupən ikin, nətik tikə kəni iətaulis. Mətəu rəueiu u, Uhgın tınol təuvir kəm iəu, kəni nıkin tagiən məmə iəkələs nətik, kəni iəu oiəsaulis minian e nəhmti nətəmimi.”

Agelo təməni pətiğəm mə İesu otair

26 Nian İlesəpet iəpəou tınatig lan minos məuig sikis, Uhgın təmahli=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuvən e nıtəni Kaləli e taun kəti nərgin u Nəsərit. 27 In təmos nəghatiən kəti matuvən rəha pətan mıtə kəti iətəm təruru əhanəh iərman, mətəu kınəni rəkis məmə okitipən mə rəha suah kəti, nərgin u Josip. In mipi Kig Tefit tərəh. Kəni pətan əha, nərgin u Meri. 28 Kəni agelo təmuvən miet=pən, kəni məni=pən kəm in məmə, “Təuvir, Meri. Uhgın təmələhu rəhan nəuviriən kəm ik, kəni in mətətiğ itəlau min.”

29 Mətəu Meri tınəruru əfəməh nəghatiən əha, kəni nıkin tınəhti pik məmə nıpəti nəghatiən əha təhro lanu. 30 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səginian, Meri, mətəu-inu Uhgın təməni rəkis məmə in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik. 31 Kəni inəha, ik onəkəpəh məuig e nətim kəti, kəni onəkələs iərman. Kəni onakauin e nərgin mə İesu. 32 In otuva iətəmi asoli kəni in iətəmi keikei, kəni okauin lan məmə Nəti Uhgın İlis Agin. Kəni İərməniğ Uhgın otol in tuva Kig təhmen=pən əmə e tipin tərəh Tefit. 33 Kəni in otərməniğ e nətəmimi min rəfin nətəm kəutsipən e Jekəp, kəni rəhan narməniğian otətiğ itulin matuvən naunun tikə.”

34 Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə, “?İəsəhrunian məmə oiəkəhro lanu mələs suakəku kəti nəmə iəsitəu-pəniən

iərman kəti?” ³⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Narmın Rəha Uhgın otuva matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgın İlis Agın otəuveg ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin lan məmə in nəti Uhgın. ³⁶ Kəni iətəni=pinə kəm ik məmə ik kəti İlesəpet tinamki-amki rəkis e nətin kəti iərman, nati əpnəpın in tinəpətauəhli rəkis. Kəmətəni lan məmə ko təseməkiən, mətəu rəueiu əha tinəpəh rəkis məuiğ sikis e nətin. ³⁷ Natimnati min u tatitəu=pən əmə nəghatiən rəha Uhgın məmə, ‘Uhgın təhrun nolien natimnati ərəfin, kəni nati kəti təsiəkisiən ohni.’” ³⁸ Kəni Meri təməni=pən məmə, “Əuəh, iəu pətan iol əhruin əmə rəha İərməniğ. Pəh in otol lak nati nak iətəm ik ninəni rəkis.” Kəni agelo təpəh in, kəni mitəlig.

Meri təmuvən məmə otəsalpən e İlesəpet

³⁹ Uərisiğ lan təsuvəhiən, kəni Meri təmiet iman ikin kəni maliuək uəhai mətuvən e taun e nitəuət e Jutiə mə otəsal=pən e İlesəpet, ⁴⁰ kəni in təmuvən e lahuənu rəha Səkarəea, kəni muvən imə mətəni təuvir kəm İlesəpet. ⁴¹ Kəni nian İlesəpet təmətəu nəghatiən rəha Meri, suakəku u iətəm tətətiğ e nərfin təmauit, kəni Narmın Rəha Uhgın təməri e niki İlesəpet. ⁴² Kəni in təmagət əfəməh məmə, “!Uhgın tinol təuvir ohnik tapirəkis niyətan ərəfin, kəni in tinol təuvir min kəm suakəku u onəkələs! ⁴³ Nikiğ tagiən. Kəni təhro Uhgın təmol nati təuvir asoli kəm iəu, məmə məmə rəha İərməniğ rəhak tuva məsal=pa lak. ⁴⁴ İətəni lanu mətəu e nian iəmətəu rəham nəghatiən, kəni suakəku u e nərfək təmagiən mauit. ⁴⁵ Uhgın otol təuvir kəm ik mətəu-inu nəməni niyəhriəniən e nəghatiən u İərməniğ təməni tinuva lam məmə otol niyəhriəniən lan.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kəni Meri təməni məmə,
 “E nəmiəğəhiən rəfin rəhak, iatləfəri nərgi İərməniğ ilis,
⁴⁷ Kəni nikiğ tətəgiən pik o Uhgın İosmiəğəh rəhak,
⁴⁸ mətəu-inu iəu pətan iol əhruin əmə u iəu nati əpnəpın əmə,
 mətəu nikiğ tətəhti iəu.
 Kəni rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəfin okotəni məmə
 Uhgın təmol təuvir kəm iəu;
⁴⁹ mətəu-inu Uhgın u nəsanəniən rəhan in iahgin,
 in təmol nati apispis min təuvir pik agın kəm iəu,
 kəni in nərgin tasim.
⁵⁰ In tatolkeikei nətəmimi min u kəutisiai in, inu nətəmimi e
 nəuaniləuis əupən ikin mətəuarus=pa nəuaniləuis min
 nətəm kəutəhuva əhanəh.
⁵¹ In təmol nati apispis min e nəsanəniən e nəhlmin.

In tāmēhgi-atiti nētām kəutəfəri ilah e nətəligiən rəhalah.

⁵² In tatosiahu narməniḡ min e rəhalah narməniḡiən, kəni in tətəfəri nətəmi min u rəhalah nətəligiən teiuaiu.

⁵³ Nətəmi nəumis tatus ilah, in tətaugiən ilah e nauəniən təuvir, kəni nətəmi rəhalah nautə tepət, in tahli pətigiəm ilah, kəni nati tikə e nəhlmī lah.

⁵⁴ Uhgīn təmasiru e nəuaniləuis min rəha Isrel u rəhan iol əhrui min,

kəni təməsaliuən e rəhan nolkeikeiən e ⁵⁵ Epraham mine rəhan min nəuaniləuis,

matuvən əmə lanko naunun tikə məmə inəha təməni kəm tipilah min nuvəh.”

⁵⁶ Kəni Meri təmatig ilau Ilesəpet mətəuarus=pən məuiḡ kisil, kəni in təmitəlig=pən əpəha iman ikin.

Nairiən rəha Jon Bəptais

⁵⁷ Kəni nian əhruahru rəha Ilesəpet tinuva məmə otemək lan, kəni təmələs nətīn iərman. ⁵⁸ Kəni nətəmimi nətəm kəutatig iuəkīr ohni mine rəhan min nəuaniləuis, kəmotətəu nanusiən əha məmə Iərməniḡ təmol nəuviriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiəh ilah min məmə okotagiən pəti.

⁵⁹ Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkīr kotauin e nərgin məmə iahuni rəhan tatə Səkaraea, ⁶⁰ mətəu rəhan məmə təni məmə, “Kəpə. Okauin e nərgin məmə Jon.”

⁶¹ Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “?Onak? Rəham nərgin u Jon tikə.”

⁶² Kəni kəmotəghati e nəhlmīlah məutətapuəh o Səkaraea mə in otəkeikei mənī-to mə okauin e nərgin mə pəh. ⁶³ Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətei rəkis nati kəti lan, kəni in təmətei=pən məmə, “Nərgin u Jon.” Nian kəmotəh, narmīlah təmiuviḡ pik.

⁶⁴ Kəni e nian əmə əha, nami Səkaraea tinimətig kəni tinəhrun nəghatiən mətəni-vivi Uhgīn. ⁶⁵ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkīr kəmotəgin. Kəni nətəmimi kəmotəni pik natimnati min u titəlau-təlau əha ilis e nitəni Jutiə. ⁶⁶ Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha, kəni məutətəlig lan, məutətapuəh məmə, “?Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?” Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə məmə nəsanəniən rəha Iərməniḡ tətətig lan.

Səkaraea təməni pətigiəm nəghatiən Uhgīn təməfən kəm in

67 Kəni Narmın rəha Uhgın təməri e niki Səkaraea, tatə rəha Jon, kəni in təməni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. Kəni təməni lanu məmə,

68 “Pəh kotəni-vivi İərməniğ, u in Uhgın rəha nətəm Isrel, mətəu-inu in təmuva məmə otasiru e rəhan mın nətəmimi, kəni in təmos rəkis ilah e nəhlmi tikimir mın rəhalah.

69 Uhgın u təməfəri iosmiəğəh əsanən iətəm otosmiəğəh kitah. İosmiəğəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Təfit.

70 Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhgın təməni rəkis kəm tah nəghatiən rəha iəni mın rəhan əupən.

71 In təməni-əskasik rəkis məmə otosmiəğəh itah o tikimir mın rəhatah mine nətəmimi rəfin nətəm kəutəməki e tah.

72 In tətləfəri iosmiəğəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni kəm kəha tərəh mın,

kəni təsaluian e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan nəniəskasikiən rəha nasiruiən,

73 inu nəniəskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.

74 In təmləfəri iosmiəğəh əha məmə otosmiəğəh itah,

kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimir mın rəhatah məmə nian mın rəfin e nəmiəğəhiən rəhatah,

kitah okotəhrun nolian rəhan uək e nəhmti Uhgın, kəni məsotəğiniən,

75 kəni kitah okotasim, kəni nəmiəğəhiən rəhatah otəhruahru e nian mın rəfin.

76 “Kəni ik, nətik, okauin lam məmə ik iəni rəha Uhgın İlis Ağın, mətəu-inu ik onəkəupən e İərməniğ məmə onəköl əpenə-penə rəhan suaru.

77 Ik onəkəni pətigəm kəm rəhan mın nətəmimi məmə Uhgın otosmiəğəh ilah nian in otafəl rəkis rəhalah təfəgə tərəh mın.

78 In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol təuvir kəm tah.

E nolkeikeiən rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e miğigar tətəri e neai,

79 mətasiəğəpin itah nətəmimi kəutatig e napinəpuian mine əpəha ikin nimisiən tətəh itəmi ikin,

kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəməlinuiən.”

80 Kəni suakəku təmepət e niyətin, kəni narmın rəhan təsanən. Kəni nian rəfin in tətətig əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətəuvin uək lan kəni nətəm Isrel okoteruh.

2

*Nairiān rāha Iesu
(Mat 1:18-25)*

¹ E nian min əha uərisig Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin u Sisə Okastas, in iətəmi asoli təmətarməniḡ e niṭənimtəni min rəfin rāha Rom. In təmələhu lou kəti məmə okafin rəfin nətəmimi iətəm kəutətiḡ rəfin əha ikin. ² Inu nafiniān nətəmimi kəmaupən kol, kəni Kuarinias in kəpmən rāha Siria. ³ E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəliḡ=pən imalah min ikin kəmotair ikin məmə okafin ilah, kəni kətei rəkis nərgilah e nauəuə rāha kəpmən. ⁴ Kəni Josip mine Meri kəmiaiet e niṭəni Kaləli e taun kəti, nərgin u Nasərit, mian əpəha niṭəni Jutiə e taun kəti, nərgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ikin əha mətəu-inu Josip in mipi Tefit tərəh.

⁵ Ilau Meri kətian məmə okos nərgilau. Kinəni rəkis mə Meri otitəu=pən Josip, kəni Meri in namki-amki rəkis e iəpəou. ⁶ Nian ilau əpəha Petlehem, nimə tikə məmə okuapili ikin, kəni kətuapili e nimə rāha natimiəḡəh min. Kəni nian rāha Meri tinuva məmə otemək e nətin. ⁷ Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iərman. Kəni in təuveḡ e napən, mələhu=pən e bokis kəti iətəm kətələhu=pən manvehli u natimiəḡəh min kətauəuən=pən ikin.

*Nətəmimi rāha sipsip min
mine nagelo min*

⁸ Kəni e nikali Petlehem, nətəmimi rāha sipsip min kəməutəsəl o rəhalah min sipsip min lapin. ⁹ Kəni agelo kəti rāha Iərməniḡ təmietiḡəm=pən o lah, kəni nəhəḡəhəḡiān asoli rāha Iərməniḡ təmasiəḡəpin ilah, kəni kəmotəḡin pik. ¹⁰ Mətəu agelo təni=pən kəm lah məmə, “Sotəḡiniān, mətəu-inu iəu iətuva məmə iəkəfinə nəniān təuvir kəti iətəm otol niki nətəmimi kotəḡiān pik, kəni nəniān u in rāha nətəmimi ərəfin. ¹¹ Əpəha e taun rāha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u rəueiu. In Iosmiəḡəh, kəni in Kristo iətəm Uḡin təməni aupən məmə otahli=pa o təmāh, kəni in Iərməniḡ. ¹² Inu nəmtətian rəhatəmāh: onəkoteruh suakəku kəməuveḡ e napən, kəni kələhu=pən e bokis kətaḡin=pən nati miəḡəh min ikin.”

¹³ Kəni rəueiu aḡin, nagelo min tepət kəmoḡietḡəm=pa məutəhtul ilah min, məutəni-vivi Uḡin, məutəni məmə, ¹⁴ “Kətəni-vivi Uḡin əpəha ilis ilis aḡin e neai. Kəni əpəha ləhtəni e nəhue niṭəni u, nətəmimi iətəm niki Uḡin tətəḡiān o lah, ilah okotətiḡ e nəməlinuiān.”

*Nətəmimi min rāha sipsip min
kəmāhuvən moteh Iesu*

15 Nian nagelo min kinotəpəh nətəmimi rəha sipsip min minotohtəlig=pən e negəu e neai, kəni nətəmimi rəha sipsip min kəmotəni kəm lah min məmə, “Pəh kəhuvən Petlehem moteh-to nati u İərmənig təməni=pa kəm tah.”

16 Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mine Josip mine suakəku iətəm kəmələhu=pən e bokis iətəm kətaugin=pən nati miəgəh min ikin. 17 Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotanus nəghatiən e suakəku u iətəm kəmos o agelo. 18 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəghatiən əha rəha nətəmimi rəha sipsip min, ilah kəmotəuit, narmilah təmiuvig pik. 19 Mətəu Meri təmatos əmə e nikin natimnati rəfin min u, kəni mətətəlig lan nian min. 20 Kəni nətəmimi rəha sipsip min kəmohtəlig, məutəfəri nərgi Uhgın məutəni-vivi in o natimnati rəfin iətəm kəmotətəu kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən kəm lah.

Kəmauin e nərgi İesu.

21 Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəhgi=pən titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e nərgin məmə İesu, nərgin u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupən rəkis, nian in təməsəpəh əhanəhiən məuig lan.

Josip mine Meri kəmuos İesu mian e Nimə Rəha Uhgın

22 Kəni tinuva əhruahru e nian rəha Josip mine Meri məmə okuələs suakəku u mian əpəha Jerusiləm məmə okuəfən kəm İərmənig. Kəni ilau kəmian. 23 Inu tatitəu=pən əhruahru Lou rəha İərmənig u tətəni məmə, “Suakəku iərman min u kəmaupən kələs ilah, okəkeikei kətəfən ilah kəm Uhgın məmə rəhan.”

24 Kəni ilau kəmian Jerusiləm o nati kəti min, məmə ilau okuos mak keiu uə iəuein keiu, kəni miohamu mətuəfən kəm Uhgın o nafəliən namikmikian rəha Meri, tatitəu=pən əmə Lou rəha İərmənig u Mosis təmətei.*

Simion təmeruh İesu

25 Kəni inu iətəmimi kəti əha Jerusiləm nərgin u Simion. Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni nian rəfin tatitəu=pən nəghatiən rəha Uhgın. Kəni in tətəhtahnin nuvaiən rəha Kristo iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtilah nətəm Isrel. Kəni Narmın Rəha Uhgın təmuva məriauəh e nikin. 26 Narmın Rəha Uhgın tinəni rəkis kəm in məmə otəsimisiən mətəuarus in oteh Kristo iətəm İərmənig təməni mə otahli=pa. 27 Narmın Rəha Uhgın təməuhlin nikin məmə in otuvən e Nimə Rəha Uhgın.

2:19 Luk 2:51 2:21 Luk 1:31 2:22 Lev 12:1-8 2:23 Eks 13:2,12 * 2:24 Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan məmə nıpətın otamikmik e nəhmti Uhgın o nian fote. Rəkis ko, rəhan məmə mine tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruətuəhiən tatitəu=pən Lou rəha Mosis. 2:24 Lev 12:8

Kəni Josip mine Meri kəmuələs suakəku u Iesu mian e nimə Rəha Uhgın məmə ilau okuol natimnati rəfin iətəm Lou tətəni.

²⁸ Kəni Simion təmeruh Iesu, kəni in təmələs=pa e nərfin, kəni mətəni-vivi Uhgın, mətəni=pən məmə,

²⁹ “İərməniğ, nəmol rəfin rəham nəghatian o nəniəskasikian kəm iəu, iol əhrui əmə rəham.

Kəni rəueiu, inategəhan lak məmə iəkimis-tə e nəməlinuiən,

³⁰ mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh nətəmimi.

³¹ İk nəmol əpenə-pənə məmə in İosmiəgəh, kəni nətəmimi rəfin okoteruh.

³² In otuva nəhagəhəgian, kəni otəgətun rəhan suaru kəm Nanihluə† mın,

kəni nətəmimi okotləfəri rəham mın nətəm İsrəl o İosmiəgəh əha.”

³³ Kəni tatə mine məmə rəha suakəku u, narmilau təmiuvig o nəghatian mın əha Simion təməni lan. ³⁴ Kəni Simion təməfaki məmə nəuviriən rəha Uhgın otuvən o lau. Kəni in təməni kəm Meri u məmə rəha suakəku məmə, “Onakateh, Uhgın təməni rəkis məmə suakəku u otol məmə nətəmimi tepət əpəha İsrəl okoteiuaiu motorin, kəni tepət mın okotəri. Kəni in otuva nəmtətian kəti nətəmimi tepət okotəghati rah lan məmə,

³⁵ nətəmimi okoteruh nətəligian mın e niki nətəmimi tepət.

“Kəni Meri, niki otitəgit təhmen e suah kəti təməu niki e nau asilə.”

Ana təmeruh Iesu

³⁶ Kəni pətəuəhli kəti əha ikin, nərgin u Ana, kəni in iəni kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in təmsipən e Aser aupən ikin. Pətəuəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mıtə əmə kəti,

kəni mıtəu=pən rəhan iəuəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpin əmə, kəni rəhan iəuəhli timis. ³⁷ Kəni pətan u təmətatig əmə lanəha mətəuarus=pa in pətəuəhli kəti. Kəni rəueiu minos nu eiti-fo. Nian rəfin in tətətig e Nimə Rəha Uhgın mətəfaki,

inəha ləplapın mine ləhnaiuv tətətuəkəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgın. ³⁸ Kəni in təmuva ikin əha e nian əhruahru Simion tətəghati e suakəku. Kəni pətəuəhli u tətəni-vivi Uhgın ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u kəməutəhtahnin məmə Kristo in otitis nətəm İsrəl.‡

Josip mine Meri kəmian Nasərit

2:30 Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 † **2:32** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksinəri.

2:32 Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8 ‡ **2:38**

Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Kristo in otitis İerusaləm,” kəni İerusaləm tatəpsen=pən nətəm İsrəl ərəfin. Kəni nəghatian u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutatig e nian rəha Iesu, niki lah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm İsrəl e nəhlmi tikimir mın u nətəm Rom. Mətəu nipətin asoli məmə Kristo otitis nətəm İsrəl e təfəgə tərəh mın rəhalah.

39 Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou rəha Iərməniḡ tətəni, kəni kəmlitəliḡ=pən nitəni Kaləli e taun Nasərit, imalahal ikin. 40 Kəni suakəku təməpət muva məskasik, kəni in teinatig vivi, kəni nian rəfin nəuviriən rəha Uhgīn tətəriauəh e rəhan nəmiəḡəhiən.

Iətəm aluə Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgīn

41 E nu min rəfin, tatə mine mamə rəha Iesu kətian Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. 42 Nian Iesu tinos nu tuələf, in təmitəu=pən ilau mihluvən əpəha ilis e lafet əha, təhmen=pən əmə e nolien rəha nətəm Isrel. 43 Nian lafet tinol naunun, kəni nətəmimi kinotohtəliḡ mautəhuvən imalah min ikin, mətəu iətəm aluə Iesu in təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha Jerusiləm, mətəu ilau kuəruru. 44 Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi min nəuvein motaupən, kəni ilah kəmotaliuək o nian apiəpiə kətiah. Kəni ilau kinətuəsəl lan o rəhalau min nətəmimi, mine nətəmimi iətəm kuəhrun ilah. 45 Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiatəliḡ muəsəl lan mian Jerusiləm.

46 Kəni e nian kisil, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgīn, tətəharəḡ ilah nəḡətun min matətəliḡ e lah, kəni mətətapuəh o lah o natimnati nəuvein. 47 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhrunien mine rəhan nuhalpiniən nəḡhatien min.

48 Kəni nian rəhan tatə mine mamə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan mamə təməni=pən kəm in məmə, “Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e timplau. Itimplau rəham tatə nikitimplau təhti pik ik, kəni iətuəsəl pik lam.” 49 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Nətuəsəl lak onak? ? Nəsuhrunien məmə iəu iəkəkeikei mətuva e nimə rəha rəhak Tatə?” 50 Mətəu ilau kəsuhrunien nipəti nəḡhatien tətəni kəm lau.

51 Kəni in təmitəu=pən ilau mihleiuaiu mihluvən əpəha Nasərit. Kəni in təmisiəi ilau matol nəuialau. Mətəu nian rəfin rəhan məmə tətətəliḡ e natimnati rəfin min əha e nikin. 52 Kəni Iesu təmatepət e nipətin, kəni rəhan nəhrunien tatol iahgin, kəni e nian min rəfin, Uhgīn mine nətəmimi nikilah tətəḡiən ohni.

3

Jon Bəptais təməni pətiḡəm nəḡhatien rəha Uhgīn

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipiriəs, in təmətarməniḡ e nitəni min rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətarməniḡ mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli

nauvein min kautarmänig lähtäni e Sisä e niftäni älkäläh min rähä Rom, inu Herot tätarmänig apäha Kaläli, mine pian Filip in tätarmänig apäha Ituria mine Trakonaetas, mine Lisantias tätarmänig apäha Apilin, mine Pontias Pailät u iätäm Rom in kəpmän rähä Jutiä. ² Inu e nian əhruahru rähä Anäs mine Kaiəfäs ilau pris asoli aġin mil rähä Isrel.

E nian əha, Jon näti Səkaräea, in tınepət rəkis, in mätän apäha təpiä-məpiä ikin, kəni Uhgın təməfän nəghatıən kəti kəm in. ³ Kəni in təmuvän mätän rəfin əha iuəkır o nəhu Jotän mətəni pətıgəm nəghatıən rähä Uhgın. In mətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e noliän təräh min rəhalah, kəni məhuvän o Uhgın, məmə in otafəl noliän təräh min rəhalah. Kəni nəmtətıən lanko, okol bəptais e lah. ⁴ In təhmen əmə e nəghatıən rähä iəni u Aiseə iätəm təmətei e nauəuə rəhan məmə, “Suah kəti tətəuın apäha ikin təpiä-məpiä ikin mətəni məmə, ‘itəmah, nəkotol əpenə-penə e suaru rähä İərmänig, kəni mautol rəhan suaru təhruahru. ⁵ Nıpəgləuahtəni min otırəuei vivi, kəni nıtəuət min mine narıt min rəfin okosi-ahu, kəni suaru ekəu-ekəu min okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-apəhri okol təpiä. ⁶ Kəni nətəmimi rəfin okotəh suaru rähä Uhgın o nosmiəġhıən nətəmimi.’”

⁷ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “! İtəmah nəkohtəhmen əmə e təġəluə min! !Nikitəmah təsəhtıən məmə onəkotəġim rəkis e niəməha mine nalpınıən rähä Uhgın iätəm tətəuva! ⁸ Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə nınotəpəh pəhriən noliän təräh min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgın. Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !Kəpə! Inu nati əpnəpın əmə. İətəni kəm təmah məmə, Uhgın təhrun noliän kəpiel min u kəhuva namipi Epraham min. ⁹ Kəni rəueiu əha, Uhgın tınəhtul maru o nətəhli-pəniən nigı e nəukətın. Kəni nəmə nigı kəti təsəuəiən e nəuan iätəm təuvır, kəni in otəuahli məraki=pən e nigəm.”

¹⁰ Kəni nımənin nətəmimi kəmotətəpuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” ¹¹ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəġəm nauəniən tatıġ, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə.”

¹² Nətəmimi nauvein rähä nosıən məni rähä takis kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni motətəpuəh o Jon məmə, “?Kəni oiəkotol nak?” ¹³ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Sotos əuəuiən məni o nətəmimi tapırəkis inu təhmen əmə mə onəkotos.”

¹⁴ Kəni soldia min nəuvein kəmotətapuəh min, “Kəni itimah? ?Itimah o iəkotəhro?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotoliən nəginian kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsoətəfaiən məni, kəni iəkotol nahməian kəm təmāh.’ Kəni sotoliən nəginian kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsoətəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərəh.’ Nikitəmāh otəkeikei magian o nos əhruahruian nətəouiən rəhatəmāh kəni in əmə ko.”

¹⁵ Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Kristo u Uhgın təməni məmə otahli=pa, nīkilah təhti mətə Jon in Kristo. ¹⁶ Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Iatol bəptais e təmāh e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətuvə rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni aɡin, iəsəhmenian məmə iəkuva iəu iol əhruiin kəti rəhan o nolian rəhan uək.* Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmāh e Narmın Rəha Uhgın mine niɡəm. ¹⁷ In tətəhtul maru o neruhian nolian rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvir mine nətəm kotərəh təhmen e iətəm tətəsum. Tətələs fək o nafəl rəkisian nilosi wit məmə otos nipətin iətəm təuvir. Nətəm kotəuvir kotəhmen e nipəti wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərəh kotəhmen e nilosi wit, tərəki=pən e lah e niɡəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”

¹⁸ Kəni Jon təməni pətiɡəm nəniən təuvir e nəghatian tepət məmə otiuvi=pa nətəliɡian rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgın.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

¹⁹ E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotias inu pətan rəha pian, kəni in təmol natimnati tepət tərəh. Kəni nolian min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o nolian tərəh min rəhan. ²⁰ Kəni Herot Antipas təmatig mol min nolian tərəh kəti min tapirəkis, in təmələs Jon muvən mahtipəsig lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e Iesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhian e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min, kəni Iesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian Iesu təmətəfaki, Uhgın təmerəh e neai, ²² kəni Narmın Rəha Uhgın təmsipəri meiuaiu, nipətin təhmen e mak muva məharəɡ pəri e Iesu, kəni nəuia Uhgın təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nīkik tagian pik aɡin ohnik.”

Kəha tərəh min rəha Iesu

(Mat 1:1-17)

²³ Nian Iesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.

* **3:16** Nəghatian əhruahru rəha Jon tətəni məmə, “iəsəhmenian məmə iəkitis rəkis nilouis e rəhan put.” Uək u, in uək rəha slef. **3:16** Uək 13:25 **3:19** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Jon 1:32

Nətəmimi nıkilah təhti məmə in nəti Josip.
 Kəni Josip in nəti Heli,
²⁴ Heli in nəti Matat,
 Matat in nəti Lifai,
 Lifai in nəti Melki,
 Melki in nəti Janae,
 Janae in nəti Josip,
²⁵ Josip in nəti Matatias,
 Matatias in nəti Amos,
 Amos in nəti Neham,
 Neham in nəti Esli,
 Esli in nəti Nagae,
²⁶ Nagae in nəti Mahat,
 Mahat in nəti Matatias,
 Matatias in nəti Semein,
 Semein in nəti Josek,
 Josek in nəti Jota,
²⁷ Jota in nəti Joanan,
 Joanan in nəti Resa,
 Resa in nəti Serupapel,
 Serupapel in nəti Sealtiel,
 Sealtiel in nəti Neri,
²⁸ Neri in nəti Melki,
 Melki in nəti Ati,
 Ati in nəti Kosam,
 Kosam in nəti Elmatam,
 Elmatam in nəti Er,
²⁹ Er in nəti Josuə,
 Josuə in nəti Eliesa,
 Eliesa in nəti Jorim,
 Jorim in nəti Matat,
 Matat in nəti Lifai,
³⁰ Lifai in nəti Simion,
 Simion in nəti Juta,
 Juta in nəti Josip,
 Josip in nəti Jonam,
 Jonam in nəti Eliakim,
³¹ Eliakim in nəti Melea,
 Melea in nəti Mena,
 Mena in nəti Matata,
 Matata in nəti Natan,
 Natan in nəti Tefit,
³² Tefit in nəti Jese,
 Jese in nəti Opet,
 Opet in nəti Poas,
 Poas in nəti Salmon,

Salmon in nətī Nason,
³³ Nason in nətī Aminatap,
 Aminatap in nətī Atmin,
 Atmin in nətī Ani,
 Ani in nətī Hesron,
 Hesron in nətī Peres,
 Peres in nətī Juta,
³⁴ Juta in nətī Jekəp,
 Jekəp in nətī Aisək,
 Aisək in nətī Epraham,
 Epraham in nətī Tera,
 Tera in nətī Nahor,
³⁵ Nahor in nətī Seruk,
 Seruk in nətī Rehu,
 Rehu in nətī Pelek,
 Pelek in nətī Eper,
 Eper in nətī Sela,
³⁶ Sela in nətī Kaenan,
 Kaenan in nətī Apaksat,
 Apaksat in nətī Sem,
 Sem in nətī Noa,
 Noa in nətī Lamek,
³⁷ Lamek in nətī Metusela,
 Metusela in nətī Inok,
 Inok in nətī Jaret,
 Jaret in nətī Mahalalel,
 Mahalalel in nətī Kenan,
³⁸ Kenan in nətī Enos,
 Enos in nətī Set,
 Set in nətī Atəm,
 kəni Atəm in nətī Uhgīn.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmīn Rəha Uhgīn təmərīauəh e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni nian in təmsipən e nəhu Jotən, kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə ikin. ² Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian mīn rəfin əha, in təsauəniən, kəni e naunun nian mīn əha, nəumis təmus agīn in. ³ Kəni Setən təni=pən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nətī Uhgīn, əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol pīret lan.” ⁴ Kəni Iesu təmuhəlpin nəghatiən rəha Setən

3:32 Rut 4:17-22 **3:36** Jen 11:10-26 † **3:38** Kətəni mə Atəm in nətī Uhgīn mətəu-inu, Uhgīn in təmol Atəm. **3:38** Jen 4:25-26

məmə, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəmäh kəti, kəni mägətuən uəhai əmə in e nitənimtəni min rəfin, mine e nəuviriən rəhalah, ⁶ kəni in təməni=pən kəm in məmə, “İəu o iəkəfinə e nəhlməm narməniğian min mine nepətiən min rəfin, mine nəməmtəhiən rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətətig e nəhlmək, kəni iəkəhrun negəhan-pəniən kəm iətəmi-pəh iəkolkeikei məmə iəkəfən kəm in. ⁷ Mətəu nəmə nəkəfəki=pə kəm iəu, kəni natimnati min rəfin u rəham.”

⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Onəkotəfəki əmə kəm rəhatəmah İərməniğ Uhgın, kəni in əmə, onautol əmə rəhan nətəliğian.’ ”

⁹ Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis ağin e Nimə Rəha Uhgın. Kəni məni=pən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgın, iuvig-to u ikinu, ¹⁰ mətəu-inu kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘In otahli=pə nagelo min rəhan kəhuva motəsal vivi ohnik, ¹¹ kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmiləh məmə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kəni Iesu təmuhalpın nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, ‘Onəsotolien nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah İərməniğ Uhgın məmə otol nati kəti, məmə nəkoteruh məmə in tətətig itəmah min, uə kəpə.’ ”

¹³ Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagım muvən isəu o Iesu mətəhtəhnin mə nian təuvir kəti min rəhan otəpanuva min.

Iesu təmətuəuin rəhan uək əpəha Kaləli

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kəni Iesu təmitəliğ=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgın təməriəuəh e nəmiəgəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu min tepət e nitəni əha. ¹⁵ Kəni Iesu in təmətəgətuən e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni nətəmimi min rəfin kəməutəni-vivi in.

Nətəm Nasərit

kəmotəpəh Iesu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təməpət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian min. Kəni in təməhtul məmə otəfin Nauəuə Rəha Uhgın. ¹⁷ Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuəhru=pən e iətəm Aiseə təmətei tətəni lanəha məmə, ¹⁸ “Narmın Rəha Uhgın tətətig lak mətəu-inu təmitəpın iəu məmə iəkəni pətiğəm nəniən

təuvir kəm nanrah mīn. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən məni=pən kəm nətəmi kəutatig e kaləpus məmə iəkītis ilah, kəni mahli pətīgəm ilah, kəni məni=pən kəm nətəmimi mīn nəhmtilah təpis məmə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən mītis niki nətəmimi,¹⁹ kəni məni pətīgəm məmə nian tinuva rəkis məmə İərmənig otəgətun rəhan nəuvirən kəni mosmiəgəh nətəmimi.”

²⁰ Nian təmafin rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu mīn məfən nauəuə u kəm iətəm tətələhu nauəuə u, kəni mətəharəg məmə otəgətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə təməhtul əmə lan. ²¹ Kəni in təmətəghati kəm lah mətəni məmə, “Rəueiu u e nian u nəutətəlig lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, Uhgīn tinol əpu nəghatiən mīn əha tinuva matol nīpəhriənən lan.”

²² Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmilah təmiuvig o nəghatiən təuvir mīn in tətəni, kəni məutəni kəm lah mīn məmə, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”

²³ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəkəhrun məmə onəkotəni=pa nəghatiən əuas u kəm iəu u tətəni məmə, ‘Toktə, ol vivi aru-to nīpətīm,’ u nīpətīn məmə, ‘Natimnati mīn əha u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir məmə nəkuva mol mīn ilah u ikinu imam ikin.’”²⁴ Pəhriən, iəkəni kəm təmah məmə ko nətəmimi kəsotisiaiən iəni kəti iətəm tatsipən e lah. ²⁵ E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfuvien o nu kisil mine məuig sikis, nəumis təman kəni nauəniən tikə. Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian əha, pətəlimis mīn tēpət u ikinu İsrəl, ²⁶ mətəu Uhgīn təməsahli-pəniən Elaijə məmə otuvən masiru e lah. Kəpə. In təmahli=pən məmə otasiru e pətəlimis kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətan u in pətan İanihluə kəti. ²⁷ Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tēpət kəməutatig İsrəl u kəmautos nīmisiən u leprosi e nīpətī lah, kəni Elisa təməsol viviən kəti mine. Mətəu in təmol vi əmə Neman u iətəm Siriə, in iətəm İanihluə kəti.”

²⁸ Kəni e nian nətəmimi u e nīmə rəha nuhapuminiən kəmotətəu nəghatiən əha niəməha təmol pīk ilah. ²⁹ Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlim İesu, motələs mohiet itaun, məhuvən əpəha e kiəkis e nīkali taun məmə kotəraki pətīgəm lan. ³⁰ Mətəu İesu təmalieuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni matuvən.

*İesu təmahli pətīgəm
narmin tərəh e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kəni İesu təmeiuaiu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti mīn rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətun

nətəmimi. ³² Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tatig lan.

³³ Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminian, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmin tərəh kəti tətətig lan. Kəni in təmagət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ? Nəmuva məmə nəkol nərahiən kəm timah? Inəhrun rəkis ik. Ik Iətəmi Asim rəha Uhgın!” ³⁵ Mətəu Iesu təmagət əskasik lan məmə, “!Aaah, sagətiən! !Iet magim rəkis e suah u!” Kəni narmin tərəh əha təmol suah u tisiyəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan, mətəu təməsərəkiniən suah u.

³⁶ Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah min məmə, “Ei! ?Nəghatiən nak u? Suah u, təmagət əskasik e narmin tərəh min e nəghatiən rəha nepətiən mine nəsanəniən, kəni ilah kəməhiet e nətəmimi.”

³⁷ Kəni nəniən rəha Iesu təmaiu mitəlau e nitəni əha.

*Iesu təmasiru
e nətəmimi tepət*

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminian muvən əpəha e nimə rəha Saimon.* E nian əha, uhu Saimon tatimis matətəpu-ətəpu pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə oteruh. ³⁹ Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkir ohni kəni magət əskasik e nimisiən, kəni pətan u təsanən. Əmeiko in təhtul kəni mol nauəniən niglah.

⁴⁰ Nian mitigar tiniuvig rəkis, nətəmimi kəmos nətəmimi min rəfin u nətəm kəutohmis e nimisiən pisin pisin min məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh, kəni ilah rəfin kəmotəsanən.† ⁴¹ Kəni iərmis min kəməhiet motagim e nətəmimi tepət məutagət əfəməh məmə, “!Ik Nəti Uhgın!” Mətəu Iesu təmagət əskasik e lah mahtipəsik e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgın təmahli=pa.

⁴² Kəni kəməni lauig lan, Iesu təmiet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsal lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni məutalkut məmə okotəniəhu məmə in təsəgimiən məpəh ilah. ⁴³ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. İəu iəkəkeiki muvən lahuənu pisin min nəuvein, məni pətigəm nəniən təvür

4:32 Mat 7:28-29 * **4:38** Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, “Saimon,” kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, “Pitə.” † **4:40** Lou kəti rəha nətəm İsrəl tətəni məmə iətəmimi ko təsələsiən iətəm tatimis e nian rəha Sapət. Mətəu nian mitigar tiniuvig rəkis, kəni Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12

rəha Narməniğiən Rəha Uhgın, mətəu-inu Uhgın təmahli=pa iəu məmə iəkol lanu.”

⁴⁴ Kəni in təmatuvən mətən e nıtəni Jutiə mətəni pətiğəm nəghatiən rəha Uhgın e nimə rəha nuhapuminiən min.

5

Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəhtul e nıkali nəhu asoli, nərgin u Lek Kaləli.* Kəni nımənin nətəmimi kəməhuva motəhtul motəhtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgın. ² Kəni in təmeh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nıpəkil mətəu ilah kəutafəl nopin min rəhalah. ³ Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətapuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəuvin. Nian Saimon təməharəg pətiğəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun nətəmimi.

⁴ Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “Saimon, otasue kotəsəu-pah lokamnım, kəni ko motəraki e nopin motos nəmu nəuvein.” ⁵ Kəni Saimon tənı məmə, “İətəmi asoli, iəmotalkut pik lapin mətəuarus=pa u, məsotosiən nəmu kəti mine. Mətəu ik ninəni min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e nopin.”

⁶ Kəni nian ilah kəmotol, kəmos pik nəmu tepət e rəhalah nopin, kəni nopin min rəhalah kəmotəri kəni motasisi e nəmu min, kəni nopin min təsuvəhiən kotəhapu. ⁷ Kəni ilah kəmotauin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə kəhuva motasiru e lah. !Kəni ilah kəməhuva motəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkir bot mil kuamnım!

⁸ Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulin=pən kəm Iesu e nisialiən mətəni məmə, “! İərməniğ, uvən isəu ohniəu, iəu iəsəhmenien, iəu iol təfagə tərəh!” ⁹ In təməghati lanu mətəu-inu in mine nətəmi min əha e bot mil, kəmotauit pik narmilah təmiuvig o nəmu min u tepət lanəha. ¹⁰ Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil u katiavi nəmu min ilahal Saimon, ilau min kəmuauit pik narmilau tiuvig o nəmu min u.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, “Səğiniən. İk iətəm rəha niuviən nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkiuvi=pa nətəmimi.” ¹¹ Kəni nian ilah kəmotiuvi-pari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi.

4:44 Mak 1:35-39; Mat 4:23 * 5:1 Nəghatiən Kris əhruahru tənı məmə, “Lek Kenesəret” u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. 5:1 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † 5:3 İnu Saimon Pitə. 5:5 Jon 21:3-8 5:11 Mat 19:27

Iesu tæmol vivi iætəm tatos nīmisiæn u leprosi

(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nian Iesu tæmətaliuæk e taun kəti, suah kəti iætəmi təmos nīmisiæn u leprosi‡ tæmaliuæk muva. Nīmisiæn u leprosi təmaiu ərəfin e nīpətin. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaiu masiəulin=pən nīpənəgin e niftəni mətəfan nisiaiæn kəm in, mətəsək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, “Iərmənig, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviæn iəu, kəni mafəl rəkis namikmikian lak.”

¹³ Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan məni məmə, “Əuah. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!” Əmeiko rəueiu agin, nīmisiæn u leprosi tikə lan.

¹⁴ Kəni Iesu təməniəhu məmə otəsəni pətigəmiæn natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, “Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nīpətim tinol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgīn iætəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iætəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə ninəuvir pəhrīən, kəni rəham namikmikian tinikə.”

¹⁵ Mətəu nanusiæn rəha Iesu təmiet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəgətuniæn, kəni məmə in otol vivi nīmisiæn min rəhalah.

¹⁶ Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu tæmol vi iætəmi nīpətin nəuветin təmimis

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kəti, Iesu təmətəgətun əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah min əpəha ikin kəutəharəg, kəmotsipən əpəha lahuənu min e nitəni Kaləli, mine nitəni Jutiə, mine taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniæn rəha Iərmənig tətətig o Iesu məmə in otol vi nətəmimi min u kau-tohmis. ¹⁸ E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətəpili əmə e nimahan rəhan mətəu-inu nīpətin nəuветin təmimis. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotələs məhuva mətələhu=pən e nəhlki Iesu. ¹⁹ Mətəu ilah kotəruru nuvəniæn ima mətəu nətəmimi tepət əha ikin. Kəni kəməhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuветin, § kəni motəhlman-əhlman e suah u teiuaiu e nimahan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu.

²⁰ Nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiæn, kəni təni məmə, “Niəli. Rəham nolrahīən min, iəu inos rəkis rəkis.”

‡ **5:12** E Nauəuə Rəha Uhgīn, nəghatiæn u “leprosi” tətəghati e nīmisiæn pisin pisin min e nilositəmi. Nīmisiæn min u tətərakin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iætəmi kəti təmos nīmisiæn lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgīn. Afin Levitikas iætəm tepət 13-14. **5:14** Lev 14:1-32 § **5:19** E nian əha, kəmol nəhgi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi min u kəmos rəkis tael min nəuvein məmə otol nīpəg təhmen e suah u iætəm in tatimis. **5:20** Aes 43:25; Luk 7:48

²¹ Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min nikilah təhti məmə, “?İətəmi nak u tətəghati əuvsan məmə in Uhgın? Uhgın əmə in təhrun nos rəkisiən noliən tərəh min rəha nətəmimi.”

²² İesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəligiən, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutətəlig lanko? ²³ ? Nikitəmāh təhti məmə nəghatiən u timətig o nəniən, ‘İəkos rəkis rəham təfagə tərəh min,’ uə nəghatiən u, ‘Əhtul maliuək?’ ²⁴ Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nəti İətəmimi in tatos nepətiən o nos rəkisiən təfagə tərəh min u ikinu e nəhue niṭəni.” Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimis məmə, “Əhtul, mos rəham nimahan maliuək matuvən imam ikin.” ²⁵ Kəni əmeiko təsuvəhiən agin, suah u təhtul mələs rəhan nimahan minətaliuək mətəni-vivi Uhgın matuvən. ²⁶ Kəni ilah rəfin kəmotauit pik ohni narmilah təmiuvig, kəni mautəni-vivi nərgi Uhgın, kəni məutərəmrumin kəni məutəgin nəuветin məutəni məmə, “Nəman, rəueiu kitah kauteruh nati apispis agin.”

İesu təmauin e Lifai

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uərisig e natimnati min u, İesu təmiet maliuək matuvən, kəni in təmeruh suah kəti iətəm tatos məni rəha takis, nərgin u Lifai, tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Va, muərisig lak muva rəhak iətəmimi.” ²⁸ Kəni in təməpəh natimnati min rəfin rəhan, məhtul muərisig e İesu.

²⁹ Kəni Lifai təmol nauəniən asoli kəti rəha İesu əpəha e rəhan nimə. Kəni nətəmimi tepət nətəm kautos məni rəha takis, mine nətəmi əpnəpin min kəməhuva məutəharəg pəti ilah min ilah məmə okotauən. ³⁰ Kəni Farəsi min mine nətəmimi nəuvein min u rəhalah nəgətun min rəha Lou, nikilah təsagiəniən kəni məutəni=pən kəm nətəmimi rəha İesu məmə, “?Təhro itəmāh nətauən pəti əmə itəmāh nətəmi kautos məni rəha takis mine nətəm nol təfagə tərəh?”

³¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İətəmimi u in təsimisiən, təsarəriəiən e toktə. Mətəu iətəm tatimis, in otarəriə e toktə. ³² İəu iəməsuvaieən məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəni məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərəh min, məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən.”

Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgın

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm İesu məmə, “Nətəmimi rəha Jon Bəptais, nian rəfin kəutəpəh nauəniən məutətuakəm o nəfakiən kəm Uhgın, kəni nətəmimi rəha Farəsi min ilah min kautol əmə nati kətiəh, mətəu rəham nətəmimi min kətauən

əmə katilp̄in. ?Təhro?” ³⁴ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “? Nian itəmāh nautol nauəniən rəha iətəm təmōl əmə marit, mətəu okotəni kəm rəhan m̄in məmə okotəkeikei motəpəh nunian nauəniən, uə kəpə? !Kəpə! ³⁵ Mətəu nian tətuvā nətəmimi okotələs rəkis suah u təmōl əmə marit motələs məhuvən isəu o rəhan m̄in nətəmimi. Kəni e nian əha, ilah okotəpəh nauəniən lan.”*

³⁶ Kəni Iesu təmāni m̄in nəghatiən əuhlin kəti tol lanu məmə, “Ko suah kəti təsosiən napən vi rəhan məhapu nəuветin, kəni məhli=pən e napən əmnəm̄it məmə otol pəs̄ig e iətəm tərāh. Mətəu təni məmə otol lanəha, kəni otərək̄in rəhan napən vi, kəni napən vi nəuветin ko təsəmāhli vivian ilau napən əuas.

³⁷ “Kəni ko suah kəti təsosiən wain vi miuvi=pən e pətəl əuas u təkask̄ik, pətəl u kəmōl e nilosi nāni.† Nəmə suah kəti tol lanəha, kəni wain vi otahlifu kəni m̄iməhrehreh, kəni wain taiəh rəfin, kəni pətəl m̄in, otərāh. ³⁸ Mətəu wain vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl vi ətmət̄ig. ³⁹ Kəni iətəmi iətəm təmānm̄in rəkis wain əuas, ko in təsolkeikeiən məmə otənm̄in m̄in wain vi, mətəu in otəni məmə, ‘Wain əuas in təuvir.’ ”

6

*Nətəmimi rəha Iesu kəməutəhli wit
e nian rəha Sapət*

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Nian kəti e Sapət, Iesu m̄ine rəhan m̄in nətəmimi kəməutaliuək məutohapum̄in e nasumian m̄in rəha wit, nati kəti təhmen e rais, kəni rəhan m̄in nətəmimi kəutəhli wit nəuvein məutauig rəkis nilosin, kəni mautun.

² Mətəu Farəsi m̄in nəuvein kəmotagət məmə, “!Ei! Sapət u rəueiu, kəni nolian u nautol təsəhmen-pəniən e Lou. ?Təhro itəmāh nautol lanko?”

³ Mətəu Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “? Itəmāh nəsofāniən e Nauəuə Rəha Uhḡin, natimnati m̄in əha Kig Tefit təmōl aupən? Ilah rəhan m̄in nətəmimi nəumis təmus ilah. ⁴ Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin rəha Uhḡin, təmos p̄iret u iətəm pris m̄in kinotəfən rəkis kəm Uhḡin. Kəni Lou tətəni məmə pris m̄in əmə kotəhrun nunian, mətəu Tefit in təmūn kəni məfən nəuvein kəm rəhan m̄in nətəmimi məmə okotun.” ⁵ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iətarməniḡ e nian rəha Sapət.”

5:34 Jon 3:29 * **5:35** “Iətəmimi iətəm təmōl əmə marit” tətəgətun=pən Iesu, kəni “rəhan m̄in nətəmimi” tətəgətun=pən nətəmimi m̄in rəha Iesu. † **5:37** E nian əha, kəmōl pətəl rəha wain e nilosi nāni. Pətəl vi in timət̄mət̄ig o nahgigian. Mətəu pətəl əuas in təkask̄ik ko təsahgigian. Nian nəhu krep tuva mol wain lan, kəni nahgin tətaliḡ pətəl tətasisi. **6:1** Dut 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Saml 21:1-6 **6:4** Lev 24:5-9

*Iesu tæmol vi iætæmimi
e nian ræha Sapæt*

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kæni e nian pisin kæti min ræha Sapæt, Iesu tæmuvæn æpæha imæ e nimæ ræha nuhapuminiæn, mætægætun nætæmimi. Kæni ikin æha, suah kæti æha ikin næhlmin maru tæmimis, ko tæsegaruiæn lan. ⁷ Kæni nægætun min ræha Lou, mine Faræsi min, ilah kæutæsal mæmæ okoteruh mæ Iesu otol vi suah u e nian ræha Sapæt, pæh ilah kotæhrun næniæn mæ Iesu tæmatgæhli Lou.

⁸ Mætæu Iesu tæmæhrun æmæ nætæligiæn ræhalah, kæni tæmæni=pæn kæm suah u næhlmin tæmimis mæmæ, “Va, mæhtul aupæn.” Kæni tuvæn mæhtul=pæn æha aupæn. ⁹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iækolkeikei mæmæ iækætapuæh nati kæti o tæmah. ?Tæhro? ?E nian ræha Sapæt, noliæn nak in tæhruahru e Lou mæmæ okol, kæhrun noliæn nati tæuvir uæ kæhrun noliæn nati tærah? ?Okosmiægæh iætæmi, uæ okuhamu itæmi?” ¹⁰ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh nætæmimi mitælau, kæni mæni=pæn kæm suah u næhlmin tæmimis mæmæ, “Uahru-to e næhlmæm.” Kæni in tæmuahru e næhlmin, kæni næhlmin tæuvir. ¹¹ Mætæu Faræsi min mine nægætun min ræha Lou, nikilah nærah pik agin, kæni mæutæghati-æghati kæm lah min mæmæ okotæhro e suah kæha Iesu.

*Iesu tæmauin
e tuelæf aposil min ræhan*

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kæni e nian min æha, Iesu tæmuvæn æpæha ilis e nitæuæt mæmæ otæfaki, kæni mætæfaki lapin mætæuarus tian. ¹³ Kæni tinian, in tæmauin e ræhan min nætæmimi mæmæ okæhuva moteruh in. Kæni in tæmitæpin rækis tuelæf, mauin e nærgin lah mæmæ aposil min. ¹⁴ Nærgi aposil min u tol lanu: Saimon iætæm Iesu tæmauin e nærgi vi mæ Pitæ, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomæs, mine Jemis næti Alfias, mine Saimon u kætæuin lan mæmæ Selot,* ¹⁶ mine Jutæs næti Jemis, mine Jutæs Iskariot u iætæm tæmegæhan e Iesu kæm ræhan min tikimir min.†

*Iesu tæmægætun nætæmimi kæni mosmiægæh
nætæm kautohmis*

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Kæni Iesu mine ræhan aposil min kæmoteiuaiu e nitæuæt mæhuva ikin kæti tæmæhli ikin, ilah nætæmimi ræhan min tepæt, mine nætæmimi ænnapin min tepæt, kæmotsipæn nitæni Jutæ,

* **6:15** Afîn-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Saimon, ilau u Saimon Pitæ mine Saimon u kætæuin lan mæmæ Selot. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jemis, ilau u Jemis næti Sæpæti mine Jemis næti Alfias. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jutæs, inu Jutæs Iskariot mine Jutæs næti Jemis u kætæuin pisin mæmæ Tateas e nauæuæ ræha Matiu.

mine Jerusiləm, mine nikalkali nitəhi Taea mine Saedon.
 18 Ilah kəməhuva məmə okotətəu nəghatian rəha Iesu, kəni
 məmə otol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi nimisiən
 min rəhalah. Kəni in təmol vi min nətəmimi narmin tərəh min
 kəmotərəkin ilah. 19 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul təlau-
 təlau lan, kəmotalkut məmə okotek mətəu-inu nəsanəniən
 tatsipən lan matol vi ilah rəfin.

Nagiənian mine nərahian

(Mat 5:1-12)

20 Kəni Iesu təməsəl=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni
 tənī=pən kəm lah məmə,

“Itəmah u nanrah min, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In
 nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha
 Uhgīn, kəni in otarməniḡ e təmah.

21 Itəmah nətəm nəumis tatus itəmah rəueiu, nəutatig e
 nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu,
 onəkotəni məmə, ‘Əuah, təhmen.’

Itəmah nətəm nəutasək u rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən.
 In nəuviriən pəhriən mətəu-inu onəkotaləh.

22 Onəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutəməki e
 təmah, kəni kəsegəhanian e təmah məmə onəkotol nati
 kətiah itəmah min ilah, kəni kətəni rah itəmah, kəni
 kətərəkin nərgi təmah məmə itəmah rəha iərmis min,
 kəni ilah kautol nolian min əha kəm təmah mətəu-inu
 iəu Nəti iətəmimi, kəni itəmah rəhak min.

23 E nian min əha, nəkotagian, kəni motəmako e nagianian
 mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah rəha natimnati min əha
 tətətig e negəu e neai. Nikitəmah otagian mətəu tipilah min
 kəmotol nolian kətiah əmə kəm iəni min aupən ikin.

24 Mətəu, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah u rəhatəmah nautə
 tətət rəueiu mətəu-inu, ninotos rəkis nagianian rəfin
 iətəm onəkotos,

25 Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nətəm nəutauən pik
 məutətəu təuvir lanəha rəueiu mətəu-inu, nəumis
 otəpanus itəmah.

Kəsi, nahməiən asoli otuva o təmah nətəm nəutaləh əha rəueiu
 mətəu-inu, onəpanotasək agin.

26 Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nian nətəmimi
 min kautləfəri nərgi təmah mətəu-inu, tipilah min
 kəməutləfəri lanəha nərgi iəni eiuə min aupən ikin.”

Otolkeiki rəhatəmah min tikimir min

(Mat 5:38-48; 7:12)

27 Kəni təməni min məmə, “Mətəu iətəni kəm təmah nətəm
 nəutətəlig lak motəhrun məmə, onəkotəkeiki məutolkeiki
 rəhatəmah tikimir min, kəni məutol təuvir kəm nətəm

kautəmaki e təmah, ²⁸ kəni nian nətəmimi kautəuiakən e təmah, mətəu itəmah onəkotəni=pən kəm Uhgın məmə otəfən rəhan nəuviriən kəm lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kautol tərəh e təmah.

²⁹ “Okəmə suah kəti tem nikapım, əfən min nəven tem. Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru min o nəfən minian rəham sot. ³⁰ Kəni əfən min nati nak kəm iətəmimi kəti nəmə teasə lam, kəni iətəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə, məsətapuəhiən lan. ³¹ Kəni otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah.

³² “Nikitəmah təsəhtian məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautolkeikei əmə nətəmimi min u kotolkeikei əmə itəmah mətəu-inu, nətəmi kotərəh min, ilah min kotolkeikei ilah min. ³³ Nikitəmah təsəhtian məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautol təuvir əmə kəm nətəmi min u kautol təuvir əmə kəm təmah. Mətəu-inu nətəm kotərəh min kautol min nati kətiəh. ³⁴ Nikitəmah təsəhtian məmə okəni-vivi itəmah nəmə nauteğəhan e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah kotəhrun nalpın-pınəiən nitain kəm təmah. Mətəu-inu nətəmimi kotərəh, ilah min kəuteğəhan e natimnati kəm lah min məmə nian kəti kəpanos=pən min nitain.

³⁵ “Mətəu onəkotəkeikei məutulkeikei rəhatəmah min tikimir min, kəni mautil təuvir kəm lah, kəni mauteğəhan=pən e natimnati u kəmos məmə okəsotalpiniən. Okəmə onautol lanəha, rəhatəmah nətəouiən asoli tətətig, kəni nəkəhuva nenəti Uhgın İlis Agın, mətəu-inu in tatol təuvir kəm nətəm kəutaumis min, kəni matol təuvir min kəm nətəmi u kəsotəniən məmə nikilah tagiən o natimnati təuvir u in tatol kəm lah. ³⁶ Mətəu onəkotolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi.”

Səniən noliən rəha iətəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

³⁷ Kəni İesu təməni məmə, “Onəsəniən noliən rəha iətəmimi məmə tərəh, pəh kəsəniən rəham noliən məmə tərəh; onəsəniən məmə suah kəti otəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərəh rəhan, kəni pəh okəsəniən məmə ik onəkəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərəh kəti rəham; salpiniən malu e noliən tərəh rəha iətəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsəlpiniən kalu e noliən tərəh rəham. ³⁸ Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgın otəfinə natimnati tepət tepət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kasin-asin kərgin təri məriəuəh kəni mətəuvəregin u okəfinə e nəhlməm. Okəmə nəkəfən tepət, okəfinə tepət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik.”

³⁹ Kəni in təməni nəğhatian əuhlin kəti kəm lah məmə, “İətəmi nəhmtin təpis ko təsitiən iətəmi kəti min u nəhmtin təpis min. !Kəsi, okiauvig=pən e nıpəg asoli! ⁴⁰ İətəm kətəgətun,

in tēsapirækisiän rəhan iəgətun, mətəu iətəmi u tətətəlig vivi mətītəu=pən iəgətun e nətəligiän min rəfin, in otuva mähmen e rəhan iəgətun.

41 “?Təhro nətəni nīpispisi nigī e nəhmti piām, mətəu nīkim tēsəhtiän nigī asoli aɡin e nəhmtəm? 42 ?Nəmə nə səhrunian nigī asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nīpispisi nigī e nəhmti piām? !Itəmah nəfaki eiua min! Aupən mos rəkis nigī asoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhian niftəni e nəhmti piām kəti.”

43 Mətəu Iesu təkēkei mətəni məmə, “Ko nigī katun kəti kotəsəuəiän e nigī kəsuniän, təhmen=pən əmə e nigī kəsuniän ko təsəuəiän e nigī katun, 44 mətəu kəhrun neruhian nigī e nəuan. Ko iətəmi tēsəhliän nəua nigī katun e nigī akonə, kəni ko iətəmi tēsəhliän nəua nigī ətəhian e nəuaniləuis arfu. 45 Iətəmi təuvir, nīkin tərīauəh e natimnati təuvir min, kəni in tatol natimnati təuvir. Kəni iətəm tərāh, nīkin tərīauəh əmə e nolian tərāh min, kəni in tatol əmə nolian tərāh; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nīkin kautohiet.”

46 Kəni Iesu təməni məmə, “?Təhro nəutauin lak məmə ‘Iərməniɡ, Iərməniɡ,’ mətəu nəsotolian nati iətəni? 47 Pəh iəkəgətun itəmah e nolian rəha suah kəti iətəm təmuva ohniəu, kəni mətətəu nəghatiän min rəhak, kəni matol natimnati min iətəm iətəni ilah.

48 “Kəni in təhmen əmə e iətəmimi u təmol rəhan nimə. Təmaupən mel niftəni meiuaiu muvən mafəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin, mətəu tēsəlauəliän lan, mətəu-inu təmol təkasiɡ. 49 Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəghatiän rəhak kəni məsolian, in təhmen=pən e iətəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

7

*Nəhatətəiän rəha iətəmi asoli kəti rəha soldia min
(Mat 8:5-13)*

1 Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni in təmuvən əpəha e taun Kapeniəm. 2 Kəni ikin əha, iətəmi asoli kəti rəha soldia min rəha nətəm Rom tətətig, kəni slef kəti əha ikin rəhan iətəmimi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tatimis pik, rəhan nəhməiän tepət. 3 Kəni e nian iətəmi asoli əha təmətəu nəniän rəha Iesu, kəni in təmahli rəkis nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel məmə okəhuvən motəni=pən kəm Iesu məmə otuvən mol vi rəhan slef. 4 Kəni nətəmi asoli min əha kəməhuva motəh Iesu, məutətəpuəh əskasiɡ ohni məutəni

məmə, “Iərməniḡ, təhruahru əmə məmə nəkasiru e suah kəha, ⁵ mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuhapuminiən.”

⁶ Kəni Iesu təmitəu=pən ilah. Kəni nian kinəhuva iuəkir o nimə, iətəmi asoli rəha soldia min tahli=pən rəhan min nətəmimi kəhuvən moteruh Iesu mətəni rəhan nəghatiən u məmə, “Iərməniḡ, suvaiən nahgim təsikəiən, mətəu-inu iəu iəsəhmenien məmə nəkuva imak ikin. ⁷ Kəni tol lanu, iəu iəsəhmenien mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni rəhak iol əhrui, in otətəu təuvir min. ⁸ Iəkəhrun məmə ik natos narməniḡiən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarməniḡ lak, kəni ia-tol nəuialah. Kəni soldia min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarməniḡ e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”

⁹ Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, narmin təmiuvig pik o nəghatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair məni=pən kəm nəhlin nətəmimi u kəutəhtul uərisig lan məmə, “Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnəpən nətəm Isrel, mətəu iəsəruhiən ilah kəti rəhan nəhatətəiən iahgin təhmen=pən lan.” ¹⁰ Kəni e nian iahlirəkis min rəha iətəmi asoli kəmohtəliḡ=pən imə, kəni moteruh iol əhrui əha tinəsənən rəkis.

Iesu təmosmiəḡəh nati pətəlimis kəti

¹¹ Kəni təsuvəhiən e natimnati min u, Iesu təmuvən e taun kəti nərgin u Nain, ilah rəhan min nətəmimi mine nimənin nətəmimi tepət kəutəhuərisig lan. ¹² Kəmol nipi e kəpiel titəlau e taun əha, kəni nian Iesu təmuva iuəkir o namtihlua rəha taun, meruh nətəmimi kəutsipən e taun mautələs iətəm təmimis kəti. In iətəm aluə iərman, nati pətəlimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nimənin nətəmimi tepət e taun əha kəutəliuək pəti ilah pətəlimis əha.

¹³ Mətəu nian Iərməniḡ təmeh pətəlimis əha, nikin tahmə pik ohni, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sasəkiən.” ¹⁴ Kəni in təmuvən mek uvləuə u kətəlis suah u təmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Iətəm aluə! !Iətəni kəm ik məmə, əhtul!” ¹⁵ Kəni iətəm təmimis təməmiəḡəh kəni məhtul, kəni minətəghati. Kəni Iesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan məmə.

¹⁶ Nətəmimi rəfin kəmotəḡin mətəərəmrumin, kəni mautəni-vivi Uhgən məmə, “!Iəni asoli kəti tinuva u rəueiu kəutatig kitah min!” Kəni mətəni min məmə, “!Uhgən təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmimi!” ¹⁷ Kəni nanusiən rəha

Iesu tãmaiũ mitãlau ikin min rãfin e nitãni Jutiã kãni e niftãni min rãfin min iuãkir ohni.

Iesu mine Jon Bãptais
(Mat 11:2-19)

¹⁸ Nãtãmimi rãha Jon Bãptais kãmotãni=pãn kãm in natimnati rãfin iãtãm Iesu tãmol ilah. Kãni Jon Bãptais tãmauĩn e rãhan keiu iãtãmimi mil kiãuva ohni, ¹⁹ kãni tahli rãkis ilau mãmã okian mueruh Iãrmãniã muãtapuãh ohni mãmã, “? Tãhro? ?Ik u iãtãm kãmãtãni aupãn mãmã suah kãti otuva, uã itãmah iãutãhtãhniĩn iãtãmimi kãti min mãmã otãpanuva min?”

²⁰ Kãni nian suah mil kãmĩãuva mueruh Iesu, kãmũãni=pãn kãm in mãmã, “Jon Bãptais tãmahli=pa itĩmlau iãkiãuva mãmã iãkuãtapuãh ohnik mãmã, “?Tãhro? ?Ik u iãtãm kãmãtãni aupãn mãmã suah kãti otuva, uã itãmah iãutãhtãhniĩn iãtãmimi kãti min mãmã otãpanuva min?” ”

²¹ Kãni e nian ãmã ãha ilau kãmĩãuva mueruh Iesu lan, mãtãu Iesu tatol nimisiãn tepãt kotãuvir. Nãuvein kautos nimisiãn piĩn piĩn min, nãuvein narmin tãrah tãtatig e lah. Kãni nãtãmimi tepãt nãhmti lah tãrah, mãtãu Iesu tãmol vivi ilah. ²² Kãni Iesu tãmãni=pãn kãm lau mãmã, “Iãtãlig mian muãni=pãn natimnati min ãrãfin u kãm Jon, nati iãtãm nãmuãtãu kãni mueruh. Nãtãmĩ nãhmtilah tãpis kinãuteruh nati. Kãni nãtãmimi nãtãm nãhlikilah tãrah kinãtãtãu tãuvir kãni minãutãliuãk. Kãni nãtãmimi min u kãmotos nimisiãn leprosi, niĩlosilah tinãuvir. Kãni nãtãmimi min u niãpãgtãlgilah tãmalu, rãueiu ãha kinãutãtãu nati. Kãni nãtãmimi min u kãmohmis, kinãtãmĩãgãh min. Kãni rãueiu, iãtãmĩ kãti tinãtãni pãtigãm nanusiãn tãuvir kãm nanrah min. ²³ Iãtãmimi otãtig e nãuviriãn pãhriãn nãmã in tãsãhlmaniãn e nãhatãtãiãn lak o natimnati min iãtãm iãu iãtol uã iãsolĩãn.” *

²⁴ Nian iãhlãpis mil rãha Jon ilau kãmĩãtãlig min, kãni Iesu tinãtuãuin mãtãghati e Jon kãm nãtãmimi min u kãutãharãg ãha ikin, mãtãni mãmã, “? Aupãn, nãmãutãhuvãn ikin tãpiã-mãpiã ikin mãmã nãkãteħ nak? ?Nãmãhuvãn mãmã nãkotãfu iãtãmĩ ãpnãpiĩn ãmã kãti tãhmen e niĩmanuvehli ãfãmãh iãtãm niĩmãtagi tãtalifu alifu ãpnãpiĩn ãmã? Kãpã. ²⁵ ?Kãni tãhro itãmah nãmohiet, mãmã nãkotãfu iãtãmĩ kãti iãtãm tãtuvãn e napãn tãuvir nãhmtĩn tiãkis? Kãpã. Nãtãmimi kãutãhuvãn e napãn tãuvir, mãutãgiãn ãmã o rãhalah nãutã, ilah kãutãtig e niĩmã tãuvir min tãhmen e rãha kig. ²⁶ ?Mãtãu nati nak ãha nãmãhuvãn mãmã nãkãteruh, iãni kãti, uã? Õuãh, pãhriãn, mãtãu iãtãni kãm tãmah mãmã in ilis tapirãkis iãni. ²⁷ Suah u

7:20 Sam 40:7; Mal 3:1; Nãh 1:8 **7:22** Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:23** Enian rãha Iesu, nãtãmimi tepãt kãutãsal=pãn o Kristo iãtãm otãpanuva. Mãtãu niĩkilah tãhti mãmã in otol nãliãn piĩn e nãliãn rãha Iesu. Niĩkilah tãhti mãmã Kristo otos nãsanãniãn o nãluãginiãn o kãpmãn rãha Rom. **7:26** Luk 1:76

inu Nauəuə Rəha Uhgın təmətəghati lan. Uhgın təməni məmə, 'Otafu-to. İətahli=pınə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.'

²⁸ İətəni kəm təmāh məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni aɡin e Narmənigiən Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon."

²⁹ Nian nətəmi əpnəpin, mine nətəmimi rəha nosiən takis kəmotətəu nəghatiən rəha İesu, ilah kəmotəni məmə suaru rəha Uhgın in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon təmol bəptais rəkis e lah. ³⁰ Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmotəpəh suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhalah.

³¹ Kəni İesu təməghati min məmə, "? Oikəni noliən rəha nətəmimi u rəueiu, məmə təhmen e nak? ? Kəni rəhalah nətəligiən təhrə? ³² İlah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhkul məutəuın e lah min nəuvein məmə, 'İtimah iəmotahli nau kəm təmāh məmə onəkəutol danis rəha nəgiənən lan, mətəu itəmāh nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiue rəha nımisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmāh.'

³³ "İatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuakəm məsunien nauəniən nian tepət o nəfakiən, məsəmnimiən wain. Kəni itəmāh nəutəni məmə, 'Suah kəha, narmin tərəh kəti tətətig lan.' ³⁴ Mətəu iəu, Nətə İətəmimi, iəmuva mətəuən mətəmnim wain, kəni itəmāh nəutəni məmə, '! Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha nəpisiən, kəni mətəni pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərəh!' ³⁵ Mətəu neinatigiən rəha Uhgın mine nəlpəkəuiən rəhan in təhruahru məmə itimlau Jon iatuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun məmə inu nıpəhriənən."

Pətan tərəh kəti təməueiu nəhlki İesu e səntə

³⁶ Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauın e İesu məmə otuvən mauən e rəhan nımə. Kəni İesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nımə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otauən.†

³⁷ Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərəh, təmətəu məmə İesu tətəuən əpəha ima Farəsi ikin. Kəni in təmos səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiəl iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə aləpastə. ³⁸ Kəni in təmuva

7:27 Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Mat 21:32 **7:34** Luk 15:2 † **7:36**

Nian min nəuvein, nətəm İsrel kəutohtəu=pən noliən rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kətauaən. Mətəu tepil rəhalah in ləhtəni aɡin, kəni nətəmimi kəutəmähli e nıkalı lah motol nəhlmiłah tətəu pəri kəugə lah, kəni nəhlmi lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautuahru əmə e nəhlkilah kəteruh əmə. Inu İesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlkin. Eruh narmin e Mat 26. **7:37** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

iuākir o Iesu mæhtul e nīkali nēhlkin mētāsək, nēhu nēhmtin tahlī=pən e nēhlki Iesu mol nēhlkin tēpīrig. Kēni tēmafəl nēhu nēhmtin e nēhlki Iesu e nēuanun, kēni matek nēhlki Iesu e nīkapin mētəfən nīsiaiən kəm in,[‡] kēni mol=pən sēntə e nēhlkin.

³⁹ Kēni Farəsi u tēmeh nati u, kēni mēni aru e nīkin mēmə, “Nēmə suah u in iəni pēhriən, ko in tēhrun əmə noliən rəha pətan əha iətəm tatek nēhlkin, mēmə in iol təfagə tərah.”

⁴⁰ Kēni Iesu tēməni=pən kəm in mēmə, “Saimon, iəkolkeikei mēmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kēni Saimon tēni mēmə, “Əuəh, Iəgətun, nati nak?”

⁴¹ Kēni Iesu tēni mēmə, “Suah keiu, rəhalau mēni tēsəhmenian, kēni iərməniḡ kəti tēməfən mēni nēuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənuhalpīn rəhan mēni. Kəti tēmos faif-hanrit tənariəs, kēni kəti tos fifti tənariəs.[§] ⁴² Nian ilau kīnuəruru nalpīniən, kēni iərməniḡ tēməni mēmə, ‘uəpəh əmə nalpīniən mēni u nēmuos.’ ?Kēni suah mil u in pēhruvən lan otolkeikei pik iərməniḡ?”

⁴³ Kēni Saimon in tēni mēmə, “Nīkik tēhti mēmə iətəm u in tēmos mēni tēpət, iərməniḡ in nīkin tēmepət ohni, in otolkeikei pik iərməniḡ.” Kēni Iesu tēməni mēmə, “Nēməni pēhriən.”

⁴⁴ Kēni Iesu tēmēirair meruh pətan u, kēni mēni=pən kəm Saimon mēmə, “? Saimon, nēmeh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfaiən nēhu kəti o nēueiuiən nēhlkək, mətəu pətan u, in tēməueiu nēhlkək e nēhu nēhmtin mafəl e nēuanun. ⁴⁵ Nian iəmuva, kēni Saimon, ik nēməsoliən nēmətətiən kəti mēmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nēhlkək e nīkapin lanko, kēni noliən rəhan tətəgətun mēmə in tolkeikei iəu. ⁴⁶ Saimon, ik nēməsəueiuiən rəhk-kapə e kaliku nēuvin, mətəu pətan u, in tēməueiu nēhlkək e sēntə iətəm nati kəti nēhmtin tiəkis. ⁴⁷ Kēni tol lanu iətəni kəm ik mēmə, inafəl rəkis rəhan təfagə tərah min u tēpət pik, kēni tol lanu, noliən min əha iətəm tēmol, tətəgətun mēmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətəs rəkis təfagə tərah rəha iətəmimi nēuan nēuvin əmə, kēni kəsi, rəhan nolkeikeiən in natiəkəku ohniəu.”

⁴⁸ Kēni Iesu tēməni=pən kəm pətan u mēmə, “Rəham təfagə tərah min, iəu inafəl rəkis.”

⁴⁹ Kēni nətəmimi nēuvein min iətəm kəməutauən ilah min, kəutəni kəm lah min mēmə, “?Iətəmimi naku tēni mēmə tatos rəkis təfagə tərah rəha iətəmimi?”

[‡] 7:38 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni mēmə, pətan əha tēmek nēhlki Iesu e nohlin, kēni inu nēmətətiən rəha nīsiaiən, kēni nīkin tagiən o natimnati iətəm Iesu tēmol kəm in. § 7:41 “Tənariəs,” inu mēni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-tausin vatu (500,000 vatu), kēni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausin vatu (50,000 vatu).

⁵⁰ Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgīn tinosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatətə lak. Kəni uvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgīn tətətig ohnik.”

8

Nipətan min u kəmautasiru e Iesu

¹ Uərisig e natimnati min əha, Iesu in tətəliuək matuvən e taun min nəuvein mine lahuənu min nəuvein. In mətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn kəni mətəanus pətīgəm nanusiən təuvir rəha Narməniğian Rəha Uhgīn. Kəni e nian əha, tueləf aposil min rəhan kəməutohtəu=pən. ² Kəni nipətan nəuvein min kəmautuərisig e Iesu, inu aupən ilah kəmautohmis, uə kəmautos narmin tərəh min e lah, mətəu Iesu in təməhgi pətīgəm narmin tərəh min kəni mol vi rəhalah nimisiən. Nərgi nipətan min u Meri u kətəni məmə Maktələ u Iesu təməhgi pətīgəm narmin tərəh səpin lan; ³ mine Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kautol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; mine Susana; mine nipətan tepət min. Nipətan min u kəutəfən rəhalah məni o nosiən nəhmti natimnati o nasiruiən e Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi min.

Nəghatiən əuhlin e niftəni (Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

⁴ Nətəmimi min tepət kəmotəsipən e taun min tepət məhuva o Iesu. Nian kəməhuva mətəhtul titələu lan, kəni təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah, ⁵ “Suah kəti, rəha nərfəiən nikititə wit, təmuvən mətearəgrəg e nikititə wit əpəha e nasumiən. Kəni nəuvein timəgrəg e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motəliuək lan, kəni mənig min kəməhuva motun rəkis ilah. ⁶ Kəni nikitin nəuvein kohmərəgrəg=pən e niftəni nəuan nəuətəin iətəm kəpiel əha ləhtəni lan. Nian koteviə, kəni motəukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikin. ⁷ Kəni nikititə wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikititə wit min koteviə mətəu niləuis tətətu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Mətəu nikititə wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir kəni motəviə kəni motəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e uanhanrit.”

Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u, kəni məghati, məni kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

⁹ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə, “Əni=pa nipətəi nəghatiən u kəm timah.” ¹⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah, Uhgīn tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən rəha Narməniğian Rəha Uhgīn iətəm tətəhluaig. Mətəu nətəmimi

min nœuvein, ilah kautos œmœ e nœghatiœn œuhlin min, mœmœ ilah okoteh, mœtœu kotœruru, kœni ilah okœutœtœu, mœtœu ko kœsotœhruniœn.”

¹¹ Kœni Iesu in tœmœni mœmœ, “Nipœti nœghatiœn u tol lanu. Nikiti wit tœtœgœtun=pœn nœghatiœn rœha Uhgœn. ¹² Nikiti wit iœtœm tœmœmei e suaru tœtœgœtun=pœn nœtœmimi min u kœutœtœu nœghatiœn rœha Uhgœn, mœtœu Setœn tatos rœkis nœghatiœn rœha Uhgœn e rœhalah nœtœligiœn mœmœ okœsotosiœn nipœhriœniœn lan, mœ Uhgœn otœsosmiœghiœn ilah.

¹³ “Nikiti wit min u kœmotœmei=pœn niftœni u tœkœku kœpiel œha lœhtœni, kœutœgœtun=pœn nœtœmimi u kœutœtœu nœghatiœn rœha Uhgœn, nikilah tœtagiœn ohni. Mœtœu nokilah tœseiœuiœniœn isœu, ilah kœutœhatœtœ e nian œkuœkir œmœ. Mœtœu nian nœfeifeiœn tuva, uœ nœrahœn tuva e nœmiœghiœn rœhalah, kœni ilah kotœmei e rœhalah nœhatœtœiœn.

¹⁴ “Kœni nikiti wit min u kœmotœmei=pœn e niki nilœuis, kœutœgœtun=pœn nœtœmimi u kœmotœtœu nœghatiœn rœha Uhgœn, mœtœu natimnati tepœt tœtœtu-atu=pœn e nœmiœghiœn rœhalah, mœtœu ilah kœutœtœlig pik e natimnati rœha nœmiœghiœn rœhalah, uœ ilah kœtolkeikei nautœ tepœt, uœ ilah kœtolkeikei mœmœ okœtœtœu tœuvœr e rœhalah nœmiœghiœn. Kœni nœmiœghiœn rœhalah tœsœuœiœn e nati tœuvœr kœti e nœghatiœn rœha Uhgœn.

¹⁵ “Mœtœu nikiti wit min u kœmotœmei e niftœni tœuvœr, kœutœgœtun=pœn nœtœmimi u kœmotœtœu nœghatiœn rœha Uhgœn, kœni nikilah tœhruœhru kœni mœuvœr, kœni ilah kœmotœskœlim nœghatiœn rœha Uhgœn tiœkis e nikilah. Kœni ilah kotœuœ e nœmiœghiœn tœuvœr.”

Otaharu pœri lait e tepil

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Kœni Iesu tœmœni=pœn mœmœ, “?Pœh tœtœsiœpœn e lait kœni masuœpœpœm lan e bœkit, uœ taharu=pœn e nipœg pet? !Kœpœ! Kœsoliœn lanœha. Nian nœkœtœsiœ e lait, kœni motaharu pœri e tepil mœmœ nœtœmimi okœteruh nati lan. ¹⁷ Kœni tol min lanœha, nœmœ suah kœti tœtœhluœig e nati kœti, mœtœu Uhgœn in otœl œpu in, kœni nœmœ suah kœti tatos oneuœn nœghatiœn kœti, mœtœu Uhgœn in otœni œpu. ¹⁸ Nœghatiœn u nœutœtœu, otœtœlig vivi lan. Iœtœmi u in tinœhrun rœkis nipœti nœghatiœn rœhak, in tœhrun nosiœn tepœt tœhmœn. Mœtœu iœtœmi u tœsœhruniœn, in otœmkœrœpœn e nati iœtœm nikœn tœtœhti mœmœ tatos.”

Mœmœ rœha Iesu mine pian min

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva məmə okoteh, mətəu ko kəsəhuvəniən iuəkir moteh mətəu nətəmimi tepət kəutətəlig lan. ²⁰ Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Mamə rəham mine piam min ilah əpəha ihluə kəutəhtul, ilah kotolkeikei məmə okoteruh ik.”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən rəha Uhgın kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi min, ilah rəhak min mamə min mine piak min.”

Iesu təməniahu nimətagi asoli e nəhu Lek Kaləli

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nian kəti Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot kəti, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəhuvən e nıkali lek e nitəni=pən.” Kəni kəmotiuvı nıvən mohiet. ²³ Nian bot tinətaiu, kəni Iesu təmuvən mətəpili. Kəni nimətagi asoli kəti təmeiuaiu=pən e nəhu əha, kəni nəhu tinatuvən e nıpəgnəua bot, kəni iuəkir əmə bot tamnim. ²⁴ Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, “!Ei, İətəmi asoli! !Ei, İətəmi asoli! Air-tə, okohmis rəueiu!”

Kəni Iesu təmair magət məniəhu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi təmohrahli nəhlmin, kəni təməməlinu. ²⁵ Kəni Iesu təməni kəm lah məmə, “Təhro? ? Rəhatəmäh iə nəhatətəiən?”

Mətəu ilah kinotəgin, kəni narmilah təmiuvig min, kəni minautəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei! ?İətəmimi nak u? Nati əpnəpin nimətagi mine nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan nəghatiən matuol.”

Iesu təməhgi pətigəm

narmın tərəh e suah kəti

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Kəni ilah kəməhuva mohietigəm=pa ima nətəm Kerasa ikin, inəha e nitəni=pən e nəhu u, kəni məhuvəri. ²⁷ Nian Iesu təmuvəri, kəni əmeiko iətəmimi kəti əha ikin təmuva meh. Suah u, narmın tərəh min kəutatig lan, kəni in əupən in təsuvəniən e nəpən, kəni in təsapiliən imə, mətəu in tətətig əmə əha e nıpəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. ²⁸⁻²⁹ Əupən ikin, nian tepət, narmın tərəh əha tatol in tətəlməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis nəhlkin mine nəhlmin e sen məmə otəskəlim tiəkis mauteh məmə otəsərəkiniən nətimnati. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen min əha, kəni narmın tərəh tətəkeikei kəm in məmə otiet magim muvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.

Mətəu nian ialməli u təməh Iesu, təməarəg əfəməh, muva morin=pən e nəhlki Iesu, kəni mətəgat məmə, “! Iesu, Nəti Uhgın İlis Agın! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik məmə onəsoliən nalpiniən asoli kəti kəm iəu!” Narmın tərəh u

təməni lanu mətəu-inu Iesu təməni rəkis məmə in otiet magim e suah u.

³⁰ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Nərgəm pəh?” Kəni in təməni məmə, “Nimənin Tepət.” Təməni lanəha mətəu-inu narmin tərəh min tepət kəməutatig lan. ³¹ Kəni narmin tərəh min kəmotətapuəh əskasik o Iesu məmə, “Onəsahli-pəniən itimah e nipəg iətəm naunun tikə tapinəpu ikin, u imə nalpinian.”

³² Kəni ikin əha e nikali nitəuət, pikəh min tepət kəutauən məutan əha ikin. Kəni narmin tərəh min kəməutasək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, “Əui, egəhan e timah iəkəhuvən e pikəh min əha.” Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən. ³³ Kəni narmin tərəh min u kəməhiet e suah u məhuvən e pikəh min, kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motammim.

³⁴ Nian nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min kəmoteh nati u, kohiet motagim məhuvən məutəni pətigəm nanusiən rəha natimnati min u e taun rəhalah mine ikin min rəfin titəlau-təlau. ³⁵ Kəni nətəmimi kəməhiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati min əha. Kəni kəməhuvə moteruh Iesu, kəni moteh min suah u narmin tərəh min kəməhiet rəkis lan, in tətəharəg e nəhki Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni minəfən rəkis rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kəmotəgin.

³⁶ Kəni nətəmimi u kəmoteh əhruahru nati u e nəhmtilah, ilah kəmotanus tatuvən kəm nətəmimi nəuvein min məutəni pətigəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u aupən narmin tərəh min kəməutatig lan. ³⁷ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikin mətəu-inu ilah kinəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.

³⁸ Mətəu suah u narmin tərəh min kəməhiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, “!Pale, pəh iəkuvnə kitah!” Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, ³⁹ “Itəlig muvən imam ikin, muvən məni pətigəm natimnati min u Uhgim təmol kəm ik.” Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətigəm natimnati min iətəm Iesu təmol kəm in.

*Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətan kəti iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nian Iesu təmitəlig=pa min e nitəni=pa e nəhu u, nətəmimi nikilah təmagiən məmə koteruh min Iesu, mətəu-inu ilah kəməutəhtahnin. ⁴¹ Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən. Təmuva meiuaiu misin nəulin e nisaiən, mətəkeikei e nətapuəhiən kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin, ⁴² mətəu-inu nətən pətəkəku tatimis pik rəhan

nahmæian tepæt, kæni tæsuvæhian ræueiu timis. In næuan kætiæh æmæ, ræhan nu tuelæf.

Kæni Iesu tæmaliuæk matuvæn o pætækæku æha, kæni nimænin nætæmimi tepæt kæmotæhtul tælau lan mæutatætæ æmæ e lah min. ⁴³ Kæni pætan kæti tæmuva o Iesu iætæm tatos nimisian ræhalah nipætan nian ræfin æmæ minos nu tuelæf, kæni in tæmuvæn o nætæmimi tepæt iætæm kautol mærsin, mætæu ko kæti tæsol viæn. ⁴⁴ Kæni pætan æha in tæmsipæn e næmtah Iesu ikin, kæni meapæn meknififi napæn ræha Iesu, kæni æmeiko ræueiu agin min, ræhan nimisian tæmol naunun. ⁴⁵ Kæni Iesu tæni mæmæ, “? Ei, pæh tæmek iæu?”

Mætæu nætæmimi kotæni mæmæ, “Kæti tæsekian ik,” kæni Pitæ tæni mæmæ, “!Iætæmi asoli, nætæmimi tepæt kæutælæs pikin ik.”

⁴⁶ Mætæu Iesu tæni mæmæ, “Kæpæ. Iækæhrun mæmæ iætæmi kæti tæmek iæu mætæu-inu iæmætæu næsanæniæn tæmiet lak.”

⁴⁷ Kæni nian pætan æha tinæhrun mæmæ ko tæsæhluaigian, in tæmuva mætæræmrumin pik kæni misin næulin mætæfæn nisianaæn kæm Iesu. Kæni e næhmti nætæmimi ræfin, tæni pætigæm kæm Iesu mæmæ tæmek in o nak, kæni mætæni pætigæm min mæmæ nian tæmek in, kæni ræueiu agin min, ræhan nimisian tæmol naunun. ⁴⁸ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Nætik pætan, e ræham næhatætæian lak, ninuva minæuvir. Kæni atuvæn, pæh næmælinuian ræha Uhgian tætätig ohnik.” ⁴⁹ Nian Iesu tæmætæghati æhanæh, kæni iætæmi kæti tæmsipæn ima Jaeræs ikin tiet=pa, kæni mæni kæm Jaeræs mæmæ, “Nætim pætækæku tinimis rækis. Mæ iægætun nahgin tæsikæian mæmæ tuva.”

⁵⁰ Mætæu nian Iesu tæmætæu næghatian æha, in tæmæni=pæn kæm Jaeræs mæmæ, “Sæginian. Øhatætæ æmæ lak, kæni pætækæku ræham, in otæmiægæh min.” ⁵¹ Nian Iesu tæmuvæn mietigæm=pæn lahuænu ima suah kæha, kæni mit rækis æmæ Pitæ mine Jon, mine Jemis, mine mamæ mine tatæ ræha pætækæku u iætæm tæmimis, mæmæ ilah æmæ okæhuvæn imæ. ⁵² Nætæmimi ræfin kæutasæk æfæmæh mæutauin e pætækæku æha, mætæu Iesu tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Sotasækian. Pætækæku u in tæsimisian. In tætapili æmæ.”

⁵³ Kæni ilah kæmotælæh æuvsan lan mætæu-inu ilah kotæhrun mæmæ pætækæku æha tinimis rækis. ⁵⁴ Mætæu Iesu tæmuvæn imæ, kæni meapæn mos næhlmi pætækæku u kæni mauin lan mæmæ, “Pætækæku, æhtul.” ⁵⁵ Kæni æmeiko pætækæku æha tæmæmiægæh min mæhtul. Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Otæfæn nati kæti tun.” ⁵⁶ Kæni ræhan mamæ mine tatæ, narmilau tæmiuvig pik, mætæu Iesu tæni=pæn kæm lau mæmæ, “Onæsuæni pætigæmian natimnati min u kæm iætæmimi kæti.”

9

*Iesu tāmahli pätigəm
rəhan nətəmi tueləf
məmə okotəni pätigəm
Narməniğiən Rəha Uhg’in*

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

¹ Kəni Iesu təmoriarun rəhan min tueləf nətəmimi, kəni məfən nəsanəniən kəm lah kəni mətegəhan=pən e rəhan nepətian kəm lah məmə ilah kotəhrun nəhgi pätigəmian narmin tərəh min, kəni mə ilah okotol vivi nīmisiən min. ² Kəni Iesu tāmahli pätigəm ilah məmə okotəni pätigəm Narməniğiən Rəha Uhg’in, kəni məmə okotol vivi nətəmimi iətəm kəutohmis.

³ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən, məsotosiən natimnati nəuvein rəha naliuəkian rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nauəniən, uə mənī, kəni məsotosiən napən keiu. ⁴ Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e nīmə kəti, nīmə u inu onəkotatig əmə lan mətəuarus nian itəmah onəkohiet lan. ⁵ Kəni ikin pəhruvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi nīkilah təsəginian məmə nəkəhuva motatig itəmah milah, kəni onəkotohrapispis rəkis nīməulul e nəhlki təmah kəni mohiet. Inu nəmtətian kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki Uhg’in tərəh o lah.”

⁶ Kəni ilah kəmhiet motaliuək mautəhuvən lahuənu min məutanus pätigəm nanusiən təuvir, kəni ikin min rəfin kautəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tepət, kəni kotəmiəgəh.

⁷ Kəni Kig Herot Antipas u in iərməniğ e nītəni Kaləli, in təmətəu nanusiən rəha natimnati min u iətəm Iesu tatol ilah. In təmətəlig lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh min, ⁸ kəni nətəmimi nəuvein min kəutəni məmə Elaijə tinuva min, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in iəni kəti rəha Uhg’in aupən ikin iətəm təməmiəgəh min. ⁹ Kəni Herot Antipas təməni məmə, “Jon u, iəu iəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusiən?” Kəni in mətəsal e Iesu məmə oteruh.

*Iesu təmaugiən
nətəmimi faif-tausin*

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pə min ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in təmit ilah mohiet rəkis e nətəmimi, məhuvən əpəha taun pisin kəti min, nərgin u Petsaitə. ¹¹ Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu

nanusiän mämә Iesu tinuva, kәni kәmәhuva mautәhuәrisig e lah. Kәni Iesu nikin tәmagiän әmә nian tәmeruh ilah, kәni in tәmәgәtun ilah e Narmәnigiän Rәha Uhgın, kәni mәtol vivi nәtәmi kautohmis kәutәmiәgәh min.

¹² Kәni lәhnaiuv iuәkir tapinәpu, nәtәmi tuelәf rәha Iesu kәmәhuva ohni mәutәni mämә, “Tәrmәnig. Ahli=pән nәtәmimi rәfin kautәhuvән әpәha lahuәnu min mämә okotәsal ikin kәti o napiliän kәni motәsal e nauәniän kәti kotun mәtәu-inu, ikinu nәtәmimi kohkә ikin, in liminan.”

¹³ Mәtәu Iesu tәmәni=pән kәm lah mämә, “Kәpә, itәmah әmә. Onәkotaugın nәtәmimi min әha.” Mәtәu ilah kәmotәni mämә, “Itimah iәutos әmә piret faif mine nәmu keiu. ?Tәhro? ? Nәkolkeikei mämә iәkәhuvән motos nәhmti nauәniän kәti min nig nimәnin nәtәmimi min rәfin әha?” ¹⁴ Kәmotәghati lanәha mәtәu nәtәmimi tepәt pik u kәmәhuva ikin әha, nәmә kafin nәman әmә, kәni ilah rәfin faif-tausin.

Mәtәu Iesu tәni=pән kәm rәhan min nәtәmimi mämә, “Әhuvән motәuәri ilah fifti fifti motәni mämә okotәharәg.”

¹⁵ Kәni rәhan min nәtәmimi kәmotәuәri ilah min lanәha, kәni nәtәmimi rәfin kәmotәharәg.

¹⁶ Kәni Iesu tәmos piret әha faif mine nәmu u keiu, mәsal-pәri әpәha e neai, kәni mәfaki=pән lan, kәni mәmkәris mәfән kәm rәhan min nәtәmimi mämә okotәfән kәm nәtәmimi. ¹⁷ Kәni nәtәmimi rәfin kәmotәuәn mәhuvән nәrfilah tasisi. Kәni kotәpәh nipispisi nauәniän, kәni nәtәmimi rәha Iesu kәmotәipei=pән e kәtim asoli ilah tuelәf kotәri vivi.

Pitә tәmәni mämә

Iesu in Kristo

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

¹⁸ Kәni nian kәti, Iesu mine rәhan min әmә nәtәmimi kautatig, kәni Iesu tәtәfaki kәm Uhgın. Kәni in tәmәtapuәh e lah mämә, “?Nәtәmimi kәutәni iәu mämә iәu pәh?” ¹⁹ Mәtәu kotәni mämә, “Nәuvein kәutәni mämә ik Jon Bәptais. Kәni nәuvein kәutәni mämә ik iәni Elaijә. Kәni nәuvein kәutәni mämә ik iәni kәti rәha Uhgın u aupән ikin iәtәm tinәmiәgәh min.” ²⁰ Kәni Iesu tәmәtapuәh e lah mämә, “?Mәtәu itәmah nәkotәni mämә iәu pәh?” Kәni Pitә tәni mämә, “Ik Kristo iәtәm Uhgın tәmәni mämә otahli=pa.”

²¹ Mәtәu Iesu tәmәniәhu әskasik ilah mämә okәsotәniän nәghatiän min әha kәm nәtәmimi. ²² Kәni in tәmatig mәni min kәm rәhan min nәtәmimi mämә, “Nati kәti otәkeikei muva mol nipәhriәniän lan, mämә iәu, Nәti Iәtәmimi, oiәkәtәu nahmәiän e natimnati tepәt. Kәni nәtәmi asoli u nәhlin rәha Isrel, mine pris asoli min, mine nәgәtun min rәha Lou, ilah okotәmәki lak,

kəni motuhamu iəu, kəni iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhg̃in otol iəkəmiəgəh m̃in e ñimisiañ.”

²³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan m̃in nətəmimi məmə, “Iətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkeikei məpəh natimnati m̃in ñikin tolkeikei, kəni mələs rəhan ñigi kəməluau muərisig lak, ²⁴ mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e niftəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhiən itulin. ²⁵ ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha niftəni u, kəni m̃imis ohni, in otos nati təuvir nak? ²⁶ Okəmə nəkaulis o nənian nərgək m̃ine rəhak nəghatiən, kəni Nəti Iətəmimi in m̃in otaulis m̃in ohnik e nian in otuva e nepətiən əhagəhag m̃ine nəsanəniən rəhan, m̃ine e nepətiən əhagəhag m̃ine nəsanəniən rəha Tatə rəhan m̃ine nagelo m̃in asim. ²⁷ Mətəu iətəni ñipəhr̃iənian kəm təmāh məmə, itəmāh nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narməniəg̃iən Rəha Uhg̃in uərisig nəpanohm̃is.”

Iesu m̃ine Mosis m̃ine Elaijə

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Nian Iesu təməghati rəkis, iuək̃ir o nəfakiən kətiəh, kəni Iesu təmit Pitə, m̃ine Jon, m̃ine Jemis kəməhuvən əpəha ilis e ñitəuət məmə in otəfaki. ²⁹ Kəni nian in təmətəfaki, kəni rəhn-kapə təməuhlin muva mol p̃isin, kəni napən rəhan təmuvə m̃əruən matoraip-oraip. ³⁰ Kəni əmeiko Mosis m̃ine Elaijə kəm̃iaiet=pa muəhtul m̃əhləghati ilahal Iesu, ³¹ Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə m̃itəlau e lau, ilahal kəm̃əhləghati e ñimisiañ rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol nəghatiən rəha iəni m̃in rəha Uhg̃in mə tuva mol ñipəhr̃iənian lan.*

³² Mətəu Pitə m̃ine suah mil, nap̃il̃iən tinos rəkis ilahal, kəni kəmhlap̃ili nəuvet̃in. Mətəu nian kəmhlair, m̃ihlafu nəhagəhagiən asoli t̃itəlau e Iesu, kəni kəmhl̃eruh Mosis m̃ine Elaijə kətuəhtul ilahal Iesu. ³³ Kəni nian suah mil kinətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə təmāni=pən kəm Iesu məmə, “Iərməniəg̃, təuvir məmə itimahal iəkluva m̃əhlatig u ikinu. Pəh iəklol ñiməuvl̃uvl̃ kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” Mətəu in təmətəghati əpñap̃in əmə, m̃əsəhr̃unian məmə nəghatiən nak u in tətəni. ³⁴ Mətəu nian təmətəghati əhanəh, kəni ñəpuə kəti təmuvə m̃əuveg̃ ilahal, nian kəmhl̃eruh ñəpuə təməuveg̃ ilahal, kəni kəmhl̃əgiñ pik. ³⁵ Kəni ilahal kəhlətəu

9:22 Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** Mat 10:38; Luk 14:27 **9:24** Mat 10:39; Mak 8:35;

Luk 17:33; Jon 12:25 **9:26** Mat 10:33; Luk 12:9 * **9:31** Nəghatiən Kris əhr̃uahru təñi məmə, “kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm.” **9:31** Luk

9:22 **9:32** 2Pitə 1:16-18

nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəu iəmitəpin. !Əhlətəlig vivi lan!”

³⁶ Nian kinotətəu rəkis nəuia Uhgın təməghati, kəni Pitə mine Jon mine Jemis kəmleuruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian min əha, kəsələnən natimnati min əha kəm suah kəti min, kəməsələnən natimnati min u iətəm kəmleuruh.

Iesu təmahli pətigəm

narmın tərəh e suakəku kəti

(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷ Kəni kəməni lauig lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi milahal kəmotsipəri ilis e nitəuət moteuiəu=pa, kəni moteh nətəmimi tepət kəməhuva ohni. ³⁸ Kəni nətəmimi min əha kəti təmauin əfəməh e Iesu məmə, “İəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətiəh əmə. ³⁹ Nian tepət, narmın tərəh kəti tətəva lan, kəni mol in tətəgət pik, kəni mol nıpətin tətərəmrumin pik, nəhun nəuan ruən tətiet, təhmen e nəuəui nitəhi. Narmın tərəh əha tətorin pik in, kəni mətəskəlim in, kəni məsəpəhiən nian kəti. ⁴⁰ Kəni iəu iəmətapuəh o rəham min nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmın tərəh u, mətəu ilah kotəruru nəhgi pətigəmiən.”

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah u nətəmi rəueiu mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəligiən təsəhruəhruən. Kərmə oiəkətiğ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah. It nətim muva u ikinu.”

⁴² Nian suakəku u təmətuva əhanəh o Iesu, kəni narmın tərəh tətəgəpis təmei morin=pən e niftəni, mol nıpətin tətərəmrumin pik. Mətəu Iesu təməgət əskasik e narmın tərəh u, kəni məhgi pətigəm narmın tərəh tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tata.

⁴³ Kəni ilah rəfin, narmilah təmiuəvig o nəsanənən asoli rəha Uhgın. Mətəu nian nətəmimi narmilah təmiuəvig o natimnati min rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ⁴⁴ “Otos nəghatiən u teiəuiəu mamnim e nikitəmah kəni məsotaluən lan. İəu Nəti İətəmimi, suah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak.”

⁴⁵ Mətəu rəhan min nətəmimi kəsotəhrunən nıpəti nəghatiən u mətəu-inu Uhgın təməhluəig e nıpəti nəghatiən u məmə ilah okəsotəhrunən, kəni ilah kinotəgin o nətapuəhiən o nıpəti nəghatiən u o Iesu.

?Pəh in tepət?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶ Kəni nətəmimi rəha Iesu kinautol nikilah min məmə pəh in otepət mapirəkis ilah rəfin. ⁴⁷ Mətəu Iesu təməhrun rəkis

nati nīkilah tətəhti, kəni in təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nīkali lah, ⁴⁸ kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti, nīkin tagiən məmə otos suakəku kəti meruh vivi, kəni in tatol lanəha e nərgək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, mateh vivi iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nīkin agiən, in tatos Uhgīn u iətəm təmahlī=pa iəu. Nənīən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu in ləhtəni agin, in otuva iətəmi asoli.”

⁴⁹ Kəni Jon təmənī məmə, “Iərmənīg. Itimāh iəmoteruh suah kəti tətəhgi pətīgəm narmin tərāh min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu sənīəmə in rəhatah kəti iətəmimi.” ⁵⁰ Mətəu Iesu təmənī=pən kəm in məmə, “Sənīəhuiən mətəu-inu, nəmə suah kəti təsoliən tikimīr itəmāh min, kəni in tolkeikei itəmāh.”

Nətəm Səmeriə nəuvein nīkilah təməsagiənīən o Iesu

⁵¹ Kəni tinuva iuəkīr o nian Uhgīn otos Iesu lan muvən əpəha e negəu e neai, kəni Iesu tinolkeikei məmə otəkeikei muvən Jerusiləm. ⁵² Kəni in təmahlī=pən nətəmimi nəuvein mə kotos rəhan nəghatiən motaupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nītəni Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni. ⁵³ Mətəu nətəmi ikin əha, kəsotolkeikeiən məmə in otuvən matīg əha imalah ikin, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in tatuvən Jerusiləm.† ⁵⁴ Kəni nian rəhan iətəmimi mil, Jemīs minə Jon, ilau kəmueruh nati min u, kəni kəmuəni məmə, “?Iərmənīg, nəkolkeikei məmə iəkuauin e nīgəm tisi pən əpəha ilis e negəu e neai meiuaiu muva mus ilah?”‡ ⁵⁵ Mətəu Iesu təmeirair mahi ilau. ⁵⁶ Kəni ko məhuvən min lahuənu pisin kəti min.

*Nətəmimi nəuvein kəmotəni mə okohuərisig e Iesu
(Mat 8:19-22)*

⁵⁷ Kəni e nian Iesu minə rəhan min nətəmimi kəməutaliuək mautəhuvən e suaru, kəni suah kəti təmənī=pən kəm in məmə, “Onəkuvən=pən iə ikin, iəkītəu=pən ik.”

⁵⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm in məmə, “Kuri rarpin min, rəhalah nīpəg tatīg məmə okotapīli ikin. Kəni mənīg min, nimaalah tatīg məmə okotapīli ikin. Mətəu iəu Nətī Iətəmimi, nīmə rəhak tikə o napīliən.”

⁵⁹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm suah kəti min məmə, “Va, kilau min ik, nəkuva ik rəhak iətəmimi.” Mətəu suah u tənī=pən məmə, “Iərmənīg, əui. Oiəkītəu=pən ik mətəu pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə.” ⁶⁰ Mətəu Iesu təmənī=pən kəm in məmə, “Kəpə, əpəh=pən. Pəh nətəmi kinohmis rəkis e

9:48 Mat 10:40 **9:50** Mat 12:30; Luk 11:23 † **9:53** Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nītəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeiən nətəm Isrel u kautəhuvən=pən əha imalah ikin mautəhuvən Jerusiləm mautəfaki e Nīmə Rəha Uhgīn. ‡ **9:54** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, kətīlpin nəghatiən u məmə, “təhmen e Elaijə.” Afin-to e 2King 1:9-16 **9:54** 2King 1:9-16

nikilah, kohtənim aru ilah min. Mətəu ik, uvən məni pətigəm Narməniğiən Rəha Uhgın.”

⁶¹ Kəni kəti min təni məmə, “İərməniği, iəkətəu=pinə ik muva iətəmimi rəham, mətəu əui, pəh pipim iəkitaliği=pən imak ikin mauiəhrui rəhak min nətəmimi.”

⁶² Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “Nəmə suah kəti tinətuəuin matol uək rəha Uhgın, mətəu rəhan nətəliğiən tatuvən o natimnati pisin pisin min nəuvein, kəni suah u təsəhmen-pəniən məmə Uhgın otarməniği lan.”

10

İesu təmahlipən

rəhan nətəmimi səpinte-tu

o nəniən nanusiən təuvir

¹ Uərisiği e natimnati min əha, İərməniği təmitəpin rəkis səpinte-tu nətəmimi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm İesu təpanuərisiği muvən ikin.

² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “! Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan. ³ Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min məutaliuək məutəhuvən e nəlugin kuri rarpin min. ⁴ Kəni onəsotosiən kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeiğiən e suaru məutəghati kəm nətəmimi.

⁵ “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm məmə, ‘! Pəh nəməlinuiən otətatiği ikin!’ ⁶ Nəmə iətəmi rəha nəməlinuiən əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakiən otuva mol niphəriəniən lan, kəni nəməlinuiən otətatiği ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakiən rəhatəmah otitaliği=pa min o təmah. ⁷ Kəni onəkotatiği əmə e nimə kətiəh, sotapiliən e nimə pisin pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nənnimiən nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəuiən lan.

⁸ “Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nikilah tagiən o təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə kəm təmah, ⁹ kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis məutatiği ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, ‘Narməniğiən Rəha Uhgın tətuva iuəkir o təmah.’ ¹⁰ Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nikilah təsəgiəniən o təmah, kəni

əhuvən məutaliuək e suaru asoli mın, kəni motəni məmə,
 11 'Niməulul rəha niftəni e nəhkitimah, iəkotohrapispis rəkis,
 inu in nəmtətian tətəgətun məmə nəmotol təsəhmenian, kəni
 Uhgın təpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə
 Narmənigian Rəha Uhgın tinatuva iuəkir rəkis.' 12 Kəni iətəni
 pəhriən kəm təmah məmə, Uhgın otəfən nalpinian asoli kəm
 lah tapirəkis nalpinian rəha taun əha Sotəm aupən.

13 "İtəmah nətəm Korasin, kəsi, nahməian asoli otuva
 o təmah! İtəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nahməian asoli
 otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e
 taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhlinian nətəligian
 rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati mın əha əpəha Taea
 mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin
 rəhalah nətəligian e noliən tərəh mın, kəni ilah məhuvən e
 napən əuas mın məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm
 məutəgətun məmə kautətəu tərəh agin o noliən tərəh mın
 rəhalah. 14 Mətəu e nian əha iətəm Uhgın otol nalpinian
 kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah in otəskasik, mapirəkis
 nalpinian rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən. 15 ?
 Kəni itəmah nətəm Kapeniam, nikitəmah təhti məmə Uhgın
 otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiian əpəha e negəu e neai?
 !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni
 agin, ima naulisian."

16 Kəni İesu təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə,
 "Nətəmimi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmimi
 mın u kəutəuhlin=pən nəmtahlah e təmah, kəutəuhlin=pa
 nəmtahlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtilah kəm
 suah u iətəm təmahli=pa iəu."

*Səpinte-tu nətəmimi
 rəha İesu kəmohtəlig*

17 Kəni nətəmimi mın rəha İesu ilah səpinte-tu
 kəmohtəlig=pa mın, kəni nikilah təmagian məutəni kəm İesu
 məmə, "İərmənig, nati əpnəpin narmın tərəh mın, mətəu nian
 itimah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiatimah!"
 18 Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "İəu iəməh Setən
 təmsipəri ilis e neai meiuaiu təhmen=pən e noraipian.
 19 Otətəlig-to. İəu inəfinə rəkis nəsanənian kəm təmah, u itəmah
 nəkotəhrun nevig-ərainian sineik mın mine skopion* mın.
 Kəni nəsanənian u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkis nəsanənian
 rəha tikimr rəhatah, Setən. Kəni ko nati kəti təsərəkinian
 itəmah. 20 Inu nipəhriian. Mətəu onəsotəgianian məmə

10:11 Uək 13:51; 18:6 **10:12** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 **10:15** Mat
 11:20-24 **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13;
 Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 * **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tupə
 əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətəhmə, tapirəkis nilpat uə pitimar.

narmin təräh mın kautol nəuiatəmäh, mətəu onəkotagıən əmə mətəu-inu Uhgın tınətei rəkis nərgitəmäh əpəha e negəu e neai.”

²¹ Kəni e nian əha, Narmin Rəha Uhgın təmöl niki İesu tətəgıən pik, kəni in təməfaki məni məmə, “Tatə Uhgın, ik İərmənig rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. İətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nıpəti natimnati mın u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh mın məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²² Kəni İesu təkəikei mətəghati kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgın əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgın, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgın, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpın məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgın kəm lah.”

²³ Kəni İesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “! Onəkotatig e nəuviriən pəhriən mətəu-inu itəmäh nauteh e nəhmtitəmäh natimnati mın u! ²⁴ İətəni kəm təmäh məmə, iəni mın tepət əupən, mine kig mın tepət, kəmotolkeikei pik məmə okoteh natimnati mın u itəmäh nauteruh, mətəu kəməsoteruhıən. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotətəu natimnati mın u itəmäh nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

İesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kəti rəha Səmeria

²⁵ Kəni e nian əha, ieinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətapuəhiən kəti kəm İesu məmə oteh-to məmə İesu in teinatig pəhriən uə kəpə. In təməni məmə, “?İəgətun, oiəkəhro lanu mos nəmiəgəhiən itulin?” ²⁶ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mosis tətəni məmə nak? ?Nian ik nətafin, nıpətin tətəni nak kəm ik?”

²⁷ Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeikei molkeikei İərmənig rəham Uhgın e niki m rəfin, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham, mine nətəligıən rəfin rəham, kəni molkeikei mın ik mın nəuvein məmə natolkeikei aru ik mine.”

²⁸ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkos nəmiəgəhiən itulin.”

²⁹ Mətəu suah kəha, in tolkeikei əmə məmə otəgətun rəhan nolıən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in təmətapuəh o İesu məmə, “?Mətəu nıpəh mın ilah iəu mın nəuvein?”

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən Jerusiləm kəni maliuək meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakləh mīn nəuvein kəmotaskəlīm motəmki rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu tīmiseiah mətəməhli e suaru, kəni motagim motəpəh.

³¹ “Kəni əmeiko təuvir aɡin, pris kəti tatitəu mīn suaru əha mətuva, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmaliuək mos nikali suaru matuvən. ³² Kəni Lifait† kəti titəu mīn suaru kətiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in tətəməhli, təmōl əmə nati kətiəh mīn maliuək mos nikali suaru. ³³ Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikimīr ilah nətəm Isrel, in mīn tatitəu suaru əha mətuva, kəni meruh suah kəha tətəməhli. Nian təmeruh, nīkin təmāhmə ohni, ³⁴ kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan nīməɡim e oiel mine wain, kəni məuveɡ vivi ilah. Kəni mīləfəri suah u maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni mateh vivi. ³⁵ Kəni kəməni lauig lan, in təmos məni‡ muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Onateh vivi suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kəti məni lan, kəni nian iəu iəkitalig=pa mīn, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpīn.’ ”

³⁶ Kəni nian Iesu təmōl naunun e nəghatīən u, kəni mətəpuəh o ieinatig e Lou məmə, “?E rəham nətəligiən, suah mīlahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmōl təuvir kəm suah kəha kəmoh, təhmen məmə in in kəti?” ³⁷ Kəni ieinatig e Lou təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəmi in təmōlkeikei pik suah kəha.” Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Intəh. Ik uvən mol mīn təhmen=pən əmə məmə inu suah kəha təmōl.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mine Meri

³⁸ Nian Iesu mine rəhan mīn nətəmimi kəməutaliuək e suaru, kəni kəmohiet=pən lahuənu kəti. Kəni pətan kəti, nərgin u Matə, in təmos Iesu e nīkin aɡiən muvən əpəha e rəhan nīmə. ³⁹ Pətan əha, pian kəti əha ikin, nərgin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəɡ iuəkir e nəhlki Iərməniɡ mətətəlig e nəgətuniən mīn rəhan. ⁴⁰ Mətəu Matə, rəhan nətəligiən tatuvən pik o nolīən nauəniən, kəni uək tīnatoh in. Kəni təmuvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “?Iərməniɡ, təhro? ?Nikim təhti məmə təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mine o nolīən uək u, kəni iəu pišin əmə iatol? Ahli=pa məmə otuva masiru lak.” ⁴¹ Mətəu Iərməniɡ təməni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəlig pikīən e natimnati mīn tepət lanko. ⁴² Mətəu nati kətiəh əmə in nati aɡin, kəni Meri in tīnitəpīn rəkis

† **10:32** Lifait, ilah nətəmimi mīn u kəutasiru e pris mīn e uək rəhalah, kəni kautol uək pišin pišin mīn əpəha e Nīmə Rəha Uɡin. ‡ **10:35** Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətətəu in tənariəs kətiəh.

nati u iætəm in təuvır tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkisiən nati əha ohni.”

11

Iesu təmətəgətun rəhan mın nətəmimi e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgın

(Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəfaki kəm Uhgın ikin kəti. Nian təmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uhgın, kəni rəhan kəti iətəmimi təmətapuəh ohni məmə, “Tərməniğ, əgətun-to itəmah e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgın, təhmen=pən e Jon Bəptais in təməgətun rəhan mın nətəmimi.”

² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uhgın, nəkotəni məmə, ‘Tatə Uhgın, nərgəm ilis ağin, pəh nətəmimi okotisiəi. Pəh rəham narməniğiən tuva mətatig.

³ Nian rəfin, onəkəfa nauəniən niğtəmah təhmen o nian rəueiu.

⁴ Kəni məfəl rəkis rəhatimah nolien tərah mın mətəu-inu itimah mın iəsoaplınıən motəpəh rəkis naskəlim iəkisiən e nikitimah nolien tərah mın rəha nətəmimi iətəm kəutol e timah.

Kəni məsegəhan-pəniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta iəkotəmkarəpən motol təfagə tərah.’ ”

⁵⁻⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə suah kəti tuva imam ikin lapin, mətəu nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni mənə=pən məmə, ‘Pale, suah kəti əha təmsipən isəu muva imak ikin rəueiu lapin, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən kəm in. Əfa nauəniən kəti, iəkos muvən məfən kəm in.’ ⁷ Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, ‘!Aah! Atuvən, səhgi-pəriən itimah, inotapili rəkis itimah kəlkələh mın rəhak. Ko iəsəhtul mınıən məfinə nauəniən kəm ik.’ ⁸ İəkəni kəm təmah məmə, nati əpnəpın ik in kəti, mətəu suah u təsolkeikeiən məmə in otəfinə nauəniən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in otəhtul məfinə natimnati mın rəfin iətəm ik nəkolkeikei.

⁹ “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsəl lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ¹⁰ İəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi mın u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi mın u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

¹¹ “İtəmah tatə mın. ?İtəmah kəti, nian nətın tətəpuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə! ¹² ?Uə nian in tətəpuəh o

nonali mænig, kæni in otæfæn skopion?* !Kæpæ! ¹³ Nati æpnapin itamah nætæmimi nækotærah, mætæu næutæfæn natimnati tæuvir min kæm nenætitamah min. Mætæu Tatæ Uhgîn e negæu e neai, noliæn ræhan in tæuvir pik mapirækis agin noliæn ræhatamah, kæni niþæhriænian, in otæfæn Narmîn Ræhan kæm nætæmimi min u ilah kæutætapuæh ohni.”

*Nætæmimi næuvein kæmotæni mæmæ Iesu tatol uæk
e næsanæniæn ræha Setæn
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Kæni e nian kæti, suah kæti æha ikin iætæm narmîn tærah tætatig lan, kæni in tærruru næghatæn. Kæni Iesu tæmæhgi pætigæm narmîn tærah æha, kæni suah kæha tæmætuæuin mæghati, kæni nætæmimi narmilah tæmiuuvig pik ohni. ¹⁵ Mætæu nætæmimi min æha næuvein kæutæni mæmæ, “Pielsepul u in iætæmi asoli ræha narmîn tærah min, in æmæ æha tæmæfæn næsanæniæn kæm suah u mæmæ in otæhgi pætigæm narmîn tærah min e nætæmimi.” ¹⁶ Kæni nætæpisin min næuvein kæmotætapuæh o Iesu mæmæ in otol-to næmtætæn asoli kæti e næsanæniæn iætæm tatsipæn e negæu e neai mætæu-inu, ilah kotalkeikei mæmæ okotæhrun-to mæmæ Iesu in iætæmi pæh.

¹⁷ Mætæu Iesu tinæhrun rækis nætæligiæn ræhalah, kæni tæni mæmæ, “Næmæ nætæmimi e kæntri kæti kautæhapu ilah min, kæni okotæraekin ræhalah kæntri, kæni narmænigiæn otearis mikæ. Kæni tæhmen=pæn æmæ, e lahuænu kæti, næmæ nætæmimi lan kautæhapu ilah min, kæni okotæraekin agin lahuænu u. ¹⁸ ? Kæni næmæ nætæmimi ræha Setæn kautæhapu ilah min, kæni otæhro lanu e ræhan narmænigiæn otatig? Iætæni lanu mætæu-inu næutæni lanu mæmæ iætæhgi pætigæm narmîn tærah min e næsanæniæn ræha Pielsepul. ¹⁹ ?Kæni næmæ iæu, iætæhgi pætigæm narmîn tærah min e næsanæniæn ræha Pielsepul, kæni itamah næutæni mæmæ ræhatamah min nætæmimi kæutæhgi pætigæm narmîn tærah min e næsanæniæn ræha Pielsepul. Tæmæ tol lanæha, ilah okotakil ræhatamah min næghatæn mæmæ in neiuæian. ²⁰ Mætæu næmæ iæu iætæhgi pætigæm narmîn tærah min e nætæmimi e næsanæniæn ræha Uhgîn, kæni tætgætun mæmæ Narmænigiæn Ræha Uhgîn tinuavnæ rækis o tæmah.

²¹ “Nian iætæmi ræhan næsanæniæn tepæt tætmki natimnati ræha næluaginiæn, in otætæhtul maru mætæsal vi o ræhan nimæ, in ko ræhan natimnati kæutæmæhli vi æmæ. ²² Mætæu nian iætæpisin kæti min iætæm ræhan næsanæniæn tapirækis in, in otuva muæluagin mætian-mætian tehpa hu in, kæni mos rækis ræfin ræhan natimnati ræha næluaginiæn iætæm tæmælæhu=pæn ræhan nætæligiæn lan, kæni in otæuæri natimnati ræfin ræha suah kæha kæm ræhan min nætæmimi.

* **11:12** Skopion – afin-to futnot e Luk 10:19 **11:15** Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38 **11:22** Kol 2:15

23 “Iətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikiṃiṃ. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip ṃin, in tatol ilah kəutagiṃ atiti.”

24 Kəni təməni əskasik məmə, “Nian narṃin tərəh tatiet e suah kəti, kəni in tuvən mətan əpəha ikin kikə-kikə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsal ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni in otəni məmə, ‘Pəh iəkitalig=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin aupən.’” 25 Kəni nian in təmitəlig=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhl-məhli vi əmə. 26 Kəni in otuvən mit ṃin narṃin tərəh səpin ṃin məhuva u kotərəh pik motapirəkis in. Kəni okəhuvən ṃin imə motatig e nəmiəgəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan nəmiəgəhiən tərəh, mətəu rəueiu tinərəh pik agin.”

27 Nian Iesu təməni nəghatiən əha, pətəuəhli kəti tagət əfəməh məmə, “Uhgin təmətuati pəhriən e rəhan nəuviriən kəm pətan u iətəm təmemək lam, kəni məfinə nah kəm ik.”

28 Kəni Iesu təni məmə, “Ni pəhriəniən, mətəu Uhgin otətuati e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi ṃin u kəutətəu rəhan nəghatiən tapirəkis agin, kəni mautol.”

Nəmtətiən rəha Jonə

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

29 Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəməhuva tepət nəuvin ṃin, kəni Iesu təni məmə, “Itəmah nətəmi rəueiu ṃine, itəmah nol təfagə tərəh agin ṃin. Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotəh nati apispiṃ u nəmtətiən kəti. Mətəu Uhgin ko təsəfinəiən nəmtətiən kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgin otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh kəm təmah, inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə. 30 Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətiən kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti Iətəmimi iəu ṃin nəmtətiən rəha nətəmimi u rəueiu ṃine.

31 “Kəni e nian əha Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni kwın rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəṃ məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligiən.

32 “Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgin otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol nolien tərəh. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e nolien tərəh ṃin rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə.”

Nəhagəhagiən rəha lait
(*Mat 5:15; 6:22-23*)

³³ Kəni Iesu təməni məmə, “Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluəig lan uə təfən e nīpəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkəikei maharu pəri e nīgi rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nīpəg nəuan nimə, kəni ko mauteruh nəhagəhagiən rəha lait kəni kotəhrun neruhien nati lan. ³⁴ Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nīpətīm. Nian nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nīpətīm təriəuəh e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nīpətīm təriəuəh e napinəpuian.† ³⁵ Kəni tol lanəha, ik onəkəkəikei mateh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in səniən məmə napinəpuian. ³⁶ Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriəuəh vivi e nəhagəhagiən, napinəpuian otikə agin lam, kəni nəhagəhagiən tasiəgəpin vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagiən rəha nəuanisiə tətasiəgəpin ik.”

Iesu təmagət əskasik
e Farəsi min mine
nəgətun min rəha lou

(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*)

³⁷ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian muəuən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmalieuək muvən əpəha imə məharəg e nīkali tepil o nauəniən. ³⁸ Kəni Farəsi əpəha təmauit ohni narmin təmiuəvig nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuiən nəhlmin e nəhu uərisig təpanəuən.

³⁹ Kəni İərmənig təməni=pən kəm in məmə, “İtəmah u Farəsi min, nəkotəhmen əmə e kap mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nīpəgnəualah, kotəpin. İtəmah nəkotəriəuəh e navərəsiən mine nərahien. ⁴⁰ !İtəmah nəutalməli pik! ?Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgın iətəm təmol nīpətītəmi, in min təmol nīkitəmi? !Əuəh! ⁴¹ Mətəu onəkotəfən kəm nanrah min e nīkitəmah agiən, kəni natimnati rəfin ihluə mine imə okotəhruahru motəuvir.

⁴² “!Mətəu itəmah Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! İtəmah nəutohtəu=pən vivi nīpispisi Lou min. İtəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nimali minit mine ru mine nəuvein min kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah ninotəpəh nītəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakiliən iətəmimi, mine suaru rəha

11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nīpətīn kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik kəti u nīkim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nīpətīn kəti rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəumis kəti. Nīpətīn kəti min rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, rəham nətəligiən kətiəh əmə o Uhgın.

nolkeikeiän Uhgîn. Onəkotəkeikei motol noliän təuvir asoli əha, kəni məsotaluiän məmə nəkotol tait rəhatəmah.

⁴³ “İtəmah u Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg əupən e nimə rəha nuhapuminiän. Kəni e makit, nəkotolkeikei məmə nətəmini okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisianiän itəmah.

⁴⁴ “İtəmah u Farəsi min, nərahian asoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotamikmik, mətəu kəsəhrun əhruahruian məmə in iə, kəni nətəmini kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhian tətamikmik.”‡

⁴⁵ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təməni=pən kəm İesu məmə, “İgətun. Nian nətəni nəghatian min u, kəni tətərəkini min itəmah.”

⁴⁶ Kəni İesu təni məmə, “İNəgətun min rəha Lou! Nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah nəutəlin-pəri nati figəm min u tiəkis məmə nətəmini okotos.§ Kəni məsotasiruiän nəuətini e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasiru e lah o nosian natimnati min əha.

⁴⁷ “Nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nəutüvləkin nimə təuvir min o suvət rəha iəni min rəha Uhgîn əupən, kəni məutəni məmə nəutisiali ilah. Mətəu nəuteiuə. Tipitəmah min əmə kəmotohamu ilah.* ⁴⁸ Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah nəutegəhan e natimnati min əha tipitəmah min kəmotol əupən, u kəmotohamu iəni min, kəni itəmah nikitəmah tagian o noliän rəhalah, kəni ko nautüvləkin suvət min rəhalah.

⁴⁹ “Kəni tol lanəha, Uhgîn u iətəm teinatig pik təməni məmə, ‘İəu oiəkəhli=pən rəhak iəni min mine aposil min okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahian kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’

⁵⁰ Tol lanəha, Uhgîn otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotohamu iəni min rəfin rəhan, kəni in otol nalpiniän kəm təmah o nimisian rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuiniän e niftəni mətəuarus=pa u rəueiu, ⁵¹ iəni min rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkarəea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgîn e nəlugin e oltə mine nimə.† Kəni niphəriəniän, itəmah u rəueiu mine, Uhgîn otol nalpiniän kəm təmah.

‡ **11:44** Lou rəha nətəm İsrəl tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmimis, kəni in tamikmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətin u nəmtətiän kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmini okəsotaliuək pikiniän lan. § **11:46** “Nati figəm” u İesu tətəghati lan, in lou əlkələh min tepət pik rəha nətəm İsrəl. * **11:47** İesu tətəhi Farəsi min mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiali iəni əupən min. Mətəu ilah kəsotoliän natimnati min u iəni min kəməutəni. † **11:51** E Nauəuə Rəha Uhgîn u e Oltestimin, Epil in iəni əupən agin, kəni Səkarəea, in naunun. Afın-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22.

⁵² “Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou, nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgətun nak Uhgın tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nəutəhluaig lan məmə nətəmimi kotəruru. Itəmah nəsotəgətun-pəniən, kəni məutasisig e nətəmimi məmə ilah mın kotəruru nitəu-pəniən.”

⁵³ Nian Iesu təmiet e nimə əha mınətaliuək minatuvən, kəni nəgətun mın rəha Lou mine Farəsi mın, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir mın rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatian əskasik tepət kəm in ⁵⁴ məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəhmenian.

12

Nəghatian mın

rəha nem əskasikian

(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)

¹ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinepət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah mın. Kəni ko Iesu tətuəuin mətəghati kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi mın, is u in noliən rəhalah u rəhalah nəniən təuvir, mətəu nıkilah tamıkmik. ² Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgın otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluaig lan, kəni Uhgın otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh. ³ Natimnati u nautəni e napinəpuian, nətəmimi okotətəu e nərauiə asoli. Kəni natimnati u nəutəni oneuən e nıpəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

⁴ “Rəhak mın nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsotəginian e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nıpətītəmah, mətəu uərisig, ko kəsotol minian nati kəti tərah e təmah.

⁵ Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgın, mətəu-inu nian in otohamu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nıgəm asoli. Əuəh, nıpəhriəniən, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgın. ⁶ Mənig əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgın təsaluiən agin e kəti. ⁷ Sotəginian, mətəu-inu Uhgın tolkeikei itəmah tapirəkis mənig mın tepət. Nıpəhriəniən, Uhgın təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.

⁸ “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti İətəmimi, iəu mın iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo mın rəha Uhgın məmə in rəhak iətəmimi. ⁹ Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti

nətəmimi məmә in səniəmә mәмә iətəmimi kәti rәhak, kәni iәu iәkәni pәtigәm e nәhmti nagelo mın mәмә suah u in səniəmә iətəmimi kәti rәhak. ¹⁰ Kәni iətəmimi tәtәni nәghatiән tәrah e Nәti Iәtәмimi, Uhgın otafәl rәkis rәhan tәfagә tәrah. Mәtәu iәtәмimi tәtәghati rah e Narmin Rәha Uhgın, ko Uhgın tәsafәl rәkisian rәhan tәfagә tәrah.*

¹¹ “Kәni nian kotiuvi pәtigәm itәmah e nimә rәha nuhapuminian, mine e nәhmti iәrmәnig mın, mine nәtәmi asoli mın mәмә okotiuvi pәtigәm itәmah mәutakil rәhatәmah nәghatiән, kәni nikitәmah otәsәhti pikian mәмә onәkotәhro lanu motuhalpin rәhalah nәghatiән, ¹² mәtәu-inu e nian әhruahru әha, Narmin Rәha Uhgın otәgәtun itәmah e nәghatiән nak onәkotәghati lan kәni motәni kәm lah.”

Nәghatiән әuhlin

e iәtәmi u rәhan nautә tepәt mәtәu rәhn-kapә tikә

¹³ Kәni nәtәmi mın әha kәti tәmәni=pән kәm Iesu mәмә, “Iәgәtun. Rәhak tatә tinimis rәkis. Pale, әni=pән kәm piak mәмә otәuәri natimnati rәha tatә rәhatimlau mәмә tәfa rәhak nәuvein, u iәtәm tatә tәmәlәhu mәмә rәhak.”

¹⁴ Mәtәu Iesu tәmәni kәm in mәмә, “Iәu kәti, iәu iәkikә e nәtәligian u rәhatәlau o nәuәrian rәhatәlau natimnati.” ¹⁵ Kәni Iesu tәmәni=pән kәm lah mәмә, “Onәutәtәu vivi itәmah. Onәkotәsisig vivi e tәmah mәмә nәsotolian mәмә itәmah navәrәs mın, mәtәu nәukәti nәmiәgәhian tәsisipәnian e nautә tepәt.”

¹⁶ Kәni tәmәni nәghatiән әuhlin u mәмә, “Suah kәti, rәhan nautә tepәt, kәni rәhan nasumian tәuvir pik. ¹⁷ Kәni mәni=pән aru kәm in mәмә, “?Kәsi, oiәkәhro әha rәueiu, mәtәu-inu rәhak nimә mın kinotәpәh nәhmenian mәмә iәkәfәn nauәnian nәgәk mın ikin?”

¹⁸ “Kәni in tәmәni mәмә, ‘Tәuvir mәмә iәkol lanu lan. Iәkәmki rәkis nimә mın u, kәni mol nimә asoli mın nәuvein iәtәm iahgin mın nәuветin. Kәni mәlin=pән nәgәk nauәnian, mine nautә mın rәhak ikin. ¹⁹ Kәni iәkәhrun nәnian aru kәm iәu mәмә, rәhak natimnati tepәt pәhrian tәhmen o nu tepәt. Kәni rәueiu әha iәkәmeig, mәtauән, mәtәmnim, kәni mәtәtәu nagianian tәuvir әmә lanu rәha nian rәfin.’

²⁰ “Mәtәu Uhgın tәmәni=pән kәm in mәмә, ‘!Ik ialmәli! Iәu iәmәfinә nәmiәgәhian u kәm ik, mәtәu rәueiu әmә u lapin, iәkos rәkis, nәkimis. ?Kәni okәhro e natimnati mın u rәham ik nәmoriarun=pa tepәt pik, kәni pәh otarmәnig e natimnati mın әha?’ ”

* **12:10** Afin-to futnot mın әpәha Mat 12:32 mine Mak 3:29. **12:11** Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1Tim 6:9-10

²¹ Kəni Iesu təməni məmə, “Uhgın otol əmə lanəha kəm nətəmimi u kəutoriarun nautə mın tepət məmə rəhalah, kəni nıkin təsəhti pikian nolian təuvır mın u Uhgın tolkeikei.”

*Nəsotətəlig pikian
e natimnati rəha nıpətətəmi
(Mat 6:19-21,25-34)*

²² Kəni Iesu təməni kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “Mətəu-inu nolian əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsotətəlig pikian e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni məsotətəlig pikian e natimnati rəha nıpətətəmah məmə onəkəhuvən e nak. ²³ Nəsotətəlig pikian mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni nıpətətəmah tapirəkis napən mın rəha nuvəniən lan. ²⁴ Oteruh-to mənig mın, ilah kəsotasumian, kəni məsotəuləkian, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgın in tətəugin ilah. !Mətəu Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig mın!

²⁵ “?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhrun nolian rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Nolian rəha nətəlig pikian təsəfinəniən auə kətiəh mın e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ²⁶ ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhrunian nolian nati əkəku kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pisin pisin mın e nəmiəgəhiən rəhatəmah?

²⁷ “Nikitəmah təhti-to nolian rəha nəuginigi mın u kəutəugin. İlah kəsotolian nati kəti, məsotəhlian rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvır motapirəkis. Mətəu nəugi nigı əpnəpin mın kotəuvır tapirəkis əgin rəhan napən. ²⁸ Nəuginigi mın əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauig, kuan e nigəm, mətəu Uhgın in tatol ilah kotəuvır pik. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmimi, rəhatəmah nəhatətəniən təkəku əgin.

²⁹ “Təsəuvirian məmə nikitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsəl e nauəniən nigətəmah mine nəmnimian nımtəmah. ³⁰ Nikitəmah təsəhti pikian natimnati mın əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəniən e Uhgın, ilah kəutəsəl e natimnati mın əha. Rəhatəmah Tatə in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah. ³¹ Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narmənigian Rəha Uhgın motol təhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfinə mın kəm təmah natimnati mın rəha nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni.

³² “Nəsotəginian, itəmah rəhak mın sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tatə rəhatəmah nıkin tətəgin pik o təmah

məmə onəkotatig ahgəl rəhan narməniġiən, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotarməniġ itəmah min. ³³ Onəkotəfətiġəm rəhatəmah natimnati nətəmimi kotos nəhmtin, kəni motəfən məni kəm nanrah min. Nian nəkotol təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otətəməhli ikin ko təsərahian nian kəti, kəni itəmah onəkotələhu pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotərəkinian, kəni ko uvni min kəsotərəkinian natimnati min əha. ³⁴ Iətəni lanu mətəu-inu, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikin, kəni nikitəmah otəkeikei məhti-əhti natimnati min əha ikin əha.”

Nətəmimi rəha Iesu okotəkeikei mautol əpenə

rəhan nuvaiən

³⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Nian min ərəfin, onəutəhtul maru, təhmen e iətəmi təfən napən rəha uək, meargin rəhan kətəuti, kəni masiəpən e rəhan nəuanisiə nian rəfin. ³⁶ Onəkotəkeikei motəhmen e noluək min rəha iərməniġ kəti təmsipən e lafet kəti rəha marit kəti. Kəni nian in təmuva məhti-əhti doə, kəni əmeiko, ilah koterəh e doə məmə otuvən imə. ³⁷ Noluək min u kəutair məutəhtul maru nian iərməniġ tətuvə, ilah kəmotəh kəni motos nəuviriən rəha iərməniġ. Nipəhriənian u iəkəni kəm təmah məmə, in otuvən e napən rəha uək, kəni mauin e lah məmə okəhuva motəharəġ, kəni in oteh vivi ilah kəni maugin ilah. ³⁸ Kəni nəmə iərməniġ otətuvə lapin e napinəpuian, uə e nian mənig nətəkakə lan, mətəu noluək min kəutair mautol əpenə əmə, kəni in otol təuvir agin kəm lah. ³⁹ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun məmə, nəmə suah kəti təhrun nian əhruahru iətəm iakləh otuva e rəhan nimə məmə otakləh, kəni ko in təsapilian, in otətəhtul maru mateh vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsuvaiən imə. ⁴⁰ Kəni itəmah, nian rəfin nəkotəkeikei məutəhtul maru mətəu-inu iəu Nəti Iətəmimi iəkuva min e nian iətəm itəmah nəsotəhrunian.”

⁴¹ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərməniġ. ?Nəghatian əuhlin u nətəni rəhatimah əmə, uə rəha nətəmimi ərəfin?”

⁴² Kəni Iərməniġ təni məmə, “?Pəh u in ioluək kəni meinatig min matol rəhan uək e nian min rəfin e noliən iətəm təuvir? ? Kəni iərməniġ kəti otəfəri pəh otuva iətəmi asoli rəha noluək min e nimə rəhan məmə in təuəri nauəniən nig noluək min rəfin e nian əhruahru rəhan? ⁴³ Kəni nian iərməniġ rəha suah kəha titəliġ=pa, kəni meruh məmə in tatol vivi rəhan uək, kəni in otol təuvir kəm ioluək əha. ⁴⁴ Nipəhriənian iəkəni kəm təmah məmə, iərməniġ in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərməniġ e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁵ ? Mətəu nəmə ioluək u nikin təhti məmə, ‘Rəhak iətəmi

asoli tásuvaian nuväh. Ko tásuva uəhaiän.' Kəni ioluək əha tinətuəuin minatoh noluək min nıpətan mine nəman, kəni muvən mətauən mətəmnim mətapis. ?Kəni iərməniğ otol nak?
 46 Iərməniğ rəha suah u otitəliğ=pa ohni e nian kəti iətəm in təsəhrunian kəni məsəhtul maruiän ohni. Kəni iərməniğ otəfən nalpiniän asoli kəm in, kəni in otəfən in tuvən matig ilah nətəmi min u kəsotolian rəhan nəghatiän.

47 "Ioluək əha iətəm tinəhrun rəkis nəghatiän rəha iərməniğ rəhan, mətəu in təsəhtul maruiän məmə otol uək min əha, kəni okoh in tətəu nahməian. 48 Mətəu ioluək iətəm in təsəhrunian nəghatiän min rəha iərməniğ, kəni in matol natimnati iətəm in təsəhruahruian iətəm in otəkeikei mos nalpiniän ohni, kəni okoh mətig ioluək u. Iətəmiimi u Uhgın tətəfən natimnati tepət kəm in, in otəkeikei mol natimnati tepət. Kəni iətəmiimi u kətələhu=pən natimnati tepət e nəhlmin, okətapuəh e natimnati tepət ohni."

Iesu tatol nətəmiimi kətuəuəri ilah min

49 Kəni Iesu təməni məmə, "Iəmuva məmə iəkəhlman e niğəm e nəhue niftəni, kəni nəmə rəueiu əha niğəm əha tinatuəu rəkis, kəni nīkik tagiän. 50 Nian əskasik kəti otuva e rəhak nəmiəğəhiän, təhmen e nolian bəptais kəti, kəni nīkik tətəhmə lan mətəuərus otol naunun. 51 ?Nīkītəmah təhti məmə iəmuva u məmə iəkələhu nəməlinuiän e nəhue niftəni? !Kəpə! Iəməsuvaian məmə iəkələhu nəməlinuiän, mətəu iəmuva məmə iəköl nətəmiimi kotaiu atiti. 52 Kəni rəueiu əha, nəmə nətəmiimi faif e lahuənu kəti, kəni okotəuəri ilah min, kisił oklahi keiu, kəni keiu okuahi kisił. 53 Tatə mine nətın iərman okətuərah o lau min. Kəni məmə mine nətın pətan, okətuərah o lau min. Kəni pətan mine uhun, okətuərah o lau min."

*Nətəmiimi okotəkeikei motəhrun nəmtətiän min
 (Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)*

54 Kəni in təməğhati min kəm nimənin nətəmiimi mətəni məmə, "Nian nəkotəruh nimali nəpuə min okotəri, kəni nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhriän. 55 Kəni nian nəkotəruh niuig notəsuvəhiän tol nauğın,† nəkotəni məmə okəpiapei, kəni otol pəhriän. 56 !Ei! !Itəmah nəfaki eiue min! Itəmah nəkotəni məmə nəkotəhrun pik natimnati min, kəni motəhrun nehian niftəni mine neai, kəni nəkotəhrun məmə nian otuva lanəha, kəni otol pəhriän lanəha. ?Mətəu təhro nəsotəhrunian nıpəti nəmtətiän min iətəm nautəruh əha rəueiu?"

12:46 Mat 24:45-51 12:47 Jem 4:17 12:48 Mat 10:34-36 12:50
 Mak 10:38-39 12:53 Maeka 4:6 † 12:55 Nəghatiän Kris əhruahru tətəni
 məmə, "Nian nəkotətuəu nimətagi iətəm tatsipəsi," mətəu-inu əpəha Isrel, nəpiapeian
 tətəurisig e nimətagi iətəm tatsipəsi.

57 “? Təhro nəsoṭitəpəniən suaru iətəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən? 58 Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natualiüək e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərahian. Nəmə nəsuoliən, kəni otələs ik mian e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot oteghəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus. 59 İətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsiətian e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin aɡin o nalpiniən rəham.”

13

*Nətəmimi okotəkeikei motəuhlin ilah
e rəhalah noliən tərəh min*

1 Kəni e nian əha, nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm İesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəgəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgın, əmeiko, soldia min rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motəhamu ilah, kəni nira natimiəgəh min mine nira nətəmimi min kəmotaiu motol əmə kətiəh.* 2 Kəni İesu təməni=pən məmə, “? Təhro? ? Nikitəmah təhti məmə nərahian əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərəh pik tapirəkis ərəfin nətəm Kaləli? 3 ! Kəpə! İətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu okəmə itəmah min nəsoṭəuhliniən itəmah e noliən tərəh min rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis. 4 ? Kəni təhro e nətəm Sailoam eitən əpə nimə əfəməh təməmei məharəg-ərain ilah kohmis? ? Nikitəmah təhti məmə nəmiəgəhiən rəhalah tərəh tapirəkis nətəmimi rəfin əpəha Jerusiləm? 5 ! Kəpə! İətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah nəsoṭəuhliniən itəmah e noliən tərəh rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis.”

6 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “İətəmimi kəti təmərfei niɡi kəti e nasumiən rəhan, nərgin u fik. Kəni nian nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən nian tepət mətəsəl e nəuan niɡi u, mətəu-inu təsəuəiən. 7 Kəni in təməni=pən kəm suah u tateh nasumiən məmə, ‘Eruh-to. İəmuva mətəsəl e nəuan niɡi minos nu kisil, mətəu iəsəruhiən nəuan niɡi kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuviriən məmə təhtul pəsig e niftəni rəha nasumiən.’ 8 Kəni suah u iətəm tateh nasumiən təni=pən kəm in məmə, ‘İətəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkəl niftəni miṭəlau e nəukətin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir. 9 Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə kəpə, ik nəkəhrun nətei rəkisiən.’ ”

12:59 Mat 5:25-26 * 13:1 Nətəm İsrəl kəmotauit o nimisiən rəha nətəmimi min əha mətəu-inu ilah kəutətiɡ e Nimə Rəha Uhgın u tasim, kəni mautil nati Lou tətəni.

13:2 Jon 9:2 13:7 Luk 3:9 13:8 2Pitə 3:9,15

*Iesu tæmol vi
pætan kæti e Sapæt*

¹⁰ Kæni e Sapæt kæti, Iesu tæmætægætun nætæmimi æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn. ¹¹ Kæni pætan kæti æha ikin narmin tærah tætatig lan e nu eitin, kæni tatol mæmæ næmtahn tatekæu e nian ræfin, kæni mæsæhtul æhruahruian. ¹² Kæni Iesu tæmeruh in, kæni in tæmauin lan mæmæ otuva ohni, kæni tæni=pæn kæm in mæmæ, "Pætan. Iæu iatitîs rækis ræham nimisiæn, ko tæsaskælimiæn ik." ¹³ Kæni Iesu tæmælæhu=pæn næhlmin lan, kæni æmeiko, tæmæhtul æhruahru minæuvir, kæni minatæni-vivi Uhgîn.

¹⁴ Mætæu iætæmi asoli ræha nimæ ræha nuhapuminiæn, nîkin tæmahmæ mæmæ inko Iesu tæmol vi pætan u e nian ræha Sapæt. Kæni in tæmæni=pæn kæm nætæmimi mæmæ, "Nian sikis ræhatæmah o nolîæn uæk lan. Nækotæhrun næhuvaian e nian min æha mæmæ in otol vi itæmah lan, mætæu e nian ræha Sapæt, onæsæhuvaian lan."

¹⁵ Kæni Iærmæniġ tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Itæmah næfaki eiuæ min! ?Pæh u ikinu e nikitæmah e nian ræha Sapæt, kæni tæsitiçiæn ræhan kau uæ togki u tæmohrain, kæni masig muvæn tæmnim næhu? !Kæpæ! Itæmah min nautol lanæha. ¹⁶ Mætæu pætan æha, in næuanilæuis kæti ræha Epraham, u Setæn tæmælis o nu eitin. Kæni tæhruahru æmæ iæu iækækeikei mitis kæni mosmiægæh in e nian ræha Sapæt." ¹⁷ Kæni næghatiæn ræha Iesu tæmol ræhan tikimir min kæmotaulis. Kæni nætæmimi ræfin, nîkilah tagiæn o uæk tæuvir agin min iætæm Iesu tatol ilah.

*Iesu tæmæni næghatiæn æuhlin keiu e Narmæniġiæn Ræha Uhgîn
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)*

¹⁸ Kæni Iesu tæmæni mæmæ, "?Narmæniġiæn Ræha Uhgîn in tæhmen e nak? Pæh iækæni næghatiæn æuhlin kæti mæmæ otægætun itæmah e Narmæniġiæn Ræha Uhgîn. ¹⁹ Næua niġi kæti u nîkitin natiækæku agin u tætægætun=pæn Narmæniġiæn Ræha Uhgîn.† Kæni suah kæti tærfei e ræhan næsumiæn. Kæni nîkitin teviæ mol iahgin, kæni mæniġ ilis min kæhuva motol=pæn nimaalah e næhlmin min."

²⁰ Kæni tæmæni min mæmæ, "?Iætægætun Narmæniġiæn Ræha Uhgîn mæmæ in tæhmen=pæn e nak? ²¹ In tæhmen=pæn e is næuan næuvetin iætæm pætan kæti tætalkin flauæ e pesin asoli, kæni tæhgi flauæ ræfin tætasisi matol iahgin."

*Tæuæ ækæku
(Mat 7:13-14,21-23)*

²² Nian Iesu tæmætaliuæk matuvæn Jerusilæm, kæni mætægætun nætæmimi e næhrænu asoli min mine lahuænu min. ²³ Kæni

13:14 Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5 † **13:19** Næghatiæn Kris tæni mæmæ, "nîkiti mastæt." Mastæt in niġi kæti u nîkitin in natiækæku. Tateviæ æpæha Isrel, mætæu tikæ æpæha Nîtæni.

suah kəti təmətapuəh ohni məmə, “?Iərməniḡ, nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgīn otosmiəḡəh ilah?”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “Iəkəni kəm təmāh məmə onəkotəkēikēi motalkut pik məmə nəkəhuvən pən e namtihlua u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvəniən. ²⁵ Mətəu o nian kəti, iərməniḡ rəha nimə əha in otəhtul masisiḡ e rəhan doə. Kəni itəmāh u nə səhuvaiən əha imə e nīkulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nīkulu məutəni məmə, ‘Pale, Iərməniḡ. !Erəh e doə o timah!’ Mətəu in otəni məmə, ‘Iəkəruru aḡin itəmāh.’ ²⁶ Kəni itəmāh onəkotəni məmə, ‘Iərməniḡ, kitah kəmotauən pəti, kəni ik nəməḡətun itimah əpəha imatimah ikin.’ ²⁷ Mətəu in otəni=pinə məmə, ‘Iəu iətəni kəm təmāh məmə iəkəruru aḡin itəmāh. Itəmāh rəfin nətəm nəkotərəh aḡin. !Əhuvən əpəha isəu ohniəu!’

²⁸ “E nian əha itəmāh onəkoteruh Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine iəni aupən min kəutatig e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərməniḡ lan, mətəu itəmāh onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətiḡəm e təmāh, kəni onəkotasək, mautiḡət-ərain nəhlutəmāh, məutətəu tərəh. ²⁹ Kəni nətəmimi okotsipən e nīkalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuvən motəharəḡ motauən e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərməniḡ lan. ³⁰ Kəni təuvir məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein iətəm kəutəhuərisiḡ okəhuva motəhtul aupən. Kəni nətəmimi nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisiḡ.”‡

*Herot təmolkēikēi məmə
in otuhamu Iesu
(Mat 23:37-39)*

³¹ Kəni e nian əha, Farəsi min nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvir məmə onəkiet uəhai əmə u ikinu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikēi məmə otuhamu ik.”

³² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Herot Antipas in iol ekəu-ekəu, təhmen e kuri rarpin. Əhuvən motəni=pən kəm in məmə iəu iətəni məmə, ‘Eh-to. Nian əkuəkir əmə əha ikin tətətiḡ iətəm iəu iəkəhḡi pətiḡəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni matol vivi nīmisiən rəha nətəmimi, kəni uərisiḡ e nian kisil lan, kəni iəkol naunun e rəhak uək.’

³³ “Nati əpnəpin Herot təməni lanəha, mətəu iəu iəkəkēikēi mətītəu=pən rəhak suaru matuvən u rəueiu, mine olauig,

13:25 Mat 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3
13:30 Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm Isrel, nīkilah təhti məmə ilah kəutəhtul aupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nīkilah təhti məmə Nanihlua min kotərəh əmə. Mətəu Iesu təni məmə nətəmimi tepət rəha Isrel okəsəhuvəniən e negəu e neai, kəni Nanihlua min tepət, ilah okəhuvən e negəu e neai.

mine oniäh muovän miet pæn Jerusiläm. Ikin äha ähruahru iätäm okotäkeikei kisiai iäni min ikin. Mätäu Jerusiläm ämä, kätuhamu iäni min ræha Uhgîn ikin.

³⁴ “! ðui kæsi, nätäm Jerusiläm, nätäm Jerusiläm! Itamah næutohamu iäni min ræha Uhgîn, kæni nätämimi nätäm Uhgîn tæmahli=pa kæm tæmah, næutahtimu ilah e kæpiel apin, inæha nätämimi u ræha Uhgîn nätäm kautos næghatiän ræhan. Nian tepæt iätigaru äfämäh e næhlmæk mæmä iäkos vivi itamah, tæhmen=pæn e mænig iätäm tatuu nenätin min e nikæuvkæuvin, mätäu nikitamah tæsagianian, kæni mæutæpæh iäu. ³⁵ Otafuto. Uhgîn tinæpæh itamah, ræhatamah nimæ nærahian otælæs, kæni nati tikæ ikin. Kæni iäkæni kæm tæmah mæmä, nati äha in nipæhrianian mätäu-inu onæsoteruh minian iäu mätæuarus nækotæni mæmä, ‘! Iærmænig Uhgîn tætatig ilau suah u iätäm tætuva e nærgin.’ ”

14

Iesu tæmuuvän æpæha ima Faræsi kæti ikin

¹ E nian e Sapæt kæti, Iesu tæmuuvän e nimæ ræha iätæmi asoli kæti ræha Faræsi min mæmä otæuæn, kæni nätämimi kæmæuteruh vivi in mæmä otol-to nak. ² Kæni inæha Iesu tæmætæharæg ikin, suah kæti tatimis e nimisian u nipætin tætasisi, in tætæharæg iuækir æmä ohni. ³ Kæni Iesu tæmætapuah o nægætun min ræha Lou mine Faræsi min mæmä, “?Tæhro? ?Lou tætegæhan mæmä suah kæti otol vivi nätæmi kautohmis kotæhrun næmiægæhian min e Sapæt, uæ Kæpæ?” ⁴ Mätäu ilah kæsotænian nati kæti mine. Kæni Iesu tæmos suah u, mol nipætin tæuvir min, kæni mahli=pæn tætuvæn.

⁵ Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmä, “?Næmä itæmah kæti, ræhan suakæku, uæ ræhan kau otuuvig=pæn pikin e nimil asoli e Sapæt, kæni in otæhro? In otækeikei muovän mælæs rækis uæhai æmä. ? Pæh u e tæmah otæsolian lanæha?” ⁶ Kæni ræhalah kæti næghatiän tæmikæ mæmä okotæni.

⁷ Kæni Iesu tæmeh nätämimi næuvein iätäm kæmauin e lah o nauænian, kæni kæmæhuva imæ kæni motitæpin ikin min ræha nisian mæmä okotæharæg=pæn ikin. Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmä, ⁸ “Næmä iätæmi tætauin lam mæmä onækuva o nauænian ræha marit, kæni næsuvænian mæharæg pipim ikin tæuvir ikin maupæn. Mæta suah kæti in tepæt mapirækis ik tuva, ⁹ kæni iätæmi asoli ræha nimæ otæni kæm ik mæmä, ‘Agim. Pæh suah u in otæharæg u ikinu.’ Kæni onakaulis mätäu-inu onækækeikei meiuaiu mæharæg læhtæni agin ikin nisian tikæ ikin. ¹⁰ Mätäu næmä suah kæti taun lam mæmä nækuvæn mauæn e nauænian kæti, kæni tæuvir mæmä nækitæpin ikin nisian tikæ ikin. Kæni ko, næmä iätæmi asoli ræha nimæ tuva, kæni in otæni kæm ik mæmä,

'Rəhak iətəmimi, uvən məharəg əha ilis, ikin təuvir ikin.' Kəni inu otləfəri nərgəm e nəhmti nətəmi rəfin əha imə. ¹¹ İəkəni lanu mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in məmə otuva iətəmi asoli, Uhgın in otosiahu in. Mətəu iətəmimi tatosiahu aru in, Uhgın otəfəri matol iətəmi asoli lan."

¹² Kəni İesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə u məmə, "Nəmə natol nauəniən asoli kəti e nərəuiə uə lapin, təsəuvirən məmə nəkauin e ik min nəuvein, mine piam min, mine nimənin min rəham, mine nətəmi rəhalah nautə tərət u kəutatig təlau lam. Nəmə natol lanəha, kəni mətə, ilah min okotauin lam məmə nəkuvən motauən itəmah min ilah, kəni ilah okotalpın nati nəmol kəm lah. ¹³ Mətəu nian natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e nanrah min, mine nətəmi nıpəti lah nəuvetin tərəh, mine iəhlkin rah min, mine nətəmi nəhmtilah tərəh, məmə okəhuva nəkaugin ilah. ¹⁴ Kəni Uhgın in otətuati e rəhan nəuvirən kəm ik, mətəu-inu ko ilah kəsotalpın aginiən nati nəmol kəm lah. Mətəu e naunun nian, nian nətəm kotəhruahru okotəmiəgəh min, Uhgın otətəu ik lan."

Nəghatiən əuhlin

e nauəniən asoli (Mat 22:1-10)

¹⁵ Kəni ilah kəti əha ikin e nauəniən təmətəu nəghatiən əha, kəni təməni=pən kəm İesu məmə, "Təuvir pik o iətəmimi u otuvən əpəha e negəu e neai ikin Uhgın tətərməniğ lan, kəni mauən e nauəniən asoli rəhan."

¹⁶ Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, "Nian kəti, suah kəti təmol nauəniən asoli kəti rəhan, kəni mauin e nətəmimi tərət məmə okəhuva motauən pəti ilah min. ¹⁷ Kəni e nian rəha nauəniən, in təmahli=pən rəhan iol əhruiən məmə otuvən məni pətiğəm kəm nətəmimi u təmauin rəkis e lah. Kəni təmuvən məni=pən kəm lah məmə, 'Əhuva-tə motauən, inol əpenə-penə rəkis e nauəniən.' ¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvəniən motəni məmə ko kəsuvaiən. Kəti təmaupən məni kəm in məmə, 'Pale. Əni=pən-to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu, iəmos əmə nəhmti niftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.'

¹⁹ "Kəni kəti min təni məmə, 'Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu iəmos əmə nəhmti kau ten rəha niuvən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pipim rəhalah min uək.'

²⁰ "Kəni kəti min təni məmə, 'Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu, kəmit rəhak pətan kəhuva lahuənu u rəueiu.'

²¹ “Kəni iol əhruiñ təmuva məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli. Kəni iətəmi asoli u nikin təmahmə pik, kəni təməni=pən kəm rəhan iol əhruiñ məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mine ikin min nəuvein e taun meruh nanrah min, mine nətəmi niṗəti lah min tərəh, mine nətəmi nəhmti lah tərəh, mine nətəmi nəhilkilah tərəh, kəni mit ilah məhuva.’

²² “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təməni, kəni nian in təmitəlig=pa məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli məmə, ‘Iətəmi asoli. İəu inol rəkis natimnati min iətəm ik nəməni məmə iəkol, mətəu nauəniən təpət əhanəh əha ikin, kəni nimə təhmen e nətəmimi nəuvein min.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mine ikin min rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh nikhlah məmə ilah okəhuva imə, məmə nimə u rəhak otəkeikei məri. ²⁴ Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotun askəuvinən nauəniən nəuvin rəhak.’ ”

Suaru o nitəu-pəniən İesu

²⁵ Nımənin nətəmimi təpət kəmətəhuərisig e İesu e suaru. Kəni nian in təmeirair məni=pən kəm lah məmə, ²⁶ “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otuərisig lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul aupən e rəhan nəmiəgəhiən. In otəkeikei molkeikei pik agin iəu, mapirəkis rəhan tatə mine məmə mine rəhan pətan mine nətən min mine pian min mine nəuvin min, mine in əhruahru min.* Kəni nəmə təsoliən lanəha, ko in təsəhmenən məmə otuva rəhak iətəmimi. ²⁷ Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsiən rəhan nigə kəluau mitəu=pa iəu, ko in təsəhmenən məmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.

²⁸ “Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə tol nimə asoli kəti u təfəməh, in otaupən məharəg meruh rəhan məni rəha natimnati min məmə təhmen uə kəpə. ²⁹ In tatol lanəha mətəu nəmə in təsaupəniən meruh məni ohni, kəni in otətuəuin mətələhu nəukəti† nimə əmə, nəmə təsoliən naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni motaləh lan motəni məmə, ³⁰ ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfinən.’

³¹ “Kəni nəmə kig kəti, rəhan nətəm kəutəluagin ilah təntəusin əmə, mətəu tətətəu məmə kig pişin kəti min rəhan nətəm kəutəluagin ilah tuenti-təusin tətuva məmə okuəluagin, ko təsuvən uəhaiən mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan məmə təhrun nəhpəhuiən, uə kəpə. ³² Nəmə təhrun məmə ko təsehpəhuiən, in otəkeikei məhli=pən nətəmi nəuvein kəhuvən motəh rəhan min tikimər nian in isəu əhanəh, məmə okotol nəməlinuən. ³³ Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in

* **14:26** Nəghatən Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otuərisig e İesu, in otəkeikei məməki e rəhan min. Mətəu niṗəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautilkeikei pik agin İesu. **14:26** Luk 9:23

† **14:29** Nəghatən u “nəukəti,” tətəghati e kəpiel min iətəm kətaupən kətələhu o nolian nimə.

təsöl əpenə-penəiən məmə otəhlman e natimnati rəhan məmə tuva muərisig lak, ko in təsuvaian mə rəhak iətəmimi.”

³⁴ Kəni Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan kəm nətəmimi e suaru məmə, “Sol in nati təuvir kəti, mətəu nəmə narfuian rəhan tikə, ko nati tikə mə ko tol məmə in otəuvir min.‡

³⁵ Kəni ko kəsoliən nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi okotəraki əmə lan. Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

15

*Nəghatiən əuhlin
e sipsip iətəm təməluēi
(Mat 18:10-14)*

¹ E nian əha, nətəmimi tepət nətəmi kautos məni rəha takis, mine nətəmimi min tepət u iol təfagə tərəh min, kəməhuva məmə okotətəlig e Iesu.

² Kəni Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəni nıkali Iesu o nətəm iol təfagə tərəh min əha, məutəni məmə, “Suah əha, nıkin tagiən əmə məmə nol təfagə tərəh min kəutəhuva ohni, kəni məutəuən pəti.”

³ Kəni əmeiko Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti məmə, ⁴ “Inu nıpəhrıəniən, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rəhan sipsip ilah uanhanrit, kəni kətiəh təluēi, kəni tupəh nainti-nain kəutan ikın təpiə ikın məutəuən, kəni muvən məsal e sipsip u təməluēi mətəuarus məkeikei meruh. ⁵ Nian in təməh, kəni in təməfəri mələs, kəni nıkin təmagiən. ⁶ Kəni nian in təmiet=pa lahuənu, in otəkeikei mauin e in min nəuvein, mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, kəni məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva. Pəh kotagiən pəti, mətəu-inu iəmeruh min rəhak sipsip u təməluēi.’”

⁷ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu iəkəni kəm təmah məmə, əpəha e neai otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərəh kəti titəlig e rəhan nətəligiən muva o Uhgın, kəni nagiənıən asoli əpəha ilis e negəu e neai o suah u otepət, mapirəkis nagiənıən o nətəmimi nainti-nain u nıkilah təhti məmə kotəhruahru məsotoliən nati kəti tərəh iətəm okotəkeikei mohtəlig e nətəligiən rəhalah ohni.”*

*Nəghatiən əuhlin
e məni təmıkə*

‡ **14:34** Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filəh-filəh e nati pisin pisin u rəhalah nətəhiənıən tikə. Kəni nian nəuvein, nəmə nəhu tatol filəh-filəh e sol, kəni ko narfuian tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiu təsoliən lanəha. In tarfu əmə lanko.

14:34 Mat 5:13; Mak 9:50 **15:2** Luk 5:30 **15:4** Esik 34:11,16; Luk 19:10

* **15:7** Iesu tətəghati e Farəsi min nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis, kəni ilah kəutəni məmə kotəhruahru, nati əpnəpin nərahıən tətətig e nıkilah rəfin.

⁸ Kəni Iesu təmatig məghati mīn məmə, “?Nəmə pətan kəti rəhan məni ten kəmol e silfə, kəni məruru kətiəh, kəni in otol nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətəuarus meruh. ⁹ Kəni nian in təmeruh məni əha, in otauin e in mīn nəuvein mine nətəmimi mīn u kəutatig ilah mīn, məni məmə, ‘Əhuva pəh kotagiən pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak məni əpələ təmikə.’”

¹⁰ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə, təhmen əmə mīn lanəha, nagianian asoli e nəhmti nagəlo mīn əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərəh kəti titəlig e nətəligiən rəhan matuvən o Uhgīn.”

Nəghatiən əuhlin e nəti suah kəti iətəm təməluēi

¹¹ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Suah kəti, nətin iərman keiu. ¹² Iətəm təkəku lan təni=pən kəm timilau, ‘Tatə. Əuəri nautə mīn rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.’ Kəni timilau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.

¹³ “Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən mətuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e nitəni pisin kəti mīn isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e noliən tərəh mīn əmə. ¹⁴ Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigin nauəniən tinikə. ¹⁵ Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah u təmahli=pən məmə otuvən mətaugīn rəhan mīn nipikəh mīn. Nian in təmətaugīn nipikəh mīn əha, ¹⁶ mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei məmə otun nauəniən nig pikəh mīn. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.

¹⁷ “Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, ‘Kəsi. Rəueiu əha noluək mīn rəha tatə, niglah nauəniən tepət mapirəkis agin, mətəu iəu əpə iətatig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis. ¹⁸ Oiəkəkeikei miet u ikinu mītəlig=pən o rəhak tatə, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgīn mine ik. ¹⁹ Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham.’” ²⁰ Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.

“Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən mafu, kəni nikin təmepət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin magiən ohni.

²¹ “Kəni nətin təni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgīn mine ik. Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim.’

²² “Mətəu rəhan tatə taun e rəhan mīn noluək mīn məni=pən kəm lah məmə, ‘!Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvir mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring

motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlkin, ²³ kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik, ²⁴ mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluēi, mətəu ineruh min.’ Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.

²⁵ “Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən. Nian təmətuva minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi kautol nəpuən, kəni məutul danis. ²⁶ Kəni taun e ioluək kəti tuva tətəpuəh lan məmə, ‘?Ei, nati nak əha nətəmimi kautol?’ ²⁷ Kəni təməni=pən kəm in məmə, ‘Piam təmuva, kəni rəham tatə təmoh pilik iətəm tasisi mətəu-inu piam tinitəlig=pa, kəni in təsanən əmə.’

²⁸ “Kəni nikin təmahmə, kəni in təməni məmə, ‘Ko iəsuvəniən imə.’ Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə otuvən imə. ²⁹ Mətəu tən=pən kəm rəhan tatə məmə, ‘Afu-to. Kəmətuatig nu tepət rəkis, kəni iatol uək u ikinu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtien nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu min nəuvein. ³⁰ Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham min natimnati o nətəouiən nipətan min lan rəha suaru, mətəu nian tinitəlig=pa lahuənu, kəni nəkauit moh pilik u tasisi-asisi matol lafet lan rəhan.’

³¹ “Mətəu rəhan tatə tən=pən məmə, ‘Nətik. Nian rəfin kilau min ik kətuatig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham. ³² Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən, mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təmikə, mətəu rəueiu kinoteh min.’ ”

16

Nəghatien rəha iətəmi asoli iətəm tatol noliən ekəu-ekəu

¹ Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək min. Kəni rəhan min nəuvein noluək min kəməhuva motəni=pən nərahien rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənig, motəni məmə, ‘Ei, suah kəha tətərəkin rəham natimnati.’ ² Kəni təmauin e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatien nak u iətətəu kətəni lam? Iəkolkeikei məmə nəkos rəfin nəghatien min rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkahli pətigəm ik e uək.’

³ “Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nikin təhti məmə, ‘Kəsi. Rəhak iərmənig tən məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? Iəu iəsəhmenien məmə o iəkuvən mətu niftəni o nosiən mən, kəni iəu iəkisiai neasiəien o mən. ⁴ !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəkol pəh nətəmimi okotol

iəu iəkuvən imalah ikin kəni ko moteh vivi iəu nəmə rəhak iərmənig otəraki lak e rəhak uək.’

⁵ “Kəni ko in təmauin rəfin e nətəmimi nətəmi kəmotos məni o iərmənig kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ ⁶ Kəni suah kəha təni məmə, ‘Iəmos dirəm rəha oiel rəha nauəhiən ilah uan-hanrit.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Inu mə nauəuə rəha kauin rəham. Əharəg uəhai, kəni mətei fifti dirəm əmə e rəham nauəuə.’

⁷ “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti mīn məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Iəmos uan tausin pak wit.’ Kəni iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauin rəham, kəni mətei=pən əmə eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kəni ko, iərmənig rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərəh lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəiən məmə in oteh vivi aru in.

“Nati u tətəgətun məmə nətəmimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi noliən mīn rəha niftəni nian ilah kəutəghati kəm lah mīn, tapirəkis nətəmimi rəha nəhagəhagiən.†

⁹ “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi e məni rəha niftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli mīn. Kəni nian məni rəha niftəni u otikə, kəni Uhgīn otos itəmah muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən.

¹⁰ “Nəmə suah kəti in tətəsal vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsalieən o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol noliən tərəh e nati əkəku kəti, kəni in otol noliən tərəh e nati asoli. ¹¹ ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsotəsal vivieən o məni rəha niftəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uhgīn? ¹² Kəni nəmə itəmah nəsotəsal vivieən e natimnati rəha suah kəti mīn, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfinə mīn kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kateruh məmə ko nəsotəsal vivieən mīn natimnati mīn əha.

¹³ “Ko iətəmimi kəti təsuvaieən məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuiən, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuiən. Kəni ko nəsoliən ioluək rəha Uhgīn mine məni e nian kətiəh.”

¹⁴ Farəsi mīn kotolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəghatieən mīn u, kəni kəmotələh əuvsan e Iesu. ¹⁵ Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nautol noliən mīn məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uhgīn təhrun nikitəmah məmə nəkotərəh. Iətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati agin, mətəu e nəhmti Uhgīn in nati əpnarīn əmə.”

* **16:6** Dirəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə. † **16:8** Nipəti nəghatieən rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhagəhagiən kəsotolieən natimnati iətəm Uhgīn in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhiən. Nikilah təsəhti pikieən nəteligieən rəha Uhgīn. **16:10** Luk 19:17-26 **16:13** Mat 6:24 **16:15** Mat 23:28; Luk 18:9-14

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətigəm Lou mine nəghatian rəha iəni min rəha Uhgın mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisig lan, kətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Narməniğin Rəha Uhgın, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut pik məmə okəhuvən motatig lan. ¹⁷ Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəghatian rəfin rəhan kəutatig, iətəm tepət min mətəuarus=pən iətəm təkəku agin. Lou otətətig mapirəkis neai mine niftəni.

¹⁸ “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pisin kəti min mətəuatig, in tatol təfagə tərāh. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətəuatig, in tatol təfagə tərāh mətəu-inu in tətəkləh e pətan rəha iətəmi pisin kəti.”

Nəghatian rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə tepət

¹⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə tepət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəmoh e al u nəugi naris in nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir min. ²⁰ Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməgim təmol rəfin nipətin min. Kəni kəmələs kan əpəha e namtiəluə rəha suah u. ²¹ In tolkeikei pik məmə otatun nipispisi nauəniən min u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərāh min kəti, kuri min kəutəhuva mətəpəh-əpah niməgim min rəhan.

²² “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo min kəmotos in məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə tepət, in min təmimis kəni kitənim. ²³ Kəni in təmuvən əpəha e nigəm asoli, kəni tətətəu naməhiən asoli, kəni nian təməsəl-pəri, mafu Epraham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin. ²⁴ Kəni təmauin əfəməh məmə, ‘! Əui, Tatə Epraham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmin e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu nahməiən asoli e nigəm u ikinu rəueiu.’

²⁵ “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiəgəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir min rəham tepət, mətəu Lasiris təmatətəu nahməiən tepət e nipətin. Mətəu rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nahməiən tepət e nipətim. ²⁶ Kəni nati kəti min. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuəri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsuvəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvəiən.’

²⁷ “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. Əui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak, ²⁸ mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məghati mem

əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə okəsəhuvaian u ikinu iətəm iətətəu nahməian asoli agin ikin,'

²⁹ “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatian rəha Mosis mine iəni min rəha Ughin tətətig. Pəh piam min okotətəu nəghatian min əha.’

³⁰ “Kəni iətəmi rəhan nautə tərət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmenian. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəgəh min e nimisian otuvən məghati kəm lah, kəni niphərianian, ilah okotəuhlin rəhalah nətəligian kəni motəpəh təfagə tərəh min rəhalah.’

³¹ “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəligian e nəghatian rəha Mosis mine iəni min rəha Ughin, kəni nati əpnapin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nimisian kəni muvən məghati kəm lah, mətəu ko kəsotənian niphərianian lan.’”

17

Əutətəu itəmah

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəhrian, natimnati min u kautiuvi=pən iətəmi tətəmei=pən e təfagə tərəh, okəhuva. !Mətəu nərahian asoli o iətəmi əha u tətəfən-əfən kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən! ² Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərəh, kəni suah kəha, Ughin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə katu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən əpəha itəhi lokammim. ³ Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmah nəmiəgəhian.

“Nəmə piam tatol təfagə tərəh kəm ik, kəni əni=pən rəhan noliən tərəh e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligian, kəni alu e rəhan noliən tərəh məsosian tatig e nikiim. ⁴ Kəni nati əpnapin nəmə in tatol təfagə tərəh lam mau səpin e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni məni=pən kəm ik məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərəh lam. İatitəlig e nətəligian rəhak kəni mətəpəh təfagə tərəh,’ kəni ik onəkəkeikei məsalpiniən malu e rəhan noliən rah min, kəni məsosian tatig e nikiim.”*

⁵ Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərməniğ məmə, “Ol rəhatimah nəhatətəian təskasik təhmin.”

⁶ Kəni İərməniğ təməni məmə, “Nati əpnapin nəmə rəhatəmah nəhatətəian natiəkəku agin pau təhmen e nispispiə niphəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm niği u nokin təfəməh

17:3 Mat 18:15 * **17:4** Nipəti nəghatian əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərəh rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motalu lanu naunun tika.

māmā, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni niği u otol nəuiatəmāh.†

7 “Otəni-to. ?Nəmā iətəmi kəti rəhan ioluək tətāsum, uə in tateh rəhan mīn sipsip mīn, nian in tuva lahuənu, nikitəmāh təhti māmā, iətəmi asoli otəni=pən kəm in māmā, ‘!Ei! Va uəhai məharəg mun nauəniən əha’? !Kəpə! 8 In otəni=pən kəm rəhan ioluək māmā, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni kō muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mīne nīmək nəmnimīən. Nian nəkol rəfin rəham uək, kō nəkəhrun nunīən nauəniən kəni mīne nəmnimīən.’ 9 ?Kəni nikitəmāh təhti māmā iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkēikei mol? !Kəpə! 10 Kəni itəmāh kō, nəkotəhmen əmə e noluək mīn rəha Uhgīn. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Uhgīn təmāni māmā onəkotəkēikei motol, onəkotəni māmā, ‘Itīmāh noluək mīn əmə. Noliən rəhatəmāh təsəhmenīən o nəni-viviən. Itīmāh iəmotol əmə uək u itīmāh oiəkotəkēikei mautol.’ ”

Iesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

11 Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, in təmətaliuək matuvən=pən e nəlugi nitəni mil u Səmeriə mīne Kaləli. 12 Kəni nian in təmiet=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten iətəm nīmisiən u leprosi təmol ilah kəməhuvā motəhtul isəu nəuvetin, 13 kəni motauin lan māmā, “!Iesu, Iətəmi asoli, asiru e tīmāh!”

14 Kəni nian in təmeh ilah, təni māmā, “Onəkəhuvən o pris māmā in oteh nīpətītəmāh.”‡ Kəni nian ilah kəmautaliuək əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nīmisiən təmikə.

15 Kəni ilah kəti təmeruh māmā leprosi rəhan tinikə, kəni in təməlali mītəlig=pən o Iesu, mətəni əfəməh māmā, “!Iatəni-vivi Uhgīn! !Iatəni-vivi Uhgīn!” 16 Kəni in təmeiuiəu e nəhlki Iesu mīsin nəulīn nīpənəgīn tatek niftəni, kəni mətəni kəm Iesu māmā nikin tətəgiən māmā in təmol vivi rəhan nīmisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeriə. 17 Kəni Iesu təmāni māmā, “?Iəmol vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah nīmisiən, uə kəpə? ? Mətəu nain mīn, ilah iə? 18 ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmītəlig=pa mətəni-vivi Uhgīn?” 19 Kəni Iesu təmāni kəm suah u māmā, “Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatətəiən təmol vivi ik.”

† 17:6 E nəghatiən əhruahru rəha Iesu, in tətəghati e nikitī mastət u in natiəkəku agin, mīne niği kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. 17:6 Mat 17:20; 21:21 17:13 Lev 13:45-46 ‡ 17:14 Nian nīmisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni māmā in tamikmik. Nian nīmisiən təmikə, in otəkēikei muvən meruh pris kəti māmā in otəni pətīgəm kəm nətəmimi rəfin māmā nīmisiən təmikə mīne namikmikīən təmikə. Nian Iesu təmāni kəm lah māmā okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen māmā in təmāni māmā in otol vivi ilah. 17:14 Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

*Nuvaiän rəha
Narməniğiän Rəha Uhgın
(Mat 24:23-28,36-41)*

²⁰ Nian kəti, Farəsi min kəmotətapuəh o Iesu məmə, “? Onəhgın Narməniğiän Rəha Uhgın otuva?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Narməniğiän Rəha Uhgın otəsuvaiän məmə nətəmimi okoteruh e nəhmti lah. ²¹ Kəni iətəmimi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’ uə ‘!Əsal=pən meh, in əpəha!’ mətəu-inu Narməniğiän Rəha Uhgın tinuva rəkis mətətig e nikitəmah.”

²² Kəni Iesu təni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nian min kəutəhuva iətəm itəmah onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian min rəha Nəti İətəmimi, mətəu ko nəsotehiän. ²³ Kəni nətəmimi okotəni kəm təmah məmə, ‘!Əsal=pa, in uəha!’ uə ‘!Əsal=pən, in əpəha!’ Mətəu onəsəhuvəniän motohtəu=pən ilah, ²⁴ mətəu-inu e nian iəu Nəti İətəmimi oiəkuva lan, in otəhmen e noraipiän iətəm tətoraip kəni mətəsiəgəpin neai e nikalın kəti mətəuərus=pən nikalın kəti min, kəni nətəmimi rəfin okoteruh motəhrun. ²⁵ Mətəu aupən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiän tətət, kəni nətəmi kəutatig rəueiu, ilah okotəuhlin nəmtahlah mətəpəh iəu.

²⁶ “E nian iəu, Nəti İətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhruniän məmə Uhgın otol nati kəti lan məsotol əpenə-peniän. ²⁷ E nian əha, nətəmimi kəməutəuən, məutəmnim, məutol marit, inəha natimnati min rəfin kəmutol e nəmiəgəhiän rəhalah, motətuərus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nipağnəua negəu asoli rəhan. Kəni nuhəuən təməfuv naruəh asoli təmuva kəni maiu melərmin rəfin nətəmimi iətəm kəməsəhuvəniän e negəu.

²⁸ “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi kəmotəuən, məutəmnim, məutos nəhmti natimnati min, məutasum, məutəvləkin nimə min, inəha natimnati rəfin kəmutol e nəmiəgəhiän rəhalah. ²⁹ Mətəu e nian iətəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiel min kəmoəuəu məutsipəri e neai motəhamu ilah rəfin əpəha e taun.

³⁰ “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti İətəmimi oiəkuva min lan kəni, Uhgın otol əpu iəu kəm nətəmimi. ³¹ E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə, pəh in tagim məsuvən minian imə məmə in otos rəhan natimnati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumiän, pəh in otəgim məsuva minian lahuənu. ³² !Onəsotaluiän e pətəuəhli rəha Lot! ³³ In təmolkeikei məmə otaskəlim rəhan nəmiəgəhiän e nəhue niftəni u məsitəupaian iəu, in otəsosiän nəmiəgəhiän

itulín. Mətəu iətəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən itulín. ³⁴ Iətəni kəm təmah məmə, e nian əha lapin, iətəmimi keiu okətuapili e pet kətiəh, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. ³⁵⁻³⁶ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.”§

³⁷ Kəni rəhan noluək mīn kəmotəni=pən kəm in məmə, “? Iərməniğ, onəkuvə iə?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə. Təhmen e nian nati miəgəh kəti təmimīs mətəməhli, kəni kuverīə mīn koteiuaiu mauton pəti.”*

18

Nəghatīən əuhlin rəha pətəlimīs kəti

iətəm tətəsək o nasiruiən

¹ Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah lan məmə okotəkeikei mətətəfaki nian rəfin məsotəpəhiən, məsotolīən məmə nikilah otəsəmeiən. ² In təməni məmə, “Lahuənu kəti, iəni kəti əha ikin rəha nələhuiən nəghatīən mīn. Kəni təsisiəiən Uhgīn, kəni təsisiəi mīniən nətəmimi. ³ Kəni e lahuənu əha, pətəlimīs kəti əha ikin, kəni nian rəfin tətuvə materuh iəni u mətəni=pən kəm in məmə, ‘Əui. Kəsi, onəkəsiru lak məğhati o nələhu əhruahruīən nərahīən rəha tikimīr rəhak tatol kəm iəu.’ ⁴ Mətəu iəni u in təməsuvəniən, kəni mos nian əfəməh məmə otagət mol vi nərahīən əha rəha pətəlimīs. Mətəu pətan əha təmətətapuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni iəni nikin təni məmə, ‘Nati əpnəpin iəsisīəiən Uhgīn, kəni məsisiəi mīniən nətəmimi, ⁵ mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiəh mīnatol mīrə iəu o rəhan nəghatīən, matol matol. Pəh iəkəkeikei muvən məni-vivi rəhan nərahīən kəni mələhu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh, kəni in otətuvə ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəu lan.’ ”

⁶ Kəni nian Iərməniğ təməni rəkis nəghatīən əuhlin əha, kəni məni məmə, “Otətəlig-to e nəghatīən rəha iəni əpəha iətəm in tərəh təhmīn. ⁷ ?Mətəu təhro e Uhgīn? In təmītəpin rəhan mīn nətəmimi, kəni ilah kəutasək=pən kəm in nian rəfin e nərauiə mīne lapin mīn rəfin. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Pəh pipim’? Kəpə. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in ko təsasiruiən uəhai əmə e rəhan mīn? Kəpə. ⁸ Iətəni=pinə kəm təmah məmə nīpəhriənīən, in otəsiru uəhai

17:33 Luk 9:24 § **17:35-36** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatīən Kris əupən, kəmilpin nəghatīən mīn u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * **17:37** Nīpəti nəghatīən u məmə, e nian Iesu in otuvə lan, nətəmimi rəfin okoteruh. **18:1** Kol 4:2; 1Təs 5:17

əmə e rəhan mīn, kəni mol vivi rəhalah nərəhiən. ? Mətəu nian iəu Nəti İətəmimi oiəkətəlig=pa mīn lan e niftəni, oiəkeh nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uhgīn, uə kəpə?”

Nəghatiən əuhlin

rəha Farəsi mine

İətəm tatos mənī rəha takis

⁹ Kəni İesu təmənī nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi nəuvein nətəm nīkilah təhti məmə ilah kotəhruahru motapirəkis nətəmimi rəfin, kəni motəsəl iahu e lah. ¹⁰ In təmənī məmə, “Suah mil keiu kəmian əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn məmə kuəfaki. Kəti, in Farəsi, kəni kəti in İətəmi tatos mənī rəha takis. ¹¹ Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru əmə in, mətəni məmə, ‘Uhgīn, İətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol məmə İəkol İətəpīsīn lak, mə inəha nətəmimi kətolkeikei pīk mənī kəni məuteiuə məmə kotakləh lan, kəni məutol tərāh, kəni məutakləh e pətan rəha İətəpīsīn. Mətəu iəu İəsoliən kəmə ilah. Kəni iəu mīn İəsoliən kəmə suah kəha İətəm tatos mənī rəha takis. ¹² Nian keiu e nəfakiən kətiəh, İətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə İəkos natimnati ten, İətos rəkis kətiəh mətəfinə kəm ik.’

¹³ “Mətəu suah kəha, İətəmi tatos mənī rəha takis, in təməhtul=pən İəsu, kəni mətəulis məsəsəl pəriən e negəu e neai kəni məfaki. Kəni nīkin tītəgīt mətasək mətəhti mankilahan mətəni məmə, ‘Uhgīn, iəu İətəmi tərāh. ! Nīkim teiuaiu ohniəu!’ ”

¹⁴ Kəni İesu təni məmə, “İətəni kəm təmāh. Nian suah mil u okiatəlig=pən lahuənu, İətəmi rəha takis, in otəhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu Farəsi, in təsoliən lanəha, mətəu-inu İətəmi tətəfəri aru in, Uhgīn otosiahu, mətəu İətəmi tatosiahu aru in, Uhgīn otəfəri.”

Kəlkələh mīn kəmāhuva o İesu

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Kəni nətəmimi nəuvein kəmos rəhalah mīn İəpəou mətmətig mīn məhuva kəm İesu məmə in otələhu=pən nəhlmīn e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan mīn nətəmimi kəmotəh ilah, kəni motəniəhu ilah. ¹⁶ Mətəu İesu təmāuīn e İəpəou mīn əha mə okəhuva ohni, kəni mənī=pən kəm rəhan mīn natətəlig məmə, “Sotəniəhuiən İəpəou mīn məmə okəsəhuvaİən ohniəu, pəh ilah okəhuva ohniəu, mətəu-inu Narməniğİən Rəha Uhgīn in rəha nətəmimi mīn u kotəhmen e İəpəou mīn u. ¹⁷ İatəni pəhriən kəm təmāh məmə, nəmə İətəmi kəti təsəlkeikeİən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mīn u kəti mupəh Uhgīn tarməniğ lan, ko in təsətig ahğəliən Narməniğİən Rəha Uhgīn.”

Suah kəti rəhan nautə tepət
(*Mat 19:16-30; Mak 10:17-31*)

¹⁸ Kəni iətəmi asoli kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, ik iətəmi təuvir. ?Oiakəhro mos nəmiəgəhiən itulin?”

¹⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nətəuin lak məmə iəu iətəmi təuvir? Suah kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgīn əmə in təuvir. ²⁰ Ik nəkəhrun nəghatīən mīn e Lou rəha Uhgīn tətəni məmə, ‘Sakləhiən e pətan rəha iətəpīsīn, məsəhamuīən iətəmimi, məsakləhiən e natimnati, məseiūəiən e kot, misiai rəham tatə mīne māmə.’ ”

²¹ Kəni suah u təməni məmə, “Natimnati mīn rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətəuarus=pa u rəueiu.” ²² Nian Iesu təmətəu nəghatīən əha, kəni tənī=pən kəm in məmə, “Nati kəti mīn əmə əha ikīn onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin aģin, kəni məfən mənī lan kəm nanrah mīn. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²³ Mətəu nian təmətəu nəghatīən mīn əha, nīkin təməpəu mətəu inko rəhan nautə tepət. ²⁴ Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh məmə nīkin nəpəu, kəni tənī məmə, “!Ei, tiəkis aģin o iətəmi rəhan nautə tepət məmə in otuva matig ahgəl e Narməniģiən Rəha Uhgīn! ²⁵ Tiəkis məmə kau otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə tepət otuva matig ahgəl e Narməniģiən Rəha Uhgīn.”*

²⁶ Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatīən əha kəmotəni məmə, “?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan nautə tepət, kəni pəh əha in təhmen məmə otos nəmiəgəhiən əha?”

²⁷ Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkis pik aģin, mə ko nətəmimi kəsotoliən, mətəu Uhgīn in təhrun nolīən.”

²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Mətəu təhro e timah? Iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati kəni məhuva məmə iəkəhuərisig lam.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, iətəmi təməpəh rəhan nīmə, uə rəhan pətan, uə pian mīn, uə rəhan tatə mīne māmə, uə rəhan kəlkələh mīn mətəu-inu in tatitəu=pən Narməniģiən Rəha Uhgīn, ³⁰ kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis ilah mīn u təməpəh ilah, kəni uərisig, in otos mīn nəmiəgəhiən itulin.”

Iesu təməni pətiģəm
rəhan nīmisiən
(*Mat 20:17-19; Mak 10:32-34*)

18:18 Luk 10:25 **18:20** Eks 20:12; Dut 5:16-20 * **18:25** Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tiəkis o kaməl otuvən=pən e nīpəg nitil.” Kaməl in nati miəgəh asoli kəti tapirəkis kau.

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig mīn məmə okohiet e nīmənīn nətəmimi məhuva kətīah motuhapumīn ilah mīn, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəligto. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati mīn iətəm iəni mīn rəha Uhgīn aupən kəmotəni lak, Nəti Iətəmimi, e nauəuə mīn rəhalah, ilah okəhuva motol nīpəhriənīən.
³² Nətəmimi okotegəhan=pən lak e nəhlmi Nanihluə mīn, kəni nətəmimi okotəghati motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motagəh əpis nəhmtək, ³³ kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan, oiəkəmiəgəh mīn.”

³⁴ Mətəu kəsotəhrunīən rəhan nəghatīən mīn. In təhmen=pən e nəghatīən iətəm nīpətīn tətəhluaig, kəni kəsotəhrunīən nīpətī nəghatīən mīn əha.

*Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtīn tərəh
 (Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Nian Iesu təmuva iuəkīr o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəg e nīkali suaru nəhmtīn tərəh. Nian rəfin in tətəsiə e mənī o nətəmimi. ³⁶ Kəni nian iətəmi əha nəhmtīn tərəh təmətəu məmə nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətapuəh məmə, “?Nati nak əha katol?” ³⁷ Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iesu əpəha, iətəm Nasərit, tətaliuək e suaru.”

³⁸ Kəni təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi kig Tefit! !Asiru lak!”

³⁹ Kəni nətəmimi mīn u kəutaliuək məutaupən e Iesu, kəmotagət lan, motəni məmə, “!Sagətīən!” Mətəu in təmagət əfəməh təhmīn məmə, “!Mipi kig Tefit! !Asəkəhruin iəu masiru lak!”

⁴⁰ Kəni Iesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkīr, Iesu tətəpuəh ohni məmə, ⁴¹ “?Nəkolkeikei məmə iəkol nak kəm ik?” Kəni in təməni məmə, “Iərmənig, iəkolkeikei məmə oiəkair meruh nati.”

⁴² Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati. Rəham nəhatətəiən tīnol vivi ik.” ⁴³ Əmeiko rəueiu agīn mīn, təmair mīnateh nati, kəni mīnatuərisig e Iesu, mətəni-vivi Uhgīn. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgīn.

19

Iesu mīne Sakias

¹ Kəni Iesu təmaliuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən məmə otiet=pən e nīkalin nəuветin mīn kəti.

² Kəni e taun əha, suah kəti əha ikin, nərgīn u Sakias. In iətəmi asoli kəti rəha nətəm kautos mənī rəha takis, kəni in

rəhan nautə tepət. ³ Kəni in tolkeikei məmə oteh-to məmə Iesu in pəh, mətəu təruru neruhian mətəu in təkuekir, nətəmimi kəutəhtul pəsig lan. ⁴ Kəni in təmaiu aupən muvən məri e nigı kəti, nərgin u sikəmo, məmə otəhrun neruhian Iesu nian in otuva=pa in ikin.

⁵ Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsal-pəri meruh, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sakiəs. Eiuaiu uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham nimə.” ⁶ Kəni Sakiəs təmeiuaiu uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kəni nikin təmagian.

⁷ Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati min əha, kəni kəutasiuən kəm lah min o nolian əha məutəni nikalı Iesu məmə, “Suah əha tatuvən e nimə rəha iol təfagə tərəh.”

⁸ Kəni nian kinəhuvən rəkis e nipəgnəua nimə rəha Sakiəs, in təhtul məni kəm İərmənig məmə, “İərmənig, ətəlig-to. Oiakəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni kəti iəkəfən kəm nanrah min. Kəni natimnati iətəm iəmakləh lan o suah kəti, oiakəlpin mau kuvət.”

⁹ Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Rəueiu Uhgın tinosmiəgəh ik mine rəham min, mətəu-inu ik min, nəməhatətə e Uhgın, kəni ik nəuaniləuis pəhriən kəti rəha Epraham. ¹⁰ Kəni iəu, Nəti İətəmimi, iəmuva məmə iəkəsal e nətəmimi iətəm kəmotəluəi, kəni mosmiəgəh ilah.”

Nəghatian əuhlin

rəha nətəmimi nətəm kəmotos məni rəha iərmənig rəhalah

¹¹ Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikei mətəni nəghatian əuhlin kəm lah mətəu-inu in tinuva iuəkir o Jerusiləm, kəni nikelah təhti məmə Nərmənigian Rəha Uhgın otəsuvəhian əha rəueiu tuva. ¹² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İərmənig kəti tolkeikei məmə in otuvən isəu meruh kig asoli agin məmə kig asoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa min. ¹³ Kəni in təmauin e rəhan noluək min ten, kəni məuəri məni asoli kətiah kətiah e lah.* Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ‘İtəmah onəkətəkeikei motalkut o məni u o nolian nətın mətəuarus=pən iəu iəkəitəlig=pa min.’

¹⁴ “Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeian suah kəha, kəni motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatian məhuvən kəm kig asoli agin məmə, ‘İtəmah iəsotolkeikeian məmə suah u otərmənig e timah.’ ¹⁵ Mətəu kəmləfəri iərmənig u kol kig lan, kəni in təmitəlig=pa min. Kəni suah u təmauin e rəhan noluək min iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikei məmə

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10**

Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 * **19:13** Kəni iərmənig təməfən məni kətiah kətiah kəm rəhan ioluək ten, kəni məni kətiah in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu.

otəhrun məmə ilah kəmotətəuarus məni nak nian in təmətatig əpəha isəu.

¹⁶ “Kəni iətəm təmaupən muva məni=pən kəm in məmə, ‘İərməniḡ, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuarus məni ten mīn.’ ¹⁷ Kəni rəhan iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir o neruh vivian nati iətəm təkəku, kəni rəueiu əha oiəkəgəhan lam məmə ik onəkərməniḡ e taun ilah ten.’

¹⁸ “Kəni iətəm tətəurisig lan təmuva məni=pən məmə, ‘İərməniḡ, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuarus məni faif mīn.’ ¹⁹ Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, ‘Ik onəkərməniḡ e taun ilah faif.’

²⁰ “Kəni ioluək kəti mīn təmuva məni=pən kəm in məmə, ‘İərməniḡ, inu rəham məni. İəməlis-ərain e napən, kəni məhluaiḡ vivi lan. ²¹ İəu iəməḡin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi nolian rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən mīn rəha nətəmimi pisin mīn.’

²² “Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, ‘!Ik ioluək tərəh! E rəham əmə nəghatiən, iətakil ik məmə nəmol tərəh aḡin. Nəmə ik ninəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni iətos natimnati iətəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən e nasumiən mīn rəha nətəmimi pisin mīn, ²³ kəni təhro nəməsosian rəhak məni muvən məfən e bank, kəni nian iəkətəlig lan, iəkəhrun nosian rəhak məni ilau nətin.’

²⁴ “Kəni təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ‘Otos rəkis rəhan məni, kəni motəfən kəm suah u rəhan məni ten.’

²⁵ “Kəni ilah kəmotəni məmə, ‘!İərməniḡ, təsəhruahruian mətəu-inu rəhan məni ten rəkis!’

²⁶ “Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm lah məmə, ‘İətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən mīn nəuvein mīn kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tikə, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin. ²⁷ Kəni rəueiu, rəhak tikimīr mīn iətəm kəməsotolkeikeiən iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək.’ ”

Iəsu təmuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Kəni nian Iəsu təməghati rəkis, kəni in təmalieuək maupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmautuərisig lan. ²⁹ Nian kəməhuva iuəkir o lahuənu mil u keiu, Petfas mine Petəni e Nītəuət Rəha Nigi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan mil keiu iətəmimi məmə, ³⁰ “Onəkian əpəha lahuənu ikin kəmotəpən ikin. İkin əha, onəkueh nəti togki kəti kəsəsuə əhanəhiən lan. Nəkiatis niləuis lan muasig miəuva u ikinu.

³¹ Kəni nəmə suah kəti tətəpuəh o təlau məmə, ‘?Nətiatis togki o nak?’ kəni onəkuəni=pən kəm in məmə, ‘Iərməniḡ, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan.’ ”

³² Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təməni. ³³ Kəni nian kəmətiatis nəti togki, kəni nətəmimi min rəha togki kəmotətəpuəh o lau məmə, “!Ei! ? Nətiatis nəti togki o nak?” ³⁴ Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, “Kəpə. Iərməniḡ tolkeikei məmə otol nati kəti lan.” ³⁵ Kəni kəmuasig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəḡ rəhalau kəti napən muəhtərain nəmtah nəti togki lan, kəni muasiru e Iesu təri masuə e nəti togki. ³⁶ Nian təmasuə lan minatuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəmotəupən motəpəḡ rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru.†

³⁷ Nian Iesu tīnatuva iuəkīr o Jerusiləm mətasuə e togki məteiuaiu e Nītəuət Rəha Nigi U Olif, kəni nətəmimi min rəfin rəhan nīkilah təmagiən, kəni minautəni-vivi Uhgīn məutagət əfəməh o nati apispis min ilah kəmoteruh in təmatol. ³⁸ Kəni ilah məutəni məmə, “!Iərməniḡ Uhgīn tətətiḡ ilau kig u iətəm tətəuva e nərgin! Pəh nəməlinuiən otətiḡ əpəha e negəu e neai, kəni əpəha ilis ilis agin e negəu e neai, okətəfəri nərgi Iərməniḡ Uhgīn!”

³⁹ Kəni Fərəsi min nəuvein əha kəutətiḡ əha ikin kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəḡətun. Əniəhu rəham min nətəmimi məmə okəsotagətīən.”

⁴⁰ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmi min u kəsotagətīən, kəni kəpiel əpnəpin min u, ilah okotagət əfəməh.”

Iesu təmasək o nətəm Jerusiləm

⁴¹ Kəni nian Iesu təmuva iuəkīr meruh taun əha Jerusiləm, in təmasək o nətəmimi min əha ikin əha.

⁴² Kəni in təni məmə, “Kəsi, iəmolkeikei pik məmə itəmah min nəmotəhrun natimnati min iətəm okotəfinə nəməlinuiən kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati min əha kəutəhluaig ko nəsoteruhīən. ⁴³ Mətəu e nian min iətəm otəuva o təmah, rəhatəmah tīkīmīr min okəhuva motəhtul tītəlau e təmah, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmah taun, kəni motəhtipəsīḡ lan məmə onəsəhietīən. ⁴⁴ Kəni ilah okotərəkin rəfin nimə e taun rəhatəmah, kəni ko kəpiel kəti minə rəha nimə min otəsəhtulīən. Kəni okotohamu itəmah rəfin itəmah kəlkələh min rəhatəmah. Natimnati rəfin u otəuva mətəu-inu itəmah nəmoteruh mətəu nəməsotəhrunīən nian iətəm Uhgīn təmuva məmə in otosmiəḡəh itəmah lan.”

† 19:36 Nian kəmotəpəḡ rəhalah min kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otaliuək lan, inu nəmtətīən rəha nisīaiən rəhalah o Iesu. 19:38 Sam 118:26

19:44 Luk 21:6

Iesu tāmehgi pätigəm nätämimi iätəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kəni Iesu tāmuvən Jerusiləm, kəni muvən e iat rəha Nimə Rəha Uhgın meruh nätämimi kautol makit ikin, kəni mətəhgi pätigəm ilah.[‡] ⁴⁶ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmətēi rəkis e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakiən,’ mətəu itəmāh ninautol tinuva məmə ‘nimə kəti iätəm nakläh min kəutəhluaiğ ikin.’ ”

⁴⁷ Kəni uərisig lan, e nian min rəfin, Iesu tāmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nätämimi asoli min rəha nətəm Isrel, kəməutəsəl e suaru məmə okotuhamu Iesu, ⁴⁸ mətəu kəsotehiən suaru kəti mətəu-inu nätämimi rəfin kotolkeikei pik məmə okotətəu nəghatiən min rəhan, kəni nəghatiən rəhan tətəkəlim vivi rəhalah nətəligiən.

20

Nətapuəhiən məmə pəh təmegəhan e Iesu məmə otol uək

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kəti, Iesu tāmətəgətun nätämimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni mətəni pätigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm nätämimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nätämimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva moteh in, ² kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm timah məmə natol natimnati min əha e nepətiən əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha?” ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təuvir əmə. İəu iəkətapuəh min e nəghatiən kəti kəm təmāh, kəni itəmāh onəkotaupən motuhalpın=pa kəm iəu. ⁴ ? Pəh təmegəhan e nepətiən kəm Jon məmə in otol bəptais e nätämimi, Uhgın uə iätəmimi əmə?”

⁵ Kəni kinəutəni nəghatiən u kəm lah min, məutəni məmə, “Nəmə kotəni məmə Uhgın təmegəhan lan, kəni in otəni məmə, ‘?Mətəu təhro nəsotəniən nıpəhriənıən e nəghatiən rəha Jon?’

⁶ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nätämimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha okotəhti itah e kəpiel mətəu-inu ilah kinotəni rəkis nıpəhriənıən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın.”

⁷ Kəni ilah kəmotuhalpın məmə, “İtımah iəsotəhrunıən məmə pəh təmegəhan lan.” ⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən məmə pəh təmegəhan e nepətiən kəm iəu məmə iəköl natimnati min u.”

[‡] **19:45** Afin-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunıən natimnati nian Iesu tāmuvən məhgi pätigəm nätämimi e Nimə Rəha Uhgın. **19:46** Aes 56:7 **19:46** Jer 7:11 **19:47** Luk 21:37

*Nəghatiən əuhlin
e nasumiən rəha krep*

(*Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17*)

⁹ Kəni İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi məmə, “İətəmi asoli kəti təmərfei niləuis u krep e nasumiən asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumiən u e nəhlmi nətəmimi nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nian rəha nəuləkian, kəni ilah okotəfən nəvetin kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nitəni pisin kəti min, kəni minatig minos nian tərət.

¹⁰ “Kəni nian krep təmol nəuan kəni minatimarəg, iətəmi asoli u təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuari motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motəhli=pən titəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in. ¹¹ Kəni iətəmi asoli təmahli=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotəh min, kəni motol aulis in, kəni motəhli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mine. ¹² Kəni in təmahli=pən min kəti, kəni ilah kəmotəh motəfən niməgim kəm in, kəni motəraki pətigəm lan.

¹³ “Kəni iətəmi asoli rəha nasumiən təni məmə, “?Oiakəhro əha rəueiu? Təuvir məmə iəkəhli=pən nətik əhruahru, iətəm iəkölkeikei pik. Niki kə təhti məta okotisiai in.’ Kəni in təmahli=pən.

¹⁴ “Mətəu nian nətəmimi min əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah min məmə, ‘Nəti iətəmi asoli əpə tətəva u nian kəti nasumiən tuva mol rəhan lan. Pəh kotəhamu, kəni kitah kotos nasumiən u rəhan məmə rəhatah.’ ¹⁵ Kəni kəmotəskəlim motətu pətigəm lan e nasumiən, kəni motəh motəhamu.

“?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumiən otol nak e nətəmimi min əha? ¹⁶ In otəva kəni moh nətəmimi min əha mohəmu ilah, kəni in otələhu=pən nasumiən asoli əha tūvən e nəhlmi nətəpisin.”*

Kəni nian nətəmimi kəməutətəlig lan kəmotətəu nəghatiən əha, məutəni məmə, “!Təuvir məmə, otəsol əginiən nati əha!”

¹⁷ Mətəu İesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “?Mətəu nəghatiən u nipətən nak? Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Kəpiəl iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəmotəraki lan, in tinəva kəpiəl keikei rəha noliən nimə.’

20:9 Aes 5:1 * **20:16** Nəghatiən əuhlin u tətəghati e nətəmimi pisin pisin min tərət. İətəmi asoli rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nasumiən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha İsrəl. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl. İol əhruin nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nəti iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo İesu. **20:17** Sam 118:22

18 “Nətəmimi rəfin nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiel əha, kəni nīkīlīlīlah otitəgīt-əgīt. Kəni nəmə kəpiel əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otəuvtəuvtə mərah agin.”

19 Kəni nəgətun mīn rəha Lou, mine pris asoli mīn kəmotəhrun məmə nəghatīən əhlin u rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsəl e suaru məmə okotaskəlīm uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kinotəgīn e nətəmimi, kəni motəpəh.

?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takis kəm Sisə, uə kəpə

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Kəni nəgətun mīn rəha Lou, mine pris asoli mīn kəutəsəl vivi o Iesu məmə okotətəu nəghatīən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruīən. Kəni o nəghatīən u, okotəfən in e nəhlmī iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahli=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhuvən motol kəuit kəsua e Iesu. 21 Kəni kəuit kəsua mīn kəməhuvən motətəpuəh o Iesu məmə, “İəgətun. İtimah iəkotəhrun natimnati mīn iətəm nətəni mine natimnati iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vivi. İk onəsoliən nolīən pīsīn kəm suah kəti, kəni matig mol pīsīn mīn kəm suah kəti. Mətəu onəköl təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e nīpəhriənīən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgīn. 22 Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takis kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agīn rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?”

23 Mətəu Iesu təməhrun rəkis məmə kautol kəuit kəsua kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, 24 “Otəgətun-to məni† kəti kəm iəu. ?Narmī pəh u tətətig e məni u? ?Kəni nərgi pəh u tətətig e məni u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmī Sisə, mine nərgi Sisə.”

25 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgīn, əfən kəm Uhgīn.”

26 Kəni e nəhmti nətəmimi ərəfin, nəghatīən mīn iətəm kəutətəpuəh lan, ko kəsələs iahuiən Iesu lan. Mətəu narmīlah təmiuvg pik e nəghatīən iətəm Iesu təmuhalpīn, kəni kəməsotəghatīən.

*?Təhro e iətəmi timis
kəni məmiəgəh mīn?*

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Kəni Satusi mīn nəuvein kəməhuva o Iesu. İlah kəutəni məmə nīan iətəmi timis, ko təsəmiəgəh mīnīən. 28 Kəni

20:18 Aes 8:14-15 20:20 Luk 11:54 † 20:24 Məni u in silin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəou takis e məni əha tatuvən kəm Sisə.

kəmotətapuəh e nəghatiən kəti kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Mosis təmətei=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.

29 “Tol lanəha, nəman ilah səpən, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. 30 Pian iətəm tətuerisig lan, təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis, kəni kəməsuələsiən nətilau kəti. 31 Kəni uərisig lan, pialah kəti min təmit min pətalimis u, mətəu in min təmimis. Kəni pian min əha ilah rəfin səpən kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətilah kəti, ilah kəmoħmis ərəfin. 32 Kəni uərisig lan, pətalimis u timis min. 33 Inəha nətəmimi səpən, ilah pialah min kəmotit pətan əha. ?Mətəu e Naunun Nian, nian nətəmimi okotəmiəgəh min e nīmisiən, pətan əha in rəha pəh lan?”

34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueiu e nəhue niftəni u, nəman mine nīpətan kautol marit. 35 Mətəu e nian rəha natigiən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgən nīkin tətəgiən o lah məmə ilah okotəmiəgəh min e nīmisiən, kəni in otos ilah məhuvən kotatig e natigiən vi. Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nolien rəha marit, 36 mətəu-inu ilah ko kəsəħmis minien. Kəni ko kəsəħmis minien mətəu-inu, ilah okotəħmen əmə e nagelo min nətəm kəsəħmisiən, kəni məsotoliən marit, kəni məsoteməkien e kəlkələh min. Kəni ilah min u nətəm Uhgən təmol ilah kotəmiəgəh min e nīmisiən, ilah min nenəti Uhgən.‡ 37 Kəni kotəħrun məmə inu otuva mol nīpəħriənien lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis tətəgətun min məmə nian nətəmimi okəħmis, ilah okotəmiəgəh min. E nəniən rəha nig iətəm nigəm təmatuəu=pən lan, Mosis təmauin e Iərmənig məmə in ‘Uhgən rəha Epraham, Uhgən rəha Aisək, mine Uhgən rəha Jekəp,’ nati əpnəpən ilahal kəmlimis rəkis nuvəh nəuəvetin. 38 Uhgən u, in Uhgən rəha nətəm kautəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhgən rəha nətəm kəmoħmis, mətəu-inu in tateh nətəmimi min rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnəpən nəmə kəmoħmis rəkis uə kəutəmiəgəh əhanəh.”

39 Kəni nəgətun min rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, nəmuħalpən vivi pəħriən.” 40 Kəni kəmotəgin o nətapuəh minien nəghatiən kəti min tol lanəha.

20:28 Dut 25:5 ‡ 20:36 Nətəmimi u kəutatig rəueiu e nəhue niftəni u, kautol marit məmə okotemək e kəlkələh min. Mətəu nəmə iərman kəti o pətan kəti tatuvən e negəu e neai, ko təsīmisiən, kəni ko təsoliən marit məmə otemək. 20:37 Eks 3:6

*Kig Tefit mine Krīsto**(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Kēni Iesu tāmāni=pān kām lah māmā, “?Tāhro nātāmimi kātūni māmā Krīsto iātām Uhgīn tāmāni māmā otahli=pa, in mipi Kig Tefit? ⁴² Mātəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mīn, § Kig Tefit aru əmə tāmāni māmā,

‘Iərmānīg Uhgīn tāmāni=pān kām rəhak Iərmānīg* māmā,
 “Əharəg u e rəhak maru, ikīn ima nəsānāniən mīne nisīaiən,

⁴³ mātəuərus=pān iəu iəkələs iahu rəham tikimīr mīn, mālin=pān ilah əpəha ləhtāni e nəhlkām, māmā nətarmānīg e lah.” †

⁴⁴ Kig Tefit əhruahru tāmāni māmā Krīsto in rəhan Iərmānīg. ?Kēni nāmā mipi Tefit əhruahru əmə, kēni tāhro matol rəhan Iərmānīg lan?”

*Iesu təmagət**e nəgətun mīn rəha Lou**(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)*

⁴⁵ Nātāmimi kāmātətəlīg, kēni Iesu tāmāni=pān kām rəhan mīn nātāmimi māmā, ⁴⁶ “Itəmah onəkotəkēikēi mātətəu vivi itəmah kēni māsotohtəu-pāniən nolīən mīn rəha nəgətun mīn rəha Lou. Ilah kotolkeikēi māmā okəhuvən e napān əfəmāh mīn rəha nəfəriən māmā nātāmimi okoteruh=pān ilah lan. Kēni nīkilah tətāgiən nian nātāmimi kātəfəri nəhlmi lah kām lah e nisīaiən əpəha e makit. Kēni əpəha imə e nimə rəha nuhapumīniən, kotolkeikēi māmā okotəharəg aupən əpəha təuvir ikīn. Kēni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikēi māmā okəhuvən motəharəg aupən ikīn nisīaiən ikīn. ⁴⁷ Kēni ilah kautol tərāh kēni mātəkləh e nimə mīn rəha pətālimis mīn. Kēni ilah kātəfaki əfəmāh mətēuiə əmə māmā nātāmimi okoteruh ilah ohni. Nālpīniən rəha nātāmimi mīn u in otəskasik mapirəkis.”

21*Pətālimis kəti təmāfən**rəhan māni kām Uhgīn**(Mak 12:41-44)*

¹ Kēni nian Iesu tāmāsāl-pəri, materuh vivi nātāmimi mīn u rəhalah nautə tepət kātəfən rəhalah māni e bokis kətəfən māni ikīn əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, ² kēni in tameruh pətālimis kəti ianrah tətəfən māni əkəku keiu əmə.* ³ Kēni Iesu

§ **20:42** “Nauəuə Rəha Nəpuən Mīn” in “Ol Sam” e Bislama Baebol. * **20:42** Nātāmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun māmā nəghatiən u “Iərmānīg” e nəpuən u tətəghati e Məsaiə iātām Uhgīn tāmāni māmā otahli=pa. † **20:43** Nəghatiən Kris əhruahru tətāni māmā, “iəkol rəham tikimīr mīn ilah okotəhmen e nati kəti iātām kətəharəg matəfu-pəri nəhlkām lan.” **20:43** Sam 110:1 * **21:2** Māni u təhmen=pān e tuenti vatu.

təni məmə, “Nipəhrīənīən iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətan u təməfən, in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin, ⁴ mətəu nətəm rəhalah nautə tepət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnapin o lah, rəhalah tepət min əpəha ikin. Mətəu pətalimis u in ianrah pəhrīən, in təməfən rəfin rəhan məni o nos nəhmtinīən nauənīən nigin, kəni tikə min əha ikin.”

Iesu təməghati e natimnati min

iətəm okəhuva

(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kəni Iesu təmətəu rəhan min nəuvein nətəmimi kəutəni Nīmə Rəha Uhgīn iətəm rəhan kəpiel asoli min kotəuvir, mine natimnati təuvir min əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm Uhgīn. Kəni təni məmə, ⁶ “Itəmah nəuteruh natimnati min əha, mətəu nian otətəuva nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel min rəha nīmə əha, kəpiel min rəfin okotəmei, ko kəti təsəhtulīən əha tətəhtul ikin rəueiu.”

⁷ Kəni kəmotətəpuəh ohni məmə, “Iəgətun. ?Natimnati min əha onəhgīn kəhuva? ?Kəni nəmtətīən nak otəgətun məmə otəsuvəhiən natimnati min əha okəhuva?”

⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəsəiuvəiən e təmah, mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motəni məmə, ‘!Iəu, iəu Kristo u!’ Kəni nəuvein okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tinuva iuəkir.’ Mətəu onəsəhuərisigīən e lah. ⁹ Kəni nian onəkotətəu nanusiən məmə nətəmimi kəutəluagin, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəpmən, mətəu itəmah onəsotəgīnīən. Natimnati min əha okotaupən məhuva pipim, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nian.”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nitəni min nəuvein okotəluagin ilah nətəmimi e nitəni min nəuvein, kəni kəpmən nəuvein okotəluagin ilah kəpmən nəuvein. ¹¹ Kəni nəmig asoli min okotan, kəni nəumis otan ikin min tepət e nəhue niftəni, kəni nīmisiən əskasik min okotan e nəhue niftəni, kəni əpəha ilis e neai, natimnati min okəhuva motol niki nətəmimi otəgin, kəni ilah okoteruh nəmtətīən asoli min e neai.

¹² “Mətəu nian natimnati min u okəsəhuva pipim əhanəhiən, nətəmimi okotəskəlīm itəmah, kəni motol nərahīən kəm təmah o nəhatətəiən rəhatəmah, kəni motələs itəmah məhuvən əpəha e nīmə rəha nuhapuminiən, mine e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti kig min mine nətəmi asoli min rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni nipəhrīənīən lak. ¹³ Inəha nian təuvir əhruahru məmə nəkotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm lah. ¹⁴ Mətəu otol əpenə-penə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah

təsəhtian məmə nəghatian nak onəkotəni kəm lah, ¹⁵ mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatian əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhrunian kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatian təsanən, kəni rəhatəmah min tikimīr ko kəsotuhalpiniən, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən nīpəhriənian. ¹⁶ Kəni rəhatəmah tatə mine mamə min, mine piatəmah min, mine rəhatəmah nīmənin min, mine niəli min okotəfən itəmah e nəhlmi tikimīr min. Kəni okotohamu itəmah nəuvein. ¹⁷ Nətəmimi min rəfin okotəməki e təmah o nərgək. ¹⁸ Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəian. ¹⁹ Nian onəutəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis min iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni onəkotos nəmiəgəhiən itulin.

²⁰ “Mətəu nian onəkoteruh soldia min okəhuva tepət mohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə otəsuvəhiən kəni kərəkīn aɡin taun əha Jerusiləm. ²¹ Kəni itəmah nəutatig Jutia, onəkotəkeikei motaiu motaɡim məhuvən motəhluaig əpəha e nitəuət min. Kəni itəmah nətəm nəutatig e taun əha, onəkotəkeikei mohiet. Kəni itəmah nətəm nəutatig ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən minian əha imə e taun əha, ²² mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgīn otol nalpiniən lan kəm nətəm kautol noliən tərāh, kəni mol əpu nəghatian iətəm kəmətēi=pən e nauəuə rəhan tuva matol nīpəhriənian lan.

²³ “!Kəsi! Nahməian asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nīpətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməian, mətəu-inu nərahian asoli otuva e nəhue niftəni, kəni niəməha mine nalpiniən rəha Uhgīn otuva kəm nətəmimi min u rəha Isrel u kautol noliən tərāh min. ²⁴ Kəni rəhalah tikimīr min okagəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pişin pişin min kəni ilah okəhuva iol əhruin nati min rəhalah. Kəni Nanihluə min okotaliuək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu nətəmimi min ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarməniɡ e lah, mətəuarus=pən rəhalah nian otol naunun.†

²⁵ “Kəni nəmtətiən nəuvein okəhuva e mitigar, mine məuiɡ, mine məhua min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmimi rəfin okotəɡin e nərkərikian rəha nitəhi mine peau-peau asoli min. ²⁶ Nətəmimi okotəɡin pik məutimiseiah e nərahian asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgīn otəlauəl-auəl e lah. ²⁷ Kəni e nian əha, okoteruh Nəti Iətəmimi tətuva e nimali nəpuə kəti e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhəɡ asoli rəhan. ²⁸ Kəni

21:14 Luk 12:11-12 **21:15** Uək 6:10 **21:16** Mat 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24** E nian Iesu təmimis lan mətəuarus=pa nu fote, soldia min rəha Rom kəmotoh Jerusiləm motərakīn e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2
21:25 Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7

nian natimnati min u kinotätuäuin minäutähuva minautol nipähränian lan, otähtul mäha-mäha motährun mämä nati täuvir tinatuva, mätau-inu otäsuvähian Uhgïn otosmiägäh itamah.”

²⁹ Këni in tämäni nęghatän äuhlin u käm lah mämä, “Näkotährun-to niği u fik mine niği näuvein min. ³⁰ Nämä kinotehalägläg minäutapilpil min, këni näkotährun mämä in nian rähä nasumiän. ³¹ Tähmen ämä, nämä näkoteh natimnati min u kautol lanäha, onäkotährun mämä otäsuvähian, Narmänigian Rähä Uhgïn tuva.

³² “Nipähränian iätäni käm tämah mämä nimänin rähä Isrel† otäsikiän mätauarus=pän natimnati räfin äha okotol nipähränian. ³³ Neai mine niftäni okiakä, mätau nęghatän min rähak ko käsokäian.”

³⁴ Këni Iesu tätäni mämä, “Näkotäkeikei mäutätäu itamah. Sotäräkinian rähätämah nian min o nolian ämä lafet, mäutapis lan, këni mäutätälig pik e natimnati rähä niftäni u. Täsäuvirian mämä nian asoli u otuva mos kauit käm tämah tähmen=pän mämä näuanikulu tämahtipäsig e tämah, ³⁵ mätau-inu nian äha otuva mälas nätämimi min räfin e nähue niftäni. ³⁶ Mätau nian räfin onäkotäkeikei mäutähtul maru, këni mäutäkeikei mäutäfäki mämä näkotos näsanänian tähmen mämä näkäutähtul äskasik ämä e natimnati äräfin äha okähuva, këni ko Nätä Iätämimi otagian o tämah nian onäkotähtul e nähmtin.”

³⁷ Këni nian räfin Iesu tätägätun nätämimi äpäha e Nimä Rähä Uhgïn, këni lapin min in tiet muvän äpäha Nitäuat Rähä Niği U Olif mätapili äha ikin. ³⁸ Këni nian min räfin läpläpin ägin, nätämimi käutähuva mämä okotätälig e rähän nęghatän äpäha e Nimä Rähä Uhgïn.

22

Jutäs tämatuati e Iesu

(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Këni nian rähä lafet rähä Piret U Is Tikä Lan tinatuva iuäkir, këni in tinätuäuin e lafet rähä Pasova. ² Këni pris asoli min mine nägätun min rähä Lou kämäutäsal oneuän e suaru mämä okotohamu Iesu lan. Kämäutäsal oneuän e suaru mätau-inu ilah käutägin e nätämimi mämä, këta nimänin nätämimi okotorgähu nämä kotährun mämä kämotohamu Iesu.

³ Këni Setän tämuvän e niki Jutäs, u närgin këti min u Iskariot, in këti e nätämimi tueläf rähä Iesu. ⁴ Këni in tämuvän meruh pris asoli min mine nätämi asoli min rähä soldia rähä Nimä Rähä Uhgïn, mäutäsal e suaru mämä otegahan e Iesu

† 21:32 Nätämimi näuvein käutäni mämä nęghatän u tätęghati e nätämimi iätäm käutämiegäh nian Iesu tätęghati. Kitah kämotätei tähmen e nätämimi näuvein min iätäm käutan mämä tätęghati e nimänin min räfin rähä Isrel tatuvän muvän isäu.

tuvən e nəhlmilah. ⁵ Kəni nikilah təmagiən, kəni kəmotəniəkis məmə okotəfən məni kəti kəm in. ⁶ Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni mətəsal e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmilah nian nətəmimi okohkə lan.

*Iətəmi keiu rəha Iesu
kəmuol əpenə-penə
o lafet rəha Pasova*

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

⁷ Kəni e nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinuva, kəni e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova. ⁸ Kəni Iesu təmauin e Pitə mine Jon, kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ian kəni muol əpenə-penə nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə okəhuvən motauən ikin.”

⁹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “? Nəkolkeikei məmə itimlau oəkian iə muol əpenə-penə e nauəniən ikin?”

¹⁰ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Uətəlig vivi-to. Nian itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiauərisig lan mihluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikin. ¹¹ Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, ‘? İəgətun təmahli=pa itimlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə nəuan u in pəhruvən iətəm in mine rəhan min nətəmimi okəhuva motol nauəniən ikin rəha lafet rəha Pasova?’ ¹² Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilis ikin iətəm kinol vivi rəkis natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikin. Kəni nəkuol əpenə-penə nauəniən əha ikin.”

¹³ Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Naunun nauəniən rəha Iesu mine rəhan min natətəlig

¹⁴ Kəni e nian rəha nauəniən, Iesu təmuvən məharəg e tepil ilah rəhan min aposil min. ¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə “Otəsuvəhiən, okul nahməiən kəm iəu. Mətəu nikik tinolkeikei pik məmə okotaupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova. ¹⁶ İəkolkeikei pik məmə kitah okotauən lanu mətəu-inu, ko iəsauəniən min e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nipəti lafet u tuva mol nipəhriniən lan e Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁷ Kəni Iesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məni məmə, “Otos itəmah rəfin kəni motəmnim, ¹⁸ mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnimian wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotətig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁹ Kəni təmos piret məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni məni məmə,

“Inu nip̄etik iat̄em iat̄əf̄inā o t̄amah. Nian r̄əfin onəkot̄əkeikei mautil nati u m̄əmə nikit̄əmah t̄ət̄əhti iəu.”

²⁰ E noliən əhmen min əmə, nian k̄əmotauən r̄əkis, Iesu t̄əmos kap wain k̄əni m̄əni m̄əmə, “Kap wain u t̄ət̄əḡətuən=p̄ən n̄əniaskasikiən vi r̄əha nasiruiən r̄əha Uhḡin k̄əm n̄ət̄əmimi, k̄əni n̄əniaskasikiən vi u t̄ət̄əhtul m̄ət̄əmiəḡəh e n̄irak iat̄em otaiu o t̄amah. ²¹ M̄ət̄əu onəkot̄ət̄əlig vivi-to. Suah k̄əti u ik̄inu k̄əutauən kitah min e tepil, k̄əni in ot̄əpaneḡəhan=p̄ən lak e n̄əhlmi r̄əhak min tikimir. ²² Iəu N̄əti Iat̄əmimi oiək̄əkeikei mimis m̄əmə inu Uhḡin t̄əməni minē. !M̄ət̄əu k̄əsi, n̄ərahien asoli tatuv̄ən o iat̄əmi t̄əmeḡəhan=p̄ən lak e n̄əhlmi tikimir min!” ²³ K̄əni kin̄əut̄ətapuəh-ətapuəh o lah min m̄əmə, “?Kitah p̄əh otol nati əha?”

²⁴ K̄əni nati k̄əti min, ilah k̄inautil n̄ikilah min m̄əmə p̄əh u in otep̄ət mapir̄əkis n̄əuvein. ²⁵ K̄əni Iesu t̄əni=p̄ən k̄əm lah m̄əmə, “Kig min r̄əha n̄ift̄əni u k̄əutarm̄əniḡ e n̄ət̄əmimi e r̄əhalah n̄əsan̄əniən, k̄əni k̄əutauin aru e lah m̄əmə ilah ‘N̄ət̄əmimi r̄əha Nasiruiən.’ ²⁶ M̄ət̄əu it̄əmah on̄əsotoliən lan̄əha. N̄əmə it̄əmah k̄əti in ilis, in otosiahu in t̄əhmen=p̄ən e suak̄əku. K̄əni n̄əmə it̄əmah k̄əti t̄ət̄əhtul aup̄ən, k̄əni in otuva iol əhr̄uin nati əmə k̄əti. ²⁷ ?P̄əh u in ilis pik, iat̄əmi in t̄ətauən e tepil, uə iol əhr̄uin iat̄əmah tatos naūəniən e tepil in ilis tapir̄əkis? N̄əkot̄əhr̄un m̄əmə iat̄əmah t̄ətauən e tepil in ilis tapir̄əkis. M̄ət̄əu iəu, iat̄əmi asoli r̄əhat̄əmah, nian iəmət̄əliuək̄ kitah min it̄əmah, iəməhmen=p̄ən e iol əhr̄uin əmə k̄əti.

²⁸ “It̄əmah u, nian r̄əfin n̄əutat̄iḡ iuək̄ir ohniəu nian iat̄ətat̄iḡ e nian əskasik min. ²⁹ K̄əni t̄əhmen əmə m̄əmə Tat̄ə r̄əhak t̄ət̄əf̄əri iəu m̄əmə iəkuva kig, k̄əni iəu min oiək̄əf̄əri it̄əmah m̄əmə n̄ək̄əhuva kig min, ³⁰ m̄əmə n̄ək̄əhuva mot̄əhar̄əḡ kitah min iəu, mot̄əuən p̄əti e nian iəkuva mol kig lan. K̄əni e nian əha, it̄əmah min onəkot̄əhar̄əḡ e jeə min r̄əha Kig, k̄əni it̄əmah onək̄əhuva mot̄əhtul aup̄ən e n̄əuaniləuis min ilah tueləf̄ r̄əha Isrel m̄əutakil ilah m̄əutarm̄əniḡ e lah.”

³¹ K̄əni Iesu t̄əni=p̄ən k̄əm Saimon Pit̄ə m̄əmə, “K̄əsi. Saimon. Ət̄əlig-to lak. Set̄ən tin̄ətapuəh r̄əkis o Uhḡin m̄əmə oteḡəhan m̄əmə in otuva m̄əf̄ən-əf̄ən k̄əm t̄əmah mol n̄ərahien k̄əm t̄əmah m̄əmə ot̄əḡətuən r̄əhat̄əmah n̄əhat̄ət̄əiən m̄əmə t̄əskasik lak uə k̄əp̄ə. ³² M̄ət̄əu in̄əfaki r̄əkis ohnik m̄əmə r̄əham n̄əhat̄ət̄əiən ot̄əsəmeiən. K̄əni nian n̄ək̄əuhlin r̄əham n̄ət̄əligiən tit̄əlig=p̄ə min, ik onək̄əkeikei mol n̄ət̄əligiən r̄əha piam min okot̄əskasik.”

³³ M̄ət̄əu Saimon Pit̄ə t̄əni=p̄ən k̄əm in m̄əmə, “Iərm̄əniḡ. Iət̄əhtul maru m̄əmə iəkuv̄ən kilau min ik e kaləpus, k̄əni mimis kilau min ik.”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u məniḡ otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Aupən, iəmahli pətigəm itəmah, nəməsotosiən məni e pauis, mine kətim, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmah natimnati təsəhmenien, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”

³⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan məni e pauis uə kətim, otəkeikei mos. Kəni iətəm təsosiən nau rəha nəluaginiən, pəh otətəuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti. ³⁷ Iətəni kəm təmah məmə nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgın tətəghati lak, kəni in otəkeikei mol niphəriənien. In tətəni məmə, ‘Nətəmimi nikilah təhti məmə in iətəmimi kəti in tətəraki e Lou.’ Əuəh, nəghatiən u tatol niphəriənien əha rəueiu.”

³⁸ Kəni ilah kəmotəni məmə, “Iərməniḡ, afu-to. Nau rəha nəluaginiən keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

Iesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kəni Iesu təmiet e taun muvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmimi kəutohtəu=pən in. ⁴⁰ Kəni nian in təmuvən mətəuərus=pən əha ikin əha, məni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei məutəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.” ⁴¹ Kəni in təmaliuək mupəh ilah muvən nəuətəin, kəni misin nəulən mətəfaki mətəni məmə, ⁴² “Tatə, okəmə nikim tagiən, kəsi, os rəkis nəhməiən min u okəpanəhuva. Mətəu nəsolien rəhak nətəligiən, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeikei.” ⁴³ Kəni agelo e neai kəti təmietigəm=pən məfən nəsanəniən kəm Iesu. ⁴⁴ Kəni mətəu-inu nikin tətəhmə pik, kəni rəhan nətəligiən təsəməhliən, kəni təməfaki əskasik pik, kəni nəmnəhagiən asoli təmaiu lan mətəhliəhli=pən e niftəni təhmen e nərə.*

⁴⁵ Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mītəlig=pən o rəhan min nətəmimi, kəni meruh ilah kinotapili alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nikilah tətəhmə. ⁴⁶ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair mətəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”

Tikimər min rəha Iesu kəməhuva motos
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

22:34 Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37**

Aes 53:12 * **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təmətei fes 43-44, mətəu suah kəti min in təmətei kopi kəti rəha nauəuə u.

47 Nian Iesu tāmētəghati əhanəh, nīmənin nətəmimi kəmohiet=pa əha ikın, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmimi kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkır məmə otol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm Iesu. 48 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti Iətəmimi, mətəu təhro nəmuva məmə onəkol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm iəu, kəni e noliən u megəhan=pən lak e nəhlmi rəhak tikimır mın?”

49 Kəni nian nətəmimi mın rəha Iesu kəmoteruh natimnati mın əha minotəhrun məmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig oiəkotəhro? ?Iəkotəluagin e nau, uə?” 50 Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginian mohatuv rəkis nimatəlgin maru rəha ioluək rəha pris asoli agin.

51 Mətəu Iesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e matəlgi suah u, kəni mol vivi mın.

52 Kəni Iesu tāməghati kəm pris asoli mın, mine nətəmimi asoli mın rəha soldia rəha Nimə Rəha Uhgın, mine nətəmi asoli rəha nīmənin rəha Isrel, u kəməhuva məmə okotaskəlim Iesu. In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginian o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli mın mine neim mın məutəhuva məmə onəkotaskəlim iəu? 53 ?Nian rəfin iətan kitah mın itəmah e Nimə Rəha Uhgın, mətəu təhro nəsotaskəlimian iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuian in tətərmənig.”

Pitə təməni məmə

in təruru Iesu

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

54 Kəni kəməhuva motaskəlim Iesu motələs məhuvən e lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkır o lah. 55 Nətəmi mın əha kəmotahli nigəm əpəha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəg titəlau e nigəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəg ilah mın. 56 Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəg, kəni nəhagəhagian rəha nigəm təmasiəgəpin in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Suah u, in mın ilau Iesu kəmətuan.” 57 Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u məmə, “Iəsəhrunian suah u nətəni.”

58 Kəni uərisig lan təsuvəhian, suah kəti mın tuva məni=pən kəm Pitə məmə, “Ei, ik mın, ik iətəmi kəti rəhan.” Mətəu Pitə təni məmə, “Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan.”

59 Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva mınuvən rəkis, kəni suah kəti təməni əskasik kəm lah məmə, “Nipəhriənian məmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!” 60 Mətəu

Pitə təni məmə, “!Ei! !Iəsəhrun aginiən nəghatiən u nətəni!” Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə. ⁶¹ Kəni İərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nikin təhti nəghatiən rəha İərmənig iətəm təməni lan məmə, “O lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən, ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” ⁶² Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotələh əvsan e İesu
(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlīm İesu kəmotagət əvsan lan, kəni mautoh. ⁶⁴ İlah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən məmə, “!Ei, iəni! ?Əni-to məmə pəh tatoh ik?” ⁶⁵ Kəni ilah kəmotəni nəghatiən tərəh tepət məutərəkən in lan.

Kəmiuvi pətigəm İesu
e kaunsil

(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Kəni ləplapin agin, nətəmi asoli rəha nımənin rəha İrel kəməhuva motuhapumın e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos İesu məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha. ⁶⁷ Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, “Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, əni kəm timah.” Mətəu İesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm təmah, kəni nəsotəniən nıpəhrəniən lak. ⁶⁸ Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsotuhəlpiniən. ⁶⁹ Mətəu tətəuvin rəueiu, iəu Nəti İətəmimi, iəu oiəkuvən məharəg e nıkalı Uhgın maru, Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin agin.”

⁷⁰ Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? İk Nəti Uhgın?”

Kəni İesu təni=pən məmə, “İtəmah nəutəni məmə iəu u inu.”

⁷¹ Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitah kəutəsəl e nəghatiən kəti mın məmə otasiru e rəhatah nəghatiən? Kınotətəu əhruahru nəghatiən əha e nohlin.”

23

İesu təməhtul e nəhmti Pailət
(*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit İesu məhuvən kəm Pailət. ² Kəni motəni pətigəm nıpəgnəmtin mın iətəm otoh İesu məmə, “İəmotəh məmə suah u tatit rəhatah nətəmimi mın, kəni mol ilah kəutəlməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kautol tikimır ilah kəpmən rəha Rom, mətəhtipəsıg e timah məmə iəsotətəouiən takis tuvən kəm Sisə

iätəm tətarməniḡ e niätəni u. Kəni in mətəni pətiḡəm məmə in Krīsto iätəm Uḡin təmahli=pa məmə in kiḡ kəti.”

³ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kiḡ rəha nətəm Isrel?” Mətəu İesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməni lanko.”

⁴ Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli mīn mīne nətəmimi rəfin məmə, “İəsehian niḡəḡnəmtin kəti mīne, iätəm tətəni məmə suah u təmərəkin Lou.”

⁵ Mətəu ilah kəmotəḡət əfəməh məutəni məmə, “Kəpə. Mətəu suah u tətən əpnəpin mətəḡətun nətəmimi rəfin ikin mīn əha Jutiə təmətuəuin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pa u ikinu, kəni mol nətəliḡian rəha nətəmimi kəutəluəi məutəlməli.”

⁶ Kəni nian Pailət təmətəu nəḡhatian əha, tətapuəh məmə, “?Təhro? ?Suah u in iätəm Kaləli?” ⁷ Kəni nian təmətəu məmə İesu tiḡipən Kaləli, ikin əha iätəm Herot Antipas tətarməniḡ ikin, in təmahli=pən İesu məmə otuvən meruḡ Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot mīn in tətətiḡ Jerusiləm.

İesu təməhtul e nəhmti Herot Antipas

⁸ Kəni nian Herot Antipas təmeruḡ İesu, niḡin təmagian piḡ, mətəu-inu nuvəh nəuvətin in təmolkeikei məmə oteruḡ. Herot təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei piḡ məmə teruḡ otol nati apisiḡis kəti. ⁹ Kəni o natimnati mīn u, Herot Antipas təmətapuəh lan o nəḡhatian mīn tepət o İesu, mətəu İesu təməpnəpin əmə məsuhəlpiniən rəhan nəḡhatian. ¹⁰ Kəni pris asoli mīn mīne nəḡətun mīn rəha Lou kəmotəhtul motəḡət əskasik e niḡəḡnəmtin mīn rəhalah məutuh İesu lan. ¹¹ Kəni uərisiḡ lan, Herot Antipas mīne rəhan mīn soldia kotəḡət əuvsan e İesu, kəni məutəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan mīn soldia məmə okəhuvən=pən e nəpən təuvir rəha kiḡ kəm in, kəni motit mīn məhuvən kəm Pailət.

¹² Aupən ikin, Herot Antipas mīne Pailət kəmatuol tikimir kəm lau mīn, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva mīnuolkeikei ilau mīn.

Pailət təməni məmə İesu otəkeikei mimiḡ (Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Kəni Pailət təmauin e pris asoli mīn, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mīne nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh. ¹⁴ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəliḡian rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tikimir kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkis rəhan nətəliḡian u e nəhmtitəmah, kəni məsehian məmə təmatḡəhli lou kəti, kəni niḡəḡnəmtin mīn iätəm nəutəni lan təsoliən niḡəhriənian. ¹⁵ Kəni Herot Antipas mīn, in təmakil meruḡ məmə nolian

rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahlī=pa tuva mīn kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərəh məmə in otimis ohni. ¹⁶⁻¹⁷ Kəni o nati əha inəha, rəhak mīn soldiə okotalis əmə, kəni uərisig kotahli=pən tatuvən.”*

¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “! Otiləfətigəm suah u kəni motohamu! ! Mətəu ahli pətigəm Parəpəs tuva meh itəmāh!” ¹⁹ (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi məutəluagin mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmo hamu itəmi.)

²⁰ Mətəu Pailət in təmolkēkei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati mīn kəm lah. ²¹ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pik məmə, “! Ətu-pəri in e nigi kəməluau! ! Ətu-pəri in e nigi kəməluau!”

²² Mətəu Pailət təməghati mīn kəm lah mīnau kisil məmə, “? O nak? ?Suah u in təmōl nati tərəh nak? Iəu iəsəruhian məmə in təmōl nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldiə mīn, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən.”

²³ Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e nigi kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni motapirəkis Pailət. ²⁴ Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mīmīs təhmen=pən məmə ilah kəutəni mīne. ²⁵ Kəni in təmōl nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətətig e kaləpus o nəluaginiən o kəpmən mīne mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan mīn soldiə məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha nīmənin nətəmimi.

Kəmit Iesu kan məmə otimis

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Kəni nian soldiə mīn kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotaskəlīm motələhu pəri nigi kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.

²⁷ Kəni nīmənin nətəmimi tēpət kəmautaliuək məutuərisig e Iesu e suaru, kəni nīpətan mīn kəmautəhuərisig e lah, məutasək o Iesu kəni məutəuin lan. ²⁸ Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nīpətan Jerusiləm. Sotasəkiən ohniəu, mətəu otasək aru o təmāh, mīne nenətītəmāh mīn. ²⁹ Otətəlig-to lak. Nian tərəh mīn otətəuva kəni kəmanəni məmə, ‘! Otəgiən itəmāh nətəm nəsotəməkiən uə nəsotəfəniən nah kəm iəpəou!’ ³⁰ E nian

* **23:16-17** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimīn iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti mīn u ikīnu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətigəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min məmə, ‘Əui, ohmərəgrəg=pa e tımah.’³¹ İətəni lanu mətəu nətəmimi min u kautol nati tərəh min u kəm iəu rəueiu e nian u nigı tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian nigı tınımətu?”†

Soldiə min kəmotətu-pəri İesu e nigı kəməluau

³² Kəni soldiə min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu ilahal İesu. ³³ Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. İkin əha, motətu-pəri İesu e nigı kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikali İesu maru, kəni kəti e nikalin məuil. ³⁴ Kəni İesu təni məmə “Tatə. Alu e rəhalah noliən tərəh min kautol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhruniən nati nak ilah kautol.” Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais ohni.

³⁵ Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, mauteruh natinməti min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm İsrəl kəutul əuvsan e İesu məutəni məmə, “! In təmosmiəgəh nətəmimi tərət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in İətəm Uhgın Təməni Rəkis, təuvir pəh otosmiəgəh aru in!”

³⁶ Kəni soldiə min, ilah min kəutəghati əuvsan e İesu, kəni məhuva iuəkir ohni məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u iətəm tarfu,‡ ³⁷ məutəni məmə, “! Nəmə ik kig pəhriən rəha İsrəl, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!”

³⁸ Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətəi kətu-pəri e rəhn-kapə nigı kəməluau, tətəni məmə,

İN U KIG RƏHA NƏTƏM İSRƏL

³⁹ Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e nigı kəluau, in təməghati rah e İesu, mətəni məmə, “!Ei! ?İk Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?”

⁴⁰ Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsıg lan məmə, “?Təhro? ?Nəsəginian e Uhgın, nati ənnapin onəkimis? Nalpinian u rəhatahal in təhmen-əhmen əmə. ⁴¹ Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau noliən tərəh min iətəm kəmuol. Mətəu suah u, in təsoliən nati kəti tərəh kəti mine.”

⁴² Kəni məni=pən kəm İesu məmə, “İesu, o nian onəkuva mətol kig lan, kəni nikim otətəhti iəu.” ⁴³ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Nipəhriənian iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e negəu e neai.”

23:30 Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** “Nigi tətəmtə əhanəh” tatəpsen=pən İesu iətəm in təhruahru aɡin, mətu in tatos nalpinian. Kəni “nigi tınımətu” tatəpsen=pən nətəm İsrəl. Kəni uərisıg lan, nətəm Rom okotol nalpinian asoli kəm lah. Afın Luk 21:20-24. **23:34** Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35** Sam 22:7-8 ‡ **23:36** Wain u iətəm tarfu, in nəmnimian rəha nanrah min. **23:36** Sam 69:21

*Iesu tāmimis**(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)*

44-45 Kəni iuəkir tueləf klok e nərauiə, mitigar təsasiəiən, kəni napinəpuian tinan rəfin ikin əha mətəuarus=pən tri klok ləhnaiuv. Kəni napən iətəm tətəhkul pəsīg=pən Ikin Tasim Agin Ikin e Nimə Rəha Uhgın, təməhapu nəuuetin keiu. 46 Kəni Iesu təmasək əfəməh məmə, “!Tatə. Iatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!” Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni rəhan nehagiən tiet.

47 Kəni nian iətəmi asoli rəha soldia min əha rəha nətəm Rom təmeh natimnati min əha, kəni in təməni-vivi Uhgın mətəni məmə, “!Nipəhriəniən, suah u in təhruahru pəhriən!” 48 Kəni nətəmimi min u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmoteruh natimnati min əha, kəməutətəu tərəh e nīkilah kəni məutəhti-əhti mankilalah, kəni minəutəhuvən. 49 Kəni niəli min rəha Iesu, mine nipətan iətəm kəmotəpən Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuuetin kəni məuteruh natimnati min əha.

*Josip tāmitanim Iesu**(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

50-51 Kəni iətəm Aramatia kəti əha ikin, nərgin u Josip. Aramatia in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in iətəmi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuvir, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Narməniğian Rəha Uhgın. Kəni in təməsegəhaniən e nəghatiən rəha kaunsil iətəm kəmotegəhan e Iesu məmə okuh. 52 Kəni in təmuvən meh Pailət mətəpuəh ohni məmə otegəhan e nipəti Iesu tos. 53 Kəni Josip təmuvən mosiahu nipəti Iesu e niği kəməluau, mos muva məuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni mos muvən mələhu=pən e nipəg kəpiel iətəm kəmətəi rəkis o nolian suvət ikin, mətəu kəsitanim əhanəhiən suah kəti ikin. 54 Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkir Sapət tətəuvin.

55 Kəni nipətan u kəmotəpən Kaləli kəmautuərisig e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nipəg kəpiel, kəni moteruh nolian iətəm in təmələhu Iesu ikin. 56 Kəni uərisig, nipətan kəmohtəlig=pən lahuənu, kəni mautil əpenə-penə nīmənati min nəuvein mine fomat iətəm nəmiəvilah təuvir məmə okotol=pən e nipəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatiən rəha Lou.

24

Iesu tāmamiəgəh min

e nimisiän

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kəni e Sante ləplapın agin, nıpətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos natimnati u nəmiəvilah təuvir u kəmotol əpenəpenə rəkis lan. ² Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətahtipəsıg e nıpəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkis rəkis. ³ E nian kəməhuvən imə e nıpəg kəpiel, mətəu kəsotehiän nıpəti İərmənıg İesu. ⁴ Kəni ilah kinotəruru əfəmäh məütətəlig e natimnati min əha. Kəni əmeiko kəmotauit pik e iətəmi keiu kəmiaietıgəm=pa əha ikin məutuəhtul ilah nıpətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-oraip. ⁵ Kəni nıpətan kəmotəgin pik, motasiəulın nəulilah məütəsəl iahu mauteh nıftəni.

Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəütəsəl e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmoħmis? ⁶ In tikə u ikinu. !In tinəmiəgəh min! Nikitəmäh təhti nəghatiän in təməni kəm təmäh nian in təmətətig əhanəh əpəha Kaləli məmə, ⁷ ‘Natimnati min u okotəkeikei muva motol nıpəhriänian lan. Okegəhan=pən e Nəti İətəmimi tuvən e nəħlmi iol təfagə tərəh min, kəni okətu-pəri e nıgi kəməluau tımis, mətəu e nian tatol kısıl lan, kəni in otəmiəgəh min.’” ⁸ Kəni nıkilah tinəhti nəghatiän rəha İesu.

⁹ Kəni kəmoħiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati min əha kəm nətəmi lepın rəha İesu, mine rəhan min rəfin. ¹⁰ Kəni nıpətan min əha u kəmotəni pətıgəm natimnati min u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri məmə rəha Jemis, mine nıpətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət. ¹¹ Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatiän əha təhmen=pən əmə e nəghatiän alməli kəti iətəm nıpətın tikə, kəni məsotəniän nıpəhriänian lan.

¹² Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-əməhli məsəl=pən e nıpəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm kəməuveg nıpəti İesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin. Kəni in təmaliuək mıtəlig minatuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natimnati min əha.

E suaru tatuvən Emeəs

(Mak 16:12-13)

¹³ E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha İesu kəmətəaliuək mətian lahuənu kəti, nərgın u Emeəs. Lahuənu u mətəuarus=pən Jerusiləm, in iuəkır o lepın kilomitə. ¹⁴ Kəni nian ilau kəmətəaliuək mətian, kəni ilau mətuəghati e natimnati min u kəmol ilah. ¹⁵ Nian ilau kəmətəuəghati lanəha, kəni İesu təmuva iuəkır o lau, məhləliuək pəti mihluvən. ¹⁶ Mətəu kəməsuəhrunian məmə pəh əha ilahal

min kəməhlaliuək mətəu-inu Uhgín təmahtipəsíg e nətəligiən rəhalau.

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak u nətəuəni?”

Kəni əmeiko kəmuəlali muəhtul, nəhmtilau təmərəu. ¹⁸ Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, “Iətəhrun məmə ik əmə u iapispis kəti u Jerusiləm iətəm nə səhruniən natimnati min kəmol ilah e nian min u kinəhuva minəhuvən rəkis.”

¹⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natimnati min nak əha?”

Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natimnati min u kəmol e Iesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uhgín, kəni rəhan uək tasanən vivi mine rəhan min nəghatiən kotəfigəm, kəni niki Uhgín mine niki nətəmimi tətəgiən lan. ²⁰ Mətəu rəhatimah pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəhlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kəni kəmotətu-pəri e nigí kəluau timis.

²¹ “Mətəu itimah iəmotələhu=pən pau rəhatimah nətəligiən tətətig əskasik lan məmə in otos rəkis itimah nətəm Isrel e nəhlmi tikimír min rəhatimah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan. ²² Kəni nati kəti min, nipətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmitimah təmiuvig o nəghatiən kəti. Rəueiu ləplapin agin, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim Iesu ikin, ²³ mətəu kəməsoteruhiən nipətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘Iəmotəh nati kəti təhmen e nəməhlairiən, agelo mil keiu kətuəni=pa məmə Iesu təməmiəgəh.’ ²⁴ Kəni rəhatimah nəuvein nətəmimi kəməhuvən e suvət, kəmotəh natimnati rəfin agin təhruahru təhmen əmə e nəghatiən əha nipətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotəhiən Iesu.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tikə, nəkotəhro tiəkis agin o təmah o nəniən nipəhriəniən e natimnati min u iəni min rəha Uhgín kəmotəni! ²⁶ ? Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kristo, u Uhgín təməni məmə otahli=pa otəkeikei mos nahməiən e nipətin, kəni uərisig lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha nisialən?”

²⁷ Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgín u kəutəghati lan, təmətəuəin e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgín.

²⁸ Kəni kinəhluva iuəkír o lahuənu u suah mil u kətian ikin. Kəni kinuafu məmə Iesu tinətəliuək minətəpirəkis ilau məsəhtuliən, ²⁹ mətəu ilau kətiəh nikin məmə, “Ei, təuvír məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinəpinəpu rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu miťigar tiuvig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.

30 Nian kinəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos pīret kəni məni-vivi Uhgīn ohni, kəni ko məmkəris məfən kəm lau. 31 Kəni əmeiko Uhgīn tol kinuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə min, kəni kəməsueruhian min. 32 Kəni kəmuəni=pən kəm lau min məmə, “!Ei! ?Nian in təməni=pə vivi Nauəuə Rəha Uhgīn kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvir lan nīkilau tətəgīan pik, uə kəpə?”

33 Kəni rəueiu aɡin min, kəmuəhtul miaiet ikin əha miatəlig=pən min Jerusiləm. Kəni ikin əha, ilau kəmueh nətəmimi lepīn rəha Iesu mine nətəmimi min nəuvein min rəhan kəməhuva motuhapumīn rəkis ilah min məutəharəg, 34 kəni məutəni məmə, “!Nipəhriənian! !Iərməniɡ təməmiəgəh min, kəni Saimon Pitə* təmeh rəkis!” 35 Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e nian iətəm in təməgəuvəhli pīret məfən kəm lau.

*Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

36 Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatīan min əha, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuian tətətig o təmah.”

37 Mətəu ilah kəmotəuīt lan kəni minəutəgin, nīkilah təhti məmə kinotafu narmin kəti. 38 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatəmah nətəligian tətərah lanko? ?Təhro rəhatəmah nətəligian tətəhtul pəɡpag? 39 Oteh-to nəhlmək mine nəhlmək məmə iəu əmə əpə. Otea=pə motek nipətik kəni motəhrun məmə iəu. Narmi iətəmimi nipətin mine nīkilkilin tikə, təsolian məmə inu nauteh iəu, nipətik mine nīkilkilik əpə ikin.”

40 Təməni nəghatīan əha, kəni məgətun nəhlmīn mine nəhlmīn kəm lah. 41 Kəni narmilah təmiuvig nīkilah təmagian pik kəni motalu məmə nati u in nipəhriənian. Ilah kəsotəni-vivi əhanəhian nipəhriənian lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Nauənian kəti u nəutos, uə?” 42 Kəni kəmotos nəmu nəvetin iətəm kəmuvan rəkis motəfən kəm in, 43 kəni e nəhmtilah, təmos mun.

44 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətətig əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatīan u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə Rəha Uhgīn, okotəkeikei məhuva mautil nipəhriənian lan, inu nəghatīan min e nauəuə rəha Mosis, mine nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgīn, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”

* 24:34 Nəghatīan Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” 24:34 1Kor 15:4-5
24:37 Mat 14:26 24:44 Luk 9:22

⁴⁵ Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun nəghatiən mīn iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn. ⁴⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə nətəmimi okotol tərəh e Kristo iətəm Uhgīn təmahlī=pa, mautil tətətəu nahməiən e nīpətin mətəvən mətəuərus tīmīs, mətəu e nian tatol kisil lan, in otəmiəgəh mīn e nīmisiən. ⁴⁷ Kəni e nərgi Kristo u Uhgīn təmahlī=pa, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm nəghatiən u məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəlig e rəhalah təfagə tərəh mīn, kəni Uhgīn in otəsəlpīniən nītai təfagə, kəni malu e rəhalah noliən tərəh mīn. Nəghatiən u otəkeikei muvən kəm nətəmimi mīn e nəuaniləuis mīn rəfin e nītəni mīn rəfin, otətəuəin Jerusiləm muvən əpəha ikīn mīn rəfin e nəhue nītəni mīn. ⁴⁸ Itəmah nəmotəh natimnati mīn u, kəni onəkotəni pətigəm əhruəhru nəghatiən mīn lan. ⁴⁹ Kəni iəkahlī=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkīs məmə in otahlī=pa kəm təmāh, inu rəhan Narmin. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətəuərus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgīn, kəni təriəuəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah.”

Uhgīn təmos Iesu muvən

e neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmin məfaki o lah. ⁵¹ Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgīn təmos minatəvən əpəha ilis e negəu e neai. ⁵² Kəni kəmotəiəuəi motəfaki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəlig=pən Jerusiləm nikilah tətəgiən. ⁵³ Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nimə Rəha Uhgīn məutəni-vivi Uhgīn.

Jon

Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Jon Təmətei

Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha İesu, kəni İesu tolkeikei pı̄k in. E nauəuə u, Jon təsənian nərgin mine. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə “iətəmimi kəti mın rəha İesu,” (Jon 18) uə “suah u iətəmi İesu tolkeikei pı̄k,” (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə “İətəmi təmiəu-iəu muva iuəkir o İesu e nian kəmətauən e lafet rəha Pasova” (Jon 21:20). In təmətei nauəuə mın u: Nanusian Təuvir İətəm Jon Təmətei, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhanian.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nı̄pəhrı̄anian e İesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatəian rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatəian təsəskasik əhanəhian.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Jon in iətəmi asoli kəti rəha nıməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha nıməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətunian, kəni nian nəgətunian eiuə tətən, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtı̄pəsı̄gı̄an e nəghatian eiuə mın e nəghatian rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jon təmətei nauəuə u mətəni pətı̄gəm vivi məmə İesu in nəti Uhgın, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhian itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətı̄gəm təhruahru məmə İesu in nəti Uhgın, kəni İesu in Uhgın pəhrı̄an. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətı̄gəm nanusian mın nəuvein rəha İesu iətəm nauəuə mın rəha Matı̄u, mine Mak, mine Luk kəm slənian. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəligian mın nəuvein iətəm nətəmimi kətəni e İesu.

Nəghatian Rəha Uhgın Təmuva İətəmimi, in İesu

¹ Aupən aɡın, e nətuəunian nian, Nəghatian* tınatı̄g rəkis.† Nəghatian u təmətatı̄g ilau Tatə Uhgın, kəni Nəghatian u, in mın, in Uhgın. ² E nəukəti nian, in təmətatı̄g rəkis ilau Uhgın, ³ kəni Uhgın təmol natı̄mnati rəfin e Nəghatian u, kəni natı̄mnati rəfin iətəm Uhgın təmol, nati kəti tı̄kə mine

* 1:1 Nian Aposil Jon təmətei “Nəghatian” e japtə 1, tətəghati e İesu Kristo, kəni “Nəghatian” in təhmen e nərgin kəti rəhan. † 1:1 Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13

məmə Nəghatiən u təsoliən. †§ 4 Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhiən,* kəni Nəmiəgəhiən u, in Nəhagəhagiən rəha nətəmimi rəfin. † 5 Nəhagəhagiən əha, tətasiəgəpən napinəpuian, kəni napinəpuian ko təsapirəkisiən. †

6 İətəmimi kəti İətəm Uhgın təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon Bəptais. § 7 Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni nıpəhrıənıən lan. 8 Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagiən əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətigəm məni pətigəm Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi rəfin.* 9 Nəghatiən əha təmətuva e nəhue nıftəni, kəni in Nəhagəhagiən pəhrıən, İətəm in tətasiəgəpən nətəmimi rəfin. †

10 Nati əpnəpən məmə Uhgın təmol nıftəni u e Nəghatiən əha, kəni Nəghatiən u təmətatig e nəhue nıftəni u, mətəu nətəmimi rəha nəhue nıftəni u kəsotəniən nıpəhrıənıən məmə in pəh. 11 Təmuva iman İkin, mətəu nətəmiman mın kəutəuhlin=pən nəmtəhlah kəm in, məsotolkeikeiən. 12 Mətəu nətəmimi nəuvein kəmos in, kəni ilah rəfin nətəm kəmos in, nıkilah tagiən ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni in təməfən nepətiən kəm lah məmə kotəhrun nuvaiən nənəti Uhgın mın. † 13 Nənəti Uhgın mın əha, ilah kəsotairiən e nolıən u İəpəou mın kəutair lan, kəni məsəniən mın məmə e nətəligiən rəha İətəmimi, təhmen e tatə kəti İətəm tolkeikei in otos İəpəou. Mətəu ilah kəutair vi mın e Uhgın, e rəhan əmə nəsanəniən. §

14 Nəghatiən əha, in təmuva İətəmimi, mətatig kitah mın u nətəmimi rəha nəhue nıftəni. Kəni İtimah İəmoteruh rəhan nepətiən, kəni nəsanəniən əsoli mıne nəhagəhagiən rəhan e nəhmtitimah.* Inu, in nəsanəniən əsoli mıne nəhagəhagiən rəha Nəuan Kətiəh Əmə, İətəm in təmsipən e Tatə Uhgın. In təriəuəh e nəuviriən İətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriəuəh mın e nıpəhrıənıən. †

‡ 1:3 Laen e “Nəghatiən” mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in nolıən rəha Jon o nəniən nati kətiəh e suaru pisin pisin mın. § 1:3 Kol 1:16; 1Kor 8:6;

Hip 1:2 * 1:4 Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † 1:4 Jon japtə 1 tatol məmə kitah kotətəlig e Genesis japtə 1, nian Uhgın təmol nəhue nıftəni mıne natimnati rəfin agin. Japtə mil u kuəghati e nəghatiən, mıne nəhagəhagiən, mıne nəmiəgəhiən. Kəni Jon japtə 1 tətəuin e İesu Kristo məmə in Nəghatiən rəha Uhgın, mıne Nəhagəhagiən, mıne Nəmiəgəhiən. † 1:5 Jon 9:5; 12:46 § 1:6 Aposil Jon in təmətei nauəuə u.

In tətəghati e suah pisin kəti e fes mın u, nərgin u Jon Bəptais. * 1:8 Nətəmimi tətəp kəməutəhtahnin Məsaia İətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni ilah tətəp, nıkilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaia. Jon 1:19-28 † 1:9 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagiən rəha nian Uhgın təmol nəhue nıftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgın İətəm tətasiə e niki nətəmimi. † 1:12

Kəl 3:16 § 1:13 Jon 3:5; 1Pitə 1:23 * 1:14 Jon tətəghati e aposil mın nətəm kəmoteruh rəhan nepətiən, mıne nəsanəniən, mıne nəhagəhagiən e nəhmtiləh.

† 1:14 Fil 2:7; 1Tim 3:16

15 Jon tãmatãhtul pãtigãm mätãni äfãmäh mãmã, “Iätãmi u inu iätãm iãu iãmätãni mãmã, ‘Iätãmi kãti tãtuãrisig lak, mätãu in ilis tapirãkis iãu, mätãu-inu, nian iãmäsair ähanãhiãn, in tãmätãtig itulin rãkis.’” ‡

16 Kãni in tãmãriãuãh e nãuviriãn iätãm in tãtãtuãti lan kãm tah, kãni e nãuviriãn äha rãhan, nian rãfin in tãtãfa, mätãfa, mätãfa, kãm tah rãfin. 17 Tollãnãha mätãu-inu Lou iätãm Uhgìn tãmãfa aupãn, Mosis in suãru ohni, mätãu Iesu Krïsto in suãru rãha nãtuãtiãn e nãuviriãn äha mãne nãpãhriãnian rãha Uhgìn kãm tah. §

18 Iätãmi kãti tãseruhiãn Uhgìn nian kãti mãne.* Mätãu Nãuan Kãtiãh Ämã, in Uhgìn, iätãm in iuãkir o niki Tatã Uhgìn, in tãmol äpu Uhgìn kãm tah kãni kotãhrun. †

Jon tãmãni mãmã sãniãmã in Krïsto iätãm Uhgìn tãmãni mãmã otãhlipa

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Kãni nãtãmimi asoli mãn rãha nãtãm Isrel nãtãm kautãtig Jerusilãm, kãmotãhli=pãn pris mãn nãuvein mãne Lifait mãn u, nãtãm kãutasiru e pris mãn e Nimã Rãha Uhgìn, mãmã okãhuva moteh Jon motãtapuãh ohni, mãmã, “?Ik iätãmi pãh ko?” Kãutãtapuãh mätãu-inu nãtãmimi tepãt kãmãutãni mãmã Jon in Krïsto iätãm Uhgìn tãmãni mãmã otãhli=pa. Kãni ämeiko, Jon tãmãhtul pãtigãm mãni pãtigãm in.

20 Nian ilah kãmotãtapuãh ohni, in tãmãsãhluaigian, mätãu tãmãni=pãn ährũãhru ämã in kãm lah mãmã, “Sãniãmã iãu Krïsto iätãm Uhgìn tãmãni mãmã otãhli=pa.”

21 Kãni ilah kãmotãni mãmã, “?Nãmã sãniãmã ik Krïsto, kãni ik pãh? ?Ik Elãijã?” ‡

Mätãu Jon tãni mãmã, “Kãpã, sãniãmã iãu Elãijã.”

Kãni ilah kãmotãtapuãh mãn ohni mãmã, “?Nãmã sãniãmã ik Elãijã, kãni ik pãh? ?Ik iãni rãha Uhgìn iätãmi kãmãtãni aupãn mãmã otãpanuva?” §

Mätãu Jon tãni mãmã, “Kãpã.”

22 Kãni ilah kãmotãni mãmã, “?Kãni ik pãh? Ik onãkeikei mãni pãtigãm ik kãm tãmãh, pãh itãmãh iãkãhuvãn motãni=pãn kãm nãtãmimi kãmotãhli=pa itãmãh iãkãhuva.”

23 Kãni tãni=pãn kãm lah mãmã, “Iãu u iätãm iãni rãha Uhgìn Aiseã tãmãni rãkis aupãn mãmã, ‘Iãu u nãuia iätãmi kãti tãtauin äfãmäh äpãha ikin tãpiã-mãpiã ikin, mätãni mãmã, otol suãru tãhrũãhru rãha Iãrmãniãg.’” *

24 Nãtãmimi nãtãm kãmãhli=pa ilah, Farãsi mãn nãuvein äha ikin, 25 kãni ilah kãmotãtapuãh o Jon mãmã, “?Nãmã sãniãmã

‡ 1:15 Jon 1:1 § 1:17 Rom 5:21 * 1:18 Eks 33:20 † 1:18 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nãh 22:4 ‡ 1:21 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 § 1:21 Dut 18:15

* 1:23 Aes 40:3

ik Kristo iætəm Uhgīn tāməni məmə otahli=pa, kəni səniamə ik Elaijə, kəni səniamə ik iəni iætəm kəmətəni pətigəm aupən, kəni təhro natol bəptais e nətəmimi?”

²⁶ Kəni tuhalpīn mətəni məmə, “Iəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikin e nəlugin e təmah, iætəm itəmah nəkotəruru in. ²⁷ Iətəmi u tətuarisig lak, mətəu in ilis, in tepət mapirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen aginiən məmə iəkol uək əkəku agin kəti rəhan.”[†] ²⁸ Natimnati mīn u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətətig əpəha e nītəni=pən e nəhu Jotən. Ikin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

Iesu in təhmen e nəti sipsip rəha Uhgīn.

²⁹ Kəməni lauig lan, Jon təmeruh Iesu tətaliuək mətəuva, kəni in təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgīn o nolien sakrifais lan o nolien tərəh mīn rəha nətəmimi.[‡] Kəni in otəpanos rəkis nolien tərəh mīn rəha nītənimtəni mīn. ³⁰ Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, ‘Iətəmi kəti tətuarisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhian, in təmətətig itulin rəkis.’ ³¹ Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu mīn iəməruru məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi mīn rəha Isrel.”

³²⁻³³ Jon təmətəhtul pətigəm mətəni məmə, “Uhgīn təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu mīn iəməruru məmə suah u inu. Mətəu Uhgīn tāməni=pa kəm iəu məmə, ‘Onəkəruh Narmīn Rəhak oteiuaiu matig e iətəmimi kəti. Kəni suah u inu, in otol bəptais e nətəmimi e Narmīn Rəha Uhgīn.’ Kəni əmeiko, uərisig iəmeruh Narmīn Rəha Uhgīn təmsipəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan. ³⁴ Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kəni iəməhtul pətigəm mətəni pətigəm məmə, ‘Suah u inu, in Nəti Uhgīn pəhriən.’ ”

Iesu təmətəuəin mətəuin e rəhan nətəmimi

³⁵ Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə ilahal rəhan keiu iətəmimi mil. ³⁶ Kəni nian nəhmti Jon təməhtul e Iesu taliuək mətəuva kəni təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! !Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgīn!”

³⁷ Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatiən əha, kəmuəhtul mətəiuərisig e Iesu. ³⁸ Kəni Iesu teirair meruh suah

[†] **1:27** Nəghatiən pəhriən iætəm Jon tāməni, tol lanu, “Iəu iəsəhmen aginiən məmə iəkos rəkis put rəhan.” Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisiən put rəha iərməniḡ, in uək rəha slef iætəm in ləhtəni agin. [‡] **1:29** Aupən ikin, e nian rəha Oltestimīn, nətəmimi kautohamu nəti sipsip mautil sakrifais lan məmə otəfəl rəkis təfagə tərəh rəhalah. Afin-to nəghatiən u “sakrifais” e tiksīnəri. Jen 22:8; Aes 53:7;

mil u kətiatəu=pən in, kəni in təni məmə, “Ei! !Suah mil! ? Nətuəsəl lak onak?”

Kəni ilau kuəmə, “Rapai. ? Ik nətatig iə?” (Nəghatiən u “Rapai,” nīpətīn u “Iəgətun.”)

³⁹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Pəh kihluvən nəkuuruh-to.” Kəni ilau kəmiauərisig lan mihluvən kuuruh ikin in tətətig ikin. Iuəkīr mītīgar tiuvig ləhnaiuv, ilau kəmətuan ilahal min mətəuarus tapinəpu.

⁴⁰ Suah mil u kəti iətəm təmətəu Jon kəni muərisig e Iesu, nərgin u Antīru, pian u Saimon Pitə. ⁴¹ Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ei! !Inotafu rəkis Məsaiə!” (Nəghatiən u, Məsaiə, nīpətīn u məmə, “Kriso,” iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.) ⁴² Kəni təmit Saimon muva o Iesu.

Kəni nian nəhmti Iesu təməhtul lan, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg lam məmə ‘Kefəs.’” (In “Pitə” e nəghatiən Kris u nīpətīn məmə “kəpiel.”)*†

Iesu təmauin e Filip mine Nətaniəl

⁴³ Kəməni lauig lan min, Iesu nīkin tinəhti məmə otuvən-to Kaləli.

Təməsəl e Filip kəni meruh. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va-to, mītəu=pa iəu.” ⁴⁴ Filip u, in iətəm Petsaitə, ima Antīru mine Pitə. ⁴⁵ Kəni in təmuvən məsəl meruh Nətaniəl, kəni təni=pən kəm in məmə, “Itimah inoteruh suah əpələ u, aupən Mosis təmətēi rəkis rəhan nəghatiən min iətəm tətəghati lan e nauəuə rəha Lou. Kəni iəni min rəha Uhgīn aupən ilah min kəmōtətēi rəkis nəghatiən min iətəm tətəghati lan. In iətəm Nasərit, in nəti Josip, kəni nərgin u Iesu.”

⁴⁶ Mətəu Nətaniəl təni məmə, “!Nati nak! ?Nīkim təhti məmə nati təuvir kəti otsipən e Nasərit? !Kəpə!”

Kəni Filip təni məmə, “Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian nəkeruh-to.”

⁴⁷ Nian Iesu təmeruh Nətaniəl tətaliuək mətuvə, kəni təni məmə, “!Suah u, in iətəm Isrel pəhriən! !Neiuəiən tikə lan!”‡

⁴⁸ Kəni əmeiko Nətaniəl təmauit mətəpuəh o Iesu məmə, “? Nəməhra məhrun məmə iəu iətəmi tol lanu?”

* **1:42** Nətəmiimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə “pitə.” Kəni nəghatiən u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətauin e nətəmiimi lan. Kəmətēi nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatiən rəha Kris. Nətəmiimi tēpət kəməutəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmiimi tēpət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatiən mil u rəha Ingran uə Franis. “Kefəs” in nəghatiən kəti rəha Aram u nīpətīn təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəməutəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatiən u Bislama. † **1:42** Mat 16:18 ‡ **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u “Isrel,” in nərgin kəti min rəha iətəmiimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nīpətīn təni məmə “iətəmi tətēiua.” Mətəu Uhgīn təmauin ərəgrəg e nərgin tuva “Isrel” məmə otəgətun nəmiəgəhian vi rəhan.

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nian ik nəmətəharəg e nəukəti niği fik, kəni Filip təsauin əhanəhiən lam, mətəu iəu iəmafə rəkis ik.”[§]

⁴⁹ Kəni Nətaniəl təni məmə, “!İəgətun! !Ik Nəti Uhgın! Ik Kig rəha nətəm Isrel!”

⁵⁰ Iesu təməni=pən kəm in məmə, “? Ik nəməhatətə lak mətəu-inu iəu iəməni əmə məmə iəmeruh rəkis ik nian nəmətəharəg=pən əha e nəukəti niği fik? Ik onəmaneruh nati asoli min tapirəkis inu.” ⁵¹ Kəni məni min məmə, “Nipəhriənən ağın u iətəni=pinə kəm təmah məmə, onəpanoteruh negəu e neai otəuag, kəni nagelo min rəha Uhgın kəutəri məutəhuvən e neai, kəni məuteiuaiu məutəhuva e Nəti İətəmimi u təhmen e suaru tatilpın nuvənən e neai mine nəhue niftəni.”*

2

Marit kəti əpəha Kenə

¹ Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. Kəni məmə rəha Iesu in əpəha ikin.* ² Kəni ilah kotəuin=pən min e Iesu mine rəhan min nətəmimi, məmə ilah min okəhuvən e marit əha. ³ Kəutol məutol lafet, kəni nətəmimi min kotəmnim rəfin wain, kəni məmə rəha Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəhalah wain təmikə.”

⁴ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “? Pətauəhli, təhro nətələhu=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhiən.”

⁵ Mətəu rəhan məmə təni=pən kəm noluək min rəha marit məmə, “İtəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in otəni.”

⁶ Nilosi nati asoli ilah sikis, kəməlin əha ikin əha o nəhu, məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas məutarətuəh lan e nəhmti Uhgın. Nilosi nati min u, kəmol e kəpiel, kəni kətiəh təhrun nosiən uan-hanrit litə nəhu.

⁷ Kəni Iesu təni=pən kəm nətəm kəutol uək məmə, “Otətə=pən nəhu e nilosi nati min u.” Kəni kəmotətə ilah kotəriəuəh vivi.

⁸ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “Otətə rəkis nəhu kəti motos məhuvən kəm iətəm tətərmənig e marit.” Kəni ilah kəmotol lanəha.

⁹ Kəni nian iətəmi u təməmnim askəuvin, mətəu nəhu tinol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətərmənig e marit

§ 1:48 Niği min u fik, ilah niği kəhrun min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kəutun nəualah, kəni məutəharəg əhgəl nimaliləh. Kəutəharəg əhgəl pik niği fik iuəkir o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nikiləh otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın. Nati iətəm Iesu təməni e fes 47 mine 51 in tətəghati e Nətaniəl məmə nəmə təhro təmətəharəg əhgəl rəhan niği fik, kəni nikin təmətəhti nəmiəgəhiən rəha Jekəp. * **1:51** Jen 28:12 * **2:1** Nəmə təhro Josip u iərman rəha Meri, məmə rəha Iesu, in tinimis rəkis. Mətəu Jon u təmətei nauəuə u, təməsəniən məmə inəha ikin ilah min ilah.

u, in təruru məmә kəmos iə wain u. Nətəmi min əmə u nətəm kəmos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətarməniḡ e marit təmauin e iətəm təmol marit, ¹⁰ məni=pən məmә, “Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətiḡəm wain təuvir, kəni uərisiḡ nətəmimi kotəmnim tepət ko, kəni kəpanəfətiḡəm inu təsəuvir pikian. !Mətəu ik, nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuarus=pa u rəueiu!”

¹¹ Kəni inu nəmtətian iətəm Iesu təmətuəuin aḡin lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətian əha, in təməḡətun nəpətian rəha Uḡin lan, kəni rəhan nətəmimi min, kəmotəhatətə əskasik lan.

Iesu təməḡi pətiḡəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uḡin

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹² Uərisiḡ e marit əha, in təmeiuaiu muvən e taun asoli əha Kəpeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan məmә mine pian min mine rəhan nətəmimi min. Kəni kəmotatiḡ nian nəuvein əha ikin əha. ¹³ Kəni tinuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmә lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Ihlua lan e Nimə Rəha Uḡin kəutəfaki ikin, Iesu təmafı nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak min, məmә nətəmimi okotos nəhmtin o noliən sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e məni rəha nətəmi iki pişin pişin min. ¹⁵ Kəni in tos təulə nəuvein, mətəl o nalisian iətəmi. Kəni in miətəu nətəmi min u ilah kau min mine sipsip min məmә okohiet e Nimə Rəha Uḡin. Kəni in mauvəregin məni rəha nətəmi min u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin rəhalah tepil min.‡ ¹⁶ Kəni mahi ilah min u nətəm kautol səlim e iəuein məni=pən kəm lah məmә, “!Otəmki natimnati min u mohiet! !Itəmah məsotolian Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmә in nimə rəha noliən makit!” ¹⁷ Kəni nətəmimi rəhan, nikilah təməhti nəḡhatian kəti e Nauəuə Rəha Uḡin, iətəm tətəni məmә, “Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik aḡin lan.”§*

¹⁸ Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel nikilah təməhmə motətapuah ohni məmә, “?Pəh təmol məmә nəkəhrun noliən nati u? !Ol nəmtətian məmә otəḡətun əhruahru kəm timah!”

¹⁹ Mətəu Iesu təni məmә, “Nəmә itəmah nəkotərəkin Nimə u Rəha Uḡin, kəni nian kisil əmə, iəu iəkuvləkin min təhtul.”†

† 2:13 Eks 12; Dut 16:1-6 ‡ 2:15 Afin-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uḡin” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məḡi pətiḡəm nətəmimi e Nimə Rəha Uḡin. § 2:17 Suaru kəti min o nəuhlinian fes u tol lanu lan: “Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik aḡin lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.”

* 2:17 Sam 69:9 † 2:19 Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29

²⁰ Kəni nətəmi asoli mīn əha kotəni məmə, “!Ei, nəman! Nətəmi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfin fote-sikis motuvlakīn Nimə u Rəha Uhgīn. !Onəkəhro lanu muvlakīn e nian kisil əmə!”

²¹ Mətəu Nimə əha Rəha Uhgīn iətəm Iesu tətəghati lan, in nīpətīn. ²² Kəni uərisig, nian in tīnimis rəkis, kəni mīnəmiəgəh mīn, kəni rəhan nətəmi mīn, nīkilah təhti nəghatiən əha rəhan iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgīn, mīne nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən mīn rəha nətəmi

²³ Nian əha Iesu təmətətig e Jerusiləm e nian rəha lafet rəha Pasova u, nətəmi tepət kəmoteruh nəmtətīən mīn iətəm in təmol, kəni kəmotəhatətə lan. ²⁴ Mətəu Iesu in təməhrun nati iətəm tətətig e nīkilah, kəni məsəhatətəiən e lah. ²⁵ Ko iətəmi kəti təsəhtul pətigəmiən məghati rəha nətəmi lan, mətəu-inu Iesu təhrun rəfin nətəligiən rəha nətəmi.‡

3

Nikotiməs təmuvən meruh Iesu

¹ Iətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, Nikotiməs.* In Farəsi kəti. ² Kəni nian kəti lapīn, in təmuvən məmə otəghati ilau Iesu. In təməni=pən məmə, “!əgətun, itimah iəkotəhrun məmə ik iəgətun kəti iətəm Uhgīn təmahlī=pa ik nəkuva, mətəu-inu iətəmi kəti ko təsoliən nəmtətīən mīn u ik natol nəmə Uhgīn təsətiğiən ohni.”

³ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nīpəhriənīən ağın u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmi kəti təsair vivi mīniən,† ko in təseruhiən Narməniğiən Rəha Uhgīn.”‡

⁴ Kəni Nikotiməs, narmīn təmiuvig pīk, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Iətəmi tinol iahgin rəkis, otəhro mair mətəmətig mīn? Ko təsuvən mīniən e nərfi rəhan məmə kəni mair=pa mīn!”

⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nīpəhriənīən ağın u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmi təsair viən e nəhu mīne Narmīn Rəha Uhgīn, ko təsuvəniən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgīn. § ⁶ Nīpətītəmi təmair əmə e nīrə rəha iətəmi əmə, mətəu Narmīn Rəha Uhgīn əmə u in tatol məmə narmītəmi tətair vi mīn. ⁷ Təsəuviriən məmə narməm otiuvig nian iəmənī=pinə kəm ik məmə, ‘Onəkəkeikei motair vi mīn.’ ⁸ Təhmen əmə e nīmətəgi u nəseruhiən məmə tatsipən ikin kəti, matelel nati matuvən ikin kəti iətəm in tolkeikei məmə otuvən=pən ikin. Natətətə əmə, mətəu ik nəsoteruhiən məmə

‡ 2:25 Jon 1:47; 6:61; 13:11 * 3:1 Jon 7:50-51; 19:39-42 † 3:3 Nəghatiən u “nair viən,” nīpətīn keiu məmə, “iətəmi tətair vivi mīn” mīne “Uhgīn təmol məmə in tair e nairiən rəha negəu e neai.” Nəghatiən u in əha ikin e fes 5 mīn. ‡ 3:3 Jon

1:13; 1Pitə 1:23; Jem 1:18 § 3:5 Esik 36:25-27; Efəs 5:26; Tait 3:5

təmsipən iə, kəni matuvən iə. Kəni e suaru kətiəh əmə, kitah kəsoteruhian Narmīn Rəha Uhgīn, mətəu kauteruh əmə rəhan uək e nəmiəgəhian rəha iətəmi iətəm təmair vi mīn.”*†

⁹ Kəni əmeiko, Nikotiməs tətəpuəh o Iesu məmə, “?Natimnati mīn u, otəhro lanu muva?”

¹⁰ Kəni Iesu təni məmə, “Ik iəgətun asoli rəha nətəm Isrel. ?Təhro nəkəruru natimnati mīn u? ¹¹ Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən mīn u iətəm iətəni ilah, iəu iəkəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iətəni pətigəm, iəu ineruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən mīn rəhatimah.‡ ¹² Iəu iəməni natimnati mīn iətəm katol e nəhue nītəni əmə u, mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən. ?Kəni nəmə iəkəni natimnati mīn iətəm katol e Negəu e Neai, nəkotəhro lanu motəhatətə lan? ¹³ Iətəmi kəti tisuvenian əpəha ilis e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, məni pətigəm nian kəti mine. Mətəu Nəti Iətəmi əmə, təmsipən iman ikin e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, təhrun nəni pətigəmiən. §

¹⁴ “Aupən, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, Mosis təmos narmi sineik kəti, mətəu-pəri ilis e nigī əfəməh kəti, kəni miləfəri. * Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti Iətəmi lanəha,† ¹⁵ məmə nətəmi mīn u nətəm okotəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhian itulin.

¹⁶ “Tol lanəha, Uhgīn təmolkeikei pik nətəmi e nəhue niftəni, tol=pən in təməfa Nətin Nəuan Kətiəh Əmə, məmə nətəmi mīn rəfin u nətəm kəutəhatətə lan, ilah ko kəsəhuvəniən e nigəm itulin, mətəu okotos nəmiəgəhian itulin.‡ ¹⁷ Uhgīn in təməsahli=paiən Nətin tuva e nəhue niftəni u məmə otəni pətigəm nalpinian rəha noliən rəha nətəmi rəha nəhue niftəni, mətəu in təmahli=pa məmə Nətin otuva in suaru o nosmiəgəhian nətəmi e nəhue niftəni.

¹⁸ “Nətəmi nətəm kəutəhatətə lan, Uhgīn otəsəniən nalpinian rəhalah. Mətəu nətəmi nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgīn tinəni rəkis nalpinian rəhalah, mətəu-inu

* **3:8** E nəghatiən rəha Kris, nəghatiən mil u “nimətagi” mine “narmīn,” ilau nəghatiən kətiəh mil əmə. † **3:8** Esik 37:9 ‡ **3:11** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 11 tətəni məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən mīn u iətəm iəutəni ilah, itimah iəkotəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iəutəni pətigəm, itimah inoteruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən mīn rəhatimah.” Nəmə təhro, Iesu təməni məmə, “itimah” e fes u mətəu-inu e fes 2, Nikotiməs təməni məmə “itimah.” Uə nəmə təhro Iesu tətəghati e Uhgīn, Narmīn Rəhan, mine in; uə nəmə təhro tətəghati e Jon Bəptais mine in. § **3:13** Nian Iesu təməni “Nəti Iətəmi,” in təməghati aru lan.

* **3:14** Eruh mīn e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 † **3:14** Nəghatiən u “okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti Iətəmi lanəha” nipətin keiu u ikinu: məmə nətəmi okotəfəri Iesu ilis e nigī kəməluau məmə otimis, kəni mine Uhgīn otəfəri mīn in təri muvən e neai ikin ima nisiaiən. ‡ **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

kəsotəhatətəiən e Nəti Uhgìn Nəuan Kətiəh Əmə. ¹⁹ Uhgìn tətakil nətəmimi e noliən u məmə, Nəhagəhagiən tīnuva rəkis e nəhue niftəni, mətəu nətəmimi kəsotolkeikeiən Nəhagəhagiən, mətəu-inu nian rəfin rəhalah noliən, təsəhruahruian. ²⁰ Nətəmimi nətəm kautol noliən iətəm təsəhruahruian, ilah kəutəməki e Nəhagəhagiən. Kəni ilah kəsəhuvaiən e Nəhagəhagiən, mətəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhagəhagiən əha otasiəgəpīn pətīgəm rəhalah noliən tərāh mīn.

²¹ “Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nīpəhriənīən ilah okəhuva e Nəhagəhagiən, məmə Nəhagəhagiən əha, in otasiəgəpīn rəhalah noliən, kəni mətəgətun məmə ilah kautol nəuiə Uhgìn e nəsanənīən əmə rəhan.”

Jon təməghati mīn e Iesu

²² Uərisig e natimnati mīn əha, Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəmohiet Jerusiləm motan əmə e nītəni Jutiə. Təmatīg nuvəh nəvetīn ilah mīn ikīn əha, kəni matol bəptais e nətəmimi. ²³ Mətəu e nian əha, Jon mīn, in tatol bəptais e nətəmimi əpəha ikīn kəti iuəkīr əmə o Salim, nərgīn u, Aenon, mətəu-inu, ikīn əha, nəhu tēpət ikīn. Kəni nətəmimi kautəhuvən ikīn əha, məmə Jon otol bəptais e lah. ²⁴ E nian əha, kəsəlfən əhanəhiən Jon e kaləpus.

²⁵ Kəni nətəmimi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlīm vivi lou rəha Mosis, o noliən əhruahru iətəm iətəmimi otəkeikei maig məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgìn. ²⁶ Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun, ik nəkəhrun iətəmimi kəti u aupən itəlau mīn əpəha e nītəni=pən ikīn e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətīgəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tīnatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah rəfin kīnautəhuvən ohni.”

²⁷ Kəni Jon təni=pən məmə, “Iətəmimi təruru noliən nati kətiəh mīne, nəmə Uhgìn əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in. ²⁸ Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun məmə iətəni lanu məmə, ‘Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgìn təməni məmə otahli=pa.’ Mətəu Uhgìn təmahli=pa iəu məmə iəkaupən muva, kəni Kristo in otəpanuərisig. ²⁹ Iətəm aluə kəti məmə otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətəsiru e lafet rəha marit u, nīkin tagiən pīk məmə otəhtul e nīkali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nīkik tagiən məmə in təmuva, kəni nīkik tagiən mīn məmə nətəmimi okotuərisig lan. ³⁰ Kristo əha, in otəkeikei muva mə in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuaiu.”

³¹ Iətəmimi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm tətən əmə e nəhue niftəni, in

iätəmimi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati min u e nəhue niftəni u. Mətəu, iätəmimi iätəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis nətəmimi rəfin. ³² In tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmian natimnati iätəm in təmeruh kəni minətəu rəkis, mətəu iätəmimi kəti mine təsəhatətəian e rəhan nəghatiən. ³³ Iätəmimi iätəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətigəm məmə nəghatiən iätəm Uhgın təməni, in nıpəhriənian. ³⁴ Tol lanəha mətəu-inu iätəmimi əha iätəm Uhgın təmahlı=pa tuva, in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgın. Kotəhrun məmə in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgın mətəu-inu Uhgın təməfən Narmın Rəhan tərıauəh lan, ko kəseuviəhlinian keruh kəni kəsehian naunun lan.

³⁵ Əuah, Tatə Uhgın in tolkeikei pık Nətin əha, kəni in tinələhu=pən rəkis natimnati rəfin e nəhlmin. ³⁶ Iätəmimi u iätəm tətəhatətə e Nəti Uhgın u, in tatos nəmiəgəhian itulin u, naunun tikə. Kəni mətəu, iätəmi tətəhti nəuia Nətin u, in ko təsosian nəmiəgəhian itulin u nian kəti mine, mətəu-inu iätəmimi iätəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgın tatuvən ohni naunun tikə.

4

Iesu təmətəghati

kəm pətan Səmeriə

¹ Farəsi min kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tinatiuvi=pə nətəmimi tepət kinəutəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tepət. Rəhan nətəmimi tepət e rəha Jon. ² (Mətəu nıpəhriənian səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi min əmə rəhan ilah kautol bəptais e nətəmimi.) ³ Kəni nian Iesu tinəhrun məmə Farəsi min kinəutətəu nəghatiən əha, kəni in təmiet Jutiə mitəlig=pən əpəha Kaləli.

⁴ Kəni nian in təmatuvən əha ikin əha, təməni məmə otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikin.* ⁵ Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgin u, Saikar. Taun əha, in iuəkır o nitəni kəti iätəm Jekəp təmətei məfən aupən ikin† kəm nətin u Josip. ⁶ Kəni wel rəha Jekəp əha ikin. Kəni Iesu tinəpəou agin, mətəu-inu in təmaliuək e suaru əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkır o wel, mətəmeig. E nian əha, mitigar tinəhtul əhruahru.

⁷⁻⁸ Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmti nauəniən. Kəni təsuvəhian, pətan Səmeriə kəti, təmuva məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə,

* **4:4** E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhian, nətəm Səmeriə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın. Kəni nati əpnəpin kəməutəni min məmə kəmitsipən e Jekəp, mətəu kəutəməki e lah min. † **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32

“Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəuветin kəm iəu. İəkolkeikei məmə iəkəmnim.”

⁹ Kəni pətan Səmeriə u, təni=pən kəm in məmə, “!Ei! İk iətəm İsrəl ko, kəni iəu pətan Səmeriə. ?Təhro nətətapuəh=pə o nəhu kəm iəu?” Təməni=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə mine iətəm Səmeriə kəsüəmnim pətiən nəhu e kap kətiəh.

¹⁰ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “İk nəkəruru nati nak iətəm Uhgın tolkeikei məmə otəfinə kəm ik. Kəni ik məruru min iəu, iəu u, iətətapuəh=pinə o nəhu kəm ik. Nəmə ik nəkəhrun, ik onəkətapuəh o nəhu ohniəu. Kəni iəu oiəkəfinə nəhu miəgəh.”[‡]

¹¹ Kəni pətan u, təni=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, ik rəham pəkit tikə kəni wel u, in əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu? ¹² Rəhatah kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm tah, kəni in təmatətu nəhu ikin nimin, ilah nenətin min, mine rəhan min kau min. ?Kəni təhro? ?İk nəkapirəkis Jekəp, uə?”

¹³ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətəm kəutəmnim nəhu e wel u, ilah okəpanotəuauə min. ¹⁴ Mətəu iətəmi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən kəm in, ko təsəuauə minian nian kəti mine. § Nəhu iətəm iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm tətəpuəl-apuəl mətəiu əpəha imə e nikin nian rəfin, mətəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in, iətəm otəsoliən naunun.”*

¹⁵ Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “!İətəmi asoli, əui! Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu, məmə iəu iəsəuauə minian nian kəti, kəni məsuvaian min u ikinu, mətəu nəhu.”[†]

¹⁶ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Uvən mauin=pən e rəham iərman, kəni miəuva u ikinu.”

¹⁷ Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “M-m-m. İəu rəhak iərman tikə.”

Mətəu İesu təni=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə rəham iərman tikə. ¹⁸ Mətəu-inu ik, nəmitəu=pən rəkis nəman faif, kəni iərman u iətəm itəlau min nətuatig u rəueiu, səniəmə rəham əhruahru iərman. Nəghatiən rəham u rəueiu, in niəhriənian.”

¹⁹ Kəni pətan u, təni=pən məmə, “!Ei-i-si! İətəmi asoli, iətəfu məmə ik iəni kəti rəha Uhgın. ²⁰ Tipitimah min aupən, ilah kəmətəfəki kəm Uhgın əpəha ilis e nitəuət əpəha,

[‡] **4:10** Pətan u təməsəhrun vivian niyəti nəghatiən iətəm İesu təməni=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatiən əha, niyətin əhruahru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətəpuəl-apuəl. Mətəu İesu in tətəghati aru lan, məmə Narmın Rəhan in tətəfən nəhu itulin. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17 § **4:14** Jon 6:35 * **4:14** Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 † **4:15** Jon 6:34

mətəu itəmah nətəm Isrel, nəutəni məmə Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikin kətəfaki.”

²¹ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei məni niphəriənian e rəhak nəghatiən. Nian əha ikin tətuvə, məmə itəmah onəsotəfaki minian kəm Tatə Uhgün əpəha e nitəuət asoli əha, mine Jerusiləm min. ²² Itəmah nətəm Səmeriə, itəmah nəutəfaki kəm Uhgün mətəu itəmah nəkotəruru in. Mətəu itimah iəutəfaki kəm Uhgün u, iəkotəhrun in, mətəu-inu suaru rəha Uhgün o nosmiəgəhiən nətəmimi in təmsipa e timah, nətəm Isrel.‡ ²³ Mətəu otəsuvəhiən, Narmin rəha Uhgün in otasiru e nəfaki pəhriən min, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgün məmə Uhgün u, in Uhgün pəhriən, kəni mol ilah məmə ilah okotəfaki kəm in e nīkilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgün in tətəsal e nəfaki min nətəm kautol lanəha. Kəni niphəriənian məmə nian əha tinuva rəkis. ²⁴ Uhgün səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmin. Tol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei motəfaki kəm Uhgün məmə Uhgün u, in Uhgün pəhriən, kəni ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nīkilah pəhriən e nəsanəniən rəha Narmin Rəhan.”

²⁵ Kəni pətan u, təməni=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun məmə Məsaia, otəkeikei muva. Inu, kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgün təməni məmə otahli=pa. Kəni nian otuva, kəni in təhrun nəni pətigəmiən natimnati rəfin kəm tah.”§

²⁶ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm ik.”

²⁷ Kəni əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlig=pa min. Kəni narmilah təmiuvig pik nian kəmotəh in tətəghati ilau pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətapuəhiən o pətan əha məmə, “?Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm pətan əha o nak?”

²⁸ Kəni pətan u, təməpəh rəhan nīlosi nəhu tətəharəg, mitəlig muvən əpəha e taun. Təmuvən mətəni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, ²⁹ “!Ei! Əhuvən-to motafu suah kəti əha ikin əha. In təməni pətigəm rəfin natimnati min iətəm iəu iəmol. ?Nəmə təhro in Kristo iətəm Uhgün təməni məmə otahli=pa?”

³⁰ Kəni ilah kəmohtəhiet e taun əha, minautəhuvən məmə okotafu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauəniən

³¹ Kəni e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməutəh nīkin məmə, “Iəgətun, ik auən kəti.”

³² Mətəu in təni=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha nauəniən iətəm itəmah nəkotəruru.”*

‡ 4:22 Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 § 4:25 Nətəm Səmeriə kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Kristo in otəni əpu kəm lah nəlpəkəuiən rəha Uhgün. * 4:32 Job 23:12; Jon 6:27

33 Tol lanəha, rəhan min nətəmimi kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Təhro? ?Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən nauəniən kəti kəm in, uə?”

34 Mətəu Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “Uhgīn təmāhli=pa iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol.† Kəni iəkol rəfin uək min iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol naununian rəhan uək.

35 “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin tətətig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkian e nauəniən e nasumian.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmah, oteruh-to nauəniən u e nasumian. Rəueiu əha, nimalilah tinimətu rəkis. Nian rəha nəuləkian əha rəueiu.‡

36 “Iətəmimi rəha nəuləkian tinuva, minətətuəuin minatos rəkis rəhan nətəouiən. Kəni nauəniən u, in təməulək lan o nəmiəgəhian itulin.§ E nolian u, iətəmimi iətəm tətəsum mine iətəmimi iətəm tətəulək lan mos mətuva, ilau pəti nikilau otagian. 37 Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni misuv nati, mətəu iətəmi pisin kəti min otəulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nīpəhriənian. 38 Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəulək e nasumian iətəm itəmah nəməsotərfeiən mine məsotisuvian. Nətəpisin min, ilah kəmotəsum lan. Kəni itəmah nīnəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeriə tepət kəmotəhatətə e Iesu

39 Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tepət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətigəm mətəni=pən kəm lah məmə, “Iesu təməni pətigəm natimnati rəfin iətəm iəu iəmatol.”

40 Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən moteh, kəni kəmotəkeikei ohni məmə otuvən motətig ilah min. Kəni Iesu təmuvən motətig o nian keiu. 41 Kəni nətəmimi tepət min kəmotəhatətə lan e rəhan min nəghatiən.

42 Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, “Itəmah iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəməni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itəmah əhruahru iəmotətəu rəhan nəghatiən min, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.”*

† 4:34 Jon 5:30; 8:29 ‡ 4:35 Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumian iətəm nimalilah tinimətu rəkis, in tətəni əhruahru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kinotəhtul maru rəkis. Sotolian məi mətapili o nəni pətigəmian nəghatiən rəha Uhgīn təhmen=pən əmə e nətəm kautol məi o nəuləkian, kəni mətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin, kəni nauəniən təpaniməhtə.’ Kəpə, nətəmimi kinəutəhtul maru rəkis o nosian nəghatiən rəha Uhgīn.” § 4:36 Nīpəti nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgīn təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumian. Nətəmimi min okotos nəmiəgəhian itulin. * 4:42 1Jon 4:14

*Iesu tæmol vivi næti
iætæmi asoli kæti ræha kig*

⁴³ Nian Iesu tæmatig mos nian keiu rækis ikin æha, in tæmiet muvæn Kalæli. ⁴⁴ Aupæn, in tæmætæni mæmæ iæni min ræha Uhgîn, nauæt imalah min, ilah kæsotisiaian ilah.† ⁴⁵ Nætæm Kalæli, aupæn ilah kæmæhuvæn Jerusilæm mautilafet ræha Pasova, kæni e nian æha, ilah kæmoteruh natimnati min iætæm in tæmol ikin æha. Kæni nian Iesu tæmuvæn Kalæli, nikilah tæmagiæn ohni.

⁴⁶ Kæni Iesu tæmitælig=pæn min e lahuænu Kenæ, æpæha Kalæli. Ikin æha aupæn, in tæmol næhu tuva mol wain.‡ Kæni e Kapeniæm iuækir æmæ, iætæmi asoli kæti ræha kig tætatig ikin. Kæni nætîn kæti tatimis. ⁴⁷ Kæni nian suah u tæmætæu mæmæ Iesu tæmsipæn Jutiæ minuva rækis Kalæli, kæni in tæmuva meruh Iesu. Kæni mæni=pæn kæm in mæmæ oteiuaiu muva æpæha Kapeniæm masiru e nætîn. Mætæu-inu suakæku otimis ræueiu.

⁴⁸ Kæni Iesu tæni=pæn kæm suah u mæmæ, “!Næman! Itæmah u, nækotæni mæmæ onækoteruh æmæ næmtætian min mine natimnati min iætæm narmitæmah otaupæn miuvig ohni, uærisig ko, næpanotæhatætæ lak. Mætæu næmæ næsoteruhian, ko næsotæhatætæian lak.”

⁴⁹ Kæni suah kæha tæni mæmæ, “!Iætæmi asoli, æui! !Pæh kian uæhai æmæ! !Otæsvæhian ræueiu nætik timis!”

⁵⁰ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Uvæn; nætim otæpanæmiægæh.” Kæni suah u tæmæhatætæ e næghatian ræha Iesu kæni mitælig.

⁵¹ Nian in tæmatuvæn æhanæh e suaru, meruh ræhan noluæk min, kæni ilah kotæni=pæn kæm in mæmæ, “Ræham suakæku tinæmiægæh rækis.”

⁵² Kæni in tæmætapuæh o lah mæmæ, “?Tæmæuvir e nian nak?”

Kæni ilah kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, “Næniuv læhnaiuv e uan klok ræhan næpiæpeian tæmikæ.” ⁵³ Kæni suah u, tæmæhrun mæmæ, e nian æhruahru æha inæha, Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Ræham suakæku otæpanæmiægæh.” Kæni in mine ræhan min, kæmotæhatætæ e Iesu. ⁵⁴ Inu nian tatol keiu lan iætæm Iesu tæmiet Jutiæ, muva Kalæli kæni mol næmtætian kæti.

5

Iesu tæmol vivi suah kæti æpæha iuækir e næhu Petseta

† **4:44** Nati æpnæpin Iesu tæmair lahuænu Petlehem, e niftæni asoli Jutiæ, nætæmimi kæuteruh mæmæ in iætæm Nasærit æpæha Kalæli, mætæu-inu tæmatig nuvæh ikin æha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nætæmi Isrel e Jutiæ mine Kalæli tepæt kæsotæhatætæ pæhriærian lan, ræhalah næhatætæian tækæku æmæ lan, nian kæuteruh in tatol nati apispis næuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mætæu nætæm Sæmeriæ nætæm kotatig e taun u Saikæ, ilah kæmotæhatætæ pæhriærian lan, mæmæ Iesu in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otæhli=pa (Jon 4:40-42). ‡ **4:46** Jon 2:1-11

¹ Uærisig e nian æha, Iesu tæmæri muvæn e taun u Jerusilæm, mætæu-inu katol lafet kæti ræha nætæm Isrel æha ikin æha.

² E Jerusilæm, noan næhu asoli kæti æpæha ikin, iætæm kætæg lan. E næghatiæn ræha nætæm Isrel kætæni nærgin mæmæ Petseta. Kæni nimæ kæti tætæhtul iuækir o noan næhu æha. Nimæ u, færantæ lan, faif. In iuækir æmæ o ket u e nikali taun u, nærgin u, Ket ræha Sipsip. ³⁻⁴ Kæni ikin æha e færantæ min, nætæm kautohmis tepæt kætupili æha ikin. Næuvein næhmtilah tærah, kæni næuvein næhlkilah tærah, næuvein min nipætilah næuветin tæmimis.*

⁵ Kæni suah kæti æha ikin tætupili. In tæmatimis minos rækis nu tate-eit. ⁶ Kæni Iesu tæmeruh suah u tætupili, kæni in minæhrun mæmæ suah u tæmimis nuvæh næuветin, kæni tætapuæh ohni mæmæ, “?Tæhro? ?Nækolkeikei mæmæ onækæuvir?”

⁷ Iætæmi tatimis æha tæni=pæn kæm in mæmæ, “Iætæmi asoli, iætæmi tikæ mæmæ otælæs iæu meiuaiu muvæn e noan næhu æha nian næhu tælauæl. Nian ræfin, iæu iætalkut pik mæmæ iækeiuaiu muvæn e næhu, mætæu nætæmimi næuvein ilah kotapirækis iæu moteiuaiu mæhuvæn. Kæni ilah motaupæn motek næhu.”

⁸ Kæni Iesu tæni=pæn kæm in mæmæ, “! Øhtul! Mos ræham nimahan maliuæk matuvæn.” ⁹ Kæni ræueiu ægin suah kæha tæmæuvir min. Kæni maiu-aiu ræhan nimahan mos matuvæn.

Nati u kæmol e nian ræha Sapæt,† ¹⁰ kæni nætæmi asoli min ræha Isrel kæmotahi suah kæha iætæm tinæmiægæh e ræhan nimisiæn, motæni mæmæ, “Nian u ræueiu ræha Sapæt; kæni tæsæhruahruian e Lou ræhatah mæmæ onækos lanko ræham nimahan.”‡

¹¹ Kæni in tæni=pæn kæm nætæmi min u mæmæ, “Mætæu suah u tæmol vivi iæu, in tæmæni=pa mæmæ iækos ræhak nimahan maliuæk matuvæn.”

¹² Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “? Suah pæh ko tæmæni=pinæ kæm ik mæmæ onækol nati u?”

¹³ Mætæu suah u tærru nærgi Iesu, mætæu-inu nætæmimi tepæt ikin æha, kæni Iesu tæmikæ=pæn æmæ æpæha e nikilah.

¹⁴ Kæni uærisig, Iesu tæmeruh suah kæha e Nimæ Ræha Uhgîn, kæni tæni=pæn kæm in mæmæ, “!Ei! !Eruh-to! !Ik ninæuvir rækis! Mætæu onætætæu ik mæmæ næsol minian tæfagæ tærah min. Næmæ nækol, nærahian kæti otos min ik, iætæm tærah pik min.”

¹⁵ Kæni suah kæha tæmuvæn mæni pætigæm kæm nætæmi asoli min ræha Isrel mæmæ, “Suah u iætæm tæmol vivi iæu, nærgin ko, Iesu.”

* **5:3-4** E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e næghatiæn Kris aupæn, kæmætu=pæn næghatiæn ræha fes 3-4 tol lanu mæmæ, “3b Ilah kætupili ikin æha mæutæhtahnin næuan æha mæmæ otæluæl. 4 Mætæu-inu, nian næuvein, agelo kæti ræha Uhgîn tuva, muvæn e noan æha, kæni mol tætauæl. Kæni nian næmæ næhu æha tæluæl, iætæmimi iætæm taupæn meiuaiu muvæn e næhu, nati ærnapin tatos nimisiæn nak, mætæu ræhan nimisiæn otæuvir.” † **5:9** Sapæt – Eruh e tiksineri. ‡ **5:10** Jer 17:21

¹⁶ Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kinautohtəu-ohətəu Iesu məmə okotol nərəhiən kəm in, mətəu-inu ilah kauteruh in tatol natimnati min tol lanəha e nian rəha Sapət kəni nati u tol ilah kəutəməki lan. ¹⁷ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian rəfin rəhak Tatə in tatol uək, kəni iəu min iatol uək.”[§]

¹⁸ Kəni nəghatiən u, tol nətəligiən rəhalah təkaskik təhmin min, məmə okotohamu in timis. Mətəu-inu rəueiu əha, səniəmə məmə tətətgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli agin, in tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgın, kəni tol lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru e Uhgın.*

*Iesu in tətarməniğ
mətəu-inu in Nəti Uhgın*

¹⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah, Nəti Uhgın təruru nolian nati kəti e rəhan aru əmə nətəligiən. Təhrun əmə nolian natimnati min u iətəm tateruh Tatə Uhgın tatol, mətəu-inu natimnati rəfin u iətəm Tatə Uhgın tatol, Nətin, in min in tatol.† ²⁰ Nətin təhrun nolian lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei pik Nətin, kəni in tətəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun min natimnati min kəm in iətəm iahgin min kotapirəkis in min u, məmə otol itəmah narmitəmah tatiuvig pik ohni.

²¹ “Mətəu-inu Tatə Uhgın tatol nətəm kəməhmis ilah kotəmiəgəh min, kəni e nolian kətiəh əmə, Nətin təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah.‡ ²² Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgın iətəm in otakil nətəmimi, mətəu in təmələhu=pən rəfin nakiliən e nəhlmə Nətin,§* ²³ məmə nətəmimi ilah rəfin okotisiai Nətin, təhmen əmə məmə inu kəutisiai lanəha Tatə Uhgın. Iətəmimi iətəm təsisiaien Nətin, ko təsisiaien Tatə Uhgın u iətəm təmahli=pa Nətin.†

²⁴ “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən, kəni mətəhatətə e Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in tinatos nəmiəgəhiən itulin. Ko in təsəhtulian e nəhmtək məmə oiəkəni pətigəm nalpinian rəhan. In tinagim rəkis e nimisiən, kəni minuva o nəmiəgəhiən.‡ ²⁵ Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah, məmə o nian kəti

§ 5:17 Jon 14:10 * 5:18 Jon 10:30,33; 19:7 † 5:19 Jon 14:10 ‡ 5:21 Rom 4:17;

Jon 11:25 § 5:22 Kitah koteruh fes 21-22 kəni məhrun məmə Iesu in otakil itah rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi min u nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgətun məmə Iesu təməsuvaiən e nəhue niftəni o nəni pətigəmiən nalpinian rəhatah, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəhiən kəm tah. * 5:22 Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † 5:23 Luk 10:16; 1Jon 2:23

‡ 5:24 Jon 3:18

iatəm tətuvə, nətəmi mīn u kəmoħmīs, ilah okotətəu nəuia Nəti Uħgīn, kəni nətəmi mīn u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos nəmiəgəhīən. Kəni nīpəħriənīən, nīən əha tinuva rəkīs. ²⁶ Tatə Uħgīn in Nəukəti Nəmiəgəhīən, kəni e nolīən kətīəh əmə, in təmol məmə Nətin in mīn Nəukəti Nəmiəgəhīən, § ²⁷ kəni in təmələhu=pən nəsanənīən mīne nepətīən e nəħlmī Nətin məmə in otakil nolīən mīn rəha nətəmīmī, mətəu-inu in Nəti Iətəmīmī.

²⁸ “Təsəuvīrīən məmə narmītəmah otiuvīg pik o nati u, mətəu-inu nīən əha ikīn tətuvə iatəm nətəm kəmoħmīs okotətəu nəuia Nətin, ²⁹ kəni ilah okotəhtul e rəhalah mīn suvət, ilah mīn u aupən kəmautol nolīən təuvīr mīn okotəkeikei motəhtul mīn motos mīn nəmiəgəhīən, mətəu nətəmi mīn aupən ilah kəmautol nolīən tərəh mīn, ilah okotəkeikei motəhtul mīn e nīmīsīən kəni motəhtul e nəħmtī Tatə Uħgīn məmə Nətin otəni pətīgəm rəhalah nalpīnīən.*

³⁰ “Iəu iəkəruru nol aruīən nati kəti e rəhak əmə nəsanənīən. Iəu iətakil nolīən mīn rəha nətəmīmī mīn, mətəu iətol əħruəħru əmə məmə rəhak Tatə tətəni mīne məmə oīəkol. Kəni nīən iəkakil nolīən rəha nətəmīmī, iəkəħrun məmə iəkol təħruəħru, mətəu-inu oīəsolkeikeiən məmə iəkol əmə e rəhak nətəligīən. Iəkəkeikei mol təħmen e nətəligīən rəha Uħgīn iatəm təmahli=pa iəu iəkuva.”†

Nəhtul pətīgəmīən

o nəruəsənīən Iəsu

³¹ Nəmə iəu pīsīn əmə iətəhtul pətīgəm mətəghati aru lak, kəni rəhak nəghatīən ko təsəhtulīən.‡ ³² Mətəu iətəmi kəti mīn əha ikīn in tətəhtul pətīgəm kəni matol nəfigəmīən ohniəu, kəni iəu iəkəħrun məmə nəghatīən mīn u rəhan iatəm tətəni lak ilah nīpəħriənīən. §

³³ “Aupən, itəmah nəmotəhli=pən rəhatəmah mīn nətəmīmī məmə okəhuvən motətəlig e nəghatīən rəha Jon, kəni in təmətəhtul pətīgəm o nīpəħriənīən.* ³⁴ Iətəghati lanu lan, mətəu iəsərərīəiən e nəghatīən rəha iətəmīmī əmə kəti məmə təħrun nolīən nəfigəmīən ohniəu. Kəpə. Təsoliən lanəha.† Iətəghati e nəghatīən rəha Jon lanu mətəu-inu iəkolkeikei məmə Uħgīn otosmiəgəh itəmah. ³⁵ Jon u, təħmen e lait kəti. Tətuəu məhəgəhəg vīvī, kəni nīkītəmah təmagīən ohni o nīən əkuəkīr əmə.

§ 5:26 Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * 5:29 Nətəmīmī nətəm kəutəhatətə e Iəsu, kəutos nəmiəgəhīən itulīn. Nətəmīmī nətəm kəsotəhatətəiən lan, ilah okotos nalpīnīən itulīn (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natīmīnati mīn nətəm nətəmīmī kautol, okotol əpu nəmə təħro ilah kəutəhatətə pəħriən e Iəsu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uħgīn tətəfən nəhatətəiən kəm nətəmīmī əpnəpīn əmə, kəni matīg masīru mīn e lah məmə okautol natīmīnati təuvīr mīn. † 5:30 Jon 8:16 ‡ 5:31 Dut 17:6; 19:15 § 5:32 Jon 8:17-18 * 5:33 Jon 1:19-28 † 5:34 1Jon 5:9

36 “Mætəu rəhak uək mīn,‡ ilah mīn kautol nəfigəmian ohniəu. Kəni ilah kotəsanən motapirəkis nəghatian mīn u Jon təmatəni. Uək mīn u, rəhak Tatə təməfa kəm iəu mə iəkol naunun e lah. Kəni uək mīn u rəhak, ilah kəutəni pətīgəm iəu, kəni ilah mautil əpu iəu məmə rəhak Tatə in təmahli=pa iəu. § 37 Kəni Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu, inəha iətəm tīnatəhtul pətīgəm ohniəu. In tətəni pətīgəm pau iəu, mætəu itəmāh nətotətəu aginian nəuiān aupən mətəuarus=pa u rəueiu mīne, kəni itəmāh nəsoteruhian nəhmtin. 38 Kəni nəghatian rəhan təsatīg vivian e nikitəmāh, mætəu-inu itəmāh nətotəhatətəian lak, iəu u, iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva.

39 “Itəmāh nəutafin pik nəghatian mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni motəhatətə e nəghatian mīn əha məmə itəmāh onəkotos nəmiəgəhian iətəm naunun tikə. Mætəu oteruh-to. Nəghatian mīn əha e Nauəuə Rəha Uhgīn, ilah kəutəghati lak, məutəni pətīgəm iəu. 40 Mætəu itəmāh nəutəpəh nuvaiān ohniəu məmə nəkotos nəmiəgəhian ohniəu.*

41 “Iəsolian nati agin e nəni-vivian rəha nətəmimi. Kəpə. 42 Mætəu mə itəmāh ko, iəu iəkəhrun vivi itəmāh, kəni iəu iəkəhrun vivi məmə nolkeikeian rəha Uhgīn tikə e nikitəmāh. 43 Iəu iəmuva e nərgi Tatə rəhak, mætəu itəmāh nəsosian iəu e nikitəmāh, nikitəmāh təsagianian ohniəu; mætəu nəmə iətəmi kəti tətəva e nərgin aru əmə, kəni nikitəmāh tos, kəni motagian ohni. 44 Nian rəfin itəmāh nəkotelkeikei məmə nəkotos nəni-vivian rəhatəmāh mīn, mætəu nəsotalkut aginian məmə onəkotol nati kəti iətəm Uhgīn u, in pisin əmə in Uhgīn, otəni-vivi itəmāh ohni. ? Onəkotəhatətə əhro lanu lak nian nautol nolian əha?

45 “Təsəuvirian məmə nikitəmāh otəhti məmə, iəu oiəkəni pətīgəm nolian tərah mīn rəhatəmāh e nəhmti Tatə Uhgīn. Kəpə. Mætəu Mosis pəhriān, nian rəfin itəmāh nətəsəl=pən ohni,† in otəni pətīgəm nolian tərah mīn rəhatəmāh. 46 Mætəu-inu nəmə itəmāh nəmotəhatətə pəhriān e nəghatian mīn rəha Mosis, kəni itəmāh onəkotəhatətə mīn e rəhak nəghatian mīn.

‡ 5:36 Uək mīn iətəm Iesu təmol tol lanu lan: in təmol vivi nətəmimi u kautohmis; in təmahli pətīgəm narmin tərah mīn e nətəmimi; in təməgətun nətəmimi e Narməniəgəhian Rəha Uhgīn; in təmaugin nətəmimi faif-tausin e piret faif mīne nəmu əkəku keiu; in təməniəhu nimətəgi asoli əpəha e nəhu Lek Kaləli. Natimnati mīn tol lanəha kəutəgətun məmə Uhgīn in Tatə rəha Iesu kəni mahli=pa e nəhue niftəni.

§ 5:36 Jon 10:25; 14:11 * 5:40 E fes mīn u 31-40, Iesu tətəghati e lou rəha nətəm Isrel u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kisiil kəutəhtul məutəni pətīgəm nati kəti e iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatian rəhalah in nīpəhriānian. Nətəmi asoli rəha Isrel, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, ko təsəhtulian məghati pətīgəm aru əmə mætəu-inu in pisin əmə (fes 31). Mætəu Iesu təni məmə kəpə, in mīn Jon Bəptais ilau mīn (fes 33); mīne uək mīn rəhan təmol ilah (fes 36); mīne Rəhan Tatə Uhgīn (fes 37); mīne nauəuə rəha Uhgīn (fes 39). Ilah mīn u kəutəhtul məutəni pətīgəm in. Afin-to Jon 8:17-18. † 5:45 Jon 9:28; Rom 2:17

Mətəu-inu təmətei nəghatiən min kəutəghati lak. ⁴⁷ Mətəu itəmah nasotəhatətəiən e nəghatiən min iətəm in təmətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkotəhatətə lak.”

6

Iesu təmaugin nətəmimi tepət

(*Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17*)

¹ Uərisig e natimnati min u, Iesu təmuven əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti min u, Lek Taipiriəs. ² Kəni nimənin nətəmimi kəmautuərisig lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən min rəhan, iətəm tatol nətəmimi kəutohmis kəmotəsanən. ³ Kəni Iesu təmuven əpəha ilis e nitəuət kəti, kəni mətəharəg ikin ilah rəhan min nətəmimi. ⁴ E nian əha, lafet kəti rəha nətəm Isrel u, kətəni məmə lafet rəha Pasova tinuva iuəkir.

⁵ Kəni nian Iesu təməsal=pən, kəni meruh nimənin nətəmimi tepət ilah kəməhuva, kəni in təmətapuəh o Filip məmə, “?Okotəhro motos piret tepət təhmen e nətəmimi min u məmə ilah okotun?” ⁶ In təməni askəuvin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in tinəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.

⁷ Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “!Ei! Nəmə okos nəhmti piret məni lan təhmen e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmeniyən. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku.”

⁸ Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in təməni=pən kəm Iesu məmə, ⁹ “Suakəku kəti uəha tatos piret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha.”†

¹⁰ Kəni Iesu təni məmə, “Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg.” Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin.‡ ¹¹ Kəni Iesu təmos piret, məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məfən piret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.

¹² Kəni nian kinotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri nipispisi piret min kəutəmahl-məhli. Təsəuviriyən məmə okotərəkin əmə.” ¹³ Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nipispisi piret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tueləf

* **6:7** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † **6:9** 2King 4:42-44 ‡ **6:10** Nipətan mine kəlkələh min ilah min e nimənin əha, mətəu kəmafın əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin!

kotəriaueh vivi. Piret u, in nīpīspīsi pīret ilah faif kəmol e pale, § iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.

¹⁴ Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətīən əha iətəm Iesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, “Nīpəhriənīən. !Iəni pəhriən u* rəha Uhgīn iətəm aupən kəmətəni məmə in otuva e nəhue nīftəni!”† ¹⁵ Kəni Iesu təməhruən məmə nətəmimi mīn u kotəni məmə okəhuva motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva mol kīg rəhalah. Kəni in təmagīm mīn, məpəh ilah muvən əpəha e nītəuət, mətān in pīsīn əmə.‡

Iesu təmalīuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

¹⁶ Nian mītīgar təmeiuiū, nətəmimi rəha Iesu mīn kəmotēiuiū məhuvən e lek əha. ¹⁷ Kəni tīnapīnəpu, mətəu Iesu tīkə, təsuva-əhanəhīən. Kəni əmeiko, ilah kəməhuvən motəri e bot kəti, kəni mīnəutasuə lan mīnəutohapumīn mīn e lek, məmə ilah okəhuvən Kapeniəm. ¹⁸ Kəni nīmətagi asoli kəti təməhtul mīnatol nəhu tīnətərah. ¹⁹ Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomītə, kəni ilah kəmotafu Iesu taliuək e nəhue nəhu§ mətūva iuəkīr o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgīn pīk,* ²⁰ mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotəgīn pīkīən, mə iəu əpə.” ²¹ !Kəni nīkilah təmagīən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko, rəueiu agīn, mətəu bot tīnuvən e nəve nəhu e nītəni=pən ikīnu kəməutəni məmə okəhuvən ikīn!

Nətəmimi kəməutəsāl e Iesu

²² Kəməni lauīg lan, nətəmimi mīn nətəm kəutātīg əha e ləven=pən=pa ikīn e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmə aupən, bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhruən məmə Iesu təsuvənīən e bot u ilah rəhan mīn nətəmimi, mətəu-inu nian kəməhiet, ilah pīsīn əmə məhuvən. ²³ Kəni bot mīn nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah kəməhuva. Ilah kəməhuvārī iuəkīr əmə u ikīnu iətəm lərmənīg təməhtul ikīn məfakī mətəni tagkiu o pīret, kəni nətəmimi kəmotun. ²⁴ Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tīnīkə u ikīnu, moteruh məmə rəhan mīn nətəmimi kīnohkə mīn, kəni tol lanəha, ilah mīn kəmotəsūə mīn e bot mīn, məhuvən Kapeniəm, mautəsāl lan.

Iesu in pīret rəha nəmīəgəhīən

§ 6:13 Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. * 6:14 Nətəm Isrel ilah kəmotəhtahnīn iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgīn təməfən pīret təmsipəri e neai, nərgīn u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apīspīs, maugīn ilah e pīret. Rəhalah nətəligīən təmuvən o nauənīən (fes 26) mīne noh rəkīsīən ilah o nətəm Rom (fes 15). † 6:14 Dut 18:15-19 ‡ 6:15 Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 § 6:19 Job 9:8 * 6:19 Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

25 Nian nətəmimi mīn u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmə, “?İəgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgin?”

26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin iətəni kəm təmah məmə, itəmah nəutəsal lak, səniəmə nəmoteruh nəmtətiən mīn u iətəm iəmol, mətəu itəmah nəmotun əmə pīret, nərfitəmah tasisi. 27 Mətəu təsəuviriən məmə itəmah nahgitəmah otikə o nosiən pīret iətəm otəpanəmnəmit mikə.† Itəmah, nahgitəmah otəkeikei mikə o nosiən pīret iətəm tətətig itulin u, pīret rəha nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.‡ Pīret u, inu, Nəti İətəmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgīn, in təməgətun məmə nikin tagiən o Nətin.”§

28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Noliən nak mīn u iətəm Uhgīn tolkeikei məmə itimah oiəkotol?”

29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmə Uhgīn təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgīn in tolkeikei.”

30 Kəni ilah kəmotətapuəh mīn ohni məmə, “? Mətəu ik onəköl nəmtətiən nak, məmə itimah iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?Ik onəköl nati nak? 31 Nian rəhatah kəha mīn u aupən, ilah kəmautan ikin təpiə-məpiə ikin, ilah kəmautan ‘mana.’† Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, ‘In təməfən pīret iətəm təmsipən e Negəu e Neai məmə ilah okotun.’”‡

32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, səniəmə Mosis təməfinə pīret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə pīret pəhriən iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmə itəmah onəkotun. 33 Mətəu-inu pīret rəha Uhgīn, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məteiuaiu=pa e nəhue niftəni.§ Kəni pīret u tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue niftəni.”*

34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm lah məmə, “İətəmi asoli, kəsi, əfa-to pīret u kəm timah nian rəfin.”†

35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəu u, iəu‡ Pīret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. İətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus mīniən. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuəuə

† 6:27 Aes 55:2 ‡ 6:27 Jon 6:35,48 § 6:27 Aes 55:2 * 6:29 Jon 6:35; 1Tas 1:3; 1Jon 3:23 † 6:31 Nam 11:7-9 ‡ 6:31 Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33 Jon 3:13,31 * 6:33 Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † 6:34 Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35 Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1

miniän. §* 36 Mätəu iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, məmə nati əpnapin nauteruh iəu, mətəu itəmah nəsothətətəiän lak. 37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiän. † 38 Mätəu-inu iəu iəmsisipəniän e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue niftəni məmə iəkol natimnati min u iəu əmə iəkolkeiki. Mätəu iəmuva məmə iəkol natimnati min u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni. 39 Kəni in tolkeiki məmə iəu iəkaskəlīm tiəkis nətəmimi min u nətəm in təməki=pa ilah kəm iəu, oiəsəmkarəpəniän e iətəmi kəti mine. In tolkeiki məmə e naunun nian, iəu iəkol nətəmi min u ilah okotəmiəgəh min e nīmisiän. ‡ 40 Mätəu-inu rəhak Tatə in tolkeiki məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsəl=pən o Nətin, kəni motəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiän itulin. Kəni e naunun nian, iəu oiəkol nətəmimi min u ilah okotəmiəgəh min e nīmisiän.”

41 Kəni o nati u, nətəmimi nikilah tinətuəuin mətəgət, mətəu-inu in tətəni məmə, “Iəu u, Piret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni.” 42 Ilah kəutəni məmə, “?Təhro? Suah u in Iesu, nətə Josip, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mine mamə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, ‘Iəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətəu e nəhue niftəni?’”

43 Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təsəuviriän məmə nəkotəghati lanko. 44 Nəmə Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=paian iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiän ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh min e nīmisiän e naunun nian. § 45 Nəghatiän iətəm iəni kəti təmətei aupən e Nauəuə rəha Uhgīn, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgīn in otəgətun nətəmimi rəfin.’* Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuniän rəha Tatə Uhgīn kəni mos rəhan nətəligiän ikin, in tətəuə ohniəu. 46 Iətəmimi kətiah mine tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgīn. In pisin əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in. 47 Nipəhriəniän agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhiän itulin.

48 “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhiän. † 49 Nati əpnapin tēpitəmah min aupən, ilah kəmotun piret u ‘mana’ əpəha ikin tēpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmoħmis rəkis. 50 Mätəu Piret iətəm

§ 6:35 Jon 4:14; 7:37-39 * 6:35 E nauəuə rəha Jon, Iesu in tətəni in məmə in nati səpin: in Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiän (6:35); in Nəhəgəhəgiän rəha nətəmimi u e nəhue niftəni (8:12); in Namtiħluə (10:7,9); in Iətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Miniän e Nīmisiän, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiän (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nipəhriəniän, mine Nəukəti Nəmiəgəhiän (14:6); in Nəukəti Nigi Pəhriän (15:1). † 6:37 Jon 17:2 ‡ 6:39 Jon 17:2,12; 18:9 § 6:44

Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 * 6:45 Aes 54:13; Jer 31:34 † 6:48 Piret əpnapin əmə tasiru e nipətətah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutətig, mətəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhiän, kəni in nəukəti nəmiəgəhiän itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu.

təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pisin. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tatun, ko təsimisiən⁵¹ Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm iəu iəkəfinə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək.”

⁵² Nəghatiən u təmol nətəmimi kinautəhtul minautorgəhu kəm lah min, motəni məmə, “?Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?”

⁵³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriən iən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəsotuniən nəhuvegi Nəti Iətəmimi, kəni məsotəmnimiən niran, ko nəsotosiən nəmiəgəhiən itulin.‡ ⁵⁴ Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətəmnim nirak, in otos nəmiəgəhiən itulin,§ kəni e naunun nian, iəu oiəkol in otəmiəgəh min e nimisiən.* ⁵⁵ Iəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in piret pəhriən nig nətəmimi. Konu nirak, in nəmnimiən pəhriən nim nətəmimi. ⁵⁶ Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətəmnim nirak, in otatig lak. Kəni iəu iətatig lan.†‡

⁵⁷ “Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhiən. Kəni iəu iatos nəmiəgəhiən ohni. Kəni e nolien əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhiən ohniəu. ⁵⁸ Iəu u piret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In təsəhmeniən e piret u, iətəm tipitah min aupən kəmutun. Nati əpnapin məmə ilah kəmotun piret əha, mətəu ilah kinohmis rəkis. Mətəu iətəmimi iətəm tun piret u, in otos nəmiəgəhiən itulin, iətəm naunun tikə.”§ ⁵⁹ Iesu təməni pətigəm nəghatiən min u, nian təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən* e Kapeniəm.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəian lan

‡ **6:53** Iesu tətəghati e nəghatiən əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətin u, məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nimisiən kəni motos nəmiəgəhiən itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nikitah təhti nipəti Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § **6:54** Fes 54 in suaru kəti min rəha nənien fes 40. Nipətilau kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nuniən nəhuvegi Iesu mine nəmnimiən niran in nəghatiən əuhlin o nəhatətəian rəhatah. * **6:54** Sam 63:5 † **6:56** Nian kitah kəutəni məmə kəutatig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nipətin u məmə kitah kəutatig e Iesu məshietian, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kautos rəfin nəsanəniən rəhatah ohni, məutarəriə lan, kəutəlpin kitah min. ‡ **6:56** Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 § **6:58** Jon 6:41,51 * **6:59** “nimə rəha nuhapuminiən” – Afin-to e tiksinari.

⁶⁰ Nətəmimi tepət rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, “!Nəman! !Nəghatiən u tiakis agin! ? Pəh u təhrun nosiən nəghatiən tol lanəha?”

⁶¹ Kəni Iesu təməhrun aru məmə nətəmimi mīn rəhan, kīnautəni mun-mun e nəghatiən əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligiən rəhatəmāh təmeiuaiu o nati u? ⁶² ? Mətəu nəmə təhro nəkotəruh Nəti İətəmimi təri matuvən mīn ikin əha, in təmsipən ikin aupən, təhrol u rəueiu?† ⁶³ Narmin Rəha Uhgīn əmə təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm iətəmimi.‡ Nəsanəniən rəha iətəmimi təruru nolīən nati u. Nəghatiən mīn u iəmatəni kəm təmāh, ilah nəghatiən mīn rəha Narmin Rəha Uhgīn iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi. ⁶⁴ Mətəu itəmāh nəuvein u ikinu, itəmāh nəsotəhatətə əhanəhiən lak.” (Iesu təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis e nətuəuiniən məmə nətəmi nīpəh mīn u kəsotəhatətəiən lan, kəni pəh u in otegəhan=pən e nəhlmi tikimīr mīn rəhan.)§ ⁶⁵ Kəni in təməni məmə, “O nati u inu, iəu iəməni rəkis kəm təmāh, məmə ko iətəmimi kəti təsuvaīən ohniəu nəmə Tatə Uhgīn təsolīən suaru ohni.”*

⁶⁶ Uərisig e nəghatiən əha, nətəmimi rəhan tepət kəmotəgim, mīnotəpəh nītəu-pəniən.

Pitə təməni pətigəm məmə in tətəhatətə e Iesu

⁶⁷ Kəni Iesu təmətəpuəh o rəhan nətəmimi tueləf məmə, “?Təhro e təmāh? ?Itəmāh mīn nəkotəni məmə nəkotəgim motəpəh iəu?”

⁶⁸ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?İərməniğ, itimāh oiəkəhuvən o pəh? Ik əmə u, rəham əmə nəghatiən in tətəfən nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.† ⁶⁹ Kəni itimāh inotəhatətə rəkis lam, kəni itimāh inotəhrun rəkis məmə ik İətəmi Asim rəha Uhgīn.”‡

⁷⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmāh u, nətəmi tueləf rəhak. İəu u, iəmitəpīn itəmāh, mətəu itəmāh kəti u ikin, in iərmis.”§ ⁷¹ In tətəni Jutəs, nəti Saimon Iskariot, mətəu-inu in mīn in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu uərisig ikin, in otəpanegəhan=pən in e nəhlmi rəhan mīn tikimīr.*

7

Iesu təməghati ilah pian mīn

¹ Uərisig e natimnati mīn u, Iesu təsolkeikeiən məmə otuvən lahuənu mīn e Jutiə məmə otol rəhan uək əha ikin əha, mətəu-inu, nətəmi asoli rəha nətəm Jutiə kəmotətəi nəniən oneuən

† 6:62 Jon 3:31; 17:5 ‡ 6:63 Jon 6:68; 2Kor 3:6 § 6:64 Jon 2:25 * 6:65 Jon 3:27; 6:44; 14:6 † 6:68 Jon 6:63 ‡ 6:69 Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § 6:70 Jon 13:2,27 * 6:71 Jon 17:12

kæti ohni mēmæ okotuhamu in. Kæni titælig muvæn lahuænu min e nitæni Kalæli. ² Mætæu nian tinækuækir e nian ræha nolian lafet kæti ræha nætæm Isrel, nærgin ko lafet ræha Nolian Nimauvlavl.* ³ Kæni pia Iesu min kæmotæni=pæn kæm in mēmæ, “Tæuvir agin konu mēmæ nækiet muvæn æpæha Jutiæ, pæh nætæmimi min ræham æha ikin æha, ilah koteruh nati apispis min ræham iætæm natol. ⁴ Mætæu-inu iætæmimi iætæm tolkeikei mēmæ nætæmimi okotæhrun in, kæni ko tæshluaigian e ræhan min uæk min. Næmæ natol natimnati min u, uvæn mol æpu ik, kæni tæuvir agin mēmæ onækol pæh nætæmimi min e næhue niftæni koteruh.” ⁵ Pian agin min pau, ilah min kæsotæhatætæian lan, kæni mol kæutæni lanæha.†

⁶ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mēmæ, “Nian æhruahru ræhak tæsuva æhanæhian,‡ mætæu itæmah, nian min ræfin æmæ tæhruahru o tæmah. ⁷ Nætæmimi ræha næhue niftæni u, ilah ko kæsotæmekian e tæmah, mætæu iæu, ilah kæutæmæki lak,§ mætæu-inko iæu iatæni pætigæm mēmæ ræhalah nolian tæshruahruian.* ⁸ Itæmah onækautæhuvæn e lafet, mætæu ko iæu iæsaupæniæn muvæn e lafet æha mætæu inko, nian æhruahru ræhak tæsuva æhanæhian.”†‡ ⁹ In tæmætæni næghatian u, kæni mætætig æpæha Kalæli.

Iesu tæmuvæn min e lafet ræha Nolian Nimauvlavl

¹⁰ Kæni pia Iesu min kæmotaupæn mæhuvæn e lafet æha, uærisig ko, Iesu tæmuvæn min. Mætæu nian tæmuvæn, in tæmætæn oneuæn æmæ o nætæmimi mēmæ okæsotehian. ¹¹ Kæni e lafet æha, nætæmi asoli ræha nætæm Jerusilæm, kæutæsal lan mæutætapuæh lan æpnæpin æmæ o nætæmimi mēmæ, “?Suah æpæ in iæ?”

¹² Kæni ikin æha, nimænin nætæmimi kæmæutasiuæn-asiauæn lan. Ilah næuvein kotæni mēmæ, “In iætæmi tæuvir kæti,” mætæu næuvein kotæni mēmæ, “Kæpæ, in tæteiuæ æmæ æpæha e nætæmimi.”

¹³ Mætæu ilah kæutægîn e ræhalah nætæmi asoli,§ kæni kæti tæmæsæni pætigæmian Iesu e niki nætæmimi mēmæ nætæmimi okotætu.

¹⁴ Lafet æha, kæmol o næfakian apiæpiæ kæti, kæni e nælugi lafet u, Iesu in tæmuvæn æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn, mætægætun nætæmimi. ¹⁵ Kæni nætæmi asoli ræha nætæm Isrel, narmilah tæmiuvig pik, kæni kotæni mēmæ, “?Suah u tæmæhro mæhrun natimnati min u e Nauæuæ Ræha Uhgîn? Ræhatah kæti iætæmi asoli tæægætunian lan mine.” ¹⁶ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm

* 7:2 Lafet ræha Nolian Nimauvlavl – Eruh e tiksînæri. † 7:5 Sam 69:8; Mak 3:21

‡ 7:6 Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § 7:7 Jon 15:18-21 * 7:7 Jon 3:19-20 † 7:8 Jon 7:6 ‡ 7:8 Kõpi æuas min næuvein ræha nauæuæ u kæutæni mēmæ, “O iæu iæsuvenian e lafet æha.” Nipæti næghatian u mēmæ Iesu otæsuvenian e lafet æha mætæu-inu pian min, nikilah tæhti mēmæ in otækeikei muvæn mēmæ in otol nati apispis min, kæni mol narmi nætæmimi okotiuvig ohni. Mætæu Iesu otuvæn æmæ e lafet e nian æhruahru iætæm Uhgîn otæni kæm in. § 7:13 Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19

lah mēmā, “Nəghatiən mīn u iətəm iətəgətun nətəmimi lan, səniəmā rəhak əmə. İlah kautsipən e Tatə Uhgīn iətəm təmahlī=pa iəu iəkuva.

¹⁷ “Kəni nēmā suah kəti rəhan nətəligiən təskasik mēmā otol natimnati mīn iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni in təhrun mēmā nəghatiən mīn u rəhak, ilah kautsipən o Uhgīn, səniəmā rəhak aru əmə. ¹⁸ İtəmimi iətəm tətəghati aru əmə e rəhan nepətiən, in tətalkut aru əmə ohni, mēmā otiuvi rəkis nətəmimi, kəni kotəfəri nərgīn ohni.* Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei mēmā nətəmimi okotəfəri nərgi iətəm təmahlī=pa in tuva, in iətəmimi rəha nəniən nīpəhriənīən, in səniəmā iətəm tətəiua. ¹⁹ Mosis təməfən Lou kəm təmahlī, mətəu itəmahlī kətiəh mīne təsol viviən Lou əha mīne. ?İtəmahlī nəutalkut mēmā nəkotohamu iəu o nak?”†

²⁰ Kəni nīmənīn nətəmimi kotəni mēmā, “!Nəman! !Narmin tərāh kəti u tətətig lam! ?Pəh təni mēmā otoh ik mīne?”

²¹ Kəni İesu təmənī=pən kəm lah mēmā, “İəu iəmol uək kətiəh əmə,‡ kəni itəmahlī rəfīn, narmitəmahlī tatiuvig ohni. ²² Mətəu itəmahlī mīn nautol uək e Sapət, nəutəhgi=pən nəsuwalkələh e nian əha, mautohtəu=pən Lou rəha Mosis.Ş (Nīpəhriənīən, səniəmā Mosis əhruahru in təmətuəuīn noliən əha, mətəu tīpītəmahlī mīn ilah kəmotətuəuīn.)* ²³ Mətəu nian rəfīn, itəmahlī nəutəhgi=pən nəsuwalkələh e nian rəha Sapət mautil mēmā onəsotətgəhliən Lou rəha Mosis.† ?Kəni təhro nīəməha tatol itəmahlī mətəu-inu iəu iəmol vivi agīn nīpəti iətəmimi e nian rəha Sapət?‡ ²⁴ Otəpəh nakiliən noliən rəhak u iətəm nəmoteruh əmə e nəhmtitəmahlī, mətəu onəkotəkeikei motətəlig e natimnati iətəm nəsoteruhīən e nəhmtitəmahlī, kəni motakil e nətəligiən iətəm təhruahru.”Ş

Nətəmimi kəmotəghati e Kristo

²⁵ Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni mēmā, “?Təhrol əha? ?Suah u inu, nətəmi asoli kotəni mēmā okotuhamu?”* ²⁶ Mətəu oteruh-to. In tinətəgətun pətigəm əmə

* **7:18** Jon 5:41; 8:50,54 † **7:19** Nətəmi asoli mīn rəha nətəm İsrəl, kəmautəsəl e suaru o nohamuīən İesu e Jon 5:18 mīne 7:25. E Lou rəha Mosis, Uhgīn tətəniəhu nohamuīən iətəmi (Eks 20:13). ‡ **7:21** Jon 7:23; Jon 5:2-9 Ş **7:22** Lev

12:3 * **7:22** Jen 17:9-14; 21:4 † **7:23** Nətəm İsrəl, nətəligiən rəhalah tol lanəha. Nəmā lou keiu, kəni kuol pisin e lau mīn, nəmā natol kəti iətəm tatol ik nətətgəhli mīn kəti mīn, kəni onəkeikei məhrun mēmā lou nak u in iahgin. Nati əpnəpīn mēmā kəsegəhaniən noliən uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm İsrəl ilah kīnotəhrun rəkis mēmā nəhgi-pəniən iətəmi, in iahgin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmā okəhgi=pən suakəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkeikei kəhgi=pən e nian əha, kəni səniəmā noliən tərāh. Nətəligiən rəha İesu tol lanu mēmā, nəmā ilah kəutegəhan nəhgi-pəniən nəsuwalkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkeikei motegəhan o nol viviən nīpəti iətəmimi kəti nəmā nīmisiən uə nərahīən kəti tətətig lan e nian rəha Sapət. ‡ **7:23** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6

Ş **7:24** Aes 11:1-3; Jon 8:15 * **7:25** Jon 7:1

nətəmimi əpəha e nəhmti nətəmimi mətəu suah kəti təsahian ohni. ?Təhro nəmə nak nətəmi asoli mīn kīnotəhrun rəkis məmə in Krīsto iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa? ²⁷ Mətəu kitah kotəhrun ikin suah u təmsipən ikin. Mətəu nian Krīsto in otuva, ko iətəmi kəti təsəhrunian ikin in tatsipən ikin.”†

²⁸ Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətun nətəmimi e Nīmə Rəha Uhgīn. Kəni in təmagət əfəməh mətəni pətīgəm məmə, “Nikitəmah təhti məmə nəkotəhrun iəu, kəni motəhrun mīn ikin iəmsipən ikin, mətəu itəmah nəkotəruru. Iəu, iəməsuvaian e nətəligian əmə rəhak. Uhgīn təmahlī=pa iəu iəkuva. Kəni Uhgīn, in nīpəhriənian. Itəmah nəkotəruru in, ²⁹ mətəu iəu iəkəhrun,‡ mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in təmahlī=pa iəu iəkuva.”

³⁰ O nati u, nətəmi asoli mīn kəmotolkeikei məmə soldia mīn okotaskəlim Iesu, mətəu kəti təməsea-pənian mek, mətəu-inu təsol əhanəhian nian rəhan. § ³¹ Mətəu e nīmənin nətəmimi ikin əha, ilah tepət kəmotəhatətə lan, kəni motəni məmə, “Nəmə Krīsto tuva, kəni ko in təsolian nəmtətian tepət tapirəkis ilah mīn u suah u Iesu tatol.”*

*Soldia mīn rəha
Nīmə Rəha Uhgīn kəməhuva
məmə okotaskəlim Iesu*

³² Kəni nian Fərəsi mīn kəmotətətu nīmənin nətəmimi kəutasiuan-asiuən e Iesu lanəha, ilah mīne pris asoli mīn kəmotahli=pən soldia mīn nətəm kəutəhtul o Nīmə Rəha Uhgīn məmə okotaskəlim Iesu.†

³³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm nīmənin nətəmimi məmə, “Iəu iətətig nian təkuəkir əmə kitah mīn itəmah, kəni uərisig, iəkītəlig=pən mīn o iətəm təmahlī=pa iəu. ³⁴ E nian u, itəmah onəpanotəsal lak, mətəu ko nəsotəhian iəu; mətəu-inu ikin əha, iəu iətuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaian ikin.”

³⁵ Kəni nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel kīnəutətapuəh-ətapuəh o lah mīn məmə, “? In otuvən iə əha məmə kitah okəsoteruhian in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutətig e nītəni pisin pisin mīn ilah Nanihlua‡ mīn, məmə otəgətun ilah? ³⁶ In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsal lan, mətəu kəsoteruhian in, mətəu-inu ikin əha in tətuvən ikin, ko kitah kəsəhuvənian ikin. ?Nəghatian nak u, nīpətīn tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəghian pəhriən

† **7:27** Nətəmimi kotəhrun məmə Iesu təmepət əha Nasərit, kəni in rəhan u məmə mīne tatə u Josip mīne Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhrun məmə Krīsto in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nīkilah təhti məmə in otuva əmə, nətəmimi ilah okotəruru ikin in təmsipən ikin. ‡ **7:29** Mat 11:27 § **7:30** Mat 26:18 * **7:31** Jon 2:23; 4:48 † **7:32** Jon 7:45-48 ‡ **7:35** Nanihlua, Ianihlua – Afin-to e tiksīnəri.

37 Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkis e nian min nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təməhtul əpəha e nəhmti nətəmimi magət əfəməh məmə, “! İətəmimi iətəm tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmnim![§]* 38 İətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın u tətəni lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfən nəmiəgəhiən pəhriən, in otsipən e nikin, təhmen e nəhmti nəhu iətəm tətəpuəl-apuəl mətəri mətaiəh pətigəm.’ ”† 39 Iesu təməni nəghatiən u, mətəghati e Narmin Rəha Uhgın u uərisig in otəpanəfən kəm nətəmi min u kotəhatətə lan.‡ Mətəu e nian əha, Narmin Rəha Uhgın, təsuva əhanəhiən e nətəmimi, mətəu-inu Uhgın təməsəfəri əhanəhiən Iesu. §

Nətəmimi kəmotəuəri ilah min o Iesu

40 Nian nətəmimi əha ikin kəmotətəu nəghatiən u, kəni nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in iəni rəha Uhgın u, aupən kəmatəghati lan.”

41 Mətəu nəuvein min ilah kotəni məmə, “Suah u, in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.”

Mətəu in pisin min nəuvein kotəni məmə, “? Nikitəmah təhti məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa təhrun nisipəniən e Kaləli? !Kəpə!^{*} 42 Nauəuə rəha Uhgın tətəni məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa otəkeikei misipən e nəuaniləuis rəha Tefit, e taun u Petlehem, ima Tefit aupən.”† 43 Tol lanəha, kəni nımənin nətəmimi min u, kəmotəuəri ilah min o Iesu. 44 Kəni nəuvein kotəni məmə okotaskəlim in, mətəu iətəmi kəti təməsea-pəniən mek.

Nətəmi asoli min rəha nətəm İsrəl kəməsotəhatətəiən e Iesu

45 Kəni soldiə min kəmohtəlig məhuvən o pris asoli min mine Farəsi min, kəni nətəmi asoli min əha kəmotətəpuəh o lah məmə, “?Təhro nəsotələsiən Iesu məhuva?”

46 Kəni soldiə min əha kotəni=pən kəm lah məmə, “! İəməsotələsiən mətəu-inko suah kəti təsəghatiən təhmen lan!”

47 Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? In tiniuvi=pən nətəligiən rəhatəmah min e rəhan nəghatiən eiəu?

48 ?Nəmoteruh rəkis rəhatah kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti təməhatətə lan? 49 Mətəu nətəmi əpnəpən min, ilah kotəruru ağin Lou rəha Mosis, tol lanəha, Uhgın otərəkin ilah.”

50 Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikin ilah min. Suah u inu aupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.‡ Kəni in təməni=pən

§ 7:37 “Nəuəuəiən” in nəghatiən əuhlin tətəgətun məmə kitah kotəkeikei motos Uhgın təhmen e iətəmimi iətəm tətəuəuə təkeikei məmnim nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnim!” in nəghatiən əuhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” * 7:37 Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † 7:38 Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ 7:39 Jon 1:33; Uək 2:17,33 § 7:39 Jon 12:23,32; 13:31,32 * 7:41 Jon 1:46 † 7:42 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 ‡ 7:50 Jon 3:1

kəm lah məmə, ⁵¹ “?Təhro? ?Təhruahru e Lou rəhatah məmə kitah okotəni pətigəm nalpinian rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupəniən motəhrun vivi, konu, məsoteh əhruahruian nati nak iətəm in tatol?”

⁵² Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin min Nauəuə Rəha Uhgın. Ik onəkeruh məmə iəni kəti ko təsisipəniən Kaləli.”

⁵³ Kəni nətəmimi kinotohtəlig=pən min məutəhuvən lahuənu min. §

8

¹ Mətəu Iesu təmuvən əpəha e nitəuət u, nərgin u, Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Pətan iətəm təmapili ilau iərman pisin u səniəmə rəhan iərman

² Kəməni lauig, ləplapin agin, kəni Iesu təmitəlig=pən min e Nimə Rəha Uhgın. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva, motuhapumın=pən ilah min ohni, kəni Iesu təməharəg kəni minətuəuin mətəgətu ilah.

³ Kəni nəgətu min rəha Lou mine Farəsi min kəmotələs pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul əupən e nəhmtilah. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e nəhmtilah məmə tətapili ilau iərman kəti səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁴ Kəni nətəmi asoli min əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətu, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə in tətapili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁵ E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə, pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apin motəhtimu.* ? Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?” ⁶ Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-ekəu, pəh ilah moteruh=pən nolian tərəh nəuvein lan, məmə ilah kotəhrun nakiliən nolian rəhan.† Mətəu Iesu təpnəpin əmə, məməhli-əməhli mətətəi nati e niftəni e nəuanəhlmin.

⁷ Ilah kəməutəhtul məutəhtul məutətapuəh e nəghatiən u kəm in, kəni in təhtul, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah kəti u ikinu, in təsoliən nolian tərəh nian kəti mine, pəh in otaupən məhti pətan u.”‡ ⁸ Kəni in məməhli-əməhli min, mətətəi nati e niftəni e nəuanəhlmin. ⁹ Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kinəutan kətiəh kətiəh, məutəgim. Nauəhli min kotaupən motəgim kətiəh kətiəh, motəpəh əmə Iesu mine pətan əha.

§ 7:53 E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris əupən, nəghatiən u Jon 7:53–8:11 tikə. * 8:5 E Lou rəha Mosis pətan mine iərman ilau pəti okəkeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † 8:6 Nikilah təhti məmə niki Iesu otasəkəhrin pətan əha, konu ilah okotəni məmə in təsitəu-pəniən Lou rəha Mosis. ‡ 8:7 Dut 17:7; Rom 2:1,22

10 Kəni Iesu təməhtul əhruahru mın lan məni=pən kəm pətan məmə, “?Pətan, nətəmimi mın u kəmotəhruvən? ?Kəti təsuvaian məmə otəni pətigəm rəham nalpiniən?”

11 Kəni pətan əha təməni=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, ilah kohkə.”

Kəni Iesu təni=pən məmə, “İəu mın, ko iəsəni pətigəmiən rəham nalpiniən. Mətəu atuvən, mol naunun e nolian tərəh mın.”§

Iesu in nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

12 Kəni Iesu təmətəghati mın kəm lah, mətəni məmə, “İəu u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni.* İətəmimi iətəm tətətu=pa iəu, ko in təsaliuəkian e napinəpuian nian kəti mine, mətəu in otos nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhan.”†

13 Kəni Fərəsi mın kəmotəni=pən kəm in məmə, “! İk nətəfu pətigəm ik lanko, mətəu iətəmi kəti təsolian rəhan aru nəfigəmiən, kəni tol lanko, rəham nəghatiən ko təsəhtulian!”‡

14 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Əuəh, nıpəhriənian məmə iəu aru əmə iətəni pətigəm iəu. Mətəu rəhak nəghatiən in tətəhtul pəhriən, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin, kəni məhrun mın ikin iatuvən mın ikin,§ mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni motəruru ikin iatsipən ikin.*

15 “İtəmah u, nəutakil nolian rəha iətəmimi e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. Mətəu iəu iəsakiliən nolian rəha iətəmi lanəha, məsakiliən iətəmi kəti. 16 Mətəu nəmə iəu, iəkakil nolian rəha nətəmimi, oiəkol e nolian iətəm təhruahru, mətəu-inu səniəmə iətakil e nətəligiən əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgın iətəm təmahli=pa iəu, rəhatimlau nakiliən in kətiəh əmə. 17 E Lou rəhatəmah, kəmətəi məmə, nəmə iətəmimi keiu, katuol nəfigəmiən o nəghatiən kəti, kəni nəghatiən u, in otətəhtul.† 18 Kəni rəueiu əha, iəu iətəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva, in mın tatol nəfigəmiən ohniəu.”‡

19 Kəni tol lanəha, ilah kinəutətəpuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?”

Kəni in təni məmə, “İtəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru mın rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun mın rəhak Tatə.”§

20 Iesu təməni nəghatiən u e Nımə Rəha Uhgın əhruahru, nian in təmətəgətuən nətəmimi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən

§ 8:11 Jon 3:17; 5:14 * 8:12 Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 † 8:12 Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nəh 21:23-24 ‡ 8:13 Jon 5:31 § 8:14 Jon 13:3; 16:28 * 8:14 Nəghatiən rəha Iesu in nıpəhriənian mətəu-inu təmsipən e Uhgın, kəni mətətəlig e Uhgın, kəni Uhgın in nıpəhriənian. † 8:17 Dut 19:15 ‡ 8:18 Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 § 8:19 1Jon 2:23

māni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvəniən maskəlīm in, mətəu-
inu təsol əhanəhiən nian rəhan.

Iesu təmsipən ilis

²¹ Kəni Iesu təmətəni=pən mīn kəm lah məmə, “Iəu iəpanagim rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsəl lak. Mətəu itəmah onəkohmis, kəni təfagə tərəh u rəhatəmah* otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nə səhuvaian ikin.”

²² Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, “? Nəghatiən əha Iesu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin, ni pətən tətəni nak? ?Nəmə təhro in otohamu aru in, uə?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Imatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imak əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin, meiuaiu=pa. Itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u.† ²⁴ Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah onəpanohmis e noliən tərəh mīn rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəhatətəian lak məmə Iəu U Inu,‡ kəni itəmah onəkohmis, kəni noliən tərəh mīn rəhatəmah okotatig agin e təmah.”§

²⁵ Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “!Ei! ?Ik pəh konu?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah aupən, mətəuarus=pa u rəueiu. ²⁶ Natimnati tepət iətəm iəkəhrun nəniən e təmah, kəni məhrun nakiliən noliən mīn rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatiən in ni pəhriənən əmə. Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati mīn iətəm iəmətəu ohni, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu.”

²⁷ Mətəu ilah kəsotəhrunian məmə Iesu in tətəgətun Tatə Uhgīn. ²⁸ Tol lanəha, in təni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri rəkis Nəti Iətəmimi,* nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu.† Kəni onəpanotəhrun mīn məmə iəsol aruiən nati kəti e rəhak nətəligiən. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgīn təməgətun iəu lan.‡ ²⁹ Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətətig

* **8:21** Nian Iesu tətəni “təfagə tərəh u,” nəmə nak in tətəghati e təfagə tərəh iətəm kəsotəhatətəian lan (Jon 9:41). † **8:23** Jon 3:31 ‡ **8:24** E kopi əuas mīn rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u rəha Iesu, “Mə Iəu U Inu,” təməni u ikinu mīne ikin mīn tepət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatiən kəti iətəm Uhgīn təmətəni o nəni aruiən nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “Iəu Iətətig.” Afīn-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iesu tətəni nəghatiən əha, matol əpu in məmə in Uhgīn. Iesu in tətəni məmə in Uhgīn. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 § **8:24** Rəueiu Iesu in təsəghatiən əmə e noliən tərəh asoli iətəm kəsotəhatətəian lan, mətəu tətəghati e noliən tərəh mīn rəfin agin iətəm nətəmimi əha kəmotol. * **8:28** Jon 3:14; 12:32-33 † **8:28** “Iəu u inu” — Afīn-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:28** Jon 14:24

itimplau min. In täsəpəhiän iəu iəkan pisin, § mətəu-inu, nian rəfin, iatol natimnati min iətəm nikin tətəgiän ohni.”*

³⁰ Nian Iesu təmətəni nəghatiän min əha, nətəmimi tēpət kəmotəni niphəriänian lan.

Niphəriänian

tateuvi rəkis itəmi

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm nətəm Isrel min u kəmotəni niphəriänian lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlīm əskasik nəghatiän min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi min.† ³² Kəni itəmah onəkotəhrun niphəriänian, kəni niphəriänian u, otitis itəmah məmə nəsəhuva minian motol slef.”‡

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u namipi Epraham, § itimah u iəsotol aginiän slef* min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatiän u məmə, ‘Niphəriänian otitis itəmah, nəkotəpiə.’”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Niphəriänian agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kəutol nolian tərah, kəni nolian tərah u, in tətərmənig e lah, kəni mətaskəlīm matol ilah kəutəhuva rəhan min slef.† ³⁵ Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsəgəhanian məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərmənig tətəgəhan lan məmə nətən tətətig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə. ³⁶ !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgın tatitis itəmah, kəni tatitis pəhriän agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva minian motol slef! ³⁷ İəkəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsəl e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsotolkeikeian məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatiän.‡ ³⁸ İəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təməni kəm təmah.”

³⁹ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “! Mətəu tatə rəhatimah, in Epraham!”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan nolian min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipin əhruahru, mətəu-inu nəsotosian nolian min rəhan. § ⁴⁰ İəu iətəni pətigəm nəghatiän pəhriän kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgın, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ? Nikitəmah təhti məmə nolian rəha Epraham tol lanəha? ⁴¹ İtəmah nəutohtəu=pən əmə nolian əmə rəha tatə rəhatəmah.”

§ 8:29 Jon 16:32 * 8:29 Jon 4:34; 5:30; 6:38 † 8:31 2Jon 1:9 ‡ 8:32 Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 § 8:33 Luk 3:8 * 8:33 “slef” – Afin-to e tiksınəri. † 8:34 Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ 8:37 Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § 8:39 Rom 2:28-29; 9:7-9

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u səniəmə kəlkələh mīn e suaru. Uhgīn əmə in Tatə rəhatimah.”

Nənəti Setən

⁴² Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgīn pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itəmah onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikīnu.* Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. Iəu iəməsuvaian u ikīnu e rəhak aru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa iəu.

⁴³ “? Mətəu təhro nəsotəhrunian nīpəti nəghatiən rəhak? ! Mətəu-inu nəsolkeikei aginiən məmə nəkotətəu rəhak nəghatiən! ⁴⁴ Itəmah, rəhatəmah noliən təhmen əmə e noliən rəha tatə rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itəmah nəkotolkeikei noliən nəuan.† Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəiniən,‡ tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təməki e nīpəhriənian, mətəu-inu nīpəhriənian tikə lan. Nian in tətəiua, in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuaian, kəni in tatə rəha neiuaian mīn.

⁴⁵ “Mətəu iəu iətəni nīpəhriənian əmə kəm təmah, kəni tol lanəha, itəmah nəsotəhatətəian e rəhak nəghatiən. ⁴⁶ ?Təhro? Itəmah kəti u ikīnu təhrun nəgətunian məmə iəu iəmol noliən tərəh kəti mīne? ? Nəmə iəu iətəni nəghatiən pəhriən mīn, kəni təhro itəmah nəsotəhatətəian lak? ⁴⁷ Iətəmi rəha Uhgīn, in tatətəlig e nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu itəmah səniəmə nətəmi rəha Uhgīn. Tol lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgīn.”

Iesu mīne Epraham

⁴⁸ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni məmə, “! Nəman! ! Itimah inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm Səmeriə kəti. ! Ik, narmin tərəh kəti tətətig lam!”

⁴⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Narmin tərəh tikə lak, mətəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mətəu itəmah, nətərəkin nərgək. ⁵⁰ Iəu iəsalkutiən o nərgin asoli, mətəu iətəmi kəti in tətəlkut ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmi rəfin. ⁵¹ Nīpəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiak, ko in təsimiən nian kəti mīne.”

⁵² Kəni nətəmi mīn əha kotəni=pən kəm in məmə, “! Rəueiu inotəhrun məmə narmin tərəh kəti tətətig lam! Epraham təmimis, kəni iəni mīn kəmoħmis mīn, mətəu ik nətəni məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiam, ko in təsimiən nian kəti. ? Nəghatiən nak u? ⁵³ ? Ik nəkapirəkis Epraham u tipitimah tinimis rəkis? ? Kəni mīne iəni mīn u kinohmis rəkis? ? Kəni nəkəmə ik iətəmi nak?” S

* **8:42** 1Jon 5:1 † **8:44** 1Jon 3:8 ‡ **8:44** E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəiniən. In təməni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsimis aginiən.” Mətəu Setən təmətəghati lanu, məuhlin nəghatiən iətəm Uhgīn təməni e Jen 2:17. § **8:53** Jon 4:12

⁵⁴ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nisaiən in nati əpnapin əmə. Mətəu rəhak Tatə u itəmah nəutəni məmə in Uhgın rəhatəmah, inəha in tətəfəri iəu mətəfən nisaiən kəm iəu. ⁵⁵ Itəmah nəkotəruru in, mətəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruru in, kəni in otol iəu məmə iəu iətəmimi rəha neiuəiən, təhmen əmə e təmah. Mətəu iəu iəkəhrun in, kəni iəu matol nəuiian. ⁵⁶ Tipitəmah u Epraham, nikin təmagiən pik məmə in otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhrun məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nikin təmagiən-pik.”

⁵⁷ Kəni nətəmimi min u kəmotahi motəni məmə, “!Nəman! ! Ik nəsos əhanəhiən nu fifti mine! Nəməhro mafu Epraham?”*

⁵⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nian Epraham təməsair əhanəhiən, mətəu Iəu İtatig.”†‡

⁵⁹ Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan;§ mətəu Iesu təməhluaig, kəni miet e Nimə Rəha Uhgın matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

¹ Kəni nian kəti, Iesu təmalieuək mətən, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis. ² Kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə, “İəgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O noliən tərəh rəhan, uə noliən tərəh rəha tatə mine məmə rəhan?”*

³ Mətəu Iesu təni məmə, “Nəhmti suah u təmərah, mətəu səniəmə e noliən tərəh rəhan, uə e noliən tərəh rəha tatə mine məmə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Uhgın otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhan.†‡ ⁴ Nian tətian əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha Uhgın, iətəm təmahli=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva, kəni iətəmimi in təruru noliən uək.* ⁵ Nian iəu iətətiğ əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhəgəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni.”†

⁶ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni, mol nəmit lan, kəni mos nəmit əha, mol=pən e nəhmti suah

* **8:57** Epraham təmimis minos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa.

† **8:58** Nian Iesu təməni min məmə, “Iəu İtatig,” tatos nərgi Uhgın (Eks 3:14), təhmen e “Mə Iəu U Inu” (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pən əmə məmə in təməni məmə in Uhgın əhruahru. Afın-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:58** Jon 1:1; 17:5; 17:24

§ **8:59** Lev 24:16 * **9:2** Luk 13:2-3 † **9:3** Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətapuahian min tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvəniən pik o nəghatiən min tol lanu, mətəu in təmətəgətun ilah məmə kotəh nəsanəniən rəha Uhgın. ‡ **9:3** Jon 11:4

§ **9:4** Nian Iesu tətəni məmə, “Nian tətian əhanəh,” nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhiən, mətəu-inu in Nəhəgəhagiən (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pən rəhan nimisiən. * **9:4** Jon 12:35-36 † **9:5** Jon 1:4

kæha.‡ 7 Kæni Iesu tæni=pæn ohni mæmæ, “Onækuvæn e noan næhu Sailoam, kæni mæueiu næhmtæm.” (Nærgin u Sailoam, nipætîn tæni mæmæ, “Kæmahli=pæn.”) Kæni suah kæha, tæmuvæn, mæueiu næhmtîn. Nian tæmitælig=pa, mætæu næhmtîn tinæuvir, kæni minateruh nati. §

8 Kæni nætæmimi iman ikin, mine nætæm min u nætæm kotæhrun in, mæmæ in iætæmimi kæti nian ræfin tæteasiæ o mæni o nætæmimi, ilah narmilah tæmiuvig pik ohni. Kæni kinautætapuæh-ætapuæh o lah min mæmæ, “!Ei! !Oteruh-to! ? Suah u inu, nian ræfin tætæharæg mæteasiæ o mæni o nætæmimi?”

9 Kæni nætæmimi næuvein kotæni mæmæ, “Ðuæh, inæha.”

Kæni mætæu næuvein kotæni mæmæ, “Kæpæ. Tæhmen æmæ lan, mætæu sæniæmæ in.”

Mætæu suah kæha tæni mæmæ, “!Iæu u inu!”

10 Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Næhmtæm tæmæhro mæuvir?”

11 Kæni in tæni mæmæ, “Suah u, nærgin u Iesu, in tæmol næmit næuvetîn kæni mol=pæn e næhmtæk, kæni mæni mæmæ, ‘Uvæn æpæha Sailoam, mæueiu næhmtæm.’ Kæni æmeiko, iæmuvæn. Nian iæmæueiu næhmtæk, mætæu næhmtæk tinæuvir, inateh nati.”

12 Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Mætæu suah tætatig iæ?”

Kæni in tæni mæmæ, “Iæu iækærruru.” 13 Kæni nætæmimi kæmotælæs suah u næhmtîn tæmærah aupæn, mæhuvæn kæm Faræsi min. 14 Nian u, iætæm Iesu tæmol=pæn næmit e næhmti suah kæha kæni mol vivi, in nian ræha Sapæt.

15 Kæni Faræsi min kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Næmæhro næhmtæm tæuvir?”

Kæni suah kæha tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iesu tæmol=pæn næmit e næhmtæk, kæni iækuvæn mæueiu rækis, kæni næhmtæk tæuvir, iateruh nati.”

16 Kæni Faræsi min næuvein kæmotæni=pæn mæmæ, “Suah ko tæsisipæniæn o Uhgin, mætæu-inu, in tæsitæu-pæniæn lou ræha Sapæt.”

Mætæu Faræsi min næuvein min kotæni mæmæ, “? Mætæu tæhro? Suah kæha sæniæmæ in tatol noliæn tærah. Iætæm tatol noliæn tærah tærruru noliæn næmtætæniæn kæti lanæha.” Kæni ilah kæmotæuæri ilah min o næghatiæn u.

17 Kæni ilah kæmotætapuæh min ohni mæmæ, “? Suah kæha tæmol vivi næhmtæm, kæni nikim tæhti mæmæ in iætæmimi nak?”

Kæni in tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “In iæni kæti.”

18 Mætæu nætæmi asoli ræha nætæm Isrel kæsotæniæn nipæhræniæn lan mæmæ suah u aupæn næhmtîn tæmærah, mætæu ræueiu æha, tinætair. Tol lanæha, ilah kæmotæuæni=pæn e ræhan tatæ mine mamæ kiæuva, 19 kæni kæmotætapuæh o lau mæmæ, “?

‡ 9:6 E nian æha, nætæmimi nikilah tæhti mæmæ næghæniæn tatol uæk tæhmen e mærsin. Næmæ tæhro, noliæn u ræha Iesu tæmasiru e iætæmimi æha mæmæ otæhatæta e næsanæniæn ræhan. § 9:7 Aes 35:5

Təhro? ?Nətītəlau u suah u? ?Itəlau onəkuəni-to məmə nian in təmair=pa, kəni nəhmtin təpīs? ?Okəmə nīpəhriənīən, kəni nəhmtin təməhro məuvīr?”

²⁰ Kəni rəhan māmə mīnə tatə kuəmə “Itīmīlau iəkuəhrun məmə nətītīmīlau əha, kəni itīmīlau iəkuəhrun məmə təmair=pa, nəhmtin tərāh. ²¹ Mətəu itīmīlau iəkuəruru məmə, rəueiu əha, kəməhro nəhmtin tair. Kəni itīmīlau iəkuəruru mīn məmə iətəmimi pəh təmol nəhmtin təuvīr. Təuvīr məmə itəmāh nəkotətəpuəh ohni. In tīnepət rəkīs, in təhrun nənīən natīmīnati mīn rəfin kəm təmah.” ²² Rəhan tatə mīnə māmə, kəmuəni lanəha, mətəu-inu ilau kətuəgin e nətəmi asoli mīn rəha Isrel, mətəu-inu ilah kīnotələhu rəkīs nəghatīən kəti məmə, iətəmimi iətəm tətəni pətīgəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, kəni ilah okotahli pətīgəm e nīmə rəha nuhapumīnīən.*

²³ Tol lanəha, rəhan tatə mīnə māmə, ilau kəmuəni məmə, “In tīnepət rəkīs, təuvīr məmə itəmāh nəkotətəpuəh ohni, pəh in təni.”

²⁴ O nati u, ilah kəmotauīn=pən mīn e suah kəha iətəm nəhmtin təmərah aupən, məmə otuva məhtul aupən e nəhmtīlah. Kəni kəmotahi motəni məmə, “Əni nīpəhriənīən kəni məfəri nərgī Uhgīn. Itīmāh iəkotəhrun məmə suah u, in iol təfagə tərāh.”

²⁵ Mətəu suah u təni məmə, “Iəu iəkəruru məmə suah u in iol təfagə tərāh, uə kəpə. Nati kətīəh əmə iətəm iəu iəkəhrun. Aupən nəhmtək təməu, mətəu rəueiu inətair.”

²⁶ Kəni ilah kīnəutətəpuəh mīn ohni məmə, “?Təməhro ik? ?Təməhro lanu mol nəhmtəm tair?”

²⁷ Mətəu in təni məmə, “Iətəmīnī=pīnə rəkīs kəm təmah, mətəu itəmāh nəkotətəligīən lak. ?Təhro nəkotəni məmə iəkəni mīn? ?Itəmāh mīn nəkotəni məmə rəhan u itəmāh!?”

²⁸ Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, “!Ah! !Ik u rəhan iətəmimi! !Mətəu itīmāh u, nətəmimi rəha Mosis!†

²⁹ Itīmāh iəkotəhrun vivi məmə Uhgīn təmətəghati kəm Mosis, mətəu suah ko, iəkotəruru məmə təmsīpən iə.”‡

³⁰ Kəni suah kəha təni məmə, “!Nəman! !Narmək təmiuvīg pīk! !Suah u in təmol vivi nəhmtək, mətəu itəmāh nəkotəruru ikin təmsīpən ikin! ³¹ Kitāh kotəhrun məmə Uhgīn təsətəligīən e nətəm kautol nolīən tərāh. !Mətəu iətəmi tātīsīai Uhgīn,

* **9:22** Nəmə kotahli pətīgəm nətəmimi nəuvein e nīmə rəha nuhapumīnīən, kəni nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah nətəm kotərah. † **9:28** Jon 5:45 ‡ **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, təməuvīr məmə ilah okotəhrun məmə Iesu təmsīpən o Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn əmə təhrun nol vivīən iəmnəu. Nəuvētīn mīn u, Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə nīən Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu mīn okotəuvīr (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nəhmtīlah təu o natīmīnati mīn rəha Uhgīn, kəni kəutəpəh nītəu-pənīən Iesu.

kəni matol nəuian, Uhgín tətətəlig lan! § 32 E nətuəuinian nian, mətəuarus=pa u rəueiu, kəsətəu əhanəhian iətəmi kəti təmol vivi iətəm nəhmtin təməpis kəti iətəm təmair=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tinəuvir. 33 Nəmə iətəmi kəti təsisipəniən e Uhgín, ko təsol aginiən nati kəti. Mətəu təhruahru əmə məmə in tatsipən e Uhgín.”*

34 Kəni ilah kəmotahi min motəni məmə, “!Nəman! Ik iətəmi rəha noliən tərəh nian min rəfin əmə, tətəuvin e nian nəmair=pa mətəuarus=pa u rəueiu. ?Nəkəhro məmə nəkəgətun itimah?” Kəni ilah motəraki pətigəm lan.†

Nətəligian rəha Farəsi min, təhmen e iətəm nəhmtin təpis

35 Kəni Iesu təmətəu nəghatiən məmə kəmahli pətigəm suah u e nimə rəha nuhapuminian, kəni in təmuvən meruh, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti Iətəmi?”

36 Kəni suah u təni məmə, “?Iətəmi asoli, iətəmi ko in pəh? !Əui! Əni=pa-to, pəh iəu iəkəhatətə lan.”‡

37 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu əha, ik ninəh rəkis in. Suah u, mə inu iəu, iətəghati kəm ik u rəueiu.”§

38 Kəni suah u təni=pən kəm Iesu məmə, “Iərməniğ, iəu inəhatətə lam əha rəueiu.” Kəni in masiəulən=pən kəm in, kəni mətəfaki kəm in.*

39 Kəni Iesu təməni məmə, “Iəu iəmuva e nəhue niftəni u məmə iəkakil nətəmi məuəri ilah, kəni tol lanəha, nətəmi nəhmtilah təməpis, okoteh nati, kəni nətəmi min u kauteh nati, nəhmtilah otəpis.”†

40 Kəni Farəsi min nəuvein əha ikən, kəmotətəu nəghatiən lan, kəni kotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik nətəni məmə nəhmtitimah min təpis?”‡

41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nəhmtitəmah təpis, oiəsəniən məmə itəmah nəkotəkeikei motos nalpinian o təfagə tərəh min rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə nəhmtitəmah təuvir, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərəh min rəhatəmah tətətig əhanəh e təmah.”§*

§ 9:31 Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 * 9:33 Jon 3:2 † 9:34 Jon 9:2;

Aes 66:5 ‡ 9:36 Rom 10:14 § 9:37 Jon 4:26 * 9:38 Mat 28:9 † 9:39 Aes

6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ‡ 9:40 Rom 2:19 § 9:41 Nian Iesu tətəghati e noliən

rəha nehian, tətəghati e noliən rəha nehian e nəhmti nikitəmi. Farəsi min kəutəni

məmə kotəhrun nehian, kəni nipətin nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosis.

Lou tətəgətun ilah məmə noliən min nak ilah təfagə tərəh min, kəni mətəgətun

məmə Uhgín təkeikei mol nalpinian kəm lah o təfagə tərəh min rəhalah. Mətəu ilah

kəsotəhatətəiən e Iesu, tol lanəha Uhgín təsafəliən təfagə tərəh min rəhalah, mətəu

təfagə tərəh min rəhalah tətətig əhanəh e lah. * 9:41 Jon 15:22,24; Hip 10:28-31

10

*Iesu tāməghati əuhlin
e iətəmi rəha nəsalian e sipsip*

¹ Kəni təni məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tatuvən imə e nipai rəha sipsip, təsuvən-pəniən e namtihlua, mətəu in tətəri kəni matiuvigegəu məmə otuvən imə e nipai rəha sipsip,* in iakläh mine iohamu itəmi kəti.† ² Mətəu iətəmimi iətəm tatuvən=pən e namtihlua, in iətəm tətəsal o sipsip.‡ ³ Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtihlua, nian rəfin in taterəh e doə o suah u, kəni sipsip min kotəhrun nəuiian. Nian rəfin in tətauin e nərgi sipsip min kətiəh kətiəh, kəni in matit ilah mautohiet. ⁴ Nian in tatit rəhan min sipsip min mautohiet e nipai, in tətaupən e lah, kəni sipsip min kautəhuərisig lan, mətəu-inu kotəhrun nəuiian. ⁵ Mətəu ilah kəsotohtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotəruru, ilah okotəkeikei motəgim motəpəh, mətəu-inu ilah kotəruru nəuiian.”

⁶ Iesu tāməghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotəruru nipətin məmə tətəni nak.

Iesu in iətəmimi əhruahru rəha nəsalian e sipsip

⁷ Tol lanəha, kəni Iesu təməni=pən min kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iəu u, Namtihlua rəha sipsip min iətəm kautəhuvən=pən ikin.§ ⁸ Nətəmi min u nətəm kəmotəupən lak, ilah rəfin nətəmimi rəha nakləhiən əmə mine nohamuiən itəmi.* Mətəu sipsip min ko kəsotətəligian e lah. ⁹ Iəu u, iəu Namtihlua u. Iətəmi tətəva=pa iəu ikin, məmə otuvən imə, in otos nəmiəgəhiən. In otuva imə, miet muvən ihluə e iəu, kəni mos nimanuvehli əməmtəh təuvir:‡‡ ¹⁰ Mətəu iakläh, in tətəva əmə o nati kətiəh əmə. In tətəva məmə otakläh kəni mohamu itəmi, kəni mərəkin-rəkkin natimnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosian nəmiəgəhiən,§ kəni nəmiəgəhiən u otol niki nətəmimi tagian vivi.

¹¹ “Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Min.* Iətəmi təuvir u, iətəm tətəsal vivi o sipsip min, in nikin tagian əmə məmə otəfən nəmiəgəhiən rəhan o sipsip min.† ¹² Sipsip min,

* **10:1** Nipai rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm kətəhgi=pən sipsip min ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəmähli vivi ikin o kuri rarpin min mine laion min.

† **10:1** Jon 10:8,10 ‡ **10:2** E fes min u 1-5, namtihlua mine iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kətuəgətun=pən Iesu, konu nakläh min kautəgətun=pən nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel mine məsaia eiuə min e nian əha. Konu sipsip min kətuəgətun=pən nətəmimi min rəha Ughin. § **10:7** Jon 1:51; 14:6 * **10:8** Jer 12:1; Esik 34:2

† **10:9** Sam 118:20,22-24 ‡ **10:9** Dut 28:6 § **10:10** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31

* **10:11** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 † **10:11** Hip 13:20

ilah rəha İətəmimi rəha Nəsal Vivian e Sipsip Min. Mətəu İətəmimi kəti İətəm kətətəou məmə in otətəsal o sipsip min, in səniəmə İətəmi əhruahru rəha nəsalian o sipsip. Səniəmə in rəhan əha sipsip min. Kəni nəmə tafu kuri arpin kəti tuva məmə otus ilah, kəni in otaiu magim məpəh ilah. Kəni kuri arpin u, tuvən mus sipsip min nəuvein, kəni məhgi atiti ilah kətiəh kətiəh. ¹³ İətəmi tol lanəha, in otagim mətəu-inu kətətəou əmə in o nəsalian o sipsip min, mətəu e nikin, in təsəniən nati agin e sipsip min.

¹⁴⁻¹⁵ “İəu u inu, İəu İətəmimi rəha Nəsal Vivian o Sipsip Min. Tatə Uhgın in təhrun İəu, kəni İəu İəkəhrun in, ‡ kəni e nolian əhmen əmə, İəu İəkəhrun rəhak sipsip min, kəni rəhak sipsip min ilah kotəhrun İəu. İəu nıkkik tagian əmə, məmə oiəkımıs o nosmiəgəhian ilah. ¹⁶ Rəhak min nəuvein min sipsip əpəha İkin, İətəm ilah kəsotatigian e nıpai u, mətəu İəu İəkəkeikei mit min ilah kəhuva. İlah min, okəpanotəhrun nətəuiən nəuiak. Kəni sipsip min u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumin əmə ilah min motol kətiəh. Kəni İətəmimi kətiəh əmə, in otateruh ilah. §* ”

¹⁷ “Rəhak Tatə in tolkeikei pik İəu, mətəu-inu nıkkik tagian əmə məmə İəkəfən rəhak nəmiəgəhian o nətəmimi, məmə uərisig lanko, İəu İəkos min nəmiəgəhian rəhak. † ¹⁸ İətəmimi kəti tikə məmə otos rəkıs nəmiəgəhian rəhak, mətəu İəu aru əmə İəkəfən rəhak nəmiəgəhian mətəu-inu İəu əmə İəkolkeikei lanəha. İəu aru əmə İətos nepətiən məmə İəkəhlman e rəhak nəmiəgəhian, kəni İəu aru əmə matos min nepətiən məmə İəkəskəlım min rəhak nəmiəgəhian. Nati u inu, İətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm İəu məmə İəkəkeikei mol.” ‡

¹⁹ Kəni nətəm İsrəl u, ilah kəmotəhapu min ilah min. ²⁰ İlah tepət kəutəni məmə, “!Suah u narmin tərəh kəti tətətig lan! ! Rəhn-kapə tətəlməli! ?Təhro itəmah nətətəlig lan?”

²¹ Mətəu nəuvein min, ilah kəutəni məmə, “Nəghatian u, səniəmə nəghatian rəha İətəmi narmin tərəh tətətig lan. ? Nıkitəmah təhti məmə, narmin tərəh təhrun nol vivian İətəmi nəhmtin təməu, təuvir min?” §

*Nətəmimi kəmotəməki
e İesu, mətəu-inu in təməni
məmə in Nəti Uhgın*

‡ **10:14-15** Mat 11:27 § **10:16** Fes 16 u, in tətətəlig=pən e fes min 1-5. İkin əha, nıpai rəha sipsip tətəgətun nətəm İsrəl. İesu tətəuin e lah məmə rəhan min. Sipsip min İətəm kəutəmähli əhanəh e nıpai kəha, ilah u, nətəm İsrəl nətəm kəutəhatətə e İesu. Sipsip min İətəm İesu tətəni məmə ilah kəsotəmählian e nıpai u, ilah Nanihluə min. Nian in otəuin e lah, kəni ilah min okotətəlig e nəuiən, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətiəh, kəni İətəmimi kətiəh əmə, inu İesu, in otətəsal vivi ilah. * **10:16** Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efəs 3:6 † **10:17** Aes 53:12 ‡ **10:18** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 § **10:21** Eks 4:11

22 Tinuva e nian ræha nætəm Isrel iætəm kautol lafet kəti lan æpæha Jerusiləm. Nærgin u, lafet ræha Nol Vivian Min Nimæ Ræha Uhgîn.* 23 Inæha e nian ræha nætəpuian. Kəni Iesu tæmətaliuæk e fərantə kəti e Nimæ Ræha Uhgîn, nærgin u Fərantə Ræha Kig Solomən. 24 Kəni nətəmi asoli ræha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmæ, “?Onəhgîn kəni ik nəmanol itimah iəkotəhrun ik? Nəmə ik Kristo pəhriən iætəm Uhgîn təməni məmæ otahli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah.”†

25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmæ, “Iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah,‡ mətəu itəmah nəsotəhatətəian lak. Nəmtətian min u iætəm iatol e nærgi rəhak Tatə, ilah kautol nəfigəmiən e nəghatian rəhak,§ 26 mətəu itəmah nəsotəhatətəian lak, mətəu-inko itəmah səniəmæ rəhak min sipsip min.* 27 Rəhak sipsip min ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah kəutuərisig lak. 28 Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhian itulin u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsəhmisian nian kəti mine. Kəni iətəmiimi kəti mine ko təsiuvi rəkisian ilah e nəhlmək.† 29 Rəhak Tatə iætəm təməfa ilah kəm iəu, in təsənən tapirəkis natimnati min rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisian ilah e nəhlmin.‡ 30 Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiah əmə.”§

31 Kəni nətəm Isrel kəmotəmki min kəpiel apin, məmæ okotəhti in lan. 32 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmæ, “Iəu inol rəkis nəmtətian təuvir min tepət e nəhmtitəmah. Nəmtətian min əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmæ iəu iəköl. ?Mətəu nəmtətian əhro u itəmah nəkotəni məmæ onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”

33 Kəni ilah kotəni məmæ, “Itimah iəsotəniən məmæ iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni məmæ iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgîn. Ik iətəmiimi əmə, mətəu ik nətəni məmæ ik Uhgîn.”

34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmæ, “Kəmətei=pən aupən, e rəhatəmah əhruəhru Lou, məmæ Uhgîn təməni=pən kəm lah

* 10:22 Lafet əha kautol nikilah tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti, tikimir min ræha Isrel kəməutəluagin məhuvən imə e Nimæ Ræha Uhgîn, kəni mautes nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluagin ilah rəhalah min tikimir, kəni motəhgi pətigəm lah. Kəni konu motafəl vivi min Nimæ Ræha Uhgîn tuva masim min. Lafet əha, kətəni min məmæ lafet ræha Lait Min, mətəu-inu nətəmiimi kəmotasiəpən e lait min tepət e rəhalah lahuənu min. † 10:24 Luk 22:67-71 ‡ 10:25 Jon 8:58 § 10:25 Jon 5:36; 14:11 * 10:26 Jon 6:44 † 10:28 Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ 10:29 Jon 17:2,6,24 § 10:30 Dut 6:4; Jon 17:21-23

məmə, 'Itəmah uhgin min.*' 35 Kəni kitah kotəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgin, ko təsəuhliniən, in nīpəhrieniən əmə. Uhgin təməfa nəghatiən rəhan kəm nətəmimi nəuvein. ?Tol lanəha, nəmə Uhgin təmətəghati e nətəmi min u, kəni məni ilah məmə uhgin min, 36 kəni nəkotəhro məutahi iəu məutəni məmə iəu iətəni rah Uhgin mətəu iətəni məmə iəu Nəti Uhgin? Iəu u inu, iətəm Tatə Uhgin in təmələhu=pən iəu məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-penə iəu, məmə otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.

37 "Nəmə iəsoliən nəmtətiən min iətəm rəhak Tatə tatol, kəni sotəhatətəiən lak. 38 Mətəu nəmə iatol nəmtətiən min u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnəpin məmə itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən min, mətəu təuvir məmə onəkotəhatətə e nəmtətiən min rəhak. Kəni tol lanəha, itəmah onəmanotəhrun vivi agin məmə Tatə Uhgin tətətig lak, kəni iətətig e Tatə Uhgin."† 39 Tol lanəha, e nəghatiən min u, ilah kəmotolkeikei min məmə okotəskəlim in, mətəu in təmiet e lah magin.

40 In təmohapumīn=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin əupən. Kəni mətətig əha ikin əha. 41 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə, "Jon təməsoliən nəmtətiən kəti mine. Mətəu nəghatiən min iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nīpəhrieniən əmə."‡ 42 Kəni ikin əha, nətəmimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

1 Iətəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian Matə.* 2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlki Iərməniḡ rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik.† Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis. 3 Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatiən o Iesu məmə, "Iətəmi asoli, ik kəti u iətəm nəkolkeikei pik,‡ in tatimis."

4 Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, kəni in təni məmə, "Lasiris tatimis, mətəu rəhan nīmisiən əha, ko təsoliən in timis agin. Nīmisiən əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Uhgin ohni. Kəni nīmisiən əha otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Uhgin ohni."

* **10:34** E Sam 82:1-2, Uhgin təmol nəghatiən əuhlin kəti məmə, nətəmi asoli min rəha nətəmimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgin min, mətəu-inu in təmitəpin ilah məmə ilah okautəhtul o Uhgin, kəni motakil rəhan nətəmimi min. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmə, "uhgin min." Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsotakiliən suaru əhruahru, kəni Uhgin otərakin ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatiən u kəmətei əupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli min rəueiu. † **10:38** Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ **10:41** Jon 1:26-27,30,34

* **11:1** Luk 10:38-42 † **11:2** Jon 12:3 ‡ **11:3** Jon 11:5,36

⁵ Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris. ⁶ Tol lanəha, nian tətətau pau məmə Lasiris tatimis, in təmatig mos nian keiu əpəha ikin tətətig ikin. ⁷ Kəni uərisig, təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh kohtəlig=pən min Jutiə.”

⁸ Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə, “Təgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikin əha kəmotəni məmə okotahtimu ik e kəpiel apin. ?Mətəu ik nəkəni məmə onəkətəlig=pən min ikin əha?”

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətəliuək lənian, ko təsoriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e nəhagəhagiən rəha nəhue niftəni.* ¹⁰ Mətəu nəmə in tətəliuək lapin, in təhrun noriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu rəhan nəhagəhagiən tikə.” ¹¹ Iesu tinəni rəkis nəghatiən əha, kəni in məni=pən kəm lah məmə, “Kitah kəti u Lasiris, in tətəpili. Mətəu iəu oiəkuvən əha ikin məhgi-pəri.”†

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə in tətəpili, kəni rəhan nimisiən otikə. !In otətəu təuvir min!”

¹³ E nəghatiən u rəha Iesu, nipətin u məmə Lasiris tinimis rəkis. Mətəu ilah nikilah təhti məmə Lasiris in tətəpili əmə. ¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən vivi məmə, “Lasiris tinimis rəkis. ¹⁵ Nian nikik tətəhti itəmah, nikik tagiən məmə iəməsatigiən itimlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvir məmə pəh kəhuvən motəh in.”

¹⁶ Kəni Toməs u, kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, “Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min.”

Iesu in nəukəti nairpa minian

e nimisiən

¹⁷ Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni təmətəu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis. ¹⁸ Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisil, ¹⁹ kəni nətəm Isrel tepət kəməhuva məmə okotəh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəu-inu kətuətəu tərah o rəhalau kakə təmimis.

§ 11:6 Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtahnin məmə Lasiris otaupən mimis, mətəu-inu in otol nəhatətəiən rəhalahal təskasik min nian in otol Lasiris təmiəgəh min e nimisiən. Afin-to fes 14-15. * 11:9 Jon 8:12; 9:5 † 11:11 E nəghatiən rəhalah, “napiliən” nipətin keiu. Kəti məmə napiliən, kəni kəti min məmə nimisiən. Nimisiən rəha nətəm kəutəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotəpili alu əmə mətəu-inu ilah kəmotos nəmiəgəhiən itulin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18

20 Kəni nian Matə təmətəu məmə Iesu tətuvə, in təməhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in təmətəharəg əmə imə.‡

21 Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, ko rəhak kakə təməsīmisiən. 22 Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgīn, kəni Uhgīn otəpanəfinə kəm ik.”

23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəham kakə otəpanəmiəgəh mīn.”

24 Matə təni məmə, “Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh mīn e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin kəmoħmis okotair=pə mīn.” §

25 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pə Miniən e Nimišiən, kəni iəu mīn, iəu Nəukəti Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati əpnəpīn məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh mīn. 26 Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko təsīmisiən əgīn nian kəti mīne.† ?Nətəhatətə e nəghatiən u rəhak?”

27 Matə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərməniğ. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pə. Ik Nəti Uhgīn. Ik u inu, əpən kəməni e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni.”

Iesu təmasək

28 Nian Matə tīnəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuan=pən e matəlgin məmə, “Iəgətun‡ tīnuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik.” 29 Kəni nian Meri təmətəu nəghatiən u, təməhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu. 30 Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh. 31 Kəni nətəm Isrel mīn u kəməutəharəg imə ilah Meri, mətəfəri rəhan nətəligiən. Nian kəmoteruh in təməhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisig lan. Nīkilah təhti məmə tatuvən e suvət, otasək.

32 Meri təmiet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təməsiəulīn məni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, kəni ko rəhak kakə təsīmisiən.”

33 Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mīne nətəmimi mīn u ilah mīn kəutasək, in təmətəu tərəh pik, nīkin təfigəm. 34 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Nəmohtənim iə?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, va-to meruh.”

‡ 11:20 Luk 10:38-42 § 11:24 Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15

* 11:26 Jon 3:15 † 11:26 Mat 25:46 ‡ 11:28 Jon 13:13

³⁵ Iesu, nāhu nāhmtin tēmaiah. § ³⁶ Kāni nātām Isrel min u, ilah kotāni māmā, “Ei, nātāmimi. !In tēmolkeikei pik agin suah u tapirākis!”

³⁷ Mātāu ilah nāuvein min kotāni māmā, “Suah kāha ināha aupān, tēmol vivi iātām nāhmtin tēpis. ?Kāni tēhro māsaniāhuiān Lasiris māmā tāsīmisiān?”

Iesu tamosmiāgāh min Lasiris

³⁸ Kāni Iesu tēmātāu min tērah pik, kāni in tēmuvān āpāha e suvāt. Ilah kāmōhtānim Lasiris āpāha e nīpāg kāpiel kāti, kāni motlāfān min kāpiel kāti min motahtipāsīg=pān nīpāg kāpiel lan. Inu rāhalah noliān.* ³⁹ Kāni Iesu tēni=pān māmā, “Otahuvihin rākis-to kāpiel.”

Kāni Matā u, nāuvini Lasiris, tēni=pān kām Iesu māmā, “!Mātāu iātāmi asoli, in tināpien rākis! Kāmītānim tinos nian kuvāt rākis.”

⁴⁰ Mātāu Iesu tēni=pān kām in māmā, “?Tēhro? ?Ik nīnalu māmā iāmāni=pīnā rākis kām ik māmā nāmā nākāhatātā lak kāni onākeh nāsānāniān asoli mine nepātian āhagāhag rāha Uhgīn?” ⁴¹ Tol lanāha, ilah kāmōtahuvihin rākis kāpiel. Kāni Iesu tēmāsāl-pāri kāni māni māmā, “Tatā, iāu iātāni tagkiu ohnik mātāu-inu nēmātāu rākis rāhak nāghatian. ⁴² Kāni iākāhrun māmā e nian rāfin, natātāu iāu. Mātāu iātāni nāghatian u, o nātāmi min u, nātām kautāhtul tītēlau lak, māmā ilah okotāhatātā māmā ik nāmāhli=pa iāu.”†

⁴³ Kāni āmeiko, nian Iesu tināni rākis nāghatian u, in tēmauin āfāmāh māmā, “!Lasiris, āhtul miet!” ⁴⁴ !Kāni Lasiris tēmāhtul miet mātātīg āmā, napān min u iātām kāmātu-ārāin nāhlmin mine nāhlkin mine nāhmtin mine lan tātātīg āhanāh lan!

Kāni Iesu tēni=pān kām lah māmā, “Ohtis rākis napān min āha, pāh in taliuāk.”

Nātāmi asoli min rāha Isrel

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Nātām Isrel nātām kāmāhuva o Meri kāni motēh nātimnati min u iātām Iesu tēmol, ilah tepāt kāmōtāhatātā lan. ⁴⁶ Mātāu ilah min nāuvein kāmāhuvān o Farāsi min, kāni motāni pātīgām kām lah nātimnati min rāfin iātām Iesu tēmol. ⁴⁷ Kāni o nati u, Farāsi min u mine pris asoli min ilah kāmōtaskēlim nuhapūmīniān asoli kāti rāhalah, kāni ilah kāmōtāni kām lah min māmā, “?Okotāhro lanu? Suah kāha tinatol nāmtātian tepāt. ⁴⁸ Nāmā kotāpāh āmā, tatol lanāha, kāni nātāmimi rāfin okotāhatātā lan, kāni nātām Rom ilah

§ 11:35 Luk 19:41 * 11:38 Nātām Isrel e nian āha kāsōtītānīmīniān iātāmimi e niftāni. Ilah kāuteikuas e nīpātīlah, kāni motāuveg ilah e napān u kāmōtol=pān nati pien-pien u tātāpien tēuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motāfān e nīpāg kāpiel, kāni motahtipāsīg=pān nīpāg e kāpiel asoli kāti. † 11:42 Jon 3:17

okəhuva motərəkīn Nimə Rəha Uhgīn mīne nītəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e nəhlmitah.”

⁴⁹ Kəni ilah kəti u, nərgīn u Kaiəfəs, in pris asoli agin e nu əha. Tol lanəha, in təməni məmə, “Itəmah nəkotəruru agin nati u. ⁵⁰ ?Təhro itəmah nəsotəhrunian? ?Itəmah nəsotəhrunian məmə təuvir nəuветin o təmah məmə iətəmi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə kəntri apiəpiə otimis?”‡

⁵¹ Nian in tīnəni nəghatiən u, in təməsəni aruiən e nətəligiən əmə rəhan. In pris asoli agin e nu əha, kəni in təmaupən məni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgīn təməfən kəm in. Kəni in təməni məmə Iesu in otimis o nosmiəgəhiən nətəm Isrel. §

⁵² Kəni mətəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhiən nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh minian nenəti Uhgīn min nətəm kəutan atiti e nəhue nītəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiəh əmə.*

⁵³ Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkēkei motəsəl e suaru kəti o nuhamuiən Iesu. ⁵⁴ Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətigəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgīn u Efraim. Taun u, in iuəkīr əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətətig ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

*Nətəmimi kəmautol əpenə-penə
o noliən lafet rəha Pasova*

⁵⁵ Tīnatuvən iuəkīr o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgīn u, lafet rəha Pasova.† Kəni nətəmimi tepət kinautohiet ikin pišin pišin min minəutəhuva Jerusiləm məmə okotol natimnati min məmə ilah okotarətuəh‡ e nəhmti Uhgīn, uərisig ko, kəmanotətuəuin e lafet əha. ⁵⁶ Kəni nətəmi min əha kinəutəsəl e Iesu. Kəni nian kəmotuhapumīn e Nimə Rəha Uhgīn, kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?”

‡ **11:50** Jon 18:14 § **11:51** Kaiəfəs tolkeikei məmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nətəm Rom okotərəkīn kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in təmatəni aupən nati kəti iətəm otuva mol nīpəhriənian lan. Uhgīn təməfən nəghatiən u kəm in e nohlin məmə otəni pətigəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatiən, nīpətīn tətəgətuən məmə Iesu otəkēkei mimis məmə Uhgīn otəsoliən nalpīnīən kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfagə tərāh min. Nīpəhriənian agin məmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeikei məmə kotoh Iesu, nati əpnəpīn in təmatol natimnati min təuvir tepət. Nīkilah təhti məmə mətə otəmki nətəmimi min nəuvein motəluagin ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotoliən win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaian məmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluaginian kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkīn tepət kəni motohamu nətəmimi tausin tepət, kəni motol nətəmimi tausin tepət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kəgim. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16 † **11:55** Eks 12:13,23,27 ‡ **11:55** Okotarətuəh, nīpətīn u, məmə ilah okotafəl vivi ilah min, mətəu-inu ilah kotəhruən məmə ilah kotamīkmīk e nəhmti Uhgīn.

⁵⁷ Mətəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatiən kəti, məmə nəmə iətəmimi kəti təhrun ikin Iesu tətətiḡ ikin, in otəkeikei muva məni pətigəm kəm lah, pəh soldia min kəhuvən motaskəlin.

12

Meri təməueiu nəhlki Iesu

e səntə

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nian sikis əha ikin tətətiḡ əhanəh kəpənan e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinitəliḡ=pa min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəḡəh min e nīmisiən.

² Kəni nətəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva.* Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kautəməhli=pən məutauən.† ³ Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nilosi nati, muva. Səntə u, kəmol e nokı nard.‡ Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməueiu nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriəuəh rəfin e nıpəḡnəuan nimə.§

⁴ Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nəḡḡin u Jutəs Iskariot, suah u inu uərisiḡ lanko təpanəḡəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təmahı ohni. In təməni məmə, ⁵ “?Ik nəkəruru nolian səlim e səntə u, mos məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs.”* ⁶ In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati aḡin e nanrah min, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətakləh lan.

⁷ Mətəu Iesu təni məmə, “Upəh-to pətan u. Sərəkiniən rəhan nətəliḡiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nıpətik, o nian əha iətəm okitənim iəu lan.† ⁸ Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutatig.‡ Mətəu iəu, ko iəsatiḡiən nian rəfin kitah min itəmah.”

Pris asoli min kəməutəsəl min e suaru o nohamuiən Lasiris

⁹ Kəni nian nīmənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətətiḡ lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiən əmə məmə okoteh Iesu, mətəu ilah kəməhuvə min məmə okoteh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəḡəh.§ ¹⁰ Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotəḡəhan lan min məmə okəkeikei kohamu min Lasiris, ¹¹ mətəu-inu nian nətəm Isrel tepət kəmoteruh

* **12:2** Luk 10:38-42 † **12:2** Nıpəhriniən məmə ilah kəsotəharəḡiən motauən. Mətəu e nolian rəhalah e nian əha, ilah kotapili mautisin=pən nəunəlmiləh e tepil, məutauən. ‡ **12:3** Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi.

§ **12:3** Mak 14:3 * **12:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit təusin vatu. † **12:7** Afın-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəḡhati e nolian rəha nitənimiən itəmi. ‡ **12:8**

Dut 15:11 § **12:9** Jon 11:43,44

Lasiris tāmamiəgəh mīn, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni minautəpəh rəhalah nətəmimi asoli mīn.

*Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig*

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Kəməni lauig lan, nīmənin nətəmimi nətəm kəməhuva Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu məmə Iesu tətaliuək minatuvən e taun. ¹³ Kəni tol lanəha, ilah kəmoħiet e taun u, mautəmki nati kəti təħmen e nimali nəmīl* mautəhuvən məmə okoteruh Iesu. Kəni məutagət əfəməh mautəni məmə,

“!Hosanə!†

!Iərməniğ Uhgīn tətatiğ ilau suah u iətəm tətuvə e nərgīn!

!Iərməniğ Uhgīn tətatiğ ilau Kig u rəha nətəm Isrel!”‡

¹⁴ Kəni Iesu təmeruh nətī togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati mīn u, Nauəuə Rəha Uhgīn tinəni rəkis məmə,

¹⁵ “Nətəm Jerusiləm,* Itəmah sotəğiniən.

!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətuvə,

in tətəsua e nətī togki maliuək mətuva, mətuva!”†

¹⁶ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu ilah kotəruru nīpəti nati u. Mətəu uərisiğ, nian Iesu tinəmiəgəh mīn e nīmisiən, kəni Uhgīn tinol əpu rəkis nepətiən rəha Iesu, kəni nīkilah təpanəhti məmə aupən, kəmətēi rəkis nəghatiən lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, konu nətəmimi kinotol nəghatiən mīn əha, tinuva minol nīpəħriəniən lan.

¹⁷ E nian Iesu təmauīn e Lasiris, kəni Lasiris tiet e nīpəğ kəpiel məmiəgəh mīn, nīmənin nətəmimi tepət ilah Iesu e ikin əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol.

¹⁸ Tol lanəha, nətəmimi tepət kəməhuva məmə okoteruh Iesu, mətəu-inu kəmotətəu məmə in təmol nəmtətiən əha. ¹⁹ Kəni Farəsi mīn kinautəni-əni kəm lah mīn məmə, “!Oteruh-to, ko kitah kəsotol ağıniən nati kəti. Rəueiu əha, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kinautəhuərisiğ lan!”

Nətəm Kris nəuvein kəmotolkeikei məmə okoteruh Iesu

* **12:13** Nimali nəmīl u in nəmtətiən rəha niftəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikimīr mīn rəha nətəm Isrel. Ilah kəmautəfəri nimali nəmīl mətəu-inu nīkilah təhti məmə Iesu in Kristo, kəni in tinuva məmə otəmki rəkis ilah e narməniğiən rəha nətəm Rom. † **12:13** “Hosanə,” nīpətin əħruahru məmə, “Asiru, Uhgīn, osmiəgəh itimah,” mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nīpətin məmə, “Əni-vivi Uhgīn!” Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ **12:13** Jon 1:49 § **12:14** Togki in nati miəgəh kəti təħmen e əhos əkaku, in nəħmtin teiuaiu əmə e əhos. * **12:15** Nəghatiən əħruahru ikinu tətəni “Nətəm Saion.” Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti mīn. Kəmauīn e Jerusiləm məmə Saion, mətəu-inu nərgīn əha rəha nītəuat kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. † **12:15** Sek 9:9

20 Kəni nian nətəmimi kəməhuvən Jerusiləm məmə okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nətəm Kris nəuvein min əha ikin ilah min, kəmautəfaki. 21 Nətəm Kris min u kəməhuva moteh Filip. Filip in iətəm Petsaitə əpəha Kaləli.‡ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, iəkotolkeikei məmə iəkoteruh Iesu.” 22 Kəni Filip təhtul muvən məni=pən kəm Antiru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm Iesu.

23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, Nəti Iətəmimi, rəhan nian tinuva rəkis, məmə Uhgın otol əpu rəhan nepətian. 24 Nipəhriənian aɡin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi otəkeikei mītənim nikitə nati e niftəni keruh məmə timis. Nəmə təsimisiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otimis, kəni otəuə e nəuan tepət. §* 25 Kəni tol lanu, iətəmi nikin tətəhti pik rəhan nəmiəɡəhiən e nəhue niftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nikin təsəhti pikian lanəha rəhan nəmiəɡəhiən e nəhue niftəni u, in otaskəlīm vivi nəmiəɡəhiən rəhan o nəmiəɡəhiən itulin.† 26 Iətəmi tolkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak,‡ kəni nəmə ikin pəhruvən iəu iəkətiɡ ikin, kəni in min, in otatig ikin. § Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgın otisiəi in.”

Iesu təməghati

e nimisiən rəhan

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, niki k tətəhmə pik.* ?Oiakəhrol lanu? Ko iəsəniən məmə, “Tatə, oh rəkis nahməiən iətəm tətəuva ohniəu.’ Nati u inu, iəu iəmuva ohni. 28 Tatə, ik əfəri aru nərgəm.”

Kəni əmeiko, rəueiu aɡin ilah kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipəri=pən e neai tətəni məmə, “Iəu inəfəri rəkis nərgək, kəni rəueiu əha, oiakəfəri min.”

29 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul iuəkir ohni kəmotətəu nəuia iətəmi əha, kəni ilah nəuvein kotəni məmə, “!Nətəmimi! ?Nati nak u? ?Kaluəluə kəti, uə?” Mətəu nəuvein kotəni məmə, “Agelo kəti əha tətəghati kəm in.”

30 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəuia iətəmi u, təməsuvaieən məmə iəu iəkətəu. Mətəu təmuva məmə itəmah onəkotətəu.† 31 Rəueiu əha tinol nian iətəm Uhgın otakil nolian rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Rəueiu əha, in otoh

‡ 12:21 Jon 1:43-44 § 12:24 Iesu in tətəghati aru lan u ikinu, məmə otəkeikei mimis, kəni nəua nimisiən rəhan məmə nətəmimi tepət okotos nəmiəɡəhiən vi nian Uhgın tosmiəɡəh ilah. In təmətəghati min e rəhan min nətəmimi. Rəhatah nəmiəɡəhiən əuas e təfəɡə tərəh otəkeikei mimis, kəni ko kotəhrun nolian nəuatah vi min tepət. * 12:24 1Kor 15:36 † 12:25 Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ 12:26 Mat 10:38; Luk 14:27 § 12:26 Jon 14:3; 17:24 * 12:27 Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † 12:30 Eks 19:9; Jon 11:42

iahu nəsanəniən rəha Setən,[‡] iərməniḡ rəha nəhue niŧtəni u. §
 32 Nian kətəfəri iəu ilis,* kəni ko iəu oiəkuiuvi=pa nətəmimi rəfin
 kəhuva ohniəu.”† 33 E nəghatiən u, in tīnuahpik e nimisiən
 rəhan məmə otəhro lanu mimiš.[‡]

34 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in motəni məmə,
 “Itimah iəmotətəu rəkis e Lou rəhatah, məmə nian Kristo iətəm
 Uhgīn təmāni məmə otahli=pa tuva, in otətətig itulin əmə,
 mətuvən əmə lanko naunun tikə. § ?Təhro ik nətəni məmə
 nətəmimi okotəkeikei motəfəri Nəti Iətəmimi?* ?Mətəu Nəti
 Iətəmimi u, in pəh?”

35 Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Nəhagəhagiən u,
 tətətig o təmāh o nian əkəku əmə. Kəni nian nəhagəhagiən
 u, tətətig o təmāh, itəmāh nəkotəkeikei motəliuək lan. Nəmə
 kəpə, kəni napinəpuian otətəuarus itəmāh. Kəni iətəmimi
 iətəm tətəliuək e napinəpuian, in təruru ikin in tatuvən
 ikin. 36 Nian nəhagəhagiən u tətətig əhanəh o təmāh, itəmāh
 nəkotəkeikei motəhatətə e nəhagəhagiən u məmə itəmāh
 nəkəhuva nenəti nəhagəhagiən.”†

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəiən e Iesu

Nian Iesu təmāni rəkis nəghatiən u kəm lah, kəni magim
 məpəh ilah muvən mətəhluaiḡ. 37 Nati əpnəpin məmə in
 tinol rəkis nəmtətiən tēpət e nəhmti nətəm Isrel, mətəu ilah
 kəsotəhatətəiən lan. 38 Iəni rəha Uhgīn u Aiseə, təmaupən
 mətəghati e rəhalah nolien. Kəni nati u təmuva məmə otol
 nəghatiən rəhan tuva mol niḡəhriənien lan. In təmāni məmə,
 “?Iərməniḡ, pəh otəhatətə e nəghatiən rəhatimah, uə kətiah əmə
 mine?

?Iəutəni pətigəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiah əmə mine?
 ?Kəni Iərməniḡ otol əpu kəm pəh nahgin iətəm təsanən pik o
 nosmiəghəhiən?”[‡]

39 Konu ilah kotəruru nəhatətəiən lan mətəu-inu
 təhmen=pən əmə məmə Aiseə təmāni pətigəm min aupən
 məmə,

40 “In təmol ilah məmə nəhmtilah otəpis.

‡ **12:31** Nati əpnəpin məmə nimisiən rəha Iesu təmol məmə nəmə təhro Setən təmol
 win, mətəu niḡəhriənien məmə in təsolian win. Afin-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon
 4:4; Nəh 12:8-9. § **12:31** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12

* **12:32** E nauəuə rəha Jon, tətəghati e nəghatiən u “kinatləfəri rəkis iəu ilis” nian
 tēpət. Kəni in niḡətin keiu. Nian tətəni “kinatləfəri rəkis iəu ilis,” niḡətin kəti in
 tətəghati e nimisiən rəha Iesu e niḡi kəməluau. Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e
 aiən sineik. Kəni niḡətin kəti min, e niḡi kəməluau əha, in tətəḡətun nəuviriən asoli
 min nepətiən asoli rəha Iesu. † **12:32** Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 ‡ **12:33** Fil

2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34** Nətəmimi nikilah tətəhti fes min əha, təhmen
 e 2Saml 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nikilah
 təsəhtiən fes min iətəm kəutəni məmə Kristo in otaupən mimiš. * **12:34** “əfəri”

— Afin-to futnot əpəha Jon 3:14. † **12:36** Mat 5:14; Efəs 5:8-9; 1Təs 5:5 ‡ **12:38**
 Aes 53:1; Rom 10:16

Nəmə təsəpisiən, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.

Kəni in tinahtipəsīg rəkis e nīkilah.

Nəmə təsoliən, kəni ilah okoteinatig kəni motəhrun
nəuhliniən nətəligiən rəhalah, kəni motəhatətə lak,
iəkol nəmiəgəhiən rəhalah, otuvi min.”§*

⁴¹ Iəni rəha Uhgīn, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu
in təmeruh nepətiən əhagəhag rəha Iesu, kəni tol lanəha, in
tətəghati lan.†

⁴² Kəni mətəu, nətəmi asoli min tepət nəuuetin, ilah min
kəmotəhatətə e Iesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətigəmiən
məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi
min məmə mətə kotahli pətigəm ilah e nimə rəha nuha-
puminian, ⁴³ mətəu-inu nətəmi asoli min u, ilah kotolkeikei pik
məmə nətəmiimi okotəni-vivi ilah, tapirəkis məmə Uhgīn nīkin,
otagiən o lah.

Nəghatiən rəha Iesu təhrun nakiliən noliən rəha nətəmiimi

⁴⁴ Kəni Iesu təmagət əfəməh məmə, “Iətəmiimi iətəm
tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pišin əmə lak, mətəu
tətəhatətə min e Uhgīn iətəm təmahlī=pa iəu. ⁴⁵ Kəni iətəmiimi u
iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh min
Uhgīn u təmahlī=pa iəu.‡ ⁴⁶ Iəu u nəhagəhagiən. § Iəmuva e
nəhue niftəni u, məmə iətəmiimi iətəm otəhatətə lak, otəsatiğiən
e napinəpuian. ⁴⁷ Iətəmiimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən,
məsoliən, ko iəu iəsəni pətigəmiən rəhan nalpiniən, mətəu-
inu iəməsuvaian e nəhue niftəni u məmə iəkəni pətigəm
nalpiniən rəha nətəmiimi. Mətəu iəmuva məmə iəkosmiəgəh
ilah.* ⁴⁸ Mətəu iətəmiimi iətəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iəu,
məsosian rəhak nəghatiən, nati kəti əha ikin tətətig məmə in
otəni pətigəm rəhan nalpiniən. E Naunun Nian, nəghatiən min
u rəhak, ilah okotəni pətigəm nalpiniən rəhan.† ⁴⁹ Tol lanəha
mətəu-inu nəghatiən min u, səniəmə rəhak pišin əmə, mətəu
Tatə Uhgīn u təmahlī=pa iəu, kəni in təməni məmə iəkəkeikei
muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡ ⁵⁰ Kəni iəu inəhrun
rəkis məmə nəghatiən min u, iətəm in təməni=pa kəm iəu,
nəmiəgəhiən itulin tətətig lan. Kəni tol lanəha, nəghatiən min
u iətəni ilah, Tatə Uhgīn təməni=pa kəni məgətun iəu lan,
məmə iəkəni.”

13

*Iesu təməueiu
nəhlki rəhan min nətəmiimi*

§ 12:40 Nətəmiimi ilah kinotəni rəkis məmə okəsotəhatətəian, kəni Uhgīn təhlman
e lah lanəha. Eruh min to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * 12:40 Aes

6:10 † 12:41 Aes 6:1-4 ‡ 12:45 Jon 14:8-9 § 12:46 Jon 1:4 * 12:47 Jon
3:17 † 12:48 Jon 5:45 ‡ 12:49 Jon 14:31

¹ Tinuva mätəuarus nian nətəm Isrel kotol lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinəhrun məmə rəhan nian tinuva rəkis məmə otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgın.* Nian rəfin in təmatolkeikei pik rəhan nətəmimi u kəutətig e nəhue niftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəgətun əsas rəhan nolkeikeiən kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.

² Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutauən, kəni Setən tinəfən rəkis nətəligiən e niki Jutəs Iskariot, nətə Saimon, məmə in otətuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimir min. ³ Iesu təməhrun məmə Tatə Uhgın təmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmin,† kəni tinəhrun min məmə in təmsipən e Uhgın, kəni in otəpanitəlig=pən min o Uhgın. ⁴ Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauil kəti. ⁵ Kəni mələs pesin kəti, mətəu=pən nəhu lan, kəni əmeiko mətəuvin mətəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətəfəl e tauil, tauil u iətəm in tətətəuti lan.

⁶ Təmöl lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in məmə, “?Iərməniğ, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu nəhlkək.”

⁷ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu ik nəkəruru niṗəti nati u iəu iatol, mətəu uərisiğ nəpanəhrun niṗətin.”

⁸ Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh ağın nafəliən nəhlkək.”

Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuiən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaian mol rəhak iətəmimi.”

⁹ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərməniğ, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməiən nəhlkək, mətəu əueiu min nəhlmək mine rəhk-kapə!”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “! Kəpə! Iətəmimi u tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinəhmen. Təuvir əmə məmə okəsəueiu minian niṗətin; mətəu iəu oiəkəkeikei məueiu min əmə nəhlkin. Itəmah ninotəruən rəkis. Mətəu səniəmə itəmah rəfin ağın.”‡ ¹¹ Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah pəh u otegəhan=pən lan e nəhlmi rəhan min tikimir min. Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin ağın.”

¹² Nian Iesu tinəueiu rəkis nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni muvən min e rəhan napən, kəni muvən məharəg e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətəpuəh o lah məmə, “?Itəmah nəkotəhrun niṗəti nati u iəmol rəueiu ağın e təmah? ¹³ Itəmah nəutəuvin lak məmə Nəgətun mine Iərməniğ, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-inu niṗəhriənian məmə iəu u, rəhatəmah Nəgətun mine rəhatəmah Iərməniğ.

¹⁴ “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah Iərməniğ mine iəu Iəgətun rəhatəmah, konu iəu iəkəueiu nəhlkitəmah, konu itəmah min, onəkotəueiu nəhlkitəmah min.§ ¹⁵ Iəu iəmol

* 13:1 Jon 16:28 † 13:3 Mat 28:18 ‡ 13:10 Jon 13:18 § 13:14 1Pitə 5:5

mægətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah min.*
 16 Nipəhrīanīan aɡin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli, konu iahli=pən in təsapirəkisiən iətəm tətahli. 17 Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati min u. Kəni o nati u, nəmə onautol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuvirīan o Uhgīn.†

18 “Iəu iəsənīan itəmah rəfin.‡ Iəkəhrun vivi itəmah min u nətəm iəu iəmitəpīn itəmah. § Mətəu nəghatīan u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn, otəkeikei muva mol nipəhrīanīan lan. Nəghatīan u tətəni məmə, ‘Iətəmimi u, aupən itimlau iəmatuauəən pəti e pilet kətiəh, mətəu rəueiu, in tinəuhlin rəhan nətəligiən, minətələhu nəghatīan tərah ohniəu.”*

19 “Iəu iətəni pətīgəm natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian okəsol əhanəhiən. Mətəu nian okatol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə Iəu U Inu.† 20 Nipəhrīanīan aɡin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmimi pəh iətəm tatos iətəmi u iətahli=pinə, kəni nīkin tagiən ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos min iəu, kəni nīkin tagiən ohniəu. Konu iətəmimi iətəm tatos vivi iəu, kəni nīkin tagiən ohniəu, təhmen=pən əmə məmə in tatos vivi min rəhak Tatə, kəni nīkin tagiən ohni.”‡

Iesu təmāni pətīgəm məmə Jutəs in otegəhanpən lan e nəhlmi tikimir min

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Nian Iesu tinəni pətīgəm rəkis nəghatīan əha, kəni nīkin təməfigəm pik, kəni in təni məmə, “Nipəhrīanīan aɡin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikīnu otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min rəhak.”

22 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəsəl=pən moteruh ilah min, minotəruru aɡin məmə in tətəni pəh. 23 Kəni ilah kəti u iətəm Iesu in tolkeikei pik, § in tətəmähli* iuəkīr əmə o Iesu. 24 Kəni Saimon Pitə, in təmasiuəən=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh kəha in tətəni.”

25 Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkīr o Iesu, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Iərməniɡ, pəh u nətəni?”

26 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu iəkəmkəris pīret nəuветin, konu məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris pīret kəti, məuveri=pən e sup, kəni

* 13:15 Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeikei məmə okotol uək rəha slef kəm kitah min nəuvein. Suaru min tepət o nasiruiən e kitah min nəuvein lanəha.

† 13:17 Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 ‡ 13:18 Jon 13:10 § 13:18 Jon 15:16

* 13:18 Sam 41:9 † 13:19 “Iəu u inu” — Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ 13:20 Mat 10:40; Jon 17:18 § 13:23 Iətəmimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəmähli iuəkīr o Iesu e tepil. In u, iətəm Iesu tolkeikei pik, mətəu in tətətei nauəuə u, kəni məsənīan nərgin. * 13:23 E nolīən rəhalah e nian əha, ilah kəutəmähli lanəha məutauəən.

məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kəni Jutəs təmos pīret u. Kəni rəueiu aḡin, Setən† tīnəuveg rəhan nətəligiən.

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.”‡ ²⁸ Nətəmimi mīn u rəha Iesu nətəm kautəmähli tītəlau e tepil məutauən, ilah kəsotəhrunien məmə Iesu təmāni=pən nəghatiən u kəm in o nak. ²⁹ Jutəs in tətaharu kətim rəha məni rəhalah, kəni ilah nəuvein nikilah təhti məmə Iesu təmāni=pən kəm in məmə otuvən mos nəhmtin nauəniən nəuvein niglah o lafet, uə nəmə təhro tatuvən otəfən məni kəti kəm nanrah mīn. § ³⁰ Kəni nian Jutəs təmos rəkis pīret u, təməhtul miet uəhai əmə. Kəni tīnapinəpu rəkis.*

Iesu təmāni nəghatiən vi kəti

məmə okotol

³¹ Nian Jutəs tīniet rəkis, kəni Iesu təni məmə, “Rəueiu əha, Uhgīn tīnatəfəri nərgi Nəti Iətəmimi,† kəni Nəti Iətəmimi tīnatəfəri nərgi Uhgīn. ³² Mətəu nian Nəti Iətəmimi tīnol əpu rəkis nepətiən rəha Uhgīn, kəni Uhgīn aru əmə in otol əpu mīn nepətiən rəha Nəti Iətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡

³³ “Nenətik mīn, ko iəsatiḡiən tuvəh kitah mīn itəmāh. Kəni itəmāh onəmanotəsəl lak, mətəu iəu iətəni mīn nəghatiən kətiəh əmə kəm təmāh u rəueiu, iətəm iəmāni=pən kəm nətəmi asoli mīn rəha Isrel aupən. Iətəni=pinə kəm təmāh məmə, ikin əha iatuvən ikin, itəmāh nəkotəruru nuvəniən ikin. §

³⁴ “Iəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmāh məmə nəkotəkeikei mautol.* Itəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn.† Iəu iəmolkeikei itəmāh, kəni itəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn təhmen əmə lanəha.‡ ³⁵ Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmāh mīn, kəni nətəmimi rəfin okotəhrun məmə itəmāh rəhak mīn nətəmimi.” §

Iesu təmāni pətiḡəm məmə Pitə otəpanəni məmə

in təruru Iesu

(*Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34*)

³⁶ Kəni Saimon Pitə tətəpuəh ohni məmə, “?Iərməniḡ, ik onəkuvən iə?”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ikin əha iəu iatuvən ikin, ik nəkəruru nītəu=paiən iəu rəueiu, mətəu uərisiḡ ko, onəpanuva.”*

† **13:27** Setən – Afin-to e tiksinəri. ‡ **13:27** Luk 22:3 § **13:29** Jon 12:5-6

* **13:30** Tīnapinəpu mətəu-inu lapin, mətəu tīnapinəpu mīn e niki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təmāni kəm pris asoli mīn, mīne nətəmi asoli rəha soldia mīn, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmāh, kəni nəsanəniən rəha napinəpuian in tətərməniḡ.” † **13:31** Jon 12:23

‡ **13:32** Jon 17:1-5 § **13:33** Jon 7:33-34 * **13:34** Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11

† **13:34** Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ **13:34** Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § **13:35**

1Jon 3:14; 4:20 * **13:36** Jon 14:2

³⁷ Kəni Pitə tətəpuəh ohni məmə, “?Iərməniḡ, oiəsītəu-pəniən ik u rəueiu o nak? Iəu, nīkik tagiən əmə məmə iəkimiš ohnik.”

³⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik nəkəmə nīkim tagiən əmə məmə onəkimiš ohniəu? Nipəhriəniən aḡin u iətəni kəm ik məmə, mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”†

14

Iesu in suaru o nuvəniən o Tatə Uḡin

¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nikitəmah təsəhməiən. Itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e Uḡin,* kəni motəhatətə min lak. ² E nimə rəha Tatə rəhak, nəuan tepət əha ikin. Nəghatiən u in nipəhriəniən. Nəmə təsoliən lanəha, ko inəni=pinə rəkis kəm təmah. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə-penə rəhatəmah.† ³ Kəni mətəu-inu iəkuvən mol əpenə-penə o təmah, kəni iəu oiəpanitəlig=pa min mos itəmah nəkəhuva motətiḡ kitah min iəu,‡ məmə itəmah onəkotətiḡ ikinu iətəm iəu min iətətiḡ ikin.§ ⁴ Ikin əha iatuvən ikin, itəmah ninotəhrun rəkis suaru rəhan.”

⁵ Mətəu Toməs təni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, itimah iəkotəruru ikin ko natuvən ikin. ?Iəkotəhro lanu lan motəhrun suaru tatuvən ikin əha?”

⁶ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u,* Suaru ohni.† Kəni iəu u, Nəukəti Nipəhriəniən,‡ kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəḡəhiən.§ Iətəmimi kəti ko təsuvəniən o rəhak Tatə nəmə iəu iəsosiən in muvən.* ⁷ Nəmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun min rəhak Tatə.† Kəni tol lanəha, tətəuvin rəueiu, ninotəhrun rəkis in, kəni minoteruh.”

⁸ Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, əui, əḡətu-n-to Tatə Uḡin e timah. Nati əmə u inu, itimah iəkotolkeikei.”‡

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Filip, iəu iəmatig təfəməh kitah min itəmah. Mətəu ik nəkəruru əhanəh iəu. Iətəmimi iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uḡin.§ Təhro ik nətəni məmə, ‘Əui, əḡətu-n Tatə Uḡin kəm timah?’* ¹⁰ ? Ik nəśəhatətəiən məmə iətətiḡ e Tatə Uḡin, konu Tatə Uḡin tətətiḡ lak?† Nəghatiən min u iəkətəni kəm təmah, səniəmə rəhak əmə. Tatə Uḡin u, nian rəfin, tətətiḡ lak, inu in tatol rəhan min u uək. ¹¹ Itəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə iətətiḡ e Tatə Uḡin, konu Tatə Uḡin tətətiḡ lak. Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o

† 13:38 Jon 18:27 * 14:1 Sam 4:5 † 14:2 Hip 11:16 ‡ 14:3 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § 14:3 Jon 12:26 * 14:6 Jon 6:35 † 14:6 Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ 14:6 Jon 1:14 § 14:6 Jon 1:4 * 14:6 Uək 4:12 † 14:7 Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ 14:8 Eks 33:18 § 14:9 Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * 14:9 Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † 14:10 Jon 14:20; 10:38; 17:21

nəfigəmian rəha uək asoli min iətəm iəmatol.‡ 12 Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in otol nolian uək min u iətəm iəu iəmatol. § Əuəh, in otol nolian uək təri təhmin min tapirəkis uək min u iətəm iəu iəmol, mətəu-inko iəu oiəkətuven o Tatə Uhgın. 13 İəu Nətin, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati əpnapin nəmə nəkoteasiə e nati nak, iəu iəpanol,* məmə uək u rəha Nətin otəfəri nərgi Tatə Uhgın. 14 Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni iəu iəkol.”

*Iesu təməni məmə
Narmin Rəha Uhgın otuva*

15 Kəni İesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu, konu itəmah onəkotol nəghatiən rəhak.† 16 Kəni iəu, oiəkəasiə e Tatə Uhgın məmə in otahli=pa İasiru‡ kəti min o təmah. Kəni in otətətig itulin itəmah min. 17 Suah u inu, in Narmin rəha Nipəhriənian. § Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosiən in e nıkilah,* mətəu-inu ilah kəsoteruhian in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun in, mətəu-inko in tətətig itəmah min. Kəni in otəpanatig e nikitəmah.

18 “Nian iəu iəkiet e təmah, ko iəsəpəhian itəmah nəkotatig pisin əmə, təhmen e iətəm kəmimis-ərin. İəu iəpanitəlig=pa min o təmah. 19 Otəsuvəhian, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah okəsoteruhian iəu. Mətəu itəmah onəpanoteruh iəu.† Kəni mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh.‡ 20 E nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun məmə iətətig e rəhak Tatə. § Kəni itəmah nəkotatig lak, konu iəu iətətig e təmah.

21 “İətəmimi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol, iətəmimi u inu in tolkeikei iəu. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in.* Kəni iəu min oiəkolkeikei in. Kəni iəu oiəkol əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu.”

22 Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs İskariot, mətəu iahunin kəti u in iətəmi kəti min rəha İesu), in təmətapuəh ohni məmə, “? İərmənig, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm tımah əmə, mətəu onəsol əpuian ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?”†

23 Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei iəu, in otatol nəuiak, kəni rəhak Tatə in otolkeikei in. Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiəkiəuva mətəuətig itimahal min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin.‡ 24 İətəmimi

‡ 14:11 Jon 5:36; 10:38 § 14:12 Luk 10:17 * 14:13 Mat 7:7 † 14:15
Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ 14:16 Jon 14:26; 15:26; 16:7
§ 14:17 Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * 14:17 1Kor 2:14 † 14:19 Jon
16:16 ‡ 14:19 Jon 6:57 § 14:20 Jon 10:38; 17:21 * 14:21 Jon 16:27; 1Jon
2:5 † 14:22 Uək 10:41 ‡ 14:23 Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16;
Nəh 21:3

iatəm təsolkēikeiən iəu, in təsoliən nəuiak. Nəghatiən mīn u iatəm nəmotətəu iəmatəni, iəməsəni aruiən ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iatəm in təmahlī=pa iəu iəkuva.Š

25 “Iəu iatəni pətīgəm nəghatiən mīn u kəm təmāh nian iətatīg əhanəh kitah mīn itəmāh. 26 Mətəu Narmīn Rəha Uhgīn u, in Iasiru, iatəm Tatə Uhgīn otahli=pa e nərgək, in otəgətun itəmāh e natimnati mīn rəfin. Kəni in otol itəmāh məmə nikitəmāh otətəhti natimnati mīn u iatəm iatəni kəm təmāh, məsotaluiən lan.*

27 “Rəueiu əha tinuəkīr məmə iəu oiəkəpəh itəmāh. Iəu iətələhu nəməlinuiən rəhak tətātīg o təmāh.† Konu nəməlinuiən u, iatəm iəkəfinə, təsəhmenien e nəməlinuiən iatəm nəhue niftəni u tətəfinə. Itəmāh, nikitəmāh təsəhməiən kəni məsotəginien.

28 “Itəmāh ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəmāni=pinə kəm təmāh məmə, ‘Iəu oiəpanəpəh itəmāh, mətəu uərisīg, oiəpanitəlig=pa mīn o təmāh.’ Nəmə nəkotolkeikei pəhriən iəu, kəni nikitəmāh otagiən əmə məmə nəkotəruh iəu iatuvən o rəhak Tatə, mətəu-inu in ilis tapirəkis iəu. 29 Iəu iatəni pətīgəm rəkis əmə natimnati mīn u kəm təmāh u rəueiu, nian ilah kəsotol əhanəhiən, məmə nian ilah kīnəhuva mautil nīpəhriənien lan, kəni itəmāh onəkotəhatətə lak. 30 Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh mīn kəm təmāh, mətəu-inu Setən u iərmənīg rəha nəhue niftəni u,‡ in tinuva. In təsosiən nəsanəniən məmə otol win lak.Š 31 Mətəu iəu iatol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgīn məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkēikei in.*

“Intələh, pəh kotəhtul motagim u ikīnu, mautiləvən.”

15

Iesu in təhmen e nəukəti nigī pəhriən

1 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu u,* iəu iəkəhmen e nəukəti nigī pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iatəm tətətəhlin nigī u.† 2 Nəhlmi nigī mīn rəfin iatəm kəsotəuəiən, in tətətəi rəkis ilah, kəni nəhlmi nigī rəfin u iatəm kautəuə, in tətəfəl vivi ilah,‡ məmə ilah okotəuə e nəualah tətət.Š 3 Itəmāh nəkotəhmen e nəhlmi nigī u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis itəmāh e nəghatiən mīn iatəm iəmāni=pinə kəm təmāh.*

Š 14:24 Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * 14:26 Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27

† 14:27 Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ 14:30 Jon 12:31

Š 14:30 Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu nikilah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təmāni nəghatiən u məmə otləfəri nətəligiən rəhalah məmə nīpəhriənien, nətəligiən rəha Uhgīn tinatuva. * 14:31 Jon 10:18; 12:49

* 15:1 Jon 6:35 † 15:1 Aes 5:1-7 ‡ 15:2 Hip 12:5-11 Š 15:2 Mat 7:20; Kəl

5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 * 15:3 Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26

⁴ Otəhtul=pa lak, † kəni iəu oiəkəhtul=pinə e təmah. Nəhlmi nigī otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətin. Təhmen əmə, itəmah ko nəmiəgəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə nəsohtəhtul=paian lak.‡

⁵ “Iəu u, iəu nəukəti nigī. Kəni itəmah nəhlmi nigī min, nəhlmi nigī min iətəm tatilpin=pa vivi lak, mahtəhtul=pa. Nəmiəgəhiən rəha iətəmiimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tepət. Mətəu itəmah u, nəmə nəsohtəhtul=paian lak, ko nəsohtolien nati kəti. § ⁶ Nəmə iətəmiimi təsəhtul=paian lak, in təhmen e nəhlmi nigī kəti, iətəm kinəraki lan kəni tinimətu rəkis. Nəhlmi nigī min tol lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e nigəm, kuan əhtuv.* ⁷ Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak nəmotətəu rəkis tətətig e nikitəmah, nati nak itəmah nəkotolkeikei, nəkotəhrun neasiəiən lan. Kəni Uhgīn otol kəm təmah. † ⁸ Nian nəmiəgəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tepət,‡ nati əha in tətəfəri nərgi rəhak Tatə, kəni e nolien u, tətəgəhun məmə itəmah rəhak min nətəmiimi. §

⁹ “Tatə Uhgīn in tolkeikei pik iəu. Təhmen əmə, iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən. ¹⁰ Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən,* kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə məmə inu iəu iəmol nəghatiən min rəha Tatə Uhgīn, kəni iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən. ¹¹ Iəu iəmətəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah, məmə nikitəmah otətagiən, təhmen əmə məmə iəu nikitətagiən. Konu nikitəmah otətagiən magiən məriəuəh. †

¹² “Itəmah nəkotəkeikei mahtol nəghatiən u rəhak. Tətəni məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah min, təhmen əmə məmə iəu iəkolkeikei itəmah lanəha.‡ ¹³ Iətəmi kəti tikə iətəm tolkeikei pik in kəti tapirəkis iətəmiimi u iətəm tətəgəhan e rəhan nəmiəgəhiən məmə otosmiəgəh in min nəuvein. § ¹⁴ Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati min u iətəni kəm təmah, tətəgəhun məmə itəmah ko, iəu min nəuvein.

¹⁵ “Iəu oiəsəuəin minien e təmah məmə noluək min rəhak, mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati min iətəm rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkəuəin e təmah, məmə iəu min nəuvein, mətəu-inu natimnati min rəfin u iətəm iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətigəm rəkis kəm təmah.*

¹⁶ Itəmah nəməsotitəpinien iəu, mətəu iəu iəmitəpin itəmah. † Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u,

† 15:4 Jon 6:56 ‡ 15:4 Afin-to e futnot əpəha Jon 6:56. § 15:5 Fil 4:13 * 15:6 Mat 3:10 † 15:7 Mat 7:7 ‡ 15:8 Kəl 5:22-23 § 15:8 Jon 8:31 * 15:10 Jon 14:15 † 15:11 1Jon 1:4 ‡ 15:12 Jon 13:34 § 15:13 Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * 15:15 Jon 8:26 † 15:16 Jon 13:18 ‡ 15:16 Jon 15:5

in otətatig. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati min kəm Tatə Uhgın e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah. ¹⁷ İətəfinə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. İtəmah onəkotəkeikei motolkeikei itəmah min.”§

Nətəmimi rəha nəhue niftəni, ilah kautəməki e nətəmimi rəha İesu

¹⁸ Kəni İesu təni=pən məmə, “Okəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kautəməki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə aupən, ilah kəmotəməki lak lanəha.* ¹⁹ Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. İəu iəmitəpın rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niftəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niftəni, kautəməki e təmah.† ²⁰ Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u iəməni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘İoluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.’‡ Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niftəni u, ilah kautol tərəh agın ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol noliən kətiəh əmə e təmah.§ Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol aginiən rəhak nəghatiən min. ²¹ İlah okotol natimnati min lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak min nətəmimi.* İlah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgın iətəm təmahli=pa iəu.†

²² “İəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah noliən tərəh min. Mətəu kəmotəuhlin matəlgilah ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.‡§ ²³ İətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki min e rəhak Tatə. ²⁴ İəmuva mol uək min u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisiən kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnəpın kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki min e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.* ²⁵ Mətəu natimnati min əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi aupən kəmotətəi rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah

§ 15:17 Jon 15:12 * 15:18 Aes 66:5; 1Jon 3:13 † 15:19 Jon 13:16; 17:14

‡ 15:20 Jon 13:16 § 15:20 2Tim 3:12 * 15:21 Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † 15:21 Jon 16:1-3 ‡ 15:22 İesu tinuva kəni mol əpu rəhalah noliən tərəh, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfagə tərəh. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kəutəməki məmə inko İesu tatol əpu noliən tərəh min rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautəhtəu=pən napinəpuin məpirəkis nəhəgəhəgiən, kəni nati u in təfagə tərəh asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41)

§ 15:22 Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * 15:24 Jon 5:36; Mat 11:20-24

mətəni məmə, ‘Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki agin lak, mautil timəti kəm iəu.’†

²⁶ “Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmin rəha Nipəhriənian u, tatsipən e Tatə Uhgīn.‡ Iəu iəkahli=pa in tuva o təmah. ²⁷ Konu itəmah min, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni iəu,§ mətəu-inu itəmah nautatig kitah min iəu e nətəuiniən e uək rəhak muva mətəuarus=pa u rəueiu.

16

¹ Iəu inətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah məmə nəsotəhlmanian e rəhatəmah nəhatətəian. ² Ilah okəpanotəhgi pətigəm itəmah e nimə min rəha nuhapuminiən rəhalah;* kəni nipəhriənian agin, nian əha ikin tətuvə iətəm nətəmimi okotohamu itəmah, kəni nikilah təhti məmə ilah kautol uək təuvir kəti rəha Uhgīn.† ³ Ilah okotol natimnati min u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhgīn, kəni motəruru pəhriən min iəu.‡ ⁴ Mətəu iəu iəkaupən məni pətigəm natimnati min u kəm təmah. Kəni nian ilah kinotətuəuin minautol e təmah, kəni nikitəmah otəhti məmə iəu iəməni rəkis natimnati min u kəm təmah.”

Uək min iətəm

Narmin Rəha Uhgīn otəpanol

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Iəu iəməsəni pətigəmian natimnati min u kəm təmah aupən, mətəu-inu iəmətətig kitah min itəmah. ⁵ Mətəu rəueiu iəkətəlig=pən min o rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu, mətəu itəmah kəti təsətapuəhiən ohniəu məmə, ‘?Ik onəkuvən iə?’ ⁶ Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəməni natimnati min u kəm təmah, kəni nikitəmah təmahmə. ⁷ Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, otəuvir pik o təmah məmə iəu iəkagim rəkis e təmah. Mətəu-inu nəmə iəsagim rəkisiən e təmah, kəni ko Iasiru§ təsuvaian matig itəmah min. Mətəu nəmə iəu iəkagim muvən, kəni iəu iəkahli=pa in tuva matig o təmah.* ⁸ Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfagə tərəh, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenian o nolian iətəm təhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenian o nakilian nolian rəha nətəmimi. ⁹ Narmin u otəgətun ilah məmə ilah nol təfagə tərəh,† mətəu-inu kəsotəhatətəian lak. ¹⁰ Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmenian o rəhalah nəhruahruian e nəhmti Uhgīn,‡ mətəu-inu iəu iəkətəlig=pən min o rəhak Tatə, kəni itəmah onəsoteruhian iəu. ¹¹ Narmin u otəgətun ilah məmə

† 15:25 Sam 35:19; 69:4 ‡ 15:26 Jon 14:26 § 15:27 Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * 16:2 Jon 9:22; 12:42 † 16:2 Uək 26:9-10 ‡ 16:3 Jon 15:21; 1Jon 3:1 § 16:7 Jon 14:16 * 16:7 Jon 7:39 † 16:9 Jon 15:22 ‡ 16:10 Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18

nətəligiən rəhalah in təsəhmeniən o nakiliən noliən rəha nətəmimi, mətəu-inu Uhgın in tinakil rəkis iərməniḡ rəha nəhue niftəni u, Setən. §

¹² “İəu iatos əhanəh natimnati tepət mın məmə iəpanəni kəm təmah. Mətəu rəueiu əha, ko nəsotos rəfiniən ilah. Tiəkis pik o təmah.* ¹³ Mətəu nian Narmin rəha Nipəhriən iən otuva, † in otit itəmah, mol məmə itəmah nəkotəhrun nipəhriən iən mın rəfin. In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatiən. In otəni pətigəm əmə natimnati mın u in tətətəu o Tatə Uhgın. Kəni in otəni=pinə mın kəm təmah natimnati mın u nian kəti okəpanəhuva. ¹⁴ In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm kəm təmah. E noliən u, in otəfəri iəu. ¹⁵ Natimnati mın rəfin rəha Tatə Uhgın, in rəhak. ‡ Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narmin u, in otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipət in kəm təmah.”

Otəsuvəhiən koteruh İesu

¹⁶ Kəni İesu təni=pən məmə, “Otəsuvəhiən onəsoteruh iən iəu, mətəu uərisiḡ ko, təsuvəhiən, kəni onəmanoteruh mın iəu.” §

¹⁷ Kəni nətəmimi mın nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah mın məmə, “?Nəghatiən u, nipət in nak? In tətəni kəm tah məmə, ‘Otəsuvəhiən onəsoteruh iən iəu, mətəu uərisiḡ, otəsuvəhiən, nəmanoteruh mın iəu.’ Kəni in təni məmə, ‘Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə Uhgın.’ ¹⁸ Nəghatiən u, ‘otəsuvəhiən’ nipət in nak? Kitah kotəruru nəghatiən mın əha in tətəni.”

¹⁹ Kəni İesu tinəhrun rəkis məmə ilah kətolkeikei məmə okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? İəu iəməni məmə, ‘Otəsuvəhiən itəmah nəsoteruh iən iəu. Mətəu uərisiḡ, təsuvəhiən onəmanoteruh mın iəu.’ ? Kəni rəueiu nəutətapuəh o təmah mın o nipət i nəghatiən u? ²⁰ Nipəhriən iən aḡin u iətəni məmə, itəmah nikitəmah otahmə, itəmah onəkotasək pik,* mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni, nikitəmah otəḡiən. Itəmah onəkotətəu tərəh pik aḡin, mətəu nahməiən rəhatəmah otəuhlin=pa e nəḡiən iən. † ²¹ Nian nəmə tinuək ir məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu tərəh, mətəu-inu tinol nian rəhan məmə otətəu nahməiən əha. Mətəu uərisiḡ, nəmə nətin tinair rəkis, kəni in nikin təsəhti min iən nahməiən əha. In nikin tətəḡiən pik mətəu-inu nətin tinair=pa e nəhue niftəni. ²² Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərəh. Mətəu uərisiḡ, konu iəu iəkəruh mın itəmah. Konu nikitəmah otəḡiən pik, ko iətəmimi kəti təsol min iən itəmah nikitəmah tahmə mın. ²³ O nian əha,

§ 16:11 Jon 12:31 * 16:12 Mak 4:33 † 16:13 Jon 14:17 ‡ 16:15 Jon 17:10

§ 16:16 Jon 14:18 * 16:20 Mak 16:10 † 16:20 Jon 20:20

itamah onəsotətapuəh minian o nati kəti ohniəu. Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, nəmə itamah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgın e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah.‡
 24 Mətəuarus=pa u rəueiu, itamah nəkotətapuəh əhanəhian e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nikitəmah otəgian məri məriəuəh.”§

Iesu təmehpahu rəkis e natimnati min rəha nəhue niftəni

25 Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, “İəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatian əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mətəu nian əha ikin tətəuə, iətəm iəu iəsəni minian nəghatian əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e noliən kəti məmə itamah onəkotəhrun vivi in lan. 26 E nian əha, itamah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni† 27 mətəu-inu Tatə Uhgın, in əmə tolkeikei pik itamah. In tolkeikei itamah mətəu-inu itamah nəkətolkeikei iəu, kəni itamah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan. 28 İəu iəmsipən e Tatə Uhgın, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhian kəni iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitəlig=pən min o Tatə Uhgın.”

29 Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, “In konu! ! Rəueiu əha ik nəəghati əuhlin minian! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah. 30 Rəueiu əha inotəhrun məmə ik nəkəhrun natimnati rəfin agin, kəni nati ənpəpin nəmə iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhian nati kəti ohnik, mətəu ik nəkəhrun nuhalpinian nəghatian min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhian lan. Kəni nati u, tol kəni itimah iəkotəhrun məmə ik nəmsipən e Uhgın.”

31 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “?Nipəhriənian, itamah ninotəni nipəhriənian lak u rəueiu?‡ 32 Itamah otətəligto lan, nian əha ikin tətəuə, nipəhriənian məmə nian əha tiniet pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi okotəgəu rəkis itamah, nəkotaiu atiti, məhuvən imatəmah min ikin, mətəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mətəu ko iəu iəsən pisin əməiən, mətəu-inu nian rəfin rəhak Tatə tətətig itimlau min.*

33 “İəu iəməni pətigəm rəkis natimnati min u kəm təmah, məmə otol nəməlinuian otətig e nikitəmah mətəu-inu nəutətig lak.† E nəhue niftəni u, nəhməiən otepət o təmah,‡ mətəu

‡ 16:23 Mat 7:7 § 16:24 Jon 15:7-8 * 16:25 Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6

† 16:26 Kitah kotəhrun nuvaiən o Uhgın e nəfakian, təhmen əmə e kəlkələh min kautəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kətolkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiah əmə, inu, məmə Uhgın oteruh itah məmə kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tollanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgın. ‡ 16:31 Jon 4:23 § 16:32 Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * 16:32 Jon 8:29 † 16:33 Jon 14:27 ‡ 16:33 Jon 15:18-21

sotəginiən, motəhtul məha-məha, § mətəu-inu inehpahu rəkis nəsənəniən rəha nəhue niftəni.”*

17

Iesu təməfaki aru ohni

¹ Nian Iesu təməghati rəkis, kəni məsal-pəri ilis e neai, kəni mətəfaki mətəni məmə,

“Tatə, rəhak nian tinuva rəkis. İəu iəkolkeikei məmə ik onəkəfəri nərgi Nətim, məmə in min otəmanəfəri nərgəm,*

² mətəu-inu ik nəməfən nəsənəniən mine nepətian kəm in, məmə in otarmənig e nətəmimi rəfin,† kəni məhrun min nəfəniən nəmiəgəhiən itulin kəm lah min u, nətəm ik nəməfən min ilah kəm in. ³ Kəni nəmiəgəhiən itulin u, nipətin u məmə nətəmimi okotəhrun ik, iətəm ik əmə u ik Uhgın pəhriən,‡ kəni motəhrun min Iesu Kristo u, ik nəmahlī=pa.§ ⁴ İəu iəməfəri nərgəm e nəhue niftəni u,* kəni inol rəfin uək iətəm ik nəməfa kəm iəu məmə iəkol.† ⁵ Tatə, rəueiu əha, tinol nian rəham məmə onəkös iəu iəkuvnə mətətig kilau min ik. Əfəri iəu məfa nepətian əhagəhag kəm iəu, təhmen əmə məmə inu, iəmos aupən kilau min ik e nian niftəni u təmatikə əhanəh.‡

Iesu təməfaki o rəhan min

⁶ “Nətəmimi min u nətəm ik nəmos rəkis ilah o nəhue niftəni məfa ilah kəm iəu, iəu iəmatol əpu nərgəm kəm lah, məmə ilah okotəhrun ik.§ Aupən, ilah rəham min nətəmimi, mətəu rəueiu ik nəməfa ilah e nəhlmək, məmə ilah rəhak min nətəmimi. İlah kəmautohtəu=pən rəham nəghatian, ⁷ kəni rəueiu əha, ilah kotəhrun məmə, natimnati min u ik nəməfa kəm iəu, ilah kautsipən əmə ohnik. ⁸ İlah kotəhrun natimnati min u, mətəu-inu ik nəməni=pa rəkis nəghatian kəm iəu, kəni iəu iəməni=pən kəm lah, kəni ilah kautos e nikilah. Kəni ilah motəhrun məmə nipəhriənian ağin məmə iəu iəmsipinə lam, kəni məutəhatətə lak məmə ik nəmahlī=pa iəu.

⁹ “İəu iətəfaki o lah min u. İəu iəsəfakiən o nətəmimi rəha nəhue niftəni, iətəfaki əmə o nətəmimi min u nətəm ik nəməfa ilah kəm iəu, mətəu-inu ilah u rəham min. ¹⁰ Nətəmimi min u iatos, ilah rəfin rəham, konu ilah rəfin u nətəm ik natos, ilah rəhak.* Kəni nətəmimi min u, ik nəmol ilah məmə nəmiəgəhiən rəhalah tətəfəri nərgək.

¹¹ “Rəueiu əha iətuva ohnik, kəni təsuvəhiən iəu iəsətiəgən u e nəhue niftəni u. Mətəu nətəmimi min u, ilah okotətig əhanəh e nəhue niftəni u. Tatə, ik nəkəhruahru ağin. Onəkaskəlīm

§ 16:33 Mak 13:9 * 16:33 Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21;

21:7 * 17:1 Jon 12:23; 13:31,32 † 17:2 Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28

‡ 17:3 Jon 17:25,26 § 17:3 Fil 3:8 * 17:4 Jon 13:31 † 17:4 Jon 19:30

‡ 17:5 Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § 17:6 Jon 1:18 * 17:10 Jon 16:15

nətəmimi min u kotatig vivi e nəsanəniən rəha nərgəm u ik nəməfa kəm iəu, məmə ilah okotatig kətiəh əmə, təhmen e lau, kilau kətiəh.† 12 Nian iəu iəmətatig itimah min ilah, kəni mətəpali təuvir‡ o lah, e nəsanəniən e nərgəm əmə iətəm ik nəməfa kəm iəu. Iəu iəmateh vivi ilah, iəməsairəuauian e kəti.§ Kətiəh əmə u iətəm nəti nərəkinian, inko Uhgın otəkeikei mahli=pən e Nigəm Asoli.* Konu nati əha otol lanəha, məmə otol nəghatien e Nauəuə Rəha Uhgın otuva mol nıpəhriənian.

13 “Rəueiu əha, iətuva ohnik, mətəu iətəni nəghatien min u nian iətətig e nəhue niftəni, məmə ilah min, nikilah otəgian məri məriəuəh, təhmen əmə məmə iəu nıkik tətəgian. 14 Iəu iəməni pətigəm rəham nəghatien min kəm lah. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeian ilah, kəutəməki e lah,† mətəu-inu ilah səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni,‡ təhmen əmə məmə iəu səniəmə iətəmi rəha niftəni u.

15 “Iəu iəsətapuəhian ohnik məmə onəkəs rəkis ilah e nəhue niftəni u. Mətəu iəkölkeikei məmə ik onəkəhtipəsəg e iətəmi tərəh u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkin ilah. Ik nəkəpali təuvir§ o lah.*

16 “Iəu, səniəmə iətəmimi rəha nəhue niftəni u. Kəni tol lanəha, ilah min səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni. 17 Rəham nəghatien in nıpəhriənian rəfin. Onəköl rəham nəghatien məmə in otol uək e nəmiəgəhian rəhalah məmə ilah nətəmimi pəhriən rəham motasim motəhruahru.† 18 Ik nəmahli=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen əmə, iəu inətahli pətigəm min ilah, kəutəhuvən e nəhue niftəni.§ 19 Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkəsım o nolian nəlpəkəuian rəham,* məmə iəkəsiru e nətəmimi min u, məmə ilah min okotasim motəhruahru, kəni ilah nətəmimi pəhriən rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

20 “Iəu iəsəfaki əməian o nətəmi min u, mətəu iətəfaki min o nətəmimi min u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatien rəha nətəmimi min u. 21 Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətiəh əmə, kəni iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətiəh əmə kitah min ik, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.‡ 22 Ik

† 17:11 Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ‡ 17:12 “Mətəpali təuvir,” nıpətin u, iəmateh vivi məmə nati kəti təsərəkinian, məsal vivi o lah. § 17:12 Jon 6:39

* 17:12 Inu Jutəs. Jon 6:70,71 † 17:14 Jon 8:23; 15:19 ‡ 17:14 1Pitə 2:11

§ 17:15 “Onəkəpali təuvir,” nıpətin u, oteh vivi məmə nati kəti təsərəkinian ilah.

* 17:15 Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † 17:17 Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16

‡ 17:18 Jon 3:17 § 17:18 Jon 20:21; Mat 28:18-20 * 17:19 Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † 17:19 Hip 10:10

‡ 17:21 Jon 3:17

ninæfa rækis nepätian[§] kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti nepätian rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kätiah əmə təhmen əmə məmə kilau katuol kätiah.* ²³ Iətəhtul=pən e nikilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kätiah əmə e natimnati min rəfin məmə nətəmimi min u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei rəham nətəmimi[†] təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu mine.

²⁴ “Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak min, kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaiən ikin ko iətəm iəu min iəkuvən ikin,[‡] məmə ilah okoteruh nepätian əhagəhag rəhak[§] iətəm iəu iatos. Nepätian əhagəhag u, ik nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən agin nian niftəni u təmatikə əhanəh.*

²⁵ “Tatə, ik nəkəhruahru agin.[†] Nətəmimi rəha niftəni u, ilah kotəruru ik,[‡] mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmimi min u rəhak min, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu. ²⁶ Iəu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,[§] konu iəu, oiəkəkeikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən rəham otinpi vivi nikilah,* kəni məmə iəu aru oiəkatiḡ e nikilah. Nolkeikeiən u iətəḡhati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan.”[†]

18

*Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motaskəlim in
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)*

¹ Nian Iesu təmaupən məfaki rækis, kəmoḡiet e taun u, kəni motohapumİN=pən e nitəni=pən e niḡəḡ ləuahtəni kəti, nəḡḡin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei niḡi olif tēpət ikin. Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi min kəməhuvən e niki niḡi min əha.

² Kəni Jutəs u, iətəmimi u uərisiḡ in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham min tikimir, in tinəhrun rækis ikin əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mine rəhan min nətəmimi ilah kəutuhapumİN ilah min ikin.* ³ Kəni pris asoli min mine Farəsi min kəmotahli=pən soldia min nətəm kautəhtul o Nimə Rəha Uḡin

§ 17:22 Jon 1:14 * 17:22 Jon 14:20 † 17:23 Jon 16:27 ‡ 17:24 Jon 12:26

§ 17:24 Nətəm kəutəfaki kauteh nepätian rəha Iesu nəuветin u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəliḡ=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepätian əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepätian əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmimi min ilah okoteruh, inu rəhan nepätian məmə in Uḡin, nepätian əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni tēpənatiḡ. * 17:24 Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † 17:25 Sam 119:137; Rom 3:26

‡ 17:25 Jon 15:21; 16:3 § 17:26 Jon 17:6 * 17:26 E fes u, niḡətin keiu. Kätiah, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uḡin otolkeikei rəhan min nətəmimi, təhmen əmə məmə in tatolkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki min məmə rəhan nətəmimi okotolkeikei ilah min təhmen əmə məmə Tatə Uḡin in tatolkeikei Iesu. † 17:26 Jon 15:9; Rom 5:5

* 18:2 Luk 21:37; 22:39

kəhuva moteh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mīne soldiə mīn nəuvein rəha nətəm Rom, mit ilah məhuvən e niki niği olif əha. Ilah kautəmki nəuanisiə, mīne lait mīn, mīne natimnati rəha nəluaginian.†

4 Iesu tinəhrun rəkis məmə natimnati mīn u, in otuva tol lanu lan, mətəu in təmaliuək muvən o lah, kəni mətəpuəh o lah məmə, “Itəmah nəutəsəl e pəh u?”

5 Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İtəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Mə İəu u inu.”‡§ (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmiş, in tətəhtul ilah mīn.) 6 Kəni nian Iesu təməni məmə, “Mə İəu U Inu,”* ilah kəmotan e nəmtahlah mohtəlig, mətəiuaiu motəmei e niftəni.†

7 Kəni Iesu tatig mətəpuəh mīn o lah məmə, “? İtəmah nəutəsəl e pəh konu?”

Kəni ilah kotəni məmə, “İtəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu.”

8 Kəni Iesu təni=pən məmə, “İnəni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘Mə İəu u inu.’‡§ Nəmə itəmah nəutəsəl lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nətəmimi mīn u, kautəhuvən lahuənu.” 9 In təməni lanəha məmə nəghatiən u iətəm in tinəni rəkis in otol nīpəhrīniən lan. Nəghatiən u təməni məmə, “Tatə, nətəmimi mīn u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmiş, ko iəsairəuuiən e kəti.”*

10 Saimon Pitə təmatələs rəhan kəti nau rəha nəluaginian. Kəni əmeiko, in təmeuvi pətigəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rəkis nīmatəlgi ioluək kəti rəha pris asoli ağin, nīmatəlgin maru. Nərgi suah kəha, Malkəs.

11 Mətəu Iesu təni=pən kəm Pitə məmə, “Əfən rəham nau e nimein. İk onəkəkeiki məhrun məmə nəhməiən u rəhak,† iətəm Tatə Uhgīn in təməfa kəm iəu, kəni iəu iəkəkeiki mətəlig əmə lan, mol.”‡

*İlah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul əupən e nəhmti Anəs
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)*

12 Kəni soldiə mīn rəha nətəm Rom mīne iətəmi asoli rəhalah, mīne soldiə mīn rəha nətəm İsrel, kəmotaskəlim Iesu, kəni mətəlis-ərain nəhlmiş. 13 Kəni kəmotəupən mətələs in məhuvən təhtul e nəhmti Anəs. Anəs u inu, in rəhn-iəuanian

† 18:3 Uək 1:16 ‡ 18:5 “İəu u inu.” – Afın-to futnot e Jon 8:24. § 18:5 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * 18:6 “İəu U Inu.” – Afın-to futnot e Jon 8:24. † 18:6

Nəh 1:17 ‡ 18:8 “İəu u inu.” – Afın-to futnot e Jon 8:24. § 18:8 Jon 6:20;

8:24,28,58; 13:19; 18:6 * 18:9 Jon 6:39; 10:28; 17:12 † 18:11 Nian Iesu təni

məmə, “İk onəkəkeiki məhrun məmə nəhməiən u rəhak,” nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Oiəkəmmim-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iəu?” E nəghatiən Kris, “oiəkəmmim-pən e kap” in nəghatiən əuhlin, nīpətin u, məmə Iesu təteğəhan lan məmə in otos nəhməiən u iətəm otuva ohni nian Uhgīn otol nəlpiniən kəm in o nolian tərəh mīn rəha nətəmimi rəfin. ‡ 18:11 Mat 20:22

Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in pris asoli agin e nu əha. § 14 Kəni Kaiəfəs u inu, in aupən təməni kəm nətəm asoli rəha nətəm Isrel məmə təuvir pik məmə iətəmimi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə nətəmimi rəfin okohmis.*

*Pitə təməni məmə
in təruru Iesu*

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Kəni Saimon Pitə mine iətəmimi kəti min rəha Iesu, ilau kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti min rəha Iesu, pris asoli agin in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmitəu=pən Iesu, muvən əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u. 16 Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti min u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in təmiet muva ihluə, kəni mənī=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in təmit Pitə mian imə. 17 Kəni əmeiko, pətan mitə u iətəm tətəhtul o ket, təmafu Pitə kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Ei, ik min u iətəmimi rəha suah kəha?”

Mətəu Pitə təni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

18 Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuian, kəni noluek min rəha pris asoli agin, mine soldia min, ilah kəmotahli nigəm e nəmtahli nigəm, kəni mautəhtul titəlau lan, mətətəgəm. Kəni Pitə min, in təmuvən matəhtul, matətəgəm e nigəm.

*Pris asoli agin təməghati
kəm Iesu*

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Kəni pris asoli agin tətətapuəh e natimnati min o Iesu. Tətətapuəh o nətəmimi min rəhan mine nəghatiən min rəhan iətəm təmatəni mətəgətun ilah lan.†

20 Kəni Iesu tətəni=pən kəm in məmə, “Iəu iəmətəni rəhak nəghatiən min e nəhmti nətəmimi. Nian rəfin, iətəgətun nətəmimi lan, əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikin nian rəfin. Iəu iəsəhluaigian e rəhak nəghatiən min. 21 ? Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvir məmə nəkuvən

§ 18:13 E nian rəha Oltestimin, kətəfəri pris asoli agin min kautəhtul mətəuarus nian ilah okohmis. Mətəu e nian Jon təmətəi nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəligian əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agin, okəkeikei kətəfəri nitain, məmə iətəmi kəti in otəsarməniagian nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agin, konu e nu 15 AD, kəmotosiahu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nimein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narməniagian e nətəligian rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutəni əhanəh məmə in pris asoli agin. * 18:14 Jon 11:49-51 † 18:19 Nati əpnəpin məmə Kaiəfəs in pris asoli agin e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nepətiən rəha pris asoli agin kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikin. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6).

mətapuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən min. Ilah kotəhrun vivi natimnati min u iətəm iəmāni.”‡

22 Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldiə kəti iətəm tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn, in tətəhtul əha ikīn, təmem nīkapīn, kəni məni məmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agīn o nak?”

23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə iəmāni nəghatiən nəuvein kəsotəhruahruian, təuvir nəkəni pətīgəm. ?Mətəu nəmə rəhak nəghatiən min kotəhruahru əmə, təhro nəkem iəu?”

24 Kəni əmeiko Anəs tahli=pən Iesu tuvən o pris asoli agīn u Kaiəfəs. Mətəu təmatəmki əhanəh nīləuis u kəməlis-ərain lan.

*Pitə tīnəni min məmə
təruuru Iesu*

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Kəni Saimon Pitə tətəhtul əhanəh mətətogəm e nīgəm. Kəni kautətapuəh ohni məmə, “?Ei, ik min u, ik iətəmimi rəha iətəmi əha?”

Mətəu Pitə təni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

26 Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agīn, in nəuanīləuis kəti rəha suah u Pitə təmətəhtuv matəlgīn aupən, in təmāni məmə, “?Nīkik təhti məmə iəmeruh ik itəmāh min əpəha e niki nīgi olif, uə kəpə?”

27 Mətəu Pitə təni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”

Kəni rəueiu agīn min, mənīg kəti təkəkə. §

*Iesu in təməhtul aupən
e nəhmti Pailət*

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Kəni ləplapīn agīn, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənīgīən asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuakəmīən kəti rəhalah, ilah kəsəhuvəniən e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotamīkmīk e nəhmti Uhgīn, kəni ilah ko kəsotuniən nauəniən rəha lafet rəha Pasova.*† 29 Nətuakəmīən u rəhalah, tol kəni Pailət in təmīet e rəhan nīmə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nīpəgnəmtīn nak u itəmāh nauteh=pən e suah u?”

30 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Nəmə suah u in təsatəhliən lou, kəni iəsotələsiən məhuva ohnik!”

‡ **18:21** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi kəti ko təsəni pətīgəm aruiən in e kot. Mətəu pris asoli agīn tətətapuəh o Iesu məmə otəni pətīgəm aru in. § **18:27**

Jon 13:38 * **18:28** E fes u, Jon tətəgətun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou əlkələh min rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti tīmīs mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. † **18:28** Jon 11:55

³¹ Kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, titəu=pən lou min rəhatəmah.”

Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.” ³² Iesu tətətəni aupən məmə in otimis lanəha,‡ kəni natimnati min u kəmol məmə nəghatiən min u rəhan okəhuva motol nipəhriənien.

³³ Kəni əmeiko Pailət tuvən min imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtin, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?”§

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kətəni=pinə iəu kəm ik?”

³⁵ Kəni Pailət təni=pən məmə, “?Təhro? !?Ik nīkim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikin əmə mine pris asoli min rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ? Ik nəmol nati nak?”

³⁶ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu, iəsoliən kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig min rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmimi min okotəluagin, motoh nətəmimi min u kotolkeikei məmə okotəfən iəu e nəhlmī nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.”*

³⁷ Kəni Pailət tətəni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”

Kəni Iesu təni məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu iəməir=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətīgəm mətəni pətīgəm nipəhriənien.† Kəni iətəmimi iətəm nīkin tagiən məmə otitəu=pən nipəhriənien, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatiən.”‡

³⁸ Mətəu Pailət təni=pən kəm in məmə, “? Nak u, nipəhriənien?”

*Pailət təkəkil məmə
Iesu təkəikei mīmīs*

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət tətəni min muvən meh nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəsəruhien nolien tərəh kəti mine e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin lou.§ ³⁹ Mətəu e nolien rəhatəmah, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatitīs suah kəti mahli pətīgəm e kaləpus. ? Kəni təhro? ?Itəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkəgəhan lan kəni mītīs kig rəha nətəm Isrel?”

‡ **18:32** Iesu tətəni məmə in otimis e nigī kəməluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kəutohamu nətəmi kəutol nərahien, məutətu-pəri ilah e nigī kəluau. Mətəu nətəm Rom kəsotegəhanien məmə nətəm Isrel, ilah okotəhamu itəmi iətəm tatol nərahien. § **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3

* **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51 † **18:37** Jon 3:32 ‡ **18:37** Jon 8:47 § **18:38** Luk 23:4

⁴⁰ Kəni ilah kotagət əfəmäh motəni məmə, “!Kəpə! !Itimah iəkotəpəh suah ko, iəkotolkeikei Parəpəs!” Parəpəs u, in iakläh kəti, kəni in təmətəluagin mətohamu itəmi məmə otəhgi pətigəm kəpmən rəha Rom.*

19

¹ Kəni Pailət təməfən Iesu e nəhlmi rəhan min soldiə min, kəni ilah kəmotalis.* ² Kəni kəmotəmki nıləuis iətəm tol nihlin nihlin, motol kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəmäh kəti kəm in, tol nəugi naris lan, təhmen e kot rəha kig. ³ Kəni ilah məhuva ohni, məutəuvsan lan, kəni məutəni məmə, “Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. Itimah iəkotəfən nisialən kəm ik.” Kəni ilah maudem=pən əmə nikapin.

⁴ Kəni Pailət tiet min muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm nətəmimi məmə, “Ei, nətəmimi. İəu iəkahlı pətigəm min suah u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsehian noliən tərəh lan mine.” ⁵ Kəni Iesu təmiet min muva ihluə. İn tətəfəfau e kəfəfau u kəmol e ləhi iətəm tol nihlin-nihlin, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni matuvən e kot əfəmäh tol nəugi naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “!Nətəmimi! !Oteh-to! Suah u inu!”

⁶ Mətəu nian pris asoli min mine soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın kəmotafu, ilah kəmotagət əfəmäh maütəni məmə, “!Okətu-pəri e nigı kəməluau! !Okətu-pəri e nigı kəməluau!”†

Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “İntələh, itəmah pisin əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e nigı kəməluau. Mətəu iəu iəsəruhian noliən tərəh kəti mine lan.”

⁷ Mətəu ilah kotəni məmə, “Rəhatimah kəti əha ikin lou tətəni məmə in otəkeikei mımıs, mətəu-inu in tətəni məmə in Nəti Uhgın.”‡

⁸ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatıən u, in təməgin pik təhmin min. ⁹ Kəni in təmatig muvən min imə, mətapuəh o Iesu məmə, “?Ik iətəm iə?”§

Mətəu Iesu təsuhəlpinıən rəhan nəghatıən. ¹⁰ Kəni Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəsəni=paiən kəm iəu? ?Ik nəsəhrunıən məmə iəu iətos nəsanəniən məmə iəkahlı pətigəm ik, kəni matos min nəsanəniən məmə okəhti=pən ik e nigı kəməluau?”

* **18:40** Uək 3:14 * **19:1** Aes 50:6; 53:5 † **19:6** Uək 3:13 ‡ **19:7** Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 § **19:9** Pailət təmətapuəh lanəha o nəhrunıən məmə nəmə təhro Iesu in uhgın əkəku kəti, uə nəmə təhro nıkin tətəhti məmə Iesu in iətəm e nıtəni pisin kəti kəni iəto-pisin kəti in otakil noliən rəhan (Luk 23:6-7). Iesu tinuhəlpin rəkis nəghatıən rəhan, mətəu Pailət təməsəniən nıpəhrıənıən lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7).

¹¹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə Uhgın təməsoliən nati u, ko ik onəsos aginiən nəsanəniən məmə onəkakil iəu.* Tol lanəha, nolien tərəh rəha iətəmi u iətəm təməfinə iəu e nəhlməm, in tərəh mapirəkis rəham.”†

¹² Kəni tətəuin e nian əha, Pailət təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu. Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutagət əfəməh mautəni məmə, “Nəmə nəkəhlman e suah u mahli pətigəm, kəni ik səniəmə iətəmimi rəha Sisə. Iətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tikimir rəha Sisə.”

¹³ Kəni nian Pailət tətətəu nəghatiən u, kəni təmit Iesu muva min ihluə. Kəni in təmuvən əha ikin kəti, nərgin u, Lou Kəpiel Epın-Epın, e nəghatiən Isrel, in Kapata,‡ kəni mətəharəg-pəri e jeə rəha nakiliən. ¹⁴ Tınuəkır mitigar təhtul əhruahru, e nian əhruahru rəha nol əpenə-penəiən o nolien lafet rəha Pasova.

Kəni Pailət təni=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi min əpə! !Otafu-to! !Suah u in kig rəhatəmah!”§

¹⁵ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh, motəni məmə, “!Ohamu! !Ohamu! !Ətu-pəri e nigı kəməluau!”

Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmah nəkətolkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig rəhatəmah e nigı kəməluau?”

Mətəu pris asoli min kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatimah kig!”

¹⁶ Kəni Pailət təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmilah, məmə soldia min rəha Rom okəhuvən motətu-pəri e nigı kəməluau.*

*Soldia min kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən. ¹⁷ In tatələs nigı kəməluau rəhan,† miet matuvən ikin kəti min, nərgin u, Kolkotə e nəghatiən rəha nətəm Isrel. Nipətin u, “Louipil-uipil.” ¹⁸ Kəni ikin əha, kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluau. Kəni kəmotatig motəhti=pən min iətəmimi mil keiu e nigı kəməluau keiu min, kəti e nıkalın maru, kəti e nıkalın məuil, kəni Iesu in tətəhkul e nəlugin e lau.

¹⁹ Kəni Pailət təməni kətəi rəkis nəghatiən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə nigı kəməluau. Nəghatiən u tətəni məmə,

IESU IƏTƏM NASƏRIT

* **19:11** Rom 13:1 † **19:11** Jon 18:30; Uək 3:13 ‡ **19:13** Kapata in ikin kəti kəməlin kəpiel iətəm tepin-epin min ikin, kol təhmen əmə e simen. § **19:14** Jon 19:19,21-22 * **19:16** Pailət in təhrun əmə məmə Iesu nati tərəh tikə lan, mətəu in təhrun min məmə nəmə təsoliən nıkilah, okətol nərahian, kəni Sisə u kig rəha Rom təhrun nərakian lan e uək rəhan. † **19:17** Luk 14:27

KIG RƏHA NƏTƏM ISREL‡

20 Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotafin nəghatiən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən Iesu ikin, in iuəkir əmə o taun. § Kəni nəghatiən u, kəmətəi rəkis e nəghatiən rəha nətəm Isrel, mine nəghatiən rəha nətəm Rom, mine nəghatiən rəha nətəm Kris.

21 Kəni pris asoli min rəha nətəm Isrel, kəməhuvən motəni=pən kəm Pailət məmə, “Onəsəteian məmə, ‘Kig rəha nətəm Isrel.’ Təuvir mə onəkətəi məmə, ‘Suah u in tətəni məmə in kig rəha nətəm Isrel.’ ”*

22 Mətəu Pailət təni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iəmətəi təmähli əmə lanəha.”

Soldiə min kəmotəuari natimnati rəha Iesu

23 Kəni nian soldiə min kəmotəhti-pəri rəkis Iesu e nigı kəməluau, kəni motos rəhan napən, kəni motəuari nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldiə min ilah kuvət. Mətəu kot əfəmäh rəhan, iətəmimi iətəm in təmöl napən, təməsilpiniən napən lan, in təmöl apiəpiə əmə napən əha. 24 Kəni soldiə min u kinotəni-əni kəm lah min məmə, “Ei, təsəuviriən məmə okotəris nati u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u təmiet məmə otol nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhrənən, u təməni məmə,

“Ilah kəmotəmki rəkis rəhak napən. Ilah kəmotəuari e lah min. Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən min əha.”†

Kəni tol lanəha, soldiə min kəmotol pəhriən lanəha.‡

Iesu mine rəhan mamə

25 Kəni iuəkir əmə o nigı kəməluau rəha Iesu, nipətan kuvət kəmautəhtul əha ikin. Mamə rəha Iesu, mine pia rəhan mamə, mine Meri kəti min, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti min Meri pətan Maktələ. § 26 Kəni nian Iesu təmeruh rəhan mamə mine suah u iətəm in tolkeikei pik* kautəhtul e nıkalin, kəni təni=pən kəm rəhan mamə məmə, “!Pətan, nətım ko!”

27 Kəni məni=pən kəm suah u məmə, “!k rəham u mamə.” Kəni tətəuin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmäteh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru mamə.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

28 Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək min iətəm in təmüva məmə otol, tinol naunun rəkis.† Kəni o noliən nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nipəhrənən lan, in təməni məmə “Inəuauə.”‡

‡ 19:19 Jon 19:14,21 § 19:20 Hip 13:12 * 19:21 Jon 19:14 † 19:24 Sam 22:18 ‡ 19:24 Jon 19:28,36,37 § 19:25 Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:26 Jon tətəni aru əmə in mamə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23). † 19:28 Jon 17:4 ‡ 19:28 Sam 69:21; Jon 19:29

²⁹ Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən wain lanu tarfu, məni lan nəhmtin teiuaiu. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e wain u, kəni motətu=pən e nəhlmi niği kəti kətəni məmə hisop, kəni motləfəri tuvən iuəkir o nohli İesu, məmə otəmnim.

³⁰ Kəni nian in təməmnim wain u nəuvetin, kəni məni məmə, “!Natimnati rəfin tınol naunun!”§

Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, mehag pətigəm e rəhan nehagiən tiet, kəni mimis.

Suah kəti təməu nıkalı İesu

³¹ Nian əha rəha nol əpenə-penəiən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.)* Kəni nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl kəsotolkeikeiən məmə niyəti suah milahal əha okəhləhkul e niği kəməluau mətəuarus=pən nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən motətəpuəh o Pailət məmə otahli=pən rəhan min nətəmmi, kəhuvən, motəhtihli nəhlkilahal, pəh ilahal okihlimis uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis niyətilahal. ³² Kəni soldia min kəmotəupən motəhtihli nəhlki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e niği kəməluau ilahal İesu.

³³ Mətəu nian kəməhuva o İesu moteruh məmə in tınimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah kəsotəhtihliən nəhlkin. ³⁴ Kəni soldia kəti təməu əmə nıkalin e rəhan nıru,† kəni rəueiu agin, nıru mine nəhu kəmuaiu əhmen-əhmen əmə,‡ mətueiuaiu e niyətin.§ ³⁵ (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,* in təmeh natimnati min u e nəhmtin. Kəni nəghatiən min rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətigəm məmə itəmah min onəkotəhrun motəhatətə lan.) ³⁶ Natimnati min u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol niyəhriəniən lan,† u tətəni məmə, “Ko nıkilkilin kəti təsitəgitiən.”‡ ³⁷ Kəni nəghatiən kəti min e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlah okoteruh suah u iətəm kəmotəu.”§

Josip mine Nikotiməs, ilau kəmiatənim İesu

³⁸ Kəni uərisig e natimnati min u, iətəm Aramatia kəti, nərgin u, Josip. Josip u, in iətəmmi kəti rəha İesu, mətəu tətəhluaiğ

§ 19:30 Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 * 19:31 Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuvə əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. † 19:34 Sek 12:10; Nəh 1:7 ‡ 19:34 Nian nıru mine nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə İesu təmmis pəhriən agin.

§ 19:34 1Jon 5:6-8 * 19:35 Aposil Jon iətəm təmətei nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24). † 19:36 Jon 19:24,28,37 ‡ 19:36 İesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni nıran otosmiəgəh nətəmmi rəha Uhgın. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen məmə kəməsatəghliən nıkilkili nenəti sipsip min iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolıən əhmen əmə, nıkilkili İesu kəti, təməsitəgitiən. Sam 34:20. § 19:37 Sek 12:10; Nəh 1:7

e nati u, mätəu-inu tətəgin e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.* In təmuvən meruh Pailət, kəni tətəpuəh ohni məmə otegəhan lan pəh tos rəkis nīpəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan lan, kəni in təmuvən mos rəkis. ³⁹ Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapin,† in təmuvən ilau Josip. In tatitol kətim kəti, təmərīauəh e nati pien-pien min u mir mine alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

⁴⁰ Kəni ilau kəmuos rəkis nīpəti Iesu, muəuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mir mine alos e napən u, təhmen əhruahru əmə məmə inu nətəm Isrel kəutəuveg nīpəti iətəmimi mine lan, mautohtənim. ⁴¹ Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nigi kəməluau, nīmai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nīpəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsitənim=pən əhanəhian iətəmi kəti ikin.‡ ⁴² Kəni ilau kəmuələhu=pən nīpəti Iesu e nīpəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət,§ kəni nīpəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkir əmə.

20

Iesu tinəmiəgəh min

(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ E Sante, ləplapin aɡin, tətəpinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ,* təmuvən e nīpəg kəpiel. †Kəni meruh məmə kəpiel asoli u kəmahtipəsīg e nīpəg kəpiel lan, kəmisuə rəkis! ² Tol lanəha, kəni in təmaiu mitəlig muvən o Saimon Pitə mine iətəmimi u kəti min rəha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kəni mənī=pən kəm lau məmə, “Ilah kəmotələs rəkis nīpəti Iərmənīg əpəha e nīpəg kəpiel. Kəni iəkotəruru məmə kəmotələhu=pən iə nīpətin.”

³ Kəni Pitə mine iətəmimi kəti min u rəha Iesu, kəmiaiet mətian məmə okueruh nīpəg əha. ⁴ Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nīpəg u ikin. ⁵ Kəni in təməməhli-əməhli məsal=pən əpəha imə, kəni meruh napən təuvir u linən tətəməhli, mətəu in təməsuvənian imə.

⁶ Kəni Saimon Pitə in təmiet pətīgəm=pa min, kəni miuvig=pən uəhai əmə imə e nīpəg kəpiel u, kəni meruh napən min u kəutəməhli, ⁷ kəni meruh min napən u kəməuveg rəhn-kapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəməhli-pənian ilah napən min u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pišin. ⁸ Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in min təmuvən imə e nīpəg kəpiel, kəni in təmeruh natimnati min u, kəni in

* **19:38** Jon 7:13 † **19:39** Jon 3:1-2; 7:50 ‡ **19:41** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e nolian rəha nitənimian itəmi. § **19:42** Afin-to futnot e 19:31.

* **20:1** Luk 8:2; Jon 19:25

təməhatətə məmə Iesu tinəmiəgəh mīn. ⁹ (Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə Iesu otəkeikei məmiəgəh mīn e nīmisiən, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhiən nəghatiən əha.)†

*Meri u pətan Maktələ in təmeruh Iesu
(Mak 16:9-11)*

¹⁰ Kəni iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəlig mətian imalau ikin, ¹¹ mətəu Meri in tətəhtul iuəkīr e nīpəg kəpiel u mətəsək. Kəni nian in təmətəsək əhanəh, kəni məməhli-əməhli mətəsəl=pən əpəha e nīpəg. ¹² Kəni əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau in tərūən vivi. Ilau kətuəharəg əha kəmələhu=pən Iesu ikin. Kətiəh tətəharəg e nīmei rəhn-kapə, kəni kətiəh e nīmei nəhlkīn.

¹³ Kəni ilau kəmuətapuəh ohni məmə, “Pətan. ?Ik nətəsək o nak?”

Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Ilah kəmotələs rəkis nīpəti Iərməniğ rəhak, kəni iəkəruru məmə kəmotələhu=pən iə.”

¹⁴ Nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni meirair, kəni meruh Iesu tətəhtul, mətəu in təruru məmə Iesu.

¹⁵ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “Pətan. ?Nətəsək o nati nak? Ik nətəsəl e pəh?”

Mətəu pətan u, nīkin təhti məmə mətə iətəmi u tətəfəl nati əha ikin əha, kəni in təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rəkis nīpətin, kəni mələhu=pən ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos.”

¹⁶ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Meri.”‡

Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni məni məmə, “!Raponi!” (Inu nəghatiən rəha nətəm Isrel u, nīpətin təni məmə, “Rəhak Iəgətun.”)

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Saskəlīmīən iəu, mətəu iəu iəsuvən əhanəhiən əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak mīn kəni məni=pən kəm lah məmə iəu inatitəlig=pən ilis o rəhak Tatə, kəni in mīn rəhatəmah Tatə. In Uhgīn rəhak, kəni in Uhgīn mīn rəhatəmah.”

¹⁸ Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi mīn rəha Iesu, kəni təni=pən kəm lah məmə, “!Nəsuaħ mīn əpə! !Iəu iəmeruh Iərməniğ!” Kəni in təməni pətīgəm nəghatiən mīn iətəm Iesu in təməni=pən kəm in.

*Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha e nīmə kəti, kəni motasisiğ e

† 20:9 Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28 ‡ 20:16 Iesu təmauīn e nərgi Meri e nəghatiən Aram, u nəghatiən əhruahru rəhalau, konu in təhrun məmə Iesu. Mətə ilau kətuəghati e nəghatiən Kris kəm lau mīn e fes 13-15.

doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah kəni məni=pən kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuiən tətətig o təmah.”§ 20 Kəni mägətun nəhlmin mine nəhlkin kəm lah, kəni nīkilah təmagiən pik mətəu-inu kinoteruh Iərməniġ.*

21 Kəni Iesu təni=pən min kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuiən tətətig o təmah.† Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,‡ e noliən əhmen əmə, iəu iətahli=pən itəmah.”§ 22 Kəni nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni in təmehag=pən e lah, kəni məni məmə, “Itəmah, otos Nərmīn Rəha Uhgīn.* 23 Nəmə nəkotalu e noliən tərəh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn min otafəl rəkis noliən tərəh rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən e noliən tərəh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn otəsəluīən lan kəni məsafəl rəkisiən.”†

Iesu mine Toməs

24 Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Toməs, u kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmikə e nian Iesu təmīet pətīgəm=pa o lah. 25 Kəni in min nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ei, iəmoteruh rəhatah Iərməniġ!”

Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkeruh nimeī nil e nəhlmin mil, konu iəkek e nəuanəhlmək, konu meapən e nimeī nīrəu e nīkalin, konu pəh iəkəni nīpəhriənīən məmə in pəhriən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehīən, ko iəsəhatətəiən lan.”‡

26 Kəni tinos nəfakiən apiəpiə kətiəh rəkis, nətəmimi min rəha Iesu kəutəharəg min əpəha imə, e nimə kətiəh əmə, kəni motahtipəsīg e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah min. Nati əpnəpin kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatīg muva min məhtul e nəlugin e lah məni=pən məmə, “Pəh nəməlinuiən tətətig o təmah.”§ 27 Kəni məni=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək. Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni meapən e nimeī nīrəu u e nīkalik. Səniən neiūəiən lan, mətəu ik onəkəkeikei məhatətə lak.”*

28 Kəni Toməs təni=pən kəm in məmə, “Ik rəhak Iərməniġ, kəni ik rəhak Uhgīn.”†

29 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu.‡ Mətəu nətəmimi min u kasoteruhīən iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuviriən pəhriən, nīkilah tagiən pəhriən.”§

Nauəuə u, kəmətei məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

§ 20:19 Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * 20:20 Jon 16:19-22 † 20:21 Jon 20:19,26 ‡ 20:21 Jon 3:17 § 20:21 Mat 28:19; Jon 17:18 * 20:22 Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 † 20:23 Mat 16:19; 18:18 ‡ 20:25 Mak 16:11 § 20:26 Jon 14:27; 20:19,21 * 20:27 Luk 24:40 † 20:28 Nəh 4:11 ‡ 20:29 Jon 3:15 § 20:29 1Pitə 1:8-9

³⁰ Iesu tæmol næmtætian min tepæt e nähmti rəhan nətəmimi, iætəm kəsətei rəkisiän e nauəuə u.* ³¹ Mətəu kəmətei natimnati min u e nauəuə u məmə itəmäh onəkotəhatətə† məmə Iesu in Kristo iætəm Uhg̃in təməni məmə otahli=pa, inu Nəti Uhg̃in. Kəmətei lanəha, məmə itəmäh onəkotos næmiəgəhiän e nərg̃in, mətəu-inu itəmäh nətəhatətə lan.‡

21

Iesu tæmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səp̃in

¹ Uərisig e natimnati min u, Iesu tæmol əpu min in o rəhan min nətəmimi,* əpəha e nipəkil e nikali nəhu asoli, kətəni məmə Lek Kaləli.† Kəni tæmol əpu in lanu. ² E nian əha, nətəmimi min u rəha Iesu kəmotaliuək kətiah: Saimon Pitə, mine Toməs u kətauin lan məmə Mil-Mil, mine Nətaniel u iætəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mine nəti Səpəti mil,‡ mine iætəmimi mil keiu min rəha Iesu. ³ Saimon Pitə təni=pən kəm lah məmə, “Iəu inatuvən iəkauəl e nəmu min.”

Kəni ilah kotəni məmə, “Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən.” Kəni ilah rəfin kəmotəiuaiu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e net, mətəuərus tian. Mətəu kəsotosiän nəmu kəti mine.§

⁴ Kəni tinatian, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan min nətəmimi, ilah kotəruru məmə Iesu.*

⁵ In tətapuəh o lah məmə, “!Nəman! ?Nəsotosiän nəmu kəti?”

Kəni ilah kotəni məmə, “Kəpə, nəmu tikə.”

⁶ Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Intəh, otəraki=pənto e net e nəven maru ikin e nikali bot, kəni onəkotiuvi nəmu nəuvein.” Kəni əmeiko, kəmotəraki pətigəm e net, əmeiko, minotəruru niuvi-pəriän, mətəu-inu net təri minəri minəriəuəh e nəmu.†

⁷ Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in təni=pən kəm Pitə məmə, “!Ei! !Iərməniğ əhruahru əha!” Kəni nian Pitə təmətəu nəghatian u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuvig pətigəm ləuantəhi, meai muvari. ⁸ Kəni nətəmimi min u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvəri e bot, motiuvi net əpəha təməriəuəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkir əmə o nipəkil, təhmen əmə o hanrit mitə. ⁹ Kəni nian ilah kəməhuvəri, moteruh niğəm əkəku kəti əha ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikin, kətuvan e niğəm, mine p̃iret əha ikin.

* 20:30 Jon 21:25 † 20:31 Jon 3:15 ‡ 20:31 Jon 19:35 * 21:1 Jon 21:14; Jon 20:19,26 † 21:1 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə “nəhu Lek Taipirias,” in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti min. ‡ 21:2 Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mine Jon. Jon u inu in təmətəi nauəuə u. § 21:3 Luk 5:5 * 21:4 Luk 24:16; Jon 20:14 † 21:6 Luk 5:4-7

10 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Otos nəmu min ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva.”

11 Kəni Saimon Pitə təmuvən min e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net u təriauəh e nəmu asoli min, ilah rəfin uan-hanrit fifti-tri. Kəni nati əpnarın məmə net u təməriauəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən. 12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuva motauən.” Kəni ilah nikilah təgin məmə otətapuəh ohni məmə, “?Ik pəh u?” mətəu-inu ilah kınotəhrun əsas məmə in Iərmənig. 13 Kəni Iesu təmos pıret muva məfən kəm lah, kəni məfən min nəmu.

14 Kəni inu, nian tatol kisil lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan min nətəmimi uərisig e nian in təmimis, kəni məmiəgəh min.‡

Iesu mine Pitə

15 Nian ilah kınotauən rəkis, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, məmə, “Saimon Pitə, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkis nətəmi min u?”

Pitə tənı=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərmənig, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pik ik.”§

Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Intəh, ik onəkaugin rəhak nenəti sipsip min.”

16 Kəni Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”

In tənı=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh Iərmənig, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Intələh, ik onəkəsal vivi o rəhak min sipsip.”*

17 Kəni mau kisil lan, Iesu tatig mətapuəh min ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”†

Kəni Pitə, nikin təmahmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kisil, məmə, “?Ik nəkolkeikei iəu?” Kəni in tənı=pən kəm in məmə, “Iərmənig, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡ Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Intəh, ik ətaugin rəhak min sipsip.§

18 “Nıpəhrıənıən agin u iətəni kəm ik məmə, əpən, e rəham nətəm aluəiən, nəməteargin aru rəham kətəuti, kəni mətəliuək matuvən ikın min rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən ikın. Mətəu nian ik onəkəuəhli, onəkəuhru e nəhlməm, kəni iətəpısın kəti otəlis-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikın ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikın.” 19 E nəghatıən u, Iesu

‡ 21:14 Jon 20:1,19,26 § 21:15 Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * 21:16 Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † 21:17 Jon 13:38 ‡ 21:17

Jon 16:30 § 21:17 Nian Iesu tətəni məmə, “onəkaugin rəhak nenəti sipsip min,” mine “onəkəsal vivi o rəhak min sipsip,” mine “ətaugin rəhak min sipsip,” kahləni nati kətıəh əmə e suaru pısın pısın e nəghatıən.

təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə, noliən iətəm Pitə otimis, kəni rəhan nimisiən,* in otəfəri nərgi Uhgın.†

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, uərisig lak.”‡

*Iesu mine suah u
iətəm Iesu təmolkeikei pik*

²⁰ Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətuərisig e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pik. Iətəmi əha inəha, iətəm təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig, pəh u otegəhan=pən lam e nəhlmi rəham min tikimir?”§

²¹ Nian Pitə təmeruh in, kəni tətapuəh o Iesu məmə, “?Iərmənig, mətəu təhro e suah kəha?”

²² Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Nəmə iəu iəkölkeikei məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuarus nian iəkətəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak.”

²³ Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatiən kəti əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah min məmə, “Iətəmimi u rəha Iesu otəsimiəniən,” mətəu Iesu təməsəniən kəm Pitə məmə suah u otəsimiəniən. In təməni əmə məmə, “?Nəmə, iəu iəkölkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuarus=pən iəkətəlig=pa min, ik onəkəhrun o nak?”

²⁴ Iətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətəiəh əmə iətəm tətəni pətigəm natimnati min u,* kəni in mətəi rəkis nəghatiən min u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatiən min u tətəni, in niphəriəniən əmə.†

Naunun nəghatiən

²⁵ Kəni natimnati tepət min əpəha ikin iətəm Iesu təmol‡ kəni nəmə nətəmimi kəmotətəi rəkis natimnati min u ilah rəfin e nauəuə min, iəu, nikik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o nəliniən nauəuə min u.

* **21:19** Kətəni məmə e nu tate min tətuva, kəni kəpanətu-pəri Pitə e nigə kəməluau.

† **21:19** Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ **21:19** Mat 4:19; 16:24 § **21:20** Jon 13:23,25

* **21:24** Jon 15:27 † **21:24** Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, “itimah,” uə “in,” məsəniən “iəu,” mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mine Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon: **?Pəh təmətəi nauəuə u?**).

‡ **21:25** Jon 20:30

Uæk Min Uæk Min Rəha Aposil Min Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Uæk Min

? Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afin e “Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk” o nəhruniən məmə Luk in pəh.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm in kəti, nərgin u Teofiləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u “Nanusian Təuvir Iətəm Luk Təmətei” tatuvən kəm in. Nərgin u, nipətin təni məmə, “Iətəmiimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm Isrel tepət mine Ianihluə tepət okotafin min.

? Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə min rəha Nanusian Təuvir kəutəghati e nəmiəgəhiən mine nimisian rəha Iesu. Nauəuə u tətəni pətigəm məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəuin. Nipilga nauəuə aupən nəuətin u tətəghati tepət e uæk rəha Pitə, kəni nipilga asoli iətəm tətəurisig lan tətəghati e nəmiəgəhiən mine uæk rəha Pol.

? Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəuin, kəni təməhro min lanu niməfaki təmeviə. E nian əha, nətəm Isrel tepət kəsotatigian e nitəni Isrel, mətəu kəutatig e nitəni min iətəm Rom tətarməniğ e lah. Aposil min ilah rəfin nətəm Isrel. Nanusian təuvir əha kəmaupən kəni=pən kəm nətəm Isrel mine Nanihluə* min u kəutohtəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel. Kəni Pitə mine Pol mine ilah min nəuvein kinautos minautuvən kəm Nanihluə min əpnəpin min. Təmə iərman tolkeikei məmə otitəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mitəu=pən min lou əlkələh min tepət. Mətəu Pol mine Pitə rəueiu kinuəhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e Iesu, kəni ko nikin təsəhtian məmə okəhgi=pən mine mitəu=pən lou əlkələh min əha. Nətəm Isrel tepət nian kəmotətəu nətəligian u, ilah kinotəməki e Pol mine Pitə minautol nərahian kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpin=pən nəghatiən rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhian məmə in təmol nati kəti tərah. E naunun nauəuə u, Pol in tətətig əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli ağin rəha Rom tətətig ikin. Kəni Pol təmətəni pətigəm nanusian təuvir, iətəmi tikə məmə otəniəhu.

Uhgın təməni məmə otahlipa Narmin rəhan

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksənəri.

¹ Teofilas, e rəhak nauəuə iətəm iəmətēi aupən, iəmətēi nolian min rəha natimnati rəfin iətəm Iesu təmol mine mətəgətun nətəmimi lan. ² Nauəuə əha tətəni pətīgəm nian Iesu təmətuəuin rəhan uək mətəuarus Uhgīn təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu aupən, nian təməsuvən əhanəhian e Negəu e Neai, Narmīn Rəha Uhgīn təmasiru lan məmə otəgətun rəhan min aposil† min nati nak in tolkeikei məmə okotol. ³ E nian təməmiəgəh min e nimisiən, nian tepət tətuvə o lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni matol əpu in kəm lah kəni məgətun ilah e nolian min tepət məmə in təməmiəgəh pəhriən e nimisiən. Kəni e nian min əha, təmətəgətun ilah e Narməniğian Rəha Uhgīn.

⁴ Iesu təmətətiğ əhanəh ilah min ilah, kəni nian kəti, nian təmətəuən ilah min ilah, in təməni=pən nəghatian kəti kəm lah məmə, “Itəmah onəsotaupəniən mohiet u Jerusiləm. Onəkotəkeikei mətətiğ motətuəurus onəkotos Narmīn Rəha Uhgīn, u rəhak tatə təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm təmah, təhmen lanu məmə iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah. ⁵ Aupən Jon təmatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhian, Uhgīn in otol bəptais e təmah e Narmīn Rəhan.”

Əpəha e Nitəuat Rəha Niği U Olif, Uhgīn təmos Iesu muvən e Negəu e Neai

⁶ E nian min əha, aposil min kəmətətiğ ilah Iesu, kəmötətapuəh ohni məmə, “?Iərməniğ, rəueiu əha tinəuvir məmə ik onəkot kitah nətəm Isrel okotarməniğ e nitəni min rəhatah, uə kəpə?”

⁷ Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “E nian min rəha natimnati min əha, Tatə Uhgīn təməhluəig e natimnati o təmah, məmə ko nəsotəhrunian. In pişin əmə, tinitəpin rəkis e rəhan nəsanəniən. ⁸ Mətəu nian Narmīn Rəha Uhgīn otuva mətiğ e təmah, itəmah onəkotos nəsanəniən. Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuvən motəni pətīgəm rəhak nəghatian əpəha Jerusiləm, mine ikin min əpəha Jutiə, mine Səmeriə, kəni mine ikin min rəfin e nitənimtəni min.”

⁹ Nian təməni rəkis əmə nəghatian əha kəm lah, kəni Uhgīn tos rəkis in məri matuvən e neai. Nian ilah kəmauteruh, kəni nəpuə kəti tuva məuveg, kəni ilah kəsoteruhian min. ¹⁰ Nian kəmətəsəl pəri əhanəh e neai mətəsəl lan, əmeiko suah mil

1:1 Luk 1:3 † **1:2** “Aposil” in suah kəti iətəm Iesu Kristo təmahl=pən o nəni pətīgəmiən rəhan nəghatian. Nian nəkotəfin nəghatian əha “aposil” e nauəuə u, nipətin tətəni məmə nətəmimi tuələf rəha Iesu u kəmətətalieuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha Iesu, mətəu in təməsəniən ilah nətəmimi tuələf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol.

1:2 Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41 **1:4** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Mat 28:19; Luk 24:48

keiu kəmuəfən napən ruən kəmiaiet=pa e nəlugin e lah. ¹¹ Kəni muəni=pən kəm lah məmə, “!Nətəm Kaləli! ?Təhro nəutəhtul u ikinu məutəsal pəri lan əpətu lan e nəpuə? Iesu əha Uhgın təmos rəkis o təmah mos məri matuvən e neai, in otəmanitəlig pa min təhmen=pən əmə lanəha, mə tətəri matuvən.”

Aposil min

¹² Kəni aposil min kəmotšipən e niəuət u kətəni məmə, Niəuət Rəha Nigi U Olif, motohtəlig=pən Jerusiləm səniəmə isəu pik, iuəkir əmə. ¹³ Nian kəmoħiet=pən Jerusiləm, məhuvən=pən imə e nəuan nimə kəti əpəha ilis lan, ikin kəutatig ikin. Aposil min əha, nərgilah u Pitə mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip mine Toməs mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis nəti Alfias mine Saimon Selot‡ mine Jutəs nəti Jemis. ¹⁴ Nətəmi min əha mine niəpətan min, mine Meri u məmə rəha Iesu, mine notəha Iesu min, ilah kəutəhuva pəti-pəti e nikilah kətiəh məutəfaki nian rəfin.

Iətəmi u otos nimej Jutəs

¹⁵ Kəni nian kəti, nian nətəm kəutəhatətə e Iesu kəməutəharəg, ilah tepət, təhmen e uan-hanrit-tuenti ilah rəfin. Kəni Pitə təməhtul mətəghati kəm lah məmə, ¹⁶ “Piak min mine nəuvinik min. Nuvəh aupən Narmın Rəha Uhgın təməfən nəghatiən kəti kəm Kig Tefit, kəni Kig Tefit təni pətigəm. Təməni məmə suah kəti oteghəhan e Iesu kəm nətəmi, kəni ilah okotaskəlim motohamu. Nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın otəkeikei muva mol niəpəħriəniən lan, kəni rəueiu nəghatiən o suah u tinuva mol niəpəħriəniən rəkis lan. Suah u in Jutəs. ¹⁷ Jutəs, in rəhan əha ikin uək məmə otasiru e tah, in kitah əmə.”

¹⁸ (Jutəs u inu təmos nəħmti niəftəni kəti e məni u təmos e nolien tərəh iətəm in təmol. E niəftəni əha, təməmei morin kəni nərfin təhapu nišigan tiet. ¹⁹ Kəni nətəm Jerusiləm kəmotətəu nəghatiən əha, kəni ilah kotəuvin e niəftəni əha e nəghatiən əha ikin məmə, “Akeltama,” niəpətin u məmə Niəftəni E Nirə.)

²⁰ Kəni Pitə təməni məmə, “Natimnati iətəm Jutəs təmol təmuva mol niəpəħriəniən lan mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Min, nəghatiən kəti tətəni məmə, “Təuvir məmə rəhan nimə tətəhtul əpnapin əmə, pəh iətəmi kəti otəsatiğian ikin.” §

“Kəni nəghatiən kəti min tətəni lanu məmə,
“Təuvir məmə iətəmi pišin kəti min otuva mos nimein.”

1:11 Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to futnot e Mat 10:4 **1:13** Mat 10:2-4 **1:16** Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 § **1:20** Niəpəti nəghatiən u məmə, “pəh otimis.” **1:20** Sam 69:25; 109:8

21-22 “Kəni tol lanəha, iətəmi kəti otəkeikei mos nimei Jutəs mətəni pətigəm kəm nətəmimi itimah min, məmə İərmənig İesu təməmiəgəh min e nīmisiən. Suah u, in suah kəti iətəm itimah min iəmautan aupən e nian min u iətəm İərmənig İesu təmətaliuək lan. Suah u in suah kəti iətəm təmətətig nian Jon təmətəni pətigəm nəghatiən rəha nolien bəptais e təmi, muva mətəuarus=pən nian Uhgın təmos rəkis İesu o tah mos məri muvən e Negəu e Neai.”

23 Kəni ilah kəmotəni nərgi iətəmi keiu, kəti nərgin u Josip u nian nəuvein kətauin lan məmə Pasapəs Jastəs, kəni kəti min, nərgin u Matias. 24 Kəni ilah kəmotəfaki məutəni məmə, “İərmənig ik nəkəhrun niki nətəmimi rəfin. Ik əgətun e timah məmə suah mil u, in pəhruvən u ik ninitəpin rəkis 25 məmə otaskəlim uək u rəha aposil iətəm Jutəs təməpəh məmə otuvən e suaru iətəm tərəh, iman əhruahru ikin.” 26 Nian ilah kəmotəfaki rəkis, ilah kəmoturin kəpiel nəuvein, kotəhmen e tais, məmə otəgətun məmə pəh otos uək əha, kəni kəpiel min kəmotəgətun nərgi Matias. Kəni ilah kotəfən Matias məmə in aposil kəti, kəni rəueiu tinol min tueləf aposil ilah rəfin.

2

Narmin Rəha Uhgın təmuva e nəmiəgəhiən rəhalah

1 E nian rəha Pentekos,* lafet kəti rəha nətəm Isrel, nətəm u kəutəhatətə e İesu kəməhuva kətiəh. 2 Kəni rəueiu ağin min, kəmotətəu nati kəti təmsipəri e neai təhmen e nīmətəgi asoli kəti tətərkərik, kəni nati kəha kəmotətəu təmuva məri rəfin e nipəgnəua nimə əha kəutəharəg ikin. 3 Kəni ilah kəmoteruh nati kəti təhmen e nəmnami nigəm tatuəu. Kəni nəmnami nigəm min əha, kəmotiuvig motan-əhmen nətəmimi rəfin nətəm kəutəharəg əha imə. 4 Kəni ilah rəfin, Narmin Rəha Uhgın təmuva məriəuəh mətətig e lah, kəni məfən nəsanəniən kəm lah, mol ilah kinəutəghati e nəghatiən iki pisin min.

5 Kəni nətəmimi min nəuvein əha ikinu, nətəm Isrel nətəm kəutəfaki kəm Uhgın. Aupən, ilah kəməhuvən e nitəni pisin pisin min məutətig ikin, kəni rəueiu kohtəlig=pa məutətig Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. 6 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən min əha, nətəmimi min tepət kəməhuva. Kəni ilah kəmotəuit pik mətəu-inu kəmotətəu nəghatiən min rəhalah nətəmimi min əha kəutəni. 7 Kəmotəuit pik ağin kəni məutəni məmə, “!Ei! ?Nətəm Kaləli min əmə əha kəutəghati, uə kəpə? 8 ?Təhro əpəha kitah rəfin kəutətəu rəhatah nəghatiən min ilah kəutəni? 9-11 Kitah u nətəmimi iki pisin pisin min tepət. Ikin u nətəm Patia u ikin, mine nətəm Metia, mine

1:21-22 Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * 2:1 Pentekos – Afın-to e tiksınəri. 2:1
 Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3 Mat 3:11 2:4 Mak 16:17; Uək 4:31; 10:44-46;
 19:6

nətəm Elam, mine nətəm Mesopotemiä, mine nətəm Jutiä, mine nətəm Kapatosiä, mine nətəm Pontəs, mine nətəm Esia, mine nətəm Fritiä, mine nətəm Pamfilia, mine nətəm Ijip, mine nətəm Lipiä e nikalin=pən äha Saerin ikin, mine nətəm Rom, nətəm Isrel ähruahru, mine Nanihluä[†] min mätəu kitah kəutəfaki kəm Uhgın, mine nətəm Krit, mine nətəm Arepia. Mätəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pişin pişin min rəhatah, məutəni pətigəm nati asoli min iətəm Uhgın təmol.”¹² Narmilah təmiuwig pik, kəni kəmotətapuəh o lah min məmə, “!Ei! ?Nak u tol lanu?”

¹³ Mätəu nəuvein kəmotaləh əuvsan e lah, məutəni məmə, “Nati kəutapis əpəha.”

Pitə təmuhamteipən niṗəti nati äha

¹⁴ Kəni Pitə təməhtul ilah lepın aposil min, məghati əfəmäh məni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nətənimak min nətəm Isrel, mine nətəm iki pişin pişin min u nəutatig Jerusiləm, otətəlig vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinə niṗəti nati äha kəm təmah.¹⁵ Itəmah nəutəni məmə nətəmi min u kəutapis. Mätəu kəpə, kəsotapisian. Nain klok əmə äha rəueiu ləplapın. ?Kəni ilah kotəhra motapis?[‡]

¹⁶ “Mätəu mə tol lanu lan. İəni rəha Uhgın aupən, nərgin u Joel, təməni rəkis nati u itəmah nəuteruh. In təməni məmə,

¹⁷ ‘Uhgın təməni məmə,

“E naunun nian min, iəkəfən rəhak Narmın kəm nətəmimi rəfin. İlah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətītəmah min, nəman mine niṗətan, ilah okotəni pətigəm nəghatiən min rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə min rəhatəmah, Uhgın otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli min rəhatəmah okotəməhlair e nəməhlairiən pişin pişin min.

¹⁸ Səniəmə nətəmi asoli min əmə, mätəu nəman mine niṗətan ilah noluək min əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmın rəhak kəm lah e nian min äha. Kəni ilah okotəni pətigəm nəghatiən min rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.

¹⁹ Oiəköl nati apispis min əpəha e neai, mine nəmtətiən pişin pişin min e niṗəni min. Onəkoteruh niṗə mine nigəm mine nahnigəm okotəri motol nəpuə lan.²⁰ Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuiğ otasiä təhmen e niṗə. § Kəni ko uərisiğ, Nian asoli ağın rəha İərməniğ otuva.

²¹ E nian äha, nətənimimi rəfin nətəm okotauin e Nərgək, iəu oiəkosmiəğh ilah.” ’

[†] 2:9-11 Nanihluä, İanihluä – Afin-to e tiksınəri. [‡] 2:15 Nətəmi min äha

kəsotəmmimian wain ləplapın, kəni iətəmi tikə mə tapis ləplapın. § 2:20 İəni min rəha Uhgın kəutəni nəghatiən min lanəha e natimnati əskasik min otəpanuva e Naunun Nian. 2:21 Joel 2:28-32

22 “Nətəm Isrel, itəmah otətəlig e nəghatiən u. Itəmah nəkotəhrun vivi nati apispis mīn, mīne nəmtətīən pišin pišin mīn iətəm Iesu iətəm Nasərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgīn, u itəmah nəmoteruh. Natimnati mīn əha tətəgətun məmə Uhgīn in pišin əmə təmahli=pa Iesu tuva. ²³ E nəlpəkauīən rəha Uhgīn u in təmol rəkis mələhu aupən, in təməfinə suah u e nəhlmitəmah. Kəni itəmah nəmotuhamu in e nian nəmotegəhan=pən lan tuvən e nəhlmi nətəm kəsotəfakīən. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e niği kəməluau kəni timis.

24 “Mətəu Uhgīn təmitis Iesu e nahməiən rəha nimisiən, kəni mol in təmiəgəh mīn e nimisiən, mətəu-inu nimisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlimiən in. ²⁵ Tefit təməni lanəha e Iesu aupən məmə,

‘Nian rəfin iəkəhrun məmə İərməniğ tətətig itimlau mīn. Ko iəsəğiniən mətəu-inu tətətig e nikalik itimlau mīn. ²⁶ Kəni tol lanəha, iəu nikik tətəgiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nikik təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgīn otəsmiəgəh niətik. ²⁷ Kəni ko nəsepəhiən narmək otətətig ima nətəm kəmoħmis ikin. Kəni ko nəsegəhan mīniən niətī rəham İətəmiimi Əhruahru məmə otəmnəmit. ²⁸ Ik nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkol iəu nikik tətəgiən pik nian iətətig kilau mīn ik.’ Inu nəghatiən Tefit təməni e Iesu aupən.

29 “Piak mīn. İəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm təmah. İauəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Tefit, in təmimis rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətətig imatah ikin mətəuarus=pa u rəueiu. ³⁰ Mətəu in iəni kəti rəha Uhgīn, kəni in təhrun məmə Uhgīn təmos nonauvil kəti kəm in məniəkis nəghatiən kəti kəm in məmə iətəmi kəti e nira rəhan otuərisiğ lan otəkeikei mol Kig. ³¹ Kig təmafū məmə nati u otəkeikei muva mol niəhriəniən lan. Kəni in təməni məmə Kristo əha, iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, Uhgīn otol təmiəgəh mīn e nimisiən, kəni otəsepəhiən narmīn tətətig ima nətəm kəmoħmis ikin, kəni niətīn ko təsəmnəmitiən. ³² Kəni nəghatiən u tətəghati e Iesu u Uhgīn təmol rəkis təmiəgəh mīn e nimisiən. !Kəni itəmah iəmotəh e nəhmtitəmah! ³³ Iesu, rəhan tatə təmos in məri muvən e nikalin maru ikin, imə nisiaiən mīne nəsanəniən. Kəni təhmen=pən əmə məmə Uhgīn təməni rəkis lan aupən, in təməfən Narmīn rəhan kəm Iesu məmə Iesu otəfən kəm rəhan mīn. Kəni natimnati mīn u, nauteruh, məutətəu, Narmīn Rəha Uhgīn tatol. ³⁴ Kig Tefit təməsuvəniən e Nəgəu e Neai təhmen e Iesu. Kəni Tefit təməsəghati aruiən lan nian in təməni nəghatiən mīn əha məmə,

‘Iərməniġ. Ik Iərməniġ rəhak. Uġin Iərməniġ təni kəm ik məmə, “Əharəġ e nġkalik maru, ikin imə nišiaian mine nəsənəniən, mətəhtahnin. ³⁵ Oiəkol rəham min tikimir min məmə okotəhmen e niməulul iətəm nateviġ-ərain e ništəni, kəni ik onəkarməniġ e lah.” ’

³⁶ Pəh nətəm Isrel rəfin kotəkeikei motəhrun vivi məmə Iesu əha iətəm itəmāh nəmotətu-pəri e niġi kəməluau, inəha, Uġin təmol məmə in Iərməniġ mine Kristo – u iətəm Uġin təməni məmə otahli=pa.”

Nətəmiimi tepət kəmotəni niṗəhriəniən e Iesu

³⁷ Nəġhatian u rəha Pitə təmek pəhriən niġilah kəni niġilah təpəu. Kəni kəmotətapuəh o Pitə mine aposil min rəfin məmə, “Piatimah min. ?Oiəkotəhro lanu?”

³⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei motəuhlin nətəliġiən rəhatəmāh, kəni kol bəptais e təmah rəfin kətiəh kətiəh e nəġi Iesu Kristo, məmə Uġin otafəl rəkis nolian tərəh min rəhatəmāh. Kəni Uġin otəfinə Narmin u kəm təmah, ³⁹ mətəu Uġin təməni rəkis nəġhatian u o təmah, mine nenətītəmāh min, mine namipitəmāh min iətəm okəpanəhuva. Nəniəskasikiən u tətətiġ o nətəmiimi rəfin min u iətəm Iərməniġ Uġin rəhatah tətəuin e lah.”

⁴⁰ Kəni Pitə təməni nəġhatian təuvir tepət məmə otiuvi=pa ilah kəhuva, kəni mətəni kəm lah məmə, “O nəkohiet rəkis e nətəmi min u, nəpiəh mine u nətəm kotərah məmə, Uġin otəsolian nalṗiniən kəm təmah min ilah.” ⁴¹ Kəni ilah tepət u kəmotətəu nəġhatian rəha Pitə kəmotəni niṗəhriəniən lan, kəni kəmol bəptais e lah. E nian əha, nətəmiimi tepət təhmen e tri-təusin kəməhuva məhuərisiġ e lah u kəutəhatətə e Iesu.

Naliuəkiən rəha nətəmi min u kəmautəni niṗəhriəniən e Iesu

⁴² Nian rəfin nətəmiimi min u kəutəni niṗəhriəniən e Iesu, kəutətəliġ e nəġhatian iətəm aposil min kəutəġətun ilah lan. E naliuəkiən rəhalah kəməhuva kətiəh, e nauəniən mine Nauəniən Rəha Nəmtətian Rəha Iesu,* mine nəfakiən. Kəni nian rəfin niġilah tətəskasik məmə okotəkeikei mautil nati əha. ⁴³ Aposil min kəmautil nati apisṗis mine nəmtətian ṗisṗin ṗisṗin min e nəsənəniən rəha Uġin. Kəni nətəmiimi narmilah tatiuvġ ṗik ohni.

⁴⁴ Nətəmiimi min u kəutəhatətə e Iesu, nian rəfin kəutəhuva kətiəh məutəfən rəhalah min natimnati kəm lah min; ⁴⁵ kəmə iətəmi kəti rəhan nati kəti tikə, kəni kəti təfən rəhan natimnati mos məni lan, kəni məuəri mətuati kəni masiru lan. ⁴⁶ Nian rəfin kəutəhuvən məutəfaki ṗəti e Nimə Rəha Uġin.† Kəni

2:35 Sam 110:1 **2:36** Uək 5:30-31 **2:39** Aes 57:19 **2:41** Uək 2:47; 4:4

* **2:42** Nauəniən Rəha Nəmtətian Rəha Iesu – Afin-to e tiksənəri. **2:42** Uək 20:7 **2:44** Uək 4:32-35 † **2:46** Nimə Rəha Uġin – ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uġin.

kəmautəhuvən e nimə pişin pişin min məutəuəri nauəniən niğlah e nagienian mine nikilah pəhriən, kəni kəməutauən min e Nauəniən Rəha Nəmtətian Rəha Iesu. ⁴⁷ Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgın, kəni nətəmimi kəutəni-vivi ilah o rəhalah nolien. Kəni nian rəfin İərməniğ tatosmiəgəh nətəmimi, kəni ilah kəməutəhuva kətiəh ilah nətəm kəutəhatətə e Iesu.

3

Uhgın təmol nati apışpis e iətəmi u nəhlkin tərəh

¹ Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakien, Pitə mine Jon kəmuəliuək mətian e Nimə Rəha Uhgın. ² Suah kəti iətəm təsalieuəkien e nian təmair mətəuarus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu e namtiəluə e Nimə Rəha Uhgın u kətəni məmə Namtiəluə Təuvir. Nian rəfin təteasiə e məni o nətəmimi kəutəhuvən imə. ³ Nian təmeruh Pitə mine Jon kinətian məmə okia imə, in təmətapuəh o lau məmə okuəfən məni kəti kəm in. ⁴ Kəni Pitə mine Jon nəhmtəilau təməhtul lan. Kəni Pitə tənə məmə, “Əsal=pa meh itimlau.” ⁵ Kəni təməsal=pən meruh ilau, niğin təhti məmə otos məni kəti o lau.

⁶ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Rəhak məni tikə ağin. Mətəu nati iətəm iəu iətos, iəkəfinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pinə kəm ik, əhtul maliuək!” ⁷ Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmin maru miuvi-pəri məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəueiu ağin min nəhlkin mil kəmuəhruahru. ⁸ Əmeiko təmətu-pəri məhtul minətəliuək, mətitəu=pən ilau mihluvən e Nimə Rəha Uhgın, kəni minətəliuək matiuvig-iuvig-pəri mətəni-vivi Uhgın. ⁹ Kəni nətəmimi rəfin kəmoteruh in tətəliuək mətəni-vivi Uhgın. ¹⁰ İlah kinotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm təteasiə o məni nian rəfin e namtiəluə rəha Nimə Rəha Uhgın, kəni kəmotəuit pik, narmilah təmiuvig o suah kəha mətəu-inu nəhlkin tinəuvir.

Pitə təməğhati kəm nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın

¹¹ Nian təmətəhkul=pən e Pitə mine Jon, nətəmimi rəfin narmilah təmiuvig ohni, kotaiu məhuva məmə okotafu e lahal əha nəuətin kəti e Nimə Rəha Uhgın u kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən.*

¹² Nian Pitə təmeruh ilah, kəni tənə=pən kəm lah məmə, “Nətəm İsrəl. ?Təhro narmitəmah tatiuvig pik o nati apışpis u? ?Nauteruh itimahal nikitəmah təhti məmə itimlau iətəmi asim mil keiu iəmol vi suah u e nəsanəniən əmə rəhatimlau? ! Kəpə! ¹³ Nati apışpis u iətəm nəmoteruh, Uhgın rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine tipitah min rəfin, in təməfəri nərgi rəhan ioluək lan, Iesu. Inu iətəmi kətiəh əmə Iesu u

2:47 Uək 6:7; 11:21 **3:4** Uək 14:9 **3:6** Uək 4:10; 16:18 * **3:11** Fərantə rəha Kig Solomən — ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgın. İkin əha inəha, nian rəfin nətəmi əsoli rəha İsrəl kəutəğhati e Lou rəha Uhgın

nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə ilah okotuhamu, kəni nati əpnapin Pailət təməni rəkis məmə okəsuhamuiən okəhlman lan, mətəu itəmah nəmotəni=pən kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in. ¹⁴ Itəmah nəmotəpəh Iesu u in iol əhruahru mine iətəm təuvir e nəhmti Uhgın, kəni nəmotətapuəh o Pailət məmə otəhlman e suah kəha iohamu itəmi. ¹⁵ Kəni e noliən əha, itəmah nəmotuhamu Iesu, iətəm nəmiəgəhiən rəfin tatsipən ohni. Mətəu Uhgın təmol təmiəgəh mın e nımisiən. Kəni itimah iəmoteruh e nəhmtitimah məmə nıpəhrıən.

¹⁶ “Suah u iətəmi itəmah nauteruh motəhrun, in təməsanən əmə mətəu-inu itimah iəutəhatətə e Iesu mine nəsanəniən rəhan. In nəsanəniən rəha Iesu mine nəhatətəiən iətəm təməfa kəm timah təmol vi suah u, kəni itəmah rəfin nəmoteruh.

¹⁷ “Piak mın. İəu iəkəhrun məmə nati u nəmotol e Iesu itəmah rəhatəmah nətəmi asoli mın, itəmah rəfin nəmotol mətəu-inu nəsotəhrıən məmə Iesu in pəh. ¹⁸ Mətəu suaru u inu rəha Uhgın o noliən rəhan nəghatiən u in təməni aupən, tinuva mınol nıpəhrıənıən lan. E nəghatiən rəha iəni mın rəhan, in təməni rəkis məmə rəhan Kristo iətəm təməni rəkis aupən məmə otahli=pa, in otəkeikei mətəu nahməiən e nıpətın.

¹⁹ “İntəh, rəueiu əha, onəkotəkeikei motəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh mın, kəni motohtəlig=pa o Uhgın məmə in otafəl rəhatəmah noliən tərəh mın, kəni məmə İərməniğ Uhgın otəfinə nəmeiğıən mine nəsanəniən vi e nəmiəgəhiən rəhatəmah, ²⁰ kəni məmə in otahli=pa Kristo titəlig=pa mın, iətəmi iətəm Uhgın təməni rəkis aupən. Kristo u iətəghati lan, in Iesu. ²¹ Mətəu Iesu otatig pıpım e Negəu e Neai mətəuarus Uhgın otol vi mın natimnati rəfin təhmen=pən e itəmi Uhgın təməni əskasik kəm təmah, iətəm rəhan mın iəni mın aupən ağın kəmotəni pətigəm.

²² “Kəni iəni asoli Mosis təməni pətigəm məmə, ‘İərməniğ Uhgın otəfəri iəni kəti mın e təmah təhmen lak. Onəkotəkeikei məutətəlig e natimnati mın rəfin in otəni kəm təmah mautil nəuiən. ²³ Nətəmi mın u okotəhti nəuia iəni əha, Uhgın otos rəkis ilah o rəhan mın nətəmimi kəni ilah okohmis.’ ²⁴ Kəni iəni mın rəfin kəmotəni əmə nəghatiən kətiəh, təmətuəuin e iəni u Samuel, muva mətəuarus=pa u rəueiu, kəutəni əhanəh nian əha u rəueiu.

²⁵ “Nəniəskasikiən u iətəm Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni mın aupən, in rəhatəmah. Kəni nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm Uhgın təməni kəm tipitəmah mın aupən, in rəhatəmah mın, mətəu-inu Uhgın təməni=pən kəm Epraham məmə, ‘Oiəkol təuvir kəm nətəmimi rəfin e nıftəni, kəni nati kəti iətəm mipım İosmiəgəh otol, otəfən nəuviriən əha kəm

nætəmimi ərəfin.’ 26 Nian Uhgın təməfəri rəhan ioluək u Iesu Iosmiəgəh, təmaupən mahli=pinə kəm təmāh məmā in otəuhlin itəmāh e rəhatəmāh noliən tərah mīn, kəni e noliən əha, in otol təuvir kəm təmāh.”

4

1 Nian Pitə mine Jon kəmətəuəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni pris mīn, mine iətəmi tətarmənig e soldiə mīn u kəutəsəl o Nimə Rəha Uhgın, mine Satusi mīn,* kəmohietigəm=pa. 2 Nīkilah təmāhmə pik mətəu-inu ilau kətuəgətun nətəmimi məmā Iesu təmimīs kəni məmīəgəh mīn. Kəni inu təmōl suaru məmā nətəmi mīn u kəmohmīs, Uhgın otosmiəgəh mīn ilah. 3 Kəni kəmotaskəlīm ilau, motləfən əmə ilau e kaləpus mətəu tinapinəpu rəkis, məmā ilau okuəmāhli ikīn lapīn, kəni olauig lan kəmanuəhtul e kot.† 4 Mətəu nətəmimi mīn tēpət nian kəmotətəu nəghatiən kəmuəni kəmotəni nīpəhriənīən lan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotəni nīpəhriənīən e Iesu, nəman əmə ilah iuəkīr təhmen e faif-tausin.

Pitə mine Jon kəmuəhtul e nəhmti kaunsil

5 Kəməni lauig lan, pris mīn nəuvein, mine nətəmi asoli rəha Isrel mīn, mine nəgətun mīn rəha Lou rəha Mosis,‡ kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha Jerusiləm. 6 Kəmotəharəg ilah Anəs u pris asoli agin, mine Kaiəfəs, mine Jon, mine Aleksantə, mine nətəmimi mīn nəuvein e nəhlin rəha suah u pris asoli agin, kəmotəharəg e kaunsil. 7 Motəni Pitə mine Jon kian muəhtul aupən e lah, kəni kotətapuəh o lau məmā, “? Pəh təməfinə nepətīən kəm təlau megəhan e təlau məmā natuol nati u, uə nəmuol e nərgi pəh?”

8 Kəni Narmin Rəha Uhgın təməriauəh e niki Pitə, kəni Pitə tənī=pən kəm lah məmā, “Itəmāh u nətəmi nəutarmənig e nətəm Isrel, mine nətəmi asoli mīn. 9 Itəmāh nəutəsəl lan=pa o timlau məmā suah u iətəm nəhlikin təmərəh təmos iə nəuvirīən, uə itimlau iəmuəhro lanu muol vivi nəhlikin. 10 Itəmāh rəfin u ikīnu mine nətəm Isrel mīn rəfin, onəkotəkeikei motəhrun məmā suah u iətəm nəhlikin tinəuvir rəkis tətəhtul aupən e təmāh e nəsanənīən əmə e nərgi Iesu Kristo, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmāh nəmotətəu-pəri e nīgi kəməluau, in təmimīs. Mətəu Uhgın təmōl təmīəgəh mīn. 11 Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgın təməni lan məmā,

3:25 Jen 22:18 3:26 Uək 13:46 * 4:1 Eruh nəghatiən mīn əha e tiksinəri: pris mīn, mine soldiə mīn u kəutəsəl o Nimə Rəha Uhgın, mine Satusi. † 4:3 Okuəmāhli ikīn muətəuarus=pən olauig mətəu inu Lou təmāni məmā suah kəti təsuvənīən e kot lapīn. ‡ 4:4 Uək 2:41 † 4:5 “Lou rəha Mosis” – lou mīn iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis əpəha e nītəuət Sainai 4:10 Uək 3:6,13-16

‘Kæpiel u iætəm itəmāh nətəmimi rəha nolian nimə, nəkotəni məmə tərāh kəni motəraki lan, mətəu rəueiu in tinuva kæpiel təuvir agin iætəm nimə təhtul-pəri lan.’

¹² Suah kətiah əmə təhrun nosmiəgəhian nətəmimi, Iesu pisin əmə, kəni iætəmimi kəti min tikə agin e niftəni təhrun nosmiəgəhian nətəmimi.”

¹³ Nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotauit pik nian kəmoteruh məmə kəsueginian e lah, nati ənrapin kəsuelian skul, ilau iætəmimi mil əmə. Kəmotəhrun əhruahru məmə suah mil əha ilah pəhrian Iesu kəməutaliuək məutan. ¹⁴ Kəni kinotəruru nuhalpinian nəghatian rəhalau mətəu-inu suah u nəhlkin tinəuvir rəkis ilahal min ilau.

¹⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm lahal məmə okihliet mihlūvən ihluə pəh ilah əmə kotəghati pipim. ¹⁶ Kəni ilah kəmotətapuəh o lah min məmə, “?Okotəhro e suah mil əha? Nətəmimi rəfin u Jerusiləm kinotəhrun rəkis məmə nati apispis u kəmuol e suah u, in iahgin pik, ko kəsəniapinian lan. ¹⁷ Mətəu pəh kotəniəhu əskasik ilau məmə okəsuanı pətigəm minian nərgi Iesu kəm nətəmimi, kəni nəghatian e nati apispis əha otəsiet minian nətəmimi kotətəu.”

Kaunsil təmegəhan e lau

məmə okiaiet

¹⁸ Kəni kəmotauin e lahal kihluva imə, kəni motəni=pən kəm Pitə mine Jon məmə okəsuanı pətigəm minian nərgi Iesu, kəni məsuəgətun minian nətəmimi lan.

¹⁹ Mətəu ilau kəmuəni=pən kəm lah məmə, “Itəmāh əmə otakil məmə təhruahru e nəhmti Uhgın məmə iəkuol nəuiatəmāh uə nəuia Uhgın. ²⁰ Mətəu itimlau ko iəsuakimian nohlitimalau. Oiakūekeikei muəni pətigəm nati itimlau iəmueruh e nəhmtitimlau kəni muətəu e nıpəgtəlgitimlau.”

²¹ Kəni kaunsil təməni=pən min kəm Pitə mine Jon məmə ilah okotol nalpinian kəti kəm lau nəmə ilau okətuəkeikei mətuəni pətigəm Iesu kəm nətəmimi, kəni motahli pətigəm ilau. Kəmotahli pətigəm ilau mətəu-inu kinotəruru məmə okotəh əhro ilau. Kəmotəhrun məmə nətəmimi nıkilah otahmə nəmə ilah okotol nalpinian kəm lau, mətəu-inu nətəmimi rəfin kınəutəni-vivi Uhgın o nati apispis u Uhgın təmol e iætəm u. ²² Kəni suah u, nəhlkin təməpaiu nian təmair mətəuarus=pa əha rəueiu, kəni rəhan nu tapirəkis fote.

Nəfakian rəha nətəm kəmotəhatətə e Iesu

²³ Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotegəhan e Pitə mine Jon məmə okətian, kəmiaiet uəhai əmə mian əpəha nətəm kəutəhatətə e Iesu kəutatig ikin, kəni muəni pətigəm rəfin nəghatian iætəm pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil

kəmotəni=pən kəm lau. ²⁴ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin kəməhuva kətiəh motəfaki=pən kəm Uhgın, məutəni məmə, “Iərməniğ Uhgın Asoli, ik nəmol neai, mine niftəni, mine nitəhi, mine natimnati ərəfin e lah. ²⁵ Ik nəməghati e nəsanəniən rəha Narmin rəham kəm tipitimah u aupən Kig Tefit, u in rəham ioluək, kəni in təməni pətigəm rəham nəghatiən məmə,

‘?Təhro nətəmimi e nitəni pişin pişin min nikilah tətahmə pik lanəha?

Təhro ilah nikilah tətəhti məmə okotol nərahian min əha. Ko kotol pau ko kəsotoliən nati kəti.

²⁶ Nətəm kəutarməniğ e nitəni min, kəmotol əpenə-penə o nəluaginian,

kəni nətəmi asoli min kəutəhuva pəti-pəti, məmə kotəluagin ilah Iərməniğ Uhgın mine Iosmiəgəh iətəm in təməni rəkis.’

²⁷ “Iərməniğ Uhgın, in nipəhriənian nəghatiən iətəm Kig Tefit təməni, tinuva miniet=pa, mətəu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontias Pailət, mine nətəm Isrel, mine Nanihluə min, ilah rəfin kəməhuva kətiəh u ikinu lahuənu Jerusiləm, məutətei nəghatiən ekəu-ekəu məmə okotuhamu Iesu, u in rəham ioluək əhruahru u ik nəmitəpin. ²⁸ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəmautol təmitəu=pən əmə rəham nəghatiən iətəm ik nəməni rəkis e nəsanəniən mine nəhrunian rəham aupən. ²⁹ Tol lanəha, Iərməniğ, nikim tətəhti nəghatiən iətəm ilah kəmotəni məmə okotoh itimah, ol itimah rəham noluək min məmə iəsotəginian məmə iəkotəni pətigəm rəham nəghatiən. ³⁰ Uahru=pa e nəhlməm əsanən məmə otol vi nətəmi kəutohmis, kəni mol nati apispis min mine nəmtətiən pişin pişin min e nərgi Iesu, rəham ioluək əhruahru.”

³¹ Nian kəmotəfaki rəkis, kəni nimə təmarigrig, kəni Narmin Rəha Uhgın təmuva məriaueh mətətig e lah rəfin, kəni kinautəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın məsotəginian.

Nətəm kəməutəni nipəhriənian e Iesu kəutəuəri nautə rəhalah kəm lah min

³² Nətəmi kəutəni nipəhriənian e Iesu rəhalah nətəligian təmuva kətiəh. Kəti təməsəhluaign e rəhan nautə, mətəu kəmautəuəri nautə rəhalah kəm lah min. ³³ Kəni aposil min kəmosos nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgın kəni məutəni pətigəm məmə Iərməniğ Iesu təməmiəgəh min e nimisian. Kəni e nəuvirian rəha Uhgın, in tətəsiro e lah rəfin nətəm kəutəfaki. ³⁴ Kəni ilah kəti, rəhan kəti nati kəti təməsikəian, mətəu-inu nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah niftəni uə nimə tatig, kəmotol səlim lan, kəni motəfən məni kəm aposil min,

4:24 Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6

4:26 Sam 2:1-2

4:27 Mat 27:1-2; Luk

23:7-11; Uək 3:13

4:28 Uək 2:23

4:29 Efəs 6:19

4:32 Uək 2:44

4:34

Uək 2:45

³⁵ kəni ilah kəmotəuəri kəm nətəmi mīn u rəhalah nati kəti tikə.
³⁶ Tol lanəha, suah kəti əha ikin nərgin u Josip, in nəuaniləuis rəha Lifai, iətəm Saiprəs, aposil mīn kəmotəfən nərgin vi kəti kəm in, nərgin u Panəpəs, u nipətin təni məmə, “iətəm tətəsi ru mətəfəri nətəligiən.” ³⁷ In təmol səlim e rəhan kəti niftəni, kəni mos məni lan muvən məfən kəm aposil mīn məmə ilah okotəuəri kəm lah mīn.

5

Anənaiəs mine Səfairə

¹ Mətəu suah kəti mīn əha ikin, nərgin u Anənaiəs, mine rəhan pətan nərgin u Səfairə. İlau mīn kəmos məni e niftəni kəti rəhalau. ² In təmaskəlīm oneuən məni nəuветin, kəni rəhan pətan əmə təhrun. Kəni mos əmə nipilgan muvən məfən kəm aposil mīn məmə məni rəfin rəha niftəni. ³ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Anənaiəs. ?Təhro nətegəhan e iərmis u Setən tətuvə e nikim? Nətəiuə e Narmīn Rəha Uhgīn kəni mətəskəlīm nipilga məni nəuветin rəha niftəni məmə rəham. ⁴ Uərisig nəmol səlim e niftəni u, in rəham pisin əmə. Kəni nian nəmol səlim rəkis lan, rəham pisin əmə məni. ? Təhro natol lanəha? !Ik nəseiuəiən e iətəmimi mətəu nətəiuə e Uhgīn!”

⁵ Nian Anənaiəs təmətəu nəghatīən əha, əmeiko misipəri morin rəhan nehagiən tiet. Kəni nətəmimi mīn əha kəmotətəu nati əha, kəmotəgin motərəmrumin. ⁶ Kəni nətəm aluə mīn kəməhuva motəuveg nipətin motələs mohiet məhuvən mohtənim.

⁷ İuəkir auə kisil təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan Səfairə təmiet=pa məruru məmə rəhan iərman tinimis rəkis. ⁸ Kəni Pitə təmətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm iəu məmə məni rəfin əha e niftəni rəhatəlau iətəm kəmos nəhmtin?”

Kəni in təməni məmə, “Əuəh. Nəhmtin rəfin u.”

⁹ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəmuol oneuən nətəligiən kəti məmə nəkueiuə e Narmīn Rəha İərmənig məmə ko təsəhrunien nati u nəmuol? !Ətəu-to! Nətəm kəmohtənim rəham iərman, ilah u e namtihlua kəutəhuva məmə okotələs mīn ik.”

¹⁰ Kəni əmeiko tisipəri mīn morin=pən əpəha e nəhlki Pitə ikin, nehagiən rəhan tiet kəni timis. Nian nətəm aluə mīn kəməhuva imə, moteruh nimis rəkis, kəni kotələs mohiet məhuvən mohtənim e nikali rəhan iərman. ¹¹ Nian nətəmimi rəha nəfakiən mine nətəmi əpnəpin kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik.

*Aposil mīn kəmotəsi ru e nətəmimi tepət
 motol vi rəhalah nimisiən*

¹² Kəni aposil mīn kəmotol nəmtətian tepət mīne nati apispis mīn e nəhmti nətəmimi. Kəni nətəmimi mīn u kəutəni nīpəhrīanīan e Iesu kəməhuva kətīəh əmə e Fərantə rəha Kig Solomən e Nīmə Rəha Uhgīn.

¹³ Nati əpnapīn nətəmimi mīn u kəsotəniān nīpəhrīanīan e Iesu kəmotisiai ilah, mətəu kəmotəgīn e nuvəniān əha meruh ilah. ¹⁴ Mətəu nian rəfin nətəmimi tepət kəutəhuva mətəni nīpəhrīanīan e Iərməniġ Iesu, nəman mīne nīpətan, kəni ilah tatepət. ¹⁵ Mətəu-inu e nati apispis mīn iətəm aposil mīn kəmautol, nətəmimi mīn kautos rəhalah mīn nīmisiān mətəhuva, kəni mətəlin ilah kəutapīli e rəhalah pet mīne nīmahan e suaru məmə nian Pitə otaliuək mapikalīn e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənīpisiān rəhan əmə tos nəuvein məmə okotəmiəgəh. ¹⁶ Kəni nətəmimi tepət tepət kəmotspən lahuənu mīn iuəkīr o Jerusiləm məhuva. Motos rəhalah mīn nətəm kautohmīs mīne nətəmi mīn u narmin tərah tətətiġ e lah məhuva, kəni aposil mīn kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvir.

Nətəmi asoli mīn kəmotəmkīpən aposil mīn e kaləpus

¹⁷ Kəni suah u pris asoli aġin mīne rəhan mīn nətəmimi Sat-
usi mīn u, ilah e pati kətīəh, nīməha təmol pīk ilah mətəu-inu
nətəmimi tepət kīnəutəpəh ilah mīnautəhuvən o aposil mīn.
¹⁸ Kəni kəmotauit motaskəlīm aposil mīn motəmki=pən ilah e
kaləpus. ¹⁹ Mətəu lapīn lan, agelo kəti rəha Iərməniġ təmuva
merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet. ²⁰ Kəni mənī=pən
kəm lah məmə, “Əhuvən e Nīmə Rəha Uhgīn motəni pətigəm
nəghatīan pəhrīan rəha nəmiəgəhiān vi u kəm nətəmimi.”

²¹ Kəni kəmənī lauig lan, kəmotol nəuia agelo kəni
mautəhuvən e Nīmə Rəha Uhgīn mīnautəni pətigəm nərgi
Iesu kəm nətəmimi.

Kəmləfən aposil mīn e kot

Kəni pris asoli aġin mīne rəhan mīn, kəsotəhrun əhanəhiān
məmə ilau kəmiaiet rəkis e kaləpus, kəni kəmotauin e nətəmi
asoli mīn rəha nətəm Isrel, kəni ilah kəməhuva kətīəh məmə
ilah okotəharəg e kaunsil* asoli rəha Isrel. Kəni motahli=pən
nəghatīan kəm nətəm kəutarməniġ e kaləpus məmə oko-
tahli=pa aposil mīn kəhuva e kot əpəha e kaunsil. ²² Mətəu
nian soldiə mīn kəməhuvən e kaləpus, mətəu aposil mīn
kohkə. Kəni kohtəliġ=pa e kaunsil motəni məmə, ²³ “Nian
iəməhuvən e kaləpus, motafu doə tahtipəsīg, lok tətəhkul=pən
vi əmə lan, kəni soldiə rəha kaləpus kəutəhtul mauteruh
vivi əmə namtīhluə e kaləpus, mətəu nian iəmoterəh e doə

5:12 Uək 2:43; 14:3 5:19 Uək 12:7-10 * 5:21 “kaunsil” — nətəmi asoli rəha
Isrel kəutiuvī pətigəm nətəmimi ikīn məmə okotəhtul e nəhmtīlah e kot.

məhuvən imə, mətəu kikə-kikə əmə imə.” ²⁴ İətəm tətarmənig e soldia min iətəm kəutəsəl o Nimə Rəha Uhgın, mine pris asoli min kəmotətəu nəghatian əha, kəni motauit pik, narmi lah təmiuwig, minotəruru əpnəpin əmə məmə nati nak otuva min.

²⁵ Kəni əmeiko iətəmimi kəti tietigəm=pa məmə, “!Ei, nəman! !Nətəmi min əpələ əpə nəmotəmki=pən ilah e kaləpus, ilah əpəha e Nimə Rəha Uhgın kəutəgətun nətəmimi!” ²⁶ Kəni iətəm tətarmənig e soldia min təmit min soldia min rəhan məhuvən motəmki aposil min məhuva. Mətəu kəməsoteikəpanian ilah mətəu-inu kınotəgin məmə nətəmi əpnəpin okotəhti ilah e kəpiel apın nəmə koteikəpan ilah.

²⁷ Nian kəmotit ilah məhuva imə, kəni motəni məmə ilah okotəhtul əupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni pris asoli agin təməni=pən kəm lah məmə, ²⁸ “İəmotəniəhu əskasik agin itəmah məmə onəsotəgətunian nətəmimi e nərgi suah kəha İesu. Mətəu nəgətunian rəhatəmah tinaiu ərəfin əpəha Jerusiləm. Kəni mautol məmə nətəmimi okotəni məmə itimah iəmotəh suah kəha İesu.”

²⁹ Mətəu Pitə təməghati rəhalah aposil min lan məmə, “İtimah iəkotəkeikei mautol nəuia Uhgın, mətəu səniəmə nəuia nətəmimi əmə. ³⁰ İtəmah nəmotuhamu rəkis İesu motətu-pəri e nigə kəməluau, mətəu Uhgın u rəha tipitah min əupən təmol təmiəgəh min e nimisiən. ³¹ Uhgın u inu təməfəri rəkis İesu məmə otuvən məharəg e nıkalın maru, u ima nisaiəni mine nəsanəniən, məmə in İərmənig mine İosmiəgəh. Uhgın təmol nati əha məmə in otol suaru məmə nətəm İsrəl min kotəhrun nəuhliniən ilah e rəhalah nolien tərəh min, kəni in otafəl rəkis nolien tərəh min rəhalah. ³² Kəni itimah Narmın Rəha Uhgın iəutəni pətigəm natimnati min u, kəni Uhgın tətəfən Narmın rəhan kəm nətəmimi kautol nəuiən.”

³³ Nian nətəmimi rəha kaunsil kəmotətəu nəghatian əha, təmiuvi pik rəhalah niəməha, kəni kotolkeikei məmə okotəhamu əmə ilah. ³⁴ Mətəu suah kəti təməhtul, nərgin u Kəmaliel, in Farəsi kəti mine iəgətun kəti rəha Lou, u nətəmimi rəfin kəutisiəi. Kəni təmətapuəh o soldia min məmə okotit aposil min məhuvən ihluə pipim.

³⁵ Kəni in təməni kəm kaunsil məmə, “Nətənimək min, nətəm İsrəl. Otətətəlig vivi məmə onəkotəhro e nətəmi min u. ³⁶ Vi agin uəha suah kəti nərgin u Teutas, təmietigəm=pa mətəni məmə in iətəmi asoli kəti, kəni iuəkır nətəmimi fo-hanrit kəmotuərisig lan. Mətəu kəmoəhamu in, kəni rəhan nətəmimi kəmotan kətiəh kətiəh, kəni rəhan nətəligiən təmuvən mikə. ³⁷ Uərisig lan, nian kəpmən təmətafin nətəmimi, suah kəti min u nərgin u Jutəs, iətəm Kaləli,

in mīn tēmiuvi nētēmimi kəhuərisig lan. Mətəu nētēmimi nəuvein kəmotohamu mīn, kəni rəhan nētēmimi kəmotan kətiah kətiah. ³⁸ Kəni inu rəhak nətəligiən e nənian u. !Iəkəni kəm təmah, pəh nəkotəpəh əmə ilah motegəhan e lah kohiet! Mətəu nəmə nati kautol, in rəha iətēmimi əmə, otəpanikə. ³⁹ Mətəu nəmə tatsipən o Uhgīn, ko nəsotosiən nəsənəniən məmə onəkotəniəhu ilah. Mətə onəkoteruh məmə itəmah Uhgīn onəkotərgəhu.” ⁴⁰ Kəni ilah rəfin kəmotegəhan e rəhan nəghatiən.

Kəni kəmotauin e aposil mīn məmə okəhuva imə, kəni motəni məmə soldia mīn okotalis ilah. Kəni motəniəhu əskasik mīn ilah məmə okəsotəghati mīniən kəm nētēmimi e nərgi Iesu kəni motəhlman e lah kohiet.

⁴¹ Kəni aposil mīn kəmohiet e kaunsil, nikilah təmagiən, mətəu-inu Uhgīn nikin təməpət o lah kəni megəhan e lah məmə nētēmimi okotoh ilah mətəu inko kautəhuərisig e Iesu.† ⁴² Kəni nian rəfin e Nimə Rəha Uhgīn mine nimə mīn, ilah kəməsotəpəhiən mətəkeikei mətəni pətigəm kəni mətəgətun nəghatiən təuvir məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.

6

Kəməfəri dikon mīn səpīn

¹ Nian nəuvein tinuva rəkis muvən, kəni nətəmi rəha Iesu tinətəri minatəpət. Nəuvein ilah nəuaniləuis rəha Isrel kəmotəpən ikin pisin pisin mīn, kəni mətəni əmə nəghatiən Kris, məsotəniən nəghatiən rəha Isrel. Kəni tēpət, ilah nətəm Isrel əmə. Mətəu nəfaki mīn iətəm kəutəni əmə nəghatiən Kris kinəutəni nikali nəfaki mīn u nətəm Isrel, mətəni məmə nian kəutəuri məni mine nauəniən kəm pətəlimis mīn, mətəu kəsoteh vivien pətəlimis mīn rəha nətəmi mīn u kəutəni nəghatiən Kris.

² Kəni tueləf aposil mīn kəmotauin e nētēmimi rəha Iesu məmə okəhuva-to. Kəni kəmotəni=pən kəm lah məmə, “Piatimah mīn. Təsəuviriən məmə itimah iəkotəpəh nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgīn məmə itimah iəkəhuvnə motəuri məni mine nauəniən kəm pətəlimis mīn. Inu uək rəha dikon mīn. ³ Mətəu rəueiu, otəfətigəm-to itəmah səpīn, nətəmi mīn u itəmah nəutisiai ilah, kəni motəhrun nati, mine Narmīn Rəha Uhgīn tərīauəh e nəmiəgəhiən rəhalah. Kəni itimah iəkotəfən nati u kəm lah məmə ilah okotol. ⁴ Kəni pəh itimah oiəkəuteruh əmə nəfakiən

5:40 Uək 4:18 **5:41** Mat 5:10-12; 1Pitə 4:13 † **5:41** Nian kautos nahməiən nikilah tagiən, mətəu rəhalah Iərməniğ təmos nahməiən. Rəueiu əha nian kəutətəu tərəh, təgətun məmə ilah kətiah əmə e Iərməniğ. **6:1** Uək 4:35

kəm Uhgĭn mine nĕni pĕtigĕmiĕn mine nĕgĕtuniĕn nĕghatiĕn rĕha Uhgĭn.”

⁵ Kĕni ilah rĕfin nĭkilah tĕmagiĕn, kĕni mĕutegĕhan e nĕghatiĕn ĕha. Kĕni kĕmotĕfĕtigĕm Stipĭn u rĕhan nĕhatĕtĕiĕn tĕskasĭk e Uhgĭn, kĕni Narmĭn Rĕha Uhgĭn tĕmĕriauĕh mĕtatig lan. Motĕfĕtigĕm mĭn Filip, mine Prokorĕs, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenĕs, mine Nikolĕs iĕtĕm Antiok u aupĕn tĕmĕpĕh nĕfakiĕn rĕha nĕtĕm iman ikin muva mĕtĭtĕu=pĕn nĕfakiĕn rĕha nĕtĕm Isrel. ⁶ Kĕmotĭt ilah mĕhuvĕn kĕm aposil mĭn, kĕni aposil mĭn kĕmotĕlĕhu=pĕn nĕhlmĭlah e lah motĕfaki e lah.

⁷ Kĕni nĕtĕmi rĕha Iesu kĕutĕni pĕtigĕm nĕghatiĕn rĕha Uhgĭn kĕm nĕtĕmimi, kĕni nĕtĕmi rĕha Iesu u Jerusilĕm kĭnautepĕt pik. E nĕtĕmi mĭn ĕha, pris mĭn tepĕt kĕmotĕhatĕtĕ e Iesu.

Kĕmotaskĕlim Stipĭn

⁸ Kĕni Stipĭn u iĕtĕm tĕmĕriauĕh e nĕuviriĕn mine nĕsanĕniĕn rĕha Uhgĭn, tĕmol nĕmtĕtiĕn tepĕt mine nati apĭspis mĭn e nĕhmti nĕtĕmimi. ⁹ Mĕtĕu nĕtĕmimi nĕuvein e nimĕ rĕha nuhapuminiĕn rĕha Nĕtĕm Kĕmitis Ilah,* kĕmotĕghati ilah Stipĭn. Nĕtĕmi mĭn u nĕtĕm Isrel u kĕmotsĭpĕn Saerin mine Aleksantriĕ. Kĕni nĕtĕmimi nĕuvein mĭn u nĕtĕm Isrel u kĕmotsĭpĕn Silisiĕ mine Esiĕ, ilah kĕmĕhuva kĕtiĕh, mĭnautorgĕhu ilah Stipĭn. Kotĕni mĕmĕ nĕghatiĕn rĕha Stipĭn tĕsĕhruahruĭĕn, mĕtĕu rĕhalah tĕhruahru. ¹⁰ Mĕtĕu Narmĭn rĕha Uhgĭn tĕmol Stipĭn teinatig pik, kĕni nĭan in tĕghati, rĕhan nĕghatiĕn tapirĕkis rĕhalah.

¹¹ Kĕni ilah kĕmotĕou oneuĕn nĕtĕmimi nĕuvein mĕmĕ oko-tasiru e lah motĕni pĕtigĕm mĕmĕ, “Itimah iĕmotĕtĕu mĕmĕ Stipĭn tĕmĕni rah Mosis mine Uhgĭn.”

¹² Kĕni rĕhalah nĕghatiĕn tĕmol nĭki nĕtĕmimi, mine nĕtĕmi asoli rĕha Isrel, mine nĕgĕtun mĭn rĕha Lou, kĕmotĕmĕki e Stipĭn. Kĕni kĕmĕhuvĕn motaskĕlim motĕlĕs mĕhuvĕn mĕmĕ otĕhtul e nĕhmti kaunsil. ¹³ Kĕni kĕmotĕmki nĕtĕmimi nĕuvein mĕhuva mĕmĕ okoteiuĕ e Stipĭn. Nĕtĕmi mĭn u kĕmotĕni mĕmĕ, “Nĭan rĕfin tĕtĕni nĕghatiĕn tĕrah e Nimĕ Rĕha Uhgĭn, kĕni mĕtĕni rah Lou rĕha Mosis. ¹⁴ Itimah iĕmotĕtĕu in tĕmĕni mĕmĕ Iesu u iĕtĕm Nasĕrit, in otĕlĕs iahu Nimĕ Rĕha Uhgĭn, kĕni mĕuhlin nolĭĕn mĭn u Mosis tĕmĕfa kĕm tah aupĕn ikin.”

¹⁵ Kĕni nĕtĕmimi rĕfin u kĕmĕutĕharĕg e kaunsil kĕmotĕsal=pĕn ĕhruahru o Stipĭn, motafu mĕmĕ nĕhmtĭn tinĕgĕhag pĕhriĕn tĕhmen e rĕha agelo.

6:7 Uĕk 2:41; 16:5 * **6:9** “nimĕ rĕha nuhapuminiĕn rĕha Nĕtĕm Kĕmitis Ilah”
– Nĕtĕmi mĭn ĕha, aupĕn ilah slef rĕha suah kĕti, mĕtĕu rĕueiu ĕha kĕmitis ilah.
6:10 Luk 21:15

7

Stipin təməghati e Epraham

¹ Kəni pris asoli agin təmətapuah o Stipin məmə, “?Təhro? ? Nipəhriəniən e nəghatiən min əha kətətu=pən lam?”

² Kəni Stipin təməni məmə, “Piak min mine tatə min. Otətəlig-to lak. Uhgın u iətəm in ilis ilis pik, təmietigəm=pa o tipitah Epraham nian in təmətətig əpəha Mesopotemiə, məsuvən əhanəhiən əpəha Haran. ³ Uhgın təməni=pən kəm in məmə, ‘Əpəh rəham min, mine ikin nətətig ikin muvən e ikin kəti iətəm iəu o iəkəgətun lam.’

⁴ “Kəni Epraham təmiet əha Kaltiə muvən mətətig əpəha Haran. Nian təmətətig ikinu kəni rəhan tatə timis, kəni Uhgın təmos muva u e niftəni u itəmāh nəutətig lan rəueiu. ⁵ Mətəu təməsəfən əhanəhiən niftəni əkəku agin nəuветin kəm in məmə rəhan əhruahru. Mətəu Uhgın təməni əskasik kəm in məmə otəpanəfən rəfin nitəni əha kəm in mine namipin min. Kəni nitəni u otuva imalah agin ikin, nati əpnəpin e nian əha Epraham təməsələsiən nətin kəti. ⁶ Nəghatiən u Uhgın təməni kəm in tol lanəha, in təməni məmə, ‘O nian kəti, nəuaniləuis min rəham okəhuvən motətig e niftəni pisin kəti rəha nətəmimi pisin, kəni ilah okəhuva iapispis min, kəni nətəm ikin okotol ilah okotəhuva slef min, kəni mautol mirə kəm lah kətəuarus nu fo-hanrit. ⁷ Mətəu iəkol nalpinian kəm nətəmimi min əha kəutarməniğ e lah. Kəni uərisig, rəham min nətəmimi okohiet e nitəni əha məhuva motəfaki kəm iəu e nitəni u.’

⁸ “Kəni Uhgın təməni əskasik məmə in oteh vivi Epraham mine nəuaniləuis min rəhan. Kəni məni=pən kəm in məmə in otəhgi=pən nəsualkələh məmə in nəmtətiən kəti məmə ilah nətəmimi min rəha Uhgın. Kəni nian Epraham təmələs Aisək, kəni matig məhgi=pən nian təmos nian eit.* Kəni nian Aisək təmələs Jekəp, kəni matig məhgi=pən min. Kəni nian Jekəp təməmki nenətin min ilah tueləf, kəni məhgi=pən min ilah. Ilah tueləf əha, nəukəti niratah.”

Tipilah min kəmotəpəh Josip

⁹ Kəni Stipin təməni=pən min kəm lah məmə, “Kəni nəukəti nirə min u rəhatah kəmautetet notəhalah u Josip, kəni motətuati=pən lan kəm nətəm Ijip, məmə otuva slef rəhalah. Mətəu ilau Uhgın e nian rəfin, ¹⁰ kəni Uhgın tos rəkis in e nərahian rəfin rəhan. Nian təməhtul e nəhmti kig rəha nətəm Ijip, kəni Uhgın təməfən nəhrunian kəm in, kəni matig mol min

7:3 Jen 11:31; 12:1 7:4 Jen 11:31-12:5 7:5 Jen 12:7; 15:18; 17:8 7:7 Jen 15:13-14; Eks 12:40 7:7 Eks 3:12 * 7:8 Noliən rəha nətəm Isrel tol lanu, nian suakəku iərman tair, e nian eit, kətəhgi=pən. 7:8 Jen 17:9-14; 21:4 7:9 Jen 37:11,28; 39:2,21-23

māmā kig otolkeikei in, kəni mol in tarməniḡ e niṭəni Ijip mine nətəmimi mine natimnati rəfin rəhan.

¹¹ “Kəni əmeiko nəumis təman e niṭəni əpəha Ijip mine Kenan mol nauəniən tikə, kəni nəumis natus nətəmimi, kəni tipitah min niḡlah nauəniən təmikə. ¹² Nian Jekəp tinətəu māmā nauəniən əpəha Ijip, təmahli=pən nenətin min u tipitah min əha kəhuvən, kəni inu nətuəuiniən ilah kəməhuvən Ijip. ¹³ Kəni uərisiḡ, ilah kəməhuvən min, kəni in təməni pətiḡəm in kəm lah, mətəu ilah kəsotəhrunian māmā in Josip pialah. Kəni kig rəha Ijip təmətəu nəniən o Josip mine pian min. ¹⁴ Kəni Josip təmahli=pən nəghatiən kəm rəhan tatə Jekəp mine rəhan min, māmā okəhuva motatiḡ ilah min. E nətəmimi min əha, ilah rəfin səpinte faif.

¹⁵ “Kəni Jekəp mine rəhan min kəməhuvən Ijip, kəni kəməutatiḡ məutatiḡ, kəni Jekəp mine tipitah min kəmohmis ikin. ¹⁶ Kəni kəməmki ilah kan əpəha Sekəm e niṭəni u rəhatah, kəni kitənim ilah ikin e niṭəpəḡ kəpiel kəti Epraham təmos rəkis nəhmtin o nətəm Hamor.”

Stipin təməḡhati e Mosis

¹⁷ Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah māmā, “Tinatuva iuəkir māmā Uḡin otosmiəḡəh rəhan min nətəmimi u təməni rəkis kəm Epraham, kəni nəuaniləuis min rəhatah u kəməutatiḡ Ijip, rəueiu əha tinəpət. ¹⁸ Kəni kig kəti min rəha Ijip təməhtul, in təsisiai aḡiniən Josip. ¹⁹ In təmosiahu tipitah min e nətəliḡiən tərah min rəhan, matol nəhməiən kəm lah. Kəni in təmol lou kəti māmā okotəmki pətiḡəm nenətilah min iəpəou amrərə min ihluə māmā okohmis.

²⁰ “Kəni e nian əha, Mosis təmair, kəni in suakəku təuvir kəti e nəhmti Uḡin. Rəhan māmā mine tatə kəmuəhluaiḡ oneuən lan əpəha imə muos məuiḡ kisil. ²¹ Nian kəmləfətiḡəm ihluə, nəti kig pətan təmeruh, kəni tələs māmā oteh vivi rəhan. ²² Kəmotəḡətun in e neinatigian rəfin rəha nətəm Ijip, kəni nian in təməpət, in təsanən e nəghatiən mine nolian nati.

²³ “Nian tinos nu fote, nikin təhti māmā otuvən-to meruh-to nətəniman min, nətəm Isrel, ²⁴ kəni mafu kəti iətəm Ijip kəti tatoh. Kəni in təmuvən māmā otasiru e in kəti əmeiko mohamu iətəm Ijip əpəha. ²⁵ Kəni Mosis nikin təməhti māmā məta in min, nətəm Isrel, okotəhrun māmā Uḡin təmahli=pən in māmā otuvən məmkirəkis ilah e nəhməiən katol e lah. Mətəu ilah kotəruru. ²⁶ Kəni lauig lan tafu min iətəm Isrel mil keiu katuoh ilau min, kəni tuvən mə təḡhati kəm lau māmā otos rəkis ilau, kəni māmā otol ilau kuol vi ilau min. Kəni

7:10 Jen 41:37-44 **7:11** Jen 41:54; 42:1-2 **7:13** Jen 45:1-4,16 **7:14** Jen 45:9-11; 46:27 **7:15** Jen 46:1-7; 49:33 **7:16** Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:18** Eks 1:7-8 **7:19** Eks 1:11-22 **7:20** Eks 2:2 **7:21** Eks 2:3-10 **7:24** Eks 2:11-15

məni=pən kəm lau məmə, ‘Suah mil, itəlau əmə. ?Təhro natuoh itəlau mīn?’

²⁷ “Mətəu suah u təmaupən mol nəukəti norgəhuiən tətətgi=pən Mosis isəu, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘? Pəh tətəfəri ik məmə onəkarmənig kəni mətakil itimah?’
²⁸ ! İətəhrun məmə nəkolkeikei məmə onəkohamu mīn iəu təhmen e iətəm İjip u nəmoh nəniuv!’
²⁹ Nian Mosis tətətəu nəghatiən əha, kəni tətəgin kəni miet İjip magim muvən əpəha isəu ikin Mitian tətətig ikin məhmen e iapispis kəti. Nian tətətətig tətətig mit pətan ikin kəti, kəni mələs nətin keiu iərman mil.

³⁰ “Nian tətətətig Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən mətan iuəkir o nitəuət əha Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni agelo kəti tətiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. ³¹ Nian təmeruh nigəm əha, nərmin təmiuvig pik ohni, kəni muvən iuəkir məmə oteruh vivi, kəni mətəu İərmənig Uhgīn tətəghati kəm in məmə, ³² ‘İəu Uhgīn rəha tipim mīn, Uhgīn rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp.’ Kəni Mosis tətəgin mīnətərmrumin mīnatəgin e nəsal-pəniən əha nigəm ikin.

³³ “Kəni İərmənig Uhgīn tətəni=pən kəm in məmə, ‘Os rəkis rəham put e nəhlkəm mətəu-inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in tasim əgin, mətəu iəu əha ikin. ³⁴ İmeruh nərahien iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha İjip, iəmətəu nasəkiən rəhalah, kəni mineiuaiu muva məmə iəkəmkirəkis ilah o nətəm İjip. Va. Rəueiu əha iəkahli=pən ik nəkitəlig muvən mīn İjip.’ ”

Nətəmimi mīn rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

³⁵ Kəni Stipin tətətəkeikei mətəni məmə, “İnu iətəm kətiəh əmə Mosis iətəm ilah kəmotəpəh nəuiən nian ilah kəmotəni=pən məmə, ‘? Pəh tətəfəri ik məmə onəkarmənig kəni makil itimah?’ Mətəu Uhgīn pisin əmə tətəhli=pən suah kəha Mosis məmə otərmənig kəni mosmiəgəh ilah. Tətəhli=pən nian agelo tətiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. ³⁶ Kəni Mosis tətət ilah mohiet İjip, kəni in tətöl nati apispis mine nəmtətiən tətət, tətöl əpəha İjip, mine nian kəmətəliuək mətəhuvən=pən e nitəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv, mine nu fote e ikin təpiə-məpiə ikin.

³⁷ “İnu iətəm kətiəh əmə Mosis u tətəni=pən kəm nətəm Isrel məmə, ‘Uhgīn otəfəri iəni kəti mīn e tətəh təhmen lak.’

³⁸ “İnu Mosis iətəm tətəuən e tipitah mīn məmə okotuha-pumīn ilah mīn əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni agelo tətəghati kəm in e Nitəuət Sainai, kəni Mosis u tətəfən nəghatiən mīn u kəm tipitah mīn. Kəni nəghatiən mīn u, ilah nəghatiən keikei

min iætəm kəutəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi, kəni Mosis təməhlman tuva kəm tah.

³⁹ “Mətəu nian in təmətətig əhanəh əpəha e Nitəuət Sainai, tipitah min kəmotəhti nəuian, motəpəh nətəligiən, mətəu nikilah təmitəlig=pən o nati Ijip. ⁴⁰ Kəni kəmotəni=pən kəm Eron məmə, ‘Ol narmi nati nəuvein məmə okəhuva uhgin min rəhatah mə okotit itah. Mətəu Mosis əha inəha, iætəm təməmki itah kohiet Ijip, kinotəruru məmə in tinəhruvən.’ ⁴¹ Kəni e nian əha, ilah kəmotol narmi nati məmə in otuva uhgin rəhalah, kəni kəmautol sakrifais e nati miəgəh min məmə okotəfaki kəm in. Kəni kəmautol lafet rəha narmi nati kau iætəm ilah əmə kəmotol. ⁴² Mətəu Uhgin təməuhlin=pən nəmtahn kəm lah, kəni megəhan=pən e lah məmə okotəfaki kəm mitigar mine məuig mine məhau min e nəpuə. Kəni nati əha tətəgətun əsas əmə nəghatiən rəha Uhgin iætəm kəmətei e nauəuə rəha iəni min rəha Uhgin. Tətəni məmə,

‘!Nətəm Isrel! ?Nian rəfin e nu fote əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, itəmah nəmautoh nati miəgəh min mautil sakrifais lan. ?Mətəu nikitəmah təhti məmə nəmautil kəm iəu? !Kəpə!

⁴³ Mətəu e nikitəmah, itəmah nəmautələs Nima Tapolin rəha uhgin eiue u Molek, mine narmi məhau rəha uhgin eiue u Refan. Nati mil u nəmautil məmə onəkotəfaki kəm lau. O nati əha, iəkahli pətigəm itəmah nəkəhuvən isəu motapirəkis Pabilon.’ ”

Stipin təməghati

e Nimə Rəha Uhgin

⁴⁴ Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian tipitah min kəməutatig ikin təpiə-məpiə ikin aupən, ilah kəmos rəhalah nati kəti, Nima Tapolin rəha Uhgin iætəm tətəgətun məmə Uhgin tətətig ilah min. Kəni Mosis təmol Nima Tapolin əha tətəu=pən əmə nətəligiən rəha Uhgin u təməni=pən rəkis kəm in. ⁴⁵ Kəni nu tēpət uərisig, Josuə təmit ilah məhuva məmə okotos rəkis nitəni əha o nətəm Kenan, nətəni u Uhgin təməhgirəkis nətəmimi ikin. Kəni ilah kəmotələs Nima Tapolin u məhuvən motətig ilah min motətuərus=pa e nian rəha Tefit təmol kig lan. ⁴⁶ Uhgin təmol təuvir kəm Tefit, kəni Tefit təmətapuəh ohni məmə Uhgin otegəhan lan pəh tol nimə kəti iætəm Uhgin otətig ikin. ⁴⁷ Mətəu nimə əha, Kig Tefit təməsoliən, mətəu nətən Kig Solomən təmol.

⁴⁸ “Mətəu Uhgin iætəm ilis agin, təsətigian e nimə iætəm iætəmimi əmə təmol. Təhmen e nəghatiən rəha Uhgin iætəm iəni rəhan təməni məmə,

⁴⁹ ‘Ikin min rəfin e neai təhmen əmə lak məmə iəkəharəg ikin marməniğ,

kəni nĭtəni mĭn rəfin təhmen əmə məmə iəkəfu=pən nəhlkək
ikĭn.

?Mətəu nĭmə nak iətəm nəkotəhrun nolĭən məmə otəhmen lak?
? Kəni ikĭn pəhruvən nəkotəhrun nolĭən məmə iəkuvən
məmeĭg ikĭn?

⁵⁰ Otəni-to. ?Pəh təmol rəfin natimnati mĭn əha?
İəu pisĭn əmə, İəu Uhgĭn İəmol rəfin ilah.’ ”

*Nətəm Isrel kəmotəpəh İəni mĭn rəfin rəha Uhgĭn,
mĭne Kristo*

⁵¹ Kəni Stipĭn təmətəkeikei mətəni məmə, “!İtəmah u! Rəhn-
kapə təmah təkaskĭk. Nĭkitəmah tapĭnəpu təhmen e rəha
Nanĭhluə mĭn. Matəlgĭtəmah talu o nətəuĭən nəuĭa Uhgĭn. !
İtəmah nəkotəhmen əmə e tipĭtəmah mĭn nətəm kəməutəhti
nəuĭa Narmin Rəha Uhgĭn! ⁵² ?İəni mĭn rəha Uhgĭn aupən,
pəh tipĭtəmah mĭn kəməsotolĭən nərahĭən kəm in? !Tĭkə!
Kəmotol nərahĭən kəm lah rəfin. Kəmotohamu mĭn nətəmi
mĭn u kəməutəni pətĭgəm nuvaiən rəha İətəmi Əhruahru. Kəni
İtəmah nəmotegəhan=pən e İtəmi Əhruahru u e nəhlmi rəhan
mĭn tikĭmir mĭn kəni kotuhamu. ⁵³ İtəmah nəmotos rəkĭs
Lou rəha Uhgĭn u aupən nagelo mĭn kəmotos məhuva, mətəu
İtəmah nəməsotohtəu=pən agĭnĭən Lou əha.”

Kəmotəhtĭmu Stipĭn

⁵⁴ Nĭan kəməutətəu nəghatĭən mĭn rəha Stipĭn, nəhmtĭlah
təmapĭnəpu, nĭkĭlah təmahmə pĭk, kəni mautĭgət=pən
nəhluvlah kəm in mətəu-inu nĭkĭlah nəhmə agĭn. ⁵⁵ Mətəu
Narmin Rəha Uhgĭn təməriauəh e Stipĭn, kəni təsal pəri e
Negəu e Neai mafu nəhagəhagĭən İətəm təsanən pĭk təmĭet
İma Uhgĭn ikĭn, kəni meruh İesu tətəhtul e nĭkalĭ Uhgĭn
maru, ikĭn İma narmənĭgĭən mĭne nəsanənĭən. ⁵⁶ Kəni Stipĭn
təməni=pən kəm lah məmə, “!Ei, nəman! İətafu Negəu e Neai
rəha Uhgĭn taterəh, kəni Nətĭ İətəmĭmi tətəhtul e nĭkalĭ Uhgĭn
maru, ikĭn İma narmənĭgĭən mĭne nəsanənĭən.”

⁵⁷ Nĭan nətəmi asolĭ rəha kaunsil kəmötətəu nəghatĭən
əha, kəmötəmkəsgĭn matəlgĭlah mĭn e nəuanəhlmĭlah, kəni
motearəg e Stipĭn e nəuĭalah rəfin motauĭt motaiu məhuvən
moteapən əhmen-əhmen əmə ohni, ⁵⁸ moteĭkəpan kəni
motərakĭ pətĭgəm lan e taun. Kəni nətəmĭmi u kəmötətəu
nəghatĭən rəha Stipĭn, İlah kəmötəpeg rəhalah sot asolĭ mĭn,
motəlin=pən İuəkĭr e nəhlkĭ İətəm aluə kətĭ, nərgĭn u Sol. Kəni
mĭnəutəhti Stipĭn e kəpiel apĭn.

⁵⁹ Nĭan kəmautəhti, kəni Stipĭn təməfakĭ məmə, “İərmənĭg
İesu, os narmək.” ⁶⁰ Kəni təmeĭuaiu mĭsĭn nəulĭn kəni məsək
əfəməh məmə, “İərmənĭg, əfəl nolĭən tərəh İətəm İlah kautol

lak.” Nian təmol naunun e rəhan nəfakiən, kəni rəhan nəhagiən tiet.

8

¹ Kəni Sol in təmatəhtul əmə nikin tətəgiən məmə ilah kəmotəhtimu Stipin.

Sol təmoh nətəm kəutəfaki

Mətuəuin e nian əha, nərahien asoli kinotol e niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni ilah kəməhiet Jerusiləm motəgim=pən Jutiə mine Səmeriə motəpəh pisin əmə aposil min kəutatig Jerusiləm. ² Nətəmimi nəuvein nətəm kəutəfaki əskasik kəməhuva motələs Stipin məhuvən mohtənim, kəni ilah kəmotasək pik ohni. ³ Mətəu Sol təmətuəuin minətərəkini-ərəkini niməfaki, matuvən e nimə min mətiuvi pətigəm nəman mine nipətan iətəm kəutəfaki, kəni matəmki=pən ilah e kaləpus.

Filip təməni pətigəm nanusiən təuvir əpəha Səmeriə

⁴ Kəni nətəm kəutəfaki iətəm kəməhiet Jerusiləm motəgim, kəmətəni pətigəm nəghatien rəha Uhgın ikin min rəfin iətəm ilah kəutəhuvən=pən ikin. ⁵ Filip təmuvən e taun kəti rəha Səmeriə, kəni mətəni pətigəm nanusiən rəha Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. ⁶ Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu Filip, kəni motəfu nati apispis min iətəm in tatol, ilah rəfin kəmətətəlig vivi lan e nak in tətəni. ⁷ Nətəmimi tepət narmın tərəh min kəməhiet e lah. Nian narmın tərəh min kəməhiet, kəmotasək əfəməh. Kəni nətəmimi tepət iətəm nipətəlah təmimis, uə nətəm kəsotaliuəkien, kəmotəuvir min. ⁸ Kəni nətəmimi rəfin e taun əha, ilah rəfin kəmotəgiən.

Saimon u təmol natimnati

e nəsanəniən rəha iərmis min

⁹ Kəni e taun əha, suah kəti nərgin u Saimon, in təmatol nati apispis tepət e nəsanəniən rəha iərmis min, kəni nətəmimi rəfin e Səmeriə, narmilah təmiuvig. Təmol nuvəh nəuvetin. In mətəfəri aru əmə in məmə in iətəmi asoli kəti. ¹⁰ Kəni nətəmimi rəfin, nətəmi asoli mətəuarus=pa nolək min əmə, kəmətəsəl=pən pik ohni kəni mətəni məmə, “Suah u in iətəmi kəti u in tatol uək e Nəsanəniən Asoli Rəha Uhgın.” ¹¹ Kəməutohtəu=pən in nuvəh nəuvetin mətəu-inu narmilah tatiuvig o natimnati min iətəm in tatol. ¹² Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nəghatien iətəm Filip tətəni pətigəm e nanusiən təuvir rəha Narməniğin Rəha Uhgın mine nəghatien rəha Iesu Kristo, kəmətəni nipəhriənien lan, kəni kəmol bəptais e lah, nəman mine nipətan. ¹³ E nian əha, suah

min u Saimon, təməni nıpəhrıənıən e İesu, kəni kol bəptais min lan. Kəni in tətıtəu=pən Filip ikin min rəfin. Narmin təmiuvıg o nati apıspis min mine nəm tətıən min iətəm in tateruh Filip tatol.

¹⁴ Nian aposil min əpəha Jerusiləm kəmotətəu məmə nətəm Səmeriə kinotəhatətə e nəghatıən rəha Uhgın, kəni kəmotahli=pən Pitə mine Jon məmə okian o lah. ¹⁵ Nian ilau kəmian miaiet=pən o lah, muəfaki o lah məmə Narmin Rəha Uhgın otəriauəh mətətig e lah, ¹⁶ mətəu-inu kəmol bəptais əmə e lah e nərgi İərməniğ İesu, mətəu Narmin Rəha Uhgın təsəriauəh əhanəhiən e nəmiəgəhiən rəhalah. ¹⁷ Kəni Pitə mine Jon kəmuələhu=pən nəhlmilau e lah muəfaki e lah, kəni Narmin Rəha Uhgın təməriauəh e lah.

¹⁸ Nian Saimon təmafı məmə Narmin Rəha Uhgın tatuvən e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nian aposil mil kəmuələhu=pən nəhlmilau e lah muəfaki e lah, kəni in təfətigəm məni məmə otəfən kəm lau, ¹⁹ kəni məni=pən kəm lau məmə, “Uəfa min nəsanəniən u kəm iəu məmə nian iəkələhu=pən nəhlmək e nətəmimi, kəni ilah kotəhrun nosiən Narmin Rəha Uhgın.”

²⁰ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “!Ik mine rəham məni onəkian e niğəm asoli! Mətəu-inu nıkim təhti məmə nəkəhrun nos nəhmti nati u iətəm Uhgın tətəfən kəm nətəmimi e məni. ²¹ Ko ik nəsolıən uək u nəuvetin mine, mətəu-inu rəham nətəliğıən təsəhrıahruıən e nəhmti Uhgın. ²² Əuhlin ik e rəham noliən tərəh min kəni məfaki=pən kəm İərməniğ, mətə tafəl rəkis rəham noliən tərəh min iətəm nıkim tətəhti ilah. ²³ İateruh məmə nian rəfin netetiən təməriauəh e rəham nətəliğıən, kəni noliən tərəh min kəmotəlis ik tiəkis.”

²⁴ Kəni Saimon təməni=pən məmə, “!Əui! Uəfaki=pən kəm İərməniğ ohniəu məmə natimnati iətəm itəlau nəmuəni, kəti otəsuvaləh ohniəu.”

²⁵ Kəni nian ilau kəmuəni pətıgəm rəkis nəghatıən rəha İərməniğ mine natimnati iətəm in təmöl, kəni kəmətian Jerusiləm matuəhtul əgməgım e lahuənu min rəha Səmeriə matuəni pətıgəm min nanusiən təuvır rəha İərməniğ.

Filip təməghati kəm iətəm İtiopiə kəti

²⁶ Kəni agelo kəti rəha İərməniğ təməni=pən kəm Filip məmə, “Əsəu-pesi muvən e suaru tisipən Jerusiləm matuvən Kasa.” (Suaru əha tətəməhli əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.)

²⁷ Kəni in təmatuvən əmeiko mafı iətəm İtiopiə kəti e suaru. Suah əha in iətəmi asoli kəti rəha kwin rəha nətəm İtiopiə.* Kəni in təmətərməniğ e məni rəha kwin. Suah u təmuvən

8:17 Uək 19:6 * **8:27** Nəghatıən Kris əhrıahru tətəni məmə in suah kəti iətəm kəmıteı. E nian əha, nəmə suah kəti tatol uək nian rəfin iuəkır o kwin kəti, kəni okıteı məmə otasıtiən kwin.

Jerusiləm məmə otəfaki, ²⁸ kəni minatitəlig matuvən iman ikin. Kəni in təmətəharəg-pəri e nati kəti kətəni məmə, “kat” iətəm hos tatiuvi. Kəni mətəfin nauəuə iətəm iəni kəti rəha Uhgın təmətei, nərgin u Aiseə. ²⁹ Kəni Narmın Rəha Uhgın təməni=pən kəm Filip məmə, “Uvən maliuək=pən iuəkır o kat əha.”

³⁰ Kəni Filip təmaiu muvən iuəkır ohni, mətəu suah u tətəfin nauəuə iətəm iəni Aiseə təmətei. Kəni təmətapuəh ohni məmə, “?Nəkəhrun nıpəti nati u nətəfin, uə kəpə?”

³¹ Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “? İəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə mə otuhamtei=pa nıpəti nəghatian u kəm iəu.” Kəni in mətəpuəh məmə Filip otəri muvən ilau min muəharəg. ³² In təmətəfin nəghatian u e Nauəuə Rəha Uhgın, tətəni məmə, “Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.

Kəni təhmen e nəti sipsip, təsəgətian nian kətətei nimeimein, Kəni in təməpnarın əmə, məsəghatian.

³³ Kəmol aulis in, kəni nian kəmakil e kot, kəsakil əhruahruian. Nian kəmotuhamu, in nəlugi iətəmimi əmə kəti, nətin tikə.”

³⁴ Kəni suah u təmətapuəh o Filip məmə, “? Kərmə Aiseə təmətəghati aru lan, uə iətəpisin kəti?” ³⁵ Kəni Filip təmətuəuin e nəghatian kətiah əmə iətəm təmafin, mətəni=pən nəniən təuvir rəha İesu.

³⁶ Nian kəmətian e suaru miəuva ikin kəti nəhu əha ikin, kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “!Afu-to! Nəhu kəti əpəha. ?Təhro? ?Pəh nəkol bəptais lak lan?” Kəni Filip təmegəhan lan.†

³⁸ Kəni təməniəhu kat məmə otəhtul, kəni ilau pəti kəmueiuaiu mian e nəhu, kəni Filip tol bəptais lan. ³⁹ Nian kəmuəri e nəhu miəuva ilis, Narmın Rəha İərməniğ tələs rəkis Filip. Kəni suah u təməsəruh minian, mətəu təmatitəlig matuvən iman ikin e nəgiəniən asoli e nikin. ⁴⁰ Mətəu Filip təmafı məmə tətəhtul əpəha e nitəni pahav ikin əpəha Astot. Kəni in təmatuvən, mətəni pətigəm nanusian təuvir rəha İesu əpəha e taun min rəfin mətəuarus in təmiet=pən əpəha Sisəriə.

9

Sol təmafı İesu e suaru rəha Təmaskis (Uək 22:6-16; 26:12-18)

8:33 Aes 53:7-8 † **8:36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatian u mətəni məmə, “37 Kəni Filip təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmə nəkəni nıpəhriənən e İesu e niki m rəfin, iəkəhrun nolian bəptais lam.’ Kəni tənı məmə, ‘İəu iətəni nıpəhriənən e İesu Kristo, məmə in Nəti Uhgın pəhriən.’” **8:36** Uək 10:47 **8:40** Uək 21:8

¹ Kəni e nian əha, Sol təmətəghati əskasik mətəni əskasik məmə otohamu nətəmimi rəha İesu. In təmuvən meruh pris asoli agin ² mətəpuəh ohni məmə otətəi nauəuə min kəm nimə min rəha nuhapuminian rəha nətəm İsrəl əpəha Təmaskis, məmə nəmə oteruh kəti tatitəu=pən Suaru Rəha İesu, nati əpnapin iərman uə pətan, otaskəlīm ilah məlis ilah məmki ilah muvən e kaləpus əpəha Jerusiləm. Kəni təməfən nauəuə min kəm in.

³ Nian Sol təmuvə iuəkir o Təmaskis, əmeiko nəhagəhagian kəti təmsipəri e neai tatuəu təhmen e noraiipian muva masiəgəpən in mine ikin min titəlau lan. ⁴ Kəni in təmsipəri morin e niftəni, kəni mətəu nəuia suah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “!Sol! !Sol! ?Təhro natol nərahian kəm iəu?”

⁵ Kəni Sol tətəpuəh məmə, “?Ik pəh, İərmənig?” Kəni nəuia iətəmi u təməni=pən kəm in məmə, “İəu İesu iətəm ik natol tərəh lak. ⁶ Mətəu rəueiu əhtul muvən əpəha e taun. İkin əha, suah kəti əha ikin otəpanəni=pinə əmə məmə nati nak onəkol.”

⁷ Kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Sol, kəmotəuit kəni motəhtul məsotəgətian. Kəmotətəu əmə nəuia iətəmi u, mətəu kəməsoteruhian iətəmi kəti. ⁸ Kəni Sol təhtul, mətəu nəhmtin tinəuəu, tinəruru neruhian nati. Kəni kəmotos əmə nəhlmin motit məhuvən Təmaskis. ⁹ Təmos nian kisil təməsehian nati, kəni məsauəniən kəni məsəmnimiən nəhu mine.

¹⁰ Əpəha e Təmaskis, iətəmi kəti rəha İesu əha ikin, nərgin u Anənaiəs. İərmənig təmauin lan e nati kəti təhmen e nəməhlairian, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Anənaiəs!” Kəni in təmətəm məmə, “İərmənig, iəu əpə.”

¹¹ Kəni İərmənig təni=pən kəm in məmə, “O nəkuvən əha e nimə rəha Jutəs e suaru asoli iətəm kətəni məmə Təhruahru, kəni mətəpuəh o iətəmi kəti, iətəm Tasəs, nərgin u Sol. In tətəghati rəueiu kəm Uhgın e nəfakian, ¹² kəni Uhgın təməfən nəməhlairian kəti, kəni təmeruh ik, Anənaiəs, nəmuva mələhu=pən nəhlməm lan məmə nəhmtin otair min.”

¹³ Mətəu Anənaiəs təni məmə, “İərmənig, iətətəu nəghatian tətət e suah kəha e rəhan nolian tərəh min iətəm tatol e nətəm kəutəhatətə lam əpəha Jerusiləm. ¹⁴ Kəni in təmuvə u ikinu e nərgi pris asoli min məmə otaskəlīm, mələs nətəm kəutəhatətə lam.”

¹⁵ Mətəu İərmənig təməni kəm Anənaiəs məmə, “!Uvən! Mətəu-inu suah u in rəhak iətəmimi iətəm inəuin rəkis lan məmə otəni pətigəm nərgək kəm Nanihluə u sənə məmə nətəm İsrəl, mine rəhalah kig min, mine nətəm İsrəl min. ¹⁶ Kəni iəu iəpanəgətun in məmə otos nəhməian o nərgək.”

¹⁷ Kəni Anənaiəs təmuvən lahuənu muvən imə, kəni mələhu=pən nəhlmin e Sol, məni=pən kəm in məmə, “Piak Sol. İərmənig İesu iətəm təmietigəm ohnik e suaru nian nəmətuva

u ikinu, in t mahli=pa i u m m  ik on keh min nati, k ni Narm n R ha Uhg n ot riau h matig lam.” ¹⁸  meiko, nati k ti t hmen e niviligi n mu t miet r kis e n hmti Sol, k ni tair min minateruh nati. K ni min htul m taliu k, k ni kol b ptais lan m m  in n mt t ian r ha n hat t ian. ¹⁹ K ni nian t mun nau ni n, k ni ni pt n tuva m san n min.

Sol tin tu uin m t ni p tig m n rgi Iesu  p ha T maskis

K ni Sol t matig mos nian n uvein min ilah n t mimi r ha Iesu  p ha T maskis. ²⁰ T m tu uin min  m  e nian  ha, m t ni p tig m Iesu  p ha e nim  min r ha nuhapuminian r ha n t m Isrel m m  Iesu in N ti Uhg n p hri n.

²¹ K ni n t mi r fin n t m k mot t u in, k motauit pik ohni, k ni m ut ni m m , “!Ei! ?Suah u inu t matol n rahian k m n t m k ut hat t  e Iesu  p ha Jerusil m aup n, u  k p ? K ni in t muva ikinu m m  otask lim ilah m mki ilah muv n k m pris asoli min. ?M  in ha, u  k p ?”

²² K ni n ghatian i t m Sol t t ni p tig m, in t san n pik mapir kis n ghatian r ha n t m Isrel i t m k utatig T maskis, k ni m t g tun vivi m m  Iesu in Kristo i t m Uhg n t m ni m m  otahli=pa. K ni ilah k mot ruru m m  okot hr ni.

²³ Nian tep t t muva muv n r kis, k ni n t mi asoli r ha n t m Isrel k mot tei oneu n n ua k ti m m  okotohamu Sol, ²⁴ m t u Sol t m t u n ua oneu n r halah. K ni r ueiu e n raui  mine lapin min, n t m Isrel k ut htul p sig  p ha e namtihlua e ni pai k mol e k piel m m  okotohamu Sol.*

²⁵ M t u in min n uvein k mot l s lapin motaipei e k tim asoli k ti i t m k m tu=p n t ul  lan, motil f tig m mot hlman- hlman lan e n mtah ni pai ihlu  ikin. K ni in t magim muv n Jerusil m.

Sol  p ha Jerusil m

²⁶ Nian Sol t mietig m=pa Jerusil m, t malkut m m  otuv n meruh n t mi r ha Iesu mit u=p n ilah, m t u ilah k ut gin, nikilah t hti m m  t teiu   m  e lah m m  in i t mi r ha Iesu. ²⁷ M t u Pan p s t mit muv n miti=p n k m aposil min, m ni=p n k m lah m m  t m hrol lanu Sol t meruh I rm nig Iesu e suaru nian t matuv n e T maskis. K ni t m ni=p n min k m lah m m  I rm nig t m ghati k m Sol, k ni t hro lan in tin t ni p tig m n rgi Iesu  p ha Təmaskis, m s ginian. ²⁸ K ni ilah Sol kəmotatig k ni in tatuv n ikin min  p ha Jerusil m m t ni p tig m n rgi I rm nig Iesu m s ginian. ²⁹ T m ghati ilah n t m Isrel n t m k ut ni n ghatian Kris, kəmotoh ilah min e n ghatian. K ni kinautol m m  okotohamu Sol. ³⁰ Nian

9:21 U k 8:3 **9:22** U k 18:28 * **9:24** E taun  ha T maskis, t hmen e taun tep t, aup n aup n k mol nikalin asoli e k piel tit lau e taun. **9:25** 2Kor 11:32-33
9:26 K l 1:17-19 **9:27** 1Kor 9:1

in min nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu, kəməhuvən motit Sol məhuvən motəsəu-pah əpəha ləuahtəni iuəkir o nitəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahli=pən məmə otagim muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.

³¹ Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mine Kaləli, mine Səmeriə kəmotatig e nəməlinuiən, iətəmi tikə məmə otol nəginien kəm lah. Kəni Narmın Rəha Uhgın təmətəsiru e lah mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatig mautisiai İərməniğ. Kəni ilah tinatəpət.

Pitə təmol nəhlki Aeneas

təuvir min

³² Pitə təmaliuək muvən ikin min məmə otəsəl e nətəm kəutəhatətə e Iesu. E naliuəkiən rəhan, təmuvən materuh nətəmimi rəha İərməniğ əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə.

³³ Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas, nıpətin təmimis tinos nu eit, təməsaliuəkiən mətapili əmə e rəhan pet.

³⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Aeneas. Iesu Kristo təmosmiəğəh ik əha rəueiu e rəham nimisiən. Əhtul, maiu-aiu rəham nimahan.” Kəni rəueiu ağin min, Aeneas təməuvir min məhtul. ³⁵ Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mine ikin min rəfin əpəha Saron kəmoteruh suah u təmaliuək mətan, kəni ilah rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni minəutəfaki kəm İərməniğ.

Pitə təmol Tokəs təmiəğəh min

³⁶ E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikin iətəm in tətəhatətə e Iesu, nərgin u Tapitə.† E nəghatiən rəha nətəm Kris, kətəni məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi kəni mətasiru min e nanrah min.

³⁷ Mətəu e nian əha, nimisiən kəti təmol in kəni timis. Kəni ilah kəmotəueiu kəni kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni motələhu e nəuan nimə əpəha ilis ağin. ³⁸ İkin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu məmə Pitə əpəha Lita, kəmotahli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah muəni=pən kəm in məmə, “!Otuva uəhai əmə-to!”

³⁹ Kəni Pitə təmitəu=pən ilau. Nian kəmhlietigəm=pən lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha ilis ağin. Mətəu pətalimis min tərıauəh əpəha ikin kəutasək ohni, kəni kəmotəgətun kəm Pitə rəhalah natimnati iətəm pətan əha təməhli nian in təmatəmiəğəh.

⁴⁰ Kəni Pitə təmähli pətigəm ilah, kəni meiuaiu misin nəulin kəni məfaki. Kəni məsal=pən o pətan əha təmimis məmə, “Tapitə, əhtul.” Kəni pətan əha təmair meruh Pitə, kəni məhtul məharəğ. ⁴¹ Kəni Pitə teapən ohni maskəlim nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil. Kəni mauin=pən e nətəm

† 9:36 Nıpətin rəha nərgin u Tapitə təni məmə, “tia,” u in nati miəğəh kəti.

kautāhatatā e Iesu mine pātalimis min māmā okāhuva imā, kēni miti=pān pātan āha iātām tināmamiāgāh kām lah. ⁴² Kēni nāghatiān e nati āha tāmāiu mitālau e taun āha Jopā. Kēni tepāt kāmōtāni nīpāhriāniān e Iārmānīg Iesu. ⁴³ Kēni Pitā tāmātig āha Jopā nāuветin ilau suah kēti nārgin u Saimon iātām tātōl āpenā-penā e nilosi kau.

10

Uhgīn tāmāghati kām Koniliās

¹ E taun Sisāriā, suah kēti āha ikīn nārgin u Koniliās. In iātām Rom, kēni in iātāmi asoli rāha soldiā min u ilah rāfin uanhanrit. Kēni ilah kēutsipān e “Soldiā rāha Itali.” ² In iātāmi kēti in tātisiāi Uhgīn rāha nātām Isrel, mātītāu=pān nolīān rāha nāfakiān rāhalah, in mine rāhan min, mine nolūāk min rāhan. In tātāfān rāhan māni tepāt kām ianrah min, kēni mātāfaki kām Uhgīn rāha nātām Isrel nian rāfin. ³ Nian kēti āmeiko e tri klok lāhnaiuv e nian tātāfaki lan, tāmēruh nati kēti tāhmen e nāmāhlairiān. In tāmāfu vivi āmā agelo kēti rāha Uhgīn tātuva ohni, kēni māuin lan māmā, “!Koniliās!”

⁴ Nian nāhmti Koniliās tāmāhtul lan, in tāmāgin kēni māni māmā, “?Iārmānīg, tāhro?”

Kēni agelo tāmāni=pān kām in māmā, “Uhgīn tinātāu rākis rāham nāfakiān mīneruh nāuūiriān iātām ik natōl kām nanrah min, kēni nīkin tināgiān ohni. ⁵ Ahli=pān nātāmimi nāuvein kāhuvān āpāha Jopā, motos suah kēti māhuva, nārgin u Saimon Pitā. ⁶ In tātātig ilau suah kēti nārgin u Saimon u tātōl āpenā-penā e nilosi kau. Rāhan nimā tātāhtul iuākīr o nitāhi.”

⁷ Nian agelo tāmāghati rākis kām in tāmītālig, kēni Koniliās tāmāuin e rāhan iolūāk keiu mine soldiā kēti iātām tātōl uāk kām in, kēni in min iātāmi rāha nāfakiān. ⁸ In tāmāni=pān rāfin natimnati iātām in tāmēruh kām lahal, kēni mahli=pān ilahal māmā okihlūvān Jopā.

Uhgīn tāmāghati kām Pitā e nāmāhlairiān

⁹ Kēni kāmāni lauig lan, nian mītāgar tinalelin, kēni suah milahal āha kāmūva e suaru iuākīr o taun āha Jopā. E nian āha, Pitā in tāmūvān āpāha ilis e nāhue nimā iātām tepin-epin ikīn māmā otāfaki kām Uhgīn.

¹⁰ Mātāu nāumis tinus, kēni nian kāmātōl āhanāh nīgin nāuāniān, in tāmāir mātāu tāmēruh nāmāhlairiān kēti iātām Uhgīn tāmāfān. ¹¹ E nāmāhlairiān āha, tāmēruh neai tāmērah, kēni nati tāhmen e tapōlin asoli kātāskālim nīfifin min, kēni kāhlman-āhlman teiuāiu=pa e nīftāni. ¹² E nīpāg nati āha, tāmēruh nati miāgāh pīsin pīsin min āha ikīn iātām kēutaliuāk mine māutālkāu, mine mānīg pīsin pīsin min. ¹³ Kēni nāuia

iətəmi kəti təməni=pən kəm in məmə, “Pitə, əhtul. Ohamu nəuvein mun.”

¹⁴ Mətəu Pitə təni məmə, “! İərməniğ, kəpə! E rəhak nəmiəğəhiən iətan məsun əhanəhiən nati kəti tol lanu iətəm Lou rəham təməniahu məmə kəsuniən tamikmik e nəhmtəm.”

¹⁵ Kəni nəuia iətəmini təməğhati mīn kəm in məmə, “Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uğin iətəni məmə təuvir əmə, təsamikmikien.”

¹⁶ Kəmuəğhati o natimnati mīn əha mau kisil, kəni rəueiu əgin mīn, tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

*Pitə təmos
niyəti nəməhlairiən*

¹⁷ Kəni Pitə nikin təməhti pik məmə otəhrun niyəti nati əha təməh e nəməhlairiən u təmeruh. Mətəu suah milahal u iətəm Koniliəs təməhli=pən ilahal, kəmlətapuah o nimə rəha Saimon, kəni mīnluva mīnleruh. Kəni mīnluvən məhləhtul əpəha e namtiuluə. ¹⁸ Kəni məhlauin əfəməh məmə, “!Ei! ? Suah kəti u ikinu nərgin u Saimon Pitə uə?”

¹⁹ Kəni nian Pitə tətalkut əhanəh məmə otəhrun niyəti nati əha təməh e nəməhlairiən, kəni Narmin Rəha Uğin təməni=pən kəm in məmə, “!Ei, ətəu-to! Suah milahal kisil əpəha kələsal lam. ²⁰ Əhtul uəhai meiuaiu muvən meruh ilahal. Nikim təsəhtiən məmə ko nəsuvenian mītəu=pən ilahal mətəu-inu iəu iəməhli=pa ilahal məmə okiluva.”

²¹ Kəni Pitə təmeiuaiu muvən məni=pən kəm lahal məmə, “Mə iəu u iətəm itəməhal nələsal lan. ?Nəklolkeikei iəu o nah?”

²² Kəni kihləni=pən kəm in məmə, “Əuah. İətəm tətərməniğ e soldie mīn, u Koniliəs, təməhli=pa itimahal məmə iəkluva. In suah kəti iətəm tatisiai Uğin kəni in məhruahru e nəhmtin, kəni nətəm İsrəl kəutisiai pik in. Agelo kəti rəha İərməniğ təməni=pən kəm in məmə in otahli=pa itimahal iəhkluva mihlit ik kəhuvən iman ikin, məmə ik nəkanus nəğhatien kəm in pəh tətəu.” ²³ Kəni Pitə təmit ilahal məhuvən imə məmə ilah okotapili əha ikin.

*Pitə təmuvən
e nimə rəha Koniliəs*

Kəni nian kəməni lauig lan, Pitə təmitəu=pən ilahal, kəni nəfaki mīn nəuvein əha Jopə, kəmohtəu=pən ilah. ²⁴ Kəməni lauig mīn lan, kəmohtəu=pən əpəha Sisəriə. İkin əha Koniliəs təmətapuah o rəhan mīn mine nətəmini mīn nəuvein məmə okəhuva məutəhtahnin Pitə. ²⁵ Nian Pitə təmətuəuin məmə tuva imə, kəni Koniliəs təmeiuaiu misin nəulin e nəhlki Pitə məmə otəfaki kəm in. ²⁶ Mətəu Pitə təməapən kəni miuvi-pəri

min kəni məni=pən kəm in məmə, “Əhtul, iəu iətəmimi əmə təhmen lam.”

²⁷ Kəni Pitə tətətaghati ilau Koniliəs kəni mian imə. Pitə təmeruh məmə nətəmimi tətət kınəhuva rəkis məutəharəg. ²⁸ Kəni Pitə tətəni=pən kəm lah məmə, “Itəmah rəfin nəkotəhrun vivi məmə tasim e Lou rəha nətəm Isrel məmə okəhuva motan kətiəh ilah nətəm sənias məmə nətəm Isrel, uə okəhuvən motatig pəti. Mətəu Uhgın tətəni kəm iəu e nəməhlairiən məmə iəsənien məmə suah kəti in tamikmik e nəhmtin. ²⁹ Tol=pən lanəha, nian nətəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu, iəməsənien nati kəti, nıkik tətəmagiən əmə məmə iəkuva. ?Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətapuəh məmə nətəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu məmə iəkuva o nak?”

³⁰ Kəni Koniliəs təni məmə, “Nian kisil tınuvən rəkis təhmen əha rəueiu e tri klok ləhnaiuv, iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə. Kəni rəueiu aɡin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag tətəhtul aupən lak, ³¹ Kəni məni məmə, ‘Koniliəs. Uhgın tətəməu rəkis rəham nəfakiən, kəni məsaluiən e nati təuvir min iətəm ik natol kəm ianrah min. ³² Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti əha ikin, nərgin u Saimon Pitə məmə otuva. In tətətig e nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul e nıkali nitəhi.’ ³³ Kəni iəkahli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvir pik məmə ik nəkuva. Itimah rəfin u ikinu e nəhmti Uhgın o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pa rəfin natimnati iətəm İərmənig tətəfinə məmə onəkəni=pa kəm timah.”

Pitə tətəghati

³⁴ Kəni Pitə tətəghati məni məmə, “Rəueiu inəhrun məmə səniamə nətəm Isrel əmə iətəm Uhgın nikin tətəgiən matol təuvir kəm lah, ³⁵ mətəu nikin tagiən o nətəmimi e ikin min rəfin u kəutisiəi in mine mautil nati iətəm təhruahru.

³⁶ “Itəmah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən kəm nətəm Isrel. Tətəni nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən ilah Uhgın e İesu Kristo iətəm in İərmənig rəha nətəmimi ərəfin. ³⁷ Itəmah nəkotəhrun natimnati min iətəm İesu iətəm Nasərit tətəmol əpəha ikin e Jutiə tətətuəuin e Kaləli. In tətəmol natimnati min əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah. ³⁸ İesu əha, Uhgın tətətipin məfən Narmın Rəha Uhgın mine nəsanənien kəm in, kəni mətəu-inu Uhgın tətətig ilau min, in təmuven e ikin min matol nati təuvir min, kəni matol vivi nətəmimi rəfin iətəm Setən tətələs ilah.

³⁹ “Itimah iəmoteruh natimnati iətəm in tətəmol əpəha Jerusiləm mine ikin min əpəha Jutiə. Kəni itimah iəmoteruh nian nətəmimi kəmotoh motətu-pəri e nigı kəməluau kəni

timis. ⁴⁰ Mətəu Uhgĭn təmöl təmiəgəh min e nian iətəm tatöl kisil lan, kəni matöl əpu in kəm nətəmimi nəuvein məmə okoteruh məmə in təməmiəgəh min. ⁴¹ Səniəmə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi min əmə u iətəm Uhgĭn təmitəpin ilah məmə okoteruh, itimah əha iəmotauən kətiəh itimah min nian təməmiəgəh min e nimisiən.

⁴² “Kəni in təməni=pa kəm timah məmə iəkotəni Iesu kəm nətəmimi, kəni motəni pətigəm məmə Uhgĭn təməfəri rəkis in məmə in otakil noliən rəha nətəmimi rəfin iətəm kəutəmiəgəh mine iətəm kinohmis rəkis. ⁴³ İəni min rəfin rəha Uhgĭn əupən kəmutəni pətigəm in məmə, nətəmimi rəfin iətəm kotəni nıpəhriənən lan, Uhgĭn otafəl rəkis rəhalah min noliən tərah min e nərgi Iesu.”

Narmin Rəha Uhgĭn təmuva e Nanihlua min u səniəmə nətəm Isrel

⁴⁴ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, Narmin Rəha Uhgĭn təmuva məriauəh mətətig e lah rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən əha. ⁴⁵ Kəni nətəm Isrel min u kəutəni nıpəhriənən e Iesu iətəm kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə məhuva, kəmotauit pik nian kəmoteruh nati əha məmə Uhgĭn tətətuati min e Narmin Rəhan kəm nətəmi min u səniəmə nətəm Isrel. ⁴⁶ Kınotəhrun məmə təməfən Narmin Rəhan kəm lah mətəu-inu kəmotətəu nətəmimi kəutəghati e nəghatiən iki pisin min məutəni-vivi nərgi Uhgĭn.

Kəni Pitə təni məmə, ⁴⁷ “?Pəh təhrun nəniəhuiən nətəmi min u məmə ko kəsoliən bəptais e lah? Mətəu ilah kınotos rəkis Narmin Rəha Uhgĭn təhmen e tah.” ⁴⁸ Kəni in təməni=pən məmə okol bəptais e lah e nərgi Iesu Kristo. Kəni ilah kəmotətəpuəh o Pitə məmə otatig nəuvetin ilah min.

11

Pitə təmanus kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm

¹ Kəni aposil min mine nətəm kəutəfaki əpəha ikın min e nitəni Jutiə kəmotətəu məmə Nanihlua min, ilah min kınəutəni nıpəhriənən e nəghatiən rəha Uhgĭn. ² Kəni nian Pitə təməri muvən Jerusiləm, mətəu nətəmi rəha iəfaki min iətəm kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi, ilah kınəutəni nıkalın, ³ məutəni məmə, “?Təhro ik nəmuvən mətətig e nimə rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, mətəuən itəmah min ilah?”

⁴ Kəni Pitə tinətuəuin mətəni-vivi kəm lah nanusiən rəha natimnati rəfin əpəha Sisəriə, ⁵ təmətəni kəm lah məmə, “Nian iəmətatig əpəha Jopə mətəfaki meruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nati əha, iəmeruh nati kəti təhmen e

tapolin asoli kəti təmeiuaiu e neai kətaskəlim nififin min kətəhlman-əhlman tətəiuaiu mətuva ohniəu. ⁶ Iəməsal=pən vivi e nīpəgnəua nati əha meruh nati miəgəh pişin pişin min əha ikin iətəm kəutaliuək, mine məutəlkəu, mine nati arpin min, mine mənig pişin pişin min. ⁷ Kəni iəmətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Pitə, əhtul muhamu nəuvein mun.’

⁸ “Mətəu iəkəni=pən kəm in məmə, ‘Iərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iəsuniən nati kəti tol lanko iətəm Lou rəham tətəniəhu məmə iəsuniən tamikmik e nəhmtəm.’

⁹ “Iəmətəu min nəuia iətəmi u təmsipən e neai mətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgīn iətəni məmə təuvir əmə təsamikmikiən.’ ¹⁰ Iəmuəghati o natimnati min əha muau kisil, kəni tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

¹¹ “Kəni rəueiu aɡin e nian əha, suah milahal kisil kəmlietigəm=pa e nimə iətəm iəutatig ikin. Iətəm Sisəriə kəti təmahli=pa ilahal məmə okiluva ohniəu, mihlit iəu mihluva.

¹² Kəni Narmin Rəha Uhgīn təni=pa kəm iəu məmə iəkītəu=pən ilahal, nīkik otəsəhtiən məmə ilahal Nanihluə min. Piatah min sikis u ilah kəmotətəu=pa iəu, iəməhuvən mohiet=pən əpəha e nimə rəha suah əha Koniliəs məhuvən imə. ¹³ Kəni in təməni=pa kəm timah məmə təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgīn təmuva miet=pən ohni məmə, ‘Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti nərgin u Saimon Pitə. ¹⁴ In otəni=pinə nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nian nəkotətəu nəghatiən əha, kəni Uhgīn otosmiəgəh itəmah rəfin, ik mine rəham min, mine rəham min noluek min.

¹⁵ “Kəni nian iəmətuəuin mətəghati, Narmin Rəha Uhgīn təmeiuaiu məriəuəh matig e lah, Nanihluə min, təhmen əmə e inu təmuva e tah, nətəm Isrel, aupən mine. ¹⁶ Kəni nīkik tətəhti nəghatiən iətəm Iərmənig təməni məmə, ‘Jon təmol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən Uhgīn tol bəptais e təmah e Narmin Rəhan.’ ¹⁷ Kəni nəmə Uhgīn tətəfən kəm Nanihluə min Narmin kətiəh əmə iətəm təməfa kəm tah nətəm Isrel nian kitah kəmotəni nīpəhriəniən e Iesu Kristo, iəu iətəmimi əmə u, ko iəsəniəhuian Uhgīn o nati nak iətəm in tolkeikei məmə otol kəm lah.”

¹⁸ Nian kəmotətəu nəghatiən rəha Pitə, ilah kəməsotagət miniən, mətəu kəmotəni-vivi Uhgīn motəni məmə, “Nati əha tol lanəha məmə Uhgīn tinol rəkis suaru rəha Nanihluə min məmə ilah min okotəuhlin ilah e rəhalah nolien tərəh min məmə Uhgīn otosmiəgəh ilah.”

Niməfaki əpəha Antiok

19 Nian Sol mine rəhan min kəmotuhamu Stipin, kəmotol tərəh e nətəm kəutəni nıphəriənian e Iesu. Kəni nətəm nəfaki min əha kəmotagim məhuvən isəu əpəha ikin min əpəha Fonisiə mine Saiprəs mine Antiok, məutəni pətigəm nərgi Iesu kəm nətəm Isrel min əmə u kəutatig əha ikin min əha. 20 Mətəu nəfaki min nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin, kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha İərməniğ Iesu kəm nətəmimi əpnəpin min əmə u Nanihluə min, səniəmə nətəm Isrel əmə. 21 Kəni İərməniğ təmol natimnati tepət e rəhan nəsanəniən kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlin ilah məutəni nıphəriənian e İərməniğ Iesu.

22 Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusiən u, kəni ilah kəmotahli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok. 23 Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgın təmolkeikei pik ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni nıphəriənian e Iesu, kəni Panəpəs nikin təmagiən masiru e lah məmə ilah okotəhtul əskasik e İərməniğ e nikilah rəfin. 24 Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmın Rəha Uhgın təriəuəh mətatig lan, kəni rəhan nəhatətəiən in təskasik e Uhgın. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikin əha məmə ilah okotəni nıphəriənian e İərməniğ Iesu.

25 Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsal e Sol. 26 Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig ikin o nu apiəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha niməfaki əha mətuəgətuən nətəmimi tepət. İkin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha Iesu Kristo məmə “Kristin.”*

27 E nian əha, iəni min nəuvein rəha Uhgın kəməhiet Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok. 28 Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e Narmın Rəha Uhgın məmə nəumis otan e nitəni min rəfin iətəm Rom tətərməniğ e lah. (Kəni təmuva mol nıphəriənian lan. Nəumis təman nian Klotiəs təmətərməniğ e nətəm Rom.) 29 Kəni nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha Iesu əpəha Jutiə. İətəmi kəti təhrun nəfəniən məni nak in təhrun nəfəniən. 30 Kəni kəmotol məni min əha, mətəfən kəm Panəpəs mine Sol məmə okuos mian kəm eldə min rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahian kəm niməfaki

11:19 Uək 8:1-4 11:22 Uək 4:36 11:25 Uək 9:30 * 11:26 E nəghatiən Kris, nıpəti nəghatiən u “Kristin” tətəni məmə “rəha Kristo.” 11:28 Uək 21:10 11:30 Uək 12:25

¹ E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuəgətuən əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahli=pən rəhan mīn soldia mīn məmə okotaskəlīm nətəmimi nəuvein rəha niməfaki əpəha Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nahməiən e nīpətīlah.

² Təmahli=pən rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən motaskəlīm Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli. ³ Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nīkilah təmagiən pīk. Kəni in təmatig maskəlīm mīn Pitə. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian təmaskəlīm rəkis Pitə, kəni miləfən əpəha e kaləpus. Kəni Herot təni məmə soldia sikistin okotəhtul pəsīg lan, kuvət kuvət e auə mīn rəfin e nərəuiə mine lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.

⁵ Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha niməfaki kəməutəfaki=pən əskasik ohni kəm Uhgīn.

Uhgīn təməfatigəm Pitə e kaləpus

⁶ Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə təmətapili e nəlugin e soldia keiu, kəməlis nəhlmin mil e sen keiu, kətu=pən kəti e soldia kəti, kəni kətu=pən kəti e soldia kəti mīn. Kəni soldia keiu kətuəhtul matueruh namtiħluə e kaləpus.

⁷ Rəueiu agin, agelo kəti rəha İərmənig tiet=pa, kəni təmasia məgəhag e nīpəgnəua kaləpus. Təmek-ek nīkali Pitə kəni məhgi pəri. Kəni məni məmə, “!Əhtul uəhai!” Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmi Pitə mil.

⁸ Kəni agelo təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham put mine natimnati.” Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham kot, kəni mītəu=pa iəu.” ⁹ Kəni Pitə təmītəu=pən miaiet e nīpəgnəua kaləpus, mətəu in təsəhrunian məmə natimnati mīn u agelo tatol lan ilah nīpəhriənian. Nīkin təhti məmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairiən.

¹⁰ Kəmuəliuək muapirəkis soldia kəti iətəm tateh kaləpus, kəni muəliuək muapirəkis mīn soldia kəti mīn, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuag=pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkīr ohni kəni terəh aru kəni kəmiaiet=pən ikin. Nian kəmuəliuək nəuветin mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.

¹¹ Kəni Pitə tīnəhrun əha rəueiu məmə səniəmə nəməhlairiən, kəni təni məmə, “Rəueiu inəhrun əhruahru məmə İərmənig təmahli=pa rəhan kəti agelo təmuva mələs rəkis iəu e nətəligiən u iətəm Herot tolkeikei məmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmotolkeikei məmə okoteruh.”

* **12:1** İətəmi keiu e nauəuə u Uək Mīn nərgilau u Kig Herot Akripə. In əupən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətin, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afin-to “Herot” e tiksīnəri. **12:10** Uək 5:19

¹² Nian Pitə tınəhrun məmə Uhgín təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nimə rəha Meri, māmə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uhgín tepət kəməhuva pəti məutəfaki=pən kəm Uhgín məmə otasiru lan. ¹³ Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nimə əha, kəni pətan ioluək kəti, nərgin u Rotə, təmaiu muvən məmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə. ¹⁴ Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun məmə Pitə pəhriən. Kəni nikin təmagiən pik agin kəni talu e nerəhiən e doə kəni maiu mitəlig muva meruh nətəmi min u kəutəfaki, kəni məni məmə, “!Ei, nətəmiimi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!”

¹⁵ Mətəu kotəni məmə, “!Kəpə! Iatəni pəhriən.” Kəni ilah kotəni, “Nəmə təhro rəhan agelo teh.”

¹⁶ Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən moterəh e doə, kəni nian kəmoteruh in, nīkilah təmauit pik ohni. ¹⁷ Mətəu Pitə təməfəri nəhlmin mətəniəhu ilah məmə okəsotagətiən. Kəni mətəni məmə təməhro lanu Iərməniğ təmos rəkis in e kaləpus. Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Otəni=pən nəghatiən u kəm Jemis notəha Iesu† mine piatah min e niməfaki.” Kəni matig mitəlig min magim muvən iki pisin kəti min.

¹⁸ Kəni kəməni lauig lan, soldiə min nətəm kəmauteruh Pitə e kaləpus, kəmotətapuəh o lah min, mətəu kinotəruru əfəməh məmə Pitə təməhruvən. ¹⁹ Kəni nian Herot təmətəu məmə Pitə təmagim, kəni təməhli=pən soldiə min məmə okotəsal lan. Mətəu nian soldiə min kəməsoteruhien, kəni Herot təmauin e soldiə min u kəmauteruh kaləpus mətəpuəh o lah məmə Pitə təməhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kəni in təməni məmə okəmki soldiə min u kan kəhuamu ilah. Kəni Herot təmiet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan

təmiimi

²⁰ E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niəməha təməu pik kəni tətəməki e nətəm kəutatig e taun mil əha, Taea mine Saedon. Kəni nətəmi asoli min e taun mil əha kəməhuva pəti kəni məhuvən məmə okoteruh Kig məmə kotol vivi ilah min, mətəu-inu nətəm imalah ikin kəutəhuvən məutos nəhmti nauəniən ima Kig ikin. Mətəu aupən ilah kəmautəhuvən məuteruh Kig, kəmotəghati ilah suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvipən məmə otasiru e lah.

²¹ E nian Kig Herot təmos məmə otuvən meruh ilah, kəni təmuvən e rəhan napən təuvir u tətəgətuən məmə in tətərməniğ. Kəni təmuva məharəg e tron rəhan,‡ kəni mətəghati kəm

† 12:17 Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

12:18 Uək 5:22-24 ‡ 12:21 “tron” – Ikin kig tətəharəg ikin mətərməniğ e nətəmiimi.

nətəmimi. ²² Kəni nətəmimi kəmotagət əfəmäh məmə, “!Suah u tətəghati səniə məmə iətəmimi mətəu uhgĭn kəti!” ²³ Kəni nian nətəmimi kəmotəfən nəni-viviən kəm Herot, mətəu in təsəfəniən nəni-viviən kəm Uhgĭn, kəni rəueiu aĭin min agelo kəti rəha İərməniĭ təmoh e nimisiən əskasĭk kəti, kəni wom min kəmotun nisigan kəni in timis.

²⁴ Kəni e nian əha, nətəm kəutəni nĭpəhrĭniən e İesu kəməutəkeikei məutəni pətiĭəm nəghatiən rəha Uhgĭn e ikin min tepət, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məutəni nĭpəhrĭniən e İesu.

²⁵ Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kəni miatəliĭ mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgĭn təmitəpin Panəpəs mine Sol məmə okuol rəhan uək

¹ E niməfaki əpəha Antiok, iəni min əha ikin mine nəĭətun min. İlah u Panəpəs mine Simion u kətəni məmə iətəmi aĭin, mine Lusias iətəm Saerin, mine Manaen u təmepət ilau Herot Antipas u təmətarməniĭ e Kaləli aupən, mine Sol. ² E nian kəti ilah kəmotəpəh nauəniən kəni məutəfaki=pən kəm İərməniĭ, kəni Narmĭn Rəha Uhgĭn təməni=pən kəm lah məmə, “İəkolkeikei məmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol məmə ilau okuol uək u iətəm iəmauin e lau ohni.” ³ Kəni nian kəmotəpəh rəkis nauəniən məutəfaki, kəni motələhu=pən nəhlmilah e rəhn-kapə lau məmə okotəfəri ilau, kəni motahli=pən ilau məmə okian muol uək.

Panəpəs mine Sol kəmuəni pətiĭəm nəghatiən rəha Uhgĭn əpəha Saiprəs

(Eruh map rəha naliuəkiən rəha Pol e naunun nauəuə u.)

⁴ Kəni Narmĭn Rəha Uhgĭn təmahli=pən ilau məmə okuol uək u, kəni ilau kəmian əpəha e taun Selusia, kəni ikin əha kəmian e negəu kəti mian əpəha e nĭtəni kəti Saiprəs. ⁵ Nian kəmiaiet=pən e taun Saləmis, kəmian e nimə min rəha nuhapumĭniən rəha nətəm İsrel mətuəni pətiĭəm nəghatiən rəha Uhgĭn. Kəni Jon Mak tatitəu=pən ilau mətasiru e lau.

⁶ Kəni kəmlaliuək əmə mihlitəlau aĭin e nĭtəni u mətəuarus milietĭgəm=pən e taun Pafos. İkin əha kəmle ruh nəuaniləuis kəti rəha İsrel iətəm tatol nati aĭispis e nəsanəniən rəha İərmis min, kəni in iəni eiua, nərgĭn u Elimas u nərgĭn kəti min Patisas. ⁷ Suah u tətaliuək nian tepət ilau Setias Polas u kəpmən asoli rəha nətəm Saiprəs. Setias Polas in teinatĭĭ, rəhan nətəliĭĭən təuvir. Kəni in təmahli=pən nəghatiən məmə Panəpəs mine Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei

məmә otətәu nəghatiән rәha Uhgīn. ⁸ Mətәu suah u Elimas tәмәtәni rah ilau. (Nīpәti nәrgīn tәni mәмә iәtәmi tatol nati apīspīs e nәsanәniән rәha iәrmīs mīn). Kәni mәtalkut mәмә otәuhlin nәtәligiән rәha Setias Polas mәмә otәsәniән nīpәhriәniән e Iesu.

⁹ Kәni Sol u kәtauīn lan mīn mәмә Pol,* Narmīn Rәha Uhgīn tәмәriauәh e nīkin, kәni tәмәsal=pән әhruahru o Elimas kәni mәni mәмә, ¹⁰ “!Ei! Ik nәti Setән. Ik tikīmīr rәha natimnati әrәfin iәtәm kotәhruahru. Ik nәkәriauәh әmә e neiuәiән mīne nәrahīn. ?Onәhgīn nәmanәpәh nәni rahīn suaru pәhriән rәha Iәrmәnig iәtәm nәtәuhlin? ¹¹ Rәueiu әha Iәrmәnig otol nalpīniән kәti kәм ik mәмә nәhmtәm otәpīs, onәseruhīn nәhagәhagiән kәti mīne o nian nәuvein.”

Kәni rәueiu agīn mīn tәmafū norәuiән mīne napinәpuiән kәmiәuva muәueg nәhmtīn, kәni nәhmtīn tәмәpīs agīn. Kәni tәмәhtul mateapән әnnapīn әmә mәмә suah kәti otasīru lan mit. ¹² Nian kәpmән Setias Polas tәmeruh nati әha, tәni nīpәhriәniән e Iesu mətәu-inu tәmәuit magiән o nәgәtuniән rәha suah mil e Iәrmәnig.

Panәpәs mīne Pol kәmian Antiok әpәha ikin Pīsitia

¹³ Kәni Pol mīne rәhan mīn nәtәmimi kәmohiet Pafos mәhuvән e negәu kәti mәhuvән әpәha taun Perka e ikin Pamfilia. Ikin әha Jon Mak tәмәpәh ilah mitәlig=pән Jerusilәм. ¹⁴ Kәni ilah kәmohiet Perka mәhuvән әpәha taun Antiok әha ikin Pīsitia. Kәni e nian rәha Sapәt, kәmәhuvән imә e nimә rәha nuhapuminiән rәha nәtәm Isrel mәutәharәg. ¹⁵ Nian kәmotәtәu nәfiniән rәha Lou mīne Iәni Mīn, kәni nәtәmi asoli rәha nimә әha kәmotahli=pән nәghatiән kәм Pol mīne Panәpәs motәni mәмә, “Piak mīn. Okәмә itәmah kәti tatos nәghatiән tәuvīr mәмә otәni tasīru e nәtәmimi, tәhtul mәni pәtigәм.”

¹⁶ Kәni Pol tәмәhtul mәfәri nәhlmin mәмә okәsotagәtiән kәni mәni mәмә, “Nәtәm Isrel mīne itәmah Nanihluә mīn nәtәm nәutәfaki=pән kәм Uhgīn, otәtәlig-to lak. ¹⁷ Uhgīn rәha nәtәm Isrel u tәmitәpīn tīpitah mīn aupән kәni mol ilah kotepәt kәni motәskasik nian ilah kәmәutatig әpәha Ijip. Kәni e nәsanәniән asoli rәhan, tәmiti pәtigәм ilah e nitәni әha. ¹⁸ Kәni mateh vivi ilah nati әnnapīn kәmautol nolīn tәrah mīn o nu fote nian kәmәutan әpәha ikin tәpiә-mәpiә ikin. ¹⁹ In tәmol

* **13:9** Nәrgīn u Sol, in nәghatiән rәha nәtәm Isrel u kәtәni mә Hipru. Nәrgīn u Pol, in nәghatiән rәha nәtәm Rom u kәtәni mә Latin. Aupән e nauәuә rәha Uәk Mīn, Luk in tәмәtauīn e nәrgīn u Pol mәмә Sol. Mәtәu rәueiu әha tәmәuin әrәg-rәg lan mәtәni mәмә Pol. Inu nәtuәuiniән e uәk rәha Pol tatol mәtәni pәtigәм nanusiән tәuvīr kәм Nanihluә mīn, kәni Luk tәtauīn lan mәмә Pol u nәrgīn rәha Nanihluә mīn. **13:11** Uәk 9:8 **13:13** Uәk 15:38 **13:17** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32

nəuaniləuis min rəha nətəm Isrel kəmotoh kəpmən min rəha nitəni səpın iətəm kəutatig e nitəni Kenan, kəni məfən nitəni əha rəhalah kəm tipitah min məmə rəhalah. ²⁰ Natimnati min əha kəmol nu fo-hanrit-fifti tinuva minuvən rəkis.

“Uərisig e natimnati min əha, Uhgın təməfən kəm nətəm Isrel nətəmi asoli min məmə ilah okotarmənig e lah mətəuarus=pa e nian rəha iəni rəha Uhgın Samuel. ²¹ Kəni nətəmimi kəmotətapuah kəm Samuel o kig, kəni Uhgın təməfən Sol kəm lah u nəti Kis, təmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Kəni in təmarmənig e lah o nu fote. ²² Kəni nian Uhgın təmos rəkis Sol, kəni in təmol Tefit tuva kig. In təməni pətigəm nati kəti təuvir lan məmə, ‘Təmeruh suah kəti Tefit nəti Jese, in iətəmi əhruahru iətəm nikin tatitəu=pən rəhak nətəligiən. Kəni in otol natimnati rəfin iətəm iəu iəkölkeikei məmə otol.’

²³ “Kəni Uhgın təmol məmə Iosmiəgəh kəti, inu Iesu, otsipən e nəuaniləuis rəha suah u Kig Tefit, məmə otosmiəgəh nətəm Isrel təhmen=pən əmə məmə in təməni rəkis. ²⁴ Mətəu uərisig Iesu tətəuin rəhan uək, Jon təmaupən məni pətigəm kəm nətəm Isrel məmə okotəkeikei motəlali e rəhalah nolian tərəh min kəni kol bəptais e lah. ²⁵ Nian Jon tətətuva iuəkır o nolian naunun e rəhan uək, in təməni məmə, ‘?Nikitəmah təhti məmə iəu pəh? Iəu səniəmə iəu u Uhgın təməni rəkis. !Kəpə! In tətəuərisig lak iətəm iəu iəsəhmenian məmə iəkəpeg rəkis rəhan put.’†

²⁶ “Piak min iətəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham, mine itəmah Nanihluə min iətəm nəutəfaki kəm Uhgın, otətəlig vivi, Uhgın təmahli=pa kəm tah nəghatiən u e Iesu məmə in otosmiəgəh itah. ²⁷ Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi asoli min kəməsotəhrunian məmə iətəmi əha inəha Iesu, Uhgın təmahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnapın kəmətəfin pətigəm kəm lah e Sapət min rəfin nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın iətəm kəməutəni e Iesu, mətəu ilah kəməsotəhrunian. Kəni motol nəghatiən rəha iəni min tuva mol niphəriənian lan, mətəu-inu ilah kəmotəni məmə okotuhamu Iesu. ²⁸ Nati əpnapın kəməsoteruhian nati kəti məmə otimis ohni, mətəu kəmotətapuah məmə Pailət otuhamu.

²⁹ “Nian kəmol rəfin natimnati iətəm Nəghatiən rəha Uhgın təməni məmə okol lan, kəni rəhan min nətəmimi kəmotələs iahu e niği kəməluau motos məhuvən mohtənim e niphəg kəpiel. ³⁰ Mətəu Uhgın təmol in təmiəgəh min e nimisiən. ³¹ Kəni e nian tēpət tatiet=pən o rəhan min nətəmimi. Nətəmi

13:19 Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20 **13:21** 1Saml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2 † **13:25** Ioluək rəha iətəmi asoli in tatəpeg rəkis put rəha iətəmi asoli rəhan. Uək u in lahtəni agin. **13:25** Jon 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:59-60

min əha, ilah İesu kəməutan aıpən əpəha Kaləli mətəuarus=pa Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm piatah min u nəuaniləuis min rəha İsrel, məmə ilah kəmoteh pəhriən İesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən.

³² “Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah nanusiən təuvir əha, məmə nəniəskasikən iətəm Uhgın təmöl kəm tıpitah min aıpən, ³³ rəueiu əha, tinol rəfin nəghatiən rəhan kəm tah nəuaniləuis min rəhalah nian təmosmiəgəh İesu e nimisiən. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın e Nauəuə Rəha Nəpuən Min keiu tətəni məmə,

‘Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.’

³⁴ “Uhgın təməni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə məmə otəpanosmiəgəh İesu e nimisiən, kəni ko təsimisiən, kəni nıpətın otəsəmnəmıtiən. Tətəni məmə,

‘Nıpəhriəniən, oiəkəfinə nati təuvir ağın min kəm ik iətəm iəməni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aıpən.’

³⁵ “Kəni e iki pişin min kəti min e Nauəuə Rəha Uhgın, Kig Tefit təməni kəm Uhgın e İosmiəgəh məmə,

‘Kəni onəsegəhaniən məmə nıpəti İoluək Əhruahru rəham otəmnəmıt məpien.’

³⁶ “Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmöl natimnati min iətəm Uhgın tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tıpın min, kəni nıpətın təməmnəmıt. ³⁷ Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu təməghati e İesu məmə in min təmimis, mətəu Uhgın təmöl təmiəgəh min, kəni nıpətın təməsəmnəmıtiən.

³⁸ “Tol lanəha piak min, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə rəueiu iətəni=pinə kəm təmah məmə e İesu, Uhgın otos rəkis nolıən tərəh min rəhatəmah. ³⁹ Kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə e İesu pişin əmə, Uhgın təhrun nos rəkisiən nolıən tərəh rəha nətəm kəutəhatətə lan. In otitis ilah e nolıən tərəh min rəhalah. Mətəu suaru rəha nıtəu-pəniən Lou rəha Mosis təsəhmenıən o nosmiəgəhiən iətəmi. ⁴⁰ Kəni itəmah onəkotəkeikei məutətəu itəmah məmə nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın otəsuvu minıən e təmah. ⁴¹ Kəni in tətəni məmə,

‘Ei, otətəlig-to, itəmah nətəm nəutagət əvısan məutəni rah natimnati rəfin. Onəkotəuit kəni mohmis, mətəu-inu e nian nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərəh pik o təmah iətəm ko nəsotəniən nıpəhriəniən lan, nati əpnəpın nəmə iətəmi kəti otəni əhruahru kəm təmah.’ ”

Nətəmiimi kəmotəgiən o nəniən təuvir

⁴² Nian Pol mine Panəpəs kinatıaiet e nimə rəha nuhapuminiən, nətəmiimi kəmotətəpuəh o lau məmə,

“Əui, onəkiəuva min e Sapət u tətüva, muəni pətigəm min nəghatiən əha nəuvein kəm timah.”⁴³ Kəni nian nətəmimi kəmohiet e nimə, ilah tepət kəmohtəu=pən Pol mine Panəpəs. Nətəmi min əha, nəuvein nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihlüə min kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni məutohtəu=pən noliən min rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.[‡]

Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətuəni=pən əskasik kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei motaskəlim nəhatətəiən rəhatəmah e Uhgın, məmə in otolkeikei pik itəmah mol təuvir kəm təmah.”

⁴⁴ Kəni e Sapət iətəm tətüva, iuəkır nətəmimi rəfin e taun asoli əha kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgın.
⁴⁵ Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmoteruh nimənin nətəmimi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kinəutohtgərah in o lah, kəni minotətüəuin məutəni rah Pol mine nati nak in tətəni.

⁴⁶ Kəni Pol mine Panəpəs kəməsuəginian kəmuəni məmə, “İtimlau oiəkuəkeikei muəni pətigəm nəghatiən u rəha Uhgın kəm təmah muaupən, nətəm Isrel min. Kəni itəmah nəmotəpəh nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nəsotəhmenian o nosiən nəmiəgəhiən itulin. Kəni rəueiu itimlau inətian məmə iəkuəni pətigəm nəniən təuvir u kəm Nanihlüə min mətəu səniəmə nətəm Isrel,⁴⁷ kəni inu, inu nəghatiən iətəm İərməniğ təməfa rəkis kəm timlau məmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə,

‘İəu iəmol ik məmə onəkuva ik nəhagəhagian kəti rəha Nanihlüə min, məmə nətəni pətigəm kəm nətəmimi e ikin min rəfin məmə iəkolkeikei məmə iəkosiəgəh ilah.’ ”

⁴⁸ Nian Nanihlüə min kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmagiən ohni, kəni minəutəni-əni kəm lah min məmə nəghatiən rəha İərməniğ İesu in təuvir pik. Kəni nətəmi min Uhgın təmitəpin rəkis e lah məmə okotos nəmiəgəhiən iətəm ko təsikəiən, ilah kəmotəni nıpəhriənian lan.

⁴⁹ Kəni nəghatiən rəha İərməniğ təmaiu mitəlau e nitəni rəfin əha iuəkır e taun əha.

Nətəm Isrel kəmotəhgi pətigəm Pol mine Panəpəs

⁵⁰ Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuvən moteruh Nanihlüə min rəha taun əha, inu nətəmi asoli, mine nıpətan asoli min nətəm kəutəfaki məutohtəu=pən noliən rəha nətəm Isrel. Kəni motiuvı=pa məmə okotol niəməha kəm Pol mine Panəpəs. Kəni ilah rəfin kəmotəhgi pətigəm ilau əha imalah ikin.⁵¹ Mətəu ilau kəmuohrapıspis nıftəni e nəhlkilau təhmen e nəmtətiən kəti məmə Uhgın təməuhlin nəmtahn kəm lah kəni

[‡] **13:43** Nanihlüə min əha u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah. **13:46** Uək 3:26; 18:6 **13:47** Aes 49:6

ilau kəmiaiet mian e taun əha Ikoniəm. ⁵² Mətəu nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok, Narmın Rəha Uhgın təmərīauəh e lah, kəni ilah nīkilah təmagiən pik.

14

Pol mine Panəpəs kəmian Ikoniəm

¹ E Ikoniəm kəmian mīn əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəuəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvi=pa nətəmimi tepət məmə ilah kəmotəni nīpəhriənīən e Iesu, inu nətəm Isrel tepət mine Ianihluə tepət mīn nətəm kəutohtəu=pən noliən rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. ² Mətəu nətəm Isrel mīn u kəməsotəniən nīpəhriənīən e rəhalau nəghatiən, kəməhuvən o Nanihluə mīn, motol ilah kotəməki pik e nətəmi mīn u kəutəni nīpəhriənīən e Iesu, məutol niəməha kəm lah. ³ Mətəu Pol mine Panəpəs kəmuatīg təfəməh ikin, məsuəginiən e lah, mətəukeikei matəuəni pətīgəm nəghatiən rəha nəuviriən rəha Uhgın kəm nətəmimi rəfin. Kəni İərməniğ təmol ilau kuol nati apispis mine nəmtətiən tepət məmə nətəmimi okotəhrun məmə rəhalau nəghatiən in nəghatiən pəhriən.

⁴ Kəni nətəm ikin əha, kəmotəharu ilah mīn, nəuvein kəutohtəu=pən nətəm Isrel u kəsotəniən nīpəhriənīən e Iesu, kəni nəuvein kəutohtəu=pən aposil mil əha, Pol mine Panəpəs. ⁵ Kəni nətəm Isrel mine Nanihluə mīn, mine nətəmi asoli mīn rəhalah mīn, kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotərəkin ilau, kəni kotahtihmu ilau e kəpiel. ⁶ Mətəu nian kəmuətəu nəghatiən oneuən rəhalah, ilau kəmuagim mian əpəha e profens rəha Likaoniə, kəni mian əpəha e taun mil əha, Listra mine Terpe. Kəni e taun mil əha mine ikin mīn titəlau e taun mil əha, ⁷ ilau kətuəni pətīgəm nanusiən təuvir rəha Iesu İosmiəgəh.

Pol mine Panəpəs əpəha Listra

⁸ Kəni əha Listra, suah kəti əha ikin. Nian təmair mətəu nəhlkin mil kəmuəpaiu təruru naliuəkiən, təmətəharəg əmə, kəni in təmətəharəg əha ikin ⁹ matətəlig e nəghatiən rəha Pol. Pol təməsal=pən əhruahru o suah kəha, mīnəhrun məmə in tinəhatətə rəkis məmə nəhlkin təhrun nəuviriən, ¹⁰ kəni magət əfəməh lan məmə, “! Ei piak, əhtul!” Kəni əmeiko, suah u təməhtul əhruahru kəni mīnətəliuək.

¹¹ Nian nīmənin nətəmimi kəmotəruh nati əha iətəm Pol təmol, kəmotəni əfəməh e nəghatiən Likaoniə məmə, “! Ei! Otəfu-to. Uhgın mīn rəhatah kinotol nətəmimi e lah, kəni mīnəhuva imatah ikin.” ¹² Kəni kəmotəuīn ərəg-rəg e nərgi Panəpəs məmə Sus u nīpətin təni məmə in İərməniğ rəha uhgın

min rəhalah. Kəni motauin ərəg-rəg min e nərgi Pol məmə Heremes, nıpətın u təni məmə in iətəm tətəghati rəha uhgın min rəhalah. Kəmotauin lan lanəha mətəu-inko Pol tətəghati pık, mapirəkis Panəpəs. ¹³ Nimə rəha narmi nati rəha uhgın əha Sus, in tətəhtul ihluə e taun əha. Kəni pris rəha uhgın əha Sus təmasıg kau min nəuvein iətəm təmətu=pən rəkis nəuginigi e lah. Kəni məmki ilah muva e namtihluə rəha lahuənu. Mətəu in mine nımənin nətəmimi kotołkeikei məmə kotoł sakrifais kəm lau motol nəni-viviən lan kəm Pol mine Panəpəs.

¹⁴ Mətəu nian aposil mil kəmuətəu nəghatiən e nati əha kəni muəhrun, kəmuəhapu rəhalau napən.* Kəni kəmuaiu mian əpəha e nəlugın e lah. Kəni muagət əfəməh məmə, ¹⁵ “! Eı, nəman! ? Nəkotəni məmə nautol nak u? Itımlau iətəmimi əmə təhmen e təmah. İatuos nəniən təuvır mətiəuva kəm təmah, kəni iəkuolkeikei məmə iəkuəuhlin nətəligiən rəhatəmah məmə nəkotəpəh nəfakiən kəm uhgın min u iətəm rəhalah nəsanəniən tikə. Mətəu onəkotəfaki əmə kəm Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətatig itulin. In pisin əmə təmol neai, niftəni, nitəhi, mine natimnati rəfin iətəm kəutatig ikin min rəfin.

¹⁶ “Aupən in təmegəhan məmə nətəmimi ikin min rəfin məmə ilah okotohtəu=pən aru əmə suaru min rəhalah. ¹⁷ Mətəu nian rəfin in tatol suaru kəm lah məmə ilah kotəhrun neruhiən rəhan nəuviriən iətəm in tatol. In tatol nuhuən tətəfuv, matol nauəniən min e nasumiən, kəni kautol nıpətılal e nian əhruahru rəhalah. In tətəfən nauəniən kəm təmah mol itəmah nəutətəu təuvır.” ¹⁸ Mətəu kəmətuəni pau nəghatiən əha kəm lah, iuəkır əmə kəni kuəruru nəniəhuiən ilah o nolien sakrifais o nəni-viviən ilau.

¹⁹ Kəni nətəmimi nəuvein e nəuaniləuis rəha nətəm Isrel kəmotəpən Antiok əha Pisitiə mine İkoniam mohiet=pa Listra, kəni kəmotol nətəligiən rəha nətəmimi tepət məmə okotəməki e Pol mine Panəpəs. Kəni kəmotələs Pol kəni motəhti e kəpiel, kəni moteikəpan məhuvən motəraki pətigəm e taun motəpəh tətəməhli. Nıkilah təhti məmə təmimis. ²⁰ Mətəu nian nətəmi rəha İesu kəməhuva motəhtul təlau lan, kəni təhtul əmeiko muvən min əpəha imə e taun. Kəni kəməni=pa lauig lan, in mine Panəpəs kəmiəiet mian Terpe.

Pol mine Panəpəs kəmiətəligpən Antiok əha Siriə

²¹ Kəni Pol mine Panəpəs kəmuəni pətigəm nəniən təuvır e taun əha Terpe, kəni kəmiəvi=pa nətəmimi tepət kəhuva o İesu. Kəni kəmiətəlig miəuva Listra, kəni uərisig miəiet min miəuva İkoniam, kəni kiaiet min miəuva Antiok əha Pisitiə. ²² Kəni ikin əha, kəmətuəfu əskasik e nətəmi rəha İesu. Kəni

* **14:14** “kəmuəhapu rəhalau napən” məmə in ko kəmuətəu tərəh pık e nolien əha. **14:15** Sam 146:6; Uək 10:26 **14:16** Uək 17:30 **14:17** Jer 5:24 **14:19** Uək 17:13; 2Kor 11:25

mətuəfən nəghatien məmə okotəhtul əskasik e nəhatətəien e Iesu. Kəni matuəni məmə, “Kitah okotatig e nərahien tepət nian kəhuvən e suaru rəha nuvəniən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgın. Mətəu nati əpnəpın əmə, kitah okotəkeikei mətəhtul əskasik.” ²³ Kəni e niməfaki min ikin min rəfin iətəm ilau kətian ikin, mətəuəfəri eldə min rəhalah. Kəni mətəuəpəh nauəniən matuol əmə nəfakiən, kəni mətəuələhu e nəhlmi İərməniği nətəmimi nətəm kinotəni rəkis nıpəhriəniən lan.

²⁴ Kəni ilau kəmian=pən Pısitia ikin muəsəu-pah mueiuaiu Pamfilia ikin e taun əha Perka, ²⁵ ikin əha ilau kəmuəni pətigəm nəniən təuvır ikin. Kəni ilau muəsəu-pah mueiuaiu=pa min e taun kəti min Atalia, ²⁶ kəni kəmuos negəu ikin miatəlig=pa Antiok əha Sıriə. Nətəm Antiok əha inəha, aıpən ikin ilah kəmotahli=pən Pol mine Panəpəs məmə okian muəni pətigəm nəghatien rəha Uhgın, kəni motəfaki məmə Uhgın oteh vivi ilau e ikin min iətəm ilau kətian ikin. Kəni rəueiu kinuol naunun uək rəhalau.

²⁷ Nian ilau kəmiatəlig=pa min, kəmuəuın e nətəmimi rəha niməfaki məmə okəhuva kətiah. Kəni ilau kəmuəni pətigəm kəm lah natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol ilau kuol e nəsanəniən rəhan, kəni muəni məmə təməhro lanu Nanihlua min, ilah kəməhuva motəni nıpəhriəniən e Iesu. ²⁸ Kəni ikin əha, ilau kəmuatig tuvəh nəuветin ilah nətəmi rəha Iesu.

15

Nəfaki min nəuvein kəmotəni məmə nətəmimi okotohtəupən lou rəha Mosis

¹ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəpən Jutiə mohiet=pa Antiok mətəgətun piatah min mətəni məmə, “Okəmə kəsəhgi-pəniən itəmah, təhmen e inu iətəm Lou rəha Mosis tətəni, ko Uhgın təsosmiəğəhiən itəmah.”* ² Kəni Pol mine Panəpəs ilah nətəmi əha kinəutahi ilah min o nəghatien əha, kəni minəutagət əfəməh e nəniən əha. Kəni uərisig, nətəmimi rəha niməfaki əha Antiok kəmotitəpın Pol mine Panəpəs mine ilah min nəuvein məmə okəhuvən Jerusiləm moteruh aposil min mine eldə min rəha niməfaki o nəniən əha.

³ Nətəmimi rəha niməfaki kəmotahli=pən ilah kəhuvən, kəni nian ilah kəmohtet=pən Fonisə mine Səmeriə, kəmotəni pətigəm məmə təməhro lanu Uhgın tatiuvi=pa Nanihlua min kəutəhuva rəhan nətəmimi. Kəni nəghatien əha təmol piatah min ikin əha nıkilah tətəgiən pik. ⁴ Nian kəməhuva Jerusiləm,

14:22 Uək 15:32; 1Təs 3:3 **14:26** Uək 13:1-2 **14:27** Uək 15:4,12 * **15:1** Nəhgi-pəniən e Oltestimin in nəmtətien məmə nətəmimi, ilah nətəmimi rəha Uhgın. Nanihlua min tepət, kəsəhgi-pəniən ilah. Rəha nətəm Tanna, nəhgi-pəniən in nəmtətien məmə kətəfən nepətien rəha kəlkələh min nəman. **15:1** Kəl 5:2 **15:2** Kəl 2:1

nətəmimi rəha niməfaki mine aposil min mine eldə min rəha niməfaki, kəmotagiən məmə okotos ilah məhuvən imalah min ikin. Kəni Pol mine nətəmimi əha kəmotəni pətigəm natimnati iətəm Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah məmə okotol. ⁵ Mətəu Farəsi nəuvein əha ikin iətəm kəutəni nīpəhriənən e Iesu, kəmotəhtul motəni məmə, “Nanihluə min, okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni okotəkeikei motəgətun ilah məmə okotəu=pən Lou rəha Mosis.”

Aposil min mine nətəmi asoli min kəmotəghati əpəha Jerusiləm

⁶ Kəni aposil min mine eldə min rəha niməfaki kəmotəharəg məutəghati e nəniən əha. ⁷ Kəni nian kəmotəghati nəfəməh nəuvein, kəni Pitə təməhtul məni məmə, “Piak min. Itəmah nəkotəhrun vivi məmə nuvəh rəkis Uhgın təmitəpin iəu e nikitəmah məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm Nanihluə min məmə okotəni nīpəhriənən lan. ⁸ Uhgın təhrun nətəligiən rəha nətəmimi, kəni in tinəgətun rəkis məmə nikin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmi min u kəsəniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu-inu təməfa Narmin Rəha Uhgın kəm lah təhmen əmə mə inu təməfa kəm tah. ⁹ In təməsol pisinien əmə kəm lah. !Kəpə! In təməfəl rəkis rəhalah nolien tərəh min mətəu-inu kəutəni nīpəhriənən lan təhmen=pən əmə mə inu tinol rəkis kəm tah.

¹⁰ “?Mətəu təhro itəmah nəutəhuvən e suaru pisin məmə Uhgın nikin otahmə? ?Təhro itəmah ninəutətu=pən Lou e nəhuvəgilah məmə in nati figəm kəti iətəm ilah kəutələs? !Kəpə! Itəmah, oteruh-to. Kitah mine tipitah min kitah rəfin kəsotəhmenien məmə okotələs nati figəm əha. ¹¹ Mətəu kitah kəutəhatətə məmə Iesu in Iərməniəg rəhatah, kəni in tatosmiəgəh itah e rəhan nəuviriən əmə, kəni in mətəl əmə lanəha kəm lah.”

¹² Nəghatiən əha təmol ilah kotəruru nati okotəni, kəni məutətəlig e Pol mine Panəpəs kinətuənuş pətigəm nati apispis min mine nəmtətiən pisin pisin min iətəm Uhgın təmol ilau kuol e nəhmti Nanihluə min.

Jemis təmahtipəsəg e nəghatiən

¹³ Nian kəmuol naunun e nəni pətigəmiən uək min rəhalau, kəni Jemis† təhtul məni məmə, “Piak min. Otətəlig vivi-to e rəhak nəghatiən. ¹⁴ Pitə təməni-vivi aəin kəm tah məmə təməhro lanu Uhgın təmaupən miet=pən o Nanihluə min məmkirəkis ilah nəuvein məmə rəhan min. ¹⁵ Kəni nati əha

15:4 Uək 14:27 15:7 Uək 10:1-43 15:8 Uək 10:44; 11:15 15:10 Mat 11:30; Kəl 3:10 15:11 Kəl 2:16; Efəs 2:5-8 † 15:13 Jemis u, in notəha Iesu, kəni in iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. 15:13 Kəl 2:9

tähmen=pæn əmə e nəghatiən iätəm iəni rəha Uhgín təməni iätəm kəmətēi e Nauəuə Rəha Uhgín. Uhgín tətəni məmə,

¹⁶ ‘Uərisig e natimnati min əha, oiəkitalig=pa min.

Oiəkol vi nimə rəha narməniğiən rəha Kig Tefit u təməmnəmit aupən.

Nati əpnapin təməmnəmit, mətəu iəkləfəri mem mafəl mol təskasik min,

¹⁷ məmə nətəmi əpnapin e nitəni min u Nanihluə min, iätəm iəmitəpin rəkis ilah məmə rəhak nətəmimi min, ilah okotəsal lak.

¹⁸ Iəu Iərməniği iätəni lanu, kəni iəmol nətəmimi kotəhrun rəkis nati əha nuvəh aupən.’”

¹⁹ Kəni Jemis təməni məmə, “Kəni toll lanəha, iəu iəkəni məmə rəueiu Nanihluə min tepət kinautəuhlin nətəliğiən rəhalah minəutəhuva o Uhgín. Kəni təsəuviriən məmə rəueiu əha kitah okotol tiəkis pik min o lah. ²⁰ Mətəu pəh okotətēi nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə okəsotuniən nauəniən min u kəmol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min, kəni kotamikmik e nəhmti Uhgín. Kəni məsotoliən təfagə e pətan. Kəni məsotuniən nati miəgəh iätəm kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin. Kəni okəsotuniən nira.

²¹ Okotəkeikei motəniəhu ilah lanəha o nələhuiən nəməlinuiən tətətig o iəfaki min, nətəm Isrel mine Nanihluə min, mətəu-inu nətəmimi kəutisiai Mosis, kəni təmətuəuin nuvəh rəkis e Sapət min rəfin, nətəmimi kəutafin Lou rəha Mosis əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəutəni pətigəm nəghatiən min əha e taun min rəfin.”

*Kəmətēi nauəuə kəm
nəfaki min u Nanihluə min*

²² Kəni aposil min mine eldə min mine nətəmimi rəha niməfaki kəmotegəhan məmə okotahlī=pæn ilah min nəuvein kotohtəu=pæn Pol mine Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni kəmotətgi=pæn Sailəs mine Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah mil əha nətəmimi kəutisiai ilau. ²³ Kəni kəmotəfən nauəuə kəm lah məmə okotos məhuvən. Nauəuə tətəni məmə,

“Itimah aposil min mine eldə min rəha niməfaki, itimah piatimah u itəmah. Iəkotəni təuvir kəm təmah əpəha Antiok, mine Siriə, mine Silisiə u Nanihluə min, mətəu rəueiu ninəhuva piatimah min.

²⁴ Itimah iəmotətəu məmə nətəmimi nəuvein u e nikitimah kəmotol tiəkis pik kəm təmah, kəni itəmah nəmotətəu tərah e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən motəni lanəha.

²⁵ Tol lanəha kəni itimah iəmotəuin e nəghatiən kəti, kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən

rəhatimah muitəu=pən Pol mine Panəpəs u itimah iəkotolkeikei pik ilau. ²⁶ Iuəkir kiamis o uək u rəha İərmənig rəhatah, İesu Krısto. ²⁷ Kəni itimah iəutahli=pinə Jutəs mine Sailəs məmə okiauvnə mueh itəmah. İlau okuəni əhruahru kəm təmah nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətəi.

²⁸ Kəni Narmin Rəha Uhgın nikin tagiən mine nikitimah tagiən məmə iəsotəfinə minian lou kəti kəm təmah məmə otəfigəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol: ²⁹ onəsotuniən nauəniən min u kinol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min; kəni məsotuniən niran; kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətın; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə nəutohtəu=pən nəghatiən min əha, onəkəhuvən e suaru təuvir.

İnu naunun nəghatiən rəhatimah.”

³⁰ Kəni nətəmi asoli min əha kəmotahli=pən nətəmi əha ilah kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəmoɦietigəm=pən Antiok, kəmotauin e nətəmimi rəha niməfaki min əha ikin əha, kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kəm lah. ³¹ Kəni nian kəmotafin nauəuə u, nıkilah təmagiən mətəu-inu nəghatiən əha təməfəri nıkilah. ³² Jutəs mine Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgın. Kəmuəghati təfəməh kəm piatah min əha mətəfəri nətəligiən rəhalah mətəuol ilah kəutəhtul əskasik. ³³ İlau kəmuatig təfəməh nəuветin ikin əha, kəni piatah min kəmotauıəhruin ilau kəni motətapuəh məmə Uhgın otəfən rəhan nəməlinuian kəm lau, kəni motahli=pən ilau kiətəlig=pən o nətəmi min u kəmotahli=pa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kəni Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh nəuветin əpəha Antiok, kəni ilah nətəmimi tepət kəməutəni pətigəm nəghatiən rəha İərmənig kəm nətəmimi məutəgətun ilah lan.

Pol mine Panəpəs kəmuəhapu ilau min

³⁶ Nian nəuvein uərisig, Pol təməni=pən kəm Panəpəs məmə, “Təuvir məmə kiətəlig min mian mueruh pialau min e taun min rəfin u kəmuəni pətigəm nəghatiən ikin rəha İərmənig kəm lah, mueruh-to məmə kəutəhratig.” ³⁷ Kəni Panəpəs təmegəhan kəni molkeikei məmə otit min Jon Mak. ³⁸ Mətəu Pol təməniəhu əskasik məsolkeikeiən, mətəu-inu Jon Mak təməpəh rəkis ilau əpəha Pamfilia mitəlig məsitəu-pəniən ilau mətəuarus kinuol naunun e uək. ³⁹ Kəni kəmuəni təskasik e nian əha, əmeiko muəuəri ilau min. Kəni Panəpəs təmit Mak kəni muos negəu kəti mian əpəha Saiprəs. ⁴⁰ Mətəu Pol təmit Sailəs ilau min. Kəni nətəm kəutəfaki kəmotəfaki məmə İərmənig oteh vivi ilau e rəhan nəuviriən, kəni motahli

pətigəm ilau. ⁴¹ Kəni kəmuəliuək mian=pən Siriə mine Silisiə ikin kəni matuem əskasik niməfaki mīn.

16

Timoti təmitəupən Pol mine Sailəs

¹ Kəni Pol təmaliuək mīn muvən əpəha Terpe mine Listra. Kəni ikin əha, iətəmimi kəti əha ikin rəha Iesu, nərgin u Timoti. Mamə rəhan in pətan Isrel in tatəhatətə e Iesu, mətəu rəhan tatə in iətəm Kris. ² Piatah mīn u kəutəhatətə e Iesu əpəha Listra mine Ikoniəm kəmotəni məmə Timoti in iətəmi təuvir kəti. ³ Kəni Pol tolkeikei məmə otit ilau mīn. Kəni təməhgi=pən in mətəu-inu təməsolkəikeiən məmə nətəm Isrel mīn əha ikin mīn əha, nīkilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun məmə tatə rəha Timoti in iətəm Kris.*

⁴ Kəni nian ilahal kəmhluvən e taun mīn, məhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha Uhgīn nəghatiən rəha aposil mīn mine eldə mīn iətəm kəmotələhu əpəha Jerusiləm. Kəni məhləgətun ilah məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən mīn əha. ⁵ Kəni e noliən əha, niməfaki mīn kəmotəskasik e rəhalah nəhatətəiən, kəni nian rəfin nətəmimi tatepət kəməutəhatətə e Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgīn

⁶ Kəni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kəlesiə ikin, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgīn təməsəgəhaniən e lahal məmə okihluvən=pən Esia məhləni pətigəm nəghatiən əha ikin əha. ⁷ Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misiə mine ikin Pitiniə, məhlolkeikei məmə okihluvən Pitiniə. Mətəu Narmin rəha Iesu təsəgəhaniən məmə okihluvən. ⁸ Kəni kəmhliuək mihluvən=pən Misiə ikin, kəni mihleiuaiu=pa e taun əha Troas. ⁹ Kəni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm Masetoniə kəti tətəhtul mətətapuəh əskasik ohni məmə, “Pale, onəkuva Masetoniə masiru e timah.” ¹⁰ Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kəni inautol əpenə-penə məmə iəkəhuvən Masetoniə, mətəu-inu inotəhrun məmə Uhgīn tətəuin e timah məmə oiəkotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin.†

Litia əpəha Filipai təməni nīpəhriəniən e Iesu

¹¹ Kəni iəmos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu əhruahru əmə o nītəni Samotres. Kəni kəməni lauig lan iəməhuvən məhuvəri e taun Neapolis. ¹² Kəni iəmos mohiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun əha Filipai, u tətəməhli

16:1 Uək 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nətəm Kris ilah Nanihluə mīn, kəsəhgi=pən ilah. **16:4** Uək 15:23-29 **16:6** Uək 18:23 † **16:10** E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nīpətin tətəni mə “itimah.” Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkiən rəhan. Koteruh mīn nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən.

aupæn e nitæni asoli Masetoniá. Nætæmi ikin áha, nætæm Rom áhruahru. Kæni iæmotatig næuветin áha ikin.

¹³ Kæni e Sapæt, nian ræha næfakiæn, iæmohiet e taun áha kæni mæhuvæn æpæha læuhtæni e næhu kæti iætæm níkitimah tæmæhti mæmæ nætæmimi okæhuva ikin mæutæfaki. Kæni iæmæhuvæn motæharæg mæutæghati itimah nípætan u ilah kæmotaupæn mæhuva mæutæharæg.† ¹⁴ Kæni pætan Tuatiræ kæti áha ikin tættælig e timah, nærgin u Litia. In pætan kæti tatol napæn u næugi naris, kæni nian ræfin napæn áha næhmtin tiækis pik. Pætan áha in Ianihluæ kæti mætu in tatitæu=pæn næfakiæn ræha nætæm Isrel, kæni Iærmænig tæmol níkin timætmætig mæmæ otæni nípæhriænæn e næghatiæn iætæm Pol tætæni. ¹⁵ Kæni kæmol bæptais lan mine ræhan min, mine ræhan min noluæk min. Kæni in tæmæni=pa kæm timah mæmæ, “Pale, onækæhuva imak ikin kotatig næuветin mætu-inu itæmah ninotæhrun rækis mæmæ iæu iætæni nípæhriænæn e Iærmænig.” Kæni in tæmætakeikei kæm timah, kæni iækæhuvæn iman ikin.

Kæmlæfæn Pol mine Sailæs e kalæpus æpæha Filipai

¹⁶ Kæni nian kæti, nian iæmæhuvæn ikin kætæfaki ikin, kæni pætækæku kæti tæmeruh itimah e suaru. In ioluæk ræha nætæmimi næuvein nætæm kæmotos næhmtin. Pætan áha narmin tærah kæti tatig lan iætæm in tatol tætæni pætigæm natimnati iætæm otæpanuva. Kæni ræhan nætæmi asoli min kæmotos mæni tepæt e pætan áha mætu-inu nætæmimi kæutætæou ilah mæmæ ilah okotætæu ræhan næghatiæn. ¹⁷ Kæni in tæmatuærisig e timah Pol, kæni mætæni æfæmæh mæmæ, “Nætæmi min u, nætæmimi ræha Uhgín u ilis, ilis pik. Kæutæni=pinæ kæm tæmah suaru ræha Uhgín mæmæ in otosmiægæh nætæmimi lan.”

¹⁸ Tæmatol lanæha e timah nian tepæt, mætuæarus nian kæti Pol tinætæu tærah o nati áha minæpæou lan. Kæni in tæmeirair magæt e narmin tærah æpæha mæmæ, “! E nærgi Iesu Kristo iætæni=pinæ kæm ik mæmæ onækiet rækis e pætækæku u!” Kæni ræueiu agín min, narmin tærah æpæha tæmiet e pætækæku áha.

¹⁹ Kæni nian ræhan nætæmi asoli nætæm kæutærmænig lan kínotæhrun mæmæ narmin tærah tiniet rækis lan, kæni ræhalah nætæligiæn o nosiæn mæni lan, in tæmiet e lah, kæni kæmotætæu tærah. Kæni kæmotaskælim Pol mine Sailæs motælæs ilau mæhuvæn æpæha e taun áha kautol makit ikin, ²⁰ mæmæ okuæhtul e næhmti nætæm Rom, nætæmi ræha kot. Kæni ilah kæmotæni mæmæ, “Suah mil u ilau iætæm Isrel. Ilau katuol nati tærah tepæt, matuol nætæmimi kæutan mæhli pik u imatah ikin. ²¹ Ilau kætuæni mæmæ kitah okotækeikei motohtæu=pæn

† **16:13** Nian Pol tatuvæn e taun kæti, nian ræfin tatuvæn e nimæ ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel. Mætu næmæ tæhro, kæni tikæ e taun u. Kæni tol lanæha, tæmuvæn æpæha e næhu asoli, ikin mæutæfaki ikin. **16:17** Mak 1:24 **16:20** Mak 13:9

suaru pişin min. Mətau suaru min əha kəsotohtəu-pəniən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!”

²² Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldia min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanigi. ²³ Kəni kəmotalis ilau motau tepət, kəni uərisig motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tateh kaləpus məmə otateh vivi ilau məmə okəsiaietien muagim. ²⁴ Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus tətətəu nəghatien əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə agin, kəni mətu=pən niggi e nəhlkilau təhmen e hankap.

Iətəm tateh kaləpus təməni niyəhriənien e Iesu

²⁵ Kəni e nəlugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətuani nəpuən min rəha nəni-vivien Uhgın. Kəni nətəmimi min e kaləpus kəməutətəlig e lau. ²⁶ Kəni rəueiu agin min, nəmig asoli kəti təməlauəl e niftəni kəni mol nimə kaləpus təməlauəl pik, kəni doə min e kaləpus kəmoterəh, kəni sen u kəməlis nətəmimi lan kəmohtis. ²⁷ Kəni nian iətəmi rəha nehien kaləpus təmair, mafu məmə doə min rəha kaləpus kəmoterəh, nikin təməhti məmə nətəmi kəutəməhli e kaləpus kinotagim rəfin. Kəni təmləfəri rəhan nau məmə otagəmu aru in lan. ²⁸ Mətau Pol təmagət əfəməh məmə, “!Ei! !Sagəmuian ik! Itimah rəfin əpə ikin.”

²⁹ Kəni suah kəha təmauin məmə okələs lait kan, kəni in təmaiu muvən imə. Kəni mişin=pən nəulin əpəha e nəhlki Pol mine Sailəs ikin mətərəmrumin. ³⁰ Kəni mit ilau mihluvən əpəha ihluə kəni mətapuəh o lau məmə, “!Suah mil! ?Oiakəhro lanu məmə Uhgın otosmiəgəh iəu?” ³¹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeiki məni niyəhriənien e İərməniğ Iesu, ik mine rəham min.” ³² Kəni kəmuəni=pən nəghatien rəha İərməniğ kəm in mine nətəmimi u kəutatig ilah min. ³³ Nati ənapin lapin agin, mətau suah kəha təmit ilau muvən məueiu mafəl niməgim min e niyəti lau iətəm kəməlis ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptais lan mine rəhan min. ³⁴ Kəni in təmit Pol mine Sailəs muvən iman ikin məfən nəuəniən kəm lau. Kəni in mine rəhan min ərəfin nikilah təmagien məriəuəh mətu-inu kəmotəni niyəhriənien e Uhgın.

³⁵ Nian təmian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldia min məmə, “Onəkəhuvən moterəh e suah mil əha kətian.”

³⁶ Kəni suah kəha iətəmi rəha kaləpus təməni=pən kəm Pol məmə, “İətəmi rəha kot mil kəmuəni məmə okəsul minien nəhməien kəti kəm təlau, kəni iəkoterəh e təlau nəkətian, kəni iaiet mətian kəni muatig mətig.”

16:22 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 **§ 16:27** E nian əha, nəmə soldia kəti tairarəpən e iətəm tatol kaləpus tagim, okəkeiki kohamu soldia əha. **16:27** Uək 12:18-19

37 Mətəu Pol təməni=pən kəm soldia min əha məmə, “?Ei, mətəu təhro əha? Mə itimlau iətəm Rom mil.* Kəni iətəmi rəha kot mil əha kəməsueruhian məmə iəmuol nati kəti tərəh, mətəu e nəhmti nətəmimi kəmotalis itimlau, kəni motləfən itimlau e kaləpus. ?Kəni rəueiu kuolkeikei məmə oiəkiaiet oneuən əmə? !Kəpə! İlau əmə okuəkeikei miəuva u ikinu kəni muəfətigəm itimlau.”

38 Kəni soldia min əha kəməhuvən motəni=pən kəm iətəmi rəha kot mil əha. Kəni nian kəmuətəu məmə Pol mine Sailəs ilau iətəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik. 39 Kəni kəmian muəni=pən kəm Pol mine Sailəs məmə, “!Pale, kəsi! İəmuol tərəh e təlau.” Kəni ko miet ilau mohiet e kaləpus, kəni muəni=pən vivi kəm lau məmə okiaiet e taun əha.

40 Kəni Pol mine Sailəs, ilau kəmiaiet e kaləpus mian e nimə rəha Litia. Kəni mueruh piatah min əha ikin əha mine nəuvinitah min rəha niməfaki, kəni muəghati nəuvetin kəm lah mətəufəri nikilah. Kəni uərisig lan, kiaiet mətian.

17

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Təsalonaikə

1 Kəni Pol mine Sailəs kəmuəliuək mian=pən əha e taun mil əha Amfipolis mine Apolonia, miəuva miaiet=pa e taun əha Təsalonaikə. İkin əha, nimə rəha nuhapuminiən kəti əha ikin rəha nətəm İsrəl. 2 Kəni Pol təmol məmə inu tatol nian min, təmuvən əpəha imə e nimə əha. Kəni e Sapət kisil ilah nətəm İsrəl əha ikin kəmotol nəghatian tepət o Nauəuə Rəha Uhgın. 3 In tətəni kəm lah məmə, “Nauəuə Rəha Uhgın tətəni-vivi agin məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, in otəkeikei mimis, kəni Uhgın otosmiəgəh min in e nimisiən. İesu u iətəm iətəni kəm təmah, in Kristo əha.”

4 İlah nəuvein kəmotəni niphəriəniən e nəghatian əha, kəni kəmohtəu=pən Pol mine Sailəs. Kəni Nanihluə min tepət nətəm kəutəfaki kəm Uhgın, mine niphətan asoli tepət nətəm kotepət e niphətan min, kəmohtəu=pən ilau.

5 Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm İsrəl əha ikin əha, kinəutohtgərah ilau, kəni məhuvən motəmki=pa nətəm kotərəh, əpəha e nikali suaru min mine ikin min nəuvein min, kəni minautol nərahian tepət əpəha e taun əha. Kəni məhuvən e nimə rəha Jeson, minautəhapu doə e nimə, məutəsal e Pol mine Sailəs. Kəmotolkeikei məmə okotləfən ilau e nəhlmi kaunsil əha ikin əha.

6 Nian kəməsotəhian ilau, kəni kotaskəlim Jeson mine piatah min nəuvein motəmki=pən ilah məmə okotəhtul aupən

* **16:37** Nəmə suah kəti in iətəm Rom, mətəu katətu=pən nəghatian kəti lan, kəni lou kəti əha ikin rəhalah məmə aupən kəpmən otol nalpiniən kəm in, mətəu in otəkeikei məhtul e kot məni pətigəm nəuveti nəghatian katətu=pən lan. Afin e Uək 25:16.

e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “Suah mil əha Pol mine Sailəs kətiasuv nəməuiən e ikin min rəfin, kəni miniəuva e taun rəhatah. ⁷ Kəni Jeson təmauin e lau kian iman ikin, mətəu ilah kəutatgəhli lou rəha Sisə iətəm tətarmənig e nitəni min. Ilah kəutəni məmə İərmənig kəti min əha ikin tətətig, nərgin u Iesu.” ⁸ Nian nətəm Isrel kəmotəni nəghatiən əha, mautil nətəmini mine nətəmi asoli min əha nikilah tinəpiapei pik. ⁹ Kəni nətəmi asoli min əha kəmotol Jeson mine piatah min kəmotəfən məni kəti, məmə in nəniəskasikien kəti məmə okəsotol minien nati əha, kəni motahli=pən ilah kəutəhuvən.

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Perea

¹⁰ Nian tinəpinəpu, kəni piatah min ikin əha kəmotahli=pən Pol mine Sailəs məmə okian e taun əha Perea. Nian kəmiaiet=pa ikin əha, kəmian e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. ¹¹ Nətəm Isrel əha ikin əha nətəligiən rəhalah təuvir, məpirəkis nətəm Təsalonaike, mətəu-inu kotolkeikei pik məmə okotətəlig e nəghatiən rəhalau. Kəni nian rəfin, kəutəfin vivi e Nauəuə Rəha Uhgın, məutəsal vivi məmə nəghatiən rəhalau təruahru uə kəpə. ¹² Mətəu-inu e nolien əha, kəni tepət kəmotəni nıpəhriənien e Iesu. Kəni nıpətan asoli min Kris tepət, mine nətəm Kris tepət kəmotəni nıpəhriənien e Iesu.

¹³ Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Təsalonaike kəmotətəu məmə Pol tətəni pətigəm min nəghatiən rəha Uhgın əpəha Perea, kəni ilah kəməhuva min əpəha ikin minəutəhlili nətəm Perea, minəutil ilah məmə kotəhrun nohiən ilau. ¹⁴ Kəni nian əmə əha, piatah min kəmotahli=pən min Pol tuvən əpəha itəhi muvən e negəu muvən Atens, məpəh əmə Sailəs mine Timoti kətuatig əpəha Perea. ¹⁵ Kəni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol təməni=pən kəm lah məmə okotəni=pən kəm Sailəs mine Timoti məmə okuauit uəhai əmə mian mueruh min in. Kəni kəmohtəlig=pa min Perea.

Pol əpəha Atens

¹⁶ Nian Pol təmətəhtahnin Sailəs mine Timoti əpəha Atens, in təmətəu tərəh pik mətəu-inu nian tətəliuək mətan ikin əha, meruh məmə ikin əha təriəuəh e narmi nati tərəh əpnəpin min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel ilah nətəm Isrel, mine Nanihluə min nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgın, məutəghati pik o nati əha mine nanusiən təuvir. Kəni nian rəfin in tətuvən ikin katol makit ikin mətəghati kəm nətəmi əpnəpin min əmə. ¹⁸ Kəni nəgətun min nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah məmə

Epikiurían mine Sítóik,* ilah mín kəutəghati. Ilah nəuvein kəutəni məmə, “?Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?”

Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Itimah iəutətəu məmə tətəghati e uhgín mín rəha iki pisin pisin mín.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu Pol tətəghati e Iesu, mətəni məmə təmimis mətəu Uhgín təmosmiəgəh mín.

¹⁹ Kəni kəutəuin=pən e Pol məmə otuva məhtul e nəhmti kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nitəuət əha Areopakus. Kəni kaunsil əha təməni=pən kəm in məmə, “Təkotolkeikei məmə iəkotəhrun nípəti nəghatiən vi u iətəm nətəni. ²⁰ Nəghatiən mín əha nəuvein iəmotətəu məmə tol pisin agin, kəni iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nípətin.” ²¹ Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mine ikin pisin mín iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei məmə okotəharəg əmə motətəlig e nəghatiən vi mín əha, kəni motəuhlin vivi nəniən lan.

²² Kəni Pol təhtul e nəhmti nətəmi rəha kaunsil əha məmə, “Nətəm Atens. Iəu ineruh rəkis məmə nikitəmah tatuvən pik o uhgín mín. ²³ Nian iəu iətəliuək u ikinu materuh ikin nəutəfaki mín ikin mine narmi nati mín, kəni meruh nəghatiən kəti iətəm nəmotətəi=pən rəkis e kəpiel kəti məmə,

INU IKIN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGÍN KƏTI IƏTƏM ITIMAH
IƏKOTƏRURU.

Mətəu uhgín iətəm itəmah nəutəfaki=pən kəm in, iətəm nəkotəruru, Uhgín əha inəha iətəm iəu iətəni=pinə kəm təmah.

²⁴ “Uhgín əha inəha təmol niftəni u, mine natimnati rəfin u kəutatig lan, kəni in tətərməniəg e neai mine niftəni, in təsətiəg e niməfaki mín iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol.

²⁵ Nati kəti təkəkəiən ohni u kitah nətəmimi kotəhrun nolien məmə kotəfən kəm in. Mətəu in pisin əmə tətəfa nəmiəgəhiən kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati mín rəfin kəm tah.

²⁶ Aupən, aupən agin, in təmol əmə iətəmi kətiəh əmə, kəni nətəmimi rəfin kəmotəpən əmə e suah kəha, kəni in pisin əmə təmələhu ilah rəfin e ikin mín, kəni in pisin əmə təməni nian iətəm ilah okotan lan, mine niftəni mín rəhalah. ²⁷ Uhgín əmə təmol lanəha məmə kitah rəfin okotəkeikei motalkut mətəsal məmə okotəh, təhmen e suah kəti iətəm tətəpən mətəsal e nati kəti e napinəpuian, mətəu-inu nikin təhti məmə mətə tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nípəhrinən məmə Uhgín əha, səniəmə in isəu o tah. ²⁸ Nípəhrinən mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni aupən məmə, ‘In əmə tatol məmə kitah rəfin kəutəmiəgəh, məutəliuək, məutol natimnati rəfin.’ Kəni

* **17:18** Epikiurían mine Sítóik – Nəgətun mín nəuvein iətəm kəutəsal e nípəhrinən. Ilah Epikiurían kəutəni məmə natimnati iətəm tatol suah kəti nikin tətəgiən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir. Ilah Sítóik kəutəni məmə təuvir nəmə suah kəti tətətuian nəgiənən mine nəhməiən e nikin. **17:25** 1King 8:27; Uək 7:48
17:25 Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23

məhmen e suah kəti rəhatəmah iətəm təmətəi rəkis nəpuən kəti məmə, 'Kitah min, kitah nenətin min.'

²⁹ "Mətəu-inu kitah nenəti Uhgīn, ko kitah kəsotəniən məmə in təhmen e natimnati əpnəpin əmə iətəm nətəmimi kautol ilah e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine kəpiel. In sənīə məmə nati kəti iətəm suah kəti təhrun noliən e nəhlmin uə e rəhan nəhruniən. !Kəpə!

³⁰ "E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgīn, kəni təhmen e iətəm Uhgīn təmahtipəsīg e nəhmtin məmə otəsəruhīən noliən tərāh min əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah rəfin e ikin min rəfin məmə, 'Itəmah rəfin onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah min noliən tərāh min.' ³¹ In təməni lanəha, mətəu-inu in təmītəpin rəkis nian in otakil noliən lan rəha nətəmimi rəfin, kəni in otol əmə e suaru iətəm təhruahru. Uhgīn tinitəpin rəkis iətəmimi iətəm otakil noliən min rəha nətəmimi, kəni kinotəhrun rəkis məmə in pəh, mətəu-inu tinol rəkis suah kəha təmiəgəh e nimisiən."

³² Nian ilah kəmotətəu nəghatiən məmə Uhgīn təmol suah kəti təmiəgəh min e nimisiən, nəuvein kəmotələh-əmu, mətəu nəuvein kotəni məmə, "Itəmah iəkotolkeikei məmə iəkotətəu min rəham nəghatiən." ³³ Nəghatiən əha tinol naunun ikin əha, kəni Pol tietigəm e kaunsil. ³⁴ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhkul=pən lan, məutəni nīpəhriənīən e Iesu. Nətəmi əha kəti ikin nərgin u Taionisiəs, in iətəmi kəti rəha kaunsil əha, mine pətan kəti min nərgin u Tamaris, mine nətəmimi nəuvein min.

18

Pol təmuvən Korən

¹ Uərisig e natimnati min əha, Pol təmīet əha Atens, muvən e taun pisin kəti min, nərgin u Korən. Taun mil əha kətuatig e nitəni Akaiə. ² Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə. Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətatig əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisig, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarməniğ e ikin min rəfin rəha Rom, təmol lou kəti məmə nətəm Isrel min əha ikin okotəkeikei məhiet Rom. Kəni Akuilə mine rəhan pətan Prisilə kəmiaiet miəuva muatig əpəha Korən. Kəməsuatigiən təfəməh kəni Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikin. ³ Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau. İlahal nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kəni təmatig ilahal min ilau, kəni mahlol pəti uək. ⁴ Kəni e nian rəfin e Sapət, nian rəha nəfakiən, Pol mine nətəm Isrel mine nətəm Kris kautol nəghatiən tēpət əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, mətəu-inu

Pol tolkeikei mēmē otiuvi=pa ilah mēmē okotāni nīpəhriāniān e Iesu.

⁵ Kəni Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetoniā, kəni nian kəmiaiet=pa ikin əha, Pol tēməpəh uək rəha nəhliān tapolin, kəni mətāni pətīgəm əmə nian rəfin nanusiān təuvir kəm nətəm Isrel əha ikin mēmē Iesu in Krīsto iətəm Uhgīn təmāni mēmē otahli=pa. ⁶ Mətəu ilah kəmotəməki, kəni məutahi. Kəni Pol təmōrin-orin rəhan sot asoli e nəhmtilah. In nəmətāiān kəti mēmē in otəpəh ilah. Kəni māni mēmē, “Nēmē nəutatig e nərahīān lan nian Uhgīn otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmāh aru, mətəu iəmətāni rəkis mətəu-inu itəmāh nəutəpəh. Tətəuvin əha rəueiu, iəkuvən māni pətīgəm nanusiān təuvir kəm Nanihluə min.” ⁷ Kəni in təmiet e lah muvən mətātig e nimə rəha Ianihluə kəti mətəu tatitəu=pən nəfakiān rəha nətəm Isrel, nərgīn u Titias Jastəs. Rəhan nimə in e nikali nimə rəha nuhapuminiān rəha nətəm Isrel. ⁸ Kəni Krīspəs u in tətarmənig e nimə əha, in mine rəhan min, ilah kəmotəhatətə e Iərmənig. Kəni nətəm Korən tepət min kəmotətəu nəghatiān rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.

⁹ Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiān. E nəməhlairiān əha, Iərmənig təməghati kəm in mēmē, “Səginīān. Uvən māni pətīgəm rəhak nəghatiān məsəmeigiān, ¹⁰ mətəu-inu kilau min ik. Nətəmimi ko kəsotərəkiniān ik, mətəu-inu nətəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nətəmimi min.” ¹¹ Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiāh kəni məuig sikis, mətəgətun nətəmimi e nəghatiān rəha Uhgīn.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

¹² Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlim Pol motələs məhuvən e kot. ¹³ Kəni motāni mēmē, “Suah u tətalkut mēmē otiuvi=pən nətəmimi mēmē okotəfaki kəm Uhgīn e nolīān kəti iətəm təsəhmeniān e Lou.”

¹⁴ Kəni Pol təməhtul mēmē otəghati, mətəu Kalio təmāni=pən kəm lah mēmē, “Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmā nati u in nati kəti təsəhruahruīān, uə təsitəu-pəniān lou, itəmāh nīnotəhrun rəkis mēmē iəkəkeikei mətəu nəghatiān rəhatəmāh. ¹⁵ Mətəu, nəghatiān u in nənikiliniān əmə kəti rəhatəmāh e nərgīn min mine natimnati min rəha Lou rəhatəmāh, kəni tətātig əmə e təmah mēmē onəkotāni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliān nati tol lanəha e kot.” ¹⁶ Kəni in mahli pətīgəm ilah e kot. ¹⁷ Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlim Sostānes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiān rəha nətəm Isrel.

Kəni motoh əpəha e namtĥluə e nimə rəha kot. Mətəu Kalio təməsolkēiēn məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Sīriə

¹⁸ Pol təmatig nian tēpət əpəha Korən ilah piatah mīn. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol təmol nəniəskasikīn kəti kəm Uhgīn, kəni ikin əha in təmətēi nəuanun matol naunun nəniəskasikīn lan rəhan. Kəni in təmos mīn negəu kəti ikin əha mītəlig=pa Sīriə. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuītəu=pən in. ¹⁹⁻²¹ Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni məutəni nəghatiən tēpət. Ilah kəmotətapuəh ohni məmə otatig nəuветin ilah mīn ilah. Mətəu in təni məmə, “Ei kəsi, kəpə. Ko iəsatiğiən.” Mətəu nian in təmiet məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgīn tolkeikei məmə iəkuva mīn, kəni iəpanuva mīn meruh itəmah.” Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mətəu təməpəh Akuilə mine Prisilə kətuatig ikin əha.

²² Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmə oteruh nətəmi rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni uərisig, tītəlig=pa mīn əpəha Antiok. ²³ Təmatig nəuветin ikin əha, kəni miet mīn maliuək muvən=pən əpəha Kəlesiyə mine Fritiyə ikin matem əskasik nətəmi rəha Iesu.

Apolos təmuvən Efəsis mine Korən

²⁴ Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iətəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In təmair əpəha Aleksantriə, kəni in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən, kəni məhrun vivi mīn nəghatiən mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn. ²⁵ Kəməgətun rəkis in e suaru rəha İərməniğ. Kəni nian rəfin niğəm tatuəu e nikin o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgīn. Kəni nəghatiən rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu nati kətiəh əmə, in təhrun əmə nolīn bəptais u Jon təmatol aupən. ²⁶ Kəni in təmətəni əskasik nəghatiən rəha Uhgīn əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Nian Prisilə mine Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mihluvən əpəha e rəhalau nimə, kəni muəni pətigəm vivi kəm in suaru rəha Uhgīn, kəni təmətəlig vivi.

²⁷ Kəni nian Apolos tolkeikei məmə otuvən əpəha Akaiə, kəni piatah mīn əpəha Efəsis kəmotasiru lan motətēi nauəuə kəti tuvən kəm nətəmi rəha Iesu əpəha Akaiə, məutətapuəh o lah məmə kotəhrun nosiən Apolos məhuvən əpəha imalah ikin. Ilah mīn əha, kəmotəpən rəkis motəhatətə e Iesu e nəuviriən rəha Uhgīn. Kəni Apolos təmiet=pən Korən ikin Akaiə masiru e lah lanəha mətəu-inu in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən. ²⁸ Kəni mətəni pətigəm vivi e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə Iesu

* **18:18** Kegkriə in pasis rəha Korən. **18:18** Nam 6:18; Uək 21:24

in Kristo iətəm Uhgĭn təməni məmə otahli=pa. Kəni e nəhmti nətəmimi, təmoh rəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel.

19

Pol təmuvən min Efəsis

¹ Nian Apolos təmətatiġ əhanəh əpəha Korən, taun kəti rəha Akaiə, Pol təmītəu suaru kəti əpəha ilis ikin e nitəuət min miet=pa əpəha Efəsis. Ikin əha təmeruh nətəmimi nəuvein rəha Iesu. ² Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Təhro? ? Narmin Rəha Uhgĭn tinuva məriauəh mətatiġ e təmah nian nəmotəhatətə e Iesu, uə kəpə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah iəməsotətəu aginiən məmə nati kəti min əha ikin Narmin Rəha Uhgĭn.”

³ Kəni Pol təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu kəmol bəptais əhro lanu e təmah?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Kəmol bəptais e timah e noliən bəptais iətəm Jon təmatol.”

⁴ Kəni Pol təni məmə, “Noliən bəptais iətəm Jon təmatol, katol e nətəmi min u kəutəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah min. Mətəu Jon təmətəni pətigəm məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e iətəmimi iətəm otəpanuərisiġ lan. Suah u in Iesu.” ⁵ Kəni nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, kəni kəmol bəptais e lah e nərgi İərməniġ Iesu. ⁶ Kəni nian Pol təmələhu=pən nəhlmin e rəhn-kapə lah, Narmin Rəha Uhgĭn təmuva məriauəh mətatiġ e lah. Kəni kinəutəghati e nəghatiən iki pişin min, kəni məutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgĭn tətəfən kəm lah. ⁷ Kəni nətəmimi min əha, nəman ilah rəfin iuəkir e tueləf.

⁸ Kəni Pol təmatuvən e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel e məuiġ kişil mətəni pətigəm əskasik nəghatiən e nanusiən təuvir rəha Uhgĭn məsəġiniən. Kəni ilah min ilah, kəmotol nəghatiən tepət mətəu-inu in tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah e Narməniġiən Rəha Uhgĭn. ⁹ Mətəu nətəmimi nəuvein, rəhn-kapə lah tiəkis pik məmə okotəni niyəhriənian e rəhan nəghatiən. Kəni kəmotəni rah suaru rəha İərməniġ rəhatah e nəhmti nətəmimi rəfin. Mətəu e noliən min əha, kəni Pol təmiet e lah kəni mit nətəm kəutəhatətə e Iesu kəhuva məhuərisiġ lan. Kəni nian rəfin ilah nətəmimi kəutəghati əpəha e nimə sikul asoli kəti u suah kəti, nərgin u Tiranəs, təmətəgətun ikin aupən. ¹⁰ Kəni Pol təmatol uək əha o nu apiəpiə keiu. Mətəu-inu təmatol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutatiġ ikin əha Esia, nətəm Isrel mine Nanihluə min, ilah rəfin kəmotətəu nəghatiən rəha İərməniġ.

Nənəti Skefa min

11 Kəni Uhgĭn təməfən nəsanəniən kəm Pol məmə otol nati apĭspis mĭn iətəm tol pĭsĭn aĭĭn. 12 Natimnati rəha Pol təhmen e hagkisif mine napən iətəm təmatuvən lan, nətəmimi kautos məutəhuvən mautek nətəm kəutohmĭs lan. Kəni nĭmĭsĭən mĭn kəmotəuvĭr, kəni narmin tərāh mĭn kəmoĭiet e lah.

13 Kəni nətəm Isrel nəuvein kəutəhuvən ikĭn pĭsĭn pĭsĭn mĭn nəuvein, məutəhĭ pətĭgəm narmin tərāh mĭn e nətəmimi, kəni nətəmimi mĭn əha kəmotalkut məmə okotol nati əha e nərgĭ İərmənĭg İesu. Kəni kəmotəni=pən kəm narmin tərāh mĭn məmə, “E nərgĭ İesu, iətəm kətiəh əmə iətəm Pol tətəni pətĭgəm, oĭiet.”

14 Kəni nətəm kəmautol nati əha, səpĭn əha ikĭn nenəti suah kəti, nərgĭn u Skefa, u in pris asoli kəti rəha Isrel.* 15 Mətəu narmin tərāh təməni=pən kəm lah məmə, “İəkəhrun suah u İesu, kəni məhrun mĭn Pol. ?Mətəu itəmah nĭpəh mĭn u?”

16 Kəni suah u narmin tərāh tətətĭg lan, təməhtul məhti ilah mərəkĭn ilah, məhapu-əhapu rəhalah napən məpeg rəkĭs, kəni kotaiu pĭpĭə əmə mətəgĭm e rəhan nĭmə mətəmre-kəmre. 17 Nian nətəm Isrel əha ikĭn mĭne Nanĭhluə mĭn kəmotətəu nati əha, kəmotəgĭn pĭk. Kəni nətəmimi kəmotəfəri nərgĭ İərmənĭg İesu təri pĭk.

18 Kəni nətəmimi tepət iətəm kəutəhatətə e İesu, kəmotəni pətĭgəm kəm nətəmimi nati tərāh mĭn iətəm kəmotol. 19 Nəuvein nətəm kəmautol nərik, ilah mĭn kəmotəmki nauəuə mĭn rəhalah e nati əha məhuva, motuvan əhtuv e nəhmti nətəmimi. Nian nətəmimi kəmotafin nəhmti nauəuə mĭn əha, təhmen e fifti-milĭən vatu† ilah rəfin. 20 Kəni nəghatĭən rəha İərmənĭg təmaiu iaĭĭn e nəsanəniən asoli rəha Uhgĭn.

Norgəhuiən asoli kəti əpəha nĭtəni Esĭə e taun Efəsis

21 Kəni uərisĭg e nati əha, Pol tĭnəni e nĭkĭn məmə otitəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu otuvən=pən Masetonĭə mĭne Akaiə ikĭn. Kəni in təni məmə, “Nian İəkuvən rəkĭs Jerusiləm, İəkəkeikei muvən mĭn Rom.” 22 Kəni in təmāhli=pən Timoti mĭne Erastəs iətəm kətuasĭru lan, məmə okuaupən mĭan əpəha Masetonĭə. Mətəu in otətətĭg pĭpĭm nəuветĭn əpəha ikĭn Esĭə.

23 Kəni e nian əha, norgəhuiən asoli kəti təməri əpəha Efəsis o Suaru Rəha İərmənĭg. 24 Suah kəti əha ikĭn iətəm tatol natimnati e aiən kətəni məmə silfə, nərgĭn u Temetrius. İkinu nətəmimi tepət kəutəfaki kəm uhĭn kəti pətan, nərgĭn u Atemis. Kəni Temetrius tatol narmi nĭmə əkəku mĭn e silfə iətəm təhmen e nĭmə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni

19:11 Uək 14:3 19:12 Uək 5:15 * 19:14 Nətəmi mĭn u kotəhrun vi Baebol, kotəni məmə Skefa in səniəmə pris əhruahru, mətəu in aru əmə in tatol məmə in pris. 19:17 Uək 5:11 † 19:19 E nəghatĭən əhruahru rəha Kris, tətəni “fifti-tausĭn koin məni kəmol e silfə.” Kəni koin məni kətiəh təhmen e 1,000 vatu.

nətəmimi tepət kautos nəhmtin, kəni tatos məni asoli ilah rəhan mīn nətəmimi u kautol pəti uək.

²⁵ Kəni təmauin e rəhan nətəmimi mīn mine nətəpisi in iətəm kautol uək kətiəh əmə məmə okəhuva kətiəh. Kəni təni məmə, “Təu mīn, nəkotəhrun rəkis məmə kautos məni asoli e uək u rəhatah. ²⁶ Mətəu itəmah nəmoteruh mine motətəu məmə suah u Pol tətərək in nətəmimi tepət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmə, mətəu iuək ir ikin mīn rəfin e nītəni əha Esia. In tətəni pətigəm məmə uhg in mīn iətəm nətəmimi əmə kəmotol e nəhlm i lah, səniəmə uhg in mīn pəhriən. ²⁷ Kəni rəueiu əha, iuək ir t inətərək in suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuək ir mīn in tatol məmə nətəmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmə təhro nəghatiən rəhan otərək in nərg in Atemis iətəm ilis pik tuva mol nati əpnap in əmə lan. Mətəu ikinu Esia mine ikin mīn rəfin, nətəmimi kəutəfaki kəm uhg in u rəhatah.”

²⁸ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nīkilah təmahmə pik, kəni əmeiko mīnautagət əfəməh məmə “!Ure e Atemis u Efəsis!” ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin e taun kinotapis e nalməliən. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh məhuvən motaskəlim iətəm Masetoniə mil əha iətəm kətəliuək ilahal Pol, nərg ilau u Kaeəs mine Aristakəs. Kəni kəməhuvən pəti motiui=pən ilau əpəha ikin nian rəfin kəutuhapum in asoli ikin.

³⁰ Kəni Pol tolkeikei məmə otuvən məghati kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha Iesu kəsotegəhaniən. ³¹ Mine nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esia nətəm kotolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskasik məmə otəsuvəniən əha nətəmi əha ikin.

³² Kəni ikin əha, nətəmimi kautol vilig vilig tepət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pisin, kəni nəuvein kəutəni nati pisin. Mətəu tepət kotəruru ag in məmə kəməhuva o nati nak. ³³ Kəni nətəm Isrel mīn əha ikin kəmotətgi=pən suah kəti nərg in u Aleksantə məmə otuvən məhtul aupən e lah. Kəni təməfəri nəhlm in məmə kəsotagətiən pəh təni pətigəm neruhiən rəhan. ³⁴ Mətəu nian nətəmimi kəmotəhrun məmə in iətəm Isrel kəti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh mīn məmə, “!Ure e Atemis əpəha Efəsis! !Ure e Atemis əpəha Efəsis!” Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

³⁵ Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul məniəhu ilah məmə, “!Sotagətiən-to!” Kəni məni məmə, “Ei, nətəmimi! Atemis u in uhg in rəhatah. Kəni nərg in in ilis. Kəni nətəmi ikin mīn rəfin kotəhrun məmə in uək rəhatah nətəm Efəsis məmə okoteruh vivi niməfaki rəhan, kəni motəh vivi kəpiel asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva. ³⁶ Kəni suah kəti tikə iətəm otəni məmə iəteiuə.

Kəni tol lanəha, təuvir məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu. Təsəuviriən məmə nəkotalməli lanko.

³⁷ “Nəmotos suah mil u məhuva ikinu, mətəu ilau kəsuaqləhiən e nati kəti kəni məsuan kəskəsian e nimə rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəghati rahiən e nərgi pətan əha, uhgin rəhatah. ³⁸ Nəmə Temetrius mine rəhan noluək min kauteruh=pən nəghatiən tərəh e suah kəti, nian əha ikin rəha kot mine nətəm rəha kot əha ikin. Təuvir məmə okəhuvən motəni pətigəm nəghatiən tərəh min əha iətəm kəmotətəu kəm lah. ³⁹ Mətəu nəmə nati kəti min əha ikin iətəm nəkotolkeikei, nəkotos məhuvən e nəharəgiən əhruahru rəhan. Mətəu nəharəgiən u tətəhti lou. ⁴⁰ Timətig əmə məmə okotəfən kitah e kot o noliən u, məmə kəmotərgəhu pik u rəueiu. Iuəkir kotəməu təpiə əmə ikin. ?Kəni ko kəsotəniən nati kəti məmə kəməhuva ikinu e nəharəgiən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgiən u, nipətin tikə, kəni təsitəu-pəniən lou.” ⁴¹ Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni məniəhu nəghatiən mahli=pən ilah məmə okotagim min.

20

Pol təmuvən əpəha Masetoniə mine Akaiə

¹ Nian nərahian əha təmol naunun, Pol təmauin e nətəmi rəha Iesu məmə okəhuva kətiəh. Kəni mətəghati kəm lah o nem əskasikiən ilah. Kəni uərisig lan, tauiəhruin ilah miet maliuək muvən əpəha Masetoniə. ² Təmuvən əha ikin tepət ikin kəni mətəfən nəghatiən tepət kəm nətəmimi rəha Iesu matem əskasik ilah, kəni miet=pa Kris. ³ Matig mos məuig kisil ikin əha, kəni uərisig təni məmə otos negəu kəti mitəlig=pa Siriə. Mətəu təmətəu məmə nətəm Isrel min kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotohamu əpəha e negəu. Kəni təməuhlin rəhan nətəligiən, kəni məpəh negəu mətəliuək əmə mitəlig=pən Masetoniə. ⁴ Nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən e nian əha, kəti u Sopata nəti Pirəs iətəm Perea, mine Aristakəs, mine Sekantəs, iətəm Təsalonaikə mil, mine Kaeəs iətəm Terpe, mine Timoti, mine nətəm Esiə mil u Tikikəs mine Trofiməs. ⁵ Kəni e Filipai, nətəmi əha kəmotəupən məhuvən məutəhtahnin itimah əpəha taun Troas Esiə ikin. ⁶ Nian Lafet rəha Piret U Is Tikə Lan təmol naunun, itimah iəmotos negəu kəti mohiet Filipai motaiu nian faif minəhuvən əpəha Troas, məhuvən moteruh ilah kəni motətig motos wik apiəpiə.

Iutikis təmimis kəni məmiəgəh min əpəha Troas

⁷ E Sarere lapin, iəməhuva kətiəh məmə iəkotəfaki, kəni motəuən, kəni mautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu. Kəni Pol təməghati kəm nətəmimi mətəu-inu təhrun məmə oləuig tatuvən məpəh ilah. Kəni təməghati mətəuarus nəlugi nian lapin.

⁸ Nipəgnəua nimə iətəm iəutəharəg ikin, in e nimə kəmol kilpın-ilpın təri. Kəni kəmasiəpən e lait tepət əha ikin. ⁹ Kəni iətəm aluə kəti, nərgin u Iutikis, tətəharəg e wintə ikin. Nian Pol tətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın mətəni mətəni, kəni Iutikis, napiliən təmos, əmeiko məmei pətigəm e wintə misipəri morin əpəha ləhtəni e niftəni. Kəni nipəg nəua nimə iətəm təməmei ikin, in tol kisil lan. Kəni nian kəmotēiuiəu məhuvən, mətəu tinimis rəkis. ¹⁰ Kəni Pol təmuvən misin nəulin e nikali iətəm aluə əha, kəni mələs məgəu=pa e nəhlmin mil, kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nikitəmah təsəhməiən. In tinəmiəgəh min.”

¹¹ Kəni Pol təməri min muvən əpəha ilis kəni mol Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu ilah min ilah, kəni ko motauən pəti. Kəni tətəghati min kəm lah mətəuarus tian, kəni məpəh ilah. ¹² Kəni ilah kəmotit iətəm aluə u məhuvən lahuənu. Nīkilah tətəgiən mətəu-inu iətəm aluə təməmiəgəh min.

Kəmoħiet Troas məhuvən Maelitəs

¹³ Kəni Pol təməni məmə otaliuək əmə muvən əpəha e taun əha Asos, mətəu itimah iəkəhuvən e negəu məhuvən mə iəkotələs əha ikin. Kəni itimah iəkotos negəu motaupən məhuvən əpəha Asos, kəni in tuərisig muva.

¹⁴ Nian təmiet=pa, iəkotit məhuvən e negəu. Kəni itimah rəfin məhuvən əpəha Mitilen. ¹⁵ İəmotiet məhuvən ikin əha, kəni lauig lan iəkəhuva mətəməhli ihluə e nitəni əha Kios. Kəni lauig min iəkəhuva e nitəni əkəku Samos. Kəni lauig min iəpanəhuva Maelitəs kəni məhuvari ikin. ¹⁶ Pol təməni rəkis məmə iəsotəhtulian Efəsis mətəu-inu təsolkeikeiən məmə iəkotan pik əha e nitəni Esia. In təmalkut məmə iəkəhuvən uəhai Jerusiləm məmə in otuvən e lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos.

Pol təmauiəhruin nətəmi asoli min rəha niməfaki əpəha Efəsis

¹⁷ Kəni nian iəməhuvari əpəha Maelitəs, Pol təmahlī=pən nəghatiən əpəha Efəsis məmə eldə min rəha niməfaki mə okəhuva-to moteh in. ¹⁸ Nian kəməhuva, təməghati kəm lah məmə, “İtəmah nəkotəhrun rəkis rəhak noliən iətəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esia mətəuarus=pa u rəueiu. ¹⁹ İəu ioluək əmə rəha İərməniğ. Kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətəiu o təmah. Kəni nian rəfin iətətig e nian əskasik min, mətəu-inu nətəm Isrel kotolkeikei məmə okotuhamu iəu.

²⁰ “İtəmah nəkotəhrun məmə iəmətəghati kəm təmah mətəgətun itəmah e niki nətəmimi natimnati min iətəm otasiru e təmah, məsəhluaigian e nati kəti o təmah. İəmənī=pinə rəfin e nipəgnəua nimə min kəni ihluə min e

nəhmti nətəmimi. ²¹ İətəni=pən əhruahru kəm nətəm İsrəl mine Nanihluə min məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəgəhiən məhuva o Uhgın, kəni motəhatətə e rəhatəmah İərmənig İesu Kristo.

²² “Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın təməni kəm iəu məmə iəkuvən. İəsəhrunian məmə oiaəkəhratig əha ikin. ²³ Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun min rəfin iətəm iətuvən=pən ikin, Narmin Rəha Uhgın tətəni=pa kəm iəu məmə nian iəkuvən ikin əha, iəkətiğ e nərahian kəti kəni muvən e kaləpus. ²⁴ Kəni iəu iəsəginian e natimnati min əha. Nəmiəgəhiən rəhak in nati əpnəpin əmə. Mətəu iəkəkeikei pik məmə iəkəkol naunun e uək u İərmənig İesu təməfa məmə iəkəkol o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir e nəuvirian rəha Uhgın.

²⁵ “Otətəu-to. İəməghati kəm təmah e Narmənigian Rəha Uhgın, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin onəsoteruh minian iəu nian kəti. ²⁶ Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uhgın məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərəh ikin, mətəu rəhan aru, səniəmə iəu iəmol. ²⁷ İəmənə=pinə natimnati min rəfin kəm təmah iətəm Uhgın tolkeikei məmə onəkotəhrun.

²⁸ “Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmimi nətəm Narmin Rəha Uhgın təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfəki rəha Uhgın. Kəni onəkotəkeikei mətəh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha sipsip min tətəh vivi rəhan sipsip min. İlah min əha, Uhgın təmos nəhmti lah e nira nətin nian təmimis e nigə kəməluau.*

²⁹ İnəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmimi nəuvein iətəm kotəhmen e kuri arpin min okəhuva məmə okotus itəmah nətəmimi rəha İesu. ³⁰ İtəmah aru min əmə nəuvein okəpanotəhtul moteiuə motəgəu nəghatian pəhrian məmə okotit rəkis nətəmimi rəha İesu. ³¹ Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən məmə e nu kisil iəməsəpəhiən nəni-pinəian nəghatian u kəm təmah e nian min rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətasək o təmah.

³² “Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uhgın mine nəghatian rəha nəuvirian rəhan kəm təmah. Nəghatian u nəsanəniən lanəha ikin məmə otol itəmah nəkotəskasik, kəni məfinə nəuvirian iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəfən kəm rəhan min nətəmimi.

³³ “İəu səniəmə iətəmimi iəkəkeikei pik nautə rəha iətəpisin, məni rəhan uə napən iətəm katuvən lan. ³⁴ İtəmah nəkotəhrun rəkis məmə iəu aru əmə, iatol uək o nosiən natimnati iətəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak kətolkeikei o natigian.

20:23 Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti min o nəuhlinian nəghatian u “nira nətin” in tol lanu: “niran aru.” **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4 **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12 **20:31** 1Təs 2:11 **20:34** 1Kor 9:11-12
20:34 Uək 18:3; 1Təs 2:9

³⁵ Nian nəmotəh rəhak nolian min, iəməgətun suaru min əha kəm təmah məmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluiən e nəghatiən rəha İərmənig İesu iətəm təməni məmə, ‘Təuvir ağin o nətəmimi u nətəm kəutəfən kəm nətəmimi, mapirəkis in min u ilah kəutəhtahnin əmə məmə okəfən kəm lah.’”

³⁶ Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, təmeiuaiu misin nəulın kəni məfaki ilah min ilah. ³⁷ Kəni kəmotasək pik motaskəlīm Pol məutəgətun nolkeikeiən rəhalah ohni, kəni motauiahruin. ³⁸ Kəmotətəu tərəh pik məmə təməni kəm lah məmə okəsotəh minian nəhmtin. Kəni ilah min kəmotaliuək məhuvən əpəha negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

¹ Nian iəmotauiahruin rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəmohtətəu min ikin əha məhuva min e ikin kəti kətəni məmə Patarə, kəni məhuvəri ikin.

² İkin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni məmə otiet muvən əpəha Fonisiə. Kəni iəkotiuvig=pən lan mohiet min.

³ İtimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni motohtətəu=pən e nikalın u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siria. Negəu əha təmuva e taun əha Taea məmə otəmki-pari natimnati ikin. Kəni iəkəhuvəri ikin.

⁴ İkin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha İesu. Kəni motatig itimah min ilah, motos nəfakiən apiəpiə kəti. Kəni Narmın Rəha Uhgın təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən əskasik kəm Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm. ⁵ Mətəu nian rəhatimah natigien ikinu tinol naunun, kəni iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha İesu ikin əha, mine rəhalah nıpətan min, mine nətilah min kəmohtətəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nıpəkil. Kəni motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motauiahruin itimah min. ⁶ Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah min ikin.

⁷ Kəni negəu təmiet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni iəkəhuvəri məhuvən moteruh piatimah min, motos nian kətiah. ⁸ Kəni lauig lan, iəkohiet min məhuvən məhuvəri əpəha e taun Sisəriə kəni məhuvən məutətig e nimə rəha Filip u iətəm tatuvən ikin min mətəni pətigəm nanusiən təuvir. Kəni in tatol səpin lan e nətəmimi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruiən e aposil min. ⁹ Nətin pətan kuvət kəsotohtətəu-pəniən iərman.

Nipətan min əha kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm UhgİN tətəfən kəm lah.

¹⁰ İəmotatig nian kisil uə kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha UhgİN əpəha Jutiə təmuva, nərgİN u Akapus. ¹¹ Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəuti rəha Pol, kəni məlis əpumİN aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni məni pətigəm məmə Narmin Rəha UhgİN təməni kəm in məmə, “Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha rəhan u kətəuti, kəni motəfən e nəhlmi Nanihluə min əpəha Jerusiləm.”

¹² Nian iəmotətəu nəghatiən əha, itimah nətəm ikin əha, iəmotəniəhu əskasik Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.

¹³ Mətəu Pol təni=pa kəm timah məmə, “?Nəutasək onak? Nəkotol məutərəkin nİkik o nuvəniən ikin əha. İəu iəsəginİən o nuvəniən e kaləpus o nərgİ İərməniğ İesu, mətəu iətegəhan min məmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm.”

¹⁴ Nian iəmoteruh məmə ko Pol təsəuhlinİən rəhan nətəliğİən, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni məmə, “Pəh İərməniğ otol əmə məmə in tolkeikei mine.”

¹⁵ İəmotatig nəuветin u ikinu, kəni uərisig iəkotaipei rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm. ¹⁶ Nətəmiimi nəuvein rəha İesu əpəha Sisəriə kəmohtəu=pa itimah motit itəmah məhuvən e nİmə rəha iətəm Saiprəs kəti u in iətəmi rəha İesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu, nərgİN u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

¹⁷ Nian iəməhuva Jerusiləm, piatah min nİkilah təmagİən pik məmə koteruh itimah. ¹⁸ Kəni lauig lan Pol mine itimah rəfin iəməhuvən məmə iəkoteruh Jemis. Kəni eldə min rəfin rəha nİməfaki kəməhuva. ¹⁹ Pol təməni təuvir kəm lah kəni məni pətigəm vivi kəm lah natimnati rəfin ağİN e rəhan naliuəkİən iətəm UhgİN təmol kəm Nanihluə min.

²⁰ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin nİkilah təmagİən, kəni motəni-vivi UhgİN.

Kəni motəni=pən kəm Pol məmə, “Piak. İk nİnəhrun rəkis məmə rəueiu əha nətəm Isrel təhmen e tausin tepət kinotəhrun İesu, kəni ilah rəfin kəutaskəlim pik Lou rəha Mosis. ²¹ İlah kinotətəu rəkis nəghatiən nəuvein iətəm kətəni məmə nətəgətun nətəm Isrel əpəha ikin min pİsin pİsin məmə okotəpəh Lou rəha Mosis. Kəni motətəu məmə ik nətəni məmə okəsəhgi-pəniən nenətİlah min, kəni məsotohtəu=pən minİən

kastim rəhatah.* ²² Rəueiu əha ilah okotətəu məmə ik ninuva u ikinu mətatig. ?Kəni okotəhro lanu əha rəueiu?

²³ “Təuvir məmə onəkol nati u iətəm iəutəni=pinə kəm ik əha rəueiu. Nəman kuvət u ikinu kəmotol nəniəskasikiən kəti ilah Uhgın. ²⁴ Olauig nəkəkeikei mit ilah məhuvən, kəni mos nəhmti rəhalah nati miəgəh mın rəha sakrifais, kəni itəmah mın ilah motol sakrifais rəha nafəliən iətəmi u Lou rəhatah tətəni. Kəni ilah kotəhrun nakien rəhn-kapə lah təpiə. Nian natol natimnati mın rəfin əha, kəni nətəmimi okotəhrun məmə kəteiuə lam, mətəu nipəhriənien, ik nətaskəlim əhanəh Lou rəha Mosis.

²⁵ “Kəni rəueiu iəkəni Nanihlua mın nətəm kəutəhatətə e Iesu. Itimah iəmotahli=pən rəkis nauəuə kəti kəm lah. Nauəuə əha tətəni lanu rəhatimah nəghatiən məmə ilah okəsotuniən nira, mine nauəniən u katol sakrifais lan kəm narmi nati mın, kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu niran əpəha ikin e nipətin, kəni məsotoliən təfagə e pətan.” Kəni Pol təmegəhan e nəghatiən əha.

²⁶ Kəni lauig lan, Pol mine nətəmi əha kuvət kəməhuvən motol natimnati iətəm Lou tətəni. Kəni Pol təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgın məmə otəni=pən kəm pris mın məmə nian kuvəh əha ikin tətətig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris mın okotol sakrifais kuvət təhmen e nətəmi mın əha.

Nətəm Isrel kəmotaskəlim Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgın

²⁷ Nian tinuva iuəkir o nian səpın iətəm sakrifais rəha nafəliən otol naunun lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəsipən Esia aupən, kəmotafu Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgın kəni kinautos nətəmimi tepət əha ikin əha minautahli=pən mın nigəm e nikilah, kəni nətəmimi mın əha kəmotaskəlim Pol, ²⁸ məutagət əfəməh lan məmə, “!Ei, nətəm Isrel! !Əhuvə motasiru e timah! Suah əpələ in əpə iətəm tatuvən ikin mın rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah mın məmə Lou rəha Mosis in nati əpnapın əmə mine Nimə Rəha Uhgın. Kəni mit Nanihlua mın məhuvə ikinu imatah pisin əmə ikin e Nimə Rəha Uhgın, kəni nolien əha təmatgəhli Lou kəni minol tinamikmik u ikinu.” ²⁹ Kəmotəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh suah kəha Trofiməs iətəm Efəsis təmətəliuək ilau Pol əpəha i taun. Kəni nikilah təhti məmə kəta Pol təmit miəuva əha ikin əha e noan rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

³⁰ Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən motaskəlim Pol moteikəpan mohiet e Nimə

* **21:21** Inu nəghatiən eiua məmə Pol təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəpəh nitəu-pəniən Lou, kəni məsotəhgi-pəniən nətəmimi. Mətəu təməni kəm Nanihlua mın məmə nikilah təsəhtiən məmə okotəkeikei motohtəu=pən Lou mine kəkeikei kəhgi=pən ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uək 18:18 **21:25** Uək 15:29 **21:26** 1Kor 9:20 **21:29** Uək 20:4

Rəha Uhgĭn. Kəni pris mĭn kotahtĭpəsĭg uəhai əmə e doə e Nĭmə Rəha Uhgĭn. ³¹ Nĭan kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldĭə mĭn rəha Rom əpəha Jerusiləm, təmos nəghatĭən məmə katol nati asoli kəti əpəha i taun. ³² Kəni təmauit məmki rəhan mĭn nəuvein soldĭə mĭn mĭne nətəmi asoli mĭn lan motaiu məhuvən əpəha ikĭn nətəmimi kəutoh Pol ikĭn. Nĭan nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh nohiən Pol, motəhtul motəpnapĭn əmə.

³³ Kəni iətəmi asoli rəha soldĭə mĭn təmuva o Pol maskəlĭm, kəni magət e rəhan mĭn soldĭə mĭn kəhuva motəlis e sen keiu. Kəni motətapuəh o nətəmimi məmə, “?Iətəmi pəh u? ? Təmol nati tərəh nak?” ³⁴ Kəni nĭmənĭn nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatĭən pĭsĭn, nəuvein kəutəni nəghatĭən pĭsĭn. Mətəu kinotəruru əhruahru nəukəti nəghatĭən, kəni nəghatĭən tĭnepət. Iətəmi asoli rəha soldĭə mĭn tĭnəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan mĭn soldĭə mĭn məmə okotələs Pol məhuvən e nĭmə rəhalah.

³⁵ Nĭan Pol tĭnatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldĭə mĭn kəmotəpən ohni kəni motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nĭkilah tətəhmə pĭk məmə okotoh. ³⁶ Ilah rəfĭn kəmautəhuərisĭg məutəni əfəməh məmə, “! Otohamu! ! Otohamu!”

Pol təmənĭ nĭpĭlgan nəghatĭən

³⁷ Nĭan kəmotələs məhuvən məmə okotevĭg=pən imə, kəni Pol tənĭ=pən kəm iətəmi asoli rəha soldĭə mĭn e nəghatĭən Kris məmə, “!əkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni iətəmi asoli rəha soldĭə mĭn tənĭ məmə, “?Nəkəhrun nəghatĭən e nəghatĭən Kris? ³⁸ Nĭkĭk təhti məmə ik iətəm Ijĭp u nəmətalkut məmə nəkələs ĭahu rəhatĭmah kəpmən aupən, kəni məmki nətəmimi fo-tausĭn u Nətəmi Rəha Nuhamuiən Nətəmimi, kəni məhuvən məutatĭg əpəha ikĭn təpĭə-məpĭə ikĭn. ?Ik uə kəpə?”

³⁹ Mətəu Pol tənĭ məmə, “Kəpə. İəu iətəm İsrəl u. İəmaĭr əpəha e nĭtəni Silisĭə e taun asoli Tasəs, kəni İəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, İəmə nəkegəhan lak pəh İəkəghatĭ-to kəm nətəmi mĭn əha.” ⁴⁰ Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikĭn məfəri nəhlmĭn məmə okəsotagətĭən. Nĭan kəməsotagətĭən, kəni təghatĭ kəm lah e nəghatĭən İsrəl məmə,

22

¹ “Tatə mĭn mĭne piak mĭn. Otətəlig-to lak. Pəh İəkəni rəhak kəm təmāh.” ² Nĭan kəmotətəu məmə təməghatĭ kəm

lah e nəghatiən əhruahru rəhalah, kəni nagətiən təmikə aɡin məutətəlig lan.

Kəni təni məmə, ³“İəu iətəm Isrel. İəmair əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəməpət u Jerusiləm. Kəmaliel təməgətun iəu. Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tipitah mīn məmə iəkītəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o nolien natimnati iətəm Uhgīn tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.

⁴ “Aupən iəmatitəu məmə iəkol nərahien kəm nətəmimi nətəm kautohtəu=pən Suaru Rəha İesu. Kəni mətaskəlim ilah, nəman mīne nīpətan, mətəmki=pən ilah e kaləpus kəni mol nəuvein kohmīs. ⁵ Nəghatiən mīn u pris asoli aɡin mīne nətəmi asoli mīn rəha kaunsil rəhatah kotəhrun nəniən məmə nīpəhrīniən. E nian əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə mauteɡəhan lak məmə iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskīs. İəu iəmuvən ikin əha məmə iəkaskəlim nətəmimi mīn əha rəha İesu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpiniən kəm lah.

Pol təməni pətigəm məmə təməhro lanu mitəupən İesu
(Uək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mitigər tinaləlin əmə, kəni inuva iuəkīr o Təmaskīs, kəni nagəhəgiən kəti tatuəu tərūən vivi, təmsipən e neai, masiəgəpīn iəu. ⁷ Kəni iəksipəri morin e niftəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh lanu lak?’

⁸ “Kəni iəkəmə, ‘?Mətəu İərməniɡ ik pəh?’

“Kəni təni məmə, ‘İəu İesu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol tərəh lan.’ ⁹ Nətəm kəmautuərisiɡ lak e suaru kəmoteruh nəhəgəhəgiən əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm təməghati kəm iəu. ¹⁰ Kəni iəkətapuəh ohni məmə, ‘?İərməniɡ, iəkəhro lanu əha rəueiu?’

“Kəni İərməniɡ təni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul maliuək muvən əpəha Təmaskīs. Kəni suah kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgīn tinəni rəkīs məmə ik onəkol.’ ¹¹ Mətəu-inu nəhəgəhəgiən əha təsanən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kəutəhuərisiɡ lak kotos əmə nəhlmək mōtit iəu iəkəhuvən Təmaskīs.

¹² “Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgin u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm Isrel əha ikin əha kəutisaii pik. ¹³ In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkīr ohniəu məmə, ‘Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair mīn.’ Kəni e nian əmə əha, nəhmtək təmair mīn kəni inateruh in. ¹⁴ Kəni təni=pa kəm iəu məmə, ‘Uhgīn rəha tipitah mīn aupən, in təmitəpīn rəkīs ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkəruh İətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlin. ¹⁵ Onəkəkeikei məni pətigəm kəm

nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nəmətəu kəni meruh. ¹⁶ ? Kəni rəueiu əha, nətəhtahnin nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm İesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham noliən tərəh min.' ”

Uhgın təmahlipən Pol kəm Nanihluə min

¹⁷ Kəni təmatəni məmə, “Uərisig e nati u, kəni iəkuvən Jerusiləm. Nian iəmuvən ikin əha, iəmuvən e Nimə Rəha Uhgın mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgın təməfa. ¹⁸ E nəməhlairiən əha, iəmeruh İərməniğ tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul uəhai əha rəueiu ağin miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəligiən e rəhak nəghatiən iətəm ik nətəni.’

¹⁹ “Mətəu iəkəmə, ‘İərməniğ, nətəmi min əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e nimə min rəha nuhapuminiən mətaskəlim nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətəlis ilah mətəmki=pən ilah e kaləpus. ²⁰ Kəni nian nətəmimi kəmotəhtimu Stipin, kəni niran təmaiu mətəu-inu təmatəni pətigəm ik. Mətəu iəu min, iəmatəhtul itimah milah. Kəni nikik tətəgiən mətəu-inu kəutəhti Stipin e kəpiel, kəni mateh rəhalah natimnati.’

²¹ “Mətəu İərməniğ təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mətəu-inu iəu iətəhli=pən ik ikin əha kəm Nanihluə min məmə onəkəni pətigəm rəhak nəghatiən kəm lah.’ ”

²² Kəni kəmautətəlig vivi lan mətəuarus təni nəghatiən əha. Mətəu nian kəmotətəu nəghatiən əha, motetet motagət əfəməh məmə, “!Otələfətigəm suah u, kotohamu! !Təsəuviriən məmə otəmiəgəh mətatig!”

²³ Kəmautəkeiki məutagət əfəməh motəraki əpnəpin əmə rəhalah napən, məutəmki niməulul məutəraki əpnəpin əmə lan mətəu-inu niəməha tinol pik ilah. ²⁴ Kəni iətəm Rom u in tepət e soldia min təni məmə okələs kan əpəha e nimə rəha soldia min. Kəni təni məmə okəlis mətəu-inu tolkeiki məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotagət pik lan lanəha onak.

²⁵ Mətəu nian kəmautiuvi-ərain vivi Pol məmə okotalis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli min əha kəti rəha soldia min u kəutəhtul iuəkir ohni məmə, “!Ei! İəu iətəm Rom u. ? Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?”

²⁶ Nian iətəmi asoli rəha soldia min təmətəu nəghatiən əha, təmuvən meruh iətəmi asoli u in tepət e lah məni=pən kəm in məmə, “Ei! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”

²⁷ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha tətəpuəh o Pol məmə, “!Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”

Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. İatəni pəhriən.”

28 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mīn təni məmə, “Iəmətəu məni asoli o negəhan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom.”

Mətəu Pol təni məmə, “Iəu iəsətəouiən nati kəti. Rəhak tatə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”

29 Kəni əmeiko soldiə mīn nətəm kəmutəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotauit motan e nəmtahlah məhuvən isəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgin mətəu-inu tinəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom.

Pol təməhtul aupən e kaunsil

30 Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldiə mīn əha tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm Isrel kautol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin e pris asoli mīn mine nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm Isrel məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva təhtul aupən e lah.

23

1 Kəni Pol təməsəl=pən əhruahru əmə o nətəmimi rəha kaunsil, kəni məni məmə, “Piak mīn. E rəhak nəmiəgəhiən aupən mətəuarus=pa u rəueiu, iəsitəu=pən aginiən e nikik məmə iəmol nati tərah kəti e nəhmti Uhgīn.” 2 Kəni pris asoli agin Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti tətəhtul iuəkīr ohni məmə, “Em=pən nohlin.” 3 Mətəu Pol təməni=pən kəm in məmə, “!Uhgīn otol mīn lanko lam! Ik nəkəhmen e nimə iətəm kəmoħ pik e al ruən əmə ihluə, mətəu tamīkmik əpəha imə. ? Təhro nətəharəg u ikīnu mətakil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otem iəu? Ik nīnatgəhli rəkis Lou əha.”

4 Nətəm kəmutəharəg iuəkīr o Pol kotəni məmə, “?Təhro nətəghati rah e pris asoli agin rəha Uhgīn?”

5 Kəni Pol təni məmə, “Piak mīn. Iəu iəsəhrun aginiən məmə in pris asoli agin rəha Uhgīn. Mətəu iəu iəkəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni lanu məmə, ‘Səghati rahien e nətəm kotepət lam.’”

6 Kəni təmafū məmə nikali kaunsil nəvetin ilah Satusi mīn, kəni nikalin nəvetin ilah Farəsi mīn. Kəni in təmagət əfəməh məmə, “Piak mīn. Iəu Farəsi kəti. Rəhak tatə mine tipik mīn, ilah Farəsi mīn. Mətəu nətəmi mīn u kotalkeikei əmə məmə okotiuvī pətigəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligiən e nəhatətəiən u rəhatah məmə iətəmi təmimis otəpanəmiəgəh mīn.”

7 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha, kəni Farəsi mine Satusi mīn kəmotagət asoli e lah mīn əpəha imə e kaunsil, kəni minautəhapu ilah mīn, minautol nəniən keiu. 8 Mətəu inko

Satusi min kēutāni mēmā nian iētāmimi tīmis, ko tēsamiēgāh minian. Kēni mēutāni mēmā nagelo min kohkē, kēni narmin tikē. Mētāu Farəsi min kēutāni mēmā, nati milahal əha, ilahal nīpəhrīniān.

⁹ Mētāu-inu o nati əha, ilah kāmotaġət pik ohni. Kēni nəġhatīān rəhalah tāməri muvən ilis.

Kēni nəġatun min nəuvein rəha Lou u Farəsi min, kāmotāni əskasik mēmā, “Itimah iəsoteruh-pəniān nəġhatīān tərāh kēti mine e suah u. Nēmā təhro nīpəhrīniān mēmā narmin kēti uə agelo kēti tāmēġhati kəm in.”

¹⁰ Kēni nəġhatīān tāmēskasik pik iuākīr kautoh ilah min. Kēni iētāmi asoli rəha soldīə min əha, tēġin mēmā nētāmimi rəha kaunsil okotearis-earis Pol nēmā okotaskəlīm. Kēni tahli=pən rəhan soldīə min mēmā okəhuvən motələs rəkis Pol məhuvən min əpəha imalah ikin.

¹¹ Kēni lapin əmeiko, Iərmənīġ tāmuvā o Pol mēni=pən kəm in mēmā, “Nati əha, nati əpnāpin əmā. Səġiniān. Ik nēmāni pətīġəm rəkis iəu u ikinu Jerusiləm. Kēni onəkōl min əpəha Rom.”

Nətəm Isrel nəuvein kāmotāni oneuān mēmā okotohamu Pol

¹² Kēni lauīġ lan, nətəm Isrel nəuvein kāmotəharəġ e nəġhatīān kēti, kēni motāni oneuān mēmā okotohamu Pol. Kēni motol nəniəskasikīān kēti mēmā okəsotauəniān mine motəmnīm nəhu motətəuarus kotohamu Pol. Kēni nēmā okotatġəhli nəniəskasikīān əha, pəh Uġġin otoh ilah kohmis.

¹³ Ilah tapirəkis fote nətəm kāmōtol oneuān nəġhatīān əha. ¹⁴ Kēni kəməhuvən o pris asoli min, mine nətāmi asoli min rəha nətəm Isrel, motāni=pən kəm lah mēmā, “Iəmotol nəniəskasikīān kēti mēmā iəsotauəniān mətəuarus iəkotohamu Pol. ¹⁵ Kēni itəmah mine nətāmi rəha kaunsil onəkōtəkeikei motahli=pən nəġhatīān kəm iētāmi asoli rəha soldīə min rəha Rom motətəpuəh ohni mēmā, otəkeikei mələs Pol muvā u ikinu, kēni moteiuə lan mēmā onəkoteruh o natimnati min əha rəhan. Kēni itimah oiəkōtəhluaiġ e suaru mētəhtahnin mēmā okotələs motəhuva, kēni iəkotaskəlīm motohamu.”

¹⁶ Mētāu rəhn iəuaniān Pol kēti iərman, nēti nəuvīnīn, tāmətāu nəġhatīān əha, kēni muvən əpəha ima soldīə min ikin mēni pətīġəm kəm Pol.

¹⁷ Kēni Pol taun e iētāmi asoli kēti rəha soldīə min tuvā, kēni tēni=pən kəm in mēmā, “Pale, onəkīt iētəm aluə u muvən teh iētāmi asoli rəha soldīə min. In tatos nəġhatīān kēti mēmā otāni kəm in.”

¹⁸ Kēni soldīə əha tit mian o iētāmi asoli e lah. Kēni mēni=pən kəm in mēmā, “Suah u Pol iētəm tətātīġ e kaləpus, təmauīn lak

mãmã oiãkit iãtãm aluã u muva kãm ik. In tatos nãghatiãn kãti mãmã otãni kãm ik.”

¹⁹ Kãni iãtãmi asoli rãha soldiã min ãha, tos nãhlmi suah u mian ãpãha ikin kãti ilau pisin ãmã, kãni mãtapuãh ohni mãmã, “?Nati nak ãha nãmã nãkeh iãu ohni?”

²⁰ Kãni suah u tãni mãmã, “Nãtãmi asoli min ãpãha Isrel kãmotegãhan rãkis mãmã olauig kãhuva motãtapuãh ohnik mãmã onãkit Pol mian ãpãha e kaunsil rãhalah. Okoteiuã lam mãmã kaunsil tolkeikei ãmã oteruh vivi min-to nãghatiãn min rãha suah kãha. ²¹ Mãtãu pale, segãhaniãn e lah kotiuvi=pãn ik. Mãtãu rãhalah nãtãmimi tapirãkis fote okãhuva motãhluãig e suaru mãutãhtahnin. Ilah kãmotol nãniãskasikiãn kãti mãmã okãsotauãniãn mãsotãmniãmian nãhu mãtãuarus okotohamu Pol. Kãni minãutãhtul maru ãmã ãha rãueiu mãmã okotol nati ãha, mãutãhtahnin ãmã rãham nãghatiãn.”

²² Kãni iãtãmi asoli rãha soldiã min ãha tãni mãmã, “Sãni minian kãm suah kãti mãmã nãmãni=pã nãghatiãn u kãm iãu.” Kãni mahli=pãn tatuvãn.

Kãmahlipãn Pol kãm Filiks u kãpmãn rãha Rom

²³ Kãni iãtãmi asoli rãha soldiã min taun e rãhan iãtãmi asoli keiu mãni=pãn kãm lau mãmã, “Okian muãni kãm soldiã min ilah rãfin fo-hanrit-sãpinte mãmã okotãhtul maru o nuvãniãn Sisãriã. Kãni tu-hanrit okotaliuãk ãmã, kãni sãpinte okotasuã e hos, kãni tu-hanrit nãtãm okotãmki nirãu okotaliuãk ãmã. Okohiet e nain klok ãha rãueiu lapin. ²⁴ Kãni motãkeikei kãlãs hos nãuvein mãmã Pol otasuã e lah, kãni motãlãs mãhuvãn kãm kãpmãn ãha Filiks, kãni maüteruh vivi mãmã okãsoliãn nati kãti lan e suaru.”

²⁵ Kãni iãtãmi asoli rãha soldiã min tãmãtei nauãuã kãti mãfãn kãm lau mãmã okuos mian muãfãn kãm kãpmãn asoli ãha Filiks. Nauãuã u tãtãni mãmã,

²⁶ “Filiks. Ik iãtãm ilis pik pãhriãn. Iãu Klotiãs Lisiãs iãtãtei nauãuã kãm ik iãtãm nãtãrmãniãg e kãpmãn, kãni iãtãni tãuvir kãm ik.

²⁷ Suah u, nãtãm Isrel kinotaskãlim rãkis, kãni iuãkir kotohamu. Mãtãu iãmãtãu mãmã in iãtãm Rom, kãni iãkuvãn itãmãh rãhak soldiã min motãlãs rãkis o lah. ²⁸ Iãmolkeikei mãmã iãkeruh-to mãmã nati nak tãmol tãsãhruahruian koteruh=pãn lan, kãni iãmãni mãmã rãhak soldiã min okotãlãs mãhuvãn e kaunsil rãhalah. ²⁹ Kãni iãmeruh mãmã in tãsoliãn nati kãti tãrah mine mãmã otimis ohni, uã tuvãn e kalãpus ohni. Nãghatiãn min ãha kãutãtu=pãn lan, ilah natimnati min ãmã e rãhalah ãmã Lou.

³⁰ Mãtãu uãrisig, suah kãti tãmuva mãni=pã kãm iãu mãmã nãtãm Isrel kautol oneuãn nãghatiãn kãti mãmã okotohamu, kãni nikik tãhti mãmã tãuvir mãmã iãkahli=pine

kəm ik. Inəni=pən rəkis kəm nətəmi min əha kəutəməki lan məmə okəhuvnə motəni=pinə kəm ik nati tərəh min iətəm kəuteh=pən lan.

Inəha naunun rəhak nəghatiən.”

³¹ Kəni soldiə min kəmotol əmə məmə inu mine iətəmi asoli rəhalah təməni. Kəmotələs Pol motəsəu-pah e taun əha Antipatris lapin. ³² Kəni lauig lan, soldiə min iətəm kəmotaiu e hos min, ilah əmə kotos Pol motəsəu-pah min. Kəni soldiə nəuvein min kəmohtəlig=pa imalah ikin. ³³ Soldiə min u kəmotasua e hos kəmotələs məhuvən əpəha Sisəriə, kəni motəfən nauəua kəm iətəmi asoli əha Filiks, kəni motələhu=pən Pol e nəhlmīn. ³⁴ Nian kəpmən u təmafin nauəua, kəni mətəpuəh o Pol məmə, “?Ik iətəm iə?”

Kəni Pol təməni məmə, “Iəu iətəm e profens rəha Silisiə.”

³⁵ Kəni kəpmən təməni məmə, “Nian nətəmimi okəhuva motəni pətigəm natimnati kauteruh=pən əhanəh lam, iəu oiəkəni kot otəharəg o nətəligiən u rəham, kəni iəu iəkakil.” Kəni məni=pən kəm rəhan min soldiə min məmə okotəfən Pol e nimə rəha kəpmən rəha Rom iətəm Kig Herot Asoli təmuvləkin aupən, məutaskəlim əha ikin.

24

Pol təməhtul aupən e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuvən rəkis, kəni pris asoli aɡin nərgin u Anənaiəs, təmuvən Sisəriə ilah nətəmi asoli min nəuvein rəha Isrel mine iətəm təhrun vivi lou kəti, nərgin u Tetələs.* Nian kəmohtət=pa, kəni məhuvən motəhtul e nəhmti Filiks məmə okotəni nəghatiən min iətəm nīkilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruən. ² Kəni kəmotauin e Pol məmə otuva imə e nəghatiən, kəni Tetələs tətəni=pən nəghatiən min rəhalah kəm Filiks məmə, “Iətəmi asoli. Iautisiai pik ik mətəu-inu ik ilis pəhriən. Kəni nolien rəham e nəmkien itimah in təhruahru vivi. Imatimah ikin təməlinu nuvəh rəkis mətəuarus=pa u rəueiu matuvən əhanəh. E narmənigiən rəham u ikinu nəmol vivi natimnati tepət məmə otol nəmiəgəhiən mine natigiən rəhatimah təuvir. ³ Kəni nian rəfin kitah kəutətəu təuvir e natimnati min əha, kəni iəkotəni-vivi pik ik ohni. ⁴ Iəsolkeikeiən məmə iəkaskəlim pik ik, mətəu iəkətapuəh ohnik məmə onəkəsiru e timah mətəlig vivi-to e nəghatiən əkuəkir u rəhatimah.

⁵ “Itimah inotafu rəkis məmə suah kəha in iətəmi tərəh kəti. In nəukəti nərahien tepət e ikin min e nitəni min. In tatəhlili itimah nətəm Isrel məmə iəkotərəkin kəpmən, kəni iətəmi asoli rəha nətəm kəutuərisig e suah əpələ iətəm Nasərit.

* **24:1** Iətəm təhrun vivi lou u in suah kəti iətəm tətəghati e kot. **24:5** Uək 17:6

⁶ Kæni in mætalkut mæmæ otol Nimæ Ræha Uhgîn tamîkmîk e nêhmti Uhgîn, kæni iækotaskælim.† ⁸ Kæni næmæ nækætapuæh ohni, nækæhrun nætæuiæn nêghatiæn min u tiet e nohlin iætæm iætæni=pinæ kæm ik.”

⁹ Kæni nætæm Isrel kæmotegæhan e nêghatiæn ræha louiæ æha mætæni mæmæ, “Nêghatiæn min ræfin æha, in nîpæhrîæniæn.”

Pol tæmuhalpin nêghatiæn

¹⁰ Kæni Filiks torin=pæn ræhn-kapæ kæm Pol mæmæ otæghati. Kæni Pol tæghati mæmæ, “Iætæmi asoli Filiks. Iæu iækæhrun vivi mæmæ ik næmætakil e kot nætæmimi u ikinu imatimah ikin o nu tepæt rækis. Kæni tol lanu nîkîk tagiæn mæmæ iækæni pætigæm nîpilgan nêghatiæn ræhak kæm ik. ¹¹ Iæu iæmuvæn Jerusilæm mæmæ iækuvæn mæfaki. Kæni ræueiu æha nian tuelæf æmæ tînuva minuvæn rækis. Kæni ik nækæhrun nætæpuæhiæn o nati u mæmæ in nîpæhrîæniæn uæ neiuæiæn. ¹² Nætæmi min u kæutætu=pa nêghatiæn u lak, kæsoteruhiæn mine mæmæ iækuærgæhu itimlau suah kæti æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni mæsoteruhiæn mæmæ iatol nætæmimi kæutorgæhu æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel, uæ ikin min æpæha i taun. !Kæpæ! ¹³ Kæni ko tæsægætun æhruahruian kæm ik mæmæ nêghatiæn iætæm kæutæni lak u ræueiu in nîpæhrîæniæn, mætæu-inu in neiuæiæn.

¹⁴ “Mætæu iækæhrun næni-pinæiæn kæm ik mæmæ nîpæhrîæniæn mæmæ iatitæu=pæn Suaru Ræha Iesu iætæm nætæm Isrel kotæni mæmæ in næfakiæn eiua. Mætæu iæu iætæfaki kæm Uhgîn ræha tipitimah min, kæni iæu iætæni nîpæhrîæniæn e nêghatiæn min iætæm kæmætei e Lou ræha Mosis mine nêghatiæn ræha iæni min ræha Uhgîn aupæn. ¹⁵ Iæu iatælæhu=pæn æmæ ræhak nætæligiæn kæm Uhgîn mæmæ in otol kæm nætæmi kæmohmis mæmæ okotæmiægæh min, nætæmi min u kotæhruahru mine nætæm kæsotæhruahruian. Inu nætæligiæn kætiæh æmæ nîkilah tætahti. ¹⁶ Mætæu-inu tol lanæha, kæni iætalkut pik mæmæ iækol nati iæu iækæhrun mæmæ tæhruahru e nêhmti Uhgîn mine nætæmimi.

¹⁷ “Uærisig e nu næuvein nian iæmîet u ikinu Jerusilæm, kæni iæmitælig=pa min mæmæ iækos mæni muvæn kæm nanrah min imak ikin, kæni mol sakrifais min æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. ¹⁸ Kæni nian iæmatol æhanæh nati æha, kæni inæhruahru rækis e nêhmti Uhgîn, kæmoteruh iæu æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni sæniæmæ itimah nætæmimi tepæt, kæni mæsotorgæhu minian.

† **24:6** E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e nêghatiæn Kris aupæn, nêghatiæn pisin kæti min æha ikin iætæm tatilpin nêghatiæn u mætæni mæmæ, “6 Kæni iæmotæni mæmæ iækotohtæu=pæn nêghatiæn kæti lan e kot e nolian ræha Lou ræhatimah. 7 Mætæu Lisias iætæm tætarmæniæ e soldia min, tînætæu næniæn ræhatimah, kæni ilah ræhan min nætæmimi kinautiuvi rækis æsanæn suah u o timah. 8 Kæni mælæhu næniæn kæti mæmæ nætæmimi iætæm kauteruh=pæn nærahian kæti e suah u, otækeikei muva mæni=pinæ kæm ik.” **24:6** Uæk 21:28-30 **24:15** Jon 5:28-29

¹⁹ Mätəu nətəm Isrel nəuvein kəmotšipən Esia, kəmutəhtul əha ikin e nian əha. Kəni nəmə kəutos nəghatiən kəti tərəh lak, təuvir əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni pətigəm. ²⁰ Mätəu nəmə kəpə, təuvir məmə nətəm Isrel min u kəutəhtul u ikinu, okotəni=pinə əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil rəhalah nian iəməhtul e nəhmtilah. Pəh kotəni məmə nati nak iəmol təsəhmenian. ²¹ Kəmotəməki lak o nəghatiən kətiəh əmə məmə nian iəməhtul aupən e lah, magət əfəməh e lah məmə, 'Itəmah nəutakil iəu u rəueiu mätəu-inu iəu iətəni nipəhriənian məmə nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh min.' "

²² Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni təmasisig e nəghatiən əha məmə, "Nian Lisias u iətəm tətarmənig e soldia min otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfinə nəghatiən e nəharəgiən u rəueiu." ²³ Kəni Filiks təməni=pən kəm iətəmi asoli e soldia min məmə otaskəlim Pol, mätəu otegəhan lan məmə in otol natimnati nəuvein. Kəni megəhan e rəhan min məmə kotəhrun nosiən natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol təməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

²⁴ Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilə muva u in pətan Isrel kəti. Kəni Filiks təni=pən kəm lah məmə okotit Pol məhuva-to təhtul aupən lan. Kəni nian Pol təmuva, kəni mətəghati kəm lau mətəni=pən noliən min rəha nəhatətəiən e Kristo Iesu. ²⁵ Kəni Pol təməni pətigəm rəhan nipəgnəmtin min kəm lau məmə otiuvi rəhalau nətəligiən. Kəni nian in təməghati e noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, mine noliən iətəm suah kəti tətarmənig e rəhan nətəligiən mine noliən min, mine nian Uhgīn otakil nətəmimi lan, kəni Filiks təməgin pik kəni məni məmə, "Tinəhmen. Iet-tə. Nəmə iəkos nian kəti min, kəni iəmanauin min lam." ²⁶ Kəni nian tepət tətəni=pən məmə Pol otuva mətəuəghati, mətəu-inu in tolkeikei məmə otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nikin təhti məmə təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in tahlī pətigəm.

²⁷ Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posias Festəs təmos nimein. Mätəu Filiks təməpəh Pol tətətig əmə e kaləpus məmə otol niki nətəm Isrel tagiən.

25

Pol təmətapuəh məmə

oteruh Sisə

¹ Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm. ² Ikin əha, pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs

nakiliən rəhalah e natiṁnati nəuvein iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruian. ³ Kəmotətapuəh o Festəs mə otəkeikei masiru e lah mol nəuialah, kəni motolkeikei məmə otahli=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən məmə okotohamu Pol e suaru. ⁴ Mətəu Festəs təni məmə, “Pol otətətig əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkitalig=pən əha ikin. ⁵ Kəni rəhatəmāh nəuvein nətəmi asoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmə Pol təmol nati kəti təsəhmenian, kəni okotətu=pa kəm iəu.”

⁶ Kəni Festəs təmatig mos nian eit uə ten ilah min ilah, kəni mitəlig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəməni lauig lan, kəni təmuvən məharəg e jeə iətəm iətəmi tətakil nəghatiən tətəharəg ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən məmə okotit Pol məhuva, təhtul e kot. ⁷ Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotəpən Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan məutəni pətigəm nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun rəhalah nəghatiən məmə kəutəni nipəhrəniən.

⁸ Kəni Pol təmuhəlpən nəghatiən rəhalah məmə, “İəsoliən nati kəti tərāh e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgən, mine Sisə u tətərmənig e ikin min rəfin.”

⁹ Mətəu Festəs tolkeikei məmə otol niki nətəm Isrel tagiən, kəni mətapuəh o Pol məmə, “?Nikim tagiən məmə onəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nəniən min u?”

¹⁰ Kəni Pol təni məmə, “İəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom, iətəm rəhan iətəmi asoli in Sisə. Kəni təhruahru məmə rəhak nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis məmə iəsoliən nati kəti tərāh e nətəm Isrel. ¹¹ Nəmə iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərāh məmə iəkimis ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik məmə, nəkələs rəkis iəu e nati əha. Mətəu nəmə nəniən min əha kəutəni lak kəsotəhruahruian, kəni suah kəti ko təsəfəniən iəu e nəhlmiləh. Mətəu iəkolkeikei əmə məmə Sisə in otakil nəniən min u iətəm kəutəni lak.”

¹² Kəni Festəs təməghati e nəniən əha nəuətən ilah rəhan min nətəmi iətəm kəutakil nəghatiən. Kəni uərisig təni=pən kəm Pol məmə, “Ik nəməni məmə nəkolkeikei məmə onəkuvən meruh Sisə o nəghatiən u rəham. Kəni təuvir əmə. Ik onəkuvən meruh Sisə.”

*Pol təməhtul əupən
e Kig Herot Akripə Tu*

¹³ Nian nəuvein min təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə Tu* mine nəuvinin nərgin u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə məmə okueruh Festəs muəni təuvir kəm in. ¹⁴ Kəni nian kəmuatig ikin əha nian nəuvein, kəni Festəs təni=pən kəm

kig natimnati nəuvein iətəm kətəni e Pol. In təməni məmə, “Suah kəti u ikinu e kaləpus, iətəm Filiks təmləfən. ¹⁵ Nian iəmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətīgəm nīpəgnəmtin nəuvein lan məmə tatol kəsotəhruahruian motətapuəh məmə iəkəni pətīgəm məmə in təmol tərah kəni otos nalpinian ohni.

¹⁶ “Mətəu iəməni=pən kəm lah məmə, ‘Itimah nətəm Rom səniəmə nolian u rəhatimah məmə okotegəhan əmə e iətəmiimi tuvən e nəhlmi nətəmiimi iətəm kəutəni məmə təmol nati kəti təsəhruahruian. Mətəu təkəikei məhtul aupən e lah muhalpin rəhalah nəghatian iətəm kətətu=pən lan.’ ¹⁷ Kəni nian nətəm Isrel mīn əha kəməhuva, iəmsiuvī=pən mīnīan, mətəu kəməni lauig əmə, kəni iəkəhuvən motəharəg e nimə kot kəni motauin mīn e Pol məmə otuva məhtul aupən. ¹⁸ Nian rəhan mīn tikimīr mīn kəmotəhtul motəghati, mətəu kəsotəniən məmə təmol nati nak tərah iətəm nīkik təmatəhti məmə okotəni. ¹⁹ Ilah kəmotəni pətīgəm əmə norgəhuian kəti rəhalah e nəfakian rəhalah, kəni məutəni nəniən e iətəmi təmimīs kəti, nərgin u Iesu, iətəm Pol tətəni məmə suah kəha təməmiəgəh. ²⁰ E natimnati mīn əha, iəu iəsəhrun vivian suaru o nəhrunian lan nəuvin, kəni mol iəkətapuəh o Pol məmə, ‘?Təhro, nīkim tagian məmə nəkuvən Jerusiləm? ? Pəh iəkuvnə ikin makil nəniən mīn iətəm kətəni lam?’ ²¹ Mətəu Pol təməsegəhanian lan, kəni mətəpuəh məmə iəkəhli=pən Rom kəm Sisə, pəh in otakil nəniən mīn əha iətəm kətəni lan. Kəni iəməni=pən məmə rəhak nətəmiimi okotaskəlīm vivi mətəuarus iəkəh suaru kəti, kəni mənəhli=pən tuvən meruh Sisə.”

²² Kəni Kig Akripə təməni kəm Festəs məmə, “Iəu mīn iəkəlkəikei məmə iəkətəu nəghatian rəha suah kəha.” Kəni Festəs təni məmə, “Təuvir əmə. Olauig nəkətəu rəhan nəghatian.”

²³ Kəməni lauig lan, kəni Kig Akripə mīne Pernis kəmiəuva e nimə kot, kəni nətəmi asoli mīn rəha soldiə mīn, mīne nətəmi asoli aɡin mīn e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol nolian asoli mīn rəha nisaiian. Kəni Festəs tahli=pən rəhan mīn soldiə mīn məmə okəhuvən motələs Pol məhuva. ²⁴ Kəni Festəs təni məmə, “Kig Akripə mīne itəmah rəfin u nəutəharəg u ikinu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən e təmah, nətəm Isrel u ikinu mīne Jerusiləm kəutəghati kəm iəu ohni nian rəfin. Nian rəfin kəutəgət əskasik lak məmə təsəuviriən məmə iəkəgəhan e suah kəha tətətig, mətəu təkəikei mīmīs. ²⁵ Mətəu iəsəruhian nati kəti lan mīne, mə iəkəol nalpinian kəm in e nīmisiən. Mətəu nian in təmətapuəh məmə otuvən meruh Sisə əpəha Rom, kəni nīkik təhti məmə iəkəgəhan lan. ²⁶ Mətəu iəsosiən nəghatian əhruahru kəti mīne e nati u məmə iəkətəi

nauəuə lan mahli=pən kəm Sisə. Kəni ko, iəkos muva məmə otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mine itəmah rəfin. Iəkolkeikei məmə ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel, onəkeh min-to kəni məhrun natimnati min əha, kəni nian kilau okuətapuəh ohni mueruh muəhrun natimnati min əha, kəni pəh iəkətei nauəuə lan kəti mahli=pən kəm Sisə. ²⁷ Iəkəhrun məmə təsəhruahruian məmə iəkahli=pən iətəm tatol kaləpus kəti kəm Sisə, kəni məsəni=pən əhruahruian kəm in məmə nati nak təmol tərah.”

26

Pol təməghati

e nəhmti Kig Akripə

¹ Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Pol məmə, “Ik nəkəhrun nəniən nəuветin nəghatiən əha iətəm kətəni lam.” Kəni Pol təməfəri nəhlmin e nolian rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpin rəhalah nəghatiən məni məmə, ² “Kig Akripə. Nikik tagiən pik agin rəueiu məmə iəkəhtul e nəhmtəm, kəni məni pətigəm rəfin nəniən min u nətəm Isrel kəutətu=pa lak. ³ Nikik tagiən mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nolian min e kastim rəha nətəm Isrel e natimnati min iətəm ilah kəutəghati pik ohni. Kəni onəkətəlig mətig-to e rəhak nəghatiən.

⁴ “Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak nəmiəgəhiən məmə təhro lanu e rəhak natigiən, nian iəmatəkəku e nətuəuiniən imak ikin e rəhak niftəni, mətəuarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm. ⁵ Nətəmi min əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə nikilah tagiən, kotəhrun nəniən məmə iəu Farəsi kəti nian iəmatəkəku rəkis mətəuarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi min əha Farəsi min, ilah kəutohtəu=pən vivi agin Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, mapirəkis nətəmi min rəfin. ⁶ Kəni rəueiu u, iatəhtul ikinu məmə ik onəkakil rəhak nəghatiən min mətəu-inu iəu iətələhu=pən rəhak nətəligiən e nəniəskasikiən iətəm Uhgīn təmol aupən ilah tīpitimah min.* ⁷ Nəniəskasikiən u kətiəh əmə u rəhatimah tueləf nəuaniləuis min kəmutəfaki kəm Uhgīn lapin mine e nərauiə məmə okotos. Kig Akripə, nətəm Isrel min u kəutəni=pinə nəghatiən min əha lak nati əpnapin iəu min, iətələhu=pən nətəligiən rəhak e nəniəskasikiən u. ⁸ ? Təhro tiəkis pik o təmah o nəniən nīpəhriənian məmə Uhgīn təhrun nolian iətəm təmi mis təmiəgəh min?

⁹ “Aupən, iəu aru nikik təməhti məmə iəkəkeikei mol natimnati tepət pəh mərəkin nərgi suah kəha Iesu, iətəm Nasərit. ¹⁰ Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli min

26:5 Fil 3:5-6 * **26:6** Pol nikin təhti məmə nīpəti nəniəskasikiən məmə Uhgīn otol nətəmi kotəmiəgəh min e nīmisian. Afin e Uək Mīn 26:8; 23:6; 24:15. **26:7** Uək 23:6; 28:20 **26:9** Uək 8:3

kəmotegəhan lak kəni motəfa nepətian. Kəni iəməmki=pən nətəmimi tepət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nian kəmakil ilah e kot, iəu mīn iəməfan rəhak nətəligian məmə okohamu ilah. ¹¹ Nian tepət iətuvən e nimə mīn rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel matol nalpinian kəm lah matol məmə ilah okotəni rah Iesu. Nīkik təmətəhmə pik mətəməki e lah, kəni mətəgəu rəkis ilah nian rəfin. Kəni kotəgim məhuvən e taun isəu mīn ikin pişin pişin mīn, mətəu iəmətəgəu rəkis ilah.”

Pol təməni pətigəm rəhan nuvaian o Iesu

(Uək 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kəni Pol təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian kəti iəmatuvən əpəha Təmaskis məmə iəkol nati əha. Pris asoli mīn kəmotegəhan lak, kəni motəni əskasik kəm iəu məmə iəkəkeikei mol, kəni motahli=pən iəu e nərgilah. ¹³ Kig Akripə, e nəlugi nian, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhəgəhagian kəti təmsipən e neai muva masiəgəpin iəu mine nətəm kautəhuərisig lak. Nəhəgəhagian əha, tatuəu tapirəkis mitigar. ¹⁴ Kəni itimah rəfin iəmotəmei pətigəm e niftəni, kəni iəu iəmətəu nəuia iətəmi təmsipəri e neai mətəghati kəm iəu e nəghatian Isrel məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh pik kəm iəu lanu? Noliən əha in tətərəkīn aru əmə ik. Ik nəkəhmen e kau iətəm kəməu e nigī kəmsiplan tasilə, nian tətətu e nəhlkīn, kəni nigī təməha mətəu, kəni matol naməhian asoli aru əmə kəm in.’

¹⁵ “Kəni iəkətapuah ohni məmə, ‘?Mətəu Iərməniğ, ik pəh u?’

“Kəni Iərməniğ təni=pa kəm iəu məmə, ‘Iəu Iesu iətəm natol tərəh lan. ¹⁶ Mətəu əhtul. Iəmitəpin rəkis ik məmə ik rəhak iətəmimi mine rəhak ioluək. Kəni onəkəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm nəmeruh u rəueiu, mine natimnati iətəm iəmanol, ik nəkeruh. ¹⁷ Nətəm Isrel mine Nanihluə mīn okotol nərahian kəm ik, mətəu iəu oiəkos rəkis ik e nəhlmilah mīn. Iəkahli=pən ik məmə onəkuvən məni pətigəm iəu kəm lah məmə, ¹⁸ onəkərah e nəhmtilah məmə okotəuhlin ilah mohiet e napinəpuian məhuva e nəhəgəhagian. Kəni mohiet e nəsanənian rəha Setən məhuva o Uhgīn. Kəni Uhgīn otafəl rəhalah noliən tərəh mīn, mətəu-inu kəmotəni nīpəhriənian e nəghatian iətəm iətəni. Kəni ilah okəhuva imalah ikin ilah nətəmi u Uhgīn tinitəpin rəkis ilah.’”

Pol təməni rəhan uək

¹⁹ Kəni Pol təməkeikei mətəni məmə, “Kig, iəu iatol natimnati iətəm Uhgīn təməni kəm iəu nian in təməni kəm iəu lanəha. ²⁰ Iəu iətəni pətigəm rəhan nəghatian iəmətuəuin əpəha Təmaskis, kəni uərisig u iəkuvən mətəni pətigəm əpəha Jerusiləm, mine ikin mīn e nitəni Jutiə, mine ima nətəm ikin

min ræfin u Nanihluæ min. Kæni mætæni pætīgæm kæm lah mæmæ okotækeikei motæuhlin ilah e ræhalah nolian tærah min motæhatætæ e Uhgīn, kæni motol natimnati iætæm tætægætun mæmæ kæmotæuhlin pæhriæn ilah. ²¹ Mætæu nati u inu æmæ, kæni nætæm Isrel kotælæs iæu æpæha e Nimæ Ræha Uhgīn motolkeikei mæmæ okotohamu iæu.

²² “Mætæu Uhgīn tætasiru lak nian ræfin mol iatæhtul ikīnu ræueiu mætæni kæm nætæmi æpnapīn min, mine nætæmi kautos narmænīgīæn, mætæni æmæ natimnati iætæm Mosis mine iæni min ræha Uhgīn kæmotæni mæmæ otæpanol lanæha. ²³ Kæmotæni mæmæ Kristo æha iætæm Uhgīn tæmæni mæmæ otahli=pa, in otætæu nahmæian e nīpætīn kæni manīmis. Kæni mætæu-inu in iætæmimi tæmaupæn mæmiægæh min e nimisiæn, kæni otægætun næhagæhagiæn ræha Uhgīn kæm nætæm Isrel mine Nanihluæ min, mæmæ næhagæhagiæn u in suaru iætæm Uhgīn otosmiægæh ilah lan.”

Pol tæmalkut mæmæ Kig Akripæ otæni nīpæhriænian e Iesu

²⁴ Nian Pol tæmætæghati æhanæh, Festæs tæmagæt æfæmæh lan mæmæ, “!Pol ik nīnætalmæli! Ræham næhrunian tinæfæmæh pik agin, kæni ræueiu æha ræhm-kapæ nætælali!”

²⁵ Mætæu Pol tæni=pæn kæm in mæmæ, “Iætæmi asoli ræhak Festæs, iæu iæsalmæian. Næghatiæn min u iatæni, kotæhruahru æmæ, kæni ilah nīpæhriænian. ²⁶ Iæu iækæhrun næghati æhruahruian kæm kig, kæni ko iæsaulisiæn mætæu-inu iækæhrun mæmæ in tæhrun rækis natimnati min u. Iækæhrun mæmæ in tæmos ræfin næghatiæn min æha, kæni sæniæmæ in nati kæti iætæm kæmol oneuæn=pæn æha nætæmimi kohkæ ikīn. ²⁷ ?Kig Akripæ, tæhro? ?Nækotæni nīpæhriænian e næghatiæn iætæm iæni min ræha Uhgīn kæmotætei? Iækæhrun æmæ ik nætæni nīpæhriænian e lah.”

²⁸ Mætæu kig tæni=pæn kæm Pol mæmæ, “?Pol. Nīkim tæhti mæmæ e nian ækuækir æmæ uæha ræueiu, nækæhrun niuvi=paian iæu mæmæ iæu iækuva Kristin kæti?”

²⁹ Mætæu Pol tæni mæmæ, “Nati æpnapīn æmæ mæmæ in nian ækuækir uæ nian æfæmæh, iætæfaki=pæn kæm Uhgīn mæmæ sæniæmæ ik pīsin æmæ, mætæu nætæmimi ræfin nætæm kæmotætæu ræhak næghatiæn ræueiu, Uhgīn otosmiægæh ilah, kæni mol mæmæ okotæhmen lak – mætæu sen æmæ u iætæm kæmælis iæu lan, iæsolkeikeian mæmæ okælis itæmah lan.”

³⁰ Kæni Kig tæmæhtul ilah kæpmæn u Festæs, mine Pernis, mine nætæmimi ræfin u kæutæharæg, ³¹ kæni mohiet, mautæni=pæn kæm lah min mæmæ, “Suah æha tæsolian nati kæti tærah mæmæ in otīmis ohni uæ tuvæn e kalæpus ohni.”

³² Kæni Kig Akripæ tæni=pæn kæm Festæs mæmæ, “Nækæhrun nahli pætīgæmīæn suah kæha, mætæu in æmæ u, in tinætapuæh rækis mæmæ Sisæ otakil næghatiæn ræhan.”

27

Soldiā min kəmotit Pol məhuvən Rom

¹ Nian kəmotegəhan məmə oiəkəhuvən Itali, kəmotələhu=pən Pol mine nətəm kautol kaləpus nəuvein min e nəhlmi iətəmi asoli kəti rəha soldiā min, nərgin u Juliəs. In tətarməniğ e soldiā uan-hanrit. In e soldiā u kətəni məmə “Soldiā Rəha Sisə.” ² Kəni negəu kəti təmiət əpəha Atramitiām mətuva, kəni matig minatitəliğ=pən min əpəha Esia, kəni iəkəhuvən lan. Kəni iətəm kəti təmiuviğ=pa itimah min, nərgin u Aristakəs, in iətəm Təsalonaikə əpəha e nitəni u Masetoniā. Kəni negəu təmiətigəm.

³ Kəni lauig lan iəkohiet=pa Saedon. Kəni Juliəs təmatol təuvir kəm Pol, kəni megəhan məmə otuvari muvən meruh rəhan nəuvein nətəmiimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah kəmauteruh vivi Pol.

⁴ Kəni iəmhiet min ikin əha, kəni məutaiu mətəu pikin nimətəgi, kəni motohtəlau e nikali nitəni əha Saiprəs ikin nimətəgi təsəskasik pikian ikin. ⁵ Kəni iəmotaiu ihluə e Silisiā mine Pamfiliā, kəni mohiet=pa e taun Maerə əpəha e nitəni u Lisiā. ⁶ Ikin əha, iətəmi asoli rəha soldiā min təmuvən meruh negəu kəti rəha taun Aleksantriā əpəha nitəni u Ijip, kəni negəu tatuvən Itali. Kəni təkki=pən itimah lan.

⁷ Kəni iəmhiet min, mətəu e nian tepət negəu əha tətaiu mətiğ əmə. Iəmotalkut nəuveitin məmə iəkotətəuarus taun Nitas, kəni iəməhuva iuəkir, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs pikin nimətəgi, kəni ko iəsotaiuiən məhuvən min. Kəni iəkotaiu e nikalin pesi ikin e nitəni u Krit. Iəmotitəlau e nipəgnəmtin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni mo-tohtəlau e nəuveiti niftəni əha, ⁸ iəmotaiu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni iəkəhuva mohiet=pa e ikin kəti kətəni məmə, Pasis Təuvir, iuəkir o taun əha Lasea.

⁹ Mətəu-inu iəmotalkut-ərəkin əmə nian tepət təmuva muvən, kəni nian təuvir o nuvəniən e negəu tinol naunun, kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətəgi kəni nitəhi tərəh. Nian asoli rəha nətəm Isrel u kətəni məmə, Nian Rəha Nafəliən Təfagə, tinuva rəkis minuvən e məuiğ Oktopa. Kəni Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə, ¹⁰ “Piak min. Iateruh məmə okotətiğ e nərahien tepət e naliuəkiən u rəhatah. Nitəhi otərekin kako min u, mine negəu u, kəni nəmə təhro kitah min okohmis.”

¹¹ Mətəu iətəmi asoli rəha soldiā min tatətəliğ pik e iətəmi tatələs negəu mine iətəmi u rəhan u negəu. Kəni məsətəliğ pikian e nəghatiən rəha Pol. ¹² Kəni pasis əha təsəuvir pikian məmə negəu otəhtul ikin e nian rəha nətəpuian mətəu nian əha, in nian nitəhi tətəsauəsau pik lan. Kəni ilah tepət kotəni

məmә tәuvir mәмә okohiet. Nihilah tәмәhti mәмә okәhuvән әpәha e pasis әha Finiks motәhluaig ikin. Pasis әha in pasis kәti әpәha Krit iәtәм tәmol nohlin keiu, kәti tatәuag=pән e nәven pahav ikin, kәni kәti tatәuag=pән nәven pesi ikin. Kәni negәu tәhrun nәмәhliән ikin e nian rәha nәsәsauian.

Nimәtagi asoli tәmoh ilah

¹³ Kәni nimәtagi tәuvir kәti tinatsipesi matelel nati, kәni nәtәmimi e negәu, nihilah tәhti mәмә nimәtagi әha inәha kotalkeikei mәмә okotaiu lan. Kәni motәni mәмә pәh okohiet. Kәni motiuvi-pәri agke, motiuvi nivән, kәni mohiet. Iәmotaiu ipari ipari әmә e nitәni әha Krit. ¹⁴ Mәtәu tәsuvәhiән nimәtagi asoli kәti tinuva min, nәrgin u, Luәtuәmlai,* tatsipән e nitәni әha, ¹⁵ minatәlәs itimah, minatoh negәu. Kәni negәu tinәruru naiuiән mälәs pikin nimәtagi. Kәni iәkotәpәh naiuiән mәutәtәlig әmә e nimәtagi tatәlәs itimah.

¹⁶ Iәmәhuva=pa nitәni Kauta ikin e nikalin pesi ikin. Iәmotәhluaig nәuветin әha ikin әha, kәni motalkut mәмә iәkotiuvi-pәri bot әkәku rәha negәu u koteikәpan. Kәni nәtәmi kautol uәk e negәu, kәmotәkeikei motәkeikei, kәni motlәfәri bot e nәhue negәu. ¹⁷ Kәni motәmki=pән tәulә nәuvein lәhtәni e negәu ikin, kәni kiuvi-әrain tiәkis mәмә otaskәlim negәu mol tәskasik. Ilah kәmotәgin mәtәu-inu ihluә e Lipiә, sәniәmә lokammim pik, kәni nihilah tәhti mәмә negәu otәlәs pikin nipәkil ikin әha. Kәni kәmotiuvi iahu nivән rәhalah, kәni motәpәh әmә nimәtagi tәlәs negәu mәtan. ¹⁸ Kәmәni lauig lan kәni nimәtagi tatol әmә lankonu lan, kәni kotәmki pәtigәm kako nәuvein e negәu. ¹⁹ Kәmәni min lauig min, kotәmki pәtigәm natimnati min kautol uәk lan e negәu tәhmen e tәulә mine nәuvein min nati әpnәpin nati agin min rәha negәu. ²⁰ Kәni nimәtagi tәмәhtul o nian tepәt nәuветin kәni iәsotehiән mitigar lәnian mine mәhau min lapin. Kәni nikitimah tәhti mәмә oiәsotәmiәgәh minian.

²¹ Nian iәmәsotәuәniән o nian tepәt nәuветin, kәni Pol tәhtul aupән e timah mәni mәмә, “Nәman. Nәmә nәmotәtәlig lak, ko kәmәsohietiән Krit, kәni ko kәsotatigiән e nәrahian u kәni mәsotәrәkinian natimnati tepәt. ²² Mәtәu rәueiu iәkәni=pinә kәm tәmah mәмә sotәginian. Ko kitah kәti u ikinu tәsimisiән, mәtәu negәu әmә otәrah. ²³ Iәu iәtәmi kәti rәha Uhgin kәni iәtol rәhan uәk. Kәni agelo kәti rәhan tәmәni=pa nәghatiән u kәm iәu lapin mәмә, ²⁴ ‘Pol. Sәginian. Onәkәkeikei muvән mәhtul e nәhmti Sisә әpәha Rom. Mәtәu-inu Uhgin tәuvir, kәni nikin tagiән mәмә otosmiәgәh nәtәmimi min u ilah min ik nautasuә e negәu.’ ²⁵ Kәni Piak min, sotәginian. Iәu iәtәhatәtә e Uhgин

* **27:14** E nәghatiән Kris, nimәtagi u kәtәni mәмә Eurakulon, u nipәtin tәni mәмә tatsipән Not Is. **27:24** Uәk 23:11

māmā natimnati min ræfin otol æmā māmā inu mine agelo tāmāni=pa kām iāu. ²⁶ Mætāu nimætāgi otlæfæri kitah æpāha e nitāni ækæku kæti.”

Nitāhi tæmlæfari negāu

²⁷ Tinos nian ilah ræfin fotin, kæni lapin lan nimætāgi tælās negāu muvæn æpāha e nitāhi asoli Metitereniæn. Kæni e nælugi nian lapin, nætām kautol uæk e negāu, nikilah tæhti māmā inæhuva iuækir o nitāni kæti. ²⁸ Kæni kāmōtātu=pæn nati figām kæti æpāha e nipægnæmti tæulæ kæhlman-æhlman māmā lokamnim uæ lokipari. Kæni moteruh māmā tæhmen e nevigæpagiæn tate-sæpin ilah ræfin. Kæni motaiu næuvetin min kæni motæhlman-æhlman min, mætāu tinæhmen e nevigæpagiæn ilah ræfin tuenti-eit æmā. ²⁹ Kæni nætām kautol uæk e negāu kāmōtægin māmā negāu otælās pikin kæpiel, kæni motæmki pætigām agke kuvæt æpāha uærisig mæutæfaki māmā otian uæhai æmā.

³⁰ Kæni nætām kautol uæk e negāu kāmōtalkut māmā okæhuvari motāgin, kæni motælās iahu bot ræha negāu moteiuæ māmā okæhuvæn æpāha e nohli negāu motæmki pætigām min agke næuvein. ³¹ Mætāu Pol tæni=pæn kām iætāmi asoli ræha soldiæ min māmā, “Næmā nætāmi min æha okæsæutæharægiæn u e næhue negāu, kæni nækohmis.” ³² Kæni soldiæ min kotohatuv tæulæ, kæni bot tiet=pæn itæhi.

³³ Kæni tinuva iuækir æmā o nianian, kæni Pol tækeikei mætāni kām lah māmā okotækeikei motauæn. Tāmāni māmā, “Nian fotin næmæutæharæg mæutægin nian ræfin mætāu mæsotuniæn nati kæti. ³⁴ Kæni ræueiu æha iætāni=pinæ māmā onækotækeikei motun nati kæti māmā onækotæsanæn. Kitah ræfin okotæmiægæh. Iætāmi kæti otæsatigiæn e nærahian.” ³⁵ Pol tæmæmki pîret, kæni mæhtul aupæn e lah mæfaki=pæn kām Uhgin, kæni mæhapu mun. ³⁶ Kæni ko nikilah tinæuvir minautos nauæniæn minautun. ³⁷ Itimah ræfin tu-hanrit-sæpinte-sikis e negāu. ³⁸ Nian ilah ræfin kāmōtauæn rækis, kæni motæmki pætigām pak nauæniæn e negāu māmā otæhvevig.

Negāu tæmælās nipækil

³⁹ Kæni nian tæmian, nætām kautol uæk e negāu kāmōtafu māmā inæhuvari iuækir o nitāni ækæku kæti, mætāu kotæruru māmā nitāni nak. Kæni moteruh pasis kæti nipækil kæti æha ikin. Kæni nikilah tæhti māmā okotlæfæri negāu æha ikin. ⁴⁰ Kæni kāmōtætahtuv tæulæ e agke min motæpæh ilah kotamnim. Kæni mohtis rækis tæulæ min iætām kāmælis-ærain nuveiæ asoli min lan ikin katælās negāu ikin. Kæni motiuvi nivæn æpāha aupæn māmā nimætāgi otælās negāu muvari. ⁴¹ Mætāu ikin æha lokipari

nəuветin, kəni nohli negəu təməu nīpəkil, negəu təməruru nəlauəlīən. Kəni nitəhi tinətəhapu-əhapu nəusi negəu uərisig.

⁴² Kəni soldia min kinotəni məmə okohamu nətəm kau-
tol kaləpus u e negəu tətəmki ilah mətə nəuvein kotagim.

⁴³ Mətəu Julias u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə oto-
smiəgəh Pol kəni mənīəhu məmə okəsotoliən nati əha kəutəni.
Kəni mənī=pən kəm nətəmi min u kotəhrun neaiən məmə oko-
taupən motiuvig=pən pətigəm ləuantəhi moteai pari. ⁴⁴ Kəni
mənī=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki nīpispisi
timpə uə nəuветi negəu min iətəm nitəhi təməhapu-əhapu
moteai lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvari rəfin, iətəmi kəti
təsīmisiən.

28

Pol əpəha e nitəni Moltə

¹ Nian iəməhuvari, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni
minotətəu məmə nitəni əha, nərgin u Moltə. ² Nətəm ikin
əha kəmotəuvir pik o timah, kəni nikilah təmagiən o nosiən
itimah. Kəni e nian əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuian tepət.
Kəni kotahli nigəm asoli kəti məmə otəhgi itimah. ³ Kəni Pol
təməuəri nigə mətəu nəuvein muva. Kəni nian tətəraki=pən nigə
nəuvein e nigəm, əmeiko sineik kəti iətəm tus iətəmi katimis,
təgin e nahgi nigəm miet matus nəhlmin məhkul=pən lan.
⁴ Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlmi Pol,
kəni motəni kəm lah min məmə, “Nīpəhriənīən suah u in iol
təfagə kəti iohamu itəmi. Təməsīmisiən ləuantəhi, mətəu uhgin
u nərgin u Nalpinīən otəsegəhanīən məmə otəmiəgəh.”

⁵ Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e nigəm, kəni məsətəu
aginīən məmə nīpətīn kəti tahmə lan. ⁶ Nətəmimi nikilah təhti
məmə nīpətī Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsipəri
morin mimis. Kəmautəharəg mauteruh mətəu tinuvəh, mətəu
təsoliən nati kəti mīne. Kəni nikilah təhti məmə nəmə təhro
suah u in uhgin kəti.

⁷ Ikin əha səniəmə isəu o nitəni rəha suah kəti, nərgin u
Pupliəs, iətəm tətarməniğ e nətəmi ikin əha. Təməmki itimah
iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig
iman ikin motos nian kisil. ⁸ Kəni tatə rəha suah u Pupliəs,
in tatimis matətəpu-ətəpu, kəni mətəiu e nīrə. Kəni Pol tuvən
ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlmin mil lan, kəni
məfaki lan, kəni nīmisiən rəhan təuvir min. ⁹ Nian nətəmimi
kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e nitəni u iətəm kautohmis
kəməhuva min o Pol. Kəni Pol təfaki e lah kotəuvir. ¹⁰ Nətəmi
ikīn əha, kəmotəfa natimnati tepət kəm timah. Nian inautol
əpenə-penə məmə iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah

natimnati mine nauəniən əpəha e negəu iətəm otasiru e timah e suaru.

Pol təmuvən Rom

¹¹ İəmotatig ikin əha motos məuiğ kisil, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm təməhluaiğ e nitəni əha e nian rəha nətəpuian. E nohli negəu əha, kəməfu aupən narmi uhğin mil əha mil-mil mil, nərgi lau u Kasto mine Polakis. ¹² İəməhuva əha taun Saerakus əpəha nitəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kisil. ¹³ Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti min, nərgin u Retiam əpəha nitəni Itali. Kəni lauig lan, nımətagi iasipesi tinatelel nati, kəni iəkohiet motaiu o nian keiu, motələs=pən nati əpəha Puteoli. ¹⁴ İkin əha iəmoteruh piatah min nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e İesu. Kəni kotətapuəh məmə oikotatig itimah min ilah o nəfakiən kətiəh. Kəni uərisig iəmotaliuək əmə məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotaliuək lan mohiet=pa Rom.

¹⁵ Kəni nian piatah min iətəm kəutəfaki əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəğ əpəha Apias, taun kəti katol makit ikin. İkin əha, hotel kisil əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təməni-vivi Uhğin, kəni nikin təmagiən məri məriauəh. ¹⁶ Nian iə mohiet=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə Pol otətətig pişin əmə e nımə kəti, pəh soldia kəti tateh.

Pol təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhğin əpəha Rom

¹⁷ Tinos nian kisil, kəni Pol tahli=pən nəghatiən kəm nətəmi asoli min rəha İsrəl məmə okəhuva o nəghatiən kəti. Nian kəməhuva, kəni təməni pətigəm kəm lah məmə, “Piak min, iəu iəməsoliən nati kəti tərəh e nətəm imatah ikin, mine kastim rəhatah iətəm tıpitah min kəmutəğətun itah lan aupən. Mətəu nətəm Jerusiləm kəmotaskəlim iəu kləfən iəu kəm nətəm Rom. ¹⁸ Kəni nətəm Rom kəmotətapuəh o nəghatiən tepət ohniəu. Mətəu kəməsoteruhiən nəghatiən kəti mine məmə oikimisi ohni. Kəni kətolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu. ¹⁹ Mətəu nətəm İsrəl ikin əha kəsətolkeikeiən. Kəni iəu aru əmə iəkətapuəh məmə iəkuva ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti suah u Sisə, mətəu iəsəniən nəghatiən kəti tərəh e nətəm imak min.

²⁰ “Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkətolkeikei məmə iəkəhli=pən nəghatiən o təmah məmə iəkəruh itəmah məghati lan nəuветin kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o İosmiəğəh əmə u, iətəm kitah nətəm İsrəl kəutəni məmə otəpanuva.”

²¹ Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, “İəsətosian nauəuə lan kəti mine iətəm təmsipən Jutiə. Kəni kitah min nəuvein

kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatiən kəhuva məmə kətəni nəghatiən tərəh nəuvein lam. ²² Mətəu iəkolkəikei məmə iəkətəu-to məmə rəham nətəligiən təhro lanu. Mətəu-inu iəkotəhrun məmə kinatəni rah nolian rəha nəfakiən u rəhatəmah əpəha ikin min rəfin.”

²³ Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatiən. Kəni e nian əha, ilah tepət min nətəm Isrel kəməhuva əha Pol tətətig ikin. Kəni in təməghati kəm lah e nian apiəpiə əha, mətəni-vivi kəm lah narməniğiən Rəha Uhgın. Kəni mətəni min Lou rəha Mosis mine iəni rəha Uhgın, məmə otiuvi ilah kəhuva o Iesu.

²⁴ Nəuvein kəmotətəu rəhan nəghatiən, motəni nıpəhriəniən lan. Mətəu nəuvein kəsotəniən nıpəhriəniən lan. ²⁵ Kəni minautorgəhu ilah min ilah minautol məmə okotagım min. Mətəu uərisig kohiet, Pol təni=pən nəghatiən kəti min kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm Narmin Rəha Uhgın təməfən kəm iəni rəha Uhgın u Aiseə məmə otəni pətigəm kəm tipitah min aupən, in təhruahru əmə. Uhgın təməni kəm iəni məmə,

²⁶ ‘Uvən məni pətigəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgın

iatəni məmə,

“Onəutətəu mətətəu mətətəu,
mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine.

Kəni onəkoteruh maüteruh maüteruh,
mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine.”

²⁷ In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.

Kəmotəsisig e matəlgilah mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,

okəsoteruhiən e nəhmtilah,

kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,

kəni nikilah təruru nəhruniən.

Kəni məsəhuvaieən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”

²⁸ Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Uhgın təmol suaru u rəhan o nosmiəgəhiən nətəmimi. Tinəuvən rəkis o Nanihluə min. Kəni nətəmi min əha okotətəlig e nəghatiən əha kəni motəni nıpəhriəniən lan.”*

³⁰ Kəni e nu keiu apiəpiə, Pol təmətətig əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nikin tətəgiən o nətəmimi min rəfin kətəhuva mətətəh. ³¹ In təməkeikei mətəni pətigəm narməniğiən Rəha Uhgın kəni mətəgətun əskasik ilah e nanusiən təuvir rəha İərməniği Iesu Kristo. Kəni suah kəti tike məmə otəniəhu o nəni pətigəmiən nəghatiən əha.

28:22 Uək 24:14 **28:27** Aes 6:9,10 * **28:28** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpın nəghatiən u mətəni məmə, “29 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, kəni kəmhiet, nətəligiən rəhalah təman kətiəh kətiəh kəni məutorgəhu.”

Rom

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Rom

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Rom

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol tətəi məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in tapanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos mənəi kəti o nəfəniən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihluə* min tepət, mətəu nətəm Isrel tepət min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Uərisig Pol tatuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətei nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuniən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihluə min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiah əmə e niməfaki rəha Uhgın.

Pol təmənəi təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, u iəu slef rəha Kristo İesu†. Uhgın təmauin lak məmə iəu aposil, kəni təmitəpın məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan. ² Nanusiən təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətei=pən e Nauəuə Rəha Uhgın. ³⁻⁴ Nanusiən təuvir əha tətəghati e Nətin, İesu Kristo rəhatah İərmənig. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimis, kəni Uhgın təməgətun məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgın, nian təmosmiəgəh in e nimisiən e nəsanəniən e uək rəha Narmın Asim. ⁵ E Kristo, Uhgın təmol təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkəuin e nətəmimi e niki Nanihluə‡ mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni nıpəhrəniən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuiən. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi İesu. ⁶ Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgın təmauin e təmah məmə itəmah rəha İesu Kristo.

⁷ Kəni rəueiu iəkətei nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgın tolkeikei itəmah, kəni təmauin e təmah məmə rəhan.

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. † **1:1** Afın-to “İesu” e tiksınəri. **1:1** Uək 9:15 **1:2** Rom 16:25-26 ‡ **1:5** Nəghatiən u “Nanihluə” tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. **1:5** Uək 26:16-18; Kəl 2:7-9

Pəh Uhgın Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu Krısto okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

⁸ Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgın o təmah rəfin agin, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niiftəni kəmotətəu nanusiən e nəhatətəian rəhatəmah. Natimnati iətəm İesu Krısto təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgın. ⁹ Kəni Uhgın təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluian e təmah. İatol pik uək rəhan e nikik ərəfin o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Nətin. ¹⁰ İəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligiən pəhriən rəha Uhgın, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən.

¹¹ İəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm təmah nəuviriən kəti rəha Uhgın məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmın min, ¹² tol lanu, nəhatətəian rəhatəmah təhrun nasiruiən lak, kəni rəhak min təhrun nasiruiən e təmah.

¹³ Piak min mine nəuvirik min, təuvir məmə nəkotəhrun məmə nian tepət, rəhak nətəligiən təhti məmə iəkuvnə məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət tətəhtipəsik lak o nuvnəian. İəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihluə min ikin pisin pisin min. ¹⁴ İəkəkeikei məni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatig ikin min Rom tətərmənig ikin, mine iki pisin min rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mine ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətigəm kəm lah rəfin. ¹⁵ Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah min əpəha Rom.

¹⁶ İətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis aginiən o nanusiən təuvir. İəsaulisiən mətəu-inu nanusiən təuvir in nəsanəniən rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan, təmaupən muva o nətəm İsrəl, uərisig ko, o Nanihluə min. ¹⁷ Tol lanəha, e nanusiən təuvir, Uhgın təmol əpu suaru rəhan məmə Uhgın tətəfən rəhan əmə nəhruahruian kəm nətəmimi. E nəhatətəian əmə, Uhgın tatol məmə nətəmimi kəhuva motəhruahru e nəhmtin. Kəni inu təhmen e Nauəuə rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəian rəhalah, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin.”

*Niəməha tatol Uhgın
o təfagə tərəh rəfin*

18 Mätəu Uhgın e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mine nalpinian o nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuian mautil noliən tərəh min rəhalah. İlah kəutəhtul pəsıg e nıpəhrıanıən rəha Uhgın e noliən tərəh min rəhalah, 19 mätəu-inu ilah kotəhrun neruhıən əhruahru natımnati min rəfin iətəm nətəmimi kotəhrun nəhrunıən Uhgın lan. Tol lanəha mätəu-inu Uhgın aru təməgətun əhruahru ilah lan. 20 Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruıən Uhgın e nəhmtılah. Mätəu təmətəuıın e nıan təmöl neai, mine nıftəni, mine natımnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhıən e nəhmtılah, natımnati rəfin iətəm in təmöl, kəni tol lanəha, kotəhrun neruhıən rəhan nəsanəniən iətəm tatuvən əmə lanko nıun tıkə, mine nıpəhrıanıən məmə in Uhgın, kəni motəhrun nəhrunıən məmə Uhgın in təhro lanu. O nati əha, iətəmimi kəti tıkə iətəm təhrun nəniən məmə in təruru məmə Uhgın təhro lanu.

21 Tol lanəha mätəu-inu, nati əpnapın ilah kəmotəhrun Uhgın tıpət nəuan nəuıetin, mätəu kəmotəpəh nısiıən məmə in Uhgın, kəni məsötəniən kəm in məmə nıkilah tagıən o natımnati in təmöl kəm lah. Mätəu nıkilah təmətəhti nətəligıən alməli min məmə Uhgın təhro lanu, kəni nətəligıən rəhalah təmıva mapınəpu, mınotəruru suaru iətəm Uhgın tolkeikei məmə okotəhrun. 22 Nati əpnapın ilah kəutəni məmə ilah koteinatıg, mätəu ilah kəməhuva nalməli min, 23 kəni kəmotəpəh nəfakıən kəm Uhgın iətəm rəhan nepətıən təhəgəhəg, kəni otəsımısiən məmnəmıtiən, kəni tətətig itulin. Kəni mınəutətəuıın məutəfaki kəm narmı nati min iətəm təhmen e nətəmimi u okotımis motəmnəmıt nıan kəti, uə təhmen e mənıg min, uə nati mıəgəh min kəutalıuək uə kəutəlkəu.

24 O nati u, Uhgın təməpəh ilah megəhan e lah məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərəh min nıkilah tolkeikei məmə okotol e nıpətılah. Tol lanəha, ilah kəmotol noliən min e nıpətılah iətəm tol əmə nıulısiən. 25 İlah kəmotəpəh nıpəhrıanıən rəha Uhgın motaskəlım neıuəıən, kəni məutəfaki mautil uək kəm natımnati tıpət iətəm Uhgın təmöl, mätəu kəmotəpəh nəfakıən kəm Uhgın. Mätəu pəh kitah kotəni-vıvi in nıan rəfin naunun tıkə. Əuəh.

26 O noliən min əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhgın, təməpəh ilah, megəhan=pən e lah məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərəh min iətəm nıkilah tolkeikei məmə okotol e nıpətılah iətəm tol nıulısiən əmə. Nati əpnapın nıpətan min, mätəu ilah kəutəpəh nıtəu-pəniən rəhalah nəman, mautil aru ilah min, kəni nati u in nati pısiın e inu Uhgın təmələhu. 27 Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nəman min, ilah kəutəpəh nıtıən

rəhalah nıpətan mın, mautolkeikei pik nəman pisin mın. İlah kautit aru ilah mın iətəm tol naulisiən. Kəni Uhgın təməfən nalpiniən əhruahru kəm lah o rəhalah nolıən tərəh agın mın.

²⁸ Kəni nati kəti mın. Mətəu-inu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, in təməpəh ilah megəhan=pən e lah məmə rəhalah nətəligiən təsəhruniən məmə nati kəti in təuvir uə nati kəti in tərəh, kəni megəhan=pən məmə okotol nati iətəm təsəhruahruıən məmə okotol.

²⁹ Nıkilah təməriauəh e nolıən tərəh pisin pisin rəfin, kəni ilah navərəs, kəni ilah kəutəsəl e suaru o nərəkiniən nətəmimi. Kəni nıkilah təməriauəh e nolıən tərəh mın əha: ilah kautetet nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kautol natimnati iətəm kautiuvı=pa niəməha, ilah neiuə, ilah kautol tərəh kəm nətəmimi. İlah kəutəni nıkalı nətəmimi, ³⁰ mautəni rah nətəmimi, ilah kəutəməki e Uhgın, ilah nəgət-rəkis, ilah nəfəri məutəghati əfəri. İlah kəutəsəl e suaru o nolıən təfagə tərəh mın iətəm nətəmimi kəsotəhrun əhanəhiən. İlah mautəhti nəuia tatə mine məmə.

³¹ Nıkilah təsəhtiən nati, ilah nəghati pik, nolkeikeiən rəhalah tikə o nətəmimi, kəni nati əpnəpin ilah aru əmə nəuvein, ko təsətəligiən e nasəkıən o nasiruiən e nətəmimi.

³² İlah kotəhrun pau nəghatiən əhruahru rəha Uhgın iətəm tətəni məmə nətəmimi mın u kautol nolıən mın əha, kotəkeikei mohmis. Mətəu ilah kəutəkeikei e nolıən mın əha, kəni ilah kautol nolıən tərəh tapirəkis nati əha, nıkilah tagiən o nətəmimi mın nəuvein mın nətəm kautol nolıən tərəh mın əha, kəni məutəfəri rəhalah nətəligiən məmə okotol.

2

Uhgın otələhu nəghatiən o nakiliən təfagə tərəh

¹ Tol lanəha, nati əpnəpin itəmah nətəmimi nak, nəmə nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kəti o nolıən tərəh kəti rəhan,* mətəu nəkotakil motələhu aru nəghatiən rəhatəmah. Kəni rəhatəmah nəghatiən tikə o nuhalpiniən, mətəu itəmah nətəm nautol lanəha, nautol nolıən tərəh mın təhmen-əhmen əmə e lah.† ² Kəni kitah kotəhrun məmə nian Uhgın tətakil mətələhu nəghatiən kəm nətəmimi nətəm kautol nolıən mın əha iətəm iəməni rəkis u, rəhan nəghatiən in təhruahru əmə.

³ Tol lanəha, nian itəmah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha nətəmimi o nərahıən rəhalah, mətəu itəmah nautol nolıən

1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 * **2:1** Nətəm İsrel kəmotəni məmə Nanihlua mın, ilah rəfin nətəm kotərəh mətəu-inu Nanihlua mın kəsotosiən Lou rəha Mosis.

2:1 Mat 7:1-2; Jon 8:7 † **2:1** Fes mın u e 2:1-3:8, Pol tətəghati əhruahru kəm nətəm İsrel. Tətəghati e nolıən rəhalah iətəm nıkilah təhti məmə kotəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah nətəm İsrel, kəni kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis. Kəni nətəligiən rəhalah məmə inu əmə təhmen məmə tatol ilah kotəhruahru.

əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhrun məmə ko nəsoṭagimian nian otakil mələhu nəghatian rəhatəmah. ⁴ ! Nīkitəmah təsəhti pikian nolian rəha Uhgīn! In tatol təuvir pik kəm təmah, kəni məsəməki uəhaiən e təmah, kəni rəhan nətəligian o təmah in təfəməh. Mətəu itəmah nautol nati əpnapin əmə e nolian təuvir min əha rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tatol nolian təuvir min kəm təmah məmə onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tərāh min.

⁵ Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkis, kəni məsotəuhlinian itəmah e rəhatəmah nolian tərāh min. Kəni o nati u, nautoriarun niəməha mine nalpinian rəha Uhgīn o təmah. Kəni nati əpnapin məmə nəsoṭeruhian niəməha mine nalpinian əha rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mine nalpinian rəhan nian Uhgīn otol əpu rəhan nələhuiən nəghatian iətəm təhruahru.

⁶ Kəni Uhgīn otəfən kəm nətəmimi kətiah kətiah titəu=pən əmə natimnati iətəm kəmotol. ⁷ Uhgīn otəfən nəmiəgəhian itulin kəm nətəmimi nətəm kautəhtul əskasik nian rəfin o nolian nati iətəm təhruahru. Nətəmimi min əha kəutalkut pik o nolian nati təuvir məmə Uhgīn otəfən kəm lah nəni-vivian, mine nisaiən, mine nəmiəgəhian iətəm naunun tikə. ⁸ Mətəu in otəfən rəhan niəməha mine nalpinian kəm nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nīkilah əmə tolkeikei, kəni məutəuhlin nəmtahlah e nīpəhriənian, kəni məutohtəu=pən nolian tərāh min. ⁹ Nətəmimi min rəfin nətəm kautol nolian tərāh, ilah okotos nərahian mine nian iəkis min. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko Nanihluə min.

¹⁰ Mətəu nətəmimi min rəfin nətəm kautol nolian təuvir, Uhgīn otəfən nəni-vivian, mine nisaiən, mine nəməlinuiən. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko, kəm Nanihluə min.

¹¹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin. Nati əpnapin ilah nətəm Isrel uə Nanihluə min, ilah rəfin okotos nati iətəm təhruahru o lah, inu nalpinian uə nəuvirian.

¹² Uhgīn otəfən nalpinian rəha Nanihluə min o nolian tərāh min rəhalah, nati əpnapin kəməsotian Lou u Uhgīn təməfən kəm Mosis. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmotos Lou, Uhgīn otakil rəhalah nolian tərāh min e nəghatian rəha Lou, kəni məfən nalpinian rəhalah lan. ¹³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətau* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgīn otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin. ¹⁴ Nīpəhriənian, Nanihluə min kəməsotian Lou rəha Mosis. Mətəu nian min nəuvein, kautohtəu=pən əmə rəhalah nətəligian mautil nati iətəm təhruahru, təhmen-əhmen əmə e inəha Lou tətəni. Inu tətəgəṭun məmə lou kəti

əha ikin e nikilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mine nati iətəm in təsəhruahruian, nati əpnəpən ilah kəsotosian Lou rəha Mosis. ¹⁵ Ilah kotəhrun məmə nīpəti Lou əha ikin rəha Uhgīn e nikilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvir, kəni nikilah tətəhti məmə, “nolian u təuvir.” Kəni nian tepət, kautol nolian tərāh, kəni nikilah tətəhti məmə, “nolian u tərāh.”

¹⁶ Əuəh, nian kəti otəpanuva pəhriən iətəm Uhgīn otəni məmə Iesu Kristo otakil muh mələhu nəghatian rəha nətəmimi rəfin o nolian min iətəm nətəmimi kotəhrun neruhian, mine nolian min mine nətəligian oneuən min. Iətəni nəghatian u kəm nətəmimi nian iətəni pətīgəm nanusian təuvir.

Nətəm Isrel mine Lou rəha Mosis

¹⁷ Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni məmə itəmah nətəm Isrel mətəfəri lan, kəni mətəhğəl=pən e Lou məmə in suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhian itəmah lan, kəni mətəghati əuvsan məmə itəmah əmə nəkotəhrun Uhgīn, kəni in təhrun min əmə itəmah. ¹⁸ Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkis nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni itəmah nəkotəhrun suaru iətəm təhruahru vivi mətəu-inu Lou təməgətun itəmah lan. ¹⁹ Itəmah nautəni pīk məmə nautit nətəmi nəhmtilah təpis, kəni itəmah nəutasiağəpən suaru rəha nətəmimi kəutaliuək tapinəpu ikin, ²⁰ kəni mətəgətun nanməli min mine kəlkələh min.‡ Nautəni lanəha mətəu-inu itəmah nautos Lou iətəm nəhrunian mine nīpəhriənian rəfin kəutatig lan.

²¹ Təuvir əmə nəutəgətun nətəmimi pisin pisin min. ?Mətəu təhro nəotəgətun aruiən itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə nətəmimi okəsotakləhian. ?Mətəu təhro nəutakləh? ²² Itəmah nəutəgətun məmə okəsakləhian e pətan. ?Mətəu təhro itəmah nəutakləh e pətan? Nautəməki e narmi nati min kəmətəi e nigī. ?Mətəu təhro nəutakləh e natimnati e niməfaki rəha narmi nati min? ²³ Nəutəghati əfəri e Lou. ?Mətəu təhro nəutatgəhli Lou mətərəkīn nərgi Uhgīn? ²⁴ Inu təhmen e Lou Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “!Nətəm Isrel! Nanihluə min kəutəni rah nərgi Uhgīn o nolian tərāh rəhatəmah.”

²⁵ Nolian rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvir, mətəu in otəuvir əmə nəmə nətītəu=pən Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah. ²⁶ Nəmə Ianihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatītəu=pən Lou, Uhgīn oteruh suah kəha məmə kīnəhgi=pən rəkis, inəha in rəhan iətəmimi. ²⁷ Kəni

2:14 Uək 10:35 ‡ **2:20** Nian Pol tətəni “nətəmi nəhmtilah təpis,” mine “nanməli min,” mine “kəlkələh min,” in tətəghati e Nanihluə min iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol nolian min əha. **2:20** 2Tim 3:5 **2:21** Mat 23:3-4 **2:24** Aes 52:5 **2:26** Kəl 5:6

nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nipətilah, mətəu kau-tohtəu=pən Lou, ilah okotakil motuh motələhu nəghatiən rəhatəmāh mətəu-inu, nati əpnapin nəmotos pau Lou iətəm kəmətəi, kəni kəməhgi=pən itəmāh, mətəu nəutəhti Lou.

²⁸ Nəmə iətəmi kəti təmol nolian rəha nətəm Isrel, təsoliən məmə in təmuva iətəm Isrel pəhriən. Kəni nolian pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nipətin. ²⁹ Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e nikin. Kəni nolian pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha niki iətəmimi iətəm Narmīn əmə Rəha Uhgīn tatol, mətəu Lou təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kautəfəri nərgi iətəmi əha, mətəu Uhgīn əmə təfəri nərgin.

3

Nian rəfin Uhgīn tatol rəhan nəghatiən

¹ Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “? Nəmə nipəti nəhgi-pəniən suah kəti e nolian rəha nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti rəha nipətin, kəni təhro nəutəni məmə nəhgi-pəniən u in nati agin kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” ² !Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətəm Isrel, in nati təuvir agin e nolian mīn rəfin! Nati tətəupən, Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmilah, nəghatiən əhruahru rəhan. ³ In nipəhriən iən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgīn. Mətəu nolian rəhalah təsoliən məmə Uhgīn otəsoliən rəhan nəghatiən. ⁴ !Kəpə! Nati əpnapin nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəuteiuə, mətəu Uhgīn təseiuiəiən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgīn, tətəghati e Uhgīn mətəni mīn lanu məmə, “Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik nəkəhruahru.

Nian nətəmimi okotakil rəham nolian mīn, motəni məmə nəmol nolian tərəh mīn, mətəu ik onəkol win e nəghatiən rəhalah.”

⁵ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətəmimi əmə tol lanku lanu məmə, “Nətəmimi kauteruh məmə kitah kautol təfagə tərəh mīn, kəni uərisig mauteruh məmə Uhgīn in təhruahru agin. Tol lanu lan, təfagə tərəh mīn rəhatah tətəgətun nəhruahru iən rəha Uhgīn, kəni in nati təuvir məmə nətəmimi kauteruh nəhruahru iən rəha Uhgīn. Tol lanu, təsəhmeniən məmə Uhgīn otakil itimāh mol nalpiniən kəm timah o təfagə tərəh mīn rəhatimāh mətəu-inu təfagə tərəh mīn rəhatimāh kəutəgətun rəhan nəhruahru iən.” ⁶ !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmə rəha Uhgīn. Kəni nətəligiən əha in neiuiəiən! ? Nəmə nətəligiən əha in nipəhriən iən, kəni Uhgīn otəhro mīn lanu makil muh mələhu

nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhrun məmə in otol)?

⁷ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə iəkeiuə, kəni rəhak neiuəiən otəgətun məmə Uhgīn tətəni əmə nīpəhriənīən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol təfagə tərəh?” ⁸ Mətəu iəu iətəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən alməli min lanəha, nətəmimi kotəhrun nəniən məmə, “Pəh kotol nolīən tərəh min məmə rəhatah min nolīən tərəh min okotəuə e nəuviriən.” Mətəu nəghatiən u tərəh. Nīpəhriənīən, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiuə məmə iəu iətəghati mətitəu=pən nətəligiən alməli min lanəha. Uhgīn otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

*Iətəmi kəti tikə
in təhruahru vivi agin*

⁹ ? Kəni təhro? ? Kitah okotəni məmə nak əha rəueiu? *
? Nīkitəmah təhti məmə Uhgīn otol təuvir kəm nətəm Is-
rel mapirəkis Nanihluə min? ! Kəpə! Iəməni rəkis məmə
nəsanəniən rəha təfagə tərəh tətarməniğ e nətəmimi rəfin,
nətəm Isrel mine Nanihluə min. ¹⁰ Inu təhmen e Nauəuə Rəha
Uhgīn iətəm tətəni məmə,

“Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agin mine uəha tikə;

¹¹ Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,
iətəmi kəti tikə iətəm tətəsəl e Uhgīn.

¹² Nətəmimi min rəfin agin kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgīn,
ilah kəsotəhruniən nolīən nati kəti o nolīən nəuia Uhgīn,
iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agin mine uəha
tikə.”

¹³ “Nəghatiən rəhalah təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm
təməuag,

Narmilah təriəuəh e neiuəiən.”

“Poesin rəha sineik tatsipən e nohlilah.”

¹⁴ “Nohlilah təriəuəh e nəuiəkəniən mine nəghatiən arfu.”

¹⁵ “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;

¹⁶ ikin min rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkin natimnati,
kəni mautil nətəmimi kautətəu tərəh,

¹⁷ kəni ilah kotəruru agin suaru rəha nəməlinuiən.”

¹⁸ “Ilah kəsotəginīən e Uhgīn, kəni nisīaiən rəhan tikə agin e
nətəligiən rəhalah.”

¹⁹ Kitah kotəhrun məmə natimnati min rəfin iətəm Lou
tətəni, in rəha nətəmi min u Uhgīn təməfən Lou kəm lah. Tol

* **3:9** Rəueiu Pol tətəni nəghatiən kəti min e nətapuəhiən rəha fes 1, “?Kəni o nati
nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” **3:9** Rom 1:18-2:24; 3:23

3:12 Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20 **3:13** Sam 5:9 **3:13** Sam 140:3 **3:14**
Sam 10:7 **3:17** Aes 59:8 **3:18** Sam 36:1

lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgın otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mine Nanihluə mīn, okotəkeikei motəhtul aupən e nəhmti Uhgın məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah. ²⁰ Tol lanəha, iətəmimi tikə aɡin iətəm Uhgın otəni pətigəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin kotəhrun məmə kitah nol təfagə tərəh.

*Nəhruahruian
e nəhmti Uhgın tətuvə e nəhatətəian əmə*

²¹ Mətəu rəueiu, Uhgın tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatiən mīn e Lou, mine nəghatiən rəha iəni mīn aupən, kəutəghati e suaru pişin əha rəha Uhgın. ²² Uhgın tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgın otol kəm nətəmimi mīn rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi mīn rəfin kotəhmen-əhmen əmə, ²³ mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərəh kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruian rəha Uhgın iətəm təuvir məhagəhag, ²⁴ kəni e nəuviriən rəhan, Uhgın tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkəuiən rəhan. Ilah kəsotətəouiən nati kəti məsotoliən nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəu suaru rəhalah, mitis ilah e təfagə tərəh mīn rəhalah e nīmisiən rəhan.

²⁵ Uhgın təmahli=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalpiniən mine niəməha rəhan o təfagə tərəh mīn, nian nira Kristo təmaiu. Kəni Uhgın təmafəl təfagə tərəh mīn rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimis o lah. Uhgın təmol suaru əha məmə otəgətun məmə rəhan noliən in təhruahru aɡin, mətəu-inu e nətəligiən əfəməh rəhan, in təsoliən nalpiniən o təfagə tərəh mīn iətəm nətəmimi kəmotol aupən. ²⁶ Təmol lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə noliən rəhan in təhruahru. In təməsalu əməiən e təfagə tərəh mīn, mətəu təmahli=pa Iesu məmə in otos nalpiniən o təfagə tərəh mīn. Kəni Uhgın aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e nəhmtin.

²⁷ ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsaniən o nati kəti iətəm təmol, məmə in təhruahru e nəhmti Uhgın, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əuvsaniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəian əmə rəhan. ²⁸ Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlim əskasik nətəligiən məmə

iätəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgın e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e nitəu-pəniən Lou.

²⁹ Uhgın, in səniəmə Uhgın rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgın min rəha Nanihluə min, ³⁰ mətəu-inu Uhgın kətiəh əmə, iätəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihluə min. ³¹ ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpnəpın? !Kəpəl! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgın, kəni e nolien əha, kau-tohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhgın təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən

¹ Epraham in nəukəti nəuaniləuis min rəha Isrel aupən.* Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruian e nəhmti Uhgın. ²⁻³ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” Tol lanəha, Uhgın təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha nolien təuvir min rəha Epraham. Nəmə nolien təuvir min in suaru rəha nəhruahruian, kəni Epraham təhruan nagət əfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgın, ko Epraham təsəfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgın, ko Epraham təsəfəriən o nati kəti.

⁴ Nian iätəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan iərmənig təsəniən məmə rəhan nətəouiən in neaniən kəti kəm in, mətəu iərmənig təkeikei məfən nətəouiən o rəhan uək.

⁵ Mətəu kitah kəsotolien uək məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgın, kəni in tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəiən. Uhgın pisin əmə in tatol nətəmimi min u kotərah kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin. ⁶ Tefit in min təməghati e nati u nian in təməni pətigəm məmə nəuvirien pəhriən tatuvən o iätəmimi iätəm Uhgın tətəni məmə in təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e nolien təuvir iätəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,

⁷ “Nəuvirien pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgın təməfəl rəhalah nolien tərəh, kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərəh.

⁸ Nəuvirien pəhriən tatuvən o iətəmi u Iərmənig təsaskəlīmian e nikin rəhan təfagə tərəh.”

3:29 Rom 10:12 **3:30** Dut 6:4; Kəl 3:20 **3:31** Mat 5:17 * **4:1** E japtə u, Pol təmətəkeikei təməghati kəm nətəm Isrel məmə nolien rəha Uhgın o nolien nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu kəsəniən məmə e natimnati min iätəm ilah kautol. Uhgın təməfəri iätəmimi agin mil keiu, Epraham mine Tefit. Uhgın təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəiən rəhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kəl 3:6 **4:2-3** 1Kor 1:31 **4:8** Sam 32:1-2

⁹ Intəh. Kitah kəmotəgħtati e noliən təuvir min, kəni rəueiu kotəgħati e nəhgi-pəniən.

?Nikitəmah təhti məmə nəuviriən pəhriən əha in rəha nətəmi əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuviriən pəhriən əha, in min rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihluə min? Əuəh, rəha Nanihluə min. İəmatəni məmə, Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu e rəhan nəhatətəiən.

¹⁰ ? Kəni mətəu Uhgın təməni e nian pəhruvən məmə Epraham in təhruahru, nian kinəhgi=pən rəkis uə nian kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgın *təmaupən* məni lanəha, *uərisig* kəpanəhgi=pən.

¹¹ ? Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətəiən əmə iətəm təməgətun pəhriən məmə in tinəhruahru rəkis e nəhmti Uhgın e rəhan nəhatətəiən. *Tinəhruahru rəkis*, kəni *uərisig* kəmanəhgi=pən.

Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgın, kəni in tətəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. ¹² Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein min, ilah nətəm kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah tatə mətəu-inu ilah min kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəiən*. Aupən ikin, rəhalah tatə Epraham təmitəu=pən suaru u nian kəsəhgi=pən əhanəhiən.

¹³ Uhgın təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti. Mətəu Lou səniəmə suaru iətəm nəniəskasikiən u otuva mol nipəhriəniən lan. In otuva mol nipəhriəniən e nəhruahruieən iətəm təmsipən e suaru rəha nəhatətəiən. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətəva matol nipəhriəniən o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni suaru rəha nəhatətəiən in nati əpnəpin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati əpnəpin əmə lan. ¹⁵ Mətəu nəgħatiən u, in nipəhriəniən: Lou tətəni məmə nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın tatəvən o nətəmimi nətəm kəutatgəhli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi kəutatgəhli. Tol lanəha, noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın, kəni təsoliən məmə nəniəskasikiən otuva mol nipəhriəniən.

¹⁶ Tol lanəha, nəniəskasikiən tətəva matol nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah e suaru rəha nəhatətəiən məmə nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgın tətətuati lan kəm tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan nəniəskasikiən

in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham†, səniəmə rəha nətəmi min əmə u nətəm Uhgın təməfən Lou kəm lah, mətəu rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə. 17 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Iəmol ik nəkuva tiḗi nətəmimi tepət.” E nəhmti Uhgın, Epraham in rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgın iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəm kəmoħmis, kəni in təhrun noliən natimnati e nati aḡin tikə.

18 Uhgın təməniəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə rəha nəuaniləuis min tepət, kəni namipin min okotepət mo-tapirəkis. Kəni Epraham təmələhu=pən rəhan nətəligiən təkaskik e Uhgın məhatətə iəkis lan məmə nəghatiən rəhan, in nīpəhriəniən, nati əpnəpin in tiəkis aḡin məmə nəniəskasikiən otuva mol nīpəhriəniən. 19 Nəhatətəiən rəhan təseiuiuiən, nati əpnəpin in təhrun məmə nīpətin tinəuəhli minəhmen əmə o nīmisiən mətəu-inu rəhan nu iuəkir o uan-hanrit, kəni təhrun məmə Serə tinəpirəkis ikin katemək ikin kəni ko təseməkiən.

20 Epraham rəhan nəhatətəiən təməsauit-əuitiən e nəniəskasikiən rəha Uhgın. Nīpəhriəniən, rəhan nəhatətəiən təmeviə muva məskasik təhmin min, kəni mətəfən nəni-viviən kəm Uhgın. 21 In təməhrun vivi e nikin məmə Uhgın tatos nəsanəniən o noliən rəhan nəniəskasikiən tuva mol nīpəhriəniən. 22 O nati əha inəha, “Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” 23 Nəghatiən u iətəm tətəni məmə, “Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin,” kəməsətəiən məmə rəha Epraham pišin əmə, 24 mətəu kəmətəi min məmə rəhatah, iətəm Uhgın otəni məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə lan, inu Uhgın u təmosmiəgəh Iesu Iərməniḡ rəhatah e nīmisiən. 25 Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mīmisi o təfagə tərah min rəhatah, kəni Uhgın təmol in təmiəgəh min e nīmisiən məmə in otol suaru məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin.

5

Nəməlinuiən mine nəḡiəniən

1 Tol lanəha, Uhgın təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Krīsto təmol o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgın kəutatig e nəməlinuiən.

2 Kitah kəməutəhatətə e Iesu Krīsto, kəni in təmos itah kəhuva e nəhmti Uhgın məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgın təmətəuati

† 4:16 Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən. 4:16 Kəl 3:7 4:17 Jen 17:5 4:17 Jon 5:21 4:18 Jen 15:5 4:19 Jen 17:17 4:22 Jen 15:6 4:25 Rom 4:19 4:25 Aes 53:4-5

lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha, kəutatig lanəha rəueiu. Kəni kitah kotagiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi agin məmə okotos nepətiən əhagəhag rəha Uhgın. ³ Kəni nati kəti min, kitah kəutagiən əmə nian kəutatig e nian əskasik min mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik min kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərahien. ⁴ Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgın, nikin tagiən o tah. Kəni nian kotəhrun məmə Uhgın nikin tagiən o tah, kəni kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgın. ⁵ Kəni natimnati iətəm kautələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgın ohni, kotəhrun məmə okəhuva motol nipəhriənien mətəu-inu, in təməfa Narmin Rəhan kəm tah, kəni Narmin tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgın tərıauəh e nikitah.

⁶ Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, kəni Kristo təmimis o nosmiəgəhiən itah nətəm kotərah u kəsotisiaiən Uhgın. ⁷ E rəhak nətəligiən, in nati tiəkis agin məmə iətəmi kəti otegəhan məmə in otimis o iətəmi kəti min nati əpnəpın rəhan noliən təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimis o iətəmi kəti min iətəm rəhan noliən təuyir agin o nətəmimi. ⁸ Mətəu Uhgın təməgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah e noliən u məmə, nian kitah nətəmi kəmautol əhanəh təfagə tərah, kəni Kristo timis o tah.

⁹ Tol lanəha, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nira Kristo iətəm təmıu nian təmimis o tah. Kəni mətəu-inu nati u in nipəhriənien, kitah kotəhrun vivi məmə Kristo otosmiəgəh itah e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın e nunn nian. ¹⁰ Nian kəmautol tikimir kitah Uhgın, mətəu in təmol itah kəhuva rəhn-niəli min mətəu-inu Nətin təmimis. Kəni mətəu-inu təmol itah kəhuva rəhn-niəli min, nati kəti iətəm tapirəkis inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgın otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəhan, mətəu-inu Kristo tətəmiəgəh. ¹¹ Kəni nati kəti min, nikitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh kitah Uhgın e İərmənig rəhatah İesu Kristo, iətəm Uhgın təmıuvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli min.

Atəm təmıuvipa nimisiən, kəni Kristo təmos nəmiəgəhiən

¹² Aupən agin, suah u Atəm, təmol təfagə tərah, kəni tol lanəha, iətəmi kətiəh əmə u təmos təfagə tərah muva e nəhue niftəni. Kəni təfagə tərah təmələs nimisiən muva ikin. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohmis mətəu-inu ilah rəfin kautol təfagə tərah. ¹³ Nipəhriənien, nətəmimi kəmotol təfagə tərah uərisig Uhgın təmanəfa Lou. Uhgın in təməsakiliən rəhalah noliən məmə tərah, kəni məsətei rəkis-pəniən məmə rəhalah kəti təfagə, mətəu-inu e nian əha lou

tikə əhanəh məmə okotatgəhli. ¹⁴ Mətəu nati əpnapin Uhgin təməsətei rəkisiən təfagə tərəh min rəhalah, nətəmimi nətəm kəutatig e nian rəha Atəm mətəuarus=pa Mosis, ilah rəfin kəməhmis. Əuəh, nati əpnapin nətəmi min əha kəməsotoliən təfagə tərəh təhmen e təfagə tərəh rəha Atəm iətəm təməhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgin, mətəu ilah rəfin kəməhmis.*

E nolien min nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm təmuərisig lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm təmol, tatuvən o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo təmol tatuvən o nətəmimi rəfin. ¹⁵ Mətəu nati nak Uhgin təməfa tol pisin agin e təfagə tərəh rəha Atəm. Təfagə tərəh rəha suah kətiəh əmə u, Atəm, təmiuvi=pa nimisiən o nətəmimi tepət, kəni inu in nati asoli. Mətəu nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmean pik kəm nimənin nətəmimi tepət lan o nafəliən təfagə tərəh rəhalah, kəni nati əha təmuva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh əmə u, Iesu Kristo.

¹⁶ İəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmətuati lan kəm nətəmimi, in tol pisin agin e nəua təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmol təfagə tərəh kətiəh əmə, kəni Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos nalpiniən o rəhalah təfagə tərəh min. Mətəu uərisig, nati əpnapin nətəmimi tepət kəmautol təfagə tərəh tepət, əupən muvən mətəuarus rəueiu, kəni Uhgin təməfa nati təuvir agin kəm tah, kəni təmol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpiniən tikə. ¹⁷ Nipəhriəniən məmə təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, təmol nimisiən tətarməniğ e nətəmimi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi kətiəh əmə təmol, inu Iesu Kristo. Nətəmimi rəfin nətəm kautos nəuviriən rəha Uhgin iətəm in təmətuati əpnapin əmə lan kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgin tatol ilah kəutəhruahru e nəhmtin, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni ilah Kristo, okotarməniğ e natimnati rəfin.

¹⁸ Əuəh, təfagə tərəh kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkeikei motos nalpiniən. Kəni e nolien əhmen-əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suaru məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Kəni nəhruahruən əha, tatol məmə nətəmimi rəfin kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin. ¹⁹ Nətəmimi tepət kəməhuva nol təfagə tərəh min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgin. Mətəu nətəmimi tepət okəhuva

5:13 Rom 4:15 * 5:14 Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgin. Uərisig, nətəmimi kautol təfagə tərəh, mətəu Uhgin təməsəghati əhruahruən kəm lah təhmen e Atəm. 5:14 Jen 3 5:18 1Kor 15:22

motəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu iətəmi kəti min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgın.

²⁰ Uhgın təməfa Lou məmə təfagə tərəh otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun nolian tərəh min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərəh təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati əpnəpın əmə lan təmuva iahgin təhmin min mapirəkis, ²¹ məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərəh min. Təfagə tərəh təmətarmənig e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati lan kəm tah otarmənig, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni motos nəmiəgəhiən itulin e Iesu Kristo rəhatah İərmənig.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərəh ko təsəlis-ərainiən itah

¹ ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, “Təuvir məmə okotəkeikei əmə e nolian təfagə tərəh mətəu-inu Uhgın otəfa rəhan nəuviriən tepət min kəm tah lan.” ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u? * ² !Kəpə, təsəhruahruian! Nian təfagə tərəh tətalkut məmə otiuvi=pən itah tərəh ikin, kəni nikitah təkeikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəməhmis rəkis lan e təfagə tərəh, kəni ko kəsotoliən nəuiən rəueiu. ³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəgəgun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəməhmis kitah min, u nıpətin təni məmə nəmiəgəhiən rəhatah e nolian təfagə tərəh, in təmimis. ⁴ Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəməhmis, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgın Tatə təmosmiəgəh Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Kristo təmiəgəh min, kitah kotəhrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən vi.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e nolian iətəm Uhgın təmosmiəgəh in lan e nimisiən. ⁶ Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Kristo e nigı kəməluau, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəgəhiən rəha nolian əuas min məmə, otərəkin nolian əuas rəhatah iətəm tolkeikei pik təfagə tərəh, rəhatah nəmiəgəhiən rəha nolian əuas əha təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərəh otəsarmənig minian e tah, ⁷ mətəu-inu iətəmimi

5:19 Aes 53:11 **5:21** Rom 6:23 * **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm Isrel kəsotolkeikeian e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgın in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeian rəhan, mətəu səniəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. İlah kautəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnəpın əmə təfagə tərəh min! Konu, ilah kautəni məmə nətəligiən rəha Pol təsəhruahruian. **6:3** Kəl 3:27 **6:6** Kəl 5:24

iätəm təmimis, nəsanəniən rəha təfagə tərəh təsarməniğ minian lan.

⁸ Mətəu-inu kəmoħmīs kitah Kristo, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian iätəm təpanuva. ⁹ Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəhrun məmə Uħgin təmosmiəgəh Kristo e nīmisiən, kəni tol lanəha ko təsimis minian. Nīmisiən təsarməniğ minian lan. ¹⁰ In təmimis mau kətiəh əmə, kəni e nīmisiən rəhan təmos rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə tərəh. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu, kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in təməmiəgəh məmə otəfəri nərği Uħgin.

¹¹ Kəni e noliən əhmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəmoħmīs e təfagə tərəh. Təfagə tərəh, rəhan nəsanəniən tikə o niuvi-pəniən itəmah. Mətəu e nəmiəgəhiən rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəutəmiəgəh e Uħgin mine noliən vi mətəu-inu nəmautol kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni noliən vi əha otləfəri nərği Uħgin.

¹² Tol lanəha, sotegəhanian məmə təfagə tərəh tətarməniğ e nipətītəmah u nautos rəueiu iätəm otəpanimis nian kəti. Sotegəhanian məmə onautol nəuia nətəligiən tərəh rəha nipətītəmah. ¹³ Kəni sotegəhan minian e nipətītəmah min məmə nautol təfagə tərəh lan. Mətəu otegəhan=pən e nəmiəgəhiən rəhatəmah rəfin kəm Uħgin, mətəu-inu itəmah nətəmimi nətəm Uħgin təməmkirəkis itəmah e nīmisiən məmki=pən itəmah e nəmiəgəhiən. Kəni otegəhan e nipətītəmah min məmə okotol noliən min iätəm kotəhruahru e nəhmti Uħgin. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh otəsarməniğiən e təmah mətəu-inu, nəsotətiğ aħgəliən Lou iätəm təsasiruiən e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərəh. Mətəu nəutətiğ aħgəl nəuviriən iätəm Uħgin tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in otasiru e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərəh.

Iol əhruiñ min rəha noliən əhruahru

¹⁵ ?Kəni rəueiu iətəni min məmə, kitah okotəhrəni? Nəmə iətəmi kəti otəni məmə, pəh okotol təfagə tərəh mətəu-inu, Lou təsarməniğiən e tah, mətəu nəuviriən əmə rəha Uħgin iätəm tətətuati lan kəm tah tətarməniğ e tah. !Kəpə, təsəhruahruin!†

¹⁶ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nian nəutegəhan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmə nautol nəuiən, kəni itəmah rəhan nol əhruiñ min, kəni itəmah nol əhruiñ min rəha iətəmi u nautol nəuiən. Suaru keiu o niəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva motəhmen e nol əhruiñ min rəha təfagə tərəh, kəni suaru u tatuvən o nīmisiən. Kəni e suaru kəti min, nəutəhuva

6:11 2Kor 5:15; Kəl 2:19

6:12 Jen 4:7

6:13 Rom 12:1

6:14 1Jon 3:6

† **6:15** Afin-to e futnot e Rom 6:1.

motəhmen e nol əhruiñ mĩn rəha nolian nəuia Uhgĩn, kəni suaru u tatuvən o nəhruahruian e nəhmti Uhgĩn.

17 Kitah kəutəni-vivi Uhgĩn məmə nati əpnapĩn aupən nəmautol motəhmen e nol əhruiñ mĩn rəha təfagə tərah, mətəu uərisig, nəmotəuhlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin nəgətunian iətəm iəmətəgətun itəmah lan. 18 Uhgĩn təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni təfagə tərah, rəhan nəsanənian tikə o narməniɡian e təmah. Kəni nəməhuva motəhmen e nol əhruiñ mĩn rəha nolian mĩn iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgĩn.

19 Iətəghati e nətəliɡian mĩn iətəm nətəmimi kotəhrun, inu iol əhruiñ mĩne iətəmi asoli, mətəu-inu nətəliɡian rəhatəmah təsəhmenian o nəhrunian natimnati rəha Uhgĩn. Aupən ikin, nəmotegəhan e nipətəmah məmə ilah iol əhruiñ rəha nolian mĩn iətəm tatol naulisian əmə, mĩne iol əhruiñ rəha nərahian iətəm tətəri təpət. Mətəu rəueiu otegəhan=pən e lah məmə ilah iol əhruiñ rəha nolian iətəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmimi nətəm Uhgĩn təmələhu kalin rəkis məmə rəhan mĩn.

20 Nian itəmah nəmautol iol əhruiñ rəha təfagə tərah, nolian iətəm təhruahru e nəhmti Uhgĩn təsarməniɡian e təmah. 21 ? Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəɡəhian rəhatəmah e nolian tərah mĩn iətəm nətaulis ohni əha rəueiu? ! Nəuan nolian tərah mĩn əha, in nimisian əmə! 22 Mətəu rəueiu, Uhgĩn təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni nəməhuva iol əhruiñ mĩn rəhan, kəni nəuan nəuviriən iətəm nəutəhli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmimi rəha Uhgĩn e nikitəmah rəfin. Kəni uərisig lan, onautos nəmiəɡəhian itulin. 23 Tol lanəha, mətəu-inu nətəouiən rəha təfagə tərah in nimisian, mətəu neanian rəha Uhgĩn in nəmiəɡəhian itulin e Kristo Iesu rəhatah Iərməniɡ, kəni Uhgĩn tətəan ərəfin nəmiəɡəhian itulin u e nikin aɡian.

7

Lou təsarməniɡian e tah

1 Piak mĩn mĩne nəuviniɡ mĩn. Itəmah nəkotəhrun nolian rəha lou. Lou mĩn kəutərməniɡ e nətəmimi nian ilah kəutəmiəɡəh əmə. 2 Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha iərman nian in tətəmiəɡəh. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlim minian pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən minian iərman pişin kəti. 3 Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pişin kəti nian rəhan iərman tətəmiəɡəh əhanəh, kətəni məmə in tətərakin rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit təsaskəlim minian pətan əha, kəni nati əpnapĩn tatitəu=pən iərman pişin, in təsərakiniən rəhan iərman aupən.

⁴ Piak min mine nœuvinik min. E noliæn æhmen-æhmen æmæ, mætœu-inu ninotol kætiah itamah Kristo, tæhmen æmæ mæmæ itamah næmohmis itamah min e nigî kæmœluau. Kæni mætœu-inu næmohmis, Lou ræha Mosis tæsaskælim minian itamah æha ræueiu. Uhgîn tæmitis itamah o nitœu-pæniæn æhruahru natimnati ræfin agin e Lou mæmæ Uhgîn otosmiægæh itamah. Kæni itamah nækotæhmen=pæn æmæ e pætan kæti iætæm ræhan iærman in tæmimis, kæni ræueiu in tæsoliæn marit, kæni in tæhrun nitœu-pæniæn iærman pisin. Ræhatæmah iærman aupæn, in Lou. Mætœu ræueiu, itamah nœutohtœu=pæn iætæmi pisin u Kristo, iætæm Uhgîn tæmosmiægæh e nimisian. Kæni nœutohtœu=pæn in mæmæ nækotæuæ nœuan tœuvir, iætæm in noliæn tœuvir min iætæm kœutisiai Uhgîn.

⁵ Nian nætelligiæn tærah ræha iætæmimi* tætarmanig e tah, nætelligiæn tærah min ræhatah kautiuvi=pæn itah mæmæ okotol noliæn tærah min e nipætatah. Kæni nian Lou tætæni mæmæ okæsolian noliæn tærah min æha, tol mæmæ nikitah tæhtæti pik noliæn tærah min, kæni kautolkeikei mautol tæhmin noliæn tærah min. Tol lanæha, kæmotol tæfagæ tærah tepæt. Kæni nœua tæfagæ tærah min æha, in nimisian æmæ. ⁶ Mætœu ræueiu, kitah kæsotohtœu=pæn minian Lou ræha Mosis mæmæ okotos næmiægæhian itulin, mætœu-inu tæhmen æmæ mæmæ kitah kæmohmis e Lou æha. Kæni tol lanæha, Lou tæsarmæniagian e tah u ræueiu. Kæni ræueiu, kitah iol æhruin min ræha Uhgîn, mætœu kæsotohtœu-pæniæn suaru æuas o nitœu-pæniæn Lou iætæm in nati kæti æmæ iætæm kæmætei rækis, mætœu kœutohtœu=pæn suaru vi ræha Narmin Ræha Uhgîn.

Lou tatol mæmæ nætæmimi kautol tæfagæ tærah

⁷ ?Kæni ko, kitah okotæhræni? ?Lou in nati tærah mætœu-inu tatol mæmæ kitah kautol tæfagæ tærah? !Kæpæ, tæsæhruahruian! Mætœu pæhriæn, iæu iækæhrun æmæ mæmæ tæfagæ tærah tæhro lanu mætœu-inu Lou tætgætun iæu lan. Næmæ Lou in tæmæsenian mæmæ iæsolian noliæn ræha nolkeikeian nati kæti ræha iætæmi pisin, kæni ko iææhrunian noliæn æha mæmæ tæhro lanu.†

⁸ Mætœu tæfagæ tærah tæmaskælim næghatian ræha Lou, mol ræhan lan ioluæk, kæni tæmol mæmæ noliæn ræha nolkeikeian nati kæti ræha iætæmi pisin tæmuva tepæt e nikik. Mætœu næmæ Lou tæmikæ, kæni tæfagæ tærah ræhan næsanæniæn tæmikæ lanæha, tæhmen mæmæ tæmimis.

7:4 Rom 6:2,11 * **7:5** Nætæmimi ræfin kautol tæfagæ tærah mætœu-inu nætelligiæn tærah ræha iætæmimi tætatig e tah ræfin. Nætelligiæn tærah æha tatiuvi=pæn itah mæmæ kautol tæfagæ tærah. Ræhatah næsanæniæn tikæ mæmæ okæsolian tæfagæ tærah motol noliæn tœuvir. Uhgîn æmæ tæhrun næfaiæn nætelligiæn vi kæm tah. **7:6** Rom 8:2; 6:4

† **7:7** E næghatian min ræha fes 7:7-25, nian Pol tætæni "iæu," mætœu nipæti næghatian u mæmæ in tætgæhati e nætæmimi ræfin. **7:7** Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3

⁹ Aupæn ikin, nian iæmætæruuru æhanæh Lou, nikik tæsæhtian tæfagæ tærah ræhak, iæmætætig vivi æmæ. Mætæu nian iæmæhrun mæmæ Lou æha ikin, kæni næsanæniæn ræha tæfagæ tærah tæmuva mæmiægæh mæskasik, kæni inæhrun mæmæ inimis rækis, inæha iæu isæu o Uhgîn. ¹⁰ Kæni iæmeruh mæmæ Lou æha iætæm tæmuva mæmæ otol iætæmimi tæmiægæh, mætæu nipæhriænian tæmiuvi=pa æmæ nimisiæn. ¹¹ Tol lanæha mætæu-inu, tæfagæ tærah tæmaskælim næghatian ræha Lou, mol ræhan lan ioluæk, kæni tæmeiuæ lak. Nikik tæmæhti mæmæ næmæ iæmalkut o nitæu-pæniæn Lou ræha Mosis, kæni iækos næmiægæhian itulin. Mætæu inæruuru noliæn, kæni e næghatian ræha Lou, iækækeikei mimis o tæfagæ tærah min ræhak. ¹² Tol lanko, iæmægætun mæmæ Lou tasim tæmsipæn e Uhgîn, kæni næghatian min ræha Lou kæmotsipæn e Uhgîn motasim, motæhruahru, motæuvir motasiru e nætæmimi.

¹³ Kæni næmæ tæhro iætæmi kæti otæni mæmæ, “?Tæhro lanu mæmæ Lou in nati tæuvir kæti, mætæu tæmol mæmæ iæmimis, inæha iæu isæu o Uhgîn?” !Mætæu kæpæ, tææhruahruian! Nian iæmæhrun næghatian ræha Lou iætæm in tæuvir, nikik tæmuvæn o noliæn tæfagæ tærah, kæni iæu iæmol tæfagæ tærah iætæm næuan in nimisiæn. Tol lanæha, tæfagæ tærah tæmol mæmæ iækimis. Kæni ræueiu iækæhrun mæmæ noliæn tærah min ræhak, ilah tæfagæ tærah pæhriæn. Kæni nian iæmeruh næghatian ræha Lou, inæhrun mæmæ tæfagæ tærah in nati tærah agîn.

¹⁴ Kitah kotæhrun mæmæ Lou tæmsipæn e Uhgîn. Mætæu iæu, iæu iætæmimi æmæ. Kæni kætuati lak mæmæ iæu iol æhruin kæti, kæni tæfagæ tærah in ræhak iætæmi asoli. ¹⁵ Nian min næuvein, iææhrunian natimnati iætæm iatol, mætæu-inu nati tæuvir min iætæm iækolkeikei mæmæ iækol, iæsolian, mætæu iatol æmæ nati iætæm iæsolkeikeian. ¹⁶ Iækæhrun vivi mæmæ tæfagæ tærah iætæm iatol in nati tærah, kæni iæsolkeikeian mæmæ iækol. Kæni nian iætætæu tærah e nikik o tæfagæ tærah u, in næmtætian kæti mæmæ Lou tatol ræhan uæk, kæni Lou in nati tæuvir kæti. ¹⁷ Tol lanæha, sæniæmæ iæu iætæm iatol tæfagæ tærah min, mætæu noliæn ræha tæfagæ tærah iætæm tætætig e ræhak nætæligian nian ræfin, tatol mæmæ iækol noliæn tærah min. ¹⁸ Iækæhrun mæmæ nætæligian tærah ræhak otæsegæhianian mæmæ iækol nati tæuvir kæti. Iækæhrun in nipæhriænian mætæu-inu iækolkeikei mæmæ iækol nati iætæm tæuvir, mætæu ko iæsolian. ¹⁹ Nati nak iatol sæniæmæ in nati tæuvir iætæm iækolkeikei mæmæ iækol, mætæu iatol æmæ tæfagæ tærah iætæm iæsolkeikeian mæmæ iækol. ²⁰ Kæni næmæ iækol nati nak iætæm iæsolkeikeian mæmæ iækol, sæniæmæ iæu pæhriæn u iatol, mætæu tæfagæ tærah iætæm tætætig lak tatol.

²¹ Tol lanæha, iateruh mæmæ noliæn kæti tatol uæk e næmiægæhian ræhak nian ræfin. Noliæn æha tol lanæha mæmæ,

nian iəkolkeikei məmə iəkol nati təuvir, mətəu təfagə tərəh uəha iuəkir ohniəu tatiuvi=pən iəu e təfagə tərəh. ²² E nīkik rəfin, iəkolkeikei Lou rəha Uhgīn, ²³ mətəu iateruh min lou kəti min iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak iətəm tətəluagin ilau rəhak nəhruniən, məlis iəu, matol məmə iəu iol əhrui n rəha təfagə tərəh iətəm tatol uək e rəhak nəmiəgəhiən. ²⁴ ! Kəsi, iətətəu tərəh pik agin! Nipətik tolkeikei məmə iəkol təfagə tərəh. !Əui! ?Kəmə pəh otitis iəu e nolkeikeiən tərəh min əha iətəm tatit iəu e nimisiən mol iəu iətətiḡ isəu o Uhgīn? ²⁵ !Pəh kotəni-vivi Uhgīn. Iesu Kristo rəhatah Iərməniḡ in otol!

Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiən rəhak tol min lanu məmə, iəu iol əhrui n rəha Lou rəha Uhgīn e rəhak nətəliḡiən vi, mətəu e nətəliḡiən tərəh rəhak, iəu iol əhrui n rəha lou rəha təfagə tərəh.

8

Noliən rəha nitəu-pəniən Narmin Rəha Uhgīn

¹ Kəni nəua nəghatiən rəfin min əha tol min lanu lan, məmə Uhgīn tətəni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin mətəu-inu kəutəhatətə e nati iətəm Kristo təmol o tah. Kəni tol lanəha, Uhgīn ko təsuhien, kəni məsələhuiən nəghatiən məsoliən nalpiniən kəti rəha nətəmimi min u kəməhuva kətiəh ilah Kristo Iesu, ² mətəu-inu nəsanəniən rəha Narmin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmitis itah e nəsanəniən rəha təfagə tərəh mine nimisiən. ³ Lou təruru nitisiən lanəha itah, mol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn mətəu-inu, kitah nətəmimi əmə, kəni rəhatah nəsanəniən tikə o noliən nati iətəm Lou tətəni. !Mətəu nati iətəm Lou təruru noliən, Uhgīn təmol! Inu, təmahli=pa Nətin əhruahru kəni təmuva iətəmimi məhmen e tah.

Kəni Uhgīn təmakil muh mələhu nəghatiən mol nalpiniən o təfagə tərəh iətəm kitah nətəmimi rəfin kautol. In təmol lanəha nian təmol Nətin təmuva sakrifais o təfagə tərəh min rəfin rəhatah. ⁴ Uhgīn təmol lanəha məmə, nəghatiən əhruahru min rəha Lou okəhuva motol nipəhrieniən e nəmiəgəhiən rəhatah iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəliḡiən tərəh rəha iətəmimi, mətəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narmin Rəha Uhgīn tətəḡətun itah lan.

⁵ Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəliḡiən tərəh rəha iətəmimi, nətəliḡiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm nətəliḡiən tərəh rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mətəu nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgīn tolkeikei, nətəliḡiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narmin Rəha Uhgīn tolkeikei. ⁶ Nəmə nətəliḡiən tərəh rəha iətəmimi in tətərməniḡ lan, kəni iətəmi əha tatitəu=pən əmə suaru

rəha nimisiən. Mətəu nəmə Narmin Rəha Uhgın tətarmənig e rəhan nətəligiən, kəni iətəmi əha tatitəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən mine nəməlinuiən. ⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nətəligiən tərəh rəha iətəmi, tatol tikiəmir ilau Uhgın, mətəu-inu təsitəu-pəniən lou min rəha Uhgın, kəni in təruru agin nitəu-pəniən. ⁸ Nətəmi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən tərəh rəha iətəmi, ko kəsotoliən niki Uhgın tagiən.

⁹ Mətəu itəmah nəsohtəu-pəniən nətəligiən tərəh rəha iətəmi. Nipəhriənən məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgın tolkeiki. Iətəmi iətəm Narmin Rəha Kristo təsatigiən lan, in səniəmə iətəmi rəha Kristo. ¹⁰ Mətəu Kristo tətətig e təmah. Kəni nati əpnəpən nipətətəmah otəkeiki mimi o təfəgə tərəh, mətəu narmitəmah tətəmiəgəh mətəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. ¹¹ Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah, inu Narmin Rəha Uhgın u iətəm təmol Kristo Iesu təmiəgəh min e nimisiən. Nipəhriənən, nipətətəmah otimis nian kəti. Mətəu e Narmin Rəhan, Uhgın otəfinə min nəmiəgəhiən e nipətətəmah.

¹² Piak min mine nəuvinik min. Mətəu e natimnati min əha, kitah kotəkeiki motətig motohtəu=pən nati iətəm Uhgın tolkeiki, mətəu kəsotəligiən motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərəh rəha iətəmi tolkeiki məmə otol, ¹³ mətəu-inu nəmə nəkotətig motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərəh rəha iətəmi tolkeiki, nəkotəkeiki mohmīs. Mətəu nəmə e Narmin Rəha Uhgın nəkotuhamu noliən rəha iətəmi, kəni onəkotəmiəgəh, ¹⁴ mətəu-inu nətəmi rəfin nətəm Narmin Rəha Uhgın tatit ilah, ilah nenəti Uhgın min.

¹⁵ Itəmah nəkotəhrun məmə inu in nipəhriənən mətəu-inu Uhgın təməfinə Narmin Rəhan kəm təmah, kəni Narmin təsoliən itəmah nəkotəgin min e Uhgın, təhmen e iol əhruin nati kəti tətəgin e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mətəu Narmin rəhan təmol məmə Uhgın təməhli itəmah. Kəni Narmin tatol məmə kitah kotəhrun nənənən kəm Uhgın məmə, “!Ik rəhatimah tatə!” ¹⁶ Kəni Narmin aru Rəha Uhgın tətəni kəm narmitəmah məmə kitah nenəti Uhgın min. ¹⁷ Kəni mətəu-inu kitah nenətin min, kitah okotos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təmələhu kalin məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati min əha. Kitah kotəhrun məmə inu nipəhriənən mətəu-inu kitah kautətəu nəhməiən kitah min, kəni ko kotəhrun məmə Uhgın otəfa nisaiən kəm tah təhmen e iətəm otol e Kristo.

*Nepətiən əhagəhag
rəha Uhgın iətəm tətəva*

¹⁸ Iakəhrun məmə nahməiən iətəm kəutatig lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati əpnapin əmə nian Uhgın otol əpu nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah. ¹⁹ Nipəhriənien, natimnati rəfin iətəm Uhgın təmöl, inu niftəni mine natimnati iətəm kauteviə lan, mine neai, mine nati miəgəh min, ilah kəutəhtahnin motolkeikei pik məmə okoteruh nian iətəm Uhgın otol pətigəm məmə nenətin min u nipəh min.

²⁰ Kəutəsəl=pən lanəha mətəu-inu Uhgın təmöl məmə natimnati rəfin iətəm in təmöl, ilah kəutatig e nəhlmi nərahien, motəruru noliən uək təuvir min iətəm rəhalah aupən ikin. Ilah kəsotolkeikeien lanəha, mətəu in Uhgın iətəm təmöl lanəha e lah. Kəni in təmölkeikei məmə ilah okotələhu=pən rəhalah nuhuinien lan, ²¹ məmə in otitis ilah e nəmnəmitiən mine nimisiən iətəm ilah kəutatig pəhriən lan. Kəni in otitis ilah lanəha məmə in təhrun nəfəniən nepətiən əhagəhag kətiəh əmə kəm lah iətəm otəfən kəm nenətin min.

²² Kitah kotəhrun məmə aupən agin mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iətəm Uhgın təmöl, kəutasək təhmen e pətan kəti iətəm tətətəu nahməiən məmə otələs nətin. ²³ Kəni səniəmə natimnati min əmə iətəm Uhgın təmöl, ilah kəutasək lanəha. Mətəu kitah min kəutasək lanəha, nati əpnapin məmə Uhgın təməfa rəkis nati təuvir kəm tah, u Narmin Rəhan. Kəni Narmin in nəuветin rəha natimnati təuvir agin min iətəm Uhgın otəpanəfa nian kəti. Kəni rəueiu kəutəhtahnin e nian əhruahru məmə Uhgın otegəhan=pa ərəfin kəm tah natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otitis nipətita əuas min, məfa in vi min. ²⁴ Təmətuəuin e nian Uhgın təmosmiəgəh itah, kitah kəutələhu=pən əskasik rəhatah nuhuinien e natimnati min əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati min u. Nəmə kinotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni. ²⁵ Mətəu kəutələhu=pən rəhalah nuhuinien e nati kəti iətəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəligiən təfəməh mətəhtahnin mautəhtul əskasik.

²⁶ Kəni təhmen məmə noliən rəha nuhuinien əha tətəsiru e tah, Narmin Rəha Uhgın tətəsiru e tah e rəhatah nəpəouiən, təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmin Rəha Uhgın tətəni rəhatah lan nian kitah kəutehkimis e noliən kəti iətəm nəghatiən tikə lan. ²⁷ Kəni Uhgın iətəm in təhrun niki nətəmimi, in təhrun nati Narmin Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmin Rəhan tətəfaki e nəfaki min tatitəu=pən nətəligiən rəha Uhgın.

Nətəligiən rəha Uhgın

²⁸ Kitah kotəhrun məmə, Uhgın tatol məmə natimnati rəfin iətəm kəutəhuva, inko nati təuvir min mine natimnati

tərah m̄in, ilah rəfin kəutəhuva o nasiruiən e tah nətəm kotolkeikei Uhḡin, inu kitah nətəmimi nətəm in təmaūin e tah e nətəligiən rəhan. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən agin, Uhḡin tinitəpin rəkis itah, kəni e nian əha, in təməni məmə nolian rəhatah otuva məhmen e Nətin məmə nətəmimi tēpət okəhuva pian m̄in m̄ine nəuv̄in̄in m̄in, kəni in ilis e tah rəfin. ³⁰ Kəni kitah u in təmaupən məni məmə okəhuva rəhan, in təmaūin e tah. Kəni kitah u nətəm təmaūin e tah, in təmol itah kotəhruahru e nəhmt̄in. Kəni kitah u nətəm təmol itah kotəhruahru, in otəfəri məfən nis̄iāiən m̄ine nepət̄iən əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeiən asoli rəha Uhḡin

³¹ Natimnati m̄in rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhḡin in tətəhtul=pa e tah, matol natimnati rəfin məmə ilah natimnati təuvir m̄in e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnəpin əmə nəmə pəh tatol tikim̄ir kəm tah. ³² In təməsəgin̄iən o Nətin əhruahru məmə otimis o tah rəfin, mətəu in təmegəhan əmə lan. Kəni nəmə in təməfa Nətin kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati m̄in rəfin. ³³ ?Pəh təhrun nətə=pa m̄in nəghatiən kəti məmə kitah kəmotol tərah? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu, in Uhḡin iətəm təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpin. ³⁴ ?Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmə kitah kotəkeikei motos nalp̄iniən? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu Kristo Iesu təmimis o tah, kəni nati kəti m̄in, Uhḡin təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e n̄ikali Uhḡin maru, ikin ima nis̄iāiən m̄ine nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhḡin o tah.

³⁵ ?Nak təhrun nələs rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Kristo o tah? ?Nərah̄iən, uə nian iəkis m̄in, uə nərah̄iən iətəm nətəmimi kautol kəm tah, uə nəumis, uə rəhatah nautə tikə, uə ikin tasilə ikin, uə nətəmimi nətəm kəutərək̄in motohamu kitah? Kəpə. ! Nati kəti tikə! ³⁶ Nəmiəgəhiən rəhatah təhmen e nati Nauəuə Rəha Uhḡin tətəni məmə,
 “Uhḡin. Nian rəfin, nətəmimi kautolkeikei məmə okotohamu itimah o nərgəm.

Itimah iəkotəhmen e sipsip m̄in iətəm okohamu ilah.”

³⁷ Nipəhriən̄iən, e natimnati m̄in ərəfin əha, Kristo iətəm tolkeikei itah, tatol məmə kitah kotəpirəkis agin. ³⁸ Kəni iəkəhrun vivi agin məmə nati kəti tikə agin təhrun nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhḡin, inu nimisiən, uə nəmiəgəhiən, uə nagelo m̄in, uə iərm̄is m̄in, uə natimnati iətəm tətəuva əha rəueiu, uə natimnati iətəm otəpanuva, uə nəsanəniən m̄in rəfin, ³⁹ uə natimnati əpəha ilis, uə natimnati ipai agin, uə nati kəti e natimnati rəfin agin iətəm kotatig, ko ilah rəfin

kəsotəhrunian nos rəkisian itah e nolkeikeian rəha Uhgın iatəm kautos e İərmənig rəhatah Kristo İesu.

9

Pol təmolkeikei pik məmə nətəm İsrəl okotəhatətə e Kristo

¹ Kəni rəueiu iəkolkeikei məmə iəkəghati e rəhak mın nətəmimi u nətəm İsrəl, məmə ilah tepət kəmotəpəh Kristo.

Iatəni pəhriən mətəu-inu itımlau Kristo kətiəh əmə, iəseiuəian. Rəhak nətəligiən tətəni məmə nati u iətəni in nıpəhriənian, kəni Narmin Rəha Uhgın tətəgəhan lan. ² Nıkkik təmitəgit kəni mətahmə pik o lah nian rəfin. ³ Nəmə iəu iəkəhrun nosiən nalpinian mine niəməha rəha Uhgın, kəni inu otasiru e nətəmimak mın məmə okotəhatətə e Kristo, kəni nıkkik tagiən əmə. Nıpəhriənian, nıkkik tagiən nəmə Uhgın otos rəkis iəu e Kristo iatəm iəkolkeikei pik, nəmə in otasiru e nətəmimak mın məmə okotəhatətə lan. İəkəni nəghatiən u, “nətəmimak mın,” mətəu-inu e nıpətın, ilah nətəm İsrəl təhmen lak. ⁴ İlah nətəm İsrəl, kəni natimnati təuvır mın u rəhalah: Uhgın təməhli ilah məmə nenətın mın, kəni təmol əpu rəhan nepətiən əhagəhag kəm lah, kəni məfən mın nəniəskasikiən mın rəha nasiruiən,* kəni məfən mın Lou kəm lah, mine nəfakiən əpəha e Nimə Rəha Uhgın, mine nəniəskasikiən mın. ⁵ Kəni tıpilah mın, ilah nətəmi asoli mın rəha Uhgın əupən, kəni e nıpətın ikin, Kristo təmsipən e lah, kəni in Uhgın iatəm in ilis e natimnati rəfin, iatəm okotəni-vivi əmə kətan naunun tikə. Əuəh.†

Suaru iatəm Uhgın təmitəpın nətəmimi lan

⁶ Nətəm İsrəl kəməsotəhatətəian e Kristo, mətəu nolian əha təməsoliən məmə nəghatiən rəha Uhgın təmei.‡ Nətəmimi rəfin nətəm kəutəni məmə Jekəp in kəha tərəh rəhalah, ilah kəutəni məmə ilah nətəm İsrəl§. Mətəu səniəmə ilah rəfin u iatəm Uhgın tətəni məmə ilah nenətın mın, nətəmimi pəhriən rəha İsrəl. ⁷ Kəni e nolian əha inəha, ilah nətəm kəmotəpən e Epraham, ilah səniəmə nətəmi pəhriən rəha Epraham. Mətəu Uhgın təməni kəm Epraham məmə, “Namıpım əhruahru otsipən e nıra Aisək.” ⁸ Nıpəti nati u məmə, ilah u kəmotəpən e Epraham səniəmə ilah rəfin nenəti Uhgın mın. Mətəu nenəti

9:3 Eks 32:32 **9:4** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 * **9:4**

Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (İsrəl) Eks 19-24; (Fınehas) Nam 25:10-13; (Təfit) 2Saml 7:5-16; (İsrəl – in vi) Jer 31:31-34. † **9:5** İkin mın tepət e Niutestimin, Pol tətəni-vivi Uhgın nian təni məmə tətəuvin mın nıkin tətəhti in, təhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgın təmənıəskasik kəm Epraham, Aisək, mine Jekəp məmə namıpın tərəh mın rəhalahal okotos nəuviriən mın rəha Uhgın. Nəuviriən

mın əha kəməhuva pəhriən e İesu Kristo nian nətəmimi kəutəhatətə lan. § **9:6** İsrəl in nərgin kəti mın rəha Jekəp. **9:7** Jen 21:12

Uhgîn pəhriən, ilah nətəmimi nətəm kəmotair e nəniəskasikiən rəha Uhgîn. Kəni ilah u namipi Epraham pəhriən. ⁹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgîn təməni əskasik kəm Epraham lanu, “E nian əhruahru lanu e nu iətəm tətuvə, oiəkitalig=pa, kəni Serə tinələs rəkis nətīn kəti iərman.”

¹⁰ Mətəu nəghatiən təsoliən naunun u ikinu. Nəti Serə u Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə u Aisək, kəha tərah rəha nətəm Isrel. ¹¹ Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuair əhanəhiən, kəni məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvir uə tərah, Uhgîn təməni=pən nəghatiən kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatiən u tətəgətun vivi məmə Uhgîn tətītəpīn nətəmimi tatītəu=pən əmə rəhan nətəligiən, ¹² mətəu səniəmə kitah kəmotol nati təuvir kəti uə nati tərah kəti. Uhgîn təməni kəm Rəpekə məmə, “Nətim iətəmi asoli, otol əhruin kəm nətim in əkəku lan.” ¹³ Kəni inu tatītəu=pən əmə nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgîn iətəm tətəni məmə, “Iəmitəpīn Jekəp, mətəu iəməpəh Iso.”*

¹⁴ ? Okotəhrəni əha rəueiu? ? Okotəni məmə noliən rəha Uhgîn təsəhruahruin? ! Kəpə! Kotəhrun məmə in tatol təhruahru. ¹⁵ Uhgîn təməni kəm Mosis məmə, “Iəu pīsīn əmə iəkītəpīn nətəmimi nətəm oiəkəsək əhruin ilah, kəni iəu pīsīn əmə iəkītəpīn nətəmimi nətəm oiəkol nəuviriən kəm lah.”

¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nəniəskasikiən rəha Uhgîn o nati kəti iətəm kautol, təhmen məmə kautolkeikei pik in, uə təhmen məmə kitah kautol uək ohni, kəpə. Kautos əmə e nasəkəhruiin rəha Uhgîn. ¹⁷ E Nauəuə Rəha Uhgîn, in tətəni kəm Fero, kig rəha Ijip məmə, “Iəmləfəri ik o nati kətiəh əmə məmə nətəmimi okotafu rəhak nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, məmə nətəmimi okotəni pətigəm nərgək e nītənimtəni min rəfin.” ¹⁸ Kəni nīpəti nati u məmə, Uhgîn rəhan nasəkiən tətə o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otollanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otollanəha.

¹⁹ Məta nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, “Nəmə Uhgîn tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ? Kəni təhro Uhgîn tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərah?”

²⁰ Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətagət rəkis əsanən e nəghatiən rəha Uhgîn. Nīkitəmah

9:8 Kəl 4:23 **9:9** Jen 18:14 **9:12** Jen 25:23 * **9:13** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Imolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso.” Mətəu nīpətin məmə Uhgîn təmitəpīn Jekəp məmə in otol rəha nəniəskasikiən lan. **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** Eks 33:19 **9:16** Efəs 2:8 **9:17** Eks 9:16

tæhti-to. Nilosi nati kəmol e nəuanəriəpig[†], ko təsəniən kəm iətəmi təmol məmə, “Nəməhro mol iəu məmə iəkol lanu lan?”
²¹ Iətəmi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpig, in təhrun nosiən nəuanəriəpig kəti mol nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha noliən lafet, kəni kəti min rəha uək əpnəpin əmə.

²² Kəni Uhgīn təhrun nitəu-pəniən noliən əha e nətəmi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun noliən ilah məmə otərəkin ilah. In tolkeikei məmə otol pətigəm məmə niəməha tatol o təfagə tərəh, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmi nətəm kautol təfagə tərəh. Mətəu nati əpnəpin in tatol lanəha, rəhan nətəligiən təfəməh məsol uəhaiən nalpiniən kəm lah nətəm kautol məmə nikin otahmə. ²³ Rəhan nətəligiən təfəməh lanəha məmə in otol pətigəm nəuviriən asoli rəhan kəm nətəmi min u nətəm in tolkeikei məmə rəhan nasəkiən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah aupən aupən agin məmə ilah okotatig e nəuviriən rəha Uhgīn əpəha e negəu e neai. ²⁴ Inu kitah rəfin nətəm in təmitəpin, kəni səniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu Nanihluə min. ²⁵ Təhmen əmə e nati nak Uhgīn təməni e Nauəuə u rəha Hoseə məmə,

“Nətəmi min əha u səniəmə rəhak min nətəmi,
 iəkəu in e lah məmə, ‘rəhak min nətəmi.’

Kəni nətəmi nətəm iəməsolkeikeiən ilah aupən,
 iəkəu in e lah məmə, ‘nətəmi nətəm iəkolkeikei.’

²⁶ Kəni ikinu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, ‘Itəmah səniəmə rəhak min nətəmi,’
 nətəmi okotəu in e lah məmə, ‘Ilah nenəti Uhgīn iətəm tətəmiəgəh.’”

²⁷ Kəni iəni Aiseə tətətəghati e nətəm Isrel min e nian tətəni pətigəm məmə,

“Nati əpnəpin nəmə nətəm Isrel tepət təhmen e nipəkil e nikali nitəhi, mətəu Uhgīn otosmiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein, ²⁸ mətəu-inu Iərməni in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən o nəfəniən nalpiniən kəm nətəmi e nitənimtəni min.”

²⁹ Kəni təhmen e nəghatiən iətəm iəni Aiseə təməni aupən məmə,

“Nəmə Iərməni əsanən Pik Agin in təsəgəhaniən e tah məmə rəhatah kəti nərə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təmo-apis lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən

³⁰ ? Nipəti nəghatiən min u nak? Nipətin tol lanu məmə, Nanihluə min nətəm kəsotalkut əskasikiən məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgīn, Uhgīn təmol ilah kotəhruahru

[†] 9:20 Əpəha Isrel, kəmotol sospən mine pilet mine pətəl mine e nəuanəriəpig.

9:20 Aes 29:16; 45:9 9:21 Jer 18:6 9:25 Hos 2:23 9:26 Hos 1:10 9:28

Aes 10:22,23 9:29 Aes 1:9

e nəhmtin e nəhatətəian rəhalah. ³¹ Mətəu nətəm Isrel kəmotalkut pik e suaru rəha nitəu-pəniən Lou məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu ilah kəsotəhruahruian. ³² ?O nak? Mətəu-inu ilah kəmotalkut pik məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgīn e nolian təuvir min rəhalah, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəian. Ilah kautoh pikin “Kəpiel Rəha Noh Pikinian.” ³³ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə,

“!Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləm‡ məmə nətəmimi okotoh pikin, in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmei.

Mətəu iətəmimi iətəm tətəhatətə e Iətəmi əha§, ko in otəsaulisian nian təhtul e nəhmti Uhgīn.”

10

¹ Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei pik məmə Uhgīn otosmiəgəh nətəm Isrel, kəni nian rəfin iətəfaki ohni.

² Iəu iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəutalkut pik o nolian natimnati iətəm otol niki Uhgīn tagiən. Mətəu nolian rəhalah təsisipəniən e nəhrunian iətəm təhruahru.

³ Ko ilah kəsotohtəu-pəniən suaru rəha Uhgīn məmə ilah okəhuva motəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah kotəruru suaru rəhan, kəni motalkut məmə okotohtəu=pən rəhalah aru suaru, suaru rəha nitəu-pəniən Lou. ⁴ Lou təmalikut pau məmə tol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu e suaru u təruru nolian. Mətəu Kristo təmol naunun e suaru u. In təmol suaru təuvir məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə əmə lan, ilah rəfin okotəhruahru e nəhmti Uhgīn.

Nəmiəgəhian iətəm Uhgīn tətəfa, in rəha nətəmimi ərəfin.

⁵ Mosis təmətəi nəghatian kəti o suaru rəha nitəu-pəniən Lou məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgīn. In təməni məmə, “Iətəmimi iətəm tatol natimnati rəfin agin iətəm Lou tətəni, in otos nəmiəgəhian itulin.”

⁶ Mətəu suaru rəha nəhatətəian məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmti Uhgīn təpiə əmə, məmə kitah kəsotolian nati kəti mətəu-inu Kristo tinol rəkis rəfin. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Səniəmə nəkəkeikei muvən e negəu e neai,” məmə onəkəsal e Kristo mələs meiuaiu muva məmə otasiru lam. ⁷ Kəni tətəni min məmə, “Səniəmə nəkəkeikei muvən əpəha ipai ikin ima nətəm kəmoħmis,” məmə nəkəfətigəm Kristo mol təmiəgəh min e nīmisiən. Nipəhriənian. Uhgīn tinol rəkis natimnati min əha. ⁸ ?Mətəu,

9:32 Aes 8:14 ‡ 9:33 Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. “Saion” in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. § 9:33 “Kəpiel” u mine “Iətəmi” kətuəgətun Kristo. 9:33 Aes 8:14; 28:16 10:5 Lev 18:5 10:6 Dut 30:13 10:7 Dut 30:13

tətəni min nak? Tətəni məmə, “Nəghatiən Rəha Uhgīn in iuākīr əmə ohnik. In əpəha e nohlim mine nīkim.” Nəghatiən u in nəghatiən rəha nəhatətəiən iətəm iəutəni pətīgəm.

⁹Tol lanəha mətəu-inu, nəmə nəkəni pətīgəm e nohlim məmə Iesu in Iərmənīg, kəni nəmə nəkəhatətə e nīkim məmə Uhgīn təmosmiəgəh in e nīmisiən, kəni Uhgīn otosmiəgəh ik. ¹⁰Kəni inu nīpəhriənīən lanəha mətəu Uhgīn tatol iətəmimi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian iətəmi əha tətəhatətə pəhriən lan e nīkin. Kəni Uhgīn tatosmiəgəh iətəmimi kəti nian in tətəni pətīgəm e nohlin məmə Iesu in Iərmənīg rəhan. ¹¹Təhmen e Nauəuə rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə e iətəmi əha, ilah okəsotaulisiən nian okotəhtul e nəhmti Uhgīn.”

¹²Nəghatiən əha rəha nətəmimi rəfin, nati əpnəpīn nəmə ik iətəm Isrel, uə Ianihluə kəti, mətəu-inu Iərmənīg kətiəh əmə u tətərmənīg e nətəmimi rəfin, mətəuati e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh ohni. ¹³Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi rəfin nətəm kotəuīn e nərgi Iərmənīg məmə otosmiəgəh ilah, in otosmiəgəh ilah.”

¹⁴? Mətəu nətəmimi okotəhro motəuīn e Iərmənīg o nosmiəgəhiən ilah, nəmə kəsotəhatətəiən lan? ?Kəni okotəhro motəhatətə lan nəmə kəsotətəuiən nanusiən lan kəti? ? Kəni okotəhro motətəu nanusiən nəmə iətəmi kəti təsəni pətīgəmiən kəm lah? ¹⁵? Kəni nətəmimi okotəhro motəni pətīgəm nanusiən təuvir nəmə Uhgīn təsahli-pəniən ilah? Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “! In nati təuvir əgin nian iətəmi kəti tətəuə o nəni pətīgəmiən nanusiən təuvir!”

¹⁶Kəni nīpəhriənīən, nətəm Isrel mine Nanihluə min kinotətəu rəkis nanusiən u. Mətəu səniəmə nətəm Isrel rəfin nətəm kəmotos e nīkilah nanusiən təuvir. Təhmen e nəghatiən iətəm Aiseə təmətei məmə, “Iərmənīg, nətəmimi təkəku əmə kəmotəni nīpəhriənīən e nəghatiən rəhatimah.” ¹⁷Kəni tol lanəha, nəhatətəiən tatsipən e nati iətəm natətəu, kəni nati iətəm natətəu tatsipən e nanusiən iətəm kətəni e Kristo.

¹⁸? Mətəu iəkətapuəh min məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə? Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nəghatiən təmuvən ikīn min rəfin e nītənimtəni min, təmuvən ikīn min rəfin əgin.”

¹⁹? Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti min məmə, nətəm Isrel kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh, kəmotəhrun. Mosis təmaupən məni məmə,

“Təkol itəmah nəkotetet nətəmimi e nītəni əpnəpīn əmə iətəm iəkol təuvir kəm lah,

kəni iəkol niəməha tol itəmah mətəu-inu iəkol təuvir kəm
nitəni min iətəm kəmotalməli.”*

²⁰ Kəni uərisig Aiseə təsəginian o nənian məmə,

“Nətəmimi nətəm kəsotəsaliən lak, kəmoteruh iəu;

Nətəmimi nətəm kəsotətapuəhian lak, iəmol pətigəm aru iəu
kəm lah.”

²¹ Mətəu Aiseə təməni nəghatian rəha Uhgın kəm nətəm Isrel
məmə,

“E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkasiru
e təmah,

itəmah nətəm nautəhti nəuiak məutəuhlin nəmtahtəmah kəm
iəu.”

11

Uhgın tətəsəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

¹ Pəh iəkətapuəh o nəghatian kəti e nətəm Isrel. ?In pəhriən
uə kəpə məmə Uhgın təməuhlin nəmtahn o rəhan nətəmimi? !
Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhlinian nəmtahn kəm iəu u iətəm
Isrel, iatsipən e Epraham, nirə rəha Benjəmin. ² Aupən aupən
agin, Uhgın təmitəpin nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni
ilah okəhuva rəhan min nətəmimi. Kəni in təməsəuhlinian
nəmtahn kəm lah. Nəkotəhruin uə kəpə məmə nati nak Nauəuə
Rəha Uhgın tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskasik o Uhgın
mətəni pətigəm nərahian iətəm Isrel təmol. ³ In təni məmə,
“Tərməniğ, kəmotohamu rəham iəni min motoh-əuaris-əuaris
rəham olətə min. Kəni iəu pisin əmə iətətiğ, kəni məutalkut min
məmə okotohamu iəu.”

⁴ ?Mətəu Uhgın təməni=pən nak kəm in? In təməni məmə,
“Tətəskəlim nətəmimi səpin-tausin məmə rəhak min, nətəm
kəsotəfakian kəm uhgın eiəu u Paal.”

⁵ Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein
əha ikin nətəm Uhgın təmitəpin ilah e rəhan nəuviriən. ⁶ Kəni
mətəu-inu Uhgın tətəsmiəgəh ilah e nəuviriən rəhan, kəni
təməsoliən e natimnati təuvir min iətəm ilah kautol. Mətəu
nəmə təməsmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natimnati
təuvir min, kəni nəuviriən iətəm Uhgın tətətuati lan kəm lah,
in tikə, təhmen məmə tətətəu əmə ilah o rəhalah uək.

⁷ ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsal pik o suaru rəha
nuvaiən məhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu kəməsotosian.
Mətəu ilah Uhgın təmitəpin ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin
kəməsotosian, Uhgın təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan

10:19 Dut 32:21 * **10:19** Nipəhriənian, nətəm Isrel kəmotəhruin nəghatian rəha
Uhgın, mətəu ilah kəməsotolkeikeian məmə okotətəliğ lan. Kəni tol lanəha, Uhgın
təməfan nəghatian kətiah əmə kəm Nanihluə min məmə in otol nətəm Isrel kotetət
ilah ohni. **10:20** Aes 65:1 **10:21** Aes 65:2 **11:1** 1Saml 12:22; Sam 94:14;
Fil 3:5 **11:3** 1King 19:10 **11:4** 1King 19:18 **11:6** Kəl 3:18

nəghatiən. ⁸ Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın təmöl məmə nətəligiən rəhalah tətəpili alu,

kəni mol məmə nəhmtilah təpis,
kəni mol məmə nıpəgtəlgilah talu.”

⁹ Kəni Kig Tefit təməni məmə,

“Pəh nauəniən rəhalah tətəpət otuva məhmen e nəuanikulu kəti,
iətəm otoh-ərain ilah, mol ilah kotəni məmə natimnati rəfin təuvir əmə.

Pəh rəhalah natimnati təuvir okəhuva kəpiel kəti rəha noh pikiniən mine nalpiniən kəm lah.

¹⁰ Pəh nəhmtilah tapinəpu məmə kəsoteruhiən nati,

Pəh nəkau e lah təgəu agin e nərahian rəhalah nian rəfin.”

Suaru rəha Uhgın

o nosmiəgəhiən Nanihluə min

¹¹ ?Kəni iəkətapuəh min məmə, nətəm Isrel kəmotoh pikin motəmei motorin məmə ko kəsotəhtul minian? !Kəpə! O rəhalah nəmkarəpəniən, Uhgın təmöl suaru o nosmiəgəhiən Nanihluə min məmə otol nətəm Isrel kotetət nətəmimi min əha, kəni motolkeikei rəhan nəuviriən. ¹² !Tol lanəha, nəmə Nanihluə min kəmotos nəuviriən rəha Uhgın mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha Uhgın, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgın təmitəpin rəkis, nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuviriən rəha Uhgın otuva mepət!

¹³ Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihluə min. Mətəu-inu iəu aposil rəhatəmah Nanihluə min, iəu iətəni-vivi rəhak uək

¹⁴ məmə, iəu iəköl mətə nətəmimak min nətəm Isrel kotetət Nanihluə min ohni, kəni e nolian əha Uhgın otosmiəgəh nəuvein. ¹⁵ Nian Uhgın təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel,

kəni in məmki=pa Nanihluə min kəhuva məmə rəhan niəli min. Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva min ohni, inu in nati asoli kəti, təhmen e nətəm kəmohtmis kəmotəmiəgəh min.

¹⁶ Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve pıret rəha nauəniən vi məmə rəha Uhgın, kəni pıret apiəpiə, in min rəha Uhgın. * Kəni e nəghatiən rəha nigı, nəmə nəukətin rəha Uhgın, kəni nəhlmin min, ilah min rəha Uhgın. Nəghatiən u, nıpətin təni məmə nəmə Epraham mine mipin min aupən, ilah rəha Uhgın, kəni nımənin min rəhalah, ilah min rəha Uhgın.

¹⁷ Mətəu nəhlmi nigı min nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgın təmatgəhli rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel.

11:8 Dut 29:4; Aes 29:10 **11:10** Sam 69:22,23 **11:11** Uək 13:46 * **11:16**
Nəghatiən u rəha pıret tatsipən e Oltestimin. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kautol pıret lan, kəni motaupən məutəfən nəve pıret nəuəvetin kəm Uhgın. Kəni in tətəgəhun məmə pıret apiəpiə, in min rəha Uhgın, kəni ilah kotəhrun nuniən. Nam 15:20

Kəni itəmah Nanihluə mīn, nəkotəhmen e nəhlmi niği u olif əpnapin mīn e nīkinati. Uhgīn təmilpīn itəmah e nəukəti niği məmə nəkotos nīmeilah, kəni rəueiu nəkotos nəuviriən iətəm Uhgīn təmənīakīs kəm Epraham mīne nətīn mīn u in nəukəti niği.† 18 Mətəu itəmah Nanihluə mīn, nəsotəghati əuvsaniən məmə Uhgīn təmilpīn itəmah e niği iətəm təmatgəhli rəkīs ikīn, u təhmen e nətəm Isrel nəuvein. Sotaluiən məmə nəukəti niği tətəugīn itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmi niği nəutaugīn nəukəti niği.

19 Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, “Uhgīn təmatgəhli rəkīs nəhlmi niği mīn nəuvein məmə otīlpīn iəu iakos nīmeilah.” 20 In nīpəhrīeniən, mətəu tətətgəhli rəkīs ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e Uhgīn. Kəni itəmah nəkotəpeir=pən e nəukəti niği e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotagət-əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəgīn, 21 mətəu-inu Uhgīn təmatgəhli rəkīs nəhlmi niği nəuvein lanəha, kəni nəmə nəsotəkeikeiən o nosiən nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otətgəhli rəkīs itəmah.

22 Otətəlig e nolīən pətī mil rəha Uhgīn kəm nətəmimi: in tatol təuvir kəm nəuvein, kəni mətələhu nəghatiən əskasik kəm nəuvein mīn. In təmələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuiən, mətəu in tatol təuvir kəm təmah, nəmə nəkotəkeikei məutəhatətə lan e rəhan nəuviriən. Mətəu nəmə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otətgəhli rəkīs mīn itəmah. 23 Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa mīn məutəhatətə e Uhgīn, kəni in otīlpīn mīn ilah e nəukətin, mətəu-inu tatos nəsanəniən o nolīən lanəha. 24 Kəni nīpətī nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə mīn, itəmah nəkotəhmen e nəhlmi niği u olif əpnapin e nīkinati iətəm Uhgīn təmətēi rəkīs, kəni mīlpīn=pən e niği u olif e nasumiən rəhan. Nolīən əha səniəmə nolīən əhruahru kəti rəha niği, o nosiən nəhlmi niği pīsīn kəti mīlpīn=pən e niği pīsīn kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi niği u olif əpəha e nasumiən. Kəni rəueiu tīmətīg məmə Uhgīn otīlpīn mīn ilah e nəukətīlah əhruahru.

Nasəkiən rəha Uhgīn tēpat o nətəmimi rəfin

25 Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itəmah nəsotəfəri pikīən itəmah. Uhgīn təmōl məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu nolīən əha otətətig əmə mətəuarus=pa Nanihluə mīn rəfin nətəm Uhgīn təmītəpīn, ilah okotəhatətə lan. 26 Kəni e nolīən əha, Uhgīn otosmiəgəh

† 11:17 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni rəueiu, nautos nəhu niği təuvir rəha nəukəti niği u olif.” 11:17 Efəs 2:11-19 11:22 Jon 15:2,4

rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡

in otos rəkis noliən tərəh rəha nətəm Isrel.

²⁷ Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkafəl rəkis təfagə tərəh rəhalah.”

²⁸ Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tikimır min rəha Uhgın. Mətəu nati u in o nəuviriən rəhatəmah mətəu-inu rəueiu, Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah Nanihluə min. Mətəu Uhgın tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in təmitəpin ilah, kəni ilah nırə rəha Epraham, Aisək, mine Jekəp. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, nian Uhgın təmitəpin rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin minian e rəhan nətəligiən.

³⁰ İtəmah u Nanihluə min, auppən nəməutəhti nəuia Uhgın. Mətəu rəueiu, Uhgın təmasək o təmah mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuiən. ³¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Uhgın rəueiu, məmə nasəkəhruiniən rəha Uhgın təhrun nepətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kəuteruh məmə nasəkiən rəha Uhgın tepət o lah, kəni mətə ilah okotolkeikei məmə Uhgın otol min lanəha e lah.

³² Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Uhgın, kəni in tatol məmə rəhalah noliən tərəh tətəskəlim ilah. In təmol lanəha məmə rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Uhgın in təuvir agın

³³ ! Otafu-to! ! Nəuviriən rəha Uhgın o nətəmimi, mine nətəligiən rəhan mine nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotepət agın! Kitah kotəruru agın noliən rəha nətəligiən rəhan, mine rəhan suaru min. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

³⁴ “İətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətətig e nətəligiən rəha Uhgın.

Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti məmə otasiru e Uhgın.”

³⁵ “İətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Uhgın mətəu-inu, natimnati rəfin agın rəha Uhgın rəkis.”

³⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın təmol natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlim ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.

!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən nunn tikə! Əuəh.

‡ **11:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “otsipən Saion.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm, kəni in tətəgətu=pən nətəm Isrel.

12

Sakrifais iatəm nəmiəgəhian tətatiğ lan

¹ Piak min mine nəuvinik min. Mətəu-inu nasəkəhruinian rəha Uhgın tepət o tah, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfən nıpətitəmah ərəfin kəm Uhgın təhmen e sakrifais kəti iatəm tətəmiəgəh, kəni nəkotələhu kalin məmə rəhan, kəni nikin tətəgiən lan. Inu suaru əhruahru iatəm onəkotəfaki kəm Uhgın lan. ² Sotosian nolian rəha nətəmimi rəha niftəni u, mətəu pəh Uhgın otol nəkotəuiək-to e nətəligiən təuvir rəhatəmah məmə nolian rəhatəmah okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəhrun nakilian, mine nəhrunian, kəni nitəpinian nolian təuvir min iatəm Uhgın tolkeikei, inu nolian min iatəm təuvir, mine nolian min iatəm tatol nikin tətəgiən, mine iatəm təhruahru.

³ Kəni e nəuvirian iatəm Uhgın təməfa kəm iəu, iətəni=pinə kəm təmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e nətəligiən əhruahru, oteruh nəsanəniən min iatəm Uhgın təməfinə kəm təmah e nəhatətəian rəhatəmah e Kristo. Kəni nian nəkotəruh nəsanəniən min əha, oteruh rəhatəmah nolian min, motakil motəruh məmə rəhatəmah nolian min təuvir məhmen motohtəu=pən nəsanəniən min iatəm Uhgın təməfinə kəm təmah, uə kəpə.

⁴ Nipəti iatəmimi, rəhan nəuəli-nəuəlin tepət, kəni nəuəli-nəuəli nıpətin əha, rəhalah əha ikin uək pisin pisin min iatəm kautol. ⁵ Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah tepət, mətəu kəutəhuva nıpətin kətiəh əmə lan, kəni motərəriə aru əmə e kitah min.

⁶ Kəni Uhgın təməfa nəsanəniən o nolian uək pisin pisin min tətətu=pən nəuvirian rəhan iatəm təməfa kəm tah. Uhgın tətəfən kəm iatəmi kəti nəsanəniən o nəni pətigəmiən nəghatian rəhan iatəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iatəmi u otəni pətigəm nəghatian min əha titəu=pən nəhatətəian rəhan məmə Uhgın təməghati kəm in. ⁷ Nəmə iatəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəgətunian, pəh in təgətun; ⁸ nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəligiən, pəh in otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in otəfən tepət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitian niməfaki, pəh in tol e nikin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruinian, pəh in tol e nikin əgiən.

Suaru rəha nolkeikeian nətəmimi

⁹ Nolian rəha nolkeikeian rəhatəmah o nətəmimi, otəkeikei mol nıpəhriəniən lan. Otəməki e nolian tərəh min, kəni motaskəlim əskasik nolian təuvir min. ¹⁰ Otolkeikei itəmah min təhmen məmə itəmah piatəmah min mine nəuvinitəmah min. Itəmah kətiəh kətiəh nəkotalkut pik məmə onəkotisiai itəmah min. ¹¹ Otəkeikei nian rəfin o nolian uək rəha Uhgın e

nikitamah rəfin təhmen e nigəm tatuəu, kəni məsotəpəouiən. ¹² Otagiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nuhuiniən e Uhgın. Kəni nian nərəhiən tuva, otol rəhatəmah nətəligiən tatəfəməh. Kəni motəghati kəm Uhgın e nəfakiən nian rəfin. ¹³ Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgın nati nak iətəm rəhalah tikə. Otəkeikei motol təuvir kəm iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.

¹⁴ Otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol nərəhiən kəm təmah. Sotəuiakəniən e lah, mətəu otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm lah. ¹⁵ Otagiən itəmah nətəm kəutagiən. Kəni otasək itəmah nətəm kautasək. ¹⁶ Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e təmah min rəfin. Nikitəmah təsəhtiən məmə itəmah nəuvein ilis, mətəu nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah nətəmi min u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtiən məmə nəkotəhrun pik.

¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tatol tərəh e təmah, sotalpiniən rəhan noliən. Onəkotolkeikei motalkut məmə nəkotol noliən iətəm nətəmimi rəfin okoteruh məmə təhruahru. ¹⁸ Otol natimnati rəfin iətəm nəkotəhrun noliən məmə itəmah nəkotatig e nəməlinuiən itəmah nətəmimi rəfin. ¹⁹ Piak min mine nəuvirik min. Sotalpiniən nitai təfagə rəha iətəmi kəti, mətəu otəpəh əmə məmə Uhgın otəpanələhu nalpiniən mine niəməha kəm in, mətəu-inu e Nauəuə Rəha Uhgın, İərməniğ tətəni məmə, “In rəhak pisin əmə uək o nalpiniən nitai təfagə. İəu iəköl lanəha.” ²⁰ Mətəu itəmah nautol əmə məmə Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nəmə rəham tikimir nəumis tatus, əfən nauəniən kəm in; nəmə in tətəuəuə, əfən nati kəti in təmnim.

Nian nautol natimnati min u, in otaulis pik lan.”

²¹ Sotəgəhaniən məmə noliən tərəh, otətəuarus itəmah mələs iahu itəmah, mətəu otol məmə rəhatəmah noliən təuvir otosiəhu noliən tərəh.

13

Narməniğiən rəha kəpmən

¹ Pəh kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu nepətiən o narməniğiən rəfin tatsipən e Uhgın, kəni kəpmən min rəfin iətəm kəutatig, Uhgın pisin əmə tətəfəri ilah. ² Kəni tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təhti nəuia kəpmən, in tətəhti nəuia nati iətəm Uhgın təmələhu, kəni nətəmimi nətəm kautol lanəha, kəutiuvi=pa nalpiniən o lah. ³ Tol lanəha mətəu-inu kəpmən iətəm Uhgın təmələhu təsoliən nətəmimi nətəm kautol noliən təuvir kotəgin, mətəu tatol əmə o nətəm kautol noliən tərəh. Nəmə nəsolkeikeiən məmə nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol noliən

təuvir mɪn, kəni ilah okotəfəri itəmah ohni. ⁴ Sotaluiən məmə ilah noluək mɪn rəha Uhgɪn nətəm uək rəhalah məmə ilah okotos nəuviriən məhuva o təmah. Mətəu nəmə nəkotol tərəh, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kautos nəsanəniən o noliən nalpiniən. Ilah noluək mɪn rəha Uhgɪn nətəm otol niəmaha mine nalpiniən rəha Uhgɪn kəm nətəm kautol tərəh. ⁵ Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotos nalpiniən. Kəni kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.

⁶ Kəni o nati kətiəh mɪn, otətəou=pən takis kəm kəpmən, mətəu-inu nətəmi asoli rəha kəpmən, ilah noluək rəha Uhgɪn, kəni inu uək rəhalah. ⁷ Otəfən kəm nətəmimi rəfin, natimnati iətəm təhruahru məmə onəkotəfən. Nəmə takis pisin pisin mɪn, nəkotəkeikei motətəou ilah. Nəmə nisaiən, otisiai ilah. Nəmə iətəmi tatos narməngiən, kəni otatig ahgəl.

Nolkeikeiən

⁸ Nəkotəkeikei motətəou rəhatəmah kauin mɪn. Mətəu kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətətig o təmah, inu kauin rəha nolkeikeiən iətəm tatuvən kəm təmah mɪn. Kəni nəkotəkeikei mautətəou nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei in kəti, in tatol pəhriən natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ⁹ Lou tətəni məmə, “Sotakləhiən e pətan,” “Sohamuiən itəmi,” “Sotakləhiən,” “Nikim təsuvəniən e natimnati rəha iətəmi kəti,” kəni lou nəuvein mɪn əha ikin. Mətəu nəghatiən kətiəh əmə in nəukətilah rəfin, in tətəni məmə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə natolkeikei aru ik.” ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei in kəti, ko təsoliən nərahien kəm in. Kəni tol lanəha, iətəmimi iətəm tatolkeikei nətəmimi, in tatol nipəti Lou rəfin.

Noliən əhruahru o nian rəha naunun nian

¹¹ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun vivi nian kəutatig lanu rəueiu. Nian tinətəuva məmə nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəgəhiən rəhatah nian rəfin tinətəuva iuəkir, mapirəkis nian kitah kinotəhatətə. ¹² Napinəpuian otəsuvəhiən tikə, kəni nəhəgəhəgiən otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha napinəpuian, kəni motəluagin o noliən təuvir mɪn rəha nəhəgəhəgiən təhmen=pən e soldia kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhan nau rəha nəluaginian. ¹³ Pəh kitah kotol noliən təuvir mɪn, təhmen e nətəmimi nətəm kəutaliuək e nəhəgəhəgiən kəni nətəmimi okoteruh. Okəsotoliən lafet tərəh mɪn, məsotapisiən, məsotit əpnəpiniən itəmah mɪn, kəni məsotoliən noliən alməli mɪn, məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah mɪn. ¹⁴ Mətəu otegəhan əmə məmə lərməngi Iesu otərməngi e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni sotətəligiən e suaru

min o noliän təfagə tərəh min iätəm nətəligiän tərəh rəhatəmah tolkeikei.

14

Nəghatiän rəha nətəmi min u rəhalah nəhatətəiän təsəkasikiän

¹ Sotəuhlin-pəniän nəmtahtəmah o nəfaki min nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəiän təsəkasikiän, kəni motəruru məmə niki Uhgın təsəgiänian uə kəpə e noliän min nəuvein iätəm nətəmimi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsölkeikeiän məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəligiän min. ² Iätəmimi kəti, e rəhan nəhatətəiän, təuvir məmə in otun nauəniän min rəfin. Mətəu iätəmimi kəti min, rəhan nəhatətəiän təsəkasikiän, kəni nikin təhti məmə in təhrun nunian nauəniän e nasumiän əmə, məpəh nunian nəhuvegi nati. ³ Iätəmimi u iätəm təhrun nunian natimnati rəfin, təsəuviriän məmə in oteh rah iätəmi iätəm təsuniän natimnati min rəfin. Kəni iätəmi in təsuniän natimnati min rəfin, təsəuviriän məmə in otəni kəm iätəmimi u tatun natimnati min rəfin məmə, in tatol noliän tərəh, mətəu-inu Uhgın nikin tagiän əmə ohni. ⁴ Təsəuviriän məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min təmol noliän tərəh. Rəhan aru əmə iərməniğ otəni məmə təmol təuvir uə tərəh.* Kəni Uhgın oteğəhan lan mətəu-inu Iərməniğ təhrun nəfəniän nəsanəniän kəm in o noliän nati təuvir min.

⁵ Iätəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgın tapirəkis nian rəfin, mətəu iätəmi kəti min təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iätəmimi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nətəligiän o nati u. ⁶ Iätəmimi kəti iätəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Uhgın, in tatol o nisaiän Iərməniğ. Kəni iätəm tatun nəhuvegi nati, tatun o nisaiän Iərməniğ, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Uhgın o niğın nauəniän. Kəni iätəm tətəpəh əmə nunian nəhuvegi nati, in min tətəpəh nunian o nisaiän Iərməniğ, kəni in min tətəni tagkiu kəm Uhgın o niğın nauəniän. ⁷ Iätəmi kəti təsərməniğ aruiän e nəmiəğəhiän rəhan, nati əpnəpən in tətəmiəğəh uə in təmimis. ⁸ Nəmə kitah kəutəmiəğəh, kəutəmiəğəh o nisaiän Iərməniğ, kəni nəmə kohmis, kəmoħmis o nisaiän Iərməniğ. Kəni tol lanəha, nəmə kəutəmiəğəh uə kəmoħmis kitah rəha Iərməniğ. ⁹ Krīsto təmimis matig məmiəğəh min, məmə in Iərməniğ rəha nətəmimi kəutəmiəğəh mine nətəmimi kəmoħmis rəkis.

¹⁰ Kəni təsəuviriän məmə nəkəni nikali nətəm kəutəfaki kəti min məmə təmol noliän tərəh e natimnati min əha. Kəni təsəuviriän məmə nəkeh iahu piam, mətəu-inu kitah

* 14:4 Fes 4 u, in eksampil kəti. "Ioluək" tətəğətuən=pən kitah nəfaki min, kəni "iərməniğ" tətəğətuən=pən Uhgın. Nipəti nəghatiän məmə Uhgın otakil itah, mətəu təsəuviriän məmə kitah okotakil itah min.

rəfin okotəhtul aupən e nəhmti Uhgın məmə in otakil itah. ¹¹ Təhmen e İərmənig tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, “Inu nıpəhriənian, təhmen məmə in nıpəhriənian məmə iətəmiəgəh, nətəmimi rəfin okotisin nəulilah kəm iəu, kəni nətəmimi rəfin okotəni pətigəm e nohlilah məmə iəu, iəu Uhgın.”

¹² Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiah kətiah okotəhtul e nəhmti Uhgın o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.

¹³ Tol lanəha, pəh kotəpəh nolian rəha nənian nıkali iətəmi kəti məmə rəhan nolian in təfagə tərəh kəti. Mətəu pəh kəutəni məmə okəsotolian nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən. ¹⁴ İəu iəmuva kətiah itımlau İərmənig İesu, kəni o nati u, iəu iəkəhrun vivi məmə nauəniən rəfin kotəuvir o nuniən, kəsotolian iətəmi kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın. Mətəu nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə nati kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın, nati əha tamıkmik aru əmə ohni. ¹⁵ Nəmə piəm kəti tətətəu tərəh pik o nati kəti iətəm natun, kəni nəmə natun əmə lanko, kəni nəsalıuəkian e suaru rəha nolkeikeiən. Solian məmə nati natun tətərəkın piəm kəti iətəm Kristo təmimis ohni. ¹⁶ Segəhanian məmə nati kəti iətəm ik nəkəni məmə təuvir, okəni məmə in nati tərəh. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgın səniəmə nati rəha nauəniən mine nəmnimian iətəm nati əpnarın əmə, mətəu in nati rəha nəhruahruian e nəhmti Uhgın, mine nəməlinuiən, mine nagiənian e Narmın Rəhan, ¹⁸ mətəu-inu iətəmi kəti iətəm tatol uək kəm Kristo e nolian əha, in tatol niki Uhgın tətəgiən, kəni nətəmimi kauteh in məmə in iətəmi təuvir, kəni nıkilah tagiən əmə ohni.

¹⁹ Kəni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pik o nolian nati iətəm tətələs itah e suaru rəha nəməlinuiən, kəni matəfəri nətəligiən rəhatah rəfin. ²⁰ Sərəkiniən uək rəha Uhgın o nauəniən əmə. Nauəniən rəfin kotəuvir, məsotolian iətəmi kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın. Mətəu iətəmi kəti tatol təfagə tərəh nian in tatun nati kəti iətəm tol pian tətəmei lan e rəhan nəmiəgəhiən. ²¹ Kəni tol lanəha, təuvir məmə nəsotuniən nəhuvegi nati, uə nəsotəmnimian wain, uə nolian nati kəti min iətəm otol piatəmāh otəmei e nəmiəgəhiən rəhan.

²² Kəni nəmə itəmāh nautos nətəligiən kəti o natimnati min u, otaskəlim oneuən əmə itəmāh Uhgın. İətəmi kəti tətətig e nəuviriən pəhriən nian in tatol əmə natimnati iətəm in təhrun məmə təhruahru məmə in otol. ²³ Mətəu iətəmimi iətəm rəhan nətəligiən tatol keiu o nati iətəm in tatun, məmə in təhruahru o nuniən uə kəpə, təuvir məmə in təsuniən. Mətəu nəmə in tatun, Uhgın otəni məmə nolian rəhan in təfagə tərəh, mətəu-inu in tatun, mətəu nikin təsəhtiən məmə in nati əhruahru.

Kəni nəmə iətəmi kəti tatol nati kəti iətəm nikin təhti məmə in tərəh, in tatol təfagə tərəh.

15

Nəfəriən nətəligiən

rəha nəfaki pisin pisin min

¹ Kitah nəuvein, nəhatətəiən rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun məmə nati əlkələh min əha, ilah nati əpnəpin əmə. Mətəu kitah kəsotəkeikeiən o noliən natimnati min əha iətəm nikitah əmə tətəgiən lan. Nikitah təkəikei məhti piatah min mine nəuvinitah min nətəm rəhalah nətəligiən keiu e natimnati min əha. ² Kitah okotəkeikei motol noliən iətəm otol niki nətəpisin okotəgiən lan, məmə otasiru e lah, mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasik. ³ Pəh kotol lanəha mətəu-inu Kristo min, in təməsoliən noliən kəti məmə in aru nikin otəgiən lan. Mətəu in təmol natimnati rəfin aɡin iətəm Uhgın nikin tolkeikei, kəni natimnati min u, nətəmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nəni rahien min iətəm nətəmimi pisin pisin min kəutəni lam, tətərəkin iəu.” ⁴ Natimnati min əha kəmətəi əupən e Nauəuə Rəha Uhgın, kəmətəi min məmə otəgətun itah, məmə okotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatah e Uhgın. Kəni kitah kotəhrun noliən əha mətəu-inu kəutəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəfəri nətəligiən rəhatah.

⁵ Uhgın pisin əmə tətəpisin e tah məmə kəutəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni in pisin əmə tətəfəri nətəligiən rəhatah. Kəni rəueiu, iətətapuəh ohni məmə in otasiru e təmah e nətəligiən rəhatəmah məmə otuva mol kətiəh əmə, təhmen əmə e noliən rəha Kristo Iesu. ⁶ Kəni iətətapuəh lanəha o təmah rəfin nətəm nautos nətəligiən kətiəh əmə, məmə nəuiatah təhrun nuvaiən məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfəriən nərgi Uhgın, iətəm in Uhgın mine Tatə rəha İərməniɡ rəhatah Iesu Kristo.

⁷ Otos nətəm kəutəfaki min nəuvein e niki təmah aɡiən motol təuvir kəm lah təhmen əmə məmə Kristo təmos itəmah e nikin aɡiən. Otol lanəha məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgın lan. ⁸ Sotaluiən e nati u məmə, Kristo təmuva məhmen e ioluək rəha nətəm Isrel məmə otəgətun məmə Uhgın tatol rəhan nəghatiən, nəghatiən u məmə nəniəskasikiən min rəhan kəm tipə nətəm Isrel əupən, ilah kəməhuva motol nipiəhriənən e Kristo. ⁹ Kəni təmuva məmə Nanihluə min okotos nasəkəhruiniən rəha Uhgın motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihluə min, oiəkəni nəpuən min məni-vivi nərgəm.”

¹⁰ Kəni tətəni min məmə,

“Otəgiən, Nanihluə min, itəmah rəhan min nətəmimi.”

11 Kəni tətəni mīn məmə,
 “Itəmah Nanihluə mīn rəfin otəni-vivi İərməniğ,
 kəni itəmah rəfin nətəmimi mīn rəfin rəha nəuaniləuis mīn
 rəfin e nəhue nitəni mīn, otəni-vivi in.”

12 Kəni Aiseə tətəni mīn məmə,
 “Mipi Tefit* aupən otair muva,
 kəni Uhgīn otəfəri in məmə otarməniğ e nətəmimi mīn rəfin
 rəha nəuaniləuis mīn rəfin e nəhue nitəni mīn rəfin.
 Kəni Nanihluə mīn okotələhu=pən əskasik nuhuiniən rəhalah
 lan.”

13 Uhgīn təmasiru e tah məmə okotələhu=pən əskasik
 rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol məmə nikitəmah otəri
 məriauəh e nəgiəniən mine nəməlinuiən nian nəutəhatətə
 lan məmə, e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgīn,
 onəkotələhu=pən əskasik pik təhmin rəhatəmah nuhuiniən e
 Uhgīn.

Pol in aposil

rəha Nanihluə mīn

14 Piak mīn mine nəuviniç mīn. İəkəhrun vivi məmə
 nəmiəğəhiən rəhatəmah təməri məriauəh e nəuviriən, kəni
 nəmotos nəhruniən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəğətuniən
 itəmah mīn. 15 Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluaigian
 e nati kəti, iəməni pətiğəm e nikik rəfin natimnati mīn u
 kəm təmah, kəni molkeikei məmə nikitəmah otəkeikei məhti
 nəğhatian mīn əha. Təhruahru əmə məmə iətəğhati lanəha,
 mətəu-inu Uhgīn təmasiru lak e rəhan əmə nəuviriən 16 məmə
 iəu iəkuva ioluək rəha Kristo İesu o nəni pətiğəmiən nanusiən
 təuvir kəm Nanihluə mīn. İəu iəkəhmen e pris kəti iətəm
 iətəni pətiğəm nanusiən təuvir rəha Uhgīn məmə, Nanihluə
 mīn nətəm kəutəhatətə e Kristo, okəhuva neaniən təuvir mīn
 nətəm Narmin Rəha Uhgīn təmafəl mələhu kalin məmə rəha
 Uhgīn, kəni Uhgīn nikin tagiən o nosiən.

17 Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgīn, nikik tagiən pik lan
 mətəu-inu in Kristo İesu əmə iətəm tatol uək. 18 Ko iəsəğhati
 əfəri əməiən o nati kəti mīn, iəkəğhati əfəri əmə o natimnati
 təuvir iətəm Kristo təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən
 Nanihluə mīn kəhuva motol nəuia Uhgīn. Kristo təmol uək
 e rəhak nəğhatian, mine rəhak nolian mīn, 19 kəni təmol uək
 e nəsanəniən rəha nəmtətiən mīn mine nati apispis mīn, kəni
 təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgīn. Kəni
 tol lanəha, iəməni pətiğəm rəfin nanusiən təuvir rəha Kristo,
 iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin mīn rəfin mətəuarus=pən
 nitəni u İlirikəm iətəm in isəu pahav ikin. 20 Nian rəfin e
 nətuəuiniən rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeikei
 məmə iəkuvən məni pətiğəm nanusiən təuvir e ikin mīn

* 15:12 Nəğhatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə “Mipi Jese.” Jese in tatə rəha
 Kig Tefit.

nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Kristo ikin. Iəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tɪnuvən rəkis ikin məni pətigəm nanusiən təuvir. ²¹ Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgɪn iətəm tətəghati e Kristo məmə,

“Nətəmimi nətəm kəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm lah, ilah okoteruh in, kəni nətəmimi nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir, ilah okotəhrun.”

²² Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min tətəhtipəsɪg lak o nuvnəiən meruh itəmāh.

Nətəligiən rəha Pol o nuvəniən Rom

²³ Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmāh, ²⁴ kəni tol lanəha, nɪkik təhti məmə iəkuvnə meh itəmāh nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvnə kəni kotatig nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru lak e rəhak naliuəkien.

²⁵ Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm kəutəfaki ikin, ²⁶ mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nitəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nɪkilah təmagiən o nəfaiən məni məmə iəkasiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. ²⁷ Nɪkilah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kautətəou kauin kəti iətəm nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmos nəuviriən rəha Uhgɪn e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni. ²⁸ Oiəkos məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u, kəni oiəkiet Jerusiləm muvən əpəha nitəni u Spen, kəni e rəhak naliuəkien oiəkuvnə meh itəmāh.

²⁹ Nian iəkuvnə mitəlau=pa imatəmāh ikin, iəkəhrun məmə iəkos natimnati təuvir tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmāh onəkotətəu təuvir lan.

³⁰ Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iərməniɡ rəhatah Iesu Kristo, kəni Narmin Rəha Uhgɪn tatol məmə kitah kautolkeikei itah min, iəkətapuəh əskasɪk o təmah məmə nəkotəfaki əskasɪk kəm Uhgɪn ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e nəluaginiən rəhak. ³¹ Otəfaki məmə Uhgɪn otasiru lak mahtipəsɪg e nətəm Jutiə nətəm kəsotəniən nɪpəhrieniən e nanusiən təuvir məmə, okəsotərəkiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən miet=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nɪkilah otagiən o rəhak uək.

³² Kəni e noliən əha, nəmə Uhgɪn tolkeikei lanəha, iəkuvnə meruh itəmāh e nagieniən, kəni kitah rəfin agin, nɪkitah otagiən. ³³ Pəh Uhgɪn iətəm in nəukəti nəməlinuiən tətətig itəmāh min. Əuəh.

16

Pol tãmauiãhruin in min ñauvein

¹ Iãu iãtãni=pinã kãm tãmah mãmã ñauvinĩtah u Fipi, iãtãm tatos uãk rãha dikon e ñimãfaki ãpãha Kegkriã, in pãtan tãuvir kãti. ² Iãkãtapuãh o tãmah mãmã ñian in otuvnã, onãkotagiãn ãmã ohni e ñãrgi Iãrmãniã rãhatah, e noliãn ãhruahru mãmã nãtãmimi rãha Uhgĩn okotol lanãha. Nãmã rãhan nati kãti tikã, tãuvir mãmã ñãkotasiru lan, mãtãu-inu in tãmasiru lak ñine nãtãmimi tepãt.

³ Otãni tãuvir kãm Prisiã ñine Akuilã, iãtãm itimahãl iãmahlol uãk kãtiãh rãha Kristo Iesu. ⁴ Kãmuãhtul maru mãmã okiamis o nasiruiãn lak. Sãniãmã iãu piãsin ãmã, mãtãu iãu ñine Nanihluã ñin rãfin u kãutãfaki, itimahãl iãkotãni-vivi Uhgĩn o lau.

⁵ Kãni otãni tãuvir kãm ñimãfaki iãtãm kãmotuhapumin e rãhalau ñimã.

Otãni tãuvir kãm iãu kãti u Epaenetã, u iãtãm tãmaupãn mãhatãtã e Kristo e profens ãpãha Esia.

⁶ Otãni tãuvir kãm Meri iãtãm tãmatol pik uãk o timah.

⁷ Otãni tãuvir kãm Antronikã ñine Junias, iãtãmimãk mil iãtãm itimahãl ñin ilau iãmihluvãn e kalãpus. Aposil ñin kãutisiasi pik ilau, kãni ilau kãmuãupãn lak muãhatãtã e Kristo.

⁸ Otãni tãuvir kãm Ampliatã, iãtãm iãkolkeikei e nolkeikeiãn rãha Iãrmãniã.

⁹ Otãni tãuvir kãm Urpanã, iãtãm kitah kautol uãk kãtiãh e Kristo, kãni otãni tãuvir kãm iãu kãti u Stakis.

¹⁰ Otãni tãuvir kãm Apeles iãtãm tãmãhtul ãskasik e Kristo e ñian iãkis ñin.

Otãni tãuvir kãm Aristopulus ñine rãhan ñin nãtãmimi, ñine rãhan ñin noluãk ñin.

¹¹ Otãni tãuvir kãm Herotiã, rãhak ãhruahru.

Otãni tãuvir kãm nãtãmimi rãha Nasisã ñine rãhan noluãk ñin nãtãmã kãutãfaki kãm Iãrmãniã.

¹² Otãni tãuvir kãm Trifaenã ñine Trifosã, pãta mil iãtãm katuol pik uãk rãha Iãrmãniã.

Otãni tãuvir kãm iãu kãti u Persis, pãtan kãti iãtãm tatol pik uãk rãha Iãrmãniã.

¹³ Otãni tãuvir kãm Rufã, iãtãmã kãti rãha Iãrmãniã tãtãfaki vivi, ñine rãhan mãmã iãtãm tãmatol tãuvir kãm iãu tãhmen e rãhak ãhruahru mãmã.

¹⁴ Otãni tãuvir kãm Asigkritã, ñine Filegon, ñine Heremes, ñine Patropã, ñine Heremas, ñine piatah ñin nãtãm ilah ñin kãutatig.

¹⁵ Otãni tãuvir kãm Filolokã, ñine Juliã, ñine Nereã ñine ñauvinin, ñine Olimpã, ñine nãtãmã kãutãfaki ñin rãfin nãtãm ilah ñin kãutatig.

¹⁶ Otāni tǝuvir kǝm tǝmah min tǝhmen mǝmǝ itǝmah kǝtiǝh ǝmǝ e Kristo. Nimǝfaki rǝfin rǝha Kristo kǝutǝni tǝuvir kǝm tǝmah.

¹⁷ Piak min mine nǝuvinik min. Iǝkǝtapuǝh ǝskasik o tǝmah mǝmǝ nǝkotǝtǝu vivi itǝmah o nǝtǝmi kǝutol mǝmǝ nǝkotǝhapu itǝmah min, kǝni kǝutǝgǝtun natimnati iǝtǝm kǝutol nǝtǝmimi kǝutǝmkarǝpǝn e nǝhatǝtǝiǝn rǝhalah, kǝni nǝgǝtunian ǝha tol pǝsin ǝgin e nǝgǝtunian iǝtǝm nǝmotos rǝkis. Otǝhtul isǝu o lah, ¹⁸ mǝtǝu-inu nǝtǝm kotol lanǝha, ilah kǝsotolian uǝk rǝha Iǝrmǝnig Kristo, mǝtǝu kǝutol uǝk ǝmǝ o nati ilah ǝmǝ kǝutolkeikei. Ilah kǝutǝni-vivi nǝghatǝn, kǝni nǝghatǝn rǝhalah tǝtǝhian, kǝni ilah kǝuteiuǝ, kǝni mǝutǝrǝkin nǝtǝligian rǝha nǝtǝmimi tǝpǝt nǝtǝm kotǝruru nati.

¹⁹ Nǝtǝmimi kinotǝtǝu rǝkis nanusian mǝmǝ itǝmah nautol nǝuia Kristo. Tol lanǝha, nikik tagian pik o tǝmah. Mǝtǝu iǝkolkeikei pik mǝmǝ nǝkoteinatig e nolian ǝhruahru min, kǝni mǝmǝ nǝsǝhuvǝnian e nolian tǝrah min.

²⁰ Uhgǝn iǝtǝm nǝukǝti nǝmǝlinuian, otǝsuvǝhian in tevig-ǝrain e Setǝn, kǝni in otatig ǝmǝ lǝhtǝni e nǝhlkitǝmah.

Pǝh nǝuvirian rǝha Iǝrmǝnig Iesu tǝtatig itǝmah min.

²¹ Timoti iǝtǝm itimlau min iatuol uǝk kǝtiǝh, tǝtǝni tǝuvir kǝm tǝmah. Kǝni Lusias, mine Jeson, mine Sosipatǝ u natimak min, kǝhlǝni min tǝuvir kǝm tǝmah.

²² Iǝu Tesias, iǝtǝm iǝmǝtei nǝghatǝn rǝha Pol e nauǝuǝ u, iǝu iǝtǝni tǝuvir kǝm tǝmah u kitah kǝtiǝh e Iǝrmǝnig.*

²³⁻²⁴ Kǝeǝs tǝtǝni tǝuvir kǝm tǝmah. Iǝu Pol, iǝtatig e rǝhan nimǝ, kǝni nǝtǝmi rǝha nimǝfaki kǝutuhapumǝn iman ikin.

Erastǝs u iǝtǝm tǝtarmǝnig e mǝni rǝha taun ǝha, mine piatah Kuartǝs, ilau min kǝtuǝni tǝuvir kǝm tǝmah.

²⁵ Pǝh kotǝni-vivi Uhgǝn. In tǝhrun nolian mǝmǝ itǝmah nǝutǝhtul ǝskasik e nǝhatǝtǝiǝn rǝhatǝmah. In otol lanǝha e nanusian tǝuvir rǝha Iesu Kristo iǝtǝm iǝtǝni pǝtigǝm. Nǝghatǝn u tǝmǝhluaig nuvǝh rǝkis, ²⁶ mǝtǝu rǝueiu, tǝmol ǝpu in. Kǝni in Uhgǝn u iǝtǝm tǝtǝmiǝgǝh nian rǝfin, kǝni in tǝmǝni mǝmǝ iǝkotǝni pǝtigǝm nanusian rǝha Kristo iǝtǝm iǝni min aupǝn kǝmotǝtei e nauǝuǝ min rǝhalah, kǝni nǝtǝmimi okotǝhrun. Iǝkotǝni pǝtigǝm mǝmǝ nǝtǝmimi min rǝfin rǝha nǝuanilǝuis min rǝfin e nitǝni min rǝfin, pǝh ilah okotǝhatǝtǝ e Uhgǝn, kǝni tol lanǝha mautol ǝmǝ nǝuian. ²⁷ Uhgǝn pǝsin ǝmǝ in Uhgǝn, kǝni in pǝsin ǝmǝ in teinatig. !Pǝh kotǝni-vivi Uhgǝn nian rǝfin naunun tikǝ, o nati iǝtǝm Iesu Kristo tǝmol! ǝuǝh.

16:17 Mat 7:15; Tait 3:10 * **16:22** Pol tǝhrun ǝmǝ nǝtǝiǝn nauǝuǝ, mǝtǝu e nian ǝha, nǝtǝmimi tǝpǝt kǝmǝutos iǝtǝmi kǝti min mǝmǝ otǝtǝtei nǝghatǝn min rǝhalah. Suah kǝti, nǝrgin u Tesias, tǝmǝharǝg ilau Pol mǝtei nǝghatǝn rǝhan.

1 Korən

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətəi tuvən kəm nəfaki min ikin Korən Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

? Təmətəi tatuvən kəm pəh? Təmətəi tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətəi? Korən in taun asoli kəti. İkin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o nolian səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuək əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətətig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmi nati min kəmotəriauəh lan, kəni nolian tərəh min tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* min kotepət lan. Pol təmətəuəin niməfaki u e nian rəha naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahiən asoli min nəuvein tinətig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kəuol nolian tərəh min, kəni nəuvein kəutos nətəligiən min iətəm kəsotəhruahruian.

? Təmətəi nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətətig e taun kəti iətəm nolian tərəh min rəfin təməriauəh vivi lan. Nolian tərəh min nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətəpuəh o Pol o natimnati min nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun vivian, kəni in təmətəi nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligiən. Pol təmətəi nauəuə u məmə otəni pətigəm nolian tərəh min iətəm tətətig e niməfaki, mine nərahiən pisin pisin min nəuvein min. Kəni təmətəi nauəuə u məmə otələhu əhruahru nolian tərəh min iətəm ilah nəuvein kəmautol. In təməni kəm lah məmə okotəhro min lanu motəkeikei mohtəlig=pa min o Uhgın, kəni nolian nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha İesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmauin lak kəni mitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu. İtəmlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah. ² Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən. Uhgın təmol asim itəmah e Kristo İesu, kəni təmauin e təmah məmə rəhan min, nətəm nəutaliuək e nolian əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin min rəfin nətəm kəutəfaki kəm İərməniğ rəhatah İesu Kristo iətəm in İərməniğ rəhatah rəfin.

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri.

³ Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərmənig İesu Kristo, okuəfinə nəuvirən mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın e nəfakiən

⁴ Nian rəfin iatəni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu təməfinə rəhan nəuvirən kəm təmah e Kristo İesu. ⁵ Təməfinə rəhan nəuvirən u tepət kəm təmah e nolian min rəfin, e nasiruiən o nəni pətigəm vivian natimnati min mine neinatigian o nəhrunian nəghatian rəhan. ⁶ Kəni nolian min əha kəutəgətun məmə nanusian e Kristo in nıpəhriənian, kəni itəmah nəmoteruh. ⁷ Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən rəha İərmənig rəhatah İesu Kristo, Uhgın təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmin o nolian uək rəhan, nəsanəniən rəfin min əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhian rəhatəmah. ⁸ Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuarus=pən naunun nian məmə okəseh-pəniən nolian tərəkəti e təmah e Nian rəha İərmənig rəhatah İesu Kristo, iətəm tətəva min lan. ⁹ Kəni Uhgın otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatian. In Uhgın iətəm təmauin e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin İesu Kristo u İərmənig rəhatah.

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah min

¹⁰ İətətapuah əskasik o təmah, piak min mine nəuvinik min, e nərgi İərmənig İesu Kristo, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah min, məsotolian məmə nətəligian kəti otəva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligian mine nikin kətiəh. ¹¹ Piak min mine nəuvinik min, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloe† kəmotəni pətigəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu. ¹² Nıpəti nəghatian iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pol,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Apolos,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pitə,” nəuvein min kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Kristo.” ¹³ Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuiən Kristo! İəu Pol, iəməşəhkul-pəriən e nigı kəməluau o təmah! Kəni nian kol bəptais e təmah, kəməsolian e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisig lak Pol, uə Apolos, uə Pitə, mətəu itəmah nəsotolian məmə nəutohtəu=pən Kristo!

¹⁴ İəu iəkəni tagkiu kəm Uhgın məmə iəmol bəptais əmə e Krispəs mine Kaeəs, mətəu iəməsolian bəptais e təmah kəti min. ¹⁵ Nıkik tagian lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən

1:8 1Təs 3:13; 5:23 **1:9** 1Təs 5:24; 1Jon 1:3 **1:10** Fil 2:2 † **1:11** Kloe in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kəutisai in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloe kəməhuvən motəsəl=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligian min əha e niməfaki Korən. **1:12** Uək 18:24-28; 1Kor 3:4
1:14 Uək 18:8; Rom 16:23

məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmimi. ¹⁶ Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais mın e Stefənəs mine rəhan mın. Uərisig e inəha, iəmalu məmə mətə iəmol bəptais mın e iətəmi kəti uə kəpə. ¹⁷ Nipəti nəghatiən mın u məmə, Kristo təsahli=paian iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi, təmahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm əmə nanusiən təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməiən e nəghatiən einatig rəha iətəmimi mətəu-inu, iəsolkeikeiən məmə nəghatiən e nimisiən rəha Kristo e nig i kəməluau in otəhvevig nəsanəniən tikə.

¹⁸ Nipəhriənən, nəghatiən e nimisiən rəha Kristo in təhvevig malməli o nətəmimi u kautohtəu suaru rəha nuvəniən e nigəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgın tatosmiəgəh itah, in nəsanəniən əmə rəha Uhgın. ¹⁹ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İəu iəkərək in agin neinatigiən rəha nətəm koteinatig, kəni mahtipəsəg e nəhruniən rəha nətəm kotəhrun pik nati.”

²⁰ ? Nətəmimi koteinatig iə? ? Nəgətun mın rəha Lou iə? Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatiən iə? Uhgın təmol neinatigiən rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməliən əmə. ²¹ Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigiən rəha Uhgın, təmol məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okəsotəhruniən in e nəhruniən əmə rəhalah iətəm kəutəni məmə neinatigiən. Mətəu in təmol məmə nəghatiən alməli mın rəhatimah otosmiəgəh nətəmimi nətəm kəutəni nipəhriənən lan.

²² Nəuaniləuis mın rəha Isrel kəutətapuəh e nati apispis mın, kəni Nanihluə[‡] mın kəutəsəl e neinatigiən məmə okoteruh Uhgın, ²³ mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisiən rəha Kristo e nig i kəməluau. Kəni nəghatiən u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis mın rəha Isrel kəutəmei, kəni in təhmen e nalməliən o Nanihluə mın. ²⁴ Mətəu nətəmimi mın u nətəm Uhgın təmauin e lah, nəuaniləuis mın rəha Isrel nəuvein mine Nanihluə mın nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanəniən rəha Uhgın mine neinatigiən rəhan. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nolian u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nalməliən rəha Uhgın, mətəu nipəhriənən in teinatig tapirəkis neinatigiən rəfin rəha nətəmimi, kəni nati u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha nətəmimi.

²⁶ Piak mın mine nəuvinik mın, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian Uhgın təmauin e təmah. Itəmah tepət nəsoteinatigiən e nəhmti nətəmimi, kəni məsotosiən nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein. ²⁷ Mətəu Uhgın tatitəpin nati alməli

1:16 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25

1:21 Mat 11:25 ‡ **1:22** Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksənəri. **1:23** Rom

9:32; 1Kor 2:14 **1:24** Kol 2:3 **1:25** 2Kor 13:4 **1:26** Mat 11:25; Jem 2:5

min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni mitəpin nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən. ²⁸ In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligiən rəha nətəmimi, ilah nati əpnəpin əmə, mine iətəm nətəmimi kəsotolkeikei pikian, mine natimnati iətəm ləhtəni agin. Kəni təmitəpin natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligiən rəha nətəmimi kəməhuva nati əpnəpin əmə. ²⁹ Təmol lanəha məmə iətəmimi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgın. ³⁰ Mətəu-inu e nəuia Uhgın, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Krısto Iesu. Kəni Krısto təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigiən rəha Uhgın. Inəha e Krısto, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kalin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah. ³¹ Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni, “İətəmimi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm İərməniğ təmol lan.”

2

¹ Piak min mine nəuviniğ min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigiəniən nəghatiən rəha Uhgın e nəghatiən iətəm nətəmimi kəutəni məmə koteinatig, mine nolien rəha iətəmimi iətəm təhrun vivi nəghatiən. ² Kəni nian iəmətatig kitah min itəmah, nikik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə Iesu Krısto, mine nimisiən rəhan e nigı kəməluau. ³ İəmuva o təmah e nəpəouiən mine nəğiniən mine nərəmruminien asoli. ⁴ Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatiən e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigiən rəha nətəmimi, mine nəghatiən asoli min iətəm otiuvi itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgın mine uək rəha Narmin Rəha Uhgın. ⁵ İəmol lanəha məmə nəhatətəiən rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigiən rəha nətəmimi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgın.

Neinatigiən rəha Narmin Rəha Uhgın

⁶ Mətəu nıpəhriəniən məmə itəmah iəutəni pətigəm nəghatiən einatig kəm nətəm koteinatig kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigiən rəha nətəmimi min rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutarməniğ u rəueiu. İlah okəhuva nati əpnəpin min əmə. ⁷ Kəpə. İtəmah iəutəghati e neinatigiən rəha Uhgın aupən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni in neinatigiən iətəm təmətəhluaiğ, kəni Uhgın təmol nəlpəkəuiən aupən aupən agin məmə, neinatigiən əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanəniən mine nəhəgəhəgiən. ⁸ Nətəm kəutarməniğ e niftəni əha rəueiu, ilah kinotəruru

nəlpəkauian əha rəha Uhgın, mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən İərmənig rəha nəsanəniən əhagəhag rəfin e nigı kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnəpın əmə iətəm təmərəkın lou. ⁹ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmi tikə tətəruh, iətəmi tikə tətətəu, iətəmi tikə təhrun, nati nak iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi min u kotolkeikei in.”

¹⁰ Mətəu Uhgın təmol əpu nəlpəkauian oneuən əha rəhan kəm tah e Narmin. Kəni Narmin təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun min natimnati rəha Uhgın iətəm iətəmimi kəti ko təsəhrunian. ¹¹ ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligian rəha iətəmimi kəti, mətəu narmin əmə? ?E nolian kətiah əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligian rəha Uhgın, mətəu Narmin əmə? ¹² Uhgın təməsəfaiən kəm tah nətəligian rəha nətəmimi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmin iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgın təməfa əpnəpın əmə kəm tah. ¹³ Inu nəghatian iətəm itimah iəutəni, kəni neinatigian rəha nətəmimi təsəgətunian itimah e nəghatian min əha, mətəu Narmin Rəha Uhgın təməgətun itimah, kəni iəkotəni pətigəm natimnati pəhriən rəha Narmin Rəha Uhgın e nəghatian min iətəm təmsipən lan.

¹⁴ İətəmimi iətəm Narmin Rəha Uhgın tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgın mətəu-inu ilah nati əpnəpın min əmə ohni, kəni ko in təsəhrunian ilah mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın əmə təhrun nasiruiən e nətəmimi o nəhrunian natimnati rəha Uhgın. ¹⁵ Kitah nətəm kautos Narmin Rəha Uhgın kəmotəh motəhrun motakil natimnati min əha, mətəu nətəmimi əpnəpın, ko kəsoteruhian məsotəhrun aginian mine məsotakil aginian itah. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “?Pəh u təhrun nətəligian rəha İərmənig məmə in otəgətun in?”

Mətəu kitah kotəhrun nətəligian rəha Kristo kəni tol lanu lan motəhrun natimnati min əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

¹ Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmətətig kitah min itəmah, iəməsəghatian kəm təmah təhmen e nətəmimi nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmin Rəha Uhgın, kəpə. İəməghati kəm təmah məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə, kəni iəməghati kəm təmah təhmen e kəlkələh min əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Kristo.

² Nian iəmətəgətun itəmah, təhmen məmə iəmətaugin itəmah e mīlik əmə, iəməsəfinəiən nauəniən əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmenian o nunian. Kəni niphəriənian, itəmah nəsotəhmen əhanəhian o nunian, ³ mətəu-inu noliən rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet itəmah mīn, kəni maurtorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi əpnəpīn mīn. ⁴ Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, “Iəu rəha Pol,” kəni kəti təni məmə, “Iəu rəha Apolos,” noliən əha tətəgətun məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni əmə.

⁵ Oteruh-to. ? Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? Itimlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o nuvaiən o Iesu. Itimlau iatuol əmə uək iətəm Iərmənig təməfa pisin pisin kəm timplau məmə iəkuol. ⁶ Təhmen əmə məmə iəu iəmərfeī nikitī nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgīn əmə tatol tateviə. ⁷ Tol lanəha, iətəmimi iətəm tətərfeī nati, uə iətəmimi tətəueiu e nəhu, in nati əpnəpīn əmə, mətəu Uhgīn pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə. ⁸ Iətəm tətərfeī, mīne iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgīn otətəou ilau kətiəh kətiəh e rəhalau uək pisin pisin mīn. ⁹ Itimlau ioluək mīl rəha Uhgīn, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumian rəha Uhgīn, uə nimə rəha Uhgīn.

¹⁰ E nəuvirian iətəm Uhgīn təməfa kəm iəu, iəmuvləkin vivi nəhlki nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkinian nimə. Kəni iətəmi kəti mīn tatuvləkin nimə nəuветin. Mətəu ilah rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkinian nimə, ¹¹ Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu Iesu Kristo. Iətəmi kəti tikə təhrun nuvləkinian nəukəti nimə pisin kəti mīn. ¹² Nəmə iətəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə iətəm nəhlki nimə in Iesu Kristo, kəni in təhrun nuvləkinian nimə e aiən u kol tətoraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis, uə e nigī, uə e niuig, uə e nimania.* ¹³ Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e nian Iesu tuva mīn, rəhan uək otuva e nəhagəhagiən. Rəhan uək okələhu=pən e nigəm, kəni nigəm otəgətun məmə rəhan uək təuvir uə tərəh. ¹⁴ Nəmə nigəm otəsusian rəhan nimə, in otos rəhan nətəouiən. ¹⁵ Mətəu nəmə nigəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati rəfin təmikə. In əmə, Uhgīn otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen əmə e iətəmi

3:2 Hip 5:12-13; 1Pitə 2:2 **3:3** 1Kor 1:10-11 **3:4** 1Kor 1:12 **3:6** Uək 18:4,11,27-28 **3:9** Mat 16:27; Efəs 2:20-22 **3:11** Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6 * **3:12** Noliən rəha nitəu-pəniən Kristo təhmen e noliən rəha nuvləkinian nimə. Iətəmi tətəu=pən vivi noliən rəha Kristo, in təhmen e iətəmi kəti tatuvləkin vivi rəhan nimə. Noliən təuvir mīn rəhan təhmen e pos mīn əskasik rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u silfə. Iətəmi tətəu=pən vivian noliən rəha Kristo, təhmen e iətəmi kəti tatuvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nimauvluvl əmə kəti. Afin-to Mat 6:19-20.
3:13 1Kor 4:5

kəti iətəm rəhan nimə niğəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni niğəm tus nimə mauəris.

¹⁶ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgın, kəni Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah? ¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tərəkın Nimə Rəha Uhgın, kəni Uhgın otərəkın in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgın, in tasim rəhan pisin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgın, itəmah.

¹⁸ Təsəviriən məmə iətəmi kəti tətəiuə aru əmə lan. Nəmə iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni nikin təhti məmə in teinatig u rəueiu, in otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtilah məmə in otuva ieinatig pəhriən.

¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu neinatigiən rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgın. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Uhgın tatol ləlig e nəghatiən rəha iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgın taskəlim in.”

²⁰ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, “İərmənig təhrun məmə, nətəligiən rəha nətəm koteinatig, ilah nati əpnəpın əmə.”

²¹ Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgın tətəfən itəmah nətəmi asoli min rəfin kəm təmah məmə otasiru e təmah. ²² Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhriən agin, Uhgın tinəfinə natimnati min rəfin e nəhue niftəni o nasiruian e təmah. Kəni nəmiəgəhiən uə nimisiən, kəni natimnati min u kəutəhuva rəueiu uə natimnati min u kəmanəhuva nian kəti, natimnati rəfin min əha mine nətəmimi min əha okotəsiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah. ²³ Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o İesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Krısto, kəni Krısto in rəha Uhgın.

4

Aposil min rəha Krısto

¹ Tol lanəha, nətəmimi okotəkeikei motəh itəmah təhmen e noluk min rəha Krısto iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlməitimah məmə itəmah iəkotol əpu nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın. ² Kəni nətəmimi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e nolien iətəm iətəmi asoli tolkeikei. ³ Nati əpnəpın əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligiən rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakiliən e rəhak uək.

3:19 Job 5:13 **3:20** Sam 94:11 † **3:22** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Pol, uə Apolos, uə Kefəs...” Kefəs in nərgin kəti min rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatiən Kris əhruahru, Pol tətəuin lan məmə “Kefəs,” mətəu kəutəni əmə məmə Pitə. **4:2** Luk 12:42

⁴ E rəhak nətəligiən, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. İərməniğ əmə təhruahru o nakiliən rəhak uək. ⁵ Tol lanəha, sotauit-auitiən o nakiliən natimnati, mətəu nautəhtahnin nian İərməniğ otuva lan. In otəfətiğəm=pən e nəhagəhagiən natimnati iətəm kəutəhluaiğ e napinəpuian, kəni in otəni pətiğəm nati nak tətətiğ e niki nətəmimi o noliən min rəhalah. E nian əha Uhgın otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e noliən əhruahru.

⁶ Piak min mine nəuvinik min. İəməni=pinə nəghatiən min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhruniən ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatiən min u, “Nəkotəkeikei motol əmə nəghatiən min iətəm kinətei rəkis,” kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein. ⁷ ?Təhro? İtəmah nəsotepətiən motapirəkis nətəmimi min rəfin. Uhgın təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm nəmautos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati min əha?

⁸ Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha Uhgın. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgın. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min rəha Uhgın, mətəu itimah iəutatig ləhtəni əmə. !Mətəu kəpə, səniəmə nipəhriənian! !Nəman! Nəmə nipəhriənian məmə itəmah nəməhuva kig min rəha Uhgın, nikitimah otagiən pik, kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsolian lanəha. ⁹ İtimah aposil min, mətəu nikik təhti məmə Uhgın təmələhu itimah əpəha ləhtəni ağin, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah tətəhti lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmimi nətəm kəməsotolian win e nəluaginian, kəni məutəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmimi rəfin məmə ilah okoteruh məmə oiəkohmis.* ¹⁰ ! Nətəmimi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi Kristo, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e Kristo! Mətəu səniəmə nipəhriənian. !Nətəmimi tepət kəutəni məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə rəhatəmah nepətiən iağgin! Mətəu səniəmə nipəhriənian. Nətəmimi tepət kəutisiai itəmah, mətəu kətəni rah itimah.

¹¹ Mətəu, inu nipəhriənian. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni məutəuauə, kəni

4:5 1Kor 3:8 4:6 Rom 12:3 4:7 Rom 12:6 * 4:9 Nian kig kəti təmol win e nəluaginian, minatitəlig matit rəhan soldia min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldia min kəutəhuərisig lan, kəni tikimir min kəutəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə tikimir min okohmis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kəutarfu e tikimir min kəutoh aru ilah min, uə nəmə təhro kəutəluagin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimir min nətəm okohmis, kəni nətəmimi rəfin kəuteruh.

iautəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kautoh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə. ¹² Itimah aru əmə iautol pik uək e nəhlmitimah məmə iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfaki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kautol nərahien kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnəpin əmə. ¹³ Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nimənərik rəha nətəmimi rəfin, uə namikmikiən rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motohtəupən noliən rəha Pol

¹⁴ İəsətəiən nəghatiən u məmə iəkol itəmah nəkotaulis, mətəu mə otəhgi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkeikei itəmah. ¹⁵ Rəhatəmah nəgətun min tətət nətəm okotəgətun itəmah e Kristo, kəni nəmə təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah ten-tausin, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə, inu iəu, mətəu-inu e Kristo İesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah aupən. ¹⁶ Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotohtəu=pa rəhak noliən min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati u, iətahli=pinə nətik e Kristo u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətəiu əskasik e İərmənig matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhiən rəhak e Kristo İesu iətəm tətətəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e niməfaki min ikin min rəfin.

¹⁸ Kəni itəmah nəuvein nəutagət əfəri pik o rəhatəmah nəpətiən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə iəsuvnə minien məsəghati əskasikiən kəm təmah o rəhatəmah noliən. ¹⁹ Mətəu otəsuvəhiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə İərmənig tegəhan lak.) Kəni oiəkəhrun nəmə nətəm kəutagət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgın, uə kəpə. ²⁰ Mətəu-inu Nərmənigiən Rəha Uhgın səniəmə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanəniən. ²¹ ?Kəni nəkotolkeikei nak? ?İəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e nikik teiuaiu əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərəh agin

¹ Kəməni pətigəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e nikitəmah tətəkləh e pətan kəti, kəni təmol e noliən tərəh kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətəkləh e pətan vi rəha rəhan tatə. ² !Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmah! !Kəsitin min! Mətəu nəfəriən təsəhruahruən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərəh o təfagətərəh əha. Kəni

nəsotahli pətigəmiən iətəmi kəha iətəm təmol nolian tərəh əha e nikitəmah. Mətəu onəkotəkeikei motahli pətigəm.*

³ Nati əpnəpin iəsətiğiən kitah min itəmah, mətəu e narmin iətətiği kitah min itəmah. Kəni təhmen əmə nəmə kitah kəutatig, inəni rəkis e nərgi İərməniği İesu məmə təhro in təhruahru məmə kitah okotol e iətəmi kəha. ⁴ Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmin, iətətiği kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən rəha İərməniği rəhatah İesu inəha ikin kitah min, ⁵ kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Setən məmə otərəkin niyətin. Mətəu İərməniği otosmiəgəh narmin nian in tətəuva min e naunun nian.†

⁶ Rəhatəmah nagət əfəriən tərəh. ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuətin əmə tinpi rəfin e niki flauə iətəm kəmalkin?‡ ⁷ Otəfəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərəh min e nikitəmah, məmə itəmah flauə vi iətəm kəmalkin u is tikə lan, kəni niyəhrinəniən itəmah nəkotəhmen əhruahru e piyətin vi əha. Tol lanəha mətəu-inu Kristo iətəm in nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis təhmen e sakrifais o nolian tərəh min rəhatah. ⁸ Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotoliən e is əuas, iətəm təhmen e nolian tərəh min u nətəmimi kotolkeikei pik nolian kəm nətəmimi, mine nolian tərəh min rəfin. Mətəu pəh kotol lafet e piyətin u is tikə lan, təhmen e nolian rəfin iətəm kotol niyəhrinəniən motəhruahru.

⁹ İəmətei rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətiən itəmah nətəm kəutakləh e niyətin. § ¹⁰ İəsəniəhuviən məmə nəsotaniən itəmah nətəm kəsotəfakiən nati əpnəpin nolian rəhalah tol lanəha: ilah kəutakləh e niyətin, ilah nəvərəs, ilah nəkləh min e neiuəiən, kəni ilah kəutəfaki kəm narmi nati min. Nətəmimi təpət ağın kotol lanu lan u rəueiu e nəhue niyətin. Nəmə nəsotaniən itəmah min ilah, kəni nəkotəkeikei məhiət ağın ikinu e nəhue niyətin. ¹¹ Mətəu niyəti nauəuə iətəm iəmətei kəm təmah məmə onəsotan pətiən itəmah iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in piətəmah kəti, mətəu in tətəkləh e pətan, uə in tətəvərəs, uə in tətəfaki kəm narmi nati min, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətəpis nian təpət, uə in tətəkləh e neiuəiən.

* **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuviriən məmə ilah okotəğiən əmə kəni məutəfari ilah nian təfagə tərəh asoli kəti tətətiği əha ilah ikin e niməfaki. **5:3** Kol 2:5 **5:5** 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Setən, kəni Setən otərməniği lan kəni mol nəlpiniən kəm in e niyətin. Kəni məta, suah u təhrun nitəliği rəkisiən e nolian tərəh min rəhan, kəni Uhgən təhrun nosmiəgəhiən min in. ‡ **5:6** Təhmen əmə nian kətətei nati miəgəh kəti, nəmə kətərəh kuənkamik lan, otol=pən mərəkin rəfin nəhuvegin. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərəh. Təfagə tərəh u tinpi rəfin niməfaki. **5:6** Kəl 5:9 **5:7** Aes 53:7; 1Pitə 1:19 **5:8** Dut 16:3

§ **5:9** Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tikə əha rəueiu. Pol təmətei nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə əupən, mine nauəuə iətəm tatol kisil lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən.

Sotoliən nati kəti itəmäh min ilah, nati əpnapın in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətiən.

¹²⁻¹³ Səniəmә in rəhək uə mine rəhatəmäh kəti uək məmә okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgın otakil Nanihluə min. Mətəu in uək rəhatəmäh məmә onəkotakil nolien rəha nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kautol təfagə e nolien min u. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmә, “Otaħli pətigəm e nikitəmäh iətəm tatol nolien tərəh.”

6

Nolian rəha nakilian itəmi

¹ Nian nəmә itəmäh kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naulisian məmә otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmә okotiuvi pətigəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu nəkotəkeiki motos məhuvən kəm nəfaki min. ² ?Nəkotəhrun uə kəpə məmә nəfaki min, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue niftəni?* ?Kəni nəmә itəmäh onəkotakil nətəmimi e nəhue niftəni, kəni təhro nikitəmäh təhti məmә nəsotəhmenian o nakilian rəhatəmäh norgəhuiən əlkələh min? ³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmә, kitah okotakil nagelo min? !Kəni natimnati min rəha nəhue niftəni, ilah kotimətig əmə o nakilian!

⁴ ? Kəni tol lanəha, nəmә nautorgəhu o nətəligian min nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmә okotakil norgəhuiən rəhatəmäh? İlah kəsotosian nisaiən rəha niməfaki. ⁵ İatəni lanəha məmә nəkotaulis lan. ?Təhro? ? İtəmäh kəti tikə iətəm teinatig məmә in təhrun nələhuiən nənian min əha? ⁶ !Mətəu kəpə! İtəmäh piatəmäh min nəutorgəhu, kəni mautehuvən o nətəm ihluə məmә ilah okotakil rəhatəmäh norgəhuiən min. Kəsi.

⁷ İtəmäh nautəhuvən o iətəmi kəti məmә otakil rəhatəmäh norgəhuiən. İnu tətəgətun məmә nəmotəmkarəpən agin e suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhatəmäh. ?Təhro? Nəmә iətəmi kəti tatol tərəh kəm ik, təuvir məmә nəkalu əmə lan. Nəmә tətəiuə əmə lam mətəkləh kəm ik, alu min əmə lan. ⁸ Mətəu kəpə. Nautol tərəh pik! İtəmäh piatəmäh min əmə, mətəu itəmäh aru nautol tərəh kəm təmah min, kəni mauteiuə e təmah min mətəkləh kəm təmah min.

⁹ Sotətəligian e neiuəian. Nəkotəkeiki motəhrun məmә, nətəmi kautol nərahian, ko kəsəhuvəniən e Narməniəgian Rəha Uhgın: ilah nətəm kəutəkləh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min, mine nəman nətəm kinotol rəkis marit kəutəkləh e pətan, mine nəman nətəm kautit aru ilah min, ¹⁰ mine nakləh min, mine navərəs min, mine nətəm kəutapıs

5:11 2Təs 3:6; Tait 3:10 5:12-13 Dut 13:5; 17:7 * 6:2 E Japtə 5 kəutafin məmә ko kəsotakilian nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmә kitah okotakil ilah. Nipətin u təni məmә, RƏUEIU kitah okəsotakilian nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Kristo otuva min, nian əha inəha, kitah okotakil ilah. 6:2 Nəh 20:4

e wain, mine nətəm kəutəghati rah e nərgi nətəmimi, mine nətəm kəuteiuə məutakläh kəm nətəmimi, ilah min u ko kəsəhuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgın. ¹¹ Kəni itəmäh nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmın Rəha Uhgın rəhatah təmafəl itəmäh, mələhu kalın itəmäh məmə rəhan, mol itəmäh nəkotəhruahru e nəhmtin e nərgi İərmənig İesu Kristo.

*Noliən rəha nakləhiən
e pətan in təfagə tərəh*

¹² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol.” Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhaniən məmə natimnati nəuvein okotarmənig e rəhak nəmiəgəhiən. ¹³ Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau min,” inu kotəhrun nuniən nauəniən min rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgın otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in niphərieniən. Mətəu nəghatiən u səniəmə e nipətitəmi. Uhgın təməsolian nipəti tah məmə kitah okotapili əpnəpin kitah nəman uə nipətan min u səniəmə nəman mine nipətan min rəhatah. Nipətitah mine İərmənig, ilau rəhalau min. Uhgın təmol nipətitah məmə okotisiai İərmənig, kəni ko otəsolian naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi. ¹⁴ Kitah okohmis. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgın otosmiəgəh min itah e nimisiən mol vivi nipətitah. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian İərmənig təmimis, Uhgın təmosmiəgəh in e nimisiən mol vivi nipətin.

¹⁵ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nipətitah, ilah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo? ?Kəni nikitəmäh təhti məmə iəkəfən nipətik iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsolian lanəha. ¹⁶ Niphərieniən agin məmə iətəm tətən ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nipətin. Mətəu-inu nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlau okiəuva nipətin kətiəh əmə.” ¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatol kətiəh ilau İərmənig, tətəva kətiəh ilau min e narmın. Kəni tol lanəha, nipətin tatol kətiəh ilau İərmənig Kristo məmə rəhan. Kəni tərəh agin nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru.

¹⁸ Otagim rəkis məhuvən isəu e noliən rəha nitəu-pəniən nipətan. Noliən tərəh rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e nipətin. Mətəu təfagə tərəh u, in tatol kəm nipətin aru.† ¹⁹ Nəkotəkeikei motəhrun məmə nipətitəmäh in

6:10 Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15 **6:11** Tait 3:3-7 **6:12** 1Kor 10:23 **6:13** 1Təs 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14 **6:15** Efəs 5:30 **6:16** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 † **6:18** Təfagə tərəh u, in tatol kəm nipətin aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol təfagə e Kristo.

nati asoli, nipətitəmah in nimə kəti rəha Uhgın iətəm Narmin Rəha Uhgın tətətig ikin, kəni Uhgın təməfinə Narmin kəm təmah, mətətig e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah. ²⁰ Uhgın təmətəu rəkis itəmah e nətəuian iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgın e nolian min rəha nipətitəmah.

7

Nəghatian o marit

¹ Rəueiu iəkəni=pinə nənian e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətei kəm iəu. Əuah, in təuvir məmə iətəmimi kəti təsolian marit. ² Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautohtəu=pən nipətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmimi otəkeikei mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit. ³ Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətəpili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeikei, kəni pətan otəkeikei mətəpili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei. ⁴ Pətan təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan iərman tətarmənig lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan pətan tətarmənig lan. ⁵ Təsəuvirian məmə pətan uə iərman təgin o nipətin nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətian nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva min kətiəh. Nəmə kəsulian, kəni Setən oteh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. Iatəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasikian.

⁶ Nəghatian əha məmə, “okuəpəh o nəfakian o nian nəuvein,” iətəni məmə iətegəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti. ⁷ E rəhak nətəligian, təuvir məmə nətəmimi rəfin okəsotolian marit təhmen lak. Mətəu Uhgın tatol suaru pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mine pətalimis min

⁸ Kəni iətəni kəm nətəm kəsotolian marit mine pətalimis min məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine. ⁹ Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotolian marit məmə okotaliuək e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapilian e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pikian ilau pətan uə iərman nian min rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

¹⁰ Itəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatian u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha iərmənig məmə, pətan otəsəpəhian rəhan iərman. ¹¹ Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir məmə otəsitəu=pən minian suah kəti min, uə nəmə təhro,

titəlig=pən min əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakiən

¹² Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah nəman uə nıpətan kəsotəfakiən. Inu rəhak əmə nəghatiən, səniəmə rəha İərmənig əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan pətan təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman otəsəpəhiən. ¹³ Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhiən. ¹⁴ Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalın min rəhan iərman məmə rəha Uhgın. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalın min rəhan pətan məmə rəha Uhgın. Nəmə təsoliən lanu, kəni rəhatəmah kəlkələh min, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgın tətələhu kalın ilah məmə rəhan min, mətəu-inu təmələhu kalın rəkis tatə mine mamə.

¹⁵ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. İətəm tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgın təsaskəlimiən in e marit əha. Mətəu, Uhgın təmauın e tah məmə okotatig mətig e nəməlinuiən. ¹⁶ Pətan, kəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham iərman e noliən təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham pətan e noliən təuvir rəham.

Otagiən əmə

o rəhatəmah nəmiəgəhiən

¹⁷ Mətəu in əmə u, nian Uhgın təmauın e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min iətəm İərmənig təmələhu, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm niməfaki min rəfin. ¹⁸ Nian Uhgın təmauın e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in, kəni otəsəhluaigien e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian Uhgın təmauın e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvir məmə təsalkutiən məmə okəhgi=pən. ¹⁹ In nati əpnəpin əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatiən min rəha Uhgın. ²⁰ Nian Uhgın təmauın e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.

²¹ ? Nian Uhgın təmauın lam, ik slef əmə kəti? Nəkim təsəhti pikien, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.) ²² Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian İərmənig təmauın lan, in iətəmi rəha İərmənig iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian İərmənig təmauın lan, in slef

rəha Kristo. ²³ Uhgın təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Sotoliən məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha nətəmimi. ²⁴ Piak min mine nəuvirik min, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgın.

Nətəm vi nətəm nəsol əhanəhian marit

²⁵ Inu nəghatien kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsol əhanəhian marit. İəsos əhruahruian nəghatien kəti o İərmənig, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligian. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatien in nipəhrionian, mətəu-inu İərmənig təmasəkəhruiən iəu. ²⁶ Mətəu-inu nərahian asoli u rəueiu iətəm nəutətig lan,* rəhak nətəligian tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutətig lan u rəueiu. ²⁷ ?Təhro? ? Nəmol marit? Səsalian e suaru o nəpəhian rəham pətan. ? Təhro? ?Nəsolian marit? Səsalian o nosian rəham kəti pətan. ²⁸ Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsolian təfagə tərəh. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotətig e nərahian tepət e rəhalah natigian, kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahian min əha.

²⁹ Piak min mine nəuvirik min, inu nipəti nəghatien rəhak. Natigian rəha nətəmimi e nəhue niftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə okəsotətəlig pikian e nolian rəha marit rəhalah. ³⁰ Nəmə iətəmi kəti tətəsək, uə tətəgian, uə tatos nəhmti nati kəti, kəni təuvir məmə otəsəgəhanian məmə rəhan nasəkiən, uə nəgionian, uə rəhan nati vi otəriəuəh e rəhan nətəligian. ³¹ Kəni təuvir məmə nətəmimi nətəm kəutol bisnis e nəhue niftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnəpən əmə, mətəu-inu nəhue niftəni mine nəuvirion rəhan mine nolian min rəhan otəpanikə.

³² İəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikian nati kəti rəha nəhue niftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsolian marit, nikin tətəhti pik uək rəha İərmənig məmə təhro lanu mol İərmənig nikin tagian o uək iətəm in tatol. ³³ Mətəu iətəm təmol marit, nikin təhti pik əmə natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagian, ³⁴ kəni rəhan nətəligian tatuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha İərmənig. Kəni pətan iətəm təsolian marit, uə pətan mitə, nikin tətəhti pik uək rəha İərmənig məmə təhro lanu in otətuəkəm o İərmənig e nipətin mine narmin. Mətəu pətan iətəm təmol marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nikin tagian.

³⁵ İətəni=pinə nəghatien min u o nəuvirion aru əmə rəhatəmah, səniəmə iətəniəhu itəmah, mətəu məmə

7:22 Flm 16; 1Pitə 2:16 * **7:26** E nian əha, kəpmən rəha Rom tatol tərəh e nətəm kəutəfaki. **7:31** 1Jon 2:17

nəkotohtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, kəni nikitəmah tətəhti pik uək rəha İərməniğ.

³⁶ Mətəu e nikalın rəha iərman vi kəti mine pətan vi kəti. Nəmə tol lanu lan məmə, kinəniəkis məmə ilau okuol marit. Uərisiğ, kəni iərman təni məmə okuəpəh pipim. Mətəu rəueiu, nikin təhti məmə təsoliən noliən əhruahru e pətan əha, kəni iərman nikin təhti məmə təkəikei mol-tə marit e pətan əha, kəni təuvir məmə, in təhrun noliən. In təsoliən təfagə tərəh, mətəu təuvir məmə in otol marit. ³⁷ Kəni e nikalın kəti min e rəha inu. Nəmə keiu min lanəha kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nikin tənəhti rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkəikei kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətərməniğ vivi e nikin. Kəni nəmə nikin tənəhti rəkis məmə otəsoliən marit e pətan əha, kəni iətəmi əha, in min tatol noliən əhruahru. ³⁸ Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol əhruahru, mətəu iərman iətəm təsoliən marit, in tatol təuvir mapirəkis agin.

Patalimis min kotəhrun noliən marit

³⁹ Pətan otəkəikei mətətiğ ilau rəhan iərman e nian rəfin, mətəu nəmə rəhan iərman tımis, in təhrun noliən marit e suah kəti min iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkəikei mol marit e iərman kəti iətəm tətəfaki kəm Uhgın. ⁴⁰ Mətəu e rəhak nətəliğin, nəmə in tətətiğ əmə lanəha məsoliən marit, kəni nikin otagiən tapirəkis nəmə in tatol marit. Kəni nikiğ təhti məmə Narmın Rəha Uhgın tətətiğ min lak məfa nəghatiən u kəm iəu.

8

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min

¹ Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min. Kitah kotəhrun nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein məmə, “Kitah rəfin kautos nəhruniən.” Mətəu “nəhruniən” in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni, mətəu nolkeikeiən tətuvləkin iətəmini. ² Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkəikei məhrun. ³ Mətəu iətəmini iətəm tolkeikei Uhgın, Uhgın təhrun in misiaien in.

⁴ ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən min iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati min? Nipəhriəniən, kitah kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnəpın əmə kəti e nəhue niftəni, kəni uhgın əlkələh min kohkə, mətəu Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kətəni məmə, “uhgın əlkələh” min mine “iərməniğ əlkələh” min tēpət əha ikin, kəni nipəhriəniən nətəmimi nəuvein kautəfaki kəm lah. Mətəu nati əpnəpın nəmə uhgın əlkələh min əha ikin, əpəha e neai uə əpəha ləhtəni e nəhue niftəni,

⁶ o kitah, Uhgın kətiəh əmə pəhriən, Tatə Uhgın. Natimnati rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəgəhiən kəm tah məmə kitah okotol nəuiən. Kəni İərmənig kətiəh əmə, İesu Kristo, kəni Uhgın təmol natimnati rəfin agin e Kristo, kəni e Kristo kitah kautəmiəgəh.

⁷ Mətəu səniəmə nətəmimi rəfin kotəhrun nəghatiən u, kəni nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə narmı nati kautəmiəgəh pəhriən kəni ilah nati agin mın. Aupən, nətəmimi nəuvein kəmotəfaki kəm narmı nati mın nian rəfin. Kəni tol lanəha, rəueiu, nian kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmı nati, nıkilah təhti məmə kautəfaki kəm uhgın əlkələh mın pəhriən. Kəni ilah kautətəu məmə kautol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəskasikiən təhmen məmə natimnati mın u ilah nati əpnapin əmə. ⁸ Mətəu nauəniən təsoliən itah kautəhuva iuəkır o Uhgın. Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati əha, nətəligiən rəha Uhgın o tah in təhmen əmə.

⁹ Təuvir əmə, nəkotəhrun nıtəu-pəniən suaru iətəm nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmah. Sotoliən nati kəti iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmah kəti uə nəuviniətəmah kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, otəmei e rəhan nəmiəgəhiən. ¹⁰ İətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, in tateh itəmah nətəm nəutəni məmə nəutos “nəhruniən” əha məmə narmı nati mın kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuvən e nimə rəha narmı nati mın məmə nəutəuən, kəni təhro? Tol lanəha rəhatəmah nolien otiuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in mın otuvən mun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmı nati mın, kəni in tatol təfagə tərəh kəti mətəu-inu nıkin təhti məmə nolien əha tətəgətun məmə in tətəfaki kəm narmı nati matol in tamıkmık e nəhmti Uhgın. ¹¹ Kəni nəhruniən iətəm nikitəmah təhti məmə nautos, in tətərəkin iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni.

¹² Nian nautol nolien tərəh kəm itəmah kəti e nolien əha, mautərəkin nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nautol təfagə tərəh e Kristo. ¹³ Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun mınıən nəhuvegi nati nian kəti mın məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpin nəghatiən iətəm kətəni lan.

¹ Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun nolian nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ! Əuəh! İəu aposil kəti, uə kəpə? ! Əuəh! ?İəmeruh İesu İərmənig rəhatah e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?İtəmah u nəua rəhak uək e İərmənig, uə kəpə? !Əuəh!
² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu nıpəhrıenian, itəmah nəsotəhrunian nənian lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhian rəhatəmah e İərmənig tətəgətun məmə iəu aposil kəti.

³ İəkuhalpın nəghatıən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhian, iəsoliən nolian rəha aposil kəti, inəha itimah iəsotətapuəhian o nati kəti o təmah məmə inəha aposil mın nəuvein kautol. ⁴ ?Təhruahru məmə itimah aposil mın oiəkotətapuəh o təmah o nauənian mine nəmnimian, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən! ⁵ Aposil mın nəuvein, mine pia İərmənig mın, mine Pitə,* rəhalah nıpətan nətəm kəutəfaki kautəhuərisig e lah nian ilah kəutaliuək mautol uək rəha İərmənig. ?In təhruahru məmə kitah kotal təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. ! Mətəu iəu iəməsoliən! ⁶ ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itımlau pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauənian rəhatımlau?

⁷ Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldia kəni məsosian nətəouiən lan? ?Uə, pəh tətəsum məsunian nauənian lan? ?Uə, pəh tətəugin nati miəgəh mın məsunian kəti mine?

⁸ ? Nikitəmah təhti məmə natımnati mın iətəm iətəghati lan, kautsipən əmə e nətəligian rəha nətəmimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiah əmə. ⁹ Kəmətei e Lou rəha Mosis məmə, “Nian nəkotasig kau məhuva məmə otol uək meuiəuig e wit, sotəlisian nohlin. Pəh ton nıpispisi wit nəuvein.”† ?Təhro? ? Niki Uhgın tətəhti əmə kau mın, ¹⁰ uə nıkin tətəhti mın itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatah nəuvirian, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutaupən mautərfei nati e nasumian, mine nətəm kautəhuərisig mautəülək ikin, ilah rəfin nətəligian rəhalah kətiah əmə məmə okotos pəti nauənian e nasumian u.

¹¹ E uək mın rəhatimah, təhmen əmə məmə iəmotasum kəti məmə itəmah nəkotəuən ikin, inu nauənian rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauənian kəti rəha nıpətin kəm timah? ¹² Nətəpisin nəuvein kotəhrun nətəpuəhian o nauənian o təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kautol uək rəha Uhgın. ?Kəni təhro e timah? ! Nətəpuəhian rəhatimah in təhruahru ağin!

9:1 Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 **9:2** 2Kor 3:2-3 **9:4** Luk 10:8 * **9:5**
 Nəghatıən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kefəs” u nərgin kəti mın rəha Pitə, kəni ikin
 pisin mın e Niutestimin kətauin e Pitə məmə “Kefəs.” † **9:9** “wit” – Afın-to e
 tiksınari. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27

Itimah iəsotolkeikeian məmə oikotol nati kəti məmə otəhtul pəsığ e nanusian təuvir rəha Krısto, tol lanəha iəsotətapuəhian itimah o nati kəti, nati əpnəpın itimah iəkotəhrun nolian. Tol lanəha, itimah iəmotos pik nərahian, mətəu iəməsotətapuəhian itimah o nati kəti mətəu-inu iəsotolkeikeian məmə iəkotəhtul pəsığ e nanusian təuvir rəha Krısto. ¹³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nətəmimi nətəm kautol uək e Nimə Rəha Uhgın, kautos niglah ikin nauənian? Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e oltə, ikin katol sakrifais ikin, kautos niglah ikin nauənian. ¹⁴ E suaru kətiah əmə, İərməniğ təməni əskasik məmə, nətəmimi nətəm kəutəni pətiğəm nanusian təuvir, rəhalah natimnati o natigiən otəkeikei misipən ikin.

¹⁵ Mətəu iəsətapuəhian kəm təmah o nati nak iətəm təhruahru əmə kəni iəkəhrun nətapuəhian. Kəni iəməsəteian nauəuə u məmə itimah nəkotol natimnati min əha nəuvein kəm iəu. İətəfəri nəuətəin məmə iətəni pətiğəm nanusian təuvir kəsətəouiən iəu lan. Kəni iəsolkeikei ağıniən məmə iəkıtəu=pən suaru pisin. !Nimisiən in təuvir tapirəkis suaru pisin!

¹⁶ Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətiğəm nanusian təuvir mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətiğəm. !Kəsi, nərahian asoli otuva ohniəu nəmə iəsəni pətiğəmiən nanusian təuvir! ¹⁷ Nəmə iətəni pətiğəm nəghatiən rəha Uhgın mətəu-inu iəkolkeikei mol lanu lan, kəni təhruahru məmə iəkos nətəouiən lan. Mətəu in Uhgın əmə iətəm təmitəpın iəu məmə iəkol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnəpın katətəou iəu uə kəpə. ¹⁸ ? Kəni rəhak nətəouiən in nati nak? In əmə u, məmə nian iəkəni pətiğəm nanusian təuvir, rəhak nətəouiən tikə. Kəni tol lanəha iəsətapuəhian o nati kəti, nati əpnəpın in təhruahru məmə iəkol.

¹⁹ Suah kəti təsərməniğiən lak, mətəu iəu iəmosiahu aru iəu məmə iəu slef əmə rəha nətəmimi rəfin. İatol lanu məmə iəkiuvi=pa tepət kəhuva o Krısto. ²⁰ Nian iəmətan itimah nətəm İsrəl nətəm kəutohtəu=pən Lou, iəmuva məhmen e nətəm İsrəl məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krısto. Kəni nati əpnəpın Lou təsərməniğiən lak, nian iəmətan itimah nətəm kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm İsrəl, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krısto. ²¹ Nian iəmətan itimah Nanihluə min nətəm kəsotohtəu-pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakian Lou rəha Uhgın, kəpə. Lou rəha Krısto tətərməniğ lak.) İəmol lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krısto. ²² Nian iəmətan itimah nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən, iəmuva məhmen e

lah məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krısto. İəmuva məhmen e nətəmimi rəfin məmə e noliən min rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Krısto. ²³ İatol lanəha o nanusiən təuvır məmə iəu min iəkos natimnati təuvır min rəhan.‡

²⁴ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, e naiuiən, nətəmimi rəfin kəutaiu, mətəu kətiəh əmə tatol win? Kəni təuvır məmə nəkotaiu e noliən rəha naiuiən iətəm nəutalkut pik məmə onəkotol win. ²⁵ Nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kəhuvən e naiuiən, kotətuakəm əskasik o rəhalah naiuiən. Kautol məmə okotol win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kautol məmə kitah okotol win e nati kəti iətəm tətətig itulin. ²⁶ Tol lanəha, təhmen e naiuiən, iəsaiu əpnəpiniən, kəni təhmen e boksig, iəsətəhrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəhti nıməgəuagəu. ²⁷ !Kəpə! İətətuakəm əskasik o nıpətik məmə otuva rəhak slef. İatol lanəha məmə, nian iəməni pətigəm nanusiən təuvır kəm nətəmimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e naiuiən əha, kəni iəu iəsuvaiən məhmen e iətəmimi iətəm tətətgəhli lou rəha naiuiən kəni kəraki lan e naiuiən.

10

Pol təməni pətigəm

noliən rəha nətəm Isrel əupən

¹ Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə nian tıpitimah min kəmoħiet İjip, ilah rəfin nəpuə tətətgəl pəsıg e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv. ² Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgın tətəmol bəptais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis. ³ Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətiəh əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, ⁴ kəni mətəmnim nəhu kətiəh əmə iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmın Rəha Uhgın iətəm tətətan ilah min, kəni kəpiel əha in Krısto.* ⁵ Nati əpnəpın ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgın nikin tətəsəgiəniən o lah tepət nəuvetin, kəni ilah tepət kəmoħmis əpəha ikin pisin pisin min tətəpə-məpiə ikin.

⁶ Kəni Uhgın tətəmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətəni min məmə otəhgi-pəri nikitah mətəgətun itah, kəni kitah okəsotoliən nitai lah mətələhu=pən rəhatah nətəligiən e noliən tərəh min təhmen e natimnati iətəm kəmotol əupən.

⁷ Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati

9:22 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tətəni min məmə nikin tagiən məmə in otəni pətigəm nanusiən təuvır nati əpnəpın kəsətəouiən in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8

9:27 Rom 8:13; 13:14 **10:1** Eks 13:21-22; 14:22 **10:3** Jon 6:31; Eks 16:4,35

10:4 Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** "Kəpiel" u, kəsafiniən e Oltestimin. Nətəligiən u tətiet e nəghatiən min rəha nətəm Isrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11

min tǎhmen e lah nǎuvein kǎmotol aupǎn. Nauǎuǎ Rǎha Uhgǎn tǎtǎni mǎmǎ, “Nǎtǎmimi kǎmotǎharǎg mǎmǎ okotauǎn motǎmnim, kǎni motǎhtul mǎmǎ okotol danis u tiuvi=pǎn ilah tǎrah ikǎn.” ⁸ Tǎrah mǎmǎ kitah okotit oneuǎn nǎpǎtan tǎhmen e lah nǎuvein kǎmautol aupǎn, kǎni ilah rǎfin tuenti-tri-tausǎn kǎmohmis e nǎn kǎtiǎh ǎmǎ. ⁹ Tǎrah mǎmǎ kitah okotol natimnati iǎtǎm otuvi nǎmǎha rǎha Iǎrmǎnig[†] tǎhmen e lah nǎuvein kǎmautol aupǎn, kǎni sineik tus ilah kohmis. ¹⁰ Tǎrah mǎmǎ nǎkotǎni nǎkali Uhgǎn tǎhmen e lah nǎuvein kǎmautol aupǎn, kǎni agelo rǎha nǎmisiǎn tohamu ilah.

¹¹ Kǎni Uhgǎn tǎmol natimnati min ǎha mǎmǎ okǎhuva e nǎmiǎgǎhiǎn rǎhalah, mǎmǎ ilah nǎmtǎtiǎn min, kǎni kǎmǎtei ilah mǎmǎ okotǎhgi-pǎri nǎkitah motǎgǎtun itah, nǎtǎm kǎutatig rǎueiu mǎmǎ naunun nǎn tǎtuva iuǎkir. ¹² Kǎni nǎmǎ nǎkitǎmah tǎhti mǎmǎ nǎutǎhtul ǎskasik, autǎtǎu vivi itǎmah, mǎtǎu-inu itǎmah min nǎkotǎhrun nǎmeiǎn e noliǎn tǎrah min ǎha. ¹³ Nǎfeifeiǎn iǎtǎm tǎtuva e nǎmiǎgǎhiǎn rǎhatǎmah tǎhmen ǎmǎ e iǎtǎm katol lan e nǎtǎmimi rǎfin. Mǎtǎu nǎn rǎfin, kitah kotǎhrun nǎhatǎtǎiǎn e Uhgǎn, kǎni otǎsegǎhaniǎn e nǎfeifeiǎn otuva e nǎmiǎgǎhiǎn rǎhatǎmah mǎmǎ in tǎskasik mapirǎkis nǎsanǎniǎn rǎhatǎmah. Mǎtǎu nǎn nǎfeifeiǎn tǎtuva e nǎmiǎgǎhiǎn rǎhatǎmah, Uhgǎn otol suaru kǎti mǎmǎ onǎkotǎhrun nosiǎn nǎhtuliǎn rǎhatǎmah, mǎmǎ nati ǎha otǎsiuvi-pǎniǎn itǎmah e nǎrahǎn.

Narmi nati min mine nǎfaki min

¹⁴ Tol lanǎha rǎhak min, otǎgǎm rǎkis e noliǎn rǎha nǎfakiǎn kǎm narmi nati min. ¹⁵ Itǎmah nǎkotǎni mǎmǎ nǎkoteinatig, kǎni otakil aru nǎghatiǎn rǎhak mǎmǎ in tǎuvi uǎ tǎrah. ¹⁶ Nǎn kitah kotauǎn e Nauǎniǎn Rǎha Nǎmtǎtiǎn Rǎha Iesu, kǎni motǎni kǎm Uhgǎn mǎmǎ nǎkitah tagiǎn o nǎmnimiǎn, kǎni mǎutǎmnim nǎmnimiǎn ǎha, tǎhmen mǎmǎ kitah kǎutǎhuva mautil kǎtiǎh kitah Krǎsto e nǎran. ? Iǎtǎni pǎhriǎn, uǎ kǎpǎ? Kǎni nǎn kitah kautun pǎret iǎtǎm kǎmǎmaris kǎuǎri, kitah kǎutǎhuva kǎtiǎh kitah Krǎsto. ?Iǎtǎni pǎhriǎn, uǎ kǎpǎ? ¹⁷ Kitah u nǎtǎmimi tepǎt, mǎtǎu kotǎhmen e nǎpǎtin kǎtiǎh ǎmǎ, mǎtǎu-inu pǎret kǎtiǎh ǎmǎ, kǎni kitah rǎfin kautun ǎmǎ pǎret ǎha.

¹⁸ Nǎkitǎmah tǎtǎhti noliǎn rǎha nǎtǎm Isrel. Nǎn iǎtǎm tatol sakrifais kǎm Uhgǎn, kǎni nǎtǎmimi nǎuvein kautun nǎhuvegi nati iǎtǎm kǎmol sakrifais lan, tǎhmen ǎmǎ mǎmǎ ilah rǎfin kǎmǎhuva kǎtiǎh ilah Uhgǎn e sakrifais ǎha. ?Inu nǎpǎhriǎniǎn, uǎ kǎpǎ? ǎuǎh, in nǎpǎhriǎniǎn.

10:7 Eks 32:4,6,19 **10:8** Nam 25:1-9 † **10:9** Tǎtǎghati e noliǎn rǎha nǎtǎmimi nǎtǎm kautol noliǎn tǎrah kǎti, nati ǎpnapǎn ilah kotǎhrun mǎmǎ Uhgǎn tǎmǎni mǎmǎ noliǎn ǎha in noliǎn tǎrah kǎti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10 **10:16** Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6

19 ?Nipəti nəghatiən min rəhak nak? ?Təhro? ?Iətəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min in nati agin kəti, uə nati əpnapin əmə? İlah nati əpnapin əmə. ?Uə təhro? ?Iətəni məmə narmi nati min, ilah nati agin min nəuvein, uə ilah nati əpnapin əmə? İlah nati əpnapin əmə. 20 Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmi nati min, kautol kəm iərmis min, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotoliən kəm Uhgın. Kəni iəsolkeikeiən məmə nəkəhuva kətiəh itəmah iərmis min. 21 Itəmah onəsəhuvəniən motos pıret mine wain e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu, kəni motatig məhuvən min e niməfaki rəha narmi nati min motun sakrifais mine motəmnim wain rəha iərmis min itəmah nətəm kəutəfaki lan. 22 ?Təhro? ?Nautol məmə İərməniğ otəməki e təmah təhmen e nətəm İsrəl? ?Nikitəmah təhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgın?

23 Itəmah nəutəni məmə, “Təuvir əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei.” Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati min rəfin kəutasiru e təmah motasiru e nəmiəgəhiən rəhatəmah. 24 Təsəuviriən məmə itəmah kəti tətəsal aru e rəhan nəuviriən, mətəu təkeikei mətəsal min e nəuviriən rəha nətəmimi min nəuvein.

25 Kəni təuvir əmə. Otun əmə nəhuvegi nati min rəfin iətəm katos e makit, kəni məsotətapuəhiən e nəghatiən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, uə kəpə. Kəni nikitəmah təsəhti pikien. 26 Noliən əha təuvir əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Niftəni mine natimnati rəfin əha ikin ilah rəha İərməniğ.”

27 Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətəpuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nimə muauən, kəni nikim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauəniən nak iətəm tətəfinə, məsətapuəhiən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min uə kəpə. Nikim təsəhti pikien. 28 Mətəu nəmə kəti təni=pinə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmi nati min,” kəni təuvir məmə nəsunien. Nikim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəligiən təmol, kəni nəsunien. 29 Səniəmə nati tərəh kəti ohnik, mətəu in nati tərəh e nətəligiən əmə rəhan. ?Mətəu təhro nətəligiən rəha iətəmi kəti min otakil rəhak noliən iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni məhtipəsəsig lak məmə iəsoliən nati kəti? 30 ?Nəmə iətəni kəm Uhgın məmə nikik tagiən o nauəniən, təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəməni rəkis kəm Uhgın məmə nikik tətəgiən ohni?

31 Nəukəti nəghatiən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəköl, uə nəkauən, uə nəkəmnim, nəkəkeikei mol ilah rəfin e noliən iətəm otləfəri nərgi Uhgın lan. 32 Soliən məmə iətəmi kəti

təmei e rəhan nəmiəgəhiən, nəmə in nəuaniləuis rəha Isrel, uə Ianihluə, uə iətəmi kəti e niməfaki rəha Uhgın. ³³ Otol noliən əha təhmen e noliən rəhak iətəm iətalkut məmə iəkol niki nətəmimi rəfin kotagiən e noliən min rəfin. İatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuviriən, mətəu rəha nətəmimi tēpət, məmə Uhgın otosmiəgəh ilah.

11

¹ Otisikəuvın iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvın Kristo.

Noliən rəha nəfakiən

² İətəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni məgətun, kəni nəutaskəlīm nəgətuniən min təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.

³ Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kapə pətan in rəhan iərman iətəm tarmənig lan, rəhn-kapə nəman rəfin in Kristo iətəm tarmənig e lah, kəni rəhn-kapə Kristo in Uhgın iətəm tarmənig lan. ⁴ İərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. ⁵ Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainiən rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. Noliən əha təhmen əmə məmə təmaki rəhn-kapə.*

⁶ !Nəmə pətan kəti təsolkeikeiən məmə otəhtərain rəhn-kapə lanəha, təuvir məmə otətei əmə nəuanun! Mətəu nəmə in tətəulis o nəteiən nəuanun, uə nakiən rəhn-kapə, kəni təuvir məmə otəhtərain rəhn-kapə. ⁷ Təuvir məmə iərman kəti təsəhtərainiən rəhn-kapə mətəu-inu nian Uhgın təmol iətəmimi, iətəmimi təmos narmi Uhgın, kəni matol pətigəm nəuviriən rəha Uhgın; mətəu pətan tatol pətigəm nəuviriən rəha iərman rəhan.

⁸ Tol lanəha mətəu-inu iərman təsisipəniən e pətan, mətəu pətan təmsipən e iərman, ⁹ kəni Uhgın təməsolian iərman məmə in iəsiru rəha pətan, mətəu təmol pətan məmə in iəsiru rəha iərman. ¹⁰ Tol lanəha, pətan otəkeikei məhtərain rəhn-kapə iətəm tətəgətun məmə tatisiai rəhan iərman mətəu-inu nagelo min kauteruh.

¹¹ Mətəu kitah u kəməhuva kətiəh kitah İərmənig, pətan otəsətig aru əməiən e iərman, kəni iərman min otəsətig aru əməiən e pətan, ¹² mətəu-inu pətan təmsipən e iərman, kəni

10:32 Rom 14:13 **10:33** 1Kor 9:20-22 **11:1** 1Kor 4:16 **11:3** Jen 3:16;

Efəs 5:23 * **11:5** Nəmə pətan kəti təmaki rəhn-kapə, in nati kəti rəha naulisiən. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə katol nalpiniən kəti kəm in, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə in pətan rəha nəfəriən. **11:7** Jen 1:26-27 **11:9** Jen 2:18-23

təhmen min əmə, pətan təmələs iərman. Mətəu natimnati rəfin kəutsipən e Uhgın.

¹³ Otakil aru nati u. ?Otəhruahru məmə pətan iətəm tətəfaki kəm Uhgın təsəhtərainiən rəhn-kapə, uə kəpə? ¹⁴ Nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iərman iətəm nəuanun təfəmäh, tatol aulis in. ¹⁵ Mətəu nəmə pətan kəti nəuanun təfəmäh, nikin tagiən lan kəni katisiai in lan, mətəu nəuanun əha Uhgın təməfən məmə otəhtərain rəhn-kapə. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə otorgəhu o nati əha, kəni iətəni lanəha məmə nolien kəti min tikə o nati u, kəni niməfaki pisin pisin min rəfin kautol təhmen-əhmen əmə.†

Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu

¹⁷ Nəghatiən min iətəm iəkəni kəm təmah əha rəueiu, oiasəni-viviən itəmah mətəu-inu nəharəg pətiən rəhatəmah təsasiruiən, mətəu tətərkən əmə itəmah. ¹⁸ İəmaupən mətəu məmə nian nəutuhapumın itəmah min məmə nəkotəfaki, kəni məutəhapu-əhapu itəmah min. Kəni nikik təhti məmə nəghatiən min əha, nəuvein nipəhririən, ¹⁹ mətəu-inu nəhapu-əhapuiən min okotəkeikei məhuva məmə okeruh əhruahru məmə pəh tətəfaki pəhriən.

²⁰ !Nian nəutuhapumın itəmah min, mautəni məmə nautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, mətəu oteruh-to nolien u rəhatəmah! Səniəmə Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, ²¹ mətəu-inu nian nəutauən, itəmah kətiəh kətiəh kautəkeikei əmə, məsotəhtahniniən ilah min nəuvein. Kəti tinapis rəkis, kəni kəti min nəumıs tatus əhanəh. ²² ?Rəhatəmah lahuənu tikə məmə nəkotaupən motauən ikin? ?Uə itəmah nəsotisiaiən niməfaki rəha Uhgın, kəni mautol aulis nanrah min? ?Kəni iəkəni məmə nak kəm təmah? ?İəkəni-vivi itəmah o nolien əha? !Kəpə, tikis agin!

²³ Mətəu-inu iəməgətur rəkis itəmah e nəgətuniən min iətəm təmsipən o İərməniğ. E nian lapin əha uərisiğ kegəhan=pən lan e nəhlmi tikimır min rəhan, in təmos piret, ²⁴ kəni məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu, kəni məni məmə, “Inu nipətik iətəm otitəgıt o təmah.‡ Onəkotol lanu lan kəni nikitəmah tətəhti iəu.” ²⁵ E nolien əhmen min əmə, nian kinotauən rəkis, in tos kap wain məni məmə, “Kap wain u tətəgətur=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəğəh

† **11:16** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəniən min u o nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəuanutəmi u təfəmäh okətəkeikei katol rəueiu. Mətəu nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəpəhiən nəuanutəmi təfəmäh, nipəti lau e nian əha rəha Pol kuol pisin e nian u rəueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12 ‡ **11:24** Rəhn-kapə lahuənu otəhapu (mətəu otəsəteiən) piret tol nipispisin kəni məfən kəm rəhan min famli. Piret tətəgətur=pən nipəti Kristo, mətəu səniəmə nipətin əhruahru pəhriən. Mine wain tətəgətur=pən niran, mətəu səniəmə niran əhruahru pəhriən.

e nırak iətəm otaiu o təmäh. Nian rəfin nəkotəmnım kap wain u, nıkitəmäh otəhti iəu.”²⁶ O nati əha, nian rəfin nəkotun pıret u, uə nəkotəmnım kap u, onəkautəni pətıgəm nımısiən rəha İərmənıg mətəuarus titəlig=pa mın.

²⁷ Tol lanəha, iətəmimi pəh iətəm tatun pıret, uə tətəmnım kap wain u rəha İərmənıg e nolıən kəti iətəm təsəhruahruıən, in tatol təfagə o nərəkinıən nıpətın mıne nıra İərmənıg.

²⁸ İətəmimi otəkeikei maupən makıl rəhan nəmıəgəhiən, uərisıg təpanun pıret mıne məmnım kap wain, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi iətəm tatun mıne mətəmnım, mətəu nıkin təsəhti vıvıən pıret mıne wain məmə tətəgətun=pən nıpəti İərmənıg, nunıən mıne nəmnımıən iətəm in tatol tatiuvi=pa aru əmə nalpınıən kəm in. ³⁰ Mətəu o nati əha, itəmäh tərət nəkotəpəou kəni mautohmıs, kəni itəmäh nəuan nəuvein kınohmıs rəkıs. ³¹ Mətəu nəmə kitah kotakil aru nolıən mın rəhatah, İərmənıg təsakilıən itah mol nalpınıən kəm tah.

³² Nian İərmənıg takıl itah mol nalpınıən kəm tah, in tatol məmə kitah okotəhruahru, məmə nian in otakil nətəmimi e nəhue nıftəni məni nalpınıən rəhalah məmə okohmıs, kəni kitah okəsotosıən nalpınıən əha kitah mın ilah.

³³ Tol lanəha piak mın mıne nəuvınık mın, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotauən, əutəhtahnın itəmäh mın. ³⁴ Nəmə iətəmi kəti nəumıs tus, təuvır məmə otauən iman ikın lahuənu, məmə nian nəkotuhapumın, Uhgın otəsəfinəıən nalpınıən kəm təmäh o nolıən mın əha rəhatəmäh.

Nian iəkuvnə, oıəkəfınə suaru e natımnati pısın nəuvein mın iətəm nəkotətəpuəh ohni.

12

Nəsanənıən pısın pısın mın rəha Narmın Rəha Uhgın

¹ Piak mın mıne nəuvınık mın, pəh iəkəghati e nəsanənıən pısın pısın mın rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkolkeikei məmə itəmäh nəkotəkeikei motəhrun.

² İtəmäh nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakıən kəm Uhgın, katiuvi=pən rəhatəmäh nətəligıən katit itəmäh e suaru o nəfakıən kəm narmı nati mın iətəm kəsotəghatıən. ³ Tol lanəha, iəkəni kəm təmäh məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanənıən rəha Narmın Rəha Uhgın mətəni rah İesu, kəni iətəmi kəti mın ko təsənıən məmə, “İesu in İərmənıg,” mətəu Narmın Rəha Uhgın, in əmə tol iətəmimi tətəni.

⁴ Nəkotəkeikei motəhrun vıvi nati u məmə, nəsanənıən pısın pısın mın rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kautsıpən e Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kitah kautol uək

11:25 Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 11:26 Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20

11:27 Hip 10:29 11:32 Hip 12:5-6 12:2 Hab 2:18-19 12:3 1Jon 4:2-3

12:4 Rom 12:6

pisin pisin min tepət o nasiruiən e nətəmimi, mətəu İərmənig kətiəh əmə iətəm kitah kautol uək rəhan. ⁶ Kitah kautol uək e noliən pisin pisin tepət, mətəu Uhgın kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəfin məmə ilah okautol uək rəfin min əha.

⁷ Kəni Narmin Rəha Uhgın tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah min rəfin. ⁸ İətəmi kəti, Narmin tətəfən nəghatiən rəha neinatigian kəm in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha nəhruniən nati kəm in. ⁹ Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəhatətəiən kəm in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol viən nimisiən kəm in. ¹⁰ Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəghatiən min iətəm Uhgın tətəfa kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakiliən narmin pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min kəm in.* Kəni kəti min əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən niyəti nəghatiən iki pisin pisin min əha kəm in. ¹¹ Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kautsipən əmə e Narmin kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru min iətəm in əmə tolkeikei.

¹² Niyəti iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tepət; kəni nati əpnəpən nəuəli-nəuəlin pisin pisin min, ilah kautilpən e niyətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e Kristo. ¹³ Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis min rəha Isrel, kitah nəuvein Nanihluə min, nəuvein slef min əmə, nəuvein səniəmə slef min, mətəu Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə təmol bəptais e tah rəfin ağin mol məmə kəməhuva niyətin kətiəh əmə, kəni kitah kəmosos Narmin Rəha Uhgın u kətiəh əmə.

¹⁴ Pəhriən. Niyəti iətəmimi kəməsoliən nəuəlin kətiəh əmə, mətəu nəuəlin tepət. ¹⁵ Nəmə nəhlkin təni məmə, “Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli niyətin kəti,” kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli niyətin nəuətin. ¹⁶ Kəni nəmə matəlgin təni məmə, “Səniəmə iəu nəhmtin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli niyətin kəti,” kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə matəlgin in səniəmə nəuəli niyətin nəuətin.

¹⁷ ?Nəmə niyətin in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu nati? ?Kəni nəmə niyətin in matəlgin rəfin əmə, kəni otəhra məmiəvin nati. ¹⁸ Mətəu kəpə, Uhgın təməuəri nəuəli-nəuəli niyətin ilah rəfin iətəm in tolkeikei məmə ilah okotol lanəha. ¹⁹ Nəmə niyəti iətəmimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti, təhmen

* **12:10** Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatiən min iətəm iətəmi kəti təsəhruniən. Afin-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. **12:11** 1Kor 7:7 **12:12** 1Kor 10:17 **12:13** Kəl 3:28

e nahlkin, mətəu səniəmə in nipətin kəti pəhriən. ²⁰ Mətəu nipəhriənian, nəuəli-nəuəlin tepət, mətəu nipətin kətiəh əmə.

²¹ Nəhmtin ko təsəniən kəm nəhlmin məmə, “İəu iəkəpəh ik, iəu inəhmen rəkis.” Kəni rəhn-kapə ko təsəniən kəm nəhlkin mil məmə, “İəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis.”

²² Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli nipətitaħ iətəm nikitah təhti məmə ilah kotəpəou agin, ilah nati keikei o nipətitaħ.

²³ Kəni nəuəli-nəuəli nipətitaħ iətəm nikitah təhti məmə ilah nati əpnəpin əmə, kəutol nolian rəha nisaiən e lah. Kəni nəuəli-nəuəlin rəha naulisiən, kitah kauteh vivi ilah.

²⁴ Mətəu nəuəli-nəuəli nipətitaħ iətəm təsoliən naulisiən, kitah kəsotoliən nati agin e lah. Mətəu Uhgın təmuħapumın nəuəli-nəuəli nipətitaħ min, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin min iətəm kitah kauteh=pən əmə ilah.

²⁵ Kəni e nolian əha, nəuəli-nəuəli nipətitaħ okəsotəħapu əħəpuiən ilah min, mətəu ilah okoteh vivi rəfin ilah min.

²⁶ Nəmə nəuəlin nəuətin tətətəu nahməiən, kəni nəuəlin min ilah rəfin okotətəu nahməiən ilah min. Kəni nəmə nəuəlin nəuətin kətəfən nisaiən kəm in, kəni nəuəlin min rəfin okotagiən ilah min.

²⁷ Nipəti nəghatiən u məmə itəmāh nipəti Kristo, kəni itəmāh rəfin kətiəh kətiəh itəmāh nəuəlin min rəha nipəti Kristo.

²⁸ Kəni e niməfaki, Uhgın təmaupən mələhu=pən aposil min, kəni uərisig ko, iəni min, kəni uərisig ko, nəgətun min. Kəni təmələhu=pən nətəm kəutol nati apispis, mine ilah nətəm kəutol vivi nimisiən min, kəni nətəm kəutasiru e nətəmimi, kəni nətəm koteinatig nətəm kəutasiru o nəniən rəha niməfaki, kəni nətəm kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min.

²⁹ ? Nətəmimi rəfin aposil min? ? Uə nətəmimi rəfin iəni min? ? Uə nətəmimi rəfin nəgətun min? ? Uə nətəmimi rəfin kəutol nati apispis min?

³⁰ ? Uə nətəmimi rəfin kəutol vivi nimisiən min? ? Uə nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min?

? Uə nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nipəti nəghatiən ikin pisin min? Kəpə, təsoliən lanəha.

³¹ Mətəu təuvir məmə nəkotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatəmāh o nosiən nəsanəniən pisin pisin min iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəfa, ilah min əha kotəuvir agin.

Mətəu rəueiu iəkəni=pinə suaru təuvir agin.

13

Nolkeikeiən

¹ Nəmə iətəghati e nəghatiən rəha nətəm ikin pisin min, uə nəghatiən rəha nagelo min, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nikitah, rəhak nəghatiən in nəuiən əpnəpin əmə təhmen e nəuia dirəm uə nəuia bel.

² Nəmə iatos nəsanəniən iətəm Narmin Rəha

Uhgin tətəfa o nəni pətigəmian nəghatian min iətəm Uhgin tətəfa, mətəu iəsosian nolkeikeian e nikik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni nəmə iəkəhrun nati oneuən rəfin mine nəhrunian rəfin, mətəu iəsosian nolkeikeian e nikik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni nəmə rəhak nəhatətəian təkasi k məmə otol nitəuət kəti tiet, mətəu iəsosian nolkeikeian e nikik, iəu nati əpnapin əmə. ³ Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah min, uə iəkegəhan e nipətik məmə nigəm otus, mətəu iəsosian nolkeikeian e nikik, iəsolian win e nati kəti.

⁴ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: iətəmi kəti rəhan nətəligian təfəməh, kəni matol təuvir kəm nətəmimi, kəni məsitgərahian e nətəmimi, kəni məsəri pikian, kəni məsəfəri aruiən in, ⁵ kəni məsol-pəniən nətəmimi, məsalkutian o nərfin, kəni nikin təsahmə uəhaiən, kəni məsaskəlim pikian nərahian iətəm iətəmi kəti tatol lan. ⁶ Kəni nikin təsəgəniən o nolian tərəh min, mətəu nikin tagian əmə o nolian təuvir min rəha nipəhrionian. ⁷ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: nati əpnapin suaru rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian rəfin iətəmi əha tatitəu=pən əmə, məsəhlmanian e rəhan nəhatətəian nian kəti, kəni nian rəfin tətələhu=pən əskasi k rəhan nətəligian e Uhgin, rəhan nəhatətəian tətəhtul əmə lanko e nian rəha nərahian.

⁸ Nolian rəha nolkeikeian naunun tikə. Mətəu rəha nəni pətigəmian nəghatian iətəm Uhgin tətəfa, otəpanikə. Rəha nəghatian iki pisin min, okəpanohkə. Rəha nəhrunian nati, otəpanikə. ⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəhrunian rəhatah nəuan nəuuetin əmə, kəni kəutəni pətigəm nəghatian iətəm Uhgin tətəfa mətəu nəghatian u tatol əpu nəuan nəuuetin əmə. ¹⁰ Mətəu nian Iesu Kristo otuva min mol əhruahru natimnati min rəfin, kəni nəsanəniən min iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa rəueiu okohkə. ¹¹ Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni nəhrunian rəhak təhmen e rəha iəpəou, kəni nolian rəha nətəligian rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva mol iətəmi asoli lak, iəmələhu nolian min rəha iəpəou e nəmtahk. ¹² Rəueiu, kitah kauteruh nəuan nəuuetin əmə təhmen e iətəmi kəti tateh narmin e kilas iətəm təuau. Mətəu e nian əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgin. Rəueiu, iəkəhrun nəuan nəuuetin əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru natimnati rəfin, təhmen məmə Uhgin təhrun ərəfin iəu mine əha rəueiu.

¹³ Kəni rəueiu, nolian milahal u kisil kələhtul: nolian rəha nəhatətəian, nolian rəha nuhuinian e Uhgin, mine nolian rəha nolkeikeian. Mətəu iətəm in təuvir pik agin e lahal, in nolian rəha nolkeikeian.

14

Nəni pətigəmian nəghatian iətəm Uhgin tətəfa, mine nəniən

nəghatiən ikin pisin min

¹ Otalkut əskasik məmə nolkeikeiən otarmənig e nəmiəgəhiən rəhatəmäh, kəni motalkut əskasik məmə onəkotos nəsanəniən min iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəfa, kəni otalkut pik təhmin min o nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgın tətəfa. ² İəkəni lanəha mətəu-inu itəmäh kəti iətəm tətəghati e nəghatiən iki pisin min, təsəghatiən kəm nətəmimi, mətəu tətəghati əmə kəm Uhgın. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəghatiən iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətigəm nəghatiən oneuən min e Narmin Rəha Uhgın. ³ Mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən e nəghatiən rəhalah, kəutəni kəm nətəmimi o nol əskasikiən ilah, o nəfəriən nətəligiən rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nikiiləh. ⁴ İətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən e nəghatiən rəhalah, tatol əskasik niməfaki.

⁵ İəkolkeikei məmə itəmäh rəfin ağin nəkotəghati e nəghatiən iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfinə. İətəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, in tətəsiru pik e niməfaki tapirəkis ağin iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min mətəuarus in təni nipətin məmə otol əskasik niməfaki.

⁶ Piak min mine nəuvinik min. ? Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatiən iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iətol pətigəm nəghatiən nəuvein iətəm kəməutəhluaig əupən, uə iətos nəhruniən nəuvein, uə nəghatiən iətəm Uhgın tətəfa, uə nəghatiən rəha nəgətuniən, kəni oiəkəsiru e təmah. ⁷ Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətahli, uə kitar iətəm katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəgəhiən, iətəmimi əmə tatol ilah kəutagət. Mətəu nəmə kəsotagət əhruahruian, kəni itəmäh onəkotəruru məmə nəpuən nak ilah kəutəni. ⁸ Kəni nəmə təui təsasək əhruahruian, kəni nətəmimi okotəruru məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluəginian.*

⁹ Mətəu təhmen əmə e təmah. ? Nəmə nəutəghati e nəghatiən iətəm nətəmimi kotəruru, okotəhro lanu motəhrun nipəti nəghatiən nəutəni? İtəmäh onəkotəghati əmə kəm niməgəuagəu, mətəu nətəmimi kəsotosiən nipətin. ¹⁰ Pəhriən məmə nəghatiən min tepət e nəhue niftəni, mətəu ilah rəfin nipətihiləh əha ikin. ¹¹ Kəni nəmə iəsəhruniən nipəti nəghatiən

14:1 1Kor 12:31; 14:39 * **14:8** E nian rəha Pol, soldia kəti tətahli nati kəti təhmen e təui nian nərahian tətəva təhmen e nəluəginian. Nəpuən kəti, nipətin təni məmə, "Otol əpenə-penə o nəluəginian!" Kəni nian nətəmimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluəginian.

iətəm iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu, iəu iapispis ohni, kəni in iapispis ohniəu. ¹² Təhmen əmə e təmah. Itəmah nəkotolkeikei nəsanəniən mīn rəha Narmīn Rəha Uhgīn, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotuyləkin niməfaki e nəsanəniən mīn iətəm okotasiru pik lan.

¹³ Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e nəghatiən ikin pisin mīn, otəkeikei məfaki mīn məmə Uhgīn otəfən nipəti nəghatiən u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki. ¹⁴ Nəmə iətəfaki e nəghatiən ikin pisin mīn, nīkik tətəfaki mətəu nətəligiən rəhak tətəhtul əpnəpin əmə. ¹⁵ ?Kəni iəkəhro? İəkəfaki e nīkik, mətəu iəkəfaki mīn e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. Kəni iəkəni nəpuən e nīkik, mətəu iəkəni mīn nəpuən e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. ¹⁶ ?Nəmə nətəni-vivi Uhgīn e nīkim e nəghatiən pisin, təhro iətəmi kəti iətəm təruru nəghatiən u in otəni “Əuəh” e rəham nəfakiən, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni? ¹⁷ Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgīn, mətəu nəsasiruən e iətəmi pisin kəti mīn.

¹⁸ İətəni tagkiu kəm Uhgīn məmə iətəghati e nəghatiən ikin pisin mīn tapirəkis itəmah rəfin. ¹⁹ Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmi e nəghatiən faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvir mapirəkis aɡin nəmə iəkəni nəghatiən ten-tausin e nəghatiən pisin iətəm kīnotəruru.

²⁰ Piak mīn mine nəuvinik mīn. Sotoliən nətəligiən rəhatəmah təhmen e kəlkələh mīn. E nəmiəgəhiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh mīn nətəm kotəruru əhanəh nolīən tərəh. Mətəu e nətəligiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkohmətə. ²¹ Kəmətəi lanəha e Lou rəha Mosis məmə, “İəkol məmə nətəmi kəutəghati e nəghatiən ikin pisin mīn okotəni rəhak nəghatiən kəm rəhak nətəmi.

Kəni ilah okotətəu nəghatiən mīn rəha napispis mīn.

Mətəu nati əpnəpin ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko kəsotətəligiən lak.

İərmənig tətəni lanu.”

²² Tol lanəha, nəghatiən ikin pisin mīn, in nəmtətīən kəti rəha nətəmi nətəm kəsotəfakiən, səniəmə nəmtətīən kəti rəha nəfaki mīn. Mətəu nian iətəmi kəti tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgīn tətəfən, in rəha nəfaki mīn, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakiən. ²³ ?Tol lanəha, nəmə niməfaki apiəpiə tətuhapumīn, kəni nətəmi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin mīn, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhruniən, uə nətəm kəsotəfakiən kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutəlməli, uə kəpə? ²⁴ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmi rəfin kəutəni pətigəm

nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, kəni nəghatiən rəhatəmäh otek nikin, kəni in otəhrun məmә in iol təfagə təräh, kəni nəghatiən min əha okotakil rəhan noliän, ²⁵ kəni rəhan təfagə təräh min iətəm kəutəhluaig otuva e nəhagəhagiän. O nati əha, in otasiəulin e nisiaiän məfaki kəm Uhgın, mətəni pətigəm məmә, “!Itəmäh pəhriän Uhgın nəutan!”

Nələhu əhruahruian noliän rəha nəfakiän

²⁶ Piak min mine nəuvinik min. Pəh iəkəni nipəti rəhak nəghatiən min u rəueiu. Nian itəmäh rəfin nəkəhuva kətiäh e nuhapuminiän o nəfakiän, itəmäh rəfin kətiäh kətiäh rəhatəmäh əha ikin uək o noliän, nəuvein kəutani nəpuän, nəuvein kəutəgətun ilah, nəuvein kautol əpu nəghatiən nəuvein u kəmotəhluaig əpən, nəuvein kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, nəuvein kəutəni nipəti nəghatiən min əha. Onəkotəkeiki mautil natimnati min əha o nuvləkinian niməfaki təkasiik. ²⁷ Nəmә nətəmimi nəuvein kəutəghati e nəghatiən iki pisin, keiu uə kisil əmə okotəghati. Kəti otəni rəhan, uərisig kəti, konu kəti min təni rəhan, kəni iətəmi kəti otəkeiki məni nipəti nəghatiən min əha. ²⁸ Nəmә iətəmimi tikə o nəni pətigəmiän nipəti nəghatiən min əha, iətəmimi iətəm otəghati e nəghatiən pisin, otəkeiki məsəghatiän e niməfaki, kəni məghati oneuän əmə kəm Uhgın.

²⁹ Kəni iəni min, təuvir məmә iəni keiu uə kisil okotəghati, kəni nətəmimi nəuvein okotakil vivi nəghatiən kəutəni. ³⁰ Kəni nəmә Uhgın tatol əpu nəghatiən kəti iətəm tətətluaig əpən tətuva o iətəmi kəti iətəm tətəharəg, təuvir məmә iətəm tətəpən mətəghati otəpəh nəghatiən. ³¹ Tol lanəha, itəmäh nətəm nəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfinə, kəti otəpən məghati, konu kəti min, ko kəti min məmә nəkotəgətun nətəmimi rəfin, motəfəri nətəligiän rəhalah. ³² Sotaluiän məmә iəni min kəutarmənig e nikilah məmә okotəhrun nəni pətigəmiän nəghatiən rəhalah e nian iətəm in təhruahru o nəniän, ³³ mətəu-inu Uhgın səniəmә in Uhgın rəha noliän nəruvuiän e nati, mətəu in Uhgın rəha nəməlinuiän, təhmen e niməfaki min rəfin.

³⁴ Nian kətəfaki lan, nipətan okotəharəg mohkə agin, mətəu-inu təsəhruahruian məmә okotəghati. Mətəu okotəkeiki məutətəlig e nətəmi asoli rəha niməfaki, təhmen əmə e iətəm Lou tətəni mine. ³⁵ Nəmә kotelkeiki məmә kotəhrun nati kəti, okotəkeiki motətapuəh o rəhalah nəman min əpəha lahuənu, mətəu-inu tol naulisiän məmә pətan otəghati əpəha e niməfaki.

³⁶ ?Təhro? ?Nikitəmäh təhti məmә nəghatiən rəha Uhgın tətəpən miet pətigəm o tətəh? ? Uə nikitəmäh təhti

məmə nəghatiən rəha Uhgın təmuva əmə o təmah? ³⁷ Nəmə itəmah kəti nıkin təhti məmə in iəni kəti, uə Narmın Rəha Uhgın təməfən nəsanəniən kəti kəm in, in otəkeikei məni nıpəhriənən e nəghatiən iətəm iətətei kəm təmah məmə in nəuia İərməniğ. ³⁸ Nəmə təpəh nəniən nıpəhriənən e nəghatiən u, okəsəni minian nıpəhriənən e rəhan nəghatiən.

³⁹ Tol lanəha, piak min mine nəuvirik min, təuvir məmə nəkotəkeikei məmə nəkotəni pətiğəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfinə, kəni məsotəhtul pəsigiən e nəniən nəghatiən ikin pisin min. ⁴⁰ Mətəu e natimnati rəfin ağın iətəm nautol e nəfakiən, otol e nolien iətəm in təhruahru o niməfaki, motohtəu=pən vivi nolien rəha nəfaki ən.

15

Kristo təməmiğəh min

e nimisiən

¹ Piak min mine nəuvirik min. İəkolkeikei məmə iəkəni pətiğəm kəm təmah nanusiən təuvir iətəm iəmatəni pətiğəm kəm təmah aupən, nəmotos e nikitəmah, kəni motos rəhatəmah ikin nəhtuliən lan. ² Nəmə nəkotaskəlim əskasik nanusiən təuvir əhruahru iətəm iəu iəməni pətiğəm kəm təmah, Uhgın otosmiğəh itəmah lan. Mətəu nəmə nəkotəpəh nati əhruahru, motəhatətə e nəghatiən pisin, kəni nəhatətəiən rəhatəmah in nati əpnəpən əmə.

³ Inəni=pinə rəkis kəm təmah natimnati ağın min iətəm iəmətəu məmə, Kristo təmimis o rəhatah nolien tərəh min təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ⁴ kəmitənim, kəni təmiğəh min e nimisiən e nian iətəm tatol kisil lan təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ⁵ kəni təmaupən miet pətiğəm o Pitə, uərisig ko, o rəhan min nətəmimi tueləf rəfin. ⁶ Uərisig lanko, in təmiet pətiğəm min o piatah min tapirəkis faif-hanrit e nian kətiəh əmə, u ilah tepət kautəmiğəh əhanəh, mətəu nəuvein kinohmis rəkis. ⁷ Kəni uərisig, tiet pətiğəm=pən o pian Jemis,* kəni mine o aposil min rəfin.† ⁸ Kəni uərisig e lah rəfin, in təmiet pətiğəm min ohniəu, nati əpnəpən iəu iəkəhmen e iəpəou iətəm iəməir pahi. İəmuva məmə iəu aposil e suaru pisin ağın.

⁹ Tol lanəha, iəu ləhtəni ağın e aposil min rəfin, kəni iəsəhmenien məmə nətəmimi okotəuın lak məmə iəu aposil kəti, mətəu-inu iəu iəmatol nərahien kəm niməfaki rəha Uhgın aupən. ¹⁰ Mətəu e nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu,

14:37 1Jon 4:6 **15:3** Aes 53:5-12 **15:4** Mat 12:40; Uək 2:24-32 **15:5**

Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7** Jemis, in pia İesu, kəni rəueiu in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha İerusaləm. † **15:7** Nian Pol tətəni “aposil min,” nian

nəuvein, tətəghati e nətəmimi min tueləf rəha İesu, kəni nian nəuvein tətəghati e rəhan min nətəmimi tueləf mine nəuvein min. **15:7** Uək 1:3-4 **15:8** Uək 9:3-6

15:9 Efəs 3:8; 1Tim 1:15

iəmuva məhmen lanu rəueiu, kəni nəuviriən əha təsuva əpnəpiniən, mətəu nəuan əha ikin. ! Nipəhriənien, iəmol uək tapirəkis rəfin aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e nəuviriən əmə iətəm Uhgın təməfa kəm iəu. ¹¹ Nati əpnəpın iəu iəməni pətigəm, uə ilah kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah, mətəu nəghatiən u inu iətəm iətəni pətigəm, nanusiən təuvir iətəm nəmotəni nipəhriənien lan.

Nəmiəgəhiən e nimisiən rəha nətəm kəmoħmis

¹² İəmətəu məmə itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minien. ? Mətəu nəmə kəmətəni pətigəm məmə Kristo təməmiəgəh min e nimisiən, kəni təhro itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minien? ¹³ Mətəu nəmə nəghatiən rəhatəmah in nipəhriənien, məmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minien, kəni ko İesu min təsəmiəgəhiən e nimisiən. ¹⁴ Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, kəni uək rəhatəmah o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, in nati əpnəpın əmə, təhmen min əmə e nəhatətəiən rəhatəmah.

¹⁵ Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, itəmah iəmotəiuə e Uhgın mətəu-inu iəmotəni pətigəm məmə Uhgın təmosmiəgəh Kristo e nimisiən. Mətəu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minien e nimisiən, təhmen itəmah nəuvein kəutəni, kəni ko Uhgın təməsosmiəgəhiən Kristo e nimisiən! ¹⁶ Mətəu-inu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgəh minien e nimisiən, kəni ko Kristo təsəmiəgəh minien e nimisiən. ¹⁷ Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəh minien e nimisiən, kəni nəhatətəiən rəhatəmah nipətin tikə, kəni itəmah nəutatig əhanəh e təfagə tərəh min. ¹⁸ Kəni nətəmimi nətəm kəmotəni nipəhriənien e Kristo nətəm kinəħmis rəkis, ilah min kəmotəmkarəpən rəkis e nəmiəgəhiən itulin. ¹⁹ ! Nəmə kautələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən e Kristo o nəmiəgəhiən əmə rəha nəhue niftəni, kəsi, təuvir əmə məmə nətəmimi okotətəu tərəh o təmah tapirəkis əgin nətəmimi rəfin mətəu-inu, kəmotəmkəkiəh! Kəni rəhatah nosiən nəhməiən o Kristo otol nati əpnəpın əmə lan.

²⁰ ! Mətəu kəpəl! Nipəhriənien məmə Kristo təməmiəgəh pəhriən min e nimisiən. In təmaupən e nətəmimi rəfin nətəm kəmoħmis kəni məmiəgəh min e nimisiən, kəni ko təsimis minien.‡ ²¹ Otətəlig lan. Nimiəsiən tinuva e nəhue niftəni e iətəmimi kəti, kəni tol min əmə lanəha, nəmiəgəh minien e nimisiən təmuva e iətəmimi kəti. ²² Tol lanəha, nətəmimi rəfin okəħmis mətəu-inu kəmotəsipən e Atəm, kəni

15:10 2Kor 11:23 ‡ **15:20** Kristo in təhmen e nəniəskasikiən rəha Uhgın məmə nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən. **15:21** Rom 5:12

təhmen əmə, nətəmimi rəfin nətəm kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəgəh min.

²³ Mətəu ilah min u, okotəmiəgəh min e nian əhruahru rəhalah. Kristo in təmaupən məmiəgəh min, kəni nian in otuva min, rəhan min okotəmiəgəh min. ²⁴ Kəni nuanun nian otuva. In otərəkin narmənigiən min rəfin, mine nepətiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin. Uərisig lan, in otəhlman=pən e narmənigiən rəhan e nəhlmi Uhgın Tatə.

²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, in təkəikei mətarmənig mətəuarus məmki=pa rəhan tikimır min mevig-ərain e lah e nəhlkin. ²⁶ Naunu rəhan tikimır iətəm otərəkin, in ko nımisiən. Kəni nımisiən otikə min, ²⁷ mətəu-inu “tinəmki=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan e nəhlkin.” Otətəlig-to lan, nian tətəni məmə natimnati rəfin agin tinətevig-ərain e nəhlkin, nəkotəruh məmə səniəmə Tatə Uhgın min əha ikin e nəhlkin. In Uhgın iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin agin ləhtəni e nəhlki Kristo. ²⁸ Nian Uhgın tinol natimnati min əha, kəni Nətin aru otuva ləhtəni e Narmənigiən Rəha Uhgın iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgın əmə otarmənig e natimnati rəfin.

²⁹ Otətəlig-to lan. ?Təhro e nətəmimi nətəm katol bəptais e lah o nətəm kinohmis rəkis? ?Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minian nian kəti, kəni təhro katol bəptais e nətəmimi o lah?§ ³⁰ ?Kəni təhmen əmə e timah, təhro iautələs pikin nian əskasik min e nəmiəgəhiən rəhatimah nian rəfin? ³¹ !Iatos nonauvil, piak min mine nəuvinik min, məmə nətəmimi kotalkut məmə okotohamu iəu e nian tepət! Nəkotəhrun məmə inu niyəhriənian təhmen əmə məmə iətasiru o nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo Iesu İərmənig rəhatah. ³² ?Nəmə iəməluagin kəm nati miəgəh min iətəm kauton iətəmi əpəha Efəsis* o nətəligiən rəha nətəmimi əmə, iəmol win e nak? Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəh minian, pəh kotol əmə təhmen e nəghatiən u iətəm tətəni məmə, “Pəh kotauən motəmnim, mətəu-inu olauig kohmis.”

³³ Sotoliən nətəmimi koteiuə e təmah. Inu niyəhriənian iətəm iətəmi kəti təməni, “Nian nətəmimi rəhalah nolian təuvir kəutan ilah nətəm kotərah, nətəm kotərah kəutərəkin nolian təuvir rəhalah.” ³⁴ Ohtəlig=pa min motos əhruahru min nətəligiən rəhatəmah iətəm təhruahru, kəni motəhlman e

15:23 1Təs 4:16; Nəh 20:5 **15:25** Mat 22:44 **15:26** Nəh 20:14 **15:27** Sam

8:6 § **15:29** Pol təsəni əhruahruian məmə in tolkeikei məmə nətəmimi okotol bəptais e lah o nətəmimi nətəm kinohmis rəkis, mətəu təməni əmə məmə nətəmimi nəuvin kəmautol lanəha. Kəni kitah u rəueiu, tiəkis o nəhrunian niyəti nəghatiən u. **15:30** Rom 8:36 * **15:32** Pol tətəghati e tikimır min rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəgəh min pəhriən. **15:32** Aes 22:13

təfagə tərəh mın, mətəu-inu itəmah nəuvein kotəruru əhanəh Uhgın, kəni inu nati kəti rəha naulisiən.

Nipəti iətəm təmimisi tətəmiəgəh mın

³⁵ Mətəu nəmə nətəmimi nəuvein kotətapuəh məmə, “? Nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh əħro lanu? ?Okotos nipəti nak məhuva?” ³⁶ !Nəghatiən əha talməli! Nati u təhmen e nikiti nati iətəm kotəhrun rəkis. Nikiti nati iətəm nəmərfəi, otəkeikei maupən mimi, uərisig təpanəmiəgəh. ³⁷ Nian nəkərfei nikiti nati, nəsərfeiən nəukətin iətəm otuva, mətəu nikiti nati əmə, nəmə nikiti wit uə nati pişin kəti. ³⁸ Mətəu Uhgın tol tateviə e nəukətin iətəm in tolkeikei, kəni nikiti nati rəfin, in əmə tətəfa nipətilah. ³⁹ Nipətilah rəfin kəsotəhmen-əhmenien. Nipəti iətəmimi tol pişin e rəha nati miəgəh mın, mine mənig mın, mine nəmu itəhi. ⁴⁰ Əpəha e neai, natimnati əha ikin, kəni e nəhue niftəni natimnati mın əha ikin tol pişin. Nian koteruh nati əpəha ilis e neai məmə in təuvir, rəhan nəuviriən in tol pişin e nəuviriən rəha nati əpəha ləhtəni e nəhue niftəni. ⁴¹ Kəni nəhagəhagiən rəha mıtigar tol pişin e nımihliən rəha məuig mine nasiəien rəha məhau mın. Kəni nasiəien rəha məhau mın nəuvein, kotol pişin e rəha nəuvein mın.

⁴² Kəni təhmen əmə e nipəti nətəm kəmoħmis nətəm kautəmiəgəh mın. Nipətin iətəm kəmitənim otəmnəmit, mətəu nian otəmiəgəh mın, otəsəmnəmit minien. ⁴³ Nian katitənim, in nati kəti iətəm nətəmimi kəsotolkeikeiən, mətəu nian otəmiəgəh mın, in nati kəti iətəm nətəmimi okoteruh rəha nəuviriən. Nian katitənim, nəsanəniən rəhan tikə, mətəu nian otəmiəgəh mın, təsanən. ⁴⁴ Nian katitənim nipətitalah, in nati rəha nəhue niftəni, mətəu nian otəmiəgəh mın, in nati rəha negəu e neai.

Nəmə nipətin əha ikin rəha nəhue niftəni, rəha negəu e neai mın əha ikin. ⁴⁵ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmi təmaupən agin, Atəm təmos nipətin miəgəh.” Kəni naunun Atəm, inu Kristo, təmuva narmin u tətəfa nəmiəgəhiən. ⁴⁶ Nati rəha narmin təməsaupəniən muva, mətəu nati rəha nəhue niftəni, uərisig lan nati rəha narmin təpanuva. ⁴⁷ İətəm təmaupən agin, kəmol e nıməulul rəha niftəni, mətəu iətəm təmuərisig u Kristo, təmsipən e negəu e neai. ⁴⁸ Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nipətitalah təhmen e nipəti Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai nipətitalah otəhmen e nipəti Kristo, u təmsipən ikin. ⁴⁹ Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Kristo u rəha negəu e neai.

⁵⁰ İətəni pətigəm kəm təmah, piak mın mine nəuvirik mın məmə, nipətin mine nira iətəmimi təruru nuvəniən

e Narməniğiən Rəha Uhgın, kəni təhmen əmə, nati iətəm otəmnəmit otəsosian nati iətəm tətətig itulın. ⁵¹ Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah rəfin okohmis, mətəu Uhgın otol nıpətıtah rəfin okotəuiək vivi, ⁵² in otol uəhai əmə təhmen e noraipiən, nian naunu təui rəha Uhgın otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm kəməhmis okotəmiəgəh mın məsohmis minian, nıpətıləh otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəh e nian əha, Uhgın otol nıpətıtah mın təuiək vivi. ⁵³ Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha nıpətıtəmi, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitian, kəni nıpətıtəmi iətəm otimis otəkeikei muvən e nati iətəm otəsımisiən mətatig itulın. ⁵⁴ Nian nati u tuva mol nıpəhrıənian lan, kəni nəghatian iətəm iəni Aiseə kəmətei otuva nıpəhrıənian, tətəni məmə, “Nəluəğiniən tinol naunun. Uhgın təmol win əğin. Nımisiən tinikə.”

⁵⁵ “!Ei! !Nımisiən! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah? !Ei! !Nımisiən! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?”

⁵⁶ Rəueiu, təfəgə tərəh in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni mətuva in nımisiən, kəni Lou tatol təfəgə tərəh nəsanəniən rəhan tətəpət. ⁵⁷ !Mətəu pəh kotəni-vivi Uhgın! Tatol məmə e İərməniğ İesu Krısto, kitah kautol win.

⁵⁸ Tol lanəha, piak mın mine nəuvinik mın, otəhtul əskasik. Sotəğəhaniən məmə nati kəti tələuəl e təmah. Nian rəfin, otol uək rəha İərməniğ e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhrun məmə uək rəha İərməniğ iətəm nautol, səniəmə nati əpnəpın əmə mətəu in nati əğin.

16

Məni o nasiruiən e nəfaki mın əpəha Jerusiləm

¹ Rəueiu iəkəni məni o nasiruiən e nəfaki mın əpəha Jerusiləm. Otol təhmen əmə məmə iəməni mine kəm nıməfaki mın əpəha profens əha Kələsiə. ² E Sante mın rəfin, itəmah rəfin kətiəh kətiəh onəkotəkeikei mətələhu kalın məni nəuvein. İətəmiimi iətəm in tatos məni asoli, otələhu kalın tətəpət, kəni iətəmiimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalın nəuan nəuvetin əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut minian o noriarunian rəfin məni. ³ Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmki məni məhuvən əpəha ikin. ⁴ Nəmə iəkəruh məmə təuvir məmə iəu mın iəkuvən, kəni ilah okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən mın rəha nətəmi asoli mın nəuvein

⁵ Uərisig iəmanuvnə məsal=pinə e təmah, iəkuvən=pən Masetoniə, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki min əpəha ikin. ⁶ Kəni nəmə təhro iəkatig nəuветin min kitah min itəmah, mə kəmə təhro, kotatig əmə motətəuarus nətəpuian tol naunun. Tol lanəha, nəkotəhrun nasiruiən lak e rəhak naliuəkiən iətəm iətuvən=pən ikin. ⁷ Iəsolkeikeiən məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min uəhai əmə, mətəu iəkolkeikei məmə iəkuvnə kotatig nəuветin nəmə Iərməniğ tegəhan lak. ⁸ Mətəu iətatig əmə Efəsis mətəuarus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nauəniən Vi, ⁹ mətəu-inu Uhgın təmerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tepət, nati əpnəpin nətəmimi tepət kəutalkut məmə kotaiu-əpəsig lak o nolian uək.

¹⁰ Nəmə Timoti tuvə meruh itəmah, otol təuvir kəm in motəfən nisiaiən kəm in, sotolian nati kəti iətəm otol nikin tərəh o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha Iərməniğ təhmen əmə lak. ¹¹ Sotolian məmə itəmah kəti oteh iahu in. Otahli=pa tuva kəni motasiru lan e rəhan naliuəkiən məmə otitəliğ=pa ohniəu. Iətəhtahnin piatah min ilah Timoti məmə okəhuva motəh iəu.

¹² Kəni e piatah Apolos, iəmətapuəh əskasik məmə in otəkeikei mītəu=pən piatah min muvnə meruh itəmah. In təsolkeikei pikien məmə otuvnə əha rəueiu, mətəu in otuvnə e nian iətəm otəhruahru ohni.

¹³ Onəkəutair, məutəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah. Məsotəginian, motol nətəliğin rəhatəmah təskasik.

¹⁴ Natimnati rəfin ağin iətəm itəmah nautol, otol e nolkeikeiən.

¹⁵ Itəmah nəkotəhrun məmə Stefənəs mine rəhan min, ilah kəmotəupən motəni nīpəhriənian e Iesu əpəha Akaiə, kəni ilah kəutalkut əskasik o nasiruiən e nəfaki min. Iətəni əskasik kəm təmah piak min məmə, ¹⁶ otisiai ilah motol nəuialah, mine nətəmimi rəfin nətəm kautol pik uək o niməfaki.

¹⁷ Nīkik təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətəs, mine Akaekəs kəmhliet pətiğəm, mətəu-inu nati əpnəpin itəmah nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə iəmeruh itəmah. ¹⁸ Ilahal kəmləfəri pik rəhak nətəliğin təhmen əmə məmə kəmhliet e təmah. Nətəmi kotal lanəha, okəkeikei kisiai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁹ Niməfaki min u ikinu e profens əpəha Esia kəutəni təuvir kəm təmah. Akuilə mine Prisilə kuolkeikei pik məmə okuəni təuvir kəm təmah e nərgi Iərməniğ ilah nəfaki min nətəm kəmotuhapumın e nimə rəhalau. ²⁰ Piak min rəfin ikinu

16:5 Uək 19:21 **16:6** Rom 15:24 **16:9** Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 **16:10** 1Kor 4:17 **16:11** 1Tim 4:12 **16:12** 1Kor 3:6 **16:15** 1Kor 1:16 **16:19** Uək 18:2,18,26

kəutəni təuvir kəm təmah. Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

²¹ İəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətei nauəuə u, kəni matətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah.*

²² Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən İərməniğ, pəh nalpiniən rəha Uhgın tatuvən ohni.

!İərməniğ rəhatimah, va-tə!

²³ Pəh İərməniğ İesu təfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

²⁴ İəkahli=pinə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Kristo İesu. Əuəh.

* **16:21** E nian əha, nian tepət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhalah nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətəi rəkis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen mətətei nəghatiən rəhan. **16:22** Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 Korən

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki min rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

? Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə kisil mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisil, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru nolian tərəh min rəhalah, kəni in təməgətun min ilah e natimnati pisin min nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligian rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kətəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruian məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kətəni məmə in tatol uək rəhan o nosian əmə məni.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgın in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətunian eiue min iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmitəpın e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu, iətətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tatuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən, mine nəfaki min ilah rəfin əpəha ikin Akaiə. ² Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Uhgın iətəm tətəfəri nətəligian rəha nətəmimi

³ Pəh kotəni-vivi Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruinian, kəni in Uhgın iətəm nasiruiən rəfin o nəfəriən nətəligian tatsipən ohni. ⁴ In tətəfəri nətəligian rəhatah e nərahian rəfin rəhatah məmə kitah kotəhruən nəfəriən nətəligian rəha nətəmimi e nərahian pisin pisin min. Kəni kitah kotəfəri nətəligian rəhalah e nolian rəha nəfəriən nətəligian iətəm Uhgın təmol kəm tah. ⁵ Təhmen əmə e nəhməian iətəm Kristo təmos,

təmuva min e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni e noliən əhmen əmə, Krısto in suaru məmə nasiruiən o nəfəriən nətəligiən rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o nəfəriən nətəligiən tatuvən min o nətəmimi pisin pisin min.

⁶ Nəmə itimah iautətəu nahməiən, nahməiən əha tətuvə o timah nian iautəni pətigəm nanusiən təuvir, kəni nanusiən təuvir əha tətəfəri nətəligiən rəhatəmah mosmiəgəh itəmah. Nəmə Uhgın təməfəri nətəligiən rəhatimah, tatol məmə itimah iəkotəhrun nəfəriən nətəligiən rəhatəmah. Kəni nəuan rəha nəfəriən nətəligiən əha, tətəu e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə otətəsiro e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməiən kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan. ⁷ Itimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e Uhgın o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigiən kətiəh əmə məmə, itəmah nəkotətəu nahməiən iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Uhgın otəfəri nətəligiən rəhatah, kəni in otəfəri min nətəligiən rəhatəmah.

⁸ Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun vivi nian əskasik min iətəm iəmotatig lan e profens ikin Esia. Nərahien asoli min kəmotəfigəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti məmə no-iəkohmis. ⁹ Nipəhriəniən, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəsotarəriəiən e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgın iətəm tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min. ¹⁰ In təmosmiəgəh itimah e nərahien asoli əha iətəm təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahien iətəm otəmanuva. Iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah. ¹¹ Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgın o natimnati təuvir iətəm in otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol təməuhlin rəhan nətəligiən o rəhan naliuəkiən

¹² Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətagiən əmə lan. Iəkotəhrun vivi e nikitimah məmə iəsotoliən nati kəti tərəh e noliən rəhatimah. E noliən min rəfin iətəm iəmotol, itimah iəmotohtəu=pən suaru iətəm Uhgın təmitəpin məmə iəmotəghati əhruahru əmə mautəni tagəhag nəghatiən. Iəmotol noliən əha kəm nətəmi əpnəpin əmə rəha nəhue niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. Iəsotəghatiən e nəhruniən əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu iəmotarəriə əmə e nəuviriən rəha Uhgın. ¹³⁻¹⁴ İatəni lanəha

mətəu-inu, iəsotəteian nəghatian kəti iətəm tiäkis o təmah o nafinian, uə nəhrunian nıpətin. Rəueiu, nəkotəhrun nıpilgan nətəligian rəhatimah, mətəu iəkolkeikei pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e nolian əha, nian İərməniğ İesu otuva min, itəmah onəkotagian o timah təhmen min məmə itimah iəutagian o təmah.

15-16 Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotagian o timah, aupən ikin nikik təhti məmə nian iəkuvən Masetonia, iəkaupən muvnə meruh itəmah, kəni nian iəkitəlig Masetonia, iəkuvnə min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuvirian motau keiu. Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasiru lak motahli=pən iəu iəkuvən e nitəni Jutiə. ¹⁷ Nikitəmah təhti məmə, nian iəmol nətəligian min əha, mətəu iəmol əpnəpin əmə? Uə, kəmə təhro nətəligian rəhak təmsipən e nolian rəha nəhue niftəni, təhmen e nətamimi nətəm kəutəni “əuəh” mine “kəpə” e nəghatian kətiəh əmə?

¹⁸ Itəmah nəkotəhrun məmə Uhgın nian rəfin tatol rəhan nəghatian, kəni iəu min, rəhak nəghatian kəm təmah səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” ¹⁹ mətəu-inu rəhak nəghatian o Nəti Uhgın İesu Kristo, iətəm iəmhləni pətigəm kəm təmah itimahal Sailəs* mine Timoti, səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” mətəu e Kristo, nian rəfin rəhak nəghatian in “əuəh,” in nıpəhriəniən. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikiən min rəfin iətəm Uhgın təmol, ilah rəfin kəutəhuva nıpəhriəniən e Kristo, inu nəghatian “əuəh” rəha Uhgın. Tol lanəha, e Kristo, kitah kəutəni “Amen, Əuəh” kəm Uhgın, kəni mautəfəri nərgin lan. ²¹ Uhgın əmə tatol itimah iəutəhtul əskasik e Kristo kitah min itəmah. In təmitəpin itah, ²² kəni təmol mak e nəmiəgəhian rəhatah məmə kitah rəhan min, kəni təmələhu=pən rəhan Narmın e nikitah məmə kitah okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikiən min, ilah rəfin okəhuva nıpəhriəniən e nəmiəgəhian rəhatah o nian kəti.

²³ Uhgın əmə təhrun məmə rəhak nəghatian in nıpəhriəniən. İəməsuvaian Korən, mətəu nəmə iəkuvnə, iəkəkeikei məfinə nəghatian əskasik kəm təmah o nolian rəhatəmah, kəni iəməsolkeikeian məmə iəkol lanəha. ²⁴ İəsolkeikeian məmə iəkotarməniğ e nəhatətəian rəhatəmah, kəpə. Mətəu iəutol uək kitah min itəmah o nəgiəniən rəhatəmah, mətəu-inu itəmah ninautəhtul əskasik rəkis e nəhatətəian rəhatəmah.

2

¹ Tol lanəha, inəni rəkis e nikik məmə ko iəsuvnə minian

1:13-14 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6 * **1:19** Nəghatian Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkir u “Sailəs.” **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14 **1:24** 1Pitə 5:3

meruh itəmah mol nikitəmah tahmə. ²? İəməni lanəha mətəu-
inu, nəmə iəkol nikitəmah tahmə, pəh u ikin ko otol iəu nīkik
tagiən? Itəmah əmə, nətəm iəkol nikitəmah tahmə.

³ Kəni iəmətei nauəuə əha, məmə nian iəkuvna, iəsətəuiən
tərah e nīkik mətəu-inu nəmə mətə iəkəkeikei məni nəghatiən
əskasik kəm təmah. İəsolkeikeiən məmə nətəmimi nətəm
okotəkeikei motol nīkik tagiən, ilah okotol məmə iəkətəu tərah.
İəmətei nauəuə kəha e noliən əha, mətəu-inu inəhrun məmə
kitah kətiəh əmə, kəni nian nīkik tagiən, kəni nikitəmah mīn
tagiən. ⁴Tol lanəha, nian iəmətei nauəuə əha kəm təmah, nīkik
təpəou pik o təmah, kəni nīkik titəgit, nəhu nəhmtək taiəh o
təmah. İəsətəiən nauəuə əha məmə otol nikitəmah təpəou. !
Kəpə! Mətəu iəmətei məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeiən
asoli o təmah.

Alu e noliən tərah mīn rəha nol təfəgə

⁵ İətəmimi iətəm təmol nərahian, təmol iəu iəkətəu tərah,
mətəu təmol itəmah rəfin nəkotətəu tərah pik, mətəu
iəsolkeikeiən məmə nəghatiən rəhak e nati u in təkəsik pik.*

⁶ Nəlpiniən iətəm itəmah tepət nəmotəfən kəm in tinəhmen.

⁷ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motalu e rəhan noliən tərah
kəni motol vivi nikin, məmə nikin otəsəpəou pikien mol təmei
e rəhan nəmiəgəhiən. ⁸ İətətapuəh əskasik o təmah məmə
nəkəhuvən motol təuvir kəm in məmə in otəhrun rəhatəmah
nolkeikeiən ohni. ⁹ İəmətei nauəuə əha kəm təmah məmə
iəkeruh məmə onəkotol nəuiak e natimnati rəfin, uə kəpə.

¹⁰ Nəmə itəmah nəkotalu e noliən tərah rəha iətəmi kəti, iəu
mīn iəkalu e rəhan noliən. Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati
tərah nəuvein məmə iəu iəkəkeikei malu e rəhan noliən, mətəu
inalu rəkis e rəhan noliən e nəhmti Kristo. İəmol lanəha məmə
otasiru e təmah ¹¹ məmə Setən otəseiuəliən e tah kəni rəhan
nərahian mīn məmə təsərəkiniən itah lan, mətəu-inu kitah
kotəhrun rəkis rəhan nətəligiən o noliən nərahian.

Nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir

¹² Nian iəmuven əpəha Troas o nəni pətigəmiən nanusiən
təuvir rəha Kristo, iəmeruh məmə İərməniğ təmol suaru kəm
iəu. ¹³ Mətəu iəsətiğ əməlinuiən e rəhak nətəligiən mətəu-inu,
iəməseruhiən piak Taitəs ikin əha.† Kəni iəmauiəhruin ilah,
mjet muven Masetonia.

¹⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn, mətəu-inu in təmol win e rəhan
tikimīr mīn e nəluəginiən. Kəni təhmen e kig kəti iətəm təmol
win e nəluəginiən mīnitəlig matit rəhan soldia mīn mīne rəhan
mīn tikimīr, Uhgīn tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan mīn

2:1 1Kor 4:21 2:4 Uək 20:31 * 2:5 Nəmə təhro, Pol tətəghati e iətəmi kəti
u təməni rah in nian in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəghati e iətəmi u e 1Kor 5.
2:11 Luk 22:31 2:12 Uək 14:27; 1Kor 16:9 † 2:13 Aupən ikin, Pol təmahli=pən
Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəueiu Pol tolkeikei məmə Taitəs otos nəghatiən kəti
rəha Korən. 2:13 Uək 20:1

nətəmimi nətəm iəutəni pətīgəm neinatigian rəha Kristo, kəni neinatigian əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tatuvən ikin pisin pisin min. ¹⁵ E nəhmti Uhgın, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmimi rəfin, nətəmimi nətəm Uhgın tatosmiəgəh ilah, mine nətəmimi nətəm okəhuva e nalpiniən rəha Uhgın. ¹⁶ Itimah nəmiəvin rəha nimisiən kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmis. Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhiən kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun nolian uək asoli əha? ¹⁷ Mətəu itimah iəsotəhmenian e nətəmi tepət min, nətəm kəutəni pətīgəm nəghatian rəha Uhgın o nos əməian məni. Kəpə, mətəu Uhgın təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah iəutəni pətīgəm nanusiən təuvir e nəhmti Uhgın, kəni nəghatian rəhatimah təmsipən e nikitimah iətəm təhruahru əmə.

3

¹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə itəmah onəkotegəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeikei motos nauəuə kəti iətəm kəmətəi e lah nian kautəhuvən o nətəm kotəruru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeikei mətəi nauəuə lanəha e timah kəm təmah? ? Uə, təhro itəmah əmə nəkotolkeikei məmə onəkotətəi? ! Kəpə! ² Itəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə kəha kəmətəi=pən e nikitimah. Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutəfin nauəuə u mautəhrun. ³ Itəmah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nauəuə kətəfin iətəm Kristo təmətei. Kristo təmətei nauəuə kəha e Narmin Rəha Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətəu təsətəian e nəhlmi iətəmimi. Kəni in təməsətəi-pəniən e kəpiel epin-epin, mətəu təmətei=pən e niki nətəmimi.†

⁴ Itimah iəsotəginian o nəniən lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni məutəhatətə əskasik e Uhgın. ⁵ Nikitimah təsəhtian məmə itimah əmə iəkotəhmen o nolian uək u, kəni mauteruh nəuan rəha uək. Mətəu Uhgın əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun nolian uək. ⁶ In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noluək min rəha nəniəskasikian vi rəha nasiruiən iətəm Uhgın təməni. Nəniəskasikian vi əha təsisipəniən e Lou iətəm kəmətəi, mətəu təmsipən e Narmin Rəha Uhgın. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətəi

2:16 Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12 **3:2** 1Kor 9:2 † **3:3** Nian Pol tətəghati e nəghatian "kəməsətəi-pəniən e kəpiel epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, kəni Mosis təmətei=pən e kəpiel. **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27

tatol məmə nətəmimi kautəhuvən e nimisiən, mətəu Narmin Rəha Uhgın tətəfa nəmiəgəhiən.

Nəhagəhagiən rəha Nəniəskasikiən Vi Rəha Nasiruiən

⁷ Otətəlig-to lan. Nian Uhgın təmətəi Lou e kəpiel, məfən kəm Mosis, nəhagəhagiən əha ikin rəha Uhgın, kəni nəhagəhagiən əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm Isrel kəməsotafuiən nəhmtin, nati əpnəpin nəhagəhagiən tinateiuaiu. Kəni uək rəha Lou in suaru iətəm tatuvən o nimisiən, kəni in təhagəhag.
⁸ Mətəu uək rəha Narmin Rəha Uhgın otəhagəhag pik. ⁹ ! Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeikei mohmis, in təhagəhag, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgın, in tətəhagəhag pik agin! ¹⁰ Nipəhriənən, nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən iətəm təməhagəhag aupən, rəueiu in təsəhagəhagiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi iətəm təhagəhag pik agin, tinapirəkis in aupən. ¹¹ ! Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanikə, tinuva e nəhagəhagiən, kəni uək rəha Narmin Rəha Uhgın iətəm otətəg itulin, təhagəhag pik agin pəhriən!

¹² Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e uək əha rəha Narmin Rəha Uhgın, nətəligiən rəhatimah təskasik e Uhgın, kəni məsotəginiən o nəni pətigəm rəhan nəghatiən. ¹³ Itimah iəsotəhmeniən e Mosis, iətəm təmətəuveg nəhmtin e napən əgeiəgei məmə nətəm Isrel okəsoteruhiən məmə nipəhriənən, nəhagəhagiən teiuaiu muvən mikə. ¹⁴ Mətəu Uhgın təmol nətəligiən rəhalah təskasik. Kəni mətəuarus=pa əha rəueiu, nati kəti tətəuveg nətəligiən rəhalah nian kotafin Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas, kotəhrun nəniən məmə napən, təhmen e napən iətəm təmətəuveg nəhmti Mosis.‡ Napən əha təsiet rəkis əhanəhiən, mətəu-inu tiet rəkis əmə e Kristo. ¹⁵ Əuəh, mətəuarus=pa kəha rəueiu mine, nian kotafin Lou rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain əhanəh nikelah. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o İərmənig, napən əha otiet rəkis.

¹⁷ Otətəlig-to, İərmənig əha, in Narmin. Kəni ikin Narmin rəha İərmənig tətətəg ikin, in tatitis itah. ¹⁸ Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainiən nəhmtitah e napən, kauteruh nəhagəhagiən asoli rəha İərmənig, kəni nətəmimi kauteruh nəhagəhagiən əha e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni in tətəuhlin nəmiəgəhiən rəhatah məmə okəhuva motəhmen lan. Kəni nəhagəhagiən rəha İərmənig e nəmiəgəhiən rəhatah tətəri mətəri pik isəu. Kəni nəhagəhagiən əha təmsipən o İərmənig iətəm in Narmin Rəha Uhgın.

3:6 Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25 **3:7** Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17 **3:13** Eks 34:33 ‡ **3:14** "Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas" in "Oltestimin."
3:16 Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2

4

Nati keikei e kipəhau əuas

¹ Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah iəmotos e nasəkəhruiniən rəha Uhgın. ² İəsotoliən uək rəha Uhgın təhmen e nətəmimi nəuvein nətəm kautol e noliən tərəh. Mətəu e noliən rəhatimah, iəsotegəhanian e noliən iətəm tətəhluaig mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuəiən məsotəuhlinian nəghatian rəha Uhgın. !Kəpə! Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə nipəhriənian, kəni e noliən əha, e nəhmti Uhgın, iəmotol pətigəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru. ³ Kəni nəmə təhro nanusiən təuvir iətəm iətəni pətigəm in tətəhluaig o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluaig əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvəniən e nigəm asoli. ⁴ İlah kəsotəhatətəiən e Kristo, məutohtəu=pən suaru əha mətəu-inu Setən, u in İərmis iətəm tətərməniğ e nəhue niftəni u, təməuveg nətəligiən rəhalah, məmə kəsoteruhiən nəhagəhagiən təuvir rəha nanusiən təuvir iətəm tatuəu mətəsiəgəpın ilah. Nəhagəhagiən əha təmsipən e Kristo. Kəni nian kitah koteruh Kristo, kəni kitah koteruh məmə Uhgın in təhro lanu.

⁵ İtimah iəsotəni pətigəm aruiən itimah, mətəu iəutəni pətigəm İesu Kristo məmə in İərməniğ, kəni itimah noluek min rəhatəmah o nərgi İesu. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın u təməni məmə, “Pəh nəhagəhagiən tuəu məsiəgəpın ikin tapinəpu ikin,” in təməsiəgəpın nikitah məmə kitah kotəhrun nehian nepətian əhagəhag rəha Uhgın, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Kristo.

⁷ Mətəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kipəhau əuas, inu nipətitah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanəniən təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uhgın, təsisipəniən o təmah. ⁸ Nərahian tepət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkinian itimah. Nian nəuvein iəkotəruru suaru, mətəu iəsotəpəhian nalkutiən. ⁹ Nətəmimi kautol nərahian kəm timah, mətəu Uhgın təsəpəhian itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkinian itimah. ¹⁰ İkin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu nipətitimah təhmen e kəmohamu İesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhian rəha İesu e nipətitah. ¹¹ Kəni itimah nətəm iəutəmiəgəh, nian rəfin iuəkir iəkohmis o nərgi İesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhian e nipətitah iətəm otəpanimis nian kəti. ¹² Konu, nian rəfin itimah iəutələs pikin nimisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhian itulin.

4:2 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 **4:6** Jen 1:3; Aes 9:2;

2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpig.” **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5 **4:10** 1Kor 15:31

4:11 Rom 8:36

¹³ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati.” Kəni e nolien kətiəh əmə rəha nəhatətəian, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iautəghati, ¹⁴ mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol İərməniğ İesu təmiəğəh min e nimisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəğəh min e nimisiən kitah İesu, kəni məfu pətigəm itah e nəhmtin. ¹⁵ Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgın tatiuvi=pa nətəmiimi tepət təhmin min okəhuva o Kristo, kəni okotəfən nəni-viviən tepət kəm Uhgın, kəni okotəfəri nərgin ilis ilis ağin.

¹⁶ Tol lanəha, nikitimah təsəpəouiən. Nati əpnəpən məmə nipətətah tətəiuaiu əha rəueiu, mətəu Uhgın tatol nikitəmah tatiuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nərahien iətəm kəutatig lan, ilah nati əpnəpən əmə, kəsotətiğien tuvəh. Mətəu nəualah in nəhəğəhəğien təuvir iətəm otətətiğ itulin, kəni in təuvir məfiğəm tapirəkis ilah. ¹⁸ Kəni tol lanəha, nəhmtilah kəsotəhtulien e nati iətəm kateruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehien. Mətəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəsehien in naunun tikə.

5

Nipətin vi əpəha e negəu e neai

¹ Tol lanəha, kotəhrun məmə nipətətah təhmen e nimauvlulv* iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue niftəni, kəni nian kəti otərah məmnəmiit mikə. Kəni nian nimauvlulv əha tikə e nəhue niftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nimə vi əha ikin iətəm səniəmə iətəmiimi təmol, mətəu Uhgın əmə təmol, nipətətah vi iətəm otətiğ itulin. ² Mətəu rəueiu e nipətətah rəha nəhue niftəni, kəutəği nikitah, kəni kətolkeikei pik məmə nian otuva iətəm kitah okotos nipətətah vi o negəu e neai, təhmen mə kəutəhuvən e napən vi. ³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə kitah okəhuva narmin əmə nipətin tikə, mətəu okotos nipətin vi rəha negəu e neai. ⁴ Nipətətah iətəm otimis tol itah kəutətəu tərah pik məutəği nikitah e nəpəouiən, mətəu səniəmə kətolkeikei əmə məmə okohmis kəni nipətətah otikə, kəpə. Mətəu kitah kətolkeikei məmə okəhuvən e nipətətah vi məmə nəmiəğəhien itulin otəuiək ağin e nipətətah rəha nəhue niftəni iətəm otimis. ⁵ Kəni Uhgın pişin əmə təmol itah o natimnati min əha, kəni təməfa Narmin Rəhan məmə otəğətun vivi kəm tah məmə rəhan nəniəskasikiən min otuva pəhriən.

4:13 Sam 116:10

4:14 1Kor 6:14

4:16 Efəs 3:16

4:17 Rom 8:17-18

4:18 Kol 1:16

*

5:1 Nəğhatien Kris əhruahru tətəni məmə, “nipətətah təhmen

e nima tapolin.”

5:1 2Kor 4:7

5:2 Rom 8:23

⁶ Kəni tol lanəha, nətəligiən rəhatah təkaskik, kəni kitah kotəhrun vivi məmə nian kəutatig əhanəh u ikinu maautos əmə nipətin rəha nəhue niftəni u, kitah kautəhtul əhanəh ihluə ima İərmənig ikin rəhatah. ⁷ İateruh nipətik, kəni nian rəfin tətəuəhli kəni mətəpəou təhmen, mətəu rəhak nəhatətəiən in e Uhgın, kəni iəu iətətig nian min rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in otəfa kəm iəu nipətik vi. Rəhatah nəhatətəiən tatit itah e nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni, səniəmə natimnati iətəm kauteruh. ⁸ İətəni məmə nətəligiən rəhatah təkaskik, kəni kotolkeikei məmə kotəpəh nipətitah məhuvən e nipətin vi rəhatah, inəha nimə vi rəhatah, kitah İərmənig. ⁹ Tol lanəha, nəmə kotatig e nipətitah u rəha nəhue niftəni u, uə nəmə kotəpəh nipətitah, kitah kotalkut pik məmə kotol natimnati iətəm kautol niki İərmənig tagiən. ¹⁰ Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei motəhtul aupən e Kristo məmə in otakil rəhatah nolian min, kəni kitah kətiəh kətiəh okotos nətəouiən titəu=pən natimnati iətəm kəmotol e nəhue niftəni, nəmə nati təuvir uə nati tərəh.

Iəni əhruin min rəha Uhgın

¹¹ Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgin məutisiəi İərmənig, kəni motalkut məmə iəkotiuvipə nətəmimi. Uhgın təhrun itimah mine uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə itəmah min onəkotəhrun vivi itimah. ¹² İəsotolkeikeiən məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah, mətəu iəkotəfinə rəhatimah nətəligiən məmə nəmə təhro nikitəmah otəgiən o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun nuhalpiniən nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o nolian iətəm nətəmimi kauteruh, mətəu nikiilah təsəhtiən nati iətəm tətətig e niki iətəmimi. ¹³ Nəmə itimah ialməli min, mətəu o nərgi Uhgın. Kəni nəmə rəhatimah nətəligiən təhruahru əmə, in nati kəti iətəm otasiru e təmah.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeiən rəha Kristo tətərmənig e timah, mətəu-inu itimah iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh əmə təmimis o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin kənohmis. ¹⁵ Kəni təmimis o nətəmimi rəfin məmə ilah nətəm kautəmiəgəh, okotəpəh nolian natimnati iətəm ilah əmə kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol nolian min iətəm İesu tolkeikei, u iətəm təmimis o lah kəni məmiəgəh min e nimisiən.

¹⁶ Tol lanəha, rəueiu mine, itimah iəsotakiliən nətəmimi e nolian iətəm nətəmimi rəha nəhue niftəni kotakil nətəmimi lan. Nati əpnəpin nian kəti iəmotakil Kristo e nolian əha, mətəu rəueiu iəsotoliən. ¹⁷ Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Kristo, in təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas təmikə, kəni nati vi tinuva! ¹⁸ Natimnati rəfin min əha tatsipən e Uhgın. Aupən kitah tikimir min kitah Uhgın, mətəu e Kristo,

in təməmki itah kəhuva iuəkır ohni, mol itah rəhn-niəli min. Kəni təməfa kəm timah uək u rəha niuvi=paian tikimır min rəha Uhgın okəhuva rəhn-niəli min. ¹⁹ Inu tətəni məmə Uhgın təmiuvi=pa rəhan tikimır min e nəhue niftəni məmə okəhuva rəhn-niəli min e Kristo, kəni məsafin minian rəhalah nolian tərəh min. Kəni təməfa kəm timah nəghatian u rəha niuvi=paian tikimır min rəhan okəhuva rəhn-niəli min.

²⁰ Tol lanəha, itimah iəni əhrui min rəha Kristo, kəni təhmen məmə Uhgın tətəuin e nətəmimi e nəuiatimah. Kəni iəutətapuəh əskasik o təmah e nərgi Kristo məmə nəkotəpəh nolian tikimır, kəni məhuva niəli min rəha Uhgın. ²¹ Uhgın təmol iətəmi u rəhan nolian tərəh tikə, məmə in sakrifais rəha nolian tərəh min rəhatah, məmə e Iesu, kitah okotəhruahru e nəhmti Uhgın.

6

¹ Mətəu-inu itimah iətol uək kətiah itimah Uhgın, iəkotətapuəh əskasik o təmah məmə nian Uhgın tətəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, nəsotosian təhmen e nati əpnəpin əmə, ² mətəu-inu Uhgın tətəni məmə, “E nian əhruahru, iəmətəu ik, kəni e nian rəha nosmiəghian, iəmasiru lam.” İəkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgın, rəueiu in nian rəha nosmiəghian.

Nian əskasik min e nəmiəghian rəha Pol

³ İəsoliən nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəian, mətəu-inu iəsotolkeikeian məmə okəni rah uək rəhatimah. ⁴ Mətəu nolian min rəfin e nəmiəghian rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək min pəhriən rəha Uhgın: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərahian, mine nian iəkis min, mine nian itimah iəkotətəu tərəh. ⁵ Nətəmimi kəmotoh itimah, kəni kəmki=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə okoh itimah. İəmotol pik uək, məsotapiliən lapin, kəni nəumis tus itimah. ⁶ İəsotoliən nolian kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligian rəhatimah təfəməh, iətol təuvir kəm nətəmimi, Narmın Rəha Uhgın tətəri e nikitimah, kəni iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeian pəhriən. ⁷ İəutəni əmə nıpəhriənian, kəni nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e timah. Soldiə min kəutəmki natimnati min rəha nəluəginian o nohian mine nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgın, nolian əhruahru min rəhatah kotəhmen e natimnati min rəha nəluəginian nian nətəmimi kəutəni rah nəghatian rəha Uhgın. ⁸ Nətəmimi

nəuvein kauteh iahu itimah, nəuvein kautisiai itimah, nəuvein kautəni rah itimah, nəuvein kautəni-vivi itimah, nəuvein kautəni məmə itimah iauteiuə məmə itimah noluək min rəha Uhgın, mətəu itimah noluək min pəhriən rəhan.

⁹ Nətəmini nəuvein kəsotegəhanian məmə itimah aposil min pəhriən, mətəu nətəmini tepət kautəni məmə itimah aposil min pəhriən. Nian rəfin nimisian tətatu itimah, mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itimah, mətəu kəsohamu əhanəhian itimah. ¹⁰ Nikitimah təpəou, mətəu nian rəfin iəutəgian əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu itimah iəkotol nətəmini tepət rəhalah nautə tepət. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iautos natimnati min rəfin.

¹¹ Piak min əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatian kəm təmah məsotəpəhian kəti, kəni iəkotolkeikei itəmah e nikitimah rəfin. ¹² Itimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeian rəhatəmah o timah, mətəu itəmah nəutahtipəsig e rəhatəmah o timah. ¹³ Rəueiu əha, iətəghati kəm təmah məmə itəmah nenətik əhruahru min. Təhruahru əmə məmə itəmah min, nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin.

¹⁴ Sotənian kəm nətəm kəsotəfakiən məmə nautol uək kəti itəmah min ilah. ?Noliən əhruahru mine noliən tərah kuəhrun nol pətiən nati kəti? ?Uə, nəhagəhagiən mine napinəpuiən kuəhrun niəuvaian muəharəg pəti muəghati? !Kəpə! ¹⁵ Kəni e noliən kətiəh əmə, Kristo mine Setən, ko ilau kəsuanian nəghatian kətiəh nian kəti. ?İəfaki mine iətəmi təsəfakiən kuəhrun noliən nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə! ¹⁶ E Nimə Rəha Uhgın, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati min, mətəu-inu kitah u Nimə Rəha Uhgın u iətəm tətəmiəgəh. Kəni Uhgın təməni məmə,

“İəkatig itimah min ilah,
kəni maliuək itimah min ilah,
kəni iəkuva iəu Uhgın rəhalah,
kəni ilah okəhuva rəhak min nətəmini.”

¹⁷ Kəni İərməniğ təməni məmə,
“Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakiən, motan isəu o lah.
Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın,
kəni nikik tagiən mə iəkos itəmah.”

¹⁸ “Kəni iəkuva rəhatəmah tatə,
kəni itəmah onəkəhuva nenətik min.”
Inu nəghatian rəha İərməniğ iətəm in ilis agin tətəskəlīm nəsanənian min rəfin.

7

¹ Rəhk-iəli min. Nəniaskasikiən min u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotafəl nikitah, motos rəkis natimnati min rəfin

iətəm kautol nıpətıtah mine narmitah kəutamıkmık. Kəni pəh kotələhu kalın itah məmə rəha Uhgın əmə motohtəu=pən rəfin suaru iətəm nıkin otagiən lan. Kəni okautol mətəu-inu kəutisiai Uhgın.

Niki Pol təmagiən o lah

² Oterəh e nikitəmah kəm tımah. İəsotoliən tərəh kəm iətəmi kəti, iəsotiuvi-pəniən iətəmi kəti tərəh ikin, iəsotalkutiən məmə iəkotos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu. ³ İəsəniən nəghatiən u məmə inu nəmotol noliən tərəh. İəməni rəkis kəm təmah məmə iəkotolkeikei pik itəmah nian rəfin, kəni nati əpnəpın nımisiən uə nəuviriən otuva e nəmiəghəiən rəhatimah, mətəu itəmah əpəha imə e nikitimah. ⁴ İəu iətəhatətə əskasik e təmah. İətəfəri o təmah. İtəmah nəmotəfəri pik rəhak nətəligiən. İəmos nərahıən tətət təmuva e rəhak nəmiəghəiən, mətəu nıkkik tagiən mapirəkis o təmah.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə, iəsotəmeigiən, mətəu nian rəfin, nərahıən tətələs itimah təmsipən ikin pisin pisin min. E nəmiəghəiən rəhatimah, nətəmimi kəmotorgəhu motol nərahıən kəm tımah, kəni itimah iəkotəgin. ⁶ Mətəu Uhgın tatol vivi niki nətəmimi nətəm nətəligiən rəhalah tətəu, kəni təmol vivi nikitimah e nuvaiən rəha Taitəs u təmsipinə e təmah. ⁷ Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nikitimah tagiən, mətəu e nəghatiən təvır rəha nol viviən iətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm tımah məmə itəmah nəkotolkeikei pik məmə nəkotəruh iəu, kəni məmə nikitəmah tətətəu tərəh o nəghatiən rəhak, kəni məni məmə nəkotolkeikei pik iəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nian iəmətəu, nagıniən e nıkkik təməri məriauah.

⁸ Nati əpnəpın nəmə rəhak nauəuə aupən təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu iəsətəuiən tərəh ohni. Mətəu aupən, iəmotətəu tərəh ohni, mətəu-inu iəmeruh məmə nauəuə u təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu rəha nian əkuəkır əmə. ⁹ Mətəu rəueiu, nıkkik tətəgiən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu tərəh, kəpə. Nıkkik tagiən məmə nian nəmotətəu tərəh, e nian əkuəkır əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh min. Nıpəhriənıən, Uhgın tolkeikei məmə kitah okotətəu tərəh o noliən min lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah, kəni natimnati iətəm iəmotəni aupən kəm təmah təməsoliən məmə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəiən.

¹⁰ Kəni nian kautətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərəh, kəni Uhgın tatosmiəgh itah. Kəni nıpəhriənıən nıkkitah otəsəpəouiən o noliən əha. Mətəu nian kautətəu tərəh e noliən rəha nəhue nıftəni, kəni noliən əha təsəuhliniən iətəmi kəti e rəhan noliən tərəh titəlig=pən o Uhgın, kəni noliən əha tatiuvi=pən

nətəmimi e nımisiən. ¹¹ Oteruh-to nəmiəgəhiən rəhatəmah nian nəmotətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət: narmitəmah təmiuvig nəmotauit motəgin e noliən tərəh min, kəni motəməki e noliən tərəh min, kəni motalkut əskasik məmə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmah noliən tərəh min, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən əhruahru. Nəmotolkeikei məmə nəkoteruh min iəu, kəni nəmotolkeikei pik məmə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmautəhtul maru məmə nəkotol nalpiniən kəm nətəm kautol noliən tərəh. E noliən min rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun məmə nəsotoliən nati kəti tərəh e natimnati u.

¹² Iətəmi kəti e nıməfaki rəhatəmah təmol noliən tərəh. Kəni iəmətəi nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsətəiən nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol noliən tərəh, kəni iəməsətəiən o iətəmi in təmərəkin.* Kəpə. Iəmətəi pəhriən məmə iətəm onəkoteruh əsas e nəhmti Uhgın məmə nautəhtul əskasik o nərgək. ¹³ Natimnati rəfin min əha kautəfəri nətəligiən rəhatimah.

Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə nəmautəfəri min nətəligiən rəhan. ¹⁴ Iəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah nəməsotoliən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nıpəhriən. Kəni e noliən kətiah əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah min nıpəhriən. ¹⁵ Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itəmah rəfin agin nəmotol nəuiən, kəni mautəgin mautərəmrumin nian nəmotegəhan lan məmə otuva meruh itəmah. Kəni nian nikin tətəhti natimnati min əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin. ¹⁶ Nikip tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuəh məmə okotəfən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm

¹ Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgın iətəm təməfən kəm nıməfaki min əpəha Masetoniə. Nəuviriən rəhan təmol məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min. ² Ilah kəmotatig e nərahien asoli kəti mine nian əskasik min, kəni nati əpnəpin ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriəuəh vivi e nagieniən. Kəni nanrahien mine nagieniən kəmuəuə e noliən təuvir. E noliən əha, kəmotəraki e məni tepət motəfən kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən. ³ Iətəni pətigəm kəm təmah məmə

7:10 Mat 27:3-5; Hip 12:16-17

* 7:12 Iətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol.

8:1 Rom 15:26; 2Kor 9:1-2

ilah kəmotəfən tepət, tapirəkis iətəm nətəmimi nikilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol. ⁴ Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki mīn əpəha Jerusiləm. ⁵ Kəmotəpən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm İərməniğ, kəni uərisiğ, kəm timah, e noliən iətəm Uhgīn tolkeikei. Nikitimah təməsəhtiən məmə okotol tepət lanəha, mətəu kəmotol.

⁶ Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəliğ=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o noliən nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətuəuin. ⁷ E natimnati rəfin mīn u, itəmah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəiən rəhatəmah, mine nəghatiən rəhatəmah, mine nəhruniən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən, mine nolkeikeiən rəhatəmah o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti mīn e noliən təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.

⁸ İəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgətun itəmah məmə nətəmi pişin pişin mīn nikilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmah in niəpəhriəniən təhmen e lah, uə kəpə. ⁹ İtəmah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha İərməniğ İesu Kristo iətəm təməfinə kəm təmah, məmə nati əpnəpin rəhan nautə tepət, mətəu təmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu təmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmah nautə tepət e narmin e İesu Kristo.

¹⁰ Kəni inu rəhak nətəliğiən e natimnati mīn u, iətəm otasiru e təmah. Otol naunun e uək rəha nəfəniən rəhatəmah məni iətəm nəmotətuəuin e nu uərisiğ. E niməfaki mīn rəfin, nikitəmah təmaupən məhti məmə nəkotol uək əha, kəni itəmah nəmotəpən motətuəuin motol. ¹¹ Tol lanəha, rəueiu otol naunun e uək rəha nəfəniən. Kəni rəhatəmah nətəliğiən o noliən uək iətəm nəkotolkeikei pik məmə nəkotol, in otuva niəpəhriəniən, kəni itəmah onəkotəfən məni iətəm nəkotəhrun nəfəniən e nəhgitəmah. ¹² Nəmə nikitəmah tagiən o nəfəniən, kəni Uhgīn niki tagiən əmə o nosiən natimnati nautos mətəfən. Kəni in otəsətapuəhiən e natimnati iətəm tikə o təmah.

¹³ İəsolkeikeiən məmə nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nəuvein otimətiğ mətəu-inu kəmos rəhatəmah məni, kəni tol lanu lan, nəmiəgəhiən rəhatəmah otəkis mətəu-inu nəmotasiru e lah. Kəpə. İəkolkeikei məmə təhmen-əhmen əmə o təmah rəfin. ¹⁴ Rəueiu, itəmah nautos tepət kəni motəhrun nasiruiən e lah. Kəni o nian mīn nəuvein, ilah kotəhrun nəuəriən kəm

təmah nəmə rəhatəmah tikə. Kəni itəmah nəkotəhmen-əhmen əmə,¹⁵ təhmen e iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nətəmimi nətəm kəmotəulək tepət, təhmen əmə, təsapirəkisiən.

Kəni nətəmimi nətəm kəmotəulək təkəku, rəhan nauəniən təhmen əmə, təsikəiən.”

Taitəs təmuvən Korən otem əskasik ilah o nəfəniən məni

¹⁶ İətəni-vivi Uhgın məmə təmələhu=pən e niki Taitəs nətəligiən o nasiruiən e təmah, təhmen-əhmen e rəhak. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməni=pən kəm Taitəs məmə tuvne meruh itəmah nikin tagiən. Kəni mətəu nikin tagiən mapirəkis agin o nasiruiən e təmah, kəni in rəhan əmə nətəligiən məmə in otuvne meruh itəmah. ¹⁸ Kəni itimah iəutahli=pinə min piatah kəti min tuvne ilau min. Suah u, nətəmimi e niməfaki min kəutisiai o rəhan uək o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir. ¹⁹ Kəni tapirəkis agin inu, niməfaki min kəmotitəpən məmə otuva itimah min o nosiən məni u muvən əpəha. Kəni itimah iəkotarməniğ lan o nəuəriən məmə otəfəri nərgi İərməniğ, kəni mətəgətun məmə nikitimah otagiən pik o nasiruiən. ²⁰ İtimah iəsotolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni rah itimah o noliən rəha nəuəriən məni asoli əha. ²¹ Tol lanəha, itimah iəutalkut pik məmə iəkotol nati əhruahru, mətəu səniəmə e nəhmti İərməniğ əmə, mətəu e nəhmti nətəmimi min.

²² Kəni iəutahli=pinə piatah kəti min ilahal suah mil u. İətəmimi əha, e uək tepət mine noliən tepət, iəmoteruh vivi məmə in tolkeikei pik məmə otasiru. Kəni rəueiu, in tolkeikei pik məmə otasiru mətəu-inu in tətəhatətə pik e təmah məmə onəkotəfən məni tepət. ²³ Kəni Taitəs, itimlau min iəkuol uək kətiəh əmə, kəni in min tatol uək e nikitəmah o nasiruiən e təmah. Kəni piatah mil u ilahal Taitəs, ilau iəni əhruiən mil rəha niməfaki min, kəni noliən təuvir min e nəmiəgəhiən rəhalau kətiasiai Krısto. ²⁴ Tol lanəha, otəfən tepət motəgətun kəm lahal məmə nəkotolkeikei pəhriən nəfaki min. Kəni ilahal okiləhrun məmə nak itimah nikitimah tagiən o təmah, kəni niməfaki min okoteruh min.

9

¹ Nəmə iəsəteiən nauəuə u kəm təmah, in təuvir əmə mətəu-inu ninotəhrun rəkis uək u rəha nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm. ² İətəni lanəha mətəu-inu iəu iəkəhrun məmə nəkotolkeikei məmə onəkotasiru. Kəni iəmətəfəri noliən təuvir rəhatəmah o nətəm Masetoniə, mətəni kəm lah məmə e nu iətəm tınuvən rəkis, itəmah əpəha Akaiə, nəmautəhtul maru o nəfəniən. Kəni nian kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik

o nasiruiən, təmöl mın ilah tepət kotalkeikei məmə okotasiru mın.

³ Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatimah nəghatiən o nəfəriən nolien təuvir rəhatəmah, səniəmə nati əpnəpin əmə. ⁴ Mətəu nəmə nəsotolien, kəni nian iəkuvnə itəmah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni okoteruh məmə itəmah nəsotol əhanəhiən, kəni nolien əha otol itəmah iəkotaulis, mətəu-inu itəmah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis. ⁵ Tol lanəha, nikik təhti məmə iəkəkeikei mətəpuəh o piatah milahal məmə okihlaupən mihlunə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paian məni asoli iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəriən kəti iətəm tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Nolien rəha nəfəriən

⁶ Sotaluiən e nati u. Iətəm tətərfei nati nəuan nəuvein, mətəulək e nəuan nəuvein əmə. Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət. ⁷ Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e nikim məmə nəkəfən. Nəmə nikim təsəgiəriən ohni, təsəuviriən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in mın təsəuviriən. İəkəni lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei iətəmi u tətəfən e nikin pəhriən. ⁸ Kəni Uhgın təhrun nəfəriən nəuviriən rəfin əgin kəm təmah məmə e nian rəfin e natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni mautos tepət mın əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmi. ⁹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah mın, kəni rəhan nolien əhruahru tətətig itulin.”

¹⁰ Kəni Uhgın iətəm tətəfinə nikiti nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəriən o nunien, e suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət mın məmə, itəmah nəkotəhrun nasiruiən e nətəmi nəuvein mın, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e nolien əhruahru rəhatəmah. ¹¹ E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah məmə itəmah nəkotəhrun nəfəriən nian rəfin. Kəni nian iatəuəri rəhatəmah nasiruiən, nətəmi okotəni-vivi Uhgın ohni.

¹² Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəriən kəm nətəmi rəha Uhgın u nəumis tatus ilah, mətəu tatol nati təuvir kəti mın tapirəkis, inu nəni-viviən iətəm təməri

məriaueh e niki nətəmimi matuvən o Uhgın. ¹³ Nian nəkotol uək u, natol pətigəm noliən rəhatəmäh kəm nətəmimi tepət. Kəni ilah okotəfəri nərgi Uhgın ohni, mətəu-inu itəmäh nautol pəhriən noliən rəha nətəmimi nətəm kautəni nıpəhriənian e nanusiən təuvir rəha Kristo. Kəni okotəfəri nərgi Uhgın o nəfəniən rəhatəmäh məni asoli kəm lah mine nətəmimi rəfin. ¹⁴ Kəni nian kautəfaki o təmäh, nikiilah tuvən o təmäh mətəu-inu Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmäh tapirəkis agin məmə nəmotasiru pik e lah. ¹⁵ !Pəh kotəni kəm Uhgın məmə nikitah tagiən o Nətin iətəm təməfa kəm tah, u in nati təuvir agin tapirəkis!

10

Pol təmuhalpin nəghatiən rəha nəgətun eiuə min

e rəhan uək

¹ Kristo, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətig. Kəni nətəmimi nəuvein kautəni məmə nian kitah min itəmäh, rəhak noliən in timətig əmə, mətəu nian iəkiet rəkis e təmäh, rəhak noliən təskasik pik agin. İəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati kəti kəm təmäh e noliən mətig rəha Kristo. ² İətətapuəh o təmäh məmə, onəkotol noliən rəhatəmäh təhruahru məmə nian iəkuvnə, məsahi pikian itəmäh. Mətəu iəkəhrun məmə iəkahi nətəmimi nəuvein u kautəni məmə iautohtəu=pən noliən rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu nati əpnapin iəutatig e nəhue niftəni u, itimah iəsotəluaginiən e noliən rəha nəhue niftəni u. ⁴ Natimnati rəha nəluaginiən iətəm itimah iəutəluagin lan, səniəmə nati iətəm nəhue niftəni tətəluagin lan. Kəpə, natimnati rəhatimäh, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgın o nərəkinian ikin tiəkis o nuvəniən ikin ima tikimir min. ⁵ İtimah iautosiahu nəghatiən eiuə min mine nətəligiən əfəri min, natimnati min u kautəniəhu nətəmimi o nəhruniən Uhgın. Nətəligiən min rəfin u tikimir min rəha Uhgın, itimah iəutəlisərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Kristo. ⁶ Kəni nian itəmäh nəkotohtəu=pən vivi nəuia Kristo, itimah iəutəhtul maru o noliən nalpinian kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən.

⁷ İtəmäh nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəruru nikiilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhriən məmə in iətəmi rəha Kristo, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Kristo təhmen lan. ⁸ Nati əpnapin iətəghati əfəri nəuvetin o nepətiən iətəm İərməng təməfa, ko iəsaulisən ohni. Təməfa o nuvləkinian itəmäh, səniəmə o nələs iahuiən itəmäh. ⁹ İəsolkeikeiən məmə nikitəmäh təhti məmə iəkətei nauəuə min kəm təmäh e noliən iətəm nətəmimi nəuvein kautəni, məmə otol itəmäh nəkotəgin. ¹⁰ İlah kəutəni rah iəu məmə,

“Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətən kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatiən in nati əpnapin əmə.” ¹¹ Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, nolian rəhatimah iətəm kauteruh e nauəuə min iəmotahli=pinə nian itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin nolian min əha.

¹² İəsotolkeikeiən məmə iəkoteruh əhmen itimah mine nətəmi pisin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmeniən! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə kauteruh əhmen ilah min, kəni kautakil aru əmə ilah min, tol rəhalah nəhruniən talməli. ¹³ Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min əpəha ikin. ¹⁴ Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmah in təhruahru əmə, in təsepət pikian. Nəmə iəsəhuvnəiən o təmah, ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu niphərieniən, iəmotaupən məhuva motətəuarus=pa itəmah nian iəməutan mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo.*

¹⁵ Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən kəm timah. İtimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatimah məmə nəhatətəiən rəhatimah oteviə təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmah otol iahgin mepət, ¹⁶ kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min e nicali imatəmah ikin muvən təhmin min. Kəni e nolian əha, itimah iəsotoliən uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpisin, təhmen e nolian rəha nəgətun eiua min. ¹⁷ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm İərmənig təmol.” ¹⁸ İətəni lanəha mətəu-inu, kəsisiəiən iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu kətsisiəi əmə iətəmimi iətəm İərmənig tətəfəri.

11

Pol mine aposil eiua min

¹ İəkolkeikei məmə nəkotegəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuəvətin nalməliən kəm təmah. Mətəu pəhriən, nautol rəkis. ² İateh vivi itəmah, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti min otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni nolian əha rəhak təmsipən əmə o Uhgın. İəu tatə rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e pətan mitə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə, nərgin u Kristo. Kəni iateh vivi

10:13 Rom 12:3 * **10:14** Pol in təmətəni məmə nəgətun eiua min ilah kəutəgət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kəsəhuvəniən ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31 **10:18** 1Kor 4:4

rəhak pətan miṭə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan iərman, kəni in təruru əhanəh iərman.

³ Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u Iv iətəm Setən təmeiuə lan e nəghatiən ətəhiən. Iətəgin məmə iətəmi kəti otiuvi=pən rəhatəmah nətəligiən tuvən ikin pişin, kəni nəkotəpəh rəhatəmah nolkeikeiən e Kristo, iətəm in təhruahru məpiə vivi. ⁴ İatəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətuvə o təmah mətəni pətigəm İesu iətəm tol pişin e İesu iətəm iəutəni pətigəm, uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pişin e Narmin nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusiən təuvir iətəm tol pişin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmah ialməli min, nəkotegəhan əmə lan. ⁵ Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah “aposil min ilis pik,” mətəu e rəhak nətəligiən, ilah ko kəsotapirəkisiən iəu e nati kəti. ⁶ Nəmə təhro kəsəgətun viviən iəu e nəghatiən, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusiən təuvir. İtamah iəmotəgətun nati əha kəm təmah e noliən min rəfin nian tepət.

⁷ Nian iəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, iəsolian məmə nəkotətəu nati kəti. İəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmah. ?Kəni təhro? ?Noliən əha in tafagə tərəh kəti? !Kəpə! ⁸ Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin pişin kəməutətəu iəu. İuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkəsiru e təmah. ⁹ Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhiən o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah min nətəm kəmotsipən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah, kəni məsəfinəhiən uək əskasik kəm təmah o nehien iəu, kəni iəköl lanəha nian rəfin. ¹⁰ Təhmen e niyəhriənien rəha Kristo tətətig lak, iətəni pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin min rəfin əpəha Akaie o nəniəhuiən iəu o nəghati əfəriən məmə iəməsətapuəhiən o təmah o nasiruiən. ¹¹ ?Kəni təhro iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah? Nikitəmah təhti məmə iəsolkeikeiən itəmah? !Kəpə! Uhgın təhrun məmə iəkölkeikei pik itəmah.

¹² Nətəmiimi nəuvein kotölkeikei məmə nikitəmah təhti ilah məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni. Mətəu iətəkeikei o noliən rəha nəsətapuəhiən o natimnati məmə rəhalah nəghatiən otəmei. ¹³ Nətəmiimi kotöl lanəha, ilah aposil eiuə min, kəni kəuteiuə e nətəmiimi e uək rəhalah. !Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah aposil min pəhriən rəha Kristo, mətəu kəpə! ¹⁴ Mətəu kəsotauitiən e noliən əha, mətəu-inu Setən aru, tətən təhmen e agelo kəti rəha nəhagəhagiən. ¹⁵ Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotauit lan, nəmə noluək min rəha Setən kotan təhmen məmə ilah

noluək min rəha noliən əhruahru. E naunun nian, ilah okotos rəhalah nətəouiən titəu=pən əmə noliən rəhalah.

16 İəkisimaru min. Pəh iətəmi kəti tikə nikin təhti məmə iəu ialməli. Mətəu nəmə nikitəmah təhti lanəha, kəni otegəhan lak pəh iəkol noliən rəha ialməli nəuətən, kəni pəh iəkəghati əfəri nəuətən. 17 Nəghatiən u rəhak səniəmə nati iətəm İərmənig təməni=pa kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli kəti. 18 Nətəmimi tepət kəutəghati əfəri o noliən min rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, iəu min, iəkəghati əfəri. 19! E! Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan məmə nalməli min kotəgətun itəmah!* 20 Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnəpən kəti tatol itəmah slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu, uə tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah. 21 İətaulis məmə nətəligiən rəhatiməh təpəu pik məmə iəsotoliən noliən tərəh min əha!

Rəhak nəghatiən in talməli, mətəu noliən nak iətəm nətəmimi min əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu min, iəkəghati əfəri ohni. 22 ?Təhro? ?İlah kəutəni məmə ilah nətəm Hipru? İəu min. ?Kəutəni məmə ilah nətəm Isrel? İəu min. Kəutəni məmə ilah namipi Epraham? İəu min. 23 ?Kəutəni məmə ilah noluək min rəha Kristo? İəu min, mətəu iəkəpirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti. İəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian tepət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkir iəkimis nian tepət.

24 Nian faif, nətəm Isrel kəmotəlis iəu motəu tate-nain.† 25 Nian kisiil, kəmalis iəu e nikilkil. Nian kəti kəməhti iəu e kəpiel apin. Nian kisiil iəmuven e negəu kəni negəu tamnim, kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamnim o nian apiəpiə kəti, lapin mine nərauiə. 26 Nian rəfin iətəliuək o noliən uək rəhak. Kəni iuəkir naruəh asoli tələs iəu iəkimis, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh min, kəni ikin tasilə ikin ima nətəmimak min nətəm Isrel, kəni ikin tasilə ikin ima Nanihluə min, kəni ikin tasilə ikin e taun asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni ikin tasilə ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiua min. 27 İəmol pik uək, kəni nian tepət iəsəpiliən lapin. Nian min nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuəuə, kəni nian tepət nəgək nauəniən tikə. Kəni nian tepət iətətəpu, kəni rəhak napən təsəhmenien o nətəpuien.

* 11:19 E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nipəhriənien, in tətəniəhu ilah.
 11:22 Fil 3:5 11:23 Uək 16:23 † 11:24 Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpiniən kəm iətəmimi kəti məmə okəlis, okəsalisən motəpirəkis motəu fote. İətəm tətakil iətəmi təsolkeikeien məmə otatəghli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kəsəpirəkisən kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə mətə kotəmkarəpən e nafiniən.
 11:24 Dut 25:3 11:25 Uək 16:22; 14:19 11:26 Uək 9:23; 14:5

²⁸ Kəni tapirəkis natimnati mın əha, nian rəfin nıkik təhti pik niməfaki mın rəfin. ²⁹ Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nəmiəgəhiən teuiəu, kəni iəu mın, rəhak nəmiəgəhiən teuiəu. Nəmə iətəmi kəti tatit iətəmi kəti mın e təfəgə tərəh, kəni nıkik təhmə pik ohni.

³⁰ Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati iətəm tətəgətun məmə rəhak nəsanəniən tikə. ³¹ Kəni Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha İərmənig İesu, iətəm kətəfəri nərgin nian mın rəfin naunun tikə, in təhrun məmə iəu, iəseiuəiən. ³² Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin rəhan soldia mın o neruh vivian namtiəluə rəha taun məmə okotəsəl lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus. ³³ Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən niləuis lan, kləfən e wintə e nıpai asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-əhlman teuiəu muvən əpəha ləhtəni, kəni inəha suaru iəmagim lan.

12

Nihlin kəti mine nati təhmen e nəməhlairiən

¹ İəkəkeikei mətəghati əfəri, nati əpnəpın təsoliən win e nati kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati mın təhmen e nəməhlairiən mine nəghatiən vi mın iətəm İərmənig təmol əpu kəm iəu. ² İəkəhrun iəfaki kəti iətəm tətəhatətə e Kristo.* E nu fotin tinuvən rəkis, Uhgın təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgın.† İəkəruru nəmə nıpətin tinatuvən, uə narmın əmə, Uhgın əmə təhrun. ³ Kəni iəkəni mın məmə iəkəruru nəmə nıpətin tinatuvən, uə narmın əmə, Uhgın əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha, ⁴ Uhgın təmələs muvən əpəha iman ikin.‡ Kəni in təmətəu nati oneuən mın iətəm təsəhruahru iən məmə iətəmimi rəha nəhue nıftəni otəni. ⁵ İəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruiən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak noliən mın iətəm nəsanəniən tikə e lah. ⁶ Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsəlməliən, mətəu-inu iətəghati e nıpəhriən iən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapirəkis nati iətəm təhruahru. İəkölkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəköl.

⁷ Uhgın təsolkeikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi mın iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən mın əha kotəuvir motapirəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahian kəm iəu təhmen e nihlin kəti tətəu nıpətik. Nərahian əha in iol əhruin kəti rəha Setən məmə tol nəhməiən e nıpətik, kəni tol lanəha

11:33 Uək 9:23-25 * **12:2** Pol tətəghati aru lan. † **12:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “neai tatol kisil lan.” Mətəu nıpətin tətəni məmə, “negəu e neai ima Uhgın.” ‡ **12:4** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Paradais” iətəm nıpətin tətəni məmə “negəu e neai,” ikin iətəm nətəmimi nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikin nian okohmis.

iəsəfəriən. ⁸ Iəmeasiə o Uhgın mau kisil məmə otos rəkis ohniəu. ⁹ Mətəu təni kəm iəu məmə, “Rəhak nəuviriən asoli təhrun naskəlimiən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə, nəsanəniən rəhak təhrun nuvaiən mol iaħgin e rəham nəmiəgəhiən.” Tol lanəha, iətagiən pik məmə iəghati əfəri e rəhak nəmiəgəhiən iətəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən rəha Kristo otatig e nəmiəgəhiən rəhak. ¹⁰ O nati əha, iətagiən nian nəsanəniən tikə e nipətik, kəni iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkis min, kəni iətagiən nian katol nərahien kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin o nərgi Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni iətəsanən.

¹¹ Iəmol nolien rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkeikei kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvir pik nəmə nəmotol, mətəu iəu səniəmə ləhtəni e “aposil min ilis pik min” e nati əkəku əmə kəti, nati əpnəpin iəu iətəmi əpnəpin əmə. ¹² Nian iəmətan kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhriən kəti. Iəmatol nəmtətiən min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmiimi tatiuvig, mine nati apispis min e nikitəmah, kəni iəmol e nətəligiən rəhak təfəməh nati əpnəpin iəmətatig e nian iəkis min. ¹³ Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən e məni kəti o təmah. !Otalı e təfəgə tərəh u rəhak!§

¹⁴ Rəueiu iatəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah, mətəu-inu iəsəlkeikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mine məmə. Mətəu in uək rəha tatə mine məmə okueruh vivi rəhalau iəpəou. ¹⁵ Tol lanəha, niki tagiən məmə iəkəfinə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfinə min rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tepət. Mətəu rəhatəmah ohniəu in təkəku əmə. !Inu təsəhruahruien! ¹⁶ Nəutəgəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu itəmah nəuvein kəutəni məmə iəmos natimnati o təmah e nolien ekəu-ekəu. ¹⁷ ?Təhro? ?İəu iəmos natimnati e nolien ekəu-ekəu nian iəməhli=pinə nətəmiimi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə! ¹⁸ Iəməh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni məhli=pinə piatah kəti ilau min. ?Taitəs təsosiən natimnati o təmah e nolien ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, rəhatimlau nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol nolien kətiəh əmə?

¹⁹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin əha, iəmətalkut e nuhalpiniən nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Uhgın,

iəmautəghati təhmen e nətəmimi rəha Krısto. Kəni niəli mın, natımnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah nəkotəsanən. ²⁰ İətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə nəsolıian məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah mın nəkotəruh məmə iəu iəsoliian məmə inu nəkotolkeikei.) İətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetet, nəuvein kəutəmərıt e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah mın, nəuvein kəutəni rah nətəmimi, nəuvein kəutəni nikali nətəmimi, nəuvein kəutəfəri, nəuvein kautol əpnəpın nati.

²¹ İətəgin məmə nian iəkuvnə mın, rəhak Uhgın otələs iahu iəu e nəhmtitəmah, kəni nikik otitəgıt kəni oiəkəsək o təmah nəuvein nətəm nəmotol nolıian tərəh əupən, kəni məsotəuhlinian ilah e nolıian tərəh mın rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol nolıian tərəh iətəm tol naulisian o nəniian, kəni nəman mine nıpətan kəutan oneuən, kəni kautol lanəha əpnəpın əmə.

13

Naunun nəghatıian rəha Pol

o nəhgi-pəriian ilah.

¹ Inu rəhak naliuəkian iətəm tatol kisil lan o təmah. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nian iətəmi kəti tətətu=pən nəghatıian e iətəmi kəti mın, iətəmimi keiu uə kisil okotəkeikei motəni nəghatıian kətıah, kəni tol lanəha nətəmimi kotəhrun məmə nəghatıian kəutətu=pən lan, in nıpəhrıianıian.”* ² Nian iəmuvnə o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni pətıgəm rəkis nəghatıian o nəhgi-pəriian e nətəmimi nətəm kautol təfagə tərəh mın mine itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfagə tərəh mın. Kəni rəueiu iəkəni mın nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə mın, iəkol nalpıniian kəm lah nətəm kəsotəpəhiian təfagə tərəh. ³ İatol lanəha mətəu-inu nikitəmah təhti məmə rəhak nəsanəniian tıkə, kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun əsas məmə nian iətəghati, in nəghatıian rəha Krısto əmə. In təsəpəouiian o nolıian uək itəmah mın, mətəu rəhan nəsanəniian tətət e nikitəmah. ⁴ Nıpəhrıianıian, nian kəmətu-pəri e nigı kəluau, rəhan nəsanəniian tıkə e nıpətın. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniian rəha Uhgın. Kəni e nolıian əhmen əmə, rəhatıimah nəsanəniian tıkə e nıpətıtıimah, mətəu itıimah iəutəmiəgəh itıimah Krısto e nəsanəniian rəha Uhgın, kəni nian iəkəhuvnə motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniian əha.

⁵ İtəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiian rəhatəmah. ? Nəhatətəian rəhatəmah in pəhrıian, uə kəpə? İtəmah aru,

12:21 2Kor 13:2 * **13:1** Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkian kisil təhmen e nəghatıian rəha iətəmimi keiu uə kisil. **13:1** Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19 **13:4** Fil 2:7-8

nəkoteruh vivi rəhatəmah nolian. ? Nəkotəhrun uə kəpə, məmə Kristo Iesu tətətig e nəmiəgəhiən rəhatəmah? ! Mətəu nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən təsitəu-pəniən nolian rəha nəhatətəiən, kəni Kristo təsətiğian e nəmiəgəhiən rəhatəmah!
 6 Kəni iəmələhu=pən əskasik rəhak nətəliğian məmə nian nauteruh mətiğ nəmiəgəhiən rəhatimah, kəni motəhrun məmə itimah aposil min pəhriən.

7 Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgın məmə itəmah kəti təsoliən nati kəti tərəh. İəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgətun məmə rəhatimah uək e nikitəmah in təuvir məhruahru. Mətəu iəkotolkeikei əmə məmə itəmah onautol nolian iətəm təhruahru, nati əpnəpin nətəmimi nəuvein kautəni məmə uək rəhatimah tərəh. 8 Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotoliən nati kəti iətəm tahtipəsiz e nipəhriənian, mətəu iəkotəhrun nolian əmə nati iətəm tətəfəri nipəhriənian. 9 Nikitimah tagiən nian rəhatimah nəsanəniən tikə, mətəu itəmah nəkotəsanən. Kəni nəfakiən rəhatimah o təmah məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen o nitəu-pəniən suaru əhruahru. 10 Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti. İərməniz tinəfa rəkis nepətiən kəm iəu, mətəu iəsolkeikeiən məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfiğəm kəm təmah e nepətiən əha. In təməfa nepətiən əha məmə iəkəfəri itəmah, səniəmə məmə iəkərəkın itəmah lan.

Naunun nəghatiən

11 Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun nəghatiən. Otəgiən. Otəuhlin rəhatəmah nolian min. Otətəu rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəliğian kətiəh. Otətiğ e nəməlinuən. Kəni Uhgın rəha nolkeikeiən mine nəməlinuən otətiğ itəmah min.

12 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. 13 Nəfaki min rəfin kautəni təuvir kəm təmah.

14 Pəh İərməniz Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Uhgın otəfinə rəhan nolkeikeiən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Narmın Rəha Uhgın otol nikitəmah rəfin tol kətiəh.

Kəlesia Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Kəlesia Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kəlesia

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki mın u kəutatig pesi ikin e nitəni Kəlesia, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki mın əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkiən mın.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nərahian asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmautəni nıpəhriənian e Iesu Kristo. Kəni nətəm Isrel tepət kəutəni nıpəhriənian e Iesu. Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəutəni məmə Nanihluə* mın nətəm kotəni nıpəhriənian e Iesu, okotəkeikei motətəu=pən lou mın rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. İlah kəmautəni məmə Nanihluə mın okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Nian Pol təmətei nauəuə u, in təmətəu tərəh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgəgun nəghatiən eiua mın.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligiən rəha nətəm Isrel nətəm kəutəni məmə Nanihluə mın okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgın in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki mın okotəhrun məmə nəhatətəiən in suaru iətəm Uhgın təmöl məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nikin agiən. Mətəu nolian rəha nəhgi-pəniən, uə nolian rəha uək əskasik mın, uə nolian rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhiən iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm Isrel kəmautəharəg əpəha Jerusiləm məutəghati e nətəligiən mın əha. Kəni məutəni məmə təuvir əmə məmə Nanihluə mın okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afin e Uək Mın 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

1-2 Piak mın mine nəuyinik mın nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin mın ikin Kəlesia, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgın, iətəm Iesu Kristo mine Tatə Uhgın kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnəpin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgın. Uhgın u, in təməfəri Iesu

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksınəri.

tair=pa min e rəhan nımisiən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

İəkətəi nauəuə u, mətəhli=piyə kəm təmah. İəu mine piatah min nəuvein nətəm kautəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni “təuvir” kəm təmah.

³ Pəh Uhgın, u Tatə rəhatah, mine İesu Kristo, u İərmənig rəhatah, ilau okuəfinə nəuviriən rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuiən tətətiğ o təmah. ⁴ İesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o noliən tərəh rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e noliən tərəh min mine nətəliğin tərəh min rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei məmə in otol lanəha. ⁵ Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgın u rəhatah, tatuvən, mətuvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusian Təuvir kətiəh əmə

⁶ İəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu ağin uəha Uhgın təmauin pau e təmah e nəuviriən rəha İesu, təməfinə əpnəpən əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah ninotəpəh Uhgın, məutəgim, mautohtəu=pən nəghatiən eiua min. ⁷ Nəghatiən min əha səniəmə Nanusian Təuvir rəha Uhgın. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusian Təuvir rəha Uhgın məutəni in piyin, kəni məutəni məmə nanusian təuvir, kəni məutiuvi kalın itəmah lan, kəni məutərəkin rəhatəmah nətəliğin lan. !Mətəu Nanusian Təuvir kətiəh əmə, kəni kəti min tikə! ⁸ Nati əpnəpən nəmə iəu, uə agelo kəti rəha negəu e neai, uə nətəmi əpnəpən kəutanus pətiğəm nəghatiən kəti min, iətəm təsəhmeniən e inu iəmətəni pətiğəm rəkis kəm təmah aıpən, pəh Uhgın otləfən e nigəm asoli. ⁹ Kəni iəkisimaru min, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətiğəm nəghatiən piyin u, təsəhmeniən e Nanusian Təuvir iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgın otləfən e nigəm Asoli.

¹⁰ Rəhak nəghatiən əha in təskasik, kəni nati əpnəpən əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotəgiəniən ohniəu ohni. İəkolkeikei əmə məmə niki Uhgın otəgiən o nəghatiən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nikilah otəgiən ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgın təmauin e Pol

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə iəkəni=piyə əhruahru kəm təmah məmə Nanusian Təuvir iətəm iətəni pətiğəm nian rəfin səniəmə nati kəti iətəm təmsipən e nətəliğin rəha iətəmimi əmə. ¹² Nanusian Təuvir

1:4 Kəl 2:20 **1:7** Uək 15:1,24 **1:8** 1Kor 16:22 **1:10** 1Təs 2:4

† **1:10** Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətəuhəlpin nəghatiən eiua min nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmimi kəutətəu təuvir əmə lan. **1:11** Mat 16:17

u, səniəmə iətəmi kəti təməfa kəm iəu, kəni mægətun iəu lan, mətəu Iesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-kapə.

¹³ İtəmah ninotəhrun rəkis rəhak noliən min iətəm iəmatol aupən e nian iəmətəfaki itimah nətəm İsrəl. Kəni iəməni məmə oiəkoh rəfin nətəmimi min rəha Iesu, mərəkin-ərəkin agin niməfaki, kəni matol nalpiniən əskasik kəm lah. ¹⁴ E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu min nəuvein, nətəm iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasik o nəukəti kastim rəha nətəm İsrəl, iətəm rəhak kəha min kəmotəgətun iəu lan aupən.

¹⁵ Nati əpnapin iəmətərəkin pau rəhan min nətəmimi, mətəu Uhgın təmasəkəhruiən iəu. In təmitəpin rəkis iəu nian iəmətan əhanəh e nərfi rəhak məmə. Kəni təmuva e nian əhruahru rəhan, in təmauin lak məmə iəkuva iəu, rəhan iətəmimi. ¹⁶ Kəni Uhgın təmerəh e rəhk-kapə, mægətun iəu e nətin Iesu, məmə oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətigəm Nanusiən Təuvir rəhan kəm nətəmimi min u səniəmə ilah nətəm İsrəl, kətəni ilah məmə Nanihluə[‡] min. E nian əha, iəu iəməsuvəniən meh iətəmi kəti məmə otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha. ¹⁷ Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmə oiəkəruh nətəmimi min u kəmautol aposil aupən. İəməsuvəniən məmə okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha Iesu. E nian əha, iəu iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə[§], kəni matig tuvəh nəuvetin konu mitəlig=pa min muvən əmə lahuənu kəti, nərgin u Təmaskis.

¹⁸ Matuvən, matuvən nu kisil kınluva mınluvən rəkis kəni ko, iəu iəmatig mitəlig=pən min Jerusiləm məmə iəkeh Pitə. Kəni iəməsatigian tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə. ¹⁹ Kəni e nian əha, iəməh əmə Jemis u, pia Iesu, İərmənig rəhatah, mətəu iəməsehian aposil min u nəuvein. ²⁰ İətəni pəhriən e nəhmti Uhgın məmə nəghatian u, nıpəhriənian, səniəmə neiuəian. İəmos nəghatian u o Uhgın əmə, mətəu səniəmə o iətəmi kəti.

²¹⁻²² İəməsatigian tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig, iəmuvən əpəha nitəni Siriyə mine Silisiə. Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kətəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin min e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh əhanəhian iəu motəruru nəhmtək. ²³ Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir, təmatoh itah o nəfakian, mətərəkin nəmiəgəhian rəhatah, kəni mətalkut məmə otərəkin min rəhatah nəhatətəian. ! Mətəu rəueiu əha, in min tinətəni

1:13 Uək 8:3 **1:14** Uək 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kəl 2:7 ‡ **1:16** Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksinəri. § **1:17** Məta nətəmimi nəuvein kətəni məmə Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatian təəhruahruian. Mətəu nian təmeruh rəkis Iesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmimi kohkə ikin məmə okotəfan nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. **1:18** Uək 9:26-27 **1:21-22** Uək 9:30

pətigəm Nanusiən Təuvir rəha İesu!" ²⁴ Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgın o natimnati min iətəm in təmöl e rəhak nəmiəğhiən, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

2

Aposil min nəuvein kəmotegəhan e uək rəha Pol

¹ Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha ilis Jerusiləm itimlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itimahal min mihluvən. ² İəmuvən mətəu-inu Uhgın təməni=pa rəkis kəm iəu məmə iəkəkeikei muvən ikin. E nian iəmhliet=pən kəni iəmotuhapumın itimah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmə nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e nuhapuminian əha, iəu iəmətəni=pən vivi nəghatien min iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmə nətəm Isrel. İəməni=pən vivi natimnati min rəfin ağin kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeien məmə rəhak nəghatien təsəhruahruian, kəni uək rəfin rəhak tol nati əpnəpən əmə lan. ³ Kəni e nian əha, nīkik təməhti pik məmə kətə kotahi iəu məmə iəkəkeikei mənə=pən kəm Nanihluə min, məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs itimlau min, in iətəm Kris, səniəmə iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.

⁴ Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein kəmauteiua əmə məmə ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsəl vivi məmə okoteh to məmə itimah iautətəu=pən əhanəh Lou, uək kəpə. Mətəu itimah inohiet rəkis minəhuvən o İesu Kristo, kəni minotol kətiəh itimah min, kəni itimah səniəmə slef rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nīkilah təməsəgiəniən o rəhatimah nəghatien min u iətəm tətəni məmə təuvir əmə nəmə iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmə okotəgəu=pən itah rəfin e Lou mine kastim rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəmotəni məmə okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e Taitəs. ⁵ Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotoliən məmə ko rəhalah nəghatien otəri mapirəkis rəhatimah. Kəni itimah iəmotaskəlim əskasik nəghatien pəhriən tətətig e Nanusiən Təuvir, məmə itəmah onəkotətəu nəghatien əhruahru u iətəm nətəmimi kəsotəuhliniən.

⁶ Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nehian rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosiən nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgın, in təseruhiən nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətuniən iəu e nəghatien vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm. ⁷⁻⁸!Kəpə! Kəməsotoliən, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə məmə, e nəsanəniən rəha Uhgın, in təməfəri iəu məmə iəu aposil, kəni mətəhli-pəniən iəu məmə

iəkuvən mənı pətıgəm Nanusıən Təuvır kəm Nanihlua mın. Kəni e nəsanənıən əha, tınəfəri mın Pitə lanəha, məmə in mın in aposıl, kəni otəni pətıgəm Nanusıən Təuvır kəm nətəm Isrel.

⁹ Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmle ruh, kəni miləhrun məmə e nəuvırıən rəha Uhgın, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kılhıva mılhalofə e tımlau Panəpəs məmə itımah iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək mın. Itımlau oiəkian muanus pətıgəm Nanusıən Təuvır kəm Nanihlua mın, kəni ilahal okıhluvən məhləni pətıgəm kəm nətəm Isrel. ¹⁰ Kəni ilah kəmotəni=pa əskasık nəghatıən kətiəh əmə məmə nıkıtımlau otəkeikei matəhti nanrah mın əpəha Jerusıləm məmə iəkuasıru e lah. Mətəu, nıkık tınagıən rəkis o uək əha.

Pol təmahi Pitə

¹¹ Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi mənıəhu əskasık, mətəu-inu in təməmkarəpən. ¹² Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihlua mın. Kəni nian nətəmimi mın rəha Jemis, nətəm kəmotıpən Jerusıləm mohietıgəm=pa, kəni Pitə təpəh nauənıən ilah Nanihlua mın mətəu-inu ilah kəmotahi Pitə, motəni məmə, “Nanihlua mın u, okəkeikei kəhgi=pən ilah.” Kəni in təməgın e lah. Kəni nəghatıən u kəmutəni təmərəkin Pitə, mol taulis kəni məgın e nuvən mınıən mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pənıən ilah. ¹³ Kəni piatah mın nəuvein u nətəm Isrel, ilah mın kəmotəgın, kəni kəmotol kəuit kəsua məhuərisig lan. Kəni Panəpəs mın təmıtəu=pən ilah mol kəuit kəsua mın.

¹⁴ Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotalıuəkıən e suaru əhruahru, tıtəu=pən Nanusıən Təuvır u, mol iəkagət əskasık e Pitə e nəhmtıləh rəfin. İəməni məmə, “Ik iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis nolıən rəha İanihlua. Ik nəsaskəlımıən nolıən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeikei kəm piatah mın u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos nolıən rəha nətəm Isrel?”

Iətəmimi iətəm otəhatətə e İesu, Uhgın otasıru lan

¹⁵ Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə nıpəhrıənıən məmə itımlau iəmiəsıpən əhruahru e nətəm Isrel. Itımlau səniəmə İanihlua mil iətəm nətəm Isrel nıkıləh tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pənıən lou. ¹⁶ Mətəu rəueıu iəkuəhrun məmə Uhgın təsafinıən iətəmimi kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. İətəmimi iətəm tətəhatətə pəhrıən e İesu Kristo, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgın. Nətəligıən əha inəha, tol itımah mın nətəm Isrel, iəkotəkeikei motəhatətə əmə e İesu Kristo məmə

* **2:9** Nəghatıən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikınu məmə, “Kefəs.” **2:10** Uək 11:29-30 **2:12** Uək 11:3

iəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın təsafiniən itimah mətəu-inu iautohtəu=pən Lou, mətəu in tətəfin əmə itimah mətəu-inu iəutəhatətə e İesu Kristo. Ko iətəmimi kəti tikə otəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in tatitəu=pən Lou.

¹⁷ Itimah u nətəm İsrel, kəni iəkotəhatətə e İesu Kristo məmə iəkəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nətəm İsrel nəuvein, nıkilah tətəhti məmə rəueiu itimah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Kristo in tatol məmə itimah nol təfagə! !Kəpə! Səniəmə tol min lanəha. ¹⁸ Mətəu təfagə pəhriən in tol min lanəha, nəmə iəkitəu=pən nətəligiən rəhalah mıtəlig=pən min mətəu-inu lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgın. Nəmə iatol min lanəha, kəni iəu iəsəhruahruin e nəhmti Uhgın. Noliən əha tətəgətun pətigəm əmə məmə iəu iol təfagə tərəh. ¹⁹ Lou təməni məmə iəkəkeikei mımis. Kəni tol lanəha e nıkalın rəha lou, iəu iəmımis rəkis, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən min rəfin ağın rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgın, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan. ²⁰ Təhmen məmə kəmətu-pəri iəu e nigı kəməluau itımlau Kristo, kəni iəkımis itımlau min. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iətəmiəgəh, mətəu Kristo in tətəmiəgəh e nıkik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgın, iətəm təmolkeikei pik iəu, kəni muva mımis mos miəgəh iəu. ²¹ Nolkeikeiən u, Uhgın təməfa kəm tah, in iahgın ağın. Kəni ko iəsərəkiniən nolkeikeiən əha u Uhgın təməfa əpnəpın əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətun eiua min, motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni itəmah nau-tol nati əpnəpın əmə e nımisiən rəha Kristo.

3

Nətəm Kəlesiə kəmotəpəh suaru

¹ ! Nətəm Kəlesiə, itəmah ninotalməli pik! ? Pəh təmasig itəmah ninəutəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? İəmotəni pətigəm vivi pau kəm təmah məmə İesu təmos nahməiən e nigı kəməluau məmə otəfəl rəkis təfagə tərəh min rəhatəmah. ? Mətəu təhro? ? Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiua rəkis e təmah kəni miuvi rəkis itəmah mol itəmah ninotalməli pik? ² !! Uhgın təsəfiniən Narmın Rəhan kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutohtəu=pən Lou!! !! Kəpə!! In təməfinə kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nəniəgəhiən Təuvır rəha İesu Kristo. ³ ? Təhro? ? Nəutəlməli pik lan əpətu lan? ! İtəmah nəmotətuəuin vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e İesu Kristo e nasiruiən rəha Narmın Rəha Uhgın, kəni mətəu rəueiu, itəmah ninəutəlkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru e rəhatəmah əmə nəsanəniən! ⁴ Nəməutətu

nahməian tepət mətəu-inu nəmotəhatətə e Nanusiən Təuvir. ? Nəmutətəu nahməian əha əpnapin əmə? !Kəpə! !Nahməian əha səniəmə rəha nati əpnapin əmə! ⁵ Uhgın təməsəfinəian Narmın Rəhan kəm təmah mol nati apispis min kəm təmah mətəu-inu nəutohtəu=pən Lou. In təmol mətəu-inu itəmah nəmotətəu Nanusiən Təuvir rəha Iesu Kristo kəni itəmah nəutəhatətə lan.

*Nitəu-pəniən Lou,
mine nəhatətəian e Iesu*

⁶ Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəha Uhgın təməghati pətigəm rəkis lanu lan məmə:

“Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, Uhgın təməni məmə in təhruahru e nəhmtin,”

⁷ Kəni təuvir, məmə itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Uhgın, ilah min u, in tətəfin ilah məmə nenəti Epraham pəhriən min e narmın, mətəu səniəmə ilah nətəm kəutarəriə e Lou.

⁸ Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis aupən məmə Uhgın otos Nanihluə min, kəhuva ohni mol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəian rəhalah. Aupən, Uhgın təməni pətigəm nanusiən təuvir kəm Epraham məmə:

“İəu oiəkol nəuviriən tişipən lam muvən o nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min.”

⁹ Kəni Uhgın təməfən rəhan nəuviriən kəm Epraham mətəu-inu in təməhatətə əskasik lan. Kəni nətəmimi okotəhatətə pəhriən lan kotos nəuviriən təhmen lan.

¹⁰ Mətəu nətəmimi min u, nətəm nikilah təhti məmə ilah okotos nəmiəğəhiən mətəu-inu ilah kəutohtəu=pən rəfin nati nak iətəm Lou tətəni, nətəmimi min əha, ilah kinotətig rəkis e nəhlmi nərahian. Tol lanəha mətəu-inu, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“Nətəmimi nətəm kəsotol əhruahruian natimnati min rəfin iətəm kəutatig e nauəuə rəha Lou, ilah kinotətig rəkis e nəhlmi nərahian, kəni okotəkeikei motos nalpinian kəti.”

¹¹ Kəni nati kəti min, təhlan vivi əmə o tah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəva mətəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Mətəu in tətəhruahru mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min lanəha məmə:

“İətəmimi iətəm tətəhatətə e Uhgın, iətəmimi əha inəha, in tətəva mətəhruahru e nəhmtin, kəni in otos nəmiəğəhiən pəhriən.”

¹² Nəghatən əha, tətəghati e nəhatətəian rəhatah e Uhgın. Suaru rəha nitəu-pəniən Lou, in suaru rəha noliən natimnati, mətəu in təsəhmen-əhmenian e suaru rəha nəhatətəian

e Uhgın. İnəha, mətəu-inu suaru rəha nitəu-pəniən Lou, təhmen=pən əmə lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“İtəmimi iətəm tolkeikei məmə otos nəmiəghian pəhriən mətəu-inu tətəu=pən əhruahru Lou, in otəkeikei mol natimnati min rəfin agin iətəm Lou tətəni.”

¹³ Nətəmimi rəfin agin kəsotol əhruahruian nati nak iətəm Lou tətəni. Tol lanəha, Lou in təmələhu nalpinian tətətig o tah rəfin, kəni kitah rəfin kəutatig e nəhlmi nərahian. Mətəu İesu Kristo təmimis e nigı kəməluau, mos nalpinian o tah, kəni miuvi rəkis itah e nəhlmi nərahian əha. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İtəmimi kəti, iətəm kəmoəhamu kətu-pəri e nigı, nolian əha tətəgətun=pən məmə Uhgın in təmol nalpinian kəm in.”

¹⁴ Mətəu rəueiu, İesu təmimis lanəha məmə Naniəluə min, ilah kotəhrun nosiən nəuviriən iətəm Uhgın təməni kəm Epraham məmə, in otəfən kəm nəuaniləuis min rəhan. Kəni nati əha tol lanəha məmə rəueiu u kitah nətəm kəutəhatətə e İesu, kitah kotəhrun nosiən Narmın Rəha Uhgın iətəm Uhgın təməni məmə otəfən kəm nətəmimi.

Uhgın təmaupən mol nəniəskasikiən rəhan, mətəu Lou təmuərisig təsafəlian

¹⁵⁻¹⁶ Piak min mine nəuvirik min, pəh iəkəghati e natigian rəhatah rəueiu. Kitah kotəhrun nolian u rəha nəniəskasikiən. Nian iətəmi kəti tatol, ko kəsərəpei rəkisian, kəsətu-pəniən nəghatian kəti min lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgın təmol nəniəskasikiən kəti kəm Epraham mine rəhan kəti nəuaniləuis. Kəni e nəghatian əha, təməsəniən məmə Uhgın təməni kəm nətəmimi tepət, mətəu təməni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə otsipən lan, iətəmimi u, in İesu Kristo.

¹⁷ Kəni rəhak nəghatian, nipətin tol lanu lan məmə, aupən, Uhgın təməniəskasik məmə otaskəlim nəghatian rəhalau Epraham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis, kəni Lou təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikiən əha, ko təsərəkinian nəghatian iətəm in təməni kəm Epraham, ko təsərəpei rəkisian nəniəskasikiən rəhan, ko təsətu-pəniən lan. ¹⁸ Kəni nəmə nipəhriənian məmə kitah kəutatig e nəuviriən rəha Uhgın mətəu-inko kitah kəutohtəu=pən Lou u, tətəgətun=pən məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmol aupən in nati əpnəpin əmə. Mətəu təsolian lanəha. Mətəu-inu kitah koteruh Epraham in təmətatig e nəuviriən min rəha Uhgın mətəu-inu in təmaskəlim iəkis nəniəskasikiən rəha Uhgın.

Lou rəhan əha ikın uək

¹⁹ İətəmi kəti otəpanətapuəh məmə, “?Nəmə tol lanəha, kəni konu Uhgın təməfən Lou o nak?” Kəni iəkəhrun nəniən kəm təmah u rəueiu məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmöl kəm Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan. Təmuva məmə otəgətun əmə itah nətəmimi məmə okotəhrun məmə kitah nol təfagə tərəh. Mətəu Uhgın təmələhu Lou əha məmə otatig matuvən əmə lanko mətəuarus iətəmimi u otsipən e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotəhrun məmə Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nikitah otəkeikei matəhti məmə Lou əha, Uhgın təmaupən məfən kəm nagelo min, uərisig təmanəfən kəm iətəmimi kəti u Mosis. Mosis, in suaru o nəfaiən min Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgın təmöl nəniəskasikiən ilau Epraham, təməsoliən lanəha. ²⁰ Kəni nian Uhgın təməghati kəm Epraham, təsəghatiən e suaru kəti təhmen e nagelo min uə iətəmi kəti təhmen e Mosis. Mətəu in əhruahru əmə təməghati məni=pən nəniəskasikiən rəhan e nəhmti Epraham əmə.

²¹ Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkin nəniəskasikiən rəha Uhgın. Kəpə, təsoliən lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nəmiəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaian motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu təsoliən lanəha. ²² Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə noliən tərəh təməlis rəfin itah, kəni otəkeikei möl pəhriən lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh əmə məmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgın iətəm təməni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə kəutəhatətə e İesu Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e İesu Kristo

²³ Aupən, Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, in təmaskəlīm itah tiəkis, təhmen əmə məmə kitah kəmotatig e kaləpus, mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın təmerəh e nəhmtitah koteruh suaru rəha nəhatətəiən. ²⁴ Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm tətərmənig e tah muva mətəuarus kautol naunun e skul. Kəni təhmen əmə, Lou təmətərmənig e tah muva mətəuarus=pən nian Kristo təmuva, məmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan. ²⁵ Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsərmənig minian e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e İesu Kristo tinuva rəkis.

İtəmah rəfin kətiəh əmə e İesu

²⁶ Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e İesu Kristo, itəmah rəfin nenəti Uhgın min. ²⁷ Kəni kinol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motöl kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah ninotos noliən təuvir min rəha İesu

təhmen əmə məmə nəməhuvən e napən vi. ²⁸ Kəni itəmah rəfin ağın nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Kristo, kəni itəmah rəfin nınotəhmen əmə. Təuvir məmə kitah kəsotəuəri minian nətəmimi, nati əpnapın nəmə in iətəm Isrel uə in Ianihluə kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti. ²⁹ Itəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuaniləuis pəhriən rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuviriən min iətəm Uhgın təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nenəti Uhgın

¹ Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetın min e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətın in otos rəhan nəuviriən min rəfin, mətəu nəmə nətın tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pıpımian nəuviriən rəhan. Nətın təhmen əmə e slef kəti, nati əpnapın rəhan nəuviriən min rəfin. ² In otəkeikei mətatig əmə e nəhlmi rəhan min, mətəuarus=pən nian rəhan tatə təməni in təhrun nosiən natimnati min iətəm rəhan tatə təmələhu kəm in. ³ Kəni kitah min kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e suakəku əha. Kitah slef min rəha nəukəti lou* min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. ⁴ Mətəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, kəni Uhgın təmahli=pa nətın tuva, pətan kəti təmələs tair=pa e nəhue niftəni, kəni təkəkeikei mətitəu=pən Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. ⁵ Tol lanəha məmə otitis rəkis itah u, Lou təməlis-ərain itah, konu Uhgın otəhli itah, mələs rəkis itah təhmen əmə e nenətın əhruahru min.

⁶ Konu rəueiu əha, Uhgın tolkeikei məmə in otol pəh kitah kotəhrun məmə kitah nenətın min, kəni tol lanəha, təmahli=pa

3:27 Rom 6:3 **3:28** Rom 10:12 **3:29** Rom 4:13 * **4:3** “Nəukəti lou min” – E nian əha, Nanihluə min nikilah təhti məmə iətəmimi kəti təkəikei mıtəu=pən suaru kəti mol lou min nəuvein, kəni “nəsanəniən min,” ilah okəsotolion nərahian kəm in, mətəu okotol nəuviriən kəm in mətəfən natimnati təuvir kəm in. “Nəsanəniən min” əha təhmen e uhgın min rəhalah, uə iərmis min, uə nati kəti əpəha e neai. Məta noliən təuvir min u iətəm suah kəha təkəikei mol kotəhmen məmə suah kəha təkəikei məfaki kəm narmi nati kəti, uə məta in təkəikei mətuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkəikei mohamu nati miəgəh kəti məfən kəm rəhan uhgın. Nətəligiən rəhalah məmə iətəmimi təkəikei mol noliən min tol lanəha, kəni in otos nəuviriən min. Nətəm Isrel tepət, rəhalah nətəligiən iuəkir əmə e nətəligiən rəha Nanihluə min e nati u. Nikilah təhti məmə kəkəikei məhgi=pən suah kəti, kəni in təkəikei mıtəu=pən lou min rəha Mosis. Kəni nian otitəu=pən noliən min u, kəni Uhgın otosmiəgəh in, mol təuvir kəm in. Kəni lou min əha kəutarməniğ e nətəmimi, motol məmə nətəmimi min u slef rəhalah. Nətəmimi kəutəkəikei motol natimnati iətəm lou min kəutəni. Mətəu Pol təməni məmə nətəm Isrel u kəutalkut pık o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihluə min nətəm kəutalkut pık o noliən natimnati təuvir min, suaru mil u kəsuoiliən nikitəmi kəti tatuvı min, məsolian məmə in təhruahru e nəhmti Uhgın. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3

Narmin rəha Nətin təmuva e nikitah min rəfin, kəni matol itah kəutauin e Uhgın məmə, “Tatə.” ⁷ Kəni inəha, kitah səniəmə slef min əmə, mətəu nenəti Uhgın pəhriən min. In tətəfa natimnati təuvir min kəm tah, iətəm in təməni rəkis məmə otəfən kəm nenətin min.

Pol nikin tətahmə

o nətəm Kəlesia

⁸ Aupən itəmah nəmotəruru Uhgın. Itəmah nəməutəfaki əmə kəm natimnati min məmə rəhatəmah uhgın min. İlah kəmotəlis-ərain itəmah, mətəu ilah, səniəmə ilah uhgın pəhriən min. ⁹ Mətəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgın. (Uə təuvir pəhriən məmə iəkəni lanəha məmə Uhgın tinəhrun rəkis itəmah.) !?Kəni təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou min o nak!? Rəhalah nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kəni ko kəsotoliən nati təuvir kəti kəm təmah nian kəti mine. Təhro nəkotəni məmə ilah okautəlis min itəmah? ¹⁰ ?Təhro itəmah nautohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e nian min rəhalah, mine məuig min rəhalah, mine nian asim min rəhalah, mine nu min rəhalah? ?Nikitəmah təhti məmə ko Uhgın nikin tagiən o təmah ohni? ¹¹ !Kəsi nəman! !İəu iətəgin agin o təmah! ! Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnəpin əmə!

¹²⁻¹³ Piak min mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə, aupən itəmah nəməsotətiğiən e Lou kəti, kəni nian iəu iəmuva meh natiğiən rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah. İəməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə itəmah min onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otaskəlim pik iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə, aupən, iəmatimis kəni imətətiği kitah min itəmah məmə oiəkəsənən. Kəni nian iəmətatig, mətəni pətiğəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu nati əpnəpin məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah nəməsotoliən iəu iəkətəu tərəh. ¹⁴ Nimişiən rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah təməsəhti rahien iəu, kəni məsotəni rah minien iəu. Itəmah nəmautos vivi iəu mautəhuvən e nimə min rəhatəmah, təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgın, uə iəu, iəu İesu Kristo.

¹⁵ Aupən itəmah nəmautolkeikei pik iəu, kəni mə nəkotəhrun noliən nati asoli agin kəti kəm iəu. İəmeruh məmə ko nəmotəhrun noliən nati u, nəmotiəlgi rəkis nəhmtitəmah motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu? ¹⁶ İəməni nəghatiən pəhriən min kəm təmah. !?Nati u tatol məmə iətuva tikimir rəhatəmah!?

¹⁷ Nəgətun eiuə min ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmah nətəliğiən mautohtəu=pən ilah. Mətəu ilah kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə okotiuvu rəkis itəmah ohniəu məmə itəmah onəkotalkut pik o nitəu-pəniən ilah. ¹⁸ !Əui! In nati təuvir məmə nəkotalkut pik

o noliən natimnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvir, inu nəgətuniən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei mautil nian min, nati əpnapin iətatig kitah min itəmah, uə iəsatiğiən kitah min itəmah.

¹⁹ İəu min nəuvein, iəu iətətəu tərəh agin min o təmah, təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətəhmə məmə otemək, matuvən mətəuarus itəmah nəkotos noliən əhruahru rəha İesu Kristo e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ²⁰ İəkolkeikei pik məmə iətatig kitah min itəmah u rəueiu mətəu-inu nəmə iətatig, ko iəsagət pikiən e təmah. Mətəu rəueiu iətatig isəu o təmah lanəha, kəni məruru məmə iəkəhro lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Həkər mine Serə

²¹ Onəkotuhəlpin-to rəhak nəghatiən. ?Nipəhriən iən məmə itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah nəsotəhruniən nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah. ²² Nauəuə Rəha UhgİN tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan. ²³ Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təmair e nətəligiən əmə rəha nətəmimi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in təmair mətəu-inu UhgİN in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apispis lan.

²⁴⁻²⁵ Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nipətin e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun nəniən mil əha iətəm UhgİN təmol kəm nətəmimi. Pətan u Həkər, in mine nətin min ilah slef min əmə, okatol mirə ilah. Kəni pətan əha Həkər, in təhmen e nəniən iətəm UhgİN təmol e nitəuət Sainai əpəha e nitəni asoli Arepiə, ikin əha inəha UhgİN təməfən Lou ikin kəm Mosis. Kəni in təhmen min e taun asoli kəti u Jerusiləm iətəm nətəm ikin kəutaskəlim əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef min iətəm Lou tətəlis-ərain ilah. ²⁶ Mətəu Jerusiləm kəti min əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlis-ərainiən, kəni in məmə rəhatah. ²⁷ Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha UhgİN tətəni lanəha məmə, “!Ik u inu, nəseməkiən. !AgİN!†

Ik u inu, nəməsosian nahməiən kəti o neməkiən. !Agət əfəməh, mətəu-inu niki mətəu-inu tətəgiən!

Ik nəməsələsiən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nenətim min tinol tepət pik agin, tapirəkis nenəti pətan iətəm tətətatig ilau rəhan iərman nian rəfin.”

²⁸ Piak min mine nəuvinik min, itəmah nenəti UhgİN min mətəu-inko təməni əskasik məmə otol. Itəmah onəkotəhmen e

4:20 Jen 16 mine 21 † 4:27 Aes 54:1. Serə təməseməkiən mətəuarus təni məmə pətauhli. Mətəu Həkər təməmək uəhai əmə.

Aisək u aupən, nəti Serə. ²⁹ Kəni suakəku u Ismael, nəti Həkər, iətəm təmair e nətəligiən əmə rəha iətəmimi, in təmatərəkın pık suakəku u Aisək iətəm təmair e nahgin rəha Narmın Rəha Uhgın. Konu rəueiu əha mine, nolıən əha tətuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef mın rəha Lou kəutərəkın itah nətəm kəmotair vi e Narmın Rəha Uhgın e nəhatətəiən. ³⁰ ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə nak? In təməni məmə,

“Tk onəkəkeiki mahli pətigəm pətan u slef mine nətin. İlau kuagım rəkis u ikinu mətəu-inko, nəti pətan əha, in ko təsosıən nəuviriən kəti rəha tatə. Nəuviriən mın rəfin rəha tatə otuvən kəm nəti pətan iətəm səniəmə slef.”

³¹ Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenəti pətan slef, kitah nenəti pətan iətəm səniəmə slef.

5

Iesu təmitis

rəhan mın nətəmimi

¹ Nian İesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainiən mın itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeiki motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə otarməng e təmah. Lou əha, tatol mırə itəmah, məmə itəmah onəkəhuvən motol uək mın rəhan.

² Otətəlig-to lak. İəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətəm İesu təmol təsasiruiən agın e təmah. ³ Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi Lou. Kəni iətəmimi iətəm tətətig e nəhlmi Lou, otəkeiki mıtəu=pən rəfin agın natimnati mın iətəm Lou tətəni məmə otol. ⁴ İtəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, itəmah ninotətei rəkis aru itəmah e İesu Kristo. İtəmah ninotəuhlin=pən rəkis nəmtəhtəmah o nəuviriən rəha Uhgın. ⁵ Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgın, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e İesu Kristo. Narmın Rəha Uhgın, in otol itah kəutəhtul əskasik kəni məutəhtənnin mətəuarus nati konu otiet pətigəm=pa. ⁶ Nian kitah kəhuva motəhkul=pən e İesu Kristo, nati əpnəpın nəmə iətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e İesu Kristo. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotolkeiki Uhgın, motatig mautil mın nolkeikiən kəm nətəmimi mın.

* 5:3 E nauəuə u, nian Pol tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm İsrəl. Nolıən rəhalah in tol pisin e nolıən rəha nətəm Entəni. Afın-to “əhgi=pən” e tiksınəri.

7-8 Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutaiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgın təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkolkeikei məmə iəkətapuəh-to məmə, pəh mın kəutaiu pəsığ e rəhatəmah suaru, mautiuvi kalin itəmah məmə onəkotohtəu=pən mın Lou? !İəkəhrun məmə ko Uhgın tisəniəhuiən itəmah lanəha!

9 In təhmen e nəghatıən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, “İlah kəmohsuv nəuan niği tərəh kəti, tinatəviə, mətərəkin nətəligiən rəfin rəhatəmah.” 10 Mətəu iəkəhrun məmə nıpəhrıənıən İərməniğ otol nətəligiən rəhatəmah tuva mın mol kətıəh kitah mın iəu. Kəni iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkin rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnəpın in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgın otol nalpınıən kəm in.

11 Piak mın mine nəuvınık mın, nəghatıən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətığəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgın okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın otasıru e lah. Mətəu nəghatıən əha səniəmə nıpəhrıənıən. Nəmə iəu iətəni pətığəm lanəha, kəni nətəmimi mın u nətəm kəutan itəmah mın ilah, nıkilah otəgiən əmə ohniəu. !Mətəu oteruh-to! Nətəm İsrel nəuvein, kəutərəkin əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iətəni pətığəm məmə nımisiən rəha İesu e niği kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah. 12 !E rəhak nətəligiən, nətəmimi mın ko nətəm kəutərəkin nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, təuvır məmə ilah okəhuvən motətəi motərəkin aru ilah mın!

13 Mətəu piak mın mine nəuvınık mın, Uhgın təmauin e təmah, kəni mıtis rəkis itəmah, məmə Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis in otəsələsiən itəmah. !Onəutətəu vivi itəmah! Nıkitəmah otəsəhtıən məmə, “Təuvır, iəu inəgım rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, iəu iəkəhrun nolıən natımnati rəfin iətəm nıkkıəpən tolkeikei.” İtəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikeiən rəhatəmah otəkeikei mol itəmah nıkitəmah tagiən məmə onəkotasıru e təmah mın.

14 Nolıən əha, in tatıtəu=pən vivi nəghatıən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatıən pısın pısın mın rəha Lou, in tətəni məmə, “İk, onəkölkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvır kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik.” 15 İtəmah onəkotəkeikei motətəu vivi itəmah. Nəmə itəmah nautol tərəh kəm təmah mın, nəkotəhmen əmə e kəi mın, kəutus aru əmə ilah mın, kəni nəghatıən rəhatəmah otərəkin itəmah.

*Nolıən rəha
Narmin Rəha Uhgın mine
nolıən rəha nətəmimi*

16 İəu, iəkölkeikei mə iəkəni nəghatıən kəti kəm təmah. İtəmah, Narmin Rəha Uhgın otəkeikei matit itəmah kəni itəmah nəkotohtəu=pən, kəni itəmah məsotələsiən

noliən tərəh aupən rəhatəmah, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa. ¹⁷ Noliən tərəh aupən əha, inu u, nautol natimnati tərəh iətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikei. Mətəu noliən əha, in təməki e noliən rəha Narmin Rəha Uhgın in təsolkeikei minian noliən tərəh aupən kəmotos motair=pa mautol. Noliən mil əha katuol tikimır kəm lau min, kəni tatol məmə nəsotoliən noliən təuvir min iətəm nəkotolkeikei məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgın tatit itəmah, konu Lou in təsəlis-ərain minian itəmah.

¹⁹ Kitah kotəhrun əmə noliən tərəh aupən rəha nətəmimi nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəni ilah kautol noliən tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o noliən tərəh min əha. ²⁰ Ilah kəutəfaki kəm narmi nati min, məutəmki nərik, mautos təmafə tərəh min, mautol kləpə, mine. Kəni mautol min timəti, məutəməu, məutetet, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, məutəuəri ilah min, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pişin pişin, kəni ilah kəutahi ilah min. ²¹ Nıkilah tətəkləh e natimnati rəha nətəmimi pişin, məutəmniəm nəmniəmən min məutəpis lan, kəni mautol lafet məutəgiən lan o noliən tərəh min əmə, mautol min natimnati tepət min tol lanəha. ! İatəni min təhmen=pən əmə məmə iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmah! Mətəu nətəmimi kautol noliən min əha, ko ilah kəsəhuvaian motatig ahgəl narməniğiən Rəha Uhgın iətəm tatol əpenə-penə lan.

²² Mətəu nəua Narmin rəha Uhgın iətəm tateviə e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgın, in tol lanu lan. Ilah kotalkeikei nətəmimi, kəni nıkilah tətəgiən, konu nəməlinuiən tətətig e nıkilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruiən iətəmimi, kəni rəhalah noliən in təuvir pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kautol nəuə. ²³ Kəni ilah nətəmi mətig min. Kəni ilah kəutarməniğ e nətəligiən min mine noliən min rəfin rəhalah. Nəmə nautol noliən min u, kəni nautol natimnati min rəfin ağın iətəm Lou tətəni! ²⁴ Kitah u nətəmimi rəha İesu Krısto, kitah kinotəpəh rəkis noliən tərəh min rəhatah, u kəmautol natimnati min iətəm nətəligiən tərəh əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərəh min rəhatah e niği kəməluau.

²⁵ ! Koteruh-to! Narmin Rəha Uhgın in təməfa rəkis nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvir məmə kitah okotaliuek e noliən təuvir min rəhan. ²⁶ Tərəh məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvipəri nərahian, kəni məutetet itah min.

*Təuvir məmə kotasiru
e katipə əfigəm rəhatah min*

¹ Piak min mine nəuvinik min, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, təuvir məmə itəmah ko, Narmın Rəha Uhgın tatit itəmah, onəkotəkeikei motasiru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotagət pikien lan, onəkotəghati mətig əmə kəm in, motol məmə nikitəmah min tətəhmə ohni. Mətəu autətəu min itəmah, məmə nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa minian o təmah. ² Itəmah onəkotasiru lanəha e təmah min. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah min. Nəmə nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.

³ Təsəuvirien məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə "İəu, iəu iətəmi agın kəti," iətəmi u, nikin tətəiüə lan, mətəu in təruru məseruhien məmə in nati əpnəpın əmə. ⁴⁻⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmi kəti min. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmi rəhalah uək min tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə figəm pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəh kətiəh. Mətəu təuvir məmə niki otəgən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.

⁶ Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətəuati e natimnati min nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun min, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatien rəha Uhgın.

⁷ Ətətəu itəmah, soteiüə aruiən e təmah min məmə itəmah nəkotəhrun nolien nati əpnəpın kəti iətəm nikitəmah tərəh əpən tolkeikei. Kəni ko nəsolien ialməli e Uhgın. Nikitəmah təsəhtien məmə Uhgın otəsolien nalpinien kəm təmah. Ik nəmisuv nəua nigı nak e rəham nasumien, kəni onəkəhli aru min nəuan, mun. ⁸ İətəmi iətəm tətəsum e nolien tərəh əpən, iətəm kəmos motair=pa mautol, təhmen e nəua nigı tərəh e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərəh mun, konu nəua nigı u, otəuə e nəuan, nipətin u, Nimişien. Mətəu iətəmi iətəm tətərfei nəua nigı təuvir, iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən, Narmın Rəha Uhgın otol təuə e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nigı u, in Nəmiəgəhiən İtulın iətəm naunun tikə.

⁹ Sotəpəouien e nolien iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nigı təuvir əha, e nian əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək. ¹⁰ Kəni tol lanəha, nian min rəfin iətəm kotəhrun nolien, pəh kautol təuvir kəm nətəmi rəfin, kəni motatig mautol tepət min kəm nətəmi min u kotəhmen e piatah min mine nəuvinıtah min e İesu Kristo.

¹¹ Oiakətei rəkis naunun nəghatiən rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə.* Itəmah onəkoteruh məmə letə mın rəhak, ilah iahgin mın.

¹² Nətəm Isrel u kəutəni məmə okəkəikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə e nəhmti ilah mın nəuvein o nati u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiəh əmə. Nəmə kəutəni pətigəm məmə nımisiən rəha Kristo əmə əpəha e nigı kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm Isrel nəuvein mın okəutol nərahien kəm lah. ¹³ Kəni mine nati kəti mın, nətəmi mın əha, kotolkeikei məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə okotiuvı kalın nətəligiən rəhatəmah lan. Kəni motiuvı kalın itəmah, nəkotohtəlig məhuvən mın e nəhmi Lou rəha nətəm Isrel. Mətəu oteruh-to, ilah mın kəsotohtəu=pən vivien natimnati mın iətəm Lou tətəni.

¹⁴ Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak İərmənig İesu Kristo təmol e nian in təmimis e nigı kəməluau. Nati əha inəha, iəsolkeikei minien nati kəti rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən məmə kotəhrun iəu. ¹⁵ Nəmə Uhgın otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtin, nati əpnəpən nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən. ¹⁶ Kəni rəueiu, iətəfaki o nətəmimi mın u kəutohtəu=pən vivi nəghatiən u, ilah nəuaniləuis əhruahru mın rəha Uhgın. İətəfaki məmə, pəh nəməlinuiən rəha Uhgın mine rəhan nasəkəhruien otatig o lah.

¹⁷ Rəhak u naunun nəghatiən. İəu iəsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni mın nati tərah lak. Mətəu-inkonu iətəmki əhanəh nimeı nıməgim iətəm kəməhti iəu e kəpiel apın kəni kəmalis iəu. Nimeı nıməgim mın u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha İesu.

¹⁸ Piak mın mine nəuvinik mın, iətəfaki məmə İərmənig İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah. Əuəh.

* **6:11** Pol təhrun əmə nəteien nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti mın məmə otətətei nəghatiən mın rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 11 u.

Efəsis

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Efəsis

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u

Efəsis

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm niməfaki əpəha Efəsis, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tuvən kəm niməfaki pisin pisin mın iuəkir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsis, kəni mətətig ilah mın ilah o nu kisi. Kəni in tolkeikei pik ilah, kəni ilah koltolkeikei pik in. Efəsis in taun asoli kəti e nitəni asoli u Esia, kəni in ikin təuvir kəti məmə Pol otəni pətigəm nəghatiən ikin rəha Uhgın.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətigəm noliən əhruahru, mine uək rəha niməfaki, kəni nəghatiən u tətuvən kəm niməfaki e ikin mın rəfin.

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpin rəkis məmə iəu rəhan aposil. İətəni təuvir kəm təmah rəfin nəfaki mın əpəha Efəsis iətəm nautaskəlim əskasik nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo İesu.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməniğ İesu Kristo, əkuətuati e nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəuviriən iətəm Uhgın təməfən e Kristo

³ Nəni-viviən tətuvən o Uhgın u Tatə rəha İərməniğ İesu Kristo rəhatah. E Kristo, in təmətuati e narmitah nəuviriən rəfin əha iətəm təmsipən e negəu e neai. ⁴ Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgın təməsol əhanəhiən neai mine niftəni, mətəu in təmitəpin itah məmə kəhuva kətiəh kitah Kristo, kəni məmə e nəhmtin, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən noliən tərəh kəti e kitah. ⁵ Mətəu-inu Uhgın tolkeikei pik itah, uərisiğ in təmol natimnati, mətəu in təmitəpin rəkis itah məmə okəhuva nenətin mın e İesu Kristo. Nati əha tatitəu=pən əmə nəuiən mine nati nak iətəm in tolkeikei. ⁶ Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgın o rəhan nəuviriən iətəm in təuvir tapirəkis, nəuviriən əha iətəm təmətuati əpnəpin əmə kəm tah e Nətin iətəm in tolkeikei pik. ⁷ Mətəu-inu nira Kristo təmai, kitah kəməhuva kətiəh lan, kəni Uhgın təmitis itah e rəhatah noliən tərəh mın, inəha təməfəl rəkis noliən tərəh mın rəhatah. !

Nipəhriənən, nəuviriən rəha Uhgın in iahgin tapirəkis! ⁸ Kəni təməfa nəuviriən əha iətəm təfigəm mapirəkis.

E neinatigiən mine nəhrunən min rəfin rəhan, ⁹ nikin tagiən məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e nəlpəkəuiən e rəhan nəghatiən, iətəm in otol e Krısto. ¹⁰ Kəni inu nətəligiən rəha nəlpəkəuiən inəha. O nian kəti, e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e neai mine niftəni okəhuva məutətig əhgəl e narməniğiən rəha Krısto.

¹¹ Uhgın tatol natimnati rəfin tətəva təhmen əmə məmə inu təməni tol lanəha. Aupən aupən ağın in təmitəpın itah məmə okəhuva rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuva motol kətiəh kitah Krısto. ¹² Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha İsrəl u iəmotəupən motəhatətə e Krısto, itimah iəkotol məmə nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgın iətəm nəsanənən asoli rəha nəhəgəhəgiən tətətig lan.

¹³ Kəni itəmah Nanihluə* min, nəməhuva kətiəh itəmah Krısto nian itəmah min nəmotətəu nəghatiən pəhriən, nanusiən rəha nosmiəgəhiən. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgın təfinə Narmın Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti məmə itəmah rəhan min. ¹⁴ Mətəu-inu kitah kəmotos Narmın Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə Uhgın otəfa natimnati təuvir min kəm tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati min əha nian Uhgın otitis itah u rəhan min. Inu otol məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgın mətəu-inu in ilis tapirəkis.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

¹⁵⁻¹⁶ Mətəu-inu o natimnati min u, iətəfaki o təmah nian rəfin mətəuarus=pa u rəueiu, kəni iatəni tagkiu kəm Uhgın o təmah nian rəfin. Noliən əha iəmətuəin nian iəmətəu nanusiən e rəhatəmah nəhatətəiən e İərməniğ İesu, mine rəhatəmah nolkeikeiən o nətəm kəutəfaki min rəfin. ¹⁷ İətəfaki o təmah kəm Uhgın iətəm in Uhgın rəha İərməniğ İesu Krısto rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi kətiəni pik ağın. İətəfaki məmə in otəfinə narmın rəha neinatigiən mine nəhrunən məmə nəkotəhrun vivi in təhmin min.

¹⁸ Kəni iətəfaki min məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən məmə onəkotəhrun nati nak nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgın təmauin e təmah. Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun məmə Uhgın otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Krısto.†

¹⁹ Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun nəsanənən rəhan məmə in iahgin pik ağın, kəni nəsanənən əha tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah nətəm kəutəni nipəhriən e İesu. Kəni

1:7 Efəs 2:7; Kol 1:14 **1:9** Rom 16:25 **1:10** Kol 1:16,20 **1:11** Rom 8:28-29

* **1:13** Nanihluə, İanilhluə – Afin-to e tiksinəri. **1:14** 2Kor 1:22 **1:17** Kol 1:9

† **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. **1:19** Kol 1:11

nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli
 20 iətəm təmol İesu təmiəgəh min e nimisiən, kəni təmol məmə
 in təmuva mətəharəg e nıkalı Uhgın maru e negəu e neai,
 ikin ima nəsanəniən mine nisaiən. 21 Kəni İesu in ilis e
 nətəmi asoli min mine nepətiən min rəfin, mine narməniğiən
 min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin, mine nərgin min rəfin,
 e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva. 22 Kəni
 Uhgın təmələhu=pən natimnati rəfin ağın kəutatig ahgəl
 narməniğiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati
 rəfin, kəni inu otasiru e niməfaki. 23 Kəni niməfaki in nıpəti
 İesu, kəni nəlpəkəuiən rəha Uhgın e Kristo tətuvə nıpəhriən
 e niməfaki, kəni e noliən min əmə əha, nəlpəkəuiən rəha Uhgın
 o natimnati rəfin tətuvə pəhriən e Kristo.

2

Nəmiəgəhiən vi e İesu

1 İtəmah u, aypən təhmen əmə məmə nəmohmis e
 narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgın, kəni motol
 noliən tərəh min. 2 Nəmautañ mautil noliən tərəh rəha
 niftəni, kəni mautil nəuia iətəmi tətarməniğ e nəsanəniən rəha
 nərahien rəha niməgəuəgəu, u Setən. In əmə əha narmin tərəh
 iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti
 nəuia Uhgın. 3 İtəmah min iəmautatig lanəha təhmen əmə e lah
 nian kəti aypən. Nıkitiməh tolkeikei noliən tərəh min, kəni
 itəmah iəmautil nərahien əha iətəm kəmotol nıkitiməh tagiən.
 Nati nak iətəm təmsipən e nıkitiməh mine nətəliğiən tərəh min
 rəhatiməh, mətəu itəmah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni
 nian iəmotair, mətəu noliən tərəh tınatig rəkis e nıkitəmah,
 təhmen əmə məmə noliən tərəh tınatig rəkis e nətəmi əpnapin
 min. Kəni niki Uhgın tətəhmə o noliən tərəh min rəhatiməh,
 kəni in otəkeikei mol nalpinien kəm timəh.

4 Mətəu Uhgın, in təriəuəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan
 nasəkəhruien o tah in iahgin pik. 5 Kəni nati əpnapin e
 nian əha təhmen məmə kəmohtis e narmitəh o noliən tərəh
 min, mətəu in təmol itəh kotəmiəgəh kitəh Kristo mətəu-inu
 in tolkeikei pik itəh. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in
 təmosmiəgəh itəmah.) 6 Kəni Uhgın təməfəri itəh, kitəh Kristo,
 kəni təmol məmə kitəh kotəharəg kitəh Kristo e negəu e neai.

7 Uhgın təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in
 otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkis ağın, kəni
 kitəh kəuteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm tah
 e Kristo İesu. 8 E nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati
 lan kəm təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni

natimnati min əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgın tətəfa əpnapın əmə kəm təmah, ⁹ səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu in Uhgın iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni in təmol itah e Kristo məmə kitah okotol uək min iətəm kotəuvir. Uək min u, Uhgın tinol əpenə-penə rəkis lan məmə kitah okotol ilah.

İlah kəməhuva kətiəh e Kristo

¹¹ Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotair, kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel. Kəni nətəm Isrel nətəm kinəhgi=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah Nanihluə min mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmah. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e nipəti iətəmimi, mətəu təsekiən nikelah. ¹² Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul isəu o Kristo, itəmah səniəmə nətəm Isrel əhruahru, mətəu itəmah Nanihluə min əmə, kəni nəniəskasikiən min rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəm Isrel əupən iətəm kəməlis ilah lan e Uhgın, ko təsuvaieən məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhiən rəhatəmah e nəhue nitəni u in təmol lanəha məmə, itəmah nəmotəruru ağin Uhgın, kəni rəhatəmah nuhuiniən tikə ağin məmə onəkəhuvən məutatig itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. ¹³ Mətəu itəmah min u əupən nəmotan isəu o Uhgın, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo İesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgın e nira Kristo.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu Kristo pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təməlis nəuaniləuis rəha Isrel mine Nanihluə min kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh min əmə. Əupən, Lou rəha nəuaniləuis min rəha Isrel təməuəri ilah mine Nanihluə min matol məmə ilah kautol tikimir, təhmen=pən əmə e nipəgləuahtəniəkis kəti tətəuəri nətəmimi əpəha e nitəuət kəti mine nətəmimi əpəha e nitəuət kəti min. Mətəu Kristo təmirəuei nipəgləuahtəni əha. ¹⁵ Təmol lanəha nian in təmimis e nigə kəməluau, kəni təmol məmə kitah okotəpəh nitəupəniən Lou min rəfin rəha nətəm Isrel məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Kristo təmol lanəha məmə in otol nətəm Isrel mine Nanihluə min kəhuva kətiəh lan. Kəni e nolien əha, in təmələhu nəməlinuiən. ¹⁶ Kəni e nimisiən rəhan e nigə kəməluau, Kristo təmos ilah kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgın, kəni mol rəhalah timəti tamis. ¹⁷ In təmuva mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm təmah u əupən nəməutatig isəu o Uhgın, kəni mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm timah u iəməutatig iuəkir o Uhgın. ¹⁸ Kəni rəueiu e nati nak iətəm Kristo təmol, kitah rəfin nətəm Isrel mine Nanihluə

min, kotəhrun nuvaiən o Tatə Uhgın e Narmın Rəhan kətiəh əmə.

¹⁹ Kəni tol lanəha, səniəmə itəmah iapispis min uə nətəm ihluə, mətəu rəueiu itəmah natig min e negəu e neai itəmah nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəni itəmah nenəti Uhgın min. ²⁰ Kitah kotəhmen e nimə kəti rəha Uhgın iətəm nəhlki nimə in Kristo Iesu, kəni aposil min mine iəni min, ilah nəhlmi nimə asoli min, ²¹⁻²² kəni Kristo tatilpın itəmah Nanihluə min e nimə əha təhmen e nəhlmi nimə min, kəni tatuvləkin nəhlmi nimə min rəfin məmə ilah okəhuva nimə əhruahru rəha nəfakiən kəm İərmənig, iətəm Uhgın tətətig ikin e Narmın Rəhan.

3

Pol təməni pətigəm nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın

¹ İəu Pol, iəməni pətigəm nanusiən rəha Kristo Iesu kəm təmah Nanihluə min, kəni kəməfa iəu e kaləpus ohni, kəni iətətig ikinu rəueiu.

² Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə Uhgın təməfa uək asoli u kəm iəu məmə iəkəni pətigəm nəuviriən rəhan kəm təmah.

³ Təhmen e nəghatiən iətəm iəmətei rəkis kəm təmah, iətəni məmə Uhgın pisin əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm iəu. ⁴ Nian onəkotəfin nəghatiən əha, kəni onəkotəhrun rəhak nəhruniən e nıpəti nəghatiən rəha nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın e Kristo. ⁵ Uhgın təməsol əpu iən nati u kəm nətəm əpən, mətəu rəueiu tinol əpu e Rəhan Narmın kəm rəhan min aposil min mine iəni min iətəm təmitəpın rəkis. ⁶ Nati oneuən əha məmə e nanusiən təuvir əmə, Nanihluə min, ilah min kəməhuva mətəhmen e nətəm İsrəl o nosiən nəuviriən rəha Uhgın, kəni ilah kəməhuva kətiəh, kəni kautos pəti nəuviriən rəha Uhgın e nəniəskəsikiən rəhan e Kristo Iesu.

⁷ E nəuviriən asoli iətəm Uhgın təməfa əpnəpın əmə kəm iəu e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir əha. ⁸ Nati əpnəpın iəu ləhtəni agın e nətəmimi rəfin rəha Uhgın, mətəu e nəuviriən rəhan, Uhgın təməfa uək u, məmə iəkəni pətigəm kəm təmah u Nanihluə min, nəuviriən min rəha Kristo iətəm ko kitah kəsotəhruniən ilah rəfin mətəu-inu ilah tepət naunun tikə, ⁹ kəni iəköl əpu kəm nətəmimi rəfin nolıən iətəm Uhgın təmol rəhan nəlpəkəuiən oneuən otuva miet pətigəm. Uhgın u təmol natimnati rəfin, in təmətəhluaig e nəlpəkəuiən əha nuvəh rəkis.

¹⁰ In təmol lanəha məmə rəueiu in otol pətigəm kəm iərmənig min mine nepətiən min əpəha e magəuagəu rəhan neinatigian iətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan

neinatigiän nian okoteh niməfaki. ¹¹ Inu nəlpəkauian rəhan iätəm tətətig itulin, kəni təmuva nıpəhrıaniän e Kristo Iesu, İərmənig rəhatah. ¹² Kəni mətəu-inu e Kristo mine rəhatah nəhatətəian lan, kitah kotəhrun nuvaiän nian rəfin otəhtul e nəhmti Uhgın məsotəginian. ¹³ Tol lanəha, iəkətapuəh o təmah məmə sotolian məmə nətəligiän rəhatəmah teiuaiu e nahməian iätəm iätətig lan ikinu. İətətəu nahməian o təmah, kəni in otasiru e rəhatəmah nəmiəgəhian.

Nəfakian rəha Pol

¹⁴ Mətəu e natimnati min əha iätəm iəu iəməni rəkis, kəni iətəsiulin mətəfaki kəm Uhgın Tatə, ¹⁵ iätəm in təmol nətəmimi min rəfin e nəhue nıtəni min mine əpəha e negəu e neai. ¹⁶ Nəsanəian mine nolkeikeian mine neinatigiän rəha Uhgın in tepət təuvir tapirəkis, kəni iəkətapuəh o Uhgın məmə Narmın Rəhan otol nikitəmah təsanən e nati təuvir min əha rəhan ¹⁷ məmə e nəhatətəian rəhatəmah e Kristo, in otətig kətiəh e nikitəmah. Kəni iətəfaki min məmə nəmiəgəhian rəhatəmah oteiuaiu mamnım vivi e nolkeikeian rəha Uhgın ¹⁸ məmə itəmah nətəmi rəfin iätəm nəutəhatətə e Kristo, onəkoteh vivi nolkeikeian asoli rəha Kristo iätəm naunun tikə. In teiuaiu tapirəkis lokamnım apın. In təri tapirəkis məhau min. Suaru rəhan taiu tapirəkis suaru rəha mitigar. In iağgin tapirəkis nəhue nıftəni rəfin ağin. ¹⁹ Nolkeikeian əha rəha Kristo, ko kəsotəhrun rəfinian mətəu-inu in iağgin pık, mətəu iətəfaki məmə onəkotəhrun vivi nolkeikeian əha məmə Uhgın otəriauəh e nəmiəgəhian rəhatəmah e nolian təuvir min rəfin rəhan.

²⁰ !Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgın! E nəsanəian rəhan iätəm tatol uək e nəmiəgəhian rəhatah, in təhrun nolian natimnati tapirəkis ağin natimnati rəfin iätəm nikitəh tətəhti uə kəutətapuəh ohni. ²¹ Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Kristo Iesu mautəni-vivi Uhgın nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

4

Kitah kətiəh e Kristo

¹ Uhgın aru təmauin e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan min nətəmimi, kəni təmauin itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhian iätəm təhruahru ağin. Tol lanəha, iəu Pol u iətətig e kaləpus o İərmənig, iəkətapuəh əskasık o təmah məmə onəkotətig e nəmiəgəhian təuvir kəti tol lanəha. ² Otosiahu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətig, kəni nətəligiän rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmenian e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiän ohni e nolkeikeian rəha Uhgın.

³ Narmin Rəha Uhgın təmuhapumın itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasik məmə nəkotatig kətiəh e nəməlinuian.
⁴ Kitah nıpətin kətiəh əmə, kəni Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgın təmauin e təmah ohni.
⁵ Kəni İərməniğ kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə; ⁶ kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgın kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətərməniğ rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətətig e nikitah rəfin.

⁷ Mətəu Kristo təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin ağın kətiəh kətiəh o nolian uək pişin pişin min. ⁸ Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nian in təməri ilis ağın,

kəni miti pətigəm rəhan tikimır min iətəm təmehpahu ilah.

Kəni təməfən nati təuvir kəm nətəmimi.”

⁹ Eruh to nəghatiən əha məmə, “In təməri.” Nıpətin təni məmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhtəni ağın, ikinu e nəhue niftəni.

¹⁰ Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri min ilis ağın mapirəkis neai məmə in otəriəuəh e ikin min rəfin. ¹¹ In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pişin pişin min məmə nəuvein okəhuva aposil min, nəuvein okəhuva iəni min, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə min mine nəgətun min. ¹² Kristo təmol lanəha məmə ilah okotasiru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgın məmə nıpəti Kristo otəskasik, ¹³ mətəuarus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatah, mine nəhruniən e Nəti Uhgın, kəni motepət məhuva motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru ağın.

¹⁴ Kəni kitah okotəpəh nolian min rəha kəlkələh min u nian rəfin kəutəuhlin rəhalah nətəligiən e nati kınotəhatətə rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun nati pişin, uə suah kəti min tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu nıpəhriəniən, suah kəha tətəiuə. ¹⁵ Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən, okotəni əmə nıpəhriəniən. Kəni e nolian əha, e natimnati rəfin iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in rəhn-kəpə niməfaki. ¹⁶ Kəni Kristo tatol məmə rəhan min nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis min iətəm kautilpın nıpəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nıpətin kautol vivi uək əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nıpətin tatepət mətəskasik.

Nolian vi rəha iəfaki min

17 E nərği İərməniğ iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotohtəu=pən minian nolian rəha nətəmi min u kəsotəniən niphəriənian e Uhgın. Nətəliğin rəhalah tol nati əpnəpın lan. 18 Nəhruniən rəhalah tətən əmə əpəha tapınəpu ikin, kəni maütan isəu o nəmiəğəhiən iətəm Uhgın tətəfa mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, kəni kinotəruru nati. 19 Kəni məsotaulisiən e rəhalah nolian tərəh min, kəni minotegəhan e nolian tərəh min kəutərməniğ e nəmiəğəhiən rəhalah, təhmen e nitəuiən niphətan, mine nolian min lanəha. Kəni nian rəfin kəutolkeikei min məmə okotol təhmin min.

20 ! Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Kristo, nəgətuniən əha in tol pisin agin e inəha! 21 Kəmotəgətun itəmah e nolian rəha Kristo, kəni itəmah rəhan min, kəni kəgətun itəmah e niphəriənian iətəm tətətiğ lan. 22 Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah nolian əuas min u kotərəh, təhmen e nati pien kəti. Kəni motəpəh nətəliğin əuas min u kotərəh. Nölkeikeiən tərəh min mine neiuə min koatərəkin nolian min mine nətəliğin min. 23 Nəmiəğəhiən mine nətəliğin rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi min. 24 Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmini vi min e nolian min mine nətəliğin min rəhatəmah, iətəm Uhgın təmol məmə okotəhmen lan, inu nolian min iətəm nikin tətəgiən lan, mine nolian min əhruahru pəhriən.

25 Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh nolian rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni niphəriənian kəm təmah min, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli niphəti Kristo. 26 Nian nikiim tətəhmə, solian nolian tərəh, kəni alu uəhai əmə məsolian niəməha tətətiğ lam mətəuarus mitigar tuvən miuvig, 27 kəni məsəfəniən nəua niməhan kəti kəm Setən. 28 İətəm tətəkləh otəkeikei məhlan e nolian əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmən məmə otos məni nəuvein iətəm təhrun nəfəniən nasiruiən kəm ianrah min.

29 Səniən nəghatiən tərəh e nohlim, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otasiru e nətəmini nian kotaliuək e suaru pisin pisin min, məmə nəghatiən min əha otasiru e lah. 30 Sotoliən Nərmən Rəha Uhgın tətəu nəhməiən o nolian rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgın, kəni in otos rəkis itəmah e nolian tərəh min e nian rəha nosmiəğəhiən. 31 Kəni əraki rəfin e natimnati min u: nəhməiən e nikitəmah iətəm tətətiğ tatuvəh o nati kəti tərəh iətəmi təmol e təmah; kəni əraki min e nolian niəməha; mine nolian rəha nəni rahien nətəmini; mine nolian rəha nikitəmah mine

nohlitəmah titatiperəh pik təhmen e kaluəluə; mine noliən rəha norgəhuiən; mine noliən min rəfin iətəm okotol nərahian kəm nətəmimi. ³² Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nikitəmah timətmətiḡ o təmah min. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərəh kəti kəm təmah kəti min, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə məmə Uhgın təmalu e rəhatəmah noliən tərəh min mətəu-inu Kristo təmimis o təfagə tərəh min rəhatəmah.

5

Nəmiəḡahian e nəhəḡahəḡian

¹ Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgın mətəu-inu itəmah nenəti Uhgın min iətəm in tolkeikei pik itəmah. ² Kəni otaskəlim əskasik noliən rəha nolkeikeian, təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei itah lan kəni muva mimis o tah, kəni nimisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e niḡəm nəmiəvi nahniḡəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgın mol nikin tagiən lan.*

³ Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgın iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol aḡiniən noliən nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. İatəni noliən tərəh min təhmen e niḡətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; mine noliən tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; mine nətəmimi min u navərəs min. ⁴ Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəḡhatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəḡhatiən alməli min, uə nəuvsaniən tərəh, uə nəpauəiən. Təsəhruahruian məmə nəkotəni nəḡhatiən tərəh min əha. Mətəu otəni nəḡhatiən təuvir min kəm Uhgın, məmə nikitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah. ⁵ Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm kautohtəu niḡətan, uə nətəmimi nətəm kautol noliən tərəh iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah min əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Kristo mine Uhgın, (nətəm kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kəutəfaki kəm narmi nati min, rəhalah nautə in uhgın rəhalah).

⁶ Sotəḡəhaniən məmə suah kəti otiuvi=pən itəmah e nəḡhatiən eiuə min rəhan u niḡəhriən lan tikə. Mətəu-inu o noliən tərəh min əha, Uhgın nikin otərəh kəni tol nalḡiniən kəm nətəmimi iətəm kəutəhti nəuiən. ⁷ Tol lanəha, nəsəhuvəniən motan pəti itəmah min ilah motol noliən tərəh min iətəm kautol.

⁸ Nian kəti aupən, napinəpuian təmatarməniḡ e təmah, mətəu rəueiu itəmah ninəhuva o Kristo kəni nəhəḡahəḡian

4:31 Kol 3:8 4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 5:1 Mat 5:48 * 5:2
 Uvən meruh e tiksınəri nəḡhatiən u "sakrifais." 5:2 Eks 29:18; Hip 10:10 5:5
 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 5:6 Rom 1:18; Kol 2:4,8

tinə tarmənig e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha nəhagəhagiən,⁹ mətəu-inu nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mine nəhruahruian, mine niphəriənian.¹⁰ Kəni otalkut məmə onəkotəsal motəhrun nolian min iətəm okotol Uhgın nikin tagiən lan.¹¹ Sotohtəu-pəniən nətəmini rəha napinəpuian motol nolian tərah min itəmah min ilah. Nati təuvir min e nolian min əha tikə. Mətəu otəmki=pa nolian min əha e nəhagəhagiən, kəni nətəmini okotun məmə nolian min əha kotərah.¹² Nolian oneuən min rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, ilah nolian min rəha naulisiən, kəni naulisiən asoli o nəni pətigəmiən nolian min əha.¹³ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən, nətəmini koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu.¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tətasiəgəpın nati kəti, kəni nətəmini kauteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə, “Itəmah u nəutapili, otair-tə, otəmiəgəh e nimisiən, pəh Kristo otasiəgəpın itəmah.”

¹⁵ Kəni ətətəu vivi itəmah o rəhatəmah nolian min, məsotatigiən məmə nətəm kəutəlməli mine, mətəu nəkotatig e neinatigiən,¹⁶ kəni nian rəfin okəmə nəkotəruh suaru o nolian nəuviriən kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahian tətət. ¹⁷ Kəni tol lanəha, sotəlməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut məmə onəkotəhrun nati nak iətəm İərmənig tolkeikei.¹⁸ Sotəpisiən e wain mətəu-inu otuvi=pən itəmah e nalməliən, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəriəuəh əmə e Nərmən Rəha Uhgın.¹⁹ Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Nərmən Rəha Uhgın. Otəni, kəni otəni nəpuən min e nikitəmah kəm İərmənig,²⁰ kəni nəkotəkeikei məutəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tagiən o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi İərmənig İesu Kristo.

Nolian rəha nətəm kəmotol marit

²¹ Nian itəmah kəti tətəghati, sotəskəlimiən e rəhatəmah əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to e nəghatiən rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiəi Kristo.

²² Itəmah niphətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiən rəha nəman min rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm İərmənig.²³ Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarmənig e rəhan pətan təhmen e Kristo in tarmənig e niməfaki u niphətin, kəni in rəhan İosmiəgəh.²⁴ Niməfaki

tətətəlig lan kəni matol nəghatien rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan nətəm kinotol rəkis marit okotəkeikei mautətəlig lan kəni motol nəghatien rəha rəhalah min nəman e natimnati rəfin.

²⁵ Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei rəhatəmah nıpətan təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei niməfaki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhien ohni. ²⁶ Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatien rəha Uhgın, təhmen e nəhu tətəikuas e nətəmini. ²⁷ Təmol min lanəha məmə Kristo təhrun nosien rəhan niməfaki muva ohni, kəni niməfaki u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nolien tərəh kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag. Niməfaki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-malə kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e nıpətin iətəm təsəhruahruən.

²⁸ Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei rəhalah nıpətan min təhmen məmə kautolkeikei aru əmə nıpətilah. İətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru in. ²⁹ Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nıpətin, mətəu in tətəugin vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki, ³⁰ mətəu-inu kitah nəuvetin nıpətin. ³¹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine məmə, kəni mol kətiəh ilau rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nıpətilau mine nəmiəgəhien rəhalau.” ³² Nəghatien əha in nəghatien təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni nıpətin tətəhluəig. Mətəu iətəni məmə in nəghatien əuhlin kəti məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh. ³³ Mətəu nəghatien əha tətəva min o təmah. Kəni itəmah nəman kətiəh kətiəh onəkotolkeikei rəhatəmah nıpətan min təhmen e nautolkeikei aru min itəmah. Kəni nıpətan, nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

6

Nolien rəha kəlkələh min mine tatə mine məmə

¹ İtəmah kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine məmə min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha İərmənig, kəni nolien u in təhruahru məmə itəmah onəkotol. ² Nəghatien kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otəfən nisiaiən kəm rəhatəmah tatə mine məmə.” Nian Uhgın təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah.* ³ Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni

5:31 Jen 2:24; Mat 19:5 **6:1** Kol 3:20 * **6:2** Uhgın təməfən lou tepət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tikə e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, təməni lou min nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah.

lanəha məmə, “natimnati min e nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir, kəni natigian rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh.”

⁴ Tatə min. Sotolian təskasik e nenətitəmah min məmə otol nikelah təpəou mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e nolian rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha İərmənig.

Nolian rəha slef min mine rəhalah iətəmi asoli min

⁵ Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah e nəhue nitəni u, onəkotol e nisaiəni, mine nəginian, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriəniən təhmen əmə məmə rəhatəmah iətəmi asoli in Kristo. ⁶ Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kauteruh itəmah lan məmə nikelah otagian o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo, kəni mautil nolian min iətəm Uhgın tolkeikei e nikitəmah pəhriən.

⁷ Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən əmə İərmənig in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli, ⁸ mətəu-inu nəkotəhrun məmə İərmənig otəfinə nətəouiən kəm nətəmi ərəfin e nati təuvir min iətəm kəmotol, nati əpnəpən nəmə in slef uə in iətəmi əpnəpən əmə kəti.

⁹ Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə rəhatəmah slef min lanəha. Məsotəghati əskasikiən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə İətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin.

*Nuvəniən e natimnati
rəha Uhgın o nəluəginian*

¹⁰ Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e İərmənig mine rəhan nəsanəniən asoli. ¹¹ Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginian məmə nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkəuiən eiuə o nohiən itəmah. ¹² İətəni lanu mətəu kitah kəsotəluəginian kitah nətəmi rəha niftəni, mətəu kəutəluəgin kitah nati pisin iətəm kəsotəfuiən, inəha iərmənig min, mine nepətiən min, mine nati iətəm kotəsanən e nərahian rəha napinəpuiən rəueiu e niftəni, mine iərmis min mine narmin min e niməgəuəgəu. ¹³ Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluəginian məmə nian nərahian iətəm Setən tatol otuva, nəkotəhrun nəluəginian o nərahian əha, kəni nian nəmotol əpenə-penə rəfin o nəluəginian, nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah.

¹⁴ ! Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluəginian, rəhatəmah natimnati rəha nəluəginian tol lanu:

Otaskəlīm əskasik nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugitəmah lan.

Otol noliən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəm tatol pəsığ e mankilahatəmi.

¹⁵ Otol rəhatəmah nətəligiən təskasik e nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasik iətəm tətəsiru e təmah o nəhtul əskasikiən.

¹⁶ Kəni mine, nati kəti mın, otəhatətə əskasik e Uhgın, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəm təhrun nəuiapisiən nifagə rəha Setən iətəm tatuəu.

¹⁷ Otəni nıpəhriəniən məmə Uhgın təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgın, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluəginian iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfinə kəm təmah.

¹⁸ Kəni otegəhan=pən məmə Narmın Rəha Uhgın otit itəmah e rəhatəmah nəghatiən kəm Uhgın e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgın e nəfakiən e noliən pisin pisin mın mine nətapuəhiən mın. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki mın rəfin.

¹⁹ Kəni otəfaki mın ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgın otəfa nəghatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətigəm e nikin əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvir iətəm Uhgın təmol əpu kəm tah. ²⁰ Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha İesu Krısto, mətəu iətətig əmə e kaləpus kəməlis iəu e sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətigəm nəniən təuvir əha. İəkəkeiki məni pətigəm nəniən təuvir əha məsəginian. Kəni otəfaki ohniəu məmə iəköl lanu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹⁻²² İəu iəkölkeiki məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkəhli=pinə Tikikəs tuvnə. In piatah keiki kəti iətəm tətəiu əskasik o uək rəha İərmənig ikinu. In otəni pətigəm nəniən rəhatiməh kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

²³ Pəh Uhgın Tatə mine İərmənig İesu Krısto okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeikiən, mine nəhatətəiən. ²⁴ Pəh Uhgın otətuati e nəuviriən rəhan kəm nətəmimi rəfin iətəm kətolkeiki rəhatah İərmənig İesu Krısto e nolkeikiən iətəm naunun tikə.

Filipai

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Filipai

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filipai

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

? Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təməm niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkian iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati əpnarın Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotolian, Uhgın otəsosmiəghian ilah.

? Təmətei nauəuə u o nak? 1. Nian Pol təmətətig e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotahli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsəg e nəgətun eiuə min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın təhrun nosmiəghian ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagian lan. Iesu Krısto pisin əmə təhrun nolian nikilah tagian, nati əpnarın məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Krısto Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Krısto Iesu əpəha Filipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməniğ Iesu Krısto, otətuati e nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

³ İəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgın məmə nikik tagian o təmah. ⁴ Kəni nian rəfin e rəhak rəfin

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri.

nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nagianian, ⁵ mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətigəmian nanusian təuvir, e nətuəuinian, nian nəmotəhatətə e nanusian təuvir, mətəuarus=pa u rəueiu. ⁶ Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgın iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhian rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.

⁷ Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nagianian lanu mətəu-inko Uhgın təməfa rəhan nəuvirian nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətətig e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusian təuvir məmə in nıpəhrrianian, mətəu itəmah nəmotasiru lak. ⁸ Uhgın təhrun məmə iətəni pəhrrian məmə iəkolkeikei məmə iəkeruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.

⁹ Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeian oteviə təhmın min e nəhrunian nati mine neinatigian rəfin ¹⁰ məmə itəmah onəkotəhrun neruhian nati nak u in təuvir pik agin, kəni məmə onəkotəhruahru vivi, kəseruh-pənian nati tərəh kəti e təmah rəueiu mətəuarus nian iətəm Kristo otuva min lan. ¹¹ Pəh rəhatəmah nəmiəgəhian otəuə e nəuan nəuvirian mine nəhruahruian iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhian rəhatəmah, o nəni-vivian mine nəfərian nərgi Uhgın.

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusian təuvir

¹² İəu min nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə nati əpnəpin nəhməian u kəmol lak, mətəu təmasiru pik o nəni pətigəmian nanusian təuvir kəm nətəmimi tepət, ¹³ mətəu-inu tol lanəha, soldia min iətəm kautol kat o nimə rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin min tepət, kinotəhrun rəkis məmə iəu iətətig e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo. ¹⁴ Kəni rəhak natigian e kaləpus təmol məmə iəkəfaki min iuəkır ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmın min e İərməniğ, kəni matol nətəligian rəhalah təskasik o nəni pətigəmian nəghatian rəha Uhgın məsotəginian.

¹⁵ Nıpəhrrianian, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusian təuvir rəha Kristo mətəu-inu kəutetət iəu kəni motolkeikei məmə okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusian təuvir rəha Kristo e nətəligian əhruahru. ¹⁶ Nətəmi min u nətəligian rəhalah təhruahru əmə, ilah kəutəni pətigəm nanusian təuvir mətəu-inu kotolkeikei iəu, kəni motəhrun məmə Uhgın təmələhu=pən iəu ikinu e kaləpus məmə iatəhtul pətigəm o nanusian təuvir məmə in nıpəhrrianian. ¹⁷ Mətəu nəuvein iətəm kəutetət iəu, kəsotəni pətigəmian Kristo e

nīkilah pəhriən, mətəu kautol əmə mətəu-inu kotolkeikei məmə okəfəri aru ilah, kəni nīkilah təhti məmə okotol nərahian kəm iəu rəueiu, nian iətatiġ e kaləpus. ¹⁸ Mətəu nati əha, in nati əpnapin əmə. Nəmə kautol e nīkilah pəhriən uə kəpə, mətəu nati asoli məmə kəutəni pətiġəm nanusian təuvir rəha Kristo, kəni inu tatol nīkik tətatiġən.

¹⁹ Pəhriən, kəni nīkik otagiən min mətəu iəkəhrun məmə e nəua nəfakiən rəhatəmāh, mine nasiruiən rəha Narmin rəha Iesu Kristo, in otəmiəġəh iəu e nərahian u, ²⁰ təhmen əmə məmə iəkəhrun vivi kəni matələhu=pən rəhak nətəliġiən məmə Uhgīn otəseġəhanian məmə oiəkol nati kəti iətəm otol aulis iəu e nəhmti Uhgīn, kəni iəkəhrun mə iəu oiəsəġiniən o nəni pətiġəmiən nanusian təuvir rəha Kristo. Mətəu rəueiu mine nian min rəfin, nīkik təkaskik məmə, nəmə iətəmiəġəh uə iəkimis, mətəu iatisiai Kristo e nəmiəġəhiən rəhak.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu nəmiəġəhiən rəhak in Kristo əmə, kəni nəmə iəkimis, in nati təuvir tapirəkis. ²² Okəmə iətəmiəġəh əhanəh, in təuvir o nolian uək nəuvetin min rəha Uhgīn e nəhue nitəni. ? Kəni iəkītəpin iətəm pəhruvən? ! Iəkəruu! ²³ Rəueiu əha suaru keiu kətuəməhli aupən lak, mətəu iəkolkeikei ilau pəti. Iəkolkeikei pik məmə iəkəpəh natigian u ikinu muvən meruh Kristo iətəm in təuvir aġin mapirəkis natigian u ikinu. ²⁴ Kəni iəkafu məmə iəkəkeikei matəmiəġəh e nəhue nitəni u o nasiruiən e təmah. ²⁵ Kəni mətəu-inu iəkəhrun məmə inu in nīpəhriəniən, kəni iəkəhrun məmə oiəkəmiəġəh o nasiruiən e təmah məmə nəhatətəiən rəhatəmāh oteviə, kəni onəkotagiən e nəhatətəiən rəhatəmāh. ²⁶ Kəni e nolian əha, nian iəkuva min meruh itəmah, nīkitəmah otagiən nəkotəni-vivi Kristo Iesu, mətəu-inu iəu iəmitəliġ=pa min o təmah.

Nəhtulian əskasik

²⁷ Kəni nati asoli, itəmah onəkotəkeikei motol məmə nolian min rəfin e nəmiəġəhiən rəhatəmāh okotəfən nisaiən kəm nanusian təuvir rəha Iesu Kristo. Kəni nati əpnapin nəmə iəkuvnə uə iəsuvnəiən, pəh oiəkətəu məmə nəutalkut əskasik e nətəliġiən kətiəh əmə, kəni məmə itəmah rəfin, itəmah nəutalkut e nətəliġiən kətiəh əmə o nəhtul əskasikiən o nanusian təuvir, ²⁸ kəni məmə nəsoṭəġiniən e rəhatəmāh min tikimīr. Inu nəmtətian pəhriən kəti o lah məmə Uhgīn otərəkin ilah, mətəu in otosmiəġəh itəmah. Uhgīn otol natimnati min əha rəfin. ²⁹ Otol lanəha mətəu-inu in təmeġəhan məmə onəkotəhatətə e Kristo, kəni nati kəti min, məmə onəkotos min nahməiən ohni. ³⁰ Kitah rəfin, nərahian əhmen əmə tatos itah,

iätəm itəmäh nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhiən aupən, kəni rəueiu nəutətəu məmə iätatig əhanəh lan.

2

Kotəkeikei mautohtəupən suaru rəha Iesu Kristo

¹ ? Nikitəmäh təskasik e Kristo mətəu-inu nautol kətiəh itəmäh min, uə kəpə? !Əuəh! ? Nəutətəu təuvir e nolkeikeiən rəhan, uə kəpə? !Əuəh! ? Məutautilim itəmäh Narmin Rəha Uhgīn, uə kəpə? !Əuəh! ? Mautol təuvir kəm təmäh min kəni məutasəkəhruin pik itəmäh min, uə kəpə? !Əuəh!

² Təuvir, pəh nətəligiən rəhatəmäh tuva matol kətiəh; kəni motolkeikei itəmäh min; kəni mautol pəti uək e nətəligiən kətiəh mine nikin təuvir. Konu, nəmə nautol natimnati min əha, in otol nīkik tagiən pik agin. ³ E nolien kətiəh əmə, sotoliən nati məmə itəmäh nəkotəuvir motapirəkis itəmäh min nəuvein, kəni sotoliən nati kəti məmə nəkotəfəri aru itəmäh lan. Mətəu otosiahu aru itəmäh, kəni otətəlig pik e təmäh min nəuvein tapirəkis itəmäh əmə. ⁴ Kəni otasiru e təmäh min e nəmiəgəhiən rəhatəmäh. Təsəuviriən məmə suah kəti tateh aru əmə rəhan nəmiəgəhiən.

⁵ Rəhatəmäh nətəligiən otəkeikei məhmen e nətəligiən rəha Kristo Iesu iätəm tol lanu lan: ⁶ Kristo in təhmen əmə e Uhgīn mətəu in təməsalkutiən məmə in otaskəlim nepətiən rəha Uhgīn,

⁷ mətəu təməpəh rəhan nepətiən, kəni təmuva məhmen e ioluək əmə kəti, kəni təmair e nəhue niftəni muva iätəmimi əmə kəti.

⁸ Kəni nian in iätəmi kəti, nīpətin təhmen əmə e tah, in təmosiahu aru in, mol nəuia Tatə Uhgīn e natimnati rəfin muva mətəuarus mimis. Kəni kəmol aulis in e nīmisiən e nīgi kəməluau.

⁹ Mətəu-inu təmol lanəha, Uhgīn təmləfəri agin in, kəni məfən nərgin kəm in iätəm tapirəkis nərgin min rəfin,

¹⁰ məmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iätəm kəutəmiəgəh ikin min rəfin e neai, mine nəhue niftəni, mine niki niftəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmohtmīs ikin, okotasiəulin motəfən nisiaiən kəm in,

¹¹ kəni ilah rəfin okotəni pətiğəm məmə Iesu Kristo in Iərməniğ. Kəni nolien əha tətəfən nisiaiən kəm Tatə Uhgīn.

Itəmäh nəkotəhmen e nəhagəhagiən

¹² Rəhak nətəmimi min iätəm iəkolkeikei pik, nian kitah kəməutan, itəmäh nəmautol nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iätatig isəu o təmäh, itəmäh aru

nəkotəkeikei məutalkut pik təhmin məmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu ninotəhrun rəkis noliən əha rəha Krīsto, otalkut əskasik o nitəu-pəniən suaru rəha nosmiəgəhiən. Otitəu=pən suaru əha e nəhmti Uhgīn motərəmrumin motəgin. ¹³ Kəni otitəu=pən suaru əha mətəu Uhgīn tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotolkeikei məmə nəkotol nəuian, kəni tətəfinə nəsanəniən kəm təmah məmə onəkotol pəhriən nəuian.

¹⁴ E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itəmah min ohni ¹⁵ məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nərahien kəti lan, kəni itəmah nenəti Uhgīn nətəm noliən ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutatig e nəlugi nətəm kotekəu-ekəu, iapinəpu min. Kəni itəmah nəkotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni, ¹⁶ nəutaskəlīm vivi nəghatiən e nəmiəgəhiən. Kəni otol natimnati ərəfin məmə nian Krīsto tuva min, kəni iəkəfəri o təmah kəni oiəkəhrun məmə iəsaiu əpnariniən, nahgik təsikəiən o nati əpnarīn əmə. ¹⁷ Noliən rəhatəmah rəha nəhatətəiən e Uhgīn təhmen e sakrifais* kəti kəm Uhgīn. Nəmə iəkimis, kəni muva məhmen e sakrifais e wain iətəm katiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah. Mətəu nati əpnarīn əmə, nīkik tagiən əmə kitah min itəmah. ¹⁸ Kəni e noliən kətiəh əmə, nīkitəmah təkeikei magiən kitah min itəmah.

Timoti mine Epafrotaetəs

¹⁹ Nəmə Iərməniğ Iesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvnə meruh itəmah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nīkik otagiən. ²⁰ Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəligiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nīkin təhti pik itəmah. ²¹ Nətəmi pişin pişin kəutətəlig aru e uək min rəhalah, məsotətəligiən e uək rəha Iesu Krīsto.

²² Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uhgīn lanu, kəni rəhan uək in təuvir, kəni təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e uək rəha nanusiən təuvir. ²³ Mətəu-inu o nati əha, nīkik tətəhti məmə nian oiəkəhrun məmə rəhak natigiən otəhro lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə tuvən meh itəmah, ²⁴ kəni iətəhatətə e Iərməniğ məmə otəsuvəhiən iəu min iəkuvnə meh itəmah.

²⁵ Mətəu nīkik təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafrotaetəs titəlig=pinə meh itəmah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluaginiən kətiəh rəha Uhgīn. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni

2:16 Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 * **2:17** Nian tepət nətəm Isrel kotoh nati miəgəh min məutuvan e niğəm əpəha e Nimə Rəha Uhgīn məmə okotəfaki. Nian nəuvein katiuvi=pən wain o nəhu e nati miəgəh iətəm niğəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uhgīn. **2:18** Fil 3:1; 4:4 **2:21** 2Tim 4:10

pætigəm kəm iəu nanusiən rəhatəmāh, kəni mēmə otasiru lak.
²⁶ Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik mēmə oteruh rəfin itəmāh, kəni mətətəu tərāh pik mətəu-inu itəmāh ninotətəu rəkis mēmə in tatimis.† ²⁷ Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgīn təmasək əhruin pik in. Kəni masək əhruin mīn iəu, nian təmol vivi in e nimisiən rəhan. Mətəu nēmə təmimis pəhriən, otol nīkik titəgīt pik. ²⁸ Mətəu-inu Uhgīn təmol vivi in, kəni nīkik tagiən pik o nahli-pīnəiən mēmə nīkitəmāh otagiən nian onəkoteruh, kəni mēmə iəu iəkalu lan nīkik təsəhti minian nimisiən əha təmos. ²⁹ Nīkitəmāh otəkeikei magiən mēmə onəkoteruh mīn, təhmen mēmə in piatəmāh kəti e Iərmənīg. Kəni otəfən nisiəiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan, ³⁰ mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginian o rəhan nəmiəgəhiən e nian əskasik mīn mēmə in otasiru lak nian rəhatəmāh suaru tikə o nasiruian.

3

Suaru pəhriən o nosiən noliən əhruahru

¹ Rəhak mīn nətəmimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nīpilga nəghatiən nəuветin mīn. Otagiən o Iərmənīg. Kəni iəkətei mīn əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətəi kəm təmāh aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e təmāh mahtipəsīg e təmāh o nəghatiən eiuə mīn.

² Rəueiu, iətəni kəm təmāh mēmə, ! Onəutətəu itəmāh o nətəmi u kəutəni mēmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti mēmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn! !Nətəligiən rəhalah tərāh! ! Ilah kəutuh məutərəkīn əmə nəman! ! Ilah kotəhmen e kuri arpin mīn!* ³ Mətəu kitah u nenəti Uhgīn pəhriən mīn iətəm in təmətəi rəkis noliən tərāh mīn e nīkitah, kəni Narmīn Rəha Uhgīn tatol mēmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgīn e rəhatah nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo Iesu kəni moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru kəmotol e nīpətītah o nosmiəgəhiən itah. ⁴ Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətarəriə lan o nosmiəgəhiən iəu, nətəm Isrel kəmotakil mēmə ilah kotəuvir agin.

Kəni nēmə suah kəti nīkin təhti mēmə təhrun narəriəiən əmə e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha tapirəkis agin. ⁵ Tīpik mīn ilah nətəm Isrel əhruahru, kəni iəmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian

2:25 Fil 4:18 † **2:26** Məta Epafrotaetəs təmətəu tərāh mətəu-inu təsolkeikeian mēmə nīkilah otahmə ohni o rəhan nimisiən. * **3:2** Nətəmimi nəuvein rəha Isrel kəməutəgatun niməfaki mēmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkēikei mītəu=pən Lou rəha nətəm Isrel mēmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu Pol təsolkeikeian ilah mətəu ilah kəuteiuə məutərəkīn nəhatətəiən rəha niməfaki. Nətəmi mīn əha kotəhmen e kuri arpin mīn u kautol nərahian. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uək 22:3

eit əhruahru, kəni kəhgi=pən iəu.† Nəmə kətəni nətəm Isrel əhruahru, mə iəu kəti u! Aupən, iəu Farəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou. ⁶ Iəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgīn in təhruahru aɡin, tol lanəha, iəmol nərahian kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu. Mətəu-inu e rəhak nətəligiən, ilah kəmotol nəfakiən kəm Uhgīn tamikmik.‡ Kəməseh=paian nati tərəh kəti mine e nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha nati Isrel.

⁷ Mətəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah aupən, kəni nikik təhti ilah kotəuvir pik aɡin, mətəu rəueiu əha iateruh məmə ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu inəhrun nati iətəm Kristo təmol. ⁸ Mətəu təsoliən naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil məmə natimnati rəfin aɡin, ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik aɡin, məmə iəkəhrun Kristo Iesu, Iərməniɡ rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah təhmen e nimənərik məmə iəkəhrun vivi Kristo, ⁹ kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru iətalkut məmə iəkītəu=pən Lou, kəni Uhgīn təseruhiən iəu məmə iəkəhruahru. Mətəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni in tətəruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgīn tatol əmə iəu iətəmi əhruahru e nəhatətian rəhak.

¹⁰ Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine nəsanəniən iətəm Uhgīn təmol in təmiəgəh min e nimisiən. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətəu nəhməiən təhmen e nəhməiən iətəm in təmətəu. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nimisiən rəhan, ¹¹ kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgīn otol iəkəmiəgəh min.

Pol təmalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

¹² Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə. Mətəu iəmitəu mətalkut pik məmə iəkos maskəlim natimnati min əha rəhak, mətəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min əha. ¹³ Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha. Kəpə. Mətəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətaiu e naiuiən kəti, kəni nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati e nəmtəhk, mətalkut pik matos nəmnəhagiən o nati iətəm tətəməhli aupən lak, ¹⁴ kəni təhmen e suah kəti iətəm tətaiu məmə otaupən mos nətəouiən, kəni iəu iətaiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgīn təmauin lak məmə iəkos.

† 3:5 Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə nian iəpəou iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. 3:5 Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22

‡ 3:6 Aupən Pol nikin təhti məmə Iesu Kristo in iəiuə kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərahian kəm niməfaki. Afin-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. 3:6 Uək 8:3 3:7 Mat 13:44-46 3:9 Rom 3:21-22 3:10 Rom 6:3-5; 8:17 3:12 1Tim 6:12,19 3:14 1Kor 9:24

15 Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhatah, okotəkeikei motaskəlīm nətəligiən mīn əha. Mətəu nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pisin e nati u, pəh Uhgīn otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru. 16 Mətəu nati agin ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm kinotəhrun rəkis.

17 Piak mīn, əhuva kətiah məutohtəu=pən nimeī nəhlkək, iətəm iəu inol rəkis nəkotəruh, kəni motəruh mətig nətəm kəutohtəu=pən nimeī nəhlkitimah. 18 Otitəu=pən nimeī nəhlkitimah mətəu-inu inəni=pinə rəkis kəm təmah nian tēpət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni məmə, nətəmimi tēpət rəhalah naliuəkian tətəgətun məmə ilah tikimīr mīn rəha nanusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis e nigī kəməluau. 19 Uhgīn otərəkin ilah. Kautətəlig pik əmə e natimnati mīn tərāh u nīkilah tolkeikei. Kəni natimnati mīn əha, in uhgīn rəhalah, kəni məutəfəri ilah o nolian natimnati iətəmi tol naulisiən, kəni motəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niftəni.

20 Mətəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtahnin Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərmənig Iesu Kristo.

21 Kəni in otəuhlin nīpətītah əpəou rəha nəhue niftəni u, kəni mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nīmisiən. In otol lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narmənigiən.

4

1 Tol lanəha, rəhak mīn, otəhtul əskasik lankonu lan e Iərmənig. Iəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pik məmə iəkəruh mīn itəmah. Rəhak mīn nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nīkik tətəgiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir agin.

*Pol təməfəri
nətəligiən rəhalah*

2 Iuotia mine Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh nolian u məmə nəsuətəligiən e təlau mīn, mətəu-inu Iərmənig rəhatəlau pəti.

3 Əuəh, kəni ik mīn,* iətəm kilau mīn ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasiru e pəta mil u, mətəu-inu iəmol pik uək itimahal mil lau. Kəmuasiru lak mətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, itəmah Kləmən mine piak mīn nəuvein mīn iətəm kəmotasiru e uək. Uhgīn təmətəi nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən.

3:15 1Kor 2:6 3:17 1Kor 4:16 3:19 Rom 16:18 3:20 Efəs 2:6,19 3:21
1Kor 15:28,42-53 4:1 1Təs 2:19-20 * 4:3 Kəruru məmə iətəmi pəh u. Məta
ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti mīn. 4:3
Luk 10:20

4 Otagiæn o Iærmænig nian ræfin. ! Kæni iækæni min, otagiæn! 5 Otol kæm nætæmimi mæmæ okoteruh mæmæ itæmah nætæmi ræhatæmah nætæligiæn timætig. Kæni mæsotaluiæn mæmæ otæsuvæhiæn Iærmænig titælig=pa min. 6 Nikitæmah tæsæhti pikæni natimnati min, nati æpnæpin in nati asoli uæ nati ækæku æmæ, mætæu e natimnati min ræfin, otæfaki=pæn æmæ kæm Uhgîn o nati itæmah nækotalkeikei. Kæni nian nækotæfaki motætapuæh ohni, motæni kæm in mæmæ nikitæmah tagiæn o ræhan næuviriæn. 7 Kæni Uhgîn otæfinæ kæm tæmah næmælinuiæn iætæm iahgîn pik tapirækis næhruniæn ræfin ræha nætæmimi. Kæni næmælinuiæn æha otærmænig vivi e nikitæmah mine nætæligiæn ræhatæmah mætæu-inu næutæhatætæ e Kristo Iesu.

8 Kæni ræueiu piak min, otætælig e natimnati min iætæm tol niphæriæn, iætæm tætaskælim nisiæn, iætæm tæhruahru, iætæm nolien tærah tikæ lan, iætæm kitah kotalkeikei, iætæm nærgilah kotæuvir, iætæm kotæuvir pik, iætæm nætæmimi kæutæni-vivi. Otætælig e natimnati min æha. 9 Otol nati nak iætæm iæmægætun itæmah lan, iætæm næmotos e næmiægæhiæn ræhatæmah, kæni otol min nati nak iætæm iæu iæmæni, kæni otol nati nak næmoteh=pa lak. Nian nækotal lanæha, kæni Uhgîn iætæm tætfæinæ næmælinuiæn kæm tæmah, otætan itæmah min e nian min ræfin.

Pol nikin tagiæn

o nasiruiæn ræhalah

10 Nikik tagiæn iætæni-vivi Iærmænig mætæu-inu nuvæh næuvetin næmæsotasiruiæn lak, mætæu æha ræueiu nikitæmah tæhti min iæu. Niphæriæn næmæutætælig pik lak, mætæu suaru tikæ mæmæ nækotasiru lak. 11 Iæsæniæn nati u mætæu-inu natimnati iætæm iæu iækolkeikei tikæ ohniæu, kæpæ. Mætæu-inu ræueiu iækæhrun suaru mæmæ nikik tagiæn æmæ nian ræfin, nati æpnæpin ræhak natigiæn in tæuvir uæ tærah. 12 Iækæhrun suaru ræha nægiæn næmæ ræhak natimnati tikæ, uæ næmæ ræhak natimnati tepæt. Inæhrun rækis suaru oneuæn æha e nian ræfin, næmæ nægæk nauæniæn tepæt uæ tækæku æmæ, næmæ ræhak nautæ tepæt uæ tækæku æmæ. 13 Mætæu-inu Kristo tætfæ ræhan næsanæniæn kæm iæu, kæni iækæhrun naliuækiæn e næuviriæn uæ nærahæn.

14 Mætæu itæmah næmotol nolien tæuvir nian næmotasiru lak e nærahæn iætæm iæmatig lan. 15 Niphæriæn, itæmah nætæm Filipai ninotæhrun rækis mæmæ nian næmotætuæuin mætætæu nanusiæn tæuvir e Iesu Kristo, nian iæmiet imatæmah ikin Masetoniæ, itæmah æmæ u næmotasiru lak e mæni. Nimæfaki kæti min tikæ iætæm tæmfæ natimnati næuvein kæm iæu. 16 Kæni nian iæmuvæn iuækir æmæ, e taun Tæsalonaikæ, mætætig æpæha ikin,

nəmotahli=pa mın məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə. ¹⁷ Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgın oteruh nəuviriən əha kəni mətəu itəmah lan.

¹⁸ İəmos rəfin məni iətəm nəmotahli=pa kəm iəu, kəni in təhmen məpirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati mın u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. İtəmah nəmotəfən nati kəti kəm Uhgın təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvir. In tatos əmə, nikin tətəgiən ohni.

¹⁹ Kəni Uhgın rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvir, kəni məutsipən e Kristo İesu.

²⁰ Pəh nətəmimi rəfin okotisiai Uhgın Tatə rəhatah tətuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹ İətəni təuvir kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo İesu. Piatah mın, itəmah milah u ikinu kəutəni mın təuvir kəm təmah. ²² Nətəmimi mın rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo İesu, kəutəni=pinə təuvir kəm təmah, kəni ilah mın əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvir pik kəm təmah.

²³ Pəh İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

Kolosi

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mīn ikin Kolosi

Nəghatiən əkuəkīr rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tātuvən kəm pəh? Təmətei tātuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nitəni asoli Esia.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafra təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiua nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kəutəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuakəmian rəha nauəniən mine nəmniəmian, kəni motəfaki kəm nagelo mīn, mautəni məmə Kristo in səniəmə ilis pik. Kautəni məmə kautos nəhruniən nəuvein iətəm kəutəhluaig, mautəni məmə nəhruniən mine nolian rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pik.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətuniən eiua mīn iətəm kəutatig e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətigəm məmə Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki mīn okəsotarəriə e nəgətuniən eiua mīn əha, mətəu-inu ilah nati əpnəpin əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatiən

¹ Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu, iətəm Uhgīn təmītəpin rəkis iəu. Itimlau piatah Timoti iətuatig, ² kəni nikitimlau tətəgian məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətəuhli=pinə kəm təmah nətəmimi rəha Uhgīn əpəha Kolosi, inu piak mīn mine nəuvinik mīn e Kristo iətəm nəutəhatətə əskasik lan. Itimlau iətuəfaki məmə nəuviriən mine nəməlinuiən rəha Uhgīn Tatə rəhatah in otəkeikei mətətig o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgīn o nətəm Kolosi

³ Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgīn u tatə rəha Iərməniğ Iesu Kristo, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmīəgəhiən rəhatəmah, ⁴ mətəu-inu itimah iəmotətəu məmə rəhatəmah nəhatətəiən təkəsik ohni mine nolkeikeiən rəhatəmah tātuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki. ⁵ Nəhatətəiən mine nolkeikeiən rəhatəmah tol lanu lan mətəu itəmah nəkotəhrun vivi e nikitəmah məmə Uhgīn otəfinə kəm təmah nati nak iətəm təmol əpenə-penə lan əpəha ilis e negəu e neai.

Nəmotətəu rəkis natimnati mın əha e nəghatiən pəhriən, inu nanusiən təuvir rəha İesu Krısto.

⁶ İkin mın rəfin e nəhue nitəni mın, nətəmimi kəutəni pətigəmiən nanusiən təuvir, kəni tətəuə e nəuan mateviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmah nəmotətəu motəhrun nıpəhriənian əha e nəuviriən rəha Uhgın, kəni tateviə mın matəuə e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ⁷ Inu suah u Epafras, tinəni rəkis nəghatiən u kəm təmah. In iətəmimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Krısto itımlau mın iətəm tatos rəhatımlau nəghatiən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o noliən uək rəha Krısto, kəni mətasıru e təmah. ⁸ In təməni kəm tımlau nolkeikeiən rəhatəmah iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfinə kəm təmah, kəni nautolkeikei nətəmimi lan.

⁹ Tol lanu, nian itəmah iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. İəutətapuəh o Uhgın məmə in otətəlmın itəmah e rəhan nətəligiən mine neinatigiən pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuiən.

¹⁰ İəutəfaki lanu məmə naliuəkiən rəhatəmah otəfən nısiəiən kəm Uhgın pəh tol nikin tətəgiən ohni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgın iətəm nautol. Pəh Uhgın otasıru e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

¹¹ İəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgın otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahıən otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagıənian tətətig e təmah, ¹² kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgın iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmimi rəfin iətəm kəutəfaki mautaliuək e nəhəgəhəgiən rəha Uhgın.

¹³ Kəni Uhgın təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narməniğiən rəha napinəpuiən, mınol itah kınəhuva e narməniğiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik. ¹⁴ Nətin təmos nimeitah, mos nalpiniən rəhatah, kəni mıtis itah e nalpiniən rəha təfəgə, inəha təmafəl itah e təfəgə tərəh mın rəhatah.

Krısto in ilis tapirəkis natimnati rəfin

¹⁵ Nəti Uhgın iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi kəsotehiən.

Aupən aupən agın, nian nıftəni mine neai mine natimnati mın rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətərməniğ e natimnati mın rəfin u. ¹⁶ In ilis mətəu-inu in təmol natimnati

mīn rāfin e nāhue niftāni u, mīne neai, natimnati iātəm kateh ilah uə kəsehian ilah, u nagelo mīn, mīne iərmis mīn, mīne narmīn tərāh mīn, mīne iərmənīg mīn rāfin. Kəni in təmōl natimnati mīn rāfin u mēmə rəhan.

17 Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati mīn rāfin. Kəni natimnati mīn rāfin kəutatig mətəu-inu nəsənəniən rəhan tətaskəlīm ilah.

18 Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nīpətīn, kəni in rəhn-kapə.

Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmīəgəh itulin e nīmīsian.

Tol lanəha, in ilis e natimnati mīn rāfin.

19 Uhgīn nīkin tagiən mēmə e nətəligiən rəhan, nəmīəgəhiən mīne nəsənəniən rāfin rəhan tətətig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati mīn rāfin.

20 Kəni e Kristo, Uhgīn təmələhu nəməlīnuian nian nīra Kristo təmāiu e nīgi kəməluau, kəni nətəmimi, mīne nati mīəgəh mīn, mīne nagelo mīn, mīne iərmis mīn, mīne natimnati mīn rāfin kəməhuvə motuhapumīn ilah mīn e Narmənīgīən Rəha Uhgīn.

E Kristo əmə Uhgīn təmōl natimnati mīn əha.

21 Aupən ikīn, itəmāh nəməutan isəu o Uhgīn, kəni itəmāh tikimīr mīn rəhan e nətəligiən rəhatəmāh, kəni nəmāutol təfagə tərāh. 22 Mətəu rəueiu əha, Uhgīn təmōl mēmə itəmāh nəməhuvə motol kətīəh e təmāh mīn e nīmīsian rəha Kristo u nīpətīn təmāhkul e nīgi kəməluau. Uhgīn təmōl lanəha mēmə otos itəmāh nəkəhuvə iuəkīr ohni, kəni mətəhruahru e nəhmtīn, kəni rəhatəmāh nolīən tərāh mīn tikə, kəni Uhgīn otəsəruhīən nīpəgnəmtīn tərāh kətī e təmāh mətəu nəkotəpiə.

23 Natimnati mīn u tol lanəha nəmə itəmāh nəutəhtul əskasik e rəhatəmāh nəhatətəiən e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvīr iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgīn otol kəm təmāh əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmāh nətəligiən otəkeikei matəhtul əskasik e natimnati mīn əha. Nanusiən təuvīr u, iətəm nəmāutətəu rəkis, kəmətənus pətīgəm ikīn mīn e nītəni mīn, kəni iəu Pol, Uhgīn təmāuīn lak mēmə iətəni pətīgəm nanusiən təuvīr əha.

Pol tatol uək rəha niməfaki

24 Nīkīk tagiən mēmə iəkətəu nahməiən e nīpətīk o rəhatəmāh nəhatətəiən. Kristo təmətəu nahməiən e nīpətīn mēmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətīəh əmə, iəu mīn iətətəu nahməiən e nīpətīk o nīpətī Kristo, u inu in niməfaki, mēmə oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm Iesu təmətəuūin, iəkolkeikei mēmə iəkasīru e uək rəha Iesu o niməfaki, kəni

mätətəu naməhian ohni. ²⁵ Uhgīn əmə təmləfəri iəu məmə iəköl uək e niməfaki rəhan. Rəueiu əha, iəkəhrun nasiruiən e təmah e uək iətəm Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni pətigəm nəghatien min rəfin rəha Uhgīn pəh nəkotəhrun vivi, ²⁶ nəghatien əha in nəlpəkaiuən oneuən rəha Uhgīn iətəm təmətəhluaiɡ o nətəmimi rəfin aupən ikin, mətəu rəueiu əha Uhgīn tinitis nipətin kəm rəhan min nətəmimi.

²⁷ Kəni Uhgīn nikin tagiən əmə məmə otəni pətigəm natimnati təuvir min rəha Iesu kəm təmah, nətəm Nanihluə* min u kəsəniə məmə itəmah nətəm Isrel, məmə onəkotəhrun min. Nəlpəkaiuən oneuən iətəm təuvir rəha Uhgīn, tol lanəha, Kristo təmos nikitəmah, kəni nəkotəhrun motəhatətə lan məmə onəkotos rəhan nəuviriən iətəm təuvir aɡin u əpəha e negəu e neai.

²⁸ Kəni itəmah iəutəni pətigəm Kristo kəm nətəmimi rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-pəri nīkilah lan, kəni məutəgətun ilah e neinatigien təuvir, məmə ilah kəhuva nəfaki min iətəm kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəien e Kristo. ²⁹ Iatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək əskasik pik e nəsanəniən asoli rəha Kristo iətəm tatol uək e nəmiəɡəhian rəhak.

2

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e Iesu

¹ Iəkölkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik aɡin o təmah nətəm Kolosi, mine nətəm Laotisiə, mine nəuvein min nətəm kəutəfaki mətəu iəsehian ilah. ² Iatol uək lanu o nəfəriən nətəligien rəhatəmah rəfin, kəni məmə nikitəmah rəfin otəsanən. Iəkölkeikei məmə itəmah onəkotölkeikei itəmah min, kəni tol lanəha, onəkəhuva kətiəh e nətəligien mine nikin. Iatol uək o təmah məmə onəkotəhrun vivi motəhrun rəfin nəghatien pəhriən rəha Uhgīn iətəm aupən təmətəhluaiɡ mətəu rəueiu tinitigəm=pa. Kəni nəlpəkaiuən oneuən əha, in Kristo, ³ iətəm Uhgīn təmoriarun neinatigien mine nəhrunian təuvir min rəfin rəhan tətətig lan.

⁴ Iəu iətəghati lanu kəm təmah o nasisigien e nəghatien eiue min rəha nətəmimi iətəm tətəhian o niuvi rəkisiən rəhatəmah nətəligien. ⁵ Tol mə iətətig pau isəu o təmah, mətəu nīkik təhti pik itəmah. Kəni nīkik tagiən pik mətəu-inu iəmətəu məmə rəhatəmah nətəligien kətiəh əmə, kəni itəmah nəutəhatətə əskasik əmə e Kristo.

Rəhatəmah nəmiəɡəhian otəkeikei mətatig əmə e Kristo.

⁶ Mətəu inko itəmah nəmotos Kristo Iesu məmə in Iərməniɡ rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei məutohtəu=pən əskasik in.

1:26 Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9

*

1:27 Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksınəri.

1:29 Efəs 3:7,20; Fil 4:13

2:3 1Kor 1:24,30

2:4 Rom 16:18

2:5 1Kor 5:3

⁷ Otaskəlīm Krīsto tiəkis təhmen e noki niği tətəiuaiu mələs niftəni, kəni pəh rəhatəmāh nəmiəgəhiən teviə məskasik lan. Pəh rəhatəmāh nəhatətəiən otəkeikei meviə mətəskasik e nian rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itəmāh lan aupən. Kəni nian rəfin otəkeikei məutəni kəm Uhgīn məmā nikitəmāh təməri məriauəh e nəgiənian o natimnati iətəm təmōl o təmāh.

⁸ Otətəu vivi itəmāh məmā nətəmimi kəsotaskəlīmian kəni məsotiuvi minian itəmāh e nəgətunian eiuə min rəhalah. Nəgətun eiuə min əha tatitəu=pən nətəligian rəha nətəmimi əmə mine nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatian min əha tatsipən e nətəligian əuas min rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipənian e Krīsto.

⁹ Kəni Krīsto in Uhgīn. Kəni in təmuva mos nipəti iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhgīn tətətig lan.

¹⁰ Kəni nian nəmotəhatətə e Krīsto, kəni Uhgīn in təməfən natimnati rəfin rəha nəuviriən kəm təmāh. Kəni Krīsto tətərməniğ e nətəmimi mine natimnati rəfin u kəutərməniğ e nəhue niftəni mine neai. ¹¹ Kəni nati kəti min e Krīsto. Nian itəmāh nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itəmāh. Mətəu səniəmā nəhgi-pənian rəha nipətin u nətəmimi kautol, mətəu nəhgi-pənian rəha nikitəmāh iətəm Iesu təmōl. In təmətəi rəkis nətəligian mine nolian tərāh min e rəhatəmāh nəmiəgəhiən. ¹² Kəni e nian kəməueiu itəmāh e nəhu, in nəmtətiən kəti məmā nəmiəgəhiən aupən rəha təfagə tərāh rəhatəmāh kəutohmis kəni katitənim ilah Iesu. Kəni Uhgīn təməmiəgəh min itəmāh e nəmiəgəhiən vi min itəmāh Iesu, mətəu-inu nəməutəhatətə e nəsanənian asoli rəha Uhgīn iətəm təmōl Iesu təmiəgəh min e nimisən.

¹³ Aupən ikin, nian Uhgīn təməsətəi rəkis əhanəhiən nolian tərāh min e nikitəmāh, kəni e nəhmtin, təhmen məmā itəmāh nəmohmis rəkis e nolian tərāh min əha.* Mətəu nian nəməhuva mōtol kətiəh itəmāh Iesu, kəni Uhgīn təmosmiəgəh min itəmāh min. Uhgīn təməfəl rəkis nolian tərāh min rəhatah malu lan. ¹⁴ Nian kitah kəmautol nolian tərāh, kəni kəmautəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmā okohmis o nolian tərāh min əha, kəni tatətu=pa nipəgnəmti nəghatian min kəm tah. Mətəu Uhgīn təməhti=pən nəghatian min əha e niği kəməluau, kəni nəsanənian rəhalah tikə. ¹⁵ E niği kəməluau əha, Krīsto in təməhpahu nəsanənian rəha iərməniğ min rəfin, kəni təmərəkīn narməniğian rəha iərmis min təhmen=pən məmā in təməhpahu ilah e nəluaginian asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmōl rəhan tikimir min kəməhuva nati əpnəpīn əmə e nəhmti nətəmimi.

2:7 Efəs 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Efəs 1:21-22 **2:11** Rom 2:29 **2:12**

Rom 6:4 * **2:13** Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Krīsto, rəhan təfagə taskəlīm matig isəu o Uhgīn. Rəhan nəmiəgəhiən pəhriən ilau Uhgīn tikə, kəni təhmen məmā narmin təmimis. **2:13** Efəs 2:1,4-5 **2:14** Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24

Iesu tātarmānig e tāmāh

¹⁶ Tol min lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsīg mēmə nəsotoliən natimnati nəuvein, məsotuniən nauəniən kəti uə məsotəmmimian nəmnmimian kəti. Sotətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni mēmə nəkol natimnati min u e nian asim min, uə e nian rəha məuig vi min, uə e nian rəha Sapət. ¹⁷ Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən nīpəhriənian kəti iətəm tətuvā, mətəu nīpəhriənian əha, in Kristo pisin əmə.

¹⁸ Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik mətəu-inu ilah kəutəni mēmə kinauteruh nəməhlairiən min nəuvein iətəm nīpətīlah tatīg. Ilah kəutəni kəm tāmāh mēmə nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəgətun mēmə rəhatəmāh nətəligiən teiuaiu, kəni itāmāh onəkotəkeikei məutəfaki kəm nagelo min. Sotohtəu-pəniən nətəligiən rəhalah. Nətəligiən min əha iətəmimi əmə tatol. Kəni nēmə nəkotohtəu=pən nəghatiən rəhalah, itāmāh onəkotəmkarəpən e rəhatəmāh nəmiəgəhiən. Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati nīpətīn tikə. ¹⁹ Nətəmi min əha kəsotaskəlimiən nəgətuniən pəhriən rəha Kristo tiəkis məsotoliən kətiəh ilah Kristo. Mətəu Iesu təhmen=pən mēmə in rəhn-kapə nīməfaki konu nīməfaki in nīpətī Kristo. E nolīən kətiəh min təhmen=pən e nīpətī iətəmimi, u iətəm tatīlpin ikīn e nəuaniləuis min tatuvən e nīkilkilin, kəni Kristo tatol min nati kətiəh e nīməfaki rəhan mēmə nīməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Ughin tatol tateviə.

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itāmāh nəmotol kətiəh e Kristo

²⁰ Nian nəmotəhatətə e Kristo, in təhmen mēmə nəmohmis itāmāh min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaian o iətəmimi iətəm təmimis, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə mēmə okotarmānig e tāmāh. Toll lanəha, iətətapuəh o tāmāh mēmə, təhro itāmāh nautohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, inəha nəghatiən əuas min iətəm kəutəni mēmə, ²¹ “Saskəlimiən nati u,” uə “Sun askəuviən nati u,” uə “Sekīən nati u.” ²² Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmnmimian nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiruiən, kəni təsərəkiniən nīkitāmāh, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə min.

²³ Iəkəhrun mēmə nian nəuteruh nəghatiən min əha, nəkotəni mēmə kəta nəghatiən agin min nəuvein. Ilah kəutəni mēmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni ilah kəutəni mēmə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə

lanəha, kəni ilah kəutəni min məmə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nīpətīlah min lanu uə lanəha e noliən iətəm in tiəkis o nīpətīlah. Mətəu iətəni=pīnə kəm təmah məmə nəghatiən min əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otəhtīpəsīg e nətəligiən tərah min mine noliən tərah min u nətəmimi kautol e nīpətīlah.

3

¹ Mətəu-inu Uhgīn təmosmiəgəh min itəmah min Kristo, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautil nikitəmah tətətig əskasik e natimnati iətəm tətətig əpəha e negəu rəha Uhgīn, ikin əha Iesu tətəharəg ikin e nīkali Uhgīn maru, ikin əha, ikin ima nəsanəniən mine nisīaiən. ² Itəmah onəkotəkeikei mautil rəhatəmah nətəligiən tətətig əmə e negəu rəha Uhgīn, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah otəsətiğiən e natimnati rəha nəhue nīftəni u, ³ mətəu-inu itəmah nəmohmis itəmah Kristo, inəha noliən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohmis, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluaig ilah Kristo iətəm tətətig e negəu e neai ilau Uhgīn. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhīən. ⁴ Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Kristo əmə. Kəni nian Kristo otitəlig=pa min, kəni Uhgīn otəgətun Kristo kitah min kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mine nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agin noliən tərah min rəha nəhue nīftəni, noliən tərah tol min lanu; nīpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; ilah kautol noliən tərah tol naulisiən o nəniən; ilah kotolkeikei pik ilah min o noliən tərah; təfagə tərah tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs, kəni noliən əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmi nati min, inəha, kəutləfəri natimnati min rəha nəhue nīftəni ilis tapirəkis Uhgīn. ⁶ Noliən tərah min əha tatol niki Uhgīn tətəhmə, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol noliən tərah min əha. ⁷ Aupən ikin, noliən tərah min əha kəutarməniḡ e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautil ilah nian rəfin.

⁸ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol min lanəha: niəməha təsol miniən itəmah; nikitəmah mine nohlitəmah təsatīpahal-atīpahal pikiən təhmen e kaluəluə; solīən tərah kəm nətəmimi; səni rahīən nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o nəniən. ⁹ Soteiuəiən e təmah min mətəu-inu itəmah nəmotəpeg

rækis nətəligiən əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan noliən tərəh mīn, ¹⁰ kəni nəməhuvən e nətəligiən vi. Uhgīn tətəfīnə nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə itəmah onəkəhuva motol əmə məmə in mīne. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Mətəu e natimnati mīn əha, in nati əpnəpīn əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmöl vivi skul uə nəsol viviən skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Kristo, kəni tətətig e nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə lan.

¹² Uhgīn təmolkeikei itəmah, kəni mītəpīn itəmah məmə rəhan mīn. Kəni tol mīn lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgīt o nətəmimi; mautol təuvīr kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətətig ləhtəni; itəmah nətəm mətīg; kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatiən mīn əha, təhmen=pən məmə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgīn. ¹³ Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmenien e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərəh e təmah kəti, pəh nəsotalpiniən motos əmə timis e nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol təuvīr əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlīm iəkisiən noliən tərəh rəha iətəmimi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvīr kəm in, təhmen=pən əmə məmə İərmənig təsaskəlīm iəkisiən noliən tərəh rəhatah e nikin, mətəu in tatol təuvīr əmə kəm tah. ¹⁴ Nati agīn u iətəm otəkeikei mətətig e nikitəmah, in nolkeikeiən. Otos məhuvən lan təhmen=pən məmə napən təuvīr rəha Uhgīn. Nian onəkotolkeikei itəmah mīn, kəni tol itəmah nəkəhuva kətiəh.

¹⁵ Otos nəməlinuiən rəha Kristo pəh in tətərmənig e nikitəmah, mətəu inko Uhgīn təmauīn e təmah məmə nəkəhuva motol kətiəh, kəni məutətig əmə e nəməlinuiən. Kəni nian rəfin otəni kəm Uhgīn məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ¹⁶ Otəgətun itəmah mīn e nəghatiən rəha Kristo, kəni motəni e nətəligiən təuvīr kəm təmah mīn məmə nəkotəkeikei mautol, məsotəpəhiən. Otani nəpuən mīn e Nauəuə rəha Nəpuən, mīne nəpuən mīn rəha niməfaki, mīne nəpuən mīn iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgīn. Otani ilah rəfin təhmen=pən e nəni-viviən kəti iətəm tatsipən e nikitəmah matuvən kəm Uhgīn. İnəha e noliən mīn əha, pəh nəghatiən təuvīr rəha Kristo tətətig matəmiəgəh mateviə vivi e nikitəmah e nian mīn rəfin. ¹⁷ Kitəh u nəhlmī İərmənig İesu mīn, kəni tol lanəha, natimnati rəfin u nautol, mīne nəghatiən mīn rəfin u nautəni, mətəu nəkotol əmə e nərgi İərmənig İesu. Kəni nian rəfin itəmah onəkotəkeikei

motəni kəm Uhgın, tatə rəhatah, məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm İesu təmol kəm təmah.

Noliən əhruahru rəha tatə, mine mamə, mine kəlkələh min

¹⁸ Nipətan, otisiai narmənigiən rəha nəman min rəhatəmah, təhmen=pən əmə məmə pətan u in tətəfaki in otəkeikei mol lanəha.

¹⁹ Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah nipətan, kəni motol təuvir kəm lah, mətəu sotoliən rəhatəmah narmənigiən məmə nəkotol=pən əmə rəhatəmah nipətan.

²⁰ Kəlkələh min, otisiai rəhatəmah tatə mine mamə nian rəfin, mətəu-inu İərmənig rəhatah nikin otəgiən o noliən əha.

²¹ İtəmah tatə min, sotoliən nalpiniən tapirəkis nərahian iətəm kəlkələh min kautol, məmə nikilah otahmə ohni. Mətəu nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəligiən in oteiuaiu.

Noliən rəha slef mine rəhan iərmənig

²² Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kəuteh itəmah lan məmə nikilah otəgiən o təmah. Mətəu itəmah onəkotəkeikei motol uək e nikitəmah pəhriən o nəfəniən nisaiən kəm Uhgın. ²³ Uək nak iətəm nautol, otol e nikitəmah rəfin təhmen əmə məmə nautol uək rəha İərmənig rəhatah, səniəmə nautol uək rəha iətəmimi əmə. ²⁴ Mətəu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə İərmənig rəhatah in otəfinə nətəouiən əhruahru rəha natimnati min iətəm nautol ilah. Nətəouiən əha Uhgın tinəni rəkis məmə otəfinə kəm nenətin min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək rəha suah əha İərmənig pəhriən rəhatah, in İərmənig Kristo. ²⁵ Mətəu iətəmimi iətəm tatol tərəh, in otos əhruahru min nəuan nətəouiən rəhan o noliən tərəh, mətəu-inu Uhgın, in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin.

4

¹ İtəmah nətəmi asoli min u nəutərmənig, onəkotəkeikei mautol təhruahru kəni məhmen o rəhatəmah slef min, mətəu-inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min İətəmi asoli in tətətig min əpəha e negəu e neai.

Pol təməgətun ilah

² İtəmah onəkotəkeikei məutəghati=pən kəm Uhgın e nəfəkiən e nian rəfin. Kəni nian onətəfaki, rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətatig lan, kəni nian rəfin ağin nəkotəkeikei məutəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ³ Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei məutəfaki min o təmah min, məmə Uhgın oterəh e suaru məmə iəkotəni pətigəm nəlpəkəuiən

oneuən rəha Uhgın e Kristo. İematəni pətigəm nəghatiən u inu, kəni kahtipəsıg=pən lak ohni e kaləpus. ⁴ Otəfaki məmə iətəni pətigəm nəghatiən əha təhruahru kəni məpiə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeiki mol lanəha.

⁵ İtəmah nətəm nətəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən koteh=pən İesu e noliən min rəhatəmah, kəni e nian rəfin onəkotəkeiki mauteh vivi məmə noliən min mine nəghatiən min rəhatəmah otıuvi Nanıhluə min kəhuva o İesu. ⁶ İtəmah nəkotəkeiki məutəghati vivi kəm lah e nəghatiən min əmə u iətəm təuvır kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətəu nəghatiən min əha məmə kotəuvır. Kəni itəmah onəkotəkeiki mətəhrun vivi suaru min o nuhalpiniən nəghatiən min rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e İesu.

Pol təmahlipən

suah mil kətian o lah

⁷⁻⁸ İətəhli=pinə piatah iətəm təuvır, Tikikəs, in tatuvnə o təmah o nati keiu əmə məmə in otanus nəghatiən rəfin rəhatimah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəligiən rəhatəmah. In piatah kəti iətəm iəu iəkolkeiki pik. Nian rəfin in tətəhtul maru o nasiruiən lak e uək rəha İərmənig. ⁹ In tatuvnə ilau piatah Onesiməs. Nian rəfin in tətəhatətə əskasik e İesu, kəni itimah iəkotolkeiki pik in. In iətəmi kəti rəhatəmah. İlau okuəni kəm təmah nanusiən rəha natimnati rəfin u ikinu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁰ Aristakəs in tətətig e kaləpus itimlau min. In tətəhli=pinə nəghatiən təuvır kəm təmah. Kəni Mak, in pia Panəpəs, in min tətəhli=pinə nəghatiən təuvır rəhan kəm təmah. İtəmah nəmotos rəkis rəhak nəghatiən ohni. Nəmə in otuvnə imatəmah ikin, kəni nəkotit məhuvən mautehruh vivi. ¹¹ Kəni Josuə Jastəs, in min tətəhli=pinə nəghatiən təuvır rəhan kəm təmah. E nəuaniləuis min rəha İsrəl iətəm kəutəhatətə e İesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasıru lak e uək rəha negəu rəha Uhgın. Kəni suah milahal əha, ilahal kəhlasıru pik lak e nian əskasik min iətəm tətəuva e rəhak nəmiəgəhiən.

¹² Epafras in rəhatəmah kəti iətəmi, in min tətəhli=pinə nəghatiən təuvır kəm təmah. In iətəmi kəti nian rəfin tatol uək rəha İesu Kristo, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasik o təmah. In tətətapuəh o Uhgın məmə itəmah onəkotəhtul əskasik, kəni mohməhtə motəhrun vivi natimnati rəfin iətəm Uhgın tolkeiki. ¹³ İəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək əskasik o nasiruiən e təmah, mine nətəm Laotisiə, mine nətəm Hierapolis. ¹⁴ Toktə Luk iətəm kitah kətolkeiki pik, mine suah u Timəs, ilau min kətuəhli=pinə nəghatiən təuvır kəm təmah. ¹⁵ Otəhli=pən min rəhak nəghatiən təuvır

kəm piatah mine nəuvinitah min əpəha Laotisiə, mine pətan əha Nimfa, mine nətəm kəutəfaki e nian min rəfin əha iman ikin.

¹⁶ Mətəu e nian onəkotafin rəkis rəhak u nauəuə, kəni motəkeikei motahli=pən kəm nətəm Laotisiə məmə ilah okotafin min kəm nətəmimi rəha niməfaki əha ikin. Kəni e nolian kətiəh min, itəmah onəkotəkeikei motafin min nauəuə rəha nətəm Laotisiə.

¹⁷ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə in otəkeikei mol rəfin uək iətəm Iərmənig rəhatah in təməfən kəm in məmə otol.

¹⁸ Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Sotaluiən məmə kəməfən iəu e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətətig əhanəh.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən tətətig o təmah.

1 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsalonaikə Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisil əmə tınuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəğəhiən rəhalah. İlah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis min mətəu-inu kəutəhatətə e Krısto. Kəni nəuvein kəsotəhrun viviən nian iətəm İesu otitəlig=pa min lan e nəhue niftəni. Nəuvein nıkilah təhti məmə İesu otuva uəhai min əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəmoħmis uərisig e İesu titəlig=pa min, otəhro e lah.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni mol nəhatətəiən rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəğətuniən nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa miniən rəha İesu Krısto.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs,* mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah min u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgın mine İərməniğ İesu Krısto.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

² Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgın məmə nikitimahal tətəgiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatimahal. ³ Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgın, nikitimahal tagiən mətəu-inu nian rəfin nikitimahal tətəhti nati kisil, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsipən e nolkeikeiən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən rəhatəmah e nian iəkis min iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəğəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e İərməniğ İesu Krısto.

⁴ Piak min mine nəuvirik min iətəm Uhgın tolkeikei itəmah. Nikitimahal tagiən min o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgın təmitəpin itəmah. ⁵ Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə

* 1:1 E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

təmuva e nəghatiən əmə, mətəu təmuva mın e nəsanəniən, mine Narmın Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in nıpəhriənən. Kəni nian kitah kəməutatig, nəkotəhrun məmə noliən rəhatimah in təuvir məmə otasiru e təmah. ⁶ Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvın itimahal mine İərməniğ e noliən u: nəmotos pau nahməiən asoli, mətəu nəmotos nəghatiən e nikin agiən iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfinə.

⁷ Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvir kəti kəm nəfaki mın əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvın itəmah. ⁸ Nəmotəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın təhmen e təui təmasək kətəu ikın mın rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikın mın rəfin kınotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah, ⁹ mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah, nikitəmah tagiən o nətəuiən nəghatiən rəhatimahal. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtahtəmah e narmi nati mın u kəmol əmə ilah, kəni mautəhuərisig e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgın pəhriən, ¹⁰ kəni nəutəhtahnin Nətin məmə otitəliğ=pa mın e negəu e neai muva mın e nəhue niftəni. Nətin u in İesu, iətəm təmimis e niği kəluau, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni in otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm tətəva.

2

Uək rəha Pol əpəha Təsəlonaike

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Nəkotəhrun məmə nian itimahal iəmluva mihleruh itəmah, nuvaiən rəhatimahal, in səniəmə tol nati əpnəpın əmə lan, mətəu təmol nəuan. ² Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmimi kəmotol tərəh e timahal, kəni motahi motəni rah itəmahal, mətəu Uhgın rəhatah təmasiru e timahal, kəni itimahal iəsləginien e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnəpın nətəmimi kəmotalkut məmə okotəniəhu itimahal. ³ Tol lanəha mətəu-inu rəhatimahal nəghatiən o niuviən rəhatəmah nətəliğin təsisipəniən e nətəliğin tərəh mın uə nikin iətəm təsəhruahruian, kəni iəslalkutiən o neiuəiən e təmah. ⁴ Kəpə, iəslolien lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgın təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikilah otagiən o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgın nikin otagiən o timahal, kəni in Uhgın

iətəm tətəsal=pən e nikitimahal. ⁵ Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaian o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhiən min. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəkləs rəhatəmah məni. Kəni Uhgın, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in niphəriənian. ⁶ Itimahal iəsluvaian məmə itəmah kəti uə iətəmiimi əpnəpən əmə kəti otəfəri itimahal.

⁷ Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeikei motisiəi itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməslolian. Nian kəməutatig, noliən rəhatimahal timətig təhmen e məmə kəti iətəm tətəh vivi nənətin min, matol timətig o lah. ⁸ Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iəhləni pətigəm əmə, mətəu iəmhəl natimnati rəfin iətəm iəkləhrun noliən məmə otasiru e təmah. In təhmen məmə iəmhələfinə nəmiəgəhiən rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhəlkeikei itəmah, kəni nəməhuva rəhatimahal nətəmiimi. ⁹ Piak min mine nəuvirik min. ? Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəmahlol? Nian itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, itimahal iəmahlol uək e nəhlmətimahal ləpləpən mətəuarus=pən lapən o nosiən məni məmə iəslətapuəhiən o məni o təmah.

¹⁰ Itəmah mine Uhgın, nəmoteruh kəni motəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatig kitah min itəmah nəfaki min, noliən rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgın tətəgiən lan, kəni iətəmiimi kəti təsosiən niphəgnəmtin kəti iətəm tərəh o timahal. ¹¹ Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmahlol təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tətə kəti tətəh vivi nənətin min. ¹² Kəni e noliən kətiəh əmə, iəhlem əskasik itəmah, kəni məhləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tagiən lan. Uhgın u, tətəuin e təmah məmə nəkəhuva e narməniğiən mine nəuviriən rəhan.

¹³ Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu nian nəmotos nəghatiən rəha Uhgın iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motos tatig e nikitəmah, kəni nikitəmah təsəhtiən məmə in nəghatiən rəha nətəmiimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatiən rəha Uhgın, kəni pəhriən in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah, u nətəm nəutəni niphəriənian lan. ¹⁴ Kəni piak min mine nəuvirik min. Nətəmiimi imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərəh e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Kristo Iesu. Itəmah nəkotəhmen e nətəmiimi rəha niməfaki min rəha Uhgın əpəha ikin Jutiə. İlah nətəm İsrəl əhruahru, mətəu rəhalah aru nətəmi asoli min kəmotol nərahian e lah nian kəmotəhatətə e

Kristo İesu. ¹⁵ Nətəmi asoli mın u, kəmotuhamu İərmənig İesu, mine İəni mın, kəni motəhgi pətigəm itimah İəkohiet. Noliən rəhalah tatol niki Uhgın təsagiəniən, kəni ilah tıkimir mın o nətəmi rəfin, ¹⁶ mətəu-inu nətəmi asoli mın u kəutalkut məmə okotəniəhu itimah o nəghatiən kəm Nanihluə* mın məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. E noliən əha, ilah kotoriarun rəhalah noliən tərəh mətəuarus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nalpinian rəha Uhgın tinuva o lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

¹⁷ Piak mın mine nəuvinik mın. Nian İəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəuvinin əmə, mətəu İəmhlolkeikei pik məmə İəklərüh mın itəmah. Nipəhriəniən, nipətith isəu o tah mın mətəu nətəligiən rəhatah kətiəh. Kəni İəməhlalkut pik məmə İəklitəlig mihlerüh itəmah, ¹⁸ mətəu-inu İəmhlolkeikei məmə İəkluvnə o təmah. İəu, Pol, İəmalikut nian tepət, mətəu Setən təmahtipəsig e suaru o timahal. ¹⁹ ?Təhro İəklolkeikei pik məmə İəklərüh mın itəmah? ? Tol lanəha mətəu-inu, nian İərmənig İesu otuva mın, pəh mın u İəmlələhu=pən nətəligiən əskasik rəhatimahal e lah məmə ilah nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otagiən mın o pəh mın? ?Kəni pəh mın u in rəhatimahal nətəuiən İətəm nikitimahal otagiən e lah? ?İtəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u. ²⁰ Nipəhriəniən, itimahal İəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagiən o təmah.

3

¹ Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni İuəkir nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal İəkləruru məmə nəutatig təuvir uə kəpə, kəni itimahal İəmhləgəhan məmə İəu mine Sailəs İəkuatig Atens, ² İəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In piatah kəti İətəm tatol uək rəha Uhgın itimahal mın o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. In təmuvnə o təmah məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni mol itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən, ³ məmə nərahian İətəm tətuva o təmah rəueiu, kə təsoliən nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəligiən rəha Uhgın məmə nətəmi okotol tərəh e tah lanəha. ⁴ Nipəhriəniən, nian İəməhlatig kitah mın itəmah, İəməhləkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərəh e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun İivi məmə tinuva mol nipəhriən lan təhmen əmə məmə itimahal İəmhləni mine. ⁵ Kəni o nati əha, nian İəməsəhrunian məmə natigian rəhatəmah təhro, kəni niki təməpəou kəni İuəkir niki titəgit, kəni İəmahlipinə

2:14 Uək 17:5 **2:15** Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:16** Nanihluə, İanihluə
 – Afın-to e tiksınəri. **2:19** Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 **3:1** Uək 17:15 **3:2** Uək
 16:1-3 **3:3** 2Tim 3:12

Timoti məmə otuvnə meruh-to rəhatəmäh nəhatətəiən, məmə tatəskasik əhanəh, uə kəpə. İəməgin məmə e suaru kəti, Setən u iətəmimi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəiən rəhatəmäh, kəni uək rəhatimahäl in tol nati əpnapin əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusiən təuvir

⁶ Kəni rəueiu əha, Timoti təmitəlig=pa min o tımlau, kəni matos nanusiən təuvir e rəhatəmäh nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm tımlau məmə nikitəmäh tətəhti əhanəh itimahäl, təhmen əmə məmə itimahäl iəklolkeikei məmə iəkluruh itəmäh. ⁷ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, nati əpnapin iəmhlatig e nərahian, kəni mihlətəu nəhməiən, mətəu nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmäh təməfəri rəhatimahäl nətəligiən o təmah. ⁸ Nian iəmlös nanusiən məmə nautəhtul əskasik əhanəh o İərməniğ, kəni iəklətəu məmə inhlos min nəmiəğəhiən. ⁹ Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgın, nagiəniən rəhatimahäl o təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm Uhgın məmə nikitimahäl tagiən pik o təmah. ¹⁰ E nian rəfin, lənian mine lapin, iəhləfaki əskasik məmə iəkluruh min itəmäh, kəni mihləgətun itəmäh e nati nak nəkotəruru əhanəh məmə rəhatəmäh nəhatətəiən oteviə məskasik.

¹¹ Kəni pəh rəhatah Uhgın aru, u Tatə rəhatah, mine İərməniğ İesu rəhatah, kuol suaru rəhatimahäl məmə iəkluvnə mihleh itəmäh. ¹² Pəh İərməniğ otol nolkeikeiən rəhatəmäh otepət məri məriauah o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatimahäl o təmah tepət. ¹³ Pəh in otol nikitəmäh otəsanən məmə, nian İərməniğ İesu tətuvə min ilah rəhan min nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatah Uhgın u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni nolian tərəh tikə e təmah.

4

Nəmiəğəhiən rəhatəmäh təkeikei mol Uhgın nikin tagiən

¹ Piak min mine nəuvinik min, rəueiu iəkəkeikei məğhati e natimnati min nəuvein. İəmləgətun rəkis itəmäh e nolian iətəm nəkotol məmə Uhgın nikin otagiən o təmah. Kəni pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuah o təmah kəni məhlətapuah əskasik e İərməniğ İesu məmə nautol təhmin min lanko. ² Otol lanəha mətəu-inu itəmäh nəkotəhrun suaru iətəm iəmləgətun itəmäh lan, kəni İərməniğ İesu təməfa nepətiən məmə iəkləgətun itəmäh lan.

³ Nətəligiən rəha Uhgın məmə in təmələhu kalin itəmäh məmə rəhan min məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nipətan mine nəman iətəm kautit

oneuən ilah mın. ⁴ İtəmah kətiah kətiah nəkotəkeikei mo-tarmənig e nıpətītəmah e noliən iətəm təuvir məhruahru kəni kisiəi. ⁵ Sotoliən noliən rəha nitəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm kəsotəfakiən motəruru Uhgın. ⁶ Kəni e natimnati mın əha, sotoliən tərəh e piatəmah mın e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pisin. İərmənig otol nalpinian kəm nətəmimi mın u iətəm kautol noliən mın iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah. ⁷ Tol lanəha mətəu Uhgın təməsauniən e tah məmə okotamikmik e nəhmtin, okotatig e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu kalin məmə rəhan. ⁸ Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəghatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tətəuhlin nəmtahn kəm Uhgın iətəm təməfa Narmin Rəhan kəm təmah.

⁹ Nəkotəhrun rəkis noliən rəha nolkeikeiən itəmah iəfaki mın, kəni təsəhmeniən mın məmə iəkətei e nauəuə, mətəu Uhgın tinəgətun rəkis itəmah o nolkeikeiən itəmah mın. ¹⁰ Kəni pəhriən, nəkotalkeikei piatah mın rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak mın mine nəuvinik mın, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautol təskasik təhmın lanko lan.

¹¹ İtəmah nəkotəkeikei motalkut o nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmah uək, kəni nəkautol uək e nəhlmitəmah məmə nauəniən rəhatəmah mine natimnati mın otəhmen, təhmen əmə məmə iəmhləni mine kəm təmah. ¹² Otol lanəha məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otiuvi-pa nisianiən rəha nətəm ihluə mın, kəni itəmah nəsotarəriəniən e suah kəti.

Nuvaian rəha İərmənig

¹³ Piak mın mine nəuvinik mın. İəkləlkeikei məmə itəmah onəkotəhrun itəmah mın nəuvein u kinohmis rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmah nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən rəhalah nətəligiən e Uhgın u təhrun nauməhtulian e nətəmimi e nimisiən. İlah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikiən, mətəu inu ¹⁴ kitah kəutəhatətə məmə İesu təmimis kəni məmiəgəh mın, kəni nikitah təhrun məmə nian İesu otuva mın, kəni Uhgın otol məmə, nətəmi mın u nətəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmoəhmis, okəhuva mın ilah İesu. ¹⁵ Kəni iəhləni kəm təmah nəghatiən əhruahru rəha İərmənig məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh məutatig mətəuarus nuvaiən rəha İərmənig, pəhriən kitah okəsotaupəniən e nətəmi mın u nətəm kəmotəupən mohmis.

¹⁶ Mətəu İərmənig əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meiuaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəməh, kəni iətəmi asoli rəha

nagelo min otagət əfəmäh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgın, kəni nətəmi min u nətəm kınotəhatətə rəkis Iesu nian kəmoħmis, okotəmiəgəh motaupən motəri. ¹⁷ Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri kitah min ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh İərmənig e magəuagəu. Kəni tol lanəha, okotatig kitah İərmənig naunun tikə. ¹⁸ Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmah min e nəghatiən min u.

5

¹ Piak min mine nəuvinik min. Təuvir əmə məmə iəsətəiən kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati min əha, ² mətəu-inu itəmah nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm İərmənig otuva min e nəhue niftəni u təhmen e iakləh iətəm tətəva lapin, nian nətəmimi əpnəpin kotəruru məsotəhtul maruiən ohni. ³ Nian nətəmimi kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təməlinu, kəni nərahian tikə,” kəni nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotəgimiən, təhmen e pətan iətəm nəmtahn tətəhmə o neməkien, nəhməiən tətəva uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsəgimiən.

⁴ Mətəu piak min mine nəuvinik min, iateruh məmə nəsotəhtulian e napinəpuian e natimnati min əha, kəni nuvaiən rəha nian əha otəsoliən itəmah nəkotəuit təhmen e nətəmimi u kotəuit nian iakləh kəti təmuva. ⁵ Itəmah rəfin nenəti nəhəgəhəgiən mine nenəti nianian. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapin mine napinəpuian. ⁶ Kəni tol lanəha, pəh kəsotoliən təhmen e nətəmi min u kəutəpili, mətəu pəh kotair kəni mauteruh vivi rəhatah nətəligiən mine rəhatah noliən min, ⁷ mətəu nətəmimi min u kəutəpili, ilah kəutəpili lapin, kəni nətəmi min u kəutəpis, ilah kəutəpis lapin. ⁸ Mətəu pəh kitah kotərmənig e noliən min rəhatah, mətəu-inu kitah nətəmi rəha nianian. Pəh kotəskəlim noliən rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpəlian kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm tətəməhli pəsəg e nımankilahatəmi məmə nəpəlian kəti. Kəni pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgın məmə nəpəlian kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm titəharu=pən kəfəfəu əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi məmə nəpəlian kəti.

⁹ Pəh kotol lanəha mətəu Uhgın təməsauin rəkisiən e təh məmə niəməha mine nalpiniən rəhan otuva o təh, mətəu təmitəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah İərmənig Iesu Kristo. ¹⁰ Təmimis o təh məmə kitah kotəhrun natigian pəti kitah min nəmə kəutəmiəgəh uə kəmoħmis. ¹¹ Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligiən, kəni otəsiru e təmah

min məmə nəkotol nəhatətəiən rəhatəmah təskasik. Pəhriən, inu noliən itəmah nəkotol u rəueiu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah məmə nəkotisiai nətəmi min u kautol uək əskasik itəmah min ilah, kəni məutarməniğ e təmah e İərməniğ, kəni məutagət asoli e təmah nian nəkotəmkarəpən motol tərəh. ¹³ Otisiai vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kautol, kəni motatig e nəməlinuəiən kəni məsotetetian e təmah min.

¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotagət əskasik e nətəmi min u kəutəlpah məsotoliən nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nikilah təpəou. Otasiru e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otol rəhatəmah nətəligiən təfəməh o nətəmi rəfin. ¹⁵ Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təshmenian e təmah, kəni itəmah nəsotalpiniən nitai nərahian, mətəu nian rəfin, itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə nəkotol təuvir kəm təmah min mine nətəpisin pisin min.

¹⁶ Nikitəmah otəkeikei mətagiən nian rəfin; ¹⁷ kəni motəghati kəm Uhgın e nəfakiən nian rəfin; ¹⁸ kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tagiən, nati əpnəpən nəkotatig e nəuviriən, uə nərahian. Otol nati milahal əha mətəu-inu ilahal nəuia Uhgın o təmah e Kristo İesu.

¹⁹ Sotalifu əpisiən niğəm rəha Narmin Rəha Uhgın; ²⁰ sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnəpən əmə lan. ²¹ Otaupən pipim moteruh kəni motakil vivi natimnati rəfin, kəni otaskəlim tiəkis nati iətəm təuvir, ²² kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərəh.

²³ Pəh Uhgın pisin əmə iətəm in Uhgın rəha nəməlinuəiən, otol itəmah məmə rəhan pisin əmə u itəmah. Pəh Uhgın otol məmə nəmiəğəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah mine e nətəligiən rəhatəmah mine e niyətitəmah. Kəni niyəğnəmtin kəti tikə mə otəhkul=pən e təmah, nian rəhatah İərməniğ İesu Kristo tətəva min. ²⁴ İətəm tətəuin e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol natimnati min əha.

²⁵ Piak min mine nəuvinik min. Otəfəki o tımah. ²⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ²⁷ E nərgi İərməniğ, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəfin nauəuə u kəm piak min mine nəuvinik min rəfin.

²⁸ Pəh rəhatəmah İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Təsalonaikə

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tativən kəm pəh? Təmətei tativən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət e niməfaki, kautol nəruruian e nuvaiən rəha Iesu. Kəutos nian iəkis tepət, kəni nəuvein nikilah təhti məmə inəha nəmtətiən iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhiən, Iesu titəlig=pa mın. Kəsotəhrun vivian nipəti nauəuə aupən rəha Pol (inu 1 Təsalonaikə). Kəni nəuvein kətəni məmə Iesu otitəlig=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pikian. Mətəu ilah kəuteiəuə əmə məutəlpəh, məutəpəh nolian rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei mautol uək nian kəutəhtənnin nitəlig=paian rəha Iesu.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligian rəhalah e nitəlig=paian rəha Iesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasik mitəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs*, mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah u niməfaki ikin Təsalonaikə. İtəmah nəməhuva kətiəh o Uhgın rəhatah Tatə, mine İərməniğ Iesu Kristo.

² Pəh Uhgın Tatə, mine İərməniğ Iesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəni-vivian mine nəfakiən rəha Pol

³ Piak mın mine nəuvirik mın. Nian rəfin itimahal iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgın məmə nikitimahal tagiən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəiən rəhatəmah tətəva mətəskasik, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeikei pik itəmah mın, kəni nolkeikeiən mine nəhatətəiən əha katueviə mətuəri mətuəskasik. ⁴ Tol lanəha, itimahal iəhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgın e ikin mın rəfin məmə nikitimahal tagiən pik o təmah. İtimahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasik e nəmiəğhiən rəhatəmah e Kristo, kəni məutəskəlim əskasik

* 1:1 E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus." 1:2 Rom 1:7

əhanəh nəhatətəiən rəhatəmäh, nati əpnapin nətəmi ihluə kautol tərəh e təmah, kəni mol itəmäh nəutətəu nahməiən tepət.

⁵ Natimnati min əha tətəgətun məmə noliən rəha Uhgın o nakiliən nətəmi, in təhruahru əmə. Nautos nahməiən o Narmənigiən Rəha Uhgın, kəni nəuan nəhtuliən əskasik e nərahian rəhatəmäh, okeruh=pən itəmäh məmə itəmäh nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgın. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu noliən rəha Uhgın in təhruahru, kəni in otol nalpiniən kəm nətəmi min u kautol nərahian kəm təmah, ⁷ kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigiən kəm təmah iətəm nautos nahməiən, kitah min itəmäh. Natimnati min əha okəhuva motol nıpəhriəniən nian Uhgın otol pətigəm İərmənig İesu iətəm otsipən e negəu e neai. In otuva e nigəm iətəm tatuəu pik ilah rəhan nagelo min iətəm kotəsanən. ⁸ In otol nalpiniən kəm iətəmi min u kotəruru Uhgın kəni məsotohtəu-pəniən nanusiən təuvir rəha İərmənig İesu rəhatah. ⁹ Uhgın otol nalpiniən kəm lah e nərahian iətəm naunun tikə. Kəni otahtipəsig itulin ilah e nəhmti İərmənig mine nəhagəhagiən asoli rəha nəsanəniən asoli rəhan. ¹⁰ Nati u otuva e nian İesu tətəu min. In otos nəni-viviən o natimnati iətəm təmol kəm nəfaki min rəhan, kəni narmilah otiuvig ohni, itəmäh min itəmäh min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahal nəghatiən iətəm iəmhləni kəm təmah.

¹¹ Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmäh məmə itəmäh nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgın. Kəni iəhləfaki məmə Uhgın otol uək e nəsanəniən rəhan məmə, nətəligiən təuvir iətəm nəkotolkeiki məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmäh, okotol nəuan. ¹² İtimahal iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi İərmənig İesu o natimnati iətəm təmol e nəmiəgəhiən rəhatəmäh, kəni in otəfəri itəmäh. Natimnati min əha otuva e nəuviriən rəha Uhgın rəhatah mine İərmənig İesu Kristo.

2

İətəmi Tatol Təfagə Tərəh Agin Nian Rəfin

¹ Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha İərmənig İesu Kristo otuva min lan, kəni Uhgın otuhapumin kitah min Kristo lan. ² İəhlətapuəh məmə nikitəmäh təsəhti pikian, kəni məsotauitiən e nəghatiən eiua kəti u nətəmi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Uhgın tinuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahal iəmhlətei nəghatiən u e

1:4 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1Təs 3:13 **1:8** Aes 66:15 **1:9** Aes 2:10 **1:10** Kol 3:4 **1:11** Kol 1:9; 1Təs 1:2-3 * **2:2** Nian Rəha Uhgın, in nian iətəm İərmənig İesu Kristo otitəlig=pa min lan makil nətəmi rəfin.

nauəuə kəti, uə məhləni pətigəm nəghatiən kəti rəha Uhgın, uə məhləni pətigəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən e timahal. ³⁻⁴ Sotoliən iətəmimi kəti teiuə e təmah e nəghatiən kəti e Nian Rəha Uhgın, mətəu-inu nian əha otəsuvaiən mətəuarus nian nətəmimi okəhuva tikimir min rəha Uhgın motol nəluaginiən ilah min. Kəni Uhgın otol pətigəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin, In otuva tikimir e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah uhgın min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nimə Rəha Uhgın, kəni məni məmə in Uhgın. Mətəu Uhgın otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkəuiən aupən rəkis.

⁵ ? Təhro? ? Nəmotəlu məmə nian iəmətətig kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u? ⁶ Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətəhtipəsəg e iətəmi əha rəueiu, məmə Uhgın otol pətigəm in e nian əhruahru rəhan. ⁷ Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agın tınatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətəhtipəsəg e nəsanəniən əha, in otol lanəha mətəuarus=pən Uhgın otos rəkis. ⁸ Kəni Uhgın otol pətigəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin. Nian İərmənəg İesu otuva min, in otərəkin suah u e nımətəgi e nohlin, kəni mərəkin agın e nəhəgəhəgiən rəhan. ⁹ İətəm Tatol Təfagə Tərah Agın Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiuə min, mine nəmtətəni eiuə min, mine nati eiuə min iətəm otol narmı nətəmimi tiuvig, ¹⁰ mine nərahian pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiuə e nətəmi min u kəutəliuək e suaru tətuvən e nalpinian. Uhgın otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən nıpəhriənian iətəm təhrun nosmiəgəhiən ilah. ¹¹ O nətəligiən əha, Uhgın tahli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəligiən rəhalah tətəlməli məmə okotəni nıpəhriənian e neiuəiən. ¹² Kəni tahli=pən məmə otəni pətigəm nalpinian rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsotəniən nıpəhriənian e nıpəhriənian, mətəu kəutətəu təuvir agın e noliən tərah min.

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

¹³ Piak min mine nəuvinik min iətəm İərmənəg tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Uhgın o təmah, mətəu-inu e nətuəuinian Uhgın təmitəpin itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmin Rəhan iətəm tətələhu kalın itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e nıpəhriənian. ¹⁴ Uhgın təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusiən təuvir

iətəm iəhləni pətigəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah İərməniğ İesu Kristo e rəhan nisiaian, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən. ¹⁵ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motaskəlim nəgətuniən iətəm iəmhləfinə kəm təmah e nəghatiən iətəm təmiet e nohlitimahəl, mine nəghatiən iətəm nəmotafin e nauəuə iəmlahli=pinə.

¹⁶ Uhgın rəhatah Tatə təmolkeikei itah, kəni e nəuvinian rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Kəni pəh rəhatah İərməniğ İesu Kristo aru ilau Uhgın Tatə, ¹⁷ okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e nolian təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatiən təuvir min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmətapuəh o nəfakiən

¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatiən. Otəfaki o timahal məmə nəghatiən rəha İərməniğ otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiai motohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiai in məutohtəu=pən.

² Kəni otəfaki o timahal məmə Uhgın otos rəkis itimahəl o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e İərməniğ. ³ Mətəu İərməniğ, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkiniən itəmah. ⁴ Kəni kitah kotəhrun vivi e İərməniğ məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahəl iəmhləni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautil lankonu. ⁵ Pəh Uhgın otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgın mine nolian rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahian otuva.

Solian nolian rəha nəlpahian

⁶ Piak min mine nəuvinik min. E nərgi İərməniğ İesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul isəu o piatah min iətəm kautol nolian rəha nəlpahian, kəni məsotatigiən mətitəu=pən nəgətuniən iətəm nəmos o timahal. ⁷ Itəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən nolian iətəm iəmahlol. Nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəməsləlpahian, ⁸ kəni iəmləslə nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslə əpnəpiniən. Mətəu iəmahlol uək pik, lapin mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitimahəl mahlos məni o nauəniən məmə iəsləfinəniən uək əskasik o təmah e nehian itimahəl. ⁹ Təhruahru o təmahəl məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəruh itimahəl, mətəu itimahəl iəməslolian lanəha mətəu-inu itimahəl iəklolkeikei məmə iəkləgətun itəmah e

noliən iətəm təhruahru məmə nəkotohtəu=pən. ¹⁰ Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəmhləfinə lou u məmə, “Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in.”

¹¹ İəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotoliən uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatiən min lan, mətəu kəsotoliən uək. ¹² E nərgi İərməniğ İesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei kəm nətəmimi iətəm kotol lanəha məmə okotəkeikei motəpəh nəgəsiən motatig mətig əmə, kəni motol uək o nətəouiən nauəniən niğlah ¹³ Kəni itəmah piak min mine nəuvirik min, sotəpəouiən e noliən nati əhruahru.

¹⁴ Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahal nəghatiən e nauəuə u, kəni nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəghatiən ağin kəm lah pəh nəkotol ilah kotaulis o nəlpahiən rəhalah. ¹⁵ Mətəu nəsoteruhiən ilah məmə rəhatəmah tikimir min, mətəu ilah piatəmah min, kəni təuvir məmə nəkotagət asoli e lah məmə okotair asoli e rəhalah nətəliğin.

Naunun nəghatiən

¹⁶ Kəni pəh İərməniğ rəha nəməlinuiən, in pisin əmə otəfinə nəməlinuiən nian rəfin e noliən min rəfin. Pəh İərməniğ tətətig itəmah min itəmah.

¹⁷ İəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə min rəfin iəkətei lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nəteien rəhak.

¹⁸ Pəh rəhatah İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

1 Timoti

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətəi tuvən kəm Timoti

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi tətuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikin min matuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeikei pik Timoti, tol lanəha kəni in tətəuin e Timoti məmə təhmen e nətin əhruahru.

?Nətiğiən təhro lanu nian təmətəi? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in tahli=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəiən əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati əpnəpin məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəiən min əha kautəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəliğiən rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nipiətəi nəghatiən oneuən min, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmutəni.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Pol təmətəi nauəuə u mətəni pətigəm nətəliğiən nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəliğiən, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvir min rəha nəfakiən, mine neruh vivian nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətigəm noliən təuvir min iətəm nətəmi asoli min rəha niməfaki mine nəfaki min u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvir kəti rəha noliən uək rəha Iesu Kristo. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ Timoti. İəu Pol, iatəni təuvir kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu mətəu-inu Uhgın u iətəm təmosmiəgəh itah, mine Kristo Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəköl uək u. ² Rəhalau nəhatətəiən e Kristo təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhriən.

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksınəri.

Pəh Uhgın Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, İərmənig rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muasəkəhruiñ ik, kəni muələhu nəməlinuian tətətig ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otahtipəsiz e nəgətuñ eiua min

³ Aupən ikin e nian iəmatuvən Masetonia, kəni iəu iəmāni kəm ik məmə iəu iəkölkeikei pik məmə onətətig Efəsis, kəni rəhak nətəligiən tatol əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikin kəutətig nətəm ilah kəutəgəu nəgətuñiən pəhriən rəha Uhgın məutəgətuñ nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtipəsiz e lah məmə okəsotoliən noliən əha. ⁴ İlah okotəkeikei motəpəh noliən min əha iətəm kəutəni namsu eiua min mautos nərgi lus min aupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatiən min əha kəutiuvipə əmə tıməti, mətəu inko kəsotasiruiən e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkəuiən rəha Uhgın inu okotəhatətə əmə lan.

⁵ Mətəu nəua nəghatiən u rəhalau məmə nolkeikeiən tətəri e nikitəmah. Nolkeikeiən tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərāh min rəfin iətəm təhrun məmə kəməutətig lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e İesu. ⁶ Nətəmimi nəuvein kənotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kənotəruru rəkis rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatiən əlməli min əha. ⁷ İlah kotölkeikei məmə nətəmimi kəutəni məmə ilah koteinatig vivi e Lou rəha Uhgın, mətəu ilah kəsotəhrun əginiən niyəti nəghatiən iətəm kəutəni, nati əpnəpin nikiilah təhti məmə kotəhrun əgin.

⁸ Kitah kotəhrun vivi lou rəha Uhgın məmə təuvir nəmə kitah kotəhrun vivi uək rəha Lou kəni mautohtəu=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei.† ⁹ Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhrun məmə Lou təməsuvaian o nətəm kotəhruahru, mətəu Lou təmuva məmə otəgətuñ kəm nətəmimi məmə ilah nətəmimi rəha nol rahiən: nətəm kəsotisiaian Uhgın mine nol təfəgə tərāh; nətəm rəhalah noliən tekəu-ekəu kəutəuhlin nəmtəhlah o nəfakiən; nətəm kəmotuhamu rəhalah tatə mine məmə; nətəm kəutuhamu əhanəh itəmi; ¹⁰ nəman mine niyətan nətəm kənotol rəkis marit, mətəu kəutan əpnəpin; nəman kəutit aru ilah min kəni niyətan kəutit aru ilah min; nətəmimi kəutələs iətəmi kəti motəskəlim mautol səlimin təhmen e iol əhruiñ; mine nətəm kəuteiua e nian kəutəghati e kot; mine nətəm kəuteiua əpnəpin əmə; mine nətəm kəutol noliən tərāh pişin min nəuvein. Əuəh, in niyəhriənən məmə

1:2 Uək 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1Tim 4:7; Tait 1:14 † **1:8** Nəgətuñ eiua min əha, nian rəfin kəutəghati pik e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mətəu-inu ilah kotəhrun vivi Lou. Mətəu nol rah nati min, Uhgın təməfən Lou kəm lah məmə Lou otəgətuñ ilah məmə ilah nətəm kotərah. **1:8** Rom 7:12,16

Lou in rəha nətəmimi nətəm kautol natimnati rəfin əha iətəm tətərəkin nəghatiən əhruahru min. ¹¹ Nəghatiən əhruahru min u, kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha nəsanəniən əhagəhag rəha Uhgīn, Uhgīn u iətəm təuvir məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni pətigəm.

Pol nīkin təmagiən o Kristo

¹² Iəu iətəni tagkiu kəm Kristo Iesu, Iərməniḡ rəhatah, iətəm tətəfa nəsanəniən kəm iəu o uək u, mətəu-inu in tateh iəu məmə iəkaskəlīm vivi rəhan uək məsəpəhiən, kəni in təmələhu=pa uək u mətahli=pa iəu məmə iəkol. ¹³ Aupən iəmətəghati rah e nərgin, kəni iəmatoh nətəm kəutəfaki matol tərəh e Iesu. Nati əpnəpīn iəu iəmatol pau lanu lan, mətəu in təmasək ohniəu mətəu-inu iəməsəni əhanəhiən nīpəhriənīən lan, kəni iəməruru məmə nati nak iətəm iəu iəmatol in tərəh. ¹⁴ Mətəu nolkeikeiən rəha Iərməniḡ rəhatah in iahgin pik ohniəu, mapirəkis noliən tərəh min rəhak. Kəni tatətəlmīn nīkik o nəhatətəiən lan mine nolkeikeiən iətəm tatsipən e Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kitah kotəkeikei motəni nīpəhriənīən lan: Kristo Iesu təmuva e nəhue niftəni məmə otosmiəgəh nətəm kotərəh. Kəni iəu iətəmi iəkərah aḡin mapirəkis rəfin ilah. ¹⁶ Mətəu Uhgīn təmasək ohniəu, iətəm iəkərah aḡin, təhmen e nəmtətīən kəti iətəm tətəgətun məmə nətəliḡiən rəhan təfəməh, naunun tikə, tatuvən o nətəm kotərəh, pəh nətəmimi nəuvein koteruh kəni məhuərisig e suaru kətiəh əmə məmə okotəhatətə e Iesu kəni in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah. ¹⁷ !Kotəni-vivi Uhgīn! Pəh kotisiai Uhgīn rəhatah. In Iərməniḡ itulin; in təsimisiən; kəsəruhiən in; kəni in pišin əmə in Uhgīn. Pəh kotəfəri nərgin tatuvən matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

¹⁸ Kəni inəha nətik Timoti. Inu rəhak nəghatiən təhmen=pən e nəghatiən rəha iəni min nətəm kəmutəni kəm ik aupən. Ik onəkəkeikei maskəlīm nəghatiən min əha pəh tol rəham nətəliḡiən təskasik, kəni ik onəkəluəḡin vivi e nəluəḡinīən rəha nəhatətəiən. ¹⁹ Askəlīm rəham nəhatətəiən təskasik, kəni ol noliən iətəm ik nəkəhrun məmə in təhruahru e nəhmti Uhgīn. Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol noliən nəuvein iətəm ilah kotəhrun məmə tərəh, kəni kəmotərəkin rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti təmləfən negəu təri e nīmas təhapu-əhapu aḡin mərəh. ²⁰ Suah mil u Haemeneəs mine Aleksantə ilau kəmian motol kətiəh əmə ilah nətəmi min u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmī Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni rahīən Uhgīn.

2

Nolian rəha nəfakiən

¹ Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgın o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Uhgın o natimnati iətəm in təmol ilah. ² Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarmənig mine nətəmi asoli min rəhatah məmə kitah rəfin okotatig e nəməlinuiən kəni motatig mətig, pəh kitah kotisiai vivi Uhgın kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru. ³ Nolian rəha nəfakiən min u in təuvir pik, kəni in otol Uhgın İosmiəgəh rəhatah nikin otagiən lan. ⁴ Uhgın u, in tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah okotəhrun motəni niphəriən e nəghatiən pəhriən rəhan.

⁵ Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Uhgın mətəu-inu Uhgın kətiəh əmə tətətig, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah Uhgın, iətəmimi əha Kristo İesu. ⁶ E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmə otitis ilah e təfagə tərəh rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmə Uhgın tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin. ⁷ Kəni e nəghatiən əha, Uhgın təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir u kəm Nanihluə* min, nətəmimi nətəm kəsəniə məmə nətəm İsrəl, kəni təməfəri iəu məmə iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iətəni pəhriən, iəseiuiəiən.

⁸ Kəni ikin min rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəghati kəm Uhgın e nəfakiən. Kəni nian kautəfəri nəhlmilah məmə okotəfaki kəm Uhgın, iəkolkeikei məmə nəmiəgəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nikilah təsahməiən, kəni məsotahiən ilah min.

⁹ Kəni iəu iəkolkeikei məmə niphətan u nəfaki min okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuvian nətəligiən rəha nəman, kəni məsotoliən məmə nətəmimi okoteh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah məmə okotəfəri ohni. Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati min o niuviən nətəligiən rəha nətəmimi, iətəni natimnati min təhmen=pən e napən min iətəm nəhmtiləh tiəkis, uə nati kəti kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, uə nati kəti kəmol e perəl inu kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis. ¹⁰ Mətəu iəkolkeikei məmə niphətan u nəfaki min, rəhalah nətəligiən otəsuvəniən o malə-malə rəha niphətəlah məmə okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəgəhiən rəhalah, inəha ilah okotol nolian min iətəm

2:6 Rom 3:29-30; Kəl 1:4 * **2:7** Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksınəri. **2:7**
 Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11 **2:9** 1Pitə 3:3-5

otasiru e nətəmimi, noliən mın iətəm təhruahru o nıpətan nətəm kəutəni məmə ilah kəutəfaki kəm Uhgın.

¹¹ Nian nəman okotəgətun e niməfaki, nıpətan okotəkeikei mautətəlig məsotagətian, kəni motəkeikei motosiahu ilah, kəni motisiai nəgətun mın, kəni motətəu=pən nəgətun mın əha nətəm kəutəgətun. ¹² İəu iəsegəhanian e nıpətan məmə okotəgətun kəni motarmənig e nəman. İlah okotəkeikei məsotagətian, ¹³ mətəu-inu aupən ikin, Uhgın təmaupən mol Atəm, uərisig ikin təpanol İv. ¹⁴ Kəni səniəmə Atəm u Setən təmeiua lan aupən kəni tol nəuian, mətəu İv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgın. ¹⁵ Mətəu Uhgın otəsmiəgəh nıpətan nian ilah kautol əhruahru uək rəhalah, inu neməkian mine neh viviən kəlkələh mın. Mətəu ilah kotəkeikei mətaskəlīm əskasik noliən rəha nəhatətəian, mine noliən rəha nolkeikeian nətəmimi, mine noliən rəha nəmiəgəhian iətəm təhruahru.

3

Nətəmi asoli mın rəha niməfaki

¹ Inu nəghatian tətəni pəhriən məmə, “Nəmə iətəmimi kəti tolkeikei məmə in otuva iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni uək u, in uək təuvir ağin kəti iətəm in tolkeikei.”

² Kəni iətəmi asoli tol lanəha:

okəkeikei kəseh-pəniən noliən tərəh kəti lan;

in məsol-pəniən rəhan pətan;

in təhrun nəni aruiən e nikin məmə otəpəh noliən natimnati iətəm tərəh kəni mol əmə nati iətəm təuvir;

tatol natimnati e nəhrunian;

katisiai in;

tateh vivi nətəmimi nətəm kautəhuvən iman ikin;

in iəgətun təuvir kəti;

³ səniəmə iətəmimi kəti rəha nəpisiən uə nəhtiən itəmi;

mətəu in iətəmi mətig;

səniəmə in iətəmi rəhan nəghatian titatiperəh pik təhmen e kaluəluə;

nikin təsuvən pikian e məni;

⁴ in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan mın, kəni mol məmə rəhan kəlkələh mın kautol nəuian mautisiai vivi. ⁵ ?Mətəu nəmə in təruru narmənig viviən o rəhan mın, kəni in otəhro əhanəh marmənig e niməfaki rəha Uhgın?

⁶ İətəmimi tətəhatətə vi əmə e İesu, in təsəhmenian məmə otos uək u, məta in tətəfəri pik in, kəni Uhgın tol nalpiniən kəm in təhmen e inəha təmol e Setən u iəfəri pik.

⁷ Kəni iətəmi asoli, rəhan noliən otəkeikei məuvir məhruahru məmə nətəm kəsotəfakiən okotəni məmə in iətəmi təuvir. Nəmə təsolian, mətə nəuanikulu rəha Setən toh pikin, kəni nərgin otərah.

Dikon min,

nətəm kəutasiru e niməfaki

⁸ E noliən əhmen əmə, dikon min, rəhalah nəmiəgəhiən otəkeikei məhruahru vivi, kəni məutəni əmə nipəhriənian e nian rəfin. Nətəm kəutapis uə kotalkeikei pik mənı, kəsotəhmenian o naskəlimian uək u. ⁹ İlah nətəmimi nətəm kotəhrun məmə noliən tərah kəti təsatigian e lah, kəni maustakəlim əskasik nəghatian pəhriən min rəha İesu Kristo iətəm Uhgın təmol əpu. ¹⁰ Nətəmimi kotal lanəha, niməfaki otəkeikei makil vivi rəhalah nəmiəgəhiən, nəmə kəseh-pəniən nati kəti tərah e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.

¹¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan rəha dikon min,* ilah min okotəkeikei motol rəhalah nəmiəgəhiən təhruahru vivi. Təsəuvirian məmə ilah nıpətan nətəm kəutəni nikalitəmi, uə nıpətan rəha nipsisən, mətəu ilah nıpətan nətəm nətəmimi kəutəhatətə e lah e nian rəfin.

¹² Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətiəh əmə, kəni in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan min kəlkələh min mine rəhan lahuənu. ¹³ Nətəmimi nətəm kautol vivi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah nətəligian in otəskasik pik o naskəlimian nəhatətəian rəhalah e Kristo İesu.

Nəukəti nəhatətəian rəhatah

¹⁴ Rəueiu əha, nian iətətei nauəuə u kəm ik, nikik tətəhti məmə, otəsuvəhiən kəni iəkuvnə meruh ik. ¹⁵ Mətəu nəmə iəsuvnə uəhaiən, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenəti Uhgın okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgın rəhatah tətəmiəgəh mətatig naunun tikə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlim nəghatian pəhriən, kəni mauteh vivi. ¹⁶ Nipəhriənian, nəghatian pəhriən rəha İesu Kristo iətəm Uhgın təmol əpu, in nati apispis iətəm in iahgin, kəni tol lanəha:

Kristo in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.
Kəni Narmin Rəha Uhgın tətəgətun vivi məmə İesu təhruahru
vivi pik.

Kəni nagelo min kəmoteruh in.

Kəni nətəmimi kəutəni pətigəm nanusian təuvir rəhan kəm
nətəmimi ikin pisin pisin min.

Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəhatətə lan.

Kəni Uhgın təmos muvən ilis e neai mətatig ilau min.

3:7 2Kor 8:21 * **3:11** Suaru keiu o nəuhlinian nəghatian u “nıpətan” e fes u. 1. Nıpətan rəha dikon min 2. Nıpətan nətəm kautos uək rəha dikon. **3:11** Tait 2:3 **3:16** Mak 16:19; Kol 1:23; 1Jon 2:18

4

Nægätun eiuə min

¹ Narmın Rəha Uhgın tətəni pətigəm vivi məmə e nian min uərisig İesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nıtəu-pəniən noliən pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgın. İlah okotohtəu=pən narmın eiuə min kəni motohtəu=pən nəgätuniən rəha iərmis min. ² Nəgätuniən min əha kautsipən e nəgätun min nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatiən in nıpəhriəniən, mətəu ilah kəuteiuə, kəni məsotoliən nati iətəm kəutəni. Nətəmi min əha, nətəligiən rəhalah tekəu-ekəu agin, kəni kinotəruru nakiliən məmə nəghatiən pəhriən iə, kəni nəghatiən eiuə iə. ³ İlah kəutəgätun nətəmimi məutəni məmə okəsotoliən marit, kəni məutəgätun ilah məmə okəsotuniən nauəniən min nəuvein. Mətəu Uhgın təmol nauəniən min əha məmə okotun ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nıpəhriəniən, kotəhrun nosiən, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni motun, ⁴ mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol ilah kotəuvir əmə. Nati kəti tikə məmə okəsotuniən. Kitah kotəhrun nuniən natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgın ohni, ⁵ mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauəniən min əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo İesu

⁶ Nəmə nətəni pətigəm nəghatiən u kəm piatah min mine nəuvinitah min, kəni ik ioluək təuvir kəti rəha Kristo İesu. Kəni tətəgätun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatiən təuvir min rəha nəhatətəiən mine nəgätuniən əhruahru, kəni mətəmiəgəh lan, kəni rəham nəmiəgəhiən tatitəu=pən nəghatiən rəfin min əha.

⁷ Əpəh, sətəligiən e nəghatiən eiuə min iətəm nətəligiən rəha Uhgın tikə lan, nəghatiən min təhmen e namsu əpnəpın min iətəm nıpətın tikə. Mətəu əgätun aru rəham nəmiəgəhiən məmə tətitəu=pən Nauəuə Rəha Uhgın. ⁸ Noliən rəha neruh viviən nıpətım məmə in otəsanən, in təuvir o natimnati min nəuvein, mətəu nəmə natəgätun aru rəham nəmiəgəhiən e noliən rəha Uhgın, kəni in təuvir məmə otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəha nəhue nıftəni u, mine rəha nəmiəgəhiən itulin.

⁹ İnu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nıpəhriəniən lan. ¹⁰ Konu kitah kautol pik uək o nəgätun aruiən rəhatah nəmiəgəhiən e noliən əha, mətəu-inu kinotəhatətə rəkis e Uhgın u tətəmiəgəh kəni mətatig itulin, kəni in İosmiəgəh mətəhan nəhlmin kəm nətəmimi rəfin,

mətəu in tatosmiəgəh əmə nətəmi mɪn u nətəm kəutəhatətə lan.

¹¹ Əgətun natimnati mɪn əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei mautohtəu=pən. ¹² Segəhanian lam məmə nətəmimi okoteh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəgəhiən təhruahru vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhtə, kəni ilah kotəhrun nıtəu-pəniən ik e nəghatiən mɪn, mine naliuəkien, mine nolkeikeien, mine nəhatətəien, mine nol əhruahruien. ¹³ Ol natimnati mɪn əha, kəni nati kisil mɪn əha ikin. Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə Rəha Uhgɪn kəm nətəmimi, kəni məni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgɪn, kəni məgətun Nauəuə Rəha Uhgɪn. ¹⁴ Timoti. Uhgɪn təməfinə rəhan nəsanəniən kəm ik o noliən uək rəhan nian eldə mɪn rəha niməfaki kəmotələhu=pən nəhlmilah lam, kəni iəni mɪn nəuvein rəhalah kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgɪn təməni lam. Səpəhiən nəsanəniən əha, mətəu ol uək rəha Uhgɪn lan.

¹⁵ Ik onəkəkeikei matol uək mɪn u, kəni rəham nətəligiən otəkeikei mətatig əskasik e natimnati mɪn u pəh nətəmimi kotəhrun nehien məmə rəham nəmiəgəhiən mine rəham uək tateviə vivi. ¹⁶ Ateh vivi noliən mɪn e nəmiəgəhiən rəham, kəni ol rəham nəgətuniən məmə in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətalkut əskasik məmə onəköl natimnati mɪn əha, mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

*Noliən rəha nisiaiən
o nəghatiən kəm nətəmimi*

¹ Sagət əskasikiən e nauəhli mɪn, mətəu əghati kəm lah e nisiaiən məmə nəkiuvi rəhalah nətəligiən, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru mɪn. E noliən kətiəh mɪn əmə, ol təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piam əhruahru mɪn. ² Əghati mətig e nisiaiən kəm nıpətəuəhli mɪn təhmen məmə rəham məmə əhruahru mɪn. Rəham nəghatiən mine noliən mɪn kəm nıpətən mitə otəkeikei məhruahru agin, təhmen məmə ilah nəuvinim mɪn.

Noliən rəha neruh viviən nıpətəlimis mɪn

³ Niməfaki otəkeikei mateh vivi nıpətəlimis mɪn u kəmimis ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otateruh ilah. ⁴ Mətəu pətəlimis kəti u nenətin mɪn əha ikin uə namipin mɪn əha ikin, ilah okotəkeikei motəupən motəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotəupən motəh vivi aru rəhalah mɪn. Noliən

u tǎhmen əmə məmə kəutəfən nitai nati kəm mamə mine tatə mine kəha min, kəni nati u tatol niki Uhgīn tətəgiən ohni.

⁵ Mətəu pətəlimis iətəm tətətig pisin agin əmə, iətəmimi tikə o neruhian, in tətələhu=pən əskasik rəhan nuhuinian tətətig e Uhgīn. Inəha e nian rəfin, lapin mine e nərəuiə, in tətəfaki kəm Uhgīn məmə otətəsiro lan. Pətəlimis tol lanəha, təhruahru agin məmə niməfaki otəsiro lan. ⁶ Mətəu pətəlimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niftəni o nətəuiən təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimis rəkis. ⁷ Ik onəkeikei mənī=pən nəghatian min əha kəm niməfaki məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmimi kəsotəni rahian ilah. ⁸ Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru min. Mətəu nəmə in təsolian, tətəgətun məmə təməuhlin nəmtahn e nolian rəha nəfakian, in tərah mapirəkis iətəm təsəfakian.

⁹ Nəmə nəkətēi=pən nərgi pətəlimis kəti e nauəuə rəha nasiruiən məmə niməfaki otəsiro lan, rəhan nu in otəkeikei mos sikiste, pətan u tətətətig vivi ilau rəhan u iərman. ¹⁰ Kəni in pətəuəhli kəti iətəm nətəmimi kautisiai in o rəhan nolian təuvir mine nasiruiən min iətəm in tatol, təhmen məmə in tateh vivi rəhan nəsuəlkələh; kəni nian iapispis min okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosياهو aru in mətəsiro e nətəm kəutəfaki;* kəni mətəsiro e ianrah; kəni rəhan nətəligian təkəsik məmə otol uək min iətəm təuvir.

¹¹ Mətəu sətēi-pənian nərgi pətəlimis min nətəm kəsotəpətəuəhli əhanəhian e nauəuə rəha nasiruiən, mətəu-inu uərisig nəmə nətəligian rəha nol minian marit tinuva məskasik e nikilah e Kristo, kəni ilah kotəni məmə okotol min marit. ¹² Kəni Uhgīn in otakil mol nalpinian kəm lah mətəu-inu kəmotatgəhli rəhalah nonauvil iətəm kəmotol kəm in aupən.† ¹³ Kəni nati tərah kəti min, mətə ilah kotəlpah kəni motos nolian rəha nuvənian e nimə min rəfin mautəni nəghatian iətəm nipətin tikə. Uərisig ilah kəhuva motərah pik o nosian musmus e nəghatian rəha iətəpisin, kəni ilah kətolkeikei məmə okotəni pik nəghatian rəha nətəpisin, kəni ilah kəutəni nəghatian min nəuvein iətəm təsəhmenian məmə okotəni. ¹⁴ Kəni iəu iətəni kəm nipətan mitə min kəmimis ərin ilah məmə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətəlah min, kəni motəh vivi ilah. Kəni nəmə kətol lanəha, kəni məsotəfənian nəua nimahan kəm tikimir məmə okotəni rah

* **5:10** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni tətəikuas e nəhlik nətəmimi rəha Uhgīn.” — Nolian əha tətəgətun məmə in pətan kəti tatosياهو aru in; kəni nikin tagian o nasiruiən e nətəmimi. † **5:12** E nian əha, pətəlimis min nəuvein kəmos nonauvil rəhalah kəm Uhgīn məmə okəsotolian marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nəmə pətəlimis kəti tolkeikei məmə in otol min marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iətəm təmol kəm Uhgīn. **5:13** 2Təs 3:11

itah. ¹⁵ Mətəu pətəlimis nəuvein kınotaləlin ilah e suaru təuvir kəni mīnautohtəu=pən Setən.

¹⁶ Nipətan mīn u kəutəfaki okotəkeikei mauteruh vivi pətəlimis mīn rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətəlimis mīn u rəhalah nətəmimi kohkə agin məmə okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

¹⁷ Eldə mīn nətəm kəutarmənig vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni nəgətun mīn mīne nətəm kəutəni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgīn, ilah kautəhtul aupən məmə okisiai ilah kətəou ilah. ¹⁸ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin.”‡ Kəni tətəni mīn məmə, “Nian iətəmi kəti tatol uək, mətəu okəkeikei kətəou in lan.”

¹⁹ Sətəligiən e nəghatiən rəha iətəmimi kətiəh əmə iətəm tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol nolien tərəh, mətəu nəmə iətəmimi keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalahal nəghatiən.

²⁰ Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti tərəh, kəni nətagət əskasik lan e nəhmti nətəmimi rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmimi okotəgin e nolien nati tərəh mīn.

²¹ E nəhmti Uhgīn, mīne Iesu, mīne nagelo mīn iətəm Uhgīn təmitəpin rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e nolien iətəm in təhruahru. Ik onəsoliən nolien kəti kəm iətəmi kəti, kəni matig mol nolien pisin mīn kəm iətəmi kəti mīn. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

²² Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmitəmah motəfaki lan. Mətəu-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikin nolien tərəh, kəni rəhan nolien tərəh otatig lam, təhmen lanu məmə ik mīn nəmos rəhan nolien tərəh. Mətəu ol əmə rəham nəmiəgəhiən tətəuvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

²³ Səmnim əməiən nəhu. Os wain nəuan nəuvetin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

²⁴ Nətəmimi nəuvein kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun məmə Uhgīn otol nalpinien kəm lah. Mətəu nətəmimi nəuvein mīn, rəhalah təfagə tərəh tətəhluaig əhanəh əha rəueiu, mətəu uərisig okəpaneruh.

5:14 1Kor 7:9 ‡ **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian kau kəti tatol uək rəham tateviġ-eviġ e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin.” Eruh mafin e tiksınəri e nolien rəha nətəm Isrel e nolien uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətəu nipəhrioniən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmimi. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1 **5:20** Efəs 5:11

²⁵ Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tepət uək təuvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətəu nəuvein əha ikün iətəm kəutəhluaiğ əha rəueiu, mətəu niphəriən, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slef min

¹ Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motisiai nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otahtipəsığ e nətəmimi u kəsotəfakiən məmə kəsotəni rahian nərgi Uhgın, mine nəgətuniən rəhatah. ² Mətəu slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotoliən noliən əha u kotəni məmə, “Ei. Iətəmi asoli əha in piatah əmə kəti,” kəni ilah məsotisiai viviən. Mətəu ilah okotəkeikei motol əhruiñ pik nati kəm lah e nikilah pəhriən, mətəu-inu rəhalah nətəmi asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kətolkeikei ilah.

Nəgətuniən neiuəiən min

mine natimnati vivi min pəhriən

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətəgətun nətəmimi lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətəghati əskasık kəm lah o nitəu-pəniən.

³ Mətəu nətəmimi nəuvein kəutəgətun nəghatiən nəuvein iətəm tol pisin e nəghatiən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəgətuniən rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo, in neiuəiən, mautəni məmə nəgətuniən rəha noliən rəha nəmiəğəhiən iətəm Uhgın tolkeikei, in neiuəiən. ⁴ Nətəmimi min əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun ağıniən nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pik ilah. İlah kəutəlməli o nuvəniən məghati pik o nəghatiən min iətəm tatiuvi=pa niəməha, o nəghatiən min iətəm nətəmimi kəutəməki e lah min ohni. Noliən u in tatol nətəmimi kəutitğərah ilah min, kəni məutəhapu-əhapu ilah min, kəni məutəghati rah e nərgilah min, kəni məutətəlig rah e lah min. ⁵ Kəni e nian rəfin ilah kautol timəti. İnu noliən rəha nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən tərah, ilah kəutəluəi e nəghatiən pəhriən. İlah, nikilah təhti məmə noliən rəha nəhatətəiən e Uhgın in noliən kəti o nosiən məni mine nautə min.

⁶ Mətəu nati təuvir pik səniəmə kitah kautos məni mine nautə. Nati təuvir pik məmə kitah okotaliuək e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni məutəgiən əmə, nati əpnəpən nəmə rəhatah nautə təkəku uə tepət, ⁷ mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiən nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmis lan, ko kəsotos minian nati kəti mohtəlig. ⁸ Mətəu nəmə niğtah nauəniən mine nəpən təhmen əmə, kəni kitah kotəgiən.

⁹ Nətəmimi nətəm kotalkeikei pik məmə rəhalah nautə otepət, timətig əmə o lah məmə okotol nolian tərəh min tepət. In təhmen=pən e nalig kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməliən rəha nərahian, kəni ilah kotalkeikei məmə okotol natimnati tepət rəha nalməliən, kəni natimnati tepət iətəm tərəh o lah. Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərəh min əha okotərəkin-ərəkin nəmiəgəhiən rəhalah. ¹⁰ Mətəu-inu nolian rəha nolkeikei pikiən məni, in nəukəti natimnati tərəh tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniən suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis isəu o nolian rəha nəhatətəiən, kəni ilah kaulol natimnati min nəuvein iətəm tətərəkin aru nikilah, kəni kautos nərahian tepət lan.

Nəghatiən təuvir rəha Pol tatuvən kəm Timoti

¹¹ Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgın, aiu=pən isəu o nolian tərəh min əha. Ik onəkəkeikei malkut pik o nitəu-pəniən nolian əhruahru, iətəm Uhgın tolkeikei. Rəham nəhatətəiən otəkeikei məskasik, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlim əmə rəham nəhatətəiən lanko, tatuvən naunun tikə. Kəni onəkəkei muva ik iətəmi mətig kəti. ¹² Onəkəluagin vivi e nəluaginian rəha nəhatətəiən. Kəni maskəlim vivi nəmiəgəhiən itulin iətəm Uhgın təmauin lam ohni. Aupən rəkis, in təmauin lam ohni nian nəməni pətigəm nəhatətəiən rəham e Iesu e nəhmti nətəmimi tepət.

¹³ E nəhmti Uhgın, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo Iesu iətəm təməni pətigəm vivi nəghatiən pəhriən e nəhmti Pontias Pailət, iətəghati əskasik kəm ik lanu lan: ¹⁴ Ol natimnati min u, kəni məsəpəhiən kəti mətəuarus=pən İərmənig rəhatah Iesu Kristo otuva ¹⁵ e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni. Uhgın iətəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pisin əmə tətərmənig e natimnati rəfin. In Kig rəha kig min rəfin, kəni İərmənig rəha iərmənig min rəfin. ¹⁶ In əmə təsimisian mətətig itulin, rəhan nətuəuinian tikə, kəni naunun tikə. İkin tətətig ikin, nəhəgəhəgian tasiə matitəlau lan, kəni ko kəsəniən iuəkir ohni. Suah kəti təseh əhanəhiən in, kəni ko iətəmi kəti təsəhrunian nehian nian kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motisiai in, kəni mautəni pətigəm rəhan nəsanəniən mine narmənigian mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki min u rəhalah nautə tepət

¹⁷ Əghati əskasik kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni məmə ilah okəsotəfəri pikiən ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah məni u tepət. Məni in rəha rəueiu əmə, mətəu olauig mine tikə min. İlah okotəkeikei

motəhatətə əmə e Uhgın iətəm tətəfa natimnati təuvir tepət kəm tah məmə kitah okotətəu təuvir lan. ¹⁸ Əghati əskasık kəm lah məmə rəhalah noliən təuvir mın, mine rəhalah nasiruiən təuvir mın otepət. Kəni nıkilah otəkeikei magiən o nətuatiən kəm nətəmimi. ¹⁹ E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir mın tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəğəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən nəmiəğəhiən, iətəm nəmiəğəhiən pəhriən.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati mın iətəm Uhgın təmələhu=pən rəkis e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatiən mın iətəm nıpətilah tikə kəni kəsotəfəniən nisiaiən kəm Uhgın, kəni nəghatiən mın iətəm kəsotəhruahruian e Nauəuə Rəha Uhgın. Nəghatiən mın əha kətəni məmə kautəfa nəhruniən, mətəu kəpə, kauteiuə. ²¹ Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatiən eiuə mın əha, kəni mınotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.

Pəh Uhgın otətəuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Timoti

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah min əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afin e “Nəghatiən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti” o nəhruniən məmə Timoti in pəh.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpmən rəha Rom tətəskəlim Pol əpəha Rom, in tətəsigiən e kaləpus, mətəu in tətətətig e rəhan kəti nimə, kəni soldia min kəmautətig ilah min maüteruh vivi məmə in otəsagimiən. Naunun japtə rəha Uək Min tətəghati e nian min əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahlı pətigəm in, kəni taliuək əmə mətən o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinuvən min e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərəh pəhriən ikin. Nauəuə rəha Uək Min tətəghatiən e nian əha, nauəuə tinol naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikin, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvəniən məsal=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmölkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə min rəhan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhiən kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pəniən niməfaki e nəhlmi nətəmi asoli pisin min nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis min kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətəskəlim Nanusiən Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginian e nəni pətigəmiən Nanusiən Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nahməiən e nipətin nəmə nərahian otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın tətəitəpin rəkis iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm rəhan nəniəskasikiən rəha nəmiəgəhiən itulin e Kristo İesu. ² İətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkolkeikei pik ik.

Pəh Uhgın Tatə mine Kristo İesu rəhatah İərməniğ okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruiniən, mine nəməlinuiən kəm ik.

Pol təməfəri nətəligiən rəha Timoti

³ Nian ræfin lapin mine lænian, iætæfaki ohnik, kæni mætæni tagkiu kəm Uhgîn ohnik. Kæni iatol uæk ræhan tæhmen=pæn æmæ e tipik min, kæni iækæhrun mæmæ nolian tærah kæti tæsatiġian lak. ⁴ Nikik tətæhti næhu næhmtæm, kæni iækolkeikei pik mæmæ iækeruh min ik pæh nikik otagiæn. ⁵ Nikik tətæhti næhatætæian pæhriæn ræham iætæm tæhmen=pæn æmæ e næhatætæian iætæm tæmaupæn mætatiġ e ræham kæha Lois mine ræham mamæ Iunis, kæni iækæhrun pæhriæn mæmæ ræueiu in tinatiġ lam.

⁶ Kæni tol lanæha, iætæni min kəm ik mæmæ onækelel niġem ræha næsanæniæn iætæm Uhgîn tæmæfinæ o nolian ræhan uæk. Uhgîn tæmæfinæ næsanæniæn æha nian iæmælæhu=pæn næhlmæk mætæfaki=pinæ lam. ⁷ Ol uæk e næsanæniæn æha, mætæu-inu Uhgîn tæsæfaiæn kəm tah nikin ræha næġiniæn, mætæu tæmæfa nikin ræha næsanæniæn, mine nikin ræha nolkeikeiæn, mine nikin iætæm tatol nolian min iætæm in tæhrun mæmæ kotæhruahru.

⁸ Kæni inæha, saulisian o næni pætiġæmian Iærmæniġ, kæni saulisian lak iætæm iætatiġ e kalæpus o nærgin. Iætætæu nahmæian o nanusian tæuvir, kæni næmæ nian æskasik tætuva ohnik, nækækeikei mol mæmæ iæu mine e næsanæniæn iætæm Uhgîn tæmæfinæ kəm ik. ⁹ Uhgîn tæmosmiægæh itah kæni mauin e tah mæmæ kitah okæhuva ræhan min nætæmimi nætæm kotasim, kæni tæmæsolian o nati kæti iætæm kitah kæmotol, mætæu in tæmol e ræhan aru æmæ nætæliġian, mine næuvirian. Nian Uhgîn tæmæsol æhanæhian niiftæni mine, mætæu in tæmælæhu rækis nælpækauian mæmæ in otæfæn ræhan næuvirian kəm tah e Kristo Iesu, ¹⁰ mætæu ræueiu, in tæmol æpu næuvirian æha kəm tah e nuvaiæn ræha Iosmiægæh ræhatah, Kristo Iesu. Kæni Kristo tæmohapis nimisian mine ræhan næsanæniæn, kæni tæmasiægæpin mol æpu suaru ræha næmiægæhian u naunun tikæ, kæni kitah kauteh e nanusian tæuvir æha.

¹¹ Kæni Uhgîn tæmitæpin iæu mæmæ iæu iægæhati, mine aposil, mine iægætun o nanusian tæuvir æha. ¹² Tol lanæha iætætæu pik nahmæian ohni u ikinu e kalæpus. Mætæu iæsaulisian, mætæu-inu iækæhrun mæmæ pæh u iætæhatætæ lan, kæni mæhrun vivi mæmæ in tæhrun neh vivian nati nak iætæm in tæmælæhu=pa e næhlmæk o naunun nian.*

¹³ Itæu=pæn æmæ suaru ræha nægætunian u tæhruahru iætæm iæmæni kəm ik, kæni ol nati u e næhatætæian mine nolkeikeiæn e Kristo Iesu. ¹⁴ E nasiruiæn ræha Narmin Ræha Uhgîn iætæm

1:3 Uæk 23:1 1:5 Uæk 16:1 1:6 1Tim 4:14 1:7 Rom 8:15 1:9 Efæs 2:8-9;

Tait 3:5 1:10 Hip 2:14 1:11 1Tim 2:7 * 1:12 Suaru pisin o næuhlinian fes 12b: "kæni mæhrun vivi mæmæ in tæhrun neh vivian nati nak iætæm iæu iæmælæhu=pæn e næhlmæm o naunun nian."

tətətig e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlməm.

¹⁵ Nəkəhrun məmə rəhak mın nətəmimi əpəha Esia, ilah Fukeləs mine Hermokenəs, ilah rəfin kəmotagım rəkis motəpəh iəu.

¹⁶ Pəh İərmənig otasəkəhruin Onesiforəs mine rəhan mın, mətəu-inu nian tepət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəligiən. Kəni təməsaulisiən məmə iəmətətig e kaləpus. ¹⁷ Nipəhriənian, nian in təmuva Rom, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu. ¹⁸ Pəh İərmənig otasəkəhruin in e naunun nian! Ik nəkəhrun vivi natimnati təuvir mın iətəm təmöl kəm iəu əpəha Efəsis.

2

Soldiə təuvir rəha Kristo İesu

¹ Ik u nətik, pəh Uhgın otol nıkim təsanən e nəuviriən iətəm tatsipən e Kristo İesu. ² Nəmətəu rəkis natimnati mın u iətəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tepət. Kəni os rəhak nəghatiən mələhu=pən e nəhlmı nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhriənian e lah, kəni ilah okotəhrun nəgətuniən nətəmimi nəuvein mın lan. ³ Nian nərahian otuva, mətəu əhtul əskasik kitah mın ik, təhmen e soldiə təuvir kəti rəha Kristo İesu. ⁴ E nian rəha nəluaginian, soldiə kəti təsoliən natimnati rəha nətəmimi əpnəpın əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə mın, nıkin otagiən lan. ⁵ Kəni e nolian əhmen əmə lanəha, iətəmi tətaiu məmə in otol win, in otəkeikei mıtəu=pən lou mın rəha naiuiən, mətəu nəmə təsoliən, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən. ⁶ Təhruahru əmə mın lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumiən, in otaupən məulək lan. ⁷ Ətəlig vivi e nati nak iətəni kəm ik. İərmənig otasiru lam o nəhruniən nipəti nəghatiən mın u.

⁸ Ətətəlig e İesu Kristo u nəuaniləuis rəha Tefit, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni inu nanusiən təuvir iətəni pətigəm. ⁹ Kəni iətətəu nəhməiən o nanusiən təuvir əha, kəni nipəhriənian, kəməlis iəu e sen təhmen=pən məmə iəu iakləh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisiən nəghatiən rəha Uhgın. ¹⁰ Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nəhməiən mın rəfin rəhak o nasiruən e nətəmimi nətəm Uhgın təmitəpın ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo İesu, kəni ilah okotətig e nəuviriən əhəgəhəg rəha Uhgın, iətəm naunun tıka.

¹¹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə, Okəmə kəhuva kətiəh e Kristo e nımisiən rəhan, kəni okotəmiəgəh mın kitah mın.

¹² Okəmə kautəhtul əskasik e nian əskasik min, kəni kitah okotarmənig min kitah min.

Okəmə kitah kotəniapin lan, kəni in otəniapin e tah.

¹³ Okəmə kitah kəsotolian rəhatah nonauvil, mətəu in tatol rəhan nonauvil,

mətəu-inu Uhgın otəkeikei matol rəhan nolian nian rəfin.

Ioluək təuvir rəha Uhgın

¹⁴ Natimnati min u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham min nətəmimi. Əni əskasik kəm lah lanəha məmə, “İatəni e nərgi Uhgın məmə itəmah nəstorgəhuiən o nıpəti nəghatiən min.” Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərəkın əmə nətəmimi nətəm kəutətəu. ¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuva ioluək təuvir iətəm nian Uhgın tateruh rəham uək, in təhrun nənien məmə, “Əuah, nəmol təuvir,” kəni nəsaulisian o rəham uək, mətəu-inu nətəgətun əhruahru nəghatiən rəha nıpəhriənien.

¹⁶ Mətəu əpəh nəghatiən min u tol tanpən əmə iətəm kotərah məsotisiaiən Uhgın, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəghien rəhalah tatuvən matuvən əmə o nolian min iətəm Uhgın təməki lan. ¹⁷ Nəgətuniən rəhalah in təhmen=pən əmə e nıməgim pien iətəm tətəmahali matepət matol iahgin. Suah mil u kuol lanu lan, ilau u Haemeneəs mine Filitəs, ¹⁸ iətəm kinəmkarəpən rəkis e suaru rəha nıpəhriənien. Katuəni məmə Uhgın təmol itah kotəmiəgəh min rəkis e nımisiən, kəni ko Uhgın təsəfa minien nıpətətah vi nian İesu tuva min. Kəni suah mil u kətuərəkın nəhatətəiən rəha nətəmimi nəuvein. ¹⁹ Mətəu tol pau lanəha, nımə iətəm Uhgın tatuvləkin tətəhtul tiəkis, kəni təmətəi=pən lan məmə, “İərmənig təhrun nətəmi min u rəhan min,” mine, “Nətəmi min u kəutəni məmə ilah nətəmimi rəha İərmənig okotəkeikei motəpəh nolian tərəh min.”

²⁰ Ətəlig-to lan. E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətim pisin pisin min tepət. Kəməu nəuvein e nimaniviuv təuvir agin. Kəməu nəuvein e nımasiə mətəu.* Uək rəha kətim vi, in uək asoli iətəm katisiai. Kəni uək rəha kətim əuas, in uək ənnapin əmə iətəm tol naulisian təhmen əmə o nosian nımənərik. ²¹ Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəghien tətəhlan vivi mətəpəh nolian rəha naulisian, in təhrun nolian uək asoli iətəm katisiai, kəni Uhgın otələhu kalin məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-penə məmə otol uək təuvir min.

2:12 Mat 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14** 1Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 1Tim 4:6 **2:16** 1Tim 4:7 **2:17** 1Tim 1:20 **2:19** Nam 16:5; Aes 52:11;

Jon 10:14; 1Kor 8:3 * **2:20** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “E nımə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pilet pisin pisin min tepət. Kəmol nəuvein e aien u kol tətəraip-oraip, nəuvein e silfə, nəuvein e nigı, nəuvein e niftəni.”

²² Aiu muvən isəu o noliən tərəh mın iətəm tateviə e niki nətəm aluə. Kəni itəu=pən vivi suaru rəha natimnati mın u: noliən iətəm təhruahru, mine nəhatətəiən, mine nolkeikeiən, mine nəməlinuian. Itəu=pən suaru əha itəmāh nətəmi mın u nətəm kautətapuəh o nasiruiən rəha İərmənig e nikilah iətəm təuvir. ²³ Əpəh magim rəkis e nəghatiən alməli mın iətəm niətəlah tikə. Nəghatiən mın əha kautiuvi=pa əmə norgəhuiən. ²⁴ Ioluək rəha İərmənig, ko in təsorgəhuiən, mətəu in otəkeikei matol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni otəkeikei muva iətəmi rəha nəgətuniən, kəni rəhan nətəligiən təfəmāh. ²⁵ Okəmə nətəmimi nəuvein kəutəni rah rəhan nəgətuniən, kəni in otəkeikei məgətun vivi ilah e noliən mətig əmə. Kəni nəmə təhro Uhgın otegəhan məmə ilah okotəuhlin rəhalah nəmiəgəhiən, məmə ilah okotəhrun niəpəhriənian. ²⁶ Kəni ilah okəhuva mın e nətəligiən təuvir, kəni motagim rəkis e ləlig rəha Setən, iətəm təmaskəlim ilah kəni kautol nəuiən.

3

Noliən tərəh mın iuəkir o Naunun Nian

¹ Mətəu onəkəkeikei məhrun nəghatiən u məmə nian əskasik mın okəhuva iuəkir o Naunun Nian. ² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi okautətəlig aru əmə e lah mın, kəni ilah okotolkeikei pik məni. Nətəmimi nətəm kəutəni aru əmə nati, məutəfu aru ilah mın, məutəni rah nətəmimi mine Uhgın, məutəhti nəuia tatə mine məmə, məutəpəh nəniən tagkiu e nikilah, kəni okəsotisiaiən Uhgın. ³ Rəhalah nolkeikeiən otarfu, məsotaluiən e nərahian kəti okol e lah. Okəsotarmənigiən e noliən mın rəhalah. Nikilah otagiən o nərəkinian nətəmimi mine nərgilah. Okotəməki e nati iətəm təuvir. ⁴ İlah kəuit kəsua mın, kəni okotol natimnati tərəh nəuvein mətəu kəsotətəligiən məmə nati nak otiet lan. Kəni ilah okotəfəri aru ilah, kəni ilah okotolkeikei pik natimnati o nətəuiən təuvir e niətəlah, mətəu ilah okəsotolkeikeiən Uhgın. ⁵ Okotol noliən mın rəha nəfaki mın məmə nətəmimi okoteruh, mətəu ilah okəsotolkeikeiən məmə nəsanəniən rəha Uhgın otəuhlin nikilah. Uvən isəu o nətəmimi mın u.

⁶ Əpəh əmə ilah mətəu-inu nəuvein kauteh suaru o nuvəniən lahuənu mın, kəni mautiuvi rəkis nətəligiən rəha niətən nətəm rəhalah nətəligiən təsəkasikiən. Təfəgə tərəh mın rəha niətən mın u, in tiəkis pik o lah, kəni noliən tərəh mın tepət iətəm ilah kautolkeikei, kautiuvi=pən ilah. ⁷ Kəni niətən mın əha kautətəlig vivi e nəghatiən mın rəfin rəha nətəmi mın əha, mətəu ko kəsotəhruniən nəghatiən rəha niəpəhriənian. ⁸ Aupən

ikin, Janes mine Jampres kəmätuəmæki e Mosis, * kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nətəmimi min əha kautəhti nəghatiən rəha nīpəhriənīən. Nətəmimi min u, rəhalah nətəligiən tərīauəh e noliən tərāh min, kəni noliən rəha nəhatətəiən rəhalah in neiuəiən əmə in əmə. ⁹ Mətəu nəgətuniən eiua rəhalah, ko təsəhtuliən tuvəh, mətəu-inu nətəmimi rəfin okoteruh məmā ilah kəsotəhruniən nati iətəm kəutəghati lan, kotəhmen=pən əmə e suah mil əha.

Nəghatiən rəha Pol kəm Timoti

¹⁰ Mətəu ik, Timoti, ik nəmətəu=pən rəhak nəgətuniən, mine noliən rəha nəmiəgəhiən rəhak, mine nati nak iətəm iəkolkeikei məmā iəkol, mine rəhak nəhatətəiən, mine noliən rəha nətəligiən rəhak iətəm təfəməh, mine rəhak nolkeikeiən, mine nəhtul əskasikiən rəhak, ¹¹ kəni nəkəhrun nian əskasik min iətəm tətuvə e rəhak nəmiəgəhiən, mine noliən tərāh min iətəm katol lak. Kəni nəkəhrun noliən əskasik min iətəm kəmol lak əpəha Antiok, mine İkoniam, mine Listra. Mətəu İərmənig təmos rəkis iəu e natimnati min rəfin əha. ¹² Nīpəhriənīən, nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məmā okotol noliən iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni motol e Krīsto İesu, nətəmimi okotol tərāh kəm lah, ¹³ mətəu nian kətīəh min əmə, nol təfagə tərāh min mine nətəmimi rəha neiuəiən,† ilah okotol noliən tərāh məhuvən motol nətəm kotərah agīn. İlah nətəm kətēiua e lah,‡ kəni ilah okoteiua pīk agīn e nətəmimi.

¹⁴ Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətītəu=pən əmə natimnati təuvir min iətəm kəməgətun ik lan nətəm nəmāni əskasik rəkis nīpəhriənīən lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi nətəm kəmōtəgətun ik lan. ¹⁵ Kəni nian nəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu, nəməhrun Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm təhrun nəfinəiən neinatigīən məmā nəkəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulīn lan o nəhatətəiən e Krīsto İesu. ¹⁶ Nəghatiən min rəfin e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəmotsipən əmə e nohlī Uhgīn, kəni kəutasiru e tah. Kəutəgətun itah natimnati tepət. Mautəni əpu noliən tərāh min rəhatah, mautəgəu əhruahru itah, kəni məutəgətun itah e noliən min iətəm kotəhruahru. ¹⁷ Kautol əpenə-penə itah u nətəmimi rəha Uhgīn məmā kitah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhrun noliən uək təuvir min rəfin.

* **3:8** Janes mine Jampres, ilau iəmki nərīk mil rəha kīg rəha İjip. Nərgilau tikə e Nauəuə Rəha Uhgīn, mətəu ilau əha ikin e nauəuə pisin min rəha nətəm İsrəl. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Uək 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Uək 14:22 † **3:13** “nətəmimi rəha neiuəiən” — Nīpətīn məmā ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmā ilah kautol nati kəti məmā okoteiua e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol tətəni kəm Timoti. İlah kəutəni məmā ilah nəgətun min rəha nīməfaki, mətəu kəpə, kəuteiua. Səniəmə rəha nīməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəligiən min məmā okoteiua e nətəmimi. ‡ **3:13** Sətən uə nətəmimi pisin min okoteiua e lah. **3:16** Rom 15:4

4

1 Timoti, oiäkani=pinā nəghatiən keikei kəti kəm ik e nəhmti Uhgīn mine Kristo Iesu iətəm otakil noliən rəha nətəmimi rəfin, nətəm kautəmiəgəh mine nətəm kəmoħmis, kəni oiäkani=pinā nəghatiən u mətəu-inu in otuva min mətarməniġ. Kəni inəha, iətəkeikei mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik məmə, ²əni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn, kəni əhtul maru o nəni pətigəmiən, nati əpnəpin məmə otimətig əmə, uə tiəkis. Uhalpin nati məgəu əhruahru noliən rəha nətəmimi, əniəhu noliən tərah rəha nətəmimi, kəni məuvahag məfəri nətəligiən rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək min u, rəham nətəligiən otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətuniən otəkeikei məhruahru vivi məuvir.

³Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətuvə, nətəmimi okəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nəghatiən pəhriən. Mətəu nīkilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos iəgətun pišin pišin min motolkeikei məmə nəgətun min okotəhli matəlgilah motəgətun nəghatiən min iətəm ilah əmə kotolkeikei. ⁴Kəni ilah okotəuhlin nimatəlgilah o nətəligiən e nəghatiən pəhriən, kəni məhuvən məutətəlig e nonagei eiue min.

⁵Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəligiən mine rəham noliən min e nian min rəfin, nati əpnəpin nati pišin pišin min kəutəhuva e rəham nəmiəgəhiən, kəni əhtul əskasik nian nərahien tətuvə, kəni uvən məni pətigəm nanusiən təuvir, kəni ol rəfin uək iətəm Uhgīn təməfinə kəm ik məmə onəkol.

⁶Timoti, ol natimnati min əha, mətəu-inu otəsuvəhiən, iəu iəkimis. Kəni rəueiu nəmiəgəhiən rəhak təhmen e wain iətəm kinatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan.* ⁷E rəhak nəluəgiən təuvir rəha nəhatətəiən, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiən, iəu iəmaiu vivi rəkis mətəuarus=pa naunun naiuiən, kəni iəu iəmətaskəlim vivi noliən əhruahru rəha nəhatətəiən kəni iəməsəpəhiən uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir. ⁸Kəni rəueiu, lərməniġ iətəm rəhan nakiliən təhruahru vivi, in təmol əpenə-penə e nətəouiən rəhak, inu kəfəfau rəha iətəm tatol win e rəhan naiuiən, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu e nian rəha nakiliən mətəu-inu in təkakil iəu məmə rəhak nəmiəgəhiən təhruahru. Kəni səniəmə iəu pišin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məutəhtahnin məmə in otuva min.

Pol təməni pətigəm nanusiən rəha in min nəuvein

4:3 1Tim 4:1 **4:6** Fil 2:17 * **4:6** Nian nəuvein, nian nətəm Isrel kautol naunun e lafet, kəni məutəuvəregin wain məmə kautol sakrifais lan tatuvən kəm Uhgīn. Təsuvəhiən nəmiəgəhiən rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhiən rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. **4:7** 1Tim 6:12

4:8 1Kor 9:24-25

⁹ Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu, ¹⁰ mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pik nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsalonaikə. Kresens tinuvən rəkis Kəlesia, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talmesiə. ¹¹ Mətəu Luk pişin əmə itimlau min. Təuvir məmə nian nətuvə, onəkit Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak. ¹² İəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əpəha Efəsis. ¹³ Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmələhu kəm Karpəs əpəha Troas, kəni onəkos min rəhak nauəuə min iətəm kəmaiu-aiu,† kəni iəkolkeikei pik min məmə onəkos nauəuə min u kəmol e nilosi sipsip.

¹⁴ Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha noliən uək e aiən, in təmatol tərəh lak. İərmənig otəfən nitai nətəouiən rəhan o natimnati min əha. ¹⁵ Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətətipəsig e nəghatiən min rəhatah.

¹⁶ Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatiən min rəhak, suah kəti təməsəhtul pətigəmiən masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotagim motəpəh iəu. Pəh Uhgın nikin otəsəhtiən natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol. ¹⁷ Mətəu İərmənig təməhtul e nikalik məfa nəsanəniən kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatiən rəhan, kəni pəh Nanihlua‡ min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion.§ ¹⁸ İərmənig otos rəkis iəu e nərahien min rəfin iətəm okol kəm iəu, kəni in otaskəlim vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən e negəu e neai, ikin tətərmənig ikin. Pəh okətəfəri nərgin tatuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

¹⁹ İatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min. ²⁰ Erastəs təməsitəu=paiən iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətətig mətəu-inu in tatimis. ²¹ Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuian. İupuləs tətəni təuvir kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni təuvir kəm ik.

²² Pəh İərmənig tətətig itəlau min. Pəh Uhgın otəfinə rəha nəuviriən kəm təmah.

4:11 Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 † **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. **4:13** Uək 20:6 **4:14**

Aes 59:18; Rom 2:6 ‡ **4:17** Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksınəri. § **4:17** Nəghatiən min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatiən min nəuvein e Sam 22. **4:19** Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 **4:20** Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taitəs

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Taitəs Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Taitəs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Pol təmətei nauəuə u tətuvən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə* kəti iətəm təməhatətə e Kristo. Pol təmiuvi=pa in o Kristo, kəni Taitəs təmöl uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tepət e Niutestimin.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Pol mine Taitəs kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol təmiet min, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətətig mol rəfin uək iətəm tətətig ikin əha. Krit in nitəni kəti iətəm təriaueh vivi e noliən tərəh min, nətəmimi kauteiue pik nian rəfin, məutəuən pik, kəni məutəlpəh. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kauteiue tepət məmə okotos məni lan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehian niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotohtəu-pəniən nətəligian rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətunian nəuvein rəha nəhatətəian mine naliuəkiən əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisig vivian e nəgətunian eiue min. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol təməni təuvir kəm Taitəs

¹ Taitəs. İəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. İəu slef kəti rəha Uhgın, kəni iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. Təmahlı=pa iəu məmə iəkəsiru e nətəmimi nətəm Uhgın təmitəpın rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəian rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətunian pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətunian pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhiən otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. ² Kitah kotəhrun nıpəhriənian əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəligian tətətig əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhiən itulin. Aupən rəkis aɡın iətəm Uhgın təməsöl əhanəhiən natimnati rəfin, mətəu Uhgın tinəni rəkis nəmiəgəhiən itulin əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəian nian kəti mine. ³ Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, in təmöl məmə

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksınəri. **1:2** Kol 1:27

nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. İlah kotəhrun mətəu-
inu Uhgın İosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti
məmə təməfa uək u tətətig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm
nəghatiən əha rəha nəmiəgəhiən itulin.

⁴ Taitəs, rəhalau nəhatətəiən kətiəh, kəni e noliən rəha
nəhatətəiən, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakiən məmə Uhgın Tatə rəhatah ilau Krısto İesu,
İosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuviriən kəm ik,
kəni muələhu nəməlinuian tətətig ohnik.

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

⁵ E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətətig məmə onəköl
rəfin uək iətəm tətətig, kəni məmə onəkəfəri eldə mın rəha
niməfaki mın, e taun mın rəfin e nıtəni Krit təhmen əmə mə
inu iəməni mine kəm ik.

⁶ Eldə mın rəha niməfaki, nəmiəgəhiən rəhalah otəkeikei
məhruahru ağin, kəni noliən tərəh kəti tikə lan. Kəni ilah
məsotol-pəniən rəhalah mın nıpətan, kəni rəhalah kəlkələh
mın okotəkeikei motəhatətə e Uhgın, kəni məsotan əpnəpinian
motol natimnati təsəhmenian, kəni məsotəhtiən nəuia
rəhalah tatə mine məmə məmə nətəmimi okotəni rah ilah
ohni. ⁷ Nəmiəgəhiən rəha eldə mın rəha niməfaki otəkeikei
məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgın.
İlah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha
məmə kəsotəfəri aruiən ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə
okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nikilah təsəmei uəhaiən.
Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha
napisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis mın nətəm
kautolkeikei pık məni məutaiu e noliən tərəh mın məmə
okotos.

⁸ Mətəu nəmiəgəhiən rəhalah in otəkeikei mol mın lanu.
İlah okotəkeikei mauteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva
imalah ikin. İlah nətəm kotolkeikei məmə okotol əmə na-
timnati iətəm təuvir, kəni noliən rəhalah in tətəgətun məmə
ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. İlah nətəmi rəha nıtəu-
pəniən nəghatiən rəha Uhgın. Rəhalah nəmiəgəhiən in
otəkeikei məhruahru vivi e nəhmti Uhgın. İlah kotəhrun
nəni aruiən e nikilah məmə okotəpəh noliən natimnati iətəm
tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁹ İlah okotəkeikei
motəhatətə əskasık e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə
in nıpəhriənian təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni
inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətunian nətəmimi e nəgətunian
pəhriənian iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən.
Kəni nian nətəmimi nəuvein okotəni nəghatiən mın iətəm
tol pisin e nəgətunian pəhriən, kəni nətəmi asoli mın rəha

niməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətunian in neiuəian.

¹⁰ İətəghati min lanu mətəu-inu nətəmimi tepət e niməfaki əpəha Krit kotəməki e nıpəhriənian u. İlah, nəghatian rəhalah tətətipərəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə, kəni mautiuvı rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətunian eiua min rəhalah. Nətəmimi tepət rəha İsrel nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, məutəni məmə okəkəikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. İlah nəgətun eiua min. ¹¹ Ahtipəsıg e nəghatian rəhalah məmə okəsotəgətunian e niməfaki nəgətunian əha kotərəh iətəm kəsotəhruahruian məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətunian rəhalah tətərəkın-rəkın nəhatətəian rəha nəuaniləuis min rəfin rəha nətəmimi nəuvein. İlah kəutəgətun neiuəian əha mətəu-inu kətolkeikei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotəulisian ohni.

¹² İtəm Krit kəti əupən, in iəni kəti rəhalah, in min təməni min lanu məmə, “Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəian nian rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpın min. Kəni ilah nəlpah, nian rəfin ilah kətolkeikei əmə məmə kəutəuən.”

¹³ Mətəu nəghatian rəha iəni u, in tol əmə nıpəhriənian. Kəni tol lanəha, ahi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətunian in neiuəian, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatian pəhriən, ¹⁴ kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm İsrel mine nəghatian rəha nətəm kəutəpəh nəghatian pəhriən.

¹⁵ Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, nati tikə iətəm otol ilah kotəmikmik. Mətəu nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah kəsotəhatətəian e İesu, kəti nolian kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligian mine nıkilah pəti kəsəhruahruian, kəni ilah kotəruru nakilian nati iətəm təuvır, mine nati iətəm tərəh. ¹⁶ İlah kəutəni məmə kotəhrun Uhgın, mətəu nolian rəhalah tətəgətun məmə kəuteiua, ilah kəutəuhlin nəmtəhlah kəm Uhgın. Nətəmimi min əha kotərəh agın, motalməli məutəhti nəuia Uhgın, kəni ko ilah kəsotolian nati təuvır kəti mine.

2

Nəgətunian iətəm təhruahru

¹ Mətəu ik Taitəs, ik onəkəikei məgətun vivi nətəmimi e nəgətunian iətəm tətitəu=pən nəghatian əhruahru e İesu. ² İk onəkəkəikei nəgətun nauəhli min məmə e naliuəkian rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pikian wain, kəni nolian rəhalah otəkəikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiailah,

kəni ilah okotəkeikei mautəni aruiən e nīkilah məmə kotəpəh nolian natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəiən rəhalah otəkeikei mamnim vivi e nəghatiən rəha Uhgın. Kəni ilah okotəkeikei motolkeikei nətəmimi. Kəni motəkeikei motəhtul tiəkis e nian iəkis min u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

³ Kəni e nolian əhmen əmə lanəha, nəkəkeikei məgətun vivi nīpətauəhli min məmə ilah okotəkeikei motol nolian iətəm təhruahru məmə otəfən nisaiən kəm Uhgın. Kəni ilah okəsotəniən nīkali nətəmimi. Kəni səniəmə nīpətan rəha nāpisiən. Mətəu ilah okotəkeikei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru. ⁴ Inəha, ilah okotəgətun nīpətan min e suaru iətəm ilah okotolkeikei rəhalah min nəman mine nenətilah min. ⁵ İlah okotəkeikei motəgətun nīpətan məmə ilah nīpətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e nīkilah məmə kotəpəh nolian natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnāpiniən, kəni mautisiai rəhalah min nəman, kəni mauteh vivi natimnati min rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kautol nolian tol min lanəha, kəni motəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rahian nəgətunian rəha Uhgın.

⁶ Kəni təhmen əmə min, otəghati əskasik kəm nətəm aluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e nīkilah məmə kotəpəh nolian natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁷ Kəni ik, e natimnati rəfin, onəkol əmə nati əhruahru min, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeikei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm. ⁸ İk onəkəkeikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəiən lan. Pəh in otol rəham tikimīr min okotaulis lan mətəu-inu ilah kəsotəh-pəniən nolian tərəh kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərəh kəti e tah.

⁹ Əgətun vivi slef min məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli min e natimnati rəfin, məmə nīkilah otəgiən o uək rəhalah. Slef min okəsotəniən nitai nəghatiən rəha nətəmi asoli min rəhalah, ¹⁰ kəni məsotəkləhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkeikei mautol natimnati əhruahru min, məmə rəhalah nətəmi asoli min okotəni nīpəhriəniən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E nolian iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətunian rəha Uhgın İosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotolkeikei mətəhtəu=pən.

¹¹ İk onəkəkeikei məgətun natimnati min rəfin əha mətəu-inu Uhgın təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah. ¹² Nəuviriən əha rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitah

kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkeikei motəpəh nitəu-pəniən noliən tərəh mın mine natimnati tərəh mın rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nikilah, mətəu okotan mətig, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmimi rəha Uhgın. ¹³ Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkeikei matol mın lanu lan nian kitah okautəhtahnin nian Iesu Kristo, rəhatah Uhgın əsanən mine rəhatah Iosmiəgəh, in otuva mın lan e nepətiən əhagəhag rəhan. Nian əha in təuvir pik ağin, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nikitah tətəgiən. ¹⁴ Iesu nikin təmagiən məmə otimis o tah, kəni mətəou nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha noliən tərəh mın rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan mın nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm təuvir.

¹⁵ Natimnati mın u, onatəgətun ilah e niməfaki. Əfəri nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən İərmənig, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiua mın. Uhgın təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati mın lanu lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhanian məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati əpnəpın əmə. Nətəmimi rəfin okotəkeikei motisai rəham nəghatiən.

3

Noliən rəha nəfaki mın

¹ Taitəs, əni=pən vivi mın kəm rəham nətəmimi məmə okotisai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeikei mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o noliən uək iətəm otasiru e nətəmimi. ² Kəni ilah okəsotəghati eiuaian o nərəkiniən nərgi nətəmimi, kəni okəsotoliən tıməti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mautol təuvir kəm nətəmimi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligiən mautisai nətəmimi rəfin.

³ Kautol mın lanu mətəu aupən kitah kotərəh kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgın təmasiru e tah nian kitah mın kəmautol noliən tərəh mın əha, kitah ianməli mın. Kəməsotoliən nəuia Uhgın. Nəfən-əfəniən rəha nərahian təmərəkin itah. Kəni noliən tərəh mın rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei, kəmautarmənig e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni kəmautol noliən tərəh rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati mın rəha nətəpisin. Noliən tərəh rəhatah təmol məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah mın.

⁴ Mətəu nian nolkeikeiən mine nəuviriən rəha Uhgın Iosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pa, ⁵ kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruin itah.

In tamosmiəgəh itah nian Narmin Rəha Uhgın təmafəl rəkis noliən tərəh min, kəni kotair vi min, kəni Narmin təməuiək e nikitah. ⁶ İesu Krısto İosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgın tatətəlmın nikitah tətəri e Narmin Rəhan, kəni tatol e nikin agiən. ⁷ In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah min. ⁸ Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətuniən min əha okotasıru e nəfaki min məmə rəhalah nətəligiən otətətig əskasik əmə e noliən natimnati iətəm təuvir. Nəgətuniən min u ilah kotəuvir kəni okotasıru vivi e nətəmimi. ⁹ Mətəu nəkəpəh nəghatiən alməli min iətəm nətəmimi kəutəni tol min lanu lan: kautos nərgi lus min aupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetet ilah min kəni mautəniəhu ilah min o nıpəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən min u mətəu-inu ko təsasıruıən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuviriən tikə. ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min o nəghatiən tol min lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol min, kəni nəkuvən min məniəhu min. Nəmə nəməniəhu pau mau keiu, mətəu in tatəkeikei e rəhan noliən, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh. ¹¹ Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligiən tərəh kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol təfagə tərəh e nəhmti Uhgın. Rəhan əmə noliən tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Oıəkahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuıən. ¹³ Kəni iətəmimi keiu, Apolos mine Sinəs u in ieinatig e lou,* ilau katualiuək e rəhalau naliuəkiən, mətəu ik onəkasıru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matig.

¹⁴ Rəhatah nətəmimi okotəkeikei motəhrun vivi suaru o noliən uək kəni mautol nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasıruıən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmenıən. Təsəuviriən məmə ilah kotatig əpnəpın əmə.

¹⁵ Nətəmi min u nətəm itimah iəutatig kəutahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. Kəni əni təuvir kəm nəfaki min nətəm kətolkeikei itimah.

3:5 2Tim 1:9; Hip 10:22 **3:6** Uək 2:17-18 **3:9** 2Tim 2:14,16 **3:10** Mat 18:15-17 **3:12** Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 * **3:13** İeinatig e lou – Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kəutəhuvən e kot. **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Рәһ Уһгін отәфинә рәһан нәувириән кәм тәмәһ.

Fīlimon Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Fīlimon Nəghatiən əkuəkīr rəha nauəuə u Fīlimon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Fīlimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. İlau niəli təuvir mil. Fīlimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef mīn.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki mīn nəuvein mīn, ilah mīn kautos slef mīn. Fīlimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, mətə in təmākləh e məni nəuvein rəha Fīlimon, kəni əmeiko, in magim. Nəmə Fīlimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni məmə Fīlimon təhrun nohamuiən timis. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təməni pətīgəm Nanusiən Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e İesu Kristo. Kəni Onesiməs in təmasiru e Pol. Kəni Pol təmāhli=pən in titəlig=pən o Fīlimon. Pol təməni kəm Fīlimon məmə nati əpnəpīn Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e İesu Kristo.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətətapuəh o Fīlimon məmə otalu e noliən rəha Onesiməs, kəni mos in titəlig=pa mīn. Nati əpnəpīn məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Fīlimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e İesu Kristo. Nətəmimi nəuvein, nīkilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Fīlimon, kəni Akipəs in nətin.

¹ İəu Pol, iətəm iətətig e kaləpus o Kristo İesu, itimlau piatah Timoti, iətuəni təuvir kəm ik Fīlimon. İk iətəmi keikei iətəm iəkuolkeikei pik, kəni kitahal kahlol uək kətiəh əmə rəha İesu.

² Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mīne Akipəs iətəm kitah soldia mīn kəutəluagin rəha Uhgīn, kəni iətuəni təuvir kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e rəham nimə.

³ Pəh Uhgīn u Tatə rəhatah, mīne İərməniğ İesu Kristo okuəfinə nəuviriən mīne nəməlinuiən kəm təmah.

Nəfakiən rəha Pol

⁴ E nian mīn rəfin iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Uhgīn ohnik, ⁵ mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e İərməniğ İesu, mīne nolkeikeiən rəham iətəm tatuvən o niməfaki mīn rəfin. ⁶ Kəni iateruh noliən rəham, məmə

nətəfən e nīkim aġiən mətəu-inu e rəham nəhatətəiən. Kəni iətəfaki məmə nolien əha otasiru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi min rəfin rəha Uhgīn iətəm tətəfa kəm tah e Krīsto. ⁷ Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmōl niki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvīr, kəni nian iəmətəu, iəu min, nīkik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəliġiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

⁸ Tol lanəha, e Krīsto iəsəġinien o nənien kəm ik məmə onəkōl nati kəti iətəm nəkəkeikei mol, ⁹ mətəu iəsoliən lanəha. Iətətapuəh əmə e nolkeikeiən. Iəu Pol iauəhli kəti iətətig e kaləpus o Krīsto Iesu. ¹⁰ Iətətapuəh e suah kəti e rəhak nīpəhrīenien məmə nəkos e nīkim aġiən. Iətəmi əha in təmuva təhmen=pən e nətīk nian iəmətətig e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef. ¹¹ Aupən, in təməsōl vivien uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol vivien uək təuvīr kəm lau pəti.*

¹² Kəni rəueiu, iətəhli=pinə min suah u, iətəmiimi iətəm iəkōlkeikei pīk. ¹³ Nəmə tətətig itimlau min, nīkik tagiən ohni, kəni in otatos nīmeim mətəsiru lak nian iətətig u ikinu e kaləpus o nanusien təuvīr. ¹⁴ Mətəu iəsōlkeikeiən məmə iəkōl nati kəti ik nəsegəhanien lan. Kəni nəmə natol nati təuvīr, iəkōlkeikei məmə tatsipən əmə e nīkim aġiən, mətəu səniəmə nati iəu iətəkeikei kəm ik məmə nəkol.

¹⁵ Iəsəhrūnien, nəmə təhro Onesiməs təmagim o nian əkuəkīr məmə onəkōs min in titəliġ=pa min nəutətig aġin, ¹⁶ mətəu səniəmə in otol min əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmiimi təuvīr tapirəkis aġin slef kəti, in pialau təuvīr. Iəu iəkōlkeikei pīk in, mətəu ik onəkōlkeikei pīk in tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piam e Iərməniġ.

¹⁷ Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mine nolkeikeiən rəha Krīsto, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nīkim aġiən təhmen=pən əmə lak. ¹⁸ Nəmə təmōl nati kəti tərāh lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouiən, pəh nəkələhu=pən tətətig e kauin rəhak. ¹⁹ Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətēi e nəhlmək – *pəh iəu iapanətəou*.† Mətəu təuvīr məmə nəsalūien e rəham kauin asoli aġin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham nəmiəġhiən itulin. ²⁰ Piak, iəkōlkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgi Iərməniġ, kəni ol nīkik tətəu təuvīr e Krīsto. ²¹ Iətətēi nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkōl nəuiak, kəni onəkōl tapirəkis nati nak iətəm iətətapuəh ohni.

1:7 2Kor 7:4 **1:10** 1Kor 4:15; Kol 4:9 * **1:11** Nərgin u “Onesiməs” in tənī məmə, “iətəmiimi iətəm təhrun nolien uək təuvīr.” **1:16** 1Tim 6:2 † **1:19** Pol təhrun əmə nəteien nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmiimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətēi nəġhatien min rəhalah. Suah kəti təməharəġ ilau Pol mətēi nəġhatien rəhan. Kəni Pol aru təmətēi fes 19 u.

²² Kəni nati kəti mīn, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligiən e Uhgīn məmə in otos iəu iəkītəlig=pinə mīn o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min iətuatig e kaləpus o nərgi Kristo Iesu, kəni in tətəni təuvir kəm təmah. ²⁴ Kəni Mak, mine Aristakəs, mine Timəs, mine Luk, nətəm itimah iautol pəti uək, ilah mīn kəutəni=pinə təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Iərməniḡ Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

Hiprus

Nauəuə iətəm kəmətei tuvən kəm nətəm Isrel

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

?Pəh təmətei nauəuə u? Kitah kotəruru məmə pəh təmətei nauəuə u. Iətəm təmətei nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. Iətəm təmətei təməsehian Iesu Kristo. Mətəu təmətəu Nanusian Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətei nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətei, mətəu nikitah təsəhtiən lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuvetin e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun vivian nəukəti Nanusian Təuvir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nətəm Isrel kautərəkən nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəiən rəhalah in nipəhriənian, kəni Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

Təmətei nauəuə u o nak? E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmin min əmə rəha natimnati min iətəm Iesu otol. Kəmotətei nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə Iesu Kristo in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in nipəhriənian mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol nipəhriənian lan e Iesu Kristo. Kəni nimisian əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tarah min rəha nətəmimi.

Kristo təmol əpu Uhgın kəm tah

¹ Aupən ikin, Uhgın təmətəni* nəghatiən rəhan, mətəu təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine

* 1:1 Hip 2:2

e suaru pisin pisin min. ² Mætəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian, † kəni tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətin, iətəm in təməfəri məmə otarmənig e nautə rəfin rəha tatə rəhan. ‡ Kəni e Nətin əha, in təmol natimnati rəfin e nəhue niftəni. § ³ Nəti Uhgīn in nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgīn. * In təməru əhruahru əmə rəhan tatə e natimnati rəfin. † In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən rəha nəghatiən rəhan. ‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatah nolien tərəh min, § kəni in təməharəg e nəven maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisiaiən, e negəu e neai. *

Nəti Uhgīn u, in ilis tapirəkis nagelo min

⁴ Tol lanəha, Uhgīn təməfəri rəkis Nətin u, kəni in ilis tapirəkis nagelo min, təhmen=pən məmə nərgin u iətəm Uhgīn təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin. † ⁵ Uhgīn təməsəni aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.” ‡

Mætəu in təməghati lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgīn təməsəni aginiən kəm agelo kəti məmə,

“Iəu tatə rəham,

kəni ik onəkuva nətik.”

Mætəu in təməghati lanəha kəm Iesu. §

⁶ Mætəu e nian Uhgīn tahl=pa Nətin iətəm təmaupən mair* tuva e nətuəuinian, kəni in təni məmə,

“Pəh rəhak rəfin nagelo min,

nipənəgilah tek niftəni e nisiaiən, motəni-vivi in.”

⁷ Nian Uhgīn tətəghati e nagelo min, in tətəni məmə,

“Iəu iəmol rəhak nagelo min

ilah kotəhmen e nimətəgi iətəm tətan ikin min rəfin, matol rəhak uək.

Ilah noluək min rəhak, təhmen e nigəm.” † ‡

⁸ Mætəu təmətəghati e Nətin kəni mətəni məmə,

“Uhgīn, rəham narmənigiən otətətig itulin, naunun tikə.

Nətarmənig maskəlim neim rəham, kəni rəham narmənigiən in təhruahru agin.

⁹ Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruian

† 1:2 1Pitə 1:20 ‡ 1:2 Sam 2:8 § 1:2 Jon 1:1-3; Kol 1:16 * 1:3 Jon 1:14;

12:41; Aes 6:1-4 † 1:3 Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ 1:3 Kol 1:17

§ 1:3 Tait 2:14 * 1:3 Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † 1:4 Efəs 1:20-21; Fil 2:9

‡ 1:5 Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 § 1:5 Mat 3:17 * 1:6 Kətəni

məmə in təmaupən mair mætəu-inu tatos nepətiən mine nisiaiən lanəha təhmen e iəpəou iətəm təmaupən mair. Kəni natimnati min rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15

tətəni məmə, “Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mætəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29. † 1:7 Sam

104:4 ‡ 1:7 Nimətəgi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgīn təməfa Lou. Hip 2:2;

12:18-21.

kəni mətəməki e noliən ekəu-ekəu min.
Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgīn,
iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilis e ik min nəuvein.
Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisaiəən,
matol nīkim tagiən tapirəkis ik min nəuvein.”§

¹⁰ Kəni Uhgīn tətəni=pinə min kəm in məmə,
“Tərməniḡ, e nətuəuinian, ik nəmol natimnati min e nəhue
niftəni u,
mol in təkəsik.

Kəni e nəhlməm aru əmə,
ik nəmol natimnati rəfin iətəm kəutatig e neai.

¹¹ Natimnati min rəfin u, ilah okəpanohkə,
ilah okotəuas təhmen e napən iətəm təməmnəmit,
mətəu ik nətatig itulin əmə.*

¹² Ik onəkaiu-aiu ilah,
təhmen əmə məmə iətəmimi təmaiu-aiu rəhan napən.
Ik onəkəuhlin natimnati min u,
təhmen e iətəmimi təmitis rəhan napən,
məmə in otətəuti e in pišin.

Mətəu ik, nətatig itulin əmə lanko,
kəni ko nəsimisiən nian kəti.”†

¹³ Uhgīn təməsəni=pən aḡiniən kəm aḡelo kəti rəhan məmə,
“Ik əharəḡ e rəhak maru, ikin ima rəha nəpətian mine nisaiəən,
kəni mətəhtahnin.

Pəh iəu iəkosiəahu rəham min tikimīr min,
mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətafəl nəhlkəm lan.”‡§

¹⁴ Mətəu nagelo min, ilah noluk min əmə. Nagelo min, ilah
narmin min nətəm Uhgīn təmahli=pa ilah məmə kəutəsəl o
nətəmimi nətəm otosmiəḡəh ilah.

2

Nəniəhuian iətəmi *o nuvəniən e naiəh*

¹ Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvir məmə kitah okotətəlig
vivi e nati nak iətəm kitah kəmotətəu,* məmə nəḡhatian eiue
min u otəsələsian itah təhmen e naiəh rəha nitəhi tatələs
nəhlin. ² Nəḡhatian rəha Lou† iətəm nagelo min kəmutəni
pətigəm‡ in niḡəhriənian, kəni nətəmimi ilah okotos nalḡiniən

§ 1:9 Sam 45:6-7 * 1:11 Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 † 1:12 Sam
102:25-27 ‡ 1:13 Nəḡhatian Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimīr min
ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəḡ mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni niḡətin u
məmə, “Oiəkol ik ilis aḡin tapirəkis rəham tikimīr min.” § 1:13 Sam 110:1 * 2:1
Rom 11:22 † 2:2 Nəḡhatian u tətəḡhati lan, in Lou rəha Mosis. ‡ 2:2 Nətəm
Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgīn təmaiu lan kəni məfən Lou
kəm Mosis, kəni məutəni məmə ilah nagelo min ilis pik pəhriən. Tol lanu, kitah
koteruh nəḡhatian asoli tətəḡtun məmə Iesu in ilis pik aḡin tapirəkis nagelo min.
Uək 7:53.

o nəhtian nīpilga Lou nati əpnapin iahgin uə təkəku agin. ³? Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motagim nəmə kitah kautol nati əpnapin əmə e nosmiəgəhian asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhian u, Iərməniɡ Iesu təmaupən mənī pətigəm, kəni nətəmimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nīpəhriənian. § ⁴ Uhgīn təmatig mol min nəfigəmian o nəghatian əha e nolian nəmtətian min, mine natimnati min iətəm narmi nətəmimi tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaiən nəsanəniən min rəha Narmīn Rəha Uhgīn o nolian uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian min

⁵ Nagelo min ko kəsotarməniɡian e nəhue niftəni iətəm otəpanuva, iətəm kəutəghati lan. † ⁶ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

“Iətəmimi in nati əpnapin əmə,

mətəu ik, nīkim tətəhti in, ik nəsaluian lan,

kəni ik nateh vivi nətī iətəmimi. ‡

⁷ Ik nəmosiahu in, teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,

konu məfən narməniɡian mine nepətian mine nisaiən kəm in.

⁸ Kəni ik məfən nepətian məmə in otarməniɡ e natimnati rəfin.” §*

Rəueiu əha, tətəni məmə, “natimnati rəfin,” nīpətīn u məmə Uhgīn təsəpəhian nati kətīəh mine məmə iətəmimi təsarməniɡian lan. Mətəu kitah kəsoteh əhanəhian natimnati min əha kəhuva. ⁹ Mətəu nati kətīəh kitah kauteh, inu Iesu, iətəm “e nian əkuəkīr əmə nəmosiahu in teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,” kəni rəueiu əha “kīnəfən nepətian mine nisaiən kəm in” mətəu-inu in təmos nahməiən mīmīs o tah. Əuəh, e nəuviriən rəha Uhgīn, Iesu təmīmīs o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni. †

¹⁰ Uhgīn təmol natimnati min rəfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati rəfin kəutatig=pən e nəhlmin. ‡ Tol lanəha, in təuvir agin mine məhruahru məmə Uhgīn təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhian nīmənīn nətəmimi tepət kəhuva nenətī Uhgīn məhuva motatig e nəhagəhagian rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. Kəni təuvir məhruahru məmə e nətəliɡian rəha Uhgīn, Iesu təkeikei

§ 2:3 Hip 10:28-29; 12:25 * 2:4 Mak 16:20 † 2:5 Nətəm Isrel ilah kəutəni məmə nīpəhriənian məmə nagelo min ilah kəutarməniɡ rəueiu ikin min rəfin e nəhue niftəni. ‡ 2:6 “nətī iətəmimi” – nīpətīn keiu: 1. iətəmimi 2. Iesu. § 2:8 Sam 8:4-6 * 2:8 Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † 2:9 Fil 2:8-9 ‡ 2:10 Rom 11:36

mætəu nahməian e nimisiən məmə in otuva iətəmi təhmen agin məmə otosmiəgəh ilah. §*

¹¹ Iesu in tatol rəhan nətəmi kotasim, məmə rəha Uhgīn əmə, kəni mətəfəl rəhalah noliən tərəh min. † Kəni Iesu mine rəhan min nətəmi, rəhalah tatə kətiəh əmə. Tol lanəha, kəni Iesu in təsaulisiən məmə otəuin e lah u məmə pian min mine nəuvinin min. ‡ ¹² In təməni=pən kəm Uhgīn məmə, “Iəu, oiəkəni pətīgəm ik mine natimnati min iətəm ik nəmol kəm piak min mine nəuvinik min. Oiəkəni nəpuən məni-vivi ik e nuhapuminiən asoli e nəhmtilah.” §

¹³ In tətəni min məmə,

“Iəu oiəkələhu=pən nəhatətəiən rəhak e Uhgīn.”*

Kəni mətəni min məmə,

“Iəu u, itimah kəlkələh min iətəm Uhgīn təməfa kəm iəu.”†

¹⁴ Kəlkələh min əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nīpətīlah mine nīralah əha ikin. Ilah u nətəmi agin min. O nati u, Iesu təməkeiki muva e nəhue niftəni mos nīpətin mine nīran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən. ‡ Təmol lanəha məmə in otimis, kəni nimisiən rəhan, in otoharis oharis nəsanəniən rəha Iərmis u Setən, iətəm tətəskəlīm nəsanəniən rəha nimisiən. § ¹⁵ Nətəmi kəutəgin e nimisiən,* nəginian rəhalah tətəskəlīm-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef min. Mətəu Iesu in təmimis məmə otīuvi rəkis nətəmi min u, məmə səniəmə ilah slef min. In təmitis ilah. ¹⁶ Kotəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo min, mətəu in təmasiru e nəuaniləuis min rəha Epraham. †

¹⁷ Iesu təkeiki mos nīpətin mine nīran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian min e noliən min rəfin, ‡ məmə in təhrun nasəkəhruiniən § itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeiki muva mol lanəha, təgətun məmə in pris asoli agin pəhriən, tatol uək rəha Uhgīn, kəni məmə in otīlpin niəməha rəha Uhgīn. ¹⁸ Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni

§ 2:10 Iesu Kristo in otəkeiki mos nahməian məmə otəgətun məmə in tatuərisig e Uhgīn nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməian kəni mine nian iəkis, kəni in mīmīs. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgīn, kəni matol nəuiən, kəni təməni-vivi Uhgīn. In təməsəhti aginian nəuia Uhgīn nian kəti mine, nian rəfin in tətītəu=pən əmə nəuia Uhgīn nati əpnəpin in tətətig e nərahian. In təmuvən e nərahian asoli tēpət, mətəu in təmatol noliən təuivir min əmə, konu in təhmen məmə otuva Iosmiəgəh rəhatah, mine in təhmen o nitian itah məmə kəhuva nenəti Uhgīn əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * 2:10 Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † 2:11 Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ 2:11 Mat 28:10 § 2:12 Sam 22:22 * 2:13 Aes 8:17 † 2:13 Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ 2:14 Jon 1:14 § 2:14 Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * 2:15 2Tim 1:7 † 2:16 Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ 2:17 Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § 2:17 Hip 5:2

Iesu tährun nasiruiän e lah, mätəu-inu in min, in tinətəu rəkis nahməiän nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in.*

3

Iesu in tapirəkis Mosis

¹ Piak min mine nəuvinik min, Uhgın təmauin* pəti e tah o nuvəniän e negəu e neai, kəni mol məmə kitah nətəmi asim. Mətəu-inu Iesu tətəsi ru lanəha e tah, itəmah onəkotəkeikei motətəlig pik e Iesu əha, in aposil† kəni in pris asoli agin rəha nəfakiän rəhatah iətəm kitah kautəni pətigəm. ² Uhgın təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmol nəuia Uhgın e natimnati rəfin, təhmen e Mosis aupən təmol nəuia Uhgın e rəhan uək min rəfin, məmə in tateh vivi nimə rəha Uhgın, inu nətəmimi rəha Uhgın.‡ ³ Ilau pəti katuol nəuia Uhgın, mətəu iətəmi təmuvləkin nimə, nətəmimi kautəfəri nərgin ohni tapirəkis nimə iətəm in təmol. Kəni e nolian əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgın otəfəri Iesu tapirəkis Mosis. ⁴ Kəni nimə min rəfin, nətəmimi kautuvləkin, mətəu Uhgın in təmuvləkin natimnati rəfin iətəm tətətig. ⁵ Mosis in ioluək kəti e nipəgnəua nimə rəha Uhgın, iətəm tatol nəuia Uhgın, mateh nimə rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgın. Kəni nəmiəgəhiän rəha Mosis tətəgətun=pən natimnati iətəm Uhgın otəpanəgətun.

⁶ Kristo, in min tatol nəuia Uhgın. Mətəu səniəmə in ioluək əmə kəti təhmen e Mosis. In Nətin, kəni tatos nepətiän o narməniğian e rəhan nimə. Kəni nəmə kitah kəsotəğiniän, kəni motalkut məmə okotəhtul əskasik§ o nati u iətəm kitah kəmotələhu=pən nətəliğian rəhatah lan, kəni motəfəri ohni, kəni nipəhriəniän məmə kitah u, nətəmimi rəhan, kitah rəhan nimə.*

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəiän rəhatəmah

⁷ Nəghatiän u inu, Nəmin Rəha Uhgın təməni kəm iətəmi u təmətei e Nauəuə Rəha Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə, “Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlig e nəuiak,

⁸ məsotoliän rəhn-kapə təmah təskasik pik, təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti nəuiak, Uhgın rəhalah, nian ilah kəmautek askəuvin iəu, Uhgın rəhalah, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. †

⁹ Ikin əha, tipitəmah min kəmotəkeikei kəm iəu məmə okoteruh rəhak nəsanəniän, nati əpnəpin ilah kəmoteruh pau natimnati min iətəm iəmatol o nu fote.‡

* 2:18 Hip 4:15 * 3:1 Rom 8:28 † 3:1 Eruh nipəti nəghatiän u “aposil” e tiksinari. ‡ 3:2 Nam 12:7 § 3:6 Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * 3:6 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 † 3:8 Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ 3:9 Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36

¹⁰ Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə,
 ‘Nikilah tətən isəu ohniəu nian rəfin.
 Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.’

¹¹ Niəməha təmol iəu,

kəni iəmos nonauvil kəti məni məmə,

‘Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ohniəu ikin.’ ”S*

¹² Piak min mine nəuvinik min, auteh vivi itəmah min o nati u. Otol məmə nikitəmah aru otəsərahian kəni kəti təsəpəhian nəhatətəian, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o Uhgīn iətəm tətəmiəgəh məsanən aɡin. ¹³ Uhgīn təməni “Rəueiu əmə,” kəni nian u “rəueiu” tətətiɡ əhanəh. Tol lanəha, nəkotəkeikei mətəghati rəueiu kəm təmah min, mauteh məha-məha itəmah min nian rəfin, məmə noliən tərəh otəseiuəian e təmah kəti mol rəhn-kapə təkəsik o Uhgīn. ¹⁴ Mətəu-inu nəmə kitah kotəhtul məha-məha motətəuarus=pən naunun, motəhatətə e Uhgīn təkəsik miəkis, təhmen əmə məmə inu kəmotətuəuin motəhatətə vi əmə lan, kəni tətəɡətun məmə kitah kinautos pəti natimnati min rəha Kristo. ¹⁵ Mətəu sotaluian e nəghatian iətəm kəməni məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəliɡ e nəuiak

məsotolian rəhn-kapə təmah təkəsik pik,

təhmen e tipitəmah min ilah kəmautol lanəha aupən

mautəhti nəuiak, Uhgīn rəhatəmah.”†

¹⁶ ? Kəni pəh min u nətəm kəmotətəu pau nəuia Uhgīn, məsotolian? Ilah u Mosis təmit rəkis ilah Ijip.‡ ¹⁷ ? Nipəh min u kəmotol Uhgīn niəməha tol o nu fote? Ilah u, nətəm kəmotol noliən tərəh, kəni motəmei mohmis mautəməhl-məhli əpnəpin əmə əpəha təpiə-məpiə ikin.§ ¹⁸ ? Kəni nipəh min u Uhgīn təmətəghati e lah, matos nonauvil məmə ilah okəsəhuvəniən mohiet pətiɡəm ikin katos nəmeigian ohni ikin? In təmətəghati kəm nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuian.*

¹⁹ Kəni kitah koteruh məmə kəməseɡəhanian e lah məmə okohiet pətiɡəm ikin katos nəmeigian ikin ohni, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəian lan.

4

Ikin katos nəmeigian o Uhgīn ikin

¹ Mətəu kitah u, Uhgīn təməni-əskəsik rəkis məmə kitah kotəhrun nuvəniən ima ikin katos nəmeigian ohni ikin, kəni nəniəskəsikian u, tətəhtul əhanəh, materəh o tah. Tol lanəha, pəh kitah kotətəu itah, kəni motəɡin məmə kitah kəti kol mətə təsosian nəmeigian əha, ² mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusian təuvir məmə Uhgīn təmol əpenə-penə ikin kəti o

§ 3:11 Nam 14:21-23 * 3:11 Sam 95:7-11 † 3:15 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8

‡ 3:16 Nam 14:1-35 § 3:17 Nam 14:29; 1Kor 10:1-13 * 3:18 Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11

nəmeigian rəhatah, təhmen əmə məmə inu nətəmi aupən kəmotətəu nəghatiən lan. Mətəu nəghatiən əha, təməsasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu əmə, məsotəhatətəiən lan. ³ Kitah nətəm kəmotəhatətə əmə lan, kitah kotəhrun nuvəniən imə, ikin katos nəmeigian ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min u nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgın təməni məmə, “Niəməha təmol iəu, kəni iəkos nonauvil kəti, məni məmə, ‘Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ikin ohniəu ikin.’ ”*

Təməni lanəha, nati əpnapin məmə tinol əpenə-penə rəkis ikin katos nəmeigian ohni ikin nian in təmətuəuin matol nəhue niftəni. ⁴ Kitah kotəhrun məmə tinol əpenə-penə rəkis lan, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın in tətəghati e Sapət, mətəni məmə, “Təmol nəhue niftəni, kəni e nian səpin lan, Uhgın təməmeig e rəhan uək.”† ⁵ Mətəu ikin min nəuvein e Nauəuə Rəha Uhgın, Uhgın tətəni məmə, “Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigian ohniəu ikin.”‡

⁶ Tol lanəha, ikin katos nəmeigian o Uhgın ikin əha, in tətətig əhanəh məmə nətəmimi okəhuvən ikin. Mətəu nətəmimi min u aupən nətəm kəmotətəu nanusiən təuvir, ilah kəmotəmkarəpən e nuvəniən ikin katos nəmeigian ohni ikin, mətəu-inu kəmotəhti nəuia Uhgın. ⁷ Konu, uərisig lan, tol=pən Uhgın təmələhu min nian kəti min o nuvəniən ikin katos nəmeigian ohni ikin. Nian əha, inu rəueiu. Uhgın təməni pətigəm nati u kəm Tefit məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiən

məsotolien rəhn-kapə təmah təskasik pik.”§

⁸ Nikitəmah təhti to suah u Josuə* aupən. Nəmə Josuə təməfən nəmeigian pəhriən kəm lah nian in təmit ilah məhuvən Kenan, konu Uhgın ko təsəni minian məmə otələhu nian kəti min məmə in nian rəha nuvəniən ima ikin katos nəmeigian ohni ikin.† ⁹ Kəni tol lanəha, kəni in təməni nian pisin kəti min, nian əha ikin tətətig əhanəh o rəhan nətəmimi məmə okəhuvən

motos nəmeigian, e nolien kətiəh əmə iətəm Uhgın təməmeig lanəha e rəhan uək min aupən, e nian rəha Sapət. ¹⁰ Mətəu-inu iətəmi tatuvən imə məmə otos nəmeigian u, in otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə e Uhgın iətəm təməmeig e rəhan uək aupən.‡

¹¹ O nati u, kitah okotalkut əskasik məmə okəhuvən imə motos nəmeigian u. Təsəuviriən məmə kitah kəti, otitəu=pən nolien rəha nətəm aupən nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın, motəmei.

* **4:3** Sam 95:11; Hip 3:11 † **4:4** Jen 2:2 ‡ **4:5** Sam 95:11 § **4:7** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * **4:8** Josuə in nərgin kəti e nəghatiən rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgilau təhmen-əhmen əmə e Josuə e nəghatiən rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigian kəm nətəm Isrel əpəha Kenan, nəməğhian rəha Josuə in tətəgətun nati iətəm Iesu otəpanol, məfa nəməğhian pəhriən kəm tah. † **4:8** Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ **4:10** Jen 2:2; Hip 4:4

¹² Mätəu-inu Nəghatiən Rəha Uhgın, § in tətəmiəgəh məsanən e uək rəhan.* Kəni in təhmen e nau rəha nəluəginian tasilə e nikalın pəti mil.† In təhrun nətarerehian materuh əhruahru nətəligian min mine nikin pisin pisin min e nətəmiimi, təhmen əmə e nau iətəm tətətarereh materuh ikin tətəhtərain min ikin e nikilkilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətakil nətəligian min mine noliən oneuən min e nikitəmi.‡ ¹³ Uhgın tateruh natimnati min rəfin e nəhue niftəni tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtin. Kəni kitah okotəkeikei motəni pətigəm rəfin əgin natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgın u inu.§

Iesu in təmuva pris asoli əgin iətəm təuvir mapirəkis

¹⁴ Tol lanəha, pəh kitah kotaskəlim əskasik nəhatətəian rəhatah iətəm kinotəni pətigəm rəkis, mətəu-inu kitah kautos pris asoli əgin kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgın, iətəm tinuvən rəkis imə e negəu e neai.* ¹⁵ Rəhatah pris asoli əgin, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmenian; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm tatek askəuvin itah e nəmiəgəhian rəhatah, natimnati kətiəh min əmə, kinotek askəuvin rəkis in e rəhan nəmiəgəhian. Rəhatah pris asoli əgin, in tinəhrun rəkis rəhatah nəpəouian min.† (Mətəu nati kətiəh əmə ko, in təsoliən nati tərəh kəti.) ¹⁶ O nati u, pəh kitah kəsotəginian o nuvənian iuəkir o jeə rəha kig u,‡ tətəfən rəhan nəuvirian kəm tah. Kəni ikin əha, in otasəkəhruin itah, kəni məfa nəuvirian kəm tah e nikin əgin, e nian rəha nərahian otuva o tah.§

5

¹ Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgın tatitəpin suah kəti kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli əgin, məmə in suaru rəha nətəmiimi okəhuvən o Uhgın. In suaru rəhalah o nəfənian natimnati kəm Uhgın, kəni in matol sakrifais o rəhalah noliən tərəh min.* ² Rəueiu əha, pris asoli əgin u, in iətəmiimi kəti, kəni in təhrun noliən timətəg əmə o nətəmiimi,† nətəm kotəruu əgin nati iətəm təhruahru, ilah kotəgin rəkis e suaru. In təhrun noliən timətəg o nətəmiimi mətəu-inu in min

§ 4:12 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * 4:12 Aes 55:11; Jer

23:29 † 4:12 Efəs 6:17 ‡ 4:12 1Kor 4:5 § 4:13 Nəh 2:23 * 4:14 Hip

7:25 † 4:15 Hip 2:17 ‡ 4:16 Jeə rəha kig u, in Uhgın tətəharəg ikin, kəni

mətərməniəg, mətəu o natimnati min iətəm Iesu təmol, jeə rəha kig u, in tətuva

təhmen e Ikin Katilpin Niaməha rəha Uhgın Ikin iətəm Oltestimin tətəghati lan

(Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əha inəha, iətəm Uhgın tətəsəkəhruin

konu mətəhlman e nəuvirian rəhan ikin kəm tah kəni mətəfəl rəkis noliən tərəh min

rəhatah. In təhrun noliən e nira Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan

niaməha. § 4:16 Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * 5:1 Hip 2:17; 7:27;

8:3; 9:9 † 5:2 Hip 2:17-18

təsəhmeniən, mətəu-inu in mīn təhrun noliən təfagə tərəh.‡
 3 In tatol təfagə tərəh lanəha, kəni tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni matig mol mīn rəha nətəmimi mīn. §

4 İətəmi kəti kə təsəniən məmə in otol uək rəha pris asoli agin, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgīn otəkeikei mauin e rəhan kəti iətəmimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmauin e Eron aupən.* † 5 Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri aruiən in məmə in pris asoli agin. Mətəu Uhgīn in təmitəpīn, kəni mənī=pən kəm in məmə,
 “İk nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡

6 Kəni ikīn kəti mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn, § in tətəni məmə

“İk pris kəti təhmen e Melkisitek aupən,* †

kəni ik onəköl uək rəha pris nian rəfin,

matuvən matuvən naunun tikə.”

7 E nəmiəgəhiən rəha Kristo e nəhue niftəni u, in tətəfaki kəm Uhgīn, mətətapuəh o nasiruiən, mətəsək əfəməh, nəhu nəhmtin tətaiəh. Uhgīn tatos nəsanəniən o nosmiəgəhiən in e nīmisiən. Kəni in təmatisiəi Uhgīn, kəni matol nəuiən,‡ kəni o nati u, Uhgīn təmətəu in. § 8 Nati əpnəpīn məmə Kristo in Nəti Uhgīn, mətəu in təmətəu nahməiən. Tol lanəha, nahməiən rəha İesu, təmol in təhrun vivi nīpəti noliən nəuia Uhgīn,* 9 kəni təmuva iətəmi təhmen agin rəha noliən uək rəha pris asoli agin rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhiən itulin rəhan nətəmimi mīn u kautol nəuiən, matos vivi ilah, matuvən matuvən naunun tikə. 10 Kəni Uhgīn təməfən nərgin u kəm in, məmə in pris asoli agin təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən. †

11 İtımah iəmotos nəghatiən tepət məmə iəkotəni=pinə kəm təmah, məmə İesu in pris asoli agin təhmen e Melkisitek. Mətəu tiəkis pik o nəni-viviən ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni motəhrun.

12 İtəmah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvir məmə itəmah nīnəhuva rəkis nəgəتون mīn rəha nəghatiən rəha Uhgīn.

‡ 5:2 Hip 4:15; 7:28 § 5:3 Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 * 5:4 Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli agin mīn kəmotol aupən, muva mətəuarus nian nətəm Rom kəmotərəkin Nīmə Rəha Uhgīn e nu fote tīnuvən rəkis uərisig İesu təpanimis. † 5:4 Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ 5:5 Sam 2:7; Uək 13:33;

Hip 1:5 § 5:6 Sam 110:4 * 5:6 Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22

† 5:6 Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nīpətin u, Nəməlinuiən) kəni in pris rəha Uhgīn İlis Pīk. In təmətatig e nian rəha Epraham. Kristo in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mīne in kig mīn. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron mīn, ilah pris mīn əmə, mətəu səniəmə kig mīn; Kəni Melkisitek in pris itulin iətəm Uhgīn

təməfəri aupən agin, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. ‡ 5:7 Luk 22:42 § 5:7 Mat

26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 * 5:8 Fil 2:6-8 † 5:10 Sam 110:4; Hip

Mətəu kəpə, itəmāh nautol əmə lanəha. Rəueiu əha, kəkeikei kəgətun mīn itəmāh, tətəuvin mīn, e nəukəti nəghatiən mīn rəha Uhgīn. Nīpəhriənīən u, itəmāh nəotəhmenīən o nunīən nauənīən əskasik mīn, mətəu nəkotəhmen əmə məmə nəutəmāh əhanəh.‡ 13 Mətəu e nətəmimi mīn u nətəm kəutəmāh əhanəh lanəha, ilah u iəpəou mətəmətīg mīn, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatīg vivi əhanəhīən o nəhrunīən nəgətunīən mīn rəha nolīən əhruahru. 14 Mətəu nauənīən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhrunīən tiniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligiən o nəhrunīən natimnati pīsīn pīsīn mīn iətəm təhruahru mīne iətəm tərāh, kəni ilah mautil iətəm təuvīr,§ in əmə in əmə.

6

1 Tol lanəha, təuvīr məmə kitah okəsotəgətun minīən nəukəti* nəgətunīən rəha nəhatətəiən e Kristo, mətəu pəh kitah okautəkeikei mautil məmə okohməhtə e Iesu Kristo. Kitah kinotəuhlin rəkis itah e nolīən mīn iətəm kotəhrun niti-pənīən itəmi e nimisiən.† Kitah kinotəhatətə rəkis e Uhgīn. Təhmen əmə məmə kinotafəl rəkis nimeī nimə. Nian əha rəueiu in rəha nuvləkiniən nimə. 2 Kitah kinotəhrun rəkis nəgətunīən mīn rəha nolīən pīsīn pīsīn mīn rəha nəueiuiən mīne nələhu-pənīən nəhlmitəmi e rəhn-kapə iətəmimi o nəfakiən lan. Kəni kitah kinotəhrun rəkis məmə kitah okotauməhtul mīn e nimisiən, kəni motəhrun mīn məmə Uhgīn otakil nətəmimi, kəni məfən nalpīniən itulin rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərāh. Natimnati mīn u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuviriən məmə kitah kəutisimaru e nəghatiən kətiəh mīn əmə nian rəfin. 3 Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kinohmətə rəkis okəmə Uhgīn təmegəhan e tah.

4 ? Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgīn mətəu rəueiu kinotəpəh Uhgīn motəuhlin mīn nəmtahlah o Kristo? Ilah kəha, ilah nətəm kəmotəh nəhagəhagiən,‡ kəni kinotun askəuvīn rəkis nauənīən e negəu e neai iətəm Uhgīn tətəfa,§ kəni minautəhrun məmə in təuvīr, kəni minautos rəkis o Narmīn Rəha Uhgīn.* 5 Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvīn rəkis məmə nəghatiən rəha Uhgīn in təuvīr,† ilah kinotətəu rəkis nəsanənīən rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn iətəm otəsuvəhiən tuva. 6 Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgīn, suaru kəti tikə mīn məmə okotəuhlin=pa mīn ilah o Uhgīn.‡ Ilah kəmotərəkīn aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən mīn əmə Nəti Uhgīn e nigī kəməluau,

‡ 5:12 1Pitə 2:2 § 5:14 Rom 16:19 * 6:1 Hip 5:12 † 6:1 Hip 9:14 ‡ 6:4 Hip 10:32 § 6:4 Efəs 2:8 * 6:4 Kəl 3:2 † 6:5 Sam 34:8 ‡ 6:6 2Pitə 2:21

motəfəri min e nəhmti nətəmimi, kəni ilah minəutəuvsan min lan, məutərəkīn.

⁷ Nīkim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauəniən tepət lan rəha nətəmi min u kautol uək ikin. Uhgīn nīkin tagiən pik ohni, kəni nəuviriən rəhan tətətig lan. ⁸ Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətaiu əmə o nərəkiniən. E naunun, nigəm otus natimnati iətəm kətatig lan.

⁹ Piak min, nati əpnapin iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəsotəhmenien e niftəni tərəh kəha. Iəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati min u iətəm təuvir mapirəkis, iətəm Uhgīn təməfinə kəm təmah mətəu-inko in tatosmiəgəh itəmah. ¹⁰ Uhgīn ko təsaluiən e rəhatəmah uək min nəmotol mətəu-inu Uhgīn rəhan nolien təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsolien nati əpnapin e nolien təuvir rəha nolkeikeiən iətəm nəmotol kəm in, kəni mautil əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan min nətəmimi. § ¹¹ Itimah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkautəkeikei mautil nolkeikeiən iətəm nəkautol, mautil məmə otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.* ¹² Itimah iəsotolkeikeiən məmə nəkotəlpah, mətəu iəkotolkeikei məmə onəkotos nolien† rəha nətəmimi min ko nətəm kəmotaiu əupən. Ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgīn kəni mautil rəhalah nətəligiən təfəməh.‡ Mautil lanəha, kəni rəueiu, ilah kīnotos rəkis natimnati iətəm Uhgīn təməni əskasik rəkis məmə rəhalah. §

Rəhatah agke tətətig e nəgəu e neai

¹³ Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgīn təməni kəm Epraham əupən. Nian Uhgīn təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan təfigəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin min rəfin. Tol lanəha, Uhgīn təmos nonauvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə,* ¹⁴ “Iəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. Iəu oiəkol rəham nəuaniləuis otepət.”† ¹⁵ Mətəu-inu Epraham rəhan nətəligiən təfəməh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən, mətəuarus nian in təmos natimnati min u iətəm Uhgīn təməniəkis məmə otəfən kəm in.‡

¹⁶ Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti

§ 6:10 Mat 10:40,42 * 6:11 Hip 3:6 † 6:12 Hip 13:7 ‡ 6:12 Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § 6:12 Hip 10:36 * 6:13 Jen 22:16 † 6:14 Jen 22:17 ‡ 6:15 Jen 21:5

rəhan, § kəni nonauvil u rəhan tətəlis rəhan nəghatiən təfigəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsorgəhu minian ohni.* 17 Uhgın təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi min u nətəm okotos natimnati min iətəm in təməniaskasik,† ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəpəkəuiən, ko təsəuhliniən nian kəti.‡ 18 Uhgın tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motəgim kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotaskəlim əskasik noliən əha iətəm Uhgın tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniaskasikiən min rəhan. Nati mil u, nəniaskasikiən mine nonauvil rəhan, ilau ko kəsəuhlin minian nian kəti, mətəu-inu Uhgın, təseiuəiən nian kəti.

19 Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik o nosiən natimnati min əha, tol lanəha, mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e agke kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhatah nəhatətəiən, § məmə nati kəti otəsəlauəliən lan kəni məsiuvi rəkis minian itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kautəhuvən=pən e napən rəha İkin Tasim Agın İkin mautəhuvən ikinu ima Uhgın əpəha ilis e negəu e neai.* 20 İkin əha, İesu tinuvən rəkis ikın rəhatah lan, məmə oterəh e suaru rəhatah.† In təmuva rəkis pris asoli agın‡ təhmen əmə e pris u Melkisitek§ aupən, kəni in otatos uək u nian rəfin, naunun tikə.

7

Melkisitek

1 Suah u, Melkisitek,* in kig rəha Salem,† kəni in pris rəha Uhgın u İlis Pık Agın. Aupən, nian Epraham təmuvən e nəluəginiən ilah kig min, kəni in təmol win e lah. Kəni in minitəlig minətuva. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham e suaru, kəni in təməfaki mətəpuəh=pən kəm Uhgın məmə otəhlman e nəuviriən kəm Epraham. 2 Kəni Epraham, təmos rəkis tait‡ e rəhan natimnati min iətəm təmol win lan e nəluəginiən, kəni məfən kəm Melkisitek. Melkisitek u, nıpəti nərgin konu, “Kig rəha Nəhruahruian.” Kəni nərgin kəti min u,

§ 6:16 E noliən rəha nəlisiən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otollanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuviniən. Mətəu nətəm İsrəl aupən, ilah kamautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kəutəni. Ko kəsotorgəhu minian ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik. * 6:16 Eks 22:11 † 6:17 Rom 4:16 ‡ 6:17 Nam 23:19; Tait 1:2

§ 6:19 Fil 3:12 * 6:19 Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † 6:20 Hip 4:14 ‡ 6:20 Hip 2:17 § 6:20 Hip 5:16 * 7:1 Jen 14:17-20 † 7:1 Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha İerusiləm aupən. Nərgin əha, Salem, nıpətin u “nəməlinuiən.” ‡ 7:2 Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pıkəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgın uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.”

kətauin lan məmə Kig rəha Salem, nīpətin u məmə, “Kig rəha Nəməlinuian.” ³ Nauəuə Rəha Uhgīn təməsəghatīan e rəhan tatə mine məmə mine nəuaniləuis mīn. Kəni təsəniān nīan təmair lan, mine nīan iətəm təmimīs lan. Təhmen əmə məmə in təməsīmīsīan, in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in təhmen nəuветin e Nəti Uhgīn u in pris itulin kəti. §

⁴ Nīkim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnapīn məmə tīpītah u Epraham in iətəmi asoli, mətəu in təmətīsīai pīk Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati mīn iətəm təmōl win lan e nəluaginīan. * ⁵ Kitah kotəhrun məmə, e nu mīn rəfin, nətəm Isrel ilah kotəkeikei mautəfən rəhalah tait kəm nəuaniləuis mīn rəha Lifai, ilah u pris mīn, təhmen=pən əmə məmə inu Lou rəha Uhgīn tətəni mine. Nati əpnapīn məmə pris mīn əha ilah mīn nəuaniləuis mīn rəha Epraham, təhmen e nətəmimi mīn rəfin rəha Isrel, mətəu pialah mīn u nətəm Isrel, kotəkeikei mautəfən tait kəm lah.

⁶ Melkisitek u, in sənīəmə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu in təmos tait mīn u rəha natimnati rəha Epraham. Kəni in təməfaki=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuvīriān rəhan† kəm Epraham u, Uhgīn təməfən rəhan nənīaskasikīan kəm in. ⁷ Kəni təhruahru agīn məmə iətəmimi iətəm tatos nərgīn asoli otəfaki məmə Uhgīn otəhlman e nəuvīriān tatuvən e iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan. ⁸ Kəni pris mīn nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə, nətəm okəmanohmīs. Mətəu Melkisitek u, in tatos tait, kətəni məmə in tətəmiəgəh. ‡ § ⁹ Epraham təmətəu rəhan tait tatuvən kəm Melkisitek lanəha, kəni kəhrun nənīan məmə Lifai iətəm tatos tait rəha Isrel, in mīn təməfən tait kəm Melkisitek mətəu-inu Lifai in mīpīn tərah rəha Epraham. ¹⁰ Mətəu-inu nīan Melkisitek təmeruh Epraham, Lifai təməsair əhanəhīan. Mətəu nīan Epraham təmətəu lanəha tait tuvən kəm Melkisitek, in təhmen əmə məmə rəhan u nəuaniləuis, Lifai, in mīn təmətəu=pən tait kəm Melkisitek, mətəu-inko in tīnətātig rəkīs e nīpətī rəhan kəha. *

Kristo təhmen e Melkisitek

¹¹ Pris mīn rəfin rəha Isrel kəmətsipən e nəuaniləuis rəha Lifai. Uhgīn təməni məmə pris mīn kəha okautol natimnati pīsīn pīsīn mīn. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək mīn rəfin iətəm pris mīn

§ 7:3 Sam 110:4 * 7:4 Jen 14:20 † 7:6 Jen 14:19,20 ‡ 7:8 Kətəni məmə Melkisitek tətəmiəgəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgīn təsəniān məmə təmimīs nīan kəti mine. Hip 7:3 § 7:8 Hip 5:6 * 7:10 Nati kīsīl kəhləgətun məmə Melkisitek in ilīs tapirəkīs pris mīn u nəuaniləuis rəha Lifai. Kətīah u, Melkisitek in təməsīmīsīan, tətəmiəgəh əmə. Keiu u, tīpī Lifai u Epraham, in təmətəfən tait rəhan kəm Melkisitek. Kīsīl u, Melkisitek təməfaki=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuvīriān rəhan kəm Epraham, mətəu sənīəmə Epraham təməfaki=pən rəha Melkisitek.

kəmotol, kəsotəhmenian[†] o nolian rəfin natimnati iətəm Uhgīn tolkeikei e nətəligian mine niki nətəmimi.[‡] Tol lanəha, pris kəti min təkēikei muva. In təsisipənian e nəuaniləuis rəha Lifai mine Eron,[§] mətəu-inu uək rəha pris min əha təsəhmenian. Kəpə. Pris pisin kəti təkēikei muva iətəm in təhmen e Melkisitek. ¹² Nian nolian rəha nītəpinian pris tətəuhlin, kəni Lou okəkēikei kəuhlin min. ¹³ Otəkēikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəghati e Iərməniḡ rəhatah, iətəm təmsipən e nəuaniləuis pisin kəti iətəm iətəmi kəti tikə e nəuaniləuis əha təmol uək e oltə təhmen e pris kəti. ¹⁴ Kitah kinotəhrun rəkis məmə Iərməniḡ rəhatah in təmsipən e nəuaniləuis rəha Juta,^{*} kəni nian Lou rəha Mosis tətətəghati e uək rəha pris min, in tətəsəghati aginian e nəuaniləuis u.

¹⁵ Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti min təmuva rəkis, iətəm təhmen e Melkisitek. ¹⁶ Lou təməni məmə pris min kotəkēikei motsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni nati əpnəpin Iesu təsisipənian e nəuaniləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək rəha pris e nati kəti iətəm təsənən mapirəkis Lou, mapirəkis nəuaniləuis rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanənian rəha nəmiəḡhian u rəhan iətəm naunun tikə. [†] ¹⁷ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Ik pris kəti təhmen e Melkisitek[‡] aupən, kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə.”

¹⁸ Kəmələhu kalin Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanənian tikə, in təsasiruiən, ko təsolian nati kəti.[§] ¹⁹ Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruian nati kəti.^{*} Kəni rəueiu əha, nolian pisin kəti iətəm təuvir mapirəkis, in tinos nimein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəligian lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvənian iuəkir o Uhgīn.[†]

²⁰ Uhgīn təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə, kəni təmos nonauvil ohni, məmə rəhan nəghatian otəfigəm. Mətəu tətəsosiən nonauvil lanəha o pris min aupən. ²¹ Mətəu Uhgīn təmos əmə nonauvil nian Iesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Iərməniḡ təmos nonauvil kəti, kəni ko otəsəuhlinian nətəligian rəhan.[‡] In tətəni məmə, ‘Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,[§]

[†] 7:11 Hip 7:18,19; 8:7 [‡] 7:11 Hip 10:1 [§] 7:11 Nian Uhgīn tətəfən Lou kəm Mosis, təməni məmə pris min rəfin okohiet e nəuaniləuis rəha Lifai. Eron in təmsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni in tətəaupən pris asoli agin rəha Isrel.

^{*} 7:14 Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5 [†] 7:16 Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 [‡] 7:17 Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 [§] 7:18 Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 ^{*} 7:19 Rom 3:20 [†] 7:19 Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 [‡] 7:21 1Saml 15:29; Mal 3:6 [§] 7:21 Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17

matuvən matuvən naunun tikə.' ”

²² Uhgîn tamos nonauvil lanəha, matol məmə İesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikiən u aupən.*

²³ Aupən, pris min ilah tepət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mimis ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mimis mautil əmə lanəha. İlah kəsotol itulinian uək. ²⁴ Mətəu İesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətətig itulin. ²⁵ Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulin aginiən itah u, kotilpın itah min məmə kəhuvən o Uhgîn, mətəu-inu in tətəmiəgəh itulin mətəghati rəhatah lan kəm Uhgîn.†

²⁶ O nati u inu, in pris asoli agin‡ iətəm in təhmen o nasiruiən e tah. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsolian noliən tərəh. In tol pisin agin e nətəm kautol təfagə tərəh, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai. ²⁷ In tol pisin e pris asoli agin min u aupən. Nian rəfin, e nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən mautil sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə tərəh rəhalah.§ Uərisig lanko, ilah kəpanotol min sakrifais kəti min, o nafəl rəkisiən təfagə tərəh rəha nətəmini min.* Mətəu nian İesu tategəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən, o noliən tərəh min rəha nətəmini,† kəni mau kətiəh əmə‡ in təhmen məuaou. ²⁸ Lou in tətəfəri pris min nətəm kəsotəhmeniən.§ Mətəu nonauvil rəha Uhgîn, iətəm tatuərisig e Lou, in tətəfəri Nətin u,* iətəm təuvir məhmen agin† o noliən uək u, matuvən naunun tikə.

8

İesu in pris asoli agin təuvir mapirəkis

¹ Kitah kəutəghati e nati u,* mətəu nəukətin tol lanu. Kitah kautos pris asoli agin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni.† In tinətəharəg rəkis‡ e nikalin maru rəha İətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nepətiən mine nisaiən. ² In tatol uək əpəha İkin Tasim İkin e negəu e neai, inu Nima Tapolin

* 7:22 Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † 7:25 Rom 8:34; 1Jon 2:1 ‡ 7:26 Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § 7:27 Lev 9:8; 16:6, * 7:27 Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † 7:27 Efəs 5:2 ‡ 7:27 Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § 7:28 Hip 5:1-2 * 7:28 Hip 1:2 † 7:28 Hip 2:10 * 8:1 Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † 8:1 Hip 7:24-28 ‡ 8:1 Afin-to futnot e 1:3

pəhriən[§] iətəm Uhgīn əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha.*†

³ Kəməfəri rəfin pris asoli aɡin min u aupən, məmə okautəfən natimnati min kəm Uhgīn, kəni mautil sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli aɡin, in min otəkeikei məfən sakrifais kəti kəm Uhgīn.‡ ⁴ Nəmə in tətətig əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmə in pris kəti, mətəu-inu pris min əpəha ikin kəutatig nətəm kautəfən natimnati kəm Uhgīn, təhmen əmə məmə inu Lou təməni mine. ⁵ Pris min u, ilah kautol rəhalah uək e narmi nimə əmə iətəm tətisikəuvin[§] natimnati min iətəm tətətig e negau e neai. Tol lanəha nian Uhgīn təməni=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təməni məmə, “Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkol natimnati min u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun rəkis ik lan əpəha ilis e nitəuət asoli.”*

⁶ Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli aɡin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pik aɡin mapirəkis uək rəha pris min aupən. Kəni e nolien kətiəh əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatiən min iətəm kotəuvir motapirəkis.†

⁷ Nəmə nəniəskasikiən əuas təməhmen pəhriən aɡin, kəni Uhgīn təməsəniən məmə nəniəskasikiən vi otuva mos nimein. Mətəu nəniəskasikiən u əuas təsəhmenien,‡ tol lan əha, nəniəskasikiən vi təkəikei muva. ⁸ Mətəu Uhgīn təmeruh nərahien rəha nətəmimi, kəni məni məmə, “Nian əha ikin otəpanuva, iətəm iəu, oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel mine nəuaniləuis min rəha Juta.

⁹ Nəniəskasikiən rəha nasiruiən u, in otol pişin aɡin e nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, iətəm iəu iəmol kəm tipilah min aupən, e nian u iətəm iəu iəmos nəhmlilah matit ilah mohiet rəkis Ijip. Oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən, mətəu-inu ilah kəməsotaskəlimien nəniəskasikiən u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən, kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm lah.§

§ 8:2 Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * 8:2 Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi tətətei in tətəsəl uərisig=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgīn aupən, in aupən e Nimə Rəha Uhgīn rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnəpin in tətətei nauəuə uərisig e AD 70, mətəu-inu in təmitəlig=pən uərisig e nətəligiən rəhan e nətuəuiniən rəha natimnati min əha.

† 8:2 Hip 9:11,24 ‡ 8:3 Hip 9:14 § 8:5 Kol 2:17; Hip 9:23 * 8:5 Eks 25:40

† 8:6 Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 ‡ 8:7 Hip 7:11,18; 10:1 § 8:9 Eks 19:5-6

10 Kəni iəu, Iərməniḡ, iətəni pətigiəm məmə,
 e nian iətəm otəpanuva,
 iəu oiəköl nəniəskasikiən vi kəti rəha nasiruiən* kəm
 nəuaniləuis min rəha Isrel.
 Oiəkəfən rəhak lou min e rəhalah nətəligiən,
 kəni iəkətəi rəkis=pən e nīkilah,†
 kəni iəu iəkuva mol Uhgīn əhruahru rəhalah,
 kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmini.‡
 11 Ilah kəti ko təsuvəniən məgətun nətəm iman ikin məmə,
 ‘Ik onəkəkeikei məhrun Iərməniḡ u.’
 Kəni iətəmini kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm
 pian,
 mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu,§
 tətəuvin e nətəmi əpnəpin min
 muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli min.
 12 Mətəu-inko, iəu, oiəkəsəkəhruin ilah o rəhalah noliən min
 iətəm təsəhruahru aginiən.
 Iəu oiəkəfəl rəkis noliən tərəh min rəhalah,
 kəni iəu oiəkalu e noliən tərəh min rəhalah.”*†
 13 Nian Uhgīn tətəghati e nəniəskasikiən rəha nasiruiən
 u, məmə in nəniəskasikiən vi, in tətəni məmə tateruh
 nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə
 ko təsolien min nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko
 təsol minian nati kəti, otəsuvəhiən təsatig minian.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e nəgəu e neai

1 Kəni e nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig,
 nətəm Isrel kəmotəkeikei motohtəu=pən suaru əhruahru min
 o nəfakiən. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə
 u. 2 Nətəmi aupən u, kəmotiivi Nima Tapolin Asim u,* mautil
 nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu.
 Nəuan iətəm tətaupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin.† E
 nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan‡ ikin,
 mine tepil kəti iətəm kəməlin-pəri piret asim min lan.§

3 Kəmiuvi pəsig=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha,
 kətəni məmə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”* 4 Ikin əha, nati kəti
 əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm katəmki=pən
 nati pien-pien lan, katuvan. Kəni ikin əha, Bokis rəha

* 8:10 Rom 11:27 † 8:10 Lou əuas min u, kəmətei=pən e kəpiel keiu
 kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ 8:10 Esik 11:20 § 8:11 Aes 11:9; Jon
 6:45 * 8:12 Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † 8:12 Hip
 10:16 * 9:2 Eks 25:8,9 † 9:2 Eks 26:33,34 ‡ 9:2 Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh
 1:20 § 9:2 Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * 9:3 Eks 26:31-33

Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən[†] tətəharəg əha ikin. Bokis u kəmol e nigi, kəni kəuveg e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni e nıpəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəmargin=pən pıret u mana,[‡] nəuan nəuветin ikin. Konu kəmələhu=pən mın kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgın təmol teviə mın.[§] Kəni kəpiel mil keiu əha ikin, iətəm kuəpin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau.* ⁵ Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhagəhagiən,[†] ilau keiu əha ikin. Kətiəuvi pəsıg nıməlməlılau o İkin Katılpin Nıməha rəha Uhgın İkin.^{‡§} Mətəu ko iəsəniən natimnati mın u, mətei əlkələh.

⁶ Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati mın u, pris mın kotəhrun nuvəniən imə miet e nəuan iətəm tətaupən nian ilah kautol uək rəha nəfakiən.* ⁷ Mətəu pris asoli agın, in əmə təhrun nuvəniən imə e İkin Tasim Agın İkin. Mətəu ko təsuvəniən nian rəfin.[†] In təhrun nuvəniən nian kətiəh əmə e nu mın rəfin.[‡] Kəni nian in tatuvən, in təkəikei mos nıərə, kəni mol sakrifais lan o nolıən tərəh rəhan,[§] kəni matıg mol mın o nolıən tərəh rəha nətəmimi,* iətəm ilah kotəruru məmə kautol təfəgə tərəh.

⁸ Kəni e natimnati mın u, Narmın Rəha Uhgın tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən təmətəhtul əhanəh, kəni suaru[†] tikə əhanəh o tah o nuvəniən e İkin Tasim Agın İkin. ⁹ In təhmen əmə e narmi nati kəti[‡] iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatıg lan u rəueiu. Natimnati mın iətəm pris mın kautəfən kəm Uhgın, mautol sakrifais lan kəm in,[§] natimnati mın u, kəsotəhmenıən o nələhu əhruahruıən niki nətəmimi nətəm kəutəhuva o nəfakiən. ¹⁰ Mətəu-inu nəfakiən əuas aupən, in tətəgətun əmə suaru mın iətəm kautəni pik

[†] 9:4 Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22 [‡] 9:4 E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pıret təmsıpən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. [§] 9:4 Nam 17:1-10

* 9:4 Eks 31:18 [†] 9:5 Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagiən, mətəu-inu nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagiən rəha Uhgın mətian əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) [‡] 9:5 İkin Katılpin Nıməha rəha Uhgın İkin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikiən ilis ikin. İkin əha, nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig ikin. Nətəmimi kotəruru nuvəniən imə İkin Tasim Agın İkin məmə okeruh nati mın u, mətəu pris asoli agın əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Nian kətiəh əmə e nu kətiəh tatuvən. Pris asoli agın təhrun nuvəniən imə İkin Tasim Agın İkin, in təmki nıərə rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nıərə təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Nolıən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkəikei mohmıs o rəhalah nolıən tərəh mın. Mətəu e nımisən rəha sakrifais iətəm nıərə in nəmtətiən lan, in tatılpin nıməha rəha Uhgın. [§] 9:5 Eks 25:17-22; Hip 4:16 * 9:6 Nam 28:2-4 [†] 9:7 Lev 16:2 [‡] 9:7 Lev 16:34 [§] 9:7 Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * 9:7 Lev 16:15 [†] 9:8 Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 [‡] 9:9 Hip 10:1-2 [§] 9:9 Hip 5:1; 8:3

noliän rəha nauəniän* mine nəmnimiän† mine neikuasiän.‡
 Natimnati min u, ilah nati rəha nipətiəmi əmə. Mətəu
 noliän min əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmimi,
 matuvən mətəuarus=pən nian Uhgın otəuhlin natimnati min
 rəfin kəhuva motivi min.§

Nimisiän rəha Iesu

in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin

11 Mətəu rəueiu əha, Kristo tinuva rəkis, kəni in pris asoli
 agin iətəm təməmki natimnati təuvir min, minuva.* Kəni in
 təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmin min,
 mapirəkis iətəm təmaupən.† Nimə əha, in səniəmə nati kəti
 iətəm nətəmimi kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue
 niftəni u. 12 Nian Kristo təmuvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin,
 təməsuvəniän e nu min rəfin, təhmen e pris asoli agin min
 aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen,
 mətəu-inu in təsosian nira nəni mine nira kau muvən imə
 məmə otos rəkis təfagə tərəh. Kəpə, in təmos aru əmə niran,
 muvən imə, kəni in əmə təmətəou nəhmtitah mitis itah e təfagə
 tərəh min.‡

13 E noliän rəha nəniəskasikiän rəha nasiruiän aupən,
 kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtau e kau iətəm
 kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikmik e
 nəhmti Uhgın məmə nipətin taruətuəh, namikmikien tikə lan.

14 Mətəu nira Iesu§ in tatos nəsanəniän asoli tapirəkis natim-
 nati min u.* Kristo in təmol aru sakrifais lan, e nəsanəniän
 rəha Narmin iətəm tətətig itulin. In sakrifais kəti iətəm
 təhruahru agin, nərahien kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran
 in tatos nəsanəniän, təhmen o nəfəliän nikitəmah† o noliän
 min iətəm kotəhrun niti-pəniän itəmi e nimisiän, məmə itəmah
 onəkotəfaki əmə kəm Uhgın iətəm tətəmiəgəh.‡

15 O natimnati min u iətəm Iesu təmol, in suaru o nosian
 nəniəskasikiän vi rəha nasiruiän.§ Uhgın təmauin e nətəmimi
 rəhan, kəni məni əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min
 u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəiän nian
 kəti,* mətəu okəutatig itulin. Ilah okotos natimnati min u,
 mətəu-inu rəueiu nimisiän rəha Kristo in tinətəou rəkis nəhmti
 təfagə tərəh rəha nətəmimi min u nətəm kəmotatgəhli Lou
 rəha nəniəskasikiän rəha nasiruiän iətəm təmaupən matig.

16 Nəmə Iesu təsimisiän lanəha, kəni rəhan nətəmimi
 okəsotosian natimnati təuvir min iətəm in təməniəkis məmə
 rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasikiän

* 9:10 Lev 11:2-23 † 9:10 Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ 9:10 Lev 11:25,28,40

§ 9:10 “Nian Uhgın otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min” tətəghati
 e nian Kristo təmimis o noliän tərəh. * 9:11 Hip 10:1 † 9:11 Hip 8:2; 9:24

‡ 9:12 Rom 3:25 § 9:14 1Pitə 1:2,18-19 * 9:14 Hip 10:4 † 9:14 Sek 13:1;

Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 ‡ 9:14 Tait 2:14 § 9:15 Luk 22:20 * 9:15 Hip 10:34

kəti məmə rəhan natimnati otuvən o iətəmi pisin kəti nian in otimis, kəni iətəmi u in otəkeikei mimis pipim, konu nəniasikasikian rəhan in otətətig mətəmiəgəh. ¹⁷ Nəniasikasikian kəti tol lanəha, təsətiəgian məsəmiəgəhian nian iətəmi təməni tətətig əhanəh. Rəhan nəniasikasikian in otətətig mətəmiəgəh əmə nian in tinimis rəkis. ¹⁸ O natimnati min u, e nəniasikasikian rəha nasiruiən aupən, nira nati miəgəh kəti təkeikei maiəh, təgətun məmə nati kəti təmimis, kəni otol məmə nəniasikasikian in tətəmiəgəh mətətig.

¹⁹ Tol lanəha, nian Mosis in təməni pətiəgəm rəkis nəghatian min rəfin rəha Lou kəm nətəmi, kəni uərisig lan, in təmos nimeimei sipsip kəmol tərərəuv mine nəhlmə nigə u hisop, məuveri=pən e nira nati kau mine nira nənə mine nəhu, kəni morarəgrəg=pən nərə e nauəuə rəha Lou mine nətəmi min. † ²⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nira nati miəgəh kəti iətəm təmimis o noliən nəniasikasikian rəha nasiruiən rəha Uhgın tətətig mətəmiəgəh. Kəni itəmah nəkotəkeikei mautisiai, mautol nəuiən.” ‡ ²¹ E noliən kətiəh əmə, Mosis təmol=pən nərə e Nima Tapolin Asim mine natimnati min iətəm kəmos o nəfakian. ²² Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nərə e natimnati tēpət, iuəkir natimnati rəfin, məmə ilah okotasim. Kəni nəmə nərə təsəiuiən ohni, kəni Uhgın ko təsafəliən təfagə tərəh. §

²³ Tol lanəha, nərə rəha noliən sakrifais, in təmaiəh o noliən natimnati min u kotasim. Mətəu Nima Tapolin Asim mine natimnati min rəhan əha ikin, ilah narmə natimnati min əmə* iətəm tatəpsen=pən natimnati iətəm kəutətiəg e negəu e neai. Mətəu nəfakian o natimnati iətəm tol nipəti nati aəin min, iətəm kəutətiəg e negəu e neai, nira nati miəgəh təsəhmenian o noliən ilah kotasim. Okəkeikei kol sakrifais kəti iətəm təvür məpirəkis. ²⁴ Iesu in təsuvəniən imə e Ikin Tasim Ikin rəha nəhue niftəni u, iətəm nətəmi əmə kəmotol. Nime kəha, in narmə nati əmə rəha Ikin Tasim Ikin pəhriən əpəha ilis e negəu e neai. Mətəu Iesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e nəhmti Uhgın, kəni nimeisən rəhan in sakrifais rəhatah matos nimeitah. †

²⁵ Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhian, in rəhan noliən tol pisin e pris asoli aəin u aupən. E nəniasikasikian rəha nasiruiən u aupən, pris asoli aəin otəkeikei muvən imə e Ikin Tasim Aəin Ikin kəni mos nira nati miəgəh, səniəmə niran aru, mol sakrifais lan. Təkeikei matol lanəha e nu min rəfin. Mətəu Kristo təmuvən e Ikin Tasim Aəin Ikin e negəu e neai, təmos aru niran kəni mol sakrifais lan mau kətiəh əmə kəni tinəhmen. ²⁶ Nəmə Kristo

† 9:19 Eks 24:6-8 ‡ 9:20 Eks 24:8; Luk 22:20 § 9:22 Lev 17:11 * 9:23 Hip 8:5 † 9:24 1Jon 2:1; Rom 8:34

təmatol sakrifais lanəha e nu min rəfin, təhmen e pris min u aupən, in otəkeikei mətəu nahməiən nian tepət tətəuūin e nian Uhgīn təmol niftəni. Mətəu rəueiu, kitah kinotatig e naunun nian, in təmiet pətīgəm=pa mau kətiah əmə,‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən o nos rəkisiən təfagə tərəh. Kəni rəhan sakrifais, in naunun.

27 Kitah nətəmimi, Uhgīn tinələhu nian əhruahru rəhatah kətiah kətiah məmə okohmis lan, mau kətiah əmə. Kəni uərisig lanko, in otakil rəhatah nolien min. § 28 Kəni Krīsto təmol aru sakrifais lan, mau kətiah əmə,* məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tepət.† Kəni uərisig, nian otatitəlig=pa min,‡ in otəsuvaiən min o nos rəkisiən təfagə tərəh. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtahnin, nəumis tus ilah ohni, ilah u, Krīsto otəsuva minian məmə in otakil ilah, mətəu otuva min məmə in otosmiəgəh ilah. §

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətiah əmə, kəni in tinəhmen

1 Natimnati min rəha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati* iətəm otəsuvəhiən kəhuva, mətəu ilah səniəmə nīpəti nati. E nu kətiah kətiah min rəfin pris min kotəkeikei mautol əmə sakrifais lanko. Mətəu nati əpnəpin məmə ilah kautol sakrifais, mətəu Lou in təruru nolien nəfaki min nətəm kəhuva o Uhgīn kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah narmi sakrifais agin əmə, mətəu ilah səniəmə nīpəti nati. 2 Nəmə sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun nolien nətəmimi kotəhruahru. Kəni nəfaki min kotəhrun nələhuiən motəpəh nolien rəha sakrifais, mətəu-inko nikilah tinəruən rəkis mau kətiah əmə təhmen. Kəni nəmə tinəfəl rəkis nikilah lanəha, kəni ilah kəsotətəu minian tərəh o rəhalah nolien tərəh. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərəh. 3 Tol lanəha, e nu min rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluiən e nolien tərəh min rəhalah, 4 mətəu-inu nira nəni mine kau in təruru agin nos rəkisiən təfagə tərəh.†

5 Tol lanəha, nian Krīsto tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən kəm Uhgīn məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kəutəfinə kəm ik.

Mətəu ik nəmol=pən nīpətik kəti məmə iəkuvən lan.”‡

6 Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiən rəhalah otuvnə ohnik,

kəni mautol sakrifais o nəfəl rəkisiən təfagə.

Mətəu nati əpnəpin kautol lanəha,

‡ 9:26 Hip 9:12,28 § 9:27 2Kor 5:10 * 9:28 Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † 9:28

Aes 53:12 ‡ 9:28 Mat 16:27 § 9:28 2Tim 4:8 * 10:1 Kol 2:17; Hip 8:5

† 10:4 Hip 9:12-14 ‡ 10:5 Hip 2:14; Sam 40:6-8

mətəu kəsotoliən məmə nīkim tagiən o lah.

⁷ Kəni iəu iətəni məmə,

“Kəmətəi nəghatiən kəti tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəghati lak məmə,

‘Uhgīn, iəu u, iəmuva o noliən rəham nətəligiən.’”[§]

⁸ E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais min

mine natimnati min iətəm kautəfinə kəm ik,

mine natimnati min iətəm katuvan əhtuv e oltə,

mine sakrifais min iətəm katol o nafəl rəkisiən təfagə.

Natimnati min u, ik nəkəpəh,

kəni kəsoliən məmə nīkim tagiən o lah,”

(nati əpnəpin məmə ilah kautohtəu=pən suaru iətəm Lou

təməni.) ⁹ Kəni uərisig, Kristo tətəni min məmə, “Iəu u, iəmuva

məmə iəköl nətəligiən rəham.” E nəghatiən u rəhan, in tatoh

rəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, məmə in otələhu

nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəti. ¹⁰ Kəni Iesu Kristo

təmol nətəligiən rəha Uhgīn tol lanu. In təmol sakrifais aru e

nipətīn,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u

rəhan min nətəmimi.‡

¹¹ Nian rəfin, pris min ilah kautəhtul mautol uək rəha

nəfakiən, mautol sakrifais, mautol nati kətiəh əmə nian rəfin,

o nafəl rəkisiən noliən tərəh. Mətəu sakrifais min u, ilah

kəsotəhmen aginiən o nos rəkisiən təfagə tərəh nian kəti.

¹² Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau

kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuaou o nafəl

rəkisiən noliən tərəh rəha nətəmimi tatuvən matuvən naunun

tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in

tinətəharəg[§] e nəhlmī Uhgīn maru, ikin ima nepətīən mine

nisiəiən. ¹³ Kəni ikin əha, in tətəhtahnin əmə məmə Uhgīn

otol rəhan tikimīr min kotəhmen e napən iətəm tətəfəl nəhlikīn

lan,* ¹⁴ mətəu-inu e noliən sakrifais mau kətiəh əmə əha,

Kristo təmol məmə rəhan nətəmimi nətəm Uhgīn təmələhu

məmə rəhan, ilah min u kinotəhruahru e nəhmtīn, matuvən

matuvən, naunun tikə.

¹⁵ Kəni Narmīn Rəha Uhgīn, in min tətəni-vivi natimnati min

u kəm tah. In təməni məmə,

¹⁶ “Iərməniḡ tətəni məmə,

‘Nian iətəm otəpanuva,

[§] 10:7 Mat 26:39 * 10:10 Hip 2:14 † 10:10 Hip 7:27 ‡ 10:10 Hip 10:14;

Efəs 5:26 [§] 10:12 Pris min, ilah kautəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais

min rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais min ko təsoliən naunun nian kəti. Mətəu

Iesu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən

rəhatah noliən tərəh min. Rəhan sakrifais in təhmen agīn mapirəkis. Kəni Iesu

tətəharəḡ itulin. Eruh min-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * 10:13

Afin-to futnot e Hip 1:13

oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəm rəhak nətəmimi
tol lanu lan.

Iəu oiəkəfən lou min rəhak e nīkilah,
kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’ †

17 Kəni in tətəni min məmə,

“Iəu oiəkalu e rəhalah noliən tərəh min,

kəni nīkik otəsəhti minian noliən min rəhalah nətəm
kəutatgəhli Lou.” ‡

18 Nian Uhgīn tətəfəl rəkis noliən tərəh min rəha iətəmi kəti,
kəni tol məmə ko təsəhmenian, məmə in otol min sakrifais
tuvən kəm Uhgīn ohni.

*Pəh kotəhtul əskasik
e rəhatah nəhatətəian*

19 Piak min mine nəuvīnik min. Tol lanəha, kəni nira Iesu
təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agīn
Ikin, kəni məsotəginian. 20 Rəueiu əha, Iesu in tətətei suaru vi
kəti, iətəm tətəmiəgəh. In tətəhapu napən iətəm tətəhkulpəsīg
Ikin Tasim Agīn Ikin, tətəgətun=pən nīpətīn. Kəni mol suaru vi
u rəhatah məmə kitah kotəhrun nuvən-pəniən ikin, məhuvən
o Uhgīn. § 21 Kəni pris asoli agīn rəhatah, in iətəmi asoli iətəm
tətərməniğ* e nimə rəha Uhgīn, inu rəhan nətəmimi. †

22 Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkīr e nəhmti Uhgīn, ‡ e nīkitah
iətəm təriauəh e nəhatətəian pəhriən. Mətəu-inu Kristo
təmol=pən niran e nīkitah məmə kitah okotasim. § Kəni in
təməueiu rəkis nīpətītah e nəhu əhlan, in əmə in əmə.* 23 Kitah
kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah e Kristo. Tol
lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotələuəl-auəliən,
mətəu-inu kitah kotəhrun nahgəliən e rəhan nəghatīən min
iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah. 24 Pəh kotəhgi-pəri
nətəligiən rəhatah min, məmə kitah okotolkeikei kitah min,
kəni mautil təuvīr agīn kəm tah min tatuvən təhmin min
lanəha. 25 Təsəuvīriən məmə okotəhlman e noliən rəha nuha-
puminian kitah min. Nətəmimi nəuvein ilah kautol lanəha,
mətəu pəh kitah kautem məha-məha itah min nian rəfin. †
Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaiən rəha Iesu tətəva
iuəkīr, təuvīr məmə kitah kautəkeikei e nem əskasikiən itah
min, mautil tətəri təhmin min.

26 Təuvīr məmə kautem əskasik itah min lanəha, mətəu-inu
nəmə kitah kīnotəhrun rəkis pau nīpəhriənian, mətəu kitah
kautohtəpīn suaru pişin mautilkeikei e noliən tərəh, kəni tatol
məmə sakrifais kəti min tikə agīn o nos rəkisiən təfagə tərəh
rəhatah. ‡ 27 Kəni nəmə sakrifais kəti min tikə məmə otos

† 10:16 Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ 10:17 Jer 31:34; Hip 8:11 § 10:20 Lev 16:2; Mat
27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * 10:21 Sek 6:13 † 10:21 Hip 3:6 ‡ 10:22 Hip 7:19;
Efəs 3:12 § 10:22 Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * 10:22 1Pitə 3:21 † 10:25
Hip 3:13 ‡ 10:26 Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21

rækis táfagə tərəh rəhatah lanəha, kəni nati kətiəh əmə əha ikin tətətig. Inko, kitah kautəgin, məutərəmrumin, mətəu-inko kitah kotəhrun vivi məmə kitah kautəhtahnin əmə nalpinian əskasik, mine nigəm asoli rəha niəməha rəha Uhgın iətəm otəkeikei mus rəhan tikimir min. §

²⁸ E Lou əuas rəha Mosis aupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati əpnəpin e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisil okləni pətigəm in, kəni iətəmi u təkeikei mīmīs. Ko kəsəginian ohni. * ²⁹ ?Mətəu təhro e iətəmimi u iətəm tatevig-ərain Nəti Uhgın? † Uhgın təmol nəniəskasikiən rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira Kristo təmol nəniəskasikiən u tətətig mətəmiəgəh. ‡ Niran əmə u, təhrun noliən iətəmimi tasim, kəni in iətəmimi rəha Uhgın. § ?Mətəu təhro e iətəmimi iətəm tateh əpnəpin nərə u, məmə in səniəmə nati asim kəti? ?Narmın Rəha Uhgın in tətəuəri nəuviriən rəhan kəm nətəmimi, mətəu təhro e iətəmimi iətəm tətərəkin əfəməh Narmın əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtahn lan məpəh nəuviriən rəhan? Iətəmi u, təhruahru aɡin əmə məmə nalpinian rəhan in otəskasik mapirəkis nalpinian rəha iətəm tətətgəhli Lou rəha Mosis. * ³⁰ Mətəu-inu kitah kinotəhrun rækis Uhgın u iətəm təməni məmə, “Nalpinian nitai nati, inu uək əmə rəhak.

Kəni iəu oiəkalpin nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.” †

Kəni in təməni məmə,

“Tərməng in otakil noliən rəha nətəmimi rəhan.” ‡

³¹ Uhgın u iətəm tətəmiəgəh mətəsanən aɡin, tətətig mətətig. Kəni nəmə kitah kotətig əhanəh e táfagə tərəh, kəni in otələs itah e nəhlmin mol nalpinian kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəgin pəhriən lan.

³² Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian nəhəgəhəgiən təmətəsiəgəpin itəmah aupən. E nian u, itəmah nəmotatig e nəluəginian asoli e nəmiəgəhiən, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nəmotatig e nəhməiən asoli. § Mətəu itəmah nəməutəhtul əskasik. ³³ Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmimi, * kəni mautol min natimnati tərəh min nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos mautəhtul=pən o nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah lanəha. ³⁴ Itəmah nəmotos mautəhtul=pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotasiru e lah motətəu tərəh o lah e nian iəkis min rəhalah. † Kəni nian nətəmimi kəmotakləh e natimnati min rəhatəmah,

§ 10:27 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * 10:28 Dut 17:6,7 † 10:29 Hip 6:6 ‡ 10:29

Mat 26:28 § 10:29 Nəh 1:5 * 10:29 Nəmə nətəmimi nəuvein u kəmotəhatətə rækis e Iesu, konu motatig mohtəlig=pən min e noliən aupən mautol noliən tərəh, ilah kautol noliən tərəh e fes u tətəghati lan. † 10:30 Dut 32:35 ‡ 10:30 Dut

32:36; Sam 135:14 § 10:32 Fil 1:29,30 * 10:33 1Pitə 4:14 † 10:34 Hip 13:3

kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, † mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutatig e neai, iətəm kotəuvir motapirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsokəiən nian kəti. §

³⁵ Inəha, in nətəouiən asoli rəhatəmah iətəm Uhgın otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kautəməhli aupən e təmah, təsəuviriən məmə onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah. ³⁶ Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təfəməh,* məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfinə kəm təmah. † ³⁷ Mətəu tol lanu lan, inko Uhgın təməni mine məmə,

“Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətəuva,
in otiet pətigəm=pa, otəsan təlig-təligiən. ‡

³⁸ Mətəu rəhak iətəmi iətəm təhruahru e nəhmtək,

in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən. §

Mətəu nəmə iakeruh məmə təpəh iəu,

minətan təlig-təlig,

kəni nīkik otəsəgiəniən ohni.”

³⁹ Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan təlig-təligiən məmə Uhgın otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmi rəha nəhatətəiən e Uhgın, məmə kitah kautos nəmiəgəhiən.

11

Nəhatətəiən

¹ ?Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən e natimnati min u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati min u, ilah nīpəhriəniən. Nati əpnəpən məmə kəsotehiən* natimnati min u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəgətuən lanəha kəm tah. ² Kəni Uhgın təməni-vivi nətəmi min u aupən o rəhalah nəhatətəiən.

³ Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgın təməghati əmə, kəni ilah kəmotatig. † Natimnati iətəm kəuteruh u rəueiu, in təməsosiən nati kəti iətəm tīnatig rəkis mol ilah lan. ⁴ Epil in təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgın iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken. ‡ Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni Uhgın təməni pətigəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nīkin tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnəpən məmə iətəmi u təmimis rəkis,

‡ 10:34 1Pitə 4:13 § 10:34 Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5 * 10:36 Rom 5:3,4; Hip 12:1;

Jem 1:3,4,12; 5:11 † 10:36 Hip 6:15; 9:15 ‡ 10:37 Nəh 22:20 § 10:38 Hab

2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * 11:1 2Kor 4:18 † 11:3 Jen 1 ‡ 11:4 Jen 4:4-5

mətəu nolian rəha nəhatətəian rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah. §

⁵ Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməsimisiən. Uhgın təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmimi kəsoteh minian, mətəu-inu Uhgın təmos rəkis in.* Mətəu nian Uhgın təməsos rəkis əhanəhiən, Uhgın təməgətun kəm in məmə nikin tagiən ohni. ⁶ Mətəu nəmə iətəmimi təsəhatətəian e Uhgın, in təsoliən Uhgın nikin tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otuva o Uhgın,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgın tətətig, kəni mətətəu nətəmimi min ko nətəm kotalkut o nəhruniən in.

⁷ Noa in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Uhgın təmatəni=pən natimnati min kəm in əupən, iətəm nətəmimi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmatisiəi matol nəuiən. Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti§ məmə otosmiəgəh rəhan min. E rəhan nəhatətəian, təhmen əmə məmə Noa təmətakil nətəmimi. Kəni e rəhan nəhatətəian, Uhgın təmol in təruahru e nəhmtin.*

⁸ Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, e nian Uhgın təmauin rəkis lan məmə otuvən e nitəni pişin kəti, in təmol nəuia Uhgın. Niftəni əha, Uhgın təməni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham təmiet, mətəu in təruru məmə tatuvən iə mine. ⁹ Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni mətətig e niftəni u iətəm Uhgın təməni əskasik əupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətətig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iəpişis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgın təməfən nəniəskasikiən u kəm lahal pəti, ilau min kəmətəuətig əmə e nima tapolin.‡ ¹⁰ Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə otuvən e taun kəti§ iətəm nəukətin tiəkis, otətətig təfəməh.* Taun u, Uhgın təmol plan ohni, mol mak e nəmein muvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətətig.†

¹¹ Serə təməhatətə əskasik e Uhgın nati əpnəpin məmə in tinəpətauəhli əgin, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə in otemək. In təmələs nətin u, mətəu-inu in təməhatətə lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm.‡ § ¹² Epraham tinauəhli rəkis təsuvəhiən timis,* mətəu nəuaniləuis min tepət kəmotsipən lan. Nati əpnəpin

§ 11:4 Hip 12:24 * 11:5 Jen 5:21-24 † 11:6 Hip 7:19 ‡ 11:7 Hip 11:1

§ 11:7 Jen 6:13-22 * 11:7 Jen 6:9 † 11:9 Uək 7:5 ‡ 11:9 Jen 12:1-8 § 11:10

Hip 12:22; 13:14 * 11:10 Nəh 21:2,14 † 11:10 Hip 11:16 ‡ 11:11 Suaru kəti min rəha nəuhliniən nəghatiən u tol lanu. “Epraham təməhatətə əskasik e Uhgın, nati əpnəpin Serə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In təmələs nətin u mətəu-inu Epraham təməhatətə e Uhgın məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm.” § 11:11 Jen 17:19; 18:11-14;

21:2 * 11:12 Rom 4:19

məmә in iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan, ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e nikalkali nitəhi kəruru nafinien.†

¹³ Nətəmi min u, ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, mətəu nian kəmoħmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min u iətəm Uhgın təməni əskasik məmә otəfən kəm lah.‡ İlah kauteruh natimnati min u məmә natimnati min kautan isəu əhanəh o lah, mətəu nikilah tagiən məmә okoteruh.§ Kəni ilah mautəni pətigəm məmә kautatig e nəhue niftəni u mətəu ilah kotəhmen əmə e iapispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmә in imalah pəhriən ikin. ¹⁴ Nian nətəmimi kəutəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə, məmә ilah kəutəsəl e imalah əhruahru ikin. ¹⁵ Rəhalah nətəligiən təsitəlig-pəniən e niftəni rəhalah aupən, iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmә nikilah təhti lanəha, kotəhrun nitəligiən min, mətəu təsolian lanəha.† ¹⁶ İlah kotlekeiki imalah iki pişin kəti iətəm təuvir mapirəkis, inu e negəu e neai.‡ Kəni o nati u, in təsaulisiən§ məmә okəni məmә in rəhalah Uhgın.* Kəni Uhgın təmol əpenə-penə rəkis e taun kəti† ikin əha o lah.

¹⁷⁻¹⁸ Epraham təməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm Uhgın təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Uhgın təməniəkis kəm in tol lanu, “Kəni okəni Aisək u məmә in nəuaniləuis əhruahru rəham,‡ kəni e Aisək u, oiəköl rəham nəuaniləuis otepət otepət.” Mətəu e nəhatətəiən rəha Epraham, nian Uhgın təmek askəuvin in, in təməhtul maru əmə məmә tohamu nətin nəuan kətiəh əmə§ u Aisək məmә otöl sakrifais lan kəm Uhgın.* ¹⁹ Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmә Uhgın təhrun nolian iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən.† Kəni in təmos min nətin, iuəkir əmə təhmen məmә in təmiəgəh min e nimisiən.

²⁰ Aisək təməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, təməfaki məmә Uhgın otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian kəti.‡

²¹ Jekəp təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian iuəkir əmə in timis, in təməfaki məmә Uhgın otəhlman e nəuviriən

† **11:12** Jen 22:17 ‡ **11:13** Hip 11:39 § **11:13** Mat 13:17 * **11:13** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11 † **11:15** Jen 24:6-8 ‡ **11:16** 2Tim 4:18 § **11:16** Mak 8:38 * **11:16** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 † **11:16** Hip 11:10; 13:14 ‡ **11:17-18** Jen 21:12; Rom 9:7 § **11:17-18** Nati əpnəpin nətin kəti min u İsmael, rəhan slef təmələs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmә in nəuan kətiəh əmə mətəu-inu Uhgın təməni rəkis aupən məmә otəfən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afın-to e Jon 3:16. * **11:17-18** Jen 22:1-10; Jem 2:21 † **11:19** Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ **11:20** Jen 27:27-29,39,40

kəm nəti Josip mil. § In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli, kəni in mətəni-vivi Uhgın.*

22 Josip təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, iuəkir əmə in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha Isrel kəpanohiet Ijip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə okotəhro e nikilkilin. †

23 Tatə mine mamə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Mosis təməir; ‡ ilau kəmueruh məmə in suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluaig lan o məuig kisil. Kəni ilau kəməsuəginian e natgəhlian nəghatian rəha kig. §

24 Mosis təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian in təmol iahgin, kəni təməsolkeikeian məmə okəni məmə in nəti pətan Ijip kəti u rəhan tatə in Fero, kig rəha Ijip.* 25 In təməsolkeikeian məmə otətətig e nagianian rəha təfagə tərəh mətəu-inu nagianian rəha təfagə, in tətətig o nian əkuəkir əmə. In nikin təmagian məmə otuvən məutətig ilah nətəmimi rəha Uhgın, məutətəu tərəh ilah min ilah. 26 Nikin təmətəhti məmə nəmə nətəmimi okotaləh əmu † in mətəu-inu in tətəhatətə e Kristo iətəm otəpanuva, kəni in ko təsaulisian. In nikin otagian təhmin min o nati u tapirəkis agin məmə otətətəu təuvir e natimnati təuvir min e nəmiəgəhian əpəha Ijip. ‡ In təmatol lanəha mətəu-inu nian rəfin in tətəsal=pən o nətəouiən iətəm Uhgın otəfən kəm in. §

27 Mosis in təməhatətə əskasik lanəha e Uhgın, kəni təmagim Ijip* məsəginian e kig u iətəm niəməha tatol pik. In təməseirairian mitalig, in təməkeikei matuvən, təhmen məmə inu tateruh Uhgın u, iətəm iətəmimi təseruhian e nəhmtin.

28 Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni in təmətuəuin nolian lafet rəha Pasova. In təməni pətigəm kəm nəuaniləuis min rəha Isrel məmə okotəkeikei motorin=pən nira sipsip e doə e nimə min rəhalah. Okotol lanəha məmə agelo iətəm Uhgın otahl=pə o nuhamuiən iətəmi, † in otəsuhamuiən nenətilah min u nəman, ‡ iətəm kəmotəupən motair.

29 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapumian e Nitəhi Ərarəuy, iətəm təməuəri, kəni kotaliuək lan təhmen əmə e nitəni asik. Mətəu nian nətəm Ijip kəmotalkut o nitəu-pəniən ilah, kəni nitəhi təmələrmin ilah, kəni kotəmmim. §

§ 11:21 Jen 48:1,8-22 * 11:21 Jen 47:31 † 11:22 Josip təməni məmə nian nətəm Isrel okəutəhiet Ijip, kotos nikilkilin məhəvən e niftəni Uhgın təməniəkis məmə otəfən kəm lah. Inu kətəgətun məmə Ijip səniəmə imalah əhrəuhru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ 11:23 Eks 2:2 § 11:23 Eks 1:16,22 * 11:24 Eks 2:10 † 11:26 Hip 13:13 ‡ 11:26 Luk 14:33 § 11:26 Hip 10:35 * 11:27 Eks 12:50-51 † 11:28 1Kor 10:10 ‡ 11:28 Eks 12:21-23 § 11:29 Eks 14:21-31

³⁰ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kotaliuek mohtəlau e nıpai asoli e Jeriko. Nıpai asoli u, kəmol e kəpiel. İlah kəmautohtəlau, mau-tohtəlau e nıpai asoli əha, motətəuarus nian səpin, kəni əmeiko nıpai asoli u, titəgıt mıməris-məris.*

³¹ Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgın. Kəni tol lan əha, nıkin təmagiən məmə otos suah mil u nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. İlau kəmiəuva e rəhan nimə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotohamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın.‡

³² Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh məni Kition,§ mine Pərak,* mine Samsın,† mine Jefatə,‡ mine Tefit,§ mine Samuel,* mine iəni min. ³³ İlah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tepət. İlah kəmotit nəuaniləuis min rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min, kəni mautil win e lah.† İlah kəmautil noliən əhruahru min, kəni mautil natimnati təuvir min iətəm Uhgın təməni-əskasik məmə otəfən kəm lah. Kəmotəhtipəsig e nohli laion min məmə okəsotuniən ilah,‡ ³⁴ kəni ilah kəmotohapis nigəm asoli iətəm tatuəu,§ kəni ilah motagin rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginən.* İlah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah.† Kəni ilah kəutil win e soldia min rəha nitəni pisin pisin min.‡ ³⁵ Nıpətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha Uhgın tatol nenətilah kotair=pa min e nimisiən.§

Mətəu nətəmiimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, ilah kotəgəhan e rəhalah tikimir min kəutil nərahien mine nəhməiən kəm lah e nıpətilah, kəni nıkilah təsəhtiən nati u. İlah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəiən, məmə rəhalah tikimir min okohtis ilah. İlah kəutəhatətə məmə Uhgın in otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir məpirəkis. ³⁶ Kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəutaləh əuvsan e lah, kəni kəutalis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni mautil=pa ilah e kaləpus.† ³⁷ İlah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apın,‡ kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəmotəatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein,

* 11:30 Jos 6:12-20 † 11:31 Jos 2:1-16 ‡ 11:31 Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25
 § 11:32 Jaj 6-8 * 11:32 Jaj 4-5 † 11:32 Jaj 13-16 ‡ 11:32 Jaj 11-12 § 11:32
 1Saml 16:1,13 * 11:32 1Saml 1:20; 3:19-4:1 † 11:33 2Saml 8:1-3 ‡ 11:33
 Dan 6:22 § 11:34 Dan 3:19-27 * 11:34 Eks 18:4 † 11:34 2King 20:7; Jaj
 16:28 ‡ 11:34 Jaj 15:8 § 11:35 1King 17:22,23; 2King 4:36-37 * 11:36 Jer
 20:2; 37:15 † 11:36 Jen 39:20 ‡ 11:37 2Kron 24:21

kəmətamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginian. § Kəni ilah nəuvein kautəhuvən əmə e nilosi nəni mine sipsip.* İlah nanrah min aġin, nian rəfin nətəmimi kautərəkın ilah, mautil tərāh aġin e lah. 38 İlah, nətəmi təuvir min. Nəhue niftəni u, təsəhmenian məmə ilah okotatig ikin. Mətəu ilah kəmautatig əpnəpin əmə, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mine e nitəuət min, mine e nıpəg kəpiel min,† mine nıpəg min əpəha e niftəni.

39 Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uġin, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah kəməsotos əhanəhian nati u iətəm Uġin təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm lah,§ * 40 mətəu-inu in tinol rəkis nəlpəkəuiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir məpirəkis kəm tah. Kəni e nətəligian rəhan, in tolkeikei məmə otılpin kitah min ilah u əupən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru aġin.††

12

Uġin tətəġəu əhruahru nenətin min

1 Kəni nətəmi min u, ilah tepət pik, kəutatig titəlau e tah, kautəhtul pətigəm o Uġin, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəġəhian in tətəfəri nəhatətəian rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati fiġəm iətəm otəskəlim-ərain itah məmə kəsotaiu pikian, mine təfəgə tərāh iətəm tətəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotaiu* məsotəpəouiən† e naiuiən iətəm Uġin təmələhu əupən e tah. 2 Kotəhrun nolian nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e İesu,‡ iətəm in nəukəti nəhatətəian rəhatah,§ kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətəuarus mak e nəhatətəian rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti nolian rəha İesu, inkonu in rəhan nətəligian təfəməh, nian in təmimis e niġi kəməluau, kəni mətəu nəhməian.* Mətəu in təmol nati əpnəpin lan, meġəhan e naulisian rəha nımisian e niġi kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligian təskasik o nāġianian iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uġin u in Kig,† ikin nepətiən mine nisaiən tətətig ikin. 3 Təuvir məmə

§ 11:37 1King 19:10; Jer 26:23 * 11:37 2King 1:8 † 11:38 1King 18:4;

19:9 ‡ 11:39 Hip 11:2,4 § 11:39 E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uġin təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikian kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhian. İlah kotəsal=pən o nian iətəm Uġin otahli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotəhian e rəhalah nəmiəġəhian, * 11:39 Hip 11:13; 10:36 † 11:40 Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ 11:40 Suaru kəti min rəha nənian “məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru aġin,” tol lanəha, “məmə kitah min ilah min u, okotətəuarus əhmen əhmen əmə mak e naunun naiuiən.” * 12:1 1Kor 9:24 † 12:1 Hip 10:36 ‡ 12:2 Sam 25:15 § 12:2 Hip 2:15 * 12:2 Fil 2:8,9; Hip 2:9 † 12:2 Mak 16:19

nikitamah otæhti Iesu, mine ræhan næhtul æskasikiæn e nian nol tæfagæ min kæmotæraki=pæn e næghatiæn tærah min kæm in, mæmæ nikitamah otæsæpæouiæn‡ kæni motæpæh næhatætæiæn ræhatæmah.

⁴ Iækæhrun mæmæ itæmah, næutæluagin o noh rækisiæn tæfagæ tærah e næmiægæhiæn ræhatæmah, mætæu itæmah kæti tikæ æhanæh iætæm niran tæmaiu o næluaginiæn u. § ⁵ Itæmah ninotalu rækis e næghatiæn iætæm tætfæri nætæligiæn ræhatæmah. E næghatiæn u, Uhgîn tæmæghati lanu kæm tæmah, tæhmen e nenætîn æhruahru min, mætæni mæmæ,

“Nætik, nian Iærmænig tætægæu æhruahru ik,

mætægæt pik lam,

kæni solian nïkim tæpæou,

mæsolian nati æpnapi lan.

⁶ Mætæu-inu næmæ Iærmænig tolkeikei pik iætæmi kæti,

mos in mæmæ nætin,*

kæni in otækeikei mægæu æhruahru iætæmi u,

mækeikei mætalis.”†

⁷ Tol lanæha, otæhtul mæha-mæha e nian iækis min. Uhgîn tætfæ nian æskasik min u o nægæu æhruahruian itæmah. Itæmah nenæti Uhgîn min, mol mæmæ in tætægæu æhruahru lanæha itæmah.‡ ?Mætæu suakæku nak ko iætæm tatæ ræhan in tæsægæu æhruahruian? ⁸ Uhgîn tætægæu æhruahru ræfin nenætîn æhruahru min. § Næmæ Uhgîn tæsolian lanæha e tæmah, kæni nipætîn u mæmæ sæniæmæ itæmah nenætîn æhruahru min, itæmah kækælæh min e suaru. ⁹ Ræhatah tatæ min e næhue niftæni u, kæutægæu æhruahru itah. Kæni kitah, kautisiai ilah. ?Kæni okotæhro lanu lan e tatæ ræha narmitah* iætæm tætætig e negæu e neai? Tæuvir mæmæ okotosiahu agin itah, kæni motætig ahgæl.†

Kæni e nolian æha, kitah okotos næmiægæhiæn.‡ ¹⁰ Ræhatah min tatæ, kæutægæu æhruahru itah o nian ækuækir æmæ, e ræhalah æmæ nætæligiæn. Mætæu Uhgîn tætægæu æhruahru itah mæmæ otasiru e tah, konu otol itah kotasim tæhmen lan. § ¹¹ Næmæ Uhgîn tætægæu æhruahru itah, in tæhmen e nati kæti iætæm nian kitah kæmotun, mætæu tisiu, kæni marfu. Mætæu uærisig, næmæ kotegæhan mæmæ nægæu æhruahruian æha otiuvi asilæ e ræhatah nætæligiæn, kæni in otæuæ e næuan tæuvir, inu næmælinuiæn* iætæm tatsipæn e nolian æhruahru.

¹² Tol lanæha, nati æpnapi mæmæ itæmah næutatig e nian iækis, mætæu otlæfæri næhlmitæmah iætæm tæpæou, mæmæ

‡ 12:3 Kæl 6:9; Næh 2:3 § 12:4 Hip 10:32-34 * 12:6 Sam 94:12; 119:75; Næh 3:19 † 12:6 Prov 3:11-12 ‡ 12:7 Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 § 12:8 1Pitæ 5:9 * 12:9 Nam 16:22; 27:16 † 12:9 Jem 4:7 ‡ 12:9 Aes 38:16 § 12:10 2Pitæ 1:4 * 12:11 Aes 32:17; Jem 3:17,18

otəsanən. Mine nəulitəmah iətəm tətərəmrumin, kəni nəkotol məmə təsanən o nauuiən.†
 13 “Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi,‡
 məmə pəh u iətəm nəutaliuək pəti, nəhlkin təmimis,
 nəhlkin ko təsərah aginiən, miet rəkis,§
 mətəu in otəpanəuvir min.”*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgīn, in otəkeikei mos nalpiniən

14 Otalkut məmə onəkotatig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən.† Kəni motalkut məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim.‡ Iətəmimi iətəm təsasimiən, ko təseruhiən nəhmti İərmənig nian kəti.§ 15 Autətəu vivi itəmah məmə mətə itəmah kəti iətəm tətəiu matuvən otəpəou e nəlugi suaru, kəni məsosian nəuviriən rəha Uhgīn.* Autətəu vivi itəmah məmə noki nigī akonə kəti† in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tēpət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni nəhuin təhrun nərəkinian nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein min. 16 Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsit əpnəpiniən iərman uə pətan.‡ Itəmah kəti otəsəhmenian e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruian, in tatol nati əpnəpin e Uhgīn. In təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.§ Mətəu nəhmti nati u in təmətuati lan, in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə. 17 Itəmah nəkotəhrun məmə uərisig, nikin təmanuvən min e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məmə rəhan tatə otəfaki məhlman e nəuviriən kəti kəm in. Mətəu nati əpnəpin məmə təmətasək pik pau ohni,* mətəu nati u iətəm təmol, in təruru nəuhlinian mol nati pisin. Kəni rəhan tatə ko təsəfakian məhlman e nəuviriən kəm in, məruru məfən kəm in nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pisin e nanusiən təuvir

18 Aupən nətəm Isrel kəməhuva e nitəuət asoli Sainai, nitəuət u e nəhue niftəni u iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən mine nekian. Kəmoteruh nəmnami nigəm tatuəu, napinəpuian, mine norəuiən mine nimətəgi asoli, 19 kəmotətəu təui təmasək əfəməh,† kəni motətəu nəuiən kəti tətəghati kəm lah.‡ Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatiən min, kəni ilah kəməutəni əskasik məmə ilah kotəpəh agin nətəu minian nəuiən u.§ 20 Kəmotəgin pik e nəghatiən u, təməni məmə, “Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e nitəuət u, mətəu itəmah

† 12:12 Aes 35:3 ‡ 12:13 Prov 4:26 § 12:13 Kəl 6:1 * 12:13 Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † 12:14 Rom 14:19 ‡ 12:14 Rom 6:22 § 12:14 Mat 5:8 * 12:15 Hip 3:12; 4:1 † 12:15 Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ 12:16 1Kor 6:18 § 12:16 Jen 25:29-34 * 12:17 Jen 27:30-40 † 12:19 Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ 12:19 Dut 4:12 § 12:19 Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16

onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis.”* 21 Nian Mosis tameruh natimnati min u, in min təmətəu tərāh kəni mənī məmā, “Iəu inəgin u inəgin, minətərəmrumin.”†

22 Mətəu itəmāh nəsəhuva minian u ikinu, e nitəuət kəti rəha nəhue niftəni.‡ Itəmāh ninəhuva rəkis e nitəuət u Saion,§ mine taun asoli* u imə Uhgīn ikin iətəm tətəmiəgəh, tətətig itulin. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai,† u nagelo min tausin tausin kəmuhapumin ilah ikin o nagianian asoli. 23 Kəni itəmāh nəməhuva e nuhapuminian asoli rəha nətəmimi rəha Uhgīn, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotəupən motair u rəhan min,‡ nərgilah kəmətēi rəkis e negəu e neai.§ Kəni itəmāh nəməhuva o Uhgīn, iətəm otəpanakil nətəmimi min rəfin.* Itəmāh nəməhuva motol kətiəh itəmāh narmi nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgīn tinol ilah kinotətəuarus mak.‡‡ 24 Itəmāh nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniasikasikian vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgīn təmol kəm tah. Kəni nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təmol=pən§ mol itəmāh nəkotasim. Nirə əha in tətəni pətīgəm natimnati min u iətəm kotəuvir motəpirəkis natimnati min iətəm nira Epil təmāni pətīgəm.*†

25 O natimnati min u, autətəu vivi itəmāh, məmā itəmāh onəsotəuhlinian nəmāhtəmāh o Uhgīn‡ u tətəghati kəm təmāh.§ Kitah kotəhrun məmā nətəmi əupən kəməsotətəligian e nəghatian rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati əpnəpən məmā in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mətəu ilah kəməsotəgim rəkisian e nalpinian rəhalah. ?Kəni nəmā tol lanəha, kəni okəhro itah nəmā kəsotətəligian e nəghatian rəha Uhgīn iətəm təmsipən e negəu e neai muva məmā otəhgi-pəri itah?* ?Kitah okotəgim rəkis əhro lan lanu?

26 Nian əupən, nəuia Uhgīn təmarigrig e niftəni.† Mətəu rəueiu əha, təmāni əskasik kəm tah məmā, “Nian kəti min əha ikin, iəu iəkarigrig min e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmā nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai min otarigrig.”‡ 27 Nian Uhgīn tətəghati məmā, “Nian kəti min əha ikin,” nipətin u məmā in otarigrig§ e natimnati rəha nəhue niftəni əmə iətəm in təmol, məmā otəh rəkis ilah. Otəh

* 12:20 Eks 19:12,13 † 12:21 Dut 9:19 ‡ 12:22 Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § 12:22 Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * 12:22 Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16

† 12:22 Kəl 4:26 ‡ 12:23 Eks 4:22 § 12:23 Nəh 20:12 * 12:23 Jen 18:25; Sam 94:2 † 12:23 Fil 3:12 ‡ 12:23 Suaru kəti min o nəuhlinian nəghatian u, “Uhgīn tinol ilah kinotəhruahru agin.” § 12:24 Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 * 12:24 Jen 4:10; Hip 11:4 † 12:24 Nira Epil in təmāni pətīgəm məmā Uhgīn otol nalpinian, mətəu nira Iesu tətəni pətīgəm məmā Uhgīn otəh rəkis nalpinian. ‡ 12:25 Hip 3:12 § 12:25 Hip 1:1 * 12:25 Hip 2:2,3; 10:29 † 12:26 Eks 19:18 ‡ 12:26 Hag 2:6 § 12:27 Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17

rækis lanəha natimnati, məmə natimnati iətəm okəsotəlauəl-əlauələn, ilah okotatiḡ, kəni inu, natimnati iətəm okotatiḡ itulin.

²⁸ O nati u, təuvir məmə kitah kotəni tagkiu o Uhgın, mətəu-inu kitah kautos negəu rəha Uhgın u, kəruru nəlauəl-əlauələn lan, kəni ko təsietən nian kəti.* Təuvir məmə kitah kotəfaki kəm in, e noliən iətəm nikin tagiən lan, məmə kitah okotisiai, kəni motəgin min,[†] ²⁹ mətəu-inu Uhgın rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti iətəm tətuvan əhtuv natimnati rəfin.‡

13

Naunun nəghatiən

¹ Təuvir məmə nəkotəkeiki mautol nolkeikeiən kəm təmah min təhmen e piatəmah min.*

² Sotaluiən e nehien iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.[†] !Nəmə təhro ilah nagelo min! Nətəmimi nəuvein nətəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nətəmimi, məsotəhruniən məmə ilah nagelo min.‡

³ Sotaluiən e nətəm kəutatiḡ e kaləpus.§ Nikitəmah otatəhti ilah, mətahmə o lah təhmen əmə məmə inu ik min nətatiḡ e kaləpus. Otətəu pəti nahməiən e nikitəmah, itəmah nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu nahməiən e nipətim aru.

⁴ Pəh nətəmimi rəfin kotisiai natigiən rəha marit, məmə in tasim nian rəfin.* Pəh nətəmimi rəfin kotəgin o pet rəhalah min, məsotoliən tamikmik. Uhgın otakil iətəm aluə mine pətan mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iətəm kətuapili pəti, iərman iətəm tətəpili ilah pətan u səniəmə rəhan pətan, mine pətan iətəm tətəpili ilau iərman u səniəmə rəhan əhruahru iərman.[†]

⁵ Əhtul=pən isəu o nolkeikeiən rəha məni.‡ Nikim təkeiki magiən əmə o rəham natimnati natos təhmen§ mətəu-inu Uhgın tətəni məmə, “Ko iəsəpəhiən ik, məsəhlmaniən lam nian kəti.”*

⁶ Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə, “Iərməniḡ in iasiru rəhak, tol lanəha iəsəginien.

Oiəsəginien e nati kəti iətəm iətəmimi əmə otol kəm iəu.”[†]

⁷ Nikitəmah otəkeiki matəhti nətəmi asoli min u rəhatəmah‡ nətəm kəmotəupən motəgətun itəmah e nəghatiən

* **12:28** Sam 15:5; Dan 2:44 † **12:28** Mal 2:5; 4:2 ‡ **12:29** Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 * **13:1** Rom 12:10 † **13:2** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2** Jen 18:1-33 § **13:3** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4** Mal 2:15 † **13:4** Dut 22:22 ‡ **13:5** 1Tim 3:3 § **13:5** Fil 4:11; 1Tim 6:6-8 * **13:5** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6** Sam 118:6,7 ‡ **13:7** Hip 13:17,24; 1Kor 16:16

rəha Uhgín. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e nəmiəgəhian rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməniğ təhmen əmə e lah. §

⁸ Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə.*

⁹ Sotolian məmə nəgətunian vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru. † Itəmah otəsəl=pən əmə o Uhgín, iətəm tətəsiro e təmah e nikin agian məmə otol rəhatəmah nətəligian təskasik. ‡ Təsəuvirian məmə kitah okotohtəu=pən nətəkəmian rəha nauənian, § məmə in otol itah kotəskasik, mətəu-inu in nipəhrianian, nətəkəmian əha, ko təsasiruan e nətəm kautol.

¹⁰ Rəhatah oltə tatig. Mətəu pris min nətəm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u,* ilah u, kəsegəhanian e lah məmə okotun† nauənian‡ kəti e oltə u rəhatah. §

¹¹ E nolian rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgín o nafəl rəkisian təfagə rəha nətəmimi.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtuv. † ¹² E nolian əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin əha in tətətəu nəhməian e nipətin, kəni mimis ikin əha, məmə niran § təhrun nafəl rəkisian təfagə tərəh rəha nətəmimi, mol ilah kotəhruahru, motasim, məmə ilah rəha Uhgín.*

¹³ Tol lanəha, pəh kitah kotol məmə inu okohiet ihluə imatah ikin, motol kətiah kitah min əpəha ihluə. †‡ Kəni okotəkeikei motəhtul maru məmə nətəmimi okotol naulisian kəm tah, təhmen əmə mə inu, kəmotol lan. § ¹⁴ E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah ikin tikə, iətəm otətətig itulin.* Mətəu kitah kətəsəl maru əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə otəpanuva. †

§ 13:7 Hip 6:12 * 13:8 Sam 102:27; Hip 1:12 † 13:9 Efəs 4:14 ‡ 13:9 Kol 2:7 § 13:9 1Kor 8:8; Hip 9:10 * 13:10 Hip 8:5 † 13:10 1Kor 9:13; 10:18 ‡ 13:10 Jon 6:48-58 § 13:10 “Nauənian” iətəm katol sakrifais lan e “rəhatah oltə” inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nunian nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfənian kəm Uhgín. Mətəu kəsegəhanian e lah o “nunan” Kristo, nipətin u məmə kəsotisian ohni. * 13:11 Lev 16:15 † 13:11 Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ 13:12 Jon 19:17 § 13:12 Rom 3:25 * 13:12 Efəs 5:26 † 13:13 Luk 9:23 ‡ 13:13 Nipəti nati u məmə, pəh kotəpəh nitəu-pənian nolian rəha sakrifais rəha nətəm Isrel məmə kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgín, kəni pəh kəhuvən o Iesu motəhatətə lan motəhatətə məmə nimisian rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgín. § 13:13 Hip 11:26 * 13:14 Hip 12:27 † 13:14 Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22

15 Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən sakrifais rəhatah kəm Uhgın nian rəfin.‡ Sakrifais mın u rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgın nian rəfin, məutəni pətigəm nərgin.§

16 Sotaluiən məmə nautol nol əhruiən təuvir mine nətuatiən e nətimnati rəhatəmah kəm nətəmi mın u rəhalah nati kəti tikə,* mətəu-inu in mın təhmen e sakrifais† iətəm niki Uhgın tagiən ohni.‡

17 Otol nəuia nətəmi asoli mın e niməfaki,§ kəni motatig ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsal vivi o nəmiəgəhiən rəhatəmah,* məsotəmeigian, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei motəni=pən kəm Uhgın məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu lan. Itəmah nəkotəkeikei motol nikilah tagiən o uək u. Nəmə itəmah nautol nikilah təsəgəniən ohni, nolian u ko təsasiru aginian e təmah.

18 Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə rəhatimah nolian in təhruahru əmə,‡ kəni iəkotolkeikei agin məmə nian rəfin itimah iautol nolian təuvir əmə. 19 İəu iəkolkeikei pik məmə itəmah onəkotəkeikei motətapuəh o Uhgın, məmə iəu iəkəhrun nitəlig=pa uəhai minian əmə o təmah.

20 İətəfaki mın o təmah mın məmə, Uhgın otasiru e təmah. Uhgın u, in nəukəti nəməlinuiən.§ Kəni in təmol rəhatah İərməniğ Iesu təmiəgəh mın e nimisiən,* mətəu-inu niran təmai u o nolian nəniəskasikian itulin† in tətətig mətəmiəgəh.‡ İesu əha, in iətəmi təuvir mapirəkis o neh viviən sipsip mın rəhan.§ İətəfaki məmə Uhgın u, 21 in otəfinə natimnati təuvir mın rəfin kəm təmah, iətəm otol itəmah nəkotəhmen o nolian nati iətəm in tolkeikei. Kəni iətəfaki məmə, Uhgın otol uək e nəmiəgəhiən rəhatah kətiəh kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatah nolian təuvir vivi, kəni nikin otəgəni pik ohni. Kəni pəh kotəfəri nərgi Kristo ilis nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.†

22 Piak mın mine nəuvinik mın. Nauəuə u rəhak təsəfəməh pikian. Mətəu iəkətapuəh əskasik o təmah məmə, otol-to rəhatəmah nətəligiən təfəməh mın məmə nəkotətəlig e rəhak nəghatiən mın iətəm otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

23 İəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti, ilah kəmotiləfətigəm e kaləpus. Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni itimlau mın, iəkiauvnə.

‡ 13:15 1Pitə 2:5 § 13:15 Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 * 13:16 Rom 12:13 † 13:16 Fil 4:18 ‡ 13:16 Sam 50:21-15; Hos 14:2 § 13:17 Hip 13:7,24 * 13:17 Aes 62:6; Uək 20:28 † 13:18 1Təs 5:25 ‡ 13:18 Uək 23:1 § 13:20 Rom 15:33 * 13:20 Uək 2:24 † 13:20 Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 ‡ 13:20 Hip 9:20 § 13:20 Jon 10:11 * 13:21 Fil 2:13 † 13:21 Rom 11:36

²⁴ Itəmah otəni təuvir kəm nətəmi asoli mīn rəhatəmah, mine nəfaki mīn u imatəmah ikin. Nətəm Itali kotəni təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Uhgīn otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Əuəh.

Jemis

Nauəuə iətəm Jemis təmətei

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u

Jemis

? Pəh təmətei nauəuə u? Jemis, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

? Təmətei tətuvən kəm pəh? Jemis təmətei nauəuə u tətuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo motətig e nitəni pisin min rəha Nanihluə* min.

? Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəmotəhamu Stipin, uərisig kotol noliən tərəh min e niməfaki min əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəməhiet əha Jerusiləm məhuvən ikin pisin pisin min. Mətəu kəutatig e nian əskasik min tepət.

? Təmətei nauəuə u o nak? Jemis təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahian kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki min kəutatig e nian əskasik min. Kəni Jemis tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəhalah. Kəni nati kəti min, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəian iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhrian e Iesu Kristo, kəni rəhan noliən tərəh min kəutəuhlin məhuva motəuvir. Tətəpəh noliən tərəh min, kəni matol noliən təuvir min.

Jemis təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Jemis, iəu slef rəha Uhgın mine Iesu Kristo, İərmənig rəhatah. İətəni təuvir kəm təmah nəuaniləuis min rəha Isrel u tuələf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəməhiet məutatig ikin min rəfin e nəhue niftəni.

Nəhatətəian mine neinatigian

² Piak min mine nəuvinik min. Nian nərahian pisin pisin min kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhian, kəni oteh natimnati min əha təhmen e natimnati iətəm nikitəmah tətəgian pik əmə lan. ³ Kəni nikitəmah tətəgian əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahian min kautələs pikin rəhatəmah nəhatətəian e Uhgın, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhrun nəhtul əskasikian nəuətin min. ⁴ Kəni nian onəkotəhtul əskasik e nərahian min əha, kəni onəkəhuva motəskasik e nəhatətəian, kəni nikitəmah timəhtə,

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksinəri. **1:1** Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 **1:2** Rom 5:3-5 **1:3** 1Pitə 1:7

nolian min mine nətəligiən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotaskəlīm nolian təuvir min rəfin.

⁵ Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigiən təsəhmeniən, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati min iətəm Uhgīn tolkeikei məmə otol, pəh in tətəpuəh lan o Uhgīn, kəni Uhgīn otəfən kəm in e nikin agiən. Uhgīn tətəfən natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin agiən, kəni məsagət rəkisiən e lah o nati kəutətəpuəh ohni. ⁶ Nian iətəmi kəti in tətəpuəh o Uhgīn lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəligiən otəsoliən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligiən keiu, rəhan nətəligiən tətən əpnəpīn əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nīmətəgi tatos ilah. ⁷ Nəmə təhro nikin tətəhti məmə Iərməniḡ otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən. ⁸ Iətəmimi iətəm tatos nətəligiən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikiən e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.

⁹ Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei magiən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uhgīn. ¹⁰ Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nikin tagiən min o nati u in təhrun məmə in nīpəhriəniən, məmə Uhgīn otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginiḡi iətəm otəpanikə. ¹¹ Nian mitigar tətəri, nəpiəpeieən rəhan tepət pik, kəni təhḡi nəuginiḡi taukei məmei, kəni rəhan nəuviriən təmikə. Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək min mautos nautə tepət lan, kəni ilah min okəpanohkə.

¹² Iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik nian nərahieən tətəva e rəhan nəmiəḡəhiən, in tətətig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu, nian tinol win e nərahieən min əha, kəni Uhgīn otəfən rəhan nətəouiən kəm in, inu nəmiəḡəhiən itulīn. Uhgīn təməni əskasik rəkis məmə nəmiəḡəhiən itulīn u, in rəha nətəmimi nətəm kotalkeikei in.

¹³ Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfagə tərəh, ko in təsəniən məmə Uhgīn tətəfən-əfən kəm in o nolian təfagə tərəh min, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən nətəligiən rəha Uhgīn məmə in otol təfagə tərəh, kəni Uhgīn təsəfən-əfəniən təfagə tərəh kəm iətəmimi. ¹⁴ Mətəu nətəligiən tərəh rəha iətəmimi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən in məmə in otətətəlig lan. ¹⁵ Nətəligiən tərəh tətəuə e təfagə tərəh, kəni nian təfagə tərəh tinuva minəpət, kəni tətəuə e nīmisiən.

¹⁶ Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotəḡəhaniən məmə iətəmi kəti oteiuə e təmah məmə Uhgīn in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmimi o nolian təfagə tərəh. ¹⁷ Natimnati təuvir min rəfin mine natimnati rəfin iətəm kotəhruahru, kautsipən əmə o Uhgīn. In təsol piəniən kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmeniən e

nəhagəhagiən min iətəm in təmol əpəha ilis e neai.† İlah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti kəsotasiəiən. Mətəu Uhgın təhmen əmə nian rəfin. ¹⁸ Kəni e rəhan əmə nətəligiən, Uhgın təmitəpin itah məmə kəməhuva nenətin min nian kəmotəhatətə e nəghatiən pəhriən rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmimi rəfin nətəm təmol, kitah kəmotəupən məhuva rəhan pisin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatiən rəha Uhgın

¹⁹ Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u. Pəh itəmah kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmimi kəutəghati, mətəu onəsotəuit-əuit pikien o nəghatiən, sotoliən məmə niəməha tatol uəhai əmə itəmah, ²⁰ mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u, təsəuəiən e nəuan iətəm təhruahru Uhgın tolkeikei. ²¹ Otərəkın rəkis nolien min rəfin iətəm tamikmik, mine təfagə tərəh min u kotepət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Uhgın təmələhu=pən rəhan nəghatiən e nikitəmah, kəni nəghatiən əha rəhan təhrun nosmiəgəhiən itəmah. Kəni təuvir məmə nəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən, kəni motətəlig vivi e nəghatiən u.

²² Sotətəligiən əmə e nəghatiən rəha Uhgın, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iətəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotoliən nəghatiən u, kəni nauteiuə aru əmə e təmah məmə nəutəfaki pəhriən. ²³ İətəm tətətəu kəni məsoliən nəghatiən u, in təhmen=pən e iətəmimi iətəm tətəsəl=pən vivi e kilas materuh narmin, ²⁴ kəni nian tineruh rəkis magim, malu min uəhai əmə məmə nəhmtin təhro lanu. ²⁵ Mətəu iətəmimi iətəm tətəsəl=pən əskasik e lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi,‡ matol e nian min rəfin, məsaluən nati iətəm təmətəu, mətəu in tatol, in otətətig e nəuviriən pəhriən nian in tatol lanəha.

²⁶ Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatitəu=pən vivi nolien min rəha nəfakiən, mətəu tətəghati=pən əmə, təruru naskəlimiən rəhan nəghatiən, kəni rəhan nolien min rəha nəfakiən in nati əpnəpin əmə. In tətəiuə aru əmə lan məmə rəhan nolien rəha nəfakiən in təuvir agin. ²⁷ Nolien min rəha nəfakiən iətəm rəhatah Tatə Uhgın tateruh məmə in təhruahru vivi kəni nərahien tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkəikei materuh vivi kəlkələh min u kəmimis ərin mine pətəlimis min e nərahien rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi

† **1:17** Nəghatiən u “nəhagəhagiən min” tətəghati e mitigar, mine məuig, mine məhau min. **1:18** Jon 1:13 **1:20** Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13

‡ **1:25** Nəghatiən u, “lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi,” tətəghati e suaru rəha nəhatətəiən məmə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhgın. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhgın tatitis in e nəsanəniən rəha təfagə tərəh, kəni tatitis in e nalpinien iətəm in təkəikei mos. Afin-to Kəl 5:13-14. **1:25** Rom 8:2; Jem 2:12

nəmiəgəhiən rəhan məmə noliən tərəh min rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamikmik lan.

2

Sotehiən nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis kotapirəkis nətəmimi nəuvein

¹ Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəutəhatətə e Iesu Kristo, İərməniğ rəhatah iətəm ilis agin kəni katisiai pik in. Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkəuteh iətəmi kəti məmə in ilis, kəni mautil təuvir kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti min mautil tərəh kəm in. ² Tol mə inu mine. İətəmimi keiu kətiəuva e niməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvir min u nəhmtilah tiəkis, mine nəuanati min kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni suah kəti min tatuvən e napən tərəh min əmə. ³ Təsəuviriən məmə nəkotəfən nisiaiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvir min, motəni=pən məmə, “Va, məharəg u ikin təuvir ikin.” Mətəu iətəm tatuvən e napən tərəh min, nəkotəni=pən kəm in məmə, “Əhtul=pən əpəha,” uə “Əharəg əmə e niftəni.” ⁴ Nian nautol noliən tol min lanəha, nautəh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min, kəni nəutakil nətəmimi e rəhatəmah nətəligiən tərəh.

⁵ Piak min mine nəuvinik min iətəm iəkolkeikei pik. Otətəlig-to. Uhgın təmitəpin rəkis nanrah min rəha nəhue niftəni məmə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otepət. Kəni təmitəpin min ilah məmə okotos Narməniğiən Rəha Uhgın iətəm təməni rəkis məmə rəha nətəmimi nətəm kətolkeikei in. ⁶ Mətəu itəmah nəmotəh iahu nanrah min. ?Mətəu nətəmimi pəh min u kətol nahməiən kəm təmah, kəni mautiliuvipən itəmah e kot? ? Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha. ⁷ Kəni nətəmimi min u kəutəghati rah e nərgin u ilis, nərgi Iesu iətəm rəhan u itəmah.

⁸ Lou rəha Kig iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.” Nəmə nəutətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol noliən əhruahru. ⁹ Mətəu təfagə tərəh kəti tol lanu, nəmə nautəh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min. Kəni nəghatiən rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kətol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətətgəhli nəghatiən kətiəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətətgəhli nəghatiən min rəfin agin rəha Lou, kəni e nəhmti Uhgın, in iol təfagə, ¹¹ mətəu-inu, Uhgın u iətəm tətəni məmə, “Səkləhiən e pətan,” in Uhgın kətiəh əmə iətəm tətəni məmə, “Sohamuiən itəmi.” Kəni nəmə nəsotəkləhiən

e nipətan, mətəu nəmotohamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotatgəhli Lou.

¹² Nəghatiən mine nolian rəhatəmah otəkeikei mitəu=pən lou iətəm təmitis itəmah. Motol nolian rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Uhgīn otakil ilah e lou əha. ¹³ Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəstasəkəhruiən nətəmimi, kəni Uhgīn otəsasəkəhruiən itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhrui nətəmimi, kəni Uhgīn otasəkəhrui itəmah, kəni məni=pinə məmə onəsotosiən nalpinian e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpinian kəm nətəmimi.

Nəhatətəiən mine uək təuvir mīn

¹⁴ Piak mīn mine nəuvinik mīn. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsoliən uək təuvir mīn, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha. ¹⁵ Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvinitah kəti, rəhan napən tikə, kəni niğin nauəniən təsəhmenian. ¹⁶ Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “Atuvən, pəh Uhgīn otasiru lam, kəni onəsətəpuian, onəkauən vivi.” ?Mətəu nəmə in təsoliən nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak? ¹⁷ E nolian əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən pišin əmə, mətəu təsoliən uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimis, nipətin tikə.

¹⁸ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir mīn.”

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, “Nəmə iəsehian rəham uək təuvir mīn, kəni iəsəhruiən nəmə rəham nəhatətəiən in nipəhriənian, uə kəpə. Mətəu nian onəkəruh uək təuvir mīn rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəiən rəhak in nipəhriənian.”

¹⁹ Nətəni məmə nəhatətəiən rəham in nipəhriənian mətəu-inu nətəni nipəhriənian e nəghatiən u məmə, “Uhgīn kətiəh əmə.” !Təuvir ohnik! Mətəu nati ənpəpin iərmis mīn, ilah mīn kəutəni nipəhriənian e nəghatiən əha, mətəu ilah kəutərəmrumin məutəgin pik mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgīn otol nalpinian kəm lah.

²⁰ !Ik rəhm-kapə tikə! Iətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu təsoliən uək təuvir mīn, rəhan nəhatətəiən in nipətin tikə. Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu nipəhriənian.

²¹ Nikim otəhti tipitah u Epraham. Uhgīn təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtin e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətin u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə. ²² Kəni rəhan

nəhatətəiən mine rəhan uək min katuol nati kətiah əmə, kəni rəhan nəhatətəiən təməuə e nəuan, inu rəhan uək min. ²³ Kəni nəghatien u rəha Nauəuə Rəha Uhgın təmuva mol nıpəhrıenien, tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin o nəhatətəiən əha.” Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgın. ²⁴ Kəni rəueiu nəkəhrun nehian məmə, nəhatətəiən pisin əmə təsəhmenien məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol min noliən təuvir min, inəha noliən təuvir min iətəm tatsipən e nəhatətəiən pəhriən.*

²⁵ Kəni e noliən əha inəha, Uhgın təmeruh məmə Rehap u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmti Uhgın o uək iətəm təmol, İətəmimi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuən əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehap u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pisin kiətəlig mətian. ²⁶ Nıpətəi iətəmimi, nəmə nəmiəgəhiən tikə lan, təmimis. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəiən, mətəu təsoliən uək təuvir min, rəhan nəhatətəiən təmimis.

3

Namitəmi mine rəhan uək

¹ Piak min mine nəuvinik min. Təsəuvirien məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətun min rəha nıməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Uhgın in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəhatəmah nəgətun min, tapirəkis məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəha nətəmimi əpnəpın. ² Nıpəhrıenien, kitah rəfin kəutəmei e nəmiəgəhiən rəhatah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeien e rəhan nəghatien, nati u tətəgətun məmə in iətəmimi tıniməhtə, kəni nətəligien rəhan təhrun neh vivien rəhan min noliən min rəfin.

³ Tol məmə nati min u mine. Kətətu=pən pit e nohli hos məmə otol nəuia iətəmimi, kətealelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin nıpətin rəfin. ⁴ Kəni negəu, in iahgin, kəni nımətəgi asoli tətərag lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kəptin tətəlelin, kəni nıpətəi negəu asoli rəfin tətəvən=pən əha kəptin tolkeikei məmə okian=pən ikın. ⁵ E noliən əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paiən nati asoli min. Nikitəmah təhti-to, nəmtahli nigəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati. ⁶ Kəni nıpəhrıenien, namitəmi in təhmen e nigəm. Namitəmi in nəuəli nıpətəi iətəmimi iətəm nərahien min rəfin rəha nəhue niftəni u kotəriəuəh vivi lan. Kəni nərahien min rəhan kəutərəkin nəmiəgəhiən rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətəhli=pən nigəm

^{2:23} Jen 15:6

*

^{2:24} Noliən təuvir min iətəm kəutsipən e nəhatətəiən pəhriən rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəiən in nıpəhrıenien. ^{2:25} Jos 2; Hip 11:31

e namitəmi. Kəni namitəmi tətahli=pən nigəm tərəh e suaru rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah.

⁷ Nətəmiimi kotəhrun noliən nati rarpin min məmə okəhuva motəpəou, u natimiəgəh min, mine mənig min, mine natimnati min u kəutəlkəu, mine natimnati min kəutan ləuantəhi. Nətəmiimi kəmotol ilah kotəpəou. ⁸ Mətəu iətəmi təruru noliən namitəmi təpəou. In nati rarpin tatol uaiəl, məriauəh e nərahian mine nakonəian rəha nimisiən.

⁹ E namitah, kəutəni-vivi Iərmənig Tatə Uhgīn rəhatah, kəni e namitah kəutəni rah nətəmiimi lan iətəm Uhgīn təmol ilah kotol məmə in mine. ¹⁰ Nohlitəmi kətiəh əmə tətəni pətigəm nəni-viviən mine nəni rahian. Piak min mine nəuvinik min. Pəh okəsoliən min lanəha. ¹¹ Nəhu təuvir mine nəhu arfu, ko kəsiasipəniən e nəhmti nəhu kətiəh. ¹² Piak min mine nəuvinik min. ?Nigi u fik otəuə e nəua olif? ?Kəni niləuis u krep otəuə e nəua fik? !Kəpə! Kəni nəhmti nəhu arfu təsəfaiən nəhu təuvir.

Neinatigian təuvir iətəm tatsipən o Uhgīn

¹³ ? Iətəmiimi kəti əha ikin e nəlugin e təmah iətəm nikin təhti məmə in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e noliən iətəm tatsipən e neinatigian, inəha noliən rəha iətəmiimi iətəm rəhan nətəligian ləhtəni. Kəni noliən əhruahru rəhan otəgətun neinatigian mine nəhruniən rəhan. ¹⁴ Mətəu nəmə nikitəmah təhti məmə nəkoteinatig, mətəu nikitəmah təriauəh e netetian, kəni nəutətəlig aru əmə e təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e təmah. Sotəghati əfəri pikian o neinatigian eiua rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə noliən u rəha iətəmiimi u teinatig. ¹⁵ Neinatigian tol lanəha təsisipəniən e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligian rəha iətəmiimi, mine rəha Setən. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmiimi kautetet motolkeikei məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmiimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligian mautil nərahian, kəni noliən tərəh rəfin kohiet pətigəm.

¹⁷ Mətəu iətəmiimi iətəm tatos neinatigian iətəm tatsipən e negəu e neai, rəhan noliən tol lanu lan. Nati aupən, rəhan nəmiəgəhiən in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuiən, kəni in iətəmi mətig, in tatisiai nətəligian rəha nətəmiimi pisin pisin min, kəni in təriauəh e nasəkəhruiən, kəni matəuə e nəuan tepət e nəmiəgəhiən rəhan, in tateh nətəmiimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə. ¹⁸ Nətəmiimi rəha nəniən nəməlinuiən, kotəhmen=pən e nətəmiimi nətəm kəmotərfei nikitə nati e nasumiən, kəni tateviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e nətəmiimi o nələhuiən nəməlinuiən, kəni ilah okoteruh nəuan məmə in nəhruahruian.

4

Nolian rəha nuvaiəñ iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhgìn

1 ? Nak u nəukəti nəməuiəñ mine norgəhuiəñ rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei nətəuiəñ təuvir e nipətətmah, kəni nətəligiəñ min əha rəha nətəuiəñ təuvir, ilah kəutəluagin e nikitəmah kətiəh kətiəh məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhiəñ rəhatəmah. ² Nikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətəpisin, mətəu nəsotosiəñ, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsotosiəñ. Kəni mətə onəkoəhamu nətəmiimi ohni. Nəsotosiəñ natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhiəñ lan o Uhgìn. ³ Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosiəñ, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligiəñ tərəh məmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

⁴ Itəmah nəmotəpəh Uhgìn kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsisiəñ rəhan iərman, məpəh kəni mətitəu=pən əpnəpən əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmiimi iətəm tolkeikei pik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhgìn. Kəni iətəmiimi kəti iətəm tatitəpən məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəva məmə in tikimir rəha Uhgìn. ⁵ Kəni nəghatiəñ u rəha Nauəuə Rəha Uhgìn səniəmə nəghatiəñ əpnəpən əmə. Tətəni məmə, “Uhgìn tolkeikei pik məmə nikitəh iətəm in tətəfa kəm tah, otolkeikei pik in matuvən əmə ohni.” ⁶ Mətəu Uhgìn tətəfa əuəu rəhan nəuviriəñ tətəva kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgìn tətəni məmə,

“Uhgìn tətəhtipəsig e nətəmiimi min u kəutəfəri,

mətəu tətəfən rəhan nəuviriəñ kəm nətəmiimi min u kəutosiəhu rəhalah nətəligiəñ.”

⁷ Kəni tol lanəha, otosiəhu itəmah kəni mautol nəuia Uhgìn. Otəhtul əskasik nian Setən tətəva mətəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah. ⁸ Əhuvən iuəkir o Uhgìn, kəni in otəva iuəkir o təmah. Itəmah u nol təfəgə tərəh, otəfəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtuliəñ keiu, otol nikitəmah tuva kətiəh məhruahru. ⁹ Təuvir məmə nikitəmah otəhmə məpəou, kəni nəkotasək əfəməh o rəhatəmah təfəgə tərəh. Otəuhlin rəhatəmah nələhiəñ otəva nəsəkiəñ, kəni rəhatəmah nəgiəniəñ otəva misiu. ¹⁰ Otosiəhu rəhatəmah nətəligiəñ tuvən kəm İərməniəg, kəni in otəfəri itəmah.

¹¹ Piak min mine nəuvirik min. Sotəni rahian itəmah min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in

tətələhu nəghatien kəti məmə in təmol təfagə tərəh kəti,* kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatien məmə lou təsəhmenien məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnapin əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmenien, itəmah nəsohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotatig ahgəliən lou. ¹² Uhgın əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətakil nətəmimi mətələhu nəghatien lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni məhrun nərəkiniən. ? Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə itəmah Uhgın mın, məmə nəkotakil təfagə tərəh mın rəha piatəmah mın motəni pətigəm nalpinien rəhalah? !Kəpə!

Nəghatien əfəri

¹³ Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, “Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motatig o nu kəti, motol bīsniis ikin, kəni motol məni.” ¹⁴ ?Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ?Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nahniğəm iətəm otəmanikə mın. ¹⁵ Mətəu nəghatien iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeiki motəni məmə, “Nəmə in nəuia İərməniğ pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati mın u, uə natimnati mın əha.” ¹⁶ Mətəu rəueiu, nəutagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatien mın əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərəh.

¹⁷ Tol lanəha, in təfagə tərəh kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvir iətəm təkeikei mol, mətəu təsolian.

5

Nəghatien tatuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

¹ Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to e nəghatien u. Təuvir məmə nəkotətu tərəh motəsək əfəməh o nərahien iətəm tətəva o təmah. ² Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni mın kinəutoarehre rəhatəmah napən. ³ Namrəien tatus rəhatəmah aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə. Kəni namrəien in otəni pətigəm nolien tərəh mın rəhatəmah kəni motus nipətəməh təhmen e niğəm. Nian rəha naunun nian tətəva iuəkir, mətəu itəmah nəmotoriarun rəhatəmah nautə mın. ⁴ !Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah noluək mın kəmotəülək e rəhatəmah nasumiən mın, mətəu nəməsotətəouiən e məni nəuvetin rəhalah. Kəni nətəouiən iətəm nəməsotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah nolien tərəh mın.

* **4:11** Nəghatien u rəha Jemis nipətin təsəniən məmə kitah okəsotəgətuniən təfagə tərəh rəha nətəmimi. Nəghatien mın tepət e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə kitah kotəkeikei motəgətun təfagə tərəh rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəliğin təuvir: Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † **4:11** “lou” e fes u tətəghati e “lou rəha nolkeikeiən.” Eruh e Jemis 2:8. **4:12** Rom 2:1; 14:4 **4:14** Sam 39:5,11; Prov 27:1 **4:17** Luk 12:47 **5:2** Mat 6:19

Iərməniḡ Ɖsanən Pik Aḡin, tinatətəu nasəkian rəha noluək min rəhatəmah. ⁵ E nəhue niftəni u, itəmah nəmotatig e natigian iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagian o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhian Uḡin otakil rəhatəmah nolian min. Itəmah nəkotəhmen e nati miəḡəh min iətəm kətaugian ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhian ilah. ⁶ Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motakil ilah motəni nalpiniən rəhalah, kəni mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotolian nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

*Nətəligian əfəməh
e nian rəha nərahian*

⁷ Piak min mine nəuvinik min. Otol məmə rəhatəmah nətəligian otəfəməh nian nəutəhtahnin Iərməniḡ otitəlig=pa min. Nikitəmah tətəhti nolian rəha iətəmi kəti rəha nasumian. Tətəhtahnin nian əhruahru rəha nəteian nimai, kəni mətəhtahnin nian rəha nərfəian, kəni mos rəhan nətəligian təfəməh nian mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni matəulək e rəhan nauənian təuvir aḡin. ⁸ E nolian əha təhmen əmə, itəmah min, otol məmə rəhatəmah nətəligian otəfəməh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhian Iərməniḡ otitəlig=pa min.

⁹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəḡhati-əḡhatian uə nəni rahian itəmah min məmə nikitəmah təsəḡianian o natimnati min nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uḡin otakil nəḡhatian o rəhatəmah nolian tərəh min. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhian tuva mol!

¹⁰ Piak min mine nəuvinik min. Nikitəmah tətəhti-to iəni min aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəḡhatian min e nəḡḡi Iərməniḡ. Rəhalah nəmiəḡəhian tətəḡətun itah məmə rəhatah nətəligian otəkeikei məfəməh e nian nərahian tətəva. ¹¹ Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian nərahian tətəva, ilah kautatig e nəuvirian pəhriən. Nəmotətəu nanusian rəha Job məmə təməhtul əskasik e nian iəkis min, kəni motəhrun nəlpəkauian təuvir rəha Iərməniḡ o Job, kəni uərisig e nian tepət rəha nərahian, Iərməniḡ təmol təuvir aḡin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluian məmə niki Iərməniḡ təməri məriaueh e nasəkəhruinian itah, kəni nikin tepət o tah.

¹² Piak min mine nəuvinik min. Nati u in nati keikei, məmə nəsotosian nonauvil. Sotosian nonauvil e negəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti min. Nian rəfin, otəni əmə nipəhriənian. Nian itəmah kəti otəni məmə, “Ɖuəh,” kəni rəhan nəḡhatian otəkeikei mol nipəhriənian. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə, “Kəpə,” kəni rəhan nəḡhatian otəkeikei mol

nipəhriəniən. Nəmə iətəmi kəti təsoliən lanəha, kəni Uhgīn otələhu=pən nəghatiən rəha nalpiniən kəm in.

Nəfakiən iətəm nəuan əha ikīn

¹³ Nəmə itəmah kəti tətətig e nərahien, təuvir məmə otəghati kəm Uhgīn e nəfakiən. Nəmə itəmah kəti nīkin tagiən, təuvir məmə otani nəpuən min rəha nəni-viviən. ¹⁴ Nəmə iətəmi kəti tətimis, təuvir məmə otəuīn e eldə min rəha nīməfaki məmə okəhuva motəfaki lan, kəni motol=pən oiēl e nərgi Iərməniḡ. ¹⁵ Kəni nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgīn otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah nəfakiən in suaru məmə Iərməniḡ otol məmə iətəm tətimis otətəu təuvir min. Kəni nəmə in təmol təfagə tərāh kəti iətəm tatiuvi=pa nīmisiən, kəni Uhgīn otafəl rəhan təfagə tərāh. ¹⁶ Tol lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətigəm rəhatəmah nolien tərāh min kəm təmah min, kəni motəfaki o təmah min pəh motəmiəḡəh. Iətəmi kəti iətəm təhruahru, rəhan nəfakiən in təsənən, kəni təuə e nəuan.

¹⁷ Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmi kəti təhmen əmə e tah. Kəni in təməfaki pik məmə otəsəfuvien, kəni nuhuən təməsəfuvien mos nu kisil mine məuiḡ sikis. ¹⁸ Kəni təməfaki min, kəni Uhgīn təmahli=pa nuhuən tuva min, kəni nasumiən rəfin, nauəniən təmatig min e lah.

*Iuviḡa min nətəmi kəməhuvən isəu
e rəhalah nəhatətəiən*

¹⁹ Piak min mine nəuviḡik min. Nəmə itəmah kəti tatekəu mətəpəh suaru rəha nipəhriəniən, kəni nəmə iətəmi kəti min tatiuvi=pa min, ²⁰ təuvir məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmi u iətəm otol iol təfagə otitəliḡ=pa min e suaru rəha nipəhriəniən, in otosmiəḡəh iol təfagə u e nīmisiən, kəni tol suaru məmə Uhgīn otafəl rəkis təfagə tərāh min tepət rəha iətəmi kəha.

1 Pitə

Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətəi Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pitə

?Pəh təmətəi nauəuə u? Pitə təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi nauəuə u tətuvən kəm nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

?Natigian təhro lan nian təmətəi? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkin pik niməfaki. Təmoh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərəhiən. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən kəni mautol nati kəti iətəm təuvir, nati əpnəpin nərəhiən tətuvə.

Pitə təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pitə, iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Uhgın nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia. Uhgın təmitəpin rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah napispis min əmə u ikinu. ² Tatə Uhgın təmitəpin itəmah mətəu-inu, aupən aupən aɡin, təmol rəhan nəlpəkəuiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni Narmin Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia İesu Kristo, kəni niran tafəl itəmah e nolian tərəh min rəhatəmah.*

Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tətət kəm təmah.

*Otəni-vivi Uhgın
o nəlpəkəuiən rəhan*

³ !Pəh kotəni-vivi Uhgın iətəm in Uhgın mine Tatə rəha İərmənig İesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligian lan. Tətuvə min lanəha mətəu-inu İesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan

* **1:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgın “təmorin=pa nira İesu tafəl-afəl itah” u nipətin məmə tətəikuas e təmah e nolian tərəh min. Afın min e nəghatiən min u “təmorin=pa niran tafəl-afəl” mine “niran tətəikuas e nətəmimi”: Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7.

nimisian. ⁴ Kəni e nəmiəgəhian vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai iətəm Uhgın təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitian, kəni ko təsəmikmikian, kəni ko rəhan nəhəgəhagian təsikəian. ⁵ E nəhatətəian rəhatəmah, nəsanənian rəha Uhgın tətəhtul pəsığ e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Uhgın otol əpu rəhan nosmiəgəhian e naunun nian.

⁶ Nikitəmah tətəgian o nati u, nati əpnəpin nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhian. Mətəu kəhuva o nian əkuəkir əmə. ⁷ Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətun məmə itəmah nəutəhatətə pəhriən. Aiən u kol tətəraip-oraip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətafəl rəkis iətəm tərah min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmah nəhatətəian mətafəl rəkis iətəm tərah min lan. Aiən u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmah nəhatətəian, in nati təuvir tapirəkis aiən u kol. Kəni e rəhatəmah nəhatətəian, Uhgın otəni-vivi itəmah, məfəri nərgitəmah, məfən nisian asoli kəm təmah e nian İesu Kristo otuva mietigəm=pa lan. ⁸ Nati əpnəpin nəməsoteruh pauian İesu Kristo, mətəu nautolkeikei in. Kəni nati əpnəpin nəsotəhian u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriauəh e nəgianian iətəm in təuvir pik əgin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru nəni ərəfinian nəuvirian rəha nəgianian əha. ⁹ Nikitəmah tətəgian lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgın otosmiəgəh rəhatəmah nəmiəgəhian.

¹⁰ Suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhian nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min əpən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun tuvən təhmin min, kəni tol lanəha kəmotəfin motəsal vivi e nəghatian min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuvirian u iətəm otuva o təmah. ¹¹ Narmın rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni əpən ikin mətəni pətigəm nəhməian iətəm otuva e nəmiəgəhian rəha İesu, kəni uərisig lan e nəsanənian asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhrunian suaru iətəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian əhruahru. ¹² Uhgın təmol əpu kəm iəni min əpən məmə, nəghatian min iətəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatian e nian iətəm ilah kəmotətig lan, mətəu kəmətəghati əmə e nian rəhatah. Kəni rəueiu, nətəmimi kənotəni pətigəm nəghatian rəha nənusion təuvir kəm təmah e nəsanənian rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir əgin məmə nagelo

min, ilah min kotalkeikei mämə okoteruh kəni motəhrun natimnati min rəha nosmiəghian e Krīsto iətəm kəməhuva.

Nolian rəha nəmiəghian iətəm təhruahru

¹³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligian təhtul maru o nolian uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah nətəligian. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e nəuviriən iətəm Uhgīn otəfinə kəm təmah nian Iesu Krīsto otuva min. ¹⁴ Otol nəuia Uhgīn təhmen=pən əmə mämə kəlkələh min nətəm kotəuvir kaulol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhrunian nīpəhriənian rəha Uhgīn, kəni nəmautol nolian tərəh min iətəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, sotəghianian e nətəligian min əha okotiuvir rəkis min itəmah. ¹⁵ Uhgīn u iətəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e natimnati rəfin iətəm nautol. ¹⁶ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mämə, “Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu Iəu iəkəsim məhruahru.”

¹⁷ Itəmah nəkotətapuəh e nasiruiən o Uhgīn u təhmen mämə in rəhatəmah Tatə, mətəu nəsotaluiən mämə Uhgīn tətakil nolian min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e nolian iətəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən mämə itəmah iapispis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəupəniən nolian min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, onəkotəgin motisiai Uhgīn e nolian təuvir min rəhatəmah. ¹⁸ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iətəm Uhgīn təmətəou rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e nolian rəha nəmiəghian rəhatəmah aupən iətəm nīpətīn tikə u təmsipən o tīpitəmah min. Mətəu Uhgīn təmītis rəkis itəmah e nolian tərəh kəha. Kəni Uhgīn təməsosian nəhmti nəmiəghian rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iətəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətoraip-oraip, ¹⁹ mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Krīsto iətəm in nati keikei təuvir pīk agin. Krīsto in təhmen e nati sipsip təuvir iətəm nīmisiən uə nərahian tikə agin lan.†

²⁰ Aupən aupən agin, nian Uhgīn təməsol əhanəhian nəhue niftəni u, təmitəpin rəkis Krīsto mämə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkīr o naunun nian, Uhgīn təmol əpu in, mämə otuva masiru e təmah. ²¹ Kəni e natimnati min əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgīn, iətəm təmosmiəgəh Iesu Krīsto e nīmisiən, kəni məfəri in məfən nəsanəniən iətəm təhagəhag

1:14 Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23 † **1:19** E nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgīn o təfagə tərəh min e nati sipsip min iətəm nərahian tikə e lah. Afīn e Eks 12:5.

1:19 Uək 20:28; Hip 9:12-14 **1:20** 2Tim 1:9-10

mine nisaiæn kãm in. Kæni tol lanæha, nækotæhatætæ e Uhgîn, kæni mautælæhu=pæn æskasik ræhatæmah nætæligiæn lan.

²² Næmoteikuas e ræhatæmah næmiægæhiæn tinuva minivi min rækis mætæu-inu næmotætæu=pæn næghatiæn ræha nipæhriæn. Kæni o natimnati min u, nækotos nolkeikeiæn pæhriæn tætuva o tæmah min næuvein. Kæni tol lanæha, otolkeikei pik itæmah min e nikin pæhriæn. ²³ Otol lanæha mætæu-inu, næmotair vi rækis min, kæni næmiægæhiæn vi ræhatæmah tæmsisipæniæn o nætæmimi nætæm ilah ræfin okæpanohmis. Mætæu næmiægæhiæn vi u ræhatæmah in otætætig naunun tikæ, mætæu-inu tæmsipæn e næghatiæn kæti iætæm tætæmiægæh mætætig naunun tikæ, inu næghatiæn ræha Uhgîn. ²⁴ Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ, “Nætæmimi ræfin kotæhmen e nimali nimanuvehli, kæni næuviriæn ræfin ræhalah tæhmen æmæ e næuginigi æpæha e nikinati.

Nimanuvehli æha tætaukei, kæni næuginigi min kæutæmei,

²⁵ mætæu næghatiæn ræha lærmænig tætætig itulin naunun tikæ.”

Kæni inu næghatiæn ræha nanusiæn tæuvir iætæm nætæmimi kæmotæni pætigæm rækis kãm tæmah.

2

¹ Mætæu-inu o næghatiæn min æha, otæraki e noliæn min u kohiet rækis e ræhatæmah næmiægæhiæn: noliæn ræfin ræha næmækien e nætæmimi kæni matol nærahien kãm lah; noliæn ræfin ræha neiuiæn; noliæn ræha nætæm kæutæni pik nati, mætæu kæsotolien; noliæn ræha netetien; noliæn ræfin ræha næni rahien nætæmimi. ²⁻³ Itæmah næmotæhrun rækis mæmæ lærmænig tæmol tæuvir kãm tæmah. Tæhmen=pæn mæmæ næmotun askæuvin næua nig iætæm tæthien. Kæni ræueiu nækotækeikei mæhuva motæhmen e iæpæou mætmætig min u kæutasæk o næmahien. Itæmah nækotækeikei motolkeikei pik nauæniæn mine næmnimiæn iætæm tæhruahru mæuvir mæmæ nækotaugin nikitæmah lan. Kæni natimnati min æha okotol nækotepæt e ræhatæmah næmiægæhiæn iætæm Uhgîn tæmosmiægæh itæmah lan.

Kæpiel miægæh e Nimæ Ræha Uhgîn

⁴ Uhgîn tolkeikei mæmæ otuvlækin ræhan kæti nimæ e tah nætæmimi. Kæni tæmitæpin Kæpiel kæti iætæm nætæmimi kæmotæpæh, mætæu in kæpiel keikei tætæmiægæh mæmæ Uhgîn otætuæuin nimæ lan. Kæni nian nækæhuva o kæpiel u Kristo e suaru ræha næhatætæiæn, ⁵ itæmah min, nækotæhmen e kæpiel miægæh min iætæm Narmîn Ræha Uhgîn tatos itæmah matuvlækin Nimæ lan Ræha Uhgîn. Kæni itæmah pris asim

min, nətəm nautəfən sakrifais min kəm Uhgın iətəm nikin tətəgiən ohni mətəu-inu o natimnati iətəm Iesu Kristo təmol.

⁶ Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu məmə,

“Oteruh-to. İətələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*

inu kəpiel keikei pik agın iətəm iəu iəmitəpin,

kəpiel u in rəha nətəuiniən nimə,

kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lan,

in otəşaulisiən.”

⁷ Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nətəhatətə lan.

Mətəu o nətəmimi min nətəm kəsotəhatətəiən lan, kəpiel u in

təhmen=pən e nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni

məmə,

“Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinien nimə kəmotəraki

lan,

mətəu Uhgın təmol tuva kəpiel rəha nətəuiniən nimə,”

⁸ kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikien,

kəni in kəpiel iətəm tatol məmə nətəmimi kəutapitətəl lan

mautəmei.”

İlah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kəutəhti nəuia

nəghatiən, kəni inu nəlpəkəuiən iətəm Uhgın təmol o lah.

⁹ Mətəu Uhgın tinitəpin rəkis itəmah məmə rəhan min, kəni

itəmah pris min rəha Kig, kəni itəmah nətəmi asim min

nətəm Uhgın tətərmənig e təmah, kəni itəmah nəuaniləuis

min kəti iətəm Uhgın təmaskəlim mənə məmə rəhan. In

təmol itəmah lanəha məmə nəkotəhrun nənə pətigəmiən nənə-

viviən iətəm tətəfəri in o rəhan nəuviriən mine natimnati

iətəm in təmol. In təmauin rəkis e təmah məmə onəkohiet e

nəpinəpuian məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən təuvir rəhan.

¹⁰ Aupən rəkis, itəmah nətəmimi əpnəpin min əmə, mətəu

rəueiu, itəmah nəuaniləuis min rəha Uhgın. Aupən ikin,

nəməsotəhrunien nasəkəhruien rəha Uhgın, mətəu rəueiu,

nəkotəhrun nasəkəhruien rəha Uhgın.

¹¹ Rəhak min nətəmimi, nikitəmah otəkeikei mətəhti

məmə nəhue niftəni u səniəmə imatah əhruahru ikin.

Kitah kotəhmen e iəpispis min mine Nanihluə† min ikinu.

Tol lanəha, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul

əskasik isəu o nolien tərəh min iətəm nətəligiən rəhatəmah

tolkeikei. Nətəligiən min əha, ilah tikimir min rəhatəmah kəni

kəutəluagin e nikitəmah. ¹² Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin

e nətəmimi nətəm rəhalah nəhatətəiən tikə. Kəni nəmiəgəhiən

rəhatəmah in otəkeikei məhruahru vivi agın məmə nati

əpnəpin ilah okotətu=pinə nəghatiən tərəh e təmah, mətəu

2:5 Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6 * **2:6** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saion,” nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **2:6** Aes 28:16; Efəs 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Aes 8:14 **2:9** Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8 † **2:11** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **2:11** Kəl 5:17,24

okoteruh nolian tæuvir min ræhatamah, kæni ilah okotæfæn nisialian kæm Uhgîn e nian in otuva min makil nætæmimi lan.

Nisialian nætæmi asoli

¹³ Kitah nætæmimi ræha Iærmænig, kæni kotalkeikei mæmæ okotisial nærgin. Tol lanæha, nækotal næuia nætæmi asoli min ræfin nætæm nætæmimi kætæfæri ilah mæmæ okotarmænig. Iætæghati e nætæmi asoli tæhmen e kig, iætæm in iætæmi asoli agin, ¹⁴ uæ tæhmen e ræhan nætæmi asoli min iætæm tæthali pætigæm ilah o nolian ræhan uæk. Ilah okæhuvæn motælæhu nalpinian kæm nætæmimi nætæm kætæhti lou ræhalah, kæni mætæni-vivi nætæm kautol nolian tæuvir. ¹⁵ Nautol lanæha mætæu-inu Uhgîn tolkeikei mæmæ ræhatamah nolian tæuvir min okotæniæhu næghatian almæli min ræha nætæmimi min u ræhalah næhrunian tikæ kæni tætæni rah itæmah.† ¹⁶ Itæmah sæniæmæ slef min ræha tæfagæ tærah min, mætæu-inu Uhgîn tæmitis rækis itæmah. Tol lanæha, otætæu=pæn nolian ræha iætæmi kæti lanæha. Mætæu sotænian mæmæ, “Uhgîn tæmitis rækis iæu, kæni tol lanæha, iækæhrun nolian nati nak iætæm iækolkeikei, nati æpnæpin in tæfagæ tærah.” Kæpæ. Itæmah slef min ræha Uhgîn, kæni tol lanæha, otætæu=pæn nolian min iætæm kotæhruahru. ¹⁷ Otæfæn nisialian iætæm tæhruahru kæm nætæmimi ræfin. Otolkeikei næfaki min, inu nætæmimi min ræha Uhgîn, kæni onækotægin motisial Uhgîn, kæni otisial kig.

¹⁸ Itæmah slef min, onækotækeikei motol næuia ræhatamah nætæmi asoli min, kæni motæfæn nisialian kæm lah. Nækotal lanæha kæm lah ræfin, nætæm kautol timætig kæni motæuvir o tæmah, mine nætæmi min u kautol nolian æskasik min kæm tæmah. ¹⁹ Næmæ tæhro nautol æmæ nati æhruahru min æmæ, mætæu ræhatamah nætæmi asoli min kautol tærah e tæmah kæni næutætæu tærah lan. Uhgîn otæni-vivi itæmah næmæ næutos æmæ nian iækis min æha kætæhuva mautohmis æmæ e nikitæmah mætæu-inu næutæsal=pæn æmæ o Uhgîn. ²⁰ Mætæu kæsænian mæmæ itæmah nætæm nækotæuvir næmæ nautol nolian tærah kæti, kæni nætæmi asoli kautoh itæmah ohni, kæni næsotaiuiæn motagim. Nalpinian u, in ræhatamah aru æmæ. Mætæu Uhgîn otæni-vivi itæmah næmæ næutos nahmæian mætæu-inu nautol nati tæuvir æmæ, kæni mæsotagimian. ²¹ Uhgîn tæmauin e tæmah mæmæ nautol nolian tæuvir u, mætæu-inu Kristo tæmos nahmæian o tæmah. In tæmaupæn mægætun nolian æhruahru æha mæmæ itæmah nækotohtæu=pæn æmæ nimei næhlkin. ²² Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ,

“In tæmæsolian tæfagæ tærah kæti,

2:12 Mat 5:16 **2:13** Tait 3:1 † **2:15** E nian ræha Pitæ, nætæmimi næuvein kæmotæmæki nætæm kætæfæki motætæu=pæn næghatian min e lah mæmæ ilah kæmautol nati pisin pisin min iætæm kæmætutægæhli e lou. **2:15** 1Pitæ 3:16 **2:17** Rom 12:10 **2:18** Efæs 6:5 **2:20** 1Pitæ 3:14,17 **2:21** Mat 16:24; Jon 13:15

kəni in tāmāsəniən nəghatiən eiūə min nian kəti mine.”

²³ Nian nətəmimi kəmotəghati rah lan, mətəu in tāməsahian ilah. Nian in təmətəu nahməian e nipətin, mətəu in tāməsəniən məmə in otalpin nitai nərəhian. Mətəu in təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlmī Uhgīn iətəm nian rəfin rəhan nakilian in təhruahru əmə. ²⁴ Nian Iesu təməhkul e nigī kəməluau, kəni təmos nalpinian rəha təfagə tərəh min rəfin rəhatah e nipətin. In təmimis məmə təfagə tərəh min okohmis e nəmiəghian rəhatah, kəni kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruian. Təmosmiəgəh itah e nahməian rəha niməgim e nipətin. ²⁵ Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip min iətəm kəmotəluēi. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin itəmah məhuva o Iətəm Tateh Vivi Sipsip, inu Iətəm Tateh Vivi nəmiəghian rəhatəmah.

3

Nolian təuvir rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

¹ Kəni e nolian əhmen əmə rəha nisaiən Iərməniğ, itəmah nipətan nəkotəkeiki motol nəuia rəhatəmah min nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəian e nəghatiən rəha Uhgīn, kəni rəhatəmah nolian təuvir min əmə okotiūvi=pən rəhalah nətəligian o Uhgīn. Nolian təuvir min rəhatəmah kotəhmen, motapirəkis nəmə nəutəghati kəm lah. ² Nian ilah koteruh məmə nolian rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kauteruh nisaiən e nəmiəghian rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otiūvi=pa ilah kəhuva o Uhgīn. ³ Pəh malə-malə rəhatəmah in səniamə rəha nipətitəmah, təhmen e nolian rəha nəlisian nəuanutəmi, uə nuvəniən e natimnati kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip,* uə nuvəniən e napən vi min. ⁴ Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuvirian rəhan ko təsikəian. Malə-malə u tol lanu, in nolian əpəou əmə, mine nolian mətig nəməlinuian əha ikin. Nolian əha in nolian keiki kotəuvir e nəhmti Uhgīn. ⁵ Inu nolian rəha nipətan nəfaki min aupən nətəm kəmotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligian e Uhgīn. Ilah kəmotol nəuia rəhalah min nəman, kəni nolian əha, kəmautol malə-malə e nīkilah, ⁶ təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətəu in lan məmə in rəhan iətəmi asoli. Kəni itəmah nenəti Serə nəmə itəmah nautol nolian min iətəm kotəhruahru, kəni məsotəginian.

⁷ Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e nolian əha inəha rəha nisaiən Iərməniğ, nəkotəkeiki motos neinatigian o neruh vivian rəhatəmah min nipətan e nəmiəghian

2:22 Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitā 3:9 **2:24**

Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1**

Efəs 5:22 * **3:3** Nati kətəuan kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, uə iəring, uə ring,

uə nəuanati katəlis nəhlmītəmi lan. **3:3** 1Tim 2:9 **3:6** Jen 18:12

rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosiən nəsanəniən təhmen e təmah. Kəni motisiai ilah e rəhatəmah noliən mīn mətəu-inu ilah mīn okotos mīn nati təuvir u, nəmiəgəhiən itulin. Otol lanəha məmə nati kəti otəsasisigian e rəhatəmah nəfakiən.

Nəfaki mīn rəfin

⁸ Naunun nəghatiən əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol noliən mīn u: otos nətəligian kətiəh, otasəkəhruin itəmah mīn, otolkeikei itəmah mīn, otol nikitəmah timətig o təmah mīn, otosiahu rəhatəmah nətəligian. ⁹ Nəmə nətəmimi kautol tərəh e təmah, mətəu nəsotalpiniən nitai nərahian. Nəmə nətəmimi kəutəghati rah e təmah, mətəu nəsotalpiniən. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm Uhgīn məmə in otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgīn təmauin e təmah məmə onəkotol noliən əha, pəh onəkotos nəuviriən rəhan. ¹⁰ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

“Iətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhiən təuvir, kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin, in otəkeikei məsəniən nəghatiən tərəh mīn, kəni in otəkeikei məsəniən neiuəiən.

¹¹ In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e noliən tərəh mīn, kəni mol əmə natimnati mīn iətəm kotəuvir.

In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən.

¹² In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu Iərməniğ tateh vivi nətəm kotəhruahru,

kəni matətəlig vivi e rəhalah nəfakiən, mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərəh.”

¹³ ?Nəmə nəkotalkut pik o noliən natimnati mīn iətəm kotəuvir, pəh otol nərahian kəm təmah? ¹⁴ Mətəu nəmə nipəhriənian nautətəu nahməiən o noliən əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuviriən pəhriən. Sotəginiən e nərahian iətəm nətəmimi kotəhrun noliən kəm təmah, kəni pəh nikitəmah təsəhti pikiən. ¹⁵ Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in Iərməniğ. Otəhtul maru e nian rəfin o nuhalpiniən nəghatiən rəha iətəmimi pəh iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e Iesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisaiən. ¹⁶ Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligian rəhatəmah məmə rəhatəmah noliən in təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmimi kotəghati rah e noliən təuvir mīn rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatiən tərəh mīn rəhalah.

¹⁷ Nian nautol noliən təuvir mīn, mətəu nautos nahməiən lan, kəni nahməiən u, in nati təuvir nəmə nahməiən u in nətəligian rəha Uhgīn. Mətəu nəmə nautol noliən tərəh mīn,

in nati tērah, nati əpnapin mēmə nautos nahmāiən lan. ¹⁸ Tol lanəha mətəu-inu, Krišto tāmimis o təfagə tērah min, tāmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko tāsimis minian nian kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu tāmimis o nətəm kəsotəhruahruian mēmə otos itəmah muvən kəm Uhgīn. Kəmotuhamu in kəni nipətīn timis, mətəu Uhgīn təmol mēmə in təmiəgəh min e nimisiən, e nəmiəgəhiən kəti rəha negəu e neai. ¹⁹ Kəni e nəmiəgəhiən əha, təmuvən məni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn kəm narmi nətəm kəmoħmis u kəutatig e kaləpus,† ²⁰ ilah u kəmutəhti nəuia Uhgīn aupən aupən agin nian Uhgīn təmatos rəhan nətəligiən əfəməh mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvlakīn negəu. E nian əha rəha nəhu asoli, Uhgīn təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəmutatig e negəu nian negəu təmuvən=pən e nəhu. ²¹ Kəni nəhu əha, in narmi nolīən bəptais iətəm tatosmiəgəh itəmah min rəueiu. Nolīən bəptais u, nipətīn səniəmə tətəfəl rəkis nəmit e nipətī iətəmimi, mətəu in təhmen mēmə nəkotətapuəh o Uhgīn mēmə in otəfa kəm təmah nəhruian mēmə rəhatah təfagə tērah min təmikə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Uhgīn təmol Iesu Krišto təmiəgəh min e nimisiən lan, in nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e nolīən bəptais. ²² Kəni Iesu Krišto tinuvən rəkis əpəha e negəu e neai, kəni mətətig e nīkali Uhgīn maru, ikin nisiaiən tətətig ikin, mine nəsanəniən, mine nepətīən. Kəni Uhgīn təmol mēmə nagelo min, mine natimnati rəfin iətəm kautos nepətīən mine nəsanəniən, ilah rəfin kəutatig aħgəl narməniəgiən rəha Iesu.

4

Suaru rəha nolīən nəuia Uhgīn

¹ Tol lanəha natimnati min əha, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligiən rəha Krišto kəni mautəhtul maru o nətəuiən nahmāiən e nipətītəmah, mətəu-inu in təmətəu nahmāiən asoli e nipətīn. Nautol lanəha mətəu-inu nēmə itəmah ninotətəu tērah e nipətītəmah, nati əpnapin nautol nolīən təuvir min, kəni tətəgətun mēmə ninotəpəh nolīən rəha təfagə

† **3:19** Nətəmimi nətəm kotəhruon vivi Baebol, kəutəni mēmə suaru keiu o nəhruian fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa təmətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn kəm nətəmimi. Nian in təmətəni pətīgəm nəghatiən təhmen lanu, təhmen əmə mēmə ilau Iesu kəmutuan. Kəni nəghatiən rəha Noa in təhmen əmə e nəghatiən rəha Iesu. Mətəu nətəmimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmtəhlah e nəghatiən rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri Iesu e nīgi kəməluau e Fraide. Kəni e Sarere, nian nipətīn təmətəməhli əhanəh e nipəg, mətəu narmīn rəhan təmuvən meruh nətəmimi min u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni nəghati kəm lah. In təmuvən mēmə təni=pən kəm lah mēmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməsegəhaniən e lah mēmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. **3:20** Jen 6-7

tərah. ² Tol lanəha, nian itəmah nəutatig e nəhue niftəni u, nəsohtəu-pəniən suaru rəha nolien natimnati tərah min iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən, mətəu onəkotohtəu=pən suaru rəha nolien nəuia Uhgīn. ³ Nəmotərəkīn rəkis nian tēpət o nitəu-pəniən nolien min rəha nətəmimi min u kəsotəniən nīpəhriənīən e Uhgīn. Aupən, itəmah nəmautit əpnəpīn nīpətan; kəni nətəligiən rəhatəmah təmatuvən o natimnati tərah min; kəni nəməutəpīs; kəni nəmautol lafet rəha nitəuiən nīpətan; kəni nəməutəmnīm alikol mətəpīs mətəalməli; kəni nəməutəfaki kəm narmī nati min iətəm in nolien tərah agīn. ⁴ Nətəmimi min əha kəsotəniən nīpəhriənīən e Uhgīn, narmīlah təmiuvig mətəu-inu itəmah nəmotəpəh nitəu-pəniən ilah məhuvən motəmnīm e təfagə tərah rəhalah iətəm təhmen e naruah asoli iətəm tətaiu. Kəni ilah kəutəni rah pik itəmah ohni.

⁵ Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətīgəm natimnati min rəfin e nəmīəgəhiən rəhalah kəm Uhgīn iətəm in tətəhtul maru məmə otakil məni nəghatīən rəha nalpīniən rəha nətəm kəmoħmīs, mīne nətəm kəutəmiəgəh. ⁶ Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmoħmīs rəkis, ilah kəmotətəu nanusiən təuvīr* məmə nati əpnəpīn kəmoħmīs təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgīn təhrun nolien ilah okotəmiəgəh min e narmīn, təhmen lan.

⁷ Kitah kəutəhuva iuəkīr e nian rəha naunun natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatīən kəm Uhgīn e nəfakiən iətəm təsənən. ⁸ Kəni nati keikei in ilīs tapīrəkīs natimnati rəfin məmə, nəkotelkeikei itəmah min e nikitəmah rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən e nolien tərah min rəhatəmah. ⁹ Kəni nəkotəkeikei motit itəmah min məhuvən lahuənu min rəhatəmah məmə nəkotəuən itəmah min, kəni motəgətun ikin nətəmimi okotəpīli ikin. Kəni məsotoliən məmə nikitəmah təsəgīniən ohni.

¹⁰ Uhgīn təməfinə nəsanəniən pišin pišin min kəm təmah kətīəh kətīəh. Təuvīr məmə nəkotel uək e nəsanəniən min əha mətəsīru e təmah min. Kəni otol uək əha e nolien rəha nolūək min nətəm kautol uək əhruahru rəha Uhgīn nian rəfin. Onəkotəuəri nəuvīriən rəhan e suaru pišin pišin min iətəm in tətəfinə. ¹¹ Tol lanu, nəmə Uhgīn təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəni pətīgəmiən, kəni təuvīr məmə in otəni pətīgəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatīən in rəha Uhgīn. Nəmə Uhgīn təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən

4:1 Rom 6:2,7 **4:3** Efəs 2:2-3 **4:5** Uək 10:42 * **4:6** Nəmə təhro nəghatīən u, “Nətəmimi min u nətəm kəmoħmīs rəkis,” tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uerisig lan kohmīs. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmoħmīs e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). **4:7** 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 **4:8** 1Pitə 1:22

rəha nasiruiən, kəni təuvir məmə in otasiru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgın təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgın o nati iətəm Iesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətigəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunun tikə. Əuəh.

Nəfaki min okotos nahməiən e nıpətilah

¹² İəu min nəuvein nətəm iəkolkeiki pik itəmah, iəkəhrun məmə rəueiu nərahiən əskasik tatələs pikin itəmah təhmen e nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən məmə narmitəmah otiuvig pik o nərahiən min əha. Nərahiən min əha kəutəhuva o nətəmimi tepət, səniəmə itəmah əmə. ¹³ Mətəu təuvir məmə nikitəmah otətagiən əmə mətəu-inu nəutətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nikitəmah otagiən pik agin nian in otol əpu rəhan nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. ¹⁴ Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgi Kristo, kəni onəkotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian kəutəni rah itəmah o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmin Rəha Uhgın iətəm təsanən məhagəhag mətətig o təmah. ¹⁵ Tərah məmə itəmah kəti otol nolien rəha nohamuiən itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən lou, uə təfagə tərah əkəku kəti təhmen e nəghati pikiən. Nəmə in tatos nalpiniən mətətəu nahməiən ohni, kəni təhruahru əmə. ¹⁶ Mətəu nəmə itəmah nautos nahməiən mətəu-inu itəmah Kristin min, sotalisən ohni, mətəu nəkotəkeiki motəni-vivi Uhgın məmə nautos nərgin u Kristin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakiliən nətəmimi rəha Uhgın tinətuəuin. !Kəni nəmə nakiliən əha tinətuəuin e nətəmimi rəha Uhgın, kəni okəmanəhro e nətəmimi min u kəutəhti nanusiən təuvir rəha Uhgın! ¹⁸ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nəmə in tiəkis o nətəm kotəhruahru məmə Uhgın otosmiəgəh ilah,
kəni otiekis pik o nətəmimi kotərruru Uhgın mautol təfagə tərah məmə in otosmiəgəh ilah.”

¹⁹ Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kautətəu nahməiən mətəu-inu in nəteligiən rəha Uhgın, təuvir məmə ilah okotələhu=pən nəmiəgəhiən rəhalah e nəhlmi Uhgın iətəm təmol neai min niftəni mine natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. Kəni təuvir məmə ilah okautəkeiki mautohtəu=pən min əmə suaru rəha nolien təuvir.

5

Nəghatiən tatuvən kəm eldə min mine nətəm aluə

¹ Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə iəkəghati nəuветin kəm təmah eldə min rəha niməfaki. İəu eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni iəu əhruahru iəmeruh nahməiən rəha Kristo, kəni Uhgın otəfa kəm tah rəhan nəuветin nəhagəhagiən asoli rəha nepətiən mine nəsanəniən rəhan, iətəm in otol əpu. ² Inu rəhak nəghatiən kəm təmah məmə, otol uək rəha neh viviyən nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatisig e nəhlmitəmah, təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tateh vivi rəhan sipsip min. Kəni otol e nikin agiən mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkotol. Inu nətəligiən iətəm Uhgın tolkeikei. Mətəu təsəuviriən məmə nəkotol nikitəmah təsagiəniən məmə nəkotol. Kəni sotoliən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə onəkotos pik məni lan. Mətəu otol əmə mətəu-inu nikitəmah tətagiən məmə onəkotasıru.

³ Kəni təsəuviriən məmə itəmah nəkəhuva motəhmen e iətəmi asoli iətəm tatol təskasik kəm rəhan nolua k min, mətəu itəmah onəkotol noliən iətəm in təhruahru məuvir məmə iəfaki min kotəhrun neruhiən kəni motohtəu=pən noliən rəhatəmah.

⁴ İətəmi asoli rəha nətəmi kəutəsal vivi o sipsip min otiet pətigəm=pa min, kəni e nian əha, in otəfinə nətəouiyən təuvir rəha nisialiən kəm təmah iətəm ko rəhan nəuviriən təsikəiən.

⁵ Kəni e noliən kətiəh əmə, itəmah nətəm alua, otisiai motol nəuia eldə min rəha niməfaki. Kəni itəmah rəfin agın onəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən teiuaiu mautisiai itəmah min rəfin. Otol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Uhgın təsagiəniən e nətəm kəutəfəri mətəhtipəsiz e lah, mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəm kautosiahu aru ilah.”

⁶ Kəni tol lanəha, otosiahu aru itəmah motatisig ahgəl nəhlmi Uhgın əsanən, məmə in otəfəri itəmah e nian əhruahru rəhan. ⁷ Kəni otos rəfin natimnati min nəutətəlig lan məhuva motələhu=pən kəm Uhgın mətəu-inu, in tolkeikei itəmah məteh vivi itəmah.

⁸ Otair mauteh vivi mətəu-inu rəhatəmah tikimir Setən in təhmen=pən e laion kəti iətəm tətəiu oneuən kəni nikin tətərkərik mətəsal e iətəmi məmə otun. ⁹ Otəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah nian Setən tətəuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəfaki min nəuvein əpəha ikin min rəfin e nəhue niftəni, kautos əmə nahməiən əhmen əmə.

¹⁰ Mətəu uərisiz lan nəmotətəu rəkis nahməiən e nian əkuəkir əmə, kəni Uhgın otol nəkotətəu təuvir min e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni mol nəkotəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən, motəhtul əskasik, kəni nati kəti otəsiuvi rəkisiən itəmah. Nəuviriən min rəfin tatsipən əmə o Uhgın, kəni in təmauin e

5:1 Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fil 1:29 **5:2** Jon 21:15-17; Uək 20:28
5:3 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7 **5:5** Prov 3:34; Efəs 5:21; Jem 4:6 **5:6** Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 **5:7** Mat 6:25-30 **5:8** 1Təs 5:6 **5:9** Efəs 6:10-18; Jem 4:7 **5:9** Efəs 6:11-13; Jem 4:7

təmah nəkəhuva e Kristo məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən rəhan, mine rəhan nəsanəniən iətəm tətətig itulin. ¹¹ Pəh kotəni pətigəm nəsanəniən rəha narməniğiən rəhan, tatuvən əmə lanko naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

¹² Sailəs* itimlau min, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təuvir kəti, kəni rəhak nipəhriənən tətətig lan. İətətei nauəuə əkuəkir u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah nətəliğiən, kəni iatəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəmətei rəkis, kəutəghati e nəuviriən pəhriən rəha Uhgın. Otəhtul əskasik lan. ¹³ Piatəmah min mine nəuviriətəmah min e niməfaki u ikinu Rom kəutəni təuvir kəm təmah.† Uhgın təmitəpın itəmah min ilah. Kəni nətik u Mak, in min tətəni təuvir kəm təmah. ¹⁴ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəməlinuiən kəm təmah rəfin u nətəmimi rəha Kristo.

* **5:12** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkir u “Sailəs.” **5:12** Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † **5:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Pətan iətəm tətətig Papilon,” mətəu nıpətin məmə “niməfaki əpəha Rom.” E nian rəha Oltestimin, Papilon in taun asoli kəti iətəm nepətiən mine nəsanəniən rəfin rəha nəhue niftəni tətətig lan, kəni nətəmimi ikin kəutol tikimır kəm nətəmimi min rəha Uhgın. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pitə, Rom tətərməniğ e lahuənu min rəfin mətəməki e nətəm kəutəfaki kəm Uhgın. **5:13** Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

? Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

? Təmətei nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiue min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətitəu=pən əmə nəgətuniən iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəiən rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhruniən rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

*Pitə təməni təuvir kəm lah
(Jut 4-13)*

¹ İəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəiən iətəm in təuvir təhmen e rəhatımah. Nəmotos nəhatətəiən əha e suaru rəha Iesu Kristo iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgın mine İosmiəgəh.

² Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhruniən rəha Uhgın mine Iesu rəhatah İərməniəg tətəviə matepət.

Uhgın təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

³ E nəsanəniən rəha Uhgın, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei. Tətəfa e nəhruniən rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mine nəuviriən. ⁴ Kəni e nəsanəniən mine nəuviriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikiən min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikiən min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e noliən rəha Uhgın, kəni motagım rəkis e nərahien rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeiən tərəh min e niki nətəmimi.

⁵ Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə noliən rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min noliən min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhruniən, ⁶ oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik e Uhgın nian nərahien

tətuva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgın kəni motol nəuian,⁷ kəni otolkeikei nəfaki mın, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin.⁸ Təuvir məmə nəkotol nolian mın əha, mətəu-inu nian nautol mautil mautil ilah, kəni rəhatəmah nəhruniən e rəhatah İərməniğ İesu Kristo otəuə e nəuan tətət mın e nəmiəgəhiən rəhatəmah.⁹ Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsolian natimnati mın əha, kəni in təmalu məmə Uhgın təmafəl rəkis nolian tərəh mın rəhan aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in təruru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin tətis.

¹⁰ Tol lanəha piak mın mine nəuvinik mın, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol nolian mın əha, kəni ilah okotəgətun məmə niyəhriənian, Uhgın təmitəpin itəmah, kəni mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati mın əha, kəni ko nəsotəmeiən nian kəti,¹¹ kəni Uhgın nikin otagiən məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm İesu Kristo, rəhatah İərməniğ mine İosmiəgəh, in otarməniğ itulin ikin.

¹² Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati mın u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti mın, nati əpnəpin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e niyəhriənian iətəm nəmotos rəkis.¹³ E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, nikik təhti məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm mın natimnati mın əha məmə nikitəmah otəhti mın,¹⁴ mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah İərməniğ İesu Kristo təmol əpu əhruahru kəm iəu.¹⁵ Kəni iəkəkeikei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati mın u nian oiəkimis rəkis.

¹⁶ Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə İesu Kristo otuva mın e nəsanəniən, iəməsəniən namsu mın iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itimahal iəmleruh əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən mın nəhagəhagiən in ilis agın.¹⁷⁻¹⁸ Itimah İesu əpəha ilis e nitəuət rəha Uhgın nian Uhgın Tatə təməfən nisaiən kəm in, kəni mol in nəhagəhagiən tasiə miet e niyətin, kəni təmətəu nəuia Uhgın u Nəhagəhagiən Asoli təməni kəm in məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei, nikik tagiən pik ohni.” Itimahal mın iəmhletəu nəuiən əha təmsipən e negəu e neai.

¹⁹ Natimnati mın əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə nəghatiən rəha iəni mın aupən in niyəhriənian. Nəghatiən əha təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuiən. Kəni təuvir məmə itəmah mın onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən İesu Kristo otuva mın. Kəni İesu Kristo təhmen e fətukai iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva mın lan, təhmen e nəhagəhagiən rəha nianian. Kəni nəhagəhagiən rəhan otasiə e nikitəmah

məgətun vivi Uhgın kəm təmah. ²⁰ Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni min e Nauəuə Rəha Uhgın, səniəmə nətəligiən mine nəghatiən əmə rəhalah,* ²¹ mətəu-inu nəghatiən rəha iəni min təsisipəniən e nətəligiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgın nian Narmin Rəhan təmek nīkilah masiru e lah o nəghatiən.

2

Nəgətun eiua min

¹ Mətəu iəni eiua min əha ikin e niki nətəm Isrel aupən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəgətun eiua min okəhuva min e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəgətuniən eiua min iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəiən, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah İətəmi asoli, nati əpnəpən in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgın otərəkin ilah e nalpiniən iətəm ilah aru əmə kautiuvī=pa. ² Kəni nətəmimi tepət okotohtəu=pən noliən tərəh min rəhalah iətəm tol naulisiən. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nīpəhriəniən. ³ Kəni mətəu-inu ilah kotolkeikei pīk məni, kəni okotos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei min iətəm kəmotəni əmə e nətəligiən aru əmə rəhalah. Nuvəh agin, Uhgın təməni pətigəm nalpiniən rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.

⁴ İtəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpiniən əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan aupən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Uhgın təsaskəlim əməiən rəhalah nalpiniən, mətəu təməraki=pən e lah e nīpəg asoli teiuaiu agin, ima nətəm kotərəh, kəni təməlis ilah e sen, kəni kəutatig e napinəpuiən mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəhalah. ⁵ Kəni Uhgın təməsaskəlim əməiən nalpiniən rəha nətəmimi aupən nətəm kəmautəhti nəuiən e nian rəha Noa, mətəu təmohamu ilah e naruəh asoli iətəm təməiu. Mətəu Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, kəni Uhgın təmosmiəgəh in, mine rəhan nətəmimi səpən. ⁶ Kəni Uhgın təmol nalpiniən o nərahien rəha nətəm Sotəm mine Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e nīgəm, kuol nəhmtahu e lau. Inu tətəgətun nati nak iətəm otol kəm nətəmimi min u nətəm kəutəhti nəuiən. ⁷ Mətəu in təmosmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tətahmə o noliən tərəh min iətəm tol naulisiən rəha nətəmi min əha

* **1:20** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: “Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nīpəti nəghatiən rəha iəni min iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgın,” **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6 **2:5** Jen 6-8; 2Pitə 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7

ikin əha u kəmautəhti nəuia Uhgın. ⁸ Kəni in təmətatig ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh noliən tərəh min rəhalah, kəni mətətəu nəghatien tərəh min rəhalah, kəni nian rəfin əmə, nikin iətəm təhruahru əmə, təmahmə pik o noliən tərəh min rəhalah.

⁹ Natimnati min əha tətəgətun məmə İərmənig Uhgın təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi nətəm kotəhatətə lan, kəni təhrun nəmki rəkisiən ilah e nərahien iətəm kəutatig lan. Mətəu nətəmimi nətəm kəsotəhruahruian, Uhgın təhrun naskəlimiən mol nalpinian kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in otələhu nəghatien o nalpinian rəha nətəmimi. ¹⁰ Uhgın otol nalpinian kəm nətəm kotərəh rəfin, mətəu in otol nalpinian asoli kəm nətəmimi nətəm kautol natimnati rəha naulisien iətəm nıpətillah tolkeikei məmə okotol, kəni natimnati u kautol ilah tamikmik, kəni nətəmimi min əha kəsotolkeikeien məmə iətəmimi kəti uə Uhgın otarmənig e lah.

Nəgətun eiua min əha kəutəfəri məsotəginian nati kəti, kəni məsotəginian nəni rahien natimnati e negəu e neai iətəm kautəmiəgəh u ilah ilis pik. ¹¹ Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotahien nəgətun eiua min əha,* məsotətu-pəniən nəghatien kəti e lah e nəhmti İərmənig Uhgın. ¹² Mətəu nəgətun eiua min əha kəutəni rah natimnati min iətəm ilah kəsotəhrunien. İlah kotəhmen e nati arpin min, iətəm rəhalah nətəligien tikə, mətəu kautol əmə nati iətəm nıpətillah tolkeikei. Nati arpin min əha kəmotair məmə nətəmimi okotaiu o lah motohamu ilah. Kəni Uhgın otərəkin min nətəm kotərəh min əha təhmen e nətəmimi motarpin kəni motohamu nati rarpin min əha. ¹³ Uhgın otətəou ilah e nərahien mətəu-inu ilah kəmotol nərahien kəm nətəmimi.

Kəni nəgətun eiua min əha, nıkilah tagien məmə okotauən mine motəmnim pik, səniəmə lapin əmə mətəu e nərauiə. İlah kotəhmen e napiniən e napən, uə kotəhmen e niməgim iətəm tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi niməfaki. Kəhuva motəuən itəmah min ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautil noliən tərəh. ¹⁴ Nian rəfin rəhalah nətəligien tatuvən o nakləhien e nıpətan u rəhalah nətəligien timətig əmə. Kəni nian rəfin kautol təfagə tərəh məsotəpəhiən. Kautiuvı kalın rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəligien təsəskasikien kautəhuvən o noliən tərəh. İlah kəutəgətun aru ilah e noliən rəha nəvərəsien. Uhgın təməni rəkis nalpinian rəhalah. ¹⁵ İlah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motekəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm

2:7 Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16 * **2:11** Suaru kəti min o nəuhlinian fes u təhmen inu: Nati əpnapin nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotahien natimnati ilis pik əha. **2:11** Jut 9 **2:12** Jut 10

nəti Peor, iətəm təmolkeikei pik nosiən məni e noliən tərəh. ¹⁶ Mətəu togki kəti təmahi o rəhan noliən tərəh mīn. Kitah kotəhrun məmə togki mīn kəsotəghatiən, mətəu Uhgīn təmol togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.

¹⁷ Nəgətun eiua mīn əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmami, uə kotəhmen e nəpuə iətəm nimətəgi asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah kotərəh. Uhgīn təmələhu kalin napinəpuiən asoli məmə okotətiğ lan. ¹⁸ İlah kəutəgət əfəri e nəghatiən iətəm nīpətīn tikə. Kəutəghati e nəghatiən mīn rəha noliən mīn iətəm nīpətī nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiuvī=pa nətəmimi kəhuva e nərahīən iətəm kəməhiet vi əmə lan. ¹⁹ Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nītəu-pəniən natimnati iətəm ilah kotolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef mīn rəha nolkeikeiən tərəh mīn rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətarmənīğ lan. ²⁰ Mətəu nəmə kotəgim rəkis e nərahīən rəha nəhue niftəni nian kotəhrun İərmənīğ mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni uərisiğ lan kohtəliğ e noliən rəha təfəgə tərəh, məhuva slef rəhan, ilah kotətiğ e nərahīən iətəm in tərəh tapirəkis in əupən. ²¹ Nəmə ilah kəmotəruru ağın suaru rəha nol-əhruahruīən, kəsi, in nati tərəh nəuətīn o lah. Mətəu tərəh pik ağın o lah nəmə ilah kīnətəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruīən, kəni uərisiğ lan kotəuhlin nəmtahlah e nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təməfən kəm lah. ²² Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatiən əuhlin mil u keiu, “Kuri kəti təmītəliğ muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan,” mine “Pikəh iətəm təmaig, kəni mītəliğ mīn muvən mətəig e nəmīt.”

3

Nian rəha İərmənīğ

¹ Rəhk-iəli mīn, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmahi. İəmətēi ilau pəti məmə nikitəmah otəhti mīn natimnati mīn əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəliğīən rəhatəmah təhruahru. ² İəkolkeikei məmə onəkotətəliğ mīn e nəghatiən mīn iətəm iəni mīn rəha Uhgīn kəmotəni əupən, mine nəghatiən rəha İərmənīğ İosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil mīn kəmotəni pətiğəm kəm təmahi.

³ Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətəva iuəkīr, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nīpətīlah tolkeikei məmə okotol,

kəni ilah okotagət əfəri motəni rah nəghatiən rəha Uhgın.
 4 Okotəni məmə, “? Təhro? ? Təməni-əskasik rəkis məmə otuva mın, mətəu in iə? E nian iətəm tıpitah mın kəmoħmis mətəuarus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisinian kəti tatol əmə lanko. Kəni aupən aupən aɡin, nian Uhgın təmol niftəni mətəuarus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh.”
 5 Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nıpəhriənian u məmə Uhgın təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatiən rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin mın rəfin e nəhue niftəni. 6 Kəni təmatig mos mın nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni aupən ikin lan. 7 Kəni nəghatiən əha rəha Uhgın tətəskəlim neai mın niftəni kətuatig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuarus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakiliən mine nalpinian rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgın.

8 Mətəu iəu mın nəuvein, sotaluiən e nati kətiəh u məmə, e nətəligiən rəha İərməniɡ Uhgın, nian kətiəh in təhmen e nu uan-tausin, kəni nu uan-tausin in təhmen e nian kətiəh.
 9 Nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə Uhgın təpəou o nol uəhaiən nəniəskasikiən mın rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligiən təfəməh o təmah, kəni nikin təsəɡiənian məmə in otəkeikei mol nalpinian kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtahləh e noliən tərəh mın rəhaləh mohtəlig=pən ohni.

10 Mətəu Nian Rəha İərməniɡ otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikiən asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus nəhue niftəni mine natimnati mın rəfin kəutatig lan, kohkə aɡin.

11 Kəni mətəu-inu Uhgın otərəkin rəfin aɡin natimnati mın əha e noliən əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha nəmiəɡəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru iətəm nəmiəɡəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın mo-tasim. 12 Nıkitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətəu, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə. E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiəpeien otol mitigar, mine məuiɡ, mine məhau mın okotaiəh mohkə. 13 Mətəu Uhgın təməniəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəhtəhnnin nati əha o nəniəskasikiən əha.

14 Tol lanəha, iəu mın nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtəhnnin nian əha iətəm tətəu, otalkut əskasik o nati milahal u məmə, aupən Uhgın otəsehian nəpiniən kəti e nəmiəɡəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfəɡə tərəh kəti

tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuian itəmah min. ¹⁵ Nəkotəkeiki motos e rəhatəmah nətəligian nati u məmə, nolian rəha nətəligian əfəməh rəha İərməniğ o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmini nəuvein min. Inu təhmen e nəghatian iətəm piatah təuvir Pol tətətei kəm təmah e neinatigian iətəm Uhgın tətəfən kəm in. ¹⁶ Tətəghati e natimnati min əha e nauəuə min rəfin rəhan. E nauəuə min əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis məmə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhrunian nati, kəni rəhalah nətəligian tətəliuək-aliuək, ilah kautəuhlin nəghatian min rəha Pol, e nolian kətiah əmə iətəm kautəuhlin nəghatian rəha nauəuə nəuvein min rəha Uhgın. Kəni Uhgın otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatian

¹⁷ Kəni tol lanəha, iəu min nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair məmə nəghatian alməli rəha nətəmini nətəm kətəhti nəuia Uhgın, okəsotiuvu rəkisian itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəian təkəsik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəian. ¹⁸ Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəian tevlə məskəsik e nəhrunian rəha İərməniğ mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni tevliə min e nəuvirian iətəm tətəfinə kəm təmah. !Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatuvən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

1 Jon

Nauəuə iətəm Jon təmaupən mətei

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1

Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iətəmi u iətəm Iesu tolkeikei pik. In təmətei nauəuə mīn u: Nanusiən Təuvir Iətəm Jon Təmətei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki mīn ikin mīn rəfin. In tolkeikei məmə nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauəuə u tatuvən e niməfaki mīn ikin pisin pisin mīn.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmə Iesu Kristo səniəmə in Nəti Uhgīn pəhriən iətəm təmuva iətəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmə narmīn rəha Kristo təmuva e nipəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais təmol bəptais lan. Kəni narmīn rəha Kristo tiet e nipəti Iesu, uərisig timis e nigī kəməluau. Mətəu nəgətunian əha in neiuəian. Kəni mautəgətun məmə nolian tərəh in tikə. İlah nəuvein kotəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi okotol əpnəpīn əmə nolian tərəh mətəu-inu e rəhalah nəgətunian, nipəti iətəmimi in nati əpnəpīn əmə. Nərgi nəgətunian mīn əha, kətəni məmə “Nostisisim.”

?Təmətei nauəuə u o nak? Təmətei nauəuə u məmə otəgətun mīn nəghatiən iətəm təhruahru, kəni məmə otəni pətīgəm neiuə mīnīan rəha nəgətun eiuə mīn. Kəni təməgətun məmə nolkeikeian in nati asoli. Kəni molkeikei məmə otasiru, kəni mol nəhatətəian rəha nəfaki mīn tuva məskasik kəni motəhrun vivi məmə Uhgīn təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhian itulin.

Nəghatiən Miəgəh

¹ Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhian* təmaupən matig e nətuəuinian nian,[†] inu, itimah[‡] iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru. § İəmotəh, kəni motek e nəhlmitimah əhruahru.* Inu u, in Nəghatiən iətəm in Nəukəti Nəmiəgəhian iətəm iəutəghati lan, məutəni pətīgəm. ² Nəukəti Nəmiəgəhian

* 1:1 Jon 14:6 † 1:1 Jon 1:1,3 ‡ 1:1 Nauəuə u, Aposil Jon in təmətei. Nati əpnəpīn məmə in tətəni pik “itimah,” mətəu Jon pisin əmə təmətei. Nian təmətei nəghatiən u “itimah,” nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mine aposil mīn nəuvein. § 1:1 Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 * 1:1 Jon 20:27

əha təmietetigəm=pa;† iəmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmian,‡ kəni məutəni=pinə kəm təmah məmə in nəmiəgəhiən itulin, in təmətatig ilau Tatə Uhgīn kəni təmietet=pa o timah. § 3 Iəutəni pətigəm kəm təmah natimnati min iətəm iəmoteh kəni motətəu rəkis, məmə itəmah min onəkəhuva motol kətiəh kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgīn mine Nətin, Iesu Krīsto.* 4 Iəutətei natimnati min u məmə otol nəgiənian e nikitimah təri məriəuəh.

Okotaliuek e nəhagəhagiən

5 Nəghatiən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə kəm təmah, məmə Uhgīn in nəhagəhagiən,† kəni napinəpuiən tikə agin lan. 6 Nəmə kitah kotəni məmə kinautol kətiəh kitah min, mətəu kitah kəutaliuek əhanəh e napinəpuiən,‡ kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotatigian e nīpəhriənian. § 7 Mətəu in tətətig e nəhagəhagiən, kəni nəmə kotaliuek e nəhagəhagiən təhmen lan,* kəni kitah kautol kətiəh kitah min, kəni nira Nətin, Iesu, tətəruətuəh e tah o nolian tərəh min rəfin.†‡

8 Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərəh, § kitah kauteiuə aru əmə e tah min, kəni nīpəhriənian tikə e tah.* 9 Uhgīn in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan nolian in təhruahru əmə.† Tol lanəha, nəmə kitah kotəni=pən nolian tərəh min rəhatah kəm Uhgīn,‡ kəni in otafəl itah kəni malu e rəhatah nolian tərəh min, kəni maruətuəh rəkis e nolian tərəh min rəfin rəhatah məmə okotəhruahru e nəhmtin. § 10 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginian nolian tərəh, kəni kitah kəutəni məmə Uhgīn tateiuə, kəni rəhan nəghatiən təsatig aginian e nəmiəgəhiən rəhatah.*

2

Iesu Krīsto in iətəmi rəha nasiruiən e tah

† 1:2 Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ 1:2 Jon 15:27 § 1:2 Jon 1:1-4 * 1:3 1Kor 1:9

† 1:5 1Tim 6:16 ‡ 1:6 Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § 1:6 1Jon 2:4; 4:20

* 1:7 Aes 2:5 † 1:7 Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgīn, okotəni pətigəm əmə təfagə tərəh min kəmautol kəsotəhmenian e nəhmti Uhgīn. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhian iətəm kətaig e nien o nos rəkisian nətuakəmian kəti e nīpətətəmi. Nira Iesu otəkəkē maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis nolian tərəh min rəhatah. (Nīpəti nəghatiən u “nira Iesu” tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərəh min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni in təseruhian nolian tərəh rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis.

‡ 1:7 Hip 9:14; Nəh 7:14 § 1:8 Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * 1:8 1Jon 2:4 † 1:9 Uhgīn tətalu təfagə tərəh min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruian, mətəu-inu nīmisiən rəha Iesu in təmətəou rəkis nolian tərəh min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgīn otalu nolian tərəh min rəhatah mətafəl rəkis.

‡ 1:9 Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § 1:9 Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22

* 1:10 Jon 5:38

¹ Rəhak mın kəlkələh mın,* iətətei natimnati mın u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmə onəsotoliən təfagə tərəh. Mətəu nəmə iətəmi kəti otol təfagə tərəh, rəhatah kəti əha ikin iətəm tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgın,† inu Iesu Kristo in Iətəmi Təhruahru. ² In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o rəhatah noliən tərəh mın, kəni o nati u, niəməha otəsöl minian Uhgın.‡ § Kəni təməsolian o rəhatah pişin əmə noliən tərəh mın, mətəu rəha nətəmimi mın rəfin agin e nəhue niftəni.*

³ Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgın† nəmə kitah kautol nəuiən.‡ § ⁴ Iətəmi u tətəni məmə “Iəkəhrun Uhgın,”* mətəu təsolian nəuiən, in ieuə, kəni niyəhrinian tikə lan.†‡ ⁵⁻⁶ Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatian,§ nolkeikeian rəha Uhgın təmatig minpi vivi pəhriən e nikin.* Iətəmi u tətəni məmə tətəhtul=pən lan,† otəkeikei mətəu suaru kətiəh əmə iətəm Iesu təmitəu.‡ Noliən u tətəgətun əsas§ məmə kitah kautatig lan.*

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeian kəm tah mın

⁷ Nikik keikei mın, iəu iəsəteian nəghatian vi kəti kəm təmah məmə onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis e nətuəuinian, nian nəmotətəu nanusiən təuvir;‡ nəghatian əuas u in nəghatian ninotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei itəmah mın. ⁸ Mətəu e neruhiən kəti mın, nəghatian u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in tətəuhlin məmə nəghatian vi,§ mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhiən rəha Iesu mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuian tinətagim,* konu nəhagəhagiən pəhriən† tinətasiə rəkis.‡

* **2:1** 1Təs 2:11 † **2:1** Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ **2:2** Rom 3:25; 1Jon 4:10 § **2:2** Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhiən rəhan o rəhatah noliən tərəh mın, kəni nati əha, niəməha təsolian minian Uhgın. Iesu in sakrifais, kəni in pris mın iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhiən o Uhgın məmə otəni məmə kitah kəməsotoliən noliən tərəh kəti, mətəu təmətapuəh o Uhgın məmə oteruh itah məmə kitah nətəmimi rəhalah noliən tərəh mın kəmotos rəkis nalpinian. Inu nətəligian mın rəfin rəha Uhgın, kəni nati u, in təməhmen. * **2:2** Jon 3:17 † **2:3** 1Jon 4:13; 5:2 ‡ **2:3** Noliən nəuiən u, təsolian itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgın. § **2:3** Jon 14:15 * **2:4** Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 † **2:4** Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kəutəhrun vivi Uhgın, mətəu noliən rəhalah təsəhruahruian. Afin-to e Nəghatian Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Jon məmə nəkəhrun nətəligian rəha Nostisisim. ‡ **2:4** 1Jon 1:6,8 § **2:5-6** Jon 14:15 * **2:5-6** 1Jon 4:12 † **2:5-6** Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, niyətin u məmə in tətətig lan məsietian, tatsipən lan, tatos rəfin nəsanəniən rəhan ohni, tətəhgəl lan, tatilpin ilau mın. ‡ **2:5-6** Mat 11:29 § **2:5-6** 1Jon 2:3 * **2:5-6** Jon 15 † **2:7** Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ **2:7** 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 § **2:8** Jon 13:34 * **2:8** Rom 13:12 † **2:8** Jon 1:9 ‡ **2:8** Efəs 5:8; 1Təs 5:5

⁹ Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətətig e nəhagəhagiən mətəu tətəməki e pian, § in tətətig əhanəh e napinəpuian.* ¹⁰ Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhagəhagiən, † kəni nati kəti tikə e nikin məmə otapitətəl lan, morin. ‡ ¹¹ Mətəu iətəmimi u iətəm tətəməki e pian, in tətətig e napinəpuian, § kəni mətan e napinəpuian, kəni məruru ikin tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuian tətəuveg nəhmtin.*

¹² Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah, mətəu-inu Uhgın təmafəl rəkis noliən tərəh min rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.

¹³ Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian. †

Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəmotəhpahu rəkis ‡ iətəmi tərəh, Setən.

¹⁴ Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgın.

Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian. §

Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsanən,*

kəni nəghatiən rəha Uhgın tətətig e nikitəmah, kəni nəmotol win e iətəmi tərəh, Setən. †

Sotolkeikeian natimnati rəha nəhue niftəni

¹⁵ Sotolkeikeian nəhue niftəni ‡ uə natimnati min rəha nəhue niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeian rəha Tatə Uhgın təsatigian e nikin. § ¹⁶ Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsipəniən o Tatə Uhgın, mətəu kəutsipən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pikian natimnati rəha nəhuvegin əmə,* kəni nolkeikeian natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi, † mine nəfəriən o rəhalah nautə, mine nepətiən. ¹⁷ Kəni nəhue niftəni u otəpanikə. Kəni nolkeikei pikian nautə min otəpanikə. Kəni nolkeikei pikian o noliən min rəha nəhue niftəni iətəm kəutiivi nətəligian rəha nətəmimi otəpanikə. ‡ Mətəu iətəmimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgın, § in otətətig itulin.

Tikimir min rəha Kristo kinəhuva rəkis

§ 2:9 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 * 2:9 1Jon 1:5 † 2:10 1Jon 3:14 ‡ 2:10 Sam 119:165 § 2:11 1Jon 1:6 * 2:11 Jon 11:9; 12:35 † 2:13 Jon 1:1 ‡ 2:13 Jon 16:33 § 2:14 Jon 1:1 * 2:14 Efəs 6:10 † 2:14 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ 2:15 Rom 12:2 § 2:15 Jem 4:4 * 2:16 Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 † 2:16 Prov 27:20 ‡ 2:17 Hip 12:27 § 2:17 Mat 12:50

18 Kalkäläh min, kinotevig=pän e naunun nian.* Nəmotətəu mämə Tikimír rəha Kristo† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimír min rəha Kristo tepət, kinəhuva rəkis.§ Tol lanəha, kitah kotəhrun mämə, kinotevig=pän e naunun nian. 19 Nətəmi min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietian e tah. Mətəu ilah kəməhiet e tah, kəni tətəgətun mämə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.

20 Mətəu itəmah ko, Iətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmin Rəha Uhgín,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u. 21 Iətətei nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəruru niphəriənian, mətəu itəmah ninotəhrun rəkis niphəriənian, kəni motəhrun mämə niphəriənian təsəuəian e neiuəian.§ 22 ? Pəh u in ieiua? Iətəmi u iətəm tətəni mämə Iesu səniəmə in Kristo iətəm Uhgín təməni mämə otahli=pa. Iətəmi u inu, tikimír rəha Kristo. In təsəniən niphəriənian e Tatə Uhgín mine Nətin.* 23 Iətəmi təsəniən niphəriənian e Nətin təruru nosian Tatə. Iətəmi tətəni niphəriənian e Nətin, in tatos min Tatə Uhgín.†

24 Otaskəlim tiəkis mautil nati nak nəmotətəu e nətuəuinian, nian nəmotətəu nanusian təuvir. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pän e Nətin, mine Tatə Uhgín.‡ 25 Kəni nati u inu, nəmiəgəhian itulin, in təməni əskasik mämə otəfa kəm tah.

26 Iətətei nəghatian min u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmi min u nətəm okotiuvi rəkis itəmah.§ 27 Mətəu Narmin Rəha Uhgín iətəm nəmotos e Kristo,* in tətətig əhanəh e nikitəmah. ?Tol lanəha, pəh min təhrun nəgətunian nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha Uhgín tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətunian əha rəhan, in niphəriənian, səniəmə neiuəian. Tol lanəha, otəhtul=pän əskasik e Kristo,‡ təhmen=pän əmə mämə Narmin rəhan təməgətun itəmah mämə nəkotol.

28 Kəni rəueiu əha, kalkäläh min, otəhtul=pän lan, mämə nian in otuva§ kəni kitah kəsotəginian məsotaulisian e

* 2:18 Rom 13:11 † 2:18 Tikimír rəha Kristo in “antichrist” e Inglis. ‡ 2:18

1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § 2:18 1Jon 4:1 * 2:19 Uək 20:30 † 2:20 Nətəm Isrel kəutaliku=pän e rəhn-kapə pris min e oiel, mautil kəni tətəgətun mämə ilah u, səniəmə nətəmi ənpəpin əmə, mətəu ilah u, nətəmi rəha Uhgín əmə, nətəm in təmitəpin o nolian uək u. Kəni e nolian əhmen əmə, Iesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgín kəm nətəmi min əha nətəm kəutəni niphəriənian lan, mətəgətun mämə Kristo təmitəpin ilah mämə rəhan əmə. Nətəmi min u nətəm kəutos nalikuiən e Narmin Rəha Uhgín, in təhmen e nəmtətiən kəti mämə ilah u, rəhan min nətəmi. Tətaliku=pän e Narmin Rəha Uhgín e lah mämə ilah kotəhmen o nolian uək rəhan.

‡ 2:20 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § 2:21 2Pitə 1:12 * 2:22 1Jon 4:3; 2Jon 1:7

† 2:23 Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ 2:24 Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3;

2Jon 9 § 2:26 1Jon 3:7 * 2:27 1Jon 2:20 † 2:27 1Kor 2:12 ‡ 2:27 Jon

15:4 § 2:28 1Jon 3:2; Kol 3:4

nəhmtin* e rəhan nuvaiən.

²⁹ Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm kautol nolian əhruahru, ilah u, nenətin min.‡

3

Kitah u nenəti Uhgīn min

1 ! Oteh-to! ! Nolkeikeiən asoli agin Tatə Uhgīn təmolkeikei itah lan,* məmə tətəuīn e tah məmə nenətin min!† Kəni nīpəhrīniən məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue niftəni kəsotəhruniən məmə kitah nenətin min,‡ mətəu-inu ilah kotəruru Uhgīn. § ² Nikik min, kitah nenəti Uhgīn min u rəueiu. Kitah kəsotəhruniən məmə okotəhro lanu motol pisin nian Kristo otitəlig=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otitəlig=pa,* kitah okotəhmen lan,† mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡ ³ Kəni iətəmimi iətəm tatuhuin məmə otəhmen e Kristo, in otəkeikei mol nəmiəgəhiən rəhan təhlan məuvir § aru nolian min rəhan,* mətəu-inu Kristo in min in təhruahru vivi agin.

⁴ Iətəmimi iətəm tatol nolian tərəh, in tətətgəhli min lou rəha Uhgīn, mətəu-inu nəghatiən u nolian tərəh, nīpətīn u, natgəhliən lou rəha Uhgīn. ⁵ Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Kristo təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah nolian tərəh min,† kəni nolian tərəh tikə lan.‡ ⁶ Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e nolian tərəh min. Mətəu nətəmimi min u nətəm kautəkeikei e nolian tərəh min, tol=pən kotəruru agin in, məsoteruhiən in. §

⁷ Kəlkələh min, sotoliən iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nīpətīn u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Kristo məmə in iətəmi əhruahru. ⁸ Mətəu iətəmimi iətəm tətəkeikei əhanəh e nolian tərəh min, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm təmatol nolian tərəh e nətuəuiniən mətəuarus=pa u rəueiu mine.* Mətəu Nəti Uhgīn təmuva o nərəkiniən uək min əha rəha Setən.† ⁹ Nətəmimi min u nətəm kəmotair vi min məhuva nenəti Uhgīn min,‡ ilah ko kəsotəkeikeiən e nolian tərəh, § mətəu-inu ilah kautos nian mitə rəha Uhgīn. Kəni o nati u, ko ilah kəsotəkeikeiən e

* 2:28 Efəs 3:12 † 2:29 1Jon 3:7 ‡ 2:29 Jon 1:13 * 3:1 Jon 3:16 † 3:1 Jon 1:12 ‡ 3:1 Jon 15:21; 16:2,3 § 3:1 Jon 15:21; 16:2,3 * 3:2 Kol 3:4; 1Jon 2:28 † 3:2 Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ 3:2 Jon 17:24; 2Kor 3:18 § 3:3 Təhlan məuvir, nīpətīn u, tətəfəl rəkis. * 3:3 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † 3:5 1Jon 3:8 ‡ 3:5 2Kor 5:21 § 3:6 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11 * 3:8 Jon 8:44 † 3:8 Hip 2:14 ‡ 3:9 Jon 1:13 § 3:9 1Jon 5:18

noliän təräh, mətəu-inu ilah nenəti Uhgīn mīn.* ¹⁰ Tol mə, kotəhrun nəniän məmə pəh mīn u nenəti Uhgīn,† kəni pəh mīn u nenəti Setən.‡ İətəmimi u iətəm təsol əhruahruian, kəni in məsolkeikeian pian kəti,§ in səniəmə nəti Uhgīn kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah mīn

¹¹ Nəghatiän u inu, nəmotətəu e nətuəuinian e nanusiän təuvir,* məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah mīn.†
¹² Sotolian nitai Ken, iətəm in iətəmimi rəha Setən kəni təhuamu pian.‡ ?Kəni təmohamu pian o nak? Təmohamu mətəu-inu rəhan noliän mīn təräh, konu rəha pian, noliän mīn in təhruahru.§ ¹³ Piak mīn, narmitəmāh təsiuvig pikian nəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəmāki e təmah.*
¹⁴ Nəmə kitah kotalkeikei piatah mīn, tətəgətun məmə kitah kinotapirəkis rəkis nīmisiän, minotevig=pən e nəmiəgəhiän.† Mətəu iətəmi u nolkeikeian tikə lan, in tətətig əhanəh e nīmisiän.‡ ¹⁵ İətəmimi u iətəm tətəmāki e pian§ in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmāh nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu itəmi, in təsosian nəmiəgəhiän itulin.†

¹⁶ Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeian in tol lanu, mətəu-inu İesu təməfa rəhan nəmiəgəhiän o tah.‡ Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah mīn kotəfən nəmiəgəhiän rəhatah o piatah mīn.§ ¹⁷ ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pian kəti rəhan nati kəti tikə, mətəu in təsolkeikeian məmə təhrun e pian,* məsolian nati agin lan, nolkeikeian rəha Uhgīn otəhro lanu matig e iətəmi u?†
¹⁸ Nenətik mīn, pəh kitah kəsotəniän nolkeikeian e nohlitah əmə, mətəu okotol əpu nolkeikeian pəhriän e noliän mīn rəhatah.‡ ¹⁹ Noliän mīn rəhatah kəutəgətun məmə kitah nətəmimi rəha nīpəhriänian, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgīn, kəni kəsotəginian. ²⁰ Kəni nati əpnəpin nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpinian o natimnati nəuvein, mətəu Uhgīn in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.

²¹ Piak mīn, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosian nalpinian, kitah okəsotəginian e nəhmti Uhgīn,§ ²² kəni motos

* **3:9** Nikiti nati tateviə mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgīn tatəlahu=pən rəhan nian mitə e iətəmi kəti, kəni in tateviə təhmen e nikiti nati iətəm kəmərfəi e nəmiəgəhiän rəha iətəmimi u, kəni mətəuə e nəuan e noliän mīn rəha Uhgīn. Tol lanəha, nətəmimi mīn u nətəm kəmotair vi mīn motuva nenəti Uhgīn mīn, ilah kəsotəkeikeian e noliän təräh. † **3:10** 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ **3:10** 1Jon 3:8

§ **3:10** 1Jon 2:9; 4:8 * **3:11** 1Jon 2:7 † **3:11** Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ **3:12** Jen 4:8 § **3:12** Prov 29:10 * **3:13** Jon 15:18,19; 17:14 † **3:14** Jon 5:24 ‡ **3:14** 1Jon 2:9 § **3:15** 1Jon 2:9 * **3:15** Mat 5:21,22; Jon 8:44 † **3:15** Kəl 5:20,21 ‡ **3:16** Jon 10:11 § **3:16** Jon 15:13; 1Təs 2:8 * **3:17** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † **3:17** 1Jon 4:20 ‡ **3:18** Esik 33:31; Rom 12:9 § **3:21**

natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni,* mətəu inu kitah kautol nəuian† kəni mautil nolian iətəm in tolkeikei.‡
 23 Konu nəghatiən u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətin,§ Iesu Kristo,* kəni motolkeikei itah min, təhmen məmə inu in təməni kəm tah.† 24 Nətəmimi min u nətəm kautol nəuian,‡ ilah kautəhtul=pən vivi lan,§ kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətətig e nikitah, mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın iətəm in təməfa, in tətəgətun kəm tah.*

4

Onəkakil meruh mətig narmın min

1 Nikik min, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmın rəha Uhgın tətətig lan, matol in tətəni pətigəm rəhan nəghatiən, kəni təuvir pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmın əha tətətig lan, in rəha Uhgın pəhriən, uə səniəmə rəha Uhgın.* Kitah okotəkeikei moteh vivi mətəu-inu iəni eiue min tepət kinohiet rəkis məutəghati e nəhue niftəni.† 2 Tol lanəha, itəmah onəkotəhrun vivi məmə in Narmın Rəha Uhgın iətəm tətətig e iətəmimi kəti, inu, Narmın iətəm tətəni pətigəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in təmuva e nipətin,‡ narmın əha in Narmın əhruahru rəha Uhgın.§* 3 Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətigəmiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, narmın rəha iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgın. Inəha, in narmın rəha tikimır rəha Kristo,†‡ iətəm nəmotətəu rəkis məmə in otəpanuva, kəni rəueiu tinətətig rəkis e nəhue niftəni.§

4 Kəlkələh min, itəmah nətəmimi rəha Uhgın min, kəni nəmotəghi rəkis iəni eiue min əha,* mətəu-inu Narmın iətəm tətətig e nikitəmah in tapirəkis narmın iətəm tətətig e nəhue niftəni u.† 5 Ilah nətəmimi rəha nəhue niftəni u,‡ tol lanəha, nəghatiən min rəhalah kəutəni, ilah rəha nəhue niftəni əmə, kəni nətəm kəutətəlig e lah, ilah min nətəmi rəha nəhue niftəni u. 6 Mətəu itimah rəha Uhgın. Tol lanəha, nətəmimi nətəm kotəhrun Uhgın, ilah kotətəlig e timah. Mətəu nətəmimi nətəm ilah səniəmə rəha Uhgın, ilah kəsotətəligiən e təmah.§ Kəni

* 3:22 Mat 7:7 † 3:22 Jon 14:15 ‡ 3:22 Hip 13:21 § 3:23 Jon 6:29 * 3:23

Jon 1:12; 3:18; 20:31 † 3:23 Jon 13:34 ‡ 3:24 1Jon 2:3 § 3:24 1Jon 2:6; 4:15

* 3:24 1Jon 4:13 * 4:1 Jer 29:8 † 4:1 Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ 4:2 Jon 1:14;

1Jon 2:23 § 4:2 Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, nipətin pəhriən tikə, mətəu in narmın əmə, kəni in təmos narmi iətəmi kəti. Mətəu nipəhriəniən, nipətin əha ikin.

Nipəhriəniən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in min Uhgın pəhriən. * 4:2

1Kor 12:3 † 4:3 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ 4:3 E Inglis, kətəni məmə “antichrist,”

kəni nipətin u məmə in tikimır rəha Kristo. § 4:3 1Jon 2:18 * 4:4 Jon 16:33

† 4:4 2King 6:16; Rom 8:31 ‡ 4:5 Jon 15:19; 17:14,16 § 4:6 Jon 8:47

tol lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm Narmin rəha niphəriənian tətətig e lah,* mine nətəmimi nətəm narmin rəha neiuəian tətətig e lah.†

Nolkeikeian rəha Uhgın mine rəhatah

7 Nıkk mın, pəh kitah kotəkeikei mautolkeikei itah mın,‡ mətəu-inu nolkeikeian in tatsipən e Uhgın, kəni iətəm tatol nolkeikeian, in təmair vi mın muva nati Uhgın kəti,§ kəni təhrun Uhgın.* 8 Mətəu iətəmi u rəhan nolkeikeian tikə, in təruru Uhgın, mətəu-inu Uhgın in nəukəti nolkeikeian. 9 Uhgın təmol əpu rəhan nolkeikeian kəm tah lanu, məmə in təmahli=pa Nətın nəuan kətiəh əmə,† tuva e nəhue niftəni, məmə kitah okotos nəmiəgəhian ohni.‡ 10 Nati u in nolkeikeian pəhriən, səniəmə kitah kəmotolkeikei Uhgın, mətəu in təmolkeikei itah.§ Uhgın təmahli=pa Nətın tuva, kəni in təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhian o rəhatah noliən tərəh mın, məmə niəməha otəsol minian Uhgın.*

11 Piak mın, Uhgın təmolkeikei pik itah lanu,† kəni tol lanu lan, kitah mın okotəkeikei motol mın nolkeikeian əha kəm tah mın.‡ 12 Iətəmi kəti təsehian Uhgın nian kəti mine.§ Mətəu nəmə kitah kətolkeikei itah mın, kəni Uhgın tətig e nıkitah, kəni nolkeikeian rəhan təmatig mınpi vivi pəhriən e nıkitah.*

13 Kitah kotəhrun† məmə kitah kotatig lan, kəni in tətətig e tah, mətəu-inu tinəfa rəkis rəhan Narmin kəm tah.‡ 14 Kəni itimah iəmoteruh rəkis məutəni pətigəm§ məmə Tatə Uhgın in təmahli=pa Nətın məmə in İosmiəgəh rəha nəhue niftəni.* 15 Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm məmə İesu in Nəti Uhgın, kəni Uhgın tətətig lan, kəni in mın tətətig=pən e Uhgın.† 16 Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nolkeikeian rəha Uhgın o tah, kəni məutarəriə lan.

Uhgın in nolkeikeian.‡ Iətəmi tətətig e nolkeikeian, tətətig=pən e Uhgın, kəni Uhgın mın tətətig lan.§ 17 Nian kəutatig lanəha e Uhgın, kəni nolkeikeian rəhan təmatig mınpi vivi pəhriən e nıkitah,* məmə kitah kəsotəginian† e nian Uhgın otakil itəmi, mətəu-inu e nəhue niftəni u rəhatah noliən təhmen e Krısto. 18 Iətəmi u təriəuəh e nolkeikeian, kə təsəginian e Uhgın. Mətəu-inu nolkeikeian pəhriən u, iətəm tinatəuə rəkis e nıkitah, tətəhgi rəkis nəginian.‡ Nətəligian

* 4:6 Jon 14:17 † 4:6 Mak 13:5 ‡ 4:7 1Jon 3:11 § 4:7 Jon 1:15 * 4:7 1Jon 2:4 † 4:9 Jon 1:18 ‡ 4:9 Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § 4:10 Rom 5:8,10 * 4:10 Rom 3:25 † 4:11 Jon 3:16 ‡ 4:11 Jon 15:12; 1Jon 3:11 § 4:12 Jon 1:18 * 4:12 1Jon 4:17; 2:5 † 4:13 1Jon 2:3 ‡ 4:13 1Jon 3:24 § 4:14 Jon 15:27 * 4:14 Luk 2:11; Jon 3:17 † 4:15 1Jon 3:24 ‡ 4:16 1Jon 4:8 § 4:16 1Jon 3:24 * 4:17 1Jon 4:12; 2:5 † 4:17 Efəs 3:12 ‡ 4:18 Rom 8:15

rəha nosiən nalpiniən tatol itah kəutəgin, kəni nati u tətəgəgun məmə rəhan nolkeikeiən pəhriən təsəuə əhanəhiən e nikitah.

¹⁹ Kitah kotolkeikei itah min mine Uhgın mətau-inu Uhgın təmaupən molkeikei itah. ²⁰ Mətau nəmə iətəmi kəti təni məmə, “Iəu iəkolkeikei Uhgın,” mətau tətəməki əhanəh e pian u tətəhatətə min e Krısto, § in ieiua,* mətau-inu iətəmi təsolkeikeiən pian u in tateh e nəhmtin, † ko təsolkeikeiən Uhgın, iətəm in təsehiən. ‡ § ²¹ Kəni in təməfa rəhan nəghatiən kəm tah məmə: iətəmimi pəh tolkeikei Uhgın in otəkeikei molkeikei min pian.*

5

Kitah kautol win mətau-inu kitah kəutəhatətə e Iesu

¹ Iətəmimi iətəm tətəhatətə* e Iesu məmə in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, iətəmi inu, in nəti Uhgın, † kəni iətəmimi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgın, in tolkeikei min nenətin min. ‡ ² Kəni nəmə kotolkeikei Uhgın kəni mautil nəuiən, § konu kitah kotəhrun məmə kotolkeikei min nenətin min.* ³ Mətau-inu nəmə kotolkeikei Uhgın, nıpətin u məmə, okotol nəuiən. † Kəni rəhan nəghatiən otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə. ‡ ⁴ Nətəmi min u ilah nenəti Uhgın min, § ilah kautol win e noliən min rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəiən rəhatah in tətəfa nəsanəniən o noliən win e noliən min rəha nəhue niftəni. ⁵ ? Pəh min u ilah kəutəhtul əskasik motol win e noliən min rəha nəhue niftəni u? İlah əmə əha, nətəm kəutəhatətə məmə Iesu in Nəti Uhgın.

Iəruəsan kisil kahlol əpu Iesu Krısto kəm tah

⁶ Iesu Krısto, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu mine nıran* katuol əpu in kəm tah məmə in Nəti Uhgın. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətau nəhu mine nıran. Narmın Rəha Uhgın in tətəruəsan nəghatiən mil u rəha nəhu mine nıra, mətəni pətigəm, kəni rəhan nəghatiən in nıpəhriənən mətau-inu Narmın Rəha Uhgın in nıpəhriənən. ⁷ Kəni nuhapuminiən kisil kəhləruəsan ilahal min. † ⁸ İlahal u, Narmın Rəha Uhgın, mine nəhu, mine nıra. Kəni ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol əpu nəghatiən rəhalahal min. ⁹ Nian min, kitah kautətəu

§ 4:20 1Jon 2:9 * 4:20 1Jon 1:6; 2:4 † 4:20 1Jon 3:17 ‡ 4:20 Rəhatah noliən tətəgəgun əhruahru nati nak tətətig e nikitah. Nəmə iətəmimi kəti in tolkeikei pik Uhgın, nolkeikeiən rəha Uhgın tatig e nikin, kəni ko in otolkeikei min nətəmimi, kəni in otol noliən təuvir min əmə kəm lah. Mətau nəmə kitah kəsotolkeikeiən Uhgın, kəni ko kitah kəsotolkeikeiən minian nətəmimi. Kəni nəmə kitah kəsotolkeikeiən nətəmimi, tətəgəgun məmə kəsotolkeikeiən Uhgın § 4:20 1Jon 4:12; Jon 1:18 * 4:21 1Jon 2:7,9 * 5:1 Jon 3:15 † 5:1 Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ 5:1 1Jon 2:23 § 5:2 1Jon 2:3 * 5:2 1Jon 3:14 † 5:3 Jon 14:15 ‡ 5:3 Mat 11:30 § 5:4 Jon 1:13 * 5:6 Jon 19:34,35 † 5:7 Jon 14:17

nəghatian min iatəm nətəmimi kəutəni pətigəm, məutəhatətə e lah.‡ Mətəu nian Uhgīn tətəni pətigəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kəni kitah okotəhrun nəhatətə təhmin min e rəhan nəghatian, mətəu-inu in Uhgīn,§ kəni in tətəhtul pətigəm o Nətin.

¹⁰ Iatəmimi iatəm tətəhatətə e Nəti Uhgīn, in tətəni nīpəhrīanīan e nīkin o nəghatian u rəha Uhgīn. Mətəu iatəmimi iatəm təsəhatətəian e nəghatian u rəha Uhgīn, təhmen əmə məmə in tətəni məmə Uhgīn in ieiua əmə,* mətəu-inu Uhgīn təməhtul pətigəm o Nətin, məni pətigəm Nətin kəm in, mətəu in təsəniān nīpəhrīanīan lan. ¹¹ Konu nəghatian iatəm Uhgīn təməni pətigəm o Nətin, in tol lanu. Uhgīn təməfən nəmiəgəhian itulin† kəm tah, konu nəmiəgəhian u, katos o Nətin.‡ ¹² Iatəm tatos Nəti Uhgīn, in tatos nəmiəgəhian. Mətəu iatəm təsosian Nəti Uhgīn, in təsosian nəmiəgəhian.§

Naunun nəghatian

¹³ Iətətei nəghatian min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə e Nəti Uhgīn, məmə onəkotəhrun məmə itəmah nəkotos nəmiəgəhian itulin.* ¹⁴ Pəh kəsotəginian,† mətəu kotəskasik o nətapuəhian o nati kəti e nəhmti Uhgīn. Nian okotətapuəh o nati kəti kəm in iatəm təuvir e rəhan nətəligian, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in otətəu rəhatah nəfakian.‡ ¹⁵ Kəni nəmə kotəhrun məmə in otətəu itah, kəni nati nak okoteasiə=pən ohni, kəni kinotəhrun rəkis məmə okotos.§

¹⁶ Nəmə kotəh piatah kəti tatol nolian tərəh, mətəu səniəmə nolian tərəh iatəm təhrun niti-pəniān e nīmisiān, ik onəkəfaki ohni, kəni Uhgīn otəfən nəmiəgəhian kəm iatəmi u.* Mətəu nolian tərəh kəti əha ikin iatəm tatiti=pən iatəmi e nīmisiān,† kəni iəu iəsəniān məmə onəkotəfaki o nətəmi min iatəm kəutol nolian əha.‡§ ¹⁷ Nolian tərəh min rəfin, ilah təfagə tərəh,* kəni mətəu təfagə tərəh min əha ikin iatəm kəsotiti-pəniān iatəmi e nīmisiān.†

¹⁸ Kitah kotəhrun məmə iatəm tətair e Uhgīn‡ təsəkeikeian e təfagə tərəh, mətəu-inu Nəti Uhgīn tətəskəlīm-ərain vivi in, kəni iatəmi tərəh u Setən, təruru nekian.§ ¹⁹ Kitah kotəhrun

‡ 5:9 Jon 5:33,34 § 5:9 Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10 Jon 3:33;

1Jon 1:10 † 5:11 Mat 25:46 ‡ 5:11 Jon 1:4 § 5:12 Jon 3:15,16,36 * 5:13

1Jon 5:11 † 5:14 Efəs 3:12; 1Jon 3:21 ‡ 5:14 Mat 7:7 § 5:15 1King 3:12

* 5:16 Jem 5:15 † 5:16 Hip 6:4-6; 10:26 ‡ 5:16 Jer 7:16; 14:11 § 5:16

E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərəh iatəm tatiti=pən itəmi e nīmisiān. Jon tətəghati e təfagə tərəh iatəm kətəuhlin nəmtəhtəmi o Kristo. Nolian tərəh əha, tətəgətin məmə nətəmimi kəutol ilah kəsotosan nəmiəgəhian itulin, konu nəuvetin min u məmə narmilah tinimis. Nati u inu, Jon tətəni əhagəhag kəm tah e 1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutafin nəuvetin min e nol təfagə u, nəni rahian Narmin Rəha Uhgīn. * 5:17 1Jon 3:4 † 5:17 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ 5:18

Jon 1:13 § 5:18 Jon 14:30

məmə kitah nenəti Uhgīn mīn,* mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni rəfin, ilah u kəutatig e nəhlmi Setən.† 20 Kitah kotəhrun mīn məmə Nəti Uhgīn təmuva kəni məfa neinatigian kəm tah,‡ məmə kitah okotəhrun in, u in nīpəhriəniən.§ Konu kitah kautəhtul=pən e Uhgīn u in nīpəhriəniən, mətəu-inu kitah kautəhtul=pən e Nətin Iesu Krīsto. In u, in Uhgīn pəhriən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin.*

21 Nenətik mīn, otagim rəkis e natimnati mīn iətəm okotos nīmei Uhgīn e nikitəmah.†‡

* 5:19 1Jon 4:6 † 5:19 Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ 5:20 Luk 24:45 § 5:20 Jon 17:3 * 5:20 1Jon 5:11 † 5:21 1Kor 10:14; 1Təs 1:9 ‡ 5:21 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “onəkagim e narmīn nati mīn.” Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərāh, məmə in təhmen e narmī nati. Nəmə kotalkeikei rəhatah təfagə tərāh, kəni in təhmen e narmī nati. In tatos nīmei Uhgīn e nikitah.

2 Jon

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatiən u “pətan,” nīpətin təni məmə niməfaki kəti. Kəni “nenətin mīn,” ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatiən mīn əha, təhmen e nəghatiən kəti tətəhluaiḡ. Təsolkeikeiən məmə otəni pətḡəm nəḡḡin mətəu-inu, kol mətə nətəmimi nəuvein kotal noliən tərah e lah.

?Natḡiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəḡətun mīn tepət kəutaliuək e ikin pisin pisin mīn. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəhalah kinotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikin mīn rəha napiliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəḡətun eiua mīn kəutəhuvən əpnəpīn mīn o niuvi rəkisiən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatiən pəhriən.

?Təmətei nauəuə u o nak? Nian nəḡətun eiua mīn kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatiən pəhriən rəha Uḡḡin, okotəkeikei motahtipəsḡ e nəḡətun eiua mīn əha, kəni motəpəh noliən mīne nəḡətuniən rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkeikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei motolkeikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkəuiən rəha Uḡḡin.

Nətuəuiniən

¹ Nauəuə u rəha eldə tatuvən kəm pətan Uḡḡin təmitəpīn* mīne nenətin mīn. Nīpəhriəniən məmə iəkolkeikei pīk itəmah. Mətəu səniəmə iəu pisin əmə iəkolkeikei itəmah, mətəu nətəmimi mīn rəfin u nətəm kotəhrun mīn nīpəhriəniən,† kotalkeikei itəmah. ² Kəni iəkotalkeikei itəmah, mətəu-inu o nīpəhriəniən iətəm tətatiḡ e nīkitah‡ kəni otatiḡ itulin e nīkitah.

³ Pəh Tatə Uḡḡin mīne Nətin Iesu Kristo okuəfinə rəhalau nəuviriən, mīne nasəkəhruiniən, mīne nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nīpəhriəniən mīne nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatiən pəhriən mīn

* 1:1 1Pitə 5:13 † 1:1 Jon 8:32 ‡ 1:2 Jon 14:17

⁴ Nīkik tāmāgīan asoli nian iāmeruh nenātim mīn nāuvein, kēni meruh māmā kēutaliuāk e suaru rēha nīpāhriānīan, § tāhmen əmə māmā inu, Tatə Uhgīn tāmāni kām tah māmā kotākeikei motol. ⁵ Kēni rāueiu əha, nāuvīnik, iəu iəsətēiān nāghatīan vi kēti kām tāmāh, mətəu in əmə u kinotətəu rākis e nətūuiniān.* Kēni iākətapuəh māmā okotol əmə nolkeikeiān kām tah mīn. ⁶ Kēni nolkeikeiān u, nīpətīn u noliān nāuia Uhgīn. Kēni in tətāni māmā kitah okotākeikei motohtəu=pən suaru rēha nolkeikeiān, tāhmen əmə māmā inu nāmotətəu e nətūuiniān.

⁷ Mətəu-inu nāgətun eiua mīn tepət kēutan e nāhue nīftāni.† Ilah kəsotāhatətēiān māmā Iesu in Krīsto iətām Uhgīn tāmāni māmā otahli=pa,‡ in tāmūva iətāmimi pāhriān, e nīpətīn pāhriān.§* Iətāmimi tol lanəha in ieiua kēni in tikimīr rēha Krīsto.† ⁸ Tol lanəha, autətəu itāmāh māmā nəsotāmkarəpəniān e nəua uāk asoli rəhatah, pəh itāmāh onəkotos nətəouiān rəfin lan.‡ ⁹ Nəmā iətāmi tətətu=pən aru əmə nāgətuniān kēti rəhan e nāgətuniān rēha Krīsto, kēni māsəkeikeiān e nāgətuniān rēha Krīsto, § noliān rəhan tətəgətun māmā Uhgīn təsatiān e nīkin. Mətəu iətāmimi pəh iətām tətatiān əskasik e nāgətuniān rēha Krīsto, in tatos Tatə Uhgīn mīne Nətīn ilau pəti e nīkin.* ¹⁰ Nəmā iətāmi kēti tuva ohnik, kēni māsəniān nāgətuniān əhruahru rēha Krīsto, nəsitiān in muvən imam ikin, māsəniān “təuvīr” kām in.† ¹¹ Mətəu-inu iətāmi tətāni “təuvīr” kām in, tətāsīru lan matol suaru o rəhan nāgətuniān tərāh.‡

Naunun nāghatīan

¹² Iatos nāghatīan tepət māmā iākətēi kām tāmāh, mətəu iəsolkeikeiān māmā iākətēi e nīma nāuəuə mīne pen. Mətəu nīkik tətəhti pīk māmā iākuva meruh itāmāh kēni māghati əhruahru kām tāmāh e nāhmtītāmāh, pəh nāgiāniān rəhatah otəriāuəh.§

¹³ Nenəti piām* nətām Uhgīn tāmītəpin, ilah kēutāni təuvīr kām ik.

§ 1:4 3Jon 1:3,4 * 1:5 1Jon 2:7 † 1:7 1Jon 4:1 ‡ 1:7 1Jon 2:22; 4:2,3 § 1:7 Jon tāmāni tol lanu mətəu-inu nətāmimi nətām kāməutohtəu=pən Nostisisim, nāgətuniān rəhalah tətāni māmā Iesu, rəhan nīpətīn pāhriān tika, mətəu in narmīn əmə, kēni in tamos narmi iətāmimi kēti. Mətəu nīpāhriānīan, nīpətīn əha ikin. Nīpāhriānīan, Iesu Krīsto in iətāmimi pāhriān, kēni in Uhgīn pāhriān e nian kətīah əmə. * 1:7 Jon 1:14 † 1:7 1Jon 2:18 ‡ 1:8 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 § 1:9 Jon 8:31 * 1:9 1Jon 2:23 † 1:10 Rom 16:17 ‡ 1:11 1Tim 5:22 § 1:12 Jon 3:29 * 1:13 Pia pətan əha in nīməfaki kēti mīn, Jon in tətatiān ikin əha. Kēni nenəti piān u, ilah nīmənīn rēha nīməfaki əha.

3 Jon

Nauəuə iətəm tatol kisil lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun min rəha niməfaki kautəhuvən iki pişin pişin min, kəni məutəgətun. Nətəmimi nətəm kautətəu rəhalah nəgətuniən kautəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikin rəha napiliən, kəni mətasiru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmimi kəti iətəm tətəsiru e nəgətun min iətəm kəutaliuək iki pişin pişin min. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvir rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhan.

Nətuəuniən nəghatiən

¹ Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriəniən u, məmə iəu iəkolkəikei pik ik.†

² Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə nikiim təsanən məuvir e nəhmti Uhgın, kəni iətəfaki məmə onəsimisiən mətatig vivi əmə, kəni natigiən rəfin rəham otəuvir. ³ Nikiik təmagiən pik nian iəmətəu piatah min nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriəniən, kəni mətəkeikei mətaliuək e nipəhriəniən.‡ ⁴ Nian iətətəu məmə nenətik min kəutaliuək e nipəhriəniən, kəni nikiik tagiən pik məriəuəh mətapirəkis natimnati min rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvir

⁵ Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah min nətəm kautəhuvnə, nati əpnapin məmə ilah nətəm iki pişin.§ ⁶ Ilah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikinu e niməfaki. Ik nəmol təuvir kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən e rəhalah suaru, təuvir məmə onəkəsiru e lah* e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, ⁷ mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəni məsotosiən nasiruən kəti o nətəm kəsotəfakiən. ⁸ Tol lanəha, kəni kitah u,

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətigəmiən in, mətəu təmətəhluaig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvir iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2

* **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16

kotakeikei motasiru e nətəmi kotal lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah mīn kətiah o nəni pətīgəmiən nīpəhriənīən.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ Iəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pīk məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti, kəni in təsətəligiən e timah. ¹⁰ Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oiəkanus əhruahru natimnati mīn nəuvein iətəm in tatol, mine nəni oneuəniən nīkalitimah iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah mīn muvən iman ikin, mətəu tətəniəhu mīn nətəmi mīn u nətəm kotalkeikei məmə okotit piatah mīn məhuvən imalah ikin, kəni mətahli pətīgəm ilah e niməfaki.

¹¹ Piak ruən, sosiən o noliən tərəh rəha nətəmimi, tərəkin ik. Os əmə o iətəmimi iətəm rəhan noliən təuvir. Ətəlig-to lan məmə nətəmimi mīn u nətəm kautol təuvir, tətəgətun məmə ilah nenəti Uhgīn mīn,† mətəu nətəmimi mīn əha nətəm kautol tərəh, tətəgətun məmə ilah kotəruru Uhgīn. ¹² Mətəu Temetrius, nətəmimi rəfin kəutəni-vivi in.‡ Kəni rəhan noliən mīn u nian rəfin kəutəgətun mīn məmə tatitəu=pən nəghatiən pəhriən. Kəni itimah mīn iəutəni pətīgəm kəm nətəmimi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun məmə itimah iəutəni nīpəhriənīən.§

Naunun nəghatiən

¹³ Iatos nəghatiən tepət məmə oiəkətei məni=pinə kəm ik, mətəu iəsolkəikeiən məmə oiəkətei e pen, ¹⁴ mətəu-inu nīkik tətəhti pīk məmə otəsuvəhiən iəkəruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau mīn.

¹⁵ Iətəfaki məmə pəh Uhgīn otəfinə kəm təmah rəhan nəməlinuīən.*

Ik mīn nəuvein kəutəni=pinə “təuvir” kəm ik. Kəni onakəni=pən “təuvir” rəhatimah kəm piatah mīn nəuvein ko ikin ko.

† 1:11 1Jon 2:29 ‡ 1:12 1Tim 3:7 § 1:12 Jon 19:35; 21:24 * 1:15 Rom 1:7; Efəs 6:23

Jut

Nauəuə iətəm Jut təmətei

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tatuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nīpəhrīənīən e Iesu Kristo.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiua min nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pisin pisin min, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha nīməfaki kau-tol nolīən tərəh əpnəpin min. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o nolīən lanəha, mətəu-inu nəuvirīən rəha Uhgīn in iahgīn, kəni ko təsoliən nalpīnīən kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki min ikin min rəfin okotətəu məmə nəghatien rəha nəgətun eiua min in tərəh, kəni in neiuəiən əmə. Kəni tolkeikei məmə nīməfaki otəhtul əskasik e nəghatien iətəm in nīpəhrīənīən.

Jut təməni təuvir kəm lah

¹ Iəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmāh u Uhgīn təmāuīn e təmāh. Uhgīn Tatə tolkeikei pik itəmāh, kəni Iesu Kristo taskəlīm vivi itəmāh.

² Pəh nasəkəhruiən, mine nəməlinuiən, mine nolkeikeiən rəha Uhgīn otəri məriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmāh.

Noliən min rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah e Uhgīn

(2Pitə 2:1-17)

³ Iəu min nəuvein, əupən, iəmolkeikei pik məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmāh o nəghatien e suaru iətəm Uhgīn tatos o nosmiəgəhiən itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətei nəghatien u tuvnə o təmāh məmə iəkol əskasik nikitəmāh məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlīmīən nəghatien pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah. Uhgīn təmələhu=pən nəghatien u e nəhlmi iəfaki min e nian kətīəh əmə, kəni ko təsəuhlinīən. ⁴ Iatəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuva oneuən e nikitəmāh. Kəmətei əupən agīn məmə ilah okotos nalpīnīən. Ilah kəutəhti nəuia Uhgīn, kəni mautəuhlin nəghatien pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah

mautəni məmə tətəgəhan e nakləhiən e pətan mine noliən əhmen min lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in pisin əmə in Kig mine İərməniğ rəhatah.

⁵ Nəghatiən u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkölkeikei məmə iəkəni misimaru min kəm təmah məmə İərməniğ təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet İjip, mətəu uərisiğ təməəkkin ilah u nətəm kəsətəhatətəiən lan. ⁶ Kəni otətəligto e nagelo min nətəm kəmotəmkarəpən e nepətiən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah. UhgİN təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgitiən nian kəti, kəni mahtipəsisiğ e lah e napinəpuian mətəuarus=pa Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpinian kəm lah. ⁷ Kəni təhmen əmə e Sotəm mine Kəmorə mine taun min titəlau e lau. Nətəmimi ikin min əha kəmotəpəh noliən əhruahru mautəhuvən e noliən rəha nakləhiən e pətan mine noliən rəha nəman kautit aru ilah min mine nipətan kautit aru ilah min. Kəni UhgİN təmol nalpinian kəm lah e niğəm iətəm ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua noliən tərəh min əha kəni mətəgİN e nalpinian rəha UhgİN.

⁸ Nati əpnəpin nətəmimi min əha kotəhrun natimnati min əha, mətəu e noliən kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən iətəm təmegəhan e noliən tərəh min rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə məmə kautol noliən tərəh e nipətilah mautəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narməniğiən min rəfin, kəni kəutəni rah nagelo min u ilah ilis pik. ⁹ Mətəu Maikil, nati əpnəpin in iətəmi asoli rəha nagelo min, təməsoliən lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nipəti Mosis. Təməsahien Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, “! Pəh İərməniğ otəni rəham nalpinian!” ¹⁰ Mətəu nətəmi min əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotəruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh min, ilah kautol natimnati min iətəm nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni noliən əha tatəəkkin ilah.

¹¹ !Kəsi, nərahien asoli o lah! İlah kautohtəu=pən suaru iətəm nəti Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin nikilah e noliən tərəh iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora mətəhti nəuia nətəmi asoli min, kəni e noliən əmə əha iətəm UhgİN təməəkkin Kora mine rəhan min, UhgİN otəəkkin ilah.

¹² Nian nautol lafet təuvir min mətəu-inu itəmah nəkotölkeikei itəmah min, kəni ilah kəhuva motauən pik əpnəpin əmə itəmah min ilah, nikilah təsəhtiən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nimas kəti əpəha ihluə iətəm

tətəhluaig iətəm negəu təhrun nələs pikiniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhian sipsip min, mətəu kautun pik əmə sipsip min. Ilah kotəhmen e nimali nəpuə iətəm nimətagi tāmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuvian. Ilah kotəhmen e nigī min iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəuə, mətəu kəsotəuəian, kəni in təhmen əmə məmə kəmoħmis, kəni nətəmimi kotiuvipəri ilah kəni kohmis aġin. ¹³ Peaupeau ləuantəhi kəutorasilig məutəruən əpnəpin əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisian rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətigəm əmə nolian tərəh e rəhalah nəmiəġəhian. Ilah kotəhmen e məhau min iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uġin tətəskəlim imalah ikin əpəha e nəpinəpuian iətəm nəhəġəhian tikə aġin ikin.

¹⁴ Suah u Inok u aypən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpin lan e nəuaniləuis min rəha Atəm, təməni pətigəm nəġhatian rəha Uġin iətəm təməfən kəm in məmə, “Oteruh-to, Iərməniġ tətəuə ilah rəhan min nagelo min tausin tausin min tepət pəhriən, ¹⁵ tətəuə məmə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətigəm nalpinian rəha nətəmimi rəfin min u nətəm kəutəhti nəuian. In otol nalpinian mətəu-inu kəmotol nərahian tərəh min e nolian tərəh pik, kəni nol təfəġə min əha kəmotəraki e nəġhatian min iətəm tərəh kəm Uġin.”

¹⁶ Nian rəfin, nətəmimi min əha kəməutəġhati-əġhati kəm lah min məmə nikilah təsəġianian o natimnati, kəni məutəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəliġian tərəh e nikilah iətəm ilah aru kətolkeikei məmə okotol, kəni məutəġhati əuvsan e lah min, kəni kəutəġhati e nəġhatian tətəhian məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəliġian.

Nəġhatian o nəġgi-pəriən ilah

¹⁷ Mətəu rəhak min nətəmimi, nikitəmah tətəhti nati nak aposil min rəha rəhatah Iərməniġ Iesu Kristo kəmotəni aypən, məmə otuva. ¹⁸ Kəmotəni kəm təmah məmə, “E nian iətəm naunun nian tətəuə iuəkir, nətəmimi nətəm kəutəġhati əuvsan məutəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliġian tərəh e nikilah iətəm ilah aru kətolkeikei məmə okotol.” ¹⁹ Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmah. Ilah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliġian rəha nəhue niftəni, kəni Narmin Rəha Uġin tikə e lah.

²⁰ Mətəu itəmah, rəhak min nətəmimi, otol itəmah motəsanən e rəhatəmah nəhatətəian iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uġin. Kəni otəġhati kəm Uġin e Narmin Rəhan. ²¹ Kəni motos nolkeikeian rəha Uġin tətətiġ o təmah

nian nautəhtahnin nasəkəhruiniən rəha Iərməniḡ Iesu Kristo məmə in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəḡəhiən itulin.

²² Onəkotasəkəhruin nətəmini min u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasik pikien motəruru nəḡətuniən nak in niḡəhrieniən. ²³ Motəmkirəkis uəhai nətəm kəutatig iuəkir o niḡəm asoli motosmiəḡəh ilah. Otasəkəhruin nəuvein min, mətəu nəkotəḡin pik e nolien tərəh min rəhalah, iətəm kautol nəmiəḡəhiən rəhalah rəfin tamikmik. Autətəu itəmah məmə nolien tərəh rəhalah otəsekiən nəmiəḡəhiən rəhatəmah.

Nəfakian o nəni-vivian Uhgīn

²⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn iətəm in təhrun naskəlimiən itəmah məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun nolien itəmah məmə niḡei təfagə tərəh tikə aḡin e nəmiəḡəhiən rəhatəmah, nian otos itəmah nəkəhuvən e nəhəḡəhəḡiən rəha nəhmtin, kəni niḡitəmah otəḡiən pik aḡin iḡin əha. ²⁵ Uhgīn kətiah əmə, kəni in Iosmiəḡəh rəhatah. Kəni Iesu Kristo rəhatah Iərməniḡ in suaru rəhan o nosmiəḡəhiən itah. Pəh kotəni məmə nəni-vivian, mine nepətian, mine nəsanəniən, mine narməniḡiən rəfin aḡin, in rəha Uhgīn, aupən aḡin mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !Əuəh!

Nəhan-əhanian Nəhan-əhanian natimnati kəm Jon Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhanian

?Pəh təmətei nauəuə u? İətəmi kəti nərgin u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətei. Kəsotəhrun vivian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpin, ilah kəutatig e nitəni min ikin Esia, (rəueiu, kətəni ikinu məmə Wes Teki – Western Turkey), mine matuvən min kəm niməfaki min ikin min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilis agin, iətəmimi u in İesu Kristo. In əmə u, in İərməniç. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakian kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahian kəm nəfaki min. Kəmotahli=pən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətətig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairian təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh İesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu min natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: nolian iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan min nətəmimi e nəluaginian; mine nolian rəha Uhgin o nakilian nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə İesu Kristo in İərməniç, konu məgətun rəhan nəsanənian. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki min məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis min okəhuva, konu ilah okəsotəfakian kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhian konu Setən otol nərahian kəm nəfaki min mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasik, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis min u rəueiu. Nian İesu Kristo otitəlig=pə min, kəni in otəfəri ilah, mol nalpənian kəm rəhan tikimər min.

Nəghatian min mine nətəligian min tepət kəutəfin e nauəuə u Nəhan-əhanian kəutsipən e nauəuə min u rəha Oltestimin: İsikial, Daniəl, Aiseə, mine Jerimaə.

?Okəfin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə min e Niutestimin mətəu-inu İesu təməgətun natimnati tepət e Jon u kotal pisin agin. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmi nati kəti məghati lan. Nəghatian min u ilah nıpətillah tatig, təhmen e nəghatian əuhlin. Konu, nian kitah kotəfin nauəuə

u, koteruh nəghatiən əuhlin mın u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nıpətıləh mın kətəiəh kətəiəh. Təuvir məmə kotəfin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhruniən məmə narmi nati mın nıpəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeikei motəupən motətəlig e nıpəti nəghatiən mın u Kristin mın e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhiən məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak mın otuva e nu təm tətuvə, mətuvə mətəuarus nian İesu otuva mın lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhiən nəukəti nətəligiən asoli tol lanu lan:

- Uhgın in ilis in tepət pik mine nəsanəniən rəhan tepət, mine rəhan nətəligiən təuvir e natimnati mın rəfin;
- Setən in tatol nəhməiən asoli e nəhue niftəni;
- Kristin mın okotəkeikei motəhtul əskəşik e rəhalah nəhatətəiən məmə okəsotəginian, nati əpnəpin ilah kəutatig e nian rəha nərahian;
- otəsuvəhiən Uhgın otələs iahu Setən kəni məfən nalpiniən kəm Setən mine iərmis mın rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgın o tol nalpiniən kəm nətəmimi mın kəsotəhatətəiən e İesu;
- İesu Kristo otarmənig e natimnati mın rəfin;
- İesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətətig ikin.

Nətuəuiniən nəghatiən

¹ Nauəuə u, in tətəghati e natimnati mın iətəm İesu Kristo təmol əpu.* Natimnati mın u, Uhgın təməfən kəm İesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluek mın natimnati iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva. Kristo təmahli=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati mın u kəm rəhan ioluək, Jon. ² Jon təməhtul pətigəm o nəni əhruahruian natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətei rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati mın u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgın mine nəni pətigəmiən rəha İesu Kristo. ³ İətəmi u iətəm tətəfin pətigəm nəghatiən mın u, iətəm Uhgın təməfa, in otətig e nəuviriən pəhriən. Kəni nətəmimi mın u nətəm kəutatəu kəni mautos e nıkilah kəni mautol, okotətig mın e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati mın u nauəuə u tətəghati e lah, tinuva iuekir agin.

Jon təmətei nauəuə

kəm niməfaki mın ilah səpin

⁴ İəu Jon, iətəhli=pinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki mın ilah səpin əpəha e nıtəni Esia.

* **1:1** “Təmol əpu,” nıpətin u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm əupən, nıpətin tətəhluəig. E Bislama, kətəni məmə, “rivilem” uə “soem.”

Pəh Uhgın u iətəm tətatiğ u rəueiu, təmətatiğ itulin, kəni otəpanatiğ itulin min, in otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuian kəm təmah. Kəni pəh narmin ilah səpin[†] iətəm kəutatiğ aupən e jeə rəha kig, ilah min okotol lanko e təmah. ⁵ Kəni Iesu Kristo min, in otəfinə min lanko kəm təmah. Kristo ko təməhtul pətiğəm əskasik o niphəriənian, konu inəha, in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən,[‡] kəni in tətarmənig e kig min rəha nitəni min. §

Pəh nəni-viviən tuvən o Iesu Kristo u, in təmolkeikei itah, kəni niran təmaiəh məmə otitis itah e nolian rəha təfagə tərəh. ⁶ In Kig rəhatah, kəni təmol məmə kitah kotatiğ ahgəl rəhan narmənigiən, kəni mol itah kəhuva pris min rəha Uhgın rəhan, kautol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nəni-viviən o rəhan nepətiən mine nəsanəniən tuvən o Iesu Kristo, naunun tikə! !Pəh in otarmənig itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

⁷ !Oteruh-to! In tətuva e nəpuə, * kəni nətəmimi rəfin okotəsal=pən moteruh e nəhmtiləh əhruahru, kəni nətəmi min aupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh min, kəni nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min, nīkilah otahmə, motasək əfəməh mətəu-inu kəmotafu.[†]

In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

⁸ İərmənig Uhgın tətəni məmə, “İəu Nəukətın mine Naunun.[‡] İəu u iətatiğ rəueiu, kəni iəmətatiğ itulin, kəni iəpanətatiğ itulin min, kəni iəu u, Nahgik Tepət Pik Agin.”

Jon təmeruh Nəti İətəmimi

⁹ İəu Jon, piatəmah u, iətəm kitah kautos pəti nəhlmitah min kətiəh e Iesu o nahməiən, mine natigiən e narmənigiən rəhan, mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nahməiən. Kəməraکی=pən lak e nitəni u Patmos, § mətəu-inu iətəni pətiğəm nəghatiən min u iətəm Uhgın təməfa, kəni mətəhtul pətiğəm o Iesu. ¹⁰ In Nian rəha İərmənig rəhatah, * kəni iəməriəuəh e Narmin Rəha Uhgın, u rəhan nəsanəniən təmol kəm iəu, kəni iəkətəu nəuiən asoli kəti e nəmtahk, təhmen əmə e təui, ¹¹ kəni nəuiən u tətəni məmə, “Ətei rəkis e nauəuə natimnati min rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki səpin. Nauəuə min u okəhuvən

[†] **1:4** Narmin ilah səpin iətəm kəutatiğ aupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmin Rəha Uhgın; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpin u kotəsanən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutatiğ aupən e tron. Nəmpə səpin u, kəməh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgın, nian nəuvein tətəni “ilah səpin” mətəu niphətiən məmə ilah rəfin agin. [‡] **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5**

Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 * **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 † **1:7** Sek 12:10 ‡ **1:8** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, “İəu u, Alfə mine Omekə.” Alfə u, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. § **1:9** Nitəni u Patmos, in ailən kəti isəu

agin o ima Jon. * **1:10** Nian rəha İərmənig u, in Sante.

kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine Laotisia.”

¹² Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, ¹³ kəni e nəlugi nati kətaharu-pəri lait min u lan, mafu suah kəti təhmen e Nəti İətəmimi,[†] rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.[‡] ¹⁴ Rəhn-kapə mine nəuanun tərüən tərüən təhmen e nəuauı nitəhi,[§] * kəni nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm.[†] ¹⁵ Nəhlkin təhmen e prons,[‡] iətəm kəmuvan e nigəm məmə otaiəh rəkis e namrəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko, kərəpei məmə otəuvir mətoraip-oraip. Kəni nəuiən iahgin təhmen e nitəhi asoli kəti tatitəgit e nimas; ¹⁶ In tatos məhau ilah səpin e nəhlmin maru, konu nau kəti rəha nəluaginien in tasilə e nikalin pəti mil,[§] tatsipən e nipəgnəuan, kəni iətəmi u təhəgəhag mətasiə, təhmen e mitigar əpə e nərəuiə.

¹⁷ Nian iəmafu iətəmi əha, iəmeiuaiu morin iəu əha e nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis.* Mətəu in təmea=pa mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, “Səginien. İəu u, iəu iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin. ¹⁸ İəu u, İətəm Tətəmiəgəh.[†] !İəmimis aupən, kəni mətəu eruh-to, iətəmiəgəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nımisiən mine ki rəha Nəuan=pən.[‡]

¹⁹ “Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati min rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein min iətəm tətüva. ²⁰ Mətəu iəkuahpik e nipəti nati təməhluaig, u məhau min ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Məhau min u ilah səpin, nipətin u nagelo min rəha niməfaki səpin. Konu nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e kol, nipətin u, niməfaki min u ilah səpin.

2

Nəghatien təmuvan kəm nəfaki min ikin Efəsis

[†] **1:13** Kitah kəuteruh nərgin u “Nəti İətəmimi” e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə min rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. [‡] **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. İesu in rəhatah pris asoli agin. **§** **1:14**

Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “in tərüən tərüən təhmen e sno.” * **1:14** Dan 7:9 [†] **1:14** Esik 1:28 [‡] **1:15** Prons, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol.

§ **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48 * **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 [†] **1:18** Sam 42:2 [‡] **1:18** “İəu iatos ki rəha Nımisiən mine ki rəha Nəuan=pən,” nipətin u məmə iatos nepətiən o nahtipəsigiən mine nerəhiən e ket rəha İma Nətəm Kəmoħmis İkin, kəni mol nətəmimi kəmoħmis ilah kotəmiəgəh min.

1 “Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha niməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin maru† kəni mətəliuək e nəlugin e nati kətaharu-pəri lait lan,‡ u iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni ilah səpin.

2 İəu iəkəhrun rəhatəmäh noliən min. İəkəhrun nalkut pikian o uək min rəhatəmäh, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. İəkəhrun məmə itəmäh nəsotagiən iən o nətəm kautol noliən tərəh. Nəmotakil nətəmimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmäh ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiue min. 3 İəkəhrun min məmə itəmäh nautos nətəligiən əfəmäh. Nərahien təmələs pau itəmäh, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

4 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmenien e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeien§ aupən rəhatəmäh. 5 Nikitəmäh təhti-to nolkeikeien iətəm nəməutətig lan aupən. Otəuhlin itəmäh, kəni motol natimnati min u nəmautol aupən. Nəmə nəsotolien, kəni iəkuva, mələs rəkis rəhatəmäh nati kətaharu-pəri lait lan e nimein. 6 Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. İtəmäh nəkotəməki e noliən tərəh min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,* təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

7 İtəmäh rəfin matəlgitəmäh tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəm otol win e nəluaginiən u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmiəgəhien iətəm tateviə e nasumiən rəha Uhgın.”†

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki min ikin Smanə

8 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol naunun agin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni məmə,

* 2:1 Nian iətəmi u tətəni “agelo,” nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki. † 2:1 Nəh 1:16 ‡ 2:1 Nəh 1:12-13 § 2:4 Jon 13:35; Jer 2:2-5

* 2:6 Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun vivien natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. İlah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnəpinien itəmi. İlah kautəni məmə noliən min əha, təsəəkiniən narmitəmi. † 2:7 Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 ‡ 2:8 Nəh 1:17-18

⁹ Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmäh nahməiän. Iəkəhrun mämə itəmäh nanrah min, mətəu səniämə itəmäh nanrah min pəhriän. !Itəmäh, rəhatəmäh nautə tepət agin! Iəkəhrun mämə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatiän mautauvlək e təmäh lan, məutəni mämə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə. § Rəhalah nimə rəha nuhapuminiän in nuhapuminiän rəha Setän əmə.* ¹⁰ Sotəginiän e nahməiän min iätəm otəsuvəhiän kəhuva e təmäh. İtəni=pinə kəm təmäh, mämə Setän otəpanəmki=pən itəmäh nəuvein e kaləpus mämə otek askəuvin nəhatətəiän rəhatəmäh, kəni itəmäh onəkotatig e nahməiän o nian ilah ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnapin nəmə itəmäh nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmäh nətəouiän, təhmen=pən əmə mämə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kəpə iätəm təmol win e naiuiän, kəni rəhatəmäh nətəouiän in nəmiəgəhiän itulin.

¹¹ Itəmäh rəfin matəlgitəmäh tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiän min u iätəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi okotol win e nəluəginiän u, nian nimisiän tisimaru min muva, ko kəsəhmis minian. İnəha, okəsəhuvəniän e nəmnamı nigəm asoli, inu nimisiän tatol keiu.”‡

Nəghatiän təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

¹² Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu mämə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm, məni=pən mämə,

Nəghatiän u rəhan, iätəm tatos nau rəha nəluəginiän kəti iätəm tasilə e nəven pəti mil. §

¹³ Iəkəhrun ikin nəutatig ikin. İkin əha, Setän tətəharəg, mətərməniğ ikin.* Mətəu itəmäh nautəhtul iəkis ohniəu. Nəməsotəuhliniän rəhatəmäh nəhatətəiän lak. İmatəmäh Setän tətətig ikin, kəni kəməhamu rəhak iätəmimi Antipas, iätəm təməhtul əskasik o nəni pətigəmiän iəu. Nati əpnapin mämə nian əha təmiəkis pau o təmäh, mətəu itəmäh nəmotəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Mətəu in əmə ko, iateh nıpəgnəmtin min nəuvein iätəm itəmäh nautol iätəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmäh nəuvein u ko ikin ko, nəutəgətun nətəmimi ko ikin ko mämə

§ 2:9 ?Nəghatiän u, “məutəni mämə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” nıpətin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel. Mətəu nian İesu tətəni mämə ilah səniämə nətəm Isrel pəhriän, nıpətin u mämə nətəmimi pəhriän rəha Uhgın, inu, nətəmi kəutəfaki kəm in, mətəu səniämə “nəuaniləuis min rəfin rəha Isrel” u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgın. (Kəl 6:15-16). * 2:9 Jon 8:33-47

† 2:10 “Nian ten” nıpətin ko, mämə nian rəha nahməiän otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgın təməni lanəha. ‡ 2:11 Nəh 20:11-15; 21:8 § 2:12 Nəh 1:16

* 2:13 İtəmi asoli rəha Rom, kətəni mämə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmimi tepət tepət kəutəfaki kəm in əha Perkaməm.

okotos nəgətuniən rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfən kəm nətəm Isrel, kəni pəh ilah kotol noliən tərəh, mautun nauəniən iətəm kəmol sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni mautit əpnapin ilah min.† 15 Kəni e noliən kətiəh əmə ilah nətəm Isrel min əha, itəmäh nəuvein u ikin nautohtəu=pən nəghatiən rəha nətəmimi rəha Nikoləs.‡ 16 ! Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmäh e noliən tərəh min rəhatəmäh! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmah, kəni iakoh nətəmimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsi=pən e nipəgnəuak.

17 Itəmäh rəfin matəlgitəmäh tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəmimi iətəm tatol win e nəluaginiən, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u mana§ kəm in. Oiəkəfən min kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətei=pən nərgin vi lan, kəni in pisin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin.”

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki min ikin Tuatirə

18 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgın. Nəhmtin təhmen e nəmnamı nigəm, mine nəhlkin təhmen e prons* iətəm tətoraip-oraip.† Tətəni məmə,

19 İnəhrun rəkis noliən min rəhatəmäh, nətəm Tuatirə. İəkəhrun rəhatəmäh nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmäh təfəmäh o nəhtul əskasikiən. İəkəhrun məmə noliən min rəhatəmäh nautol u rəueiu, təuvir mapirəkis agin noliən min rəhatəmäh aupən.

20 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruin e nəhmtək. Itəmäh nautegəhan e noliən rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan aupən u, Jesepel.‡ In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak min noluək, matol məmə ilah kautit əpnapin ilah min, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı. 21 İəmətəhtahnin

† 2:14 Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ 2:15 Afin-to futnot e Nəh 2:6. § 2:17

Jon 6:31-33,35,48,51 * 2:18 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. † 2:18 Dan 10:6; Nəh 1:14-15 ‡ 2:20 Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmın nati min, kəni motohtəu=pən noliən rəha nit əpnapin nəman mine nipətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm təməni e Nəh 2:6,15.

pətan əha məmə in otəuhlin rəhan nolian rəha nitəu=pən əpnapinian nəman, mətəu in təpəh. ²² Tol lanəha, rəueiu əha, iəkol in timis pik e rəhan pet. Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnapin ilah min, ilah Jesepele u, nəmə ilah kəsotəuhlinian ilah e nosian nolian rəha pətan əha, oiəkol ilah min kotətəu tərəh pik, kəni misuə e lah e pet u rəha nahməian. ²³ Kəni oiəkəu kətiəh əmə e nenətin min, moh ilah kohmis. § Tol lanəha, kəni niməfaki min rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligian min rəha nətəmimi, mine nikilah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmah tətəu=pən əmə rəhatəmah nolian min iətəm nəmautol.*

²⁴ Mətəu itəmah u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosian o nəgətun min rəha Jesepele əha, iətəghati kəm təmah rəueiu. Iəkəhrun məmə itəmah nəməsotosian natimnəti iətəm kətəni məmə nati ağin min rəha Setən iətəm tətəhluəig e nəmtahn. İəsələhu-pəniən nati figəm kəti min kəm təmah, mətəu iəkəkolkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko, ²⁵ otəkəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuarus iəu iəkətiəlig=pa.

²⁶⁻²⁷ İətəm tatol win e nəluəginian u, kəni tətəhtul əskəsik o nolian nəuiak, matuvən, matuvən mətəuarus naunun, kəni iəu iəkəfən nəpətiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa kəm iəu, məmə in otarməniğ e kəntri pisin pisin min. Kəni in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohəplis-ohəplis sospən kəmol e nəriəpig. ²⁸ Kəni iəu iəkəfinə min məhau u fətukai kəm in. †

²⁹ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.

3

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki min ikin Satis

¹ “Ətei nauəuə kəti tuvən o əgelo rəha niməfaki e taun u Satis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos narmin rəha Uhgın ilah səpin,* kəni matos min məhau səpin. † Nəghatiən u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,

Iəkəhrun rəhatəmah nolian min. Iəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nətəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmah ninohmis

§ 2:23 Nəghatiən u “nenətin min” tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in.

* 2:23 Jer 17:10 † 2:28 Nəh 22:16 * 3:1 Afin-to futnot e Nəh 1:4 † 3:1 Nəh 1:16

rəkis. ² !Otair-tə! Noliən təuvir min rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə ağin. Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri min noliən rəhatəmah, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmah noliən təuvir min iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan. ³ Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatiən iətəm nəmotos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotapili alı, oiəkiet pətigəm o təmah təhmen e iakləh, kəni itəmah ko nəsotəhruniən məmə nian nak iəkuvnə o təmah.

⁴ Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotoliən napən rəhalah tamikmik. İlah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən.‡

⁵ İətəm in otol win e nəluəginian, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisiən nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmi.§

⁶ İtəmah rəfin matəlğitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki min ikin Filitelfiə

⁷ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfiə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, İətəm Tasim, kəni in Nipəhriənian. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən.* Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in tahtipəsic e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.† Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

⁸ İəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Filitelfiə. İəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəvetin əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni məsotəhluaigian məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. İamerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. ⁹ Oteruh-to. Nətəmi min ko e Nuhapuminiən rəha Setən, ilah kautəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə. İlah neiuə min.‡ Oteruh-to. Oikol ilah kəhuva motasiəulin-pinə e nəhilkiləh

‡ 3:4 E fes u, “napən” tətəgətuən noliən min rəhalah. § 3:5 Mat 10:32; Luk 12:8;

Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23 * 3:7 “Ki rəha Tefit” u, tətəgətuən=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni mahtipəsic e iətəmi kəti iətəm tətuvən imə; Nəh 1:18. † 3:7 Aes 22:22 ‡ 3:9 Nəghatiən u “kautəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha İsrel min. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm İsrel pəhriən, nipətin ko məmə nətəmi pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha İsrel u ilah nətəmi min əhruahru rəha Uhgın (Kəl 6:15-16).

e nisialən, kəni okotəni məmə nıpəhrıənıən iəu iəkölkeikei itəmah. § 10 İəmənı=pınə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikıən, təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatiən.* O nati u, iəu oiəkəpali vivi o təmah e nıan iətəm nərahıən otəsuvəhiən tuva e nəhue nıftəni mın rəfin,† məmə otek askəuvın-to nətəmimi rəha nəhue nıftəni.

11 Otəsuvəhiən iəkuva. Otəskəlım iəkis natimnati mın iətəm itəmah nınotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəouiən‡ iətəm nınol win rəkis lan. 12 İətəm otol win e nəluaginıən, kəni iəu oiəköl in təhmen e nigı asoli kəti iətəm tətəruəsan Nımə Rəha Uhgın rəhak. Kəni in ko təsietiən e Nımə əha nıan kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgı Uhgın rəhak lan, mine nərgı taun rəha Uhgın rəhak lan. Taun u, in Jerusıləm vi, iətəm Uhgın rəhak otahli=pa, otisi-pəri e negəu e neai, meıuıu=pa. Kəni iəu oiəkətei=pən mın nərgək vi e iətəmi u.

13 İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mın u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pınə kəm nıməfaki mın.”

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki mın ikin Laotisiə

14 “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha nıməfaki e taun Laotisiə, məni=pən məmə,

!Nəghatiən u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nıpəhrıənıən! In ko, in iətəm kəhrun narəriəiən lan məmə tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmıən nıpəhrıənıən əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol. § * Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pınə kəm təmah məmə,

15 İəkəhrun rəhatəmah nolıən mın, nətəm Laotisiə. İəkəhrun məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvır məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətəpu uə onəkotəpiəpei. 16 İtəmah nəutəhtul əmə e nəlugın, nəkotəreuən əmə – nəsotəpiəpeiən məsotətəpuıən – tol lanəha, oiəkəgəh rəkis e təmah rəueıu, 17 mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, ‘Rəhatımah nautə tepət, iautos

§ 3:9 Jon 8:44; Nəh 2:9 * 3:10 Hip 12:1-3 † 3:10 Jon 17:15 ‡ 3:11 “Nətəouiən” əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nımalı nigı, uə narmi nımalı nigı kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e nııuıən. Kəni Kristo otəfəfau=pınə kəfəfau e rəhn-kapə iətəmimi o rəhan nəhtul əskasikıən. İətəmimi u otəkeikei məteh vivi o nətəmi mın ko nətəm kətolkeikei məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatiən əuhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikıən məmə ilah okəsotəmkərəpəiən e nətəouiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo. § 3:14 “Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol,” nıpətın keıu e nəghatiən Kris. İesu in Nəukətin, nıpətın ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in mın in İərmənig e natimnati rəfin. * 3:14 Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17

məni asoli, rəhatımah nəmiəgəhiən təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəiən o tımah.' Mətəu itəmah nəkotəruru məmə itəmah ninotatig rəkis e nərahian; nətəmini okotasəkəhruiən o təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutaiu piəpiə əmə.† 18 O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aiən u kol tətəraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuvan e nigəm tus rəkis namrəiən lan,‡ kəni pəh itəmah, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniən lan, məmə onəkotəuveg nipətətəmah ko, iətəm tol naulisiən. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkoteruh vivi nati lan.

19 Nətəmini min ko rəfin nətəm iəkolkeikei pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Toll lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e nolien tərəh min rəhatəmah. 20 !Otətəlig-to! Iəu iatəhtul e namtiəluə, mətəhti-əhti doə o nuvnəiən imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni tərəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.

21 Iəu iəmol win e nəluəginian kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jeə, mətəuarməniğ. Kəni e nolien kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluəginian, iəu iəkegəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətəuarməniğ itimlau min.

22 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u iətəm Narmin Rəha Uəgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

4

Nəfakian e negəu e neai

1 !Uərisig e natimnati min u, iəməsəl=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuiən kətiəh əmə iətəm iəmətəu əupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tinatəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, "Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol."

2 E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uəgin təmol kəm iəu, kəni iəkəsəl=pən əpəha əupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətəuarməniğ e negəu e neai.* 3 Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətəraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgiləu ko jaspə mine kanilian. Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitəlau e jeə rəhan, kəni mərai-mərai əha tətəsiə təhəgəhəg təhmen e kəpiel təuvir

† 3:17 Jon tətəni nəghatien əuhlin u nipətin tənə məmə, e nəhmti Uəgin, nəmiəgəhiən rəhalah təsəhruahruian məsəhmenian. ‡ 3:18 Job 23:10; Mal 3:2-3;

1Pitə 1:6-9 * 4:2 Esik 1:26-28

kəti u, emirəl.† 4 Kəni mitəlau e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein mīn ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli mīn nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat mīn rəha nisialian, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. 5 Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətətig ikin, tətoraip, kəni kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig, nəuanisə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmīn rəha Uhgīn ilah səpin.‡ 6 Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti mīn əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugīn ikin əha, kəni titəlau e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtilah tepət tepət, tatəpeir=pən əmə e nərfilah mīne nəmtahlah mīne. 7 In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iərman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmiimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig. 8 Nati mīn əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu nīməlməlilah kətiəh kətiəh ilah sikis, kəni nəhmtilah tirəuei əpnəpin əmə ilah, muvən əpəha e nəve nīməlməlilah ləhtəni ikin mīne. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mīne lənian, məsətəmeigian, kəutani məmə:

“!Iərməniğ Uhgīn Nahgin Tepət Pīk Agīn
in tasim, tasim, tasim pīk agīn,
iətəm in tətətig rəueiu,
təmətətig itulin,
otəpanatig itulin!”S

9 Kəni nati mīn kəha u kəutəmiəgəh, kautəni nīpəhrīənian e nepətian rəha Uhgīn, kəni mautəfən nisialian kəm in, kəni mautəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, mətətig itulin, naunun tikə. 10 Kəni nian nati mīn kəha u kəutəmiəgəh kautol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu mautisin nəulilah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, kəni mautəfaki kəm in iətəm tətətig itulin, naunun tikə. Ilah kəutisin nəulilah kəm in, kəni nīpənəgilah təou niftəni, kəni ilah kautəpeg rəkis rəhalah kəfəfau mīn rəha nisialian, kəni mautəlin aupən e rəhan jeə, kəni mautəni məmə,

11 “Rəhatimah Iərməniğ Uhgīn,
Ik nəkəhruahru, məhmen agīn məmə onəkos nəni-viviən rəfin,
mīne nisialian rəfin,
mīne nəsanəniən rəfin,

† 4:3 Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl mīn əha, kəpiel əmehmtə mīn. Kitah kotəruuru əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir mīn, kotəuvir, mautoraip-oraip. ‡ 4:5 Afin-to futnot e Nəh 1:4. S 4:8 Eks 3:14

mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.
Ik nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotatig.
Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutatig
əhanəh.”

5

Nəti sipsip təmuahru

e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu

¹ Kəni əmeiko, iəmafı kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəmətei=pən nati e nıkalın pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuan-ərain kau səpın məmə otaskəlım tiəkis.* ² Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətəgət əfəməh mətəni pətigəm məmə, “?Pəh u in təhmen məhruahru məmə otoh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?” ³ Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e negəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti ko in təsəhruahruian o nigaruiən e nauəuə u, mafın. ⁴ Kəni iəmətasək mətəsək, mətəu-inu kəsehian iətəmimi kəti iətəm təhmen məhruahru o nigaruiən e nauəuə u mafın. ⁵ Kəni eldə asoli min u kəti iəhuitən təni=pa kəm iəu məmə, “! Sasəkian! Məsəl=pən-to meruh, Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta,† in nəukəti Tefit,‡ in tinol win rəkis e nəluaginian rəhan. Tol lanəha, in təhruahru ağin o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah səpın iətəm kəmuvan-ərain lan.”

⁶ Kəni əmeiko iəkafu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafu məmə kəmoəhamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpın,§ kəni nəhmtin ilah səpın min, ilah kəha, kəutəhtul o narmın rəha Uəgin ilah səpın iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni. ⁷ Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə. ⁸ Kəni nian in tinaskəlım nauəuə kəha, kəni nati min əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmosot nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulin nəulilah o Nəti Sipsip, moteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni. Ilah rəfin kautos hap* min mine pesin min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, təriəuəh e nati pien-pien min iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uəgin.†

⁹ Kəni nati min kəha kəutəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, kəməutani nəpuən vi kəti məmə,

* **5:1** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpın əmə okəsotafinian, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıffin, məmə taskəlım tiəkis mapepe. † **5:5** Jen 49:9-10 ‡ **5:5** Aes 11:1 § **5:6** Afın-to futnot e Nəh 1:4 * **5:8** “Hap,” in nati kəti katoh tətəni nəpuən, təhmen e kitar. † **5:8** Sam 141:2

“Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsiən nauəuə u,
 kəni meatuv rəkis nati min iətəm kəmuvan-ərain lan,
 mətəu-inu kəmohamu ik,
 kəni məmos nəhmti nətəmimi e nıram
 məmə ilah rəha Uhgın.

Kəni ilah kəmotı=pən e nəuanıləuis min rəfin,
 mine nəghatiən min rəfin,
 mine nitəni mine rəfin,
 mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin min,
¹⁰ kəni nəmol ilah kotatig ahgəl rəhan narmənigiən,
 kəni ilah rəham pris min,
 kautol uək rəha Uhgın rəhatimah.
 İlah okotarməniğ e nəhue nitəni.”

¹¹ Kəni iəkəsal-pen min mafu, kəni mətəu min nəuia nagelo
 min tepət tepət, ko kəruru nəfiniən. Kəmotəhtul, motitəlau e
 jeə rəha kig, mine nati min iətəm kəutəmiəgəh, mine nətəmi
 asoli min nətəm kəmotəhuitən. ¹² Kəni ilah kəutani əfəməh
 nəpuən məmə:

“!Nəti Sipsip iətəm kəmohamu,
 in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in,
 mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən,
 mine nautə, mine neinatigiən,
 mine nahgin, mine nepətiən əhagəhag!
 !Təuvir agin məmə kautisiai in!”

¹³ Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol e
 negəu e neai, mine nəhue niftəni, mine İma Nətəm Kəmoħmis
 İkin, mine e niki nitəhi, mine natimnati min rəfin iətəm kau-
 tatig e lah, ilah rəfin kautəni məmə:

“Pəh nəni-viviən mine nisaiən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-
 pəri e rəhan jeə mine Nəti Sipsip,
 mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mine narmənigiən.
 !Pəh nəni-viviən mine nisaiən tuvən o lau,
 kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tikə!”

¹⁴ Kəni nati min kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni
 məmə, “!Əuəh!” kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən
 kotisin nəulilah ohni, məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni,
 məutəfaki kəm in.

6

*Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain
 e nauəuə iətəm kəmai-u-aiu lan*

¹ Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati
 kəti iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə kəmai-u-aiu lan. Kəni
 əmeiko, nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e
 nəuiən kəti təhmen e kaluəluə, məmə, “!Va-to!” ² İəkəsal-
 pəri mafu əhos kəruən kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs nıfagə,
 kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nisaiən kəm in, təhmen e hat

rəha iətəm tinol win rəkis e nəluaginian. In təmaiu matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluaginian, kəni matuvən min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, “!Va-to!” ⁴ Kəni əhos pişin kəti min iətəm tərəuvarəuv təhmen e nırə, təmaiu muva. İətəmi tətəsuə lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluaginian kəm in. Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nepətiən məmə otos rəkis nəməlinuian iətəm tətətig e nəhue niftəni, məmə nətəmimi kəutəluagin əmə mau-tohamu ohamu ilah min ikin min rəfin.

⁵ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kisil lan, təni məmə, “!Va-to!” Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapin kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs skel* kəti. ⁶ Konu iəmətəu nəuian kəti tatsi=pən e nəlugin e nati kəutəmiəgəh min ilah kuvət, mətəni məmə, “Uvən, kəmegəhan lam məmə nəkəhrun nosiən nəumis e nitəni min, kəni ilah okotəkeikei motərəkin məni asoli o nosiən nauəniən nəuan nəuətəni əmə. Mətəu onəsərəkinian nəukəti nigil olif min iətəm katol oiel e nəuan, kəni nəsərəkinian nəukəti niləuis u krep iətəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, “!Va-to!” ⁸ !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtəu kəti! İətəm tətəsuə lan, nərgin u Nimişian, ilau iətəmimi kəti, nərgin u, Nəuanpən tatuərisig lan mətian. Kəmuos nepətiən məmə okohamu nətəmimi e nau mine nəumis mine nimişian mine nati miəgəh arpin min. Kəmuos nepətiən lanəha, təhmen e nəven nəhue niftəni kətiah, muəpəh əmə nəuətəni kisil.

⁹ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsal=pən əpəha e nəve oltə,† ləhtəni ikin, mafu nətəm kəmohamu ilah mətəu-inu ilah kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın. ¹⁰ İlah kəutəuin əfəməh məutəni=pən kəm Uhgın məmə, “İk nəkərməniğ e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik nıpəhriniən. ?O nəhgın mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərəh, kəni mol nalpinian kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgın nəkalpin nitai nıratimah e nətəmi min əha?”

¹¹ Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min

* 6:5 E nian rəha nəumis, kəni nətəmimi kotakil natimnati o nəuəriən nauəniən.

† 6:9 Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikin. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruahru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uhgın.

nəuan nəuvetin əmə mətəuarus nəmpə apipə rəha pialah min mine nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuvinilah min u, nətəmini min rəha Iesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.

¹² Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl. Mitigar təmapinəpu aɡin, kəni məuig təmərarəuv aɡin təhmen e nira.‡ ¹³ Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua niɡi iətəm nımətəgi asoli təmarigrig e nəuan pikis timəəgrəg. ¹⁴ Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kəɡim.§ Kəni nıtəuət min mine niftəni min kəmotəɡim e nimeillah min.

¹⁵ Kəni nətəmini rəfin aɡin, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərməniɡ min, nətəmi asoli min rəha soldia min, nətəmi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətian, mine slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluaig e nıpəg kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nıtəuət asoli min.* ¹⁶ Kəni ilah kəmotasək əfəməh=pən o nıtəuət min mine kəpiel asoli min məmə, “Okotəmei, motoh-ərain itimah, motəhluaig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mine o niəməha rəha Nəti Sipsip,† ¹⁷ mətəu-inu nian asoli kəɡin aɡin lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtulian?”‡

7

*144,000 kəmol mak e lah
məmə rəha Uhgın*

¹ Kəni əmeiko iəkafu agelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nımətəgi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nımətəgi otikə e nəhue niftəni, mine nıtəhi, mine niɡi min.* ² Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nıtəhi. Kəni iəkəsəl=pən mafu agelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uhgın u iətəm tətəmiəgəh, otos o nolian mak rəhan lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə, ³ “! Otəpəh pipim! Sotəhlmanian e nımətəgi məmə otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nıtəhi mine niɡi min, pəh iəkotol=pən pipim mak rəha Uhgın rəhatah e nıpənəgi noluaək min rəhan.”†

‡ 6:12 Joel 2:31; Uək 2:20 § 6:14 Aes 34:4 * 6:15 Aes 2:10,19-22 † 6:16 Hos 10:8 ‡ 6:17 Joel 2:11; Mal 3:2 * 7:1 Nımətəgi kuvət əha, ilah nımətəgi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. † 7:3 2Kor 1:22; Efəs 1:13

4-8 Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotos mak u rəha Uhgın. Nətəmimi 144,000 kəmoħiet rəkis e nəuaniləuis min rəha Isrel, ilah kəmotos mak əha:‡

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Naptali	12,000
rəha Mənose	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha Isəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

Nimənin nətəmimi nətəm kəməhuvən e napən ruən

⁹ Uərisig e natimnati min u, iəməsəl=pən əpəha əpən, mafu nimənin nətəmimi tepət tepət, ko kəruru nafiniən. § İlah kautsi=pən e nitəni min rəfin, mine nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, kəni nilosilah tol pisin pisin min. İlah kautəhtul əpən e jeə rəha kig, mine Nəti Sipsip. İlah kautəhuvən e napən ruən min, kəni mautos niməli nəmil e nəħmilah. ¹⁰ Kəni mautagət əfəməħ mautəni məmə, “Uhgın rəhataħ iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, ilau Nəti Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəghəhiən itah.”

¹¹ Nagelo min rəfin ilah kautəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau min e nətəmi asoli min nətəm kəmotos nəħuitən, mine nati kəutəmiəgəħ min u, ilah kuvət. İlah mautisin=pən nəulilah əpən e jeə rəha kig, moteiuaui, nipənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, ¹² mautəni məmə:

“!Əuəh! !Amen! !Nipəħriəniən! Rəhataħ Uhgın təuvir pik, mətəhəgəhəg vivi.

!In teinatig teinatig, təsanən, nahgin tepət!

!Pəħ kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in məutəhuvən məutəhuvən naunun tikə! !Əuəh!”

¹³ Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmotos nəħuitən min u kəti tətəpuəħ ohniəu məmə, “?Pəħ min əha kautəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmotosi=pən iə?”

¹⁴ Kəni iəkuhalpin məmə, “İətəmi asoli. İk əmə nəkəħrun.”

‡ 7:4-8 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgın, təħmen e nəuaniləuis min rəha Isrel e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətun nətəligiən u “təməħmen vivi.” Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətun “nətəmimi min rəfin rəha Uhgın.” § 7:9 Jen 15:5

Kəni in təni məmə, “Nətəmi min əha, ilah kəha kəməhiet rəkis e nahməiən asoli; ilah kəməteikuas e rəhalah napən kəni motol tərüən e nira Nəti Sipsip. ¹⁵ Kəni tol lanəha, ilah kautəhtul aupən e nəhmti Uhgın, iətəm tətəharəg mətarmənig,

kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mine lapin e Rəhan Nimə; kəni kig u Uhgın iətəm tətəharəg-pəri e jeə, in otahgəl kəm lah min nian rəfin.

¹⁶ Ilah, ko nəumis təsus miniən ilah,

kəni ko kəsotəuauə miniən.

Kəni nərauiə təsəhgi miniən ilah,

nəpiapeiən asoli rəha mitigar otəsəhgi miniən ilah,

¹⁷ mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugın e jeə rəha kig,

in otateh ilah təhmen e iətəmimi rəha nehien sipsip.

In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəgəh,*

kəni Uhgın otafəl rəfin nəhu nəhmtilah.”

8

Pesin rəha nati pien-pien

¹ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol səpin iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətian təmikə əpəha e negəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf auə.*

² Kəni əmeiko iəkafu nagelo min səpin u kautəhtul aupən e nəhmti Uhgın, kəni ilah rəfin kautos təui.†

³ Kəni agelo kəti min, in tatitol pesin kəti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitol muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın, kəni məfən ilau kəm Uhgın, muvan əpəha e oltə kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig.

⁴ Nəhanigəm rəha nati pien-pien min, mine nəfakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm agelo tətəmki e nəhlmin, kəmotəri məhuvən o Uhgın. ⁵ Kəni əmeiko agelo təmitol pesin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregin pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatiperəh, kəni nəmig təməluə. §

Təui min

⁶ Kəni nagelo səpin nətəm kautos təui min, kəmotəhtul maru o nahliən təui.

* **7:17** Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17 * **8:1** Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † **8:2** Təui min e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ‡ **8:3** Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan

otos nəmiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgın. § **8:5** Eks 19:16-18

⁷ Kəni agelo iətəm tətəupən, təmahlı rəhan təui. Kəni əmeiko, nişpisi ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahal nira, kəmauvəregin=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuветi niftəni kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, konu təmuəu mus nigı min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni təmuəu mus nimanuvehli mitə tuəu rəfin.

⁸ Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahlı rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nitəuət asoli, iətəm tatuəu, kəməraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuветi nitəhi kətiəh təmol nira, məpəh əmə nəuветin keiu. ⁹ Kəni təmərəkin nati miəgəh min iətəm kautatig itəhi nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni mərəkin min negəu min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹⁰ Kəni agelo iətəm tatol kisil lan, təmahlı rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsipəri, matuəu təhmen e nəuanisiə. Təmsipəri əpəha ilis e neai, meiuaiu mımərəgrəg mus nəuветi nəhu min mine nəhmti nəhu min nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu. ¹¹ Məhau u, nərgin u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu min nəuветin kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuветin keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəmnim nəhu arfu, kəmohtmıs.

¹² Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahlı rəhan təui. Kəni nati kəti təmoh mitigar, mine məuig mine məhau min, mol nəuветi mitigar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu. Kəni nəuветi məuig kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu, kəni nəuветi məhau min kətiəh kəmohtmıs, kəni nəuветin keiu əmə kautohuəu. E nərauie, kəni tətərauie e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapin, tatimihli e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh.*

¹³ Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tatiuvig ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, “!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-inko nagelo kisil min əha ikın okəpanəhlahli min rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahian asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!”

9

Agelo iətəm tatol faiflan təmahlı təui

¹ Agelo iətəm tatol faif lan, təmahlı rəhan təui, kəni iəmafı məhau kəti iətəm tinsi-pəri e neai məməi=pən e nəhue niftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nərahian e nişpəg asoli iətəm teiuaiu agin. ² Nian təmerəh e nişpəg əha, nəhanigəm təməri, təhmen e nəhanigəm rəha iəhuei. Mitigar mine nəpuə kəmuapinəpu e nəhanigəm rəha nişpəg asoli.

³ Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agin əha, kəmohtiet rəkis e nəhanigəm əha, moteiuaiu e niftəni, kəni kəməfən

* 8:12 Aes 13:10; Mak 13:24

nəsanəniən kəm lah o nusien itəmi e nīpikilah kəni tətahmə tətahmə.

4 Kəməni=pən kəm pitu min məmə kəsotərəkinien nimanuvehli mine nigī min, mine natimnati iətəm kauteviə e nəhue niftəni, mətəu okotərəkin əmə nətəmi min ko nətəm kəsotosien mak rəha Uhgīn e nīpənəgilah. 5 Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nahməien kəm lah o məuig faif, mətəu kəsotohamuien ilah. Kəni nahməien əha, iətəm ilah okotətəu tərəh lan, tapirəkis aɡin nəmə nīpiki velau tətəi itəmi, kətahmə.* 6 E nian min əha, nətəmimi okotəsal e suaru o nimisien, mətəu ko kəsotehien. Okotolkeikei məmə okohmis, mətəu ko kəsohmisien.

7 İəmafı pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iətəm kəmotəhtul maru o nəluəɡiniən. İlah kəmotəfəfu e nati kəti təhmen e kəfəfu rəha kig iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iətəmimi. 8 Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhlıvlah tasilə təhmen e nəhlıv laion. 9 Nilosilah tikimkim təhmen e nati katuvən lan o nəluəɡiniən, kəmol e aiən, kəni nīməlməlilah kəutəlipə təhmen e nīləkit-ləkitien rəha əhos min kəutiuvı jariat min tətəp kəutaiu e nəluəɡiniən. 10 Nīpikilah tatus itəmi kətahmə tapirəkis aɡin nian velau tətəi itəmi e nīpikin.† İlah kəutos nəsanəniən e nīpikilah o nolien nahməien kəm nətəmimi o məuig faif. 11 İlah, rəhalah kəti əha ikin iətəmi asoli, in iərməniɡ rəha nīpəɡ asoli iətəm teiuaiu aɡin. E nəghatien rəha nətəm İsrəl, kətəni nərgin məmə Apaton, nīpətın u İərəkın, kəni e nəghatien Kris, kətəni məmə Apolion.

12 !Əui! Nərahien əpən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahien keiu min əha ikin okəpaniəuva.

13 Kəni əmeiko, əgelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuiən kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni tətəhtul əpən e nəhmti Uhgīn.‡ 14 Kəni nəuiən əha təməni=pən kəm əgelo iətəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “İtis nagelo min u ilah kuvət iətəm kəməlis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli İufretis.” 15 Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəməlin ilah kəutəhtul maru u rəueiu o auə əhrıuahru u, mine nian əhrıuahru u, mine məuig əhrıuahru u, mine nu əhrıuahru u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuvetin kətiəh, motəpəh keiu. 16 Kəni iəmətəu nəmpə rəha

* 9:5 Nəghatien Kris əhrıuahru təməsəniən nahməien rəha nīpiki velau. In təməni nahməien rəha “skopion,” in nati kəti tətəu itəmi e nīpikin. † 9:10 Afin-to futnot rəha Nəh 9:5. ‡ 9:13 Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn, kəni katol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min.

soldiə min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tuhanrit-milən nətəmimi.

¹⁷ Kəni e nəməhlairiən rəhak, iəmafə əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kotol lanu lan. Rəhalah aiən iətəm tətəuveg nimankilalah, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol vivi nəugi naris, kəni mauiaə. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpieniən tərəh§ mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nipəgnəualah.

¹⁸ Kəni nərahiən asoli milahal u iətəm kəmhliet e nipəgnəualah, ilahal kəmləhamu nətəmimi e nəhue niftəni nəuветin kətiəh, mīləpəh əmə nəuветin keiu. ¹⁹ Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nipəgnəualah mine nipikilah. Mətəu-inu nipikilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətətig e nipikilah. Kəni əhos min əha, kautus min nətəmimi e nipikilah.

²⁰ Kəni nətəmimi min u, nərahiən milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah e natimnati min iətəm ilah kautol. Kəməsotəpəhiən nəfakiən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, mine silfə, mine prons,* mine kəpiel, mine nigə, nati əpnəpən məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm kəsotəfuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine məsotaliuəkiən. ²¹ Kəni ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nohamuiən itəmi, nəmkien nərik, nolien kləpə, nolien masig, nitəuiən iərman mine nipətan, mine nakləhiən.

10

Agelo iətəm təmos nauəuə əkəku

¹ Kəni əmeiko iəkafu agelo kəti min nahgin tēpət tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhag mətəsiə, təhmen e mitigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u kətiəuə e nigəm. ² In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kinəg rəkis tətəməhli=pən e nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nitəhi kəni məfu=pən nəhlkin məuil e niftəni, ³ kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuiən təhmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatipərəh mau səpən, məutuhəlpən. ⁴ Kəni nian kaluəluə təmatipərəh mau səpən məutuhəlpən rəhan nəghatiən, kəni nikik natəhti məmə oikətəi rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuiən kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, “Əhluaig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən.”

⁵ Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafə tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmin maru, mətəgətuən pəri e negəu e neai. ⁶ Kəni matos nonəuəvil e iətəmi tətətig itulən, iətəm

§ 9:17 Nəpieniən tərəh əha, in təhmen e nəmiəvi nəərəuas. * 9:20 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, mine nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, kəni mənə məmə, “!Uhgın otəsəhtahnin minian! ⁷ Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otahli rəhan təui, kəni nəlpəkəuiən oneuən rəhan Uhgın iətəm tətəhluaig lan, in otuva mol nipəhriənən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm aupən kəm rəhan noluk min u, iəni min rəhan.”

⁸ Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuiən əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni.”

⁹ Kəni əmeiko, iəkuvən mətəpuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In tənə=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e sukəpak.” ¹⁰ Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgei. İəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian iəmərgei, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan.

¹¹ Kəni kəmənə=pa kəm iəu məmə, “Ik onəkəkeikei mənə pətigəm min nəghatən iətəm Uhgın təməfinə kəm ik kəm nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatən pisin pisin min, mine kig min.”

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o Iesu

¹ Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nımə Rəha Uhgın, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kəutəfaki əha imə.

² Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nımə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. İlah okotevig əpevin e rəhak taun asim mautəhuvən mautəhuvən motos məuig ilah fote-tu.* ³ Kəni iəu iəkəfən nəsanənən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apin, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmən rəhak nəghatən min o nian uan-tausin tu-hanrit sikiste.”

⁴ İlau u, nəukəti nigə olif mil, mine nati kətəharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul aupən e İərmənig rəha nəhue niftəni.

⁵ Nəmə iətəmi tətəlkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnamə nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimir min.† Iətəmimi iətəm tolkeikei nərəkiniən ilau, in otəkeikei mımis lanəha.

* **11:2** “Məuig fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisil mine nipilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətəh, mine nian keiu min, mine nian nipilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətəva o nian rəha nian iəkis min mine nərahən, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12

⁶ İətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsigiən e nəpuə məmə nuhuən otəsəfuvian nian ilau okatuəghati matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgın.‡ Kəni ilau matuos min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nırəŞ, konu muəhrun min nərəkinien nətəmimi rəha nəhue niftəni e nərahien pisin pisin min iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol.*

⁷ Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nıpəg teiuaiu agin, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau.

⁸ Nipətılau otəmähli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin əha kəməhti=pən min rəhalau İərmənig e nigı kəməluau‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə Ijip, tətəgətun=pən nolien tərəh ikin əha. ⁹ Kəni nətəmimi nilosilah pisin pisin min, nətəmimi e nəuaniləuis rəfin, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nıpətılau, motos nian apiəpiə kisil, kəni mine nıpilgan, kəni okəsotegəhanien məmə kitənim ilau.

¹⁰ Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motagiən mətəu-inu ilau kiniamis, kəni mətəfən natimnati kəm lah min, mətəgiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik nərahien kəm lah, kiniamis.

¹¹ Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mine nıpilgan tınuvən rəkis, kəni Uhgın təməfən nehagiən e nıpətılau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlkilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə. ¹² Kəni ilah kəmotətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri e negəu e neai, mətəni=pən kəm lau məmə, “Uəri miəuva u ikin u.” Kəni nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimır min kəmotəhtul maüteruh ilau.

¹³ Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman mərəkin nıpilga lahuənu əha kətiəh mupəh əmə nain. Nəmig təmohamu nətəmimi ilah rəfin səpin-tausin, kəni nətəmimi rəfin nətəm kəməsohmisiən, kəmotəgin motərəmrumin, kəni motəni nıpəhrieniən məmə Uhgın e negəu e neai tatos nepətiən.

¹⁴ İəui! Nərahien asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol naunun. Mətəu, nərahien iətəm tatol kisil lan otəsuvəhien tuva.

Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli təui

¹⁵ Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli rəhan təui, kəni əmeiko nəuiən asoli min kəmotsi=pən e negəu e neai motəni məmə, “Nərmənigiən e nəhue niftəni rəfin agin tınuva rəha İərmənig Uhgın rəhatah mine rəha Kristo rəhan. Kəni in otərmənig itulin, naunun tikə.”

‡ 11:6 1King 17:1 § 11:6 Eks 7:17-21 * 11:6 Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. † 11:7 Dan 7 ‡ 11:8 “İkin əha kəməhti=pən min İərmənig e nigı kəməluau,” tətəghati e Jerusiləm.

¹⁶ Kəni nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jeə min aupən e nəhmti Uhgın, ilah kəmotisin nəulilah, məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, ¹⁷ motəni məmə,

“İəkotəni tagkiu kəm ik, İərmənig Uhgın Nahgim Tepət PİK Agın, iətəmi ko ik nətatig ko iətəm nətatig rəueiu, kəni nəmətatig aupən, mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni minətuəuin mətərmənig.

¹⁸ Kəntri min, kəutol pİK niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tınuva.

Nian tınuva o nakiliən nətəm kəmohtmıs.

Kəni onəkətəou iəni min u ilah rəham noluaək min, kəni mətəou min nətəmimi rəham, mine nətəm kəutisiai ik, ilah rəfin, nati əpnəpin nəmə ilah kəutos nəpətian asoli uə nəpətian əkəku.

Kəni nian u rəham, o nərəkiniən nətəmi min u kəutərəkın nətəmimi e nəhue niftəni.”

¹⁹ Nian kəmerəh e Nımə Rəha Uhgın əpəha ilis e neai, kəni kəmafı Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən[§] tətəharəg əpəha imə. Kəni təmatəraip mətəsiə, kəni kaluəluə təmatətipərəh, kəni iəmətəu nəgətian asoli min, kəni təmatəmig, kəni ais təmimərəgrəg.

12

Pətan mine ialkitə asoli

¹ Kəni nəmtətian asoli kəti təmiet e neai. Pətan kəti təmuvən e mitigar təhmen e nəpən, kəni təməharəg məfu-pəri nəhlkin e məuiğ, kəni mətəfəfau e hat rəha nisaiən kəti, kəmol=pən məhau tuələf lan. ² In tətəsək əfəməh, tətəu nəhməiən mətəu-inko in tınamki-amki otəsuvəhiən temək.

³ Kəni əmeiko nəmtətian kəti min təmiet min əpəha ilis e neai, iətəm tuhapispis ohniəu. Inəha, ialkitə asoli kəti, tərəuvarəuv, təhmen e nigəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah səpin e rəhn-kapə min, kəni hat min əha rəha kig asoli agın. ⁴ Nipikin tatoh rəkis məhau min əpəha ilis e neai, mətəmkiəhu=pa ilah nıpilgan kətiəh e nəhue niftəni, məpəh nıpilgan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul aupən e pətan u iətəm otəsuvəhiən temək, məmə nəmə nətin tınair, kəni in ton.*

⁵ Pətan əha təmələs nətin iərman, iətəm in otərmənig e kəntri min rəfin, konu nəmtətian rəha nərmənigian rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aiən. Mətəu Uhgın təmiuvi rəkis suakəku u o ialkitə, mıləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otərmənig. ⁶ Pətan u, təmagim=pən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, iətəm Uhgın təmol

§ 11:19 Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən u, in “Ark of the Covenant.”

Eks 25:10-22. * 12:4 Mat 2:13-14

əpenə-penə lan məmə otətətiğ ikin, kəni kateh, kətəuarus=pən nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260) tinuva minuvən rəkis.†

⁷ Kəni əmeiko, nəluaginian kəti tinəhtul əpəha e negəu e neai. Maikil ‡ mine rəhan nagelo min, kinautəluagin ilah ialkitə, kəni ialkitə mine rəhan min nagelo kinautoh min ilah. ⁸ Mətəu ialkitə, nahgin tikə, təsəhmenian. Kəni əmeiko, Maikil mine kinotol win e lah, kəni kəmahli pətigəm ilah əpəha e negəu e neai. ⁹ Kəmotələs ialkitə asoli kəha, motəraki iahu=pən e nəhue niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh əha aupən,§ kətəni məmə İərmis, uə Setən, iətəm təmeiuə e nəhue niftəni rəfin agin. Kəməraiki pətigəm lan,* tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nagelo min rəhan.

¹⁰ Kəni əmeiko iəmətəu nəuian asoli kəti əpəha ilis e negəu e neai. Təmə,

“!Rəueiu əha, Uhgın rəhatah in tinosmiəgəh itah!

!Rəueiu əha in tinol pətigəm məmə in tatos nəsanəniən, kəni rəueiu əha, in tinətarmanig!

Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min nəsanəniən mine nepətiən e natimnati min rəfin.

Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgın. Setən u, iətəm tətəni rah piatah min lapin mine lənian, mətəni pətigəm nipəgnəmtin min rəhalah mətətu=pən e lah e nəhmti Uhgın.

¹¹ Kəni piatah min kəmotəməu ilah min,

kəni motol win rəkis lan e nəsanəniən rəha nimisiən rəha Nəti Sipsip o nosmiəgəhiən nətəmimi nian niran təmaiu e nigə kəməluau,

motətiğ motol win min lan e nəhtul əskasikiən o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Nəti Sipsip.

Motol win min lan mətəu-inu nikilah təməsəhti pikian nəmiəgəhiən rəhalah,

mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmis.

¹² !Negəu e neai, mine itəmah u nəutatig ikin, otəgiən mətəu-inu kinəraki pətigəm e ialkitə!

!Mətəu əui, kəsi o nəhue niftəni mine nitəhi,

mətəu-inu Setən təmeiuaiu muvnə ohnik!

In, niəməha təməu pik,

mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkir əmə.”

¹³ Nian ialkitə asoli u, təmafə minəhrun məmə kinəraki pətigəm lan tuvən e nəhue niftəni, əmeiko minatitəu pətan u iətəm təmələs nətin iərman. ¹⁴ Kəni kəməfən niməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otos miuvig lan muvən əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis ikin təpiə-məpiə ikin. Ikin

† 12:6 Afin-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ 12:7 Dan 10:13,21; 12:1 § 12:9 Jen 3:1

* 12:9 Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

əha, otətətiḡ ikin, kəni in tətəḡim o sineik, kəni kateh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nīpəlḡan. ¹⁵ Kəni sineik u, təmeuə təhmen e naruəh asoli kəti, məmə otelərmin pətan u mələs magim. ¹⁶ Mətəu niftəni təmasiru e pətan u. Niftəni təməuag kəni mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə təmeuə lan e nīpəḡnəuan.

¹⁷ Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u, kəni in tagim muvən məmə otəluagim ilah rəhan min nəuvein nəuaniləuis, ilah u nətəm kautol nəuia Uḡim, kəni mautəhtul əskasik o nəni pətigəmiən məmə ilah nətəmimi rəha Iesu Krišto. ¹⁸ Kəni in təməhtul əpəha e nīpəkil itəhi.

13

Nati miəḡəh

iətəm təmagərə rə nitəhi məri

¹ Konu iəmafə nati miəḡəh asoli kəti təməhapu nitəhi məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin, kəməfəfau=pən e hat min rəha kig asoli aḡin e rəhnəpati min. Kəni kəmətəi=pən nərgim min e rəhn-kapə lah kətiəh kətiəh, nərgim min u kotəuiakən e Uḡim e rəhn-kapə min.

² Nati miəḡəh əha iəmafə, təhmen e pusi asoli aḡin kəti, lepət, mətəu nəhlkin min kotəhmen e nati miəḡəh kəti u, beə. Kəni nīpəḡnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan nəsanəniən mine narməniḡiən mine nepətiən asoli kəm nati miəḡəh u.

³ Rəhn-kapə nati miəḡəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafə məmə tinatol pau o nimisiən, mətəu nəuvir min. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni narmilah təmiuvig pik ohni, kəni mautəhuərisig e nati miəḡəh kəha. ⁴ Kəni ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati miəḡəh u. Kəni ilah kəmotəfaki min kəm nati miəḡəh u, kəni motəni məmə, “?Pəh in təhmen e nati miəḡəh u? ?Pəh təhrun nohiən?”

⁵ Kəni kəmegəhan e nati miəḡəh u, məmə in otəḡhati əfəri, mətəuiakən e Uḡim. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun noləni nati nak in tolkeikei o məuiḡ fote-tu.*† ⁶ Kəni in təməni nəḡhatiən tərəh tepət e Uḡim, mine nərgim,‡ mine nətəmimi nətəm kəutətiḡ e negəu e neai,§ ilah u rəhan niməfaki. ⁷ Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagim ilah nətəmimi rəha Uḡim, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o narməniḡiən e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nəḡhatiən min rəfin,

* 13:5 Afin-to futnot e Nəh 11:2. † 13:5 2Təs 2:1-12 ‡ 13:6 Dan 8:10-11

§ 13:6 Efəs 2:6

mine kəntri mın rəfin. ⁸ Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteian nərgilah e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni təmatikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəmohamu.

⁹ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mın u.

¹⁰ Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus, pəh in otuvən əmə.

Nəmə okohamu iətəmi kəti e nau, pəh okohamu əmə e nau.

Nəghatiən u, nıpətın u məmə nətəmimi rəha Uhgın okotəkeikei motol tıkuvhuy, kəni motəhatətə əmə e Uhgın.

Nati miəgəh

iətəm təməhapu niftəni məri

¹¹ Kəni əmeiko, iəmafu mın nati miəgəh kəti mın iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuiən təhmen e ialkitə kəti. ¹² Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpın, tətəfən rəfin rəhan nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpın, in tatol nəuiən. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tınol pau o nımisiən mətəu tinəuvir mın. ¹³ Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən asoli mın mine nati apıspis mın tepət, matig mol mın nigəm tatsı-pəri e neai, mətəuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

¹⁴ Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun nolıən nəmtətiən mın nian tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpın. Kəni in təmateiüə e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən mın əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətəi narmin iətəm tatisikəuvın nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpın, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh. ¹⁵ Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehağ=pən e narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı, pəh təghati. Kəni narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e nıpənəgilah. Nətəmimi rəfin ağın kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli mın, mine nətəmimi əpnarın əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tıka, slef mın, mine nətəmi səniəmə slef mın, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e

nipənəgilah. ¹⁷ Nəmә iətәmi tәsosian mak u, tәruru nosian nәhmti nati kәti, mine nolian sәlim mәtәuarus in tәkeikei mos mak rәhan. Mak u, in nәrgi nati miәgәh iätәm rәhn-kapә ilah sәpin, uә nәmpә iätәm tәtәgәtun=pән nәrgin.

¹⁸ O nati u, onәkeikei mos neinatigian tәpәt o nәhrunian nәmpә rәha nati miәgәh u. Kәni nәмә ik nәkeinatig tәhmen, kәni nәkәhrun nәnian nipәtin. Kәni nәmpә u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kәni in tәtәgәtun=pән iätәmimi kәti.*

14

Nәti Sipsip mine nәtәmimi 144,000

¹ Kәni әmeiko, iәkәsal=pән әpәha aupән lak mafu nәti Sipsip tәtәhtul-pәri әpәha e Nitәuәt Saion, kәni nәtәmimi 144,000 kautәhtul ilah min. Kәni kәmәtei=pән nәrgi Nәti Sipsip mine rәhan Tatә e nipәнəgilah.*

² Kәni iәkәtәu nati kәti әpәha ilis e negәu e neai tәtagәt, nәuian tәhmen e nitәhi tatem nәuanaluәluә, kәni mәhmen min e kaluәluә titatipерәh, kәni iәkәtәu tәhmen min e nәuia hap† tәpәt, nәtәmimi kautoh. ³ Kәni ilah kәutani nәpuән vi kәti әpәha aupән e jeә rәha kig, mine nati min kәutәmiәgәh kuvәt, mine nәtәmi asoli nәtәm kәmotos nәhuitән min. Iätәmi kәti tәsәhrunian nәpuән әha, nәtәmimi min әmә kәha ilah 144,000 nәtәm Uhgин tәmos nәhmti lah,‡ mos rәkis ilah e nәhue niftәni. Nәtәmi min әmә kәha ilah әmә, ilah kotәhrun nәnian nәpuән әha. ⁴ Nәtәmi min u ilah u, nәtәm kәmoteh vivi rәhalah nәmiәgәhian, mәmә namikmikian tikә e lah, kәni ilah kәmәsotitian pәtan, ilah nәtәmi vi.§ Ilah kautәhuәrisig e Nәti Sipsip u, mautәhuvән ikin min rәfin iätәm in tatuvән ikin. Uhgин tinos rәkis nәhmti nәtәmimi min әha. Ilah rәha Uhgин әmә, mine Nәti Sipsip u. Ilah kotәhmen e nauәnian iätәm kәmәfaki vi әmә e nasumian, iätәm kәtәfән kәm Uhgин mine Nәti Sipsip. ⁵ Ilah kәsoteiuәian e nian kәti mine, kәni nati әkәku kәtiәh mine tikә mәmә tol ilah kotәmikmik e nәhmti Uhgин.

* **13:18** E nian әha ilah kәmәsәteian nәmpә min u 1, 2, 3, tәhmen e tah u rәueiu, mәtәu ilah kәmautos әmә letә min rәha nәmpә; kәni ko nәrgi nәtәmimi rәfin tatos nәfigәmian rәha nәmpә. Nәrgin u Niro in tatos nәfigәmian rәha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iätәmi asoli rәha Rom e nian әha. Suah u in tәmatol nәrahian asoli kәm nәtәm kәtәfәki kәm Iesu. * **14:1** Afin-to e futnot rәha Nәh 7:8. In tәhmen әmә e inu. Nәmpә u 144,000 tәtәgәtun “nәtәmimi min rәfin rәha Uhgин.”

† **14:2** Hap min әha, nati kәtoh ilah o nәnian nәpuән, tәhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitә

1:19 § **14:4** Inu tәsәnian mәmә nәtәmimi min u kәmotol marit ko kәsәhuvәnian e negәu e neai, kәpә. Inu in nәghatian әuhlin min kәti. Inu tәtәni mәmә, nәtәmi kәtәfәki okәsotamikmikian e nolian tәrah min tәhmen nәtәmimi nәtәm kәtәfәki kәm narmi nati min. Mәtәu kәtaskәlim mәha-mәha Iesu әmә. Ilah kotәhmen e iätәmimi kәti u in tәsapilian ilah nipәtan әnpәpin min, in tәhlan әmә. 2Kor 11:2; Efәs 5:25-27; Nәh 21:9

Nagelo kisil

⁶ Kəni əmeiko iəkatig mafu min agelo kəti min, tatiuvig əpəha ilis e nimagəuagəu. In tətəni pətigəm nanusiən təuvir iətəm otətətig naunun tikə* kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min. ⁷ In tətəni əfəməh məmə, “Otəgin motisiai Uhgın, kəni motəni niphəriənən e rəhan nepətiən, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva, o nəfəniən nəlpininən kəm nətəmimi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin agin: neai mine niftəni, nitəhi mine nəhmti nəhu min.”

⁸ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətəu=pən mətəni məmə, “!Papilon təməmei! !Papilon təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri min rəfin kəhuva motəmnim wain ilah min. Wain u nimin, inko, nitəuiən nalməliən min, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kautol nolien tərah ilah min. Kəni nian nəman kotəmnim wain u, ilah kautiuvi=pa niəməha rəha Uhgın o lah.”

⁹ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tatuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nəmə iətəmi kəti təfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpin, mine narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni matos rəhan mak e niphəngin uə nəhlmin, ¹⁰ kəni in təkeikei məmnim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkien e nəhu. In otətəu nahməiən e nigəm mine nəəuas iətəm tatuəu okios in əpəha e nəhmti nagelo asim min mine Nəti Sipsip. ¹¹ Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tatus ilah matol nahməiən kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmimi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigien e nərauiə mine lapin.” ¹² Nəghatiən u, niphətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgın, kəni mətəhatətə e Iesu, ilah kotəkeikei motəhtul əskasik.

¹³ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti təmsipəri e nəgəu e neai mətəni məmə, “Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha İərməng, mətəu nəmə okohmis, ilah okotətig e nəuviriən pəhriən.”

Kəni Narmın Rəha Uhgın təni məmə, “!Əuəh! İlah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min.”

Nəuləkiən e nətəmimi e nəhue niftəni

* 14:6 Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkəuiən itulin min rəha Uhgın, kəni mətəu-inu in tətəni niphəriənən nian rəfin.

¹⁴ İəməsəl=pən mın əpəha aupən lak mafu nimali nəpuə kəti tərüən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. İətəmi u, təhmen e Nəti İətəmimi. İn tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aian u kol tətoraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə. ¹⁵ Kəni əmeiko agelo kəti mın təmsipən əpəha e Nimə Rəha Uhgın muva, kəni mauin əfəmäh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, “Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkian tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tiniməhtə.” ¹⁶ Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tiniməhtə o nosiən.

¹⁷ Kəni agelo kəti mın təmiet e Nimə Rəha Uhgın əpəha e negəu e neai. İn tətələs mın rəhan kəti nau ekəu iətəm tasilə. ¹⁸ Agelo kəti mın, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəmäh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, “Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin mın, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin.”

¹⁹⁻²⁰ Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi mın əha kotəhmen e nəua krep iətəm tinimarəg rəkis. Kəni in məraki=pən e ikin katevig-evig e nəua krep mın ikin, məmə nəhuin otiet. İkin əha, in ihluə e taun, Uhgın tətəfətigəm rəhan niəməha, kəni matol nalpiniən ikin kəm nətəmimi. Kəni katevig-ərain nətəmimi mın u, kəni niralah iətəm tətəiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600 statia,[†] kəni mol lokamnım agin lan. Nəmə əhos kəti tiuvig=pən ikin, nira təhrun nəriən mek nohlin.‡§

15

Nətəmimi rəha Uhgın kəmotəni-vivi in

¹ İəməsəl=pən əpəha e negəu e neai mafu mın nəmtətiən kəti mın iətəm tuharispis ohniəu. Nagelo ilah səpin kautos naunu nalpiniən mın, ilah səpin. Nalpiniən mın əha, ilah kautol niəməha apiəpiə rəha Uhgın tol naunun lan. ² Kəni əmeiko, iəmafı nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mine nigəm filəh-filəh, kəni nətəmimi nəuvein kautəhtul e nikalkali

[†] **14:19-20** 1,600 statia təhmen e 300 kilomitə. 1,600=4×4×10×10. Nəmpə u 4 tətəgətun “nəhue niftəni rəfin.” Kitah kotəfin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mine nimətagi 4. Nəmpə u 10 tətəgətun “ilah rəfin.” Ko nəghatiən e fes u tətəgətun apiəpiə rəfin nalpiniən rəha Uhgın tatuvən o nətəmimi rəfin ikin mın rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgın. ‡ **14:19-20** Nətəm İsrəl ilah kautevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu katos nəmtətiən lan məmə tətəgətun nalpiniən

nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni kotol win e lau, mine nəmpə iətəm tətəhtul o nərgin. Kəni Uhgın təməfən hap* min kəm lah, ³ kəni kautoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mine Mosis u, ioluək rəha Uhgın, kəutani məmə,

“İərməniğ Uhgın Nahgim Təpət Pık Agın

Rəham noliən min kotuhapispis e timah.

!Kig itulin, noliən min rəham kotəhruahru pəhriən!

⁴?Pəh otəsəginian lam, İərməniğ?†

?Kəni pəh otəsəfinəian nəni-viviən o nərgəm?

Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.

Nətəmimi e kəntri min rəfin okəhuva

kəni motəfaki e nəhmtəm,

mətəu-inkonu nəmol pətiğəm rəham noliən əhruahru min.”

⁵Kəmotani rəkis nəpuən əha, iəməsal-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən İkin Uhgın Tətətiğ İkin, inu, Nima Tapolin rəha Uhgın. ⁶Nagelo min ilah səpin kəməhiet e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, kautos nalpinian min ilah səpin. İlah kautəhuvən e napən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəməlis nımankilahalah e kətəuti iətəm kəmol e aian u kol tətəraip-oraip. ⁷Kəni əmeiko, nati miəgəh min kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin min iətəm kəmol e aian u kol ilah səpin, kəm nagelo min u səpin. Pesin min u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgın u, iətəm tətətiğ itulin.‡

⁸Kəni nəhanigəm təməriauəh əha İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəhanigəm in nepətiən əhagəhag rəha Uhgın mine nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e İkin Uhgın Tətətiğ İkin mətəuarus nalpinian min ilah səpin iətəm nagelo səpin kautəmki, okotol naunun.

16

Pesin ilah səpin, kəmotəriauəh

e niəməha rəha Uhgın

¹Kəni əmeiko, iəmətəu nəuiən kəti təmagət əfəməh əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, mətəni=pən kəm nagelo min u səpin məmə, “Əhuvən, motəuvəregin pətiğəm e nəhue niftəni pesin ilah səpin iətəm kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgın.”

²Agelo iətəm tətəupən, təmuvən məuvəregin pətiğəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpin, kəni məutəfaki

* **15:2** Hap min kəha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. † **15:4** Jer 10:7; Sam 86:9-10 ‡ **15:7** Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpin iətəm kəmuvan-arain nauəuə lan, təui səpin, mine təhro lanu, pesin səpin rəha nalpinian; ilahal kəhləgətun məmə nati kətiəh əmə kətsimaru kəni o noliən təhagəhag o nəhrunian. İnhə tətəni nalpinian rəha Uhgın.

kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, nıməgim təməmırəuei nıpətilah.

³ Kəni agelo nəmpə tu, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol nırə lan, təhmen e nıra iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi min rəfin kəmoħmis.

⁴ Kəni agelo nəmpə tri, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin e nəhmti nəhu min mine nəlugi nəhu min, kəni ilah kəməhuva motol nırə e lah. ⁵ Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətarmənig e nəhu min təni məmə,

“Ik pisin əmə ik Uhgın, nəkəhruahru,
ik ko iətəm nətatig kəni nəmətatig,
kəni təhruahru əmə məmə onəkol nalpinian kəm lah lanəha.

⁶ Rəhalah aru əmə,
mətəu-inu ilah kəmotiuvı nıra rəham nətəmimi min mine iəni min,

kəni ik nəkəfən nıra nımlah məmə okotəmnim.”

⁷ Kəni iəkətəu olta tətəghati əfəməh məmə,

“! Əuəh! İərmənig Uhgın Nahgin Tepət Pık Agın, rəham nəghatian nəmoh nətəmimi lan, in təhruahru agın, kəni nıpəhrıənıən.”

⁸ Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregın pətigəm rəhan pesin e mitigar, kəni kəməfən nəsanəniən kəm mitigar məmə otəghi nətəmimi təhmen e nigəm. ⁹ Kəni nəpiapeiiən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgi Uhgın, iətəm in tətarmənig e nalpinian min u, mətəu ilah kotəpəh nəuhlinian nətəligian rəhalah, kəni motisiai rəhan nepətiən.

¹⁰ Kəni agelo nəmpə faif tauvəregın pətigəm rəhan pesin əpəha nati miəgəh tətarmənig ikin, kəni əmeiko, ikin min rəfin in tətarmənig ikin in təmapınəpu. Kəni nətəmimi kautətəu nəhməiən, mautus namilah mətauəhtuv-auəhtuv. ¹¹ Kəni ilah mətəuiakən e Uhgın əpəha e negəu e neai o nəhməiən min mine nıməgim min rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuhlinian nətəligian rəhalah o nati iətəm kəmotol.

¹² Kəni agelo nəmpə sikis, təmauvəregın rəkis rəhan pesin e nəhu asoli, nərgin u, İufretis, kəni əmeikonu nəhu təməmır mol suaru rəha kig min kotaliuək lan mautsipah. ¹³ Kəni əmeiko, iəkəfu min narmin tərəh kisil kihləhmen e fırok. Kəti təmiet e nıpəgnəua ialkitə, kəti tiet e nıpəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpin, kəni kəti tiet e nıpəgnəua iəni eiuə.* ¹⁴ İlahal narmin iərmis min, iətəm kautol nəmtətiən min, kəni ilahal kihliet miħluvən o kig min e nəhue niftəni rəfin, məħluhapumın ilah məmə okotəluagin e Nian Asoli rəha Uhgın Nahgin Tepət Pık Agın.

* 16:13 “İəni eiuə” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu niftəni məri, rəhnəpati keiu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18.

15 Kəni Iesu təməni məmə, “! Əsal=pa-to! ! İətuva təhmen e iakləh! İətəmimi iətəm təsapiliən mətair, məsəpegian rəhan napən o napiliən məmə in otəsaiu piəpiəian kəni maulis ohni, in otatig e nəuvirian pəhriən.”†

16 Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig min əpəha ikin kəti, kətəni e nəghatian rəha nətəm Isrel, məmə, “Armaketon.”

17 Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpin, təmauvəregin rəkis=pən rəhan pesin əpəha e nimagəuagəu, kəni əmeiko əpəha e İkin Uhgın Tətətig İkin, nəuian asoli kəti tisiyən əpəha e jeə rəha kig məmə, “!Tinol naunun!” 18 Kəni əmeiko təmoraip, kəmətəu nəgətian asoli, kəni kaluəluə təmatiperəh atiperəh, kəni nəmig asoli təməlauəl e niftəni. Nəmig u, in iahgin iahgin, kəseh əhanəhiən nəmig kəti iahgin tol lanəha nian kəti.

19 Kəni taun asoli təməhapu nəuvetin kisil, kəni taun min e kəntri min rəfin kəməhməgrəg motol nati tikə e lah. Uhgın, nikin təməhti nolian tərəh min rəha Papilon Asoli, kəni təfən kap iətəm təməriauəh e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm in məmə otəmnim rəfin agin. 20 Nitəni əlkələh min rəfin kəmotəgim, mohkə, kəni nitəuət min kəseh minian ilah. 21 Ais u iətəm təhmen e kəpiel asoli kautisi=pən e nimali nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiah əmə təhmen e fifti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgın o nahli=paiən ais iətəm təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpinian u in tərəh tərəh agin.

17

Pəta-ionəhan tərəh agin

1 Kəni əmeiko, agelo min səpin əha kəti u kəutəmki pesin ilah səpin təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpinian rəha pəta-ionəhan* tərəh agin, iətəm tətəharəg=pən e nəhu tepət. 2 Pətan əha, kig min rəha nəhue niftəni ilah kəmautit, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah kəmautəmnim nimin wain, məutəpis ilah min kəni mautilit.”

3 Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkian əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni ikin əha, iəmafə pətan əha tətəsə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəmətei=pən nərgin min iətəm tətəni rah Uhgın, tirəuei rəfin niyətin, kəni rəhn-kapə təmisim ilah səpin, konu rəhnəpati ten. 4 Pətan əha, tətuvən e napən iətəm tol nəugı naris mine mərarəuv təhmen e kwın kəti, in təmol malə-malə e niyətin, tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine

† 16:15 Inu nəghatian əuhlin. Nolian rəha nəfəniən napən in tətəgətun məmə iətəmimi in tatol nolian təuvir mine mətəhtul maru o Iesu nian otitəlig=pa.

Mətəu nolian rəha nəpegian napən tətəgətun nolian rəha təfəgə tərəh.

* 17:1

Pəta-ionəhan, niyətin pətan rəha suaru.

kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, mine nati kəti təuvir pik u, perəl.† Kəni in tatos kap kəti e nəhlmin, iətəm kəmol e aian u kol, kəni tərïauəh e nati təräh min, iətəm kotamïkmïk agin e nəhmti Uhgïn, kəni ilah kəha nəua nolïan təräh rəhan. ⁵ Kəni inəha e nïpənəgin, kəmətei=pən nərgin kəti əha ikin, iətəm nïpətin tətəhluəig u, tətəni məmə,

TAUHŃ ƏSANƏN NAHGİN TERƏT U PAPILON.

IN ITI NİPƏTA-IONƏHAN MİN RƏFIN.

KƏNI IN NƏUKƏTI NOLIƏN NATI KOTAMİKMİK AGİN MİN.

⁶ Kəni iəkəfu məmə pətan u, in tınəpis e nira nətəmimi min rəha Uhgïn, nira nətəmimi kəmautəhtul pətigəm o nəni pətigəmian İesu.

Nian iəmafı, kəni narmək təmiuvig pik pəhriən. ⁷ Kəni əmeiko agelo təmənı=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tatiuvig lankonu lan o nak? İəu iəkıtis nəghatïan oneuən e pətan u mine nati miəgəh iətəm tətəsuə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmisim ilah səpin kəni rəhnəpati ten. ⁸ Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətətig, kəni təsətigian rəueiu, kəni otəsuvəhian otəri e nïpəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni tınətaiu matuvən məmə Uhgïn otərəkın.

“Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni nətəm kəməsətəian nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhian, ilah, narmilah otıuvig pik nian okotafı nati miəgəh u, mətəu-inu aupən in təmətəmiəgəh, mətəu təsətigian əha rəueiu, mətəu in otiet pətigəm min.

⁹ “İətəmimi otəkeikei mos neinatigian o nəhrunian nïpəti nəghatïan u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpin, kəutəgətun=pən nıtəuət min iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e lah.‡ ¹⁰ Kəutəgətun=pən min kig ilah səpin. Kig faif ilah kınohiet rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti min təsuva əhanəhian. Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətətig o nian əkuəkır əmə. ¹¹ Nati miəgəh u iətəm təmətətig, kəni rəueiu in təsətigian, in min in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in min in kig kəti rəha kig min u ilah səpin, kəni tınətaiu minatuvən e naunun suaru kəti məmə Uhgïn otərəkın mau kətiəh lan.

¹² “Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhian narmənigian rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətiən məmə ilah kig min, motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkır əmə.

¹³ Nətəligian rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mine nepətiən kəm nati miəgəh. ¹⁴ İlah okotəluəgin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in İərmənig rəha İərmənig min, mine Kig rəha kig min. Kəni in

† 17:4 Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. ‡ 17:9 Nətəmimi tepət nıkilah təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkın-pəri e nıtəuət ilah səpin lan.

otuva ilah min nətəmi min u təmitəpən ilah, kəni ilah kautəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən.”

¹⁵ Kəni əmeikonu, agelo təni=pa min kəm iəu məmə, “Nəhu min u nəmafu, iətəm pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi niłosilah tol pisin pisin, nimənin nətəmimi, kəntri min, mine nəghatiən pisin pisin min. ¹⁶ Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafu, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol in taiu piəpiə. Ilah okoton niyətin kəni motuvan aru niyətin e nigəm. ¹⁷ Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgın təmələhu=pən nati u e nikilah, məmə okotol nətəligiən rəhan, kəni mol nikilah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə in otarməniğ, mətəuarus nəghatiən rəha Uhgın tuva mol niyəhriəniən lan.

¹⁸ “Pətan əha nətafu, in taun nahgin tepət iətəm tətarməniğ e kig min rəha nəhue niftəni.”

18

Papilon təməmei

¹ Uərisiğ e natimnati min u, iəmafu agelo kəti min təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətasiəgəpən rəfin nəhue niftəni e rəhan nəhəgəhəgiən. ² Təməmərət əfəməh e nəuiən kəti iətəm iahgin, məmə,

“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!

Iərmis tərəh min kinəhuva motatig ikin.

In nəuaniprasin rəha narmin tərəh min.

In nəuaniprasin rəha mənig tərəh min, kəsuniən,

iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın.

³ Mətəu-inko kəntri min rəfin kinotapis e nimin wain u, mautitəu nalməliən, mautit in.

Kig min rəha nəhue niftəni kəmotit min,

kəni nətəmi kautol səlim e natimnati min e nəhue niftəni,

rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm

tətaumis o natimnati rəhan.”

⁴ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti min e negəu e neai təni məmə,

“Ohiet rəkis lan, rəhak min nətəmimi,

məmə rəhan noliən tərəh otəsələs pikiniən itəmah,

kəni itəmah nəsososiən rəhan kəti nalpiniən,

⁵ mətəu-inko in təmətoriarun rəhan noliən tərəh təri iuəkir əmə tek neai, mol Uhgın təsaluən e rəhan noliən tərəh min.

⁶ Otalpin nitai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.

Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.

Otiuvi rəkis nimin wain iətəm in tarfu məskasik,

rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən kəm lah.

⁷ Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvir e nautə rəhan, mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,

mətəu-inu tətəghati əfəri e nikin mətəni məmə, 'İəu kwın kəti.

İkinu iətəharəg, mətərməniğ. Səniəmə iəu pətəlimis. Ko iəsəsəkiən nian kəti.'

⁸ O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən min otələs in o nian kətiəh əmə.

In otatimis, mətətəu tərəh mətəsək.

Kəni in otatig e nian iəkis o nosiən nauəniən,

kəni niğəm otus in,

mətəu-inu İərməniğ Uhgın əha, nahgin tepət,

in tətəfən rəhan nalpiniən."

⁹ "Kəni nian kig min rəha nəhue niftəni nətəm kəmautit

kəni mautos pəti nautə min rəhan, koteruh nəhanigəm e

niğəm iətəm tatus, kəni ilah okotasək, mautətəu tərəh ohni.

¹⁰ Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə

isəu mətəni məmə,

'!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!

!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agın

uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in tinatos rəhan nalpiniən!'

¹¹ "Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah

min okotasək motəsək o pətan u, mətəu-inu iətəmimi kəti min

tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati. ¹² İətəmi kəti min

otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir

min, mine perəl* rəhalah, kəni iətəmi kəti otəsosiən nəhmti

napən təuvir u linən, mine napən təuvir u silik, mine napən u

iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah tiəkis agın. İətəmimi otikə o

nosiən nəhmtin niği pisin pisin min iətəm kəutəpien vivi, mine

natimnati min iətəm katol e rəhnəpati eləfən, mine niği əskasik

min u nəhmtin tiəkis agın, mine prons,† mine aiən, mine

kəpiel təuvir kəti u, mapil. ¹³ İətəmimi otikə o nosiən nəhmti

nati nəmiəvilah tətəpien vivi min, inu sinəmon, mine səntə,

mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mir. Nətəmimi

okohkə o nosiən nəhmti wain mine oiel mine flauə mine wit

rəhalah. Kəni iətəmimi otikə min o nosiən nəhmti kau min,

mine sipsip min, mine əhos min, mine kat min, mine slef min

rəhalah.

¹⁴ "Kəni nətəmimi rəha noləniən səlim e natimnati min, ilah

okotasək pik, nikilah tahmə. İlah okotəni məmə, 'Nəua uək

asoli min rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan,

kəni nəmatol, ilah kınotagim motəpəh ik. Rəham nautə min

mine malə-malə min rəham kınotagim, ko nəsos minəniən ilah.'

* **18:12** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. † **18:12** Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

15 Nətəmimi kautol səlim e natimnati mın rəhalah kəm pətan u, mautos nautə asoli mın lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, məutərəmrumın o rəhan nahməiən. İlah nıkilah otahmə kəni kotasək motasək əfəmäh, ¹⁶ motəni məmə,

‘!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir mın u linən, iətəm tatol nəugi naris mın tərəəuv mine, kəni matol malə-malə e nıpətın tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel mın nəhmtın tiəkis, mine nati təuvir mın u perəl mine.

17 Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkin rəfin nautə asoli mın rəhan.’

“Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu mın rəfin, nətəmi kəutaliuək e negəu, mine kırı mın rəha negəu, mine nətəmimi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigian e nəhue nitəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni. ¹⁸ Nian kotafu nəhanigəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni məmə, ‘!Kəsehian taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!’ ¹⁹ Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e nıməulul, tətəgətun=pən məmə nıkilah tətahmə, kəni motasək pik məmə, ‘!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmimi rəfin iətəm kautos negəu mın itəhi, ilah rəhalah nautə təmepət e rəham natimnati!

Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkin agın ik.’

20 !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, mine aposil mın mine iəni mın,

itəmah nikitəmah təkeikei magian, mətəu-inu Uhgın təmos rəkis neim e təmah mələhu=pən o pətan u!”

21 Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə, “Kəmərəki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Təpət əpəha itəhi.

Kəni okol in təsəhtul minian.

²² Kəni ko kəsətəu minian nəuia hap[‡] mine nəpuən mın, mine nəuia nahliən nau mine təui u ikin u.

Iətəmimi rəha nəlpəkəuiən təuvir e natimnati otikə u ikin u, kəni okəsətəu minian nərkərikiən rəha kəpiel mın iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan. § ²³ Nəhagəhagian rəha lait mın ko kəsotasiə minian,

kəni ko kəsətəu minian nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikiən rəhalau e nian rəha marit, mətəu-inu əpən, nətəmimi u kautol səlim e natimnati rəham, ilah kautol win e nəhue niftəni mın rəfin,

‡ 18:22 Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. § 18:22 Əpən ikin, kəmos kəpiel keiu, motələhu=pən nikitə wit e nəlugilau mətəuei əris-əris nikitə wit lan məmə otol niauın mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhlinian fes u məmə, “kəni okəsətəu minian kəkiəh nien.”

kəni ik nətaugın asim nətəmimi e kəntri pisin pisin min məmə
kəhuva o rəham narməniğin, e nolian masig rəham.

²⁴ Taun asoli u Papilon in təmos nalpinin
mətəu-inu kəmatiuvi nira iəni min mine nətəmimi min rəhan
Uhgın ikın min rəfin e nəhue niftəni.

Nipəhriənən, nira nətəmimi rəfin nətəm kəmoəhamu ilah,
in tətətig e taun asoli u.”

19

Nətəmimi ilis e negəu e neai

kəmotəni-vivi Uhgın

¹ Uərisig e nəghatien rəha agelo kəha, iəkətəu nəuian asoli kəti
təhmen e nətəmimi tepət tepət kəutagət əfəməh, əpəha e negəu
e neai, mautəni məmə,

“!Aleluia! !Pəh kotəni-vivi İərməniğ!

!In Uhgın u, təmosmiəgəh itah!

Nepətien əhagəhag mine nəsanənien in rəhan pisin əmə,

² mətəu-inu nakilien rəhan in təhruahru pəhriən.

Rəhan nəghatien tinoh rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit
əpnəpin nətəmimi,

kəni tinətalpin nira rəhan noluək min.”

³ Kəni kəmotagət əfəməh min motəni məmə,

“!Pəh kotəni-vivi İərməniğ Uhgın! Nəhanigəm e niğəm iətəm
tətuş pətan u, tətəri tətəri naunun tikə.”

⁴ Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən min ilah tuenti-fo, mine
nati miəgəh ilah kuvət, kəmotasiəulin nəulilah kəm Uhgın.

İlah kəmotəiuaiu, nipənəgilah tek niftəni, motəfaki kəm in,
iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ. Kəni ilah motəni
məmə,

“!Əuəh! !Pəh Kotəni-vivi İərməniğ!”

Marit rəha Nəti Sipsip

⁵ Kəni əmeiko, nəuian kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig,
mətəni məmə,

“!Otəni-vivi Uhgın rəhatah!

!İtəmah rəhan noluək min rəfin, otəni-vivi in!

!İtəmah u, nəutisiai, mautəgin e Uhgın, otəni-vivi in!

!Nati əpnəpin nəmə itəmah nautos nepətien asoli min, o
nətəmi əpnəpin əmə, mətəu otəni-vivi Uhgın!”

⁶ Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tepət
kəutagət, kəni məhmen min e nitəhi iətəm tətəm nəuanaluəluə,
mine kaluəluə tətətipərəh atipərəh motəni məmə,

“!Pəh kotəni-vivi İərməniğ!

Mətəu-inu İərməniğ Uhgın rəhatah, Nahgin Tepət Pık Agin, in
tinətərməniğ.

⁷ Pəh nikitah təriaueh e nagiənien,

kəni motəni nipəhriənien e rəhan nepətien,

mətəu-inu tīnuva e nian əhruahru rəha marit rəha Nəti Sipsip. Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.

⁸ Kəni Uhgīn təməfən napən təuvir kəm in, məmə otuvən lan. Napən təuvir u linən, tətoraip-oraip, məruən.”

(Napən təuvir u linən, tətəgətun=pən nolian əhruahru rəha nətəmimi rəha Uhgīn.)

⁹ Konu agelo u, təni=pa kəm iəu məmə, “Ətei rəkis natimnati mīn u. ‘Nətəmi mīn u inu nətəm kəmāuīn e lah məmə okəhuvən e nauənian rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotatig e nəuvirən pəhriən.’”

Kəni matig mənī məmə, “Nəghatiən mīn u, ilah nəghatiən pəhriən rəha Uhgīn.” ¹⁰ Təmənī lanəha, kəni iəmisin=pən nəulik e nəhlkīn, meiuaiu, nīpənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau mīn ik ioluək mīl əmə, kitah piam mīn nətəm ilah kautəhtul əskasik o nənī pətīgəmiən nanusiən təuvir rəha Iesu. Əfaki əmə kəm Uhgīn, mətəu-inu nəhtul-pətīgəmiən rəha Iesu, in nəukəti nəghatiən mīn rəha iəni mīn.”

Iətəm təmasuə e əhos kəruən

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu negəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətəsuə-pəri lan, nərgin ko, “Iətəmi Kəhrun Nəhatətə Əskasikiən Lan, kəni in Nīpəhriənian.” In tətəməu, kəni mətəfən nalpiniən kəm nətəmimi e nolian iətəm təhruahru əmə. ¹² Nəhmtin təhmen e nəmnamī nīgəm, kəni kəməfəfau=pən kəfəfau tepət tepət e rəhn-kapə, kəfəfau mīn u, ilah kəfəfau mīn rəha kig asoli aɡin. Kəmətei=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi kəti təsəhruniən nərgin əha, in pişin əmə təhrun. ¹³ In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nīrə,* kəni nərgin kəha, Nəghatiən Rəha Uhgīn.† ¹⁴ Kəni soldia mīn rəha negəu e neai kautəhuərisig lan. Ilah rəfin kəutəharəg e əhos kəruən mīn, kəni maütəhuvən e napən təuvir u, linən, təruən məuvir. ¹⁵ Iətəmi kəha, rəhan kəti əha ikin nau iətəm tatsipən e nīpəgnəuan.‡ Kəni in otətamū nətəmimi e kəntri mīn e nau əha. “In otərmənig e lah, kəni nəmtətian rəha nepətiən u, in neim iətəm kəmol e aiən.”§ In otol təkəsik aɡin kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua krep mīn iətəm nətəmimi kautevig-evig lan məmə nəhuin otaiəh kəni kol wain lan. Nolian əha inəha, Uhgīn Nahgin Tepət Pīk Aɡin tatol pətīgəm rəhan niəməha asoli. ¹⁶ Kəmətei=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

KIG RƏHA KIG MİN MİNE İƏRMƏNİG RƏHA İƏRMƏNİG MİN*

¹⁷ Kəni əmeikonu iəkəsəl=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mitigar, in tətəsək əfəməh mətəni=pən kəm mənig mīn iətəm

* 19:13 Aes 63:1-6 † 19:13 Jon 1:1,14 ‡ 19:15 Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16;

2:12 § 19:15 Sam 2:9 * 19:16 1Tim 6:15; Nəh 17:14

kautiuvig əpəha e nimagəuagəu, məmə, “Əhuva, motuhapumın itəmah mın o nauəniən asoli rəhan Uhgın, ¹⁸ məmə itəmah onəkoton nəhuvegi kig mın, mine nətəmi asoli rəha soldia mın, mine nətəmi nahgilah tepət, mine əhos mın, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegi nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef mın, nətəmi kautos nepətiən asoli mın, mine nətəmi əpnəpın əmə.”

¹⁹ Kəni əmeikonu, iəkatig mafu mın nati miəgəh əpələ, mine kig mın rəha nəhue niftəni, mine rəhalah soldia mın. İlah kəmotuhapumın ilah mın məmə okotəluagin ilah iətəm tətəsuə e əhos kəruən, mine rəhan soldia mın. ²⁰ Mətəu kəmotaskəlīm nati miəgəh kəha, mine iəni eiua mın iətəm təmatol nəmtətiən apispis mın nian təmətətig ilau nati miəgəh. İn təmatol nəmtətiən mın əha, o neiuəniən e nətəmimi mın u nətəm kautos mak rəha nati miəgəh, kəni məutəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı. Kəmotəraki=pən ilau pəti kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nıpəgnəua nəmnəmi nigəm asoli iətəm təpiəpei matuəu matəpien. ²¹ İətəm tətəsuə e əhos kəruən, təmoəhamu kig mın mine soldia mın rəfin e nau rəha nəluəginən iətəm tatsipən e nıpəgnəuan kəni məniğ mın rəfin kəmoton nıpətilah, moton, nərfiləh tasisi vivi.

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marməniğ e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausin

¹ Kəni əmeikonu, iəmafu əgelo kəti tatsipəri e nəgəu e nəai, tatos ki rəha nıpəg asoli iətəm teiuaiu əgin,* mine sen asoli kəti. ² Kəni in təmaskəlīm ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ əupən, in İərmis, uə Setən, kəni məlis-ərain o nu uan-tausin. ³ Təməraki=pən lan e nıpəg asoli iətəm teiuaiu əgin, kəni mahtipəsəg lan tiəkis, məmə in otəseiuə mininən e nətəmimi rəha kəntri mın mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun. Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeikei kerəh mın lan o nian əkuəkır mın əmə.

⁴ Kəni əmeiko, iəkafu jəə rəha kig mın nəuvein, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgın təməfən nepətiən kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni iəkafu mın nətəmimi nətəm kəmətahtuv nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətiğəm o nəni pətiğəmiən nənusiən təuvir rəha İesu mine nəghatiən rəha Uhgın. İlah kəməsotəfakiən kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvın nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı, kəni məsotosiən rəhan mak e nıpənəgilah mine nəhlmiləh. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh mın, kəni məutərməniğ ilah Kristo u nu uan-tausin. ⁵ Nati əha, in nair=pa mininən e nimisiən iətəm otaupən. Mətəu nətəmimi

* 20:1 Nəh 1:18

min nəuvein nətəm kəmoħmis rəkis, ilah kəmotos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsoṭəmiəgəh miniən mətəuarus nu uan-tausin. ⁶ Nətəmiimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa miniən e nimisiən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgın. Ilah okəsəhuvəniən e nəmnami nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris min rəha Uhgın mine rəha Kristo, kəni ilah okotarməniğ ilah min o nu uan-tausin.

Uhgın təmol nalpiniən kəm Setən

⁷ Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətigəm min Setən e niyəg asoli. ⁸ Kəni in otuvən əpəha e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, o nətəmiimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok,† məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluaginian. Ilah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e niyəkil əpəha e nikali nitəhi. ⁹ Ilah kəmotaliuək məhuvən isəu isəu min mohrəuei rəfin nəhue niftəni. Kəni ilah kəmotəhtul mohtəlau e ikin nətəmiimi rəha Uhgın okotatig ikin, mine taun asoli u iətəm Uhgın tolkeikei pik.‡ Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah. ¹⁰ Kəni kəməraķi=pən e İərmis iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraķi=pən əpəha e nəmnami nigəm asoli iətəm tətəpien. İkin əha, kəməraķi=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiua. İlahal okəhlətəu nəhməiən itulin e nərauiə mine lapin, naunun tikə.

Naunun nakiliən

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu min jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue niftəni mine neai kəmuagim e nəhmtin, miakə agin.

¹² Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəmoħmis, nətəmi kautos nepətiən asoli, mine nətəmi əpnəpin əmə. Ilah rəfin kəutəhtul əupən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə min. ¹³ Kəni kəmeg min nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhiən. Okeh nakiliən rəha nətəm kəmoħmis e nauəuə min u, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹⁴ Kəni kəmələs Nəmiəsiən mine Nəuanpən kəmuəhlman min lah, ilah kinohiet rəkis e lau, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. ¹⁵ Kəni kəmələs Nəmiəsiən mine Nəuanpən, kəraķi=pən e lau e nəmnami nigəm asoli. Nəmnami nigəm asoli u, in nimisiən mau keiu. ¹⁶ Nəmə kəsehiən nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni okəraķi=pən lan e nəmnami nigəm asoli.

21

Jerusiləm vi

† 20:8 Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9 "Taun asoli u, iətəm Uhgın tolkeikei pik," in tətəghati e Jerusiləm. § 20:12 Natimnati rəfin iətəm nətəmiimi kəmotol, kəmətei rəkis e nauəuə min u.

¹ Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue niftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue niftəni əuas kəniakə. Kəni niftəhi təmikə mən. ² Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgın, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgın e negəu e neai mətəuauu=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuvən meh rəhan iərman muol marit. ³ Kəni əmeikonu iəkətəu nəuian asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kig mətəni məmə, “!Afu-to! Rəueiu əha, Uhgın tinol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətətiğ ilah min, kəni ilah okəhuva rəhan mən nətəmimi. Kəni Uhgın əhruahru otətətiğ ilah min, kəni in rəhalah Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nəmisian mine nasəkian mine nahməian mən okohkə. Natimnati nuvəh mən u, ilah kənəhuvən rəkis, ko kəsəhuva minian.” ⁵ Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, “İatəuhlin natimnati mən rəfin kəhuva motuvi.” Kəni məni məmə, “Ətei rəkis natimnati mən u, mətəu-inu nəghatian mən u, kəhrun narəriən e lah məmə niphəriənian.”

⁶ Kəni matig məni=pa mən kəm iəu məmə, “Kəinol naunun e natimnati rəfin. İəu Nəukətin mine Naunun.* İəu nətuəuinian, kəni iəu iətol naunun lan. Nətəmimi nətəm kəutəuauə, iəu oiaəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmmim məsotosian nəhmtin. Kəni nəhu u tatsipən e nəhmti nəhu iətəm tətəri mətəfən nəmiəğəhiən itulin.† ⁷ İətəmimi iətəm otətəhtul iəkis mol win e nəluəginian rəhan, iəu iəkəfən natimnati iətəm iəməni iəkis rəkis kəm in. İəu iəkuva rəhan Uhgın, kəni in otuva nətik. ⁸ Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikian e rəhalah nəhatətəian məutəpəh iəu, nətəmi kotəmikmik, nətəmi kəutohamu itəmi, nətəmi kəutit oneuən əmə ilah mən, nətəmi kəutol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfəki kəm narmı nati mən, mine neiuə mən rəfin, imalah əhruahru u in nəmnami nigəm asoli, tatəpien ikin. Nati u, in nəmpə tu nəmisian.”

⁹ Kəni əmeikonu, əgelo əupən u kəti tətəğhati kəm iəu. In əgelo səpin mən u kəti iətəm kəməutəmki pesin ilah səpin iətəm kotəriəuəh e naunu nəlpinian ilah səpin iətəm Uhgın otol kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iətəm okuol marit ilau mən.” ¹⁰ Kəni nəsanənian rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, əmeiko əgelo tit rəkis iəu iəkian əpəha e niftəuət asoli kəti, niftəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu Taun Asim rəha Uhgın u, Jerusiləm vi, iətəm təmsipəri o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai. ¹¹ In təhəğəhəg e nəpətian rəha Uhgın. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jəspə, iətəm təhlan

* **21:6** Nəghatian əhruahru u rəha İesu, “İəu u, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul əupən e əlfəbit rəha nəghatian Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

məhmen e kilas. ¹² Nıkalın təfəmäh məri ilis, mitəlau e taun, ket lan ilah tueləf. Nagelo min tueləf kautəhtul o ket min u. Kəmətəi=pən nərgi nəuaniləuis rəha nenəti Isrel ilah tueləf e ket min u. ¹³ Ket kisil e nıkalın pah ikin, ket kisil min e nıkalın pahav ikin, ket kisil min e nıkalın pesi ikin, kəni ket kisil min e nıkalın pari ikin. ¹⁴ Nəukəti nıkali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tueləf. Konu kəmətəi rəkis=pən nərgi tueləf aposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel min u.

¹⁵ Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e aiən u kol, o nosiən mak rəha taun əha, mine ket min, mine nıkalın rəhan. ¹⁶ Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nıkalın min rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəmäh, kəni mak rəha nıkalın min rəfin mine nəfəmähian rəhan, ilah rəfin tueləf-tausin (12,000).[‡] ¹⁷ Nıkalın u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144). § Agelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmimi, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati. ¹⁸ Nıkalın u, kəmol e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmol taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə kilas. ¹⁹ Kəpiel min iətəm kəmuvləkin nəukəti nıkalın lan, kəmol malə-malə e lah e kəpiel təuvir min. Kəmotəpən motəlin=pən kəpiel təuvir min u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u safaiə; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir min u emirəl. ²⁰ Nəmpə faif lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni nəmpə səpin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə nain lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lepin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u takuoēs; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

²¹ Ket asoli min u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru min əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

‡ **21:16** Nəghatiən əhruahru təni məmə “tueləf-tausin (12,000) statia,” təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəmähian səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, niyətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvir pik agin, məhruahru agin. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Ughin. $12,000=12 \times 1,000=12 \times 10 \times 10 \times 10$. Nəmpə min u 12 mine 10, ilau nəmpə kətuəgətun nati təuvir əhruahru agin kəti. Afin-to Nəh 7:8. § **21:17** Mak u “nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)” təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). “Nəhlmin,” in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nikinəhlmin, təhmen e 500 cm. $144=12 \times 12$. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Ughin. Kəni mine nəmpə u 144 tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Ughin. * **21:21** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin

²² İkin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikin kəm Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə, iətəm Nahgin Tepət PİK Agın, mine Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən. ²³ Kəni ikin əha, nikitəmi təsəhtian mitigar mine məuig, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgın in tətasiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.† ²⁴ Kəni kəntri mın e nəhue niftəni okotaliuək e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərməniğ mın rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvir mın, məhuva e nisialiən motələhu e taun u. ²⁵ Kəsasisigiən e rəhan ket mın nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikin əha. ²⁶ Nətəmimi e kəntri pisin pisin mın e nəhue niftəni, okotos nautə təuvir mın rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisialiən, motələhu e taun u. ²⁷ Mətəu natimnati mın iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın, mine nətəmimi nətəm kautol nati iətəm tol naulisiən, mine nətəm kəuteiuə, nətəmi mın u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi mın əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

22

Nəhu miəgəh

¹ Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun mın nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətaiu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip, ² maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nıkalkalı nəhu u, in tətəuə mətəu tueləf e nu mın rəfin, e məuig mın rəfin. Kəni nətəmimi e kəntri mın rəfin kautol nimalin o nol vivian nimisiən. ³ Nati tikə agın ikin əha iətəm təkeikei mos nalpinian rəha Uhgın. Kəni jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip in əha ikin əha, kətuarməniğ ikin. Kəni rəhan noluək mın okotəfaki kəm in. ⁴ İlah okotafu nəhmtin,* kəni okətei=pən nərgin e nipənəgilah. ⁵ Nian lapin otikə. Nıkilah otəsəhtian lait kəti o nasiəpəniən lan, kəni nıkilah otəsəhtian mın nəhagəhagiən rəha mitigar, mətəu-inu İərməniğ Uhgın in lait rəhalah. İlah okotarməniğ itulin, naunun tikə.

⁶ Kəni agelo təni=pa kəm iəu məmə, “Nəghatian mın u inu, kəhrun narəriəiən e lah məmə nipəhriəniən. İərməniğ Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni mın aupən natimnati mın iətəm okəpanəhuva, kəni in təmahli=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək mın natimnati mın iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva.”

⁷ Kəni əmeiko, İesu təməni məmə, “!Otətəlig-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətiğəm=pinə! Nətəmi mın u nətəm kətaskəlim mautil

nəghatiən iətəm Uhgın təməni pətigəm aupən e nauəuə u, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən.”

⁸ İəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati mın u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhlki agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiuaiu, nipənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in.

⁹ Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau mın ik u ioluək mil əmə rəha Uhgın, kitah piəm mın u iəni mın, mine nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim nəghatiən mın e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgın!”

¹⁰ Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, “Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətəu-inu natimnati mın u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pa. ¹¹ Nətəmi kautol nərahian, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahian. Nətəmi rəhalah nətəligiən tamikmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligiən amikmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e nolian əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgın, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah.”

¹² Kəni İesu tatig məni mın kəm iəu, “!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəuian təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmimi mın rəfin u, titəu=pən natimnati mın iətəm ilah kəmotol. ¹³ İəu Nəukətin mine Naunun.† İəu iəmaupən matig, kəni iəu oiəkol naunun agin. İəu nətəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan.

¹⁴ “Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən tərüən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua nigı rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket mın rəha taun u. ¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mın əha ikin nətəm ko kəsəhuvaiən imə. İlah u, nətəm kotamikmik, mine nətəmi mın ko nətəm kautol kləpə mine mautəmki nərik, mine kautit oneuən ilah mın, mine mautohamu itəmi, mətəfaki kəm narmi nati mın, mine nətəmi rəfin nətəm kotalkeikei neiuəiən.

¹⁶ “İəu İesu, iəmahli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati mın u kəm niməfaki mın. İəu u, Nəukəti Tefit, mətəu Nəuaniləuis mın rəhan. İəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətasiə vivi.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, “!Va!” Kəni pəh nətəmi mın u kotətəu, ilah mın kotəni məmə, “!Va!” İətəmimi pəh iətəm tətəuəuə, pəh in tuva. Kəni iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmniəm nəhu miəgəh kəsosiən nəhmtin.‡

¹⁸ İəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın iətəm tətətig e nauəuə u.

† 22:13 Nəghatiən əhruahru u rəha İesu, “İəu ko, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. ‡ 22:17 Aes 55:1; Jon 7:37

Nəmә iətəmimi kəti tətü=pən aru nəghatiən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgın otəfən nalpinian min u nauəuə u tətəghati, kəni miłpin=pən e nalpinian rəha iətəmi u. ¹⁹ Nəmә iətəmimi kəti tatos rəkis nəghatiən nəuvein e nauəuə u, Uhgın otos rəkis nəuvirian min iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua niği rəha nəmiəghian, kəni məsegəhanian məmə otatig e taun asim əha.

²⁰ Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati min u, təni məmə, “Əuəh, otəsuvəhian iəkuvnə.”

!Əuəh! Va-tə İərməniğ İesu.

²¹ Pəh Uhgın tətəuati e nəuvirian rəha İərməniğ İesu tuvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.